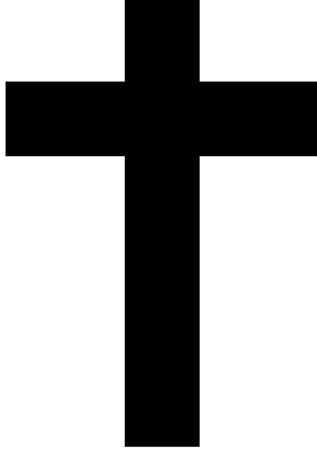

aúgen-anona-anon-aimma

Genesis 12-22 and The New Testament in the Usarufa Language
of Papua New Guinea

aúgen-anona-anon-aimma
Genesis 12-22 and The New Testament in the Usarufa Language of
Papua New Guinea
Nupela Testamen na sampela hap Buk Stat long tokples Usarufa

copyright © 1980 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Usarufa

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 22 Nov 2019
0cfech85-a1ae-5e2f-a3f0-4c221d1d6c84

Contents

Máátiyu	1
Mááki	72
Arúke	106
Yóáane	181
nórabí urááqtaba (Apótoro)	230
Arómani	299
1 Korítiani	328
2 Korítiani	358
Karétiani	377
Ipítiani	387
Pirípiani	397
Koráátiani	404
1 Tetaróniani	411
2 Tetaróniani	417
1 Tímoti	421
2 Tímoti	429
Tááítati	434
Pírimoni	438
Íbaru	440
Yêmiti	463
1 Pítaa	470
2 Pítaa	480
1 Yóáane	485
2 Yóáane	492
3 Yóáane	493
Yúti	494
Arébáretiani	497

Máátiyu

Ítuma yauwéqma tiwirai-nákóni títaubikoni anáábútáátì yíwîqá

¹ maannáma Ítuma yauwéqmataa tiwirai-nákóni anáábútááe. Ítuma minná Tébitin-annabikene ánibo Tébitima minná Áabaraan-annabikene.

² Áabaraama minná Ááitekima aboáé. ánibo Ááitekima Yáakobomma aboáé. ánibo Yáakoboma Yútaamma weni ábâqawaayugaraqá yeqtí yiboáé.

³ Yútaama Pérêtiyaa Téraati yiboámíye. ánibo yinóama Táámaae. ánibo Pérêtima Êtaronimma aboáé. ánibo Êtaronima Arááamma aboáé. ⁴ ánibo Arááama Aammínataamma aboáé. ánibo Aammínataama Náátonimma aboáé. ánibo Náátonima Tárámonimma aboáé. ⁵ ánibo Tárámonima Bóáatima aboáé. anóama Aréaabie. ánibo Bóáatima Obétimma aboáé. ánibo anóama Arútie. ánibo Obétima Yétimma aboáé. ⁶ ánibo Yétima Tébitimma aboáé. Tébiti kínima máqte-marukaq yabíkái-kawaanare.

ánibo Tébitima Tórómónimma aboáé. anóama naayóbáqa Yúrááiaama ánáakoma máqe-uraimanibo Tébiti moyámmá yabítiráine. ⁷ ánibo Tórómónima Aréábóamma aboáé. ánibo Aréábóama Abááíyaamma aboáé. ánibo Abááíyaa Étaamma aboáé. ⁸ ánibo Étaama Yeótabatimma aboáé. ánibo Yeótabatima Yóraamma aboáé. ánibo Yóraama Utááíamma aboáé. ⁹ ánibo Utááía Yótááamma aboáé. ánibo Yótááama Éaatimma aboáé. ánibo Yótááama Étékááiyamma aboáé. ¹⁰ ánibo Étékááiya Manáátaamma aboáé. ánibo Manáátaa Émonimma aboáé. ánibo Émonima Yótááiaamma aboáé. ¹¹ ánibo Yótááiaama Yekóniyaa aboágáráq ábâqawaayugaraqá yeqtí yiboábóana mi-kánáábíma Ítiráaeo-wayukama Bébîrônîq móma ánná urááe.

¹² yemá Bébîrônîq móma ánná owana Yekóniyaa Téyaatiomma aboámá máqe-uraiye. Téyaatio Térúbabeomma aboáé. ¹³ ánibo Térúbabema Áábiutimma aboáé. ánibo Áábiutima Irááíakimma aboáé. ánibo Irááíakima Étoma aboáé. ¹⁴ ánibo Étoma Tétokimma aboáé. ánibo Tétokima Ékimma aboáé. ánibo Ékima Éríútimma aboáé. ¹⁵ ánibo Éríútima Éríétaamma aboáé. ánibo Éríétaama Máátaanimma aboáé. ánibo Máátaanima Yáakobomma aboáé. ¹⁶ ánibo Yáakoboma Yótêbimma aboáé. ánibo Yótêbima Máriaamma awaikóe. ánibo Máriaama Ítumma marákáraiye. miráitata yemá Metáíya yauwéqmataa tiwirai-naré téta áwîqá kéyaae.

¹⁷ miráitata Áabaraani máqten-anna-wayukama mamé yewana aqtóráqá Tébitikaq iráamma tiyááka umá kaayaqté-kaayaqte-yiboama máqe-uraae. ánibo máqtemma Tébitin-anna-wayukama máeta mi-kánááráqá Bébîrônîqa ánnáma mó-uraama minnáma tiyááka umá kaayaqté-kaayaqte-yiboae. ánibo yemá Bébîrônîq ánnáma mó-uraa-kanaarake Metáíya Ítuma mikáq pááq-uraimma minnágaraq mamá máqtemma tiyááka umá kaayaqté-kaayaqte-yiboae.

Máriaama Ítumma marákáraiye.

¹⁸ Ítuma yauwéqma tiwirai-nákóni watáama pááq-uraimma mirá-uraiye. anóama Máriaae. yemá Yótêbiqtaba mayaíkáae téta aúyarakaraane. miráitata yenákmá mórabi íma uréire urááye. miráitata aónaama Áánúqtuni Aokaq-Áágómá Máriaakaq awaamérîq itanabóana ámûkarariq uráíye. ¹⁹ awaikómá Yótêbi wemá íráqôn-auyanakaraqnapoana ánáakoma Máriaama abarokáq

timá agaeráq akaí-ááqá íma ítaraiye. miráitana wemmá aúpáq kaay-onébáké waqtuwánéna aúyánámmá ítaraiye. ²⁰ Yótêbima minnáyaba aúyánámmá itáíq-itaiq kéitana uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma kainapáq írèna mi-káqtó-nákómá maará-tiraiye: “Yótêbio, Tébitin-annabike-nako, emá enánáakoma Máriaama mayaiyábá ikatíqa íuwo. itaao. min-iyápómá áyáqnobaqo máin-iyapoma minná Áánúqtuni Aokaq-Áágómá ámikaiye. ²¹ wemá inaamaí-iyápómá marakániye. miráinaama wení áwíqa Ítue té áwíqa yamámiyo. min-áwíkóní áaimma minná. wemá wení aarawaamá otaa-qtátáápi máapoana yemmá yiwirániye.

²² maami-máqté-qtátááqá pááq imá minnáma uyátárai-nakoma amuné-wáyúkátí yóyaukaq téna maamin-áílkómá arammá iyaíno tiráine. ²³ itáaro. mórama aúgen-inikoma ámúkarariq kéena iyápóma inaamaímá marakániye. miráinata wení áwíqa Imáánuerie téta áwíqa yamáminoe. min-áwíkóní áaikoma mirá-uraiye. ‘Áánúqtuma ketáátê máíye.’” téna naayóbáqá Áánúqtuni amuné-nákómá tiráine.

²⁴ ánibo Yótêbima aú waguré máqena itó-urena uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma timáminiq uráíye. miráitana Yótêbima wení ánáakoma mamá íráqôniq umá ákáráíye. ²⁵ miráimanibo Yótêbima Máriaate íma naté náuraayana inaamaímá marákáráíye. min-iyápógóní áwíqa Ítue téna Yótêbima yamá ámikaiye.

2

Ítumma marákárainè.

¹ Érótima anó-kinimma mái-kanaaraqa Máriaama Ítumma Béqteremubaqa Yúria-marupaq marákáráíye. ánibo min-iyápómá marákátuwaitata anaaékaqa wiyóqtábá itaraa-kayukama aabaúmá utaipáké Yérútáárebaq írèta maará-tiraae: ² “aúgen-iyapoma pááq imá Ítiráaeo-wayukati kínimma mánin-iyapoma náakaraq máíyo? ketáámá wení wiyókómá aúge-kinimma pááq itana awaaméqá immá aabaú utaipáké aónatuweqtaaboataa ketáá wekáq nunamummá timákanataa kéyune.” téta tirááe. ³ Érótima kínima min-áímmá ítátuwena wemá áaqa karáíye. máqtemma Yérútáare-wayukagaraq iyánáaq urááe. ⁴ Érótima máqtemma anón-i-wayukama mamá káikuyikena uyáta-maqma anó-monoq-wayukagaraq áikuyikarena aammá aúmatan-aimma yiráati-wayukaboana wemá ítama aónaraiye: “Metáíya yauwéqma waayúkama yiwiránîn-naqa náakaraq Áánúqtuni amuné-wáyúkámá tiráámma pááq ínyô?” téna ítama yimónaraiye. ⁵ miráitana yemá timá-ameta:

“maakáq Béqteremubaqa Yúria-marupare.” téta timá ámikaae. naayóbáqá

Áánúqtuni amuné-wáyúkámá maará téta aúbabi agatááne:

⁶ “keráwáqá Béqteremu-wayukao, Yútaa-wayukati marabáqá máamma paá-marukaqa íma máae.

keráwáqti márúpake anómma yabíkái-naqa pááq íniye.

miráínana wemá ketí Ítiráaeo-wayukaraq yabiíniye.”

téna naayóbáqá tiráine. ⁷ miráitana Érótima aabaú utai-náúkápáké wiyóqtábá itaraa-kayukama yaákarena aúpáq yááyaraiye. ánibo wemá miráitana mi-káyúkáráq ita-ita umá káonena: “mi-kíyóqá pááq-urái-kanaarakemma náaraq-uma-kanaawaq yáuraiyo?” téna ítama yimónaraiye.

⁸ yimónatuwena Érótima mi-káyúkámá timáyíkáitata Béqteremubaqa

kégowana tiráiyē: “keráwáqá uréraq min-iyápóyábá abáá-uma arútáaro. ániibo keráwáqá aónamareqa ketópaq yauwéqma má-tima-timero. miráinaq kegáráq ureq wemmá omáqá aónanune.” téna tiráiyē. ⁹ ániibo yemá kínin-aama ítátuweta kóuraae. aapaqá kéowana maami wiyóqá aabaú má utaipáké aónaraa-waigoma mi-káyúkátí áqnáabaq wéqéna min-iyápómá máikaq ko máqe-uraiye. ¹⁰ wiyóqá káonaawana iyakoma íraqônig uráiyē. ¹¹ miráitata min-náúpq uyábéketa min-iyápógáráq anóama Máriaakaraq aónatuweta yemá awáúteta yiraayutaúmma ayéta min-iyápógómma omáqá aónaraae. ániibo yemá yeqtí kápiq-unamma ótureta yimuqá marakéta yaímma-yataaqa ámikaama monekaraq íraqôn-akuqa i-kánámá íraqôn-akuqa i-mátáwékáráq ámikaae.

¹² ááqibo kainapáqá Áánúqtuma mi-káyúkámá timá-yimena Érótinopaaq yauwéqma íoro téna timá yímikaiye. miráitata yemá óq-apake yaútúmeta yetí naaópaq kóuraae.

Yótébigaraq ánáakogaraq yenákátí iyápógaraq Íqtíbibaq kóuraae.

¹³ wiyóqtábá ítaraa-kayukama yeqtí naaópaq kówana uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma Yótébinopaq kainapáq kukéna timá ámikaiye: “emá itóé iyápógaraq anóakaraq yiwíqme péqmare Íqtíbibaq kóaa. Érótima iyápó abáá-uma ikamínénaboana abáá kéibo mibáq Íqtíbibaq márenaq keqnáamma kemá timáménaa ‘kóaa’.” téna timá ámikaiye. ¹⁴ ániibo Yótébima mikáké páátákáá itó-uma min-iyápógáráq anóakaraq yiwíqmena min-nókáámá Íqtíbibaq kóuraiye. ¹⁵ Yótébima Íqtíbibaq máqe-urai-kanaaraq Érótima pukái-kanaabima Íqtíbibake yeqtí máápaqa kóuraae. miráitana uyátárai-nakoma amuné-wáyúkátí yóyaukaq tiráimma áraimma pááq uráiyē. maará-tiraine: “ketáanikoma Íqtíbibake yíkáae téq wemmá ááyaraune.” téna agamatán-áúbábí tiráine.

Érótima titata yemá netuqyaa-nóiyápómá yíkamma pukáane.

¹⁶ ániibo íbêqa Érótima ítaraiye wiyóqtábá ítaraa-kayukama aabaú utaipáké ye-káyúkámá Érótimma amaníqá makááe. miráitana Érótima anómma áyamma umáguraiye. wemá yaímma-wayukama timá yíkáitata Béquteremubaqa yaímma waaqókáq-márúpákégáráq inaamaí-iyápóráq áiqma yíkakaama miráuma pááqya-noiyapoma kaayarábi móra-karitimaatima yáurai-noiyapoma áiqma yíkakaae. minnáyababoata yíkakaae. wiyóqtábá ítaraa-kayukama Érótimma timá ámikaamma áqnáabaqa wiyóqá aónaawana kaayaq-karítímáátímá yáuraine.

¹⁷ miráitana naayóbáqá móra-aimma Áánúqtuma tiráimma móra amuné-náqá Yérémaaiani óyaukaq tiráimma áraimma pááq uráiyē. maará-tiraine:

¹⁸ “Aráámaa-marupake móra-aimma ítáawana min-áikómá anón-ibiqá yaréta Arétéroma wení iyápóyaba ibiqá kéyarainatama aarawaamá íma kanaaráq mamá áyáqa paru ínoé.

máqtemma wení iyápóma pukurááwanaboana ibiqá kéyarainata aarawaamá wenáyaqa íma mamá paru ínoé.”

téna Yérémaíya naayóbáqá tiráine.

Yótébigaraq ánáakogaraq yenákátí iyápógaraq yauwéqmeta irááe.

¹⁹ anaaékaqa Érótima pukitana Íqtíbibaq uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma kainapáq Yótébinopaq kukáiyē. ²⁰ mi-káqtó-nákómá maará-tiraiye: “emá itóé iyápógaraq anóakaraq yiwíqme Ítíráaeobaq yauwéqme kóaa. wemá

min-iyápómá ikamínéna i-náqá áqa pukuráiyé.” téna tiráiyé. ²¹ miráititana Yótêbima iyápógaraq anóakaraq yiwíqmena Ítiráaeo-marabaq yauwéqme kóuraiye.

²² miráimanibo wemá ítáimma Áákéreatima Êrôtini áanikoma aboání náápaamma mayéna anónnáma kínimma Yúria-wayukabi máqe-urapoana Yótêbima min-áúkápáq wiyábá ikatíq uráiyé. miráimanibo móra kainapáqá Áánûqtuma Yótêbimma áamáama ámikaitana Káárirí-aukapaq yiwíqmena kóuraiye. ²³ wemá móra-maruqa Náátárêtibare te-márúpáq ko máqe-uráiyé. miráitana naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá agatáán-aikoma áraimma pááq uráiyé. maará-tiraane: “yemá Náátárêtibake-nare téta tinóe.” téta Metáíyaqtaba tirááne.

3

Yóáanema nommá perai-nákómá watáama tiráiyé.

¹ mi-kánááráqá Yóáanema nommá péqyikai-naqa pááq uráiyé. ániibo wemá Yúriabaq kaqmáápaq máena watáama tiráiyé. ² wemá maará-tiraiye: “keráwáqá tirummá waeráaro. Áánûqtuma yabíkái-kanaama waaqókáq kéiyé.” téna tiráiyé. ³ maamin-náqá Yóáaneqtaba naayóbáqá Áánûqtuma amuné-náqá Áítáíyan óyaukaq tiráine. minnáma maará-tiraane: “waayúkama íma máa-kaqmaapaqa móra-nakoma anókaq ááyama kétiye. ‘uyátárai-nakoni aammá yokaa oro.’”

téna Áítáíya naayóbáqá yirummá waeraiyábá tiráine. ⁴ Yóáanema móra oótiraa-kamma káámogoni áyáuraq wáqtóma tarôq umátamma itokéna aúkáapi purumakaakóni áúraq tarôq umátan-amurannama umátokaine. ániibo wemá karaanóbáké yaatárugaraq uwon ámûkaraq néwaine. ⁵ mi-kánáábímá yaímma-wayukama Yérútáárebake Yúriabaq-wayukama yaímma Yótaa-nokoni waaqókáké-káyúkágáráq Yóáanenopaq irááe. ⁶ miráitata yemá yeqtí kúmiq-yataaqtaba wemmá timá ámewana Yóáanema Yótaa-nopi nommá péqyikaraiye.

⁷ Yóáanema aónaimma netuqyaammá Pérati-wayukagaraq Táátûti-wayukagaraq nommá peránátaae téta yewana wemá tiráiyé: “keráwáqá iraaakabayaakón áráakawaqa mááe. náawaq titaráq keráwáqá Áánûqtuni áyamma anaaékaq ínîqtabama kanaaráq péqmare kóino? ⁸ keráwáqtí kúmiq-yataapike tirummá waékáunataae téraq keqtaámá tiráátero. ⁹ Áánûqtuma maamin-óqtánápó mamá kanaaráq Áabaraani iyápóma aúqyikanipoaq ‘Áabaraama ketáái tináábúóe.’ ítero. mirá tíyakakemma táí-meyamma ímayanoe. kemá keráwáqá kétima-timune. ¹⁰ yaagóni áaipima Áánûqtuni kummá yáúkáiyé. miráipoana máqte-tagoma arammá íma iyaínatama ayáama kunnápó áaipike agáutu weta irabí agatúwáánikaa umá agatuwánóe. ¹¹ kemá Yóáanema nonnápó keráwáqá kèbetikaune. mirá éqa ketáá tirummá waeráunataae téq kètiraateqtaae. miráimanibo móra-naqa tinaae yínîn-nakoni akoqnáágoma ketí akoqnááma uyátáraiye. kemá íma kanaaráq umaataráunaboq wení áítauq-anaama múte mayánúne. awaaméqá keráwáqtí kúmiq-yataapike waeraígáae téq kemá nopí tíkaraunamanibo wemá keráwáqá Áánûqtuni Aokaq-Áágópí tikániye. náayubi yeqtí kúmiq-yataapike íwaeraiyana yemmá irabí yíkarainana iragómá yeqtí kúmiq-yataaq kamá kautíniye. ¹² wení ayáápipmma

yáumma matokéna wítima kugébatuwaniye. miráumatuwena wení wítinaupaqa wítima mamá áikuiniye. miráimanibo wítigoni átima iramá káiq-kaiq umá kain-írábí agatuwániye.” téna Yóóane Áánûqtuma kugébama agatuwánîqtaba tiráiyé.

Yóóanema Ítumma nommá pérakaraiye.

¹³ mi-kánááráqá Ítuma Kááriiri-maruqa yuwéna Yótaa-nopaq uráiyé. Ítuma Yóóanenopaq uréna Yóóanema wenayáápike nommá pétikaikaae téna uráiyé. ¹⁴ miráitana Yóóanema aúyánámmá ítáimma íma kanaarácq umaatarénaboana Ítumma nommá pérakane kéena tiráiyé: “kanaarácq emá kemmá nommá pétikanone. nôraq itaawácq ketôpaqa kéyeno?” titana ¹⁵ Ítuma yauwécqma tiráiyé: “ibáqyuwaa. mi-kánááráqá miraráá óyáae. miráoyanama máqte-qtataaqa Áánûqtuma akáinaiq óyúye.” mirá titana Yóóanema Ítun áama waréna wemmá nommá pérakaraiye.

¹⁶ Ítumma nommá pérakatuwaitana páátákáá nopíké yuwéna aabayámmá ígitana aónaimma Áánûqtuni Aágoma kukáimma miráuma móra-numama máagoraa umá kukéna Ítukaqa ku máqe-uraiye. ¹⁷ ánibo móra-aikoma Áánûqtunopake tiráiyé: “maannáma ketáanikoe. kemá weqtábá ôriq umá kétékaiye. ketí tiyakoma weqtábá íráqôniq kéiyé.” téna tiráiyé.

4

Tááqtaama Ítumma makáqma aónaraiye.

¹ mi-kánááráqá Aágoma Ítumma awíqmena waayúkama íma máa-kaqmaapaq Tááqtaama makáqma aónaikaee téna uráiyé. ² miráitana Ítuma kaayaqté-kaayaqte-tiyaaka-wagaagaraq kaayaqté-kaayaqte-tiyaakanokaakaraq aáwaqa íma yaráiyé. miráitana anaaékaqa Ítumma áama yaráiyé. ³ Ítumma makáqma aónai-naqa Tááqtaama waaqókácq-amakaq iréna tiráiyé: “emá Áánûqtuni áanikomo máemoema emá tinata maaráin-oqtakoma waécqma yammá auráino.” téna áama yaitana naikáae téna tiráiyé. ⁴ miráimanibo Ítuma yauwécqma tiráiyé: “ímiye. Áánûqtun-aama agamatá-kánnáágómá maará kétéye.

‘aáwakoma wenamá waayúkagomma

matúq-matuq umá

mái-auwaraimma íaminiye. ímiye.

máqten-aimma Áánûqtun óyaupike yínna-aikake

waayúkama matúq-matuq umá

mái-auwaraimma mayánóe.’

mirá kétéye.” téna ⁵ Ítuma mirá-timatuwaitana Tááqtaama Ítumma awíqmena aokaq-márúqá Yérútáárebaq uréna anó-monoq-nakoni ámûraaq mó-ito-umakaraiye. ⁶ ánibo Tááqtaama Ítumma timá ámikaiye: “emá Áánûqtuni áanikomo máema kanaarácq maakáké yaúme memapí metenanamá móra-yataakoma ayáámá íyakaniye. Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá mirá kétéye.

‘Áánûqtuma wení kaqtó-wayukama timá-yiminata

emná iyáánapo yáqtokaiyana

móra-oqtakoma enáitaupimma íataraniye.’

mirá kėtiye.” tēna Tááqtaama tiráiyē. ⁷ Ítuma Tááqtaamma yauwéqma timá ámikaiye: “ááqibo Áánûqtuni agamatá-kánnáágógaráq maará kėtiye. ‘uyátárai-nakomma íma makáqma aónaao. wemá minná ení Áánûqtue.’ máqtemma keqtaáyábá mirá kėtiye.” tēna Ítuma tiráiyē.

⁸ Tááqtaama mikáké Ítumma awíqmena mórama uyátárain-anuraq utáiyē. áñibo Tááqtaama wemá máqte-qtataakaq yabíkái-qtataaqa káraatena wení maa-márábín-íráqó-qtátáákáráq aráátiraiye. ⁹ miráitana Tááqtaama Ítumma timá ámikaiye: “emá araayutaúmmá ayé kekáq nunamummá timá tikénaqa kanaaráq maami-máqte-qtátááqá emmá aménúne.” tēna Tááqtaama tiráiyē. ¹⁰ Ítuma wemmá timá ámikaiye: “Tááqtaao, emá paábaq kóaa. Áánûqtuni watáa agamatá-kánnáágómá kėtiye. ‘emá uyátárai-nakokaq nunamummá tiyo.

minná wemá ení Áánûqtue.

wenamáa wení mayáimá mayaa.’

máqtemma keqtaáyábá mirá kėtiye.” tēna Ítuma tiráiyē.

¹¹ miráitana Tááqtaama Ítumma ayuwéna kóuraiye. áñibo yaímma Áánûqtuni kaqtó-wayukama Ítumma aayáqtáá-kanaama aáwaqa íma naráitataboata yemá ya áwáqnaa urááe.

Ítuma Kááriribaq áaimma átáma mayáimá matáiyē.

¹² Ítuma itáimma Érótimma Yóáanema aabi mayákáitataboata wemmá ánná-naupaq ákáraae-aimma itátuvena mikáké Kááririri-marupaq uráiyē. ¹³ áñibo mikáké Náátárêtibaq yuwéna Kápéranabaq ko máqe-uraiye. Kápéranabaq Kááririri-nokaayukoni áwábaq Yáakoboni áanikoratama Tébirunigaraq Náábataarigaraq yeqtí min-áúkápáq wáiyē. ¹⁴ miráitana móra-aimma Áánûqtuma amuné-náqá Áítáiyani óyaukaq tiráimma áraimma pááq uráiyē. maará-tiraiye:

¹⁵ “Tébirunini-marukaq-wayukao,

Náábataarini-marukaq-wayukao,

únókááyúkkóní áwábaq uréna

Yótááni-nomma aqtátuwena

maami Yéqtaaeo-wayukama mibáq kémae.

yeqtí Kááririri-marukaa-marure.

¹⁶ yema kumayuq-yátáápí kémaeta

anón-omma kamá tágaimma aónaraae.

aarawaamá yemá puí-yátáákkóní amakaq máiyana

yekáqá ómmá táganiye.”

tēna Áítáia agamatá-kánnáábí tiráine. ¹⁷ mi-kánááráqá Ítuma áaimma átáma átê-wataama Áánûqtuqtaba tiráiyē. wemá maará-tiraiye: “Áánûqtuma yabíkái-kanaama waaqókkáq kéibo keráwáqá tirummá waéráaro.” tēna tiráiyē.

kaayaqte-kaayaqte-wayukama Ítun anaaé wáraa-kayukama yááyaraiye.

¹⁸ Ítuma Kááririri-nokaayukon-awabaq uréire kéena wemá kaayaq-wátámá yimónaraiye. Tááimoniqtabama óq-awiqa Pítaae tēta kéyaae. ábâkoma Áánarue. yenákámá aati-aatimá nokaayúpíké kúqônnapo noyááqa yamá kéyabiteye. ¹⁹ Ítuma yenákámá timá yímikaiye: “kenákámá ketinaae wáraakao. miráiya kemá waayúkama yabitimáe ketôpaqa í-ááimma

tiráátenune.” téna tiráíye. ²⁰ ánibo yenákámá páátákáá noyááqa yáqtorai-kuqomma yuwéta Ítun anaaé wakááye.

²¹ wemá keqnáámmá kómare kéwena káqomma yewátámá Yêmitima Yéberimma ánikogaraq Yêmitima ábákoma Yóáanekaraq ko yimónaraiye. yenákámá únópi-káárébi yetibomá Yéberigaraq yenákámá máeta kúqomma mamá aruta-aruta urááe. ánibo Ítuma mi-kááyáq-nákámá yááyaraiye. ²² páátákáá min-nákámá únópi-káárégáráq yiboákáráq kéyuweta Ítun anaaé wakááye.

netuqyaa-káyúkábí Ítuma mayai matáíye.

²³ wemá máqtemma Kááririri-aukapaq uréire kéena Ítuma mibáq yeqtí monoq-náúpáq yiráátiraiye. ánibo Áánûqtuma yabíkái-waigoni átê-wataama kêtima-yimena máqtemma karí-wáyúkámá mamá kátobamayikena máqte-qtataakoma aarawaamá mamá táíq i-qtátááqá mamá arútáyikaraiye. ²⁴ Ítuni watáagoma máqtemma Tíríaaq-aukapaq uráíye. miráitata máqtemma ókon-oko-kari-wayukama yíqa ôriq umá i-káyúkámá táí-aagoma yirunóbáqá mái-kayukama waayúkama iyáátánaa yúma aráákagurai-kayukama máqtemma yiwíqme irááe. mi-káyúkámá yiwíqme yewana Ítuma mamá arútáyikaraiye. ²⁵ ánibo netuqyaa-káyúkámá Kááriribakemma Tekááporitiq-aukapakemma Yérútáárebakema ópakemma Yútaabakekaraq Yótaa-nopaq uráin-aukapakema netuqyaammá Ítun anaaé waqmé urááe.

5

Ítuma anuraq watáama timá yímikaiye.

¹ Ítuma aónaimma netuqyaa-káyúkámá kéyeqtaba anuraq utáíye. wemá mikáq maraq máitata wení iyápó-annama wenôpaq irááe. ² ánibo Ítuma mi-káyúkámá watáa timá-yimena tiráíye:

³ “mi-káyúkámá Áánûqtuma áwáqnaa ínîqtaba kéeta wemá yabíkái-marupaqa mánoqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

⁴ mi-káyúkámá ibiqá kéyareta máe-kayukama Áánûqtuma yetí íyaqa mamá paru ínîqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

⁵ mi-káyúkámá yeqtí yiwíqa márúte yuwéta yiwíqa íma múte yaúyô-kayukama Áánûqtuma timá akoqnáá urái-qtataaqa yemá mayánôqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

⁶ mi-káyúkámá Áánûqtuma ákái-qtataariq ónáae te-káyúkámá yemmá Áánûqtuma ógiqma yimínîqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

⁷ mi-káyúkámá káqo-kayukayaba paru-yátááqá yimiya-kayukama Áánûqtuma yemmá paru-yátááqá yimínîqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

⁸ mi-káyúkámá íyaqnoqaqá iráqôniq kái-kayukama Áánûqtumma yemá aónainoqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

⁹ waayúka aúkápimma mi-káyúkámá mamá kaayoné-í-ááímmá tarôq kéo-kayukama Áánûqtuma ‘ketí iyápó-annae.’ téna timá-yikaniqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

¹⁰ mi-káyúkámá Áánûqtuni arupú-amma kéwareta miráiyakake mamá táíq umáyikiyatama Áánûqtuma yabíkái-maruqa minná yeqtí márúqa wáníqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

11 yemá aónáiyama keráwáqá ketinaae kéwaraiyata keráwáqá táí-aimma timá-tiketa waqmá paábataa éta kaaqaari-túbí maréta keráwákáq kéqokeriq kéowaqa keráwáqá timuqá maqmé kéuyoe. 12 miraráá umá yemá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá áqnaabaqa waqmá táíq umáyíkáawata móra-mora urááne. keráwáqtí tiyakoma íraqôniq kéinaraq timuqá máráaro taákaq máráaro. keráwáqtí anó-meyamma Áánûqtuni márûpaqa wáiyie.

waayúkama úráá kamá tágama mááe.

13 keráwáqá miráuma maa-márábí-káyúkátí úráá kamá mááe. miráimanibo úgóni akoqnáama paábaq kóinataama nôraq onanataáwáq keqnáammá umá káníyô? mirán umá máqte-qtataapimma kanaarácq íinipoata waayúkama paábaq mamá yúwáawana aarawaatí yítaukoma yamá yatámínikaa umá Áánûqtu mórai q íniye. 14 keráwáqá miráuma maa-márábí-káyúkátí ókáá kamá mááe. móra-maruqa anuraq wáinna-maruqa íma aúyoqma wániye. 15 mórai q umá waayúkama ómmá kúraqma móra tawegóni aménáápáqá íma kémaraae. ímiye. yemá paá ómmá kúraqma abarokácq makáawana ókómá kamá tágaitata naaúpaqo máe-kayukama kanaarácq aónainoe. 16 miraráá umá tágáaro. keráwáqtí tágama-yataakoma aarawaatí yúrakaqa ókáá kamá kétégainata máqte-kayukama káoneta keráwáqtí íraqôn-aaimma káoneta Áánûqtuma keqtibomá wení márûkaqa mái-nakoni áwîqa múte yaúyóro.

Áánûqtuni aammá aúmatan-aimma

17 Mótetini aammá aúmatan-aikaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yágaraq kemá Ítuma mamá paábaq yuwániye ítero. ímiye. minnáyaba kemá paábaq matuwánáácq íkukaunamanibo kemá paá maamin-áímmá maqmá ánatanaa kukáune. 18 kemá áraimma kétima-timune. maa-márágógárácq Áánûqtuni márûpakaraq ánatani-kanaaraqa páácqamma agamatán-áinábi Áánûqtuni aammá aúmata-kanaabimma wáina-yataaqa móra íma aúyoraniye. máqtemma aammá aúmatan-aimma paá wáinana máqte-qtataaqa páácq umá ánataniye. 19 miráinana móra-nakoma maami aammá aúmatan-aipike móra páácqyan-aimma mamá paábaq yuwéna káqo-nakomma 'mirá-uwo' téna aráátina-nakoma min-nákóni áwîqa Áánûqtu yabíkái-marupaqa páácqya-qtataakaa umá wániye. ániibo móra-nakoma ámáan-aimma waréna waayúkati yúyánámmá mamá itó éna 'ámáan-aimma wáráaro' ténama wení áwîqa Áánûqtu yabíkái-marupaqa anón-awiqa wániye. 20 kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqtí arupú-aaikoma ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq yeqtí arupú-aaiqoqtaqa téta íma uyátinaq keráwáqá kanaarácq Áánûqtu yabíkái-marupaqa íma uyáberanoe.

áyamma í-ááímmá

21 Mótetini áimma títaubikotaa matáan-aimma keráwáqá itaraae. minná 'keráwáqá waayúka íma yíkamma púyoro.' ániibo móra-nakoma waayúka yíkamma puyénama min-nákómá kanaarácq aamá ítama yainai-áipí mániye. 22 miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. náawabi móra-nakoma áyamma umákenama wemá aabi maéna ítama yainai-yátáápi máino. ániibo náawabi móra-nakomma áyoqa ayéna timá táíq umákenama wemá áqnaabaq anó-monoq-wayukayopaq ítama yainai-áímmá ya itaíno. ániibo min-nákómá káqomma Áánûqturaa umá ítama yainénama min-nákómá kanaarácq iramá káíq-kaiq umá kain-írábí wániye. 23 miráínaa emá Áánûqtukaq amí-yátááqá

mamé iré aúyánámmá iténa móra-nakoma emmá timámi-aimma wáinana Áánûqtukaq ²⁴ amí-yátááqá paá amí-yááréráq mó make páátákáá aamá mó timá móra-tuyanakaq máráaro. mikáké yauwéqma iréraq Áánûqtukaq keráwáqtí amí-yátááqá mó áméro.

²⁵ móra-nakoma emmá aamá timákanena ínaka kenákámá aapaqá kéwékama páátákáá emá mamá móra-tiyakaq weté máráakao. ímo miráinanama wemá aamá ítama yainai-nákókák awíqme mó-akainana aamá ítama yainai-nákómá i-wáyúkátí iyáápi akáinata i-wáyúkámá emmá ánná-naupaq akaiyábáé. ²⁶ kemá keráwáqá kétima-timune. emá nôrabi uráinna-anonnama máqtemma yauwéqma íamema emá kanaaráq ánná-naupakema íma kumá yaúbanone.

kumari-ááímmá

²⁷ naayóbáqá pááq-urain-aimma ítaraane. minná 'kumari-ááímmá ítaroq oro.' ²⁸ miráimanibo kemá Ítuma maará téq keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma móra-inimma aónáinana arunóbáqá weqtábá ákain-nakoma minná wenamááríq wení arunóbáqá mirán-ááíkkómá mamá min-íníkák kumari-ááímmá tarôq kéíye. ²⁹ ániibo ítáaro. keráwáqtí móra-turakoma keráwáqá mamá kúmiq-yataapi kétiyuwainaqá kanaaráq mitúrámá kubíqma paábaq yúwáaro. keráwáqtí móra-tugoma íma wáinata keráwáqtí máqte-tugoma mamá iramá káíq-kaiq inírábí ítiyuwanoe. ³⁰ ániibo keráwáqtí móra-tiyaakoma keráwáqá mamá kúmiq-yataapi kétiyuwainaqá kanaaráq keráwáqá mi-tiyáámmá kárama paábaq yúwáaro. keráwáqtí móra-aukapaq-tuma íma wáinatama iramá káíq-kaiq-irabima máqte-tugoma íwiniye.

aaraukáqá mamá yatai-ááímmá

³¹ naayóbáqá Mótetini maarán-áíkaráq pááq uráine. minná 'móra-nakoma ánáakomma ayuwénama kanaaráq wemá móra-wannaama agamá kámena áqa maa káyuwaune tíno.' ³² miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma ánáakomma kumari-ááímmá ítaroq uráinna-inimma ayuwénama min-nákómá ánáakomma mamá kúmiq-yataapi káyuwaimma maará-uraiye. min-íníkómá keqnáámmá waamá mayénama kumari-ááímmá tarôq kéitana min-nákógáráq kumari-ááímmá tarôq kéíye. miráitata yenákámá Áánûqtun-aurakaq kumari-ááímmá tarôq kéoye.

árain-aimma tí-ááínné.

³³ káqon-aimma ketáái títaubikoma titaq ítaraama maará-uraiye. 'keráwáqá timá akoqnáá umákaiyan-aimma íma aratínómanibo keráwáqá móra-yataaqtaba áraine téq timá akoqnáá ínéqa kanaaráq keráwáqá tíya-qtataakoni anaaé waréraq uyátárai-nakoni aúrakaq áraimma tero.' ³⁴ ááqibo kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá yanaammá awaaméqá umátuweq áraine ítero. keráwáqá Áánûqtuni márûkon-awíqa yaananatáá akoqnáá umátikaikaae ítero. Áánûqtuni márûpaqa wení abíqtátárakémá aamá kétima-timiye. ³⁵ ániibo keráwáqá móra-yataaqtaba maa-márágóní áwíqa yaananatáá akoqnáá umátikaikaae ítero. ímiye. maa-márámá Áánûqtuni pááqyan-abíqtataraa kéitana wemá áitauqa maqmá arage kéíye. ániibo keráwáqá Yérútááre-marukon-awíqa maqmá móra-yataaqtabama yánátaae ítero. ímiye. Yérútááre-marúqa minná anó-kinima uyátárai-nakoni márûre. ³⁶ Áánûqtun-aurakaq tiqnókák maqmá tenanatáá akoqnáá umátikaikaae téq ítero. keráwáqá kenamááríq keráwáqtí tiqnótáuma mamá

abutá tíqnótáúwábi kaatáu-tiqnotauma kanaaráq íma mamá auránoe. ³⁷ miráimanibo keráwáqá maará tero. ‘owé. mirá-onune. ímiye. ímira-onune.’ tero. ókaraq aamá waayúkama awáági-aimma minná Tááqtaanopake páaq kéiyé.

tái-aaikoni anónnáma amí-yátááqá

³⁸ keráwáqá naayón-áímmá iráimma Ítaraane. ‘enaúramma kubíqtuwaiyainaama anónnáma kubíqtuwao.’ ániibo ‘enáwáyaamma ikámma óqtuwainaama anónnáma wenáwáyaamma ikámma óqtuwao.’ ³⁹ miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma tái-yataariqo kéumatikainaqa wemmá yawéqma awekémá íkuyakaaro. ímiye. móra-nakoma mórabaq táápáamo kéyuwituwainaqa kanaaráré kéteraq mórabaq-taapaama amíyana mibákárq yuwítuwaino. ⁴⁰ ániibo móra-nakoma keráwáqá aamá matikéna keráwáqti kúberai-unamma tíótaama mayánéna inaqa kanaaráqibo anó-tiotaagaraq áméro. ⁴¹ ániibo móra-nakoma akoqnáá éna keráwáqte aammá uréire éna ummaamá mayánae tínaqa kanaaráqibo mamá ayáqtáaq-amma uréire oro. ⁴² ániibo móra-nakoma keráwáqtbá móra-yataaqa ‘tímero’ tín-naqa kanaaráqibo keráwáqá paá móra-yataaqa áméro. ániibo móra-nakoma téna atábáama umátikeq móra-yataaqa keráwáqá timénae tín-naqa kanaaráqibo keráwáqá tinnaemma íumakaaro.

namuro-wáyúkámá tirummá yímero.

⁴³ keráwáqá maan-áímmá naayóbáqá iráimma Ítaraane. ‘yaímma-wayukama keráwáqti waaqókáq máiya-kayukama tirummá yiméraq kaayoné kéumayikeraq keráwáqti namuro-wáyúkama tíyamma umáyikáaro.’ ⁴⁴ miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá keráwáqti namuro-wáyúkágárq tirummá yiméraq Áánûqtukaq nunamupí itáiyana keráwákáq tái-aaimma tarôq kéiya-kayukagaraq yíwáqnaa éna mamá paá umáyikaniye. ⁴⁵ miráinaq Áánûqtuma wení márûpaq mái-nakoni iyápóma auránoe. Áánûqtuma wení aabaúmá mamá íráqô-kayukaraqa tái-wayukagaraq yeqti yímûraaq aaqá kégamayikaiye. móraiq umá Áánûqtuma arupú-wayukarakaraq mamá íma arupú kéo-kayukarakaraq aaqá yumá paru kéumayikaiye. ⁴⁶ ániibo keráwáqá timuqá kémaqyikaa-kayukama yenamáa yemmá tirummá yimíyanama minnáyaba Áánûqtu meyámmá ítiminiye. aqá táákiti-moneqa moyámmá máyáa-kayukagaraq mirá kéoe. ⁴⁷ ániibo keráwáqá keráwáqti tîbâqawaaraa-kayukama yenamáa miráo-maaraa kêtimayikeqa nói-qtataakakenaq uyátano? aqá yemá Áánûqtuni aamá íma itáa-kayukagararaq mirá kéoe. ⁴⁸ miráinaq máqte-qtataqtabama keráwáqti túyánápímmá aati-aatimá arupú umá máero. miráuma keqtibomá Áánûqtuma wení márûpaqa aati-aatimá kateko umá máinikaa umá keráwákárq mûtûq katekoîq umá páaq umá ánatagoro.” téna Ítuma timá yímikaiye.

6

waayúkama áwáqnaa í-ááímmá

¹ óq-aimma Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá atéráaro. keráwáqá Áánûqtukaq móra-yataariq ínéqa íma abarokáq mirá kéiyata máqte-kayukama kanaaráq timónanoe. keráwáqá waayúkayopake anó-meyaqtaba abáá kéiyanaama ániibo keráwáqá mirá éqa keráwáqá móra-meyamma

Áánûqtuma keqtibomá wení márûpaq máin-nakoma keráwáqá anó-meyamma ítiminiye.

² ániibo keráwáqá móra-yataaqa áwáyoq-wayuka yiméeta yíwáqnaa ónáae téqa móra-naqa timákaiyana áqnáabaq kéwena anókaq ááyama ítino. miráuma kaaqaari-wáyúkámá yeqti monoq-náúpákaráq aapakáráq yemá mirán-ááímmá tarôq kéoe. yemá miráuma waabá-káyúkámá yeqti yíwíqa mûte yauwígáae téta mirá kéoe. kemá áraimma kétima-timune. mirá-káyúkámá yeqti meyámmá minná áqa wáíye. káqomma anaaékaq íma mayánóe. ³ ániibo keráwáqá mórama áwáyoq-wayukama yíwáqnaa íné kéeqa kanaaráq aúpáq aúyoqma mirá-oro. ⁴ minnáyaba keráwáqti túma íma mamé úyoro. ániibo keqtibomá Áánûqtuma aúpáq wáí-qtataariq ommá káonaipoana wemá mi-wágóní íráqô-meyamma timíniye.

nunamummá tí-ááímmá

⁵ keráwáqá nunamummô kéteqa miráuma kaayaq-yóyáúkáráq-wáyúkáráa íoro. yeráwáqá ító-ureta nunamummá yeqti monoq-náúpáqá tínétabi aapataáakaraqa miráuma waayúkama yimónaigaae téta miráoniq íoro. kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. yemá mirá-káyúkámá yeqti meyámmá áqa mataáe. káqomma íma mayánóe. ⁶ miráimanibo keráwáqá nunamummô tínéqa keráwáqti naaúpaq utéra oqtamá umá aúyaqmakeraq keqtibomá Áánûqtukaq nunamummá aúpáq aúyoqma tero. ániibo keqtibomá aúpáqá wáí-qtataariq ónnama paá káonaipoana keráwáqá íráqô-meyamma timíniye.

⁷ keráwáqá nunamummô kéteqa netuq-áímmá Áánûqtun áama íma itáa-kayukama teníkáa umá ítero. yemá yeqti yúyánápímmá miráuma netuq-áítáa tenana ‘Áánûqtuma ketáái táama itániye.’ ⁸ téta mirá kétémanibo keráwáqá yeqti yáaimma íma wáráaro. keqtibomá Áánûqtuma máqte-qtataaqa aqtóráriq o-qtátááqtabámá áqa ítaraiye. keráwáqá wekáqá íma móra-yataaqtaba itaraawana wenókáa káonaíye. ⁹ keráwáqá maará téraq nunamummá tero.

‘keqtibotááo, emá yabíkáana-marukaq máanama enáwíkoma aokaq waíno.

¹⁰ ení yabi í-yátááqá maabáq kumíno.

ení márûkaqa enaúyánámmá wáráanikaa umá maa-márábikáráqá enaúyánámmá waránátaae.

¹¹ íbêqa aáwaqtaba únnataama máqte-tupaama timiyo.

ketáái otaa-qtátááqá mamá

¹² paábaq kéyuwe awikátuwaao.

miráuma otaa-qtátááriq umátikáa-kayukama yeqti otaa-qtátááqá paábaq mamá kéyuwetaa tiwikátukaunataae.

¹³ emá keqtáa anómma makáqma aónai-yataaqa íma mamé. yéwaq

Tááqtaaqtabama yabíqma akoqnáátaa umátikaa.’

¹⁴ áre. ítáaro. keráwáqá káqo-yuti otaammá táí-yataaqa mamá paá umáyikaiyanama keráwákáráq keqtibomá Áánûqtuma wení márûpaq máena keráwáqti otaammá táí-yataaqa mamá paá umátikaniye.

¹⁵ miráimanibo keráwáqá káqo-kayukati táí-otaa-qtataaqa íma mamá paá umáyikaiyanama kanaaráq keqtibomá Áánûqtuma wení márûpaq máena keráwáqti táí-otaa-qtataaqa íma mamá paá umátikaniye.

Áánûqtuqtaba ité aáwaqa awetái-aaimma

¹⁶ ániibo keráwáqá aáwaqa awetá-ureq kanaaráq nunamummá tinea kaaqaari-wáyúkámá oníkáá umá táí-toiqa íma máráaro. yemá miráuma táí-yoiqa máráa-kayukama minná waayúkama yimónaamma yemá aáwaqa awetá-uraae. kemá áraimma kétima-timune. yemá yeqtí meyámmá áqa matááe. ókaraq meyámmá ímayanoe. ¹⁷ miráimanibo keráwáqá nuna-mummá tinoqoq aáwaqa awetá éqa kanaaráq keráwáqá tiqnópi tóiqqa yotuwéraq tiqnótáuma mamá yaeq-yaeq oro. ¹⁸ miráinatama keráwáqá aáwaqa awetá-uraamma waayúkama íaonainoe. keqtibomá Áánûqtuma wenamáa wemá aónaniye. ániibo wemá móra-yataaqa aúpáq tarôq-o-qtataaqa káonaipoana keráwáqá meyámma timíniye.

íráqô-qtataaqa mamá áikui-aaimma

¹⁹ keráwáqá íráqô-qtataaqa maa-márábímmá íma mamá áikuyoro. maa-márábímmá kawanogómá kénaitana karogaro-nómmá káugitana máqte-qtataaqa mamá táíq kéitana moyá-káyúkámá kurumá yawítireta moyámmá kémayaae. ²⁰ miráimanibo keráwáqá keráwáqtí íráqô-qtataaqa Áánûqtunopake mamá áikuyoro. maami-qtátááqá kawanogómá ikénaitana karogaro-nómmá máqte-qtataaqa ikáugitana moyá-káyúkámá kurumá yawítireta moyámmá ikémayaae. ²¹ keráwáqtí íráqô-qtataaqa kúmín-aukapaqa mín-áukápáqtábá aati-aatimá keráwáqá túyánámmá iteq mayánóe.

aúgoni ómmá

²² arukóni aúrakoma aúgoni óné. ániibo aúrakoma íráqôniq umá aónama kárutainanama ókómá máqtemma tirunóbáqá uyáberaniye. ²³ ániibo keráwáqtí túrakoma táíq ínanama máqtemma keqtúraqa kumayuqá aurániye. miráinana mín-ókómá keráwáqtí tirunóbáq wáin-okoma miráuma kumayukáá káurena mi-kúmáykómá mamá anómma aurániye.

móra-nakoma kaayaq-káwáá-nákáqá mayaímá ímayaino

²⁴ móra-nakoma kanaaráq kaayaq-ánó-nákórátátí mayaímá móra-awaataq ímayaino. ánobo wemá móra-nakomma ítama táíq kéumakena móra-nakomma aati-aatimá yabíqma arútáyakaniye. ímo miráinanama móra-waigoqtaba kákainana móra-waigoqtabama íakaniye. keráwáqá mimórá táoqa Áánûqtukaq túyánámmá íma maréq mónekaqa túyánámmá íma kanaaráq maránóe.

netuq-áuyánámmá itái-ááímmá

²⁵ miráitaq keráwáqá kétima-timune. keráwáqá keráwáqtí móneqnapo meyanîq ínóbo aáwaqtababi noqtábábi kéeqa mirá-i-qtataaqa mayánôqtaba taíbaq-tuyanamma íma itáaro. aúwaraikoma minná nonábi aáwakomma uyátá-maqma anómma kateko-yátáaré. unáákáqtôyataba taíbaq-tuyanamma ítaaro. miráitana aúgoma minná unáákáqtôgomma uyátá-maqma wáiyé. ²⁶ keráwáqá numamá aónaaro. yemá ánáyumma íkeubeta yemá aáwaqa mamá aáwaq-naupaq íkémaraae. miráimanibo keqtibomá Áánûqtuma wení márûpake numagómmá aáwaqa kéyimiye. keráwáqá numagómmá íyaq uyátáraao? aáwaqa íyaq kétimiyo? ²⁷ keráwáqtí aúkáapikema náawaq taíbaq-ayuanamma maqmá akoqnáá umá iténa aqtó-kánáámá arúbama wení aúwarai-kanaaraqa wíniyô?

²⁸ ániibo keráwáqá nôraq itaráq unáákáqtôyabama netuq-túyánámmá kéitaa? keráwáqá túyánámmá ítama arútáaro. yaayúqnóbáqá wáikiraati-yataakoma náaraq umábi kéuwibo aónaaro. yemá kammáa ígáaeta

unáákáqtôma yenamáárlîq íkáraataae. ²⁹ miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. naayóbáqá Tórómónima kîniboana wení íráqôn-otamma pááqyamma íma makáimanibo wemá íma íráqôn-unakaqtoma umátorena yaayúqnóbáké-kirááti-yátáákóráá umá kéumatorae. ³⁰ owé. íbêqa námama yópi wái-qtataaqa aabáyaama yemá káráma irabí yuwánóe. ániibo mirá-karáá-qtátááqá minná Áánûqtuma ókon-okomma móqá amáyikaraiye. miráinaq keráwáqá aarawaamá wemá íyaq uyátá-maqma unáákáqtôma umátikaniyo? netuq-túyánámmá maami-qtátááqtábá kítawanama keráwáqtí itáíq-itaiq umá yabi-í-yátáákómá pááqyamma wáíye. ³¹ miráinaq keráwáqá netuq-túyánámmá íma itéra 'nóin-aawaraq nánúnataabiyo? nóin-nonaq nánúnataabiyo? ítero. ³² ímiye. máqtemma mi-qtátááqá Áánûqtun áama íma ítáa-kayukama mirá-qtátáákóní anaaé kéwaraae. miráimanibo keqtibomá Áánûqtuma wení márûpaq máena keráwáqá nôi-qtataaqtatabi ommá Áánûqtuma káonaiye. ³³ miráimanibo keráwáqá túyánámmá ítama arútátuweraq Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma máqte-qtataaqtataba uyátá-maqma tikaíno. ániibo keráwáqá wemá tiníq kéíyanama anaaékaqa maamin-óq-yátááqá keráwáqá timíniye. ³⁴ miráinaq keráwáqá aabáyaayabama íma túyánámmá ítáaro. aabáyaa-kanaagoma wenamáárlîq mi-kánááyábá taíbaq-ummaama wániye. móra-mora-kanaagoni ummaamá wé paá mi-kánáágónáé." téna Ítuma tiráíye.

7

móra-nakomma aamá ítama yainai-nákóráá umá aamá ítama yainai-ááímmá

¹ Ítuma óq-aimma timá yímikaiye: "keráwáqá yainai-wáyúkáráá umá káqo-kayukama íma mamá yawááq-umayikaaro. anónnáma keráwáqá mamá yawááq-umatikanoe. ² ániibo keráwáqá káqo-kayukama ítama yainaiyatama móraiq umá keráwáqá ítama yainaiyaniq umá keráwáqá ítama yainánoe. ³ nôraq itaráq keráwáqtí aanábógómá pááqyamma otaa-qtátáárlîq kéowaqa keráwáqá anómma uyátá-maqma otaa-qtátáárlîq kéoo? aanábógóní pááqyan-otaa-qtataaqa yaagetáraa umá wenaúrapi wáimanibo keráwáqtí anón-otaa-qtataaqa mútûq-yaraa umá túrakaq yawááq uráíye. ⁴ miráitaq keráwáqá tigaemá íyaq kéitaraq aanábógóqtábá maará kétimameo? 'aanábô, enaúrapi táí-yataaq wáimma matuwánáae.' téra kéteo? ⁵ kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkááo, áqnáabaq kenamáárlîq túrapimma anó-qtataaqa wáimma paábaq matuwéro. anaaékaqa aanábógóní aúrapi wái-qtataaqa kanaarâq aónama aruté matuwáao.

⁶ keráwáqá móra íráqômma aokaq-yátááqá áwáábíqá kéta iyákáá-kayukama íma yíméro. ániibo keráwáqá Áánûqtuni áama íráqô-pateturaa umá mamá pógomma íma yíméro. mi-pátétúmá pógoma yítuqnapo yamá mapátuweta waéqma túpuinoe.

akoqnáá umá nunamummá tí-náqá

⁷ móra-nakoma akáinana mayánénama ítama aónaino. akáinana aónanenama abáá íno. oqtamá íyakaiyaba akáinanama oqtaráq paké-pake tíno. ⁸ miráinata máqte-kayukama Áánûqtukaq nunamupí ítama aónétama yemá wekáké mayánoe. máqte-kayukama móra-yataaqtataba Áánûqtumma abáá kétama wemmá paá aónanoe. ániibo máqte-kayukama nunamupí téta Áánûqtunopaq ónátae tíyanama wemá yemmá iyuwáinata uyáberanoe.

9 keráwápíké móra-nakoni áanikoma aboáqtábá téna ‘yammá timiyo’ tíanama aboámá óqtamma mayamíníyô? ímiye. 10 ániyo iyápógoma aboáqtábá ‘noyááqa timiyo’ tíanama aboámá táí-iraakabayaamma amíníyô? minnágaraq ímiye. 11 miráitaq keráwáqá táí-wayukama kanaaráq kéitaamanibo keráwáqtí iyápógoma íráqô-qtataaqa yimíyábá kéitaae. uyátamaqma móraiq umá keqtibomá Áánûqtuma wení márûpaq máin-nakoma wení iyápó-annama wekáq ítama aónaayuma íráqô-qtataaqa yimíyábá kéitaiye.

12 waayúkama nôrabi umátikaigaae tina-yátááriq kéumakaiyaama miráuma yekáráq móraiq umáyikaa. maaminnáma mákama Mótetini ámáan-aikaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq tiráa-waigoni máqten-aaine.

matúq-matuq umá mái-auwarain-amma

13 keráwáqá pááqyan-amma wáraaro. aíta-marupaq uráin-aama anónapoana oyaaq uráitata netuqyaa-káyúkámá aarawaamá min-ámmá kéwaraabo min-ámmá íwáraaro. 14 káqon-amma matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayái-márúpáq uráin-akoma pááqyamma wáipoata yaímma arekáq-wayukama min-ámmá kammáa kaéta kéwaraae.

ketáámá kaaqaari-ámúné-wáyúkátí yáaqa ikaténátaae.

15 kaaqaari-ámúné-wáyúkáyábámá atéáaro. yemá yirunóbáqá abááq-íyákkáá umá máapoata tipi-típigoni aúwaratima atáá-umaeta aúpáq-yááikáráq keráwáqtôpaq kéye. 16 keráwáqá nôrabi iya-qtataaqa mikáq yeqtí yáaimma aónanoe. áwáábiq-annagoma íráqôn-aramma íkéiyaiye. 17 móraiq umá íráqô-tagoma íráqôn-aramma kéiyaiye. ániyo táí-yagoma táí-aramma kéiyaiye. 18 íráqô-tagoma táí-aramma kanaaráq íma iyániye. ániyo táí-yagoma íráqôn-aramma kanaaráq íma iyániye. waayúkagaraq móraiq urááe. 19 máqte-tagoma íráqôn-aramma íma iyaí-tagomma minná ayááma irabí kéiyaabotuwaee. 20 miráinaq keráwáqá aónaaro. kaaqaari-ámúné-wáyúkábíké keráwáqá áraimma yeqtí táí-yaaimma yimónainoe. táí-wayukama yirunóbáké íráqôn-aramma kanaaráq íma iyániye.

21 máqte-kayukama ‘uyátárai-nako, uyátárai-nako,’ mirá kétepoaq Áánûqtuma yabíkái-marupaqa íuyaberanoe. ímiye. paá náayubi ketibomá Áánûqtuma wení márûpaq máin-nakoni anaáe warétama kanaaráq Áánûqtuma yabíkái-marupaqa uyáberanoe. 22 mikáq anó-kanaamo pááq ínna-kanaaraqa aarawaamá maará téta timá-timinoe. ‘uyátárai-nako, uyátárai-nako, enáwíkaqtaa ketáámá amuné kúme uréire éwaunataae. enáwíkaqtaa ketáámá táí-aagomma waayúka yúbíkema mamá paábaq yuwéwaunataae. ániyo enáwíkaqta ketáá netuqyaan-áwááméq-yátááriq uráunataae.’ téta mirá tíyaqa 23 ániyo mi táoqa kemá yemmá abarokáq maará-timayimenune. ‘kemá keráwáqtí túrakaqa íaonewaunamiye. keráwáqá táí-wayukaa, paábataa kóoro’ tenúne.” téna Ítuma tiráiyé.

naammá í-ááikáratáe.

24 waéqma itái-áímmá Ítuma tiráiyé: “kanaaráq móra-nakoma maamin-áímmá iténa waráina-nakoma wemá miráuma áá-íté-wainapoana wení naammá óqtan-amuraaq kéumaraiye. 25 ániyo aaqá yuréna nommá aúgítana anón-uwaama yoréna mirái-qtataakoma min-námmá awétáraiye. miráimanibo min-námmá íma kuturáiyé. min-námmá óqtakaq wáitanaboana yáqtoqma akoqnáá uráiyé. 26 miráimanibo móra-nakoma ketáama kéitenamanibo ímo warénama minná wemá miráuma áíbôqnaaboo

inápóana wemá wení naammá kegéba-amuraaq naammá kéiyé. ²⁷ ániibo aaqá yitana nommá augéna uwááama anómma yokáiyé. ániibo miráiq-tataakoma min-námmá awétátuwaitana min-námmá kuturáiyé. ‘pau’ titana anómma mütúq yawítíguráiyé.” téna ²⁸ Ítuma maamin-áímmá timá ánatatuwaitata máqte-kayukama Ítun-aayaba iyánáaq éta yáaqa ôriq umá karáiyé. ²⁹ miráimanibo aamá yirááti-wayukaraa umá íma timá yímikaibo Ítuma akoqnááama náápaamma matokái-nakoraa umá aamá kétima-yimena yiráátiráiyé.

8

mórama kárú-naqa Ítuma mamá érákaráiyé.

¹ Ítuma anubakémmá yuwéna kúmítata netuqyaammá aarawaamá ókaraq anaaé waqmé kukááe. ² mikáqá móra-naqa kárúyamma ákái-nakoma amakaq iréna araayutaúmmá ayéna tiráiyé: “uyátaráana-nako, kanaaráq emmá akáinaama emá kemmá mamá éqtikanone.” titana ³ Ítuma ayáámma árûqmarena tiráiyé: “kemmá kétékitaq miráona kéune. emmá érákaino.” titana mi-kárú-kárigómá ê mikáq ánataguráiyé. ⁴ ániibo Ítuma mi-kárú-náqá timá ámikáiyé: “emá atéqma arutaaó. móra-nakomma tímámenabo ímiye. emá uré enaúma anó-monoq-wayukama mó-yiraate naayóbáqá Mótetima tiráiniq umá Áánûqtukaq amí-yátááqá mó-amiyo. miráinata waayúkama aónéta ení karímá mikáq ánatagiye téta tero.” téna Ítuma timá ámikáiyé.

ááiq-i-wayukati kawáá-nákóni mayái-náqá Ítuma mamá érákárayé.

⁵ Ítuma Kápérana-marupaq uyábéráitana anón ááiq-i-naqa Arómani-marupake Ítunopaq iréna inaa téna timá ámikáiyé: ⁶ “ummaataráána-nako, ketí mayái-náqá karímá mayéna naaúpaq waguréna máiyé. ayáátákoma pukitana áíqa ôriq umá kéiyé.” titana ⁷ Ítuma yauwéqma timá ámikáiyé: “wemmá kemá ko mamá érankanune.” téna tiráiyé. ⁸ miráitana ááiq-i-kawaanakoma yauwéqma timá ámikáiyé: “ummaataráána-nako, kemá íráqôn-naqa íma máupo emá kanaaráq ketí naaúpaqa íma uyáberaao. emá paá aamá tinana ketí mayái-náqá atóbáino. ⁹ kegáráqá ketí anó-naapaamma wáiyé. kemá mórama tiyááka ááiq-i-wayukati kawáá-náqá máune. miráitaq kegáráqá anó-kayukati yiménáápáqá máunata yemá yabítikaraae. ketí tíménáápáq máa-kayukama kemá timá-yimeq móra-naqtaba ‘emá wao’ túnanama wemá kanaaráq kéwiye. ániibo kemá káqo-waqtaba téq ‘emá maabáq iyo’ túnanama wemá kanaaráq kéiyé. miráitaq kemá ketí mayái-nákóqtábá ‘maa-máyáímá mayaaó’ túnanama wemá paá kémayáiyé.” téna titana ¹⁰ Ítuma min-áímmá ítátuwena iyánáaq uráiyé. ániibo wení anaaé wáraa-kayukama maará téna Ítuma timá yímikáiyé: “keráwáqá áraimma kétima-timune. mórama Áánûqtuni waayúkabike Ítiráeobake-naqa maan-nákómá maaráuma arummá tímínikaa-naqa íaonaraune. ¹¹ ániibo kemá keráwáqá kétima-timune. netuqyaa-káyúkámá aabaú utaipáké íyata yaímma aabaú kupéráipake íyata uréta Áabaraagaraq Ááítekigaraq Yáakobogaraq mórabi yagaroqtamá Áánûqtu yabíkái-marupaq máeta aáwaqa nánóe. ¹² miráimanibo Ítiráeowayukama Áánûqtuma wemá yabíkái-marupaqa yeqtí yítaubikoma máamanibo yaímma Ítiráeowayukama marabí máa-yuma yemá máápaq anó-kumayuqnoqaq máeta ibiqá yaréta

yíwáyaamma akégúnanoe.” téna Ítuma tiráiyé. ¹³ ániibo Ítuma ááiq-kawaa-naqa timá ámikaiye: “emá íbêqa kóaa. emá arummá timénaboana mirá ónaiq umá mi-qtátááqá pááq íniye.” téna Ítuma tiráiyé. ániibo ê mi-kágáámá mi-kárí-náqá wení karígómá ayúwáitana atóbaraiye.

Pítaamma ánáakomma anóamma Ítuma mamá atóbamakaraiye.

¹⁴ mikáké Ítuma Pitaani naaúpaq uyábékéna aónaimma Pítaamma ánáakomma anóamma kokoqyámma ákáitana atípáaraq waguré máitana Ítuma aónaraiye. ¹⁵ ániibo Ítuma ayáákaq yáqtóráitana kokoqyámma érákáráiyé. ániibo min-ínikómá itó-urena Ítuni aáwaqa mamá yokaa umákaraiye.

netuqyaa-kárí-wáyúkámá Ítuma mamá atóbamayikaraiye.

¹⁶ énaikaq taíbaq-wayukama táí-aagoma máí-kayukama yíwíqmeta Ítunopaq irááé. ániibo Ítuma paá aamá kítitana mi-káyúkábíkémá waátá aágoma iyuwéna kóuráiyé. ániibo Ítuma máqte-kari-wayukama mamá atóbamayikaraiye. ¹⁷ miráitana móra-aimma naayóbáqá Áánúqtuma móra amuné-náqá Áítáiyaan óyaukaq pááq íniye tiráimma minná pááq kítitana min-áikómá maará-tiraiye: “wemá wenamááríq ketáái karímá mamá paábaq kéyuwena ókon-okomma ketáái tiyáátáma íkui-yataaqa matukáiyé.” téna agamatán-áúbágó tiráiyé.

Ítun anaaé waráné i-náqá

¹⁸ netuqyaa-káyúkama Ítuma ikúyakaraawana yimónawaaena wení iyápó-annama timá yímikaiye: “nokaayúkómmá meranábápáq méwíyataao.” ¹⁹ titana mórama ámáan-aimma yirááti-nakoma iréna Ítumma timá ámikaiye: “yirááti-nako, emá náakarabi wíne inabáqá kegáráq waqmé ónúne.” téna tiráiyé. ²⁰ Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “abááq-iyákáwákómá yeqtí ánáamma maínarunobaq wáitana numaráwákóni ánáamma wáimanibo Waayúkagoni Áráaqa kemá Ítuma kemá wagéqa tiqnómmá maqmá arage ónúna-namma íma wáiyé.” téna Ítuma timá ámikaiye. miráitana Ítuni anaaé waráina-waigoma wení naammá mórai q umá wániyo? ²¹ ániibo káqomma móra iyápó-annabike-nako Ítumma timá ámikaiye: “ummaataráana-nako, kemá kanaaráq awé uráanana ketibomá puínaq mó-uqtamakatuwerabiyo?” mirá titana ²² Ítuma timá ámikaiye: “ibáqyuwaa. yemá pukáá-kayukama yenamááríq matúq-matuq umá máí-auwaraiqtaba pukáiya-kayukama mamá arááq-yuma kanaaráq uqtamáyanoe. emá paá ketinaaé ya waraao.” téna tiráiyé.

Ítuma anón-uwaagoqtaba titana áráwáá uráiyé.

²³ mikáké Ítuma únópi-káárébi úitata wení iyápó-annama anaaé wakááé. ²⁴ anómma únóniyámá mi-nókááyúpímmá kémétena únóniyágómá únópi-káárémá yawááq inena uráiyé. miráimanibo Ítuma paá waguréna máqé-uráiyé. ²⁵ ániibo yemá Ítumma ko awáútureta tirááé: “uyátárai-nako, emá keqtáá tiwáqnaa uwo. ketáámá yubékonataa kéune.” téta tewana ²⁶ Ítuma timá yímikaiye: “nóraq itaráq ikatíqa kéoo? keráwáqtí itáiq-itaiq umá yabi-iyátááqá pááqyamiye.” timátuwena Ítuma itó-urena uwáágokaraq nokókáráq yiwáágúraiye. ániibo uwáágoma mó-aráwáá itana nokómá ókaraq íma noniyamá metaráiyé. ²⁷ minnáyabi iyápó-annama netuq-yúyánámmá

kéiteta tirááe: “maaminnáma nóikaa-nare ténaq máitanawaq uwááogaraq nokógaráqá wenáama kéwaraayo?” téta tirááe.

kaayaq-nákábiké Ítuma táí-aama matukáiyé.

²⁸ Ítuma yetê nokaayúkómmá meranábápáq Káátarini-wayukati marabáq atamá uráiyé. ániibo kaayaq-nákámá táí-aagoma yenákábí máí-nakorata Ítumma ya aónaraaye. yenákámá pukáa-kayukati mararaapáqá máátíq-máatipaq máqeta irááye. yenákámá anómma abááqá amáguraayataboata waayúkama min-ákáqá íma uréire urááe. ²⁹ ániibo min-nákórátámá anókaq ááyama wááqa kéyeta tirááye: “Áánûqtuni áaniko, emá kekárátámá nôraq umátikaneq kéono? kanaamá íma pááq-uraitaa keqtaámá tíqa í-yátááqá má-timinetaa kéono?” téta tirááye. ³⁰ mórama pó-annama nékaq máeta aúmá narááe. ³¹ ániibo táí-aagoma Ítukaq inaa téta tirááe: “kanaarác emá keqtaámô tíkamma waréma emá kanaarác timátikénataa ketáámá mera-pó-ánnátí yirunóbátáa kobéráano.” téta tirááe. ³² ániibo wemá mi-tái-áágómmá timá yímikaiye: “keráwáqá kóoro.” téna Ítuma titata yemá mi-kááyáq-nákámá iyuwéta pó-annati yirunóbáq uyábékaae. mi-pó-ánnámá máqtepaq péqmareta mórama áítabaq metamá kukááe. ániibo yemá nokaayúpítáa metaréta nommá nawíketa máqtepaq pukááe.

³³ ániibo pó-kawaa-wayukama péqmareta kóuraae. yemá anó-marupaq koyaréta yemá máqtemma min-áímmá tébakaq-wayukama timá yímikaae. miráitata kaayaq-nákábímá táí-aagoma pááq i kátáama tirááye. ³⁴ ániibo min-ánó-márúpáké-káyúkámá netuqá iréta Ítuqtaba ya abáá-uraae. yemá Ítumma ya aónatuweta weqtábá mi-márábákémmá yuwéna káqo-marabaq kóikaae téta inaa tirááe.

9

mórama aí-ayaamma táíq umáqi-naqa Ítuma mamá érákáraiye.

¹ Ítuma únópi-káárébi yetê nokaayúkómmá meran-ábápáq yauwéqma uréta Ítuni márûpaq koyarááe. ² mibáq yaímma-wayukama móra-karinaqa Ítunopaga awíqmeta iráama mi-kári-nákóni ayáátákoma pukuráitana kúkutaaraq waguráitata yaagumé irááe. ániibo Ítuma mi-káyúkámá yimónaimma wekác itáíq-itaiq kéowanaboana Ítuma mi-kári-nákómmá timá ámikaiye: “iyápógo, enáyakoma kaayoné íno. ení kúmiq-yataaqa kemá paábaq kématuwaune.” téna Ítuma titata ³ yaímma ámáan-aimma yirááti-wayukama yeqtí yúyánánóbáqá “maan-nákómá Áánûqtumma aama káwaagiye.” téta tirááe. ⁴ miráitana mi-káyúkátí yúyánánóbáqá Ítuma yimónatuwena wemá tiráiyé: “keráwáqá nôraq itarác keráwáqtí túyánánóbáqá ítama táíq kéoo? ⁵ nóin-aikowaq ketí náápaamma yiráátiniyo? ániibo kemá téqa ‘ení kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwaúne’ mirá túnawaq íma oyaaqá kéi aqá ániibo ‘emá itó-uma uréire uwo’ túnna-waigoma minná íma oyaaqá éna ummaa kéyaiye. ⁶ Waayúkagoni Áráaqa náápaamma maa-márábímmá kanaarác kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwániqtaba yiráátenune.” téna tiráiyé. miráitana Ítuma ayáátámma puki-nákómmá timá ámikaiye: “emá itó-ure ení kúkutaama mamé ení naaópaq kóaa.” téna tiráiyé. ⁷ miráitana mi-kári-nákómá itó-uma wení naaópaq kóuraiye. ⁸ ániibo aarawaamá miráimma aónéta ikatíq ôriq urááe. yeráwáqá aónaraae.

Áánûqtuma mirán-ákóqnáámá ámikaiqtaboana yemá Áánûqtun-awiqa mûte yaútaae.

Îtuma Máátiyumma ááyariye.

⁹ Îtuma mibáké kéwena aónaimma móra-naqa táákiti-moneqa mayáináúpq máqe-uraimma min-nákóni áwîqa Máátiyuma mi-kátáámá agatáinare. ánibo Îtuma Máátiyumma timá ámikaiye: “emá ketinaae ya waraao.” titana wemá itó-uma Îtun anaaé wakáiyé.

¹⁰ anaaékaqa Îtuma naaúpaq máena aáwaqa kénaitata netuqyaa-káyúkámá táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq káqomma karerekáyúkágáráq ‘paátataare’ timá yíkáa-kayukagaraq Îtunopaq irááe. yemá Îtugaraq wení iyápó-annagaraq umá máeta aáwaqa narááe. ¹¹ yemá Pératiwayukama miráomma aónawaeta yemá Îtuni iyápó-annama maará téta ítama aónaraae: “nôraq itanawáq keráwáqtí yirááti-nakoma kúmiq-wayukagaraq táákiti-moneqa máyáa-kayukatema aáwaqa kénaiyo?” téta ítama aónaraae. ¹² Îtuma min-áímmá ítátuwena wemá maará téna aúpq-áímmá tiráiyé: “waayúkama karímá ímo máyáa-kayukama tótaa-wayukayopaq íma kéoe. ímiye. paá kari-wáyúkámá tótaa-wayukayopaqa kéoe. ¹³ keráwáqá uréraq Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábíkén-áímmá ko itáaro. ‘nai-wámmá ikáma kekáq timíyábá kemá íkétikaibo kaayoné-yátááqtábá kemmá kétékaiye.’ téna agamatá-kánnáágómá kétéye.” téna Ítu timátuwena tiráiyé: “arupú-wáyúkámúne tíya-kayukama yááyanaaq íkukaune. ímiye. kemá paá kúmiq-wayukayaba yááyanaa kukáune.” téna Îtuma tiráiyé.

aáwaqa awetái-aaimma

¹⁴ mi-kánáaráqá Yóáanema nommá perai-nákóni iyápó-annama Îtunopaq iréta tirááe: “nôraq itataawáq ketáágáráq Pérati-wayukagaraqa nunamummô ténátaama aáwaqa awetá kéunataataa ení iyápó-annama nunamummá tí-kánáaráqá aáwaqa íma awetá kéoo?” ¹⁵ téta mirá tewana Îtuma timá yímikaiye: “móra-nakoma aaramá mayáné kéenama omákáqá paá wení aanábó-wáyúkáté máenama kanaarág áyakoma táíq íníyô? íma aokariq kéiyé. anaaékaqa mi aaramô mayáné i-náqá paábaq matuwáiyanaama min-nákómá ókaraq wení aanábó-wáyúkátêma íma mániye. miráuma aaramá mayánéna i-nákóráá umá mi-kánáámá ínaqa kemá kónatama íyakoma táíq ínipoata yemá aáwaqa awetá-inoe.

¹⁶ itáaro. móra-nakoma wení naayó-kúbérái-únámmá yakákitanama aúge-tabaraaberake maqmá aráátaimma íma aokariq kéiyé. miráinanama mitábaraábégómá keqnáámmá naayó-kúbérái-únámmá yakáqma anó-kariq umáginiye. ¹⁷ keqnáámmá itáaro. móra-nakoma naayó-mémégóni aúwarati-unapima wááéni-nomma aúgema íma áitewae kéiyé. miráitata yemá aúge-kaeni-nomma naayó-mémé-áúwárátíbí áíqtowanama íma aokariq kéiyé. miráitana méme aúwaratigoma yarákínana wááéni-nomma marabí aqtíma kugúbaginiye. miráimanibo áá itaraa-kayukama aúge-memegoni aúwaratibi wááéni-nomma aqtímaraawana mákama íraqóniq umá paá kéwaiye.” téna Îtuma tiráiyé. aúge-qtataakoma waéqma naayón-ááímmá íauraniye.

móra-inikoma Îtuni wáqtôraq yáqtokaiye.

¹⁸ téna Îtuma maamin-áímmá kétima-yimikaq mórama anó-kawaa-naqa Îtun-amakaq iréna araayutaúmmá ayéna timá ámikaiye: “ketiyáámûmma

paá íbêq pukuráiyē. ániibo emá kanaaráq iré ayáámma aneq mó márénana atóbama yauwéqma paá maíno.” téna anó-kawaa-nako tiráiyē. ¹⁹ ániibo Ítuma itó-uma mi-káwáá-nákóni anaaé waqmé kéwitata wení iyápó-annama mórai q umá wakááe.

²⁰ uréire kéowana móra-inimma mikáqá máqe-uraimma máqte-tupaama in-aautámma ákáitana inaaupaqá tiyááka umá kaayaq-káritímaátímá máqe-uráiyē. min-íníkomá Ítuni anaaépaq amakaq iréna Ítuni wáqtôgoni aqtórâq ayáámma yama yáqtokaiyē. ²¹ min-íníkomá wenamaáríq wení aúyánánóbáqá maará-tiráiyē: “Ítuni wáqtôraq tiyáámo ánékuyonanama túnobaq kanaaráq umátikaniyē.” téna ánékukaiyē. ²² Ítuma waéqma wemmá aónatuwena tiráiyē: “ketiyáámuko, enáyakoma kaayoné ino. ení itáíq-itaiq umá yabi-í-yátáákómá emmá miráuma mamá érákaraiyē. mi táoqa min-íníkoní karímá ánataguraiyē.

²³ Ítuma mi-káwáá-nákóni naaúpaq iréna waayúkama ibiq-ímá kététa aamá anón-aimma kétéwana yimónaraiyē. ²⁴ ániibo Ítuma tiráiyē: “keráwáqá maí abátíkáaro. pááqyan-inaaruma íma pukáiyē. wemá paá aúmá waguráiyē.” téna Ítuma mirá-tiraimma áraimma pukuráitataboata mikáyúkama wírâa umákaraae. ²⁵ ániibo yemá aarawaamá waqmá paábaq yúwáawana Ítuma mi-náúpâq uténa pukáin-inaarugoni ayáákaq yáqtorena ayáátórâitana itó-uráiyē. ²⁶ mi kátáagoma min-áúkâpâq máqte-marabaq wéyáwé uráiyē.

Ítuma kaayaqá yúgaroq-nakaraq aamá íti-nakaraq mamá atóbamayikaraiyē.

²⁷ Ítuma mi-márúqá yuwéna kóuráiyē. ániibo kaayaqá yúramma karoparái-nakorata Ítun anaaé waqmé kéweta anókaq ááyama tirááiyē: “áe, naayóbáqá ketáái kíniima Tébitin-annabike-nako, emá kekárátá arummá umátikao.” ²⁸ téyana Ítuma naaúpaq uyábérâitata yúrammo karopági-nakama wenôpaq utááiyē. Ítuma min-nákámá tímá yímikaiyē: “kenákámá itáíq-itaiq kéoyaqtaba kemá kenákámá kanaaráq mamá atóbatikanuno?” téna itáitata yenákámá Ítumma yauwéqma tímá ámikaayē: “owé. uyátaráana-nako.” téta tirááiyē. ²⁹ ániibo Ítuma min-nákátí yúrapi ayáámma kánékuyena tiráiyē: “kenákámá itáíq-itaiq óya-qtataaqtaba kemá kanaaráq miráona-yataakoma pááq ino.” téna Ítuma tímá yímikaiyē. ³⁰ ániibo yenákátí yúrakoma tágaraiyē. Ítuma akoqnáá-aimma tímá-yimena min-nákáyábá tiráiyē: “atéráakao. móra-nakoma maamináyabama itáínabotekao.” téna tiráiyē. ³¹ ááqibo min-nákámá máápaq yaúbareta máqtemma min-áúkâpâq-márâbáqá Ítuni watáama tímáeta uréire urááiyē.

³² yenákámá kóiyē kéeta yaímma-wayukama móra-naqa táí-aagoma wepí máinapoana aamá ítitata wemmá yemá awíqmeta yewana Ítunopaq iráiyē. ³³ ániibo Ítuma táí-aagomma matúwâitana min-nákómá aamá áaimma átâma tiráiyē. minnáyaba aarawaamá iyánâaq uréta netuq-yúyánámmá kététa tirááiyē: “naayóbáqá maakáqá Ítiráaeobaqa maamirá-qtátááqá íma pááq uráine.” téta tirááiyē. ³⁴ miráimanibo yaímma Pérati-wayukama maará-tiraaē: “wemá táí-aagoni kawáá-nákómá wemmá akoqnááma ámikaitana wemá táí-aagomma kanaaráq kématuwaiyē.” téta tirááiyē.

aarawaayábá Ítuma arummá kéumayikaiyē.

³⁵ Ítuma anó-marupakaraq pááqya-marupakaraq uréire kéena wemá monoq-náúpáqá káyiraatena Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba átê-wataama kétima-yimena máqte-karimo máyáa-kayukama mamá atóbamayikaraiye. ³⁶ wemá aónaimma netuqyaammá aarawaamá yimónatuwena arummá umáiyikaraiye. miráuma taibaq-yuyanamma itéta 'náawaq tiwáqnaa ínyô? náakaraq ónúnataabiyo?' téta miráuma tipí-típigoma yeqtí kawáá-náqá íma máitata oníkáá urááe. ³⁷ miráitana Ítuma wení iyápó-annama aúpáq-áimmá timá yímikaiye: "netuqyaammá aáwaqa yópímmá wáimanibo mamá áíkuyaba íma netuqyaammá mayaí-wáyúkámá mááe. ³⁸ miráinaq keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá kétiyana wemá yókóní aboámá yaímma mayaí-wáyúkama timáyikainata wení waayúkama ko mamá áíkuyoro." téna Ítuma timá yímikaiye.

10

tiyááka umá títaupake kaayaqá iyápó-annati yíwíqá

¹ Ítuma tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánná-wáyúkámá yááyamaena iréna yemmá akoqnááma yiména táí-aagoma kématuweta máqte-karima mamá paá kéeta yúgoni ummaa-yátááqá mamá paá ígáae téna yímikaiye. ² tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnátí yíwíqá maará-uraiye. áqnáabaq-nakoni áwíqá Tááímonie káqon-awiqa Pítaae. ániibo ábâkoma Áánarue. ániibo Yêmitima Yéberimma ánikoboana ábâkoma Yóáane. ³ ániibo Píripima Paataáromiyue. ániibo Tó máátie. Máátiyuma mi-kátáámá agatái-nare. wemá táákiti-moneqa mayaí-naré. ániibo Yêmitima Áápiatimma ánikoe. ániibo Tááqtiatie. ⁴ ániibo móra-Taaimonima ítápéniti (indipendens) karuwaaq-naré. ániibo Yúqtaati Itikááriotie. wemá Ítumma awíqma namuro-wáyúkátí iyáápi makái-nare.

Ítuma tiyááka umá kaayaq-wáyúkámá awaaméqá umáyikena yíwíkai-kayukama mayaímá yímikaiye.

⁵ Ítuma tiyááka umá kaayaq-wáyúkámá timáyíkáitata kówana yímáamma yiména maará-tiraiye. "keráwáqá Yéqtaaeo-apaq káqon-anna-wayukabaqa íoro. Táméria-marupaqa ókaraq íma uyáberanomanibo ⁶ keráwáqá Ítíráaeo-tipi-tipi-annama máápaq oro. yemá Áánûqtuqtaba yeráwáqtí aammá yukááe. ⁷ keráwáqá uréraq aamá maará téraq mó tero: "Áánûqtuma yabíkái-kanaama waaqókáq kéiyé. ⁸ miráinaraq keráwáqá karí-wáyúkámá mamá kátobamayikera pukáiya-kayukama mamá itómayikera kárú-wayukama mamá kátobamayikera táí-aagomma mamá paábaq kéyuwera oro. keráwáqá móra-yataaqa ketópake mayaíyama minná keráwáqá paá yímero. miráinaraq keráwáqá maami-qtátááqá yemmá yiméraq keráwáqá íma meyámmá máyáaro. ⁹ keráwáqtí unáápímmá móneqa íma áitumaera uréire oro. ¹⁰ mónekaraq anó-moneq-awiqa yáíya-qtataakaraq ariroq-únápí áíti-unamma íma mamé uréire éra kaayaq-tíyótáámá íma kúberera títauq-anaamma íma kúberera yáumma amé uréire í-yátámá íma matóráaro. ímiye. mayaímá mayaína-nakomma kanaarác wení aáwaqa áméro.

¹¹ móra anó-maruparabi pááqya-marupaq uyábereqa kanaarác keráwáqá aónaiyana mi-márúkákémmá móra-nakoma arupú éna wení naaúpaqa máqeraq mi-márúqá yuwé kóine kéeqa ayuwé yero. ¹² ániibo keráwáqá móra-naupaqa uyábereqa mi-náúpáq-wáyúkámá miráo-maarao-aimma téraq

'kaayoné-yátááqá keráwáqtôpaq waino' timá yíkáaro. ¹³ ánibo mináúpáq-wáyúkámá keráwáqtábá yetê máigaae téta tíyaqa keráwáqtí kaayoné-yátáákómá yeqtôpaq wínímanibo yemá keráwáqtábá máigaae téta íma tíyaqa keráwáqtí kaayoné-yátáákómá yuwéqma keráwáqtôpaq íno. ¹⁴ móra-nakoma keráwáqá tiwíqmena ímo wéna keráwáqtí táama íma itaínaqa ánibo keráwáqá mi-márúrabi min-námmá íbáqyuwera keráwáqtí tibíkáké káitôma popoq umátuwe kóoro. ¹⁵ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. aarawaamá ítama Áánûqtuni yainai-kánááráqá Komóraa-marukake táí-wayukagaraq Tótôma-marukake táí-wayukati anónnáma táí-meyamma wáipoata miráumaraa mi-márúkáq-wáyúkámá yeqtí táí-meyamma pááq íniye.

ókon-okomma ummaa-yátááqá pááq íniye.

¹⁶ itáaro. kemá keráwáqá miráuma tipi-típi áráakaa umá taáqa íwáikama áwáábiq-iyakaa-kayukati aúkáapi timátikaunaq kéoe. miráinaraq keráwáqá miráuma iraaakabayaakóráá umá yáakarera atéqma wiqmé kéweraq móra-yataariq ínéqa túyánámmá ítama arútátuweró. mimórá táoqa keráwáqá móra-numama máagoraá umá kaayoné umá máero. ¹⁷ keráwáqá waayúkayabama atéqma arútáaro. yemá yeqtí káánítôre-wayukaraq aamá ítama yainéta ánnáma timéta keráwáqá yeqtí monoqnáúpáqá tebûqa timéta ínóe. ¹⁸ ketíwíqa márúte yuwánéna kéowaa téta keráwáqá tiwíqmeta kínima anó-kamaani-wayukati yúrakaq wínóe. miráinaq keráwáqá aamá kétima-yimeqa Yéqtaaeo-wayukagaraq Ítiráaeo-annabike-kayukagaraq Áánûqtuni átê-wataama timá-yiminóe. ¹⁹ yemá keráwáqá tiwíqma aamá ítama yainaiyaqa keráwáqá ikatíq íéraq 'ketáámá nóine ténúnô? ketáámá nóin-ainaq yauwéqma timá-yimenunataabiyo' ítero. kíq-taoqa aamó tínón-aimma timínimma ²⁰ kenamá keráwáqá aamá ítinóe. ímiye. keqtibomá Áánûqtuni Aágoma keráwáqtí tóyaukaq aamá tíniye.

²¹ mi-kánááráqá móra-nakoma ábâkomma awíqmena yaímma-wayukati iyáápi mó-marainata ikámma puínóe. ánibo aboámá ánikomma móraiq umá waayúkati iyáápi mó-marainata ikámma puínóe. ánibo iyápóma yinóboyuma komarummá íyataboata namuro-wáyúkámá yíkamma puínóe. ²² keqtábábóata yaímma-wayukama keráwáqá ítama táíq umátikanoe. minná móra-nakoma akoqnáá umá máqena aqtó-kánááráqó wénama minnákómmá Áánûqtuma yauwéqma awiraínana wemá Áánûqtuna mániye. ²³ ánibo yemá keráwáqá móra-marukaq táí-aaimma taróq umátikaiyaqa kanaaráq mikákémá péqmarera káqo-marukaq oro. kemá áraimma kétima-timune. keráwáqá máqtemma Ítiráaeo-marupaqa íma mayaímá mamá ánataraiyaqtaba Waayúkagoni Áráaqa kemá kumónúne.

²⁴ tugaru-iyápógómá wení arááti-naqa íma kéuyataitana paá-mayaima máyáa-kayukama yeqtí kawáá-wáyúkámá íma kéuyataae. ²⁵ mórama tugaru-iyápógómá wení arááti-naqa maínama minná kanaa íniye. ánibo paá-mayai-nakoma wení kawáá-náqá uyátá-maqma anómma maínama minnágaraqa kanaa íniye. kemá keráwáqtí kawáá-náqá kemmá táíq kéumatikaapoata keráwáqá anómma táíq umátikanoe. ketíwíqa Píétebue téta tíwíqa yaráamanibo kemmá táí-tiwiqa kéyetama keráwáqá náayuwabi ketí iyápó-annati tíwíqa uyátá-maqma anómma táí-tiwiqa yánoe.

waayúkama Áánûqtuqtaba ikatíqa oro.

²⁶ miráinaq waayúkayaba keráwáqá íma ikatíqa oro. máqte-qtataaqa aúpáq wái-qtataakoma anaaékaqa abarokáq íniye. máqte-qtataaqa ánáákuma wáina-yataaqanibo anaaékaqa waayúkama aónainoe. ²⁷ kemá Ítuma aamá kumayuqnóbáqô timá-timunama minná wágáama timá yíméro. ániibo aamá yaákareq táápike mo itáama minná keráwáqá netuqyaa-káyúkátí yúraqaq itó-urera aamá timá yíméro. ²⁸ waayúkama keráwáqti túma tikamma uqtánô-kayukayaba íma ikatíqa oro. keráwáqti tirun-iyápómá íma tikamma uqtánóe. ímiye. Áánûqtuqtaba ikátéro. keráwáqti túgaraq tirun-iyápógáráq mákama kanaaráq Tááqtaani márûqa aitanobaq Áánûqtu kanaaráq tíkama aúyotuwaniqtaba Áánûqtuqtaba ikátéro. ²⁹ keráwáqá kaayaq-númámá tarukíqa móneqa kímora-toeyarake kanaaráq meyaníq ínoe. ániibo keqtibomá Áánûqtuma íakainanama kanaaráq móra miráuma pááqya-numama marabímmá íkuminiye. ³⁰ ániibo keráwáre keráwáqti tiqnótáuma máqtepaq Áánûqtuma yoráútukaiye. ³¹ miráinaq keráwáqá íma ikatíq oro. netuqá pááqya-numagoni meyámmá uyátáraapoana keráwáqá Áánûqtuma yabíqtkáriye.

Ítuni áwîqa yaí-ááímmá

³² móra-nakoma náawabi abarokáq timá tágena wemá kennaé téna máqte-kayukati yúraqaq tínna-nakomma ketêgaraq ketibomá Áánûqtun aúraqaq wení márûpaq wemmá mórai q umákanune. ³³ ániibo móra-nakoma kemmá máqte-kayukati yúraqaq anaaémma umátikai-naqa kegáráq wemmá ketibon aúraqaq wení márûpaq tinaaémma umákanune.

Ítuma mamá yainai-tókórú-yákáráq kukáíye.

³⁴ maa-marábí kaayoné-yátááqá mamá maa-marábí-káyúkáyábá íma mamé kukáune. mirá túyánámmá íma itáaro. kemá paá waayúkama yainai-tókórú-yámmá ketáama íwáraa-kayukagaraq ketáama wáraa-kayukagaraq aúkáapike mamá yainanáaq mamé kukáune. ³⁵ ááiqa áanikokaraq yeqtibogáráq íyata ániibo ayáámukokaraq yinóakaraq íyata ániibo anáábukokaraq áitaakogaraq í-ááímmá átarau. ³⁶ waagóni we-áánínábóbí anómma uyátá-maqma namuromá aúqma mánoe.

³⁷ ániibo móra-nakoma aonoayaa aboáyábá arummá uyátá-maqma yiménama wemá kennámá auráiyábá íma umaataráíye. mórai q umá móra-nakoma áanikoyaa ayáámukoyaba arummá uyátá-maqma yiménama wemá kennámá auráiyábá íma umaataráíye. ³⁸ ániibo móra-nakoma wení kaapaq-yámá íma maména ketinaae íma waréna puínéna yokaa íenama wemmá kennámá auráiyábá íma umaataráíye. ³⁹ móra-nakoma maamin-áúwaráímmá yáqtoqma akoqnáá énama wení matúq-matuq umá mái-auwaraimma aúyorainimanibo móra-nakoma keqtábá puyénama wemá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayániye.

móra-nakoma íráqô-meyamma kémayaiye.

⁴⁰ móra-nakoma náawabi keráwáqá mamá íráqôni q umátikenama wemá kekáráq mamá íráqôni q kéumatikaiye. ániibo móra-nakoma náawabi kekáráq mamá íráqôni q umátíkái-nakoma wemmá Áánûqtuma timátikarai-naqa mamá íráqôni q kéumakaiye. ⁴¹ máqtemma náayuwabi Áánûqtuma timáyikarai-kayukama mamá íráqôni q kéumaketama Áánûqtuma timákaraiqtaba mirá kéumakaapoata yemá timákarai-nakoni íráqô-meyamma

yáikaag umá mayánóe. ániibo náayuwabi aónáiyamma mórama arupú-naqa ínata yeqtí yúyánánóbáqá téta ‘arupú-naqa áwáqnaa ónáátae téta min-náqá awíqmeta yeqtí naaú wétama yemá miráuma arupú-nakoni íráqô-meyamma yáikaag umá mayánóe. ⁴² taákaq máráaro. móra-nakoma náawabi paá-nakomma ketinaae wáráa-kayukabike áwáqnaa ónáae téna paá yaugiq-nómmá aqtíma wemmá aménama kemá áraimma keráwáqá kétimatumune. anaaékaqa min-nákóni íráqô-meyamma áraimma mayániye.” téna Ítuma wení iyápó-annamma timáyikaraiye.

11

Yóáanema yaímma iyápó-annama Ítunopaq timáyikaraiye.

¹ Ítuma wení tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnámá mayaímá mayánón-aimma miráuma timá yímikaiye. aamá timá ánatatuwaitata yemá mi-márúqá yuwéta min-áukápáq-márúpáq uréta Ítuma aarawaamá kényiraatena aamá timá yímikaiye.

² Yóáanema nommá perai-nákómá ánná-naupaq máena yauwéqma yiwirai-nákóni mayaíyábá ítaraiye. miráitana Yóáanema yaímma wení iyápó-annabike timáyikáitata Ítunopaq urááe. ³ ániibo yemá Ítunopaq uréta ítama aónaraae: “emá maamin-nátábáwáq Yóáanema anaaékaq móra-naqa yíniye tiráinaraq máa káqo-natabataaq awé ónúnataabiyo?” tewana ⁴ Ítuma yauwéqma tiráiyae: “keráwáqá uréraq Yóáanemma máqten-aimma itéq máqte-qtataaq aónaamma mó-timamero. ⁵ minná yúramma koroparái-kayukama yúramma káonaawata yítuqa táiq urái-kayukama yítuq-uramma yamá uréire kéoe. ániibo kárúyamma yíkái-kayukama kátobaawata yaáqa atiragurai-kayukama aamá kéitaae. ániibo pukáa-kayukama kéitowata áwáyoq-wayukama Áánûqtuni átê-wataama aúgen-aimma kéitaawata kéoe. ⁶ ániibo móra-nakoma arummá kétimena keqtábá kaayaq-áuyánámmá íma itai-waigoma wemá amuqá maraíno.” téna Ítuma tiráiyae.

⁷ Yóáaneni iyápó-annama kówana Ítuma Yóáaneqtaba taíbaq aarawaamá timá yímikaiye: “naayóbbáqá waayúka íma máa-kaqmaapaq keráwáqá urááama nói-qtataaraq ko aónaneraq uráánabiyo? keráwáqá móra-naqa kaayaq-áuyánákáráq ókáráákáá uwáágoma yaropamátúwáimma aónaneraq uráánabiyo? ímiye. ⁸ keráwáqá nói-qtataaraq aónaineraq uráánabiyo? aqá móra-nakoma íráqôn-unakaqtoma makáitaraq aónaineraq uráánabiyo? ímiye. yemá íráqôn-unakaqtomo máráa-kayukama yemá anókini-kayukati naaúpaq kémaae. ⁹ miráimanibo nôraq itaráq urááó? móra Áánûqtuni amuné-naráq aónaineraq urááó? owé. kemá keráwáqá kétimatumune. minná amuné-nápóna wemá yaímma Áánûqtuni káqon-amunewayukama uyátaraiye. ¹⁰ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí Áánûqtuma áanikomma maará téna timá ámikaiye.

‘ketááyabamo tinn-naqa timákáanana ení áqnáabariq umá wíniye. wemá ení aammá awiyéna yokaa umákaniye.’

téna Yóáaneqtaba agamatá-kánnáábí tiráine téna kétiye. ¹¹ kemá áraimma kétimatumune. máqtemma maa-marábí-káyúkábiké Yóáane uyátá-maqma mú mikáqá anómma máimanibo Áánûqtuma yabíni-kanaaraq móra paánaqa mánin-nakoma wemá Yóáanemma uyátaraiye. ¹² Yóáanema nommá perai-nákóni kanaaráké áaimma átárena yéqéna íbêqa Áánûqtuma yabíkáin-aukapaq uyáberanoqtaba anón-aiiqá kéoe. akoqnáá umá iraráá-káyúkámá

Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa yáqtoqma akoqnaá uréta mayánéta kéoe. ¹³ máqtemma Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq Mótetini ámáan-aikaraq yemá Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba watáama mamá pááq umáeta Yóáaneni-kanaaraq irááe. ¹⁴ ánibo keráwáqá itánae téqa kanaaraq itáaro. Yóáane wemá Iráiyaraa-naqiye. min-náqá anaaékaq yíniye téta amuné kútaa-naqiye. ¹⁵ keráwáqá taáqa wáinaqa maamin-áímma itáaro!

¹⁶ nóinnae téraq íbêq-wayukayabama aamá ténúnô? yemá miráuma pááqya-noiyaporaá umá márûq aúkáapi máeta yemá káqo-noiyapoma yááyama maará téta kéte. ¹⁷ ketáámá keráwáqtábátáá káoyamma keyunataa keráwáqá imá íkeyaae. ketáámá yirummá í-ímá kêtunataamanibo keráwáqá ibiqá íma kéyarae.’ óqa tíkái-qtataaqa íma pááq kéiye. ¹⁸ Yóáane iráimma wemá aáwaqa íma néna wááéni-nomma íma naráitata yemá weqtábá ‘aíbôq-nare’ téta tirááe. ¹⁹ kemá Waayúkagoni Áráaqa iréq aáwaqa néq nommá néq únayabama yemá maará kéte. ‘aónaaro. wemá aáwaqa ôriq umá netuqyaa nainápóana wemá wááéni-nomma netuqyaa kénaiye. ‘paátataare’ timá yíkáyuma táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq kúmiq-wayukagaraq wemá yeqtí aanábómíye.’ ááqibo anaaékaqa minnáyaba Áánûqtuni itái-yátáákómá aónainoe.” téna Ítuma tiráiyé.

yaímma-marupaq yirummá íma waéráa-kayukama anómma tirunô.

²⁰ yaímma-marupaqa Ítuma awaaméq-yátáárlíqa netuqyaapaq immá íma yirummá waékáae. miráitana mi-kánááráqá Ítuma aamá yiwáágéna ²¹ maará-tiraiye: “Tiyórátiniq-wayukao, náaraq-tai-yataaraq keráwápímmá pááq ínáyô! Beqtáirapaq-wayukao, náaraq-tai-yataaraq keráwákáq pááq ínáyô! anón-awaameq-yataaraq kemá keráwáqtí márûkaq únnaiq umá Tááyanabakaraq Tááiranapakaraq énama kanaaraq naayóbáqá Tááyanabaq-wayukagaraq Tááiranapaq-wayukagaraq yeqtí kúmiq-yataapike waerúnatae téta tiráá-tiraapoata yemá unáákáréq on-unapi yenamáárlíq áítumatuweta káin ayáátóbí máeta yáaqa kaitata yirummá waékáae. ²² miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. yirummá íwaekaapoata anaaékaqa keráwáqtí anónnáma táí-meyakoma yainai-kánááráqá miráuma Tááyanabaq-wayukagaraq Tááiranapaq-wayukagaraq uyátá-maqma anómma pááq íniye. ²³ ánibo keráwáqá Kápéranabaq-wayukao, keráwáqá Áánûqtuni márûpaqa tiwíqma yaúmeta uwínóe téra kéteo? keráwáqá iramá káiq-kaiq umá kain írábí kumínóe. minná kemá keráwáqtí márûpaq anón-awaameq-yataariq únnaiq umá Tótômabaq-marukaqa awaaméq-yátáárlíq énama kanaaraq íbêqa Tótômabake táí-wayukama paá máneta oné. ²⁴ miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. anaaékaqa aarawaamá ítama yainai-kánááráqá Áánûqtuma wení paru-yátááqá keráwáqá uyátá-maqma Tótômabaq-wayukama yimíniye.” téna Ítuma tiráiyé.

keráwáqá ketôpaq iréra aagaí-yátááqá ya máyáaro.

²⁵ mi-kánááráqá Ítuma maará-tiraiye: “ketiboó, emá yabíkáana-marupakaraq maa-márágárlíq uyátáráana-nakoe. emá aamá íma ítaraa-kayukama aúyánápi wáin-aaimma aamá kéyiraatenamanibo ítaraa-kayukayopakemma mamá káuyoraane. minnáyataba kemá ‘tíkáiye’ kétune. ²⁶ owé. ketiboó, emá ákáiniq kéone.

²⁷ ketibomá Áánûqtuma máqte-qtataaqa ketiyáápitaa makáiyé. ánibo móra-nakoma min-íyápómá íaonaraiye. aboámá wenamá min-íyápómá

aónaraiye. ániibo móra-nakoma aboámmá Áánûqtumma íaonaraiye. kemá wení áanikoma kenamáa aónaraune. ááqibo wení áanikoma ákáinama yaímma-wayukama aboání áaimma kéyiraatiye.

²⁸ keráwáqá tíbó kégaitaq ummaa-yátááqá kémayaa-yuma ketôpaq íyaraq kemá keráwáqá aagai-yátááqá tíméno. ²⁹ kemá kaayoné kéeq ániibo ketúma íma mamé kéuyune. miráinaq keráwáqá keráwáqítí ummaamá keté yaagumá mayéraq kepíké itai-yátááqá ítareq agánoe. ³⁰ keté yaaguyabí-yamma oyaq kéinaq ummaa-yátááqá keráwápi maráana-waigoma oyaq íniye.” mirá téna Ítuma tiráiyé.

12

Tabaatiráq mayaímá mayaíyábá aammá aúkain-aimma

¹ anaáekaq móra-Tabaatiraqa Ítuma wítí-yokoni aúkáapi uréire uráiyé. ániibo wení iyápó-annama yááyaba éta yemá wítigoni arammá putáqma narááe.

² ániibo Péрати-wayukama minná aónatuweta Ítuma timá ámikaae: “aónaao. maamirán-ááímmó tarôq kéeq mayaímá kémayaamma Tabaatiráqá aammá aúmakaae.” ³ téta tewana Ítuma yawwéqma timá yímikaiye: “keráwáqá Tébitima miráurain-aimma íyaq yoráútaao? naayóbáqá Tébitigaraq wení waayúkagaraq yááyaba uráátaba kétune. ⁴ yemá monoq-náúpáq utéta yammá Áánûqtukaq amí-yááreráq wáimma uyátá-maqma anó-monoq-nakoma yímitata narááne. mi-támmá anó-monoq-wayukama kanaaráq nánópoata paá-wayukama naíyábá aammá aúkaiye. ⁵ anó-monoq-wayukama yeqtí mayaímá anó-monoq-naupaqa Tabaatiráqá yemá aammá aúmakaama yawítiraamanibo minná íma otaa-qtátááriq urááe. maami aammá aúmatan-aimma wannaabíkémá íyaq ítaraanabiyo? Áánûqtun-aurakaqa Tabaatiráqá aammá aúmatan-aimma íma yawítiraae. ⁶ kemá keráwáqá kétima-timune. maannámo mái-waigoma anó-monoq-namma uyátáraiye. ⁷ keráwáqá Áánûqtuni agamatá-kánnáábikén-áímmá ítareqa táwí-aimma téq otaamá íkuineq oné. maami agamatá-kánnáábikén-áíkmá maará kėtiye. ‘nai-wámmá timíyábá íketikaimanibo kaayoné-yátááqtábá kétikaiye.’ téna Áánûqtuma tiráiyé. aammá aúmatan-aimma íyawitiraa-kayukama íma mamá yawááq-umayikaaro. ⁸ Waayúkagoni Áráaqa Tabaatigóni uyátárai-napoana ketí iyápó-annama Tabaatiráqá mamá naráamma kanaaráq íye.

Tabaatiráqá táíq uráin-ayaakaraq-naqa Ítuma mamá íráqôniq umákaraiye.

⁹ Ítuma min-áúkápáqá yuwéna yeqtí monoq-náúpáq uráiyé. ¹⁰ móra-naqa mibáqá máqe-uraimma ayáákoma aayámmá káguraiye. yaímma-wayukama Ítuma aabi mayakánétaboata wemmá ítama aónaraae: “Tabaatiráqá mayaímá kémayeta kari-wáyúkamá mamá atóbama-yikanunataabiyo?” téta ítama aónaraae. ¹¹ ániibo Ítuma yawwéqma timá yímikaiye: “keráwápike móra-nakoma tipi-típima makáitana mi-típi-típíómá Tabaatiráqá móra-maiqnobaq kumábékitanama kanaaráq min-nákmá íyaq paábaq múte kéyabitimatuwaiyo? owé. ¹² ániibo móra-nakoma tipi-típima uyátáraiye. miráipoata ketáái ámáan-aikoma kanaaráre tiráipoataa Tabaatiráqá waayúkama yíwáqnaa ónúnataae.” téna Ítuma tiráiyé. ¹³ miráitana Ítuma min-áyáámmá aayá-kagurai-naqa timá ámikaiye: “ayáámma

mamá arutaa.” téna titana min-nákómá ayááma mamá arupú itana ayáákoma keqnáámmá mamá írâqôniq umá móra-aukapaq-ayaakaa uráiyé.
 14 miráimanibo Pérati-wayukama Tabaatiráq Ítuma karí-náqá mamá atóbamakaitaba aónawaeta Tabaatiráqá mayaiyá kémayaiyaa téta yemá móra-aukapaq áikuteta Ítumma ikamí-áímmá téte urááe.

Ítuma Áánûqtuni mayaináq-úráné.

15 miráimanibo Ítuma min-áímmó temá ítátuwenaboana Ítuma mi-márúqá yuwéna kóuraiye. miráitata netuqyaa-káyúkámá Ítun anaaé kéwaraawana máqtemma karí-wáyúkámá mamá atóbamayikaraiye. 16 akoqnáá umá Ítuma timá yímikaiye: “keqtábá íma mamá abarokáq umátikáaro.” téna tiráiyé.
 17 miráitana Áánûqtuma móra-amune-naqa Áítáiyani óyaukaq naayóbáqá tiráimma íbêqa abarokáq kéiyé. miráitana tiráin-aikoma maará-tiraiye:

18 “maannáma ketí mayai-náqíye.

kemá wemmá awaaméqá umákaraune.

weqtábá kétékaitaq timuqá kémaraane.

kemá ketí Aágomma wekáq máránana wemá ketí yainai-áímmá Yéqtaaeo-wayukama timá-yiminiye.

19 wemá aamá íyiwaagena anókaq aamá ítiniye.

wemá aapaq uréire kéena anókaq aamá ítiniye.

20 móra-nakoma áyaqnoqaq unmaa keyainanama yawenáina-waigoma okaráákáá umá íma akáginiye.

ánibo móra-nakomma ummaa-yátááqá wáina-waigoma pááqyamma okómá putinánéna inikáá umá íma márúte yuwánóe.

wemá paá watáama kétinana yainai-yátáákómá arupú umá pááq íniye.

21 Yéqtaaeo-wayukama wekáq yirummá améta awé ínoe.”

téna agamatá-kánnáágómá kétéiyé.

“Ítuma Píétebukaraq mayai kémayaiye” téta tirááe.

22 mi-kánááráqá yemá móra-naqa awíqmeta Ítukaq iráama min-nákómá táí-aagoma wepí máipoana aúramma karopágitana óyaukogaraqa aúyakuraiye. ánibo min-náqá Ítuma mamá atóbamakaitana aamá tiréna aúramma aónarena uráiyé. 23 minnýaba netuqyaa-káyúkámá aónama iyánáq éta tirááe: “maannáma Tébitimma áanikowabi Metáiya íyabiyo?” téta 24 tewata Pérati-wayukama min-áímmá ítátuweta tirááe: “tái-aagoni uyátarai-naqa Píétebuma Ítumma akoqnááama ámikaipoana táí-aagomma kématuwaiye.”

25 téta kétéwana Ítuma yeqtí yúyánámmá iténa tiráiyé: “móra-marukaq-wayukama yatákaaq umá kaayaq-ánnáiq uréta ááiqa íyana mi-márúkómá táíq umáginíye. ánibo móra-marukaq-annawabi móra-naupaq-annama keqnáámmá yáíkaa q umá kaayaq-ánnáiq umá ááiqa íyana naammá yawítiginikaa umáginoe. 26 mórariq umá Tááqtaama yabíkái-qtataaqa yáíkaa q uréta ááiqa íyanama páátákáá wemá yabi-í-yátáákómá naammá yawítiginikaa umáginoe. 27 ánibo keráwáqá maará kétéw Píétebuma tíwáqnaa itaq táí-aagomma kématuwaupo timá tíméro. náawaq keráwáqti tinaaé wáráa-kayukama yíwáqnaa itatawáq táí-aagomma kématuwaa? miráinata tinaaé wáráa-kayukama keqtáámá kétiraatemma keráwáqti táama áraimma íma wáiyé. 28 itáaro. Áánûqtuni Aágoma tíwáqnaa kétépaq kemá táí-aagomma kématuwaune. miráitana keráwáqá kétéraatimma Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa áqa keráwákáq pááq umá wáiyé.

²⁹ náaraq umáwaq móra-nakoma newáqyáá-nakoni naaúpaqa uyábékena wení máqte-qtataaqa mayáníyô? wemmá mi-néwáqyáá-náqá ánnáma kúyakatuwenama wemá kanaaraq newáqyáá-nakoma Tááqtaani naaúpakema máqte-qtataaqa mayániye.

³⁰ móra-naqa ketí aanábóráá umá íma mái-nakoma wemá minná ketí namuro-náqíye. móra-nakoma náawabi íma tiwáqnaa éna waayúkama aítma yorupénama wemá waqmá paábataa kéumatuwaiye. ³¹ miráitaq kemá keráwáqá kétima-timune. waayúkama máqten-akayaama tiréta kúmiq-yataariq uréta kéo-qtataaqa Áánûqtuma máqtepaq mamá paá umáyikena awikátuwaniye. miráimanibo móra náawabi Áánûqtuni Aokaq-Áágómmá táí-aimma timákainanama mirá-kúmiq-yátááqá Áánûqtuma íma mamá awikátuwaniye. ³² Waayúkagoni Áráaqa móra-nakoma timá táíq umákainanama wení kúmiq-yataaqa Áánûqtuma mamá paá umákana awikátuwaniye. miráimanibo móra-nakoma Áánûqtuni Aokaq-Áágóqtábá ‘Pietibuni aánapo kématuwaiye’ timákaiyanama mirá-kúmiq-yátááqá Áánûqtuma íma mamá paá umákana awikátuwaniye. íbêq-kanaarakaraq anaaéka-kanaarakaraq wemá íma mirá-iniye.

tái-yagoma táí-aramma itáíye.

³³ yaagómá íráqô-tama wáinanama arakógáráqá íráqôn-aramma iyániye. ániibo táí-yama wáinanama arakógáráq táí-aramma iyániye. keráwáqá aónamma nói-qtataakowabi mamá pááq kéimma káonaae nói-qtataakoni áainabi minná abarokáq kéíye. ³⁴ keráwáqá iraakabayaakóni áráakawaro, keráwáqá táí-wayukama máamanibo náaraq umáwaq íráqôn-aimma tínô? aamá kéqokeq-aimma tin-nákómá wení óyaupima mimórá-áuyánámmá arunóbákáráq ógikaiye. ³⁵ móra íráqô-nakoma wemá netuqyaa íráqôn-auyanamma arunóbáqá wáíye. miráitana wemá íráqôn-aaimma mamá pááq kéíye. ániibo táí-nakoma wení táí-auyanamma netuqyaa wáíye. miráitana wemá táí-aaimma mamá pááq kéíye.

³⁶ miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. minná máqte-maqten-aimma aarawaamá kétemma anaaékaqa ítama yaináí-kánááráqá Áánûqtuma ítama aónéna yainániye. ³⁷ keráwáqá táí-táarake Áánûqtuma keráwáqá ítama yainéna taáqa íma wáiyuwe otaammá kutáayuwe téna ítama yainániye.

yaímma-wayukama anón-awaameq-yataaqa aónaineta tirááe.

³⁸ mi-kánááráqá yaímma ámán-aimma yirááti-wayukagaraq yaímma Pérati-wayukagaraq Ítumma timá ámikaae: “yirááti-nako, emá móra anón-awaameq-yataariq inataa aónatuwetaa ketáámá ekáq tirutáá áméno.” téta tirááe. ³⁹ miráitana Ítuma yawuwéqma timá yímikaiye: “tái-ini-naukaqa Áánûqtuqtaba íma ítaraan-ini-naukaqa anón-awaameq-yataaqtaba ítama káonaae. miráimanibo kemá móra anón-awaameq-yataaqa íyiraatenune. Áánûqtuni amuné-náqá Yónaani anón-awaameq-yataaqa wenamá yirááatenune.” téna Ítuma tiráíye. ⁴⁰ naayóbáqá Yónaama anón-ayakoni áyáqnoabaqa kaumo-wágáágáráq kaumo-nókáámmá máqe-uraiye. miráumaraa Waayúkagoni Áráakoma maranóbáq kaumo-nókáákáráq kaumo-wágáágáráq mániye.” téna Ítuma wemá puyéna maranóbáq mániqtaba tiráíye. ⁴¹ ókaraq Ítuma tiráíye: “anaaékaqa Áánûqtuma

aarawaamá yainániye. mi-kánáaráqá Níníbeq-wayukama ítama yainái-yátáápi ító-ureta keráwáqtí táí-taaqtaba táí-tubi maránóe. minná Níníbeq-wayukama Yónaama tin-áímmá ítéta yemá kúniq-yataapike waékáae. maakáq mórama mái-waigoma wemá Yónaamma uyátáraunaqanibo keráwáqá tirummá íma kéwaeraae. ⁴² Áánûqtuma waayúkama ítama yainání-kanaaraqa anómma yabíkáin-inikoma kúinima aabaú kupérai-waigoni kaapaq-áúkápáké anómma yabíkáin-inikoma iréna ítama yainái-yátáápi ító-urena keráwáqá táí-tubi marániye. mi-kúinímá maa-márágóní aqtórác naayóbáqá máqe-urena Tórómónima wení itaí-yátáákóní áaimma titana kúinima itánáae téna minnáyaba iráine. miráimanibo maannámo máin-nakoma minná wemá Tórómónimma uyátaraiye.” téna wetábá wenamááriq Ítuma tiráiyé.

waátágoma yauwéqma iráiyé.

⁴³ Ítuma maará téna tiráiyé: “móra-nakoma táí-aagoma ayúwáitanama wemá kokoq-márábáq uréire kéena móra-aukapaq aagání-maruqtaba abáá kéiyé. aagání-maruqa íaonenama ⁴⁴ min-áágómá wenaúyánápímmá kétiye. ‘kemá yauwéqma naayóbáqô kémauna-naupaq ko mánune.’ téna kétiye. mirá-timatuwena ko aónaimma min-námmá paá-namma wáitata kuyútuketa íraqóniq umá arútama wáitatamanibo kuyúqma agaro umákaae. ⁴⁵ miráitana wemá káqomma abapaké kaayaqá táí-aagomma ko yiwíkaima táí-aaimma uyátá-maqma ókaraq tarôq ínena itata yemá mi-tái-áágómá min-nákótê iréta yemá min-náúpáqá uyábéqma mááe. naayóbáqá min-nákómá uyátá-maqma anómma táíq umá máqe uráiniq umá íbêqa máiyé. maa-kánáaráqá máa-kayukabima mórariq umá miráuma táí-aaimma pááq íniye.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma anóagaraq wení ábâqawaayugarare.

⁴⁶ Ítuma aarawaamá watáa kétima-yimitana anóagaraq ábâqawaayuma iréta máápaq ya ító-uma máqe-uraae. yemá Ítute watáá-wataa tínéta urááe. ⁴⁷ ániibo móra-nakoma Ítumma timá ámikaiye: “ítaao. enanógaraq enábâqawaayuma máápaq ya awé uréta etê watáá-wataa tínéta kéoe.” téna Ítumma timá ámikaiye. ⁴⁸ miráitana Ítuma yauwéqma min-náqá timá ámikaiye: “ketinógaraq ketibâqawaagaraq yeqtábá kéteno?” timátuwena ⁴⁹ Ítuma wení iyápó-annama ayáánapo awaaméqá umátuwena tiráiyé: “aónaaro. maannáma ketinógaraq ketibâqawaayue. ⁵⁰ náayuwabi ketibomá Áánûqtuma wení márûpaq mái-nakoni aúyánámmá waráiyayuma minná yemá ketibâqawaama maéta ketúmma maéta ketinóma mááe.” téna Ítuma tiráiyé.

13

móra-nakoma yópi ánáyumma yukái-waigoni wáeqma itaí-áiné.

¹ mi-kánáaráqá Ítuma min-námmá yuwéna máápaq yaúbaraimma wemá nokaayúkóní áwabaq máena yiráátiraiye. ² ániibo netuqyaa-káyúkámá amakaq ya áíkutaae. miráitana Ítuma móra-unopi-kaarebi uyáqtama máitata aarawaamá únón áwabaq ító-uma máqe-uraae. ³ ániibo Ítuma netuq-ááimma téna waéqma itaí-áímmá téna waéqma itaí-áípi maqma timá yímikaimma wemá maará-tiraiye: “ítaaro. móra-nakoma ánáyumma yópi móyukaiye. ⁴ min-nákómá ánáyumma mó yúwáitana yaímma aapi kuturáiyé.

miráitana numagómá ya áíqnatukaiye. ⁵ yaímma-anayukoma óqtamma wáin-aukapaq kuturáimma netuq-márámá íma wáqe-uraiye. maragómá íma anómma ummaatamá wáitanaboana námama páátákáá utamá anómma aúkaiye. ⁶ ániibo aaqá kégaitana aúgen-anuqa aayámmá kamágéna íma wáqe-uraiye. ⁷ yaímma áwáábíq-annagoni ááipi kuturáiyé. ááqibo áwáábíq-annagoma mamá yawááq-umatukaiye. ⁸ yaímma-anayumma íraqô-marabi kuturéna arammá itáiyé. yaímma-anayumma tiyááka naikamá-tiyaakama miráuma (100) arammá íyáitana yaímma-aramma abapaké móra-tiyaaka-aramma (60) íyáitana yaímma-aramma kaumo-tiyááká-árámmá (30) íyáitana urááe. ⁹ móra-nakoma aáqa wáinanama itaíno.

Ítun-aaimma waéqma itai-áípi aamá tiráiyé.

¹⁰ wení iyápó-annama Ítunopaq iréta timá ámikaae: “nôraq itaawáq waéqma itai-áípímmá aamá kétima-yimeno?” téta Ítumma ítama aónaraae. ¹¹ Ítuma yawwéqma timá yímikaiye: “Áánûqtuma yabíkái-qtataakoni aúpáq-áikón áaimma Áánûqtuma keráwáqá tiráati-matukaiye. miráimanibo maa-káyúkámá ímiye.” téna tiráiyé. ¹² minná mórama Áánûqtunopake watáama matáina-waigoma min-ámúrááq móragaraq mayániye. miráinana wemá netuqyaa-qtátááqá kanaaraq marániye. ániibo móra-nakoma Áánûqtunopake pááqya-qtataaqa makáinanama minnámo matoráina-yataaqa paá aúyokiniye. ¹³ waéqma itai-áímmá maamináyaba kemá kétune. maa-káyúkátí yúrakoma káonamanibo íkáonaae. ániibo yaákoma aamá kéitaimanibo íma ítama arutéta yúyánámmá kéitaae. ¹⁴ maaminónínáúkáqtábá naayóbáqá Áánûqtun-aama amuné-náqá Áítáiyama áraimma pááq íniye téna maará-tiraine.

‘keráwáqá aamá itánómanibo áaimma íma itánoe.

keráwáqá túramma aónainomanibo móra-yataaqa íaonainoe.

¹⁵ maami-káyúkátí iyakoma akoqnáá umágaraitaboata yaákoma aamá itaíyábá yíbôgaitata yemá yúramma kuraparááe. miráitana yúrakoma móra-yataaqa íma káonaitana yaákoma móra-yataaqtaba íma kéitaitaboata yúyánámmá íma kéitaae.

yemá ketôpaqa íma ko yáútúmeta mamá íraqôniq umá tikaaó téta íkéye.’

téna agamatán-áúbábí Áítáiyama tiráine. ¹⁶ Ítuma ókaraq tiráiyé: “miráimanibo keráwáqá íraqôniq umá mááe. keráwáqti túrakoma móra-yataaqa káonaiye. ániibo keráwáqti taákoma ketáama kéitaiye. ¹⁷ kemá Ítuma keráwáqá áraimma kétima-timune. naayóbáqá netuqyaammá Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq netuqyaammá wení arupú-wayukagaraq íbêqa keráwáqa aónaan-awaameq-yataaqa aónaiyaba ôriq umá yíkaraimanibo yemá íma aónaraane. ániibo yemá íbêqo ítáan-aimma itaíyábá ôriq umá yíkaraimanibo íma ítaraane.

ánáyukoni waéqma itai-áíkoní áaimma

¹⁸ móra-nakoma yópi ánáyumma yuqmé yáútúrai-waigoni aúpáq-áímmá itáaro. ¹⁹ máqte-kayukama Áánûqtuma yabíkái-qtataakoni watáama kéitetamanibo minnáyaba yúyánámmá íma itáama yemá ánáyukaa aapi kuturáitana numagómá ááqmena kóuraiye. mórai q umá Áánûqtuma wení watáama iyáqnobaq uqmáráimma Tááqtaama írena páátákáá paábaq kématuwaiye. ²⁰ yaímma-anayumma óqta-marabi kuturáimma yemá miráuma páátákáá aamá mayéta yimuqá makáane. ²¹ miráimanibo ánûqa íma

wáitanaboana pááqya-kanaama kémaiye. anaaékaqa Áánûqtun-aayaba makatí-kánáámá kéyitata yemá páátákáá aamá kéyuwaae. ²² ániibo yaímma-anayumma áwáábiq-annagaraapimo kukáimma miráuma waayúkama aamá kéitamanibo maa-márábin-aúwaráíqtábá móneqa mayaiyábá yeqtí yúyánápímmá anómma aúráitata Áánûqtun áama mamá kéyawaaq-umatuweta yemá arammá íyáinikaa íkéoe. ²³ ááqibo yaímma-anayumma íraqô-marabimo kukáimma miráuma waayúkama Áánûqtun áama itéa waqmá yúyánámmá kéitaae. yirunóbáqá arammá miráuma mákatiyaakatiyaakama (100) íyáawata yaímma miráuma abapaké móra-tiyaakama (60) íyáawata yaímma kaumo-tíyáákámá (30) arammá kéyaae.” téna Ítuma timá yímikaiye.

yópi táí-namama karútai-waigoni waéqma itai-áímmá

²⁴ Ítuma káqomma waéqma itai-áímmá timá-yimena tiráiyee: “Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma móra-nakoma íraqôn-anayumma wení yópi yúwáinikaa uráiyee. ²⁵ miráimanibo aarawaamá yúmô kéwagowanama min-nákóni namuro-nákómá nokáámma íréna karaa-qtatáákóni ayummá wítigoni aúkápimma má-yuqmarena kóuraiye. ²⁶ anaaékaqa mi wítigoma utaréna arammá íyánáae téna aónaimma karaa-qtatáákáráq mipí wáqe-uráiyee. ²⁷ ániibo mayai-wáyúkámá yókóni aanábóráq uréta yemá timá ámikaae. ‘anó-nako, emá ení yópímá íraqôn-anayumma yukááne. ániibo nôraq itanawáq námagaraamma karútaiyo?’ téta tewana ²⁸ ániibo wemá timá yímikaiye. ‘móra-namuro-wayukama mirá-uraae.’ téna titata mayai-wáyúkámá timá ámikaae. ‘ketáámá námagaraamma ko yubónúnataabiyo?’ téta ítama aónaraae. ²⁹ miráitana yón-áánábó-nákómá yauwéqma timá yímikaiye. ‘ímiye. námama yubíyapaq wítigaraq yayútuwaabo. ³⁰ keráwáqá paá yuwaiyata mákama wáeta nai-kánááráq úyotao. ániibo nai-kánááráq uínaqa mi-máyáíráq-wáyúkámá maará téq timá-yimenune. ‘keráwáqá námagaraanokaa yúqma atáá-uma irabí agayaíq umáráaro. miráimanibo wítigomma paá mamá ketí aáwaq-naupataa umátikáaro.’ téna tiráiyee.” téna Ítuma waéqma itai-áípi timá yímikaiye.

pááqyan-anayukaraq yítigaraq yenákátí waéqma itai-áímmá

³¹ Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma márú mikáq pááqyan-anayukaa (máqtaqti) uráiyee. ³² miráitata waayúkama min-ánáyúmmá mamá yeqtí yópi uqmakáawana utamá máqtemma uqmakáa-qtataakoma uyátá-maqma anómma auréna yaagóráá uráiyee. Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma anómma auréna íniye. miráitana mi-tágóni amataqá numaráwákómá ánáamma má-uráiyee.

³³ keqnáámmá Ítuma káqomma waéqma itai-áímmá timá-yimena tiráiyee: “Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma yíqтираа uráiyee. móra-inikoma maami yíqti maténa anó-tapepi makéna yakaráq yíqtigaraq waékáiyee. ániibo anaaékaqa yakómá itóqma anómma aúkáiyee.” téna Ítuma tiráiyee. mórana yakaráq waéqma agayaíyana itoraí-kánámá yíqtiboana Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráráá kéiyee.

Ítuma watáama tiráimma waéqma itai-áípin áátuqma nôraq itanabi tiráiyee.

³⁴ Ítuma máqten-aimma aarawaamá timá yímikaimma waéqma itai-áípin áátuqma timá yímikaiye. móra-aimma abarokáq ítima-yimikaiye. ímiye. wemá paá waéqma itai-áípin áátuqma tiráiyee. ³⁵ miráitana móra Áánûqtuni

amuné-nákómá nóinabi naayóbáqá tiráimma íbêqa áraimma pááq kéiyé. naayóbáqá maará-tiraine:

“kemá tóyauqa ógaakeq aamá waéqma itái-áímmá tenúne.

maa-márámá paá kéitana aúpáq aúyoqma wáqe-urai-qtataaqtaba kemá timá-yimenune.”

téna Áítáíya naayóbáqá tiráine.

tái-namagaraama wítibi karútai-waigoni waéqma itái-áíkkóní áaimma

³⁶ Ítuma aarawaamá mikáq iyuwéna naaúpaq uráiyé. wení iyápó-annama Ítunopaq iréta tirááe: “tái-namama yópímô karútai-waigoni waéqma itái-áímmá keqtáá áaimma timá tímînaqtaa ítáano.” téta tirááe. ³⁷ Ítuma maará téna tiráiyé: “maamin-nákómá íráqôn-anayumma yúwáimma minná kemá Waayúkagoni Áráaqiyé. ³⁸ ániibo yómmá minná máqte-marure. íráqôn-anayumma minná miráuma Áánûqtumo yabíq yíkarai-kayukae. ániibo tái-namagaraamma minná miráuma Tááqtaani waayúkae. ³⁹ minámúró-nákómá tái-namagaraamma yúwáimma minná Tááqtaae. aáwaqa yópiké ábu kainata mayánô-kanaama minná anaaékaqa maa-márámá ánatani-kanaaraqa ketí kaqtó-wayukama Áánûqtunopake mirá-inoe. ⁴⁰ ániibo yemá tái-namagaraamma yúqma áíkumareta máqtepaq irabí agatuwánómma minná miraráá umá anaaékaqa maa-márámô ánataniq-taoqa mirá-inoe. ⁴¹ Waayúkagoni Áráakoma ketí kaqtó-wayukama timáyikaanata kemá yabíkáuna-yataapike náayubi káqo-yuma kúmiq-yataapi mamá káyikaa-kayukagaraq ókaraq tái-aaimma tarôq kéo-kayukagaraq yiwíqma áíkuinoe. ⁴² ániibo Waayúkagoni Áráakoni kaqtó-wayukama Áánûqtunopake mikáyúkámá mamá anón-irabi yuwánóe. min-írabí yemá máeta anón-ibiqá yaréta yíwayaamma akégûnanoe. ⁴³ mi-kánááráqá Áánûqtuni arupú-wayukama yeqtibomá Áánûqtuma yabíkáin-aukapaqa tágama aakáá kánóe. móra-nakoma aáqa wáinanama maamin-áímmá ítama arutaíno.” téna Ítuma tiráiyé.

móra-nakoma móneqa yawáánakaraq marabiké matái-waigoni waéqma itái-áímmá

⁴⁴ Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma anó-moneqa yawáánakaraq móra-yopi aúpáq makáánikaa kéiyé. ániibo móra-nakoma mi-mónéq-yáwáámmá abatátuwena wemá yauwéqma yawááq-umarena amuqá ôriq umá kémarena wemá máqtemma makái-qtataaqa mamá káqo-kayukaraq maráitata yemá meyánîq urááe. miráitana wemá yauwéqma uréna mi-tópi móneqa wáitanaboana ko meyánîq uráiyé.

anó-moneq-awíqa yaa-púyákkóní waéqma itái-áímmá

⁴⁵ móragaraq Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma íráqô-puyaqa móra-nakoma anó-moneq-awíqa yéna áiqma áíkuinikaa kéiyé. ⁴⁶ wemá aónaimma móra íráqô-puyaqa wáitana abatátuwena wení máqte-qtataaqa yaímma-wayukabaq mó káyimena meyánîq uráiyé. ániibo wemá minnárake móneqa maména mi-púyáqá ko meyánîq uráiyé. mórai q umá Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma máqtemma íráqô-qtataaqtaba ákái-qtataakomma uyátáraiye.

kúqôkoni waéqma itái-áímmá

⁴⁷ móragarare. Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma nokaayúpi kúqômma yukéta noyááqa yáqtóráánikaa kéiyé. ⁴⁸ noyáákoma kúqômma

ógikitata yemá áwábaq mi-kúqómmá yabiti máeta kéye. ániibo yemá áwábaq má-maketa íráqô-noyaaqa áiqma ókaq kémareta táíq i-nóyááqá áiqma paábataa kéyuwaae. ⁴⁹ anaáékaqa maa-márágóni aqtó-kánááráqá miráráá umá mórariq ínóe. Áánûqtunopake kaqtó-wayukama kukéta íráqô-kayukabimo táí-wayukamo maíyamma kunáiqma ⁵⁰ anón-irabitaa yuwánóe. min-írábímmá mi-káyúkámá máeta anón-ibiqa yaréta yíwáyaamma akégûnanoe.” téna Ítuma tiráiyé.

móra-nakoma íráqô-qtataaqa naayókáráq aúgekaraq makáiyé.

⁵¹ Ítuma maará téna ítama yimónaraiye: “keráwáqá maami-máqtén-áikóni áaimma kéitaa?” téna titata yemá tirááe: “owé.” tewana Ítuma timá yímikaiye: ⁵² “miráitata máqtemma ámáan-aimma yirááti-wayukama Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtabama ítaraapoata yemá miráuma kaayaqá naakóni anábóráá umá máitata wepíké aúgemma itái-áikáráq naayón-itái-áikáráq matukááe.” téna Ítuma tiráiyé.

Náátárêtiq-wayukama Ítumma anaáemma umákaraae.

⁵³ Ítuma waéqma itái-áímmá timá ánatatuwena mi-márúqá yuwéna wení ⁵⁴ márûpaq kóurena Áánûqtun-aama yeqtí yirááti-naupaq áikuyikarena Ítuma timá yímikaiye. miráitata mi-káyúkámá karámareta tirááe: “maan-nákómá awaameq-yátáárábi itái-yátááqá náakakenaq matáiyô? ⁵⁵ maamin-náqá íyaq naammá-i-nákóni áanikowabiyo? Máriaama anóa íyaq máiyô? ániibo Yêmitima Yótêbima Tááímonima Yúqtaatima máqtemma yemá wení ábâqawaayue. ⁵⁶ máqtemma anaanoámá áúkoma ketáátê mááe. ániibo maamirái-qtataaqa náakakenaq matáiyô?” ⁵⁷ yemá mirá-timatuweta Ítumma ítama táíq umákaraae. miráimanibo wemá timá yímikaiye. “Áánûqtuni amuné-nákóni áwîqa máqte-marupaqa wáimanibo wení naa márûpakaraq wenánnábikáráqá wení áwîqa anómma íma wáiyé.” téna Ítuma tiráiyé. ⁵⁸ mirá-timatuwena wenáama íma itáawanaboana mi-márúkáqá taíbaq anón-awaameq-yataariqa íuraiye.

14

Yóáanema nommá perai-náqá pukuráiyé.

¹ mi-kánááráqá anó-kinima Érôtima Ítuni watáama ítaraiye. ² miráitana Érôtima wení kámááni-wayukama maará téna timá yikaraiye: “min-náqá nommá perai-náqá Yóáanemiye. wemá pukáipike yauwéqma itó-uraiye. miráitana anómma akoqnáama wenayáápike pááq kéiyé.” téna Érôtima tiráiyé.

³ miráitana Érôtima titata wení ááiq-i-wayukama Yóáanemma yáqtoqma téni-annanapo atáá-umatuweta ánná-naupaq ákáraae. Erótiatima Píripimma ánáakokake miráuraimma Píripima Érôtimma ábâkoboana Érôtima awekémá kuyéna ánáakomma yabitiráine. ⁴ naayóbáqá Yóáanema Érôtimma maará téna timá ámikaine: “min-ínímô mayáánama íarutaiye.” ⁵ téna titana Érôtima áyáqtaba umátuwena Yóáanemma ikamínéna uráimanibo aarawaatí yáaqa ikátaiye. aarawaamá Yóáaneqtaba ‘Áánûqtuni amuné-náqiyé’ tewanabóana ikatîq uráiyé.

⁶ móra-taoqa Érôtimma marákáraa-kanaama pááq itata waayúkama áikutaee. miráitana mi-káyúkátí yúrikaq Erótiatima ayáámukoma íma

yaráiyē. ániibo min-ímô yaiqtábá Êrôtima ôriq umá amuqá maréna ⁷ min-ínáárúgómá maará téna Êrôtima áraimma Áánûqtun aúrakaq timá akoqnáá umákaraiye: “emá keqtábá móra-yataaqa ‘timiyo’ tinna-yátááqá paá aménúne.” téna Êrôtima tiráiyē. ⁸ min-ínáárúgómá anóama mirá té tiyó téna anóama timá-amitana maará-tiraiye: “emá Yóáanema nommá perai-nákómá ko ikámma aqnómá aráqma móra-taapepi maré maakáq má timiyo.” téna tiráiyē. ⁹ Erótiati mirá titana mi-kínímá Êrôtini áyakoma ummaa yáguraiye. miráimanibo wení akoqnáá-aimma máqte-kayukama álkuma máeta Ítaraawanaboana Êrôtima tiráiyē: “mi-qtátááqá áméro.” téna tiráiyē. ¹⁰ timátuwena wení ááiq-i-wayukama timáyíkáitata ánná-naupaqa uréta nommá perai-náqá Yóáanemma ko ikámma ánnáramma aráqma ¹¹ aqnómá mamá móra-taapepi matuwéta mamé iréta min-ínáárúmá má ámikaae. miráitana min-áqnómá anóama máipaq mamé itana anóama téna áraimma Yóáanema ‘pukiye’ tiráiyē. ¹² ániibo Yóáaneni iyápo-annama iréta Yóáaneni arááq-auma mamá uqtarááe. uqtamákátuwetama Ítumma mó-tima-amikaae.

Ítuma miráuma netuqyaa-káyúkámá (5,000) aáwaqa yímikaiye.

¹³ Ítuma min-áímmá Ítátuwena mi-márúqá yuwéna móra-unopi-kaarebi waayúkama íma máa-kaqmaa-karaanobaq wenamáa kóuraiye. miráimanibo aarawaamá min-áímmá Ítátuweta yeqtí márúqqa yuwéta marabí Ítun anaáe waqméta urááe. ¹⁴ anaáe kaqa Ítuma áwábaq ko máena netuqyaa-káyúkámá yimónaimma arummá ôriq umágitana kaayoné umá yíkátuwena karí-wáyúkámá mamá atóbamayikaraiye.

¹⁵ énaikaqa Ítuni iyápó-annama marabí iréta tirááe: “aaqá kéekiye. maan-áúkápáqá waayúkama íma máán-aukapaqibo timá yíkénata kóoro. yemá máqte-marupaq uréire kéeta aáwaqa abáá-uma máyáaro.” téta tirááe. ¹⁶ mirá tewana Ítuma timá yímikaiye: “nôraq ínatawaq kóino? kenamááriq keráwáqá aáwaqa yíméro.” téna Ítuma tiráiyē. ¹⁷ ániibo wení iyápó-annama timá ámikaae: “ketáámá netuq-ááwáqá íma matokáunataae. paá móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaqá kátútai-noyaaqa matokáunataae.” téta tirááe. ¹⁸ ániibo Ítuma tiráiyē: “kínna mamé ketôpaq yero.” téna tiráiyē. ¹⁹ ániibo máqte-kayukama aápêkaq ‘maraq máero’ timátuwena móra-tiyaapaq-yamma kémayena kaayaq-nóyááqá kémayena uréna Áánûqtunopaq mûte káonena Áánûqtukaq ‘tíkáiye’ tiráiyē. mirá-timátuwena yammá mapákena iyápó-annama yímikaiye. miráitata iyápó-annama matéta aarawaamá yímíqme urááe. ²⁰ ániibo máqtemma min-ááwáqá naawana yímûqa yaráiyē. yaímma aqtó-átó-ááwâqá áiqma tiyááka umá kaayaq-kámáágúq-únámmá áíturaae. ²¹ waayúkama aáwaqo naráamma miráuma netuq-wáyúkámá (5,000) narááe. aara iyápógaraqa íma yoráutaae.

nokaayúkóni ámûraaqa Ítuma uráiyē.

²² íbêqa Ítuma wení iyápó-annama maará téna timá yímikaiye: “áqnáabaq únópí-káárebí utera nokaayúpí atátuweraq meran-ábápáq kéwiyaraq kemá waayúkama timá yíkánata ‘koiyaro.’” téna Ítuma timá yímikaiye. ²³ ániibo Ítuma aarawaamá timá yíkáitata kówana wenamáa anubaq nunamummá tinéna utáiyē. énaikaqa wenamáa anubaqá máqte-uráiyē. ²⁴ wení iyápó-annamo kóon-unopi-kaaregoma nokaayúkóni aúkáapi kóitana uwáama

anómma yokéna nokómá káraáto kéena únópi-kááremá awéqtaraiye. ²⁵ aaqá iraránéna aabayaamá máráimma Ítuma nokaayúkóni ámûraaqa maréna wení iyápó-annayopaq iráiyé. ²⁶ nonánánaakaq Ítuma maré kéyitata iyápó-annama aónatuweta ikatîq ôriq urááe. miráitata yemá tirááe: “waátáma kéiyé.” kététa yemá ikatîqa ôriq umá kéeta wááqa yurááe. ²⁷ ániibo Ítuma paátákáá yááyama tiráiyé: “keráwáqtí tíyakoma kaayoné kéinaq máero. kemá Ítuma kéyune. keráwáqá-ikatîqa íoro.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁸ Pítaama maará téna yauwéqma tiráiyé: “uyátaráana-nako, emô kéyema emá kemmá tááyenaq enôpaq nonánánaakaq ono.” téna tiráiyé. ²⁹ ániibo Ítuma tiráiyé: “maabáq iyo.” titana mikáké Pítaama únópi-kááremá yuwéna nonánánaakaq Ítunopaq uráiyé. ³⁰ miráimanibo Pítaama anón-uwaama yóráiqtaba áaqa ikaténa nonnóbáq kumá yubékine uráiyé. miráitana Pítaama wááqa kéyena tiráiyé: “uyátaráana-nako, tíwáqnaa uwo!” téna Pítaama tiráiyé. ³¹ Ítuma páátákáá Pítaamma káyaatoq-mayena tiráiyé: “epímmá itáiq-itaiq i-yátááqá pááqyamma wáiyé. nôraq itaawáq kaayaq-áúyánámmá kéitaano?” téna Ítuma Pítaamma ítama aónaraiye. ³² mirá-timatuwaitata yenákámá únópi-káárebí uyámetaayana uwáágoma mikáq yukáiyé. ³³ ániibo únópi-káárebímô máe-kayukama Ítuni anón-akoqnaama aónatuweta tirááe: “áraine. emá Áánûqtun-aanikoma máane.” téta tirááe.

Kénnétáaretibaqa Ítuma taibaqa karí-wáyúkámá mamá íráqôniq umáyikaraiye.

³⁴ yemá nokaayúmmá aqtátuweta Kénnétáaretiq-marabaq urááe. ³⁵ min-áúkápáq-wáyúkámá maannâ Ítue téta ítaraae. ániibo mi-márúkóni waaqókáq máqte-kayukabaq aamá yúwáawana wéyáwé itata karí-wáyúkámá yiwíqmeta Ítunopataa irááe. ³⁶ yemá Ítumma inaa téta iyuwáinata karí-wáyúkámá Ítuni paá wáqtôraq ánekuiyana ániibo máqtemma karí-wáyúkámá Ítuni wáqtôraq ánekuyo-kayukati karígómá ánatagitata máqtemma kanaarâq atóbéqé urááe.

15

Áánûqtuni aammá aúmatan-aikoma ketáái títaubikoni watáama uyátáraiye.

¹ mi-kánáárâqá yaímma Péрати-wayukagaraqa aammá aúmatan-aimma yirááti-wayukagaraq yemá Yérútááre-maruqa yuwéta Ítunopaq iréta maará-tiraae: ² “nôraq itatawáq ení iyápó-annama ketáái tináábútááma tímikaan-aaimma íma kéwaraao? aáwaqo nánétama iyáámma íma tete kéoe.” ³ tewana Ítuma yauwéqma tímá yímikaiye: “nôraq itaráq keráwáqá keráwáqtí táaimma kéwareraq Áánûqtuni ámáan-aimma íma kéwaraao? ⁴ Áánûqtuma maará-tiraiye. ‘emá enanó-enaboni aménáápáq máao. ániibo móranakoma anóanabi aboámmá tímá táiq umákainama min-náqá ikamíyana puíno.’ téna tiráine. ⁵ miráimanibo keráwáqá maará kéte. ‘móranakoma mónerabi móra-yataaqa makénama anóbomma áwáqnaa kéimanibo ‘maannáma monoq-náúpáqtábáe.’ kétenama ⁶ anóaboamma ayuwaíno. mirán-ááímmá tarôq kéeq Áánûqtun-aama márúte kéyuweq keráwáqtí táama múte kéyauyoe. ⁷ keráwáqá kaayaq-tóyáúkárâq-wáyúkáo, Áánûqtuni amuné-náqá Áítáíya Áánûqtuqtaba áraimma naayóbáqá maará-tiraine. ⁸ ‘maan-ánná-ínínáúkâqá paá amegaa-yóyáúkáké tíwíqa múte kéyauyomanibo íyaqnoabaqa keqtábá íma káyikaiye.

⁹yeqtábá Áánûqtuma maará-tiraine.

ketí ámáan-aimma íkéwaraabo paá waayúkati ámáan-aimma kéwaretaboata keqtábámá paá oyaaq-yúyánámmá kéitaae.’

téna Áítáiya tiráine.” téna Ítuma timá yímikaiye.

waayúkama mamá táíqo i-qtátááré.

¹⁰mi-kánáaráqá Ítuma aarawaamá yááyamae iréna iyáamma tete onáíqtábá timá yímikaiye: “keráwáqá itéraq túyánámmá ítama arútáaro.

¹¹óyauqnobaqa pérai-qtataakoma waayúkaomma mamá táíq íkéumakaiye. Ímiye. ániibo túyánápíké pááq i-qtátáákómá waayúkama mamá táíq kéumakaiye.

¹²mi táoqa Ítuni iyápó-annama iréta tirááe: “Pérati-wayukama min-áímmá itéta ôriq umá íyaqtaba kéoe. minnáyabama emá ítaraano?” téta Ítumma ítama aónaraae. ¹³Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “ketibomá mái-marupaqa wemá yabíkái-qtataaqa yokaa umá wáiyee. mi tópímá máqte-qtataaqa wenamááriq íuqmakaina-yataaqa áainakaraq yayútuwaniye.” téna tiráiyee.

¹⁴Ítuma ókaraq tiráiyee: “keráwáqá iyuwáiyata máero. Pérati-wayukama yúramma karoparáakaa-kayukama aammá yirááti-wayukae. aúramma karoparáipoana káqo-nakomma aúramma karoparái-nakomma aammá aráátinata wenarááte-wenaraate íyamma íaoneta maipí metáyóye.” téna Ítuma tiráiyee. ¹⁵Pítaama Ítumma timá ámikaiye: “waayúkama íma mamá táíq in-áíkoní waéqma itái-áímmá waéqma abarokáq tinataa ítáano.” téna Pítaama tiráiyee. ¹⁶ániibo Ítuma tiráiyee: “keráwáqá miráuma káqo-yuma aamá íma ítama arútáa-yuraa kéoe. keráwáqá íyaq kéitaa? ¹⁷máqte-qtataakoma tóyaupike kumábékéna tíyapi kumitana tíyakoma mamá márúte ayá-máipímá kéyuwaiye. ¹⁸ááqibo óyaupike paábaq yaúbagima mi-qtátááqá túyánápíkekáráq tirunóbákékáráq kéuyena mi-qtátáákómá keráwáqá mamá táwíqa kéiyee. ¹⁹móra-nakoma áyáqno bake úi-qtataaqa mirá-uraiye. táí-auyanamma iténa waayúka ikámma puyena aaraukáqá mamá yataéna kumari-ááímá mamá pááq éna moyámmá mayéna kaaqaari-áúbí maréna akáyáámá téna kéiyee. ²⁰máqtemma mirái-qtataakoma waayúkama kanaarácq mamá táwíqa íniye. ááqibo móra-nakoma ayáámma íma tete éna aáwaqa ánékuqma naimmá minnáqoma waayúkamá Áánûqtun aúrakaq mamá táwíqa íkéiyee.” téna Ítuma tiráiyee.

Kéinanai-inikoma áraimma Ítukaq arummá ámikaiye.

²¹mi-kánáaráqá Ítuma maami-márúqá yuwéna Tááya-marupakaraq Tááirana-marupakaraq uráiyee. ²²ániibo móra Yéqtaaeo-inimma Kéinakepoana min-áúkápáq máin-inikoma iréna ááyama tiráiyee:

“umaataráána-nako, emá Tébitin-annabike íniye tiráan-nako, kemmá emá arummá umátikaa. ketiyáámukomma táí-aagoma mamá táíq kéumakaiye.” téna min-íníkmá tiráiyee. ²³miráitana Ítuma móra-aimma yauwéqma íma timá ámikaiye. ániibo wení iyápó-annama Ítumma timá ámikaae: “maan-íníkmá aamá kárame kéyena tinaaéeta waqmé kéiyee. emá timákénana ‘kóino’.” ²⁴téta tewana Ítuma yauwéqma tiráiyee: “Ítiráeobake típi-típi-anna-wayukama aúyokoqtabae téna Áánûqtuma timátíkítaq kemá yenamáa yeráwáqtábá kukáune.” téna Ítuma tiráiyee. ²⁵ániibo min-íníkmá iréna Ítuni aítaupi araayutaúmmá ayéna tiráiyee: “umaataráána-nako, kemmá tíwáqnaa

uwo.” téna tiráiyé. ²⁶ ániibo Áánûqtun áama Ítiráaeo-wayukabi wáin-aiqtaba Ítuma yauwéqma tiráiyé: “iyápógoni aáwaqa iyákómmá aménúnama minná íma arutániye.” téna tiráiyé. ²⁷ ániibo min-íníkomá tiráiyé: “umaataráána-nako, emá áraimma kétenamanibo aáwaqa aqtó-átómá anó-nakoni yaareráké marabí kutimmá iyákómá kénaae.” téna tiráiyé. ²⁸ min-íníkomá mirá-timatuwaitana Ítuma yauwéqma tiráiyé: “aaragô, emá arummá anómma timéne. nóí-qtatabi ákáí-qtataaqa pááq umáminiye.” téna titana é mi táoqa ayáámukoni kariógómá ánataguraiye.

netuqyaa-kári-wáyúkámá Ítuma mamá atóbamayikaraiye.

²⁹ íbêqa Ítuma mi-márúqá yuwéna Kááririnokaayukoni waaqókáq uréna anuraq ko máqe-uraiye. ³⁰ ániibo netuqyaan-ánná-wáyúkámá ya ikúyakaraae. yemá máqte-kari-wayukama yítuqa táíq uráimma yúramma karoparáimma iyááqtámma kaékáimma yóyauqa aráápaguraimma yaímma-kari-wayukagaraqa Ítunopataa yiwíqmeta irááe. yemá mi-káyúkámá Ítun aítaupitaa máguyikaraae. ániibo Ítuma mamá atóbamayikaraiye. ³¹ miráitata aarawaamá iyánáaq éta yemá aónaamma yóyauqa aráápagurai-kayukama aamá kétéwata iyáátámma kaékái-kayukama arupú kéowata yítuqa táíq urái-kayukama aammá uréire kéowata yúramma karoparái-kayukama yúramma káonaawata urááe. miráitataboata mi-káyúkámá Ítiráaeo-wayukati Áánûqtun-awíqa múte yaútaae.

Ítuma miráuma netuqyaa-káyúkámá (4,000) aáwaqa yímikaiye.

³² Ítuma wení iyápó-annama yááyamae iréna tiráiyé: “maa-káyúkáyábá ôriq umá tirummá kéumayikaune. kaumo-yúpáámá keté máqe-uraawanaboana yeqtí aáwaqa íma wáiyé. yemá yáayaba kéiyanakaraq íma tímáyíkánata kóinoe. aapaqá yááyaba éta yúnááimma iyábááe.” téna Ítuma tiráiyé. ³³ ániibo wení iyápó-annama tímá ámikaae: “maan-úúkápáqá waayúkama íma mááe. ketáámá náakakenaq netuq-ááwáqá mamátaawaq maami-nétúq-wáyúkámá yiménúnataabiyo?” ³⁴ tewana Ítuma tímá yímikaiye: “keráwáqá náaraq umá yanaq makááô?” titata yemá tirááe: “ketáámá abapaké kaayaq-yámmá maréta yaímma arekák umá-noyaaqa makáunataae.” téta tirááe. ³⁵ ániibo Ítuma mi-káyúkámá tímáyíkáitata yemá marabí maraq máqe-uraae. ³⁶ ániibo Ítuma maami abapaké kaayaq-yámmá kémayena noyááqa kémaye uréna Áánûqtukaq ‘tíkáiyé’ tímátuwena mapákana iyápó-annama yímitata yemá matéta mi-káyúkámá yímíqme urááe. ³⁷ máqte-kayukama namá kanaaráq umátuweta yimuqá makááe. yaímma aqtómá wáimma abapaké kaayaq-kámáágúq-únámmá áíqturaae. ³⁸ aáwaqo naa-káyúkámá miráuma netuqyaa-káyúkáe (4,000). ániibo aarawáá iyápóma íyorautaae.

³⁹ ániibo Ítuma mi-káyúkámá tímáyíkáitata kówana únópi-káárebí wemá uténa wení iyápó-annagaraq Máágataaniq-aukapaq-marabaq kóuraae.

16

“anón-awaameq-yataaqa aonanaae” téta tirááe.

¹ Péрати-wayukagaraq Táátûti-wayukagaraq Ítunopaq iréta makáqma aónaineta urááe. Ítuma móra anón-awaameq-yataariq ínataa aónanataae téta tiráámanibo ² Ítuma yauwéqma tímá yímikaiye: “énaikaqa keráwáqá maará

kéte. ‘aabayákómá karogarommá káuraitaqa Íráqô-kanaama wániye.’ kétee. ³ ánibo aabáyaanapimma keráwáqá maará kéte. ‘konnákómá abúkitana aabayákómá karogarommá káurapoana uwááma kéyorena aaqá yíniye.’ kétee. minná áraine. aabayákóni awaaméqá keráwáqá aónama kéyainaae. miráimanibo íbêqa maa-kánáágómá keqtábá awaaméqá immá íaonama kéyainaae. ⁴ íbêq-wayukama keráwáqá táí-noini-naukare. Áánûqtumma íaonaraa-kayukaraa-kayukae. kemmá anón-awaameq-yataaqtaba ítama káonaamanibo kemá móra awaaméq-yátááriq onaq íaonainoe. keráwáqá paá Yónaani awaaméq-yátááqá mayánoe.” téna móraiq umá pukáipike ító-iniqtaba timátuwena Ítuma kóuraiye.

Pérati-wayukagaraq Táátûti-wayukati yíqtigoni waéqma itái-áímmá

⁵ yemá iyápó-annama nokaayúmmá aqtátuweta kéwetamanibo yaímma yammá yiwikátuweta íma mayéta irááe. ⁶ ánibo Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá atéráaro! keráwáqá Pérati-wayukagaraq Táátûti-wayukati yammá itoraí-kánámá yíqtiyaba atéqma arútáaro.” téna Ítuma tiráiyé. ⁷ ánibo yeiyáá watáá-wataa téta: “ketáámá yammá íma mamé íráunataae. miráitanaboana kétiye.” téta iyápó-annama tirááe. ⁸ Ítuma ítarenaboana tiráiyé: “nôraq itaráq keiyááma netuq-túyánámmá itéraq ketáámá yammá íyaq makáunataabiyo kéteo? keráwáqti itáiq-itaiq umá mái-yataaqa pááqyamma wáiyé. ⁹ kemá móra-tiyaapaq-yamma mapamúnata netuqyaa-káyúkámá (5,000) naráaqtabama íyaq túyánámmá kéitaa? náraq umá kamaaguq-unanaq áíqturaanabiyo? ¹⁰ ánibo abapaké kaayaq-yámmá mapamúnata netuqyaa-káyúkámá (4,000) narááe. miráuma áíkuteta nátúwááwaq aqtó-átó-ááwáqá áiqma náaraq umá kamaaguq-unanaq áíqturaanabiyo? ¹¹ nôraq itaráq keráwáqá íma kéitaa? kemá yaqtabá íma timá tímikaune. keráwáqá Pérati-wayukagaraq Táátûtiq-wayukagaraqti yíqtiyaba atéráaro.” ¹² téna Ítuma móragaraq tiráiyé. miráitata iyápó-annama mikáq itaraae. Ítuma yakaráq waéqma agayaí-yíqtíyábá íkétiye. ímiye. wemá paá Pérati-wayukagaraq Táátûtiq-wayukati yááyaba ‘atéráaro!’ téna tiráiyé.

Pítaama Ítuqtaba “yauwéqmataa tiwirai-naré” téna abarokáq tiráiyé.

¹³ Ítuma Tétaría Píripai-aukapaq uréna mi-kánáaráqá wení iyápó-annama ítama yimónéna tiráiyé: “aarawaamá nóinae tétawaq Waayúkgoni Áráakoqtaba áwíqa kéyaa?” téna ítama yimónaraiye. ¹⁴ ánibo iyápó-annama tirááe: “yaímma-wayukama téta ‘Yóáanema nommá perai-naré’ kétéwata yaímma-wayukama téta ‘wemá Íráiyae.’ kétéwata yaímma-wayukama téta ‘wemá Yéremáiyama káqomma Áánûqtuni amuné-naré’ kéte.” téta tirááe. ¹⁵ ánibo Ítuma iyápó-annama ítama yimónaraiye: “kenamááriq keráwáqá keqtábámá náawae téraq tíwíqa kéyaa?” téna Ítuma ítama yimónaraiye. ¹⁶ Tááímoni Pítaama yaúwéqma tiráiyé: “emá yaúwéqma yiwirai-náqá Metáiyae Áánûqtuma matúq-matuq umá máin-nakoni áanimone.” téna Tááímoni Pítaama tiráiyé. ¹⁷ minnáyaba Ítuma yaúwéqma tiráiyé: “Tááímonio, Yóáaneni áaniko amuqá maraao. mórama maa-márábí-nákómá íma maamin-áímmá timá ámikaiye. ímiye. ketibomá wení márúpaq mái-nakoma wenamáa maaminnáma emmá aráátiraiye. ¹⁸ kemá kétima-amune. emá Pítaamone. ení áwíkoni áaimma óqtamone. miráuma akoqnáá-oqtan-amuraaq naammá umáráanikaa umá enápó

kemá ke-ánná-wáyúkámá áaimma átáma mamá áíkuyikanune. ániibo puí-yátáákómá ketí waayúkama íuyataniye. ¹⁹ kemá emmá Áánûqtuni márûpaq uyáberai-naapaamma kámune. kíma matokéna uyábéráinikaa umá kanaarâq uínóne. nóinawabi té emá máqten-amaan-aimma té ‘mirá íoro. maará íoro.’ tinna-ámáán-áímmá minnâgaraq Áánûqtuni márûpaqa paá wániye. ániibo ení ámáan-aimma ‘miráoro-maaraoro.’ tinna-ámáán-áímmá móraiq umá Áánûqtuni márûpakaraq paá wániye. ²⁰ ániibo Ítuma wení iyápó-annayaba akoqnáa-aimma timá-yimena: “keqtábá ‘Metáíya yauwéqma tiwiráí-naré’ ítero.” téna Ítuma timá yímikaiye.

Ítuma téna “pukéq itó-onune.” téna tiráíye.

²¹ mi-kánááráké Ítuma áaimma átarena wení iyápó-annama abarokâq timá yíkaraiye: “kemá Yérútáárebaq ónáae. mibâq uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq kawáá-wáyúkágárâq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq yemá mirá umátikaiya-waigoma kemmá anómma tíqa íniye. yemá kemmá tíkamma puínomanibo kaumo-yúpáámá yauwéqma itó-ureq tú amá mánune.” téna tiráíye. ²² ániibo Pítaama Ítumma áwábaq awíqme uréna káwaagena tiráíye: “uyátárána-nako, emá ímira-uwo. mi-qtátááqá íma páâq íno.” téna Pítaa tiráimanibo ²³ Ítuma waéqma Pítaamma timá ámikaiye: “Tááqtaao, emá tinaaépaq yáwaa! emá ketúyánámmá mamá táíq-íné kéone. emá Áánûqtuni aúyánámmá íma kéitaane. emá paá waayúkati yúyánámmá kéitaane.” téna Ítuma tiráíye.

²⁴ mikáké Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “móra-nakoma ketinaaé waránáae ténama wemá wení aúyánákóní akai-yátááqá paábaq márúte yuwéna wení kaapaq-yámá maména puínéna yokaa énama tinaaé waraíno. ²⁵ ániibo móra-nakoma wení maamin-áúwáráímmá yáqtoqma akoqnáa énama wení matúq-matuq umá máí-auwaraimma aúyokiniye. áâqibo móra-nakoma wení aúwaraimma keqtábáé téna puyénama wemá uyátá-maqma íráqôn-auwaraimma abatániye. ²⁶ móra-nakoma maa-márábíké máqte-qtataaqtaba aúyánámmá itánímanibo wení matúq-matuq umá máí-auwaraimma aúyokinanama mi-máqté-qtátáákómá náaraq umâq áwâqnaa ínyô? ániibo wení aúwaraimma nói-meyakakenaq yauwéqma meyaníq ínyô? ²⁷ Waayúkagoni Áráaqa kemá ketiboní akoqnáa-tagama-yataakaraq kumónúnama ketí kaqtó-wayukate Áánûqtunopake kumónúnatae. mi-kánáárâqá kemá aarawaatí máqten-aiiqtaba meyámmá yiménúne. ²⁸ kemá áraimma kétima-timune. yaímma-wayukama maannámo máa-kayukama íma pukéta paá máeta aónaraiyana Waayúkagoni Áráaqa anó-kinimma aúqma máena kumíniye.” téna Ítuma tiráíye.

17

Ítuni aúgoma mamá waéqma aokarîq uráíye.

¹ abapaké móra-kanaama yátámakitana Ítuma Pítaamma káwirena Yémítíyaa mi-kátámá Yóáanete yíwíqmayaitata mórama uyátárain-anuraq utááe. yenamáa mibâq máqe-uraae. ² ániibo Ítuni aúgoma yúrakâq mamá waéqma aokarîq uráíye. miráitana wení óikoma tágama aakáá kégaitana wení wáqtôgoma wayámmá kamá ókáá karáíye. ³ ániibo Mótetíyaa Íráiyama Áánûqtuni márûpake kumáeta Ítute watáá-wataa kéteyata yemá aónaraae.

4 Pítaama minnáma aónatuwena Ítumma timá ámikaiye: “uyátaráana-nako, ketáámá maakáq máunataama Íraqõne. emmá akáinaqa kanaaráq kemá kaumomá kogonaagó-namma maakáq ónúne. mórama ení naané mórama Mótetini naané mórama Íráiyani naané téq miráuma ónúne.” téna Pítaama tiráiyé. 5 mirá kétena máiqtaba mórama aakáá káikónnákómá kumma yawááq umáyikaraiye. ániibo móra-aikoma mi-kónnápiké maará-tiraiye: “maannáma ketáanikoma tikáin-iyapoe. wení áaiqtabama ôriq umá kétikaiye. keráwáqá wenáama ítáaro.” téna aagómá mi-kónnápiké tiráiyé. 6 ániibo iyápó-annama min-áímmá ítátuweta ikatîq kéetaboata yemá yóipake marabi yiqá agurááe. 7 miráitana Ítuma yimakaq iréna yineq kánekuyena timá yímikaiye: “keráwáqá itó-oro. keráwáqá ikatîq íoro.” téna tiráiyé. 8 ániibo yemá itó-uma aónaamma káqo-wamma íma aónaraabo paá Ítumma wenamáa aónaraae.

9 min-ánúmá yuwéta kégumowana aapaqá Ítuma akoqnáá umá timá-yimena tiráiyé: “keráwáqá maami-qtátááqá aónaamma móra-nakomma íma timámeraq yukáiyana Waayúkagon-Araaqa kemá pukéq itó-onna kanaaráq wino.” téna Ítuma timá yímikaiye. 10 ániibo yemá iyápó-annama Ítumma ítama aónéta tirááe: “nôraq itatawáq ámáan-aimma yirááti-wayukama Íráiyaqtaba Metáiyani áqnáabaq yíno kéteo?” téta tirááe. 11 ániibo Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “owé. áraine. Íráiyama iréna máqte-qtataaqa mamá yokaa íniye. 12 miráimanibo kemá kétima-timune. Íráiyaraa-naqa áqa iráitata waayúkama wemmá íaonama arútaráe. ímiye. yemá paá yeqtí yikaí-yátáákáké yúyánámmá kéwareta táí-aaimma ókon-okomma tarôq umákaraae. miráráá umá Waayúkagoni Áráaqa kemmá min-áwáátárlq umátikanoe.” téna Ítuma tiráiyé. 13 mirá-timatuwaitata Ítuma nommá perai-náqá Yóóaneqtaba kétéyaa téta wení iyápó-annama ítaraae.

Ítuma móra-iyapoma táí-aagoma arunóbáqá máin-iyapoma mamá atóbamakaraiye.

14 Ítuma wení iyápó-annagaraq yemá netuqyaa-káyúkábí yauwéqma koy-amá kéowana móra-nakoma Ítunopaq iréna arayutaúmmá ayéna tiráiyé: 15 “uyataráana-nako, emá ketáanikomma arummá umákao. wemmá augááyamma kákaiye. netuqyaa-kánáámá wemá irabí kégaugena nopí kémetagena kéiyé. 16 ániibo kemá min-iyápómá awíqme ení iyápó-annayopaq únnama íma mamé érákáawaniq urááe.” téna tiráiyé. 17 Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “keráwáqá min-ánná-wáyúkámá itáiq-itaiq í-yáqtááqá íma wáitana keráwáqtí tîyakoma íma kárutaiye. náaraq umá kanaawaq kemá keráwáqtéma máunaq Áánûqtuni akoqnáama matááó? náaraq umá kanaawaq kemá keráwáqtí ummaamá mayánúnó? keráwáqá min-iyápómá awíqmera maakáq ketôpaq yero.” téna Ítuma tiráiyé. 18 miráitana Ítuma mi-tái-áágómmá awáágítana min-iyápógómmá ayúwáitana ê kí-taoq wení karígómá ánatamakaraiye.

19 ániibo iyápó-annama Ítunopaq aúpáq iréta timá ámikaae: “nôraq itataawáq ketáámá maami-tái-áágómmá kanaaráq íma kéwaqtuwaunataabiyo?” téta tewana 20 Ítuma yauwéqma timá-yimena tiráiyé: “keráwáqtí itáiq-itaiq umá arummá timí-yátááqá páaqyapoaq keráwáqá kanaaráq ímira-inoe. kemá áraimma kétima-timune. karáwáqtí itáiq-itaiq umá arummá timí-yátááqá páaqyapoaq keráwáqá kanaaráq ímira-inoe.

kemá áraimma kétima-timune. keráwáqtí itáíq-itaiq umá arummá timí-yátáákómá miráuma pááqyan-anayukoraa kéinaqa kanaaráq keráwáqá maan-ánúgómá timákeraq ‘emá itó-uma merapaq waa’ tiyana kanaaráq wíniye. keráwáqá káqomma máqteni q inómanibo ²¹ mirá-tái-áágómá matuwáiyaba paá nunamukaráq aáwaa awetáigaraq yenamá kanaaráq wániye.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma “puyéq itó-onune” téna móragaraq tiráiyé.

²² Kááriiri-marupa q uréire kéeta Ítuma iyápó-annama timá-yimena tiráiyé: “yemá Waayúkgon-Araaq kemmá namuro-wáyúkátí iyáápi áaimma átáma maránóe. ²³ miráiyata tikamiyaq puyéq kaumo-kánáámá maéq itó-onune.” téna titata iyápó-annati iyakoma ummaa yágurayie.

Ítuma anó-monoq-nakoni táákiti-moneqa yukáiyé.

²⁴ Ítuma wení iyápó-annagaraq anaaékaqa yemá Kápéranabaq koyaawana anó-monoq-naupaqtaba táákiti-moneqa máyáa-kayukama Pítaanopa q iréta maará téta timá ámikaae: “keráwáqtí tiráati-nakoma anó-monoq-naupaqtabama táákiti-moneqa kéyuwaiyo?” téta ítama aónaawana Pítaama yauwéqma tiráiyé: ²⁵ “owé.” téna tiráiyé. ániibo Pítaama naaúpaq uyábéráitana áqnáabaq Ítuma Pítaamma ítama aónainoqtaba aamá timátuwena Pítaamma ítama aónaraiye: “Tááímonio, emá nóine té kéteno? maa-márábí-kíní-káyúkáráqá meyámmá táákiti-moneqa náayuwaq kámeo? maa-máráráké-káyúkáwábi óq-marabake-kayukabikena kémayaa?” téna Ítuma ítama aónaraiye. ²⁶ Pítaama tiráiyé: “óq-marabake-kayukabikene.” téna tiráiyé. ániibo Ítuma timá ámikaiye: “miráitana maa-máráráké-káyúkámá táákiti-moneqa íma kéyuwaamanibo ²⁷ Áánûqtuni iyápóboaqta táákiti-moneqa íma kanaaráq yiménúnataamanibo ketáámá maami-káyúkámá mamá íyamma íumayikanatae. miráinaq emá nokaayúpáq uré noyááqa mó-yaa. áqnáabaq yenna-nóyáákómá óyauqa ógaarennama min-nóbáqá moneqa wániye. mi-mónéqá mayéma táákiti mayai-wáyúkámá anó-monoq-naupaqa eté kerátái táákitima mó yimiyo.” téna Ítuma tiráiyé.

18

Áánûqtuma yabíkái-marupaqa anómma náawaq máiyó?

¹ mi-kánáaráqá iyápó-annama Ítunopa q iréta tirááe: “Áánûqtu yabíkái-marupaqa náawaq tébakaqa uyátá-maqma anómma máiyó?” téta tirááe. ² Ítuma móra pááqyan-iyapoma awíqme iréna yeqtí aúkáapi má itó-umakaraiye. ³ ániibo Ítuma tiráiyé: “kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. keráwáqá íma waéqma pááqyan-iyapora q éqa keráwáqá íma Áánûqtu yabíkái-marupaqa uyáberanoe. áraimma ímiye. ⁴ móra-nakoma wenaúma íma mamé uyéna maan-iyápóráá umá pááqyan-awiqa mayénama min-nákómá káqo-yuma uyátá-maqma Áánûqtu yabíkái-marupaqa mániye. ⁵ ániibo móra-nakoma ketíwíkaq maarán-iyápómá áwáqnaa énama kemmá mórai q umá tíwáqnaa kéiyé.

tái-aaikoma móra-nakoni arummá amí-yátááqá mamá táíq kéiyé.

⁶ maami pááqyan-iyapoma náayubi kekáq yirummá timíya-noiyapobike móra-nakoma ketópakemma mamá paábaq waéq-yikenama min-nákómá móra anón-oqtamma min-nákóní ánûwarapi kúmarena anó-nokoni aúkáapi

iyaabótuwanimma minná pááqya-qtataare. Áánûqtuni táí-meyamma uyátá-maqma anómma mayániye. ⁷ maa-márábi-káyúkámá ketópake yuwéta waéqma koíya-kayukama anaaékaqa táwíq umáginomanibo miráuma táí-aaimma pááq kéíye. áaqibo móra-nakoma ketópake káqo-yuma mamá paábaq waéq-yikenama wemá uyátá-maqma anómma táwíq umáginíye.

⁸ keráwáqtí tiyáákowabi títaukoma keráwáqá mamá kéwaarena kúmiq-yataapi mamá kêtikainaqa tiyáánaa títauqa aráqma paábaq yúwáaro. minná keráwáqá keráwáqtí tiyáánaa títauqa paá wárainana kúmiq-yataapi tiwíqme kéwinatama anaaékaqa keráwáqá iramá káíq-kaiq éna íma putínáí-írábí iyaabótuwanoe. ⁹ ániibo túrakoma mamá waéqma kúmiq-yataapi kêtikainaqa kubíqma paábaq yúwáaro. kímora-turamma wáinaqa kanaaráq matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayáínóbo kaayaq-túrámá wáinatama keráwáqá yaúma iramá káíq-kaiq-irabi iyaabótuwanoe.” téna Ítuma timátuwena.

tipi-típima aúyokurai-waigoni waéqma itái-áiné.

¹⁰⁻¹⁴ ókaraq tiráíye: “keráwáqá atéráaro. pááqya-noiyapoyabama kemmá itái-q-itaiq umá paátataare téq íma keráwáqtí aúkáapikemma móra-tuyanamma ítáaro. kemá keráwáqá kétima-timune. ketibomá Áánûqtunopaqa mórá-mora-yuma yeqtí kaqtó-wayukama aati-aatimá paá mááe. minná ketibomá maami-nóiyápóbíké mórama aúyoraiyaba íkákaiye. Waayúkagon-Araakoma waayúkama Áánûqtunopaken-amma yuwéta aúyokuraa-kayukama yauwéqma yiwiránéna kukáíye. keráwáqá nóine téraq kéítaao? móra-nakoma miráuma taíbaq tipi-tipima (100) makáinana móra-tipi-tipima aúyokinanama íyaq abáá-iniyo? owé. miráuma abapaké kaayaqté-kaayaqte-tiyaakagaraq móra-tiyaama naikamá kaayaqté-kaayaqte (99)-tipi-tipima iyuwáinata anubaq máiyana móramo aúyoki-waigoqtaba ko abáá-iniye. kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. mi aúyoki-tipi-tipima abatátuwena awirénama mimórámô aúyokitana awírái-waigoni amuqá anómma marániye. ániibo (99) tipi-típima íma aúyokoyuti yimuqá íma kémarainiq umá amuqá marániye. miráráá umá ketibomá Áánûqtuma wení márûpaq máin-nakoma maa pááqya-noiyapoti aúkáapike mórama aúyoraiyaba íma kákaiye.

tíbâqawaama kúmiq-yataariq kéíyaqa mamá arupú umáyikai-aaine.

¹⁵ ítáaro. enábâkoraa-nakoma emmá kúmiq-yataariq kéumakainama kanaaráq emá uréyaq kenákámá kenammáa maéka wení kúmiq-yataaqa aráatiyo. ániibo wemá enáama itáinnama miráuma enábâkoraa-naqa yauwéqma awiránóne. ¹⁶ ááqibo wemá enáama íma itáinaama emá kaayarábi móra-naqa awiqma yagarogtamá okao. miráuma ‘kaa-yarábi kaumo-wáyúkámá kanaaráq mimórá-áikáq aamá tínóe.’ téna Áánûqtuni agamatá-kánnáábí kéticoana min-áikomá akoqnáá umá wániye. ¹⁷ miráimanibo wemá yeqtí yáama ímo itáinaama kanaaráq monoq-náúpáq áíkuiya-kayukabi mó-tero. ániibo monoq-náú áíkuyo-kayukati yáama itáiyábágaráq íakainaama minná wemá aamá ítainapoana monoq-náú áíkuyo-kayukayopaq íuwininiq umákáaro.

¹⁸ kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. máqte-qtataaqa maa-márábmô aúyaq-maraiyaq-qtataaqa Áánûqtuma wení márûpaqa aúyaq-maraniye. ániibo máqte-qtataaqa maa-márábmô timáyikaiya-qtataaqa Áánûqtuma wení márûpaqa timátikaniye.

¹⁹ kemá ókaraq keráwáqá áraimma kétima-timune. yenákamá kaayaq-nákórátámá keráwáqti aúkáapikema kenákámá mimórá-túyánákáq maréka nunamummá tiyamma kanaaráq ketibomá Áánûqtuma wení márûpaqa máin-nakoma yenákamá yimíniye. ²⁰ taákaq máráaro! paá kaayaq-nákówábi kaumo-nákómá ketíwíqtaba áikuma maiyaqa kanaaráq kemá yeqti aúkáapi mánune.” téna Ítuma akoqnáá-aimma tiráiyé.

móra mayai-nákómá wení aqtábááma íma yauwéqma kéyimi-waigoni waéqma itai-áímmá

²¹ mi-kánááráqá Pítaama Ítunopaq iréna timá-amena tiráiyé: “uyátárai-nako. náaraq umábaraq ketibákoma kúmiq-yataariq umátikainaqa kemá wení kúmiq-yataaqa mamá paábaq matuwéq tiwikátuwanuno? abapaké kaayapárábiyo?” téna Pítaama tiráiyé. ²² Ítu maará téna yauwéqma timá ámikaiye: “abapaké mórabaqa ímiye. miráuma abapaké kaayaq-wáyúká aiyayaa-tiyaaka umá abapaké kaayapáq (77) wení kúmiq-yataaqa páabaq matuwéq awikátuwo. ²³ miráinana Áánûqtuma yabikái-kayukama miraráá kéoe. kíniraa umá wení mayai-wáyúkáté aqtábááma mamá arupú ínóe. ²⁴ wemá aqtábááma áaimma átama mamá arupú kéitata yemá móra-naqa awíqmeta wenôpaq irááe. min-nákóni aqtábááma ámikaamma miráuma netuqyaammá táwibaq-moneqa (10 tausen kina) aqtábááma wáinare. ²⁵ miráitana wení móneqa íma wáipoana anónnáma kanaaráq amíniye. miráitana kínima téna maami-nákáráq ánáakokaraq wení iyápógaraq wení máqte-qtataakaraq waayúkararaq maráiyata meyánîq kéiyaraq mirá-mónéqá mamá anónnáma aqtábááraq kínimma áméro tiráiyé. ²⁶ miráitana mi-máyái-nákómá kínini aítaupi araayutaúmmá ayéna maará téna inaa tiráiyé. ‘arummá umátike tiwé urénaro. kemá ení máqten-aqtabaaraq anónnáma ámiqma ánatanune.’ téna tínana ²⁷ min-nákóni anónnaka arummá umákéna wení aqtábááraq ayuwaitana anónnáma íma ámikaiye.

²⁸ ániibo mi-máyái-nákómá máápaq yaúbarena aónaimma móra-mayai-naqa tiyáákama (100 kina) aqtábááma ámikai-nare. minnáqá ánúwarapi yáqtoqma akoqnáá umátokena tiráiyé. ‘aqtábááma ámikaunaraqtaba páátákáá anónnáma timiyo.’ téna tiráiyé. ²⁹ miráitana min-nákómá weté mórabi mayaimá mayáaya-nakoma wekáq araayutaúmmá aténa maará téna inaa tiráiyé. ‘emá arummá umátike tiwé urénaro. kemá ení aqtábááraq anónná aménúne.’ téna tiráimanibo ³⁰ wemmá paá íakaraiye. min-náqá áнна/-naupaq mó ákaraimma wemá ánná-naupaq máena wení aqtábááma meyánîq umá ánataniye tiráiyé. ³¹ ániibo káqo-mayai-wayukama miráin-aaimma aónatuweta íyaqnobaq ítama táíq umátuweta yemá yeqti anó-nakaq uréta miráin-aimma mó timá abarokáq urááe. ³² miráitana anónakoma mi-máyái-náqá anón-aqtabaama wái-naqa ááyarena maará téna timá ámikaiye. ‘emá táí-mayai-naqone. áqnáabaqa kekáq ibiqá yaráánaq kemá ení máqten-aqtabaama yuqmá paátataakaa uráune. ³³ kemá emmá tirummá umákaraune. emá nôraq itaawáq ení móra-mayai-nakomma arummá íkéumakaano?’ téna tiráiyé. ³⁴ ániibo wení anón-nakoma áyamma itana min-náqá i-wáyúkátí iyáápi máráitata i-wáyúkámá ánnábi ákáawana máena kammáa káena wení aqtábááma anónná yauwéqma aminiye.” téna Ítuma mi-kátáámá ³⁵ timátuwena tiráiyé: “keráwáqti tiyaqnobaqa máqtemma tibáqawaaraa-kayukati kúmiq-yataaqa íma mamá paábaq kéyuwaapoana ketibomá Áánûqtuma wení márûpaq máin-nakoma móraiq umá keráwáqti

kúmiq-yataaqa íma mamá paábaq matuwéna awikátuwaniye.” téna Ítuma tiráiyé.

19

aaraukáqá mamá yataí-ááíqtábá Ítuma tiráiyé.

¹ Ítuma mi-máqtén-áímmá timá ánatatuwena Káárirí-maruqa yuwéna Yúríá-marupaq yauwéqma Yótaa-nokomma móra-aukapaq uráiyé.

² netuqyaa-káyúkámá anaaé waqmé kéowana min-áúkápáqá karí-wáyúkámá Ítuma mamá atóbamayikaraiye.

³ yaímma Péрати-wayukama Ítunopaq iréta wemmá makáqma aónaraae. yemá maará-tiraaé: “ámáan-aikoni aúrakaqa máqte-kayukama yínááqa waqtuwaí-ááímmá kanaaráq yínááqa waqtuwánô?”

⁴ téta tewana Ítuma yauwéqma tiráiyé: “keráwáqá maamin-áímmá íyaq yoráútaao? maará-tiraine. naayóbáqá Áánûqtuma máqte-qtataaqa tarôq uráine. naayóbáqá aaragáráq waagaráq tarôq uráine.

⁵ tarôq umá yikátuwena maará-tiraiye. ‘miráinana waagómá anóboamma ayuwéna ánáakote yagaroqtamá maéta yenáká má móra-yuma aúqma máyoye.’ téna Áánûqtuma tiráine.

⁶ miráitata yenáká má íma kaayaq-wáyúkáráá umá mááye. ímiye. yenáká má miráuma mi-mórá-yúmá aúqma mááye. miráinata Áánûqtuma yarúyikarainnama íma yataétao.”

téna Ítuma tiráiyé. ⁷ ániibo Péрати-wayukama Ítumma timá-ameta tirááé: “nôraq itanawáq Mótetima ámáan-aimma timénataa waagómá aaraukáqá yataí-áúbámá agamá ‘aaragómmá ámítuwe waqtuwao’ tiráiyô?”

téta itama aónaraae. ⁸ ániibo Ítuma timá yímikaiye: “minná tirunóbáqá akoqnáá kéeq keráwáqá aamá arátéwana Mótetima keráwáqti aammá awiyéna ‘aaramá waqtúwáaro’ tiráine. miráimanibo naayóbáqá maramá áaimma átarai-kanaaraqa mirán-ámmá íma wáqe-uraine.

⁹ kemá maará téq keráwáqtábá kétune. móra-nakoni ánáakoma kumari-ááímmá íma tarôq kénana awaikómá paábaq kéwatuwena káqon-inimmo mayainama min-nákómá kumari-ááímmá tarôq kéiyé.”

téna Ítuma tiráiyé.

¹⁰ ániibo Ítuni iyápó-annama Ítumma timá ámikaaé: “miráinatama aaramá íma mayánóma minná uyátá-maqma kanaaráq íye.”

téta wení iyápó-annama tirááé. ¹¹ tewana Ítuma maará-tima-yimikaiye: “máqte-noininaukaqa maamin-áímmá kanaaráq íma mayánómanibo yaímma-wayukaraq Áánûqtu yímikaiye.

¹² ítáaro. yaímma-wayukama aaramá íma kanaaráq mayánómma minná yaímma-wayukama yeqtí yúgoma aúyákurainatama kanaaráq iyápóma íma maqyikánómma yeqtí yinóma mirápáq maqyikáraipoatabi waayúkama yikáma kareremá aúqyíkaraipoata aaramá íma kanaaráq mayánóe.

ániibo yaímma-wayukama aaramá íma máyáamma miráuma yeqtí yúyánákáráq yirukaráq máqte-qtataaqa Áánûqtumma kámetaboata yemá aaramá ikémayaae.

miráineqa keráwáqá kanaaráq mirá-inoe. maaminnámo tiraatíyan-aimma máyáaro!’

téna Ítu tiráiyé.

Ítuma pááqya-noiyapoma wení kaayoné-yátááqá yímikaiye.

¹³ mi-kánáaráqá yaímma-wayukama pááqya-noiyapoma yiwíqmeta Ítunopaq irááé. wemá yineq ayáámma yínêkuyena nunamummá tíkáae téta irááé. miráimanibo Ítuni iyápó-annama aamá yiwááguraae.

¹⁴ ániibo Ítuma tiráiyé: “keráwáqá pááqya-noiyapoma iyuwaiyata ketôpaq yero.

keráwáqá íma yáqtoq-yikaaro. Áánûqtu yabíkái-marupaq mái-wayukama mirá-nóiyápótí márûqiyé.” téna tiráiyé. ¹⁵ mirá-timatuwena ayáámma pááqya-noiyapoti yineq árúqmakaiye. miráumatuwena Ítuma min-áúkápáqá yuwéna kóuraiye.

maabu-nákóma netuq-ótámmá makáiyé.

¹⁶ móra-nakoma Ítunopaq iréna tiráiyé: “yirááti-nako, kemá náaraq umáwaq íráqôn-aaimma tarôq éraq aati-aatimá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayánúnô?” téna ítama aónaraiye. ¹⁷ ánibo Ítuma timá ámikaiye: “nôraq itaawáq íráqô-qtataaqtabama kemmá ítama káonaano? aúyánánóbáqá arútama itaao. kímora-naqa wenamáa íráqô-naqiye. ánibo emá aúwaraimma mayánéma kanaaráq emá máqten-amaan-aimma waraao.” téna tiráiyé. ¹⁸ ánibo min-nákómá Ítumma timá ámikaiye: “nóin-amaan-ainabiyo?” téna tiráiyé. Ítuma tiráiyé: “ámáan-aikoma maará-uraiye. waayúkama íma ikámma puyuwó. aaraukáqá íma mamá yataiyo. moyámmá íma mayaaó. káqo-wamma kaaqaarimá ítimakaaó. ¹⁹ emá enanó-enaboni aménáápáq mááo. enamááríq arummá amé kaayoné ónaiq umá náawabi enamakaq maína-naqa arummá amé kaayoné umákaaó.” téna tiráiyé. ²⁰ ánibo mi-mábú-nákómá Ítumma timá ámikaiye: “mi-máqtén-ámáán-áímmá kemá kéwaraune. kemá nói-qtataaqtabawaq aqtóráriqa kéuno?” téna ítama aónaraiye. ²¹ Ítuma yawéqma timá ámikaiye: “emá kanaaráq umá ánatanaae téma emá uré ení máqte-qtataaqa waayúkarraq marénata meyaníq kéiya minnárake móneqa maté áwáyoq-wayukama yímituwema Áánûqtuni márûpaqa íráqô-qtataaqa maránóne. emá ketinaae ya-waraao.” téna Ítuma tiráiyé. ²² mi-mábú-nákómá min-áímmá itáa ena áyákoma ummaa kéyaipaq kóuraiye. miráimma wemá taíbaq-yataaqa makáiqtababooana mirá-uraiye.

²³ ánibo Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. móneqa netuqyaa makái-nakoma Áánûqtu yabíkái-marupaq uyáberaniqtabama kammáa kámagiye. ²⁴ kemá keráwáqá ókaraq kétima-timune. móra-wamma káámoma oótiraa-kakoma wáqto aráátai-waigoni aapimmá peránénama kammáa ainíkáa umá móneqa netuqyaa makái-nakoma Áánûqtu yabíkái-marupaq uyáberaniqtaba anómma uyátá-maqma kammáa kámagiye.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁵ yemá iyápó-annama maamin-áímmá ítátuweta iyánáaq urááe. yé maará-tiraae: “miráinana náawaq Áánûqtuni-marupaq wemá kanaaráq uíníyô?” téna tirááe. ²⁶ ánibo Ítuma yúrapi karákéna timá yímikaiye: “waayúkama kanaaráq mirá íinoe. Áánûqtu wenamáa máqte-qtataariq kanaaráq íniye.” téna

²⁷ Ítuma mirá-timatuwaitana Pítaama yawéqma tiráiyé: “éqtukenaro. ketáámá máqte-qtataaqa yuqmá ánatetaa enanaae ya kéwaraunataae. miráinataa ketáámá nói-qtataaraq mayánúnataabiyo?” téna Pítaama tiráiyé. ²⁸ ánibo Ítuma timá ámikaiye: “kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. anaaékaqa máqte-qtataakoma aúgeniq íni-kanaaraq kemá Waayúkaqoni Áráaqa akoqnáama mayéqa kínin-abitataraq mánune. mi-kánááráqá keráwáqá tiyááka umá kaayaqá ketinaaeómo kéwaraiya-kayukama tiyááka umá kaayaq-ábítátáráq mánoe. keráwáqá Ítíráaeobake tiyááka úma kaayaq-ánná-wáyúkámá mamá yainánóe. ²⁹ máqte-kayukama ketíwíqtaba itéta yeqtí naammá yuwéta yíbâqawaanabi yímanaatoinabi

yinóanabi yiboánábi iyápóabi yeqtí yónábi yukáíya-kayukama yemá ókaraq netuqyaammá matéta íráqô-qtataaqa anónnáma yiméta yemá aati-aatimá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayánóe. ³⁰ ááqibo netuqyaa-káyúkámá maa-márábi uyátá-maqma anómma máiya-kayukama anaaékaqa aqtóráqá iyata ánibo netuqyaa-káyúkámá íbêqa anaaékaqo kéiya-kayukama Áánûqtuni-marupaq uyátá-maqma anómma máno-kayukama wínóe.” téna Ítuma tiráiyé.

20

wááéni-yopi mayaímá mayaí-wáyúkámá

¹ Ítuma óq-aimma tiráiyé: “Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa mirá-uráiyé. móra-nakoma anó-marama makáinikaa uráiyé. ánibo aabáyaanapimma min-nákómá uréna weni wááéni-yopi mayaímá mayaí-wáyúkámá ko yiwíkaiyé. ² min-nákómá yaímma-mayai-wayukate aamá téite umátuweta móra-iyakaq maréta mayairákémá ‘tiyááka-tiyaaka umá móneqa (1 kína) mayánúnataae’ tirááe. ánibo mirá-timatuweta wááéni-yopitaa mi-máyái-wáyúkámá timáyíkaraiyé. ³ miráuma aabaúgómmá aabayaaraq uyáwitana (9 kíróki) kawáá-nákómá ko aónaimma yaímma paá-wayukama paá itó-uma máákéti-marupitaa mááwana yimónaraiyé. ⁴ ánibo min-nákómá mikáyúkámá timá yímikaiyé: “kanaaraq keráwákáráq wááéni-yopi mayaímá ko kémayaiyaq meyámmá arútáma timénúne.” ⁵ titata yemá urááe. móraiq umá wágááwabi énaikaqa (miráuma 12 kírókigaraq 3 kírókigaraq) wemá uráiyé. ⁶ ánibo énaikaq (aabaúgómmá 5 kíróki) keqnáammá ko aónaimma yaímma-wayukama paá itó-uma mááwana min-nákómá timá yímikaiyé: “nôraq itaraq íbêq-wagaama paámá itó-uma mááo?” ⁷ téna titata mikáyúkámá timá ámikaae: “móra-nakoma móra-mayaima íma kétimitaqtáe.” téta tirááe. ánibo min-nákómá timá yímikaiyé: “keráwákáráq wááéni-yopi mayaímá ko máyáaro.” téna tiráiyé.

⁸ aabaúgómmá énaikariq itana wááéni-yokoni aboámá weni mayairáq-káwáá-náqá timá ámikaiyé: “emá mayairáq-wáyúkámá yááyare meyámmá yimiyo. emá anaaékaq mayaí ya matáiya-kayukarake áaimma átáma meyámmá yímike áqnáabaq-wayukaraq waaó.” téna tiráiyé. ⁹ ánibo énaikaqa (5 kíróki) mayaímá áaimma átáma máyáa-kayukagaraq íréta meyámmá móneqa tiyááka-tiyaaka umá matááe. ¹⁰ áqnáabaq áaimma átáma mayaímá matáá-kayukama íréta ‘ketáámá anó-moneqa mayánúnataae’ téta yúyánápí tirááe. miráimanibo ímiyé. yegáráq meyámmá tiyááka-tiyaaka umá móraiq umá matááe. ¹¹ yemá miráuma meyámmá maméta yókóní aboámá awáágúraae. ¹² yemá mirá-tiraae: “mi-káyúkámá yinaaémo mayaí máyáa-kayukama yemá pááqya-kanaama mayaí matááe. miráuraawaa emá yemmá móraiq umá ketáái meyákáá umá keyimene. ánibo ketáámá ayáqtáa-kanaama anó-naqa kaikáq ummaa-máyáimá kémayetaa aaqá káutaune.” téta tirááe. ¹³ mirá-timatuwaawana yókóní aboámá yeqtí aúkáapike móra-nakomma timá ámikaiyé: “ketí aanábó-nákô, emmá íma mamá táiq umákaraune. meyámmá móneqa tiyáákama mayáanayaba íyaq aamá timá móra-tiyakaq makáúyô? ¹⁴ máqtemma keráwáqá paá mamé kóoro! kemá meyámmá keráwáqá timúnna-meyakaa umá móraiq umá tinaaémo íya-kayukama meyámmá yiménúne. ¹⁵ nôraq inábiyo? ketí móneqnapo nôrabi ónááq paá miráonu iyabiyo? kemá yemmá íráqô-qtataariq kéumayikaunaraq minnáyaba kárún-aaimma kéteo?” téna yókóní aboámá tiráiyé. ¹⁶ miráuma

anaaékaqo iráa-kayukama anó-nakoma uyátá-maqma anómma yímikaiye. áqnaábaqo iráa-kayukama anó-nakoma yemmá márû mikákáá pááqyamma yímikaiye. miráitaq kemá kêtune. anaaékaq iráiya-kayukama áqnaábaq wíyata ánibo áqnaábaq iráiya-kayukama aqtóúrákáq wínóe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma kaumobáq téna “puyéq itó-onune” tiráiyé.

¹⁷ Ítuma Yérútáárebaq uwíné kéena wení tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnámá yiwíq-mayaitata wetê kóuraae. ánibo yemá aapaq kéweta Ítuma maará téna timá yímikaiye; ¹⁸ “ítáaro. íbêqa ketáá Yérútáárebaq uyónúnatae. mikáqá kemmá Waayúkagoni Áráaqa yemá uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq yeqtí iyáápi maráiyata yemá aabi matikéta tíkamma puí-áímmá téite éta yawááq-umatikanoe. ¹⁹ mirá éta yemá kemmá káqon-anna-wayukama Yéqtaeao-wayukama yimíyata akáyáámmá timátiketa tebûqa timéta kaapaq-yátáq tíkamma ítikanoe. miráiyaq pukéq kaumo-kánáámá ánatinaq pukáanabike itó-uma paá mánune.” téna Ítuma tiráiyé.

Yêmitiyaa Yóáanema anómma mayéta urááye.

²⁰ Yéberima áanikokaratama yinóama yiwíqmena Ítunopaq iráiyé. min-íníkomá Ítuni áitauipi araayutaúmmá aténa móra-yataaqtaba Ítukaq akoqnáá umá ítama aónaraiye. ²¹ Ítuma timá ámikaiye: “emmá nóiqtabaq kákaiyo?” téna ítáitana min-íníkomá wemmá timá ámikaiye: “emá anaaékaqa anó-kinimma máinona-kanaaraqa ketí maa-kááyáq-iyápógórátámá enamakaq mááyoye. té minnáyaba akoqnáá umá timá-timiyo.” ²² mirá téna timátúwáitana Ítuma yawuwéqma maará-tiraiye: “emá akoqnáá umá ítama aónáána-yataaqtabama íitaraane. káápuma awaaméqá tú-tiqa éna ummaa ôriq umá yáni-kaapubikema kanaaráq náyóyô?” téna titata yenákámá yawuwéqma tirááye: “mipíké kerátá kanaaráq nayúye.” téta tirááye. ²³ ánibo Ítuma kaayaq-nákámá timá yímikaiye: “áraine. kenákámá ketí káápubike aíqa í-yátááqá nayóye. miráimanibo náawaq kanaaráq ketimakaq mániyo? maamin-áímmá kennámá íma wáiyé. ímiye. min-ábíqtátámá yaímma-wayukayaba ketibomá Áánûqtuma yokaa umáyíkaraiye.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁴ iyápó-annabike tiyááka-wayukama min-áímmá ítátuweta kaayaq-wátámá Yêmitiyaa Yóáanema yiwáágúraae. ²⁵ ánibo Ítuma iyápó-annama máqtemma yááyarena timá yímikaiye: “keráwáqá káonaawata waayúkati kíni-kayukama yemmá mamá márúte yuwéta anómma máeta kényabiyyikaae. ánibo yemá anó-kayukama akoqnáá umá aarawaayábá yeqtáama itaígáae kéte. ²⁶ miráimanibo mirán-ááímmá keráwápímmá íma waíno. ímiye. keráwáqtí aúkápíke móra-nakoma anómma uyátá-maqma mánaae ténama wemá kanaaráq mayái-nákáá umá máena keráwáqá tíwáqnaa íno. ²⁷ móra-nakoma keráwáqtí áqnaábaq-naqa mánaae ténama wemá kanaaráq paá keráwáqtí kaqtó-nakaa umá máino. ²⁸ kemá Waayúkagoni Áráakoma móraiq kéune. kemmá waayúkama mamá tíwáqnaa ígáae téq íkukaune. ímiye. kemá yekáq mayáimá mayéq yiwáqnaa kéeq netuqyaa-káyúkámá ketúnapo yemmá meyáníq umá yawuwéqma yiwiránáá kukáune.” téna Ítuma tiráiyé.

kaayaqá yúramma karoparái-nakama Ítuma mamá atóbamayikaraiye.

²⁹ yemá Yérikooqa yuwéta kóuraae. ániibo taíbaq-wayukama Ítun anaaé wakááe. ³⁰ kaayaqá yúramma karoparái-nakorata aanáwábaq máeta Ítuqtaba kéiye-aimma ítátuweta yenákámá ááyama tirááye: “umaataráána-nako, emá Tébitin-annabike-nako, kekárátámá arummá umátikaao.” téta tirááye. ³¹ ániibo aarawaamá ‘páátí máákao’ téta tirááe. miráimanibo yenákámá uyátá-maqma anókaq ááyama tirááye: “umaataráána-nako, Tébitin-annabike-nako, kekárátá arummá umátikaao.” téta tirááye. ³² ániibo Ítuma mikáq kepágurena min-nákámá yááyama tirááye: “kenákámá nôraq umátikaikaae téka kéteyo?” téna tirááye. ³³ ániibo min-nákórátá Ítumma timá ámikaaye: “umaataráána-nako, emá kerátái túramma mamá kabáritikaikaae téka kétuye.” téta tirááye. ³⁴ ániibo Ítuma min-nákámá arummá umáyikena min-nákátí yúrapí ayáánapo yínékuitana é mikáq yúramma aónaraaye. miráitata yenákámá Ítun anaaé waqméta urááye.

21

Ítuma anó-kiniraa umá Yérútááre-marupaq uyábékaiye.

¹ yemá Yérútáárebaq waaqókáq iréta Béquápégibaq yayátuweta Óribèti-anuraq irááe. miráitana Ítuma weni iyápó-annabike kaayaqá timáyikena áqnaabaqa ² timá yímikaiye: “kenákámá páaqya-marupaq uréka mikáq aónaakao. mikáqá mórana oótiraa-kamma áráakaraq ánnama kú-yakaraae. miráinaka ánná ayútuweka awíqme ketópaq yekao. ³ ániibo móra-nakoma kenákáyábá móra-aimmo tínakama maará-tima-amekao. ‘anó-nakoma maamin-oótiráákáqtábá kéiye.’ mirá tíyanama wemá páátákáá timínaka awíqma iyóye.” tena Ítuma tirááye.

⁴ mi-qtátááqá áraimma páaq imá naayóbáqá Áánùqtuni watáama Tékaráiyama amuné-nákómá anaaékaq páaq íniye téna maará-tiraine: ⁵ “keráwáqá aarawaamá Yérútáárebaq álkuyo-kayukama maará téra timá yíméro. aónaaro. keráwáqti kínimma keráwáqtópaq kéimanibo wemá kaayoné-ááímmá taróq kéena oótiraa-kakoni ámúraaq máena kéiye. ótamma mayái-ótíráá-kákóní áráakon ámúraaq máena kéiye.” téna tiráiniq urááye.

⁶ maami kaayaq-iyápó-ánnábíké-nákórátámá Ítuma timá yímíniq áqnaabaq mó-ureta ⁷ yenákámá oótiraa-kamma anóakaraq áráakaraq awíqmeta iréta yeqti kúberai-unamma ayúqma ámúraaq abákáraae. ániibo Ítuma min-ótíráá-kákóní ámúraaq uyáqtama máqe-urááye. ⁸ netuqyaammá aarawaamá yeqti kúberai-unamma ayúqma aapitáá wíqmaketa miráuma éwaoniq umá omáqá kémayeta yaímma-wayukama kóbé-tágóní amamá ánararaq ayáama aapitáá wíqmakaae. ⁹ ániibo aarawaamá áqnaabaq o-káyúkágáráq anaaé o-káyúkágáráq maará téta ááyama tirááe: “otáánaa, yauwéqmetaa tiwirái-nákô, Tébitin áráako, Áánùqtuma íraqôniq umákaino. maan-nákómá uyátárai-nakoni áwíkaq kéiye. otáánaa yanaa uyátárai-naqiye.”

téta tirááe.

¹⁰ Ítuma Yérútáárebaq uyáberaitata mi-márúpáké-káyúkámá máqtemma iyánaaq umáreta anókaq tirááe: “maan-náqá náawabiyo?” téta tirááe. ¹¹ ániibo aarawaamá aakaq uréire o-káyúkámá tirááe: “wemá Áánùqtuni amuné-náqá Ítue Náátárètibaq Kááriribake-nare.” téta tirááe.

anó-monoq-naupaq máqte-qtataaqa meyámmá máráa-kayukama Ítuma waqtukáiyē.

¹² Ítuma anó-monoq-naupaq uyábékēna mi-káyúkámá meyáníq kéowana waqtukáiyē. wemá mōneqa makéta waerémáa-taaregaraq numamá makéta maraq máeta meyáníq émáan-abiqtatagaraq máqtepaq ayáú-tááyáú umá pípēban umátukaiyē. ¹³ Ítuma miráumatuwēna timá yímikaiyē: “Áánūqtuni watáa agamatán-áikómá maará kētiyē. ‘ketí naakóqtábámá nunamummá tí-náné tinoé.’ miráimanibo keráwáqá mamá moyá-káyúkátí aúpáq-márúkáá kéoe.” tēna Ítuma tiráiyē.

¹⁴ Ítuma anó-monoq-naupaq máitata yaímma-wayukama yúramma karopágitana yimúqtámmá akúgitata máe-kayukama wenōpaq yewana mamá atóbamayikaiyē. ¹⁵ miráimanibo uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq yemá Ítuma anón-awaameq-yataariq immá káoneta anó-monoq-naupake iyápóma anókaq ááyama tēta “otáánaa Tébitin áráakoe.” tēta temmá ítátuweta íyaqa ítama táíq kéeta ¹⁶ Ítumma timá ámikaaē: “maamin-áímmō tēta enáwīqa múte yaúyomma áraq kéitaano?” tēta ítama aónaraae. ániibo Ítuma yemmá timá yímikaiyē: “owé. kéitaune. keráwáqá maarán-áímmá Tébitima ibí naayóbáqá maará-tiraimma íyaq yoráútao? ‘Áánūqtuo, emá pááqya-noiyapogaraq náákaqo máraiya-noiyapogaraq yeqtí yóyaupike ení áwīqa múte yaúma kánataae.’ tēna ibí tiráine.” tēna Ítuma tiráiyē. ¹⁷ ániibo Ítuma iyuwēna márūpaq yaúbarena mi-nókáámmá Bēqtanibaq ko máqe-uraiyē.

Ítuma aamá titana píki arakaráq-yámá aayákaraiyē.

¹⁸ aabáyaanapimma nokáápaq yaúbatuwēna Ítuma yauwéqma márūpaq itana áma yaráiyē. ¹⁹ ániibo Ítuma móra píki-yama aakaq aónatuwēna ááipaq uráiyē. ániibo mórama náí-yátááqá arammá íaonaraiyē. ímiyē. áná-aatuqma wáqe-uraiyē. mi-píkí-yágómmá maará-tima-amikaiyē: “ókarāq arammá íma iyao. áraimma ímiyē.” titana páátákáá maami-píkí-yágómá aayá-kaguraiyē. ²⁰ iyápó-annama minnáma aónatuweta iyánáaq urááē. miráitata yemá tirááē: “nōraq itanawáq píki-yagoma páátákáá aayámmá kégagiyo?” tēta tirááē. ²¹ ániibo Ítuma yauwéqma timá yímikaiyē. kemá áraimma keráwáqá kētima-timune. keráwáqá tirummá timéq kaayaq-tiyáqá íma wáinanama kanaarāq keráwáqá kemá píki-yaraq únaikaa ínoē. keráwáqá mimórá maami-qtátáárlq ínoē. ímiyē. keráwáqá téq maan-ánúgóqtábá ‘emá meqtátuwe únópi kumuwo’ tíyanama kanaarāq mirá-iniyē. ²² ániibo keráwáqá tirummá ámíqma itáíq-itaiq kéeq nunamummá téq máqte-qtataaqa mayánáae tíya-qtataaqa paá mayánóē.” tēna Ítuma tiráiyē.

“náawaq náápaamma ámikaiyo?” tēta Ítumma ítama aónaraae.

²³ Ítuma yauwéqma anó-monoq-naupaq uréna aarawaamá yiráátiraiyē. ániibo uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kawaa-wayukagaraq Ítunopaq iréta tirááē: “emá nói-naapaanaq yokéyaq maami-máyáímá kémayaano? náawaq maami-náápáámmá ámikaiyo?” tēta tirááē. ²⁴ ániibo Ítuma yeqtáaraq yauwéqma maará-tiraiyē: “kegaráqá kemá keráwákáq móra-yataaqtaba ítama aónanaa kéune. keráwáqá yauwéqma ketáaraqo tíyaqa kanaarāq keráwáqá kemá timá-timenune kemá nói-naapaanaq yokéraq maami-máyáímá kémayauno. ²⁵ timá tíméro. Yóáanema nommá

waayúkama péqyikaraimma náakakena mi-náápáámmá matáíyô?” mi-qtátááqá Áánûqtunopake-qtataarabi paá waayúkati minnáwabiyo?” téna tiráíye. yemá min-áímmá ítátuweta yeíyáá aamá maará-tiraae: “ketáá téqtaa minná Áánûqtunopake-qtataare tenanatóámmá maará ténataa timá-timiniye. ‘nôraq itaráq keráwáqá wekáqá íma itáíq-itaiq kéó?’ téna tíniye.” téta tirááe. ²⁶ áníbo ketáá téqtaa minná ‘paá waayúkagon-amiye.’ téqtaama aarawaatí yáaqa ikaténúnatae. minnáma yemá ‘Yóáaneqtaba Áánûqtuni amuné-naré.’ téta kéte.” téta tirááe. ²⁷ miráitata yemá Ítun áaraq yauwéqma maará-tiraae: “ketáá íaonoraunatae.” téta tirááe. áníbo Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “kegáráqá íma timá-timenunama kemá nóinaapaanabi matokéq maami-máyáímmá kémayaune.” téna tiráíye.

móra-nakoma kaayaq-íyápómá yíkarai-waigoni waéqma itái-áiné.

²⁸ Ítuma tiráíye: “miráimanibo keráwáqá nóinae kéteo? móra-nakoma kaayaq-íyápómá yíkaraiye. áníbo min-nákómá áqnáabaq-iyapogonopaq uréna timá ámikaiye. ‘ketáaniko, íbêqa emá uré wááéni-yopi mayáímmá ko mayaa.’ tiráíye. ²⁹ áníbo min-íyápógómá yauwéqma tiráíye. ‘ítíkáiye.’ timátuwena anaaékaqa aúyánámmá waéqma itáá ena uráíye. ³⁰ áníbo keqnáámmá yiboámá uréna móra-aanikokaqa mimórá-áímmá mó-tiraiye. áníbo min-íyápógómá yauwéqma tiráíye. ‘owé. ketiboó.’ mirá-timatuwena íuraiye. ³¹ min-íyápórátábíkémá náawaq yiboání aúyánámmá wakáíyô?” titata yemá ‘áqnáaeke.’ téta tirááe. ókaraq Ítuma timá yímikaiye: “kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. táákiti-moneqo máyáa-kayukagaraq kumari-nóíníkáráq yirummá kéwaeraapoata keráwáqtí túbáqá áqnáabaq Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa mayánóe. ³² minná Yóáane nommá perai-náqá keráwákáq iréna arupú-amma má tirááitiraimanibo minnáyaba keráwáqá wenáama íma ítaraae. ááqibo táákiti-moneqa mayái-wáyúkágáráq kumari-nóíníkáráq wenáama ítaraae. keráwáqá minnáma aónaraamanibo túyánámmá waéqma itáá eq wenáama íma ítaraae.” téna Ítuma tiráíye.

tái-wayukama wááéni-yokaq yabíyé-waigoni waéqma itái-áiné.

³³ káqomma waéqma itái-áímmá Ítuma tiráíye: “ítáaro. móra waéqma itái-áímmá tenúne. móra-nakoma wení anó-marama wáitana wááéni-yomma yoqmaréna kurumá umá ikúmakaíye. áníbo arunóbáqá wááéni-nomma kai-táápékóní maiqá uqmaréna ayáqtááq-namma wení yókáq kawáá-ínámmá umákaiye. miráitana mi-tókóní aboámá wení yómmá yaímma-wayukati iyáápi maréna ‘kawáá oro.’ tiráíye. áníbo mirá-timatuwena móra-aukapaq marabaq ayáqtááq-amma kóuraiye. ³⁴ anaaékaqa wááéni-yokoma ábû kai-kánááráqá wení mayái-wáyúkámá timá yíkáitata wááéni-yopima mayáímmá máyáa-kayukayopaq urááe. wení wááéni-yopike yaímma mamá maraíyata mamé ígáae téna timá yíkáitata urááe. ³⁵ mi-tókáqô mayái máyáa-kayukama yiwíketa móra-naqa yáánápó ikaméta móra-naqa ikámówana púítata móra-waigomma óqtatannapo ikámma waréta urááe. ³⁶ mi-tókóní aboámá óqa mayái-wáyúkámá timáyíkáitata irááe. áqnáabaqa pááqya-kayukama timá yíkáitata iráábo íbêqa netuqyaakáá timá yíkáitata irááe. áníbo wááéni-yopima mayái máyáa-kayukama keqnáámmá áqnáabaqo urááníq umá yíkaraae. ³⁷ anaaékaqa mi-tókóní aboámá maará-tiraiye. ‘yemá kanaaráq ketí iyápógon áama itánóe.’ téna timátuwena wenáanikomma timákáitana mi-káyúkáyópáq uráíye. ³⁸ miráimanibo wááéni-yokaq mayáímmá máyáa-kayukama áanikomma

aónatuweta yeiyáa maará-tiraae. ‘maan-nákómá wemá aboání máqte-qtataaqa mayániye. mayaiyataao. maamin-náqá ikámónanataa puínataa wení yómmá mayánúnatae.’ téta tirááe. ³⁹ miráitana min-iyápómá yáqtoketa mi-tópíké márúte waqmá paábaq yúketa ikámówana pukáiyé.

⁴⁰ ániibo keráwáqá nóinaeq kéteo? anaaékaqa wááéni-yokoni aboámá iréna wááéni-yopimo mayái máyáa-kayukabima nóraq má-umayikaniyo?” téna Ítuma tiráiyé. ⁴¹ ániibo yemá timá ámikaae: “wemá mi-tái-wáyúkámá arááq yíkamma uqtátuwena wááéni-yomma mamá káqon-anna-wayukama yimínata kawáá uréta arammá ábûma kaíkánáaráqá yemá ábûma kaínatama aanábógómmá yaímma mamá amínoe.” téta tirááe. ⁴² ániibo Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá naayóbáq Tébitima Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí tiráí-kannaama íyaq yoráúma ítaraao? maará-tiraine.

‘maamin-óqtámmá naammá í-máyái-wáyúkámá paábaq matúwáama íbêqa naakóní áwáámoyakaqa anómma akoqnáá-oqtamma wáiyé. uyátarai-nakoma maami-qtátááqá mamá pááq-umaraitataa ketáá aónáúnataama íraqôniq kéiyé.’

téna agamatá-kánáábímmá kétiye. ⁴³ miráitaq kemá keráwáqá kétima-timune. Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa mi-kánáámá kánatagitana móra-anna-wayukama maami-kánááyábá íraqôn-aramma mamá pááq kéiya-kayukama yimíniye. ⁴⁴ móra-nakoma min-óqtákóní ámûraaqo metaína-nakoma wemá yubámma púbúyaginiye. minnágoma móra-nakoni ámûraaqo kumína-waigoma min-nákómmá igáriq umá obamá aúqtuwaniye.” téna Ítuma tiráiyé.

⁴⁵ uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq Ítuma waéqma itai-áímmá timmá itáamma Ítuma yepí maqmá kítitataboata ítaraae. ⁴⁶ yemá ítátuweta Ítumma yáqtoraneta ommánibo yemá aarawaatí yáaqa ikátaae. aarawaamá téta Ítuqtaba ‘Áánûqtuni amuné-náqíye’ tewataboata ikatíq urááe.

22

aaramá iyakaíráq anón-aawakoni waéqma itai-áímmá

¹ Ítuma keqnáámmá waéqma itai-áímmá tiráiyé: ² “Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma móra-kinini áaikoraa uráiyé. kínimma áanikoma aaramá mayánéna itana kínima anón-aawaqa yokaa uráiyé. ³ naayóbáqá yaímma min-ááwákáqó yíno-kayukama timá yíkaraine. ániibo aáwaqa nai-kánáaráqá kínima wení mayái-wáyúkámá timáyíkáitata uréta naayóbáqó timáyíkarai-kayukama ko yááyama yiwiránéta iráámanibo mi-káyúkámá íyábá íma yíkaraiye. ⁴ keqnáámmá káqo-mayai-wayukama timáyíkatuwena tiráiyé. ‘keráwáqá uréra kemá yááyaarauna-wayukama maará téraq mó-tima-yimero. aáwaqa yokaa umátukaune. awai-púrúamáákkáammá kéikameq ainógaraqa nai-wámmá ikámakaune. ániibo máqte-qtataaqa yokaa umátukaune. keráwáqá aaramá iyakaí-ááwákáq yero.’ téna tiráiyé. ⁵ ááqibo mayái-wáyúkámá uréta min-áímmá mó-tima-yimemanibo mi-káyúkámá min-áíkáq itaiyábá yíbô kaitata wéyáwé umáguraae. móra-nakoma wení yópáq kóitana móra-waigoma wení mayáíráq kóuraiye. ⁶ yaímma-wayukama kínima timáyíkáitata o-máyái-wáyúkámá yáqtoketa táiq kéumayiketa yíkamowata pukááe. ⁷ miráitana kínima wení ááiq-i-wayukama ko yíkamma ánatatukaae. miráumatuweta yeqtí márûqa íramá agamá kaútukaae. ⁸ miráitana kínima

wení mayai-wáyúkámá timá yímikaiye. ‘aaramá iyakaí-ááwáqá yokaa umákaunataamanibo waayúkama yááyauna-wayukama kanaarácq íuraapoata íyinoe. ⁹ miráinaq keráwáqá anón-akaq uréire kéera waayúkama yimónáíya-kayukama yááyama yiwíqmera aaramá iyakaí-ááwákáq yero.’ ¹⁰ téna kínima timátúwáitata mayai-wáyúkámá máqten-apaq wéyáwé uréta aarawaamá yimónaa-kayukama táíq uráa-kayukagaraq íráqôniq uráa-kayukagaraq mamá yoruparááe. ániibo aaramá iyakaí-náúpáqá taibaq-wayukama ya ógikaae.

¹¹ aarawaamá maraq ya máewana kínima uténa yimónaraiye. móra-naqa aónaimma aaramá iyakaí-kánáárácq íráqôn-unakaqtoma íumatokaitana aónaraiye. ¹² ániibo kínima min-náqá timá ámikaiye. ‘ketí aanábó-nákô, nôraq itaawácq emá aaramá iyakaí-kánáárácq-únákáqtôma íma umátore paá maan-náúpáqá utáánô?’ titana min-nákómá aamá ítiraiye. ¹³ miráitana kínima wení mayai-wáyúkámá maará téna timá yímikaiye. ‘keráwáqá maamin-náqá yáqtoqma aiyayaakaq atáá-umatuwera máápaq márú iyaabótuwaiyana mibácq kumayuqnóbácq maíno. kumayuqnóbácq waayúkama wááqqa kéyeta yíwáyaamma akégúnanoe.’ ¹⁴ ítáaro. Áánûqtuma máqte-kayukama kéyaayaimanibo wemá móra-mora-waigomma aónama awaaméqá kéumaraipoana wemá Áánûqtuma yabíkái-marupaqqa uyáberaniye.” téna Ítuma tiráiyé.

“Títaamma táákiti-moneqa amiyo” téta ítama aónaraae.

¹⁵ Péрати-wayukama aamá ko téite umá tirááe. “ketáámá nóin-ainaq ten-anatááwácq Ítumma wenáagoma íarutainataawaq yáqtoranunataabiyo?” téta tirááe. ¹⁶ ániibo yemá yaímma yeqtí iyápó-annagaraq Êrôtini waayúkagaraq timáyíkáawata Ítunopaq uréta tirááe: “yirááti-nako, emá áraimma téna-naqone. ketáámá káonaunatae. ániibo emá árain-aikake aarawaamá Áánûqtuni áaimma kéyiraatene. emá móra-nakoma mirá-maara uwo tináíqtábámá aúyánámmá íma kéitaane. ímiye. emá máqte-kayukama mimórá-áín áátuqma kétima-yimene. ¹⁷ miráinaa emá keqtáá timá-timiyo. emá nóine kéteno? kanaarácq táákiti-moneqa uyátá-maqma anó-nakoma Títaamma aménúnataabiyo?” téta tirááe. ¹⁸ miráimanibo Ítuma yeqtí táí-yaaimma aónatuwena tiráiyé: “keráwáqá kaayaq-tóyáúkárácq-wáyúkáe. nôraq itarácq kemmá makáqma kaónaao? ¹⁹ keráwáqá mórama táákiti-moneqa tiráátero.” mirá titata yemá móra-moneqa mamá aráátiraae. ²⁰ ániibo Ítuma yemmá ítama aónaraiye: “maami-mónékáqá amammá waéna áwíqqa waéna uráimma minná náawanabiyo?” téna tiráiyé. ²¹ ániibo yemá tirááe: “Títaannae.” téta tirááe. ániibo Ítuma timá yímikaiye: “miráuma Títaannama kanaarácq Títaamma áméro. ániibo Áánûqtunnama Áánûqtumma áméro.” téna tiráiyé. ²² yemá min-áímmá ítátuweta iyánáaq urááe. ániibo yemá Ítumma ayuwéta kóuraae.

waayúkama pukéta itó-oqtaba yemá Ítumma ítama aónaraae.

²³ mi táoqa Táátûti-wayukama Ítunopaq irááe. yemá min-ánná-wáyúkámá téta pukáa-kayukama íma kéito-owe téwaone. yemá Táátûti-wayukama iréta Ítumma ítama aónaraae. ²⁴ yemá maará-tiraae: “yirááti-nako, Móteti maará-tiraine. ‘móra-nakoma wení iyápóma íma marákéna pukínanama kanaarácq ábákoma ánáakomma maténa iyápóma akaínana awaaóni anónnama mániye.’ tiráimanibo ²⁵ naayóbácq abapaké kaayaq-wátánónáámá keqtáábí máqce-uraane. ániibo áqnáaekoma móra-inimma mamaré máqena

pukuráimanibo mórama iyápóma íma marákáraiye. miráitana ábâkoma awaaóni ánáaqa mayákaraine. ²⁶ ábâkoma mórai q umá iyápóma íma marákáraiye. miráuma pukitana káqomma yíbâkoma mayákareta puku-puku umá ánatagurae. ²⁷ máqtemma miráumma puqmá ánatagoana anaaékaq min-íníkáráq pukuráiyé. ²⁸ ániibo emá kéténe pukáiyakayukama itó-ino-kanaaraqa min-íníkáráq abapaké kaayaq-wátánónáábímá náawani ánáaraq mániyo? emá aónaraane. máqtemma min-ínímmá matááne.” téta tirááe.

²⁹ ániibo Ítuma yauwéqma yemmá timá-yimena tiráiyé: “keráwáqá Áánûqtuni watáá agamatá-kánnaábímmá íyaq aónaraao? ániibo keráwáqá Áánûqtuni akoqnáágaraqa íyaq aónaraao? miráitaq keráwáqá yobonaabo-áímmá kéte. ³⁰ pukáa-kayukama itó-i-kanaaraqa aaramá íma mayéta aaraukáríq í-wátáámá ítinoe. ímiye. yemá paá Áánûqtuni márûpake kaqtó-wayukaraa umá mánoe. ³¹ miráimanibo pukáapike itó-inon-aimma keráwáqá ítama aónanae. maamin-áímmá Áánûqtuma naayóbáqá timá tímikaimma íyaq ítarao? Áánûqtuma maará-tiraine. ³² ‘naayóbáqá íbêkaraqa kemá Áabaraani Áánûqtue. wení áráaqa Ááitekima Yáakoboma kemá yeqtí Áánûqtumune.’ miráuma matúq-matuq umá mái-auwaraiqtaba pukáiyakayukama yeqtí Áánûqtuma íma maíye. ímiye. wemá minná waayúkama pukáamanibo paá matúq-matuq umá yúwaraa-kayukati Áánûqtue.” téna tiráiyé. ³³ aarawaamá min-áímmá ítatuweta Ítun áayaba iyánáaq urááe.

Áánûqtuni áqnáabaq-amaan-aine.

³⁴ min-áíqtábámá Ítuma Táátûti-wayukati yóyauqa mamá aúyaqyikaraiye. ániibo yemá Pérati-wayukama minná itáá eta wenamakaq ya áíkutaee. ³⁵ ániibo mi-káyúkátí aúkáapimma mórama ámáan-aimma ítarai-naqa máena Ítumma makáqma aónéna maará téna ítama aónaraiye: ³⁶ “yirááti-nako, nóin-amaan-aikowaq káqon-amaan-aimma uyátá-maqma anómma wáiyó?” téna ítama aónaraiye. ³⁷ ániibo Ítuma timá ámikaiye: “uyátárai-naqtaba tikaíno. Áánûqtumma máqte-tugaraq máqten-aaikaraq máqte-tuyanakaraq áméro. ³⁸ maamin-ámáán-áímmá minná uyátá-maqma anómma katekoé. ³⁹ ániibo anaaékaq-amaan-aikoma mórai q uráiyé. minnágoma mirá-uraiye. ‘kenamááríq keráwáqtábá tikaíníq umá mórai q umá móra náayubi keqtimakaq maíyayuyaba tikaínaq kaayoné umáyíkáaro.’ ⁴⁰ maami-kááyáq-ámáán-áíkáráq Mótetini ámáan-aikaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáagaraqa yeqtí yáaimma ábokaá umá wáiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma Pérati-wayukaraq “Metáiyama yauwéqma tiwirái-naré” téna ítama aónaraiye.

⁴¹ yemá Pérati-wayukama paá áíkumareta máawana Ítuma maará téna ítama yimónaraiye: ⁴² “Metáiyaqtabama keráwáqá nóine kéte? wé náawani iyápó-annabikene kéte?” titata ániibo yé timá ámikaae: “Tébitini iyápó-annabike-nakoe.” téta tirááe. ⁴³ mikáké Ítuma timá yímikaiye: “kanaaráqibo nôraq itanawáq Aokaq-Áágómá titana Tébitimma anaaékaq yínîn-nakoqtaba ‘uyátárai-nakoe’ tiráiyô naayóbáqá Tébiti maará-tiráine.

⁴⁴ ‘ketí uyátárai-nakomma uyátárai-nakoma maará téna timá ámikaiye. emá ketiyáánurapaq maraq márenaq anaaékaqa kemá ení namuro-wáyúkámá enáítaaq aménáápáq yikánúne. téna tiráine.

45 Tébitima wenamááriq ‘uyátárai-nako’ tiráimanibo Tébitima naayóbáqá pukuráine. ániibo náaraq itanawáq wemá Tébitin-annabikema anaaékaq kanaaraq yíníyô?” téna Ítuma tiráie. 46 móra-nakoma maamin-áikáqá Ítumma íma timá ámikaiye. ániibo mi-kánááráqá yemá áaimma átáma Ítuni áaqa ikatéta anaaékaq móra-aimma íma Ítukaqa ítama aónaraae.

23

yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraqa yeqtí yáaimma

1 anaaékaqa Ítuma aarawaagáráq wení iyápó-annagaraq watáama timá-yimena 2 maará-tiraiye: “aammá aúmatan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraqa Mótetini ámáan-aimma Ítaraa-kayukae. 3 miráitata máqten-aimma yemá timá tímemma keráwáqá ítama arutéraq anaaé waránómanibo yemá oníkaa íoro. yemá netuq-áímmá kététemanibo yemá min-áímmá íma anaaé kéwaraae. 4 yeqtí watáarake yemá anón-ataanamma atáá-uma waayúkati yíbúkaq káqyiketamanibo yemá móra iyáamma ánékuqma waayúkama yíwáqnaa umá yiráátéta ummaa-yátááqá mayaiyábá íma kéitaae. 5 yemá máqte-qtataariq ommá minná waabá-káyúkámá timónaigaae téta mirá kéoe. waayúkama yeqtí íráqôn-aaimma aónaamma Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábiké yaímma-wataama agatuwéta yúwáayakaq káqtoraae. ayáqtááq-waqtoma marabí yuyu umá kéitoraae. 6 yemá omáq-óní aáwakoni-amakaq íráqô-kannaaraqa máiyaba keyikaitata yirááti-naupaqa yenamáa aokaq-ábíqtátáráq máiyaba keyikaiye. 7 waabá-káyúkátí aúkáapimma yeqtábá ‘anó-nako’ ‘yirááti-nako’ téta tíyábá ôriq umá keyikaiye. 8 miráimanibo waayúkama keráwáqtábá ‘yirááti-nare’ ítero. ímiye. kímora-nakoma keráwáqtí tirááti-naqa maínaq keráwáqá paá ábáqawaraa umá máero. Péрати-wayukama mirá kéoe. 9 ááqibo móra maa-márábiké anó-nakoqtaba ‘ketiboé’ ítero. ímiye. paá kímora-naqa Áánûqtuma keqtibobóana wení márûpaq máiyee. 10 ániibo keráwáqtábámá ‘áqnáabaq-nare’ ítero. ímiye. keráwáqtí áqnáabaq-naqa kímora máimma Metáíya yawéqmataa tiwiráí-naré. 11 miráimanibo keráwáqtí aúkáapike anó-nakoma paá keráwáqtí mayai-náqá maíno. 12 móra-nakoma wení áwíqa múte yawwína-nakoma anaaékaqa wení áwíkoma pááqyamma wániye. ániibo móra-nakoma wení áwíqa mamé kumína-nakoma wemá anaaékaqa anón-awíqa mayániye.

yirááti-wayukama táí-aaimma tarôq oqtábá Ítuma timá yímikaiye.

13 keráwáqá ámáan-aaimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáréré. aarawaatí yóípimma Áánûqtuma yabíkái-qtataakomma oqtamá káuyaraae. keráwáqá kenamááriq íma kémayaae. ániibo aarawaamá mayánéta kéomma minná keráwáqá íma iyúwááwata kémayaae.

14 keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáréré. ketoq-nóinítí naammá kémayeq waabá-káyúkátí yaákaqa keráwáqá ayáqtááq-nunamumma kéte. miráipoaq keráwáqá áraimma anómma táí-meyamma mayánóe.

15 keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukama keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáréré. keráwáqá únópínábi paá-marabaqa uréire kéeq móra-naqa awíqma keráwáqtí iyápó-annama

káurakaae. miráimanibo keráwáqá wemmá uyátá-maqma táí-aaiپی mamá kákaae. min-nákómá keráwáqtí iyápó-annama aúkuraiپواqa wemmá keráwáqá mamá iramá káíq-kaiق inírábí-wí-náqá káurakaamma miráuma keráwákáá kéoe.

¹⁶ keráwáqá túramma karoparáitaq káqo-yuma aammá yiráátine kéo-kayukama atéráaro. keráwáqá árain-aimma timá akoqnáá kéomanibo íkewaraae. keráwáqá maará téq kéyiraate. miráráá umá móra-nakoma aokaq-nákóní áwíqa yéna yanaané téna akoqnáá íma immá ‘paátataaqiye’ kétémanibo móra-nakoma áwáárara kai-qtátááqá aokaq-náúpáqtábá téna yanaan-áímmá timá akoqnáá ínna-nakoma kanaarácq tiníq íno. ¹⁷ keráwáqá aíbôqnaabôq umá túramma karopágurai-kayukae. nói-qtataaraq uyátá-maqma anómma wáiyô? aokaq-náúpáké áwáárara kai-qtátáákóácq anó-monoq-naupaqa áwáárara kai-qtátááqá mamá aokariq immá minná uyátá-maqma anónabiyo? ¹⁸ ániبو keráwáqá maará téq kéyiraate. móra-nakoma Áánûqtukaq amí-yátááqá amí-yáárégóní áwíqa yamá yanaané téna akoqnáá ínnama paátataare. miráimanibo amí-yátááqá amí-yáárérácq wáinanama téna áwíqa yamá yanaa akoqnáá ínna-waigoma kanaarácq tínaiق íno. ¹⁹ keráwáqá túgaroqa mááe. nói-qtataaraq anómma wáiyô? Áánûqtukaq amí-yátáárácq uyátá-maqma anómma wáí amí-yáárérácq aokaq-náúpácq wáí-taaregoaq uyátá-maqma minná anónabiyo? ²⁰ miráitana móra-nakoma Áánûqtukaq amí-yááréyábá yanaa áwíqa yamá akoqnáá éna áraine ténama wemá yaarerákárácq máqte-qtataaq wáí-qtataakaraq wenáama mamá akoqnáá kéíye. ²¹ ániبو móra-nakoma aokaq-nákóní áwíqa yanaa yamá áraine téna akoqnáá énama anó-monoq-nakaraq aanábómá Áánûqtutabagaraq wenáama timá akoqnáá kéíye. ²² ániبو móra-nakoma Áánûqtuni márûpare téna áwíqa yátuwena yanaané téna árain-aimma timá akoqnáá immá minná Áánûqtuni abíqtátágárácq min-náqá abíqtátárácqô máí-nakokaraq wenáama timá akoqnáá kéíye. keráwáqá túyánámmá kéite paátataare te-qtátáákómá minná akoqnáá-yataaqiye.

²³ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkaráré. máqte-qtataaq yópikén-ááwáqá tiyáákabike yaímma móra-aukapaqa Áánûqtukaq kámemanibo keráwáqá anón-amaan-aimma máqtepaq yukáama miráuma uyátá-maqma anómma anó-kayukarakaraq pááqya-kayukarakaraq arupú-aain-aikaraq kaayoné-áíkarácq itáíq-itaiق umá arummá amí-áíkarácq íkewaraae. maamin-ámáán-áímmá íma yuwainópoaq máqten-amaan-aimma paá waráínoe. ²⁴ keráwáqá túramma karoparáitaq káqo-yuma aammá yiráátineq kéoe. keráwáqá waatimmá nawíkaiyaba ítíkaitaq aáwapike kugétama kéyuwaamanibo pógoma keráwáqtí aáwapi uréire immá íkaonae.” téna waéqma itái-áípi tiráíye.

²⁵ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkarácq-wáyúkáé. keráwáqá nommá nai-náwígónábi aáwaaqá ikánai-taapekomma amegaa-áúrácq tete oníkáá umá íráqóniq kéowata kétémonaamanibo keráwáqtí tirunóbáqá ááíqa í-yátáákárácq aúyababa umá mayái-yátááqá keráwápímmá ógikaiye. ²⁶ keráwáqá Péрати-wayukao, keráwáqá túramma karoparái-kayukae. áqnáabaq-yataaq keráwáqtí tirunóbákémá miráuma nommá nai-náwíbíkékáá umá araatámma tete íyana amegaa-áúgógárácq íráqóniq íno.

27 keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkámá mááe. keráwáqá miráuma pukáa-kayukati aúge-mararaakaa urái-kayukamoe. amegaa-áúráqá íráqôniq umá wáipoata waayúkama aónainobo arunóbáqá pukáa-kayukati iyáátákaraq kabiramá táwígoniq i-qtátááqá ógikaiye. 28 keráwákáráqá mórai q urááe. waayúkama keráwáqtí amegaa-túráq káoneta keráwáqá arupú-wayukawaq máawaa kétémanibo keráwáqtí tirunóbáqá kaaqaari-tí-ááímmá waéna ámáan-aimma aratí-ááímmá ógikaiye.

yirááti-wayukama táí-meyamma mayánóqtaba Ítuma tiráíye.

29 keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkámá mááe. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá naayóbáq pukáa-kayukayaba íráqô-mararamma tarôq kéumayikeqa arupú-wayukati-mararaakaq íráqôniq umá wíráatima kéumayikaae. 30 ánibo keráwáqá maará kété. ‘ketáámá naayóbáqá tináábútááma máqe uráá-kanaaraqo máqe uráunarakaa kanaaráq ketáámá íma yíwáqnaa onatatáá amuné-wáyúkámá yíkamma puíneta oné.’ téq 31 min-áímmô kétéma minná keráwáqá keráwáqtí táaimma abarokáq umá kétéma keráwáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamma utái-ánnábíké-káyúkámóe. 32 kanaaraq keráwáqtí tináábútááti yáaimma áaimma átama paá miráuma ánataaro. 33 keráwáqá irakabayaakáráq irakabayaakóni áráakaware. Áánûqtuma ítama yainéna Tááqtaani-marupaq iramá káíq-kaiq in-áúkápq yawááq umátikaniye. náaraq umáwaq péqmare kóiyana ítama yainai-yátáákómá íma yáqtoraniyo? ímiye. keráwáqá íma péqmareq kóinoe. 34 miráinaq keráwáqá ítáaro. kemá Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq aamá ítaraa-kayukagaraq yirááti-wayukagaraq timáyíkáánata keráwáqtôpaq wínóe. yeqtí aúkáapikema yaímma-wayukama keráwáqá yíkamiyata kúpuiyaq yaímma-wayukama kaapaq-yátáq yíkamma kéiyikeq yaímma-wayukama keráwáqtí yirááti-naupaqa tebûqa yimínóe. ánibo mirágêq yemmá móra-marukake waqmá káqo-marupaq iyuwánóe. 35 miráinana arupú-wayukama maa-márábí máraiyaata yíkamma pukáiya-kayukati anónnáma máqtemma minná keráwápi wániye. owé. arupú-naqa Éboma pukáikake yéqéna Tékaráiyama Berekáiyani áanikomma anó-monoq-naupaqa Áánûqtukaq amí-yáárégáráq waayúkama máirakaraq aúkáapi ikákaane. aúkáapi ikámówana pukáimma mi-wágóni anónnáma keráwápi aráápama wániye. 36 kemá keráwáqá áraimma kétéma-timune. máqtemma mi-wágóni anónnáma maannáma íbêqo máa-kayukama táí-meyamma mayánóe.

Ítuma Yérútáárebaq ibiqá yakáíye.

37 keráwáqá Yérútáárebaq-wayukao. keráwáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamma kébuyeq keráwáqtôpaq Áánûqtuma mayái-wáyúkámá timáyíkái-kayukama óqtatanapo kéyikamoe. netuqyaa-kánáámá keráwáqá mamá kokórigoma áráakawaqa aáyanobataa áikuinikaa umá áikutikanaae téq túnnamanibo keráwáqá minnáyaba íma kétékaiye. 38 keráwáqá ítáaro. íbêqa keráwáqtí márûqa yuwéq paábaq kóiyana paá-maruqa wániye. 39 owé. kemá maará téq keráwáqá kétéma-timune. keráwáqá ókaraq kemmá ítimoneq anaaékaqa maará tínoe. ‘maan-náqá uyátárai-nakoni áwíkaq i-náqá Áánûqtuo, wemmá íráqôniq umákao. téq tínoe. mi táoqa ókaraq kemmá timónanoe.’ téna Ítuma tiráíye.

24

“anó-monoq-namma táíq íniye” téna Ítuma tiráiyé.

¹ Ítuma anó-monoq-naupake yuwéna kóitata wení iyápó-annama wenôpaq irááe. yemá Ítumma yaímma anó-monoq-namma aráátineta uráámanibo ² Ítuma yauwéqma timá-yimena tiráiyé: “keráwáqá maami-máqte-qtátááqá aónaraao? kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. yemá káqomma móra-oqtamma íma yuwaíyana maan-oqtákóni ámûraaqa káqon-oqtamma wániye. namuro-wáyúkámá maamin-oqtámmá máqtepaq yubámma paábaq yuwánóe.” téna Ítuma tiráiyé.

netuqyaa-úmmáá-yátááqá pááq ínîqtaba Ítuma tiráiyé.

³ Óribêti-anuraq máitata wení iyápó-annama yenamáa Ítunopaq iréta tirááe: “emá keqtáá timá-timiyo. min-oqtámmá paábaq yubámma yuwánô-kanaama nói-kanaararaq mi-qtátááqá pááq ínîyô? nóin-awaameraq áqnáabaqa pááq ínataa ketáá káonetaa emá yauwéqma kéguminana maa-márámá ánatanena kéiyé tenúnataabiyo?” téta wení iyápó-annama tirááe.

⁴ Ítuma yauwéqma yemmá timá-yimena tiráiyé: “keráwáqá atéráaro. móra-nakoma keráwáqá kaaqaari-áímmá timá-timena makatínéna íniye. ⁵ netuqyaa-káyúkámá iréta ketíwíkaq iréta maará tínoe. ‘kemá Metáiyama yauwéqma yiwiráí-náqúne’ kététa aarawaamá kaaqaari-áímmá timá-yimeta yemmá makatínoe. ⁶ ániibo keráwáqá ááíqa éta aamá karaíyamma itéq ááíqa kéiyaq uwáá-aimma itánóe. keráwáqá atéráaro! minnáyabama íma iyánáaqa oro. mirá-qtátááqá pááq ínimanibo aqtó-kánáámá íma wániye. ⁷ móra-anna-wayukama káqon-anna-wayukama ááíqa umáyikanoe. miráiyata móra-kinini waayúkama móra-kinini waayúkate ááíqa ínóe. yaímma-aukapaqa waayúkama anómma yáayaba kéiyata anómma márúma yorániye. ⁸ mi-máqte-qtátáákómá miráuma aaragómá iyápó marakánéna itana áqnáabaq aíqa íníkáá íniye.

⁹ mi-kánáaráqá keráwáqá tíq í-yátááqá timéta ummaa-yátááqá timéta tikamma utánóe. miráiyata ketíwíqa keráwápí wáipoata máqtemma aarawaamá ítama táíq umátikainoe. minná ketíwíqa keráwápí wáipoata mirá-inoe. ¹⁰ ániibo mi-kánáaráqá netuqyaa-káyúkámá itáíq-itaiq umá arummá amí-yátááqá yuwéta yíbáqawaamma mamá namuro-wáyúkátí iyáápi maréta yegáráqá namuroíq umáyiketa ítama táíq umáyikanoe. ¹¹ ániibo kaaqaari-ámúné-wáyúkámá netuqyaa pááq uréta taígani-kayukama makatínoe. ¹² táí-aaikoma anómma pááq kénata taíbaq-wayukama kaayoné-yátááqá yuqmá ánatanoe. ¹³ miráimanibo móra-nakoma akoqnáá umá máqena aqtó-kánáaráq kekáq auyánámmá iténa kémainana wemmá Áánûqtuma yauwéqma awirániye. ¹⁴ máqte-marabaqa Áánûqtuma yabíkái-qtataakoni aúgemma átê-wataama abarokáq timáeta wéyáwé umátuwaiyata máqten-anna-wayukama kéitaiyana mi táoqa aqtó-kánáámá pááq íniye.

anómma táí-yataaqa pááq íniye.

¹⁵ ániibo anómma táíq í-yátááqá aokaq-márúkáq itó-urinaq aónainomma naayóbáqá Áánûqtuni amuné-náq Táánioma tirái-qtataaqa áraimma pááq íniye. náawabi maamin-áímmá yorauténama wemá auyánámmá ítama arutaíno. ¹⁶ maami-kánáaráqá aarawaamá Yúríabaq máraiya-kayukama péqmareta anubaq kóoro. ¹⁷ ániibo móra-nakoma márúkaq yaúbama máqena-waigoma óqa íma wení naaúpaq uyábékéna táitawaa-yataaqa mayaíno.

18 ániibo móra-nakoma yópáq máqe-ina-nakoma íma yauwéqma uténa wení kúberai-unamma mayaíno. 19 mi-kánááráqá yímûkaraq-noinimma iyápóma náamma keyime-noinikaraqa tirunô. 20 keráwáqá mi-kánááráqá nunamummá téqa yaugi-kánáárárábi Tabaatiráqá táaqa kaínaq íma pékinoe. 21 mi-kánááráqá uyátá-maqma anómma ummaa-yátááqá pááq íniye. naayóbáqá aúge-marama pááq-uraikaqa yéqéna íbêkaraq mirán-úmmáá-yátááqá íma pááq uráine. ániibo anaaékakaraqa mirán-úmmáá-yátááqá móragaraq íma wániye. 22 Áánûqtuma mi-kánáámá íma mamá awaararîq ínatama máqtemma aarawaamá aúyokinoe. miráimanibo Áánûqtuma aarawaamá awaaméqá umáyíkarenaboana aúyánámmá ítaraiye. miráitana Áánûqtuma maami-kánáámá mamá awaararîq kéiyé.

23 mi-kánááráqá móra-nakoma téna “aónaaro. Metáiyama yauwéqma tiwiráí-náqá maa máiyé. merapaq máiyé” tínaqa keráwáqá min-áímmá íma ítáaro. 24 ániibo yaímma kaaqaari-Metáiyágáráq kaagaari-ámúné-wáyúkámá itó éta anón-awaameq-yataaqa tarôq éta ókon-okomma mayaímá mayánóe. yemá mirá étama Áánûqtuma yiwíkai-kayukama wenôpake makatéta paábaq waqmá tiyuwánoe. 25 ítáaro. maaminnáma pááq ínîqtaba keráwáqá timá tímikaune.

26 miráinata yemá téta “aónaaro. Metáiyama waayúka íma máa-kaqmaapaq máiyé.” tíyaqa keráwáqá min-áúkápáqá íoro. ániibo yemá téta “aónaaro. wemá maabáq aúpáq máiyé.” tíyaqa yeqtáama íma ítáaro. 27 aabayákáq aabayuraa yoqména yáútínikaá umá páátákáá kemá Waayúkagon Áráaqa kumónúne.

28 pukáa-kayukati arááq-yuma wáipaqa akikígómá ya áíkuiniye.

anaaékaq Waayúkagoni Áráaqa Ítuma kumíniye.

29 mi-kánáágóni ummaa-yátááqá ánataginana páátákáá aabaúgoma mamá kumayuqá kaurainana wíyomma wíyokoma íma kamá kétagainana aabayákákémá yaímma wiyóqá yaráqmena kumínatama tébakaq aabayákáqá wáiya-qtataakoma yaráqma pípéban umáginoe. 30 mi-kánááráqá Waayúkagon Áráakoni awaaméqá aabayákáq pááq kénana maa-márábín-ánná-wáyúkámá yáaqa kégainata íbîqá kéyareta waayúkagoni Áráaqa Áánûqtunopake konnákóni ámûraaq kéguminata aónainomma akoqnáágaraq tágama-yataakaraq kumíniye. 31 ániibo weróq-anabike anókaq yúgayaiyana anómma áama anó-kaapaukaa kétinata wení kaqtó-wayukama Áánûqtunopake timáyikainata wetábá awaaméqá umáyíkaraina-wayukama mamá áíkuinoe. ániibo yemá máqte-maragoni aqtóbáké yiwiránóe.

yaamá minná kanaamá aónama yaináí-yáé.

32 keráwáqá píki arakaráq-yáráq aónaaro. amagómá anommá wáitana aúgen-anama keyaitaq keráwáqá káonae íbêqa íraqôn-abayaqa téna aaqá kánéna kéiyé. 33 miráaraa umá anaaékaqa máqte-qtataaqa pááq ínimma keráwáqá mikáq aónainoe. áaimma átama Waayúkagoni Áráaqa kumínî-kanaagoma waaqókáq wáiyé. 34 keráwáqá kemá árimma kétima-timune. maamin-ánnámá íma pukáiyana maami-máqte-qtátááqá pááq íniye. 35 aabaya-márúkáráq maragáráqá ánatanimanibo ketáama íma ánataniye.” téna Ítuma tiráiyé.

móra-nakoma nóin-aabauwabi kanaamá íma kéitaiye.

³⁶ Ítuma óq-aimma tiráiyē: “móra-nakoma mi-kánááyábámá íma kéitaiye. Áánûqtuni márûpake kaqtó-wayukagaraqa Áánûqtuni áanikogaraq íma kéitaae. aboámá Áánûqtu wenamá minnáyabama kéitaiye. ³⁷ naayóbáqá Nóaani kanaaráqá táí-aimma tarôq uráamma móraiq umá mirán-ááímmá Waayúkagon Áráaqa yauwéqma kumínî-kanaaraqa tarôq ínoe. ³⁸ naayóbáqá anó-nomma íautaiqaq yemá anón-aawaqa néta aíbôq-nomma néta aaramá mayéta aaraukárîq í-wátáámá téta miráuqte kéuyowana Nóaama wení únópí-káárébí uyábékaiye. ³⁹ yemá minnáyaba yúyánámmá íma itéta paá miráuma máawana anó-nomma auténa máqtemma aarawaamá yawááq-umatukaiye. Waayúkagon-Araaqa yauwéqma kumínî-kanaaraqa mirá-inoe. ⁴⁰ mi-kánáaráqá kaayaq-nákámá yópí máqe-íya-nakoratama Áánûqtuma móra-naqa awiréna móra-naqa ayuwániye. ⁴¹ móraiq umá kaayaq-íníkorátá yammá anémáiyapikema Áánûqtuma móra-inimma káwirena móra-inimma mikáq ayuwániye. ⁴² miráinaq keráwáqá atéráaro! keráwáqtí anómma uyátárai-naqa kumínî-kanaama íma kéitaae. ⁴³ keráwáqá maamináyaba túyánámmá itáaro. naakóni aanábó-nákómá itáinama moyá-náqá noi-kanaararabi yíné ínanama wemá íma aúma wainímanibo wemá paá itó-uma máena wení naakáqá yabíqtuwena mániye. ⁴⁴ Waayúkagoni Áráaqa móra-kanaaraq íma kumíniye tíya-kanaaraqa kumíniye. miráinaq keráwákáráq yokaa oro.

tái-mayai-nakaraq íráqô-mayai-nakoratai waéqma itái-áímmá

⁴⁵ móra-mayai-nakoma íráqôn-ayuanamma wáitana wení mayairáqá yabíqma kárutaitanaboana anó-kawaa-nakoma min-nákóqtábá wení yaímma mayái-wáyúkágáráq yabíkéna wení kanaaráq aáwaqa yimíkáae tíniye. ⁴⁶ anaaékaqa wení anón-nakoma yauwéqma iréna min-náqá aónáinama naayóbáqô timá ámikainaiqo énama kanaaráq mi-máyái-nákómá amuqá ôriq umá maráiniye. ⁴⁷ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. mi-máyái-nákómmá wení anón-nakoma téna “emá ketí máqte-qtataakaq anómma yabíqma mááo.” téna timákaniye. ⁴⁸ miráimanibo mi-tái-máyái-nákómá wení áyaqnoabaqa téna ‘ketí anón-nakoma páátákáá yauweréna íyiniye.’ kétena ⁴⁹ wení móra-mayai-wayukama áaimma átáma kéyikamena anón-aawaqa kénena aíbôq-nomma naa-káyúkátê aíbôq-nomma kénena neginaagí kéena ⁵⁰ mi-máyái-nákómá wení anón-nakoma yíniye téna aúyánámmá íma itáina-kanaaraq yíniye. ⁵¹ miráitana mi-máyái-nákóni anón-naqa iréna min-nákómmá mamá táíq umá kátuwena mamá kaayaq-yóyáúkáráq-wáyúkátê táí-meyamma mayániye. miráitana wemá min-áúkápáqá máena wáaqa yéna áwayaamma akégúnaniye.” téna Ítuma tiráiyē.

25

tiyááka-noinaaruti waéqma itái-áímmá

¹ Ítuma óqa waéqma itái-áímmá tiráiyē: “maami-kánáaráqá Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma kumína-kanaama miráuma tiyáákaa-noinaaruraa uráiyē. móra-naqa íbêqa aaramá máyái-nakoma yínéna miráitata min-nóínáárúmá yeqtí-ómmá kúraqme uréta aapaké min-náqá ko awíqme yínéta urááe. ² ániibo móra-tiyaapaq-noinaaruma aíbôqnaaboq owata móra-tiyaapaq-noinaaruma áá itéta yúyánámmá íráqóniq umá itaraae. ³ aíbôqnaaboq o-nóínáárúmá ómmá kúrarai-yataaqa mamé yemánibo matawé-nokaraq íma maméta irááe. ⁴ miráimanibo yúyánámmô itáa-noinaaruma yemá yeqtí

árámubima matawé-nokaraq aqtíma matoréta irááe. ⁵ minnámo aaramá máyái-naqa paátákáámá íma itana máqte-noinaaruti yúrakoma yúgábaaq itata yúma wagurááe.

⁶ nokáán-aukaama móra-nakoma ááyama tiráiyee. ‘aaramô mayái-náqá áqa iyé. ániibo keráwáqá aapaké ko awíqmera yero.’ téna tiráiyee. ⁷ min-nóináárúmá máqtepaq itó-ureta yeqtí ómmá mamá yokaa urááe. ⁸ ániibo yemá aibòqnaaboq o-nóináárúmá aa ítaraa-noinaaruma timá yímikaae. ‘keráwáqá matawé-nomma yaímma tíméro. ketáái ókómá putíkinena kéiyee’. téta tirááe. ⁹ ániibo aa ítaraa-noinaaruma yauwéqma timá yímikaae. ‘ímiyee. maami-mátáwé-nókómá keqtáágáráq keráwákáráqá íma umaatátikaniqtaae. keráwáqá kanaaráq títúwaapaq uréra meyaníq oro.’ téta tirááe. ¹⁰ ániibo min-nóináárúmá títúwaapake meyaníq ínéta kóuraawana aaramô máyái-naqa iráiyee. miráitata yokaa umáreta máqeo-noinaaruma min-nákógáráq anón-aawaqo yokaa umáráa-naupaq uyábékuraae. miráowana oqtagómá aúyakuraiye.

¹¹ anaaékaqa tébakaq-noinaaruma iréta tirááe. ‘uyátárai-nako, uyátárai-nako, emá keqtáá oqtamá ítikaao.’ téta tirááe. ¹² miráitana uyátárai-nakoma tiráiyee. ‘kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. kemá keráwáqá ítimonaraune.’ téna tiráiyee. ¹³ miráinaq keráwáqá atéráaro! nói-kanaawabi nóin-aabaurarabiyo keráwáqá íma kéitaae.” téna Ítuma waéqma itai-áípi tiráiyee.

mayái-wáyúkama amuq-yáúgáráq máyáa-waigoni waéqma itai-áíne.

¹⁴ káqomma waéqma itai-áímmá Ítuma tiráiyee: “móra-nakoma óq-aukapaq ayáqtááq-amma winéna inikáá kéena miráitana min-nákómá weni mayái-wáyúkámá yááyarena weni máqte-qtataaqa iyáápi makáiyee. ¹⁵ min-nákómá móra-mora-mayai-wayukati yáainaa akoqnááma aónawaena weni moneqa yáátáá umá yímikaiyee. ániibo móra-waigomma miráuma netuqyaa-mónéqá (5,000) aména móra-waigomma miráuma netuqyaa-mónéqá (2,000) aména móra-waigomma miráuma netuqyaaammá (1,000) aména uráiyee. miráuma yímiqtuwena wemá kóuraiyee. ¹⁶ miráumatuwena kóitatama netuqyaa-mónéqô (5,000) máyái-nakoma páátákáá uréna minnárake moneq-mayaima maténa amuq-yáúmá miráuma káqomma ámúraaq netuqyaa-mónéqá (5,000) matáiyee. ¹⁷ ániibo móra-nakoma netuqyaa-mónéqô (2,000) máyái-nakoma wegáráq amuq-yáúmá miráuma mi-mónékáké mayaimá maténa káqomma netuqyaa-mónéqá amuq-yáúmá (2,000) ámúraaq matáiyee. ¹⁸ miráitana móra-waigoma netuqyaa-mónéqá (1,000) matái-nakoma marabí maiqá mó-ukena weni anó-nakoni moneqa aúpáq utamákaraiyee.

¹⁹ ayáqtáá-kanaama kóitana anaaékaqa mi-máyái-nóiyápótí anó-naqa yauwéqma iráiyee. miráitana wemá naayóbáqá moneqa yímikai-kayukate watáama timá arutánéna uráiyee. ²⁰ ániibo min-nákómá moneqa miráuma netuqyaa-mónéqá (5,000) matái-nakoma iréna weni moneqa (5,000) amuq-yáúgáráq (5,000) mamé iréna tiráiyee. ‘uyátárai-nako, emá netuqyaa-mónéqá miráuma (5,000) tímikaanamiyee. aónaao. íbêqa minnárake mayaimá matéq amuq-yáúmá káqomma 5,000 matáune.’ téna tiráiyee. ²¹ weni anó-nakoma timá ámikaiyee. ‘emá amúna-yataaqa yabíqma akoqnáá kée iráqô-mayai-naqa máane. maa pááqyaa-qtataakaraq yabíqma akoqnáá uráánaboq kemá emmá anó-qtataaqtaba yabi íkáae téq kawáámá kémayamune. maabáq iyo. emá ení anó-nakote amuqá kémare iyo.’

téna tiráiyé. ²² keqnáámmá káqo-nakoma netuqyaa-mónéqá (2,000) matáinakogaraq iréna tiráiyé. ‘uyátaráana-nako, emá naayóbáqá netuqyaa-mónéqá (2,000) tímikaanae. aónaao. íbêqa minnárake moneq-mayaima matéq amuq-yáúmá káqomma 2,000 matáune.’ téna tiráiyé. ²³ ániibo wení anó-nakoma tiráiyé. ‘kémá amúna-yataaqa yabíqma akoqnáá kée íráqô-mayai-naqa máane. maa pááqya-qtataakaraq yabíqma akoqnáá uráánaboq kemá emmá anó-qtataaqtaba yabi íkáae téq kawáámá kémayamune. maabáq iyo. emá ení anó-nakote amuqá maqmé iyo.’ téna tiráiyé. ²⁴ ániibo móra-naqa netuqyaa-mónéqá (1,000) matái-nakoma wegáráq iréna maará-tiraiye. ‘uyátaráana-nako, kemá emmá aónaraune. iragayá-náqône. káqo-nakoma yómmá yoqmáráimma ábû kai-kánááráqá kémayaane. ániibo káqo-nakoma móra-aukapaq-marabima ánýumma uqmáráipikemma arammá kégutone. ²⁵ miráitana kemmá táaqa kaitaq ení mónéqa maranóbáq utamákaune. aónaao. ennámá maa waibo mayaa.’ téna tiráiyé. ²⁶ miráimanibo wení anó-nakoma maará téna timá ámikaiye. ‘emá táimayai-naqone. emá ayáátámma íguyona-naqone. áraimma timónaraane káqo-wama yómmá yoqmáráipike aáwaqa kémayeq káqo-nakoma móra-aukapaq-marabi ánýumma yoqmáráipike arammá kégutone. mirá kéuno?’ ²⁷ kanaaráqíbo nôraq itaawáq ketí mónéqa mónéq-naupaq íma tíkaraano? miráitay kemá yawwéqma iréq ketí mónekaraq yaímma amuq-yáúgáráqá matáune. ²⁸ kanaaráq íbêqa keráwáqá maami-mónéqá 1,000 yabíma maan-nákómá mónéqa 10,000 makái-nakomma áméro. ²⁹ minná máqte-kayukama matokáiya-kayukama min-ámúrááq ókaraq yimínata mayánóe. miráimanibo móra-nakoma pááqya-qtataaqo matokáina-nakomma wenôpake yabímayaniye. ³⁰ ániibo maami-tái-máyái-náqá waqmá máápaq kumayuqnobáq yúwáaro. miráinata min-áúkápáqá wááqa anómma yéta yíwayamma akégúnainoe.’ téna anó-nakoma tiráiyé.” téna Ítuma maami waéqma itái-áípi tiráiyé.

Waayúkagoni Áráaqa Ítuma máqten-anna-wayukama mamá yainániye.

³¹ ókaraq Ítuma tiráiyé: “anaaékaqa Waayúkagoni Áráaqa wení tágama-yataakaraq kínima máena kumínata máqtemma wení kaqtó-wayukagaraq Áánûqtunopake kumínómma mi-kánááráqá anón-akoqnaagaraq wemá yabíkáin-abiqtataraq mániye. ³² ániibo máqten-anna-wayukama aúbáq ya áikuinoe. wemá yaímma kaayaq-ánnáiq umáyikena miráuma tipi-típi-kawaa-nakoma tipi-típima yaímma merapaq akéna mémema maabáq akéna inikáá íniye. ³³ wemá tipi-típi-annama áiqma ayáánurapaq yikéna méme-annama áiqma ayáánepaq yikániye. ³⁴ miráinana Waayúkagoni Áráaqa anó-kinimma máena ayáánurapaqo maíya-kayukama maará téna timá-yiminiye. ‘yero. ketibommá ákáí-kayukao, keráwáqti waaróqá ketibonôpake ya máyáaro. naayóbáqá maa-máramá aúgemma pááq kéitana ketibomá keráwáqti márûqa tarôq umá yokaa umátikátuwena keráwáqá aúyataraine. ³⁵ naayóbáqá kemá táayaba kéunaq keráwáqá aáwaqa tímikaane. kemmá nonáá tikáitaq nommá tímikaane. kemá káqo-marupake-napoaq keráwáqá tiwíqme keráwáqti naaópaq urááne. ³⁶ kemá wáqtôma íma itokáunaq wáqtôma tímikaane. kemmá karimá tikáitaq mamá íráqôniq umátikaraane. kemá ánná-naupaq máunaq ya timónaranne.’ ³⁷ miráinata yemá arupú-wayukama maará téta Waayúkagon-Araakomma yawwéqma timá áminoe. ‘uyátaráana-nako, emá nôi-kanaararaq ááyabama kéonataawaq aáwaqa ámikaunataabiyo?’ nôi-kanaararaq nonáá ákáitataa

nommá ámikaunataabiyo?’³⁸ minnáyaba ítama aónainoe. ‘nói-kanaararaq ketáámá aónáunataama emá káqo-marupake-napoataa ketáámá awíqmetaa ketáái-naupaqa íráuunataabiyo? ániibo nói-kanaararaq ení wáqtóma íma itokáánataa ketáámá wáqtóma ámikaunataabiyo?’³⁹ nói-kanaararaq ketáámá emmá aónáunataama emmá karímá ákarai ánná-naupaqa máanataa ketáámá ko aónaraunataabiyo?’ téta ítama aónainoe.⁴⁰ ániibo anó-kinima máena maara téna yemmá timá-yiminiye. ‘kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. keráwáqá mórama ketinaae wáráa-kayukabike márû mikákáá umá maína-nakomma mirá-umayikaraamma minná kemmá mórai q umátikaraae.’

⁴¹ miráinana mikáké wemá téna ayáánepaq maíya-kayukama timá-yiminiye. ‘ketópake paábaq kóoro. Áánûqtuma keráwáqá yawááq-umatukaiye. keráwáqá yuwéraq iramá aati-aatimá káiq-kaiq inírábí oro. min-írámá ketibomá Áánûqtuma Tááqtaagaraq wení kaqtó-wayukagaraq yokaa umáyíkaraine.⁴² naayóbáqá kemá táayaba kéunaqa aáwaqa íma tímikaane. kemmá nonáá kétikaitaq máunaqa nommá íma tímikaane.⁴³ kemá káqo-marupake-napoaq kemmá íma tiwíqme keráwáqti naaúpaqa urááne. ketí wáqtóma íma wáitaqa keráwáqá kemmá wáqtóma íma tímikaane. kemmá karímá tikáitaq ánná-naupaqa máunaqa keráwáqá íma ya timónaraane.’⁴⁴ miráinata yegáráqá maará téta yawwéqma tínoe. ‘uyátaráana-nako, nói-kanaararaq ketáámá emmá aónáunaataa emá áayaba éabi nonáá ákáitaawabi emá káqo-marupake-narabi emá wáqtóma íma makéyabi emmá karímá ákáitaawabi emá ánná-naupaqa máanataawaq ketááma emmá íma mamá íraqôniq umá káraunataabiyo?’ téta tínoe.⁴⁵ ániibo kínima yawwéqma maará téna timá-yiminiye. ‘kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. keráwáqá móra ketinaae wáráa-kayukabike márû mikákáá umá maína-nakomma miráuma yíkáyaba íma yíwáqnaa ónúne tiráamma minná kemmá mórai q umátikaraae.’⁴⁶ miráinata min-ánná-wáyúkámá táí-meyamma ko mayánómma minná yíqa í-yátááqá watúq-watuq umá wánibo arupú-wayukama matúq-matuq umá máí-auwaraimma ummayéta aati-aatimá matúq-matuq umá mánoe.” téna ítuma tiráiyie.

26

anó-kayukama aamá téite umá ítumma ikámma puínéta urááe.

¹ ítuma maami-máqtén-áímmá timá ánatatuwena mi-kánáaráqá wení iyápó-annama maará téna timá yímikaiye; ² “kaayaq-kánáámá yáwínana kótámaki-aawaqa naí-kánáámá pááq íniye. maanná kéitaae. ániibo yemá kemmá Waayúkagoni Áráaqa waayúkati iyáápi maráiyata kaapaq-yátáq tikaminoe.” téna tiráiyie.

³ mi-kánáaráqá uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Ítiráaeobake anó-kayukagaraq mú mikákáá anó-monoq-nakoni naaúpaq álkutaamma min-nákóní áwíqa Kááyapatie. ⁴ ániibo yemá kaaqaari-áímmá téite umá wááyáímmá téta ítumma aupa q yáqtoqma ikamínôn-aimma tirááe. ⁵ miráráá umá yemá tirááe: “ayúmá maqmá naíyan-onitaakaqa mirá-qtátááriqa íonunataae. aarawaamá ááiq-yataaqa mamá pááq íyábae.” téta tirááe.

aaragómá átê-akuq matawemma ítuni aqnópi atíyakaraiye.

⁶ Béqtanibaqa Tááímonima kárû-naqa wení karímá ánataguraitana wení naaúpaqa ítuma máqe-uraiye. ⁷ ániibo móra-inikoma ítunopaq

iráimma mórama íráqôn-oqta-motorebima anó-moneq-awiqa yaan-áté-ákúq-mátáwémmá mamé iráíye. Ítuma yaareráq máitana min-íníkámmá áté-kuyumma i-mátáwémmá Ítun aqnópi atíyakaraiye. ⁸ yemá iyápó-annama miráimma aónatuweta ítama táíq urááe. miráitata yemá maará-tiraae: “nôraq itanawáq maamin-ákúq-mátáwémmá áyókima kéíyo? ⁹ maamin-áté-ákúq-mátáwémmá waayúkama kéyimetaa anó-moneqa matétaa áwáyoq-wayukama nôraq itataa ikéyimunataabiyo?” téta tirááe. ¹⁰ Ítuma yeqtáama ítarenaboana maará-tima-yimikaiye: “nôraq itaráq maan-íníkámmá ítama ummaamá kéyamakaa? wemá kemmá íráqô-qtataariq umátíkaraiye. ¹¹ aati-aatimá áwáyoq-wayukama keráwáqté mánomanibo kemá aati-aatimá keráwáqté ima mánune. ¹² maan-íníkámmá áté-akuq-matawemma ke tineq aqtítikaimma wemá miráuma kemmá uqtamátikanokaqta yokaa kéumatikaiye. ¹³ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. máqten-aukapaq-marabaqa maamin-áté-wátáamá abarokáq timáeta wéyáwé kéete maamin-íníkámmá maami-qtátááriqo íqtábá yúyánámmá itánóe.” téna Ítuma tiráíye.

Yúqtaatima Ítumma mamá anó-kayukati iyáápi yimínéna timá akoqnáá uráíye.

¹⁴ mi-kánáaráqá tiyááka umá abapaké kaayaq-iyápó-ánnábíké móra-waigoni áwíqa Yúqtaati Itikáárioti wemá uyátá-maqma anó-monoq-wayukayopaq uráíye. ¹⁵ ánibo wemá maará mó tiráíye: “keráwáqá nói-qtataaraq timínóqtabawaq kemá Ítumma awíqma keráwáqti tiyáápimma maránúnô?” téna tiráíye. ánibo yemá móneqa miráuma kaumo-yátámá (30) ámikaae. ¹⁶ mi-kánáaráké áaimma átárena móra-kanaaraq Ítumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápimmo maráníqta abáá-uráíye.

Ítuma kótámaki-aawaqa wení iyápó-annate naráíye.

¹⁷ áqnáabaq-yupaama kótámaki-kanaaraq yammá ima itoraí-ómákáqá iyápó-annama Ítunopaq iréta tirááe: “náakaraq mamá yokaa kéumakaanataawaq kótámaki-aawaqa naínónô?” téta tirááe. ¹⁸ ánibo Ítuma tiráíye: “keráwáqá anó-marupaq uyábékeraq móra-nakokaqa maará-tero. ‘yirááti-nakoma téna ketí kanaamá waaqókárlíq kéíye. miráipoaq ketí iyápó-annate kótámaki-aawaqa ení-naupaq nánáá kéune.’ tiyé téraq mó-tima-amero.” téna tiráíye. ¹⁹ ánibo Ítuma tiníq umá iyápó-annama kótámaki-aawaqa yokaa urááe.

²⁰ ánibo énaikaqa Ítuma wení tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnaté aáwaqa nai-yááreráq máqe-uraae. ²¹ yemá aáwaqa kéneta máawana Ítuma tiráíye: “kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. keráwáqíké móra-nakoma kemmá mamá namuro-wáyúkábí marániye.” téna Ítuma tiráíye. ²² ánibo yemá netuq-yúyánámmá ítaraae. káqowa-kaqowama wenita-wenita éta Ítuma timá ámikaae: “uyátaráana-nako, keyábiyo?” kétimma “keyábiyo?” kétimma urááe. ²³ miráimanibo Ítuma yauwéqma tiráíye: “min-nákómá aáwaq-taapepi ayáámma keté ánékuina-naqa minná wemá kemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápi marániye. ²⁴ owé. minná Waayúkagoni Áraaqa ‘puíniye’ téna Áánúqtuni agamatá-kánnáágómá tiráiniq íniye. miráimanibo min-nákómá wemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápi maráni-nakoni táí-meyamma ôriq umá wániye. wemmá anóama íráqóniq umá ima marákáraitanaboana kemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápi maráinata

tíkaminoe.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁵ Yúqtaatima namuro-wáyúkátí iyáápi Ítumma maránín-nakoma maará-tiraiye: “yirááti-nako, keábiyo?” titana Ítuma tiráiyé: “emá enamáárîq kéténe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma iyápó-anna wení ákaq-aawaqa yímikaiye.

²⁶ yemá aáwaqa kéneta máawana Ítuma yammá maténa Áánûqtukaq “tíkáiyé” timátuwena mapámma iyápó-annama yímikaiye. ániibo wemá tiráiyé: “keráwáqá mamá naaro. maaminnáma ketúmiye.” téna tiráiyé. ²⁷ ániibo móra-nawibike wááéni-nomma maténa Áánûqtukaq “tíkáiyé” timátuwena kéyimena tiráiyé: “keráwáqá máqtemma maaminná naaro. ²⁸ maannáma ketí naaebóaq timá akoqnáá ínoe. taíbaq aarawaatí kúmiqa mamá paá íkáae téq maami-nááémá aqti énána kumíniye. ²⁹ keráwáqá kemá kétima-timune. íbêkaraqa anaaékakaraq maa-márábímmá wááéni-nomma ínanune. ketibomá Áánûqtu yabíkái-marupaqa keráwákárâq móragaraq kegárátáá nommá nanúnataae.” téna tiráiyé. ³⁰ yemá móra imá timátuweta yemá máápaq kumá yaúbareta Óribêti-anubaq urááe.

Ítuma téna Pítaaqtaba “anaaéma umátikaniye” tiráiyé.

³¹ Ítuma wení iyápó-annamma timá yímikaiye: “keráwáqá íbêq-nokaamma kenamáa tiyuwéq peréqé winóe. miráuma Áánûqtuni wataáma agamatán-áikómá téna ‘kemá tipi-típi-kawaa-naqa íkámónata tipi-típi áráakawaqa pípéban umáginoe’ mirá téna ágámátán-áikómá kétéiye. ³² miráimanibo kemmá pukáanabike keqnáámmá itó-umatikainaq Káárirí-marupaq keráwáqti áqnáabaq ónúne.” téna tiráiyé. ³³ Pítaama yauwéqma tiráiyé: “máqte-kayukama emmá ayuwéta kóiyáqa kemá emmá íayuwannune.” téna Pítaama tiráiyé. ³⁴ Ítuma Pítaamma timá ámikaiye: “kemá áraimma kétimamune. íbêq-nokaamma kokórigoma áama íma tiráinaa emá kaumobáq ketíwíqtabama íaonaraune té wakarónóne.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁵ Pítaama Ítumma timá ámikaiye: “kekárâq tikaminomma enáwíqqa íma aúpâq yuwánune. áraimma ímiye.” téna titata máqtemma wení iyápó-annama mimórá áin áátuqma tirááe.

Ítuma Keqtêmani-yopaq nunamummá mó-tiraiye.

³⁶ mikáké Ítuma wení iyápó-annate Keqtêmanibaq urááe. mibáq wení iyápó-annama Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá maakâq yayááikaq maraq máiyaraq kemá mérápâq uréq nunamummá mó-teno.” téna tiráiyé. ³⁷ ániibo Ítuma Pítaakaraq Yéberini kaayaq-iyápórátágárâq yiwíqmeta urááe. Ítumma mibáq áyakoma anómma ummaa kéyaitana áúnobaqa anón-ummaa yágítana ³⁸ timá yímikaiye: “ketíyakoma anómma ummaa kéyagiye. miráuma kemá puyónúnaiq kéiyé. keráwáqá maakâq máera kawáá urááiyaro.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁹ wemá pááqyamma abákâq uréna marabí aipaké aguréna nunamummá téna tiráiyé: “ô ketiboó, emmá akaínaama kanaarâq káápuma tíqa ínímma paábaq matuwaa. miráimanibo kemmá tikái-qtataaqa íma waraa. ímiye. emá enamáárîq enaúyánámmá waraa.” téna tiráiyé.

⁴⁰ ániibo Ítuma wení iyápó-annayopaq yauwéqma íréna aónaimma yúmá wagurááe. wemá Pítaamma awáaturena timá ámikaiye: “nôraq iyô? keráwáqá keqtábá pááqya-kanaama kanaarâq íma yabíqma máéwaniraq kéoo? ⁴¹ keráwáqá yabíqma arútárera nunamummá tero. keráwáqá

makáqma aónai-yataakoma keráwápí pááq íyábámíye. áraíne. keráwáqtí aágoma keráwáqtábá kákaimanibo keráwáqtí tógoma akoqnáama íma wáitanaboana íkakaiye.” téna tiráíye.

⁴² Ítuma yawwéqma anaaékaqa uréna móragaraq nunamummá téna tiráíye: “ketiboó, maami-káápúgómá tú-tiqa íyábá ketôpake kanaaráq íma mamá tiyúwénana kóinaama emá enamááriq ení áuyánámmá waraao.” téna Ítuma tiráíye. ⁴³ ánibo keqnáámmá yawwéqma yaónaimma yúmá waguréta máqe-uraae. yúrakoma íma kanaaráq karáqma aónaawaniq urááe.

⁴⁴ ánibo Ítuma iyápó-annama iyuwéna keqnáámmá kaumobáq uréna nunamummá tiráíye. mi-núnámúmmá wágáabaqo tináikáq keqnáámmá tiráíye. ⁴⁵ anaaékaq wení iyápó-annayopaq iréna timá yímikaiye: “keráwáqá keqnáámmá waguréraq káágaa? aónaaro. kanaamá pááq-umaguraipoata kemmá Waayúkagoni Áráaqa mamá kúmiq-wayukati akoqnáábi maránóe. ⁴⁶ keráwáqá itó íyataa kóono. aónaaro. kemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápimmo maránô-kayukama áqa irááe.” téna Ítuma tiráíye.

Yúqtaatima Ítumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápi makáíye.

⁴⁷ Ítuma aamá kétinakaraq Yúqtaatima tiyááka umá kaayaq-ánná-wáyúkábiké wemá iráíye. netuqyaa-káyúkámá tokóru-yakaa-puma mütúq-yamma maméta irááe. uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Ítiráaeo-anna-wayukati anó-kayukagaraq timáyikáawata irááe. ⁴⁸ ánibo min-nákómá Ítumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápimmo maránín-nakoma móra awaaméq-áímmá téna tiráíne: “kemá móra-naqa ámóqnaannama minná Ítue. keráwáqá wemmá yaqtóráaro.” téna Yúqtaatima timátuwena ⁴⁹ máqtemma yagáikuyowana páátákáá Ítunopaq Yúqtaatima iréna tiráíye: “yirááti-nako, kaayoné-yátááqá etê waíno.” téna mirá-timatuwena Ítumma ámóqnaraiye. ⁵⁰ Ítuma timá ámikaiye: “ketí aanábógô, nôrabi ónáae ténaiqa páátákáá mirá uwo.” téna titata yemá waaqókáq iréta iyáámma ánékuqma Ítumma yáqtoqma akoqnáá urááe. ⁵¹ móra-naqa Ítute yagaroqtamá máqei-nakoma ayáámma yúwáitana kúmitana wení tokóru-yakaa-puma matáíye. mú mikákáá anó-monoq-nakoni kaqtó-nakomma ikámma aáqa yakátúwáitana marabí kuturáíye. ⁵² miráimanibo Ítuma min-náqá timá ámikaiye: “ení tokóru-yakaa-puma wení amáákaq maraao. máqte-kayukama tokóru-yakaa-punapo ááíqa íyamma káqo-kayukama tokóru-yakaa-punapo yemmá yíkamma puínoe. ⁵³ aqá kemá ketibommá ááyaanana netuqyaammá kaqtó-wayukama Áánûqtunopake tiyááka umá kaayaq-ánnámá ááiq-i-wayukama uyátá-maqmagaraq timínimma minnáyaba páátákáá íyaq ítaraano? ⁵⁴ miráimanibo kemá miráonanama Áánûqtuni agamatán-áikómá náaraq umáwaq arammá iyáníyô? Áánûqtuni watáama agamatán-áikómá maami-qtátááqá pááq íniqtaba kétiye.” téna Ítuma tiráíye.

⁵⁵ é mi táoqa Ítuma mi-káyúkámá timá yímikaiye: “keráwáqá kemmá moyá-nákáá umá ya kéyatoreq tokóru-yakaraq mütúq-yakaraq maméraq tibá umáeraq kéyeo? máqte-kanaaraqa kemá anó-monoq-naupaq máeq aarawaamá kéyiraatunaqa miráuma kemmá íma yáqtokaamiye. ⁵⁶ miráimanibo Áánûqtuni amuné-wáyúkámá maami-máqte-qtátááqtábá Áánûqtuni agamatá-kánnáábi keqtábá agatáamma íbêqa pááq kéoe.” téna

Îtuma tiráiyē. ániibo máqtemma wení iyápó-annama Îtumma ayuwéta wéyáwé umáguraaē.

yemá káánítôre-wayukati yúbáq Îtumma ítama yáíkaaē.

57 Îtumma yaqtóráa-kayukama wemmá awíqmeta mú mikákáá anó-monoq-naqa Kááyapatikaq wení naaúpaq urááē. ániibo ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq anó-kayukagaraq mibáq áikumareta máqe-uraaē. 58 Pítaama Îtumma anaaé waqména wimánibo wemá nékaq ko máqe-uráiyē. mú mikákáá anó-monoq-nakoni naakóní kurunóbáq wemá uyábékēna i-wáyúkátē máqe-urena mi-qtátááqô pááq immá aónanaae téna máqe-uráiyē. 59 uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq máqtemma káánítôre-wayukagaraq kaaqaari-áúbí maráiyata Îtumma ikámma puínôqtaba abáá-uraaē. 60 netuqyaa-káyúkámá iréta Îtumma kaaqaari-áúbí má-makaamanibo yemá móra ikámma puínôn-aaimma íabaa-uraaē. anaaékaq kaayaq-nakórátámá iréta 61 yenákámá maará-tiraaye: “maan-nákómá maará-tiráiyē. ‘kemá kanaarác Áánûqtuni anó-monoq-namma yawítítukeq kaumoyúpáámá kóinaq keqnáámmá kanaarác umá ánatanune.’ téna Îtuma tiráiyē.” téta min-nákórátámá tirááye.

62 ániibo mú mikákáá anó-monoq-nakoma itó-urena Îtumma timá ámikáiyē: “maamin-áímmá enaúbimo márátábama nóine kéteno?” téna tiráimanibo 63 Îtuma aamá ítiráiyē. ániibo mú mikákáá anó-monoq-nakoma Îtumma móragaraq timá ámikáiyē: “kemá emmá Áánûqtu matúq-matuq umá mái-Aanuqtun áwíkaq ítama káonaune. emá yawuwéqma yiwirái-náqá Metáiyama Áánûqtuni ánikowaq máanaa emá keqtáá timá-timiyo.” téna tiráiyē. 64 Îtuma timá ámikáiyē: “emá ténnama mi*** emíyē. miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. íbêkaraq anaaékakaraqa Waayúkagoni Áráaqa akoqnáá-Aanuqtuni amakaq máenaq keráwáqá aónainoe. ániibo wemá Áánûqtuni márûpake konnákác máena kumíniyē.” téna Îtuma yawuwéqma tiráiyē. 65 mirá-timatuwaitana mú mikákáá anó-monoq-nakoma áyámma ôriq umá itanabóana wenamáárîq wení wáqtôma yakáqnáákác umátuwēna tiráiyē: “Áánûqtumma áyôqa káyáiyē tiráiyē. óqa káqo-kayukama íma yiwíráanatataa wení áayabama má-tinoe. ímiyē. wemá Áánûqtumma áyôqa ayéna timá táíq umákáitaq keráwáqá íbêq kéitaaē. 66 keráwáqá nóituyananaq kéitaa?” téna titata yemá tirááē: “wepímmá otaa-qtátááqá wáipoana paá puíkááē.” téta tirááē. 67 ániibo mikáké Îtuni óipi wiráátima kéwiraketa ikákaae. yaímma-wayukama Îtumma aápáaraq kéyeta 68 tirááē: “Metáiyao, amuné-áímmá keqtáá timá-timiyo. emmá náawaq kéikamiyo?” téta aábê-aimma tirááē.

Pítaama téna “Îtumma íaonaraune” tiráiyē.

69 Pítaama máápaq máqe-uraimma wemá naakóní kurugóní arunóbác máqe-uraimma mórāma mayáí-ínímmá wenamakaq íréna tiráiyē: “emá egárác Îtuma Kááriribake-nakotema máqe-uraane.” téna tiráiyē. 70 miráimanibo Pítaama máqte-kayukati yúraqa wakaréna maará-tiráiyē: “keráwáqá mamin-áímmô temmá kemá íma ítaraune.” téna tiráiyē. 71 mirá-timatuwēna oqtábí kumá yaúbama ko itó-uráiyē. ániibo káqomma mayáí-íníkmá Pítaamma aónatuwēna waaqókáqô máe-kayukama maará

téna timá yímikaiye: “maan-nákómá Ítuma Náátárêtibake-nakote máqe-uraine.” téna tiráiyé. ⁷² keqnáámmá Pítaama wakaréna tiráiyé: “árainurane. Áánûqtuni aúrakaqiye. kemá maan-náqá íma aónaraune.” téna tiráiyé. ⁷³ anaaékaqa pááqya-kanaama yaímma-wayukama waaqókáq itó-uma máe-kayukama Pítaamma maará téta má-tima-amikaae: “árainé. emá Kááriribake-naqone. emá aamá téna-waigoma emmá mamá mamá abarokáq kákaiye.” téta tirááe. ⁷⁴ ániibo íbêqa Pítaama aamá akoqnáá umá téna tiráiyé: “árainurane. kaaqaari-áímmá kétenanama Áánûqtuma kemmá tikaminiye. kemá maan-náqá íma aónaraune. árainmma íniye.” téna timátúwáitana kokórigoma áama tiráiyé. ⁷⁵ ániibo Ítuma tiráiniq itana Pítaama yauwéqma aúyánámmá Ítaraiye. Ítuma téna “kokórigoma áama íma tiráínaa keqtábá íaonaraune té kaumobáq tínóne.” téna tiráine. miráitana Pítaama máápaq yaúbarena ibiqá yakáiyé.

27

yemá Ítumma awíqmeta Pááíratikaq urááe.

¹ aaqá irákitata máqtemma uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Ítiráaeobake anó-kayukagaraq Ítumma ikámma puínéta waayaímmá tirááe. ² yemá Ítumma ánnáma atáá-umatuweta awíqmeta anó-kamaani-naqa Pááíratimma mó ámikaae.

Yúqtaatima pukuráiyé.

³ Yúqtaati wemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápiimmo makái-nakoma Ítumma aónaimma yemá aamá timá uyáteta anón-ummaa-yataaqa mayámikaae. miráitana Yúqtaatima aúyánámmá waéqma itáá ena mónéqa kaumo-yátámá maména uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukayopaqa yauwéqma iráiyé. ⁴ miráitana wemá tiráiyé: “kemá kúmiq-yataariq uráune. mórama otaa-qtátááqá íma wái-naqa mamá keráwáqtí tiyáápi makáunaboana puíniye.” téna tiráiyé. ániibo yemá tirááe: “minnâ ketáái otaammá íma wáiyé. emá enamáa ení otaammíye.” téta tirááe. ⁵ ániibo Yúqtaatima mi-mónéqá anó-monoq-naupaq mó kéiyaabotuwena máápaq wenamáárîq ánnáma amáguráiyé.

⁶ yemá uyátá-maqma anó-monoq-wayukama mi-mónéqá matéta tirááe: “maami-mónéqá waayúkama ikámma uqtaí-méyámíye. maami-mónéqá anó-monoq-naupake-monekaraqa mórabi íma maránúnatae. keráwáqtí aúmatan-aimma mirá kétiye.” téta tirááe. ⁷ ániibo yemá móra-aimma téite umátuweta mi-mónéqnápó tawemá tarôq í-nákóní maramá meyánîq urááe. káqo-mapake-kayukati máátîq-máatiq-marama tarôq umáyíkaraae. ⁸ miráitana min-áúkápáq-márágóní áwîqa “naae-máráe.” téta áwîqa yaráawata min-áwîqá íbêqa paá wáiyé.

⁹ miráitana naayóbáqá Áánûqtuma amuné-náqá Yéré máiyani óyaukaq tiráimma árainmma pááq uráimma maará-tiraine. “yemá kaumo-tiyááká-mónéqá mataáe. yemá Ítiráaeo-wayukama awaaméqá maréta maamin-náqá meyánîq í-méyáné tirááe. ¹⁰ ániibo maami-mónéqnápó tawemá tarôq í-nákóní maramá meyánîq urááe. miráuma uyátárai-nakoma timá tímikainiq ínóe.” téna Yéré máiyama tiráine.

Pááíratima Ítumma ítama aónaraiye.

11 yemá Ítumma mamá anó-kamaani-nakoni aúbáq itó-umakaraae. ániibo wemá Ítumma maará téna ítama aónaraiye: “emá Ítiráaeo-wayukati anó-kininaq máano?” titana Ítuma tiráiyē: “emá ténnama minná emiye.” téna tiráiyē. 12 Ítuma paá otaa-qtátáárîqa ìurenaboana uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukagaraq yeqtí yáraqa Ítuma móra-aimma yauwéqma ítiraiye. 13 miráitana Pááíratima Ítumma timá ámikaiye: “aqá emá máqte-qtataaqtaba aamá timákaan-aimma íyaq ítaraano?” téna tiráiyē. 14 ániibo Ítuma Pááíratimma móra yauwéqma aamá íma timá ámitana anó-kamaani-nakoma iyánaaq uráiyē.

Pááíratima Ítumma ikámma kaapaq-yátáq íyakanooqtaba tiráiyē.

15 máqte-karitimaatiraq ayú maqnaí-kánáaráqá anó-kamaani-nakoma móra-mora-naqa ánná-naupake ayúbakewaine. aarawaamá yenamáárîq ‘min-náqá ayuwaa’ tewana Pááíratima minnámo te-náqá ayúwáitana wéwaine. 16 ániibo mi-kánáaráqá mórama táí-naqa áwîqa Baráábatie ánná-naupaqa máqe-uráiyē. 17 aarawaamá álkuyowana Pááíratima timá yímikaiye: “kemá náawanaq ayúwáananawaq keráwáqtôpaqa wíkáae téraq keráwáqá kéteo? kemá Baráábatinaq ayuwánú Ítumma yauwéqma tiwiráí-naré te-náráq ayuwánúnô?” téna ítama yimónaraiye. 18 Pááíratima ítáimma yemá áyoqa káyetaoata Ítumma íyámma umáketa aabi mayákaraae.

19 Pááíratima aamá ítama yaináí-ábíqtátárâq máitana ánáakoma maará téna aamá yúwáitana iráiyē: “maamin-árúpú-nákómmá móra-yataariq íumakaa. nokáámma wekáq mórama kaimmá aónatuweq anómma ítama ummaa kéyaune.” téna tiráiyē.

20 yemá anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukagaraq aarawaamá íyaqa timá utaéta Pááíratima ááyama tíyana “Baráábatimma ánnábike káyuweta Ítumma ikámma púyoro.” téta tirááe. 21 ániibo anó-kamaani-nakoma ókaraq maará-tiraiye: “maa-kááyaq-nákábíkémá náawanaq ayúwáananawaq keráwáqtôpaqa wíkáae kéteo?” téna ítama aónaitata yemá “Baráábatine.” tirááe. 22 Pááíratima timá yímikaiye: “miráinaqa Ítumma yauwéqma yiwiráí-naré ten-náqá kemá náaraq ónúnô?” titata máqte-kayukama téta: “ikámma kaapaq-yátáq íyakaao.” téta tirááe. 23 ániibo Pááíratima tiráiyē: “nôraq inábiyo? wemá nóin-otaanaq kutáiyô?” titata yemá ókaraq ááyama tirááe: “kaapaq-yátáq ikámmá íyakaaro.” téta tirááe. 24 Pááíratima mikáq ítaraiye. wenáagoma íma kanaarâq itana anón-aiqa ínéta urááe. miráitana máqte-kayukati yúrikaq nommá maténa ayáamma tete uráiyē. miráumatuwena tiráiyē: “kepímmá maan-náqá ikámma puí-ánónnámá íma wáiyē. keráwáqtí minnáe.” téna Pááíratima tiráiyē. 25 ániibo máqtemma aarawaamá yauwéqma tirááe: “mi-wágóni anónnáma keqtaábi yéna ketáái iyápóbi yíniye.” téta tirááe. 26 miráitana Pááíratima Baráábatimma ayúwáitana yeqtôpaq uráiyē. ániibo wemá Ítumma tebûqa ámíqtuwena ááiq-i-wayukama ikámma kaapaq-yátáq íyakaigaae tena iyáápi yímikaiye.

ááiq-i-wayukama Ítumma akáyáámmá timákaraae.

27 anó-kamaani-nakoni ááiq-i-wayukama Ítumma awíqmeta kámááni-naupaq utéta min-ánná-ááiq-i-wáyúkámá máqtemma Ítun-amakaq yaikútaae. 28 ániibo yemá wení unáákáqtóma ayútuketa mórama karogaron-únákáqtóma umáketa “anó-kinine” teta awaaméqá umákaraae. 29 kínini náápaakoraq kámokaa umá mórama áwáábîq-annarake atoyumá kámoqa

tarôq umátuweta aqnókáq kúberakaraae. ániibo kínini náápaakaraq yataraa umá yemá móra-yatama ayáánurapaq-ayaapi yorákaraae. ániibo yemá Ítun- amakaq yiraayutaúmmá ayéta akáyáámmá timáketa tirááe: “Ítiráaeo- wayukati kínio wení mái-auwaraimma ayáqtáákaq maíno.” téta aati-aatimá kíniqtaba téwaon-aimma tirááe. ³⁰ ániibo yemá wiráátima kéwiraketa mi- tátámá yabíteta aqnókáq ikákaae. ³¹ ááiq-i-wayukama akáyáámmá timá kátuweta minnámo umákáan-unakaqtoma káyutuweta wení unáákáqtôma ayúqtúwáámma mamá umákaraae. mikáké kaapaq-yátáq ikámma aráápaneta awíqme kóuraae.

yemá Ítumma ikámma kaapaq-yátáq arááparaae.

³² yemá kéweta aapaqá aónaamma mórama Tairínibake-naqa áwîqa Tááimonimma aónaraae. ániibo min-nákóqtábá Ítuni kaapaq-yámá mayaíkáae téta wakúyakaraae. ³³ yemá móra-marukaq iráamma mi- márúkóni áwîqa Íbaru-aipimma Kórákóta-anue. min-áwíkóni áaimma mirá- uraiye. aqnón-ayaata-marupare ³⁴ aíqa íma ikáae tétaboata yemá wááéni- nomma ikaaq-yátáákáráq awígíyoq umáráa-nomma Ítumma naíkáae téta ámíkaamanibo Ítuma namá aónawaena íma naráiyé.

³⁵ ániibo yemá Ítumma kaapaq-yátáq níri amá iyakatuweta Ítuni unáákáqtôraq aábêmma yamá náawabi uyátainna-waigoma mayániye tirááe. ³⁶ ániibo yemá mi-márúkáq máeta Ítumma yabíqtuweta máqe- uraae. ³⁷ naayóbáqá Ítuni aqnókáqá aamá ítama kéyaineta tiráan-aimma agatáámma yemá maará téta agatááe: “maannáma Ítue Ítiráaeo-wayukati kínie.” téta agatááe. ³⁸ Ítuni amakaqá kaayaqá ááiq-nakaraq moyá-nákáráq níri amá iyikaraae. mórama Ítuni ayáánurapaq iyaketa mórama ayáánepaq iyaketa urááe.

³⁹ ániibo aarawaamá aakaqá kótayata kéeta timá yawááq-umaketa yemá yiqnótáq yumátuweta tirááe; ⁴⁰ “emá anó-monoq-namma yawítítuke kaumo-yúpáámá keqnáámmá umá ánatainaqopo enamááriq íbêqa emmá áwáqnaa uwo. emá Áánûqtuni áanikomo máema kanaarácq kaapaq-yátáké yuwé marabí kumuwo.” téta tirááe. ⁴¹ uyátá-maqma anó-monoq- wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq anó-kayukagaraq aábê- aimma téta maará-tiraae: ⁴² “wemá káqo-kayukama yíwáqnaa éwaimanibo wemá wenamááriq íma kanaarácq áwáqnaa kéiyé.” wemá Iyaq Ítiráaeo- wayukati kíniyabiyo? kanaarácq wemá kaapaq-yáráké yuwéna marabí kumínataa ketáa itéqtaa tirummá ámeno. ⁴³ wemá Áánûqtukaq arummá kámena tiráiyé: “kemá Áánûqtumma áanikomune.” tiráibo kanaarácq Áánûqtumma akaínanama áwáqnaa íno.” téta tirááe. ⁴⁴ kaayaq-nákámá ááiq-nakaraq moyá-nákáráq wení kaapaq-yágóni amakaq iyikaa-nakorata yenákágáráq móraiq umá Ítumma timá yawááq-umakaraaye.

Ítuma pukáiyé.

⁴⁵ aabaúgómá aáwaqa naí-kánáá itana máqte-marabaqa aaqá ékurena wáitana aabaúgómá kaumotá uráiyé. ⁴⁶ ániibo aabaúgómá kaumotá ínena kéitana Ítuma anókaq ááyama wááqa yená tiráiyé: “eri, eri, aréma taabaakataáni?” téna Íbaru-aipi mirá-tiraimma minná maará-tiraiye: “ketí Áánûqtuo, ketí Áánûqtuo, nôraq itaawáq kemmá tiyuwáánô?” téna tiráiyé. ⁴⁷ miráimanibo yaímma-wayukama waaqókáq itó-uma máe-kayukama yemá

min-áímmô timmá ítátuweta tirááe: “maan-nákómá Iráiyamma kááyaiye.” téta tirááe. ⁴⁸ ániibo mi-káyúkábíké móra-nakoma páátákáá aináámmá yáákátena ikaaq-wááení-nópí yamá atimma óqtátábí apirátuwena Ítuqtaba naíkáae téna ámikaiye. ⁴⁹ miráimanibo yaímma-wayukama tirááe: “awé uráiyata aónatuwetao. Áánûqtuni amuné-náqá Iráiyama pukáipike ya áwáqnaa íní iyabiyo?” téta tirááe. ⁵⁰ Ítuma anókaq ááyama keqnáámmá wááqa yumátuwena arun-iyápómá yúwáitana kóitana pukáiyiye.

⁵¹ é mi táoqa anó-tabaraabegoma anó-monoq naupaq ikáqnûqtuwena wáqeimma yakáqma yanaapáq-áqtóbáké napaq-áqtóbáq kukéna mamá kaayaq-áqtóiq uráiyiye. mirá kéitana márúma kéyitana anón-oqamma kíqtígítana ⁵² máátíq-máatikoma yawákitana taíbaq Áánûqtuni waayúkama naayóbáq pukuráa-kayukama yeqtí yúgaraq itó-uraae. ⁵³ yemá máátíq-máatapakemma yuwéta anaaékaqa Ítuma pukáipike itó-uma kóitata yemá aokaq-márúqá Yérútáárebaq anó-marukaq úyówata netuqyaa-káyúkámá pukáa-kayukama yimónaraae.

⁵⁴ ááiq-i-wayukati kawáá-nákáráq ááiq-i-wayukama mikáq máeta Ítumma kawáá umátuweta máqeo-kayukama márúma yimmá aónéta máqte-qtataqa pááq-imma káoneta yáaqtaba kéeta yemá maará-tiraae: “árainé. maan-náqá Áánûqtuni áanikoma maéwaine.” téta tirááe. ⁵⁵ taíbaq aaramá mikáq máqeo-noinimma Ítumma anaaé waqméta Kááriri-maruqa yuwéta ya áwáqnaa ínéta irááe. yemá mi-nóinímmá nékaka itó-uma máeta karáqtuwe máqe-uraae. ⁵⁶ mi-nóinítí aúkáapike móra-inimma Máriaa Máátarinie. mórama minná Máriaama Yémitiyaa Yótêbiti yinóae. ániibo mórama kaayaq-iyápórátátí yinóama Yéberimma áanikoratae.

yemá Ítuni arááq-auma mamá óqtakoni muriánóbáq makááe.

⁵⁷ énaikaq mórama netuqyaa-mónéqá makái-naqa Aarimatéabake iráimma wení áwíqa Yótêbima iráiyiye. wegáráqá Ítuni iyápó-annama máqe-uraine. ⁵⁸ wemá Ítuni arááq-auma mayáñiqtaba Pááíratikaq ya ítaraiye. miráitana Pááíratima ááiq-i-wayukayaba titana Ítuni arááq-auma Yótêbimma ámikaae. ⁵⁹ ániibo Yótêbima Ítuni arááq-auma maténa wayámmá aúge-tabaraaberake múqmúma útúyakuwena ⁶⁰ Ítuni arááq-auma maména óqtama wení mayái-wáyúkátê wenamááríq wetábá aúgemma kubáumakai-maipi mó uqtamákena anón-oqamma waéqma ótaq aúyaqmarena kóuraiye. ⁶¹ Máriaa Máátarinigaraq káqo-Mariaagaraq yenákámá maraq máeta muriámmá wáin-aukapaq yóíqa umátuweta máqe-uraaye.

ááiq-i-wayukama máátíq-máatikaq yabituwe máqe-uraae.

⁶² aabáyaama Tabaatiráq yokaa í-yátááqá ánatagitata uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq Pááíratinopaq koma áikuteta ⁶³ maará-tiraae: “anó-nako, Ítuma kaaqaari-nákómá paámô máenama maará-tiraine. ‘kaumo-kánáámá ánataginaq pukáánabike yauwéqma itó-onune.’ téna tiráimma paá taákaq wáiqtaae. ⁶⁴ miráinaa emá ááiq-i-wayukama timá yíminata mi-máátíq-máátíkóní ótaqa yabíkáiyana kaumo-kánáámá yáwíno. miráinata wení iyápó-annama kanaarác íureta arááq-auma moyámmá maténa máqte-kayukama timá-yimeta ‘Ítuma pukáipike itó-uma kóuraiye.’ téta kaaqaari-áímmá timá-yimiyabae. ániibo anaaékaq kaaqaari-áíkómá áqnáabaq kaaqaari-áímmá uyátaiyabae.” téta tirááe. ⁶⁵ Pááíratima timá yímikaiye: “keráwáqá yaímma kawáá ínó-kayukama

yíwíkeraq mi-múriámmá ko aúyaqma akoqnaá umá keráwáqá teníq umáráaro.” téna tiráiyé. ⁶⁶ miráitata yemá uréta mi-múriákóni ótaqa anón-oqtanapo káwéqa yamá akoqnaá umáreta awaaméqá umáketa yaímma ááiq-i-wayukama kawáá umáyíkaraae.

28

Ítuma yauwéqma itó-uráiyé.

¹ Tabaatimá ánatagitana Tótaagoni áqnaábaq-kanaabimma Máriíaa Máátarinigaraq káqo-Mariaa yenákámá muriákóni ótaqa aónayeta irááiyé. ² páátákáá é mikáq anó-maruma yokáiyé. uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma Áánûqtunopake kukéna anón-oqtamma kunaukákqma waéqmarena ámûraaq máqe-uráiyé. ³ óikoma tágama konnákómá tágainikaa umá tágaitana wení wáqtôgoma wayámmá karáiyé. ⁴ yemá ááiq-i-wayukama áaqa ikatéta anómma iyánáaq umá aqteqte umáreta waayúkama pukáa-kayukaraa umáguraae.

⁵ mi-káqtó-nákómá kaayaq-íníkámá maará timá yímikáiyé: “kenákámá ikatíq íokao. Ítumma ikámma kaapaq-yátáq aráápamaretaa-nakoqtaba ya abáá kéoyaq kemá káonaune. ⁶ wemá maapímmá íma máibo wemá itó-umaguráiyé. miráuma wemá naayóbáqá tiráiniq uráiyé. Ítuma waguré máqe-urai-marukaqa kenákámá iréka ya aónatuweka ⁷ páátákáá uréka wení iyápó-annama Ítuqtaba pukáipike itó-umaguráiyé téka mó-tima-yimekao. ‘ítááka. Ítuma Káárirí-marupaq áqnaábaq kéwipoaq keráwáqá min-áúkápáq wemmá aónainoe!’ timá-timuna-aimma taákaq máraáka.” téna kaqtó-nakoma tiráiyé. ⁸ ánibo min-ínikórátá ikatíq kéesamanibo anómma yimuqá maqméta páátákáá máátíq-máatipakemma yuwéta Ítuni iyápó-annama timá-yimineta uyaaté kóuraaye.

⁹ aapaqá Ítuma páátákáá abarokáq uréna yimónatuwena tiráiyé: “kaay-oné-yátááqá kenákátê waíno.” téna tiráiyé. ánibo min-ínikórátá Ítuni amakaq uréta aítaukaq yáqtoketa wenáwîqa múte yaútaaye. ¹⁰ Ítuma min-ínikórátámá timá-yimena tiráiyé: “kenákámá ikatíq íokao. kenákámá uréka tîbâqawaayuma mó-tima-yimiyata Kááriribaq oro. yemá mibáq kemmá timónanoe.” téna Ítuma tiráiyé.

ááiq-i-wayukati yáama

¹¹ kaayaq-íníkámá aapaq kéoyaqtaba yaímma ááiq-i-wayukama máátíq-máatikaq yabíqtuwe máqeo-kayukama anó-marupaq uréta máqte-qtataaqo pááq-itaba anó-monoq-wayukama mó-tima-yimikaae. ¹² ánibo anó-monoq-wayukama anó-kayukate áikuteta móra-aimma timá ítaraae. minná yemá móneqa nétuqyaa ááiq-i-wayukama kéyimeta ¹³ tirááe: “keráwáqá maará-tero. ‘wení iyápó-annama nokáa iréta arááq-auma moyámmá tútáa waguráunayaba maméta kóuraae.’ tero. ¹⁴ anó-kamaani-nakoma maamin-áímmô itáinataama kanaarác ketáa yaímma-aimma timá yiménataa keráwáqá aamá íma mayánóe.” téta uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukagaraq tirááe. ¹⁵ miráitata ááiq-i-wayukama mi-mónéqá maméta minnámo teníq urááe. itáaro. min-áíkmá máqtemma Íbaru-aukapaq wéyáwé itata ítaraapoata íbêkaraqa mimórá-áímmá paá kéte.

Ítuma wení iyápó-anna-wayukati yúraqa iráiyé.

16 yemá tiyááka umá móra-iyapo-annama Kááririri-anuraq uréta Ítuma “mibáq oro.” téna tiráin-anuraq urááe. 17 yemá Ítumma aónatuweta Ítuni áwîqa múte yaútaamanibo yaímma-iyapo-annama kaayaq-yúyánámmá ítaraae. 18 ánibo Ítuma waaqókáq iréna watáama timá-yimena tiráiyé: “Áánûqtuma kemmá máqte-naapaamma weni márûpakaraq maa-márábíkáráq tímikaiye. 19 miráinaq keráwáqá uréraq máqten-annawayukama ko mamá ketí iyápó-annaiq umáyíkáaro. ánibo ketiboní áwîkaraq áanikoma ketí tíwîkaraq Áánûqtuni Aokaq-Áágóní áwîkaraq nommá péqyikaaro. 20 keráwáqá naayóbáqá máqte-qtataaqtaba timá tímikaunaiq umá kéitera q wáráaro. kemá keráwáqté máqte-tupaama máraanana maa-kánáágóní aqtóráq wíniye.” téna Ítuma weni iyápó-annama timá yímikaiye.

Mááki

Yóáne nommá perai-náqá timá yímikaiye.

¹ Ítu Káríqto, Áánûqtuni áanikoma, wení átê-wataagoni áaimma mirá-imiye: ² weqtábámá Áánûqtu timákaraitana Áítáíya Áánûqtuni watáá-wataa-naqa miráuma agatáíye:

“aónaao. kemá ketí watáá-wataa-naqa timá áménana enaúbáqá kéena wemá ení aammá yokaa-yokaa umákaniye.

³ kaqmáápaqa móra-nakoma watáá-wataa timá kabámarena kétiye, ‘uyátárai-nakoni aammá yokaa-yokaa umákaaro! wení aammá mamá arupú oro!’ ”

titana agatáíye. ⁴ agatáinapoana Yóáne nommá perai-náqá kaqmáápaqa iréna tiráíye: “keráwáqtí áaimma waéqmáráaro! waéqma nommá péráaro! pétikaina keráwáqtí kúmiq-yaqtaaqá kebó-yáqtáákáráqá paábaq yúwáaro! paá yuwénama atóbagenana ánataginiye.” titata ⁵ máqte-kayukama Yúriá-marupakekaraq Yérútaárebakekaraq Yóáne máipaqa kóuraae. kóureta abarokáq tirááe: “ketáái áaimma táígoma uréna kúmikoma uréna kebógómá uráitataa ketáámá aibôqnaaboq urétaa táígoma uráunataae. urétaa maa-wái-táíqóqtábámá mútúqa tinaaépaqa kémaraunatae.” tewana Yóáne nommá péqyikarena Yótaa-nopi péqyikariye. ⁶ ááqibo Yóáne oótiraa-kakoni aúwaratima áyauqaraq kúberena mi-kákóni áwíqá káámoma aúwarati-amurannama umátokena yaatáruraa-kamma uwon ámûkaraqa néwaimiye. ⁷ ááqibo wemá abarokáq tiráíye: “tinaaépaqa uyátárai-nakoma kéíye. ketí mú mikáq-náqá kemá wení maqnémá maqnégánópópaqa wení aítauq-anaa-annae íma kanaarácq uwaénúnamiye. ⁸ kemá paá nokáráqá kébetikaunana wemá aágogaraqa pétikaniye. Áánûqtuni Aokaq-Áágómíye.” téna tiráíye.

Ítuma nommá péqtuwe wení kanaa ínayaba maqmá aónaraiye.

⁹ mi-kánáámá Ítuma iréna Náátárêtibake anón-awíqá Kááriribaqa iráitana Yóáne nommá pérakarena Yótaa-nopi pérakaraiye. ¹⁰ pérakaitana Ítuma nopíké kéuwitana káonaitana wíyómma abayámmá kéigitana aágoma máaraa kukéna Ítuni aúraqa atáitana aónaraiye. ¹¹ wíyôkake aagómá tiráíye: “emá ketáanikoma máane. eqtábámá timuqá kémaraakaune.” titana ¹² aágoma páátákáá Ítuma kaqmáápaqa waqtukáíye. ¹³ waqtukáitana kaqmáápaqa móra-wiyomma tiyááka-yupaama (40) máqce-uraiye. máqce-uraitana webó-wámmá Tááqtaama Ítuni kanaa ínayaba maqmá aónaraitana wemá abááq-wákáráqá máqce-uraitata Áánûqtuni kaqtó-wayukama áwáqnaa urááe.

Ítuma noyááqamaa o-káyúkámá yááyariye.

¹⁴ ááqibo Yóáne kaarabúti matáitana Ítuma Kááriribaqa iréna Áánûqtuni átê-wataama abarokáq timá yímikena tiráíye: ¹⁵ “Áánûqtuni kawáá kéi-kanaama íbêqa keyabita wenôpaqa kéíye. keyabita keráwáqá kúmiq-yaqtaaqá kebó-yáqtáákáráqá yuqmá ánataaro. táígon-aaimma kúmiq-aaimma kebó-ááímmá waéqmáráaro. Áánûqtuni átê-wataama arunóbáqá arupú umá ítáaro. áyakoma tágaino!” timáqtuwena ¹⁶ Kááririnokayukoni agínaupaqa uréire kéena kaayaq-nákómá yimónaraitata noyááqa abááóyana-nakoratama yíwíqá awaómá Tááímoni ábâkoma Áánaru Ítuma yimónaraitata

kúqônapo noyááqtabama abáá kéoye. ¹⁷ kéoyana Ítuma tiráiyee: “kenákámá tinaaépaqa yekaa. ketí wataá-wataa timá yímiyata waayúkama itéta ketinaaépaqa yínobo! miráuma waayúka-amaa Inákámá auráyoye.” ¹⁸ titata yenákámá páátákáá kúqômma kéyuwatarata Ítuni anaaépaqa urááye. ¹⁹ uyéq éna waaqókáká uréire kéena kaayaq-wátámá yimónaraitata yíwíqa Yêmitiyaa Yóááne iboán áwíqa Yébere. yemá nópí-káárébí kúqômma yarákuraitata amuqá kéyoraee. ²⁰ kéowana Ítuma yimónaqtuwana yááyaraiye. yááyaqtuwaitata páátákáá Ítute kóureta Yébere yenákáti iboámá wení káágóbégaraqa nópí-káárébí iyúwáawata máqe-uraee.

kuti-áágógáráq-nákómá

²¹ máqe-uraawata Ítute kóureta Kápéranabaqa iréta Tabaatiráqá aapinaa-náúpáqá pékaae. pékaawana Ítuma aapinaammá timá yímikaiye. ²² timá yímikaitana wení aapinaaqtábámá waayúkama yáaqa karáiyee. wemá abarokáqá akoqnáágogaraqa kéyiraa téna timá yímikaitata áaqibo aapinaa-káyúkámá aapinaammá akoqnáágogaraqa itiraawana wemá aapinaa-káyúkáráá itima-yimikena wemá uyátárai-nakoraa náápa wái-nakoraa umá timá yímikaitata waayúkama yáaqa karáiyee. ²³ áaqibo aapinaa-náúpáqá móra-nakoma kuti-áágógáráqá máitana kuti-áágómá arunóbáqá wáqe-urena ²⁴ aamá kabámarena tiráiyee: “Ítuo! é Náátárêtibake-nakoe. keqtááyábá nôraq kéono? emá aráaq tíkamine iráánô? eqtábámá kéitauna emá Áánûqtuni-nakoe. aítaa í-yátááqá íma wái-nakoe. aokaq-náqá máane.” titana ²⁵ Ítuma áá awáágurena tiráiyee: “páátí mááo! wení arunóbáké yáubaa!” titana ²⁶ kuti-áágómá min-nákóní aúma kaepú-kaapun uréna wááqa yuréna yáubaraiye. ²⁷ yáubaguraitata waayúkama yáaqa karéta tirááe: “nóinabiyo? wé abarokáqá kuti-áágóqtábámá aamá káwaagena akoqnáá umá timá ámitana kaqtó umá yáubaguraiye. nóin-aainabiyo? aúgenabiyo?” tiréta ²⁸ Ítuqtabama wataá-wataa tíq-tiq urááwana mi-kátáámá páátákáá máqte-Káárirí-marupaqa kóuraiye.

Ítuma taíbaq-karima kátobamayikaiye.

²⁹ urááwana aapinaa-náúpáké yáubarena Tááímoniyaa Áánaruni naaúpaqa Yêmitigaraqa Yóáanegaraqa pékaae. ³⁰ pékaitana Tááímonini ánáakoni anóama karímá kákaitana kokoq yámma kákaitata yemá wení kariyábámá Ítumma ya timá ámíkaawana ³¹ wemá iréna ayáákaqa yáqtoqma awáuturaitana kokoq yámma érákáitana wemá aáwaqa agamá yímikaiye. ³² karáákáq kúmitana abaúmá pékuraitata waayúkama máqte-kari-kakai-kayukama kuti-áágó wái-kayukagaraqa yíwíqmeta Ítunopaqa irááe. ³³ iréta naa márúpake máqte-kayukama oqtaráqá áikutaawana ³⁴ Ítu káqo-kaqo-karima atóbamayikaitata netuqyaa-káyúkátí karímá atóbaguraawana kuti-áágómá netuqyaa-káyúkátí irunóbáké waqtukáitata kuti-áágómá Ítuni áaimma ítáraawana kuti-áágótábá wemá timá yímikaiye: “páátí mááro! waayúkámá ítima-yimero!” titata páátí máqte-ureta aamá ítiraae.

Ítuma Kááriribaqa abarokáqá tiráiyee.

³⁵ áaqibo nokáá-nokaapaqa aaqá itágaraitana Ítuma wenamáa itó-urena yáubarena nunamummá mó titata áaqibo ³⁶ Tááímoni wení aanábó-wáyúkágáráqá wenanaaépaqa wakéta abáá kéeta ³⁷ káoneta tirááe: “máqte-kayukama eqtábámá abáá kéoe.” tewana ³⁸ Ítuma tiráiyee: “káqo-marukaqa

kónunatae. abarokáqá maa-kátáá-wátáá keqnáámmá ko timá-yimenune. miráunaboqa kukáune.” téna ³⁹ máqte-Kaariri-marukaqa uréire uréna yetí aapinaa-náúpátáá aapinammá abarokáqá timá yímikena kuti-áágómá waayúkati irunóbáké waqtukáiyé.

Ítuma kárú-yamma atóbamakaiye.

⁴⁰ ááqibo kárú-naqa Ítunopaqa iréna araayukaqá yó peréna egaa aréna tiráiyé: “é akáinaama tú kégayubi-karima kanaaráq atóbatikanone.” titana ⁴¹ Ítuma arummá kéitana ayáámma árúqtuwena ánekukuqa uréna tiráiyé: “tíkáiyé. atóbagaao!” titana ⁴² páátákáá atóbaguriye. karímá érákáitana ⁴³ Ítuma akoqnáá umá timá ámikaiye: “kóaa! ⁴⁴ waayúkama ítima-yimiyo! monoq-nákómá ení aúwaratimma ko aráatiyo. érákái-qtataaqa Móteti timá yímikái-qtataaqa awaaméq náámeq-yaqtaqa márû-amiyo! ámínatama waayúkama aónáiyana ení karímá érákáinata ítánoe.” ⁴⁵ titana kóurena kaqtó íurena máqte-kama tíq-tíq umá timá yímikaitana Ítuma naa márûkaqa abarokáqá íma kanaaráq uráimiye. íurena kaqmqáapaqa máitata waabámmá máqte-marupake wé máipaqa yó-yo urááe.

2

Ítuma aú aráákagurai-nakoma atóbamakaraiye.

¹ pááqya-kagaama púitana Ítuma Káperanabaqa yauweré uráitata waayúkama timá aúgen-augen umátukaapoata ítáraawana naaúpaqa máqé-uraiye. ² máqé-uraitata taíbaq-wayukama yó-yo éta áíkutaawana naaúpaqa titipáá uráitana máápaq oqtarákáráqá titipáá uráiyé. wáátima áíkutaawana Ítuma wataá-wataa abarokáq timá aapinaammá timá yímitata ³ aú aráákagurai-nakogaraqa kéyeta kaayaqté-kaayaqte-wayukama yaagu yaqméta irááe. ⁴ iréta waaqókáqá kanaaráqá íma yewata taíbaq-wayukama oqtaráqá mááwana miráinapoata waaqókáqá íma yéta oaráqá óqtakaan-oaraqa yaagu yaqméta utéta óqtakaan-oama Ítuni yanaa yawatááwana kúkutaaraqa aú aráákagurai-nakoma kéwaitata wemmá oaráké kúkutaagaraqa ánnáraqa yuwáka-yuwaka kéowana kukáiyé. ⁵ kukáitana Ítuma oaráq máa-kayukama káonaitata írunóbáqá ôriq umá tágama ítááwana yetí irunóbáqá itaígómá iténa tiráiyé: “ketáaniko, ení kúmiq-yaqtaqa kebó-yáqtáákáráqá paábaq kémarauana ánataguriye.” titata ⁶ ááqibo aapinaa-káyúkámá máeta yúyánánóbáqá ítéta ⁷ maaráuma yúyánámmá ítáraae: “nôraq itana mirá kétiyo? tiráinapoana wemmá Áánûqtun áwíqa táíq umá yamá káraapaiye. paá-wayukama kúmiq-yaqtaqa timá áminanama íma atóbaginana íma ánataginibo Áánûqtu wenamá kanaaráq timá áminiye.” ⁸ ítáawana Ítuma yetí yúyánámmá ítarena tiráiyé: “nôraq itaráq keráwáqtí túyánánóbáqá miráuma kéitaa? ⁹ ááqibo min-áú-aráákágúrání-nákóqtábámá kemá ‘ení kúmiq-yaqtaqa atóbagiye’ túnana oyaaq kéiyó? ááqibo ‘ító-uma kúkutaagaraqa uréire uwo’ túnanawaq oyaaq kéiyó? nóine tenanawáq mú oyaaq íniyô? ¹⁰ ááqibo ké Waayúka-Araakoma maéq kúmiq-yaqtaqa marabí kanaaráq atóbamakanaa onata ítáiyaaq anón-awaameq umá tiráátenata ítánoe.” ¹¹ téna aú aráákagurai-nakoqtabama timá ámikaiye: “ké kétimamune. ítóaa ení kúkutaama aqmé naaópaqa kóaa!” titana ¹² ító éna kúkutaama yáumena páátákáá kóuraitata máqtekoma aónaawana

yemmá yáaqa kaitata Áánûqtuni áwîqa múte yaúteta tirááe: “mirái-qtataaqa íaonewaunataae.” téta tirááe.

Îtuma Aríbaemma ááyariye.

¹³ tewana Îtuma nokaayúkóní agínaupaqa móragaraqa kóuraitata waabámmá yewana aapinaammá timá yímikaiye. ¹⁴ timá yímiqtuwena uréire kéena móra óqtamma mayái-nákómá káonaitana áwîqa Aríbae. Áápiateni áanikoma kéena opíqtiraqa máqe-uraitana Îtuma ááyariye: “tinaaépaqa iyol!” titana Aríbae itó éna wenanaaépaqa kóurariye. ¹⁵ kó éta Aríbaeni naaúpaqa irááwana Îtuma wení iyápó-annagaraqa aáwaqa kénaawata óqtamma mayái-wáyúkámá netuqyaa kúmikaraq-wayu-kagaraqa Îtuni anaaépaqa kégoeta yaímma yaareráqá Îtugaraqa wení iyápó-annagaraqa máqe-uraae. ¹⁶ máqe-uraawata apinaa-káyúkámá Pérti-wayukagaraqa káoneta tirááe: “nóraq itaná wemá óqtamma moyá-káyúkágáráqá kúmikaraq-wayukagaraqa aáwaqa kénaiyo?” tewana ¹⁷ Îtuma iténa tiráaiye: “karí iwái-kayukama tótaa-nakoqtabama kéyikaitana karí-nákómá wenamá tótaa-nakoqtabama kákaiye. ááqibo keqnáámmá kemá kúmiq-yaqtaaqa iwái-kayukama íkááyaune. kúmiq-yaqtaaqa wái-kayukama kááyeqa kéyune.” téna tiráaiye.

aáwaqa íkénai-kanaayatabama

¹⁸ ááqibo móra-taoqa Yóáane nommá perái-nákóní iyápó-annae Pérti-wayukati iyápó-annagaraqa aáwaqa íkénai-kanaama máitata íkénaawata waayúkama Îtunopaqa iréta itama aónaraae: “Yóáaneni iyápó-annama Pérti-wayukati iyápó-annagaraqa aáwaqa íkénaawata nôraq itata ení iyápó-annama paá kénaao?” tewana ¹⁹ Îtuma yauwéqma tiráaiye: “aaramá mayánî-nakoma paá kémainatama wení namuq-wáyúkámá aáwaqa íyaq nanô? ímiye. kénaae. ²⁰ káqo-taoqa íma máinanama irummá kéitana aáwaqa íkénai-kanaama ínata ínanoe. ²¹ ááqibo waayúkama aúge-kannaagaraqa naayón-únákáqtógáráqá íma arááqtata kéiye. yakákuraipaqa arááqtata ínanama móragaraqa yarákínana aammá mú mikáqá yaráqma anómma aurániye. ²² keqnáámmá waayúkama aúgen-uqtekaa-aran-nomma naayón-áúwárátí-ánáápi íma atíme kéiye. aúgen-uqtekaa-aran-nomma miráuma atíme ínanama nommá naayón-ánáámmá yarákínana atígena káqnáginiye. káqnágínana ánáamma táíq umáginiye. miráipoana aúgen-anaapi aúge-nomma ati íno.” téna tiráaiye.

Tabaatiyábamá

²³ ááqibo móra-Tabaatiraqa Îtuma yópáqá uréna wení iyápó-annate kénaeta arammá kéguqtowata ²⁴ Pérti-wayukama tirááe: “aónaao! nôraq itaráq Tabaatiráqá ímira í-yátááríqa kéoo?” tewana ²⁵ Îtu tiráaiye: “íyaq itáraao? aúbabi Tébitiqtabama agamatámmá íyaq yoráútaao? ááqibo wemá áa kéyainana wení waayúkagaraqa yáa kéyaitana ²⁶ Áánûqtuni naaúpaqa pékena Áánûqtuni yammá naráaiye. Abíaqtara mú mikákáá anó-monoq-naqa máqe-uraitana Tébiti miráuma aammá aúkai-qtamma kénena wení waayúkama yímítata narááe. ááqibo mi-qtámmá monoq-nákómá wenamáa kanaaráqá kénaiye.” téna ²⁷⁻²⁸ Îtu tiráaiye: “Tabaatiráqá aagái-kánááe aagamá waayúkama áwáqnaa íyábá wáibo waayúkama Tabaatigóní aammá aúmakain-aimma kawáá-íyábá íma wáaiye. miráuma ké Waayúka-Araakoma Tabaatiyábá uyátárai-nakoma máune.” téna tiráaiye.

3

ayáán ayákgurai-nakoma

¹ móragaraqa aapinaa-náúpáqá pékaitana móra-nakoma wení ayáamma ayákgagitana máqe-uraiye. ² ayákgauraitata waayúkama Ítuqtabama yúramma karáqtuwe máqe-uraawana ááqibo Ítuma Tabaatiráqá ayáamma atóbamakainatama aamá amínétae. ³ Ítuma ayáán ayákgurai-naqa tímá ámikaiye: “maabáqá iyo!” téna ⁴ waayúkayabama ítama yimónaraiye: “ááqibo Tabaatiráqá áwâqnaa ínama kanaarárábiyo? táígoni ínama kanaarárábiyo? karímá atóbamakainama kanaarárábiyo? arááq ikamíníma kanaarárábiyo?” titata yemá páátí máeta íma abarokáq umá tímá ámikaae. ⁵ Ítiraawana Ítuma áyámma kéitana karáqma yimónaima yeráwáqá weganokanoqtábá yirunóbáqtábámá Ítuma arummá kéitana ayáán ayákgurai-naqa tímá ámikaiye: “ayáamma arúqtuwaa!” titana arúqtuwaitana atóbagurena kanaaráqá uráíye. ⁶ uráitata Pérati-wayukama naaúpake yáubareta páátákáá Érótoni-wayukagaraqa áíkuteta Ítumma arááq ikamínô-kataama tíq-tiq urááe.

waabámmá non agínaupaqa máqe-uraae.

⁷ ááqibo Ítuma wení iyápó-annagaraqa Kááririnokaayukaqa kéowata waabámmá yetinaaépaqa wakááe. ⁸ Kááriribake Yúriabake Yérútáárebake Iruméabake Yótaa-nokoma meran-ábápáké Tááyabake Tááíranapake taíbaq-wayukama irááe. máqte-qtataariq Ítuma kéí-qtataaqa ítéta yó-yo umá irááe. ⁹ waabámmá taíbaq áíkumaraawana non agínaupaqa titipáá uráitana Ítuma iyápó-annayabama tímá yímikaiye: “nópi-kááre yokaa-yokaa umátikaaro.” téna miráinata waabámmá íma wemmá yatamínóe. ¹⁰ netuqyaa-kári-wáyúkámá atóbamayikaraitata máqte kari kéyikai-kayukama kutéta ánekukuqa íneta urááe. ¹¹ ááqibo kuti-áágómá yirunóbáq máeta Ítumma káoneta yáaqa karáipoata marabí wenôpaqa kuméta aabarokáq tirááe: “emá Áánúqtuni áanikoma máane.” tewana ¹² áá yiwáágurena “páátí máárol!” titata wenáaiqtabama Ítima-yiminewana tiráíye.

Ítuma wení iyápó-annamma awaaméqá yááyaraiye.

¹³ ááqaanibo wemá anubaqá uténa yaímma-wayuka aúkáapikena wenôpaqa irááe. ¹⁴ tiqtaupake kaayaq-wáyúkámá yááyarena tiráíye: “tiké mánoe. ké tímá tíménaq watáá-wataa aabarokáqá mó-tinoe. ¹⁵ kuti-áágómá waayúkati yirunóbáke kanaaráq waqtuwánóe.” téna minnýaba yááyaraiye. ¹⁶ yááyai-kayukati yíwíqqa maaráuma wáíye. Tááímoni aúgen-awíqqa ámikena Pítáa téna yaráíye. ¹⁷ Yêmitiyaa Yóáane Yébereni áanikoratama yenákámá káqon-awíqqa yímikena Póáánêti yaráitana maan-áwíkoní áaimma wíyôn-aagon-araaqa miráuma aráámáómá aúkáiye. ¹⁸ Áánaru ááyarena Píripi ááyarena Paatááromiyu ááyarena Mááqtiyu ááyarena Tó mááti ááyarena Yêmiti Áápiatani áanikoma ááyarena Tááqtiate ááyarena Tááímoni kámáániyaba watáá-wataa tin-náqá ááyarena ¹⁹ Yúqtaati-Itikáárioti ááyaritana wemá kutaruríq-í-náqá aúkáiye. yááyarena ²⁰ Ítuma naaópaqa yauweré kóuraiye.

waayúkama Ítuqtabama kéteta “webó-áágómá máíye” tirááe.

kóuraitata waabámmá móragaraqa áíkutaawanaboana Ítuma iyápó-annagaraqa aáwaqa kanaaráq ínaraamiye. ²¹ ínaraawata Ítuni noganéq-wáyúkámá ítéta tirááe: “wemá aúnn-ááímmá kéíye.” téta iréta áwíqme íneta

irááe. ²² Yérútáárebake aapinaa-káyúkámá tirááe: “wení aúnobaga webó-áágómá Tááqtaani aágoma máíye.” tirááwata tébakaqa tirááe: “kuti-áágóní aboágaráqá wemá maqné-kúti-áágómá kéwaqtuwaiye.” tewata ²³ Ítuma waayúkama yaáyarena tiráíye: “náaraq umá webó-wámá wenamááríq kanaaráq kéwaqtuwaiyo? ²⁴ ááqibo móra-marukoma yáíkaqa umáqtuwainata tébákáq-tebakaq ááíqa íyana mi-márúkóní waayúkama paá íma mánibo ánataginoe. ²⁵ miráuma ááqibo keqnáámmá waayúka-annama yáíkaqa umáqtuwainata tébákáq-tebakaq ááíqa íyana min-ánnámá paá íma mánobo ánataginoe. ²⁶ keqnáámmá Tááqtaama wenamááríq kéwaqtuwena wegáráq íma paá maéna arááq-auma aurániye. ²⁷ waayúkama imaamu-nákóní naaúpaqa wení oótamma moyámmá mayánéna íma kanaaráq perániye. áqnaabaqa naakóní aboámá yáqtoqma ánnáma ámíqtuwena moyámmá kanaaráq mayániye. ²⁸ áraimma kétima-timune. taákaqa máráro! máqtemma kúmiq-yataakoma máqtemma kebó-yátáákómá máqten-awíqa yamá aráápain-aimma paábaq maráinana atóbaginiye. ²⁹ ááqibo waayúkama Áánúqtuni Aokaq-Áágótábámá áwíqa yamá aráápainanama kí-kumiq-yaqtaqa paábaq ímarainana íma atóbaginibo paá wániye. min-nákóní negígómá paá wáinana máqte-kanaama aákaq yoqmá aónaniye.” téna tiráíye. ³⁰ ááqibo weqtábámá “kuti-áágómá arunóbáqá wáíye” aapinaa-káyúkámá tiráápoana Ítuma mi-wáéqmá-ítái-áípí tiráíye.

Ítuni anóama ábâkoutaagaraqa

³¹ anóama ábâkoutaagaraqa iréta naa mátûpaqa máeta wemmá ááyaraae. ³² yaáyaawata waayúkama yaayorupamá wenaúkápáqá maraq máeta timá ámikaae: “enanóama ábâkoutaagaraqa máápaq máeta kááyaae.” tewana ³³ Ítuma tiráíye: “ketinó náawabiyo? ketibâkoutaa náayubiyo?” téna ³⁴ maraq máe-kayukama karáqma káyimonena tiráíye: “aónaaro! ketinóma ketibâkoutaagaraqa maa mááe. ááqibo ³⁵ Áánúqtuni kaqtó kéina-nakoma wé ketibâqa ketímanaqa ketinóma miyé.” téna tiráíye.

4

ayummá ubín-nákóní waéqma itái-áímmá

¹ aapinaammá non agínaupaqa móragaraqa timá yímitata ôriq umá aaraukáqá yorupamá áíkutaawana wemá nópí-káárébí nopí ko máitata waayúkama yorupamá agínaupaqa maraq máqe-uraae. ² ááqibo Ítuma wení iyápó-annama netuqyaa-kátáámá timá yímikaiye. waéqma itái-áímmá taíganimma timá yímikena wení aapinaapí tiráíye: ³ “ítáaro! móra-nakoma ubín-nákómá ayummá iyaabítaqa ínínapoana kóurena ⁴ ayummá iyaabítaqa itana tébakaq-ayumma aapi kuqturáitata numagómá yama narááe. ⁵ yaímma-ayumma óqta-marabi kuqturáitana pááqya-marama wáitanaboana páátákáá utáitana ⁶ ááqibo ánúqa íma wáitana aabaúmá utáitana aayákagurariye. ⁷ yaímma-ayumma námagaraan aúkaapi kuqturáitana námama ôriq uráitana karaan aúkáapi titipáá umá wáenaboana ayummá aayákaguraitana arammá íma itáíye. ⁸ tébakaq-ayumma íráqô-mararaqa kuqturáitana arammá ôriq umá itáíye.” téna tiráíye: ⁹ “ááqibo aáqa wáinakoma itáíno!”

nôraq umábi waéqma itaígómá

¹⁰ ááqibo wemá iyápó-annagaraqa yaímma-wayukagaraqa paá máeta Ítumma wení iyápó-annama waéqma itái-áíqtábá ítama aónaraae. ítama

aónaawana tiráiyē: ¹¹ “keráwáqá kenamáa Áánûqtuni márûqtabama waéqma itái-áípi itánéqa itánóe. ááqibo tébakaq-wayukama paá-waayukama íma arútama itánóe. waéqma itái-áípi íma kéitaawana ¹² Áánûqtu yeqtábá mirá-tiraiye:

‘yemá yúrapike káonetamanibo yirunapó ikáonaae.

aónáiq-aonaiq kéeta íaonanoe.

itáiq-itaiq kéeta íma itánóe.

ááqibo yaákake íma itétama yirukógáráqá íma itáiyana íyakoma íma táganiye.

ítaiyakakaatati kúmiq-yataapikema kebó-yátáápikekáráqá waeráné oné.

waekáiyakakaatati yetí kúmiq-yataaqa kebó-yátáákáráqá paábaq maréq atóbamayikanaa únnae.’ ”

téna tiráiyē.

Ítuma ayummá ubín-nákóni aúpáq-wátáágón áaimma timá yímikaiye.

¹³ yemá Ítuma Ítama aónaraiye: “wágáábaq tiráuna waéqma itái-áímmá íyaq kéitaa? ááqibo íma itéqa náaraq umáwaq máqtemma waéqma itái-áímmá itánô? íma itéqa íma itánóe.” téna tiráiyē: “maami waéqma itái-áíkkóni áaimma miráuma wáiyē. ¹⁴ ayummá ubín-nákómá Áánûqtuni wátáama ayukáá iyaabítáa kéiyē. ¹⁵ kéitana aakáá-káyúkámá Áánûqtuni wátáama kéitaawana ááqibo webó-wámá Tááqtaama numagóráá páátákáá yirunóbáké Áánûqtuni wátáama moyámmá kémayaiye. ¹⁶ ááqibo óqta-mararaa-kayukama Áánûqtuni wátáama itéta yirukaké yáqtoqma yimuqá maréta kéitaae. ¹⁷ kéiteta ááqibo kogonaagó umá máqe-ureta uwáyu matéta pááqya-kanaama kéyaqtoraawata waayúkama Áánûqtuni wátáayaba yíkamowatama páátákáá Áánûqtuni wátáayabama yíbô kégaitata yinaaemma kéumayikaae. ¹⁸ tébakaq-wayukama náma-mararaa máeta Áánûqtuni wátáama kéiteta ¹⁹ ááqibo yópáq-yátááqqtábámá maqné-yátááqqtábámá yúyánámmá kéitapoata óqtaama oótakaraqa kéyikaipoata kéqokeq-yaqtaqa kéyikaipoata yirunóbáqá titipáá kéitana Áánûqtuni wátáama kááyakaitana arammá yirukaqá íma itáiyē. ²⁰ ááqibo káqo-kayukama íráqô-mararaa mááwana Áánûqtuni wátáama kéitaawana yirukaké yáqtokaawana íráqôn-aramma yirukaqá ôriq umá itáiyē.” téna tiráiyē.

iramá kúraqma táganiye.

²¹ móra-nakoma iramá kúraqma aúpáqá kémaraiyo? ímiye. abarokáqá kémaraitana kégaiye. ²² keqnáámmá máqtemma aúpáqá wái-qtataaqa abarokáqá aurániye. máqtemma kumayupí wái-qtataaqaq ómmá kamá yupayo ínata aónanoe. ²³ aáqa wáina-nakoma itáino!” téna tiráiyē: ²⁴ “máqtemma itaígómá arupú umá itáaro! náaraq umá-yataarabi améqa mimórá-yátááqá mayánóe. mú mikákáa umá mayánóe. ²⁵ ááqibo móra-nakoma taíbaq-yataaqa wáinanama keqnáámmá taíbaqa mayániye. ááqibo móra-nakoma íma wáinanama ímaya inana wení kéqokeq-yataaqa káqo-wama mayániye.” téna tiráiyē.

kéitorain-ayukoni waéqma itái-áímmá

²⁶ Ítu óq-aimma tiráiyē: “Áánûqtuma kawáá kéi-maruqa nóikaa-maruraq wáiyô? maaráuma wáiyē. ááqibo móra-nakoma ayummá yópáqá iyaabítáaqa uréna ayúkóni óq-mayaima íkemayaiye. ²⁷ nokáámma waguréna wágáama itó-uma uréire kéena ayummá paá kéitorena anómma kéumitana

maan-nákómá íma ítaraiye. náaraq umá pááq kéiyó? ²⁸ maragómá wenamááríq áwáqnaa itana karaa-qtatááqá kéitorena arammá kéiyena émma áqnáabaqa árúma kéutena anaaékaqa anómma aurániye. áqnáabaqa pááqyamma kéutena mú mikák kéuyena anómma múkáurena arámma kéiyaiye. ²⁹ naí-kánáámá arammá ábuma kamágítana kégaraiye.” téna tiráiyé.

pááqyan-ayukoni waéqma itai-áímmá

³⁰ óq-aimma tiráiyé: “Áánûqtuma kawáá kéí-maruqa nóikaa-maruqa wáiyó? minnáyaba waéqma itai-áímmá nóine ténúnô? ³¹ maará kéiyé. pááqyan-ayumma marabí ukáitana ³² anaaékaqa anómma yaaráá umá itoráinata anón-amama yáinata numamá iréta ánáamma amaraqá kéoe. Áánûqtuma kawáá kéí-maruqa miraráá kéena wenôpaqa mirá kéiyé.” ³³ téna wemá abarokák timá yímikena maami waéqma itai-áímmá taíbaqa timá yímikaitata ááqibo waayúkama itáawanama wemá timá yímikaiye. ³⁴ ááqibo paá waéqma itai-áípi timá yímikena ááqibo káqoyu yiyuwéna weni iyápo-annagaraqa máápaq-urena waéqma itai-áíkóni áaimma abarokák timá yímikaiye.

Ítuma timá ámitana uwáágoma ánataraiye.

³⁵ aabaúmá karáákák kúmitana Ítuma tiráiyé: “meran-ábápáq-ágínáúpáqá kó-onataae!” titata ³⁶ yaayorupamá paá máqe-uraawata waabáqtábá naaúpaqa kóoro timátuweta iyápo-annagaraq Ítugaraqa nópi-káárébi péketa wekáráq awíqmeta kóuraae. káqomma óq-nopi-kaarema yeráwáqté urááe. kégowana ³⁷ yaugikómá anón-uwaama kéyoraitana karááqtoqa ôriq umá kéitana káärenobaqa nokómá ôriq umá ya kéogiraitana ááqibo ³⁸ Ítuma nópi-kárégóni ayárepaqa kunúraqa aú waguráitata awáutureta tirááe: “tiráátinako, képuyunataama arummá íyaq kéiyó?” tewana ³⁹ itó-urena nokóqtábámá tiráiyé: “paá mááo!” titana uwáágoma ánatagena paá yaákare wáqe-uraiye. wáqe-uraitana ⁴⁰ Ítuma tiráiyé: “nôraq itanáq táaqa karáiyó? nôraq itaráq tirunóbáqá íkéitaa? íyaq tágaguraiyo?” titana ⁴¹ yáaqa paá kégaitata tirááe: “maan-nákómá náawabiyo? wemá timá yímikaitata uwáágoma nokógaráq kaqtó urááye.” téta tirááe.

5

Ítuma kuti-áágómmá waqtukéna waagómmá atóbamakaraiye.

¹ nokaayúkóni meran-ábápáq-ágínáúpáqá iréta Kerátinêti-marukaqa irááe. ² irááwana Ítuma nópi-káárébi ké yáubaraitana móra-nakoma máátíq-máatiq-murianobake yáubarena min-nákómá kuti-áágógaráqá máqe-urena aíboqnaaboqa uréna ³ máátíq-máatipaqa kéwaitata waayúkama kanaaráqá ánnáma íkégutomiye. ⁴ ááqibo waayúkama akoqnáá-annagaraqa kútówana wemá paá yarákéna máqten-annama wemá akoqnáá mú mikákáámmá máqe-urena máqte-kayukama wemá imaamumá mú mikákáámmá máqe-uraitata waayúkama wemmá íma kanaaráqá yáqtoqma áyabaa kéomiye. ⁵ wágááraqa nokáákaraqa wemá anubaqá muriánóbáqá uréire kéena wááqqa kéyena óqtanapo wenamááríq kégaraiye. ⁶ ááqibo wemá ayáqtáákake Ítumma káonena kabe-kabe umá uréna araayukaqá yó peréna ⁷ akoqnáá-aagaraqa tiráiyé: “Ítuo, emá Áánûqtuni áanikoma máane. Áánûqtu wemá mú mikákáá utái-manikoma máiyé. kemmá nôna umátikainono? ketí

anónnáma ítimiyo! Ítikamuwo!”⁸ miráuma kítitana Ítuma tiráiyē: “kuti-áágô, wenaúnobake yáubaa!”⁹ enáwîqa náawabiyo?” titana “netuqyaa máunaboataa ketíwîqa Waabámáunatae.” téna¹⁰ tiráiyē: “maakáqá mánataa máunatae. káqo-marabaqa kóiyaba íkétikaitae itaa timátikao!” titana¹¹ taíbaq-poma anuraqá kénaawana¹² wemá tiráiyē: “timá timinataa mi-pógóni iyaqnoabaqa pékunatae.” titana¹³ Ítuma tiráiyē: “pékor!” titata yáubareta pógoni iyaqnoabaqa pékaawata máqte-pogoma tiyáápa-wayuka áiyayaa-poma (2,000-poma) áitabaqa péketa nopí péketa pukurááe. pukurááwata¹⁴ pórawaqtí yiboámá kaba-kabe umá kóureta máqte-kayukama timá yímikaawata waayúkama aón irááe.¹⁵ Ítunopaqa irááwana kuti-áágómá naayóbáqá wepí máqte-urai-nakoma unáákáqtôgaraqa maraq máqte-uraitana aákoma kanaaráqá uráitata káonaawana yemá yáaqa kégaiye.¹⁶ ko aónatuweta ye-káyúkámá kuti-áágógárq-nákóqtábámá pógóqtabama timá yímikaawata¹⁷ Ítumma timá ámikaae: “ketáái timáápake kóaa!” tewana¹⁸ Ítuma nópi-káarébi kéberaitata kuti-áágógárq máqte-urainakoma tiráiyē: “etê kóonaare.” titana¹⁹ Ítu tiráiyē: “ímiye. enamáápaqa ení waayúkagaraqa yauweré kóaa! uyátarai-nakoma emmá umákaiqtataqtaba timá yímiyo! wemá íráqôniq umákaitaba timá yímiyo!” titana²⁰ kóurena tiyááka-naa-marupaqa uréire uréna Ítu nôrabi umákaiqtabama timá yímikaitana máqtemma Ítaraawana yáaqa karáiyē.

pukuráin-inaaruma awáutumakarena aaragóni naae-karímá atóbamakaraiye.

²¹ ááqibo Ítuma móragaraqa meran-ábápáq-ágínáúpáqá iráitata waayúkama yaayorupamá nokaayúkóni agínaupaqa wenôpaqa áíkutaae.²² áíkutaawana móra-nakoma Yááirati aapinaan-nááópáké anó-naqa iréna Ítumma káonenama arupi yauwaguréna²³ tiráiyē: “ketiyáámûkoma képukiye. emá ayáánapo ánêkukuqa inanamá érákainana atóbena paá mániye. miráuma yínónô?” titana²⁴ wegáráqá kóuraiye. waayúkama ôriq umá yayorupamá wenanaaépaqa wakéta wekáqá áíkutaawana²⁵ móra-inikoma naaegárimá títaupake kaayaq-káritímáátíráqá ákaraitana²⁶ netuqyaa-tótáa-wáyúkámá óqtamma áwáqnaa iyábá yímimanibo karímá íma érákaitana paá mayáiq-mayaiq umá kémayaitanaboana wení óqtamma ánataguraiye.²⁷ ááqibo wemá Ítuqtabama ítarena yaayoruparáá-kayukagaraqa ya máena auyánánóbáqá ítaraiye:²⁸ “Ítuni unáákáqtômma ánêkukuqa onanamá ketí karímá étikaniye.” téna wení unáákáqtômma ánêkukuqa uráitana²⁹ naaegómá páátákáá káqnáguraitana wenaúnobaqa wení karímá atóbaguraiye téna ítaraiye.³⁰ Ítuni imaamugómá kóuraitana ítarena tiráiyē: “náawa ketí unáákáqtôraqa ánêkukuqa uráiyô?” titata³¹ wení iyápó-anna-wayukama tirááe: “yaayorupamá áíkutaawa yimónarema nôraq itaa tirááno? ‘náawa ánêkukuqa uráiyô?’” tewana³² Ítuma paá abáá-urena ánêkukuq-nakoma aónane ínana³³ aaragómá karímá atóbamakaraitana ítáimma karáitana aqtete kéena aúbáq arupi yauwaguréna máqte-qaqtaqaq Ítumma timá ámikaitana Ítu tiráiyē:³⁴ “ketiyáámûko, ení áyaqa timí-yátáákómá arunóbáqá Ítaraanaboana ení karímá érakaraiye. kanaaráqá kóaa! ení karímá ánataguiye.”³⁵ kítitata waayúkama Yááiratini naaópake iréta timá ámikaae: “enayáámûkoma pukuráiyē. aúba-naqtaba íbáqyuwao téq timá ámiyo.” tewana³⁶ Ítuma yetí watáama íbáqyukena tiráiyē: “áaqa ígáino! áyako tágagino! arummá amíno!”³⁷ téna tébakaq-wayukayabama

tiráiye: “máaro! tinaaépaqa íma yeró!” titata Pítaa Yêmitigaraqa Yóáanegaraqa wenanaaépaqa kóuraae. ³⁸ kóureta aapinaa-nááópáke anónakoni naaópaqa irááwata waayúkama wááqa kéowana aónaraitata anókaqa ibiqá kéyaraae. ³⁹ naaúpaqa pékena tiráiye: “nôraq owata wááqa kéyoo? nôraq owata ibiqá yaráánabiyo? iyápóma íma pukuréna paá au waguráiye.” titata ⁴⁰ waayúkama kaaqaari kéténe téta wíraama urááwana tiráiye: “máápaqa yáubaaro!” téna iyápógoni aboágáráqá anóagaraqa Pítaagaraqa Yêmitigaraqa Yóáanegaraqa inaarúgómá wayákáa uréta ⁴¹ wení ayáákaqa yáqtokena tiráiye: “tarítá kúmi!” maa-kátáágóni áaimma miráuma kétiye: “inaarúgô, ké kétupo itóaa!” ⁴² titana itó-urena uréire uráiye. anómma aúkurainaboana (12-karitimaatima) uréire uráitata waayúkama páátákáa yáaqa ôriq umá karáitata ⁴³ Ítu akoqnáa umá tiráiye: “waayúkama ítima-yimero.” téna timá yímikaiye: “maan-ínáárúmá aáwaqa amiyo!” téna tiráiye.

6

Náátárêtibaqa waayúkama Ítuqtabama yinaaéma umákaraae.

¹ mikáké kóurena wenamáápaqa iráitata wení iyápó-annae wenanaaé wakááe. ² ááqibo Tabaatiráqá aapinaan-náúpáqá wemá aapinaammá kétima-yimitata netuqyaa-káyúkámá itáawana yáaqa kaitata tirááe: “maan-nákómá náakakenaq maan-áápínáámmá matáiyó? nóikaan-itaigoma ámitanaq matáiyó? náaraq umáwaq anón-awaameqa wenayáánapo kémaiyaio? ³ wemá káámúqtaa-naqiye. Máriaani áanikoe. wenábâkon áwíqa Yêmiti Yóteti Yúqtaati Tááímonigaraq wáiyé. wenáukoyaama ketáágáráqá kémaae.” téta weqtábámá áa awááguraawana ⁴ Ítuma tiráiye: “Áánúqtuni watáá-wataa-nakon áwíqa máqte-mapapa anómma uwíniye. ááqibo wenamáápaqa wení wáátigogaraqa wenánnágaráq kíkapa anómma íma kéuwiye.” ⁵ téna mikáqá wemá anón-awaameqa kanaaráqá íma maténa ááqibo pááqya-kari-wayukama ánêkukena yetí karímá atóbamayikaiye. ⁶ ááqibo waayúkati yíyako íma tágaguraawana yeráwáqá irummá íma itáraapoana Ítuma karáitaiye.

Ítuma wení iyápó-anna-wayukama timáyikáitata kóuraae.

anaaékaq káqo-kaqo-marupaqa aapinaammá ko kétima-yimiye. ⁷ wení iyápó-annama títaupake kaayaqá yááyaraitata kaaya-kaaya umá kówana timáyikaraiye. kuti-áágómmá kanaaráqá waqtuwaigáae téna imaamumá yímikena ⁸ tiráiye: “koéqa taíbaq ímáyaaro! paá yáumma mamé kóoro! kamááma unáámmá óqtamma íma mayéra paá kóoro! ⁹ maqné-áitáúq-ánáámá kanaaráq éra ááqibo kímora kúberai-unaakoqtoma kúberaaro!” téna ¹⁰ timá yímikaiye: “móra-naupaqa peréqa mi-márúkáqá maéq mi-nááúpáqá wáero. ¹¹ ááqibo móra-marukaqa waayúkama íma agoyáá umátiketa keráwáqtí wátáama íma itétama mi-márágóni kaitôgomma títaupike ayúmóro. ayúqtuwaiyanama yetí negi-yáqtááqá paá wániye.” ¹² titata kóureta abarokáqá tirááe: “waayúkao, keráwáqtí kebó-yátáápike waéráaro!” téna ¹³ taíbaq-kuti-aagoma waqtukéta netuqyaa-kári-wáyúkama matawékaraqa péketa atóbamayikaraae.

Yóáane nommá perai-nákómá náarabi umá pukáimiye.

¹⁴ maannááyaba Êrôti anómma yabíkái-nakoma ítaraiye. Ítuni áwíqa anómma utáitana ítaraiye. yaímma-wayukama tirááe: “Yóáane nommá

perai-nákómá pukuráipike itó-urena imaamugárágá kéiyé.” tewata¹⁵ yaímma-wayukama tirááe; “Íráiyamiye.” tewata tébakaqa tirááe: “naayó-kátáá-wátáá-nákáánákómá wemá watáá-wataa-naqa máiyé.” tewana¹⁶ Êrôti ítarena tiráiyé: “Yóáanema kemá aqnómmá arákáunana wemá keqnáámmá itó-uraiye.”¹⁷ téna ááqa ítarena aanibo wemá wení waayúkama Yóáaneqtabama naayóbáqá timáyímkaitata uréta Yóáanemma yáqtoqma kaarabútibi ánnáma kútaane. miráipoana Yóáane kaarabúti matáiyé. Êrôtini ábákoma Píripini ánáakoma Erótiati Êrôti yabitimá moyámmá matáitana minnáyaba¹⁸ Yóáane naayóbáqá tiráiyé: “enábâkoni ánáakoma yabitimá mayáánabo! ímayaa!”¹⁹ miráipoana Erótiatini áyámma itana Yóáanema ikámma puínéna kéiyé. ááqibo íma kanaaráqá ikamíniye.²⁰ Êrôti Yóáaneqtabama ááqa kégaitana Yóáaneni kateko-ááitábámá ítaraitana aokaq-naré téna ítaraiipoana Êrôti kawáá umákaraiye. Yóáaneni watáa ítaraimma ááqa kégaitana amukaráq maqmá kéitaiye.²¹ mí táoqa Êrôti wení marákárai-kanaayaqa óniqa kauténa wení maqné-wáyúkáyábámá mú mikáq anó-kayukayabama Kááriribake anó-kayukayabama kaumá yímkaitana²² Erótiatini ayáámûkoma imá yamáyíkaitana Êrôti amuqá marakéna tiráiyé:²³ “emá akáinaama ítama timónaao! ítama timónenaqa aménúne. kemá yabikáuna-yataaqtaba tínaqa aúkáapike aráqma mórabaq aménúne.” téna tiráiyé: “máqtemma ítama timónenai-yataaqa aménúne.” titana²⁴ wemá yáubarena anóama ítama aónaraiye: “nóiqtabawaq timiyó ténúnô?” titana anóama yawwéqma tiráiyé: “Yóáane nommá perai-nákóni aqnóné.” titana²⁵ ayáámûkoma páátákáá kóéna Êrôti máipaqa iréna ítama aónena tiráiyé: “Yóáane nommá perai-nákóni aqnómmá táápepi timiyábá kétikaiye.” titana²⁶ Êrôti arummá ôriq umá kéitana ááqibo namuq-wáyúkátí yúbáq wenáama tiráinapoana íma kaaqaari téna²⁷ páátákáá wení kawáá-náqá timá ámikaiye: “aqnómmá ko mamé iyo!” téna timákáitana kóurena kaarabútibike aqnómmá ko aráqmena²⁸ táápepi mamé iréna inaarúgómmá má ámikaitana inaarúgómá anóamma ámikaiye.²⁹ miráitata Yóáaneni iyápó-annama ítátuweta iréta arááq-auma ya matéta máátiq-máatiq-muriapi mó-uqtamakaraae. miráuma Êrôti aákaqa makéna Ítuqtabama tiráiyé: “Yóáane pukáipike itó-uraiye.” téna tiráiyé.

Ítuma taíbaq-wayukama aáwaqa yímitata narááe.

³⁰ Ítuni iyápó-annama wenôpaqa yawweréta máqteniq aráátababi máqtenaimma timá yímikaataba timá ámikaae.³¹ ááqibo taíbaq-wayukama keyewata Ítuma wení iyápó-annagaraqa aáwaqa íma kanaaráq naráámiye. íma narááwana Ítuma iyápó-annama timá yímikaiye: “kenamáataa káqopaqa ayáqtáákaqa ónúntae. keráwáqá aagaq-naagáq téq mikáq aagaínoe.” titata³² nópi-káárébi yenamáa Ítugaraq kaqmáapaqa kóuraae.³³ ááqibo kéowata taíbaq-wayukama yimónareta yeqtábámá ítareta máqte-marupake marabí yó-yo umá yetí aqnáabaqa kaqmáapaqa irááe.³⁴ Ítuma nópi-káárébi ké marabí kukénama netuqyaa-wáábámmá kýmimonena arummá umayíkaraiye. yetí yabi-í-náqá íma máitata tipi-típiraa umá mááwana miráuma yimónarena netuqyaan-áápináámmá kétima-yimiye.³⁵ aaqá ékitata wení iyápó-annama iréta tirááe: “aaqá kéekibo kaqmáápapoana³⁶ emá timá yíminata kó éta aáwaqa naa márúpake ko meyámmá máyáaro.” téta tewana³⁷ Ítu tiráiyé: “keráwáqá aáwaqa yímero!” titata yemá ítama

aónaraae: “nóinapi aáwaqa meyámmá mayánúnataabiyo? kaayaq-tiyááká-wáyúká áiyayaan-oqtakoma (200-kína) íumaataraiye.” tewana ³⁸ Ítuma tiráiyē: “yammá nōraq umá wáiyō? ko aónaaro!” titata aónatuweta timá ámikaaē: “morá-tiyaapaq-yamma kaayaq-nóyáákáráqá wááē.” ³⁹ tewana Ítuma wení iyápō-annama timá yímikaiye: “máqte-kayukama áápēpaakaqa maraq máero téra timá yímero!” titata ⁴⁰ aramá máqe-uraaē. yaímma-wayukama tiyáákawayuka áiyayaakaraqa (100) maraq mááwata yaímma-wayukama kaayaq-áiyáyáákáráqá tiyáákagaraqa (50) máqe-uraaē. ⁴¹ mááwana Ítuma móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaq-nóyáákáráqá maténa wíyōkaqa karáqma káonena amuqá makéna nunamupí “tikáiyē” tiráiyē. tiréna yammá kíqtíraaq umá wení iyápō-annama yímikaitata yemá waayúkama yímikaaē. kéqnáámmá kaayaq-nóyáákáqá yáikaaq umá yímikaiye. ⁴² yakaráq noyáákaraq yímikaitata máqte-kayukama nátuweta yímūqa yaitata ⁴³ wení iyápō-annama yuqáan-aqto-atoma aiqma aíqturaawata títaupake kaayaq-únámmá ógíqma aíqturaae. ⁴⁴ yagaroqtamá naa-káyúkámá títaupake kaayaq-wáyúkámá naikamá tiyááká áiyayaa-kayukama narááē (5,000).

Ítuma non ánanaakaqa náuraiye.

⁴⁵ natúwáawana Ítuma páátákáá wení iyápō-annama timá yímikaiye: “nópi-káárébi Beqtáirapaqa meran-ábápáq-ágínáúpáqá áqnáabaqa kóoro! kemá anaaékaqa yénūne.” téna waabá-káyúkámá timá yímikaiye: “kóoro!” téna tiráiyē. ⁴⁶ timátuwena anuráqá nunamummá mú tiráiyē. ⁴⁷ enáinobaqa iyápō-anna-wayukama nópi-káárébi nokaayúkóni aúkáapimma mááwana Ítuma wenamáa iyuwéna marabí máqe-uraiye. ⁴⁸ uwáágoma ôriq umá kéyoraitata wení iyápō-annama nópi-káárébi íma kanaaráq kéowana Ítuma yimónarena nokáá-nokaamma non ánanaakaqa yeqtôpaqa kéyena yátamakítata káonaawana ⁴⁹⁻⁵⁰ yáaqa kégaitata íkatíqa kéeta yúyánánóbáqá “waátáē!” tirááē. yurááwana Ítuma páátákáá tiráiyē: “ké kéyune. táaqa ígáino!” téna ⁵¹ nópi-káárébi yetê pékaitana uwáágoma yoqma ánataguraiye. iyápō-annama yáaqa ôriq umákaitata yúyánákó taitawaa kéiyē. ⁵² yakaq awaaméqá in-ááímmá íkéitaawana yetí yáakoma ummamá ôriq uráiyē.

Ítuma Kénnétáaretibaqa karímá atóbamayikaraiye.

⁵³ nokaayúkóni meran-ábápáq-ágínáúpáqá iréta mararáqá Kénnétáaretibaqa yáá amakéta nópi-káárémá ánnáraqa kútaae. ⁵⁴ nópi-káárébi ké yáubaraawata waayúkama páátákáá Ítumma káoneta itaraae. ⁵⁵ itareta máqte-marukaqa uréta karí-wáyúkámá kúkutaaraqa maréta maméta Ítu máipaqa irááē. ⁵⁶ máqte-mapáqa Ítuma uréire uráipaqa naa-márúkaqa yópáqá máqtepaqa waayúkama yetí karí-wáyúkámá meyámmá kémayai-marukaqa mamé iréta egaa aéta tirááē: “ayúwénata ení wáqtôraqa karí-wáyúkámá ánekuyoro!” tewata máqtemma ánékuyowana yetí karímá éyíkaitata atóbaguraaē.

7

áitaubikoni aapinaamma

¹ Péra-ti-wayukama yaímma aamá aúmakaan-aimma itaraa-kayukagaraq Yérútáárebake iréta Ítunopaqa áíkutaae. ² yaímma Ítuni iyápō-annama iyáámma íma tete éta aáwaqa kénaawata yimónaraae. ³ ááqibo

Pérati-wayukagaraqa máqtemma Ítiráaeo-wayukagaraqa yetí yítaubikoma timáyimikaawata iyáámma íma kateko umá tete étama aáwaqa ínewaomiye. ⁴ keqnáámmá aáwaqa meyámmá matéta íma tete étama ínewaomiye. yítaubikoma taíbaq aammá aúkai-kataama yímikaawata yemá mirá kéoe. táápeqa tete iyábá nawimmá tete iyábá taawemá tete iyábá kéqokeq-yaqtaqa tete iyábá miráuma tete kéoe. ⁵ miráitata Pérati-wayukama aamá aúmatan-aimma yirááti-kayukagaraqa Ítumma ítama aónaraae: “nôraq itata ení iyápó-annama ketáái-títaubikoni aamá íkeiteta iyáá-paigaraqa kénao?” tewana Ítu yawuwéqma tiráiyee: ⁶ “Áítáíya keráwáqtábámá áraimma tiráitaq kaaqaari-wáyúkámá mááe. naayóbáqá wemá miráuma agatáiyee.

Áánûqtu kétiye.

‘maa-káyúkámá paá yóyaukake tíwîqa múte kéyauyoe.

yetí yirummá ketôpaqa íma kémaraae.

⁷ aamá aúmatan-aimma waayúkama ye túyánápíké kétéraatewaq yeráwáqá

Áánûqtuni aamá aúmatan-aikaa kéitaae.

miráipoana ketíwîqa múte yawíyawaigoma yíwáqnaa kanaarácq íniye.”

téna agatáitata ⁸ Ítuma tiráiyee: “keráwáqá Áánûqtuni aammá aúkai-qtataaqa keráwáqtí tinaaeépaqa yuwéq wáátigoni maníqá paá yáqtoqme kéoe.”

téna tiráiyee: ⁹ “keráwáqtí maníkóní watáama yáqtoqme kéeta Áánûqtuni watáama yuwéta íkeitaae. ¹⁰ naayóbáqá Móteti tiráiyee. ‘enabommá enanókaraca kaayoné umá yíwîqa múte yauyuwo! kaqtó umá yabíqyikaa! ááqibo móra-nakoma wenaboqtábámá wenanóqtabama táí-aimma tíanama arááqa ikamínana puíniye.’ tiráitaq ¹¹ ááqibo keráwáqá kétee. ‘móra-nakoma wenaboqtábábi wenanóqtabama timá-yimena ‘kemá íma kanaarácq timénúne. timúna-yataaqa tíwaqnaa-yaqtaqa kóbaanie. Íbaru-aipi kóbaani wenáaimma mirá wáiyee Áánûqtunnae.’ mirá ténama ¹² aboámmá íma yíwáqnaa íniye. ¹³ keráwáqá Áánûqtuni watáama kéyuweq keráwáqtí aamá aúmakaan-aikaraq kéyuwaae. maami wái-qtátááriqa taíbaqa kéoe.” téna tiráiyee.

waayúkama táíq umá aamá kárate-qtataaqa

¹⁴ Ítuma waabámmá wenôpaqa yááyarena timá yímikena tiráiyee: “Ítáaro! ¹⁵ máqte-qtataqa arunóbáqá kóinama íma kanaarácq táíq éna ááqibo arunóbáké yáubatuwena yáwína-yataakoma minnáma táíq kéiyee. ¹⁶ taáqa wáinaaqa Ítáaro!” tiréna ¹⁷ waabá-káyúkáyôpake kóurena naaúpaqa pékaitata wení iyápó-annama ítama aónaraae: “maa-kátááqón áaimma nóinabiyo?” tewana yawuwéqma tiráiyee: ¹⁸ “tébakaq íma itáne umá íyaq keráwáqá ítaraao? ¹⁹ ááqibo máqtemma kégumibo paá áyapi kégumena miráipoana ayábopike kéyutugiyee.” miráuma Ítuma tiráiyee: “máqtemma naí-yáqtááqá kanaarácq nánoc.” ²⁰ móragaraqa tiráiyee: “arunóbáké yáubagurai-qtataaqa waayúkama táíq umá kéyiraatiye. ²¹ aúpáq arunóbáké táí-auyanamma iténa kebó-yátáákárîq kéena moyámmá kémayena waayúkama kéikamena ²² aaramá moyámmá yabitimmá kémayena aúrananna káena taíbaq-kumiq-yaqtaqa wáitana kaaqaari kétena negígómá kéena kéwakarena áwîqa yama aráápena táí-weganokanoqa kéen ²³ maami-kúti-yátáákómá waayúkgoni arunóbáké kéyaubena waayúkama táíq umá káraatiye.” téna tiráiyee.

aaragóni arupi itaígómá

24 Ítuma kóurena Tááya-marukaqa iréna móra-naupaqa pékena wemá máitata yemá aónaiyaba ikákaiye. ááqibo aúpáqá íma kanaaráq máqe-uráiyé. 25 móra-inikoni ayáámúkoma kuti-áágógáráqá máitana min anóama Ítuqtabama ítarena páátákáá wenôpaqa iréna Ítuni aítaupi aípaq aguráiyé. 26 min-ínikómá íma naaóq-inimibo wemá Pinítia Tíríabake iréna mibáqá wenanóama marákáraitana mibáké iréna Ítuqtabama egaa aráiyé: “ketiyáámúkoni arupiké kuti-áágómá waqtuwaaol!” titana Ítuma tiráiyé: 27 “ááqibo áqnáabaqa naaópaq-iyapogotaa aáwaqa yímiketáe. iyápógoni aáwaqa mamá iyákómá amiyábá minnáma íma íraqô-qtataaqiyé.” téna tiráiyé min-ínikómá tiráiyé: 28 “téna. ááqibo iyán áráaqa yaare-aménáápáqá maéta iyápógoni aáwaqa araaqtáma ábúpuma kénaae.” titana 29 Ítuma tiráiyé: “kateko-áímmá tiráánaboana kuti-áágómá enayáámúkoni arupiké yáubagina ení naaópaqa kóaaol!” titana 30 wení naaópaqa kóurena ayáámúkoma aónaraitana wemá wai-yááréráqá kanaaráq máitana kuti-áágómá arupiké yáubama ánatama kóuráiyé.

Ítuma aíbôq-nakoma atóbamakaraiye.

31 Ítuma Tááya-marupake Tááíranabaqa kóurena Tááíranabake Kááiriri-nokaayukaqa iréna Tekááporitipake tiyááka-marupakene iráiyé. 32 iráitata tébakaq-wayukama aíbôq-naqa awíqme Ítunopaqa irááwana wemá aamá ikéitena íma arupú umá kétitata egaamá arááe: “ayáánaipo ánêkuinanama atóbamakaniye.” tewana 33 Ítuma wegáráqá waabápiké awíqme kóurena ayáán-amama min-aíbôq-nákóní áárarapi makéna wiráátima wikéna amáábîraq ánêkukena 34 wiyôkaqa aónarena karagíkaráqá yumákáraiye: “yarótáyakaaol!” wemá Áárámê-aipike tiréna “íbaqta” tiráiyé. min-áikón áaimma aáqa yarótáyakao. 35 tiráitana páátákáá min-nákóní ááraramma yarótáguraitana óyauqa oyaaq uráitana wemá aamá kanaaráq kétiye. 36 miráitana Ítuma akoqnáá umá timá yímikáiyé: “atóbamakaiqtabama ítima-yimero!” titata máqtemma abarokáqá anókaqa timá yímikáiyé. timá yímikaitata 37 máqte-kayukama ítáawanama yáaqa karáiyé. yáaqa ôriq umá karáitata tirááe: “wemá máqte-qtataaqa katekoíq kétiye. aíbôqnaabôq-nakoma timá ámikaitana aamá kéitena kanaaráq kétiye.” téta tirááe.

8

Ítuma móragaraqa taíbaq-wayukama aáwaqa yímikaitata narááe.

1 pááqyamma anaaékaqa káqomma waabámmá anómma áíkutaáe. áíkutaawana yetí aáwaqa ánataguraitana Ítuma wení iyápó-annama yááyarena tiráiyé: 2 “maa-káyúkáyábámá tirumma kéumayikaunaboata keté kaumoyúpáámá máqe-ureta aáwaqa ikénaawaqa 3 kemá timá yíménatama naaópaqa! kóétama ayáqtáákaqa kéyepoqa aáwaqa íma yíménatama yúnááímmá ínóe.” titata 4 wení iyápó-annama tirááe: “kááyûq-mapaqibo taíbaq waqmé o-káyúkámá náakakena miráuma-aawaqa taíbaq mamá yiménúnataabiyo?” tewana 5 Ítu tiráiyé: “ení yammá nôraq-umabiyo?” titata “abapaké kaayaré.” téta yauwéqma 6 tewana Ítuma “maraq máaro!” timá yímituwena mi-qtámmá abapaké kaayaqá maténa nunamupí Áánûqtuqtabama amuqá makéna “tíkáiyé” tiréna kíqtíraaqa uréna wení iyápó-annama yímikaitata waabámmá yímikáae. 7 keqnáámmá noyááqa yakaráqá maténa nunamupí “tíkáiyé” tiréna iyápó-annama yímikéna timá

yímikaiye: “yímero!” titata yímikaae. yímikaawata ⁸ máqtemma nátúwáawana yímûqa yaráiyé. taíbaq-wayukama títaupake kaayaq-wáyúká-áiyáyáámmá (4,000) nátúwáawata ⁹ iyápó-annama ábûpuma araaqtáma abapaké kaayaq-únápi aíqturaawana Ítuma timá yímikaiye: “naaópaqa kóoro!” ¹⁰ timátuwena nópi-káárébi iyápó-annagaraqa péketa Táámánûtaa-marupaqa kóuraae.

Pérati-wayukama awaaméq-yátááqtábá ítama aónaraae.

¹¹ tébakaqa Pérati-wayukama utéta agaren áimma kététa ítama aóna-aona urááe: “wíyôkakena-awaameqa tiráátiyo!” tewana ¹² Ítuma karagíqa kéyena tiráiyé: “nôraq ítata íbêq-wayukama aati-aatimá ‘awaaméqá timiyo!’ kéteo? ké kétune awaaméqá íma yiráátéq íyimenune.” téna ¹³ yeqtópake yiyuwé kóurena nópi-káárébi móragaraqa pékena yanaapáq agínááúpáq kóuraiye.

Pérati-wayukagaraq Êrôtini yammá itorai-yáqtááqá

¹⁴⁻¹⁵ Ítuni iyápó-annama ááwaqa yiwikáqtuweta yewana kímora-yamma nópi-káárébi wáqe-uraitana Ítu tiráiyé: “keráwáqá Pérati-waayukati yammá itorai-yátáákaraq Êrôtini yammá itorai-yáqtááqtábámá aónama kawáá oro!” titata ¹⁶ minnáyaba watáá-wataa yé-íyáá tirááe: “nôraq itanáq mirá kétéyo? yammá íma wáitana mirá kétéye.” tewana Ítu yetí watáayabama ítarena ¹⁷ tiráiyé: “nôraq itaráq yammá íma wáiqtabama watáá-wataa kéteo? íyaq itaraao? póraanabono? aíbôqnaaboq kéoo? ¹⁸ túramma wáimma íyaq káonaao? tááramma wáimma íyaq kéitaa? íyaq taákaqa makááo? ¹⁹ kemá móra-tiyaapaq-yamma taíbaq-waayukama kíqtí-giti umáyikaraupo nôraq umá unáápímmá tébakaq aqtó-ááwáqá aíturaao?” titata “títaupake kaayaré.” téta yauwéqma tirááe: ²⁰ “ááqibo abapaké kaayaq-yámmá kíqtí-giti umáyikaraunata nôraq umá unáápi abûpuma aíqturaao?” titata “títaupake kaayaré.” téta yauwéqma tirááe. tewana ²¹ Ítuma ítama yimónaraiye: “paá íyaq arútama ítaraanabiyo?” téna tiráiyé.

Ítuma aúramma karopágurai-nakoma Béqtáirabaqa atóbamakaiye.

²² Béqtáirabaqa irááwata mikáqá tébakaq-wayukama aúramma karopágurai-nakoma áwíqme Ítunopaqa iréta egaa arááe: “emá ánekuinanama atóbamakaniye.” tewana ²³ Ítuma ayáákqa yáqtoqma yabitimá márûpake áwíqme kóurena aúrapí wiráátima wíqmakéna ayáánapo ánekukena ítama aónaraiye: “ára káonaano?” titana ²⁴ min-nákómá káonena tiráiyé: “kemá waayúkama yaaráa umá uréire kéowaq káonaune.” titana ²⁵ Ítuma móragaraqa aúrakaqa ayáámma makáitana íbêqa min-nákómá akoqnáa umá aónaraitana aúramma atóbamakarainana máqte-qtataaqa káonaitama ²⁶ Ítuma timá ámikaiye: “ení naaópaqa kóé! mi-márûpáké yéna márûpaqa móragaraqa íma yauweré iyo!” téna tiráiyé.

Pítaa Ítuni áaimma abarokáq kétéye.

²⁷ ááqibo Ítuma wení iyápó-annagaraqa Tétaría Píripai-marupaqa kégoweta Ítuma ítama yimónaraiye: “timá tíméro! waayúkama keqtábámá nóinae kéteo! náawabuno?” titata yauwéqma tirááe: ²⁸ “yaímma kétée emá Yóáane nommá péraakarai-nakoe kétéwata yaímma emá Iráíya máane téta kétée. tébakaqa emá Áánûqtuni watáá-wataa-nakomone kétée.” tewana Ítuma ítama yimónaraiye: ²⁹ “keráwáqá nóine kéteo? náawabuno?” titana Pítaa yauwéqma tiráiyé: “emá Áánûqtuni aúyánámmá Metáíya máane.”

titana ³⁰ Ítu timá yímikaiye: “keqtábámá waayúkama ítima-yimero!” téna tiráiyé.

Ítuma wemá aíqa íyábágáráq wemá puínítabagaraq timá yímikaiye.

³¹ Ítuma mirá-timatuwena wení iyápó-annama miráuma kéyiraatena timá yímikaiye: “ké Waayúka-Araaqa máune. taíbaq-yataaqtabama tíqa íniye. ketáái anó-kayukama uyátáráa-monoq-wayukagaraqa aapinaa-káyúkágáráqá anaaéma umátiketa tókamiyaqa pukónúne. púyónana kaumo-yúpáámá ánataginana tiwáutinaqa paá mánune.” ³² miráuma abarokáq titana Pítaa ítátuwena Ítumma áwîqme nékaqa mó áá awáágitana ³³ ááqibo Ítu wení iyápó-annama yimónarena Pítaamma áá awááguraiye: “emá webó-náqá máane. ketinaaépaq yáwao! enaúyánámmá paá waayúkagoni aúyánámíye. íma Áánûqtuni aúyánámíbo!” ³⁴ timátuwena wemá wení iyápó-annama waabákáráqá wenôpaqa yááyaraiye. yááyarena timá yímikaiye: “ááqibo móra-nakoma akáínana tinaaépaqa yínénama wemá wení akáígómá awikátuwena yuwáino! wenáuma mamé uwi-yátááqtábá kéyuwenawaq wení mááripuma múte kémayena tinaaé mamé yino! ³⁵ móra-nakoma paá mánaae ténama wení paá mái-yataaqa aúyoraniye. ááqibo móra-nakoma keqtábámá puyéna ketí átê-wataayabama puyénama wení paá mái-yataaqa mayániye. ³⁶ ááqibo móra-nakoma máqtemma mararáq wái-qtataaqa matokáinanama wení paá mái-yataaqa aúyokinanama nôraq ínyô? ³⁷ nóinapo wení paá mái-yataaqa móragaraqa meyánîq ínyô? ³⁸ ketí watáayabama íbêqa kebó-yúpááráqá keqtábá agaemá ínaqa ké Waayúka-Araaqa maéqa weqtábámá kemá yéna-taoqa ketiboní tágagi-yataakaraqa wení aokaq-káqtó-wáyúkágáráq yéqa mikáq kemá tigaemá umákanune.” téna Ítuma

9

¹ tiráiyé: “taákaqa máráaro! tébakaqa maakáq ító-uma paá máa-kayukama íma puíyana Áánûtuma kawáá kéi-kanaama akoqnáágaraqa yínata aónéta puínoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma káqowaraa aúkéna táqaguraiye.

² abapaké móra-wagaama pukitana Ítuma Pítaagaraqa Yêmitigaraqa Yóáanekaraqa yíwîqmena anón-anuraqa utéta yenamáa máneta urááe. mikáqá Ítumma káonaawana wemá káqowaraa aúkitata ³ wení unáákáqtóma waéqma táqagurena mú mikákáá wayámmá aúkitataa waayúkama tete umátúwáakakaatati íma miráuma wayákayana umá tágagine iné. ⁴ mirá umátuweta Iráíya Mótetigaraqa Ítugaraqa watáá-wataa kétéwata yimónaraawana ⁵ Pítaa tiráiyé: “yirááti-nako, maakáq mánunataama iráqônîq kéinataa kaumo-námmá taróq onúnataama mórama ennáé. mórama Mótetinnae. mórama Iráiyanna taróq onúnatae.” titana ⁶ yáaqa karáitata Pítaa tînîn-aimma íma ítaraipoana mirá-tiraiye. ⁷ ááqibo konnámá kukéna yemmá yawááq uráitana aagómá konnánóbáké tiráiyé: “tíkái-ketaanikoma máíye. máinaraq wenáama ítáaro!” ⁸ yemá yúrapike abáá uréta Ítumma wenamáa aónaraae. ⁹ anuraké kukááwana Ítuma timá yímikaiye: “káqo-kayukama aónaraawaigoqtabama ítima-yimero! ááqibo kemá Waayúka-Araaqa pukuráipike awaútinana itoínaqa mikáq kanaaráq timá yímero!” titata ¹⁰ wenáama ítareta kaqtó uréta ááqibo maannáyaba watáá-wataa

tirááe: “pukuráipike awaúturaigoma nóin-aainabiyo!” téta ¹¹ Ítumma ítama aónaraae: “aapinaa-káyúkámá kétee ‘Íráíya áqnáabaqa yíniye.’ nôraq itatáq mirá kéteo!” titana ¹² Ítuma yauwéqma tiráíye: “Íráíya áqnáabaqa kéyena máqte-qtataaqa yokaa-yokaa kéíye. ááqibo nôraq itana Waayúka-Araaqtabama Áánûqtuni agamatán-áipí mirá kétiyo? ‘wemá anón-aiqa mayáinatama waayúkama wemmá ayúqma ánatainoe.’ ¹³ titaqá kemá kétima-timune. Íráíya wágááabaqa iráinapoata waayúkama weqtábámá Áánuqtuni agamatán-áipí tiráiniq uréta máqte-qtataariq ónaae yíkái-qtataariq wekákáq urááe.” téna Ítuma tiráíye.

Ítuma kuti-áágógáráq-íyápómá atóbamakaiye.

¹⁴ kukéta tébakaq iyápó-annaraqa irááwata anómma waabá-káyúkámá yeqtôpaqa áikutaawata yimónaraae. aapinaa-káyúkámá Ítuni iyápó-annagaraqa aagaren áimma kétewata ¹⁵ waabámmá Ítumma káoneta iyánáaq umáreta uyaaté uréta agoyáá umákaraae. ¹⁶ Ítu wení iyápó-annama ítama yimónaraiye: “nóiqtabama yegáráqá aagaren áimma kéteo?” titana ¹⁷ waabáipíké móra-nakoma tiráíye: “yirááti-nako, ketáanikoma enôpaqa áwîqme uráunana wení arupi kuti-áágómá máitana aamá íketitana ¹⁸ kuti-áágómá yáqtoqma marabí kéyuwaitana wemá áwaayaamma agíkíqá kéitana óyaukaqa agaregómá ôriq kétena arááteru-teru kéíye. kemá ení iyápó-annama ítama aónaraune. ‘kuti-áágómá arupiké waqtuwánô téq itáunata kanaarác ima waqtukááe.’” titana ¹⁹ Ítu tiráíye: “Íma ítáa-araakotaama mááe. nôraq umá yupaawaq keráwáqtê mánuno? keráwáqtí íitai-yataakoma tîbô kégaitaqa nôraq umá yupaawaq miráuma ónúnô? iyápóma áwîqme kekáqá yero!” titata ²⁰ iyápóma áwîqme irááwana Ítuma máitana kuti-áágómá wemmá aónarena iyápóma yáqtoqma marabí yukáitana aúgoma kaipú-kaapu uráitana óyaukake agaremá arááteru-teru uráíye. ²¹ Ítu wenaboámmá ítama aónaraiye: “nôraq umá yupaawaq wegáráqá máqce-uraiyo?” titana aboámá yauwéqma tiráíye: “pááqyan-iyapoma máikakene. ²² taíbaq-kanaama irabí yukéna nopí yukéna arááqá ikámita ááqibo emá arummá umátikaa! emá kanaarác énnaraq tíwáqnaa uwo!” titana ²³ Ítu tiráíye: “náawabi keqtábá arupi ítama aruténama máqte-qtataaqa kanaarác íniye.” titana ²⁴ aboámá íbiqá yaréna tiráíye: “kemá tirupi kéitaupo ketí itaígómá pááqyamma itaígóqtábámá tíwáqnaa uwo!” titana ²⁵ Ítuma waabámmá yimónaraitata ya áikutaawana kuti-áágóqtábámá abarokáqá akoqnáá umá tiráíye: “aíbôqnaaboq kuti-áágó, kemá timá ámenaa iyápógoni arunóbáké yaúbagaao! yaúbarema móragaraqa arunóbáq íperaa!” titana ²⁶ wááqá yumátuwena iyápóma marabí yukáitana aúgoma kaipú-kaapu uráitana yáubaguraiye. yáubaraitana iyápóma pukurénaraa máqce-uraitata waayúkama tirááe: “pukuráíye!” tewana ²⁷ Ítuma ayáámma yáqtoqma awaútutana itó-uraiye. ²⁸ Ítuma naaúpaqa pékuraitata wení iyápó-annama aúpáq ítama aónaraae: “nôraq itatáá ketáámá ima kanaarác waqtukáunataabiyo?” tewana ²⁹ tiráíye: “nunamunápó maa-wáín-áágómá kanaarác waqtuwáinoe. káqo-qtataaqnapo kanaarác waqtuwáinoe.” téna Ítuma tiráíye.

Ítuma móragaraqa wení pukígóqtábámá tiráíye.

³⁰ mikáké kóureta Kááriribaqa kégowata waayúkama itánéowana Ítuma itaíyábá ikákaipoana wení iyápó-annama kétima-yimena tiráiyē: ³¹ “Waayúka-Araaqa yáqtoqma áwíqma yimíyatama ikamíyana puyéna kaumo-yúpáámá ánataginana itó-íniye.” titata ³² wemá tin-áikón áaimma íma ítareta ikaqtíq uréta ítama íma aónaraae.

náawa mú mikákáá anó-nakoma máiyō?

³³ Kápéranabaqa iréta naaúpaqa maéta máawana Ítuma ítama yimónaraiye: “nóiqtabama aakaqá uréire uréta wataá-wataa tirááo?” titata ³⁴ timá abarokáqá íma tirááe. aakaqá uréire umá maéta yemá aagaren áimma tiráápoata náawabi áqnáenariq íyábá aagaren áimma tiréta timá abarokáqá íma tirááwana ³⁵ Ítuma maraq maéna títaupake kaayaq-iyápó-ánnágómá yááyarena tiráiyē: “ítáaro! áqnáabatata akáina-nakoma aqtóbáq maíno! máqtekoni maqnéma auráino!” tiréna ³⁶ iyápóma áwíqma yetúbáqá ákarena áyabaa uréna tiráiyē: ³⁷ “móra-nakoma kebóana maaráá-iyápómá yabírakenaraa kemmá yabítikane íniye. yabítikanenaraa kenamá íma yabítikanibo timátikarai-naqa yabírakane íniye.” téna tiráiyē.

namurommá íma maénama aanábómá máiyō.

³⁸ Yóáane Ítumma timá ámikaiye: “yirááti-nako, móra-nakoma enáwíqa tiráinapoana kuti-áágómá waqtukáitataa ketáámá aónaretaa timá ámikaunatae ‘éqaa! ímira-uwol’ tirétaa ení iyápó-annabike íma ketáátē íma máitataaboataa mirá-tiraunatae.” tewana ³⁹ Ítu tiráiyē: “ímira timá áméro! ‘éqaa! ítero! ááqibo ketíwíqa yáinapoana akoqnáá-yataaqa umá inéna min-nákómá keqtábámá táí-aimma íma kanaaráq tíniye. ⁴⁰ ááqibo íma namuroíq kéumatikenataama wemá aanábó máena íniye. ⁴¹ ááqibo keráwáqá Ítu Káríqtoni iyápóma máapoana móra-nakoma keqtatabóana pááqya-qtataaqa miráumaraa nommá nawááena timénama wení íráqō-qtakaakoni anónnámma mayániye.” téna tiráiyē.

Ítun anaaé waráí-yátááqá mamá taitawaa kéiyō.

⁴² Ítu tiráiyē: “móra-nakoma ketáama ítarain-iyapoma kaaqaari-ááímmá aráátínanama min-iyápógómá ketáama yuwáinanama anón-oqtamma kaaqaari-nákóni ánúwarakaqa atáá-ataa umá nopí óqtakaraqa yuwáiyana pékena nommá nawíkama pukínanama minná kateko umá íni ááqibo iyápóma tinaaépaqa yuwáné ínanama mú mikákáá táígoma íniye. ⁴³ ááqibo tiyáákoma táigo-qtataariqo kéinaqa keráwáqá tinaaépaq yuwáneqa tiyáámma arááaro! áánibo kímora-ayaakaraqa mú mikákáá íráqōmma keráwáqá tágaurai-marukaqa wínōe. kaayaq-áyaákáráqá márú mikákáá táígoma keráwáqá puí-márúkáqá ⁴⁴ irabí wínōe. ⁴⁵⁻⁴⁶ ááqibo áitaukoma táí-apima áwíqmena kéwinaama tinaaépaq yuwáneqa títauqa arááaro! kímora-aitaukaraqa mú mikákáá íráqōmma tágaruraiapaqa yínéqa kaayaq-áitáúkáráqá márú mikákáá táígoma ína puíbáqá wínōe. ⁴⁷ ááqibo túrakoma kúmiq-yataariqo kéinaqa tinaaépaq yuwáneqa túramma kubíqtúwáaro! Áánūqtuni kurubáqá kímora-aurakaraqa mú mikákáá íráqōmma yínéqa kaayaq-áurákáráqá márú mikákáá táígoma ínaq puíbáqá irabí wínōe. ⁴⁸ puí-márúkáqá marikómá íma ánatánana írágómá íma kama ánataniye. ⁴⁹ umá irabí agatuwáinana anaaékaq yaímna íráqō-qtataaqa paá wániye. mórai q umá ketáá maqmá aóna-aona onanataá yaímna íráqō-qtataaqa paá wániye. ⁵⁰ ááqibo umá ikaa q kénaa aáwakaraqa átē kéinana ááqibo

ikkaaqá íma t́inanama nóinapo móragaraqa átê ínáyô? miráuma tirupí úmá-úrará-qtátááqá wáinaqa máqte-kayukagaraqa aarawaamá paá máaro!” téna tiráye.

10

ánáakoma ayuwáiyábámá Ítuma timá yímikaiye.

¹ mibáqá kóurena Yúria-marupaqa kóurena Yótaa-nomma atamá kóuraitata waabámmá móragaraqa áikutaawana wemá keqnáámmá aapinaammá timá yímikaitata ² tébakaq Péрати-wayukama wenôpaqa íréta yoqmá aónaneta ítama aónaraae: “ketáái monoq watáabi yaaguyabi-áipí awaaikómá wenánáakoma kanaaráq ayuwánáyô?” tewana ³ Ítu ítama aónarena tiráye: “Móteti nóineq timá tímikaiyo?” titata ⁴ yé tirááe: “Móteti tiráye. ‘akáinama awaaikómá ayúkai-kanaamma agayéná ánáakoma kanaaráq ayuwániye.’” tewana ⁵ Ítu tiráye: “kaúbîq uráápoana Móteti miráuma timá tímikena agatáitana ⁶ áqnáabaqa Áánûqtu Ímira-uraiye. Áánûqtu áqnáabaqa awaaikógáráqá ánáakogaraqa tarôq uráye. ⁷ ááqibo waagómá anóama aboámá iyuwéna ánáakote iyikááyata kónanaratama ⁸ mi-káyákómá kímora-auma auráyóye. kaayakómá íma paá maéta kímoragoma aúgemma mániye. ⁹ ááqibo Áánûqtu mi-móraráq makáinata waayúkama íma yataínoe.” titata ¹⁰ naaúpaqa wení iyápó-annama maannáyaba ítama aónaraawana ¹¹ wemá tiráye: “ánáakoma ayúwái-nakoma káqon-inimma mayánénama wemá morimá yamákárena moyámmá mayéna ánáakoma agaemá amíniye. ¹² keqnáámmá awaaikó ayúkain-inimma wemá káqokanokoma mayánénama wemá morimá yamákárena moyámmá kémayaiye.” téna tiráye.

Ítuma pááqya-noiyaporawaqa atimuqá timá yíkaraiye.

¹³ ááqibo pááqya-noiyaporawaqa yiwíqme Ítunopaqa ánêkuku íkáae téta irááwata Ítuni iyápó-annama áá yiwááguraawana ¹⁴ Ítuma aónaimma áyámma uráitana tiráye: “paá máaro! iyápóma ketópaqa kanaaráq kéyee. áá íma yiwáágoro! Áánûqtuma kawáá kéi-maruqa miráráá umá iyápógoni márûqa wáye. ¹⁵ túwááyakaq máráaro! Áánûqtuni watáama iyápóraa umá arupi kéitai-nakoma Áánûqtuma kawáá kéi-marukaqa kóiniye. miráumaraa íkéitenama íma kóine iné.” téna ¹⁶ iyápóma yirákena iyóbaruqma uréire kéena tiráye: “eqtábámá íráqôniq umákaniye.” mirá téna íráqôn-aimma timá yíkaraiye. atimuqá ámikaiye.

anó-nakoma

¹⁷ kégoitana móra-nakoma uyááténa Ítunopaqa marabí araayutaúmá aténa ítama aónaraiye: “íráqô-yiraati-nako, nóin-iraqo-qtataariraq éraq kemá íma ánatagena tágagigoma mayánáaq únabiyo?” titana ¹⁸ Ítu tiráye: “nôraq itaa keqtábámá íráqône tiráano? kímora-iraqokoma máena Áánûqtu wenamáa íráqômma máena kéiyee. ¹⁹ emá máqtemma yaaguyabi-áímmá ítaraane. aaramá moyámmá morimá yamákaanabo! íyamakaa! waayúka íkámma puyónabo! íkamuwu! moyámmá mayáánabo! ímayaa! kaaqaari-áímmá ténabo! ítiyo! wakaráánabo! íwakaraao! aboámá anóagaraqa kaayonéma umá yiwíqa múte yauyuwo. kaqtó umá yabíqyikaa!” titana ²⁰ anó-nako tiráye: “yirááti-nako, maa yaaguyabi-yátááqá máqtemma iyápó máqe uráuna-kanaarake íbêkaraqa kaqtó kéune.” titana ²¹ Ítu

aónaraitana wenaúyánámmá wenôpaqa kóuraitana tiráiyē: “kímora-yataaqa íarutaiye. ení máqte-qtataaqa oótamma íma wái-kayukama yimiyo. yiméma Áánûqtugaraq ení oótamma taíbaqa anómma aurániye. yímituwe tinaaépaq iyo!” titana ²² mi-kátááyábá arummá ôriq uráitana wení oótamma taíbaq wáinapoana karagíqá yumáena kóuraiye. ²³ kóuraitana Ítuma karáqme uré karáqme iré kéena wení iyápó-annama timá yímikaiye: “anó-nakoma taíbaq oótamma makáina-nakoma Áánûqtuni-marupaqa umaagáráqá kóiniye.” titata ²⁴ iyápó-annama wení watáayatabama yáaqa karáitana Ítuma móragaraqa tiráiyē: ²⁵ “oótiraa-kakoma (káámo) waigóni-aapi péránéna iníkáámá oótanakoma Áánûqtuni márûpaq uínénama kamáa ániye.” titana ²⁶ yáaqa ôriq kégaitata tirááe: “náawa kanaarácq peráníyô?” tewana ²⁷ Ítuma karáqma káonena tiráiyē: “ááqibo umaa-yátááqá waayúkama íma kanaarácqá ínana Áánûqtu kanaarácq íniye.” titana ²⁸ Pítaa tiráiyē: “ketáámá máqte-qtataaqa yukéeta enanaaépaqa kéyunatae.” titana ²⁹ tiráiyē: “ááqibo kétimatumune ááqibo keqtábámá maan átê-wataayabama móra-nakoma naaópaqa yuwánénama awaaómá ábâkogaraqa yuwánénama anaanoámá aúkogaraqa yuwánénama aboámá anóagaraqa yuwánénama áanikoma ayáámûkogaraqa yuwánénama yókárácq yuqmá ánatatuwenama ³⁰ móragaraq-moragaraqa mayániye. taíbaq mayánéna íbêq-kanaama naammá taíbaq mayéna awaaútááma ábâkotaagaraq taíbaq mayéna anaanoútááma aúkoutaagaraqa taíbaq mayéna anóautaama taíbaq mayánéna aíkaraqa mayániye. mayéna anaaéka-kanaama íma ánatagena tágagigoma mayániye. ³¹ íbêq-ano-kayukama maqnmá ínana íbêq-maqne-wayukama uyátaneta yínóe.” téna Ítuma tiráiyē.

Ítuma móragaraqa wení puíyábámá tiráiyē.

³² aapaqá máeta Yúrútáarebaq kégowana Ítuma áqnáabaqa kégoitana wení iyápó-annama yáaqa kégaitata wenanaaépaqa kégowata tébakaq-wayukama yinaaépaqa kéyewana yáaqa ôriq umá karáiyē. Ítuma móragaraqa wení iyápó-annama wenôpaqa yáárena máqtemma yínê-qtataaqa timá yímikaiye: ³³ “aónaaro! Yérútáarebaqa kéuyonatama mikáqá monoq-wáyúkámá aapina-káyúkágárácqá Waayúka-Araaqa yáqtoqma ánnáma amínéta aa íitai-wayukama yimíyata ³⁴ weqtábámá makatéta wirááti wekáqá wituwéta ikamíq-ikamíq umá ikamíyana puyéna kaumo-yúpáámá ánataginana itóuma paá mániye.” téna tiráiyē.

Yêmitiyaa Yóáaneti ítama aónaigoma

³⁵ Yêmiti Yóáanegaraqa Yéberen áanikoma wenôpaqa iréta ítama aónaraaye: “yirááti-nako, móra-yataaqa ítama aónayaa kekárátá mirá-umatikanono?” téyana tiráiyē: ³⁶ “tikái-yátááqá nôraq umátikanuno?” titata ³⁷ tiráiyē: “emá ení tágagi-marupaqa yénaka kerátámá enaukápáqá maraq máyaakae. meran-áukápáqá maan-aukapaqa anó-kayukati yibíqtátárácq maraq máyaakae.” teyana ³⁸ tiráiyē: “ítama aónááya-qtataaqa kenákámá íma ítaraaye. kemá naúna-yataaqa kanaarácq náyóyô? kemá peraúna-yataaqa peráyóyô?” titata ³⁹ tiráiyē: “kanaarácqá mirá-oyuye.” téyana tiráiyē: “keqnáámmá kínnamo naúna-yataaqa náyóyē. kínnamo peraúna-yataaqa peráyóyē. ⁴⁰ ááqibo ketukápáqá kemá íma kanaarácqá ‘maraq máékaol’ tenúne. Áánuqtu wenamá maannáyaba tíniye.” titata ⁴¹ tébakaq iyápó-anna-wayukama ítaraawana Yêmitiqtabama Yóáaneqtabama íyámma uráitata ⁴² Ítu yááyarena tiráiyē: “aa íitai-wayukagoni áaimma keráwáqá ítaraae. yetí

uyátárai-kayukama kawáá-wáyúkágáráqá náápaakaraqa imaamugáráq-áímmá kétepoaq ⁴³ keráwáqá ímira-inoe. uyátaiyaba kákainanama tébakaqa yíwâqnaa íno! ⁴⁴ mú mikákáá áqnáemma mánae téna kákainanama máqtekoni maqnémá maíno! ⁴⁵ Waayúka-Araaqa wemmá áwâqnaa iyábá íma kukáibo máqtekoma yíwâqnaa umá wenamááriq uyéna yauwéqma meyaníq inéna kukáiyé.” téna tiráiyé.

Îtuma Páátáméati áuramma karopágurai-naqa atóbamakaraiye.

⁴⁶ Yérikobaqa irááwana Îtuma wení iyápó-annagaraqa anó-kaabakaraqa Yérikobake kégowana móra aúra karopágurai-naqa Páátáméati Timéyati áanikoma pari-páriakoni áwábaqa maéna óqtataba inaa-inaa kítitana ⁴⁷ Náátárêtibake Îtuma kéyataitana ítarena akoqnáá umá ááyama tiráiyé: “Îtuo! Tébitini áanikoo! keqtábámá arummá umátikaa!” titana ⁴⁸ taíbaq-wayukama áá awáágureta “páátí máao!” kétewana mú mikákáá akoqnáá umá tiráiyé: “Tébitini áanikoo! arummá umátikaa!” titana ⁴⁹ Îtuma paá máena tiráiyé: “ááyaaro!” titata aúra karopágurai-nakoma ááyareta tirááe: “áaqa ígáino! kááyaina itóaa!” tewana ⁵⁰ unáákáqtôma ámuraake kabekabe umá káyutuwana itó-uma Îtunopaqa iráitana ⁵¹ Îtuma ítama aónaraiye: “akaígómá nôraq umá umákanuno?” titana tiráiyé: “tikái-tiraati-nako! keqnáámmá túrama aónanaare.” titana ⁵² “kóaa!” téna tiráiyé: “enarupi ítaraiwaigoma atóbamakaraiye.” titana paátákáá kanaaráq káonena Îtuni anaaépaqa pari-páriakaqa kóuraiye.

11

Îtuma Yérútáárebaqa pékaitata kaayonémá urááe.

¹ ááqibo Yérútáárebaq waaqókáqá iréta Óribêti-anuraqa Béqtápégibaqa Béqtanibaqa irááwana Îtuma kaayaq-iyápó-ánná-wáyúkáyátábámá timá yímikaiye: ² “kenákámá mi-márúpáqá kóokao! uréka oóti-araaqa aónéka waayúkama íma ayááqme ureire uráiyamma min-arááqá ayúqma áwíqme yekaa!” ³ ááqibo móra-waigoma aónéna ‘nôraq kéoyo?’ tínakama mirá-tima-amekao. uyátárai-nakoma kákaipoana paátákáá yauwéqma uwáyu amíniye.” titata ⁴ yenákámá kóureta oóti-araaqa abarokáqá ánnáraqa aónareta káyuboyata ⁵ tébakaq-wayukama ítama yimónaraae: “nôraq kéoyo? nôraq itaka min-arááqá káyuboyo?” tewata ⁶ Îtuma timá yímikain-aimma yauwéqma timá abarokáqá tirááyata “kanaarapaq íye” tirááe. ⁷ oóti-araaqa Îtunopaqa áwíqme iréta yetí unáákáqtôma oóti-araaq-amuraqa akéta Îtuma ámûraaqa kéyataitata ⁸ tébakaq-wayukama unáákáqtôma aakaqá ákaraamma mú mikákáá anómma yabíkái-naqa kítitana mirá éwaoniq umá mirá-uraae. tébakaqa yaayamamá ánagaraqa akáteta aakaqá ákaraawana wemá yínítaba mirá-umakaraae. ⁹ ááqibo aakaqá áqnáabaq o-káyúkágáráq anaaé yekáyúkágáráq kabámareta tirááe: “atóbatikai-naqa otáána yi-nákóqtábámá anón-uyatarai-nakon áwíkaq kéyenana Áánûqtu amuqá kémarakaiye. ¹⁰ Tébiti ketibotáámá wení kawáá kéí-maruqa uyátárai-nakon áwíkaq wení yabi-iyátááqá Áánûqtuo, wemmá iráqôniq umákaa! ya-matiyuwaao!” mirá-timatuwaawana ¹¹ Îtuma Yérútáárebaq utáiyé. anó-monoq-naupaqa pékena karáqme uré karáqme iré kéena máqte-qtataaqa aónaimanibo aa ékitana yáubama Béqtanibaqa wení iyápó-annagaraqa kóuraae.

Îtuma arammá íma wái-qtagoma áá awááguraiye.

12 aaq iraráimma Béqtanibake yauwaré kéyewana Ítumma áa-yaitana
 13 kopaakáá-qtámá taibaq-anagaraqa ayáqtáákaqa aónarena waaqókáqá
 uréna araqtábámá aónarena ááqibo abáá-abaa immá uráitana arammá
 íkéiyai-kanaaboana paá ánáma wáqe-uráye. 14 Ítuma yaayamagómmá timá
 ámikaiye: “ekáqá yaa-yarammá íma iyáino! waayúkama móragaraqa ení
 arammá íma nánoe!” titata wení iyápó-annama ítaraae.

Ítuma anó-monoq-naupaqa pékaiye.

15 Yérútáárebaqa irááwana Ítuma anó-monoq-naupaqa kurubáqá pékaitata
 mibáq meyámmá kémayaawata meyámmá kémaraawana yemmá Ítuma
 kurunóbáké waqtukéna óqtamma waékáa-kayukati yaaremá waéqtukena
 wáqwaaimma kémayaa-kayukati yibíqtátámá waéqtukaiye. 16 máqte-
 kayukama íma iyúwáitata oótama aqméta anó-monoq-namatupaqa kótawe-
 yatawe urááe. 17 mikáq yiráá téna tínoe: “Áánûqtuni agamatán-áípi
 agataiye! ‘ketí naaúpaqa máqte-kayukati nunamu-námmá téq ááqibo
 ketí naaúpaqa moyá-káyúkagoní naakáá ke máqtemma káuqmaraae.’”
 titata 18 uyátárai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágáráqá ítareta
 Ítuma ikamíyábá téite urááe. ááqibo waabámmá máqtemma wení
 aapinaaqtábámá yáaqa karáinapoana yáaqa karáiyé. 19 ááqibo énaikaqa
 Ítuma Yérútáárebake kóuráiyé.

kopaakáá-qtágóní wátágoni áaimma

20 aaq iraráimma aakaqá uréire kéeta kopaakáá-qtámá aónaraawana
 mútûqa aayákagurena ánûpake aayákaguraitana 21 Pítáa aákaqa mákena
 tiráiyé: “yirááti-nako! aónaa! emá áa awááguraana-yama aayákaguráiyé.”
 titaana 22 Ítu tiráiyé: “ítaao! arupi Áánûqtuqtabama yáqtoqma akoqnáá
 uráánama 23 maan-ánúyábámá náawabi tíniye. ‘anugô, itó-uma únópi
 pékaao!’ tíyanama arupi káqon-auyanamma íma wáinama wenáimma pááq
 ínín-aikoma mirá-umakaniye. 24 miráinaqa kemá timá-timenune. kerawáqá
 tirummá améq móra-yataaqtabama nunamupí ítama aónáiyana máqtemma
 ítama aónaa-qtataaqa mayánóe. 25 ááqibo nunamummá kétéyanama káqo-
 yama táigo-qtataariq kéumatikáiyáqa tíyámma kéinaqa tíyámma paábaq
 yúwéraq! tirummá umákáaro! miráuma keqtibomá Áánûqtu keráwáqtí
 kúmiq-yataaqa paá umátikaniye. 26 íma káqo-yuti kúmiq-yataaqa paá
 umákaiyanama keráwáqtí kúmiq-yataaqa keqtibomá Áánûqtu íma mamá
 paá umátikaniye.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma wení náápaaqtabama timá yímikáiyé.

27 Yérútáárebaqa yauweréta irááe. Ítuma anó-monoq-naupaqa uréire
 kéitata uyátárai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágáráqá anó-kayukagaraqa
 wenôpaqa iréta 28 ítama aónaraae: “nói-naapaakaraqa maa-qtátááríqa
 kéono? náawa mi-náápáámmá ámikaiyo?” tewana 29 Ítuma yauwéqma
 timá yímikáiyé: “móraqí umá kemá móra-yaqtaaqa kímorama ítama
 tímónaanaqa yauwéqma abarokáqá timá-timiyaqa kemá nói-naapaakaraqa
 kéyunopoaq tímá-timenune. 30 timá tímero! Yóáane nói-naapaakaraqa
 nommá péqyikaraiyo? náawa mi-náápáámmá ámikaiyo. Áánûqtu ámikaiyo?
 waayúkama ámikaa?” titata 31 yenamááríq aamá kégareta tirááe: “nóine
 tenúnataabiyo? ááqibo Áánûqtu ámikáiyé tenanatáámá wemá tíniye. ‘nôraq
 itata wenáama tirupí íma ítarao?’ tñataa 32 ááqibo ‘waayúkama ámikaae’

tenanataámá waayúkama íyako táíq kéinata yé máqtemma Yóáneqtabama yirummá amétama tínoe. ‘wemá Áánûqtuni watáá-wataa-naqa aúkáiye.’” mirá waayúkayaba téta yáaqa kaitata ³³ Ítumma timá ámikaae: “Íma ítarauatae.” tewana Ítu tiráiyee: “mórai q umá kemá ketí náápaqtabama ítima-yimenune.” téna tiráiyee.

12

uqtékáán-áráqtókóní kawáá-nákóní waéqma itai-áímmá

¹ timátuwena waéqma itai-áímmá timá yímikaiye: “móra-nakoma yómmá uqtékáán-áráqtómmá yoqmakéna kurumá umá ikútena arammá igáriq í-máíqá ukéna yawáákaa-namma tarôq umákéna yabi-í-wáyúkámá yabi-ígáae téna yímikaiye. yímituwena óq-marupaqa kóuraitana ² arammá ábúma kaitana kuqti-kánáaráqá wemá wení maqné-kánókómá timákáitana tébakaq-aramma yabi-í-wáyúkáraké mamé kóuraiye. ³ kóuraitata yabi-í-wáyúkámá maqné-nákómá yáqtoqma ikámma waqtúwáawana yauweréna arammá ímayena paá kóuraiye. ⁴ ááqibo yókóní aboámá káqo-maqne-nakomma uréna mó-timaanikitana iráitata yabi-í-wáyúkámá aqnókáq kéikameta timákaawana kóuraitana ááqibo ⁵ yókóní aboámá káqo-maqne-nakomma timákáitana kóurena iráitata yemá arááqa ikámôwana pukáiyee. miráuma keqnáámmá káqomma timá ámikaitata kóuraawata tébakaqa yikákaawata pukááe. ⁶ ááqibo yókóní aboámá kímora-aanikoma márainanama aboámá auyánámmá ítarena ‘yemá ketáanikomma íma ikamínóe’ téna ítarena wemá írêkaqa wenáanikoma timá ámikaitana kóurena iráitata ⁷ yabi-í-wááyúkámá tirááe: ‘mínnâ yókóní aboáni áanikoma ínataama ikámónanataa puínataa ketáámá yómmá mayánúnatae.’ téta ⁸ ikámôwana púitata arááq-auma yónaumeapaqa yaúma iyaabótukaae. ⁹ ááqibo yókóní aboámá nôraq ínáyô? wemá yabi-í-wáyúkámá yíkaminata pukíyana wemá káqomma yabi-í-wáyúkámá yómmá yimínye.” ááqibo téna ¹⁰ Ítuma mirá-timatuwena ítama yimónaraiye: “Áánûqtuni agamatán-áípi íyaq yoráutaa? mirá kétiye.

‘óqtakaraqa naammá taróq urááwana móra-oqtamma taróq kéo-kayukama maqné téta ayúkaawana mi-máqné-óqtákómmá mú mikákáá uyátárain-oqtamma aúkáitana

¹¹ maannâ anón-uyatarai-nakonopake kéitataa káonaunataama ketúraqaq átê kéiyee.’”

titata ¹² anó-kayukama waéqma itaígóní áaimma ítaretá yeqtabámá tiráitata ánnáma amíyataba maqmá aónaraamanibo waabáqtabámá yáaqa kégaitata paá ayuwéta kóuraae.

óqtamma amíyaqtabama ítama aónaraae.

¹³ tébakaq Péрати-wayukama Érôtini waayúkagaraqa timáyímikaawata Ítumma wenáayaba waakápi akánéta irááe. ¹⁴ wenôpaqa iréta timá ámikaae: “yirááti-nako, emá kateko umá máanaqtaa ítarauataama emá waayúkayatabama áaqa ikégaitaa Áánûqtuni aammá áraimma káraatiye. ááqibo waayúkama káqo-yuyaba yúyánámmá itánóqtaba emá paá abarokáq umá áraimma kéténe. miráuma kéyenataa ketáámá ítama káonaunatae. ‘Arómani-kamaani-nakomma óqtamma kanaaráq aménúnataabiyo?’” tewana ¹⁵ aménúnataabi íyaq aménúnataabiyo? téta tirááe. Ítuma yeqtí yáaimma ítarena tiráiyee: “nôraq ítaráq waakápi mó-tikaneraq kéoo? móra-oqtamma mamé íyaraq kemá aónaano.” titata ¹⁶ maméta má ámikaawana ítama

aónaraiye: “óqtakaqa náawani amammá áwíkaraqa wáiyó?” titata yauwéqma tirááe: “mú mikákáá anó-kamaani-nakonae.” tewana ¹⁷ Ítuma tiráiyé: “kámááni-nakon-nama kámááni-nakomma áméro! ááqibo Áánûqtun-nama Áánûqtumma áméro!” titata weqtábámá yáaqa karáiyé.

pukuráipike itó-uiniqtabama tiráiyé.

¹⁸ tébakaqa Táátûti-wayukama Ítunopaqa iréta mi-káyúkámá yúyánánóbáqá tirááe: “waayúkama pukuráipike íma kéitoe.” téta Ítumma ítama aónareta tirááe: ¹⁹ “yirááti-nako, Móteti aúbama agamátíkarena tiráiyé. ‘ááqibo móra-nakoma puínanama wenánákoma paá máena iyápóma ímo máinanama min-nákóni ábâkoma ánákoma mayaíno! awaaóqtábámá iyápóma marakaíno!’ ááqiye téna ²⁰ móra-taoqa abapaké kaayaq-wátámá máqe-uraae. máqe-uraawana áqnáabaqa yiwaaómá aaramá maténa iyápóma ímarakena pukuráiyé. ²¹ pukuráitana ábâkoma min-ínímmá mayákarena iyápóma ímarakena pukitana wenanaaéken-aoma keqnáámmá ánákoma maténa iyápóma ímarakena pukuráiyé. ²² tébakaq-watama keqnááníq urááe. ye-wátámá máqtemma min-ínímmá mayákareta iyápóma íma marakéta pukurááe. ááqibo pukowana írêqa min-íníkmá pukuráiyé. ²³ pukuráiyapike itó-i-kanaama min-ínímmá náawani ánáako aurániyo? yé abapaké kaayaq-wátámá matááe!” tewana ²⁴ Ítu yauwéqma tiráiyé: “keráwáqá íarutain-aimma kétee. monoq-áúbámá íkéteta Áánûqtuni akoqnáágoma íma ítaraae. ²⁵ ááqibo pukuráipike itó-iyamma Áánûtuni kaqtó-wayuka auránoe. awaikómá ánákoma mórabi íma mánoe. paá aokaq-aokaq mánoe. ²⁶ ááqibo pukuráipike itó-iyabama Mótetini aúbabi íyaq yoráutaaó? wemá abamá móra-yaa-wannama kaipáq máitana Áánûqtu timá ámikaiye. ‘kemá Áabaraama Ááítekima Yáakobouyaati manikómá máune.’ téna ²⁷ wemá íma pukurái-kayukagoni manikómá máibo wemá paá mái-kayukagoni manikómá máiyé. keráwáqá arábaguraae.” téna Ítuma tiráiyé.

mú mikákáá yaaguyabí-áímmá

²⁸ móra-aapinaa-nakoma máena mi-kátáá-wataa ítarena Ítuni kateko-áímmá abarokáq timá ítaraiye. iténa ítama aónaraiye: “nóin-aare-aimma mú mikákáámmá yaaguyabí-áínábiyo?” titana ²⁹ Ítu tiráiyé: “minnáma Ítiráaeo-wayukaaó! itáaro! Áánûqtu ketáái manikómá wenamáa anómma utái-nakoma máiyé. ³⁰ Áánûqtu keráwáqti maníkoqtábámá tikaíno! wenôpaqa túyánámmá koíno! tirupikékáráqá taákogaraqa akoqnáágoraraqa máqtekaraga weqtábámá tuyánámmá itaiyana tikaíno!” maanná áqnáaen-aare-aimma ³¹ ááqibo keqnáámmá mórama kétiye. keráwáqti waaqókáq-nákómá keqtábaráá umá tikaíno! mi-kááyáq-ámáán-áikárátámá mú mikákáámmá wáitana maannáratati mú mikákáámmá yaaguyabí-áímmá íma wáiyé.” titana ³² aapinaa-nákómá tiráiyé: “yirááti-nako, téna emá áraimma kéténe. Áánûqtu wenamáa anómma utái-manikoma káqo-manikoma íma máitana wenamáa máiyé. ³³ máinana wenôpaqa auyánámmá kóinana arupikékáráqá aágogaraqa akoqnáággogaraqa akáina ení waaqókáq-nákóqtábámá enamáárfiq akáiniq umá minnýyaba Áánûqtu ôriq umá amuqá kêmariye. kéqokeq-wamma mamá irabí agamá Áánûqtuma ámínanama maanná maqné-yátáápóana maaminnýyaba Áánûqtu pááqyan

amuqá kémaraíye.” titana ³⁴ Ítuma wení kateko-áíqtábámá ítarena tiráíye: “emá Áánûqtuma kawáá kái-marukaqa waaqókáqá máane.” titana máqte-kayukama yáaqa karáitata móragaraqa íma ítama aónaraae.

Metáíyaqtabama ítama aónaraíye.

³⁵ monoq-náúpáqá aapinaammá kétena Ítuma ítama aónaraíye: “náaraq umá aapinaa-káyúkámá Metáíyaqtabama kéteo ‘wemá Tébitini ánikoe’? kétéwana ³⁶ ááqibo Áánuqtuni Aágoma timá ámikaitana Tébiti tiráíye! ‘anómma utái-nakoma ketí utái-nakokaq timá ámikaiye ketukápáqá maraq máao!

maínaq ení namurommá enaítaukaqa akánúne.’

³⁷ keqnáámmá Tébiti ‘utái-nakoe’ téna yaráinapoana náaraq umá Metáíya Tébitini ánikoabiyo?” téna tiráíye. waabámmá yimuqá kémareta ítaraae.

*aapinaa-kááyúkáyáqtáb*** kékén-áímmá kétéye.*

waabámmá anómma áikuteta Ítun-aama ítátuweta yimuqá marákáraae. ³⁸ ááqibo wemá timá yímikaiye: “aapinaa-kááyúkáyáqtábámá yabíqma akoqnáá oro! yemá ayáqtááq-unaakaqtoqaraqa uréire iyábá káyikainata meyánîq í-márúpáqá kaayonéma umáyikaayaba káyikainata ³⁹ aapinaa-náúpáqá mú mikákáá íráqôn-abiqtatamma kémayeta ónikaqa mú mikákáá íráqôpoaqa kémayeta ⁴⁰ keqtoq-nóinítí naammá moyámmá kémayeta ayáqtááq-nunamumma awaaméq-núnámúmmá kététa yeqtí anónnáma mú mikákáá anómma yikaraqa íniye.” téna tiráíye.

keqtoq-íníkoní ámikai-qaqtaaq

⁴¹ monoq-náúpáqá Ítuma óqtakoni yawáákaqa maraq máqe-uraitata waayúkama yeqtí ámikaan-oqtamma yáwáápi kémaraawana karáqma aónaraíye. taíbaq-wayukama taíbaq-oqtamma wái-kayukama taíbaq-oqtamma yawáápi makááwana ⁴² ááqibo móra-keqtoq-inikoma íréna kímora karogaron-óqtámá yawáápi makáitana ⁴³ Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “aónaaro! kín-inima oótamma íma wáin-inimma keqtoq-íníkomá wemá mú mikákáá anómma ámikaitata ⁴⁴ tébakaq-wayukama taíbaq-otapike ámikaawana wemá íma wáipike mútûqa ámikená máqte-qaqtaaq ámikená nóikararaq paámá mániyo?” téna tiráíye.

13

anó-monoq-namma yawítíginiqtaba timá yímikaiye.

¹ Ítuma anó-monoq-naupake kéyaubaitana mórama iyápó-annabike-nakoma tiráíye: “yirááti-nako, aónaao! anó-monoq-namma naakómá mú mikákáá íráqôniq kéitana naan-óqtákáráqá íráqôniq kéíye.” titana ² Ítu tiráíye: “naammá máqtemma káonaano? maan-ánón-námmá yawítígínana máqten-oqtakoma yawítíma okaq-okaqa iyaabógínana kaayaq-kaayaq umá íma paá wániye.” téna tiráíye.

táígo-kanaama aíkaraqa yíniye.

³ Ítuma Óribêti-anuraqa maraq máena anó-monoq-naopaqa karáqma káonaitata Pítaa Yêmitigaraqa Yóáanegaraqa Áánarugaraqa yenamáa weté máeta ítama aónaraae: ⁴ “nói-toraq mí-kánáámá pááq íniyô? nóin-awaameqyataaraq pááq íniyô? minnáyaba timá timiyo!” tewana ⁵ Ítuma yawúeqma tiráíye: “yabíqma akoqnáá oro. káqowama ubaayammá umátikainabo! ⁶ taíbaq-wayukama íréta ubaayammá umátikanoe. miráinata

ketíwíkaq iréta tínoe. ‘wemúne’ téta kaaqaari tínoe. ⁷ miráinaq uwáá-aimma ááiqtabama itéqa waaqókáq ááíqa éta nékaq ááíqa éta iyan-aimma itáíyanama táaqa ígáino! mirán-ááíqá yínmanibo mi-kánáámá maramá anatai-kanaama íma pááq uráíye. ⁸ móra-marukaq-wayukama itó-uma káqo-marukaq-wayukama ááíqa kéumayikayata móra-marukaq anó-nakoni waayúkama itó-uma káqo-nakoni waayúkama kéyikamiyata yaímma-aukapaqa márûma kéyinana yáa kéyainana mirá-qtátáákómá yíqa éna aaragómá iyápó marakánéna inikáá íniye. ⁹ yabíqma akoqnáá oro! keráwáqá koti-áímmá timátiketa ánnama timéta tebûqa tímínoe. aapinaa-náúpáqá tikameta ókaq-okaq tókameta keráwáqá anó-kayukayopaq mú mikákáá anó-kayukayopakaraq ketíwíkake yúbáqá itó-umatikayaqa ketí átê-watama tímá yíménata mirá-inoe. ¹⁰ áqnáabaqa máqte-marupaq-wayukama átê-wataama waayúka abarokáq tímá-yiminoe. ¹¹ ááqibo ánnáma tímí-kánáámá ‘nóin-ainaq ténúnô?’ ítero! anaaékaqa keqtúyanápíkén-áímmá ítero! áama tí-kánáámá tímá-timin-aimma tero! ketááq maqma ítinobo Áánûqtuni Aágoma tímá-timina-aimma tínóe. ¹² mi-kánáámá yiwaaómá yíbâkoma yíkamigaae téta yiboámá yeqtí iyápóma kutaruríq ínóe. iyápóma yetinóboyuma kutaruríq ínooata yetinóboyuma yíkaminoo. ¹³ miráiyata ketíwíqtaboata keráwáqá tíyamma ôriq umátikanoe. ááqibo ánatagini-kanaama ketíwíkaq akoqnáá umá yáqtoraiya-kayukama paá atóbamayikaniye.” téna tiráíye.

mú mikákáá anómma kabirai-yátááqá

¹⁴ óq-aimma tiráíye: “kabiramá táígyun ínna-yataakoma pááq ínanama yawitíniye. aónáiyana mibáq íma wainabaq anubaq uyaatéra kóoro!” téna ááqibo aúbama yorautíya-kayukama itáaro! tiráíye: “aammá aúkaipaqa maínata máqtemma Yúriabaq máíya-kayukama uyaatéta anubaq kóoro! ¹⁵ ááqibo móra-nakoma naan-ámútáqá maína-nakoma íma naaúpaqa ku péqma táitawaa-yataaqa mayéna paá kóino. ¹⁶ ááqibo móra-nákoma yópáqá maínama íma naaópaqa yauwéqma unáákáqtóma ko mayéna paá kóino! ¹⁷ mi-túpáaráqá ámûkaraq-inimma iyápóma náamma kámina-inikaraqa anómma aítq-yaqtaqa mayáiyana yirummá ôriq íniye. ¹⁸ ááqibo yaugíq kéi-kanaama wáinatama yíqa anómma íné ínatama nunamupí íbêqa ítama aónaaro! ‘Áánûqtuo, mi-qtátááqá yaugíq-kánáábí ímira-uwo!’ tíyana márû mikákáá íniye. ¹⁹ ááqibo mi-táíqó-kánáámá mú mikákáá táíqoma ínama ááqibo naayóbáqá Áánûqtu máqte-qtataaqa tarôq urái-kanaarake íbêkaraqa íma mirá-uraiye. keqnáámmá móragaraqa íma mirá-kánáámá aurániye. ²⁰ ááqibo mi-kánáámá íma ánataginaraatata máqte-kayukama íma paá máne oné. miráitana Áánûqtu maa-kánááyábámá pááqya-kanaama iyo téna tímákarena wení awaaméq-wáyúkáytabámá tímáyíkaraiye.” téna tiráíye. ²¹ Ítuma tímá yímikaiye: “ááqibo mi-tái-kánáámá ínana móra-nakoma tímá-ámena ‘Metáiyama maabáqá máibo aónaao! mibáqá máíye.’ tínaama íma arupi itaao! ²² taíbaq kaaqaari-Metáiyá kaaqaari-wátáá-wáyúkágáráqá auréta awaaméqá aráátineta Áánûqtuni waayúkama ubaayammá umáyiketaraa ínóe. miráuma kanaarác ínéta ínóe. ²³ ááqibo karáqtuwe paá máaro! kemá áqnáabaqa kétima-timune. ítáaro!” téna tiráíye. ²⁴ Ítuma óq-aimma tiráíye:

Waayúka-Araakoma kumínî-kanaqyabama

“ááqibo táíqo-kanaama aítqa urái-kanaama ánatatuwena aabaúmá kumayúqá aukéna wíyómma móragaraqa íma tágaginana ²⁵ wiyóqa wíyópake

kutínana wíyôkoni akoqnaágoma popoq umáginíye. ²⁶ umáqtuwena Waayúka-Araakoma konnákáqá kuména anón-akoqnaagaraqa tágagigogaraqa kumíniye. ²⁷ kukéta Áánûqtuni kaqtó-wayukama timá-yiminata múqtûq maragóni aqtóbáké iyata Áánûqtuma awaaméqá umáyíkarai-kayukama yiwíqme yínoe. ²⁸ yaagómá aapinaammá yiráátinata ítáaro! ááqibo yaayamamá yaa ánagaraqa yáinatama miráini-kanaama ítaraae. ²⁹ móraiq uma maa-wái-qtáqtááqá auráinatama kemá kumónúna-kanaama waaqókáriq íniye. ³⁰ ááqibo taákaq máráaro! íbêqa paá máa-kayukama tébakaqa íma puíyana maa-wái-qtátááqá máqtemma auránóe. ³¹ wíyôkaraqa maragáráqá ánataginamanibo ketáama íma ánataginiye.” téna Ítuma tiráíye.

mi-kánááqóni aabaúma máqte-kayukama nói-kanaaraqa yíníyô téta íkéitaae.

³² Ítuma timá yímikaiye: “ááqibo aabaúma nôraq umá mi-kánáámá íníyô? nói-kagaama íníyô? máqte-kamma máqte-kayukagaraqa Áánûqtuni kaqtó-wayukama áanikogaraqa íkéitaae. aboámá wenamá kéitaiye. ³³ mi kumíni-kanaama mi-kágáámá íma ítaraabo yabíqma akoqnaá oro! ³⁴ miráara umá wáíye! móra-nakoma naaópake aammá kóinena wení maqne-wáyúkámá yeqtú iyáánikaraqa iyuwéna kóitata yemá yabikááe. ááqibo wemá oqtaráq yabikái-nakoqtabama timá ámikaiye. ‘kawáá uwo! karáqtuwe mááo!’ téna tiráíye. ³⁵ keráwáqá keqnaámmá karáqtuwe máaro! naakóni aboámá nói-tupaawaq yíníyô? énaikaraq yíníyô? aabáyaanapimma nokáán-aukaanaq yíníyô? iráqma tágaina-kanaararaq yíníyô? íma ítaraapoana ³⁶ páátákáá yínibo wagobo! ³⁷ ké kétima-timune. keqnaámmá máqte-kayukayabama kétima-yimune ‘karáqtuwe máaro!’ ” téna tiráíye.

14

Ítumma ikamínôn-aimma tirááe.

¹ kaayaq-yúpáámá paá wáinana kótámaki-oniqa íma ítóraitan-onikaraqa yínata uyátárai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágáráqá Ítumma aúpáq yáqtoqma arááqa ikaméta náaraq umákainoqtababi abáá kéoe. ² abáá kéeta tirááe: “óniqa kaugi-kánáámá miráonatataama waayúkama ááíqa ínópoataa mi-kánáámá íma kanaarácq onúnatae.” téta tirááe.

Ítumma Béqtanibaqa matawékaraqa pérakaraiye.

³ Ítuma Tááímoni kárú-nakoni naaúpaqa Béqtanibaqa nammáqá ya máitata aáwaqa kénaawana móra-inimma uyábékéna anón-oqtanawíqa yaan-ákúq-mátáwékáráqá óqta-motorema yubáqtukéna Ítuni aqnókáqá atíma pérakaraitata ⁴ tébakaq-wayukama iyámma ôriq umá uráitata tirááe: “nôraq itana min-áté-ákúq-nómmá paá atíma pérakaraiyo? kaumo-tíyááká-tíyááká-óqtámmá (300) wáíye. nôraq itana min-áté-ákúq-nómmá íma kényimenawaq meyámmá matáíyo? ⁵ ááqibo meyámmá matáikakaatati mi-meyámmá oótamma íma wái-kayukama kanaarácq yiminé iné.” téta áá awááguraawana ⁶ Ítuma timá yímikaiye: “wemmá ayúwáaro! nôraq itaráq áá awááguraa? wemá keqtábámá íráqóniq uráíye. ⁷ áwáyoq-wayukama keráwáqté máqte-kanaama paá mánobo! tikáinama aati-aatímá yíwáqnaa kanaarácq ínoe. ááqibo kemá keráwákáráqá máqte-kanaama íma paá mánune. ⁸ wemá kanaa uráíye. wemá áqnáabaqa ketúraqa átê-akuq-nokaraqa puyónúna-kanaayaba pétikaraiye. ⁹ ítáaro! máqtépaqa ketí

átê-wataama abarokáq timá yímikai-marukaqa wení íbêq mirái-waigoma abarokáq timá-yimiyana wenáwîqa íma awikáinoe.” téna Ítuma tiráiyie.

Yúqtaati Itikáárioti Ítuqtabama namuro-wáyúkámá timá yímikaiye.

¹⁰ titana Yúqtaati Itakáárioti iyápo-aanabike-nakoma uyátárai-monoq-wayukayopaqa kóurena tiráiyie: “kemá tíwáqnaa onaq Ítumma yáqtoqma áwîqme ínoe.” ¹¹ titata yimuqá ôriq umá makéta meyámmá amínéta tirááe. tewana Yúqtaatima aúyánámmá iténa “nói-tupaama Ítumma oyaa umá yiráátenuno?” téna ítama táíq uréna kanaayábá abáá-abaa kéiyie.

Ítuma kótámaki-oniqa wení iyápo-annagaraqa naráiyie.

¹² yammá itoraí-óníq-kánááráqá áqnáae-wagaabaqa kótáma-ki-kanaaraqa tipi-típi-araqa ikákaawata Ítuni iyápo-annama ítama aónaraae: “náakaraqa ení kótámaki-oniqa ko kauma akánúnatabiyo?” tewana ¹³ Ítuma iyápo-annabike kaayaq-wáyúkámá mayái-áímmá timáyímikena tiráiyie: “naa márûkaqa peráiyana móra-nakoma nommá yaqména kéyinaka wenanaaépaqa okaao. ¹⁴ naammá peráinaka min-náákóní aboámá timá ámekaa “tirááti-nakoma kétiye ketí naaúpaqa ketí iyápo-annagaraqa kótámaki-oniqa naí-námmá náakarabiyo?” timáqtuwena ¹⁵ wemá anón-amuraaq-namma tiráátiyiye. máqte-qtataaqa yokaa-yokaa umátikarainaka mikáqá kótámaki-oniqa kaumá tikáakaaol!” timáqtuweta ¹⁶ kóureta naa márûkaqa péketa máqtemma Ítu timá yími-qtataaqa paá aónareta kótámaki-oniqa kaumakááye. ¹⁷ énaikaqa Ítu wení iyápo-annagaraqa iráitata ¹⁸ yaareráqá aáwaqa kánaawana Ítu tiráiyie: “keráwápiké móra-nakoma ítama táíq umátikanena wemá kemmá kutaruríq íniye. aáwaqa ketê náina-nakoma mirá-iniye.” titana ¹⁹ yirummá ôriq kéitata móra-mora-yuma ítama aónaraiye: “keábiyo?” titana káqomma “keábiyo?” titana ²⁰ Ítu yauwéqma tiráiyie: “eé títaupake kaayapiké móra-nakoma mimórá-táápépiké kegáráqá aáwaqa kénai-nakoe. ²¹ agamatán-áípi Waayúka-Araakoni aamá tiráiniq umá miráuma ínana ááqibo kutaruríq í-nákóní anónnáma mú mikákáané. min-nákómá íma marákaraikakaatati mú mikákáá íráqóniq íne íne.” téna Ítuma tiráiyie.

írêq-oniqa kénanae.

²² aáwaqa kánaawana Ítuma yammá maténa nunamupí amuqá makéna “tikáiyie” timátuwena yímikena tiráiyie: “máýáaro! ketúmiye.” téna ²³ wááéni-nomma káápubi maténa nunamupí amuqá makéna “tikáiyie” timátuwena yímikaitata máqtemma nátukaawana ²⁴ Ítu timá yímikaiye: “maannáma ketí naaegómíye. taíbaq-wayukayabama atíma kéguminana ónipi nokáá umáyikanena kaayóqá kémayikaiye. ²⁵ kemá kétima-timune. aran-nómmá móragaraqa ínanupo! ínanaaqa káqo-taoqa Áánûqtuni kawáá kéi-marukaqa káqomma nánúne.” timátuwaitata ²⁶ imá tiréta yúbareta Óribêti-anubaqa kóuraae.

Pítaama wakákáin-aimma Ítuma timá yímikaiye.

²⁷ Ítu timá yímikaiye: “keé keráwáqá máqtemma íbêq-nokaamma táaqa káinaqa tiyuwé kóinoe. Áánûqtuni agamatán-áípi kétiye! ‘kemá tipi-típi yabi-í-náqá ikámónata tipi-típima ókaq-okaq kóinoe.’ tiráinapoata tiyuwéta kóinoe. ²⁸ kemá tiwáutumatuwainaaqá itó-uma kenókáámá Kááribabaqa ónúne.” tiráitana ²⁹ Pítaa tiráiyie: “ááqibo máqtemma tébakaq-wayukama

ayuwéta kóiyaga kemá íma ayuwéqa kónune.” titana ³⁰ Ítu tiráiyē: “Íbêq-nokaamma kokóregoma áama íma kaayapáq tínaama emá kaumo táoqa ke-qtábámá tínóne. ‘min-nákómmá kemá íaonareqa íkéitaune.’” titana ³¹ Pítāa akoqnáá umá tiráiyē: “ímiye! kemá puí-kánááráqá etē puyónune. ímá ayuwéqa kónune.” titata máqtemma miráráá umá tirááe.

Ítuma Kéqtēmani-yopaqa nunamummá tiráiyē.

³² Kéqtēmani-yopaqa irááwana Ítu tiráiyē: “maakáq mārāiyaro! nunamummá tenáá úne.” tiréna ³³ Pítāa Yēmitigaraqa Yóáanegaraqa yíwíqmena kéyana áaqa kaitana táíq umá yáumetaraitana arummá ôriq umá kéitana ³⁴ tiráiyē: “tirummá ôriq umá kéitaqa túyánámmá kéitaqa pukónúne. mārāiyaro! waagobo! karáqtuwe máaro!” titata ³⁵ waaqókáqá marabí aipaq aguréna aíqa mayánénaboana nunamummá tiráiyē: ³⁶ “apááô! ketiboó! máqte-qtataqa kanaaráq kéena maa-qtatááqá paábaq-matikaao! ááqibo ení akaígómá wárááo. ketí tikaígómá íwaraao.” téna ³⁷ yauwéré immá yú wagurááwana aónaraiye. Pítāaqtabama tiráiyē: “Tááímonio! aú waguráánô? kímora-abauma íma kanaaráq karáqtuwe máqe-uraano? ³⁸ karáqtuwe mááo! nunamummá tiyo! íma karáqtuwe máiya íma nunamummá tiráánaboaq Tááqtaan áama itánóne. aágoma kaqtó kéimanibo tógoma aqnúmmá kéena tógáibaa kéiyē.” téna tiráiyē. ³⁹ móragaraqa keqnáámmá nunamummá timátuwena ⁴⁰ yauwéréna immá keqnáámmá yúgáibaa ôriq kéitata íma kanaaráq karáqtuwe máqe urétapoata yú wagurááwana aónaraiye. wemmá yauwéqma timá ámínon-aimma íma ítaraae. ⁴¹ wemá kaumobáq yauwaré iréna tiráiyē: “waguréqa paá wgoro! áágaaniye. íbêqa aabaúmá umáguraiye, Waayúkaqon-Araaqa kemmá kutaruríq i-nákómá kúmiq-wayukati iyáápi kémaraiye. ⁴² itó-uma kónunatiabo! aónaaro! kutaruríq umátikarai-nakoma kéiyē.” téna tiráiyē.

Ítumma ánnáma ámikaae.

⁴³ kētitana páátákáá Yúqtaati iyápó-annabike-nakoma iráitata wegáráqá waabámmá yáákáráqá waqtaákáráqá iréta uyátárai-monoq-wayukabike aapinaa-káyúkábíké anónuqma-wayukabikekaraq irááe. ⁴⁴ kutaruríq i-nákómá awaaméqá yímikena tiráiyē: “kemá ámóqnaana-nakomma yáqtoqma ánnáma áméro! áwíqmeta yaákare kóoro!” tiráiyē. ⁴⁵ Yúqtaati iréna páátákáá Ítunopaqa kéena kaayonébáké ámóqnaraitata ⁴⁶ yáqtoqma ánnáma ámiketa akoqnáá umá yáqtokaae. ⁴⁷ ááqibo móra-nakoma maéna yáámmá maténa mú mikáq anó-monoq-nakoni maqné-nákóní áararamma agáuqtukaiye. ááqaanibo téna ⁴⁸ Ítuma tiráiyē: “nóraq itaráq maaráuma yáákáráq waqtaákáráq yáqtoraneraq kéyeo? kemá íma moyán-arááq-náqá maéqa ⁴⁹ máqte-tupaaraqa keráwákáráqá anó-monoq-naupaqa maéqa aapinaammá abarokáq tiráunaqa kemmá íma yáqtoqma ánnáma ítikikaae. ááqibo Áánúqtuni agamatán-áímmá áraimma auráino!” titata ⁵⁰ máqtemma iyápó-anna-wayukama ayuwéta péqmare kóuraae. ⁵¹ ááqibo móra-maabugoma wáqtô itokáikaraq Ítun-annaepaqa kégoitata yáqtorakaraawana ⁵² wemá wáqtôma ayúqtukena unáákáqtôma aneqá íma wáikaraqa awaapáá uyaaténa kóuraiye.

Ítiráaeo anó-kayukama Ítumma áitaa umá aónaraae.

⁵³ ááqibo yemá Ítumma awíqmeta mú mikákáá anó-monoq-nakoni naaúpaqa irááwata mikáqá máqtemma uyátárai-monoq-wayukama

anó-kayukagaraqa aapinaa-káyúkágáráqá áíkutaawana ⁵⁴ ááqibo Pítaa Ítun-anaaepaqa ayáqtáápaqe wakéna mú mikákáá anó-monoq-nakoni naamátûpaqa pékena kawáá-wáyúkágáráqá iraráqá maraq máena kégaanitata ⁵⁵ ááqibo uyátárai-monoq-wayukama máqtemma káánítôre-wayukagaraqa Ítumma ikamínéta aítaa umá abáá kéomanibo íma máqe-uráie. ⁵⁶ taíbaq-wayukama kaaqaari-áímmá Ítuqtabama timákáreta ááqibo mimórá-wátáámá íma kététa káqo-kaqon-aimma netuqyaa tirááe. ⁵⁷ ááqibo tébakaq-wayukama itó-uma kaaqaari-áípi tirááe: ⁵⁸ “wemá tiráitata ítaraawana tiráie: “maamin-ánó-mónóq-námmá waayúkama tarôq uráá-namma kemá yawwítíyuwaiyaqa kaumo-wágaábi aúemma tarôq ónááq únnae waayúkama íma tarôq kéiya-namma tarôq ónúne.” tirááwana ⁵⁹ yeqti watáagoma íma móraiq uráie. ⁶⁰ mú mikákáá anó-monoq-nakoma yeqti aúkaapimma itó-urena Ítumma aítaa umá aónarena tiráie: “wení watáayaba yawwéqma íma kanaaráq timá abarokáq tinónô?” titana ⁶¹ Ítuma páátí máqe-urena aamá Ítiraitana mú mikákáá anó-monoq-nakoma móragaraqa ítama aónaraiye: “emá Metáiyabono? mú mikákáá uyátárai-manikoni áanikobono?” tiráitana Ítuma yawwéqma tiráie: ⁶² “máune.” téna “Waayúka-Araakoma Áánûqtuni ayáánurapaqa maraq máena wíyokoni konnáq kumínata aónanoe.” téna tiráie. ⁶³ mú mikákáá anó-monoq-nakoma áyámma uráitana unáákáqtômma yuráqtukena tiráie: “nôraq itatáá káqo-kataama itánétaa kéunataabiyo? ⁶⁴ wenamááríqa kaaqaari-áímmá tiqtábámá nói-tuyananaq kéitaa?” titata máqtemma yawwéqma tirááe: “wemá mú mikákáá táiq uréna puíno.” tewata ⁶⁵ tébakaqa Ítumma wirááti wirákáreta aúramma yawááq-ureta ikamíq-ikamiq kéeta tirááe: “náawa ikákaiyo?” tirááwata kawáá-wááyúkámá áwíqmeta iyáán-arunapo ikákaae.

Pítaa Ítuqtabama “wemmá íaonareq íkéitaune” téna tiráie.

⁶⁶ Pítaa naamátûpaqa paá máitana móra-inaaruma mú mikákáá anó-monoq-nakoni maqné-ínáárúgómá ⁶⁷ Pítaamma iraráqá aónarena wemmá karáqma káonena tiráie: “emá Ítuma Náátárêtibake-nakote máqe-uraane.” titana ⁶⁸ Pítaa tiráie: “ímiye. enáama íkéiteqa íma ítaraune.” téna oqtaráq kóuraitana kokóregoma áama tiráie. ⁶⁹ anaaékaqa min-ínáárúgómá móragaraqa káonena móra-nakoma amakaq mái-nakomma timá ámikaiye: “wemá min-nákóni iyápómiye.” titana Pítaa ⁷⁰ “ímiye.” tiráie. ááqibo pááqyamma anaaékaqa mikáq máa-kayukama Pítaamma timá ámikaae: “Kááriribake-nakoma máeboa emá iyápó-annabike mórabi máane.” tewana ⁷¹ Pítaa timá akoqnáá uréna tiráie: “ááqibo kemá kaaqaari kêtunaraa Áánuqtu tíkamine iné. min-nákómá íaonareq íkéitaune!” titana ⁷² kokóregoma móragaraqa áama tiráitana Pítaa Ítuma tiráin-aikoma aákaq itana ítaraiye: “kokóregoma áama kaayapáq íma tiráinaama emá kaumo táoqa keqtábámá wemmá íkéitaune tínóne.” tiráin-aimma Pítaama yawwéqma aúyánámmá ítaraiye. ánibo ibiqá ôriq umá yakáie.

15

Ítuma aítaa umá aónaraae.

¹ aabáyaanapimma nokáápaqa uyátárai-monoq-wayukama anó-kayukagaraqa aapinaa-kááyúkágáráqá káánítôre-wayukagaraqa watáá-wataa timátuweta Ítumma yáqtoqma ánná kúmeta anó-kamaani-nakonopaqa mó

ámikaawana min-ánó-nákóní áwîqa Pááíratima ááqibo téna ² Pááíratí Ítumma áítaa umá aónarena tiráiyē: “emá Ítíráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabíkáánabono?” titana Ítuma yauwéqma tiráiyē: “téne.” titata ³ uyátárai-monoq-wayukama weqtábámá tirááē: “wemá taíbaq-taigo-qtataariq uráiyē.” tewana ⁴ Pááíratí móragaraqa ítama aónaraiyē: “yauwéqma íyaq timá-yiminono? eqtábámá taíbaq-taigon-aimma kétee.” titana ⁵ Ítuma páátí máena móragaraqa yauwéqma ítima-amítana Pááíratima ítama iyánaaq uráiyē.

Ítumma arááq ikamínéta tirááē.

⁶ ááqibo kótámaki-onikaqa aati-aatimá Pááíratima móra ánná-naupaqa mái-nakoma ayuwéwaimiyē. wáátigoma awaaméqá maréta tewana Pááíratima ayúwáitana ánná-naupake kanaarq ayúbákáitana kó éwaimiyē. ⁷ ááqibo mi táoqa kaarabútibi móra-nakoma áwîqa Baráábatima máqe-urena anón-aaiqa wemá taíbaq-wayúkagaraqa uréna wemá móra-nakomma arááq ikámítana pukítana kaarabútibi máqe-uraiyē. ⁸ ááqibo waabámmá áikuteta Pááíratí ánná-naupake ayúwái-nakoqtabama ítama aónaraae. aónaraawana ⁹ Pááíratí ítama yimónaraiyē: “Ítíráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabíkái-naqa ayúbakanuno?” téna ¹⁰ uyátárai-monoq-wayukati yáaimma ítareta paá yirunóbáqá kárún-aimma kététaboata Ítumma ánnáma ye ámikaae. miráuma ítarena tiráitata ¹¹ uyátárai-monoq-wayukama waabámmá timá yímikaae: “Baráábatiqtaba kétékaiqtaae tero!” miráitata waabámmá timá yímikaae: “Baráábatimma ayúqmataa timiyo!” tewata keqnáámmá ¹² Pááíratí móragaraqa timá yímikaiyē: “ááqibo Ítíráaeo-wayukati mú mikákáá anó-nakoqtabama nōraq ónúno?” titata ¹³ waabámmá kabámareta tirááē: “yaaraqá nírigaraqa ikámíyana puíno?” tewana ¹⁴ Pááíratí ítama yimónaraiyē: “nóin-otaaniraq uréna nōi-taigoniraq uráinabiyo?” titata mú mikákáá anókaq kabámareta tirááē: “yaaraqá nírigaraqa ikámíyana puíno!” tewana ¹⁵ Pááíratí waabá-káyúkátí yimuqá máráinapoana Baráábatimma ayúbákaraiyē. miráumatuwena Ítumma i-wáyúkámá yímikena timá yímikaiyē: “akoqnáá-annanapo ikámoro! ikáqtuwera yaaraqá nírigaraqa ikámíyana puíno!” téna Pááíratí tiráiyē.

i-wáyúkámá Ítuqtabama ámiyoq-naayoq urááē.

¹⁶ timátuweta i-wáyúkámá Ítumma áwîqmeta kámááni-nakoni naamátûpaqa iréta tébakaq-i-wayukama yááyareta ¹⁷ tokô-kaqtoma mú mikákáá anó-nakoni wáqtōraa-katoma matéta áwáábíq-annama matéta mú mikákáá anó-nakoni kámokaa-kamoqa atoyumá tarôq uréta Ítuni aqnókáqá abákareta ¹⁸ paá awaaméqá umá kaaqaarigó kaayoné umákareta tirááē: “Ítíráaeo-wayukati mú mikákáá anó-nakoni áwîqa múte yaúyoro! wemá anó-kanaama ayáqtáákaqa paá maíno!” téta ¹⁹ oótátánápó aqnókáq kéikameta kaáqá kémareta yiraayutaúma ayéta kaayoné umáketa ²⁰ ámiyoq-naayoq éta tokô-kaqtoma yukéta wení wáqtōma móragaraqa umáketa áwîqmeta yaaraqá nírigaraqa ikamínô-marupaq kóuraae.

Ítumma yaaraqá nírigaraqa aráápama ikákaae.

²¹ kégoeta móra-nakomma yaqtokaamma wenáwîqa Tááímoni Tááírínipakenare. Érékáánarayaa Árubatiti yiboámá wemá yópáké kéitata yemá Ítuni kaapaq-yámá ámiketa timákaawana aqména kóuraiyē. ²² Ítumma áwîqmeta móra-anuraqa iréta min-ánúgóní áwîqa Kórákóta-anue. áwíkoni

áaimma aqñón-ayaatapare. ²³ mibáqá iréta wááéni-nomma yaagóni anókáráq waéqma ámikaawana ínaraitata yaaraqá nírigaraqa aráápama ikákaae. ²⁴ ikáqtuweta wení unáákáqtóma yáíkaa qumá uréta aábê yaréta unáákáqtóma móra-mora umá matááe. ²⁵ ááqibo nírima ikákaan-abauma (9.00 kiroki) aabáyaanapimma aabaúma kéuitata ikákaae. ²⁶ yaaraqá aúbama wení táigoqtabama agáyáan-aikoma tiráiyé: “Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabíkái-nare.” titata ²⁷ ááqibo wegáráqá kaayaqá moyánákaratámá yíaketa Ítuni aukápáq mórama ayáánurapaq maréta mórama ayáánurapaq maréta urááe. ²⁸ ááqibo miráuma monoq-áúbábi naayóbáqá agamatán-áikómá tiráiniq umá íbêqa áraimma mirá kéiyé: “wemmá otaa-káyúkábí makááe.” téna tiráine. ²⁹ yaaraqá máitata waayúkama kótayata kéeta iyáátaq-iyataq yumá ámiyoq-naayoq kéeta aamá káwaageta tirááe: “enamááriq anó-monoq-namma yawítíyuwe kí-kaumo-yupaama móragaraqa keqñáámmá tarôq ináq óne ³⁰ ááqibo yaaraké enamááriq kumuwo! enamááriq kuméma ípuinone.” tewata ³¹ keqñáámmá uyátárai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágáráqá ámiyoq-naayoq kéeta tirááe: “wemá káqo-yuma yíwâqnaa uráitata íma pukáábo wenamááriq íma kanaarq áwâqnaa éna miráipoana puíniye. ³² ááqibo Metáiyama máikakaatati Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anó-nakoma yaaraké kumínataa aónétaa mikáq itánúnatae.” tewata keqñáámmá wegáráqá yíakaa-nakorata ámiyoq-naayoq-aimma timákaraaye.

Ítuma pukáiyé.

³³ ááqibo wágáama aabaúma aúkáapi uyáwitana kumayuqá aúqma máqte-maruqa yawááquráiyé. ³⁴ aabaúma kaumoráq kégumitana Ítuma kabámarena anókaq wááqa kéyena tiráiyé: “Érói, Érói, aráama tebakátáni?” téna wenáabike mirá kétiye: “ketí Áánûqtuo, ketí Áánûqtuo, nôraq itaa tiyúkáano?” titata ³⁵ tébakaqa máqeo-kayukama ítareta tirááe: “ítáaro! wemá Iráiyamma kááyaiye.” tewana ³⁶ móra-nakoma uyaaté iréna parubaru-wánnáámá ikaa-q-nókáráqá yátaraq makéna Ítumma ámitana nátúwáitana min-nákómá tiráiyé: “éqtukaiyanao! Iráiyama yaaraké yamatuwáinana kumínaayaba aónaaro!” titana ³⁷ Ítuma anókaq wááqa yumátuwena pukuráiyé. ³⁸ pukitana ááqibo anó-monoq-naupaqa oqtaráq tabaraáberaa-kannaama abí kúmakaama wenamááriq aúkáapike kabááqma yakákuraiye. ³⁹ ááiq-i-wayukati kawáá-nákómá máitana Ítu aúbáqá itó-uma máitana Ítuma wááqa yumátuwena pukitana aónatuwena wemá tiráiyé: “áraine. min-nákómá Áánûqtuni áaniko máqe-uráiyel!” téna tiráiyé. ⁴⁰ ááqibo aaranaamá mikáqá nékaq máeta káoneta Tárômeyaa Máriaa Máátariníyaa Máriaa maqñé Yèmitíyaa Yótéti anóaratama máqe-ureta ⁴¹ Kááriribaqa yemá Ítuni anaaé waqmé kéweta áwâqnaa urááe. taíbaq-kaqon-noinima Ítugaraqa Yérútáárebaq uráán-noinima mibáq nékaq máqe-uráae.

Ítuma uqtamákaráae.

⁴² ááqibo aabaúma karaakáq kúmitana Tabaatiráqá yokaa-yokaa-í-yúpáámá wáitanaboana Yótébi Aarimatéabake-nakoma iréna wemá káánítóre uyátárai-naqa maéna Áánûqtuni kawáá kéi-kanaayabama awé kéiyé. ⁴³ mimórá-nákómá Pááíratinopaqa ikatíq íma uréna Ítuni arááq-auyabama ítama aónaraiye: “timínónó?” tíminaq mó-uqtamakaano.” titana ⁴⁴ Pááírati aúyánámmá ítarena “árainaq pukuráinabiyo?” téna i-wáyúkátí

kawáá-nákómá ááyarena ítama aónarena tiráiyē: “ara pukáiyō?” titana kawáá-nákómá timá ámikaiye: “owé pukáiyē.” téna ⁴⁵ Pááírati iyánáaq umárena ítátuwena Yótēbimma timá ámikaiye: “kanaaráiyē. arááq-auma mayaao.” titana ⁴⁶ Yótēbi kateko-wánnáámá meyáníq umá maténa yaaraké aúma maténa wannaabí atáá-umakena óqtanobaqa maipí uqtamákena anón-oqtamma muriákóní ótaqa makéna yawááq-uraiye. mirá umáqtuwaitata ⁴⁷ Máriaa Máátariniyaa Máriaa Yótétini anóagaraqa máeta uqtamákaraiyaqa aónaraaye.

16

pukáipike ító-uraitabama

¹ Tabaatimá ánatagitata Máriaa Máátariniyaa Máriaa Yēmitini anóama Tárōmegaraq átē-kuyumma i-qtáqtááqá meyámmá maqméta Ítumma pérakaneta matááe. ² Tóqtaaraqa iráqma tágagikaqa uqtamákarapaqa kóureta ³ kégoeta wataá-wataa tiréta “náawa oqtaráké óqtamma mamá páabaq “aukátikanitaabiyo?” ⁴ anón-oqtaoana ummaa yánitata tirááe. kététa ko aónamma óqtamma páabaq aukákuraitata aónaraae. ⁵ miráitata muríyánóbáqá péketa aónáayama móra-mabugoma wayán-únákáqtōgaraqa mibáqá maraq máqē-uraitana aónaraawana yáaqa óriq umá karáitana min-nákómá tiráiyē; ⁶ “táaqa ígáino! Ítuma Náátárētibake-nakomma kaapaq-yátáráq ikámaraa-nakomma abáá kéoyamma wemá pukáipike ító-urena íma máiyē. uqtamá káraapaqa aónaaro! ⁷ ááqibo wení iyápó-anna ko timá yímero! Pítaagaraqa timá áminata timá yímero! Ítuma wenókáámmá Kááriribaqa kégoitata mibáqá aónanowana keqnáámmá wemá keráwáq miráuma timá tímikaiye.” téna tiráiyē. ⁸ aanibo yemá yáubareta muríyápáké uyaaté kóureta íkatéyana yáaqa karáitatapoata páátí máqē-ureta máqte-kayukama íma timá yímikaae.

Ítuma Máriaa Máátarininoqa iráitana aónaraiye.

⁹ Ítuma pukuráipike ító-umatuwena Tóqtaa-abayaanapimma nokáápaqa wemá áqnáabaqa Máriaa Máátarininoqa iráiyē. naayóbáqá min-íníkoní arunóbáké abapaké kaayaq-kútí-áágómá Ítuma waqtukáiyē. ááqibo iráitana aónarena ¹⁰ Ítuni aanábómá ibiqá kéyaraawana ko timá yímikaiye Ítuma paá máitana aónarena ¹¹ timá yímiqtuwena kététa wenáama irunóbáqá íma ítaraae.

iyápó-annabike kaayaq-nákórátá Ítuma aónaraaye.

¹² anaaékaqa waéqma káqon-nakaa umá kaayaq-nákórátá yeqtōpaqa iráitata karaa-márúkáqá kégowana iráitata aónareta ¹³ yauwaréta tébakaqa timá yímikaawata kanaaráq íma ítaraae.

iyápó-annama Ítumma aónaraae.

¹⁴ ákaqa Ítuma wení iyápó-annama yeqtōpaqa iráitata ye títaupake móra-anna-wayukama aáwaqa kénaawana Ítuma iréna áá yiwááguraiye. yemá irupí ikéiteta káúbíq uréta wemá pukáipike ító-itata aónaraa-kayukama temmá ikéitaawanaboana áá yiwááguraiye. ¹⁵ wemá timá yímikaiye: “máqte-marukaqa kóoro! máqte-kayukama maan-áté-wátáámá mó-tima-yímero! ¹⁶ máqtemma yirupí kéitaa-kayukama nommá peráiyaa atóbamayikanune. íkeitaa-kayukama yawááq-umayikanune. ¹⁷ aamá kéitaiya-kayukama maamin-áwááméq-yátááqá mayéta ketíwíkake kuti-áágómá

waqtuwánoe. aúgen-aimma mayénama aúgen-aikaraq t́nana ¹⁸ pui-íráákábáyáámá yáqtoraiyana ípuinana uwaatagááq-yátááqá nainama ípuinana karí-wáyúkámá ánekuiyanama karímá éqyikainata atóbaginoe.” téna tiráíye.

Áánûqtuma kawáá kéi-marukaq Ítuma utáíye.

¹⁹ timátuwena áwíkaitana Áánûqtuni kawáá kéi-marukaq uténa Áánûqtuni aukápáqá maráq máqe-uraitata ²⁰ weni iyápó-annama máqtepaqa ko timá yímikaae. abarokáq timá yímikaawata uyátárai-nakoma yegáráq yíwâqnaa uréna yé tiráama áraimma kéitana uyátárai-nakoma awaaméqá yímikaiye.

Arúke

Arúkema maami-kátáámá Tíópiratinopaq agatáíye.

¹ Tíópiratio, naayóbáqá netuq-wáyúkámá iyááté-iyááté umá ketáái aúkáapi Áánûqtuma máqte-qtataaqa tarôq urái-kataama agatáane. ² yemá mi-qtátááqá yúrapike aónaraa-kayukati yáama naayóbákáráq aati-aatigáráqá wakáane. yemá mi-káyúkámá Áánûqtun áaraqa wení mayaí-wáyúkámá máeta yemá maami-kátáámá keqtáá timá tímikaataae. ³ anónako, miráitaq kegáráq kemá maami-kátáámá agamá enôpaq yuwánáae téq kêtune. maami-máqté-qtátááqtbámá áaimma ítátukaune. íbêqa kemá arupú umá agatáunamanibo miráuma áqnáabaq-kanaarake íráinikaa uráíye. ⁴ miráinaa emá ítama arutánóne min-áímmá emmá aráátíyamma minná áraíne.

Áánûqtuni kaqtó-nakoma Yóáanema pááq íniqtaba Tékáráiyamma timá ámikaiye.

⁵ Êrôtima Yúria-marukaq kínima mái-kanaaraqa mórana monoq-náqá máqe uráimma min-nákóní áwíqa Tékáráíyae. wemá Ábááíyan-annabike monoq náqiye. ánáakoma Êronin-annabikemma min-íníkón awíqa Irítabetie. ⁶ yenákámá Áánûqtuni aúrikaqa íráqôniq uráíye. yenákámá máqten-amaan-aimma waréta uyátárai-nakoni áama kéwaraayanaboana yepímmá otaa-qtátááqá íma wáqe-uráíye. ⁷ miráimanibo yenákámá mórana iyápóma íma ákáraaye. Irítabetima iyápóma íma kanaarq marákáitata yenákámá araaqná anónuqma kamáguraaye.

⁸ Tékáráíyan-anna-wayukama mayaíratáá owana Tékáráíyama Áánûqtuni aúbáq monoq-máyáímá matáíye. ⁹ anó-monoq-wayukati yáaimma waraíkáae téta Tékáráíyamma awaaméqá umáketa weqtábá uyátárai-nakoni aokaq-náúpáqá uténa átê-kuyumma i-qtátááqá agamá ákûq íkáae.

¹⁰ agamá ákûq-umumma í-kánááráqá mi táoqa taíbaq Íbaru-wayukama máápaq áikuteta nunamummá kêteta máqe-uraae. ¹¹ ániibo Tékáráíyama aónaimma uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma agamá ákûq iyááregóni ayáánurapaq itó-uma máqe-uráíye. ¹² Tékáráíyama kaqtó-naqa aónatuwena iyánáaq umárena ikatíq uráimanibo ¹³ kaqtó-nakoma Tékáráíyamma timá ámikaiye: “Tékáráíyao, emá ikatíq íuwo. Áánûqtuma ení nunamummá ítátukaiye. enánáakoma Irítabetima iyápóma inaamaímá marakániye. ániibo emá min-iyápógóni áwíqa Yóáane té yamámiyo. ¹⁴ enáyakoma íráqôniq umá wáinaa amuqá maránóne. netuqyaa-káyúkámá wemá pááq í-nayaba yimuqá maránóe. ¹⁵ uyátárai-nakoni aúrikaqa anón-awíqa wániye. ániibo wemá wááéni-nokaraq akoqnáá-nokaraqa íma nániye. ániibo wemá anóni áyaqnobaqo márainanama Áánûqtuni Aokaq-Áágómá wepímmá ógiraniye. ¹⁶ wemá taíbaq Íbaru-wayukama mamá yirummá waeráiyana yeqtí uyátárai-naqa Áánûqtunopataa yawwéqma yíwíqme íniye. ¹⁷ wemá Áánûqtuni wataagaraq mamé wéna wení akoqnááma maména Iráiyaraa umá mamé wínimma Áánûqtuni naayóbáq-ámúné-nakáá umá mániye. wemá anóboyugaraq yeqtí yíráabitigaraq yíwíqmena mórabi máá áikuiniye. Áánûqtuni aammá íma wáráiya-kayukama yeqtí yúyánámmá

mamá waeráinata yemá keqnáámmá mamá yokaa umáyíkarainana Ítuma kumíniye.”

¹⁸ Tékáráiyama kaqtó-nakomma maará téna timá ámikaiye: “kemá náaraq ínaraq maamin-áímmá áraíne téq itánúnô? kemá anónuqma kamágúnana ketínáakogaraq araaqná kamáguraiye.” téna Tékáráiyama tiráiyé. ¹⁹ ániibo kaqtó-nakoma yauwéqma tiráiyé: “kemá Kébariomune. Áánûqtunopaq itó-uma kémaune. maamin-íráqón-áímmá wemá timátíkáitaq emmá timáména kukáunamanibo ²⁰ ketáama íma itáánaboana óyáukoma aráápaginaa aamá íma tinónaboana wéqéna aamá túnnyataakoma pááq innaraq wíniye.” téna kaqtó-nakoma tiráiyé.

²¹ aarawaamá paá Tékáráiyani awé uréta netuq-yúyánámmá ítaraae. ‘aokaq-náúpáqá nói-qtataaraq pááq uráitanawaq átáyaqa minnóbáqá máiyó?’ téta tirááe. ²² anaaékaqa Tékáráiyama máápaq yaúbarena aarawaamá aamá íma timá yíméwaniq uráiyé. miráitana paá ayáánapo awaaméqá umá watáama timá yímikaibo óyáuqa aúyakuraiye. yemá ítaraae Tékáráiyama móra óq-yataaqa aokaq-náúpáqá aónaitana óyaukoma aúyakuraiye.

²³ anaaékaqa Tékáráiyani mayaí-kánáámá ánatagitana wení naaópaqa yauwéqma kóuraiye. ²⁴ anaaékaq ánáakoma Irítabetima araaqnáqoma ámûkarariq urénaboana aúpáq máitana móra-tiyaapaq-wiyomma yáuraiye. ²⁵ Irítabeti wenáúyánápímmá maará téna tiráiyé: “uyátárai-nakoma kaay-oné umátikena aarawaatí yúrakaaq tigeae iyábá mamá paá kéumatikaiye.” téna tiráimanibo móra-inikoma iyápóma íma kanaarác ákáin-inikomma Íbaruwayukama wemmá timá agaerác kákaae.

Áánûqtuni kaqtó-nakoma Ítuma pááq íniye téna Máriaamma timá ámikaiye.

²⁶ abapaké móra-wiyokaqa Áánûqtuma kaqtó-naqa Kébariomma timákáitana móra-maruqa Kááriribaq kukáimma áwíqa Náátárêtibare. ²⁷ mórama inaarúmá áwíqa Máriaa móra-nakoma mayániye téta ataa makáan-inikonopaq kukáiyé. minnámo aúyarakaraa-nakon áwíqa Yótêbie. min-náqá Tébitin-annabikene. ²⁸ kaqtó-naqa Áánûqtunopake Kéberiomma min-ínikónôpaq uréna tiráiyé: “kaayoné-yátááqá eté waíno. Áánûqtuma eté máena íráqô-qtataariq kéumakaiye.” téna tiráiyé. ²⁹ Máriaama min-áímmá ítátuwaitana aúyánákómá ummaa yáguraiye. ániibo áyáqnoabaqa maará téna aúyánámmá ítaraiye: “maaminnáma nóin-ainabiyo?” téna tiráiyé. ³⁰ ániibo kaqtó-nakoma timá ámikaiye: “Máriaao, emá ikatíqa íuwo. Áánûqtuni áyákoma emmá íráqôniq kéumakaiye. ³¹ itaao. emá ámûkarariq uré iyápóma inaamaí marakaínónama emá áwíqa Ítue té yamámiyo. ³² wemá anó-naqa mániye. mú mikákáá anó-naqa Áánûqtuma wení ánikoe téta áwíqa yánóe. áítaubikoma Tébitiraa umá anó-kinima wemmá uyátárai-nakoma Áánûqtuma tarôq umákaniye. ³³ wemá Yáakobon-anna-wayukati anó-kinima aati-aatimá mániye. miráinana wemá yabíkái-qtataaqa íma ánataniye.” téna Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráiyé.

³⁴ Máriaama kaqtó-nakomma maará téna timá ámikaiye: “mi-qtátááqá náaraq umáwaq pááq íniyo? kemá móra-naqa íma matáune.” téna Máriaama tiráiyé. ³⁵ ániibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma yauwéqma timá ámikaiye: “Áánûqtuni Aokaq-Áágómá enámûraaq kumínana Áánûqtuni

uyáta-maqma akoqnáá-yataakoma ekáq pááq íniye. miráinata min-áókáq-íyápómá anaáékaq emá marákénatama maará téta áwîqa yánóe ‘Áánûqtuni áanikoe.’ tínóe. ³⁶ itaao. enanógaaoma Irítabetima araaqná kamágimanibo áyáqnoabaq iyápóma inaamaímá matokáíye. naayóbáqá téta ‘wemá iyápóma kanaaráq íakaniye.’ tiráámanibo íbêqa ámûkaraq máitana abapaké móra-wiyomma kóíye. ³⁷ Áánûqtuma kanaaráq máqte-qtataariq íniye.

³⁸ ániibo Máriaama tiráíye: “kemá uyátárai-nakoni mayái-ínímúne. kanaaráq Áánûqtuma kemmá emá ténnaiq umátikaniye.” téna titana Áánûqtuni kaqtó-nakoma mikáké ayuwéna kóuraiye.

Máriaama Irítabetima ko aónariye.

³⁹ mi-kánááráqá Máriaama páátákáá itó-uma Yúriabaq móra-maruqa anuáráaq-mapaq uráíye. ⁴⁰ ániibo wemá Tékaráiyani naaúpaq uréna Irítabetimma áwátiraiye. ⁴¹ Irítabetima Máriaama áwátin-aimma ítátuwena iyápóma Irítabetini áyaqnoabaq máin-iyapogoma kanageq uráíye. Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Irítabetimma ógikaitanaboana ⁴² anókaq ááyama tiráíye: “máqte-noiniti aúkápikemma emmá Áánûqtuma awaaméqá umákena awíkaiita min-íyápómá marákánónama wemmá Áánûqtuma awaaméqá umákena awíkaiye! ⁴³ kemá nóraq uráunanawaq ketí uyátárai-nakoni anóama ketópaqa iráíyô? ⁴⁴ taákoma emá tíwátennama kéitaitana tíyáqnoabaq iyápóma máí-waigoma amuqá maréna kanageq uráíye. ⁴⁵ uyátarai-nakoni watáama emmá timá ámikain-aimma áraimma pááq íniqtaba itáíq-itaíq ínónaboa emá amuqá kémaraane.” téna Irítabetima mirá tiráíye.

Máriaani imá

⁴⁶ maamin-ímá Máriaama maará tiráíye: “kemá ketirupikémmá uyátárai-nakon áwîqa mûte kéyauyune.

⁴⁷ Áánûqtuma wemá kemmá mamá paá kéumatikaiye. weqtábábóana tirun-íyápógómá amuqá kémariye.

⁴⁸ kemá paá wení mayái ínímánibo wemá keqtábá aákaq matokáíye.

⁴⁹ kekáqá anó-qtataaqa uyátá-maqma tarôq uráipoata máqte-marabi-kayukama maa-kánááráké yemá keqtábámá téta

‘Áánûqtuma awaaméqá umákena awíkaiye.’ téta tínóe.

Áánûqtuma wenáwîkoma aokaríq kéíye.

⁵⁰ yemá náayubi weqtábá ikatíqa móra-wayukati-kanaagaraq káqo-kayukati kanaayábágaráq kéo-kayukama yemmá

wemá arummá kéumayikaiye.

⁵¹ wemá wení akoqnáá-ayaamma arúqtuwena waayúkama yetí yúma mamá kéuyeta

mirá onaae teq-qtátáákaráq

wemá mamá pípêban umátuwaniye.

⁵² kateko-yáínái-nákáá umá

kíni-kayukama yetí akoqnáágaraq náápaakaraq-yibiqtatama

mamá paábaq yukéna

káqomma paá-wayukama

yemmá múte yaútaiye.

⁵³ ánibo yáayaba kéo-kayukama
wemá mamá íráqô-qtataaqnapo.
maqma ógikaimanibo

taíbaq-otamma makáa-kayukama
yeti iyáápima móra-yataaqa íma yiména
timá yíkaraiye. ⁵⁴ ketáái títaubikokaq wemá timá
akoqnáa umákaimma

Áánûqtu paá matokáine.

Ítiráaeoma weni kaqtó-nakoma naayóbáqá
áwáqnaa uréna

⁵⁵ Ábaraakaraq wenánnágáráq
arummá umáyikena minnáyaba
aati-aatimá aúyánámmá ítame utáine.”

téna Máriaama íbí tiráiyé. ⁵⁶ Máriaama Irítabetite kaumo-wiyómmá máqena
anaaékaqa wenamáapaq yauwéqma kóuraiye.

Irítabetima Yóóanemma marákáraiye.

⁵⁷ Irítabetima iyápo marakáni-kanaama yáwitana iyápoima inaamaí
marákáraiye. ⁵⁸ Irítabetin-anna-wayukagaraq móra-marukaq-wayukagaraq
uyátárai-nakoma Irítabetimma nórabi umákái-qtataaqtaba ítátuweta yimuqá
marákáraae.

⁵⁹ Áánûqtuni waayúkati yáaimma waréta abapaké kaumo-kánááráqá
min-iyápógóni áuma karánéta urááe. min-iyápógóni áwíqa aboán
áwíkaq ‘Tékáráiyae’ téta áwíqa yamámineta uráámanibo ⁶⁰ min-
iyápógóni anóama téna “ímiye.” tiráiyé. “ketáámá Yóóane téta áwíqa
yamámenunatae.” téna tiráiyé. ⁶¹ ánibo waayúkama tirááe: “mórama
maamirán-áwíqá enawaammá íma wáiyé.” téta tirááe. ⁶² mirá-timatuweta
Tekáráiyama íma kanaaráq aamá titatabóata yemá awaaméqá iyáánapo
umátuweta aboámmá ítama aónaraae. ‘nóin-awiraq maamin-iyápógómmá
yamáminono?’ téta tirááe. ⁶³ ánibo Tékáráiyama aúba agayaí-yátááqá ítama
maténa maará téna agatáiyé: “min-iyápógóni áwíqa Yóóane.” titata yemá
iyánáaq urááe. ⁶⁴ ánibo é mikáq Tékáráiyama aamá keqnáámá áaimma
átama kétena Áánûqtuni áwíqa múte yaútaiye. ⁶⁵ miráitata máqtemma
weni móra-marukaq-wayukama ikatíq urááe. ánibo mi máqte-qtataaqo pááq
i-wáígóni watáagoma Yúríabaqa anuáráaq-marupakaraq wéyáwé uráiyé.
⁶⁶ máqte-kayukama maami-kátáámá ítáa-kayukama iyaqnobaqa netuq-
yúyánámmá ítéta maará-tiraae: “anaaékaqa maan-iyápógómá náaraq
umáwaq mániyo?” téta tirááe. ánibo uyátárai-nakoni akoqnááma wepí
wáitataboata máqte-kayukama ítaraae.

Tékáráiyani imá

⁶⁷ min-iyápógóni aboámá Tékáráiyama Áánûqtuni Aokaq-Áágómá
ógikaitanaboana amunémá kuténa tiráiyé:

⁶⁸ “ketáámá anómma uyátárai-naqa Íbaru-wayukati Áánûqtuma
wenáwíqa múte yauyónátae.
wemá weni waayúkama yíwáqnaa kéena
mamá paá kéumayikáiyé.

⁶⁹ móra-nakoma akoqnáa umá
ketáái kúmiq-yataaqa mamá

paábaq yuwánéna kukáiyé.

min-náqá wemá Áánûqtuni kaqtó-naqa Tébitin-annabike náqiye. naayóbáqá

⁷⁰ Áánûqtuni aokaq-ámúné-wáyúkátí yáanapo

minnáyaba Áánûqtu mirá-tiraine.

⁷¹ ketáái namuro-wáyúkágáráq

yaímma íyamma umátíkáa-kayukagaraq

yetí akoqnáábikema keqtaámá mamá

paábaq tiyuwánitae.

téna timá akoqnáá uráine.

⁷² ketáái títaubikoqtaba arummá umáyikena

wení anón-anon-aimma timá yarúmakaqtabama

‘aákaq maranúne’ téna Áánûqtuma tiráine.

⁷³⁻⁷⁴ ketáái namuro-wáyúkábíkémá mamá

paá umátikenataa túawaaq

tuqmá mái-aimma akoqnáá umá

ketáái tíbaubikomma Áabaraamma timá ámikaiye.

wemá paá tiyúwáitaqtaa wení mayáímá kémayetaa

ketáámá weqtábá ikatîqa íma éta

tirummá kámunanataa

⁷⁵ wemá ketáái kateko-ámmá awítíkaraitaqtaa

wenáurakaqa arupú umátaa

ketáái túwarauna-kanaaraqtaama kémaunatae.

⁷⁶ ánibo emá ketí pááqyan-iyapoma eqtábámá

‘mú mikákáá anón-naqa

Áánûqtuma wení amuné-naré’ téta tínoe.

anómma uyátárai-nakoni aakaqá

emá áqnáabaq kéoe.

wení aammá mamá yokaa kéumake

⁷⁷ wení waayúkama timá yíminata

náayuwabi uyátárai-nakoma

yetí kúmiq-yataaqa mamá

paábaq kéyuwena awikátuwainayuma

yemá yetí kúmiq-yataapikemma atóbanoe.

⁷⁸ ketáái Áánûqtuma keqtaámá

arummá kéumatikenata kaayoné kéiyé.

wemá keqtaáyábá atóbaigae téna miráurai-waigoma aabaúmá utaréna

kamá tágainikaa umá

⁷⁹ ketáaráqá Áánûqtuni márûpake

ómmá kamá kétagaiye.

náayuwabi íbêqa puí-yátáákóní

amakaq máawana

Áánûqtuni márûpake ókómá

kamá kétagainata

yemá kanaaráq káoneta

kaayoné-ákáq kanaaráq uréire ínoe.”

téna Tékáráiyama tiráiyé.

⁸⁰ anaaékaqa min-iyápógómá anómma aúkitana wení aúgaraq arun-iyápógáráq akoqnáá urááye. ánibo Yóáanema waayúkama íma máa-kaqmaapaq máqena abarokáq Ítíráaeo-wayukati yúrikaq pááq umá iráiyé.

2

Máriaama Ítumma marákáraiye.

¹ mi-kánááráqá Títáa Ogáátatima móra ámáan-aimma maréna máqte-kayukama yorau téta yíwíqá agayaíkaae tiráiyé. ² minnáma áqnáaba-kanaama yíwíqá matáamma mi-kánááráqá Kiríníatima anó-kamaani-naqa Tíriabaqa máqe-uráiyé. ³ miráitata máqtemma aarawaamá yeqtí márûpaq wéyáwé uréta yíwíqá mayánéta urááe.

⁴ Yótêbima Tébitini móra-annabike móra-naaemiye. miráitana Yótêbima Náátarêtibake Kááriri-maruqa yuwéna Yúriabaq Tébitini márûqa Bêqtarembuqa uráiyé. ⁵ ánáakoma Máriaama ámûkaraq máitata wetê kóuraaye. ⁶ yenákámá mi-márúpáq paá máayana Máriaama iyápó akání-kanaama pááq uráiyé. ⁷ ánibo purumakaakóni náupaqa Máriaama áqnáabaq-iyapoma inaamaímá marákátuwena tabarááberake múqmútuwena purumakaakóni aáwaq-ketibi ákáráiyé. minná waayúkama ópake ya wáí-námmá netuq-wáyúkámá ógikuraawanaboana yenákátí waíyóya-namma íma wáqe-uráiyé.

kaqtó-wayukama tipi-típi-kawaa-wayukama timá yímikaae.

⁸ mi-náúkápáqá yaímma tipi-típi-kawaa-wayukama anó-marukoni áwábaq máeta nokáámma yeqtí tipi-típiraq kawáá umátuweta máqe-uraae. ⁹ ánibo mórama uyátárai-nakoni kaqtó-naqa yeqtôpaq kúmitana uyátárai-nakoni tágama-yataakoma yekáqá tágaitata yemá ikatíq uráámanibo ¹⁰ kaqtó-nakoma timá yímikáiyé: “keráwáqá ikatíqá íoro. ítáaro. kemá keráwáqtôpaq átê-wataama maméq kéyunaboana wemá mamá máqte-kayukabima yimuqá marániye. ¹¹ mi-nókáámmá Tébitini márûkaqa móra-inikoma iyápóma marákáraiye. minnáma yauwéqma keráwáqá tiwiráí-naré. wemá Káríqtoma uyátárai-nare. ¹² ánibo keráwáqá min-iyápómá aónanon-awaameqa maará íniye. minná keráwáqá aónáiyama min-iyápómá tabaráábebi múqmúyakaawana purumakaakóni aáwaq-tapepi waguréna máiyé.” téna tiráiyé.

¹³ kaqtó-nakoma mirá-timatuwaitata páátákáá taíbaq kaqtó-wayukama Áánûqtunopake pááq uréta wágáábaq máqei kaqtó-nakote ku máqe-uraae. ánibo yemá Áánûqtuni áwíqá múte yauyéta íbí maará-tiraae:

¹⁴ “Áánûqtuma mú mikákáá uyáta-maqma anó-naapaakaraq wenáwíqá anókaq múte yaúyoro. ánibo maa-marábí-káyúkáyábá Áánûqtuma amuqá kémaqyikaipoana kaayoné-yátááqá yeráwátê waíno.”
téta tirááe.

kawáá-wáyúkámá Ítumma ko aónaraae.

¹⁵ yemá kaqtó-wayukama iyuwéta yauwéqma Áánûqtuni márûpaq kówata tipi-típi-kawaa-wayukama maará-tiraae: “uyátárai-nakoma timá tími-qtataaqa pááq i-qtátááqá Bêqtarembuqa uréta aónanunatae.” téta tirááe. ¹⁶ mirá-timatuweta yemá páátákáá kóuraae. ánibo yemá ko aónaamma Máriaayaa Yótêbima máayana iyápóma purumakaakóni aáwaq-tapepi waguré máqe-uráiyé. ¹⁷ ánibo yemá min-iyápómá ko aónatuweta yemá Áánûqtuni kaqtó-nakoma min-iyápóyábá timá yímín-aimma tirááe. ¹⁸ tipi-típi-kawaa-wayukama ten-áímmá máqtemma náayuwabi ítáa-kayukama yemá minnáyaba yúyánámmá itaraae. ¹⁹ yúyánámmá itaraamanibo Máriaama máqtemmo ten-áímmá ítama arunóbátáá maréna netuq-áúyánámmá ítama aákaq maréna

máqe-uráiyē. ²⁰ anaaékaqa tipí-típi-kawaa-wayukama yauwéqma kóureta máqtemma itéta aónaa-qtataaqtaba Áánûqtun áwîqa íbí múte yaútaae. kaqtó-nakoma timá yími-qtataaqa miráuma pááq uráiyē.

yemá Ítumma áwîqa yamámikaae.

²¹ anaaékaqa abapaké kaumo-kánáámá yáwitata min-iyápógóní áuma kégareta áwîqa 'Ítue' téta yamá ámikaae. Ítuma íma pááq uréna anóni áyáqnobaq máitana kaqtó-nakoma min-áwíqá yaráine.

Tímioniyaa Áánaama Ítumma anó-monoq-naupaqa aónaraaye.

²² anóakaraq wení iyápógarāq mamá íráqóniq umá aúgen-augen í-kánáámá ánatagitata miráuma Mótetini ámáan-aikoma tiráiniq umátuweta anóyaa aboámá Yérútáarebaq min-iyápómá uyátárai-nakomma amíyéta awíqmeta urááye. ²³ uyátárai-nakoni ámáan-aipima agamatán-áikómá mirá-uráiyē: "áqnáabaq-iyapoma inaamaímá marakéqa minná máqtemma uyátárai-nakomma anóyaa aboámá ámetao." téna ámáan-aikoma tiráine. ²⁴ yenákágáráqá anó-monoq-nakomma amí-yátááqá amíyéta urááyamma miráuma uyátárai-nakoni ámáan-aikoma maará-tiraine: "kaayaqá anómma máaraa-numawabi káqomma kaayaqá ápòq-numaratama mamá yíno." téna ámáan-aiko tiráine.

²⁵ ánibo móra-naqa Yérútáarebaq máqe-uraimma áwîqa Tímionie. wemá arupú-napoana Áánûqtaba áaqa kéikatenapoana wemá Ítiráaeo-wayukama atóba iyaba awé urái-naqiye. Áánûqtuni Aokaq-Áágómá wetê máena ²⁶ min-Áágómá wemmá timá akoqnáá umá ámikaiye: "Metáiyama uyátárai-nakoma timákáanana wíniye téna timá akoqnáá uráuna-naqa ení puínóna-kanaama íma pááq uráina wemmá aónainone." téna tiráine. ²⁷ miráitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Tímionimma timákáitana anó-monoq-naupaqa uyábékaiye. ánibo Ítumma anóyaa aboámá awíqmeta ámáan-aikoma ti-qtátááríq íyéta óyana ²⁸ Tímionima Ítumma awíqtokena Áánûqtuni áwîqa múte kényayena maará-tiraiye:

²⁹ "uyátárai-nako, emá

timá akoqnáá umákaana-aimma

paá matokétaa

íbêqa kemmá ení kaqtó-naqa tiyúwénaq

kemá timuqá kémareq púyono.

³⁰ ketí túrapike atóbamatikai-yataaqa

³¹ máqte-marabi-kayukayopaq emá mamá yokaa

óna-naqa íbêqa kemá káonaune.

³² uyátárai-nako, maami atóbamatikai-naqa

emá mamá yokaa ónama

ókóráá kamá tágama Yéqtaaeo-wayukayaba

ení aammá kényiraatena

ení-wayukama Ítiráaeo-wayukama

anón-awíqa kényimiye."

téna Tímioni tiráiyē.

³³ Ítumma aboáyáá anóama Tímionima tin-áíqtábá iyánáaq urááye.

³⁴ ánibo Tímionima yemmá íráqóniq kéumayikena min-iyápógóní anóama Máriaamma maará téna timá ámikaiye: "taíbaq Ítiráaeo-wayukayaba yíkama

ánatanoqtabagaraq paá yiwiréta ínôqtabagaraq Áánûqtuma maamin-íyápómá awaaméqá umákena awíkaiye. wemá Áánûqtuni awaaméqá mánipoata taíbaq-wayukama wemmá áyóqa ayéta ³⁵ aúpáq-yúyánámmá abarokáq pááq íniye. ániibo mórama tokóru-yakaa-pugoma aru-qtátááqá ení ámábopi agaibániye.” téna Tímionima Máriaamma timá ámikaiye.

³⁶ mórama Áánûqtuni amuné-ínímmá máqe-uraimma áwíqa Áánaae. wemá araaqnáe. naayóbáqá waamá maténa abapaké kaayaq-kárítímáátímá awaikóte máqe-uraiye. ³⁷ anaaékaqa awaikómá pukitana ketoqá paá máqe-uraiye. ániibo abapaké kaumogáráq kaayaqte-kaayaqte-karítimaatima yáuraiye. miráitana min-árááqnágómá anó-monoq-naupaqa íma awikátuwena wéwaine. wemá aáwaqa aweté-urena nunamummá kétena Áánûqtuni áwíqa wágáagaraq nokáákaraqa múte yauyéwaine. ³⁸ mi-kánááráqá Áánaagaraq waaqókáq irena Áánûqtukaq ‘tíkáiye’ tiráiyé. anaaékaq mi-káyúkámá Yérútáárebaq awé uráiyana yauwéqma yiwiráníqtaba yemmá min-íyápóyábá timá yímikaiye.

Yótêbima Náátárêtibaq yauwéqma uráiyé.

³⁹ yemá máqte-qtataaqa uyátárai-nakoni ámáan-aikoma tiráiniq umá ánatauweta kanaaráq yauwéqma Kááriribaq yeqtí naaópaqa Náátárêtibaqa kóuraae. ⁴⁰ mikáqá min-íyápógómá anómma auréna akoqnáá ínena uráiyé. wemá itaí-yátááqá wepímmá ógikaitana wemmá Áánûqtuma amuqá marákáraiye.

Îtuma yuwaaqnógoma anó-monoq-naupaq uráiyé.

⁴¹ Îtumma anóyaya aboámá aati-aati-kárítímáátíríqá Yérútáárebaq utéta aokaq-kánáámá kótámaki-kanaae te-kánáámá aónéwaoyane. ⁴² Îtuma yuwaaqnógoma wení karítimaatímá tiyááka umá kaayapóana wegáráq aokaq-kánáágóní áaimma waréta Yérútáárebaq utááe. ⁴³ anaaékaqa kótámaki-kanaama ánatagitata yauwéqma kóuraamanibo min-íyápómá Îtuma paá Yérútáárebaq máqe-uraiye. ániibo anóyaya aboámá paá Yérútáárebaq Îtuma máiqtabama íaonaraaye. ⁴⁴ anóyaya aboámá téta káqo-kayukate uréire kéiyaa téta tirááye. miráitata anóyaya aboámá móra-wagaama uréire umá yeqtí aanábóyóparabi móra-marukaq-wayukayopaqa abáá urááye. ⁴⁵ anóyaya aboámá abáá óyamanibo íaonaraaye. miráitata Yérútáárebaq yauwéqma uréta Îtumma abáá urááye. ⁴⁶ yenákámá abáá kéoyana kaumo-kánáámá yáwitata anaaékaqa aónááyamma anó-monoq-naupaq yirááti-wayukati aúkáapi máqe-uraiye. ániibo Îtuma aamá temmá kéitena yemmá anónnáma yauwéqma yekáráq ítama aónaraiye. ⁴⁷ Îtun áama kéiteta yemá Îtuni itaí-yátááqtábámá wemmá aamá itáawana yauwéqma tin-áitábágáráqá ítama iyánáaq urááe. ⁴⁸ ániibo anóyaya aboámá Îtumma aónatuweta anómma iyánáaq urááye. anóama Îtumma timá ámikaiye: “ketáaniko, emá nôraq itaawáq kekárátámá mirá kéumatikaano? enabotê kekárátámá anómma umaayágitaka kerátámá eqtábá abáámá kéuye.” téna Îtumma anóama tiráiyé. ⁴⁹ miráimanibo Îtuma yauwéqma maará téna timá yímikaiye: “kenákámá nôraq itakawáq keqtábámá tibáá kéoyo? aqá kemá ketiboní naaúpaqo mánunayabama kenákámá íyaq itaraayo?” téna Îtuma tiráiyé. ⁵⁰ ááqibo Îtuma min-áímmá tiqtábámá anóyaya aboámá áaimma íma ítama arúturaaye.

51 ánibo Ítuma anóayaa aboátê kóureta Náátárêtibaq uréta aati-aatimá Ítuma anóayaa aboátí yáama wakáiyē. wenanóama aákaq ínítataaqa aúyánápi matokáiyē. 52 ánibo Ítuma anómma aúkitana wení itai-yátáákógáráq wenáúgogaraq íráqôniq urááye. Áánúqtugaraq maa-márábiké-káyúkágáráq aónaamma íráqôniq uráiyē.

3

nommá Peraí-náqá Yóáanema aamá tiráiyē.

1 Títaama Táibíriati tiyááka umá móra-tiyaapaq-karitimaatimo kéimma Pótiátí Pááiratima Yúria-wayukati anó-kamaani-naqa máqe-uráiyē. ánibo mi-kánááráqá Êrótima anó-kinima Kááriribaq máqe-uráiyē. ánibo ábâkoma Píripima Itúria-marupakaraq Térékónáitibakaraq anó-kawaama máqe-uráiyē. Aráiténiamá anó-kawaa-naqa Áábiriniq-marukaq máqe-uráiyē. 2 mú mikákáá anó-monoq-nakarátama Áánatiyaa Kááyapatima máqe-uraaye. mi-káyúkámá kawáámá máawana áraimma mi-kánááráqá Yóáanema Tékaráiyama áanikoma waayúkama íma máa-kaqmaapaqa máitana Áánúqtuni aagómá Yóáanenopaq iráiyē. 3 miráitana Yóáanema máqtemma Yótaa-nomma wáin-aukapaq uréna aarawaamá yirummá mamá waeréta nommá peráiyana Áánúqtuma yeqtí kúmiq-yataaqa mamá paá umáyikaikae téna watáama mó timá yímikáiyē. 4 Áánúqtuni watáama amuné-náqá Áítáiyama naayóbáqá agatáima maará téna wáiyē:

“waayúkama íma máa-kaqmaa-karaanobaqa móra-nakoma ááyama kétiye.

‘uyátarai-nakoni aammá yokaa oro.

aammá mamá arupú oro.

5 aammá kubáutainabi maqmá ógiraaro.

anumá uyátaina-maruqa mamá

márûte áráwáá oro.

kaé káina-amma mamá arupú oro.

aumáraamaq uráina-amma mamá arútáá oro.

6 máqte-marabi-kayukama Áánúqtuma mamá

atóbamayikani-arupu-yataaqa aónanoe.’ ”

téna Áítáiyama naayóbáqá agatáine.

7 netuqyaa-káyúkámá Yóáneqtaba nommá pétikaikae téta yewana Yóáanema tiráiyē: “keráwáqá táí-iraakabayaakoni áráakawaqoe. náawaq títaráq anaaékaqa áyamma í-yátááqá pááq íní-waigomma kanaaráq kótámatuweráq péqmare kónaae téraq kéoo? 8 keráwáqtí kúmiq-yataapike tirummá abarokáq waerá íno-qtataariq oro. keráwáqá keqtúyánápi-kémá ‘Áabaraama ketibotááé.’ ítero. téq áaimma átáma ítero. kemá keráwáqá kétima-timune. Áánúqtuma kanaaráq maamiráin-oqtamma mamá Áabaraani iyápó-annama aúrakaniye. 9 Áánúqtuni kukómá yaagóní ánûpi yokaa umá wáiyē. ítáaro. máqte-tagoma íarutama arammá iyáinatama kanaaráq mítámá ayáama irabí agatuwánóe.” téna Yóáanema timá tága-yimikáiyē.

10 Yóáanema mirá-timatuwaitata yaímma-wayukama ítama aónaraae: “ketáámá náaraq ónúnataabiyo?” téta ítama aónaraae. 11 ánibo Yóáanema maará téna yawwéqma timá yímikáiyē: “móra-nakoma kaayaqá kúberai-unamma makénama kanaaráq kúberai-unamma ímo makáina-nakomma mórama amíno. ánibo móra-nakoma taíbaq-aawaqo wáinanama mamá mórai

íno.” téna tiráiyé. ¹² yaímma táákíti-moneqa máyáa-kayukagaraq nommá perainéta iréta tirááe: “yirááti-nako, ketáámá náaraq ónúntaabiyo?” téta Yóáanemma ítama aónaraae. ¹³ ánibo Yóáanema timá yímikaiye: “móneqa ókaraq uyátá-maqma íma máyáaro.” téna Yóáanema tiráiyé. ¹⁴ miráitata yaímma ááiq-i-wayukagaraq Yóáanemma ítama aónaraae: “ketáágáráqá náaraq ónúntaabiyo?” téta tirááe. ánibo Yóáanema timá yímikaiye: “keráwáqtí náápaatabama túma íma mamé uyéraq waayúkati móneqa íma máyáaro. keráwáqá otaa-káyúkámá íma mamá yawááq-umayikeraq móneqa máyáaro. keráwáqtí meyámmá kanaaráq umá máyáaro.” téna tiráiyé.

¹⁵ aarawaatí yúyánákómá itó-uma akoqnáá itata yemá íyáqnobaq maará téta yúyánámmá kóita-yaita urááe: “Yóáanema Metáiyama yauwéqmataa tiwiráí-nárábí íyabiyo?” téta tirááe. ¹⁶ miráitana Yóáanema yauwéqma timá yímikaiye: “kemá nopí nommá péqtikanune. anaáékaqa móra-naqa yínimma wení akoqnáágoma ketí akoqnááma uyátáraiye. kemá íma íráqô-naqa máunaboaq kemá kanaaráq wení aítuq-anaamma íma ayubónúne. wemá iragáráq Áánûqtuni Aokaq-Áágókáráq keráwáqá nommá pétkaniye. ¹⁷ wemá wení yáunapo wítima agáqtuwaniye. miráumatuwena wení wítinaupaq wítima áikuinimanibo táíq innama warárima aati-aatimá káíq-kaiq ín-írábí agatuwániye.” téna tiráiyé.

¹⁸ Yóáanema yaímma káqon-aikaraq timá yúyánámmá mamá itó kéena miráí-waigoma aarawaabímmá Metáíyaqtaba átê-wataama tiráiyé.

Érôtima Yóáanemma ánnáma ámikaiye.

¹⁹ miráimanibo Yóáanema Érôtimma awááguraiye. yeqtí anó-kamaani-naqanibo Érôtima Erótiatikaq otaa-qtátááíq éna ábâkoni ánáaqa kéyabitena yaímma táí-aaimma tarôq uráiyé. ²⁰ miráitana Érôtima máqten-otaa-qtataariqo kéenama ókaraq uyátá-maqma anón-otaamma kuyéna Yóáanemma ánná-naupaq ákaraiye.

Yóáanema Ítumma nommá pérakaraiye.

²¹ aarawaamá nommá kéberaawana Ítugaraq nommá pékaiye. ánibo Ítuma nommá pétuwena nunamummá kétena máitana Áánûqtuni márûpaq agaro uráiyé. ²² Áánûqtuni Aokaq-Áágómá máaraa umá Ítukaq kukáiyé. ánibo Áánûqtunopake móra-aikoma ááyama maará-tiraiye: “emá ketáanimone. eqtábámá kemá timuqá ôriq umá kémaraune. ketíyakoma eqtábámá kanaa kéiyé.” téna aagómá Áánûqtuni márûpake ááyama tiráiyé.

Ítun áítaubikoni yíwîre.

²³ Ítuma wení mayaimá áaimma átama matáima wení karitimaatimá miráuma kaumo-tíyáákámá uráiyé. aarawaamá téta Ítuma Yótêbimma áanikowabiyaa téta tirááe.

²⁴ Yótêbima Érimma áanikoe.

Érima Máátáátimma áanikoe.

Máátáátima Aríbaemma áanikoe.

Aríbaema Mérekimma áanikoe.

Mérekima Yáánaimma áanikoe.

²⁵ Yáánaima Yótêbimma áanikoe.

Yótêbima Matáátiatimma áanikoe.

Matáátiatima Émotimma áanikoe.

Émotima Néamumma áanikoe.

Néamuma Étarimma áanikoe.
 Étarima Náágaemma áanikoe.
 26 Náágaema Máátimma áanikoe.
 Máátima Matáátiatimma áanikoe.
 Matáátiatima Tímienimma áanikoe.
 Tímienima Yótekimma áanikoe.
 Yótekima Yóramma áanikoe.
 27 Yórama Yóáánaanimma áanikoe.
 Yóáánaanima Arétamma áanikoe.
 Arétama Terúbabeomma áanikoe.
 Terúbabeoma Téyaatiomma áanikoe.
 Téyaatioma Nérimma áanikoe.
 28 Nérima Mérekimma áanikoe.
 Mérekima Áárimma áanikoe.
 Áárima Kóutaamma áanikoe.
 Kóutaama Éramaraamma áanikoe.
 29 Éramaraama Éramma áanikoe.
 Érama Yótuamma áanikoe.
 Yótuama Eriétamma áanikoe.
 Eriétama Yóraamma áanikoe.
 Yóraama Máátáátimma áanikoe.
 30 Máátáátima Aríbaemma áanikoe.
 Aríbaema Tímionimma áanikoe.
 Tímionima Yútaamma áanikoe.
 Yútaama Yótêbimma áanikoe.
 Yótêbima Yónamumma áanikoe.
 Yónamuma Irááíakimma áanikoe.
 31 Irááíakima Mériamma áanikoe.
 Mériama Ménnamma áanikoe.
 Ménnama Mátáatamma áanikoe.
 Mátáatama Nétaanimma áanikoe.
 Nétaanima Tébitimma áanikoe.
 32 Tébitima Yétimma áanikoe.
 Yétima Óbétimma áanikoe.
 Óbétima Póáatimma áanikoe.
 Póáatima Tárámonimma áanikoe.
 Tárámonima Náátonimma áanikoe.
 33 Náátonima Aammínataamma áanikoe.
 Aammínataama Ááraminimma áanikoe.
 Ááraminima Ááranimma áanikoe.
 Ááranima Étaronimma áanikoe.
 Étaronima Pérêtimma áanikoe.
 Pérêtima Yútaamma áanikoe.
 34 Yútaama Yáakobomma áanikoe.
 Yáakoboma Ááítekimma áanikoe.
 Ááítekima Áabaraamma áanikoe.
 Áabaraama Téraamma áanikoe.
 Téraama Néomma áanikoe.
 35 Néoma Térúkimma áanikoe.
 Térúkima Aréumma áanikoe.
 Aréuma Apéregimma áanikoe.
 Apéregima Ébérimma áanikoe.
 Ébérima Tíraamma áanikoe.
 36 Tíraama Kénaanimma áanikoe.
 Kénaanima Áárápáqáarimma áanikoe.
 Áárápáqáarima Témimma áanikoe.

Têmima Nóaamma áanikoe.
 Nóaama Aráámekimma áanikoe.
³⁷ Aráámekima Metúteramma áanikoe.
 Metúterama Ênôkimma áanikoe.
 Ênôkima Yérarimma áanikoe.
 Yérarima Maaérierimma áanikoe.
 Maaérierima Kénaanimma áanikoe.
³⁸ Kénaanima Ênotimma áanikoe.
 Ênotima Têtimma áanikoe.
 Têtima Áátaamma áanikoe.
 ánibo Áátaama Áánûqtumma áanikoe.

4

Tááqtaama Ítumma makáqma aónaraiye.

¹ Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Ítupimma ógikaitana Ítuma Yóttaa-nopike yuwéna Aokaq-Áágómá wemmá awíqmena waayúkama íma máa-kaqmaapaq kóuraiye. ² mibáqá Ítuma kaayaqté-kaayaqte-tiyaaka-kanaama máitana Tááqtaama wemmá makáqma aónaraiye. ánibo mi-kánáaráqá Ítuma aáwaqa íma naráitanaboana anaaékaqa máqte-kanaama ánatagitana Ítumma áama yaráiyé.

³ ánibo Tááqtaama Ítumma tímá ámikaiye: “emá Áánûqtuni áanikomo máema kanaaráq maan-óqtákóqtábá tinana waéqma yammá mamá aurao.” téna Tááqtaama mirá-timatuwaitana ⁴ Ítuma yauwéqma Tááqtaamma tímá ámikaiye: “Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá téna ‘yakómá wenamá matúq-matuq umá paá máí-auwaraimma íma amíniye.’” téna Ítuma tiráiyé.

⁵ ánibo Tááqtaama Ítumma awíqmena móra-anuma uyátárain-anuraq uténa páátákáá Ítumma máqtemma maa-marábí-márúqá aráátimatuwena ⁶ Ítumma tímá ámikaiye: “máqtemma maamin-ákóqnáámá anó-awikaraq emmá aménúne. máqtemma maami-qtátááqá kennáboaq ánibo mora náawanabi aménááqa kanaaráq aménúne. ⁷ ánibo emá kekáq araayutaúmmá ayé ketíwíqa múte yaúwínaqa maaminnáma máqtemma emmá aménúne.” téna Tááqtaama tiráimanibo ⁸ Ítuma yauwéqma Tááqtaamma tímá ámikaiye: “Áánûqtuni watáama agamatán-áíkkómá maará kétiye. ‘emá uyátárain-nakokaq nunamummá té wenáwíqa múte kéyauye ení Áánûqtuma wenamá wení mayaímá mayao.’” téna Ítuma tiráiyé.

⁹ mikáké Tááqtaama Ítumma awíqmena Yérútáárebaq anó-monoq-nakoni amutaq múma ákárena tiráiyé: “emá Áánûqtuni áanikoma máema kanaaráq emá maakáké yaúme méma marabí metaao. ¹⁰ Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá maará-tiraiye. ‘Áánûqtuma tínata wení kaqtó-wayukama emmá kawáá umákanoe. ¹¹ ánibo yemá emmá yeqtí iyáápi yáqtokaiyana mórama óqtakoma aítaupimma íma atarániye.’ Áánûqtuni watáama agamatán-áípi kétiye.” téna Tááqtaama tiráiyé. ¹² Ítuma yauwéqma Tááqtaamma tímámena tiráiyé: “aamá maaráuma wáiyé. ‘uyátárain-naqa ení Áánûqtumma íma makáqma aónaao.’” téna Ítuma yauwéqma tiráiyé. ¹³ ánibo Tááqtaama máqte-qtataariq umá Ítumma makáqma aónawaaena óq-taoqtaba awé uráiyé.

Ítuma Káárirí-marupaq áaimma átama mayaímá matáiyé.

14 anaaékaqa mirá-umatuwaitana Áánûqtuni Aokaq-Áágóni akoqnaaraq Ítuma yauwéqma Káárirí-marupaq iráíye. ániibo Ítuni watáagoma máqtemma min-áúkápáq wéyáwé uráíye. 15 aarawaatí monoq-náúpáq kéyiraatena aamá timá yímitata máqte-kayukama wenáwîqa múte yaútaae.

Náátárêtibaq-wayukama Ítumma anaaémma umákaraae.

16 Ítuma Náátárêtibaq uráíye. naayóbáqá Ítuma pááqyan-iyapoma máenama mi-márúkákq máqe-uraipoana anómma aúráikaq uráíye. ániibo Tabaatiráqá Ítuma monoq-náúpáq uyábékema aati-aatimá mirá éwainiq uráíye. Ítuma itó-urena Áánûqtuni watáama yorautínéna uráíye. 17 ániibo yemá amuné-náqá Áítáiyani agamatá-kánnáámá Ítumma mayámikaae. wemá aúba-wannaama agátarena agamatán-áikómá maará-tiraimma aónaraiye:

18 “uyátárai-nakoni Aokaq-Áágómá kekák máíye.
wemá kemmá awaaméqá umátikena áwáyoq-wayukabi
'Metáíyaqtaba átê-wataama mó tiyo.' tiráíye.
ánnábi máa-kayukama yemmá watáama timá-yimeq
paábaq ayúqyikanunayaba timátikaraiye.
yúramma karoparáina-wayuka
yúramma káonaiyata
náayubi ummaa-yátááqá kémayaayuma
mamá ayúqyikanunayaba
uyátárai-nakoma timátikaraiye.

19 minnámo pááq íni-kanaaraq
uyátárai-nakoma wení waayúkama
yauwéqma mamá atóbamayikani-kanaayaba
abarakák timá-yimiyo timátikaraiye.”

téna naayóbáqá Áánûqtuni amuné-náqá Áítáíya agatáíye.

20 Ítuma aúba-wannaama aráápatuwena yauwéqma kawáá-náqá ámítuwena wemá yiráátinena maraq máqe-uraiye. ániibo máqtemma monoq-náúpáq máe-kayukama Ítumma wenamá wemmá aayoq urááe. 21 ániibo Ítuma mikák áaimma átáma aamá timá yímikaiye. maará-tiraiye: “Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá íbêqa yorautúnama abarakák kéíye.” téna tiráíye. 22 mirá téna timátúwáitata yemá Ítuni áwîqa múte yauyéta Ítuma íraqôn-aimma tiqtábá yemá netuq-yúyánámmá ítéta iyánáaq urááe. miráimanibo yemá tirááe: “nôraq kéíyo? maan-náqá Yótêbini áráaqa íyaq máraniyo?” téta tirááe. 23 ániibo Ítuma maará téna timá yímikaiye: “árainé. keráwáqá keqtábá maará tínoe. ‘tótaa-nako, enamááríq téq ónaiq umá mirá uwo. emá mirán-ááímmá Kápéranabaqa tarôq ónama minná ketáámá ítaranataama emá mórariq umá maakáqá ení márúkakarag mirá-uwo.’ téq keráwáqá tínomanibo 24 kemá keráwáqá árainma kétima-timune. waayúkama yeqtí márúkake móra amuné-nákón áama íma kéitaane. 25 kemá árainuramma keráwáqá kétima-timune. Íráiyani kanaaráqá taíbaq keqtoq-nóinímmá Ítiráaeobaq máawata mi-kánááráqá aabayámmá aúyakitana kaumo-káritímáátigáráq móra-tiyaamma-naikama móra-wiyomma aaqá íma yuráíye. ániibo máqten-aukapaqa anómma yáayaba urááe. 26 miráimanibo mórana Ítiráaeobake-kayukayopaqa Íráiyama yíwáqnaa íyábá íuraine. ímiye.

Áánûqtuma Íráiyamma Térabatibaq timákáitana Tááíranapaq-marupaq móra-inimma awaikómá pukitana ketoqá máin-inikonopaq uráimiye. ²⁷ miráitana Áánûqtuni amuné-náqá Iráítaani kanaarákáráqá netuqyaammá kárú-wayukama Ítiráaeobaq máqe-uraamanibo min-áúkáápímmá íma móra-nakomma íráqôniq uráine. ímiye. Néímenima Tíriabake-nakoma wenamá weni karigómá atóbamakaraine.” téna Ítuma Yéqtaaeo-inikoqtaba tiráiyé. ²⁸ máqte-kayukama monoq-náúpáq máe-kayukama min-áímmá itáama yeqtabá titatabóata anómma íyaqtaba urááe. ²⁹ páátákáá yemá Ítumma yabitimá máapaq yukááe. yeqtí mi-márúqá móra-anuraq awíqmeta min-ánúgóni ámûrake áaimma átáma awéqtátuwaneta uráámanibo ³⁰ weni kanaamá íma pááq uráitanaboana yeqtí aúkáapike Ítuma yúqtúyuwena kóuraiye.

Ítuma móra-nakopike táí-aagomma watukáiyé.

³¹ Ítuma Kápéranabaq Kááiriri-marupaq kukéna Tabaatiráqá aarawaamá yiráátiraiye. ³² ánibo yemá Ítun ágaama tewata tébakaq-wayukama iyánáaq urááe. minnáma Ítun ágoma akoqnááma wáitataboatae. ³³ monoq-náúpáqá móra-naqa máqe-uraimma wepímmá táí-aagoma máqe-uraiye. min-nákómá anókaq ááyama tiráiyé: ³⁴ “Náátárêtibake-naqa Ítuo, emá nóinawaq mayánéq ketááyôpaqa iráánô? keqtaámá mamá táíq umátikanetaawaq iráánô? kemá eqtábámá kéitaune. emá Áánûqtuni aokaq-náqóne.” téna táí-aagoma wepí máí-nakoma tiráiyé. ³⁵ miráitana Ítuma táí-aagomma awáágéna tiráiyé: “emá paátí mááo. min-nákónôpakemma yuwé kóaa.” téna tiráiyé. ánibo mi-tái-áágómá min-náqá yaúma waayúka aúkáapi iyaabóma marabí yubámmarena min-náqá ayuwéna íma mamá táíq umákaraiye. ³⁶ minnáyaba máqte-kayukama iyánáaq urááe. ánibo yeiyáá maará-tiraae: “maaminnáma nóikaan-ainabiyo? miráuma náápaakaraq akoqnáágarraq wái-nakoma táí-aagoqtaba watáama tináíkáán-áímmá kêtitata táí-aagoma waayúkama iyuwéta kégoe.” téta tirááe. ³⁷ miráitana Ítuma tarôq i-qtátááqtabámá watáagoma min-áúkápáqá máqte-marupaq wéyáwé uráiyé.

Pítaamma aítáako-araaqnama Ítuma mamá íráqôniq umákaraiye.

³⁸ Ítuma mi-mónóq-námmá yuwéna itó-uma Tááímonini naaúpaq uyábékaiye. Tááímonimma aítáako-araaqnagoma kokoq yámma karimá ákaraiye. ánibo Ítuqtaba áwáqnaa íkáae téta ááyaraae. ³⁹ miráipoana Ítuma min-arááqngóni amakaq ko itó-urena mi-kárigómá awááguraiye. ánibo mi-kókóq yákoma ayúkaiye. miráitana min-arááqngómá páátákáá mikáq itó-urena yeqtí aáwaqa yokaa umáyíkaraiye.

Ítuma netuqyaa-káyúkámá mamá atóbamayikaraiye.

⁴⁰ aabaúmá kuperané kéitana Tabaaqtimá ánatagitana waayúkama yeqtí aanábómá ókon-oko-karima máyáa-kayukama Ítunopataa yiwíqmeta irááe. ánibo Ítuma máqte-kayukama móra-mora-yuma yemmá yínêkuyena keqnáámmá mamá atóbamayikaraiye. ⁴¹ táí-aagoma máqte-kayukama iyuwéta kóuraae. ánibo mi-tái-áágómá maará téta ááyama tirááe: “emá Áánûqtumma áanikomone.” téta tirááe. mirá-tiraamanibo Ítuma Metáíya máenaboana yiwáágéna íma iyúwáitata aamá tirááe.

Ítuma Yúria-marupaq Áánûqtuni átê-wataama kétena yiráátiraiye.

⁴² aabáyaanapimma nokáápaq yaúbatuwena mi-márúqá yuwéna móra-aukapaqa waayúkama íma máa-kaqmaapaqa nunamummá tínéna kóuraiye. ániibo aarawaamá aónatuweta wenôpaq urááe. ániibo Ítuma iyuwéna kóiyabae téta yáqtotoq uráámanibo ⁴³ Ítuma timá yímikaiye: “kemá Áánûqtuma yabíkái-maruqtaaba átê-wataama kétima-timeq káqo-marupakaraq mó timá-yimenaq kéune. Áánûqtuma maaminnáyaba timátíkaraiye.” téna Ítuma timá yímikaiye. ⁴⁴ ániibo Ítuma Yúria-wayukati monoq-náúpáq watáama timá yímikaiye.

5

Ítuma titana Pítaama netuqyaa-nóyááqá yaráiye.

¹ móra-taoqa Kénétáaretiqa nokaayúkóni kegébabaqa Ítuma itó-uma máitata taíbaq-wayukama Áánûqtuni watáama itánéta ikúma yageq-yageq urááe. ² Ítuma aónaimma kaayaqá pááqyamma únópi-káárérátá únókóni áwábaq wáitana aónaraiye. ániibo noyááqá yaí-wáyúkámá únópi-káárémá yuwéna kúqômma tete urááe. ³ Ítuma móra-unopi-kaarebi uyátárimma minná Tááímoni Pítaani únópi-kááré. ániibo Ítuma Tááímoniqtaaba ‘únópi-káárémá pááqyamma awétáme nékakaá mó maraa’ tiráiye. ániibo Ítuma únópi-káárébi uyátáma máena aarawaamá watáama timá yímikaiye.

⁴ miráumatuwena Ítuma watáama timá yimituwena anaaékaqa Tááímonimma timá ámikaiye: “únópi-káárémá yabitimáe non-aúkáapi uré kúqômma yúwénana kumínaa noyááqá yaa.” téna Ítuma Tááímoniqtaaba tiráiye. ⁵ Tááímonima yawéqma tiráiye: “íbêq-nokaamma ketáá máqtemma kamá káetaa noyááqamaa únataamanibo mórama noyááqá íma yaráunataae. miráimanibo emá ténaboaq kemá kúqômma yúwáánana kumíniye.” téna tiráiye. ⁶ yemá miráumatuweta taíbaq netuqyaa-nóyááqá aúyaqma yáqtóráawana kúqômma ummaa yamá yararáné uráiye. ⁷ miráitata yemá yaímma yeqtí aanábómá móra-unopi-kaarebi máe-kayukama tíwáqnaa ígáae téta yááyaraae. ániibo yemá iréta noyááqá mamá kaayaq-únópi-káárégómmá maqma ógikaae. ániibo mi-kááyáq-únópi-káárégórátámá ummaa yamá únópi kumá yuberáyéta urááye. ⁸ Tááímoni Pítaama miráimma aónatuwena Ítuni aítaupi araayutaúmmá aténa maará-tiraiye: “uyátárai-nako, emá kemmá tiyuwé kóaa. kemá kúmiq-naqune.” téna tiráiye. ⁹ Tááímonima aónaimma máqtemma maami-nóyááqá yáqtórátataba aónawaena ikatíq uráiye. ániibo yaímma-wayukama wetê máqeo-kayukagaraq ikatíq urááe. ¹⁰ kaayaqá Yéberimma áanikoratama Yêmitiyaa Yóáanema yenákámá Tááímonimma ábárawaaboata yenákágáráq iyánáaq urááye. ániibo Ítuma Tááímonimma maará téna timá ámikaiye: “emá ikatíq íuwo. anaaékaqa emá waayúkama yáqtorainone.” téna Ítuma tiráiye. ¹¹ mikáké yemá únópi-káárémá yabitimá áwábaq má kémareta yemá máqte-qtataaqá kéyuweta Ítuni anaaé wakááe.

mórama kárú-naqa Ítuma mamá atóbamakaraiye.

¹² Ítuma móra-marukaq máitana móra-naqa máqe-uraimma kárú-karigoma áúnobaq ógikai-nare. min-nákómá Ítumma aónatuwena óipake araayutaúmmá aténa nunamupi maará téna tiráiye: “uyátárai-nako, kanaaráq emmá akáinaama ketí karímá kanaaráq mamá atóbamatikanone.” téna

kárú-nakoma tiráiyē. ¹³ Ítuma ayáámma árútukena ánêkuyena tiráiyē: “kemmá tíkáiyē. emá atóbagaao.” téna Ítuma tiráiyē. páátákáá é mikáq kárú-karigoma ánatamakariyē. ¹⁴ ániibo Ítuma akoqnáá-aimma timá-amena tiráiyē: “móra-nakomma íma timá-amiyō. ímiyē. emá uré anó-monoq-nakomma enáúma mó-araate Áánûqtukaq naí-wámmá mó agamá ákûq uwo. miráuma Mótetimo tiráiniq uwo. miráinata waayúkama mikáq aónaaro ení karímá ánatagiye.” téta tínóe téna Ítuma tiráiyē. ¹⁵ miráitana Ítuma máqten-awaameq-yataariq ináikómá ókaraq wéyáwé uráiyē. miráitata netuqyaa-káyúkámá Ítun áama yama kéitaawana karímá mamá atóbamayikariyē. ¹⁶ miráimanibo anaaékaqa aati-aatimá Ítuma waayúka íma máa-kaqmaapaq uréna nunamummá mó téwae kéiyē.

móra-naqa áí-ayaamma táíq i-náqá Ítuma mamá atóbamakariyē.

¹⁷ móra-taoqa Ítuma máena aarawaamá keyiraatitata yaímma Pérti-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq maraq máqe-uraae. yemá máqten-aukapaqa Kááriribakemma Yúriabakemma Yérútáábakekeraq yama álkutaae. ániibo uyátárai-nakoni akoqnáágoma kari-wáyúkámá mamá atóbaikaae téna Ítupi wáqe-uráiyē. ¹⁸ ániibo yaímma-wayukama móra-naqa kúkutaaraq yaaguyaqméta irááe. min-nákóni ayááqtákoma aráákaguraiyē. yemá min-náqá yaagumé naaúpaq utéta Ítun-amakaq maránéta urááe. ¹⁹ aarawaamá taíbaq aammá aúyakowata kari-náqá maméta Ítunopaq uínón-amma íma wáqe-uráiyē. miráitata yemá naaúpaq utéta naanamubiké mú-kapotaraae. ániibo mi-kári-náqá kúkutaaraq wayákareta aarawaatí aúkáapi múte yaagumá Ítuni aúbáq makááe. ²⁰ Ítuma yeqtí yirummá améta yikai-yátááqá aónawaena tiráiyē: “ketí aanábógó, kemá ení kúmiq-yataaqa paábaq matukáune.” téna Ítuma tiráiyē. ²¹ yemá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérti-wayukagaraq yeiyáá netuq-áímmá téta maarátiraae: “maamin-náqá náawawaq wemá Áánûqtumma maamin-ákáyáámmá kétimakaiyo? móra-nakoma íma umaataráipoana kanaarác íma kúmiq-yataaqa matuwániyē. wé minná Áánûqtu wenamáa wení mayáímíyē.” téta tirááe. ²² Ítuma mi-káyúkátí yúyánápímmá aónatuwenaboana wemá yauwéqma timá yímikaiyē: “keráwáqá nóraq itaráq tíyaqnobaqa táituyanamma móite-maite kéoo? ²³ nóin-ainaq tenúnó? ‘ení kúmiq-yataaqa mamá paá umátukaune’ ténú kemá téq ‘emá itó-uma kóaa’ tenúnó? ²⁴ miráinaq keráwáqá itaígáae téq kétune. maa-marábímmá Waayúkagoni Áráaqa náápaamma matokáipoana wemá kanaarác kúmiq-yataaqa mamá paá íniyē.” téna Ítuma wenamááríq wetábá tiráiyē. miráitana min-ayááqtámó aráákagi-nakoqtaba Ítuma maará téna tiráiyē: “kemá emmá kétimamune. emá itó é ení kúkutaayagaraq mamé ení naaúpaq kóaa.” téna Ítuma tiráiyē. ²⁵ miráitana min-ayááqtámmó aráákagi-nakoma aarawaatí yúrakáq páátákáá itó-uráiyē. ániibo kúkutaayama waguréna máqeimma yawátamena wení naaúpaq kégoena Áánûqtuni áwíqa múte yaútaiyē. ²⁶ ániibo máqten-kayukama iyánáaq urááe. yemá Áánûqtuni áwíqa múte keyauyeta yeqtí íyakoma iyánáaq kéritata maarátiraae: “íbèqa ketáámá óq-yataaqa kateko-yátááqá aónáunataae.” téta tirááe.

Ítuma Aríbaemma ááyariyē.

²⁷ anaaékaqa Ítuma kéwana aónaimma móra-naqa táákiti-moneqa máyáinakoma táákiti-moneq mayái-opitipaq máitana aónaraiye. min-nákóní áwíqa Aríbae. ániibo Ítuma min-náqá timá ámikaiye: “emá ketinaae ya waraao.” téna tiráiyé. ²⁸ ániibo Aríbaema máqte-qtataaqa mipí kéyuwena Ítun anaaé wakáiyé.

²⁹ Aribaema Ítumma anón-aawaqa wení-naaupaqa agayákáitata yaímma táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq yaímma káqo-kayukagaraq Aribaeyaa Ítute máeta aawaqa narááe. ³⁰ ániibo Péрати-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Ítuni iyápó-anna-wayukayaba netuq-áímmá téta maará-tiraae: “nôraq itaráq keráwáqá táákiti-noneqa máyáa-kayukagaraq kúmiq-wayukagaraqa aawaqa kénaao?” téta yemá tirááe. ³¹ ániibo Ítuma yauwéqma timá yimikaiye: “waayúkama karímá íma matáa-kayukama tótaa-nakonopaqa íma kéoe. ímiye. paá karí-wáyúkámá tótaa-nakonopaqa kéoe. ³² kemá arupú-wayukama yirummá waeraígáae téq íma kukáune. ímiye. kemá kúmiq-wayukama yemá yirummá waeraígáae téq kukáune.” téna Ítuma tiráiyé.

aáwaqa aammá auní-ááímmá

³³ móra-taoqa yaímma-wayukama yemá Ítumma maará téta timá ámikaae: “yemá Yóaaneni iyápó-annama aawaqa aweté-ureta taíbaq-kanaama nuna-mummá tirááe. ániibo yemá Péрати-wayukati iyápó-annagaraqa mórai qéoe. miráimanibo ení iyápó-annama paá nommá néta aawaqa néta kéoe.” téta tirááe. ³⁴ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “mórama keráwáqtí aanábó-nákómá keráwáqté maéna aaramá mayánéna kéinaq aawaqa keráwáqá aweté-ino? ímiye. ³⁵ miráinata anaaékaqa min-inímô mayané i-náqá mamá paábaq yuwáiyana ókaraqa wení aanábó-wáyúkátêma íma mániye. mi-kánááráqá kanaarq keráwáqá aawaqa aweté-inoe.” téna Ítuma tiráimma waéqma itai-áípi téna wenamáárîq wetábá ‘aaramá mayané iníkáá-náqúne’ téna tiráiyé.

³⁶ Ítuma mórama waéqma itai-áikaráq maará téna timá yimikaiye: “móra-nakoma wení naayómmá aqtábáá-kuberaí-unamma yakákitanama aúgen-aqtorake yakáqma naayón-áqtábáá-únákáqá íma káraataiyé. ímiye. íma aokarîq kéiyé. mirá énama aúgemma kúberai-unamma mamá táíq umáginana aúgen-unakoma paá wáinana naayón-únákómá paábaq áikiniye. ³⁷ mórai qumá móra-nakoma mémegoni naayón-áúwárátíbi íma aúgema wááénima yaqmá káitiye. naayón-áúwárátíbi áítinanama aúgemma wááéninokoma naayón-áúwárátímá kabááqtuwena marabí atíginiye. miráinana méme áúwaratigogaraqa táíq umáginiiye. ³⁸ ímiye. íma aokarîq íniye. mémegoni aúgen-auwaratibi aúge-waaeni-nomma áítino. ³⁹ ániibo móra-nakoma naayó-kááéni-nómmá nátuwenama aúge-waaeni-noqtabama íma kákaiye. wemá maará téna kétiye. ‘naayó-kááéni-nómmá minná íráqône kétiye.’” téna Ítuma waéqma itai-áípi wení aúge-kataayaba tiráiyé.

6

Tabaatiráq mayáimá mayáiyábá aammá aúkain-aimma.

¹ móra-Tabaatiraqa wíti-yokoni aúkáapi Ítuma wení iyápó-annate uréire uráiyé. ániibo wení iyápó-annama yaímma wítigoni arammá nánéta matéta wítima iyáákaq makéta kategátúbatuweta narááe. ² minnáiyaba yaímma Péрати-wayukama tirááe: “Tabaatiráqá aammá áumakaae. keráwáqá minná

nôraq itaráq mirá kéoo?" téta tirááe. ³ Ítuma yauwéqma timá-yimena tiráiyé: "Tébitima naayóbáqá tiráin-aimma íyaq yoráútaao? Tébitigaraq wení waayúkate yáamo yarái-kanaaraqtaba kétune. ⁴ Tébitima Áánûqtuni aokaq-náúpáq uténa Áánûqtuni aúbáq yammá waíma matáine. mi-támmá paá-wayukama naíyábáq aammá áúkaapoata anó-monoq-wayukama kanaaráq nánóe. miráimanibo Tébitima mi-támmá mamá kénena wení waayúkama yímitata naráane. keráwáqá min-áímmá íyaq yóráútaanabiyo?" téna Ítuma kétenama ókaraq ⁵ timá yímikaiye: "Waayúkagoni Áráaqa Tabaatigóní uyátarai-naqiye." téna Ítuma wenamáárîq wetábá tiráiyé.

ayáamma táíq uráí-naqa Tabaatiráqá Ítuma mamá atóbaraiye.

⁶ káqo-Tabaatirraq Ítuma monoq-náúpáq uténa aarawaamá watáama timá yímikaiye. ániibo móra-naqa máqe-uraimma ayáánurapaq-ayaakoma aayákagena táíq umáguraiye. ⁷ ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pératí-wayukagaraq Ítumma aatómaq urááe. yemá Ítuqtaba téta "Tabaatiráqá karí-wáyúkámá mamá atóbaniyopoataa aónanunatae." téta aatómaq urááe. mirá kéeta Ítumma aabi mayakánón-aqtaba abáá urááe. ⁸ miráitana Ítuma wenamáárîq mi-káyúkátí yúyánánóbáqá ítátuwenaboana téna ayáámmo aayákagi-nakoqtaba aúkáapi "yúbáq unitóao" titana min-nákómá ító-uraiye. ⁹⁻¹⁰ ániibo Ítuma máqte-kayukati yúrapí karáqme kéyautena min-náqá timá ámikaiye: "ayáama arupú uwo." téna tiráiyé. ániibo min-nákómá ayáámma árútuwaimma ayáákoma arupú umáguraiye. miráitana Ítuma ítama yímónaraiye: "kemá keráwáqá ítama aónanaa kéune. Tabaatiráqá ketáámá íráqôn-aainaq tarôq ónúnataabi táí-aainaq tarôq ónúnataabiyo? waayúkama yiwáqnaa onatataá paá máno-kayukama ketáá mamá táwîq umáyikanunataabiyo?" téna Ítuma tiráiyé. ¹¹ miráimanibo yemá anómma íyaqtaba urááe. mirá kéeta yeiyáá maará-tiraae: "ketáámá Ítuqtaba nôraqtaawaq umákanunataabiyo?" téta tirááe.

Ítuma tiyááka umá kaayaq-wáyúkámá awaaméqá umáyikaraiye.

¹² mi-kánááráqá Ítuma nunamummá tínéna anubaq utáiyé. mi-nókáámmá Ítuma Áánûqtukaq nunamummá tíq-tíq kéitana aaqá irákáiyé. ¹³ aabaúmá utáitana aabáyaanapimma Ítuma wení iyápó-annama yááyaitata yewana tiyááka umá kaayaq-wáyúkámá awaaméqá umáyikátuwena yíwîqa awaaméqá umátike tiwiráune tiráiyé. ¹⁴ móra-nakoni áwîqa Tááímoniboana Pítaae téna áwîqa yamá ámikaiye. ániibo Áánaruma Tááímonimma ábâkoe. ániibo Yêmitiyaa Yóáane. ániibo Píripiyaa Paatááromiyue. ¹⁵ ániibo Máátiyuyaa Tómáátie. ániibo Yêmitima Áápiatimma ánikoe. ániibo Tááímonin áwîqa karuwaq-naré. ¹⁶ ániibo Yúqtaatima Yêmitimma ánikoe. ániibo Yúqtaatima Itikááriotima anaaékaq Ítumma namuroíq umákáa-kayukati iyáápi kutarurîq uráine.

netuqyaa-káyákábí Ítuma mayáímá matáine.

¹⁷⁻¹⁸ mi-káyúkámá iréta watáama kéitaawana Ítuma karímá mamá atóbamayikaraiye. aarawaabí waátáma táí-aagoma mái-kayukama Ítuma mamá íráqóniq umáyikaraiye. ániibo Ítuma yeráwáqtê kukéna wení taíbaq-iyapo-anna-wayukate móra-arubaq kunitó-uma máqe-uraae. netuqyaamá aarawaamá Yúriabakema Yérútáárebakema únón áwábaqa waaqókáq

Tááyabakema Tááíranapaqa taíbaq-wayukagaraq mikáq máqe-uraae. ¹⁹ ániibo taíbaq-wayukama Ítuma iyáánapo ánekuiyana Ítuni akoqnáágoma mi-káyúkámá mamá íráqôniq umáyikaniye.

Ítuma amuq-yatááqtábámá tiráiyé.

²⁰ Ítuma wení iyápó-annama kéyimonena tiráiyé:
“keráwáqá áwáyoqa máiyayuma timuqá máráaro.
keráwáqá matúq-matuq umá mái-auwaraimma
keráwáqtí minnáe.

²¹ keráwáqá íbêqa táayaba kéiyayuma
annaékaqa ógiranoé.
keráwáqá íbêqa ibiqá kéyaraayuma
keqnáámmá wíráa ínóe.

²² ítáaro. Waayúkagoni Áráakoqtaba waayúkama keráwáqá íyamma umátiketa tiwétátuweta aamá timá pááqyaniq umátikanoé. yemá mirámô kéiyaqa keráwáqá timuqá maráinoé. ²³ timuqá kémareraq iráá yamá yaúmeta-meta umá timuqá máráaro. keráwáqtí anó-meyamma Áánûqtuma wemô máipaq maqtokáiyé. mi-káyúkámá keráwáqá mamá táíq kéumatikaamma naayóbáqá yeqtí yítaubikoma miráuma móraiq umá Áánûqtuni watáama yirááti-wayukama mamá táíq umáyikaraane.

²⁴ keráwáqá náayuwabi taíbaq ótamma kémaraawanama keráwáqtí túwaraikoma
íbêqa oyaaq kéimanibo anaaékaqa
anómma táí-yataakoma keráwákáq yíniye.

²⁵ keráwáqá náayuwabi tímûqa yaiyúma
annaékaqa táayaba ínóe.
íbêqa náayuwabi wíráa kéiyayuma
annaékaqa ibiqá yaránóe.

²⁶ máqte-kayukama keráwáqtábá íráqôn-aimma kétéiyama atéráaro.
naayóbáqá yeqtí yítaubikoma miráuma kaaqaari-ámúné-wáyúkámá mimórá-yátáariq umáyikaraane.

namuro-wáyúkáyábá tirummá yímero.

²⁷ óq-aimma Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “kemá keráwáqá kétima-timune. móra náayubi ketáama itéqa keráwáqtí namuro-wáyúkámá tirummá yímero. náayubi keráwáqá íyamma umátikaiya-kayukama mamá íráqôniq umáyíkáaro. ²⁸ náayubi keráwáqá uwaatagááriq umátikaneta íya-kayukama keráwáqá yemmá mamá íráqôniq umáyíkáaro. ániibo keráwáqá akáyáámmá timá tiwááglíya-kayukama nunamummá timáyíkáaro. ²⁹ móra-nakoma táápáaraq yumá tikaminaqa kanaaráq mórabaq-taapaama yimíyata tikamoro. ániibo móra-nakoma keráwáqtí kúberai-unamma mamayaínaqa ókaraq keráwáqtí wáqtôma áméro. ³⁰ máqtemma nôi-qtatabi ítama káonaiyaqa itáiya-qtataaqa paá yímero. ániibo móra-nakoma keráwáqtí nôi-qtataarabi maiyaiyaqa kanaaráq ‘yauwéqma timiyo’ téraq ítimakaaro. ³¹ keráwáqá miráiyaniq umá káqo-yuma mirá-umayikaaro. keráwáqá íráqôniq ónáae teníq umátikaiyaqa yemá íyaniq umá íráqôniq umáyíkáaro.

³² tirummá yímê-kayukama yenamáa keráwáqá yirummá timíyaqa Áánûqtuni íráqô-meyamma nôiqtabaq mayánéraq kéoo? paá kúmiq-wayukagaraq yirummá yímê-kayukama yemmá yirummá kéyime. ³³ móraiq umá waayúkama keráwáqá íráqôniq umátikaiyayuma keráwáqá yenamáa

Íráqôniq umáyikeqa Áánûqtuni anónnáma meyámmá tikái-qtataaqa nói-qtataaqtaba abáá kéoo? kúmiq-wayukagaraq mirá kéoo. ³⁴ ánibo keráwáqá móra-yataaqa waayúkarag inaatimá matéqa anaaékaqa yauwéqma yiménúnatae téqa Áánûqtuni anónnáma meyámmá tikái-qtataaqa nôiqtaba abáá kéoo? kúmiq-wayukagaraq kúmiq-wayukaraq inaatimá kémayeta anaaékaqa yauwéqma mimórá-yátááqá paá kéyime. ³⁵ ímiye. keráwáqá keráwáqti namuro-wáyúkámá tirumma yímera q mamá íráqôniq umáyikáaro. keráwáqá waayúkama móra-yataaqtaba inaatíya-qtataaqa paá yímikera anaaékaqa yauwéqma mayaíyábá íabaa oro. keráwáqá miráiyana anaaékaqa keráwáqti anó-meyamma waínaq Áánûqtuma mú mikákáá anómma uyátárai-nakoni áanimaaga mánoe. táí-wayukagaraq Áánûqtukaq 'tikáiyé' íte-kayukagaraqa Áánûqtuma paru-yátáákáráq kéyabiqiyikaiye. ³⁶ miráipoana keráwáqá waayúkayabama paru-yátááqá yímero. keqtibomá Áánûqtuma waayúkama paru-yátááqá yíminiq umá móraiq umá keráwáqá yemma keráwáqti paru-yátááqá yímero.

waayúkama aónama yainai-nákóráá umá aónama yainai-ááímmá

³⁷ keráwáqti yainai-yátááqnapómá káqo-kayukama íma mamá keyainaiyana Áánûqtuma keráwáqá íma mamá yainaino. káqó-nakoqtabama waabáqti yúraqaqa 'wemá íma árútáyiniq kéiyé' ítero. min-áímmá týamma keráwáqá wemma mamá yawááq kéumakaae. káqó-yuma íma yawááq kéumayikaiyanama Áánûqtuma keráwáqá íma mamá yawááq umátikaniye. keráwáqá waayúkati kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwé tiwikátuwaiyanama Áánûqtuma keráwáqti kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwéna awikátuwaniye. ³⁸ káqo-kayukama yimíyanama paá Áánûqtuma keráwáqá timíniye. keráwáqá ógiqma-awaataq mayánoe. kópiqa unáápi aguyumá káíqtowana ógiqmena kugúbainikaa umá móraiq umá yauwéqma ókaraq matéq kanaarág umá mayánoe. mimórá-áwáátáq káqo-kayukama yímemma Áánûqtuma min-áwáátáq keráwáqá timíniye."

³⁹ Ítuma káqomma mórama waéqma itai-áikáráq timá-yimena tiráiyé: "mórama aammá íma aónarai-nakoma káqomma aammá íma aónarainaga aammá íma kanaarág aráátiniye. móraiq umá mórama aúgaroq-nakoma káqomma aúgaroq-naqa íma kanaarág awirániye. yenákámá yúgaropoata máka-nakama áitanobaq metáyóye. ⁴⁰ ánibo mórama itai-yátááqá máyái-nakoma weni itai-yátááqá arááti-nakomma íma kéuyataiyé. máqtemma mayaí-wáyúkámá itai-yátááqá ítama ánatetama yeqti yirááti-wayukaraa aúránnoe. ⁴¹ keráwáqá nôraq itarág keqtibâkoni páaqyamma otaaq-tátáátáqbámá aúrapí araatákaa umá túyánámmá kéitaamanibo keráwáqá anómma otaa-qtátááqtabámá aúrapí mútûq-yaraa umá túyánámmá íma kéitaao? ⁴² nôraq itarág keráwáqti tibâkoqtabama maará kéteo. 'ketibâko, enaúrapike araata-qtataaqa mamá paábaq yuwaao' kéteo keráwáqti túrapimma mútûq-yama waímma íyaq káonaao? ureqáraq-wayukaa, áqnáabaqa keráwáqti túrapike mútûq-yama paábaq matuwéraq mikáké keráwáqá kanaarág aónama arútáreq keráwáqti tibâkoni aúrapike araatamma kanaarág paábaq matuwánnoe.

tái-yagoma tái-aramma kéiyaiye.

⁴³ Ítuma káqomma waéqma itai-áímmá tiráiyé: "íráqô-tagoma tái-aramma íma kéiyaiye. móraiq umá tái-yagoma íráqôn-aramma íma kéiyaiye.

44 waayúkama yaagóni aranókáá aónatuweta mikáq íráqô-tawabi táiyawabiyo téta káonaae. ániibo píki-yagoni arammá waayúkama áwáabiq-annarakema íma arammá kégutoe. ániibo áwáabiq-annarakema wááéni-aramma íma kégutoe. 45 miráuma íráqô-nakoma taíbaq íráqôn-aimma áyáqnobake mamá pááq kéimanibo táí-nakomma táí-aimma áyáqnobake mamá pááq kéiyé. mirán-áúyánámmá áyáqnoabaq ógikaitana óyaupike mamá abarokáq téwae kéiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

kayaq-áúyánákáq naammá i-ááímmá

46 móragaraq waéqma itaí-áímmá Ítuma tiráiyé: “nôraq itaráq keqtábámá ‘uyátárai-nako, uyátárai-nako,’ kéteqanibo ketáama íma kéwarao? 47 móra-nakoma ketôpaq yéna ketáama iténa waráina-waigomma kemá wenáaimma abarokáq tiráátenune. 48 minná min-nákómá miráuma móra-nakoma naammá ínena iníkáá uráiyé. min-nákómá maiqá uqmá mémánóbáq yuwéna maranóbáq anón-oqtakoni ámûraaq umá akoqnáá umákaiye. anón-oqtakoni ámûraaq akoqnáá-namma tarôq uráiyé. anaaékaqa anómma aaqá yuréna anón-nomma auténa min-námmá awétárimanibo akoqnáá umákaitanaboana íma yawítíraiye. 49 ááqibo móra-nakoma ketáama iténa íma waráimma miraráá umá móra-nakoma paá-mararaq yón-agamoqnakaa-namma umá itó-umakaraiye. anaaékaqa nommá auténa min-námmá páátákáá yawítítuwaitana ‘pau’ titana yubákuraiye.” téna Ítuma waéqma itaí-áímmá tiráiyé.

7

ááiq-i-nakoni mayai-náqá Ítuma mamá atóbamakaraiye.

1 Ítuma min-áímmá aarawaamá timá yímíqma ánatatuwena Kápéranabaq koyaráiyé. 2 Arómani ááiq-i-wayukati kawáá-náqá máqe-uraimma wemá mórana mayai-náqá ákaraiye. mi-kawáá-nákómá weni mayai-nákóqtábá ôriq umá ákainapoana mi-máyái-nákómá anó-karima mayéna puíné uráiyé. 3 ániibo ááiq-i-kawaa-nakoma Ítuqtaba máiyé-aimma ítátuwena yaímma Íbaru-wayukati anó-kayukama timáyikena Ítuma mó timá-amiyana ketí mayai-náqá ya mamá atóbáino tiráiyé. 4 miráitataboata mi-káyúkámá Ítunopaq iréta anegáq-naagaq kéeta akoqnáá umá ítama aónaraae: “wemá íráqô-napoa áwáqnaa ínónama íráqômiye 5 wemá keqtáá Íbaru-wayukama kaayonétaa umátíkái-nare. wemá wenamááriq monoq-námmá umátíkaraitaae.” téta tewana 6 Ítuma mi-káyúkátê yagaróqtamá uráiyé. naakóni waaqókáq ítana ááiq-i-wayukati kawáá-nákómá yaímma aanábó-wáyúkámá wataama timá yímitata Ítunopaq uréta maará-tiraae: “uyátáraana-nako, emá kammáa íaao. kemá umaatamá íma kanaaráq uráunaboqa ketí naaúma íma yínóne. 7 ániibo kegáráqá túyánámmá ítáunama íma íráqô-naqa máunaboqa enôpaqa íma ónúne. miráinaa emá paá aamá tinana ketí mayai-náqá keqnáámmá atóbáino. 8 kegáráqá anómma náápaamma matokái-nakoni aménáápq máunana mayaimá mayaaqo titaq kémayaune. ániibo kegáráqá ááiq-i-wayukama yíkaraunata ketiménáápq mááe. ániibo kemá móra-nakomma ‘emá kóaa’ túnanama kanaaráq kéwiye. ániibo móra-waigoqtaba téq ‘emá maabáq iyo’ túnanama kanaaráq wemá kéiyé. ketí mayai-nákóqtábá ‘emá maa-máyáímá mayaaqo’ túnanama kanaaráq mi-máyáímá kémayaiye.” téna titata má-tima-amikaae. 9 Ítuma min-áíqtábá iyánáq umátuwena taíbaq-wayukama anaaé waqméeta ye-káyúkámá waeréna maará téna timá

yímikaiye: “kemá keráwáqá kétima-timune. Ítíráeo-wayukati aúkápimma mórana maamirá-náqá itáiq-itaiq umá arummá tímî-naqa íma aónaraune.” téna Ítuma tiráiyē. ¹⁰ ániibo ááiq-i-kawaa-nakoma timáyíkáitata ye-káyúkámá yauwéqma naaópaq uréta aónamma mi-máyái-náqá atóbaguraitata aónaraae.

Nénibake maabu-náqá Ítuma mamá atóbamakaraiye.

¹¹ pááqya-kanaama anaaékaqa Ítuma móra-marupaq uráimma mi-márúkón áwîqa Nénibare iyápó-annagaraq taíbaq-wayukagaraq Ítute urááe. ¹² mibáqá mi-márúkóni oqtaráq waaqókáq owata mórana pukái-naqa maméta irááe. mi pukái-nakoni anóama kímora-iyapoma wenamá ákáraine. ániibo awaikógáráqá naayóbáq pukuráine. taíbaq mi-márúpáké aaramá waamá min-ínikótē irááe. ¹³ uyátárai-nakoma min-ínimmá aónaimma arummá ôriq umágitana min-ínikóqtábá ‘ibiqá íma yaraao’ téna Ítuma tiráiyē. ¹⁴ ániibo Ítuma waaqókáq uréna pukái-nakoni kúkutaa-yataq ayáamma ánékuitata waayúkama pukái-naqa mamé ye-káyúkámá itó-uma máqe-uraae. Ítuma maará-tiraiye: “maabugô, kemá emmá kétimamune. emá itóaa.” téna titana ¹⁵ mi puki-nákómá itó-uma máena aamá áaimma átáma tiráiyē. miráitana Ítuma mi-mábúmá anóamma awíqma ámikaiye. ¹⁶ miráitata máqtemma aarawaamá ikatíq éta Áánûqtuni áwîqa múte yauyéta maará-tiraae: “ketáái aúkápimma mórana Áánûqtuni anómma amuné-náqá pááq kéiyē.” téta ókaraq maará-tiraae: “Áánûqtuma wení waayúkama yíwáqnaa ínēna iráiyē.” téta tirááe. ¹⁷ maamin-áikómá Ítutuqta máqtemma Yúria-akapaq uréire kéena máqten-akapaq wéyáwé uráiyē.

Yóáanema Ítunopaq kaayaq-iyápó-ánnámá timáyíkaraiye.

¹⁸ máqtemma maami-qtátááqtábámá Yóáaneni iyápó-annama Yóáanemma mó timá ámikaae. ¹⁹ ániibo Yóáanema wení kaayaq-iyápó-ánnámá yááyarena maará mó-tekao téna timáyíkáitata uyátárai-nakonopaq uréta maará mó-tiraae: “naayóbáqá téta móra-naqa yíniye tiráa-naraq iráá káqo-nakoqta awé ónúnataabiyo?” téta tirááe. ²⁰ mi-kááyáq-nákórátámá Ítunopaq iréta maará-tiraae: “Yóáanema nommá perai-nákómá kekárátámá enópaq timátíkáitaka yúyana maará-tiye. eqtabá anaaékaq yíniye tiráa-naraq iráá káqo-nakoqta awé ónúnataabiyo?” téna tiyé téta Ítumma timá ámikaaye. ²¹ mi-kánááráqá taíbaq ókon-okomma karímá matáa-kayukama Ítu mamá atóbamayikaraiye. mi-káyúkábikémá netuqá waátáma tái-aagomma watukáiyē. taíbaq yúgaroq-wayukama mamá yúramma karáq yíkaraiye. ²² Ítuma min-nákátí yáaraq maará téna yauwéqma tiráiyē: “kenákámá máqte-qtataaqa káoneka itááya-qtataaqtabama Yóáanemma mó-tima-amekao. yúgaroq-wayukama yúramma káonaawata yítuqa akúgurai-kayukama aammá uréire kéoe. kárú-wayukama mamá iráqôniq kéowata yaáqa atíragurái-kayukama aamá kéitaae. pukáa-kayukama itó kéowata áwáyoq-wayukama Áánûqtuni átē-wataama kéitaae. ²³ itáiq-itaiq umá yirummá tímē-kayukama keqtábá íma ité-maqne kéetaboata yimuqá kémaraae.

²⁴ kaayaq-nákámá Yóáanen áamo mamé yéya-nakama kóyana aarawaamá Yóáaneqtabama Ítuma maará-tiraiye: “naayóbáqá waayúkama íma máa-kaqmaapaq uráamma keráwáqá nóinawaq aónaneraq uráanabiyo? aqá mórana ómmá uwááma yoqmá awétátuwaiaq aónaneraq uráanabiyo? ²⁵ keráwáqá nói-qtataaraq aónaneraq uráanabiyo? aqá móra-nakoma

írąqôn-unakaqtowaq mamaré máitaraq ko aónaraao? yemá íraqôn-unakaqtoma umátoreta yineqá íraqô-qtataaqa mamáráa-kayukama yemá anó-kayukati naaúpaq kémae. ²⁶ miráimanibo keráwáqá nóinawaq aónaneraq uráanabiyo? keráwáqá móra amuné-nárąq aónaneraq uráanabiyo? owé. kemá keráwáqá kétima-timune. Yóáanema wemá káqon-amune-wayukama yemmá uyátáraiye. ²⁷ min-náqá Yóáaneqtaba Áánûqtuni agamatán-áúbá-wánnáábímá maará-tiraine: “kemá ketáama mamé kumíní-naqa timákáanana áqnáabaq keráwáqtí túbáq wíniye. Áánûqtuma agamatán-áúbábí téna wemá ení aammá awírakaniye.” téna kėtiye. ²⁸ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune: “Yóáanema máqtemma maa-márábí máa-kayukama uyátárainanibo Áánûqtu yabíkái-aukapaqa márû mikákáá kumáta-maqma mái-nakoma Yóáanemma uyátáraiye.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁹ Ítuma mirá-tin-aimma máqtemma aarawaagárąq táákiti-moneqa mayái-wáyúkagárąq ítaraae. yemá Áánûqtuni áaikoma arupú uráitata yemmá Yóáane nommá péqyikaraimanibo ³⁰ Pérati-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Yóáanen ayáápikeka nommá íma pékaae. miráitana yemmá Áánûqtuma íraqôn-amma yiráátimma yinaaéema umámikaae.

³¹ ániibo Ítuma maará-tiráiyé: “maami-kánáárąqá nói-kayukawaq mááe téraq awaaméqá ónúndô? yemá nóikaa-kayukawaq mááo? máqte-qtataaqa yemá íma yimuqá kémaraae. ³² yemá miráuma iyápóma márûpi áikuteta káqo-noiyapoyaba maará-tiraae.

‘ketáámá keráwáqtábá káoyamma kéyunataa keráwáqá imá íma kéyaae. ketáámá ibiqá-imá kêtunataa keráwáqá ibiqá íma kéyaraae.’

³³ ániibo Yóáanema nommá perai-náqá iráimma wemá aáwaqa aweté éna wááéni-nomma íma néna uráiyé. miráuraitaq keráwáqá ‘aiboq-nare’ téq tirááe. ³⁴ íbêqa Waayúkağoni Áráaqa kukéna aáwaqa néna nommá néna iqtábámá keráwáqá ‘aónaaro. maan-nákómá aáwaqa óriq umá néna wááéni-nomma óriq umá kénaiye. wemá táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq kúmiq-wayukagaraq yetí aanábóé.’ keráwáqá téq tirááe. ³⁵ miráimanibo waayúkama maará téta kété. yemá itai-yátáákóní áráabitiaq mááo? ímiye. itai-yátáákóní áráabitimo máetama móra-nakoni áaikoma árain-aaimma wáinatama yemá ‘árain-aine’ téta itánoe.” téna Ítuma tiráiyé.

mórama kumari áráağ-inikoma Ítumma áitaukağ ákûq-matawemma pérakaraiye.

³⁶ móra Pérati-nakoma ááyama awíqmena weté aáwaqa má-naraaye. ániibo Ítuma mi-Pérátí-nákóní naaúpaq uréna aáwaqa nánéna maraq máqe-uraiye.

³⁷ mórama kúmiq-inimma mi-márúkáqá máena itáimma Ítuma mi-Pérátí-nákóní naaúpaq máena aáwaqa kénaiye-aimma ítaraiye. miráitana mi-kúmiq-íníkmá mórama íraqôn-oqta-motorebima átê-akuq-matawemma wáitana mamé iráiyé. ³⁸ ániibo min-íníkmá Ítuni anaaépaq aítaupi ya itó-uma máena ibiqá yakáiyé. ániibo kumari-íníkmá aqnugómá Ítuni aítaukaqtaa yarąqme kúmitana min-íníkmá wen-aqnótáurake aqnumá Ítun aítaukaqo kukáimma ayúnakatuwena wemá Ítuni aítaukoma kámoqnena ákûq-matawemma pérakaraiye. ³⁹ mi-Pérátí-nákómá wení naaúpaqa Ítumma awíqme inákómá mirái-qtataaqa aónatuwena maará téna aúyánámmá ítaraiye: “maamin-náqá árainimma Áánûqtuni amuné-náqô máenama kanaarąq maamin-íníkmá Ítumma ánékuiqtabama kétina wenáaiqtabama itányíndô?

maamin-ínímmá wé kumari-ínímiye.” téna Pérati-nakoma aúyánámmá Ítaraiye. ⁴⁰ miráimanibo Ítuma min-nákóní aúyánámmá iténa yauwéqma maará-tima-amikaiye: “Tááímonio, kemá móra-aimma yokáunaboq timá ámenaae.” titana ániibo Tááímoni tiráiyie: “yirááti-nako, enaúyánámmá tiyo.” tiráiyie. ⁴¹ “ítaao, kaayaq-nákórátámá mórama móneqa makái-nakonopake inaatimá móneqa mataáyamma móra-nakoma taíbaq-moneqa (500) máyaitana káqo-nakoma móra-tiyaapaq-yatama (50) matáiyie. ⁴² min-nákórátámá yenákátí aqtábááma yauwéqma íma kanaarácq ámewaniq óyana min-nákómá yenákátí aqtábááma paá awikamá-yikena iyúkaiye. ániibo yenákábikémmá náawawaq móneqa makái-nakoqtabama wemmá uyátá-maqma akáníyô?” téna Ítuma tiráiyie. ⁴³ Tááímonima yauwéqma maará-tiraiye: “minnámo anón-aqtabaama mamá paá i-nákówábiyaa kétune.” téna titana Ítuma timá ámikaiye: “arupú umá aúyánámmá itááne.” téna Ítuma timátuwena ⁴⁴ min-íníkonôpaq kéwaerena Tááímonimma timá ámikaiye: “emá maan-ínímmá káonaano? kemá ení-naupaq yúnaa emá ketáái áaimma waré títauqa tete í-nómmá íma tímikaanamanibo maan-íníkmá aúran-anokake títauqa tete umátikarena wení aqnótáurake ayúmna kokoq umátikaraiye. ⁴⁵ emá kemmá íma tímôqnama tótó umátikaraanamanibo kemá wágáabaqo ya máqe-unarake áaima átarena maamin-íníkmá ketítaukomma tímôqnemaimma paá kétimoqnaiye. ⁴⁶ emá matawémma ketiqnópímá ketáá éwaunaiq umá íma átima pétikaraanamanibo wemá átê-kuyumne. maamin-íníkmá wení taíbaq-kumiq-yataakomma paá tiwikamákeqa káyuwaanaboana keqtábá uyátá-maqma arummá kétimiye. ániibo Áánûqtuma móra-nakoni kúmiq-yataaqa arekácq umá matuwáinanama min-nákómá pááqyamma arummá kámiye.” téna Ítuma timátuwena ⁴⁸ min-íníkmá timá ámikaiye: “kemá ení kúmiq-yataaqa mamá paábaq kématuweq kétéwikatuwaune.” téna Ítuma tiráiyie. ⁴⁹ waayúkama aáwaqa naí-yáárérácq Ítugaraq máqeo-kayukama yeiyáá aamá maará téta kóté-yáté urááe: “maamin-náqá náawaq máena kúmiq-yataaqa mamá paábaq kéyuwena káwikatuwaiyo?” téta tirááe. ⁵⁰ ááqibo Ítuma min-íníkmá timá ámikaiye: “emá itáiq-itaiq umá yáqtorana-yataakoma emmá kúmiq-yataapike yauwéqma káwiraiye. kaayoné-yátáápí waao.” téna Ítuma tiráiyie.

8

yaímna-noinimma Ítuni anaáe waqméta uréire urááe.

¹ anaáe kaqa Ítuma anó-marupakaraq pááqya-marupakaraq uréire kéena watáama Áánûqtuma yabíkái-marukoni átê-wataama aarawaamá timá yímikaiye. ániibo yemá tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnámá Ítuni anaáe waqmé uréire urááe. ² ániibo yaímna-noinimma naayóbáqá Ítuma waátama táí-aagomma kéwaqtuwena karímá mamá paá kéumayikena urái-noinikaraq Ítuni anaáe waqmé uréire urááe. móra-inimma Máriáa Máátarini naayóbáqá min-íníkpíkema abapaké kaayaqá waátama táí-aagomma Ítuma matukáine. ³ Tútaama káni Éróitini naaúpaqa kawáá-nákómá wenánákoni áwíqa Yóánaama min-íníkkárácq Tútaanakaraq taíbaq káqo-noinikaraq Ítugaraq wení iyápó-annagaraq yeqtí óataba áwâqnaa urááe.

móra-nakoma yópi ánayumma yukáine.

⁴ mórá-mora-marupake taíbaq aarawaamá ya yorupágowata Ítunopaq irááe. ániibo Ítuma móra waéqma itaí-áímmá timá-yimena tiráiyē: ⁵ “móra-nakoma ánayumma yópi mó-yukaiye. mó yúwáitana yaímma-anayukoma aapi kuqturáiyē. ániibo min-ánáyúmmá waayúkama yítuqa yamá kéyatamowana numagómá áiqma nátukaiye. ⁶ ániibo yaímma-anayumma óqta-marabi kuqturáiyē. mikáké áruma utaráimanibo óqta-maraboana maragóni anomma íma wáitana ánayumma aayámmá kamáguráiyē. ⁷ yaímma-anayumma áwáábíq-anna-karaakoni ááipi kuqturáiyē. ániibo áwáábíq-anna-karaakogaraq karúma ánayumma mamá táíq umátukaiye. ⁸ tébakaq-anayumma íráqô-marabi ku karútena mórá-mora-waigoma taíbaq-aramma (100) itáiyē.” téna Ítuma tiráiyē. óq-aimma arúbama tiráiyē: “keráwáqá taáqa wáinaqa maamin-áímmá itáaro.” téna Ítuma tiráiyē.

Ítuma waéqma itaí-áímmá ti-wáígóni áaimma

⁹ yemá Ítuni iyápó-annama waéqma itaí-áíkkóni áaiqtaba Ítumma ítama aónaraae. ¹⁰ ániibo Ítuma maará-tiraiye: “Áánûqtuma wenamááriq wemá yabíkái-marukoni aúpáq-áíkkóni áaimma keráwáqá tiráátiraiye. miráimanibo yaímma-wayukama waéqma itaí-áímmá itánóe. miráinata yúramma aónanomanibo móra-yataaqa íma aónainoe. ániibo yemá aamá itánómanibo mi-wáígóni áaimma íma itánóe.

ánayukoni waéqma itaí-áíkkóni áaimma

¹¹ maami waéqma itaí-áíkkóni áaimma maará-uraiye. maamin-ánáyúmmá minná Áánûqtun áamiye. ¹² yaímma-anayumma aapimô kuqturáimma miráuma waayúkama aamá itáamanibo anaaékaqa Tááqtaama iréna mikáyúkátí iyáqnobake mamá paábaq kéyuwaiye. Tááqtaama téna yemá min-áímmá itáíq-itaiq kéiyana Áánûqtuma yauwéqma yiwiráinabo téna Tááqtaama min-áímmá kématuwaiye. ¹³ yaímma-anayumma óqta-marabimo kuqturáimma miráuma waayúkama aamá itéta yimuqá makáane. miráuraamanibo min-áíkkómá íma ánúqa yamá marabímá kukáiyē. yemá pááqya-kanaabi itáíq-itaiq kéowana mórama maqmqá aónai-yataakoma makáqma yimónaitatama páátákáá Áánûqtun-aagoma paábaq kégoiye. ¹⁴ mi yaímma-anayumma áwáábíq-anna-karaakoni áainobaqo kukáimma miráuma waayúkama aamá itátuweta aammá kéowana ókon-okomma ummaa-yátááqá mónerabi maa-marábímá amuqá maraí-yátáákkómá yúyánámmá mamá yawááq kéumatuwaiye. miráitana yeqti arammá íma arútama kéiyaiye. ímiye. arammá paá aayámmá kégamagiye. ¹⁵ miráimanibo ánayumma íráqô-mararaqo kuqti-wáígómá miráuma waayúkama aamá itéta yáqtoqma akoqnáá urááe. miráo-kayukati íyakoma arupú éna íráqôniq umá akoqnáá uréta arammá íyáinikaa umá arammá kéiyaae.

ómmá tawegóni aménáápáq aúyoqma makááe.

¹⁶ waayúkama ómmá kúraqmareta tawegóni aménáápáqá atípáá aménáánóbákkáráqá íma káuyoq-maraae. ímiye. yemá ómmá kúraqma yanaa yaareráq makáawata waayúkama mi-náúpáqô kéuyetama yemá min-ómmá aónanoe. ¹⁷ máqte-qtataaqa aúpáq wái-qtataakoma anaaékaqa abarokák íniye. máqte-qtataaqa waayúkama aúpáq makáíya-qtataakoma anaaékaqa abarokák ínata waayúkama aónanoe. ¹⁸ keráwáqá atéqma arutéqá keráwáqá aamá ítama arutánóe. ániibo móra-nakoma móra-yataaqa matokáinanama Áánûqtu min-nákkómá ókaraq amínímanibo káqo-nakoma

móra-yataaqa íma matokáinanama kanaaráq min-nákómá téna pááqya-qtataaqa matokáúnáa tinnama minná Áánûqtu matuwániye.” téna Ítuma waéqma itái-áímmá tiráiyé.

Ítuma anóagaraq Ítuma ábâqawaayugarare.

¹⁹ mi-kánááráqá Ítuma anóagaraq Ítuni ábâqawaayugaraq Ítunopaq irááe. iráamanibo taíbaq-wayukama iyáá umágowata yemá Ítunopaq kanaaráq íma úyôwaniq urááe. ²⁰ yaímma-wayukama Ítuma maará téta timá ámikaae: “enanógarraq enábâqawaayugaraq máápaq enawé kéeta emmá aónaneta kéoe.” téta tirááe. ²¹ ániibo Ítuma yauwéqma maará-tiraiye: “aaramá waamá náayubi Áánûqtun áama itéta anaaé waráiyayuma minná yemá ketinógarraq ketibâqawaayue.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma anón-uwaama mamá karagébaraiye.

²² móra-taoqa Ítuma wení iyápó-annate únópi-káárébi uyátarena timá yímikaiye: “nokaayúkómmá meran-ábápáq wíyataao.” téna tiráiyé. mirá titata yemá únópi-káárébi kóuraae. ²³ únópi-káárégómá uyaaténa kégoitana Ítuma aúwaguraiye. ániibo anón-uwaagoma nokaayúpímá ôriq umá kéyoraitana nokómá únópi-káárébi má kéogiraitata yemá únópi kumá yubékineta urááe. ²⁴ ániibo yemá Ítuma ko awáutureka tirááe: “kawáá-nákô, kawaa-nákô, ketáá keyubekunatae.” téta tirááe. ániibo Ítuma itó-urena uwááma yóráiwaigokaraq únón-íyámá metaikáráq yiwááguraiye. ániibo anón-uwaagogaraq únón-íyágógáráq kégaragebaitana nokómá waráa íuraiye. ²⁵ wení iyápó-annama Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqti itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa náakaraq wáiyó?” titata yemá ikatíq éta iyánáaq urááe. ániibo yeiyáá maará-tiraae: “maamin-náqá náawabiyo? wemá uwáágokaraq nokókáráq yiwáágítata wenáama kéwaraaye.” téta tirááe.

áibôq-nakopike Ítuma waátáma táí-aagomma watukáiyé.

²⁶ anaaékaqa yemá Kerátínêti-marupaq irááe. Káárirí-maruqa nokaayúkómmá meran-ábápáq wáitana maan-ábápáqá mi-márúqá wáge-uraiye. ²⁷ Ítuma únópi-káárémá yuwéna mi-márúkákáq witana mórama mi-márúkáké-náqá mikáq iráiyé. átáyaa-kanaama yáuraimma wáqtóma aneqá íma itokáiyé. min-nákómá naaóqa íma maéwaimibo paá pukuráa-kayukati maiqnóbáqá maéwaine. ²⁸⁻²⁹ taíbaq-yupaama waátáma táí-aagoma wemmá yáqtoqma akoqnáá uráiyé. aati-aatimá waayúkama kawáá umákáreta ánnánapo ayáákaraa aítaukaqa ánná atáá umákewaone. miráimanibo min-nákómá ánnáma paá yaráqtúwaitana mi-tái-áágómá waqmá waayúka íma máa-kaqmaapaq ayuwéwaine. miráitana min-nákómá Ítuma aónatuwena wááqa kéyena Ítuni aítaupi waaqókákáq marabí aipaq aguréna anókaq ááyama maará-tiraiye: “Ítuo, mú mikákáá anómma uyátárain-Aanuqtuma áanikoma kemmá nôraq umátikane kéono? tíqa í-yátááqá ítimiyo.” mi-káátágómá mirá téna inaa-inaa tiráiyé. ³⁰ ániibo Ítuma min-nákómmá maará téna ítama aónaraiye: “enáwíqa náawabono?” téna Ítuma titana ániibo wé tiráiyé: “ááiq i-wayukamune.” téna yauwéqma tiráiyé. netuqyaamá táí-aagoma min-nákóní arunóbáq péqma máeta ³¹ Ítukaq inaa-inaa téta ‘abeyúmmá íma wái-maiqnobaqa mibáqá Áánûqtuma keqtáá táí-meyamma timíniqtaaiibo Ítiyuwaikaae’ tirááe.

³² mi-márúkóní waaqókáqá pááqyan-anubaq netuqyaa-pó ánnámá aúmá naté utááe. miráitana mi-káátámá Ítukaq inaa-inaa téta yemmá iyuwáinata pó-annabi ko peránááe tewana Ítuma iyúwáitata kóuraae. ³³ ániibo mi-tái-áágómá min-nákópikémmá ayuwéta pó-anabitaá uyábékaae. péqmareta áitanobaq metaráamma anó-nokaayupi metaréta nommá nawíketa máqtemma pukááe.

³⁴ miráitana pógoni kawáá-wáyúkámá mirái-qtataaqa aónatuweta yemá péqmareta uréta anó-maruparabi máqte-naukapaqa mó-tima-yimikaae. ³⁵ miráitana aarawaamá nórabi o-qtátááqá ko aónaraae. ániibo mikáké Ítunopaq uréta waátama wepí máqe-urai-nakomma ya aónamma wáqtóma kéiyena aúyánákómá tágaitana wemá Ítuni aítaupi waaqókáq máitata aónatuweta aarawaamá ikatíq urááe. ³⁶ ániibo waayúkama mi-qtátááqó aónaa-kayukama náayuwabi aónayuma yemá min-nákómá atóbain-aimma tébakaq-wayukama timá yimikaae. ³⁷ ániibo Kerátínèti-aukapaq-wayukama Ítumma maará téta timá ámikaae: “emá keqtáá tiyuwé kóaa.” téta tirááe. yemá ôriq umá ikatíq kéetaboata mirá-tiraae. miráitana Ítuma únópi-káárébi uyákébereta wení iyápó-annagaraq yauwéqma kóuraae. ³⁸ min-náqá tái-aagoma ayúwái-nakoma Ítukaq inaa-inaa téna tiráaye: “kemá eté ónááq kéune.” téna tiráaye. miráimanibo Ítuma yauwéqma kétimakena timá ámikaiye: ³⁹ “emá ení márúpaq yauwéqma uré Áánûqtuma mi-qtátááriqo umákáiqtabama watáama mó tiyo.” téna Ítuma min-náqá timá ámikaiye. miráitana min-nákómá kóurena wení márúpaqa uréna máqte-qtataariqa Ítumo miráumakai-qtataaqtabama máqte-kayukama mó-tima-yimikaiye.

Ítuma kawáá-nákóní ayáámûkomma yauwéqma kátobamakena mórama Ítuni wáqtóraq ayáámma ánékuin-inimma mamá atóbamakaraiye.

⁴⁰ Ítuma yauwéqma naaópaq itata aarawaamá awé umá máqe-uraapoata anómma yimuqá marákáraae. ⁴¹⁻⁴² ániibo móra-naqa pááq uráimma min-nákóní áwíqa Yááíratie. wemá móra monoq-náú-kawáá-náqíye. miráitana min-nákómá Ítuni aítaupi aipaqa agéna kímora-ayaamukoma miráuma tiyááka umá titaupake kaayáq-kárítimáátimá uráin-inaaruma pukáitanaboana wemá Ítukaq inaatitana wení naaúpaq uráaye. ⁴³ Ítuma kó-mare kéwitata taibaq-wayukama yageq-yageq urááe. ániibo móra-inimma mikáq máqe-uraimma min-ínikómmá inaaútamma ákáitana tiyááka umá kaayaq-kárítimáátimá máqe-uraiye. miráitana móra-nakoma mi-kárímá íma kanaaráq atóbamakaraiye. ⁴⁴ min-ínikómá Ítuni anaaépake iréna amakaq Ítuni kúberai-unakoni aqtórác ayáámma ánekukaiye. miráitana páátákáá min-inááú-karígómá ánatamakaitana ókaraqa karímá íma ákáraye. ⁴⁵ ániibo Ítuma ítama aónaraiye: “náawaq tineqá ayáámma ánekukaiyo?” téna tiráaye. yaímma-wayukama téta ‘kemá ímiye’ kétimma ‘kemá ímiye’ kétimma urááe. ániibo Pítaama maará-tiraiye: “kawáá-nákô, taibaq-wayukama itó-uma emmá ikúyakaraae.” téna Pítaama titana ⁴⁶ Ítuma tiráaye: “móra-waigoma tineq ayáámma ánekukaiye. miráitaq kemá túnobaq maqmqá aónáúnama ketí akoqnáama yaímma tiyuwéna kóuraye.” téna Ítuma tiráaye. ⁴⁷ min-ínikómá mi-qtátááqá káonenama aúpáq iyukaiye. miráitana wemá iyánáaq umárena Ítuni amakaq araayutaúmmá má atena mikáq máqte-kayukati yúraqaq Ítun-aneq ayáámma noiqtatabi ánékuin-aaimma má kétena wení karígómá

paátákáá ánataguraiye.” téna tiráiyé. ⁴⁸ ániḅo Ítuma maará-tima-amikaiye: “ketiyáámũko, emá arummá itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataakoma ení karímá mamá ánatamakaiye. kaayoné-yátáápí waaó.” téna Ítuma tiráiyé.

⁴⁹ aamá kétena máitana mi-mónóq-náúké-káwáá-nákóní mayái-náqá Yááíratikaq iréna timá ámikaiye: “enayáámũkoma áqa pukuráiyé. minnáyaba yirááti-nakomma ummaamá íamiyo.” téna min-nákómá tiráiyé. ⁵⁰ áaqibo Ítuma min-áímmá ítátuwena yauwéqma timá-amena tiráiyé: “emá ikatíq íuwo. emá paá itáíq-itaiq inanamá ení iyápóma atóbéna itó-iniye.” téna Ítuma tiráiyé. ⁵¹ ániḅo Ítuma mi-káwáá-nákóní naaupaq uyéna aarawaamá íma iyúwáitata min-náúpáqá íutaae. ímiye. Ítuma Pítaamma káwirena Yóáanemma káwirena Yēmitimma káwirena min-ínáárúgóní anóaboamma kéyiwirena umá kúra umá yiwíqmena Ítuma utáiyé. ⁵² ániḅo máqte-kayukama min-iyápóyábá ibiqá kéyareta máqeuuraae. miráimanibo Ítuma mi-káyúkámá timá yímikaiye: “keráwáqá ibiqá íma yáráaro. min-iyápómá íma pukáiyé. wemá paá aúwaguraiye.” téna Ítuma tiráiyé. ⁵³ ániḅo mi-káyúkámá Ítumma akáyáámmá timáketa yemá ítaraae min-iyápómá pukuráitataboata wíráa urááe. ⁵⁴ miráimanibo Ítuma min-ínáárúgóní ayáákaq múte káyaaqtorena tiráiyé: “inaarúo, itóaoa.” téna Ítuma tiráiyé. ⁵⁵ ániḅo min-ínáárúgóní aágoma yauwéqma itana paátákáá itó-itana Ítuma yeráwáqtábá ‘aáwaga áméro’ tiráiyé. ⁵⁶ ániḅo min-ínáárúgóní anóayaa aboáma anómma iyánáaq urááyamanibo Ítuma akoqnáá-aimma timá-yimena ‘maami-qtátááqtábámá keráwáqá móra-waigomma íma timá áméro’ tiráiyé.

9

tíyááka umá kaayaq-wáyúkama Ítuma awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama timáyíkaraiye.

¹ Ítuma tíyááka umá kaayaq-iyápó-ánnámá yááyama yorupamá yíkarena Ítuma akoqnáágaraq náápaakaraq yímikaimma yemá waátáma mútúq táiaagomma waqtukéta ókon-oko-karima mamá atóbamayikareta ígáae téna yímikaiye. ² mikáké mi-káyúkámá uréta Áánũqtuma yabíkái-kayukayaba mó kététa karí-wáyúkámá mamá atóbamayikaigaae téna Ítuma timáyíkaraiye. ³ ániḅo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá máqte-qtataaqa ímáýáaro. yáumma amé uréire í-yátááqá íma mayéra kápiq-unamma íma mayéra náiyátáákaráq monekaraqa íma mamé uréire oro. kúberai-unamma kaayaqá íma mamé oro. ⁴ ániḅo keráwáqá móra-naupaq uyábereqa paá min-náúpáq máéro. ⁵ ániḅo mi-káyúkámá yeqtí-naaupaq ímo tiwíqme wíyayaq keráwáqá timá tága-yimeraq tibikáké obamá popoq umátuweraq kóeraq yauwéqma ókaraq íma oro.” téna Ítuma tiráiyé. ⁶ miráitata iyápó-annama máqte-marupaqa yemá kóureta átê-wataama Áánũqtuqtaba kétima-yimeta karí-wáyúkámá mamá atóbamayikaraae.

Érõtima Ítuni watáama ítaraiye.

⁷ kíni Érõtima Ítuma máqte-qtataariq í-wáígóní watáama ítátuwaitana aúyánákómá mibáq kóuraiye. yaímma-wayukama téta ‘Yóáanema pukáipike itó-uraiye.’ téta tirááe. ⁸ káqo-kayukama tirááe: “Íráiyama pááq iyé tirááe.” ániḅo tébakaq-wayukama tirááe: “mórama naayón-ámúné-náqá yauwéqma

pukáipike itó-uraiye.” téta tirááe. ⁹ miráitana Êrôtima maará-tiraiye: “kemá Yóáaneni aqnómmá arátukaunamanibo min-náqá náawaq máitaraq kemá weqtábá mirán-áímmá kéitauno?” timátuwena mikáké Ítuma aúrapí aónane uráíye.

Ítuma taíbaq-wayukama (5,000) aáwaqa yímikaiye.

¹⁰ Ítuma awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama yauwéqma iréta máqte-qtataariq on-ááímmá Ítukaq má-tima-amikaae. ániibo Ítuma yiwíkai-kayukama mibáq yiwíqmeta yenamáa móra-marupaq Beqtáirapaq urááe. ¹¹ anaaékaqa taíganimma aarawaamá aónaraa-kayukama Ítun anaaé waqméta urááe. ániibo Ítuma kéyimonena amuqá magyíkátuwena yemmá Áánûqtuma yabíkái-kayukayaba watáama timá yímikaiye. ániibo mikákémá kari-wáyúkámá mamá atóbamayikaraiye.

¹² aabaúgómá kuperánéna kéitata kaayaq-ánná-wáyúkámá Ítunopaq iréta tirááe: “emá maa-káyúkámá timáyíkénata yaímma-maruparaa meraráipaq wéyáwé umá watéta aáwaqa abáá-uma naaro. maan-áúkápáqô máunataama waayúkama íma máa-kaqmaapare.” téta tirááe. ¹³ miráimanibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá kenamáárîq maami-káyúkámá aáwaqa yímero.” téna Ítuma tiráíye. ániibo yemá tirááe: “ketáámá netuq-ááwáqá íma makáunataae. móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaq-nóyáákárâq makáunataae. ketáámá maami-káyúkátí aáwaqa ko meyanîq ónúnataabiyo?” téta ítama aónaraae. ¹⁴ miráuma taíbaq-wayukama (5,000) máqe-uraae. ániibo Ítuma wení iyápó-annama maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá timá-yimiyata yemá áíkuma móra-tiyaapaq-tiyaaka-tiyaaka umá áíkuma máéro.” téna tiráíye. ¹⁵ miráuma iyápó-annama mi-káyúkámá timá yímewata tenîq umá aarawaamá áíkuma máqe-uraae. ¹⁶ miráitana Ítuma móra-tiyaapaq-yamma kémayena kaayaqá kátútai-noyaakaraq maténa Áánûqtukaq aúramma múte káonena ‘tíkáiye’ tiráíye. ániibo mi-nóyáákárâq yakaráq mapámma wení iyápó-annama yímitata yemá mamá aarawaamá yímikaae. ¹⁷ ániibo máqte-kayukama namá kanaaráq owata iyápó-annama aqtó-áqtó-ááwáqá áiqma tiyááka umá kaayaq-únámmá áíqturaae.

Pítaama abarokáq téna ‘Ítuma Metáíyae’ tiráíye.

¹⁸ móra-taoqa Ítuma wenamáa nunamummá kétena máitata wení iyápó-annama Ítute máqe-uraae. ániibo Ítuma iyápó-annama ítama yimónaraiye: “aarawaamá keqtábá náawae kéteo?” téna tiráíye. ¹⁹ ániibo iyápó-annama yauwéqma tirááe: “yaímma-wayukama eqtábá Yóáanema nommá peráin-ará kéte. ániibo yaímma-wayukama téta Iráíyae kéte. ániibo tébakaq-wayukama téta naayóbáq móra amuné-náqá pukáimma itó-uraiye kéte.” téta tewana ²⁰ Ítuma yauwéqma tiráíye: “keráwáqá kenamáárîq keqtábámá náawae téraq kéteo?” téna ítáitana Pítaama yauwéqma tiráíye: “emá Áánûqtuni Metáíyama yauwéqma tiwiráí-náqóne.” téna tiráíye.

Ítuma téna ‘pukéq yauwéqma itó-onune’ tiráíye.

²¹ mirá-timatuwaitana Ítuma akoqnáá umá téna káqo-kayukama maamin-áímmá íma timá yíméro téna iyápó-annama aammá áunikaraiye. ²² Ítuma móragaraq timá yímikaiye: “Waayúkagoni Áráaqa áíqa í-yátááqá mayáínata anó-kayukagaraq anó-monoq-wayukagaraq ámán-aimma yirááti-wayukagaraq

yemá yinaaemma umáketa ikamíyana pukéna kaumo-kánáámá ánatainana keqnáámmá itó-iniye.” téna Ítuma wenamááríq wetábá tiráiyé.

²³ ániibo Ítuma wení iyápó-annama máqtemma maará téna timá yímikaiye: “náawabi ketinaaé waránae ténama wemá wenamááríq wetábá awikátuwena wení kaapaq-yámá maména aati-aatimá mamé wínnanakoma tinaaé waráino. ²⁴ náawabi wení aúwaraiqtaba aúyánámmá iténa yáqtoqma akoqnáá ínna-waigoma wení aúwaraimma aúyoranimanibo náawabi keqtábá aúwaraimma yuwénama wení matúq-matuq umá mái-auwaraimma paá yáqtoraniye. ²⁵ itáaro. móra-nakoma wetábá máqte-qtataaqa maamárábíké kémayenamanibo matúq-matuq umá mái-auwaraimma ímáiyáimma wení oótakoma nôro umákaniyo? ²⁶ ániibo móra-nakoma keqtábágáráq yiráátén-aiqtabagaraq agaeyábá énama Waayúkagoni Áráakoma wemá wetábá wení tágama-yataakaraq aboámá Áánûqtuni tágama-yataakaraq wení aokaq-káqtó-wáyúkágáráq kumínna-yupaama min-nákóqtábámá agaeyábá umákaniye. ²⁷ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. yaímma-wayukama maanámo itó-uma máa-kayukama íma pukéta Áánûqtuma yabíkái-kayukama aónainoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítun áúgoma mamá aokaríq uráiyé.

²⁸ min-áímmá timátuwena anaaékaqa miráuma abapaké kaumo-kánáámá yáwitana Ítuma Pítaama káwirena Yóáanema káwirena Yémitima káwirena umáena anubaq nunamummá tínéna yiwíqme utáiyé. ²⁹ nunamummá kétena máitana Ítun óíkoma mamá aokaríq kéitana wení wáqtôgoma wayámmá aurena miráuma ókáá kamá tágaraíye. ³⁰ ániibo kaayaq-nákórátá Ítute watáama tirááye. min-nákámá Mótetiyya Iráíyae. ³¹ yenákámá tágama-yataakaraq kukéta máqte-qtataariq éna Ítuma Yérútáárebaq puíníqtaba watáama tirááe. ³² Pítaagaraq kaayaq-nákátí yúrakoma yúgáibaaq itata yú wagínéta urááe. miráimanibo yemá waguréta máqeta anaaékaq itó-uma máeta Ítuni tágama-yataakaraq Mótetiyya Iráíyati tágama-yataaqa aónaraane. ³³ Mótetiyya Iráíyama Ítumma ayuwéta kóiyé. kéoyana Pítaama Ítumma maará-tima-amikaiye: “kawáá-nákô, ketáámá maakáq máunataama minná íráqône. ketáámá kaumo-námmá ónúnataae. móra-namma ení naané. móra-namma Mótetini naané. ániibo móra-namma Iráíyana naané.” téna Pítaama tiráiyé. ániibo Pítaama íma ítama arútárenaboana min-áímmá tiráiyé. ³⁴ Pítaama min-áímmá kétena máíqtaba móra-konnakoma yawááq-umayikaitata yemá yáaqtaba urááe. ³⁵ ániibo móra-aikoma maará téna mi-kónnápíké tiráiyé: “maannáma ketáanine. kemá wemmá awaaméqá umákaraune. keráwáqá wenáama itáaro.” téna min-áíkmá tiráiyé. ³⁶ min-áíkmá mirá-timatuwaitata yemá aónaamma Ítuma wenamá máqe-uraiye. ániibo yemá yóyau kawaa urááe. mi-kánááráqá mi-qtátááqô aónaaqtabama móra-nakomma íma timá ámikaae.

móra-iyapogopimma waátáma máin-iyapoma Ítu mamá atóbamakaraiye.

³⁷ aabáyaama min-ánúmá yuwéta kúmówana taíbaq-wayukama Ítumma aapaké kun aónaraae. ³⁸ ániibo mi-káyúkábíkémmá móra-nakoma anókaq wááqa yumátuwena maará-tiraiye: “yirááti-nako, kemá inaa kétune. emá ketáanikomma aónaao. kemá wemmá wenamáa kímora-iyapoma ákáraune. ³⁹ ániibo mórama táí-aagoma min-iyápómá yáqtoqma akoqnáá uráitana paátákáá wááqa kéitana mamá aíbôriq kéumakaitana óyaupíkema

wayán-ágárégómá ôriq kéiyé. mi-tái-áágómá áú-aiqa aména íma yuwéna kégoiyé. ⁴⁰ kemá ení iyápó-annayaba mi-káátágómá matuwaígáae téq inaa túnnamanibo yemá kanaaráq íma kématuwaae.” téna Ítumma tímá ámikaiye. ⁴¹ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “keráwáqá aarawaamá maa-kánááráq-wáyúkámá itáíq-itaiq ikéowanaboana keráwáqtí títakoma táíq éna íkarutaiye. kemá náaraq umá kanaawaq keráwáqtéma máeraq keráwáqtí ummaamá mayánúnô? mirá-timatuwena min-nákómmá tímá ámikaiye: “ení iyápóma awíqme maabáq iyo.” téna Ítuma tiráiyé. ⁴² min-iyápómá aapaqá kéiqtaba mi-tái-áágómá min-iyápómá mamá awéqtáma iyaabótukaiye. miráitana Ítuma waátáma aamá awáágútuwena min-iyápómá mamá atóbama aboámmá ámikaiye. ⁴³ minnáyaba máqte-kayukama Áánûqtuni anón-akoqnaama aónatuweta iyánáaq urááe.

Ítuma puíníqtaba kaumobáq tiráiyé.

ánibo mi-káyúkámá Ítuma máqteniq i-qtátááqtabá netuq-yúyánámmá kéitaawana Ítuma wení iyápó-annama maará téna tímá yímikaiye: ⁴⁴ “keráwáqá maan-áímmô túnnama taákau makéra ítama arútáaro. pááqya-kanaabima anaaékaqa Waayúkaqoni Áráaqa waayúkati iyáápi maránóe.” téna Ítuma tiráiyé. ⁴⁵ miráimanibo iyápó-annama min-áímmá íma ítaraae. min-áíkoní áaikoma yepímmá aúyokuraitataboata íma ítama arútáarae. miráitata yemá ikatîq éta Ítumma min-áíkoní áaiqtabama íma ítama aónaraae.

náawaq anómma máiyó?

⁴⁶ yemá iyápó-annama itó-uma ánateta aamá téite éta náawaq anómma uyátá-maqma máiyó tirááe. ⁴⁷ ánibo mirá-yúyánámmá iyápó-annati iyáqnoqaq wáitana pááqyan-iyapoma awíqmena má-ito-umakaraiye. ⁴⁸ ánibo Ítuma maará téna tímá yímikaiye: “móra-nakoma ketíwíkaq maa-pááqyán-iyápómá áwáqnaa énama minná kemmá tíwáqnaa íniye. ánibo móra-nakoma kemmá tíwáqnaa énama minná kemmá tímátíkáitaq yúnna-waigomma Áánûqtuma áwáqnaa kéiyé. máqtemma keráwáqtí aúkáapikemma móra-nakoma miráuma pááqyan-iyaporaá umá maénama wemá uyátá-maqma anónaqa mániye.” téna Ítuma tiráiyé.

móra-nako keráwáqá íma namuroíq umátikai-naqa minná keráwáqtí aanábóe.

⁴⁹ Yóáanema yauwéqma tiráiyé: “kawáá-nákô, ketáá móra-naqa aónáúnataama enáwíkake táí-aagomma kématuwaiye. miráimanibo wemá ketáái tinaaémma íma kéwaraipoataa ketáá aammá áunakaraunatae.” téna Yóáane tiráiyé. ⁵⁰ miráitana Ítuma tímá ámikaiye: “keráwáqá min-nákómmá íma aammá áunakaaro. móra-nakoma keráwáqá namuroíq íumatikenama wemá minná keráwáqtí aanábómíye.” téna Ítuma tiráiyé.

yaímma Taméria-wayukama mááqa aúyaketa Ítumma paábaq watukááe.

⁵¹ Áánûqtuma Ítumma awíqmena wenôpaq uwínî-kanaama waaqókáq uráiyé. miráitana Ítuma Yérútáárebaq ónáae téna mimórá aúyánámmá ítama yarútaiye. ⁵² ánibo Ítuma yaímma-wayukama tímáyíkáitata aamá maméta áqnáabaq urááe. aamá maméta kó-kayukama Taméria-wayukati pááqya-marupaq uyábéketa Ítumma yokaa umákaneta urááe. ⁵³ miráimanibo mi-márúkáká-wáyúkámá Ítumma awíqmeta yeqtí naaúpaq uwíyábá íma

yíkaraiye. yemá ítaraae. Yérútáárebaq yeqtí namuro-wáyúkámá máápaq wítatabóata Ítumma íawikaae. ⁵⁴kaayaq-íyápó-ánnámá Yêmitiyaa Yóáanema min-ááímmá yenákámá aónatuweta Ítumma maará-tima-amikaaye: “uyátárai-nako, ketáá Áánûqtnopake iramá ááyaananataa mi-káyúkámá kun agamá kautíníyô?” téta tiráaye. ⁵⁵miráimanibo Ítuma waeréna min-nákámá min-ááíqtábá yiwááguraiye. ⁵⁶ánibo yemá mikáké ôq-marupaq urááe.

móra-nakoma Ítun anaaé waráné i-naré.

⁵⁷yemá aapaq maré kéowana móra-nakoma Ítumma maará-tima-amikaiye: “máqte-marupaq wíné innabáqá kegáráq anaaé waqmé ónúne.” téna tiráaye. ⁵⁸ánibo Ítuma wemmá makáqma aónanena timá ámikaiye: “abááq-íyákómá muriánóbáq kémaítana numagómá ánáamma umárena kéwaimanibo Waayúkagoni Áráaqa waénúna-namma íma wáiyé.” téna tiráaye.

⁵⁹ánibo Ítuma káqo-nakokaraq timá ámikaiye: “emá ketinaae waraao.” téna titana min-nákómá maará-tiraiye: “kanaarácq tiyúwénaq ketibomá ko mamá uqtamá kátuwerabiyo?” téna tiráaye. ⁶⁰ánibo Ítuma timá ámikaiye: “ibáqyuwaa. yemá keqtábá íma itéta pukáa-kayukaraa-kayukama iyúwénata pukáíya-kayukama uqtamáyíkáaro. ánibo emá uré Áánûqtuma yabíkái-kayukayaba átê-wataama mó-tima-yimiyo.” téna Ítuma tiráaye.

⁶¹ánibo keqnáámmá móra-nakoma tiráaye: “uyátáraana-nako, kemá enanaae waránáá kéunamanibo emá kanaarácq tiyúwénaq ketí waayúkama tiyáama mó yímíqma máéro timá yíkátuweró.” téna tiráaye. ⁶²ánibo Ítuma maará-tima-amikaiye: “waayúkama náayubi Áánûqtuni aakaq áaimma átáma wínéna kéimanibo aati-aatímá anaaépaq naayón-ááíqtábá waéqma káonaipoana Áánûqtuma yabíkái-kayukabimma kanaarácq íuwiniye.” téna Ítuma tiráaye.

10

Ítuma abapaké kaayaq-tíyááká-wáyúkámá tímáyíkaraiye.

¹anaaeákaqa uyátárai-nakoma abapaké kaayaq-tíyááká-wáyúkámá ókaraq awaaméqá umáyikena kaayaq kaayaq umá timá yíkáitata áqnáabaq urááe. ánibo máqtemma anó-maruparabi pááqya-marupaqa Ítuma wíné i-márúpáq tímáyíkáitata kówana anaaékaq Ítuma wíníqtaba uráiyé. ²ánibo Ítuma mi-káyúkámá maará-tima-yimikaiye: “taíbaq aáwakoraa umá yópi ábuma karáimanibo taíbaq-mayai-wayukama íma mááe. miráínaq keráwáqá yókóni aboákáq nunamummá tíyana wemá Áánûqtuma yaímma mayái-wáyúkámá tímáyikainata wení aáwakaa ko mamá áíkuyikaino. ³keráwáqá kóoro. ánibo ítáaro. akikérá umá máa-kayukati aúkáapi kaayoné-wámmá kokóri-araakaa umá timá-tikaunaq kégoe. ⁴keráwáqá aapaqá yaímma-yataaqa títauq-anamma kápiq-unamma móneqa íma mamé oro. ánibo keráwáqá aapaqá íma aagamá waayúkate wataama tero. ⁵móra-naupaqa uyábereq áqnáabaqa maará-tero. ‘maan-náúpáq-wáyúkábímmá kaayoné-yátááqá waíno.’ téra tero. ⁶ánibo móra-nakoni áyákoma kaayoné ínna-naqa min-náúpáq máinaqa minnámo kaayoné-yátááqá waíno tíyan-aikoma min-nákópi yuwáiyanaq ko waíno. ááqibo móra-nakoma ímo mirá énama kaayoné-yátááqá waíno tíyan-aikoma yawwéqma keráwátópaq yíno. ⁷keráwáqá mimórá-náúpáq áátuma máéro. ánibo min-náúpáq máiyata

yemá aáwaqa timéta nommá timéta íyamma naaro. mayairáq-nákómá kanaaráq wení meýammá mayániye. miráinaq keráwáqá óq-naupaqa móra-mora umá íoro. ⁸ ániibo keráwáqá mera-márúkák uyáberaiyata mi-márúkák-wáyúkámá yeqtí naaúpaq tiwíqme wíyaqa kanaaráq ureraq yemô timíyan-aawaqa naaro. ⁹ ániibo mi-márúkák kari-wáyúkámá mamá kátobamayikeraq mirá kéeqa yemmá maará téraq timá yíméro. ‘Áánûqtuma yabítikani-waigoma keráwáqtí waaqókák maiye.’ timá yíméro. ¹⁰ ániibo keráwáqá móra-marukaq wíyata mi-márúkák-wáyúkámá yeqtí naaúpaq íma tiwíqme wíyaqa kanaaráq keráwáqá mi-márúkóní aakaq ko itó-uma máera maará-tero. ¹¹ ‘keráwáqtí maa-márúkáké kaitógoma ketáái tibíkák aráápaيمانibo ketáámá popoq umátuwaunanataa keráwáqtópaq yauwéqma wiyé. atéráaro. Áánûqtuma yaináí-kánáágómá keráwáqtí táí-meyakaraq waaqókák kéiyé.’ tero. ¹² kemá keráwáqá kétima-timune. mi-márúkómá keráwáqá íma tiwiráiya-marukoma Tótóma-marukoma uyátá-maqma anómma táí-aimma wánipoana aqtó-kánááraraq Áánûqtuma Tótóma-marukomma paru umáyikena íma tiwiráiya-marukomma íma paru umáyikaniye.” téna Ítuma tiráiyé.

yáimma-marupaq-wayukama yirummá íma waéráa-kayukati tiruno.

¹³ Ítuma óq-aimma tiráiyé: “keráwáqá Ítiráaeo-marupaq-wayukao, itáaro. Tiyórátini-wayukao, keráwákák táí-yataaqa anómma pááq íniye. Beqtáira-wayukao, keráwákák táí-yataaqa anómma pááq íniye. ániibo kemá keráwáqtí márúkaq awaaméq-yátááríq únnaiq umá móra-nakoma Tááíranapaq Tááyabakaraq awaaméq-yátááríq énama kanaaráq naayóbák yemá unáá káréqomma wáqtôraa yáútúma itoréta kanabí máeta yirummá waeráune téta yiráátiraae. ¹⁴ aarawaamá mamá yainánéna ínna-kanaaraqa Tááyabaq-wayukagaraq Tááíranapaq-wayukagaraq yemmá anónnáma táí-meyamma Áánûqtuma yimínímanibo keráwákák uyátá-maqma anómma anónnáma táí-meyamma timíniye. ¹⁵ ániibo keráwáqá Kápéranabaq-wayukao, keráwáqá mûte yaúmeq Áánûqtukaq uwínô? miráinomanibo keráwáqá paá Tááqtaani márúpaqa iyaabótuwanoe.” téna min-áímmá Ítu tiráiyé.

¹⁶ Ítuma wení iyápó-annama maará-tima-yimikaiye: “móra-nakoma keráwáqtí táama itáina-nakoma minná ketáama kéitaiye. ániibo móra-nakoma keráwáqá anaaémma umátikenama minná kemmá anaaémma umátikaniye. ániibo móra-nakoma anaaémma umátikenama min-nákómá kemmá timátíkítaq yúnna-naqa Áánûqtumma anaaémma kéumakaiye.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuni abapaké kaayaq-tíyááká-wáyúkámá yauwéqma irááe.

¹⁷ anaaékaqa abapaké kaayaq-tíyááká-wáyúkámá Ítuma timáyíkaraimma yauwéqma iréta yimuqá ôriq umá kémareta maará-tiraae: “uyátáraana-nako, ketáá enáwíqa yaúnanataa táí-aagoma waayúkabike paábaq yá-uraae.” téta Ítumma timá ámikaae. ¹⁸ ániibo Ítuma timá yimikaiye: ‘kemá Áánûqtuni márúpake Tááqtaama aabáyúraa yoqména páátákáá kuqtitaq aónaraune. ¹⁹ itáaro. kemá keráwáqá akoqnáama tímikaunaboaq keráwáqá kanaaráq iraaakabayaakógáraraq áwáábíq-uwabaikokaraq títauqnapo yamá káraapeq Tááqtaani akoqnáama uyátánoe. ániibo móra-yataakoma kanaaráq íma mamá keráwáqá táíq umátikaniye. ²⁰ miráimanibo keráwáqá táí-aagoma keráwáqtí táama itáiqtabama timuqá íma maránómanibo Áánûqtuma máipaqa

keráwáqtí tíwîqa kágamaraibo minnýaba timuqá máraaro.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma amuqá maréna Áánûqtuma aboákáq ‘tikáiyé’ tiráiyé.

²¹ mi-kánááráqá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Ítun áyáqnobaq mamá amuq-yatááqá pááq itana Ítuma maará-tiraiye: “ketiboó, ení márûpaq-wayukagaraq maa-márábí-káyúkágáráq uyátárai-nare. kemá minnýaba ‘tikáiyé’ kétune. emá maami-qtátááqá itai-yátááqá itéta ‘aamá Ítaraunatae’ kéte-kayukabima mamá áuyoyike aamá íma itéta paá-wayukama káyiraatene. owé. ketiboó, ení akai-yátáákómá mirá-uraiye.

²² ketibomá máqte-qtataaqa ketiyáápitaa makáiyé. ánibo móra-nakoma kemmá áanikomma íma timónaraibo ketibomá wenamá kemmá áanikomma kétimonaiye. mórai q umá móra-nakoma ketibommá Áánûqtumma íma aónaraibo áaniko kemá kenamáa káonaune. ánibo waayúkama náayuwabi áanikomma kemá yiráátenaaq únna-wayukama yegáráq ketibommá Áánûqtumma káonaae.” téna Ítuma tiráiyé.

²³ yemá iyápó-annama yenámáa Ítute máawana yeqtôpaq waeréna Ítuma maará-tiraiye: “náayuwabi keráwáqá aónaa-qtataaqtaba yemá yimuqá kémaraae. ²⁴ kemá keráwáqá kétima-timune. naayóbáqá taíbaq amuné-wáyúkáwábi taíbaq kíni-kayukama keráwáqá íbêqa aónaa-qtataaqa aónanaae temánibo yemá kanaarác íaonaraae. ánibo keráwáqá íbêqa ítáan-aimma itánáae temánibo yemá íma Ítaraae.” téna Ítuma tiráiyé.

Tamériabake-nakoma namuro-nákómmá arummá umákaraiye.

²⁵ mikáké mórama ámáan-aimma yirááti-nakoma itó-urena Ítumma makáqma aónanena uráiyé. ánibo wé Ítumma timá ámikaiye: “yirááti-nako, kemá náaraq éraq matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayánúnô?” téna ámáan-aimma yirááti-nakoma tiráiyé. ²⁶ ánibo Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “nóinae ténawaq Áánûqtuni watáama agamatán-áikómá kétéyo? emá náaraq umá kényorautono?” ²⁷ titana min-nákó yauwéqma tiráiyé: “mútúq arummá káme ení akoqnáágaráq arun-íyápógógáráq máqtemma aúyánákáráq ení uyátárai-nakomma Áánûqtumma weqtábá akáino. ánibo enamááríq eqtábá ákáiniq umá enamakaq náawabi maína-waigoqtaba akáino.” téna agamatán-áikómá tiráiyé. ²⁸ ánibo Ítuma timá ámikaiye: “emá áraimma arupú umá téne. emá miráuma ténaiq emá kanaarác matúq-matuq umá mánone.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁹ miráimanibo mi ámáan-aimmo yirááti-nakoma wenamááríq wenáwîqa mamá íraqóniq íyábá ákáitana timá ámikaiye: “ánibo ketimakaqô mái-naqa minná náawabiyo?” téna tiráiyé. ³⁰ ánibo Ítuma maará téna yauwéqma tiráiyé: “móra-nakoma Yérútáárebake yuwéna Yérikobaq kukáiyé. ánibo moyá-káyúkámá aapaq aónatuweta máqte-qtataaqa yabímayeta ikámma taitawaa umákaraae. yemá miráumatuweta kóuraae. anaaékaqa min-náqá aapi máena wemá puiné uráiyé. ³¹ ánibo mi-kánááráqá móra monoq-káwáá-nákómá min-ámmá waqmé kukáiyé. Táméria-naqa aónawaena yuwéna kótámaqtuwena aan áwábake kóuraiye. ³² mórai q umá móra Aríbae-annabike-nakogaraq min-ápáq íréna min-náqá ya aónatuwena kótámaqtuwena aan áwábáq maréna kóuraiye. ³³ miráimanibo Támériabake móra-naqa ikámaraa-nakoni namuro-nákómá min-ápáq maréna min-náqá máikaq íráiyé. ánibo wemmá aónaimma áyáqnobaqa aruqtábá

umákaraiye. ³⁴ ániibo amakaq uréna matawékaraq wááéni-nokaraq atíma náopi atáá-umakatuwena min-náqá mûte yaúma wení ótiraa-kakoni ámúraaq abímmá ayákaraiye. ániibo awíqmena min-náqá waabá-káyúkámá kówate-yawate o-náúpq mó ákarena yabírákaraiye. ³⁵ ániibo min-náúpq wamaráayakake aabáyaanapimma mi kówate-yawate-nakoni aboámmá móneqa móra-wayukama ámiqtuwena maará-tiraiye: “emá maa-nákókáq yabíqma arútárenana yaímma ení móneqa maami-nákókáqô kói-naqa kemá yauwéqma yéqa yaímma-meyamma yauwéqma aménúne.” téna tiráine. ³⁶ íbêqa emá náaraq téq aúyánámmá kéitaano? kaumo-wáyúkámá maréta yewana moyá-káyúkámá ikámaraa-nakomma náawaq amakaq máitana áwáqnaa inikáámá uráiyó?” téna Ítuma tiráiyé. ³⁷ ániibo ámáan-aimma yirááti-nakoma maará-tiraiye: “min-nákómá arummá itana áwáqnaa i-naré.” titana Ítuma timá ámikaiye: “emá uré min-nákómá iníq uwo.” téna namuro-wáyúkáyábágaráq wemmá Ítuma timá ámikaiye.

Máátaayaa Máriaae.

³⁸ yemá maré owana Ítuma wení iyápq-annate móra-marupaq uyábékaae. móra-inikoni áwíqa Máátaae. wemá Ítumma awíqmena wení naaúpaq uráiyé. ³⁹ Máátaani áukoma wení áwíqa Máriaae. ániibo Máriaama iréna uyátárai-naqa Ítuni aítaupi maraq ya máena Ítun áama ítaraiye. ⁴⁰ miráimanibo Máátaama uri-uri kéena aáwaqa mamá yokaa kéitana aúyánákómá wéyáwé uráiyé. miráitana Máátaama Ítunopaq uréna maará-tiraiye: “uyátáraana-nako, ketúkoma kenamá tiyúwáitaq máeq aáwaqa mamá yokaa kéune. minnáyabama emá íyaq aúyánámmá kéitaano? emá Máriaamma timá ámínana wemá ya tíwáqnaa íno.” téna Máátaama tiráiyé. ⁴¹ miráitana uyátárai-naqa Ítuma Máátaamma maará-tima-amikaiye: “Máátaao, emá netuq-áúyánámmá kéite máqte-qtataaqtaba ummaa kéyaane. ⁴² miráimanibo móra-yataaqtaba íma wáitana abáá kéiyé. ániibo Máriaama íráqô-qtataaq mayánéna kéiyé. Máriaanopake íráqô-qtataaq íma paábaq matuwániye.” téna Ítuma tiráiyé.

11

nunamummá tí-ááímmá

¹ Ítuma móra-aukapaq nunamummá kétena máqé-uraiye. ániibo anaaékaqa nunamummá timá ánatatuwaitana mórama wení iyápq-annabike-nakoma maará-tima-amikaiye: “uyátáraana-nako, nunamummá tí-ááímmá keqtáá timá tiráátiyo. miráuma naayóbáqá Yóánema wení iyápq-annama timá yiráátiraine.” téna tiráiyé. ² ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye:

“keráwáqá nunamummá tínéqa maará tero.

keqti botááo, emá yabikáánna-marukaq máanana enáwíkoma aokaq wáiyé.

emá yabikáánna-yataaq maabáq kumíno.

ení márúkaqa enaúyánámmá wáranikaa umá maa-márábikáráqá enaúyánámmá waránátaae.

³ íbêqa aáwaqtaba únnataama máqte-tupaama timiyo.

⁴ ketáái otaa-qtátááqá mamá paábaq kéyuwe awikátuwaao.

miráuma otaa-qtátááríq umátíkáa-kayukama yeqtí otaa-qtátááqá paábaq mamá kéyuwetaa tiwikátukaunataae.

emá keqtáá anómma makáqma aónai-yataaq íma mamé iyo.”

téna Ítuma wení iyápó-annama nunamummá timá yiráátiraiye. ⁵ ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “ánibo keráwáqti aúkápíke móra-nakoma wení aanábómá máinaboana min-nákómá nokáámma uréna wení aanábógómmá maará téna mó-tima-amikaiye. ‘ketí aanábógó, kemmá aáwaqa timiyo. ⁶ ketí aanábó-nákómá ayáqtááqa-amma uréire éqéna ketôpaq yimmá aáwaqa aménúna-yataaqa íma makáune.’ téna tiráíye. ⁷ ániibo naaúpaqo máitana yaqtabá ko itái-nakoma maará téna yauwéqma tiráíye. ‘kemmá ummaa-yátááqá ítime ítiwautuwo. oqtamá aúyakuraitana ketí iyápó-annagarataa túmá waguráunataae. kemá íma itó-ureq móra-yataaqa aménúne.’ téna tiráíye. ⁸ ániibo nôraq uráiyô? min-nákómá wení aanábóé téna íma itó-urena aáwaqa íaminiye. kemá kétima-timune. emmá agaemá íma ínaaboa ókaraq itaa-itaa inanamá wemá itó éna máqte-qtataaqtaba ónna-yataaqa emmá amíniye. ⁹ ániibo kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá tíyana Áánûqtuma móra-yataaqa keráwáqá timíno. keráwáqá móra-yataaqtaba abáá kéeqa kanaaráq aónainoe. oqtaráq pagé-page tíyanama Áánûqtuma oqtamá ítikaniye. ¹⁰ máqte-kayukama Áánûqtukaq nunamummá tétama yemá mayáinoe. móra-nakoma nóiqtababi abáá énama wemá aónaniye. ániibo náawabi oqtaráq pagé-page títanama Áánûqtuma oq-tamá iyakaniye. ¹¹ keráwáqti aúkápíkema móra-nakoni ánikoma aboáqtábá ‘noyááqa timiyo’ títanama aboámá kanaaráq íraakabayaammá amíníyô? ¹² ániibo ánikoma aboáqtábá ‘kokóri-amuqa timiyo’ tinnayaba kanaaráq aboámá áwáábiq-wamma uwabaaimmá amíníyô? minnágaraqa ímiye. ¹³ ániibo keráwáqá táí-wayukamanobo íráqô-qtataaqa keráwáqti iyápóma yimí-áímmá káonaae. miráinataa ketáá minnáyabataa káonaunataae. ketibotáá Áánûqtuma wení márûpaq máin-nakomma wekáq nunamupí itaiyanama yemmá wení Aokaq-Áámá yimíniye.” téna Ítuma tiráíye.

yemá téta ‘Ítuma Piétebugaraq mayáimá kémayaiye’ tirááe.

¹⁴ móra-nakoma aamá íma téna máin-nakopíke Ítuma táí-aama waqtukáíye. ániibo mi-káátámá paábaq kóitana óyauqo aúyaki-nakoma aamá áaimma átáma tiráíye. miráitata aarawaamá taíbaq iyánáaq urááe. ¹⁵ áaqibo yaímma-wayukama maará-tiraae: “Piétebuma táí-aagoni kawáá-nápóana Tááqtaani akoqnáárake Ítuma waátáma kématuwaiye.” téta tirááe. ¹⁶ ániibo yaímma-wayukama Ítumma makáqma aónaineta Ítuqtaba mórama anón-awaameq-yataariq ínataa aónaano tirááe. ¹⁷ miráimanibo Ítuma mi-káyúkátí yúyánámmá aónatuwena maará téna mi-káyúkámá timá yimikaiye: “móra-marukaq-wayukama yaíkaaqa uréta ááíqa íyana mi-márúqá íma íráqóniq umá paá wániye. móra-anna-wayukama yaíkaaqa uréta wenikamé-wenikame étama min-ánná-wáyúkámá íma íráqóniq umá paá mánoe. ¹⁸ keráwáqá téq keqtábá Piétebuni akoqnáárake táí-aagomma kématuwaane kétéwaq minnáyaba kétune. ániibo Tááqtaani waayúkama yaíkaaqa umá kaayaq-ánnáíq uréta ááíqa íyanama Tááqtaani akoqnáámá íma wániye. ¹⁹ móra-nakoma Tááqtaani akoqnáánapo táí-aagomma íma kanaaráq kématuwaiye. Ítiráaeo-wayukao, árimma Piétebuma tíwáqnaa kéi-naqo waátáma kématuwaanama kanaaráq náawaq keráwáqti iyápóma yíwáqnaa ínatawaq yemá táí-aama matuwánô? miráinataa keráwáqti iyápóma iyuwáiyata min-áímmá árainabi íabiyo téta ítama aónaaro. ²⁰ miráimanibo

Áánûqtuni akoqnáá rake táí-aama kématuwaunaboana minnýaba Áánûqtuma yabíkai-waigoma keráwákáq áqa iráíye.

²¹ itáaro. Tááqtaama mórama akoqnáá-nakoraa umá iyebó umátorena wení naaóq yabítuwena máinanama kanaarácq wení máqte-qtataaqa paá wáníye. ²² miráimanibo káqomma uyátá-maqma akoqnáá-nakoma iréna min-nákótê ááíqa umá uyáténama min-nákóní tokóruyakaa-puma wení iyebómá máqtepaq min-nákómá aúyánámmá itáíq-itaiq i-qtátááqá maténa máqte-qtataaqa yaímma káqo-kayukama yimíniye.

²³ itáaro. móra-nakoma ketí aanábómá ímo maénama minná wemá ketí namuro-náqíye. móra-nakoma keté íma mamá áikuyenama wemá ketí waayúkama mamá waqmé wéyáwé kéumatuwaiye.” téna Ítuma tiráíye.

waátáma yauwéqma iráíye.

²⁴ óqa waéqma itái-áímmá Ítuma timá yímikaiye: “ánibo táí-aagoma móra-nakopike yuwéna paábaqo kégowenama kokoq-márábácq kóurena aagamá máni-maruqtaba abáá kéíye. mi-tái-áágómá máni-maruqa ímo aónénama wé maará kétiye. ‘kemá yauwéqma maéwauna-naupaq ko mánune.’ téna kétiye.

²⁵ ánibo mirá-timatuwena yauwéqma ko aónaimma naayóbácqô maéwainamma kuyúqtuketa yokaa umákaae. ²⁶ miráitana mi-tái-áágómá uréna káqomma abapaké kaayaqá uyátá-maqma táí-aama ko yiwíkена min-nákópí ya máqe-uraae. ánibo naayóbácqá min-nákómá táíq umá máqe-uraipoana íbêqa wemá uyátá-maqma anómma táíq umáguraiye.” téna Ítuma tiráíye.

amuqá marái-yátááqá mayai-ááíne.

²⁷ Ítuma min-áímmá ti-kánáárácq táíbaq aarawaamá máqe-uraae. ánibo móra-inimma mi-káyúkátí aúkáapi máin-inikoma maará téna ááyama tiráíye: “móra-inikoma naayóbácqá marákáraitaa wení náama naráána-inikoma ké itaúnama wemá amuqá kémaraíye.” téna min-íníkmá tiráimanibo ²⁸ Ítuma maará-tiraiye: “mirá íma téaq maará tiyo. Áánûqtun áama itéta anaaé waraíya-kayukama yemá yimuqá kémaraae.” téna Ítuma tiráíye.

yaímma-wayukama ‘anómma awaaméq-yátááqá aónanaae’ téta tirááe.

²⁹ taíbaq-wayukama ayú yagéguyawana Ítuma maará-tima-yimikaiye: “íbêqa maa-kánáárácq-wáyúkámá táí-wayukamoe. yeráwácq móra anómma awaaméq-yátááqá aónanaae kéte. miráimanibo kemá móra anómma awaaméq-yátááqá íma yiráátenunamanibo kímora Yónaama anómma awaaméq-yátááqá yiráátenune. ³⁰ naayóbácqá Yónaama Áánûqtuni awaaméq máena Nínibeq-wayukabi timá tágayimikai-qtataaqa páácq uráíne. móraiq umá Waayúkagoni Áráaqa Áánûqtuni awaaméqá íbêq-wayukabima páácq uráíye. ³¹ anaaékaqa Áánûqtuma aarawaamá mamá keyainainana móra-inikoma kaapaq-áúkápáké (kúínima) itó-uma iréna íbêq-anna-wayukati táí-aaimma mamá páácq íniye. min-íníkmá maa-márágóní aqtóraké wemá iréna Tórómónima wení itái-yátáákóní áaiqtaba timmá ya ítaraimanibo keráwácqá íbêq-kanaama íkeitaae. maakácqá Tórómónimma uyátáni-naqa maa máíye. ³² Áánûqtuma aarawaamá yainánéna ínna-kanaaraqa Nínibeq-wayukama itó éta keráwácqí kúmiq-yataaqtabama awaaméqá ínoe. ánibo Nínibeq-wayukama Yónaama aamá timmá itéta yirummá waékáae. miráimanibo íbêqa Yónamma uyátáni-naqa maa máíye.” téna Ítuma tiráíye.

áúgoni ómmá

³³ waéqma itai-áímmá Ítuma tiráiyē: “waayúkama ómmá kúraqma yaaregóni aménáápárabi tawegóni aménáápáqá íma kémaraae. ímiye. yemá ómmá kúraqma abarokáq yaareráqá makáawata waayúkama min-naúpáqô kéyetama ómmá kamá tágaimma káonaae. ³⁴ túramma keráwáqtí túgoni óné. ániibo túrakoma íraqôniq uráinanama keráwáqtí máqte-tuyanamma táganiye. ániibo túrakoma táíq umágínanama keráwáqtí máqte-tuyanamma kumayuqá aurániye. ³⁵ miráinaq keráwáqá yabíqma arútáaro. keráwápímô tágain-okoma kumayuqá auráinabo ³⁶ keráwáqtí máqte-tuyanamma tágama wáinanana móra-aukapaq-turapimma íma kumayuqá auráinanama kanaarác miráuma ókómá tirunóbáké kamá tágainikaa umá táganiye.” téna Ítuma tiráiyē.

Pérati-wayukagaraq yirááti-wayukagaraq táí-aaimma tarôq urááe.

³⁷ Ítuma min-áímmá timátúwáitana móra Pérati-nakoma Ítumma ááyama awíqmena wení naaúpaqa aáwaqa naínéna uráiyē. miráitana Ítuma aáwaqa nai-yáárerác ko máqe-uraiye. ³⁸ ániibo mi-Pérátí-nákómá aónaimma Ítuma áqnaabaq ayáámma íma tete éna paá aáwaqa mamá kénaiqtaba aónawaaena Pérati-nakoma iyánáaq uráiyē. ³⁹ miráitana uyátárai-nakoma Ítuma timá ámikaiye: “keráwáqá Pérati-wayukama keráwáqtí tirunóbáqá miráuma káápuwabi táápekoni amegaa-áúrácá tete umá íraqôniq umátúwáanikaa uráiyē. ániibo keráwáqtí tirunóbáqá táí-aaikoma ógikaiye. ⁴⁰ keráwáqá aíbôq-wayukae. móra-nakoma Áánûqtuma amegaa-áúrákárác arunóbákárácá íyaq tarôq kéiyô? ⁴¹ ániibo keráwáqtí táápepi wái-qtataaqa yáyaba o-káyúkámá yimíyana mikáké máqte-qtataakoma tirunóbáqá íraqôniq umátikaniye. ⁴² keráwáqá máqtemma anónabi pááqyan-aawapikema yoráuma tiyáákabike kímora mamá Áánûqtumma kámemanibo aammá kárabaae. Áánûqtuma tirummá amí-ámmá yukááe. mi-kááyáq-yátááqá waránómma Áánûqtumma tirummá améq amáan-aimma wáráaro. ⁴³ keráwáqá Pérati-wayukao, atéráaro. keráwáqá monoq-naúpáq aarawaatí yúbáq máiyaba ôriq umá kétikaitana waayúkama áikuiyakaq ‘anón-nare’ téq miráo-maarao timá-tikaiyaba ôriq umá kétikaiye. ⁴⁴ keráwáqá atéráaro. keráwáqá miráuma pukáa-kayukama uqtamáyíkaraa-mararaama aúpáq maranóbáq wáitata waayúkama yúramma íma aónéta ámûraaq yítauqa yamáe uréire oníkáá-káyúkámá keráwáqá Pérati-wayukama mááe.” téna Ítuma tiráiyē.

⁴⁵ mórama amáan-aimma yirááti-nakoma Ítun áaraq yauwéqma téna maará-tiraiye: “yirááti-nako, emá mirá té ketáágárác timá táwíq kéumatikaane.” téna tiráiyē. ⁴⁶ ániibo Ítuma maará-tiraiye: “keráwáqá amáan-aimma yirááti-wayukao, atéráaro. keráwáqtí ummaa-amáán-áímmá aarawaatí yímûraaqá mûte kémaraawata yemá mûte mayánôqtabama kammáa kámagoe. miráitaq keráwáqá móra tiyáánaqo íma ánékuqma min-úmmáá-yátááqá mûte mayánóniq éq yíwáqnaa kéoe. ⁴⁷ keráwáqá atéráaro. keráwáqtí títaubikoma naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamowaq keráwáqá mi-káyúukáyábá mararaakaqá íraqô-kuruma umá kéikuyikaae. ⁴⁸ keráwáqtí títaubikoma naayóbáqá nôrabi uráá-qtataaqtaba paá mimórá túyánámmá kéitaae. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamma uqtamá yíkátuweq yeqtí mararaakaq íraqô-kuruma umáyíkarae. ⁴⁹ miráitana Áánûqtuma íraqômma itai-yátáápike maará téna tiráine: “ketí amuné-wáyúkámá kemá awaaméqá umáyikeq timáyikanune. yaímma mamá

táíq umáyiketa yaímma yíkamma puínóe. ⁵⁰⁻⁵¹ miráiyata íbêq-kanaaraq-wayukama yeqtí yítaubikoni anónnáma táí-meyamma mayánóe. áqnáabaq-kanaarake aqtó-kánáaráqá Êboyaa Tékáráiyaama yíkakaane. Tékáráiyamma anó-monoq-naupaqa Áánûqtukaq amí-yáárégárq waayúkama máirakaraq aúkápimma ikákaane. ketí amuné-wáyúkámá yíkaka-kayukayaba íbêq-kanaaraq-wayukama yemá anómma táí-meyamma mayánóe. ⁵² keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukama keráwáqá atéráaro. aamá ítama arutai-óqtáraké kíma matokáamanibo íuyaberaamma aammá aúyakaawata káqoyuma uyáberanaae temmá keráwáqá aammá káuyaraae.” téna Ítuma tiráiyé. ⁵³ Ítuma min-námmá yuwéna máápaq kumá yaúbaitata ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq Ítun-aubi maránôqtaba kammáa amáguraae. ániibo yemá máqten-aimma ítama aónaineta makáqma aónaraae. ⁵⁴ miráitata yemá Ítumma kawáá umátuweta máeta móra-aimma tínata Ítuni áubi maréta aamá ítama yainánéta urááe.

12

kaaqaari-ááíqtábámá atéqma máero.

¹ netuqyaa taíbaq-wayukama titipáá umá waayúkama ámûraq-amuraaq éta yaímma yatámówaniq umá áíkuma máqe-uraae. ániibo mi-kánáaráqá Ítuma wení iyápó-annama áqnáabaq maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá Péрати-wayukati pááqya-qtataakoma (yíqti) anómma auraiyábá atéráaro. Péрати-wayukati kaaqaari-yááíqtábá kemá kétune. ² máqte-qtataaqa aúpáq aúyoqma wáinna-yataakoma anaaékaqa abarokáq pááq íniye. máqte-qtataaqa yawááq umá wáinna-yataaqa anaaékaqa waayúkama aónainoe. ³ miráinaq keráwáqá máqten-aimma nokáa kumayupí máeq tíyan-aimma wágáama tínoe. ániibo keráwáqá máqten-aimma yaákareq timú-timun-aimma naaupake tíyan-aimma máápaq máeta ááyama tínoe.

waayúkagoma kímora-yataaqtaba áaqa ikatíno.

⁴ ketí aanábó-wáyúkáo, kemá Ítuma keráwáqá maará téq kétima-timune. keráwáqti amegaa-túmá waayúkama tíkamma kanaaráq puínôqtabama ikatíqá íoro. anaaékaqa mi-káyúkámá ókaraq móra-yataariqa kanaaráq íumatikanoe. ⁵ keráwáqá áaqa ikatínô-waigomma kemá tiráatenune. minnámô Áánûqtumma áaqa keráwáqá ikatéro. wemá wení náápaamma wáipoana anaaékaqa waayúkama iramá káíq-kaiq-irabi yaúma iyaabótuwaniye. owé. kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. wenáaqa ikatéro.

⁶ keráwáqá káonaae. waayúkama móra-tiyaapaq-numama karogaronónéqá kaayakáké meyáníq kéoe. miráimanibo mórama pááqya-numagoqtabama Áánûqtuma íma awimmá kégamakaiye. ⁷ keráwáqtabá Áánûqtu máqte-qtataaqa kawáá kéenapoana keráwáqti tiqnótáuma wemá yoráutukaiye. keráwáqá ikatíqá íoro. keráwáqá taíbaq pááqya-numagoni meyámmá uyátá-makuraae.

Ítun-awiqa yai-ááímmá

⁸ ániibo kemá keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma aarawaatí yúrikaq ketíwíqya yéna ‘emá kennáe’ tínna-waigomma waayúkagoni Áráakoma Áánûqtuni kaqtó-wayukati yúrikaq wemmá mórai q umákanune. ⁹ ániibo móra-nakoma aarawaatí yúrikaq keqtábá ‘kemá íma wenámúne’ téna

mi wakaráinna-nakomma waayúkagoni Áráakoma weqtábá móraiq umá Áánûqtuni kaqtó-wayukati yúrakag wemmá wakarakaniye.

¹⁰ Waayúkagoni Áráaqa móra-nakoma timá táiq umákainanama Áánûqtuma mi-kúmíq-yátááqá paábaq matuwéna awikátuwanimanibo wení Aokaq-Áágóqtábá móra-nakoma timá táiq énama min-nákóni kúmíq-yataaqa Áánûqtuma íma paábaq matuwéna awikátuwaniane.

¹¹ taákaq máráaro. yemá keráwáqá ketinaae waráiyataba tiwíqmeta Íbaru-monoq-nauparabi kámááni-wayukati yúrakarabi anómma náápaakaraq matokáiya-kayukati yúrakago tiwíqme wíyaqa keráwáqá ikatíqa íma éraq 'ketáámá nóine ténúnataabiyo' téq ítero. ¹² Áánûqtuni Aokaq-Áágómá é mi-kánáábí tiráá tínna-aimma tínoe." téna Ítuma tiráiyie.

móneqa netuqyaa makái-nakoma aibôqnaaboq urái-waigoni waéqma itai-áímmá

¹³ mi taíbaq-wayukabike móra-nakoma Ítumma maará-tima-amikaiye: "yirááti-nako, emá ketiwaammá timá áminana ketiborátái oótamma ketáá tímikaimma yaíkaaq umá kemmá tímíno." téna tiráiyie. ¹⁴ ánibo Ítuma min-nákómma maará-tima-amikaiye: "nôraq íyo? náawaq keráwáqtí táama ítama yaináí-náqá kemmá awaaméqá umátíkarái keráwáqtí oótamma mamá yaináí-náqá awaaméqá umátíkaraiyo?" téna Ítuma tiráiyie. ¹⁵ ánibo Ítuma maará-tima-yimena tiráiyie: "keráwáqá atéráaro. atéqma keráwáqá máeraq móra-yataaqtabama íma túran-anna-aaro. keráwáqtí árain-auwaraimma maa-márábín-ótámmá nôraq umá-yataarabi makáána-waigoqtabae téna íma wáiyie. ¹⁶ ánibo Ítuma mórama waéqma itai-áímmá maará téna timá yímikaiye: "mórama móneqa taíbaq makái-nakoni yópímmá taíbaq-aawaqa áyóki uráiyie. ¹⁷ wemá aúyánánóbáqá maará-tiraiye. 'íbêqa kemá náaraq ónúnô? ketí máqten-aawaqa mamá maránúnama anón-namma íma wáiyie' téna ¹⁸ aúyánánóbáqá tímátuwena 'kemá maará-onune' tiráiyie. 'kemá ketí naammá yawítima anón-namma umákeq min-náúpáqá ketí aáwaqa wítima kémareq ketí íráqô-qtataaqa min-náúpátáá mamá maránúne.' téna aúyánámmá ítaraiye. ¹⁹ ánibo kemá keti-makómma maará téq timá ámenune. 'timakô, taíbaq ení íráqô-qtataaqa taíbaq wáena netuqyaan-áúqá yáwiye. ánibo emá íbêqa aagamá mááo. emá aáwaqa né nommá né kée amuq-yatáápi mááo.' téna aúyánánóbáq tiráiyie. ²⁰ miráimanibo Áánûqtuma maará-tima-aminiye: 'emá aibôq-naqone. emá íbêqa-nokaa puínóne. ánibo máqte-qtataaqa yokaa umáranama minná náawaq mayáníyô?' téna tíniye. ²¹ miráráá umá waayúkama yeqtí máqte-qtataaqa yetábá maqmá ayúmá kéguyomanibo Áánûqtuni aúrakaqa áwáyoq-wayukama mááe." téna Ítuma waéqma itai-áímmá tiráiyie.

taíbaq-auyanamma itai-áímmá

²² Ítuma wení iyápó-annama maará-tima-yímikaiye: "miráitaq kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá keráwáqtí tú-araiqtabama netuq-túyánámmá íma itéraq ketáámá nóinawaq nánúnataabiyo? ítero. ánibo keráwáqá keráwáqtí túyabama netuq-túyánámmá itéraq ketáái túraqa nóinawaq yawáaq-onunataabiyo? ítero. ²³ túwaraimma minná aáwaqa íma wáiyie. ánibo keráwáqtí túma minná íma unáákáqtôma wáiyie. ²⁴ keráwáqá numagóqtábámá túyánámmá ítama aónaaro. yemá yómmá yoréta ánáyumma íma kéubetaoata aáwaq-naupaqa íma mamá káikuyoe. yeqtí

aáwaq-namma íma waéna máqte-qtataaqa maránô-namma íma wáimanibo Áánûqtuma aáwaqa kéyimiye. kéréwáqá aarawaamá numagómmá umaatamá uyátáraae. ²⁵ kéréwáqti aúkápíke náawaq netuq-áuyánámmá iténama kanaarác weni pááqya-kanaama mamá ayátáákakaa umá paá mániyo? ²⁶ netuq-túyánámmá itéq kéréwáqá móra pááqya-qtataariq íma ínómanibo nôraq itaráq kéréwáqá yaímma-yataaqtabama netuq-túyánámmá kéitaa? ²⁷ kéréwáqá wíráátí-yataaqa yópi wái-qtataakaq túyánámmá ítáaro. yemá mayáimá íma mayéta wáqtôma íma tarôq kéoe. miráimanibo kemá kéréwáqá kétima-timune. kéréwáqá kéitaae. naayóbáqá Tórómónima miráuma íráqô-qtataaqa taíbaq makáimanibo maami-kíráátí-yátáákáá umá íráqô-qtataaqa íma makáine. ²⁸ wé íbêqa námá-karaa-qtataaqa yópi wáitata aabáyaama káráma irabí kágatuwaae. ániibo mirá-námá-karáá-qtátááqá minná Áánûqtuma yaqnammá kéyabiqyikaiye. miráinaq kéréwáqá mikác aónainoe. Áánûqtuma miraráá umá kéréwákárác yabítikaniye. kéréwáqá kéréwáqti itáíq-itaiq umá máí-yataaqa pááqyamiye. ²⁹ miráinaq kéréwáqá 'nóin-aawaraq nánúnataabi nói-nonaq nánúnataabiyo' téqa netuq-túyánámmá íma ítáaro. ³⁰ maa-márábímmá aamá íma itai-wáyúkámá mi-máqte-qtátááqá mayainôqtaba abáá kéoe. miráimanibo keqtibomá Áánûqtuma kéréwáqá nóiqtataarabi mayánéq ommá wemá kéitaiye. ³¹ kéréwáqti túyánámmá Áánûqtuni aúyánákác mórabi maréra kéitaiyana Áánûqtuma mirái-qtataaqa kéréwáqá timíno.

Áánûqtuni márûpaqa íráqô-qtataaqa mamá álkui-aaimma

³² ketí pááqya-tipi-tipi-anna-wayukao, ikatíqa íoro. keqtibomá Áánûqtuma wé kéréwáqá yabíqtikanena kéiyé. ³³ kéréwáqti oótanaa máqte-qtataaqa waayúkarác maráiyata meyáníq kéiyac minnárake móneqa matéra áwáyoy-wayukama yíwáqnaa éra yíméro. ániibo móneq-unamma íma yararéna akoqnaá umá wái-unaqtaba abáá oro. ániibo Áánûqtunopaqa íráqô-qtataaqa íma aúyokena paá wáni-qtataaqa mamá kéréwáqá álkuyoro. ániibo Áánûqtunopaqa mórama moyá-káyúkámá waaqókácá íma kanaarác kéuyowana táí-wakoma íma máqte-qtataaqa namá táíqa kéumatuwaiye. ³⁴ kéréwáqti íráqô-qtataaqa wái-marupaqa kéréwáqti túyakogaraq mi-márúpác wániye.

mayái-wáyúkámá yokaa o-wáígóní watáama

³⁵ yokaa umá máero. kéréwáqti wáqtôma awarakác umá iteraq tímûrannama umá kárutera ómmá kúraqma yokaa umá máero. ³⁶ kéréwáqá miráuma yeqti kawáá-nákómá aaramá iyáan-omaq-aawapaq kóuraitata mayái-wáyúkámá awé urááwana yauwéqma inikáá oro. ániibo mi-kawáá-nákómá oqtaráqá mamá pagé-page tínatama páátákáá oqtamá íyakanoe. ³⁷ ániibo kawáá-nákómá weni mayái-wáyúkámá ya yimónáinnama yúmá íwaguraiyana yimónáinnatama mi-máyái-wáyúkámá yimuqá maránóe. kemá kéréwáqá áraimma kétima-timune. mi-kánáárácá uyátárai-nakoma yeqti kaqtó-nakoraa íniye. uyátárai-nakoma wenamááríq weni wáqtôma awarakáríq umá itokéna weni ámûrannama uréna wenamááríq tímáyikainata aáwaqa naí-yáárerác maraq máiyana wenamááríq aáwaqa márú-yiminiye. ³⁸ uyátárai-nakoma nokáan-aukaamma íréna ya yimónáinnama mi-máyái-wáyúkámá yokaa umá máqe-uretama yimuqá ôriq umá maránóe. ³⁹ kéréwáqá maa-qtátááqtabá túyánámmá

ítama arútáaro. naakóní aboámá áqnáabaqa ‘moyá-káyúkámá yínóe’ téna kanaarâq íma iyuwáinata naammá yawítíyuweta uyáberanoe. ⁴⁰ keráwákárâqâ yokaa umá máero. keráwâqâ túyánámmá ítêq Waayúkagoni Áráaqa íma kumíniye tíya-kanaabi kumíniye.” téna Ítuma tiráiyê.

tái-mayai-nakaraq íráqô-mayai-nakogaraq yenákátí waéqma itái-áimmaá

⁴¹ ániibo Pítaama maará-tiraiye: “uyátárai-nako, maami waéqma itái-áimmaá kenamá ketááwâq kêtima-time máqte-kayukayabagararabiyo?” téna Ítumma ítama aónaraiye. ⁴² anibo uyátárai-nakoma Ítu tiráiyê: “náawaq aamá íténa akoqnáá umá yabíkái-kawaa-naqa máiyô? minnámo wemá wení mayáíráqâ kawáá umá arútáraitana wení kawáá-nákómá mayá-wáyúkárâq yabíqma máikae téna awaaméqâ umákáitana wení kanaarâq aáwaqa kéyimiye. ⁴³ anaaékaqa wení uyátárai-naqa yauwéqma yéna aónáinnama naayóbâqâ timá ámikainaiqa wení mayáí-nákómá énama kanaarâq mi-máyái-nákómá amuqâ marániye. ⁴⁴ kemá keráwâqâ áraimma kêtima-timune. wení anón-nakoma wení máqte-qtataakaqa min-nákómmá kawáá umákaniye. ⁴⁵ miráinamanibo mi-máyái-nákómá maará téna aúyánámmá áyâqnoabaqa ítániye. ‘ketí uyátárai-nakoma íma páátákáá yauwéqma yíniye.’ mirá-timatuwena mikáké áaimma átárena mayá-wáyúkáwâbi mayáí-nóinímmá tebûqa kéyimena anón-aawaqa kénena aíbôq-nomma naréna aíbôqnaaboq kéenama ⁴⁶ mi-káwáá-nákómá wení anón-nakoqtabama íma awé éna neginaagí ínna-kanaabi anón-nakoma yauwéqma kumíniye. wení kawáá-nákómá timá ámíniq íma itanabóana anó-nakoma wemmá yawáâq umákana karatábâyáá kutukáiyê.

⁴⁷ mórama mayáí-nákómá wení kawáá-nákóní áaimma aónatukenamanibo mi-máyái-nákómá máqte-qtataaqa íma yokaa éna anó-nakoni aúyánámmá íma kéwaraipoana wení uyátárai-nakoma ôriq umá tebûqa kámena táiq umákaniye. ⁴⁸ ááqibo mi-máyái-nákómá wení anón-nakoni aúyánámmá íma íténa tinnaiq ínanama wení uyátárai-nakoma yaákarena tebûqa kámena táiq umákaniye. waayúkama taíbaq-yataaqa uyátárai-nakonopake matáiyakayukama yemá keqnáámmá taíbaq-yataaqa yauwéqma amínoe. ániibo aarawaamá taíbaq-yataaqa uyátá-maqma anómma matétama kanaarâq uyátá-maqma anómma yauwéqma áméro.

Ítuni mayáigómá aarawaamá mamá yaíkâaq íniye.

⁴⁹ kemá maa-márâbí-káyúkábíkê táí-yataaqa agamá kautónaq kukáunana min-írágómá áaimma ataíkâae téq kemá kêtune. ⁵⁰ kemá kímora-yataaqa keqtábâ páâq ínimanibo minnáyaba ketíyakoma ôriq umá ummaa kéyaiye. ⁵¹ keqtábámá maa-márâbí kaayoné-yátáâqâ mamá kukáiyê kéteo? ímiye. kemá maa-márâbí aarawaamá mamá yataénáâq kukáune. ⁵² ániibo íbêkaraq anaaékakaraqâ móra-tiyaapaq-wayukama móra-naupaqa máqe-iyakayukama yaíkâaq umá ketíwíqtaba kaayaq-ánnáiq ínoe. kaumo-yúmá kaayaq-waígómmá namuroíq umáyikaiyata kaayaq-wáimá kaumo-yúmá namuroíq umáyikanoe. ⁵³ yemá yaíkâaq umágéta aboámá áanikomma namuroíq umákainana áanikoma aboámmá namuroíq umákaniye. ániibo anóama ayáámûkomma namuroíq umákainana ayáámûkoma anóamma namuroíq umákaniye. ániibo móra-nakoni anóama min-nákóní ánáakomma namuroíq umákainana min-íníkmá awaáikómmá anóamma namuroíq umákaniye.” téna Ítuma tiráiyê.

móra-yataaqa pááq íni-waigoni kanaamá

⁵⁴ Ítuma aarawaayábágaráq maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá abutá konnámmá utaitaq aónatuweq páátákáá keráwáqá maará kéte. ‘aaqá yínéna iyé’ tewanamá áraimma aaqá kéiyé. ⁵⁵ ániibo keráwáqá itáawana anómma uwááma yóráitáq keráwáqá maará kéte. ‘íbêqa aaqá kániye’ tewana áraimma mirá-teni q kéiyé. ⁵⁶ keráwáqá túyánámmá íma wáiq-kayukae. maa-márábín-áwáámékáráq aabayákáq-áwáámékáráq aónama kárutaamanibo nôraq itaráq íbêqa maa-kánááráq-áwááméqá íma aónama kárutaa?

aamá ítama yainánéna ínna-waigote aamá timá arupú okao.

⁵⁷ nôraq itaráq keráwáqá kenamááriq túyánámmá ítama arutéq arupú-aaimma mamá kéyainaao? ⁵⁸ móra-nakoma emmá aabi mayakéna aamá ítama yainánéna i-nákótêma yagaroqtamá urékama kanaaráq kenákámá aapaq kéweka aamá timá arútáakao. móraiq umá Áánûqtuma emmá aabi mayakéna aamá ítama yainánéna kéinaama páátákáá wetêma yagaroqtamá urékama aamá timá arútáakao. wemá emmá yabitimáena aamá ítama yaináí-wáyúkátí iyáápi mó-marainata aamá ítama yaináí-wáyúkámá i-wáyúkátí iyáápi mamá maráiyata i-wáyúkámá mamá ánná-naupa q tikaíyábámiye. ⁵⁹ kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá kanaaráq í-uraapoq ánná-naupakemma íma páátákámá paábaqa yáwinoe. ánná-naupa q máyana keráwáqtí kanaamá ánataniye.” téna Ítuma waéqma itaí-áípi yaináí-kánááyábá tiráiyé.

13

móra-nakoma arummá íma waeraína-nakoma pukíniye.

¹ mi-kánááráqá yaímma-wayukama máeta Ítumma timámeta yaímma Kááririri-wayukayaba Áánûqtukaq agamá amí-yátááriq kéumakenama Pááíratima wení waayúkama yíkakaiye mirá téta tirááe. ² ániibo Ítuma yauwéqma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá túyánámmá itáamma maami-Káárirí-wáyúkámá káqo-Kaaririq-wayukama uyátá-maqma kúmiq-wayukaboata unmaa-yátááqá mái-waigoni áaine téraq keráwáqá kéteo? ³ áraimma kétima-timune. ímiye. ániibo keráwáqá tirummá ímo waeréqa keráwákáráq máqtemma móraiq umá puínóe. ⁴ naayóbáqá tiyááka umá abapaké kaumo-wáyúkámá Táéróabaqa ayáqtááq-nakoma yawítimena yíkamtata pukáama minná yeqtí otaa-qtátáákómá káqo-kayukama Yérútáárebaq máa-kayukati otaa-qtátááqá uyátáraiye téraq túyánámmá kéitaa? ⁵ kemá keráwáqá kétima-timune. áraimma ímiye. ániibo keráwáqá tirummá ímo waeréqá keráwákáráq móraiq umá miráuma pukínóe.” téna Ítuma tiráiyé.

yaagómá arammá íma íyái-waigoni waéqma itaí-áímmá

⁶ Ítuma móra waéqma itaí-áímmá maará téna tiráiyé: “móra-nakoma wení yópi píki-yama uqmakéna anaaékaqa arammá kutínéna íráimanibo mórama arammá íma itáitana aónaraiye. ⁷ miráitana min-nákómá maará téna mayáí-nákómmá timá ámikaiye. ‘ítaao. kaumo-áúqá yáwitaq maami-píkí-yágóni arammá kutónáae téq yúnmananibo arammá íma itáiyé. miráinaa emá ayáatuwaa. paáyaba maragóni anomma namá kánataiyé.’ tínana ⁸ ániibo mi-tókáq-máyái-nákómá wení anón-nakomma maará téna timá ámikaiye. ‘umaataráána-nako, íbêqa maan-áúqá yúwénana matáainaao.

áaipikemma maramá agáúme kéyauteq purumaakaakóni ayámá abákáma agamoqá má kumaránúne. ⁹ yanaapáq-áúqá arammá iyánimanibo arammá ímo iyáinaama ayáatuwanone.” téna mi-máyái-nákómá tiráiyé. téna Ítuma waéqma itaí-áipí tiráiyé.

Tabaatiráqá Ítuma móra-inimma mamá atóbaraiye.

¹⁰ Tabaatiráqá mórama yirááti-naupaq Ítuma aarawaamá watáama timá yímikaiye. ¹¹ ánibo móra-inimma máqe-uraimma wepímmá waátáma min-ínikóni arunóbáq máena karíma ámikaimma tiyááka umá abapaké kaumo-áúqá máqe-uraiye. miráitana min-ínikóni arotááukoma yawékuraítana itó-uma arupú íowaníq uráiyé. ¹² Ítuma min-ínímmá aónatuwena ááyamae íréná maará-tima-amikaiye: “aaragô, kemá ení karímá mamá paá umákaune.” téna tiráiyé. ¹³ ánibo min-ínikómmá Ítumma kaayaq-áyáánápó wemmá ánekuítana páátákáá min-ínikómá itó-uma arupú umáguraiye. miráitana min-ínikómá Áánûqtun-awíqa múte yaútaiye. ¹⁴ Tabaatiráqá Ítuma karí-ínímmá mamá atóbamakaiqtaba monoq-naúpáq-káwáá-nákómá Ítumma áyamma umákaraiye. miráitana kawáá-nákómá maará téna aarawaamá timá yímikaiye: “abapaké móra-kanaama mayái mayánô-kanaama wáiyé. ánibo móra-nakoqtaba karímá mamá paá ikáae téqa keráwáqá kanaaráq mayái-kánáábí yero. mi-qtátááqtábámá Tabaatiráqá íma yero.” téna tiráiyé. ¹⁵ ánibo Ítuma yauwéqma min-nákómmá maará téna timá ámikaiye: “keráwáqá túyánámmá íma wái-kayukae. Tabaatiráqá keráwáqá maará-máyáímá kémayae. keráwáqtí purumaakaakóni naaúpaq uréq purumakaanábi oótiraa-kamma nommá naígáae téq yiwíqme kéoe. ¹⁶⁻¹⁷ miráimanibo maan-ínímmá Áabaraan-annabiken-inimiye. Tááqtaama tiyááka umá abapaké kaumo-káritímáátímá ánná umákáitana máqe-uraine. miráinaq Tabaatiráqá ánnámo kúyakaraamma kemá ayúbakanune.” téna Ítuma tiráiyé. Ítuma mirá-timatuwaitata wení namuro-wáyúkámá yigaeyábá urááe. ánibo máqte-kayukama Ítuma íraqóniq i-qtátááqtábá yimuqá makááe.

pááqyan-anayukaraq (máqtaqti) anómma aurái-yátáákáráq (yíqtigaraq) yeqti waéqma itaí-áímmá

¹⁸ Ítuma ókaraq maará-tiraiye: “Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa nói-qtataakaanq umá wáiyó? kemá minnáyabama nóikaraq awaaméqá umá ténúnô? ¹⁹ wemá miráuma pááqyan-anayukaa (máqtaqti) uráiyé. móra-nakoma min-ánáyúmmá maténa wení yópi uqmakáiyé. ánibo anaaékaqa anómma auréna yaará uráitana numagómá amataqá máqe-uraae.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁰ ókaraq Ítuma maará-tiraiye: “Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtabama kemá nói-qtataakaraq maqma ténúnô? ²¹ wemá miráuma anómma aurái-yátááre. móra-inikoma mi anómma aurái-yátááqá (yíqti) maténa anó-tapepi makéna yammá tarôq í-kánágáráq makéna waékáiyé. ánibo anaaékaqa mi-kánágómá máqtepaq itóqma anómma aúkáiyé.” téna Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma pááqya-kayukarake áaimma átárena anaaékaqa taíbaq-wayukama yiwirániye. Ítuma téna tiráiyé.

pááqyan-oqtama

22 Ítuma yaímma anó-maruparaa pááqya-marupaqa uréire uráiyie. wemá aarawaamá kéyiraatena wataáama timá yímíqmena Yérútáárebaq wíne uráiyie. 23 ániibo móra-nakoma Ítumma maará-tima-amikaiye: “umaataráána-nako, Áánûqtuma keqtáá máqtemma yauwéqma íyaq tiwiráníyô?” téna tiráiyie. miráimanibo Ítuma maará téna timá yímikaiye: 24 “ímiye. keráwáqá tiyáátamma kuyéqa pááqyan-oqtabi ko péráaro. kemá keráwáqá kétima-timune. taíbaq-wayukama pááqyan-oqtabimma uyáberanomanibo ímiye. yemá kanaaráq íuraae.

25 anaaékaqa naakóni aboámá itó éna oqtamá umá aúyatuwaniye. ániibo keráwáqá máápaq ya itó-uma máeq oqtaráq kéikameq maará téq ááyama tínoe: “umaataráána-nako, emá keqtáá oqtamá ítikaa.” tíyana wemá yauwéqma keráwáqá maará timá-timiniye: “keráwáqá náakakenaq irááô kemá minná íaonaraune.” téna tíniye. 26 ániibo keráwáqá maará timá ámino: “ketáámá eté anón-aawaqa nétaa nommá nétaa kéunaataa emá ketáái aapi itó-uma máe keqtáá tiráátéwaonamiye.” téq tínoe. 27 miráinana naakóni aanábó-nákómá maará tíniye: “keráwáqá náakake-kayukawaq mááo minná kemá keráwáqá íma timónaraune. otaa-káyúkámá máabo nékaq máero.” téna tíniye. 28 keráwáqá aónáiyata Áabaraama Ááítekima Yáakoboma máqtemma amuné-wáyúkámá Áánûqtuma yabíkái-marupaq máinomanibo keráwáqá kenamááríq máápaq mánoe. mibáq máeq anómma ibiqá yaraiyana tíwáyaakake kóqá iyániye. 29 taíbaq aarawaamá aabaú utaipáké íyata aabaú kupéráipake uyéta íya-kayukagaraq téba-tebaq-aukapake íya-kayukagaraq Áánûqtuma yabíkái-marupaq umáeta aáwaga naínoe. 30 ániibo yaímma-wayukama íbêqa írêqa kéye-kayukama maa-márábí pááqyan-iwiqa wáipoata áqnáabaq wínoe. ániibo íbêqa yaímma-wayukama áqnáabaqo kéo-kayukama maa-márábí anón-iwiqa wáipoata írêqa yínoe.” téna Ítuma tiráiyie.

Ítuma Yérútáárebaq-wayukayaba ibiqá yakáiyie.

31 é mi-kánáábí yaímma Péрати-wayukama íréta Ítumma maará-tima-amikaae: “emá maa-márúqá yuwé káqon-aukapaq kóaa. Érôtima emmá ikámma puínéna kéiyie.” téta tirááe. 32 ániibo Ítuma yemmá maará timá yímikaiye: “keráwáqá uréraq Érôtima min-ábááq-íyákómmá maará mó-tima-amero. ‘ítaao. íbêkaraq aabáyaagaraq kemá táí-aagomma matuwéq kemá kari-wáyúkámá mamá atóbamayikanune. anaaékaq kaumo-kánáárq keti mayaímá mamá ánanane.’ 33 íbêrabi aabáyaagaraq ayukágarag Érôtini márûpakemma kemá yuwéq kónaa kéune. yemá óq-marupaqa Áánûqtuni amuné-wáyúkámá íma yíkamma puyónáae kéte. ímiye. yemá paá Yérútáárebaq-wayukama aatuma amuné-wáyúkámá yíkamma puyónáae kéte.” téna yemmá íyóqa atáiyie.

34 Ítuma ókaraq timá yímikaiye: “Yérútááre-wayukaa, Yérútááre-wayukaa, keráwáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamma kébuyeq Áánûqtuma keráwáqtôpaq timáyíkáitata ye-káyúkátí yímûraapaq óqtatamma kéiyabotuwaae. taíbaq-kanaama kemá keráwáqá áiqma miráuma kokóregoma áraaqa áiqma aayan aménáápáq ákainikaa umá keráwáqá áiqma tikánáae téq kêtunamanibo minnáyabama keráwáqá íma kétikaiye. 35 miráitana Áánûqtuma keráwáqtí waaqókákémá tiyúkaiye. kemá keráwáqá kétima-timune. kemmá ókaraq ítimonaiya-kanaaraqa maará tínoe.

‘maan-náqá uyátárai-nakoni náápaakaraq i-náqá kéiyé. Áánûqtuo, íráqôniq umákaao.’ ” tínoe téna Ítuma tiráiyé.

14

móra-naqa áiyayaamma itórái-naqa Ítuma mamá atóbaraiye.

¹ móra-Tabaatiraqa Péрати-wayukati anón-nakote Ítuma aáwaqa ko-man naráiyé. ániibo yemá Ítumma kawáá-umatuweta máqe-uraae. ² móra-naqa áiyayaamma itórái-naqa Ítun-amakaq iráiyé. ³ Ítuma min-náqá ónawaaena ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq maará téna ítama aónaraiye: “ámáan-aikoma téna Tabaatiráqá kari-wáyúkámá mamá atóbamayikanunataabi iyabiyo?” téna ítama aónaraiye. ⁴ miráitata yemá ókaraq aamá ítiraae. miráitana Ítuma min-náqá mamá atóbamakatuwena timákáitana kóuraiye. ⁵ ániibo Ítuma yemmá maará-tima-yimikaiye: “keráwáqti aúkáapike móra-nakoni iyápógowabi purumaakaakómá maiq-nópímá kuturáinanama Tabaatiráqo íyaq múte atínakaniyo?” téna tiráiyé. ⁶ yemá min-áikáqá kanaaráq yauwéqma ítiraae.

móra-nakoma íma aúma mamé uwínoe.

⁷ Ítuma yimónaimma anón-aawakaq ye-káyúkámá kateko-ábíqtátáráq máiyaba urááe. miráitana Ítuma móra waéqma itai-áímmá timá-yimena maará-tiráiyé: ⁸ “móra-nakoma aaramá iyai-ómáq-ááwákáq ááyainaa winanákómá kateko-ábíqtátáráqá íma maraqá mááo. minnámo ááyai-nakoma enáwíqa uyátá-maqma anón-awíqa wáinna-nakomma kateko-ábíqtátáráqá akáné ínayaba enókáá kateko-ábíqtátáráqá mánone. ⁹ ániibo enókáá kateko-ábíqtátáráqô márenana minnámo ááyaina-nakoma maará téna ‘emá maa-kátékó-ábíqtátámá maan-nákómmá amínana wemá maíno’ tíniye. ániibo mikáq emmá anómma agae-yátááqá pááq ínaa emá agaeyábá umátuwe áwánobaq yinaaépaq kumánone. ¹⁰ miráinana móra-nakoma aaramá iyai-ómáq-ááwákáq ááyainaa kéwema áwánobaq yinaaépaq ko maraq mááo. emá miráinanama minnámo ááyaitaa yénna-nakoma aónawaaena maará téna má-tima-aminiye. ‘ketí aanábógô, emá maakáq uyátá-maqma íráqôn-abiqtataraq ummááo.’ tíniye. mirá tínaama máqte-kayukama eté máeta aáwaqa naíya-kayukati yúrikaq ení anón-awíqa uwíniye. ¹¹ taákaq máráaro. móra-nakoma wení áwíqa mamé uwína-nakoma Áánûqtuma wenáwíqa márúte yuwániye. ániibo móra-nakoma wenáwíqa márúte yuwaína-nakoma Áánûqtuma wenáwíqa múte yaúma méyákáq akániye.” téna Ítuma tiráiyé.

waayúkama ááyama aáwaqa amí-ááímmá

¹² ániibo min-nákómá aaramá iyai-ómáq-ááwákáqô ááyaitana i-nákómmá Ítuma maará timá amikaiye: “emá móra-aawaqo mamá yokaa kéema ení aanábó-wáyúkáwabi enábáqawaanabi ení móra-annawabi ení móra-marukaq-wayukama taíbaq-moneqa makáiya-kayukama íma yááyama aáwaqa yimiyo. miráinata emmá ááyaiya yeqti naaú winata ení aáwakaq anónnáma yauwéqma amiyábáe. ¹³ imo miráinaama emá anón-aawaqo yokaa kéema kanaaráq áwáyoq-wayukama yúgoma táíq uráinna-wayukawabi yítauqa táíq uráiya-kayukawabi yúgaroq-wayukama yááyama aáwaqa yimiyo. ¹⁴ yemá mirá-káyúkámá ení aáwakoni anónnáma íma kanaaráq yauwéqma amínoe. anaaékaqa arupú-wayukama pukáapike itó íya-kanaaraqa Áánûqtuma ení aáwakoni anónnáma yauwéqma amíniye.” téna Ítuma tiráiyé.

anón-aawakoni waéqma itai-áímmá

¹⁵ mi-káyúkátí aúkáapike móra-nakoma Ítute máena aáwaqa némái-nakoma min-áímmá ítátuwena Ítumma maará-tima-amikaiye: “yemá Áánûqtuma yabíkái-marupaq máeta aáwaqa naínô-kayukama yimuqá ôriq umá kémaraae.” téna tiráiyé. ¹⁶ miráitana Ítuma min-nákómmá maará téna timá ámikaiye: “móra-nakoma anón-aawaqa mamá yokaa ínena uráiyé. ániibo wemá taíbaq-wayukama min-aáwákáq yígáae téna yááyaraiye. ¹⁷ aáwaqa nai-kánáámá pááq itana naayóbáqô yááyarai-kayukama wení mayái-wáyúkámá titata ko yááyaraae. min-nákómá maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá yero. máqte-qtataaqa yokaa umáguraiye.” téna tiráiyé. ¹⁸ miráitana máqte-kayukamo yááyai-kayukama itó-uma ánáteta móra-morama ‘ítaa ónúne’ tirááe. móra-nakoma maará-tima-amikaiye. ‘kemá móra-yomma meyanîq umátukaunaboq mi-tómmá ko aónanune. timuqá marakáunaboq ení aáwakaq íonune.’ tiráiyé. ¹⁹ ániibo káqo-nakoma maará-tima-amikaiye. ‘kemá tiyááka-purumakaamma meyanîq umákaunaboq kemá ko maqmá aónanune. kemá timuqá marakáunaboq íonune.’ tiráiyé. ²⁰ ániibo káqo-nakoma maará-tiraiye. ‘kemá íbêq aaramá matáune. miráipoaq kemá kanaaráq íonune.’ tiráiyé. ²¹ miráitana mikáké mi-máyái-nákómá yawwéqma uréna wení anón-nakomma máqte-qtataaqtabama mó-tima-amikaiye. ániibo naaúpaq anón-nakoma áyámma umátuwena wení mayái-nákómmá maará-tima-amikaiye. ‘emá uré maa-márúkóní anón-aparabi pááqyan-apaqa uréire kée áwáyoq-wayukama yúma táíq uráinna-wayukama yúramma karopágurainna-wayukama yítaukarerema uráa-kayukagaraq máqtemma yiwíqme ketí naaúpaqa iyo.’ téna tiráiyé. ²² anaaékaqa mi-máyái-nákóma maará-tiráiyé. ‘uyátárai-nako, kemá enáama waréq máqte-kayukama yiwíqme íraúnamanibo yaímma-abiqtatama paá wáiyé.’ téna tiráiyé. ²³ ániibo anó-nakoma wení mayái-nákómmá maará-tima-amikaiye. ‘emá máqtemma anónapaq uré yókóní kuruwánapakaraq uré yópímá máiya-kayukama aapaqô uréire kéiya-kayukagaraq yabitimáe iyo. ketí naakómá ógiraikaae. ²⁴ kemá emmá kétima-amune. kemá máqte-kayukamo yááyaraua-wayukama ketí naaúkemma aáwaqa íma nánóe.’ téna tíniye.” téna Ítuma maami waéqma itai-áípi tiráiyé.

mórama Ítun anaaé waránáae tinnawaigoma aúyánámmá ítama arútáyuwena waráino.

²⁵ taíbaq aarawaamá Ítun anaaé waqmé kéowana Ítuma ko waeréna maará-tima-yimikaiye: ²⁶ “móra-nakoma ketôpaq yínénama aboámmá anóamma ánáakomma wení aánikoma ábâkomma ámánaakomma kemmá uyátá-maqma yeráwáqtábá akáinanama wemá kanaaráq ketí iyápó-annabi íma mániye. ²⁷ náawabi wení kaapaq-yámá maména tinaae íwarainanakoma wemá ketí iyápó-annabi kanaaráq íma mániye. ²⁸ nôraq íyô? keráwáqtí aúkáapike móra-nakoma mórama ayáqtááq-namma umáe yanaa uwínénama kanaaráq min-nákómá áqnáabaqa máena min-námmô íni-waigoni meyáqtábá aúyánámmá kéitaiye. wemá min-nákómá ‘kanaaráq tíwáqnaa ínaq maamin-námmá umá ánatanune’ téna aúyánámmá kéitaiyo? ²⁹ ániibo min-nákómá áqnáabaq aúyánámmá ímo ítama aruténama anaaékaqa paá yaímma tarôq umárena min-námmá íma páátákáá umá ánatanena iné. ániibo máqte-kayukama min-námmô káonetama akáyáámmá timákanaeta oné. ³⁰ yemá maará-tinoe. ‘maan-nákómá naammá ínena áaimma átamaraimanibo páátákáá í umá kánataiyé.’ tinoe. ³¹ itáaro. móra-kinima

káqo-kinite ááíqa mó-inenamanibo áqnáabaq-yataaqa máena aúyánámmá ítama kárutaiye. mi-kínímá wení ááíq-i-wayukama (10,000) yíkáitana ániibo káqo-kinima wení ááíq-i-wayukagaraq (20,000) yagaroqtamá yiwíqme iráíye. miráitana áqnáabaq-yataaqa mi-kínímá aúyánámmá ítaraíye. uyátá-maqma taíbaq-aaíq-i-wayukagaraq yiwíqmena i-kínímmá ikámma watuwání iyabiyo? ³² wemá yeráwátê kanaaráq ááíqa íma owánîq urénama wení namuro-wáyúkámá nékaq máraiyaqtaba yaímma-wayukama timáyikainata uréta yááyama watáama timá móraraq maréta ááíqa mamá kaayoné ínóe. ³³ mórariq umá keráwáqtí aúkáapike móra-nakoma wení máqte-qtataakomma anaaemma í umámenama kanaaráq wemá íma ketí iyápó-annabi mániye.

úmá íma kégaiye.

³⁴ umá íráqô-qtataare. miráimanibo umá ímo kaínataama náaraq onanataáwáq átêma íníyô? ³⁵ mirán-umá maragómmá íma íráqôniq umákanipoata yópímmá agamoq-yátáákáráq íma kémaraae. yemá paábaqtaa kéyuwaae. aamá itái taáqa wáinaqa aamá ítáaro.” téna Ítuma tiráíye. úgómá átê inikáá umá keráwáqá karuwaq umá máero.

15

tipi-típima aúyokura-waigoni waéqma itái-áímmá

¹ táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq kúmiq-wayukagaraq Ítuni amakaq iréta watáama timmá ítaraae. ² ániibo Pérati-wayukagaraq ámán-aimma yirááti-wayukagaraq náru-narun-aimma téta maará-tiraae: “maan-nákómá kúmiq-wayukate yagaroqtamá aanábóiq umá uréire kéena yetê aáwaaq kénaiye.” téta tirááe. ³ miráitana Ítuma maará téna waéqma itái-áímmá timá yímikaiye: ⁴ “keráwáqtí aúkáapike móra-nakoma taíbaq tipi-típima (100) ákárainabike kímora-tipi-típima aúyokinanama kanaaráq tipi-típigomma aboámá máqtepaq iyuwáinata móra-aukapaq máeta kénaiyana minnámo kímorama aúyoki-waigoqtabama abáá íniye. ániibo min-nákómá abáá éqéna awirániye. ⁵ ániibo mi-típí-típímá awirénama kanaaráq múte áíqtaabi ákátuwena awíqme kóiniye. ⁶ naaópaq awíqme wénama wení aanábó-wáyúkámá kéyaayena wení móra-marukaq-wayukagaraq yááyainata yama áikuinoe, ániibo wemá maará-tima-yiminiye. ‘keráwáqá ketê timuqá máráaro. ketí móra-tipi-típima aúyokuraitaq abáá éqé awiráune.’ téna mirá-tiniye. ⁷ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. mórariq umá Áánûqtuni márûpaqa taíbaq arupú uráa-kayukama yirukómá íráqôniq umáguraitaboata ókaraq íma yirummá waeránômanibo kímora-nakoma kúmiqnapoana arummá waeraínatama Áánûqtuni márûpaq weqtábá anón-amuq-yataaqa mamá páaq íniye.

móneqa aúyokurai-waigoni waéqma itái-áímmá

⁸ móra-inikoma móneqa tiyáákama makáinabike kímorama aúyokurainanama min-ínikómá wení naaúpaq ómmá kúraqme uténa araatámma kuyútukena aónama arútatuwena abáá éqéna mayániye. ⁹ min-ínikómá mi-mónéqá maménama kanaaráq wení aanábó-wáyúkágáráq wení móra-naoq-wayukagaraq yááyainata ya áikuinoe. ániibo maará-tima-yiminiye. ‘keráwáqá kegáráq timuqá maráiyataao. mórama ketí móneqa aúyokuraimanibo kemá abáá éqé mayaúne.’ téna tîniye. ¹⁰ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. mórama kúmiq-nakoma arummá waeráitatama

mórai q umá Áánûqtuni kaqtó-wayukama yimuqá maránóe.” téna Ítuma waéqma itai-áipí tiráiyé.

móra-mabugoma aboámmá ayuwéna kóurai-waigoni waéqma itai-áimma

11 Ítuma Ítiráaeo-wayukama náru-narun-aimma te-káyúkáyábá maará-tiraiye: “móra-nakoma kaayaqá inaamaí-iyápórátá yíkaraiye. 12 áni bo maqné-iyápógómá aboáqtábá maará-tiraiye. ‘ketiboó, emá móneqa yaíkaa q umá kekárátámá timiyo. kanaará q kemá mayánúna-yataakomma yaímma kemmá timiyo.’ tiráiyé. áni bo aboámá wení máqte-qtataaqa yaíkaa q umá yímikaiye. 13 ayáqtáá kanaama íma kóuraitana maqné-iyápógómá wení máqte-qtataaqa yokaa kéipike mórama ayáqtáá q-marupa q ko máqe-uraiye. wemá mi-márúpáqá ko máena aweké-ááimma taròq éna wení móneqa yuqmá áyóki umátukaiye. 14 miráitana min-iyápógómá wení máqte-qtataaqa yuqmá ánatatuwaitana anaaékaqa áama yaí-yátááqá mi-márábímmá pááq uráiyé. áni bo min-iyápógómá móra-yataaqa íma makáiyé. 15 miráitana mórama maa-márábí-nákóká q mayaímá ko matáiyé. áni bo min-nákómá min-iyápómá timákáitana wení pó-kawaa umátuwe máqe-uraiye. 16 aáwaraa máqte-qtataaqa íma ámikaiye. máqtemma pó-annama aáwakoni átima kénaawana min-iyápógómá min-ááwákóní átima nánáae téna aúyánámmá ítaraiye. 17 miráitana miká q mi-mábúgóní aúyánákómá tágaitana maará-tiraiye. ‘ketiboní máqtemma mayai-wáyúkámá taíbaq-aawaqa áyóki uráitata kénaae. miráita q kemá maaká q máeq táayabama kéune. 18 íbáqyuwaa. kemá ketibonòpa q kónune. áni bo kemá uré q ketibommá maará té q mó-tima-amenune. ketiboó, kemá Áánûqtun aúrakaraqa enaúrakakaraqa kúmiq-yataari q uráune. 19 íbêqa kemá íma íráqò-naqa máunaboa emá keqtábá ketí iyápóe íma tínóne. emá kemmá miráuma móra-mayai-nakaa umátikaa.’ ténúne téna mi-mábúgómá tiráiyé. 20 áni bo wemá ító-uma aboánòpa q uráiyé. miráitana mi-mábúgómá néka q kéwiqta aboámá aónaraiye. áni bo aboání áyakoma arummá òri q umáitana aboámá uyaaté uréna ánikomma ko áyábaa uréna ámóqnaraiye. 21 áni bo ánikoma maará téna aboámmá timá ámikaiye. ‘ketiboó, kemá Áánûqtuni aúrakakara q enaúrakakaraqa kúmiq-yataari q uráune. kemá íma íráqò-naqa máunaboa emá kanaará q ketí iyápóe ítinone.’ tiráiyé. 22 aboámá wení mayai-wáyúkámá maará timá yímikaiye. ‘keráwá q uréraq ketí kateko-áyáqtáá q-wáqtómá páátákáá mamé má kéiyakera q ayáápi karaqa waatammá umákáaro. áni bo aítau q-anaakara q mamé má-umakaaro. 23 keráwá q naaté q-púrú mákáámmá ikáme íyataa aáwaa q agamá kénetaa timuqá marakánúnatae. 24 ketáanimma pukuráimanibo íbêqa keqnáámmá aúwaraiye. wemá aúyokuraimanibo ketáámá yawwéqma awiráunatae.’ tiráiyé. áni bo mikáké áaimma átama yimuqá makááe.

25 ááqibo áqnáaen-iyapogoma yópá q máqe-uraiye. anaaékaqa yawwéqma naaópa q min-áqnááén-iyápógómá naamátùpa q kéyena ítáimma kaapaúmna kététa imá yarááe. 26 áni bo wemá móra-mayai-naqa ááyarena naaúpaqa nòraq kéó?’ téna ítama aónaraiye. 27 mayai-nákómá maará téna timá ámikaiye. ‘enábákoma yawwéqma iráitana enabomá móra naaté q-púrú mákáámmá ikákaiye. wemá wení ánikomma yawwéqma awíkaimma paá íráqòni q umá máitana awíkaiye.’ téna timá ámikaiye. 28 miráimanibo áqnáaen-iyapogoma áyamma umágitana naaúpaqa ítaibo máápa q máqe-uraiye. aboámá máápa q kumá yaúbarena íráqòn-aimma

timá ámikaiye. ²⁹ miráitana aboámmá maará téna timá ámikaiye. ‘taíbaq-karitimaatima ení mayaímá miráuma mayai-nákóráá umá paá-mayaima kémayaune. móra-kanaabima ení ámán-aimma íma káratune. miráita emá paá pááqyan-omaqa íma timénaq ketí aanábó-wáyúkate timuráamuq íkémaraune. ímiye. ³⁰ miráimanibo enáanikoma ení máqte-qtataaqa kumarínóínítí yúraq yuqmá ánataraiye. ánibo wemá miráumatuwena yauwéqma itaa weqtábá aúyánámmá ité naatéq-púrúmákáámmá ikamóne.’ téna tiráiyé. ³¹ aboámá maará téna yauwéqma timá ámikaiye. ‘ketáaniko, aati-aatimá eté kerátámá móraraq kémauye. ánibo ketí máqte-qtataaqa minná ennámiye. ³² íbêqa kerátámá tíyakoma íraqòni kéinaka timuqá maráyáae. enábâkoma pukuráimanibo yauwéqma paá máiyé. aúyokuraimanibo íbêqa ketáámá wemmá aónaraunatae.’ téna aboáma tiráiyé.” téna waéqma itai-áípi Ítuma tiráiyé.

16

mayai-kawáá-nákómá táí-mayaima máyái-waigoni waéqma itai-áímmá

¹ Ítuma wení iyápó-annama maará téna timá yímikaiye: “mórama móneqa ôriq umá makái-nakoma wení kawáá-náqá ákaraiye. ánibo yaímma-wayukama móneqa ôriq umá makái-nakokaq íréta kawáá-nákóqtábá kaaqaari-áúbí maréta maará téta makákáae. ‘ení mayairáq-kawáá-nákómá máqte-qtataaqa mamá móramara umátúwáiyé.’ tirááe. ² ánibo min-nákómá mayairáq-kawáá-náqá ááyaitana mikáq itana maará-tima-amikaiye. ‘enáama itaúnama náaraq uráánô? emá ketí máqte-qtataaqa enayaápimo wái-qtataaqtabama wannaabí agamé má-timiyo. emá ókaraq íma kawáá-náqá mánone.’ tiráiyé. ³ mi-kawáá-nákómá áyáqnoabaqa maará téna aúyánámmá ítama tiráiyé. ‘kemá náaraq ónúndô? ketí anón-nakoma kawáá-máyáírákémá íbêqa watuwánéna iyé. ketí akoqnáama íma wáipoaq kanaarác yómmá íma yoránúne. káqo-kayukayaba aáwaqa tíméro téq inaa tennamá tigae íniye. ⁴ miráimanibo kemá móra-yataaqtaba túyánámmá itaúnaboq mi-qtátááriqo onatamá ketí anón-nakoma kawáá-máyáírákémá waqtuwáinatama waayúkama mamá aanábóiq onatamá yemá tiwíqmeta yeqtí naaúpaq wínóe.’ tiráiyé. ⁵ mi-kawáá-nákómá móra-mora-mayai-wayukama anón-nakoma anónnáma yímikái-kayukama yááyaitata írááe. móra-nakoma áqnáabaq itana kawáá-nákómá ítama aónaraiye. ‘epímmá ketí anón-nakoni anónnáma náaraq umác wáiyó?’ téna ítama aónaraiye. ⁶ ánibo min-nákómá tiráiyé. ‘tiyááka-tiyaakae (100).’ tiráiyé. ánibo kawáá-nákómá maará-tima-amikaiye. ‘emá maa-kánnáámá maté ení atábááyabama páátákáá maraq máe paá móra-tiyaapaq-tiyaakama (50) agayaao.’ tiráiyé. ⁷ anaaékaqa móra-naqa itana kawáá-nákómá ítama aónaraiye. ‘ení atábááma náaraq umáwabiyo?’ téna ítama aónaraiye. ánibo min-nákómá téna miráuma tiyááka-tiyaakama (100) matáune.’ tiráiyé. ánibo kawáá-nákómá maará-tima-amikaiye. ‘emá ení anónnáma maa-kánnáámá maté abapaké kaumo-tiyáákámá (80) agayaao.’ tiráiyé. ⁸ mi-tái-kawáá-nákómá wenamáárîq wenáúgoma áwáqnaa uréna wení anón-nakoma áwîqa múte yaútaiye. miráuma aamá ítarai-nakoraama uréna wení anón-naqa makákáiyé. maa-marábí-káyúkámá yeíyáá maamirá-káyúkáté mayaímá kémayeta mirán-ááímmá komarumá éta Áánûqtuni waayúkama ópí uréire o-káyúkámá kéuyataae.

9 kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. keráwáqá maa-márábí-mónéqnapó áwáyoq-wayukama yiméraq mamá aanábóiq oro. ániibo anaaékaqa móneqa mayai-kánáámá ánatainanama keráwáqá Áánûqtuma tiwíqmena aati-aatimá matúq-matuq í-márúkáq mú-tikaniye. 10 ániibo móra-nakoma pááqya-qtataaqa kawáá umá arútái-nakoma kanaarácq anó-qtataakaraq yabíqma kárutaiye. 11 maa-marábí-mónéqá íma yabíqma arutáiyana náawaq kanaarácq umá Áánûtuni óq-yataaqa kawáá ínô? 12 ániibo emá káqowani minnáma íma yabíqma arúténanama náawaq emmá ennámá amíníyô? 13 móra-mayai-nakoma kaayaq-káwáánákáq mayaimá íma kanaarácq mayániye. ániibo móra-nakomma ítama táíq kéumakena káqomma ítama íráqôniq umákaniye. kaayaq-káwáánákáq itáíq-itaiq umá íma kanaarácq mánoe.” téna Ítuma tiráiyé.

ámáan-aikaraq Áánûqtuma yabíkái-marukarare.

14 Péрати-wayukama móneqtabama ôriq umá kényikaitataboata Ítumma aábê-aimma timá ákaraae. 15 ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá waabá-káyúkátí yúrikaqa kateko-ááímmá tarôq kényata yemá keráwáqtí tiwíqa mamé uíkáae kétémanibo Áánûtuma keráwáqtí tíyaqnoabaqa káonaiye. mi-qtátááqá waayúkati yúrikaq anó-qtataaqa wáimanibo Áánûqtuni aúrikaqa paátataakaa kéiyé.

16 Áánûqtuma naayóbáqá Áabaraamma timá ámikaiye. wení aráábitima netuqyaamá abarokáq umá mánoe. titata minnáyaba aati-aatimá yeráwáqá nai-wámmá Áánûqtukaq ámikaataba Mótetigaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkágárácq agatááe. Áánûqtuma wení aúyánápímmá minná Yóáaneni kanááyábá wáqe-uraiye. ániibo Yóáaneni kanaaráké yéqéna íbêqa átê-wataagoma Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba máqte-marabaqa wéyáwé uráitata máqte-kayukama kényikaitataboata mayánéta inaamu kéguyoe. 17 itáaro. aabayákárácq maa-márágárácq ánatani-waigoma ummaamá kényaimanibo mórama ámáan-aikoni pááqyan-aqtoma ánatani-waigoma ummaa uyátá-maqma kéyaiye.

aaraukáqá mamá yataí-ááíqtábá Ítuma tiráiyé.

18 máqte-kayukama yínáaqa kéyuweta káqon-inimmo kémayaamma yemá aaraukáqá mamá kényataae. móra-nakoma naayóbáqá awaikómá ayúkain-inimma máyái-nakoma aaraukáq-ámáámmá mamá kényawaaqiye.

móneqa ôriq umá makái-nakaraq Arááataratie.

19 naayóbáqá mórama móneqa ôriq umá makái-naqa máena aati-aatimá kateko-únákáqtómá kúbekena anó-moneq-awiqa yaan-únákáqtó áátuma umátokaiye. ániibo aati-aatimá kateko-ááwáq áátuma mamé má-naraiye. 20 ániibo min-nákóní oqtaráqá naakóní waaqókáq mórama áwáyoq-naqa máqe-uraimma min-nákóní áwíqa Arááataratie. min-nákóní áúraqa náomma kerémmá karái-nare. 21 min-áwáyóq-nákómá oqtaráqá máqe-uraimma móneqa ôriq umá makái-nakoni yaaregóní aménáápáq aqtó-ááwáqá kuqtínama áíqma namá tímûtanaae téna éwaine. ániibo iyákómá íréna min-nákóní aneke náomma umánaraae. 22 anaaékaqa min-áwáyóq-náqá púítata Áánûqtuni kaqtó-wayukama yaaguméta mó ákááwana Áabaraate yagaroqtamá máqe-uraiye. ániibo mi móneqa ôriq umá makái-nakogaraq púítata maméta mó uqtamákaraae. 23 ániibo móneqa makái-nakoma áítanobaq máena aíq-irayaba ôriq uráiyé. ániibo min-nákómá múte aónaimma

Áabaraama nékaq máitana Arááataratima amakaq máqe-uraiye. ²⁴ móneqa makái-nakoma maará téna ááyama tiráiyē. ‘ketibomá Áabaraao! emá keqtábá arummá umátike Arááataratimma timákénana ayáánaubiqa nopí márú yamátuwena timáábíraq maráinana yatí umátikaino. timáábíraq iramá kégaitana ôriq uma tíqa kéiyē.’ tiráiyē. ²⁵ miráitana Áabaraama maará-tiraiye. ‘ketáaniko,’ aákaq maraao. naayóbáqá emá paámó máema íráqô-qtataaqa matáánamanibo Arááataratima ananna-yátááqá mayéwaine. íbêqa maa-márúkáqá Arááataratimma áyákoma íráqôniq kéitana amuq-yatáápi máitaa emá aíqa í-yátáápi máane. ²⁶ óq-yataare. ketáágáráq keráwákáráqti aúkápimma Áánûqtuma móra non-ómá áitaba uqmá kubáumakaiye. miráipoata maabáqó máa-kayukama maami non-ómá aqtátuweta keráwáqtôpaq ónáae temánibo yemá kanaarácq íuraae. ániibo yaímma-wayukama min-ábápáqá máa-kayukama non-ómá íma kanaarácq aqtátuweta ketáá máunabaqa yínoe.’ téna Áabaraama tiráiyē. ²⁷ ániibo móneqa makái-nakoma maará-tiraiye. ‘miráinaa ketiboó, kemá emmá ítama káonaune. emá Arááataratimma timákénana ketiboní naaúpaq wíno. ²⁸ mibáq kemá móra-tiyaapaq ketíbátiwaayuma yíkaraune. ániibo Arááataratima akoqnáa-aimma yepímmá móma tíno. yegárácq maa áwáábíq-marupaq íréta yíqa í-yátááqá mayáiyábáé.’ tiráiyē. ²⁹ miráitana Áabaraama maará-tiraiye. yemá Mótetini watáagaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáagaraq ítaraamiye. iyúwénata yemá min-áímmá waqmá ítáaro.’ téna Áabaraama tiráiyē. ³⁰ ániibo móneqa makái-nakoma maará-tiraiye. ‘ímiye. ketibomá Áabaraao, wé minná kanaarácq íiniye. miráimanibo mórama pukáinabike itó-uma yetôpaqo wínatama yemá kanaarácq yirummá waeránóe.’ tiráimanibo ³¹ Áabaraama maará téna timá ámikaiye. ‘yemá Mótetin-aagaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáagaraq ímo ítaretama kanaarácq móra-nakoma pukáinabike yauwéqma itó ínatama minnágaraq yirummá íma waeréta íma itánoe.’ téna Áabaraama tiráiyē.” téna Ítuma maamin-áímmá waéqma itái-áipí tiráiyē.

17

tái-aikoma waayúkagoni aúyánámmá ítama arummá amí-yátááqá mamá táíq kéumatuwaiye.

¹ Ítuma maará téna wení iyápó-annama timá yímikaiye: “yaímma-yataakoma pááq énama aarawaamá mamá kúmiq-yataapi yuwáinimanibo náawabi yemmá mamá kúmiq-yataapi iyuwaína-waigomma weqtábá táí-meyamma anaaékaqa wániye. ² keráwáqti aúkápíke móra-nakoma káqo-nakomma mamá kúmiq-yataapi ayuwáne kéinaqa kanaarácq áqnáabaq min-nákómmá anón-oqtamma matéraq ánûwarapi ánná kútuweraq nopí yuwaíyana íma táí-aaimma mamá pááq íniye. ³ keráwáqá atéqma arútáaro.

enábákoma kúmiq-yataariqo kéinaama emá wemmá aá awáágúo. ániibo wemá arummá waeráinaama emá wení kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwé awikamákaao. ⁴ wemá emmá mimórá táoqa abapaké kaayapácq otaa-qtátááríq umákéna abapaké kaayapácq enôpaqa yéna wemá maará téna ‘kemá tirummá waeráune’ tínaama kanaarácq wení kúmiq-yataaqa aati-aatimá mamá paábaq yuwé awikátuwaao.” téna Ítuma tiráiyē.

arummá amé itáíq-itaiq umá yabi-í-ááímmá

⁵ awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama uyátárai-naqa Ítumma maará téta timá ámikaae: “emá ketáái itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá mamá uyátá-maqma anókariq umátikaao.” téta tirááe. ⁶ ánibo uyátárai-nakoma yauwéqma maará-tiraiye: “keráwáqti itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá paá pááqyan-anayukaa umá wáinaqa kanaaráq keráwáqá mi-tágómmá maará-tima-aminoe. ‘emá áaipike enamáárlq agíqme únópi koma karuyuwó.’ tíyanama paá keráwáqti táama warániye.

mayai-nákóni áaimma

⁷ itáaro. keráwáqti aúkáapike móra-nakoma móra mayai-náqá meyámmá íma aména paá-mayai-naqa ákaraitana yómmá kéyorenawabi tipi-típi kawaa umátuwe máqena anaaékaqa naaúpaq yauwéqma ínana wení kawáá-nákómá téna ‘emá páátákáá maraq yamáe aáwaqa naao.’ téna tınıyô? ⁸ ímiye. wé maará-tima-aminie. ‘emá ketí aáwaqa yokaa umátikare emá ámúranna umá arútare ketí aáwaqa ikámme má-timiyo. kenókáá aáwaraa nommá nátúwánaa emá anaaékaq aáwaraa nommá nánóne.’ téna tınıye. ⁹ ánibo meyámá íma mayéna kaayóq-nákóqtábá wení kawáá-nákómá aamá wáráiqtaba ‘tíkaiye’ tınıyô? ímiye. ¹⁰ miráinaq keráwákáráqá ‘Aánúqtuma máqte-mayaiyaba ti-qtátááqá mamá ánatatuweqa kanaaráq keráwáqá maará tero. ‘ketáámá paá-mayai-wayukamunataae. ketáá paá ketáái mayaimá mamá ánataraunatae’ tero.” téna Ítuma tiráiyé.

tiyááka-karu-wayukama Ítuma mamá atóbamayikaraiye.

¹¹ Ítuma Yérútáárebaq urái-nakomma waqména kéwena Kááiriri-aukaapikaraq Táméria-aukaapikaraq uráiyé. ¹² móra-marukaq witata tiyááka-karu-wayukama aapaq Ítumma ya aónaraae. ánibo yemá nékaq ya itó-ureta ¹³ anókaq ááyama tirááe: “Ítuma kawáá-nákô, emá keqtáá arummá umátikaao.” téta tirááe. ¹⁴ Ítuma yemmá yimónawaena maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá uréraq anó-monoq-wayukaraq keráwáqti túma mó-yiraatero.” téna Ítuma timá yimikaiye. ánibo mi-kárú-wáyúkámá aapaq kéowana yeqtí yúgoma íraqôniq umáguraiye. ¹⁵ tiyááka-karu-wayukati aúkáapike mórama Táméria-nakoma aónaimma wení aúgoma íraqôniq umágitana yauwéqma Ítunopaq uréna anókaq ááyama Áánúqtuni áwíqa múte yaútaiye. ¹⁶ mi-kárú-nákómá Ítuni aúbáq óípake marabí aténa ‘tíkaiye’ téna tiráiyé. Támériabake Yéqtaeao-nare. ¹⁷ Ítuma minnáma aónatuwena maará-tiraiye: “tiyááka-karu-wayukama atóbamayikaraunamanibo abapaké kaayaqté-kaayaqte Ítiráeao-wayukama náakaraq mááo? ¹⁸ káqo-kayukama iréta Áánúqtun-awíqa íyaq múte yauyô? maamin-náqá wenamáa káqo-mapake-nakoma wenamáawaq Áánúqtuni áwíqa múte yauwíyô?” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁹ ánibo Ítuma min-náqá maará-tima-amikaiye: “emá itó-uma kóaa. keqnáámmá ení itáíq-itaiq umá yáqtoranna-yataakoma emmá mamá atóbamakaraiye.” téna Ítuma tiráiyé.

Áánúqtuma yabí íni-kanaama kumíniye.

²⁰ Péra-ti-wayukama Ítumma maará téta ítama aónaraae: “Áánúqtuma yabíkái-maruqa nói-kanaararaq kumíníyô?” téta tewana Ítuma yauwéqma maará-tima-yimikaiye: “Áánúqtuma yabí íni-kanaama kumínatama

aarawaamá yúrapikema íma aónainoe. ²¹ aónaaro. Áánûqtuma yabíkái-naqa maa máíye aqá mera máíye.’ téta máqtemma ítinoe. Ímiye. Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa keráwáqti aúkáapi wáíye.” téna Ítuma tiráíye.

²² ániibo wení iyápó-annama maará téna timá yímikaiye: “anaaeékaqa móra-kanaama pááq ínaqa keráwáqá ibiqá yaréq maará-tinoe. ‘móra-kanaama Waayúkagoni Áráakoni-kanaama ókaraq páátákáá pááq ínaq aónanae tínômanibo íma aónainoe.’ ²³ yaímma-wayukama maará téta keráwáqá timá-timinoe. ‘merapaq aónaaro. maabáq aónaaro.’ tínômanibo keráwáqá íma min-áímmá wáraaro. ²⁴ aabáyúma yoqmá ikáqmena aabayákáqá maan-áúkápáké móra-aukapaq wéyáwé inikáá umá Waayúkagoni Áráaqa kumíní-kanaaraqa móraiq umá miráitata máqtemma aónanoe. ²⁵ miráimanibo áqnáabaq-yataaqa Waayúkagoni Áráakoma aíqa í-yátááqá taíbaq mamayaínata íbêq-kanaaraq-wayukama awéqtáma yuwánoe. ²⁶ naayóbáqá Nóaani kanaaráqá uráinikaa umá Waayúkagoni Áráaqa wení kanaaráqá móraiq íniye. ²⁷ Nóaani kanaaráqá yemá anón-aawaqa néta aíbôq-nomma néta aaramá mayéta kéowana Nóaama únópi-káárenóbáq uyábékuraiye. ániibo mikáqá anón-nomma auténa máqtemma aarawaamá yawááq-umatukaiye. ²⁸ keqnáámmá Arótini kanaarákáráqá móraiq urááne. yemá yokaa íeta anón-aawaqa néta aíbôq-nomma néta máqte-qtataaqa meyaníq éta máqte-qtataaqa káqo-kayukama keyimeta meyámmá mayéta yómmá yoréta yemá naammá éta urááe. ²⁹ ániibo Arótima Tótômabaq yuwéna ópaq kóitana é mi táoq iragógáráq abááq-írágómá aabayápáké aaqá yumána kúmínikaa umáe kukéna aarawaamá máqtepaq kamá kaútukaiye. ³⁰ móraiq umá Waayúkagoni Áráaqa abarokáq kumíní-kanaaraqa miráiniye.

³¹ mi-kánáaráqá móra-nakoma márúpaq yaúbama máinana wení ótamma naaúpaq wáinnama kanaaráq naaúpaq uyábékéna wení ótamma ímayaino. móraiq umá móra-nakoma yópáqô máqe-inna-nakoma yauwéqma naaópaqa íwíno. ³² keráwáqá Arótímma ánáákoqtabama túyánámmá ítáaro. (naayóbáqá Áánûqtuma Tótômabaq Komóraabakaraq yawítima iramó agatuwáné kéena Arótiqtaba téna ‘ení aara-iyápómá yiwíqme péqmare paábaq kóaa. ániibo yuwé inna-márúpáqá ókaraq waéqma íaonaa.’ titata kégopike Arótímma ánáakoma anaaépaq waéqma aónénaboana mikáq óqtamma aúkéna pukáine.) ³³ náawabi wení paá máí-auwaraiqtaba akáinna-nakoma wení aúwaraimma aúyokiniye. ániibo náawabi wení aúwaraimma yuwénama kanaaráq wení aúwaraimma mayániye. ³⁴ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. mi-nókáámmá kaayaq-nákórátá yagaroqtamá waguráiyapike Áánûqtuma móra-naqa awíqmayena káqo-naqa mikáq ayuwániye. ³⁵ ániibo kaayaq-íníkorátá aáwaqa kágayaiyapikemma Áánûqtuma móra-inimma káwirena káqon-inimma ayuwániye. ³⁶ ániibo kaayaq-nákórátá yópi máraiypikemma móra-naqa Áánûqtuma káwirena káqo-naqa mikáq ayuwániye.” téna Ítuma tiráíye. ³⁷ miráitata yemá Ítuni iyápó-annama min-áímmá itáa eta maará-tiraae: “uyátárai-nako, mi-qtátááqá náakaraq pááq ínáyô?” téta tewana Ítuma maará téna yauwéqma tiráíye: “pukáa-kayukati arááq-yuma wáin-aukapaqa akikígómá yagáikuyoe.” téna atékéraq min-áwááméqtábá aónama arútáaro. Ítuma tiráíye.

18

aaragómá aamá ítama yainai-nákóqtábá tíwáqnaa íkáae téna ááyarai-waigoni waéqma itai-áímmá

¹ Ítuma wení iyápó-annama móra waéqma itai-áímmá timá yíménata aati-aatimá íma yiwíkéta nunamummá tíq-tiq kéyana Áánûqtuma yemmá yauwéqma timá-yiminiye. ² Ítuma maará-tiraiye: “móra-marukaqa aamá ítama yainai-náqá máqe-uraiye. ániibo min-nákómá Áánûqtun áaqa íma íkaténa waayúkayabagaraqa íma íkatíq uráiyé. ³ ániibo móra keqtoq-ínímmá mimórá-márúkáqá máqe-uraiye. aati-aatimá min-íníkmá aamá ítama yainai-nákókáq iréna maará má-tiraiye. ‘ketí namuro-wáyúkámá kemmá mamá táíq kéumatikaae. emá kemmá tíwáqnaa umá aamá ítama yainaa.’ téna tiráiyé. ⁴ áqnáabaqa aamá ítama yainai-nákómá min-ínímmá íma áwáqnaa uráimanibo anaaékaqa maará téna aúyánánóbáqá tiráiyé. ‘kemá Áánûqtuni áaqa íma íkatíq waayúkati yáakaraqa íma kéikatunamanibo ⁵ maami keqtoq-íníkmá kemmá ummaa-yátááqá kétémpoq áwáqnaa umá aamá ítama yainánúne. aati-aatimá yúwáanana yóyo kéinana túbô ka-iyábábóaq áwáqnaa ónúne.’ téna aúyánánóbáqá tiráiyé. ⁶ ániibo uyátárai-nakoma ókaraq maará-tiraiye: “keráwáqá maami ítama yainai-tái-nákóní áama ítáaro. ⁷ min-áímmá waayúkaráq íma yabíqma arútái-kawaa-nakoni watáae. miráimanibo aarawaamá Áánûqtuma wetábá awaaméqá umáyíkái-kayukama aati-aati-nókáánábi aati-aati-wágáámá Áánûqtuqtaba ibiqá yaráyanama wemá áráwáábakena yíwáqnaa íní iyabiyo? ⁸ owé. keráwáqá kétéma-timune. Áánûqtuma yeráwáqá páátákáá yíwáqnaa íniye. ááqibo anaaékaqa Waayúkagoni Áráaqa kumíní-kanaaraqa maa-márábi-káyúkámá yirummá améta itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataakaraq máíyanawaq yimónaniyo?” téna keráwáqtí tirummá mamá akoqnáá iyábá Ítuma tiráiyé.

Pérati-nakaraq táákiti-moneqa mayai-nákóní waéqma itai-áímmá

⁹ yaímma-wayukama téta ‘ketáámá arupú-wayukama máunataamibo káqo-kayukama paá-wayukama mááe’ téta yúyánámmá kéitaae. máqtemma mikáyúkátí waéqma itai-áímmá Ítuma tiráiyé; ¹⁰ “kaayaq-nákórátámá nuna-mummá tíyéta anó-monoq-naupaq utááye. móra-naqa Pératibake-nare. káqo-naqa táákiti-moneqa máyái-nare. ¹¹ ániibo Pérati-nakoma itó-urena aúyánánóbáqá maará téna nunamummá tiráiyé. ‘Áánûqtuo, kemá káqo-kayukaraa umá íma máepoq kemá ekáq ‘tíkáiyé’ kéténe. yemá moyámmá kémayeta táí-aiimma tarôq kéeta aaraukáqá mamá kéyataae. miráimanibo kemá yemó oníqa íkéune. ániibo kemá maan-náqá táákiti-moneqa máyáinakaa umá íma máeq ekáq ‘tíkáiyé’ kéténe. ¹² máqte-totaaraq kaayaq táoqa aáwaqa awetá kéeq máqte-qtataaqo mayáunnama yoraúma tíyáákabike akáma emmá mórama kámune.’ téna tiráiyé. ¹³ miráimanibo táákiti-moneqa mayai-nákómá nékaq ya itó-urena Áánûqtunopaq íma múte aónaraiye. wemá paá awaútena maará-tiraiye. ‘Áánûqtuo, kemá kúmiq-naqune. emá arummá umátikaa.’ téna tiráiyé. ¹⁴ kemá keráwáqá kétéma-timune. táákiti-moneqo mayai-nákómmá wení naaópaq yauwéqmena wimmá Áánûqtun-aurakaqa arupú-naqa máqe-uraimanibo Pérati-nakoma Áánûqtun-aurakaq íma arupú umá máqe-uraiye. ítáaro. náawabi wetábá wení áwîqa múte yauwínna-nakomma Áánûqtuma mamá márûte yuwániye. náawabi wetábá

wení áwîqa márúte yuwáina-nakoni áwîqa Áánûqtuma múte yawwíniye.” téna Ítuma tiráiyé.

pááqya-noiyapoma Ítuma íráqôniq umáyikaraiye.

¹⁵ yaímma-wayukama yemá pááqya-noiyapoma yiwíqmeta Ítunopaq irááe. yemá téta Ítuqtaba min-nóiyápórâq ayáánaipo yínêkuikaae tirááe. miráimanibo Ítuni iyápó-annama minná aónawaaeta mi-káyúkámá aamá yiwááguraae. ¹⁶ ániibo Ítuma iyápórâwâqa yááyama amakaq iréna maará-tiraiye: “keráwáqá iyuwáiyata iyápóma ketôpaq íyaraq íma yaqtórâaro. Áánûqtuma yabíkái-marupaqa miráuma iyápóraa-kayukati minnáe. ¹⁷ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. iyápógomma aboámá aati-aatimá áwáqnaa kéipoana mirárâá umá móra-nakoma pááqyan-iyapora íma aurénama Áánûqtuma yabíkái-marupaqa íma uyáberaniye. áraimma ímiye.” téna Ítuma tiráiyé.

anó-nakoma máqte-qtataqa makáine.

¹⁸ móra anó-nakoma Ítumma maará téna ítama aónaraiye: “íráqô-yiraati-nako, kemá náaraq umáwâq aati-aatimá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayánúnô?” téna ítama aónaraiye. ¹⁹ ániibo Ítuma maará téna tiráiyé: “nôraq itaawâq keqtábámá íráqô-nako kéteno? Áánûqtu wenamáa íráqôniq kéiyé. ²⁰ emá ámáan-aimma ítaraane. aaraukáqá íma yataiyó. waayúkama íma ikámma puyuwó. moyámmá íma mayaaó. káqon-nakomma kaaqaarimá ítimakaaó. emá enanó-enaboni amenáápâq mááo.” téna Ítuma titana ²¹ anón-nakoma maará-tiraiye: “naayóbáqá kemá iyápóma máqe-uraunarake áaimma átáma min-ámáán-áímmá máqtemma anaaé wakáunamiye.” téna tiráiyé. ²² Ítuma min-áímmá itáá ena maará-tima-amikaiye: “emá móra-yataaqtaba aqtórâríq urááne. ení máqte-qtataqa waayúkama yímínata meyáníq kéiyaa mí-mónéqá mamá *wáyoq-wayukama yaímma yimiyo. emá miráumatuwena Áánûqtuni-marupaq kateko-yátááqá maránóne. ániibo emá miráumatuwe ketinaaé waraaó.” téna Ítuma timá ámikaiye. ²³ miráitana min-ánó-nákómá min-áímmá itáá ena áyákoma ummaa yáguraiye. wemá mónéqa ôriq umá makáinapoana wení mónéqtaba ítama ummaa yaráiyé.

²⁴ min-náqá aónawaaena Ítuma maará-tiraiye: “waayúkama taíbaq-yataaqo makáa-kayukama Áánûqtu yabíkái-marupaq uwínóqtabama kammáa kámagoe. ²⁵ káámoma oótiraakakoma waigóní aapi peránénama kammáa ainikáá umá miráuma mónéqa taíbaq makái-nakoma Áánûqtu yabíkái-marupaq uíníqtaba kammáa kámagiye.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁶ waayúkama min-áímmá itáá eta maará-tiraae: “miráinanama kanaarâq náawawaq matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayányô?” téta tirááe. ²⁷ ániibo Ítuma maará-tiraiye: “waayúkama móra-yataariqa kanaarâq íma ínômanibo Áánûqtu kanaarâq miráininiye.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁸ Pítaama maará-tiraiye: “ítaao. ketáámá ketáái márûkaraq ketáái ótakaraqa yuwétaa enanaaé kéwaraunataae.” téna titana ²⁹ Ítuma maará-tima-yimikaiye: “kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. máqte-kayukama Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba naammá yuwéta aaramá ábâqawaamma aboámmá anóamma iyápóma yuwáiyána ³⁰ kanaarâq Áánûqtuma íbêqa

maa-kánáaráqá uyátá-maqma taíbaq yauwéqma yimíniye. ánibo anaaéka-kanaama pááq ínátama yemá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayánoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma ókaraq wemá puyéna yauwéqma itó-iniqtaba kétiye.

³¹ Ítuma wení tiyááka uréna títaupake kaayaq-nóiyápómá yiwíqma yíkarena maará-tima-yimikaiye: “ítáaro. íbêqa ketáámá Yérútáárebaq uyónúnatae. ánibo naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá Waayúkagoni Áráakoqtaba agatáan-aikoma áraimma pááq éna arammá iyániye. ³² yemá wemmá mamá Yéqtaaeo-wayukati iyáápi maránoe. ánibo yemá wemmá aábê-aimma timáketa áyoqa ayéta wirááti wirakánoe. ³³ ánibo yemá tebûqa améta ikámma utánómanibo kaumo-kánáaráqá itó-iniye.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁴ miráimanibo wení iyápó-annama Ítuma min-áímmô timmá íma ítama arútaraae. Ítiráaeo-wayukati kínimma aónaigae téna timánibo min-áíkoní áaimma aúyokuraitataboata íma ítama tágaraae.

móra aúgaroq-naqa Ítuma mamá atóbamakaiye.

³⁵ Ítuma Yérikobaq waaqókák úítana mórana aúgaroq-nakoma aakóní áwábaq máena móneqtaba aarawaamá yááyama ita-ita uráiyé. ³⁶ min-áúgárorq-nákómá ítáimma taíbaq-wayukama kéyewana ítátuwena maará téna yaímma-wayukaraq ítama aónaraiye: “yemá nôraq kéoo?” téna tiráiyé. ³⁷ ánibo yemá maará-tima-amikaae: “Ítuma Náátárêtibake-naqa kéiyé.” téna tirááe. ³⁸ ánibo min-áúgárorq-nákómá maará téna ááyama tiráiyé: “Ítuo, emá Tébitimma áanikomopo emá kemmá arummá umátikaa.” téna tiráiyé. ³⁹ áqnáabaq ye-káyúkámá maará téta aamá awááguraae: “emá paátí mááo.” téta tirááe. miráimanibo min-aúgárorq-nákómá ókaraq ááyama maará-tiraiye: “emá Tébitimma áanikomopo kemmá arummá umátikaa.” téna tiráiyé. ⁴⁰ ánibo Ítuma waaqókák ya itó-urena mará-tima-yimikaiye: “keráwáqá min-náqá ketôpaq awíqme yero.” téna tiráiyé. min-áúgárorq-náqá waaqókák itana Ítuma maará téna ítama aónaraiye: ⁴¹ “kemá emmá nôraq umákanuno?” téna tiráiyé. ánibo min-áúgárorq-nákómá maará-tiraiye: “uyátáraana-nako, kemá keqnáámmá túramma aónanaae téq kêtune.” téna titana ⁴² Ítuma maará téna timá ámikaiye: “karáqma aónaao. ení itáíq-itaiq umá yabi-í-yátáákómá emmá mamá atóbamakaiye.” téna Ítuma tiráiyé. ⁴³ miráitana páátákáá min-nákóní aúrakoma íráqôniq umágítana aúramma aónarena Ítun anaaé kéwarena Áánûqtuni áwíqa múte yaútaiye. ánibo aarawaamá minnáraq aónawaaeta Áánûqtuni áwíqa múte yaútaae.

19

Takíatini watáama

¹ Ítuma Yérikobaq uyábekaimma ² mikák móra-naqa máqe-uraimma min-nákóní áwíqa Takíatie. wemá táákiti-moneqa mayái-wáyúkátí kawáá-nápóana móneqa taíbaq makáiyé. ³ ánibo Takíatima Ítumma aónainena uráimanibo wemá awaaraq-nápóana taíbaq-wayukabikema kanaarác Ítumma íma aónaraiye. ⁴ ánibo Takíatima taíbaq-wayukati yúbác uyaaté uréna móra-yaraq uyátarena Ítumma aónainena uráiyé. ánibo wemá ‘Ítuma maan-ákák íniye’ téna aúyánámmá ítaraiye. ⁵ Ítuma min-áúkápác íréna múte aónatuwena maará-tiraiye: “Takíatio, emá páátákáá marabí

kumuwo. íbêqa kemá ení naaúpaq mánune.” téna Ítuma tiráiyē. ⁶ miráitana Takíatima páátákáá kukéna amuqá kémaraipike Ítumma awíqmena wení naaúpaqa kóuraiye. ⁷ ániibo máqte-kayukama minnáma aónatuweta aamá awáágéta maará-tiraae: “Ítuma móra kúmiq-nakoni naaúpaqa ko kéwaiye.” téta tiráámanibo ⁸ Takíatima itó-urena uyátárai-nakomma maará-tima-amikaiye: “uyátáraana-nako, emá itaao. íbêqa máqte-qtataaqa yaíkaa q uréq áwáyoq-wayukama yiménúne. ániibo kemá móra-nakomma kaaqaarigóníq umákéq wení máqte-qtataaqa moyámmó matáana-yataaqa kanaaráq yauwéqma kaayaqté-kaayaqte-kanaaráq aménúne.” téna tiráiyē. ⁹ miráitana Ítuma maará-tima-amikaiye: “íbêqa maan-náúpáké-káyúkámá Áánúqtu yauwéqma kéyiwiraiye. maan-nákógáráqá Áabaraan-annabikemanibo íbêqa arummá waeráiyē. ¹⁰ minná Waayúkagoni Áráaqa iréna auyokuraa-kayukama yibáá umá yauwéqma yiwiránáae téna uráiyē.” téna Ítuma tiráiyē.

tiyááka-wayukama meyámmá matáa-waigoni waéqma itai-áiné.

¹¹ yemá min-áímmá ítatuwaawana Ítuma móra waéqma itai-áímmá timá yímikaiye. Yérútáárebaq waaqókáq yitatabóata Áánúqtuma yabíkáin-aimma íbêqa abarokáq ínítana kétiye téta yúyánámmá itaraae. ¹² ániibo Ítuma maará-tiraiye: “mórama anó-nakoma móra ayáqtááq-mapaq kínimma tarôq umákane owana kóuraiye. anaaékaqa min-nákómá yauwéqma yíniye. ¹³ íurena min-ánó-nákómá wení tiyááka-mayai-wayukama yiwíkēna móneqa tiyááka-wayukama yímika-yimika uráiyē. maará-tima-yimikaiye. ‘keráwáqá maami-mónéqnapó mayáimá mamá amuq-yáúmá kémayaiyaq yauwéqma yeno.’ téna tiráiyē. ¹⁴ miráitana wení márúkaq-wayukama yaímma íyamma umákaraae. miráitana wemá kóitata yaímma-wayukama timáyikáawata anaaé waqmé urááe. ániibo yemá maará mó-tiraae. ‘maamin-nákómá ketáái kínimma máiyaba íkétikaitaae.’ téta tirááe.

¹⁵ min-nákómmá kínimma tarôq umákáawana máqena anaaékaqa yauwéqma iráiyē. ániibo wé maará-tiraiye. ‘naayóbáqá móneqa yímikaunna-wayukama yáayaiyata yero. móra-mora-yuma náaraq umáq amuq-yáúmá matááwáa aónanaae.’ téna tiráiyē. ¹⁶ áqnáabaq-nakoma iréna maará-tiraiye. ‘uyátáraana-nako, emá tiyááka-wayukama tímikaanna-monekake matéq mayáimá kémaye q amuq-yáúmá (200) matáune.’ téna tiráiyē. ¹⁷ ániibo kínima maará-tiraiye. ‘emá íráqô-mayai-napoa emá kateko-máyáimá matááne. emá pááqya-qtataakaraqa kawáá umá kárutaanaboaq íbêqa kemá emmá náápaamma kámunaboa tiyááka-ano-marukaqa yabi ínóne.’ téna tiráiyē. ¹⁸ anaaékaq móra-nakoma iréna maará-tiraiye. ‘uyátáraana-nako, kemá ení tiyááka-wayukarake mayáimá matéq amuq-yáúmá (100) matáune.’ téna tiráiyē. ¹⁹ ániibo kínima maará-tiraiye. ‘móra-tiyaapaq anó-marukaq-kawaama yabi iyo.’ téna tiráiyē. ²⁰ káqo-mayai-nakoma iréna maará-tiraiye. ‘uyátáraana-nako, ení móneqa tiyááka-wayukama maa wáiyē. kemá móra-wannaabi atáá-umatuweq ákaraune. ²¹ kemá emmá aónáunama emá iragayá-náqá máane. móra-nakoma márái-qtataaqa emá paá kémaye. káqo-nakoma yómmá yoqmáráipikemma aáwaqa paá kémayaane. miráitaq kemá enáaqa kéikatune.’ téna tiráiyē. ²² ániibo kínima mi-máyái-nákómmá maará-tima-amikaiye. ‘emá táí-mayai-naqone. enáarake kemá emmá aabi mayakánúne. áraimma kétimonaane. kemá iragayá-náqá máepoaq káqo-nakoma márái-qtataaqa kémaye q káqo-nakoma yómmá yoqmáráipikemma

aáwaqa paá kémayaune. miráwáq kéuno? ²³ ánibo nôraq itaawáq ketí móneqa móneq-naupaqa íma tíkáraanaq yauwéqma yéqa amuq-yáúgaráqá íma mayáúnô? téná tiráíye. ²⁴ mi-kínímá waaqókákq itó-uma máe-kayukama maará-tima-yimikaiye. ‘keráwáqá min-nákóní ayáápike tiyááka-wayukama yabíma taíbaq matokáí-nakomma áméro.’ téná tiráíye. ²⁵ ánibo yemá maará-tima-amikaae. ‘uyátáraana-nako, wemá áqa taíbaq (200) matokáíye.’ téta tewana ²⁶ mi-kínímá maará-tiraiye. ‘kemá keráwáqá kétima-timune. máqte-kayukama taíbaq matokáiyayuma yemmá ókaraq yiménúne. miráimanibo móra-nakoma pááqyamma matokáinna-nakomma wení pááqya-qtataaqa ayáápike yabítuwanune. ²⁷ ánibo ketí anmuro-wáyúkámá keqtábá téta ketáái kínimma máiyaba ‘íkétikaitaae’ tiráá-kayukama yíwíqme maakákq iréra ketúrakaq yíkamma púyoro.’ téná kínima tiráíye.” téná Ítuma waéqma itaí-áímmá tiráíye.

Ítuma Yérútáárebaq anó-kiniraa umá uráíye.

²⁸ Ítuma min-áímmá timá ánatatuwena áqnáabaq kéwena Yérútáárebaq uráin-amma arááyamaena uráíye. ²⁹ ánibo Ítuma Béqtápégibaqa waaqókákárq Béqutanibaqa waaqókákárq iráimma min-ánúmá áwíqa Óríbêti-anuraq iréna wení iyápó-annabike kaayaqá timáyíkáitata áqnáabaq urááye. ³⁰ Ítuma maará téná min-nákámá timá yimikaiye: “kenákámá mera-márúpáq uréka mórama naatéqá oótiraa-kamma ánnáraq kúyakaraabo aónaakao. naayóbáqá min-ótiráá-kákóní ámúraaqa íma ayááqmeta uréire uráámibo ánná ayútuweka awíqme yekao. ³¹ ánibo móra-nakoma kenákámá ítama aónéna ‘nôraq itakawáq min-ótiráá-kámmá ánná káyuboyo?’ tínakama kanaarq kenakámá yauwéqma maará tekao. ‘uyátárai-nakoma maaminnáyaba itakaé tekao.’ téná Ítuma timá yimikaiye. ³² Ítuma kaayaq-nákámá timá yíkáitata yenákmá kóureta timá yímini umá mi-qtátááqá wáitata aónaraaye. ³³ yenákmá uréta naatéqá oótiraa-kamma ánnáma káyuboyata min-ótiráá-kákóní aanábó-nákómá iréna maará-tima-yimikaiye. ‘nôraq itakawáq naatéqá oótiraa-kamma ánnáma káyuboyo?’ téná titata ³⁴ yenákmá maará-tiraaye. ‘uyátárai-nakoma maaminnáyaba itakaé.’ téta timátuweta ³⁵ naatéqá oótiraa-kamma awíqmeta Ítunopaq iréta min-ótiráá-kákóní ámúraaq wáqtóma abákáreta Ítumma min-ámúrááq ákáawana máqe-uraiye. ³⁶ ámúraaq máena kéwitata aarawaamá yeqtí unáákáqtóma maméta aapitáá wíqmakaae. ³⁷ Ítuma Yérútáárebaq waaqókákq Óríbêti-anubake kukáin-apataaq iréta máqtemma wení iyápó-annama anómma yimuqá makááe. Ítuma máqten-awaameq-yataariq itata káoneta minnáyaba anókaq ááyama Áánúqtuni áwíqa múte yaútaae. ³⁸ yemá maará téta ááyama tirááe: “anó-kinima uyátárai-nakoni áwíkaq kéitana Áánúqtuma íráqóniq kéumakaiye. kaayoné-yátááqá Áánúqtuni márúpaq wáinaq Áánúqtukaq anómma tágama-yataaqa wáíye.” téta tirááe.

³⁹ ánibo yaímma Pérati-wayukama mi-táíbaq-wáyúkánóbáq máqeokake Ítumma maará téta timá ámikaae: “yirááti-nako, emá ení iyápó-annama ‘paátí máero’ timá yimiyo.” téta tirááe. ⁴⁰ ánibo Ítuma maará téná yauwéqma timá yimikaiye: “kemá keráwáqá kétima-timune. paátí máíyanama kanaarq óqtakoma aamá ááyama tínoe.” téná Ítuma tiráíye.

Ítuma Yérútáárebaq máa-kayukayaba ibiqá yakáíye.

41 Ítuma Yérútáárebaq waaqókáq iréna márûqa káonena ibiqá yakáiyé.
 42 Ítuma maará-tiraiye: “ketáama kaayoné-yátááqtábá keráwáqá itaígáae téq túnnamanibo keráwáqá íma ítaraane. keráwáqtí taákoma kanaaráq íkéitaiye. 43 keráwáqá itáaro. anaaékaqa móra-kanaama páaq ínátama keráwáqtí namuro-wáyúkámá iréta tíqa umá ikútíketa máqten-aukapaqa ikúma aúyatikanoe. 44 keráwákáráq keráwáqtí waayúkagaraq máqtepaq tíkamma ánatatuwanoe. yemá mórama keráwáqá íma tiyuwaiyaq paámá mánoe. íbêqa Áánûqtuma keráwáqá mamá atóbamatikani-kanaayabama túyánámmá íma ítaapoata namuro-wáyúkámá keráwáqá máqtepaq tíkameqe yuwánóe.” téna Ítuma tiráiyé.

anó-monoq-naupaq máqte-qtataaqa makéta meyámmá máyáa-kayukama Ítuma yíkamma wakáiyé.

45 Ítuma anó-monoq-naupaq uténa Áánûqtukaq amí-wámmá maméta meyánîq o-káyúkámá áaimma átáma yíkamma paábataa waqtukáiyé.
 46 Ítuma maará téna mi-káyúkámá timá yímikaiye: “Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá maará-tiraiye. ‘ketí naakómá paá nunamummá tí-námmá waíno.’ tiráine. mirá-tiraimanibo keráwáqá mamá moyá-káyúkátí-aúpq-nákáá kéumatuwaae.” téna tiráiyé.

47 aati-aatimá Ítuma anó-monoq-naupaq kéyiraatena timá yímikaiye. ániibo uyátárai-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq aarawaatí anó-kayukagaraq Ítumma ikámma puínón-aqtaba abáá-uraae. 48 miráimanibo máqte-kayukama Ítun áama itáiyábá ôriq umá yíkáitataboata anó-kayukama ikamínón-amma íma abáá-uraae.

20

yemá Ítuqtaba ‘náawaq náápaamma ámikaiyo’ téta ítama aónaraae.

1 móra-taoqa Ítuma anó-monoq-naupaq watáama aarawaamá kétima-yimena átê-wataagaraq Áánûqtutabagaraq timá yímikaiye. ániibo uyátárai-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq anó-kayukagaraq Ítunopaq irááe. 2 yemá maará téta Ítumma timá ámikaae: “emá keqtáa timá-timiyo. emá nói-naapaanaq matokéyaq maami-máyáimá kémayaano? náawaq maami-náápáammá ámikaiyo?” téta ítama aónaraae. 3 ániibo Ítuma maará téna yauwéqma timá yímikaiye: “kegáráqá keráwákáq móra-aiqtaba ítama aónanaaq kéune. keráwáqá kemmá timá tíméro. minná 4 Yóáanema nommá péqyikai-qtataaqa minná Áánûqtunawabi waayúkgonawabiyo?” téna tiráiyé. 5 ániibo yeiyáá aamá kóté-yáté kéeta maará-tiraae: “ketáa maará téqtaa minnáma ‘Áánûqtunae.’ tenanatáámá Ítuma maará-tiniye. keráwáqá nóraq itaráq itáiq-itaiq umá tirummá íma kámeo tîniye. 6 ániibo ketáa téqtaa minnáma paá ‘waayúkati minnáe.’ tenatataámá máqte-kayukama keqtáa óqtatanapota tíkaminotaae. ániibo yemá Yóáaneqtaba Áánûqtuni amuné-naré téta kéitaapoata óqtatanapo tíkaminotaae.” téta tirááe. 7 miráitata yemá maará téta Ítun-araaq yauwéqma tirááe: “Yóáanema nommá pérái-qtataaqa náakakenaq iráiyô minná ketáa íaonaraunataae.” téta tirááe. 8 ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “mórai q umá kegáráqá keráwáqá íma timá-timenune kemá nói-naapaanaq matokérabi mi-máyáimá kémayaune.” téna Ítuma tiráiyé.

tái-wayukama wááéni ara-tókáq yabíye-waigoni waéqma itai-áiné.

⁹ Ítuma mirá-timatuwena aarawaamá móra waéqma itai-áímmá timá yímikaimma maará-tiraiye: “móra-nakoma wááéni ara-tómmá yoqmakáíye. ániibo min-nákómá wááéni-aramma uqma yaímma-wayukati iyáápi mi-tómmá maréna min-nákómá káqo-marabaq ko máqe-uraiye. ¹⁰ anaaékaqa wááéni-aramma ábuma-kaitana arammá kutí-kánááráqá móra-naqa timákáitana wááéni ara-tókáq yabíkáa-kayukayopaq uráíye. anón-nakoma téna min-nákómmá yaímma mi-tópikén-ááwáqá amígáae téna timákáitana uráíye. ániibo wááéni ara-tókáq yabíkáa-kayukama mi timákáitana i-náqá ikámma waqtúwáawana aáwaqa íma mayéna paá kóuraiye. ¹¹ keqnáámmá anó-nakoma káqo-mayai-naqa timákáitana uráíye. miráitata wekáráq ikámma waqtúwáawana aáwaqa íma mayéna paá yauwéqme kóuraiye. ¹² ániibo keqnáámmá mikáq móra-mayai-naqa timákáitana uráíye. miráitata keqnáámmá ikámma yaúma paábaq iyaabótukaae. ¹³ miráitana wááéni ara-tókóní aboámá maará-tiraiye. ‘kemá náaraq ónúndô? ketáanikoqtaba ôriq umá tíkáin-iyapoma minná timákáanana wíniye. ániibo yemá min-iyápógón áama itánóe.’ tiráíye. ¹⁴ miráitata wááéni ara-tókáqô mayái máyaa-kayukama aónaamma anó-nakoni áanikoma kéiqtaba yeiyáá maará-tiraae. ‘maan-nákómá anaaékaqa aboání máqte-qtataqa mayániye. mayáiyataao. maamin-náqá ikámma puyónatae. miráinataa maami-tómmá ketáa mayánúntatae.’ tirááe. ¹⁵ ániibo mi-káyúkámá anó-nakoni áanikomma wááéni ara-tókóní áwábaq márúte yukéta ikámówana pukáíye. itáaro.

wááéni ara-tókóní aboámá mi-káyúkámá náaraq umáyikaniyo? ¹⁶ yókóní aboámá irena wááéni ara-tókáqô mayái máyaa-kayukama yíkamma puyéna wááéni ara-tómmá mamá káqo-kayukama yimíniye.” téna Ítuma tiráíye. ániibo waayúkama min-áímmá itáa eta maará-tiraae: “wemá miráinabo áraimma ímiraino.” téta tirááe. ¹⁷ miráitana Ítuma mi-káyúkámá yimónawaaena maará-tiraiye: “Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá wáin-aikoma nóin-aainaq wáíyo? ‘maamin-óqtámmá mayái-wáyúkámá paábaq matúwáan-oqtakoma íbêqa naakóní akoqnáá-abokaa kéíye.’

¹⁸ maqte-kayukama maamin-óqtákóní ámûraaqo kuqtétama yemá ikámma púbuyaginoe. ániibo maamin-óqtákómá móra-nakoni ámûraaqo kuqténama min-nákómmá ikámma púbúyama obamá aúqtuwaniye.” téna Ítuma tiráíye. ¹⁹ ániibo ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq anó-monoq-wayukagaraqa yemá itáamma Ítuma yeqtí yúbi maréna waéqma itai-áímmá tiráíye. miráitata é mi táoq Ítumma yáqtoraneta urááe. miráitata aarawatí yáaqa ikatéta Ítumma íma yáqtokaae.

Ítuqtaba táákiti-moneqa Títaamma amíkáae téta ítama aónaraae.

²⁰ ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq uyátárai-monoq-wayukagaraq Ítumma aatómáq urááe. kuqtaruríq o-káyúkámá arupú-wayukaraa umá kaaqaari-áímmá timátuweta Ítumma wenáarake yáqtoqma anó-kamaani-wayukati iyáápi maréta aama ítama yaináneta urááe. ²¹ ániibo yemá maará téta ítama aónaraae. ‘yirááti-nako, ketáa kéitaunataae. enáagoma arupú kéitaabooa aarawaamá arupú-aimma kétima-yimene. anó-kayukati anón-iwiqtabama íma ikatíq kéemanibo aarawaamá Áánûqtuni áaimma kéyiraate árain-aimma kétima-yimene. ²² emá nóine téq aúyánámmá kéitaano? Títaamma”

Arómani anó-kawaa-naqa táákiti-moneqa aménúnataabi íyabiyo?" téta Ítumma ítama aónaraae. ²³ miráimanibo Ítuma mi-kaaqaari-áímmô temmá ítaraiye. miráitana maará-tima-yimikaiye: ²⁴ móra-moneqa tiráátero. maannáma amakarácq áwíkarácq waímma náawabiyo?" téna tiráiyie. ániibo yemá maará-tima-amikaae: "Títaani amané." téta tirááe. ²⁵ ánnibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: "móra-yataaqa Títaannamo wárainaaqa kanaarácq Títaamma áméro. ániibo Áánûqtuni móra-yataaqa wáinaqa kanaarácq Áánûqtumma áméro." téna Ítuma tiráiyie. ²⁶ miráitata Ítun áarakemma aarawatí yúbáqá Ítumma íma yáqtóráawaniq urááe. Ítuma min-áímmá yawuwéqma timá yímiqtaba yemá taíbaq-yuyanamma itáá eta aamá íma téta paatí máqe-uraae.

waayúkama pukéna itóiyaba Ítumma ítama aónaraae.

²⁷ yaímma Táátûti-annabike-kayukama Ítunopaq irááe. yemá Táátûti-wayukama téta pukáa-kayukama íma itó-inoe. téwaone. ²⁸ ániibo yemá maará téta Ítumma ítama aónaraae: "yirááti-nako, Mótetima naayóbáqá maamin-ámáán-áímmá agatáine. 'móra-nakoma aaramá makáinna-naqa iyápóma íakena pukínanama kanaarácq ábákoma min-ínímmá maténa awaaóní anónnáma móra-iyapoma marakániye.' tiráine. ²⁹ itaao. mórama ye wátánónáámá miráuma abapaké kaayaqá máqe-uraae. áqnáekoma móra aaramá maténa iyápóma íma marakéna pukuráiyie. ³⁰ anaaékaq ábákoma min-ínímmá matáiyie. ³¹ anaaékaqa mamá mikácq-ábákómá keqnáán-ínímmá maténa mórai q umá pukuráiyie. ániibo keqnáámmá mórai q umá abapaké móra-watanonaama mimórá-ínímmá maténa iyápóma íma marakéna máqtemma pukurááe. ³² miráitana min-ínímmá gárácq pukuráiyie. ³³ ániibo pukáa-kayukama itó-i-kanaaraqa min-ínímmá móra nánáwani ánáaraq mániyo? abapaké kaayaq-wátánónáámá min-ínímmá matááne." téta Ítumma ítama aónaraae. ³⁴ minnýaba Ítuma maará-tima-yimikaiye: "aaraqáq waagaráq íbêqa maa-kánáaraqá mamá aaraukáqá káuraae. ³⁵ anaaékaqa aarawaamá pukáiyapike Áánûqtuma itó-oro tínata itó étama yemá ókaraq aaraukáqá íma auránoe. ³⁶ ókaraq íma puínoe. yemá miráuma kaqtó-wáyúkaráá umá maéta íma kanaarácq puínoe. Áánûqtuma pukáiyapike mamá itó-umayikanipoata yemá Áánûqtuni áráabitie. ³⁷ ániibo Mótetigaraqa keqtáá tirááténataa pukáa-kayukama pukáiyapike itó-inoe téna tirááitiraitaae. pááqya-tabikemma iramô karáí-waigoni watáagoma maará-tiraiye. 'uyátárai-naqa minná Áabaraani Áánûqtugaraq Ááítekini Áánûqtugaraq Yáakoboni Áánûqtue.' ³⁸ Mótetima wení anáábútááma pukowana maamin-áímmá ítaraine. miráitana Áánûqtuma íma pukáa-kayukati Áánûqtuma máiyie. ímiye. wemá minná paá yú aréta máa-kayukati Áánûqtue. wení aúrakaqa máqte-kayukama paá yú aréta mááe." téna Ítuma tiráiyie. ³⁹ Ítuma mirá-timatuwaitata yaímma ámáan-aimma yirááti-wayukama maará téta yawuwéqma tirááe: "yirááti-nako, emá íráqôn-aimma téne." téta tirááe. ⁴⁰ ániibo yemá ikatíq éta ókaraq Ítumma íma ítama aónaraae.

yawuwéqma yiwirai-náqá Metáiyama náawabiyo téna Ítuma Péra-ti-wayukaraq ítama káonaiye.

⁴¹ Ítuma Péra-ti-wayukama makácqma aónéna maará-tima-yimikaiye: "nóraq itatawácq yemá Metáiyama Tébitimma áanikoe kéteo? ⁴² naayóbáqá agamatán-áúbábí Tébitima maará-tiraine.

‘uyátárai-nakoma ketí uyátárai-nakomma maará téna timá ámikaine.

emá ketiyáán-urapaq márenaraq

⁴³ anaaékaqa kemá

ení namuro-wáyúkámá mamá

ení áitauq aménáápáq yíkáanata wínoe.’

téna Tébitima agamatá-kánnáábí mirá-tiraine. ⁴⁴ Tébitima wenamáárîq wemá ketí uyátárai-nare tiráimanibo náaraq umá Metáiyama Tébitini áanikoma máiyoe?” téna Ítuma tiráiyee.

ámáan-aimma yirááti-wayukati yáaimma

⁴⁵ máqtemma aarawaamá máeta Ítun áama Ítaraae. ániibo Ítuma maará téna wení iyápó-annama timá yímikaiye: ⁴⁶ “keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukayabama atéráaro. yemá ayáqtááq-unakaqtoma umáreta uréire íyábá ôriq umá keyikaiye. yemá téta waayúka áikuiyakaqa uyátárai-nare téta aarawaamá miráó-maarao timá-tikaigaae téta kéte. ániibo yemá monoq-náúpáqá aarawaatí yúbáq aokaq-ábíqtátámá yokaa umáyikaiyata anón-aawaqo nai-kánááráqá kateko-ábíqtátáráq maétaa aáwaqa nánátaae kéte. ⁴⁷ ketoq-nóinímmá yetí naammá íma meyaníq ínôwataboata máqtepaq kémayeta yemá kaaqaari téta ayáqtááq-nunamumma kéte. aamá ítama yainai-kánááráqá yemá anómma táí-meyamma mayánoe.” téna Ítuma tiráiyee.

21

keqtoq-íníkmá Áánûqtukaq amuqá marakéna moneqa ámikaiye.

¹ Ítuma aónama keyautena aónaimma moneqa ôriq umá makáa-kayukama Áánûqtukaq yimuqá marakéta moneqa maraí-yáwáápí moneqa má-makaae. ² ániibo Ítuma aónaimma mórama keqtoq-ínímmá awaíkmá pukuráin-inikoma kaayaqá pááqya-monekarata moneq-yawaapi mó-makaiye. ³ Ítuma maará-tiraiye: “kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. maa-kéqtóq-íníkmá awaíkmá pukuráin-inipoana wemá anó-moneqa yuwéna yaímma-wayukama uyátáiyee. ⁴ máqtemma maa-káyúkammá yemá taíbaq-moneqa makétaboata yaímma Áánûqtukaq yimuqá marakéta káme. miráimanibo maan-íníkmá íma taíbaq-moneqa makénaboana wemá máqtemma máyuwena aáwaqa meyaníq umá nání-moneqa íma matokáiyee.” téna Ítuma tiráiyee.

“anó-monoq-namma táíq umáginiye.” téna Ítuma tiráiyee.

⁵ yaímma-wayukama anó-monoq-naqtaba íráqôn-oqtakake min-námmá umáreta máqte-qtataaqa Áánûqtukaq yimuqá marakéta ámêqtaba tewana Ítuma maará-tiraiye: ⁶ “máqtemma maami-qtátááqá íbêqo aónamma móra-kanaama pááq ínatama keráwáqtí namuro-wáyúkámá íma móra-oqtamma yuwáiyana káqon-oqtakoni ámûraaqa wániye. máqtepaq yawítítuwaiyana marabí kumíniye.” téna Ítuma tiráiyee.

“taíbaq ummaa-yátááqá pááq íniye.” téna Ítuma tiráiyee.

⁷ yemá Ítumma maará téta ítama aónaraae: “yirááti-nako, náa-kanaararaq mi-qtátááqá pááq ínîyô? áqnáabaqa nóin-awaameraq pááq ínataa aónétaa mi-qtátááqá pááq íné iyé ténúnataabiyo?” téta tirááe.

⁸ ániḅo Ítuma maará-tiraiye: “keráwáqá yabíqma arútáaro. yemá keráwáqá kaaqaari téta makátébo. taíbaq-wayukama ketiwíkaq iréta maará-tinoe. ‘kemá wemúne. maami-kánáámá íbêqa pááq kéiye.’ tínómanibo kerawáqá íma yinaaemma ko wáráaro. ⁹ anaáekaqa webómá kéeta anón-aaíqa kéoe tíyan-aimma itánómanibo kanaarác íma íkatíqa oro. mirái-qtataaqa áqnaábaq pááq ínîmanibo aqtó-kánáámá páátákáámmá íma pááq íniye.” téna Ítuma tiráiyē. ¹⁰ móragaraq Ítuma maará-tima-yimikaiye: “móra-anna-wayukama káqon-anna-wayukama itó-uma ááíqa umáyikanoe. ániḅo mórakinini waayúkama itó-uma káqo-kinini wayúkate ááíqa ínoe. ¹¹ ániḅo maa-márábímmá anómma márúma kéyinana yaímma-aukapaq-marabaqa aáwaqa ánataginata yáayaba kéeta anó-karima mayánoe. ániḅo taíbaq anómma táiyataaqa aabayákáqá anón-awaameq-yataaqa pááq kéinana kéqoqeq-yataaqa pááq ínna-waigoma keráwáqá mamá táaqa kamátikaniye.

¹² miráímanibo mirái-qtataaqa íma pááq uráinayaba yemá keráwáqá yáqtoketa mamá táíq umátiketa monoq-náúpáq mamá tíkareta aamá ítama yainéta mamá ánná-naupaq tikánoe. yemá téta ketiwíqtaba mamá kínikayukararabi kámááni-wayukaraq tiwíqmeta wínoe. ¹³ ániḅo mirá íya-waigoma keráwáqá mamá keqtábá kámááni-wayukama timá-yiminoe. ¹⁴ miráinaq keráwáqá mi-kánáárácá átê-wataama Áánûqtutaba kanaarác timá-yiminoe. ¹⁵ kemá kenamááríc arupú-aimma túyánákáq mamáráanana itái-yátááqá timúniye. ániḅo minnámo timá tímenna-aimma keráwáqti namuro-wáyúkámá kanaarác íaratinoe. ¹⁶ keqtibómá keqtinóma keráwáqti móra-naaegoma keráwáqti tibáqawaayuma keráwáqti aanábómá mamá keráwáqti namuro-wáyúkátí iyáápi mamá tikáiyata keráwáqá tíkamma keráwápikémá yaímma puínoe. ¹⁷ kekákéné téta máqte-kayukama keráwáqá tiwááqínomanibo ¹⁸ keráwáqti tiqnótáugoma mórama íma múkiniye. íma tíkamma puínoe. ¹⁹ keráwáqá akoqnáá umá kéyaqtorapoata keráwáqti túwaraimma paá mánoe.

“Yérútááre-maruqa táíq íniye.” téna Ítuma tiráiyē.

²⁰ miráímanibo anaáekaqa keráwáqá aónáiyata ááíq-i-wayukama Yérútááre-maruqa yaikutíyaqa keráwáqá kanaarác mikác aónéq márúqa mamá táíq í-kánáámá pááq iyé tínoe. ²¹ mi-kánáárácá Yúria-marupaqa máraiya-kayukama péqmareta anubaq kóoro. ániḅo yaímma-wayukama Yérútááre-marupaqa máiya-kayukama mi-márúqá yuwéraq ôpaq kóoro. ániḅo márûkoni aaumépaqo máiya-kayukama ókaraq yauwéqma mi-márúpáqá íma úyoro. ²² maami-kánáámá anónnáma táí-meyamma mayáí-kánáábóana máqten-aimma Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábímá wáin-aikoma abarokác pááq éna arammá iyániye. ²³ mi-kánáárácá aaramá yímûkaraq máa-noinikaraq iyápóma náámma kéyime-noinikaraqa tirunó. anómma ummaa-yátááqá maa-márábímmá pááq ínatama mi-kánáárác Ítiráeao-wayukama Áánûqtuma áyámma umáyikaniye. ²⁴ yaímma-wayukama tokóru-yakaa-punapo yemá yíkamma képuyeta yaímma-wayukama namuro-wáyúkámá yemmá ánnáma yímituweta Yéqtaeao-wayukati aúkáapi mó-yikanoe. ániḅo káqo-kayukati yitaukoma Yérútááre-maruqa yamá igáric kéiyana mi-káyúkátí kanaamá ánataniye.

anaáekaqa Waayúkagoni Áráaqa Ítuma kumíniye.

²⁵ ókon-okomma awaaméq-yátááqá aabaúrarábi wíyokakaraq wiyókákárácá pááq íniye. ániḅo maa-márábímmá únókómá anó-iyama

kémetainata máqten-anna-wayukati iyákoma táíq kéinata ikatíq ínoe. ²⁶ maa-márábí máqte-qtataaqa pááq inéna ínayaba taíbaq-yuyanamma kéiteta ikatíq kéiyana yúgabaq ínata kekaa q ínoe. aabayákákémmá wiyókómá kanageq ínípoata yeqtí aakakémá yaráqme wéyáwé ínoe. ²⁷ mi-qtátááq pááq ínata káonaiyana Waayúkagoni Áráaqa móra-konnakaq kumínimma anómma akoqnáágarag tágama-yataakaraq kumíniye. ²⁸ anaaékaqa mi-qtátááq áaimma átama pááq ínaqa mi-kánááráqá keráwáqá itó-ureq múte aónaaro. Áánûqtuma yauwéqma tiwirání-kanaama íbêqa waaqókák wáíye.” téna Ítuma tiráíye.

píki-yagoma-kanaama pááq íni-waigoni awaaméq yámiye.

²⁹ móra waéqma itaí-áímmá Ítuma maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá warímukaraq káqo-tagaraq aónaaro. ³⁰ aónáawana aúgen-anama amúmma máráítaqa ‘íbêqa yó-kánáámá iyé’ téq káonaae. ³¹ mórai q umá keráwáqá aónaiyana mi-qtátááq pááq ínaqa kanaarág keráwáqá aónanoe. Áánûqtuma yabikái-maruqa waaqókák áaimma átama yínéna kéíye.

³² kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. aarawaamá maa-kánááráqá íma pukáiyata máqtemma mi-qtátááq Yérútáárebaq pááq ínoe. ³³ aabayákáráq maa-márágáráq ánatanimanibo ketáagoma íma ánataniye.

yemá iyápó-annama atéráaro.

³⁴ miráimanibo keráwáqá atéráaro. keráwáqá paá túraq wáni-qtataaqtaba taíbaq-tuyanamma itáabo. íma netuqá omáq-ááwákáq wááéni-nokaraq íma nánómanibo mirá-qtátáákómá mamá yawááq-umatikainanama kanaarág uyátárai-nakoni kumíní-kanaagoma páátákáá keráwáqá yáqtoraniye. ³⁵ mirá-kánáámá maa-márábí máíya-kayukaraq waakákora umá pááq íniye. ³⁶ aati-aatimá keráwáqá kawáá umátuwe máero. miráinaq keráwáqá mirá-qtataaqa pááq ína-waigomma kótanoqtabama Áánûqtukaq nunamummá tíq-tiq kéiyana akoqnááma timíno. Waayúkagoni Áráakoni aúbáq kanaarág itó-inoe.” téna Ítuma tiráíye.

³⁷ máqte-kanaaraqa Ítuma anó-monoq-naupaq aarawaamá kéyiraatena nokáamma Óribêti-anuraq aúma ko kéwaine. ³⁸ ániibo aarawaamá nokáapaq itó-uma Ítunopaq iréta wení watáama anó-monoq-naupaq yama itéwaone.

22

Yúqtaatima timá akoqnáá éna anó-kayukaraq Ítumma awíqma yiménúne’ tiráíye.

¹ aokaq-kánáámá yammá paá irabí agamá naí-kánáámá áwíqa kótámaki-kanaama pááq inéna uráíye. ² uyátárai-monoq-wayukagaraq ámán-aimma yirááti-wayukagaraq Ítumma ikamínónaqtaba abáá-uraamanibo aarawaatí yáaqa ikátaae. ³ ániibo Tááqtaama Yúqtaatini áyáqnoqaq pékaima óq-awíqa Itikáariotie. wemá tiyááka umá abapaké kaayaq-iyápó-ánnábikéné. ⁴ ániibo wemá Yúqtaatima uréna uyátárai-monoq-wayukagaraq anó-monoq-naupake kawáá-wáyúkágáráq watáama téna Ítuma mamá yeqtí iyáápi maránín-aimma mó-tiráíye. ⁵ miráitata yemá yimuqá kémareta yaímma-moneqa Yúqtaatimma amínón-aimma téite urááe. ⁶ ániibo yeqtí

yáaraq Yúqtaatima kanaararé timátuwena Ítumma awíqma iyáápi maránín-aqtaba abáá-uráiyé. taíbaq aarawaamá Ítute íma yagaroqtamá máiyana-awaatare téna awé uráiyé.

iyápó-annabike kaayaq-nákórátá kótámaki-aawaqa yokaa urááye

⁷ aokaq-kánáámá yammá paá irabí agamá nai-kánáámá pááq uráiyé. mi-kánáaráqá mórama tipí-típi-naateqa ikaméwaone. ⁸ miráitana Ítuma Pítaayaa Yóóanemma timáyíkáitata óyana maará-tima-yimikaiye: “kenákámá uréka kótámaki-kanaaraq-aawaqa móma yokaa iyataa naano.” téna tiráiyé. ⁹ ániibo yenákámá maará-tiraaye: “kerátámá náakaraq aáwaq mó-yokaa óyúyô?” téta tirááye. ¹⁰ ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “ítáakao. kenákámá anó-marupaqa Yérútáárebaq uyáberaiyana móra-nakoma anó-tawebi nommá yaqména kéinarake aapaqá kenákámá timónái-nakama kenákámá min-nákóní anaaé waqmé wíyana wemá ko peraínna-naupaq ko pérááka. ¹¹ min naakóní aboámmá maará téka timá ámekao: “yirááti-nakoma eqtábá maará-tiye. ‘ketí iyápó-annate kótámaki-aawaqa nánúnnama umá aráqmata-namma náanaq wáiyó? tiyé téka timá ámekao.’ ¹² mirá tíyana yanaa móra amá aráqmatama anón-namma aáwaqa nai-yááregáráq abíqtátágáráq wái-namma tiráátino. miráinaka kenákámá min-náúpáq kótámaki-aawaqa mamá yokaa okao.” téna Ítuma tiráiyé. ¹³ ániibo min-nákámá uréta Ítuma tiníq umá aónatuweta yenákámá kótámaki-aawaqa yokaa urááye.

Ítuma wení iyápó-annama írêq-kanaaraqa aáwaqa yímikaiye.

¹⁴ kanaamá pááq umágítata Ítuma wení iyápó-annagaraq yaareráq máqe-uraae. ¹⁵ ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “kemmá keráwáqtábá ôriq umá tikáipoaq kótámaki-aawaqa áqnáabaq keráwátê nátuweq anaaékaqa tíqa í-yátááqá mayánúne. ¹⁶ kemá keráwáqá kétima-timune. kemá kótámaki-aawaqa ókaraq íma nanúnamanibo kótámaki-kanaagoni awaaméqá pááq ínna-yupaama Áánûqtuma yabíkái-marupaqa ókaraq nánúne.” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁷ ániibo Ítuma móra-kaapuma maténa Áánûqtukaq ‘tikáiyé’ timátuwena maará-tiraiye: “keráwáqá maaminnáma matéraq yaímma timakaq oro. ¹⁸ kemá keráwáqá kétima-timune. wááéni-nomma ókaraq íma nánúnamanibo Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma pááq íni-kanaaraqa wááéni-nomma ókaraq nánúne.” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁹ ániibo keqnáámmá Ítuma yammá maténa Áánûqtukaq ‘tikáiyé’ timátuwena mapámma yímítuwena Ítuma maará-tiraiye: “maannáma ketúmiye. keráwáqtábáé téq kétimune. keráwáqá mirá kéeraq keqtábá túyánámmá itáaro.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁰ anaaékaqa yemá nátuweta keqnáámmá wááéni-nokaraq káápuma maténa maará-tiraiye: “maa-káápúmá Áánûqtuni aúgemma anón-anon-aimma timá kéyarutikaitana ketí naaenápó mamá káraapaiye. miráitana ketí naaegómá keráwáqtábá kátigiye.

²¹ miráimanibo aónaaro. paá-tubi maránî-nakoma ketê aáwaqa nai-yááreráq máiyé. ²² owé. Waayúkagoni Áráaqa naayóbáqá Áánûqtuma timákárain-amma waránéna kéiyé. miráimanibo min-nákóma kemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápimmo maránî-nakoma anómma táimeyamma wemá mayániye.” téna Ítuma tiráiyé. ²³ Ítuma mirá-timatuwaitata

iyápó-annama yeiyáá wenita-wenita kéeta “náawaq mirán-ááímmá taróq ínáyô?” tirááe.

iyápó-annama aamá téite kéeta ‘náawaq áqnáabaq-naqa máiyô?’ tirááe.

²⁴ ánibo iyápó-annama móra aamá téite kéeta náawabi yeqtí aúkápimma uyátá-maqma anómma máiyé téta téite kéowana ²⁵ Ítuma maará-tima-yimikaiye: “káqon-anna-wayukati anó-kinimma wení akoqnáárake waayúkama yabíqyíkarena maami uyátá-raa-kayukama ‘waayúkati aanábóé’ téta yenamááríq yetábá kéte. ²⁶ miráinaq keráwátê móraiq íuraiye. ímiye. keráwáqtí aúkápimma uyátá-maqma anó-nakoma paá-nakora umá maíno. áqnáabariq umá maínna-nakoma wemá paá kaayóq-nákáá umá maíno. ²⁷ náawaq uyátá-maqma anómma máiyô? aáwaqa naíráqô máí-narabi mayái-nákómá aáwaqa ikámmena máma ámínarabiyo? min-náqá aáwaqa naíráqô maraq máí-nakoma wemíye. miráimanibo kemá keráwáqtí aúkáapi kaayóq-nákóráá umá máune.

²⁸ taíbaq-kanaama kekáq táí-yataakoma pááq kéitaq keráwáqá ketê máqe uréq kemmá íma tiyúkaane. ²⁹ ketibomá Áánûqtuma wé yabíkái-maruqtaba náápaamma kemmá tímikainiq umá keráwáqá móraiq umá kétimune. ³⁰ annaékaqa kemá yabíkáuna-marupaqa aáwaqa naí-yááréráq máeq aáwaqa néq nommá néq ínoe. ánibo keráwáqá náápaakaraq-abitataraq maéq Ítiráeobake tiyááka umá kaayaq-ánná-wáyúkátí aamá ítama yainai-wáyúkámá mánoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma téna Pítaaqtaba ‘anaaémma umátikaniye’ tiráiyé.

³¹ Pítaamma Ítuma tímá ámikaiye: “Tááímonio, Tááímonio, emá itaao. Tááqtaama keráwáqá makaténa ítama aónéna itana Áánûqtuma ‘mirá-uwó’ tímá ámikaiye. ³² kemá Áánûqtukaq nunamummá tiráunaboana áwáqnaa ínana ení itáíq-itaiq-yataakoma íma puíniye. anaaékaqa emá yauwéqma kekáq yéma kanaaráq enabáqâwaayuma mamá akoqnáá umáyikaa.” téna Ítuma tiráiyé. ³³ ánibo Pítaama maará-tima-amikaiye: “uyátáraana-nako, kemá etê ánná-naupaqa ónáae téq yokaa kéune. kemá etê puyónáae téq yokaa kéune.” téna Pítaama Ítumma tímá ámikaiye. ³⁴ ánibo Ítuma maará-tiraiye: “Pítaao, kemá emmá kétimamune. íbêq-nokaamma kokórigoma áama ítirainaa emá té ‘kemá Ítumma íaonaraune’ té kaumobáq tinóne.” téna Ítuma tiráiyé.

kápi-unakaraq anón-unakaraq tokóru-yakaa-pugaraq yeqtí watáama

³⁵ maa-márábíké ummaa-yátááqá yeráwákáq pááq ínitanaapoana Ítuma maará-tima-yimikaiye: “naayóbáqá kemá móra-aukapaq keráwáqá tímátikaunaq uráamma keráwáqá kápi-unamma anó-unamma títauq-anaakaraqá íma mamé uráamma mi-kánááráqá móra-yataaqtabama uráanabi íyabiyo?” téna ítama aónaraiye. ánibo yemá yauwéqma maará-tiraae: “ímiye.” téta tirááe. ³⁶ miráitana Ítuma maará téna tímá yímikaiye: “íbêqa móra-nakoma kápi-unamma makénama paá mayaíno. anón-unamma makénama paá mayaíno. ánibo móra-nakoma tokóru-yakaa-puma ímo makénama wení kúberai-unamma mamá waayúkama keyimena minnárake mónéqa maténa mórama tokóru-yakaa-puma mayaíno. ³⁷ Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá keqtábá maará kétéye. ‘otaa-káyúkábí ákaraae.’ tiráiniq umá maamin-áikómá kekáqô pááq ína-yaqtaaqtabama áraimma

pááq éna arammá iyáino. owé. máqten-aimma keqtábá timá agatáan-aikoma íbêqa arammá iyáné iyé.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁸ ániibo yemá maará-tiraaé: “uyátáraana-nako, emá aónaao. ketáámá tokóru-yakaa-puma kaayaqá matokáunatae.” téta tirááé. ániibo Ítuma yawéqma maará-tima-yimikaiye: “kínna kanaaráqiyé.” téna tiráiyé.

Ítuma Keqtêmani-yopaqa nunamummá kétéiyé.

³⁹ Ítuma máápaq kumá yaúbarena aati-aatimá mirá éwainiq umá Óribêti-anuraq uráiyé. ániibo wení iyápó-annama anaaé waqmé urááé. ⁴⁰ min-áúkápáq iréna Ítuma wení iyápó-annama maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá kétéiyana keráwáqá makáqma aónai-yataakoma keráwáqá íma makáqma aónáino.” téna tiráiyé. ⁴¹ mikáké Ítuma mirá-timatuwena wení iyápó-annama iyuwéna pááqyamma abákákáá uráiyé. mibáq araayutaúmmá aténa nunamummá téna maará-tiraiye. ⁴² “ketiboó, emmá akáinaama kemmá tíqa í-yátááqá káápubikema ketópake paábaq matuwaa. ááqibo ketí túyánámmá íma waréaq enaúyánámmá waraao.” téna Ítuma nunamupí tiráiyé. ⁴³ ániibo mórama Áánûqtunopake kaqtó-naqa kukéna Ítumma mamá akoqnáá umákaraiye. ⁴⁴ Ítuma áúnobaq maqma aónaimma ôriq umá ummaa yamágitana nunamummá akoqnáá umá kêtítana áúnobakemma imutigómá naegóráá nommá auména marabí kuqturáiyé.

⁴⁵ nunamummá timátuwena itó-uma wení iyápó-annama máápaq uráiyé. ániibo uréna aónaimma yemá yú waguráawana yimónaraiye. yeráwáqtí iyákoma ummaa yamágitataboata yúmá wagurááé. ⁴⁶ ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “nôraq itaráq keráwáqá túmá wagurááô? keráwáqá itó-urera keráwáqá makáqma aónai-yataakoma makáqma aónaiyaba Áánûqtukaq nunamummá tero.” téna Ítuma tiráiyé.

Yúqtaatima Ítumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápi makáiyé.

⁴⁷ Ítuma aamá kétena máitata taíbaq-wayukama Yúqtaatini anaaé irááé. min-náqá Yúqtaati wemá minná tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnábíkénápóana wemá Ítuni-amakaq iréna ámôqnanena uráiyé. ⁴⁸ miráimanibo Ítuma maará-tima-amikaiye: “Yúqtaatio, Waayúkagoni Áráaqa paá-ubi maré á/môqñane kéono?” téna Ítuma tiráiyé. ⁴⁹ iyápó-annama Ítute máqeo-kayukama mi-qtátááqá áaimma átama pááq íné immá aónatuweta maará-tiraaé: “uyátáraana-nako, tokóru-yakaa-purake maami-káyúkámá yíkamonunataabiyo?” téta tirááé. ⁵⁰ ániibo iyápó-annati aúkápíke móranakoma uyátárai-monoq-nakoni mayái-náqá ikákena ayáánurapake ááqa áaipike agáutukaimanibo ⁵¹ Ítuma minná aónatuwena maará-tiraiye: “ímira uwo.” téna tiráiyé. ániibo Ítuma min-nákóní aákaq ayáámma ánékuitana min-áárárákómá keqñáámmá íráqðniq uráiyé.

⁵² uyátárai-monoq-wayukayabagaraq anó-monoq-naupaq-kawaa-wayukayabagaraq anó-kayukayabagaraq iréta Ítumma yáqtorane o-káyúkáyábá Ítuma maará-tiraiye: “keráwáqá tokóru-yakaa-pugaraq yaákáráq umá mamé iréq kemmá otaan-áráq yákéikuto?” téna Ítuma tiráiyé. ⁵³ máqte-kanaama kemá keráwáqté anó-monoq-naupaq máqé uráunamanibo kemmá íma tînêkukaane. miráimanibo maamin-áwáátáqá minná keráwákaráq kumayuq-yátáákóní akoqnáágaraq pááq iyé.” téna Ítuma tiráiyé.

Pítaama téna 'kemá Ítumma íaonaraune' tiráiyé.

⁵⁴ Ítuma mirá-timatuwaitata yáqtoqma awíqmeta kóuraae. yemá Ítumma awíqmeta mú mikákáá anó-monoq-nakoni naaúpaq urááe. ániibo Pítaama anaaé waqména uréna nékaq ko máqe-uraiye. ⁵⁵ kurumá umá yáútúmakaapapoana naamátúpaq iramá agamaréta yaímma-wayukama máawana Pítaama mibáq ya máqe-uraiye. ⁵⁶ móra-inikoma aónaimma Pítaama iraráq máitana min-ínímmá mayái ínípóana Pítaamma káonena maará-tiraiye: “maa-nákógáráq Ítute máqe-uraiye.” téna tiráiyé. ⁵⁷ miráitana Pítaama ‘ímiye’ tiráiyé: “maan-íníko, kemá Ítumma íaonaraune.” téna tiráiyé. ⁵⁸ anaaékaqa pááqya-kanaama matáaena káqo-nakoma Pítaamma káonena maará-tiraiye: “egáráqá emá Ítun-annabikemone.” téna tiráiyé. miráitana Pítaama maará-tiraiye: “maan-náko, kemá ímiye.” téna tiráiyé. ⁵⁹ anaaékaqa pááqyamma aayáqtáá-kanaama yáwitana móra-nakoma akoqnáá-aimma téna maará-tiraiye: “árainé. maan-nákómá Ítute máqe-uraine. wemá Kááriribake-naqiye.” téna tiráiyé. ⁶⁰ ániibo Pítaama maará-tiraiye: “maan-náko, minnámó ténnama kemá íma káonaune.” téna Pítaama kétitana páátákáá kokórigoma áama tiráiyé. ⁶¹ ániibo uyátárai-naqa Ítuma waéqma Pítaamma aónaraiye. naayóbáqá wemá maará téna Pítaaqtaba tiráine. ‘minókáámmá kokórigoma áama íma tiráinaa kaumobáq té keqqtábá íaonaraune tinóne.’ tiráin-aimma Pítaama yauwéqma aúyánámmá ítaraiye. ⁶² ániibo Pítaama máápaq kumá yaúborena ibiqá ôriq umá yakáiyé.

yemá Ítumma wíráa kéumaketa ikákaae.

⁶³ Ítumma yáqtóráa-kayukama aábê-aimma kétimaketa ikákaae. ⁶⁴ yemá tabaráábenapo Ítuni aúrapí yawááq-umakareta maará téta ítama aónaraae: “emá amuné kutuwo. emmá náawa kéikamiyo?” téta tirááe. ⁶⁵ ókaraq-okaraq umá táí-aimma timá awááguraae.

káánítóre-wayukati yúrákaq Ítuni aamá ítama yaíkaae.

⁶⁶ aaqá utamákaitata Ítiráaeobake anó-kayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq uyátárai-monoq-wayukagaraq mórabí áikuteta yemá Ítumma awíqmeta yeqtí káánítóre-wayukaraq uréta maará-tiraae: ⁶⁷ “emá keqqtáá timá-timiyo. emá Metáiyabono?” téta Ítumma ítama aónaraae. ániibo Ítuma maará-tiraiye: “kemá keráwáqá timá tíménaqa íma ítama arutéq tirummá timínoe. ⁶⁸ ániibo kemá keráwákáq yaímma-aimma ítama aónaanaqa keráwáqá ketáaraqa íma yauwéqma tínoe. ⁶⁹ miráimanibo íbêkaraq anaaékakaraqa aati-aatimá Waayúkagoni Áráaqa máqten-akoqnaagaraqa Áánûqtuni ayáánurapaq maraq mániye.” téna Ítuma tiráiyé. ⁷⁰ máqtemma maará-tiraae: “miráitaa emá enamáárîq Áánûqtumma ánikowabono?” téta Ítumma ítama aónaraae. ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá mi kête. minná kemúne.” téna Ítuma tiráiyé. ⁷¹ ániibo yemá maará-tiraae: “ketáámá ókaraqa nóin-ainaq itánátaawaq kéuno? wenóyaupike min-áímmá titaqtaa áqa ítátuwaunataae.” téta tirááe.

23

Pááíratini aúrákaq Ítumma aamá ítama yaíkaae.

¹ miráitata máqtemma itó-uma ánateta Ítumma awíqmeta Pááíratikaq urááe. ² yemá áaimma átáma aamá ítama yainéta maará-tiraae: “ketáá

maan-náqá aónaunataama ke-ánná-wáyúkábímmá túyánátáá mamá táítawaa kéiyé. táákiti-moneqa Títaamma amíyábá aammá káutikaitaae. ániibo wenamááríq wetábá téna ‘kemá Metáiyama kínimune kétiye.’ téta tirááe. ³ ániibo Pááíratima Ítumma maará téna ítama aónaraiye: “emá Ítiráaeo-wayukati kíninabono?” téna tiráiyé. ániibo Ítuma maará téna yauwéqma timá ámikaiye: “emá enamááríq mi kéténe.” téna tiráiyé. ⁴ miráitana Pááíratima uyátárai-monoq-wayukagaraq aarawaamá maará-tima-yimikaiye: “maan-nákóni otaa-qtátááqá íma káonaune.” téna tiráiyé. ⁵ ááqibo yemá akoqnáá umá maará-tiraae: “wemá aarawaamá wataama kétima-yimitata Yúria-aukapaq-wayukama yaíkaa q uréta ááiqa urááe. Kááiri-aukapake áaimma átárena mirán-ááímmá tarôq umáena maa iráiyé.” téta tirááe.

yemá Érótimi aúrakaq Ítumma aamá ítama yaíkaae.

⁶ Pááíratima min-áímmá itáá ena maará téna yemá ítama aónaraiye: “maan-náqá Kááiribake-narabiyó?” téna Pááíratima tiráiyé. ⁷ ániibo Pááíratima Ítaraimma Ítuma min-áúkápáqá Érótima yabkáin-aukapakenapoana Ítumma timákáitana Érótinopaq uráiyé. mi-kánááráqá Érótima Yérútáárebaq máqe-uraine. ⁸ Érótima Ítumma aónatuwena amuqá ôriq umá kémarena naayóbáqá wemá Ítun áama ítátuwena ‘wemá aónanaae’ tiráine. Érótima téna Ítuqtaba móra awaaméq-yátááríq ínaq aónanaae tiráiyé. ⁹ miráitana Érótima máqte-qtataaqtaba Ítukaq ítama aónaraiye. miráimanibo Ítuma íma móra-aimma yauwéqma Érótimma timá ámikaiye. ¹⁰ uyátárai-monoq-wayukagaraq ámaan-aimma yirááti-wayukagaraq Ítuni amakaq ya itó-ureta akoqnáá umá Ítumma aamá timákaraae. ¹¹ ániibo Érótigaraq wení áái-q-i-wayukagaraq Ítumma mamá aábê-aimma timáketa ánnánaiq kéumaketa yemá móra íráqô-kaqtoma matéta Ítumma iyákátuweta Pááíratinopaq timákáawana yauwéqma uráiyé. ¹² naayóbáqá Érótima Pááíratite namuroíq urááyane. ániibo íbèqa maan-áwáátáqá min-nákámá aanábómá aúkááye.

Ítuma Pááíratini aúbáq itó-uraiye.

¹³ Pááíratima uyátárai-monoq-wayukama kawáá-wáyúkámá aarawaamá yááyaitata ya áíkutaee. ¹⁴ ániibo Pááíratima maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá maan-náqá ketôpaq awíqme iréq maará kéte ‘aarawaatí yúyánámmá mamá táíq kéiyé.’ kéte ániibo min-áíqtábá keráwáqtí túrakaq wemá ítama aónaraune. ániibo itáaro. keráwáqá aamá ítama yaináa-waigoni áaimma maami-nákópikémmá otaa-qtátááqá íma káonaune. ¹⁵ Érótigaraq miráuma otaa-qtátááqá íma aónaraiye. miráitana wemá ketôpaq timákáitana yauwéqma iráiyé. itáaro. maan-nákómá móra-yataariq íuraipoataa íma ikámma puyónúnataae. ¹⁶ miráinaq kemá tebúqa ámituweq timákáanana wíniye. ¹⁷ miráimanibo mórama maarán-ááímmá wáiyé. máqtemma kótámaki-aawaqa nai-kánááráqá Pááíratima móra ánnábike-naqa ayúbákainana kóiniye. ¹⁸ ániibo máqtemma aarawaagáráq yemá maará téta anókaq ááyama tirááe: “min-náqá ikámínana képuinaa Baráabatima ayúbákénana ketôpaqtaa yino.” téta ááyama tirááe. ¹⁹ Baráabatima móra-marukaq kámááni-wayukate ááiqa umátuwena móra-naqa ikámítana púitata ánná-naupaq ákáraane. ²⁰ ániibo Pááíratima ókaraq mi-káyúkámá aamá timá yimikaiye. wemá Ítumma ayúwáanana kóikaae tiráimanibo ²¹ yemá

maará téta ááyama tirááe: “kaapaq-yátáq ikámma aráápaa. kaapaq-yátáq ikámma aráápaa.” téta ókaraq-okaraq umá tirááe. ²² áñibo kaumobáq Pááíratima tímá yímikaiye: “nôraq inábiyo? maamin-nákómá nóin-otaanaq kutáyô? mórama otaa-qtátááqá wepímmá íma káonaunaboataa íma ikámma puyónúnatae. miráinaq kemá tebûqa ámítuweq ayúwáanana kóiniye.” téna Pááíratima tiráiyé. ²³ miráimanibo yemá uyátá-maqma akoqnáá anókaq ááyama téta ‘kaapaq-yátáq ikámma íyakaao.’ tirááe. áñibo yeqtí yágoma Pááíratin áama uyátáraiye. ²⁴ miráitana Pááíratima aamá ókaraq íma téna yeráwáqá teníq uráiyé. ²⁵ min-nákómá kámááni-wayukate ááiqa umátuwena móra-naqa ikámítana púitata ánnáma ámíkaa-naqa yawwéqma awiránáae téta aarawaamá tewana Pááíratima ayúwáitana yetôpaq uráiyé. áñibo aarawaatí yúyánámmá waréna Pááíratima Ítumma yeqtí iyáápi makáiyé.

kaapaq-yátáq Ítumma ikámma ítaae.

²⁶ yemá Ítumma awíqmeta kówana móra-naqa Tááímonimma Tairínibake-naqa yáqtokaamma min-nákómá íbêq wení naaópake iréna anó-marupaq wínéna kéitata yemá min-nákóní ábûkaq kaapaq-yámá abákáawana aqména Ítuni anaaé waqmé uráiyé.

²⁷ taíbaq-wayukama Ítuni anaaé waqmé kéowata taíbaq-noinimma ibiqá kéyareta yiruqtabá umákaraae. ²⁸ miráitana Ítuma waeréna maará-timayimikaiye: “keráwáqá Yérútáábake-noinine. keráwáqá keqtábámá ibiqá íma yáráaro. paá keráwáqtabábi keráwáqtí iyápóyaba ibiqá yáráaro. ²⁹ itáaro. anaaékaqa mi-kánáámá páaq ínatama keráwáqtí iyápóyaba ibiqá yaráiya-kanaaraqa maará tínoe.

‘aaramá íma kanaaráq iyápóma ákáráiyamma anaamoq-nóinímmá iyápóma náamma ímo kámiya-noinimma yemá yimuqá maránóe tiráine.’

³⁰ mi-kánááráqá anugóqtábá maará tínoe. ‘keráwáqá kítímera tímûraataa yama yawááq oro’ tínoe. áñibo páaqyan-anugoqtaba maará-tínoe. ‘keráwáqá keqtáá yawááq oro.’ tínoe. ³¹ íbêqa kemá íráqô-tagoma anommá wáinna-yagoqtabama mirá éqa keráwáqá aayámmá kamáguraina-yagoqtabama anaaékaqa náaraq ínô?” téna Ítuma mirá-tiraiye.

³² yemá káqo-nakaratagaraq otaamá kuyóyanakaboata yiwíqmeta urááe. mi-kááyáq-nákárátágáráq Ítukaraq mórabi yíkamineta urááe. ³³ yemá móra-marukaq uráámanibo mi-márúkóní áwíqa aqnón-ayaaqtaapare. mi-márúkákq Ítumma ikámma kaapaq-yátáq íyakaarae. áñibo yemá otaanákárátágáráq yíkamma kaapaq-yátáq ítaae. móra-waigomma Ítuni ayáánurapaq ikámma iyéta káqomma ayáánepaq ikámma íyaketa urááe.

³⁴ áñibo Ítuma maará-tiraiye: “ketiboó, emá yeqtí kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwé awikátuwaa. maami-qtátááríq o-wáígóní áaimma yemá íaonaraae.” téna Ítuma tiráiyé. áñibo yemá aábêma yaréta Ítuni unáákáqtóma yáátáá urááe. ³⁵ aarawaamá itó-uma máeta karáqtuwe máqe-uraae. áñibo kawáá-wáyúkámá Ítumma akáyáámmá tímáketa maará-tiraae: “wemá káqo-kayukama yíwáqnaa éwaimanibo wemá Metáiyamo máenama kanaaráq wemá wenamááríq áwáqnaa íno.” téta tiraae. ³⁶ ááiqa-i-wayukagaraq Ítumma aábê-aimma tímákaraae. yemá waaqókákq iréta ikaaqa-wááení-nómmá amínéta ³⁷ maará-tiraae: “árimma emá Ítiráaeo-wayukati anó-kinimma

máema kanaaráq enamááriq áwáqnaa uwo.” téta tirááe. ³⁸ aqñókáq agamáráa-waigoma maará-tiraiye: “maan-náqá Ítiráaeo-wayukati anómma yabíkái-nare.”

³⁹ mi-kááyáq-nákámô yíkamma ímaraa-nakaratabike móra-nakoma maará téna Ítumma áyoqa atáiyé: “Metáiyawabono? kanaaráq emá enamááriq áwáqnaa kée kekárátágáráq tíwáqnaa uwo.” téna tiráiyé. ⁴⁰ miráitana káqomma móra-nakoma min-áímmá ítátuwena maará téna awááguráiyé: “emá wetê mórai q umá ummaa-yátááq kémayaane. emá Áánûqtuni áaqa íya kéikatenó? ⁴¹ kerátátí anónnáma ummaatamá mayauyé. miráimanibo maan-nákómá Ítuma otaa-qtátááriq íuráiyé.” téna tiráiyé. ⁴² min-nákómá keqñáámmá Ítumma timá ámikáiyé: “Ítuo, anaaékaqa emá anó-kinimmo auréma mi-kánáaráq emá keqtábá aúyánámmá itaao.” téna tiráiyé. ⁴³ ániibo Ítuma yauwéqma timá ámikáiyé: “kemá áraimma kétimamune. íbêqa emá Áánûqtuma yabíbái-marupaqa ketimakaq mánone.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma pukuráiyé.

⁴⁴ íbêqa aabaúgómá aúkámakaa kéitana aabaúmá pékitana máqte-marabaqa kumayuqá aúqma wáqe-itana aabaúgómá kaumoráq kumáwéna énáikariq uráiyé. ⁴⁵ ániibo Áánûqtunopaqa aammá aúmareta oqtaráq anó-tabaraabema anó-monoq-naupaq abíkúmaraamma aúkápíke yakáqma kaayaq-átóiq uráiyé. ⁴⁶ ániibo Ítuma anókaq maará téna ááyama tiráiyé: “ketiboó, kemá ketí taama enayáápi kémaraune.” kétena Ítuma pukáiyé. ⁴⁷ ááiq-i-wayukati kawáá-nákómá mi-qtátááq páaq immá aónawaena Áánûqtuni áwíqa múte yauyéna maará-tiraiye: “árainé. maan-náqá arupú-nare.” téna tiráiyé. ⁴⁸ máqte-kayukama yagutéta omáqá aónémáa-kayukama mi-qtátááq páaq immá aónatuweta yiruqtábá kéeta yaákaq keyabiteta naaúpaq kóuráae. ⁴⁹ máqtemma Ítuni aanábó-wáyúkágáráq yaímma-noinimma Kááribake iréta Ítuni anaaé waqmé ye-nóinikáráq yemá nékaq ya itó-uma máeta máqte-qtataaqa páaq immá aónaraae.

yemá Ítuni aráaq-auma óqtakoni muríanóbáq makááe.

⁵⁰ móra-naqa máqe-uraimma áwíqa Yótêbie. wemá Ítiráaeo-wayukati móra-maruqa Aarimaatéabake-nare. wemá íraqómma arupú-napoana káánítóre-naqiye. ⁵¹ miráitana wemá káqo-kaanitóre-wayukati yúyánámmá íma warénamanibo Áánûqtuma yabíkái-kanaama awé éwaine. ⁵² miráitana min-nákómá Pááíratíkaq uréna Ítuni aráaq-auma mayáníqtaba ítama aónaraiye. ⁵³ miráitana min-nákómá aráaq-auma maména kukéna wayátábáráábénápó múqmútuwena móra-oqta-murianobaqa mó-utamakaraiye. mi-muríanóbáq anmón-oqtamma kubaútuweta tarôq urááe. ániibo naayóbáq móra-naqa íma uqtamááraapine. ⁵⁴ minnáma aokaq-kánáágóní kótámaki-aawaqa yokaa kéiyana Tabaatimá páaq inéna uráiyé.

⁵⁵ Kááribake iréta Ítute ye-nóinímmá yemá Yótêbimma anaaé waqmé uréta mi-muríanóbáq aónaraae. ániibo Yótêbima náaraq umáwaq Ítuni aráaq-auma uqtamákaníyo téta minnágaraq ko aónaraae. ⁵⁶ yemá aónatuweta yeqtí-naopaq yauwéqma kóureta átê-akuqa i-mátáwémmá Ítuni aráaq-auraq pérakaneta mamá yokaa urááe. ániibo ámáan-aikoma tiráiniq umá Tabaatiráq paá aagarááe.

24

Îtuma yauwéqma pukáipike itó-uraiye.

¹ Tótaaraqa nokáapaq yaúbatuweta aaranaammá Îtumma uqtamákaraa-murianobaqa urááe. yemá áqnaabaqa átê-akuqa i-mátáwémmá yokaa umaráapoata maméta urááe. ² yemá aónaamma óqtamma muriákóní ótaq aúyaqmaraan-oqtamma paábaq aukátukaae. ³ ániibo yemá mi-múriánóbáqá kumábéketa aónaamanibo uyátárai-naqa Îtuni arááq-auma íaonaraae. ⁴ yemá minnáyaba taíbaq-yuyanamma kéitaawana páátákáá kaayaq-nákórátá yimakaq itó-uraayamma yeqtí unáákáqtórakemma aakáá kamá tágaraiye. ⁵ mi-nóinímmá ikatîq éta awaúteta yúramma marabí aónarae. miráitata mi-kááyáq-nákórátá maará-tima-yimikaaye: “pukáa-kayukati aukáapimma nôraq itaráq paá mái-naoqtaba abáá kéoo? ⁶ wemá maakáqá íma máibo wemá yauwéqma itó-umaguraiye. naayóbáqá Îtuma Kááiribaq máena keráwáqá timá tímikain-aimma túyánámmá itáaro. ⁷ wemá téna ‘yemá Waayúkagoni Áráaqa kúmiq-wayukati iyáápi mamá yikaíyata yemá ikámma kaapaq-yátáq ímaraiyana kaumo-kánáámá ánatainanama itó-iniye.’ tiráine.” téta tirááye. ⁸ naayóbáqá Îtuma mirá-tiraipoata yúyánámmá ítátuweta ⁹ yemá muriánóbáké yuwéta yauwéqma kóuraae. ániibo mi-qtátááqá aónatuwe yeqtábámá tiyááka umá títaupake móra-iyapo-annagaraq yaímma paá-wayukagaraq mó-tima-yimikaae. ¹⁰ Maríaa Mááatarini Yóánaama Maríaama Yêmitimma anóama min-nóinímmá yemá máqe-uraae. min-nóiníkaráq káqo-noinimma yetê máqeokake yemá Îtuma awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama mó-tima-yimikaae. ¹¹ miráitata Îtuma awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama téta paá aaramá uwáá-aimma kéte tiráámanibo min-áíqtábámá íma itáíq-itaiq umá yirummá yímikaae. ¹² miráitanamanibo Pítaama itó-uma muriánóbáqá aónanena uyaaténa uréna ko awaútena kúreq umá aónaimma paá tabaráábe-waqtoma múqmúyakaama wáqe-uraiye. ániibo Pítaama yauwéqma naaúpaq ko máena minnáyaba taíbaq-auyanamma ítaraiye.

kaayaq-nákórátá Eméati-apaq Îtumma aónaraaye.

¹³ mi táoq yeqtí aukáapike kaayaq-nákórátá maréta móra pááqyamaruqa Eméati urááye. min-ákómá Yérútáárebaqa yuwéna Eméatibaq uráimma ayáqtááqá (11 km) ayátáákakaane. ¹⁴ yenákámá kéweta aapaqá mi-qtátááqô pááq iqtábá téite umáeta urááye. ¹⁵ yenákámá aapaq kéweta wenita-wenita utéta kéoyana Îtuma wenamááriq yimakaq íréna yenákátê yagaroqtamá uráíye. ¹⁶ miráimanibo Îtue téta yenákámá kanaarác íaonaraaye. ¹⁷ ániibo Îtuma min-nákámá maará-tima-yimikaiye: “kenákámá nói-qtataaqtabawaq aamá téite umáekawaq aapaqá kéoyo?” téna ítama aónaraiye. Îtuma mirá-timatuwaitata min-nákórátátí íyakoma ummaa yamágitana yóikoma waemmá amáguraiye. ¹⁸ ániibo móranakoni áwíqá Kariópaatie. wemá yauwéqma maará-tiraiye: “taíbaqa ópaken-opake-kayukama Yérútáárebaqa máamanibo emá enamáa maami-qtátááqá Yérútáárebaq íbêqa pááq i-qtátááqá íyaq aónaraano?” téna tiráíye. ¹⁹ mirá-timatuwaitana Îtuma maará téna min-nákámá ítama aónaraiye: “nói-qtataarabiyo?” téna titata yenákámá maará-tima-amikaaye: “mi-qtátááqá Îtuma Náátárêtibake-nakokaq pááq uráíye. wemá Áánûqtuni

amunénápóana wemá Áánûqtuni aúrakarabi aarawaatí yúrikaqa akoqnáá-aimma tiréna akoqnáá-mayaima maténa kéiyé. ²⁰ ániibo ketáái uyátárai-monoq-wayukawabi anó-kawaa-wayukama yemá kámááni-wayukati iyáápi mamá ákáraae. ániibo kámááni-wayukama ikámôwana púitata yemá kaapaq-yátáq níri amá íyakaraae. ²¹ miráimanibo naayóbáqá maará téqtaa tiruqtáá ámikaunae. wemá maamin-nákómá yauwéqma Ítiráaeo-wayukama tiwiránénataa tiráine. ániibo móra-aikaraq wáiyé. máqtemma mi-qtátááqá pááq urái-waigoma minná íbêqa kaumo-kánáaráqá pááq kéiyé. ²² ániibo íbêqa keqtaábiké yaímma-noinimma Ítuni anaaé waráa-noinimma yaímma-aimma timá tíméwataa iyánáaq kéunataae. aabáyaanapimma nokáapaq yaúbatuweta muriánóbáqá uréta ²³ Ítuni arááq-auma íaonaraae. ániibo yemá yauwéqma iréta maará-tiraae: “ketáá yaímma Áánûqtunopake kaqtó-wayukama yimónáunataa kaqtó-wayukama maará-tiraae. ‘Ítuma paá máiyé tiráae.’ téta tirááye. ²⁴ ániibo keqtaábiké yaímma-wayukama muriánóbáqá uréta aónaamma aaramô teníq umá paá wáqtôma aónaraae. yemá wemmá Ítumma íaonaraae.” téta tirááye.

²⁵ ániibo Ítuma maará téna min-nákámá timá yímikaiye: “kenákámá íma túyánámmá kéitaaye. naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá máqten-aimma tiráa-waigomma tirummá amiyábámá kenákátí tiyakoma yaákayaaka kéiyé. ²⁶ minná yauwéqma tiwiráí-náqá Metáiyama áqnáabaqa áíqa í-yátááqá maména anaaékaqa wení tágama-yataaqa mayáníqtabama íyaq kenákámá ítaraayo?” téna Ítuma tiráiyé. ²⁷ mikáké áaimma átárena Mótetini watáagaraq yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkátí watáama Ítuma timá yímikaiye. máqtemma agamatá-kánnáágómá wemá Ítuqtaba tiráimma máqtepaq áaimma timá yímikaiye.

²⁸ óya-marupaq mi-káúmómá uráámanibo Ítuma miráuma abákákáá wínéna uráiyé. ²⁹ miráitata kaayaq-nákámá Ítumma timá yáqtoreta maará-tiraae: “emá kerátátê mááo. aabaúmá kumáberane ipóana pááqyakaabi aaqá enániye.” téta tirááye. ³⁰ anaaékaqa aáwaqa nánéta owana Ítuma yenákátê maraq máqe-uráiyé. ániibo Ítuma yammá maténa Áánûqtukaq ‘tíkáiyé’ timátuwena mapámma min-nákámá yímikaiye. ³¹ Ítuma mirá-umatuwaitana min-nákátí yúrakoma tágamagitata Ítumma aónaraaye. ániibo Ítuma páátákáá aúyokena náakarabi kóitata min-nákámá íaonaraaye. ³² ániibo maará-tiraae: “kerátámá aapaq kéyuyana wemá watáama kétimatinenarata agamatá-kánnáábikén-áimma áaimma titaka kétauyana kerátái tiyakoratama íraqóniq uráiyé.” téta tirááye.

³³ mirá-timatuweta é mi táoq itó-uma Yérútáárebaq urááye. ániibo yenákámá tiyááka umá títaupake móra-iyapo-annagaraq yaímma yeqtí aanábó-wáyúkágáráq áíkuma máawata yimónaraaye. ³⁴ mi-káyúkámá maará-tima-yimikaae: “áraine. uyátárai-nakoma yauwéqma itó-umaguráiyé. Tááímonima wemmá aónatukaiye.” téta timá yímikaae. ³⁵ miráitata min-nákámá máqte-qtataaqa aapaqó pááq itata aónááya-waigoni watáama téta wemá Ítuma yammá kítima yímitata kéneta mikáké wemmá aónááyan-aimma tirááye.

iyápó-annama Ítumma aónaraae.

36 yemá min-áímmá kèteta máawana Ítuma yeqtí aúkáapi itó-uraiye.
 37 miráitata yemá iyánáaq umáreta waátáwaq káonaunaa téta ikatíq urááe.
 38 ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá nôraq itarâq kégarateo? keráwáqá nôraq itarâq kaumo kááyaq-tuyanamma kéitaa? 39 keráwáqá tiyáánaa títauqa aónaaro. kemá Ítuma máune. tiyááma yuwaíyana ina q maqmá aónaaro. kemmá túwaa tiyáátamma wáiniq umá waátágomma áúwaa ayáátamma íma wániye.” 40 Ítuma mirá-timatuwena ayáánaa aíttauqa níri-abuma yiráátiraiye. 41 yemá ‘árainé’ téta yimuqá kémaretamanio yirummá íma améta yemá netuq-yúyánámmá kéitaawana Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá yaímma-aawaqa maakáqá makááô?” téna ítama yimónaraiye. 42 ániibo yemá noyááqa agamáráamma áméwana 43 Ítuma minóyááqá mamá naitata mikáq aónaraae.

44 ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “kemá naayóbáq keráwáqtê máeq keráwáqá timá tímíqma ánatarauae. naayóbáqá Mótetini ámáan-aipinabi yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkátí agamatá-kánnáábímá Tébitigaraqa keqtábá tiráama minná máqten-aimmo tiráa-waigoma arammá iyaíno.” téna Ítuma tiráiyé. 45 ániibo Ítuma iyápó-annati yúyánámmá mamá tágamayikaitata yemá Áánûqtuni agamatán-áúbámá yoráuma aónaraae. 46 ókaraq Ítuma maará-tima-yimikaiye: “Áánûqtuni watáama agamatá kánnáágómá maará-tiráiyé. ‘Metáiyama yauwéqma yiwirái-nákómá aíqa í-yátááqá mayéna pukáinabike kaumo-kánáárâqá yauwéqma itó-iniye.’ 47 ániibo áwíqtabama máqten-anna-wayukabi kétiyata yemá yirummá waeraíyana Áánûqtuma yeqtí kúmiq-yataaqa mamá paábaq matuwéna awikamáyikaniye. maamin-áímmá Yérútáárebake áaimma átáma téraq 48 keráwáqá aónaraa-qtataaqtabama min-áímmá timá yiméro. 49 ítáaro. naayóbáqá ketibomá Áánûqtuma akoqnáá umá tiráí-qtataaqa keráwákáq kenamáárîq timákáanana kumíniye. ááqibo keráwáqá mi-márúkáq máiyana Áánûqtuni akoqnáágoma keráwáqtôpaq kumíno.” téna Ítuma tiráiyé.

Áánûqtuma Ítumma awíqmena wení márûpaq utáiyé.

50 Ítuma wení iyápó-annama yiwíqmena Bêqtanibaq uráiyé. wení ayáámma múte yaútena wení iyápó-annaraq waaroqá yimikaiye. 51 wemá Ítuma waaroqá keyimitana Áánûqtuma Ítumma awíqmena wení márûpaq utáiyé. 52 miráitata yemá Yérútáárebaq yauwéqma uréta yimuqá makááe. 53 ániibo taíbaq-kanaama yemá anó-monoq-naupaq máeta Áánûqtuni áwíqa múte yaútaae.

Yóáane

Aagómá máiye.

¹ maramá tarôq íma urái-tupaama Aagómá mi-kánááráqá máqe-uraitana
Aagómá Áánûqtute maa-kááyáqá máqe-uraaye.

² Aagómá Áánûqtugaraq máqe-uraayana Aagómá Áánûqtuma mimórámá
máqe-uraiye.

maramá tarôq íma urái-kanaama

³ Aanapó máqte-qtataqa abarokáq aúkáiye.

wenamááríq máqte-qtataqa abarokáq íaukaiye.

⁴ Aagómá áyaqnobake wemá kéqokeq-wamma aúwaraimma yímikaiye.

miráipoata paá mááe.

kéqokeq-karui-yataqa tarôq uráiye.

miráipoana paá wáiye.

Aagómá wenáyaqnoabaqa aúwaraimma wáqe-uraitana min-áúwáraímmá
waayúkagoni arunóbáqá ómmá tágama wáqe-uraiye.

⁵ maan-ómmá kumayupí tágagiye.

kumayupí tágagitana maan-ómmá mú mikákáá akoqnáá-kumayuqa wáiye.

⁶ Áánûqtu móra-nakoma timákáraitana tágai-yataaqtaba timá yímikaiye.

Áánûqtuni watáá-wataa-naqa wemá máqe-uraiye. maa-nákónáwîqa Yóáane

téta áyaraae. ⁷ maan-nákómá tágai-nakoqtabama timá-yiminena iráíye.

iráitata wenáarake máqte-kayukama yirummá aminoe. ááqibo maamin-

áítábá iráíye. ⁸ Yóáane tágainaqa wemá íma máíye. paá tágagi-aimma

mamá iráíye. ⁹ árai-tagainaqa mararáq yínana máqte-kayukaraqa tágaginiye.

maannáyaba Áánûqtuni áraimma tágai-yataaqtaba téna tiráíye.

¹⁰ mararáqá Aagómá máqe-uraitana Aanapó maramá Áánûqtu tarôq
uráimma aarawaamá Aamá kéiteta íma ítaraae.

¹¹ Aagómá wení waayúkaraq iráimma mi-káyúká weqtábámá íawikaae.

¹² miráimanibo yaímma óq-wayuka weqtábámá keyíkainata

Áánûqtu yemmá náápaamma yímikaitata wení iyápó aúkáae.

maan-iyápó-ánnámá Áánûqtuni wenáwîkaq kéitaae. ¹³ yeráwáqá

maqíkaraimma naerákén-iyápóráá íma ákáraimibo Áánûqtu maqíkaraiye.

waayúkati yimuq-yatááqnápó íma ákáraimibo Áánûqtu maqíkaraiye.

aarawaabíké íma marákáraitana Áánûqtu wenamááríq wení iyápó-annama

maqíkaraiye.

¹⁴ Aagómá waékáimiye.

Aagómá aúma wemá pááq uráiye.

mararáq kukéna watáíye.

ketááráqá kukéna watáíye.

mirái-nakoma wení tágama-yataqa Yóáane netuqyaa-káyúkágáráq
aónaraae.

Áánûqtuni kímora ánikoni tágama-yataqa aónaraae.

Aagómá aúgaraq-naqa wení tágama-yataqa aboánôpake akoqnáá matáíye.

maaminná tágama-yataqa kaayoné-í-yátááqá ógikaima ôriq umá

wáitana ááqibo maami-káayóné-í-yátááqá aati-aatimá paá wáiye.

¹⁵ Yóáane wetábá mirá téna wenáá-wenaa tiráíye: “Aagómá aúgaraq

yínítabama mirá téq kemá Yóáane timá tímikaune. Aagómá naayóbágá

máqe-uraimma maramá tarôq íma urái-kanaama máqe-uraiye. miráipoaq wenáaimma yaaguyaqmé kéyune. ááqibo íbêq-kanaayataba Aagómá aúgaraq-naqa tinaaépaq kéinnama aanibo tágagiyabama min-náqá tinaaépaq íma kéiye. tágagiyabama uyátárai-naqa ketúbáqá máiye.” téna Yóáane tiráiyé.

¹⁶ min-áúgáráq-náqá

arunábáqá kaayoné-yátááqá ógikaiye.

kaayoné-yátááqá ógikaipike ketáá matáunatae.

ayúgutaipike ketáá matáunatae.

wení kaayoné-yátááqá ókaraq-okaraq umá ketáá kétémitae.

naayón-ámáán-áímmá yuwéna Áánûqtuma aúgen-amaan-aimma timá waéqma akoqnáá uráiyé.

¹⁷ Áánûqtuma Móteti aammá aúmakain-aikaraa aammá yawítíqtukain-aikaraqa ámikaitana káqo-qtataaqa kaayoné umá aati-aatimá wái-yataaqa Ítuma mamé iráiyé. ¹⁸ móra-nakoma Áánûqtuma íma aónéwaimiye. Áánûqtu wemá wenamá wení áanikoma máiye. wenamá kímora áanikoma ákáin-iyapoma aati-aatimá amakaq máitana áanikoma wenaboáqtábámá paá tiráátiraiye.

Yóáane nommá perái-nákómá nóinabi timá yímikaiye.

¹⁹ aanibo Yóáanenopaqa anó-monoq-wayukama Aríbaeti-annagaraq Yérútáäre-wayukama timáyíkaraae. Yérútáärebake yaímma-wayukati yíwíqa Aríbaeti-annama monoq-káwáá-wáyúkámá máqe-uraae. Yóáanenopaqa kukéta ítama aónaraae: “emá náawabono?” téta tirááe. ²⁰ Yóáane wemá paá tiráiyé: “kemá Metáíya íma máune.” téna tiráiyé. ²¹ móragaraq Aríbaeti-annama Yérútáärebake ítama aónaraae: “ááqibo emá paá náawabono? Irááíya máano?” téta ítaraae. Yóáane tiráiyé: “ímiye” tiráiyé. Aríbaeti-annama móragaraq ítama aónaraae: “emá Áánûqtuni amuné-náqá máano?” téta ítaraae. Yóáane timá yímikaiye: “aaqáo” tiráiyé. ²² Aríbaeti-annama ááqaanibo ítama aónaraae: “timá timiyo! é náawabono? timá tímíntataa ketáá tímátíkaa-kayukata mó timá-yimenunatae. etábámá enamááriq nóinae kéteno?” téta ítama aónaraae. ²³ wé Yóáane wetábá téna Áítáíyani watáama yauwéqma timá yímikaiye: “kemá paá aagómá kaqmáápaqa máune. ketáagoma pááqya-kanaama abarokáq ketaayaiye. uyátárai-nakoni aammá kaqmáápaqa mó tarôq orol! min-ánón-áímmá arupú orol!” mirá téna timá yímikaiye ²⁴ Pérti-wayukayopake óq-wayukama írétá móragaraq ítama aónaraae: ²⁵ “emá tirááne ‘kemá Metáíya íma máune. íma Írááíya máune. íma Áánûqtuni amuné-náqá máune.’ té emá timá tímíkaanatae. ááqibo nôraq itaaq nommá kébeqyikaano?” tewana ²⁶ Yóáane timá yímikaiye: “paá nokáráqá kébeqyikaune. maa taíbaq-wayukati aúkáapimma móra-naqa máitata yeráwáqá íma ítaraamanibo wemá ²⁷ uyátárai-nakoma tinaaépaqa kéitaq ketí mú mikáq-náqá kemá wení maqné-náqá maqnégánópópaqa wení aítuq-anaan-annama íma kanaaráq uwaénúnamiye.” téna Yóáane Bétanibaqa timá yímikaiye. ²⁸ miráuraitana Yótaa-non-abapaqa mikáqá Yóáane nommá péqyikewaipaqa pááq uráiyé.

Áánûqtuni tipi-típi-araaqa

²⁹ miráuma aabáyaama Yóáanen-opaqa Ítuma kéitana Yóáane Ítumma aónarena maará téna abarokáq tiráiyé: “aónaoro! maannáma Áánûqtuni tipi-típi áráakaa-naqa máiye. wemá maa-marábí-kúmíq-yátááqá kebó-yátáákáráq mamá matuwánéna kukáiyé.” ³⁰ wetábámá keráwáqá

timá tímikaune: “tinaaépaq uyátárai-nakoma kéitana ketí mú mikáq-náqá kemá naayóbáqá páaq uráune wemá máqe-urainana miráipoana wemmá yaaguyaqmá kéyune.” téna Yóáane tiráiyé. ³¹ Yóáane óqa tiráiyé: “áqnáabaqa kemá kenamááriqa íaonaraune.wemá náawabiyo? nóiqtaba kemá iráúnábô? nommá má kébeqyikaunaboata ááqibo miráuma Ítiráaeo-wayukama wemmá aónanoé. ³² Yóáane ókaraq tiráiyé: “kemá Áánûqtuni Aágoma kégumita aónaraune máaraa kukéna Aágoma wekáqá ku máqe-uráiyé. ³³ aanibo kemá kenamááriqa wemmá íma Ítaraunamanibo kemô nokáráqá péqyikao téna timátíkái-nakoma mémá-kánáábímá timá tímikaiye. ‘emá aónenanamo Áánûqtuni Aágoma kumínama móra-nakoni aúraqa ku máinama anaaékaqa min-nákómá Áánûqtuni Aágogaraqa pérakaniye.’ tena ³⁴ kemá kenamááriq aónareq tiráune. ‘min-náqá Áánûqtuni mú mikákáá-náqá máiyé.’” téna Yóáane tiráiyé.

Ítuma weni áqnáae-noiyapoma

³⁵ aabáyaama Yóáane wenanaae warááya-nakarata maéta ³⁶ áánibo Ítuma paá ureíre kéitata aónaraae. Yóáane abarokáq tiráiyé: “aónaakao! maannáma Áánûqtuni tipi-típi-araare.” téna tiráiyé. ³⁷ kaayaq-nákórátá yegárágá Ítaarayapoata Ítumma anaaé ³⁸ waqmé kéoyana Ítuma waéqma yimónaraaye. maa-kááyáqá Ítuma ítama aónaraiye: “kenákámá nóiqtaba abáá kéoyo?” téna yenáka timá yímikaiye. aanibo yenáka tiráiyé: “Aráábaeo, náakaraq kéwaeno? teta (Aráábae wenáaimma yirááti-naqa máiyé.) ³⁹ Ítuma tiráiyé: “keté iréka yaónaakao!” téna tiráiyé. miráimanibo yenáka iréta Ítugaraqa mi-nókáámá máqe-uraaye aabaúmá énaikaqa waaqókáqá kaayaqté-kaayaqté (4.00 kiroki) inéna uráiyé. ⁴⁰ yenákábíké móra-nakoma wemá Yóáane Ítaraipoana Ítuma anaaéma wakáiyé wenáwíre Áánaru Tááímoni Pítáa wenábâkoe. ⁴¹ Áánaru páátákáá awaaómmá Tááímoni ko aónatuwena timá ámikaiye téna “Metálya kerátámá aónarauye” (Metálya wenáaimma Áánûqtunopake mú mikákáá mái-naqa). ⁴² Tááímoni Áánaru áwíqmena Ítukaqa uráiyé. Ítuma wemmá aónarena tiráiyé: “emá Tááímonio, Yóáanen áaniko, ení aúgen-awíqa Tépati wániye.” téna tiráiyé. ááqibo paá Pítáa min-áwíqá ááyanunatae. Tépati wenáaimma “óqtamma” wáiyé. ⁴³ aabáyaama Káárirí-marupaqa Ítuma uínéna kéena kóuráiyé. Píripima aónarena timá ámikaiye: “ketinaae waraaol!” ⁴⁴ Píripí Beqtáirapake kéiyé. mimórá-márúkáqá Áánaruyaa Pítáa yeqtí márúkare. ⁴⁵ anaaékaq Píripí Nataániomma aónarena timá ámikaiye: “móra-nakoma Móteti Áánûqtuni amuné-nákáráq naayóbáq wetábá agatáae mimórá-nákómá aónaraunatae. wemá Ítuma Yótêbi weni áanikoma Náátárêtibake máiyé.” Píripí téna tiráiyé. ⁴⁶ Nataáanio íkéitamma maará wemá tiráiyé: “Náátárêtibakenabiyo? aaqáol! mikáké íráqô-qtataaqa paá íma kéimiye.” téna tiráiyé. Píripí timá ámikaiye: “enamááriq iré aónaao!” téna tiráiyé. ⁴⁷ Ítunopáqa Nataáanio kéena Ítuma káonaiye.wemmá káonena Ítuma abarokáqá tiráiyé: “aónaaro! maan-nákómá Ítiráaeobake-nakoma máena weni agaemá íma wáiyé.” téna Ítuma Nataáanioqtabama mirá-tiraiye. ⁴⁸ Nataáanio ítama aónaraiye: “ketábámá náaraq umá ketí áaimma Ítaraano?” téna tiráiyé. ááqibo Ítuma tiráiyé: “Píripí emmá íma ááyaraitaq yaa áménaapaqa máanaq túyánápi aónaraunamiye.” téna tiráiyé. (mi-tágón-áwíqa “píki”). ⁴⁹ aanibo Nataáanio

timá ámikena: “Aráábaeo, emá Áánûqtuni áanikoma máane. Ítiráeomaraqa máqte-qtataakaqa anómma máane.” kétena tiráiyē. ⁵⁰ Ítuma yauwêqma tiráiyē: “emá píki yaa áménaapaqa máanaqa aónaraune maará téqo túnna minnáyabama kétima-timeno? múte anó-qtataqa anaaékaq ôriq umá aónanoē.” Ítuma mirá téna ⁵¹ óq-aimma tiráiyē: “árainē. keráwáqá abaayámmá yawákínaqa abo Áánûqtuni márûpake wení kaqtó-wayukama wíyokakaa-kama taígani mú mikáq-náqá Waayúkagon-Araakaq wenôpaqa kuké ute íyaq aónanoē.” téna tiráiyē.

2

Ítuni áqnáaen-awaameqa

¹ kaumo-yúpáamá ánatagitata móra-innima iyakánéta Kááririmarukaq kéoe. páaqya márûkon-awíqa Kéinabare. Ítuma wenanóama mibáq máqeuraiyē. ² Ítuma wení iyápó-annagaraqa min-íníkoní waayúkagaraq awaikóní waayúkagaraqa yáayaawata ya aónaraae. ³ wááéni-nomma ánatana itana Ítuma anóama timá ámikaiyē: “wááéni-nomma ánataguraiyē.” wenanóama titana ⁴ Ítuma yauwêqma tiráiyē: “aaragô! etábámá ketábámá nóinabiyo? ketí kanaamá íma páaq uráiyē.” téna tiráiyē. ⁵⁻⁶ wenanóama aáwaqa mamé kéye-kayukama maará téna timá yímikaiyē: “timá-timinaiqa-oro!” téna Ítuqtabama tiráiyē. abapaké móra óqta-tawema wáqe-uraaē. Ítiráeowayukati nommá perai-ámmá yawítítukain-aiqtabama miráipoana min-óqtátáwémá mibáq wáqe-uraaē. móra-mora óqta-tawebima mórai-morai umá waaqókákáa kaayaqté-kaayaqte káápaa-tawebima yaqmá ógiqma wáiyē (113 aríta). ⁷ Ítuma tiráiyē: “mirá-oro! mi-táwérápí nommá yábóro!” wemá téna tiráiyē. aáwaqa mamé kéye-kayukama nommá yaqmá ógiqma ótaqa makááē. ⁸ Ítuma óq-aimma tiráiyē: “íbêqa yaímma yaqmá aáwakaq-kawaa-naqa mó ámêro!” téna titana mirá-uraaē. ⁹ aáwakaq-kawaa-nakoma wemá namá aónaraitana naréna wááeni-none téna ítaraiyē. ááqibo náakakenabiyo téna íma ítaraiyē. aanibo aáwaqa mamé kéye-kayukama yemá ítaraaē. iyakánéta on-íníkoní awaikómá aáwakaq yabíkái-naqa ááyarena ¹⁰ timá ámikaiyē: “máqte-kayukama íráqô-waeni-nomma áqnáabaq-taoqa yímituwaitana anaaékaqa yeráwáqá aáwaqa kénaawata paá-waeni yimínoē. ááqibo emá íráqô-waeni-nomma maráánama íbêqa kéyimene.” téna tiráiyē. ¹¹ maa-qtátááqô Ítuma miráuraimma nommá wááeni-nomma aúkáitana kéena maannáma Ítuni áqnáabaq-awaameqa Kéinabaqa Kááririmarukaqa mirá-uraiyē. Ítuma wení iyápó-annama Ítuni tágama-yataaqa aónareta wemmá yirummá ámikaaē.

Ítuma Káperanabaqa kóiyē.

¹² anaaékaqa mirá-umaqtuwaawata Ítuma wenanóagaraq wenábâkogaraq wení iyápó-annagaraqa Káperanabaqa urááē. mibáq páaqya-kanaama ko máqe-uraaē.

anó-monoq-naupake (tépo) Ítuma táígo-qtataqtabama kuyúqtukaiyē.

¹³ ayú maqnánó-kanaama awaaraq kéitata min-áyú maqnánéta owana wenáwíqa kótamakini-kanaama (páátoba) miráipoana Ítuma Yérútáárebaqa utáiyē. ¹⁴ anó-monoq-naupaqa waayúkama yetí purumakaamá tipí-típima máama meyámmá maránéta iráawana Ítuma aónaraiyē. óq-wayukama maraq máeta óqtama waékáae. ¹⁵ kéwaeraawana Ítuma ánnama maténa pú yoqmá

tebûqa yímiqma waqtúwáitata pípéban umáqtukaiye. monoq-naupáké máqtemma purumakaakáráqá tipí-típigaraqa pípéban umáguraae. óqtama waékáa-kayukati yaaremá waéqtukaitana yeqtí móneqa kugúbaguraiye. 16 ááqaanibo máama meyámmámáráá-kayukama Ítuma timá yímikaiye: “maéqé páapaq kóoro!” téna wemá tiráiyé: “ketiboní naammá íma mamá meyá-námmá aúráaro!” téna Ítuma timá yímikaiye. 17 Áánûqtutaba agatáinabi wení iyápó-annama yeráwáqá yúyánákáqá makááe. minnáma agatáimma mirá kétiye: “ení monoq-náútábámá tirupí irá kamáguraiye.” téna agatáimma minná yúyánákáqá makááe. 18 anó-monoq-naupaqa kuyúqtúwáitaba Ítiráaeo-wayukama Ítumma ítama aónaraae: “nóin-awaameraq umá tiráátinonatabiyo? náápaamma matokéaq mirá kéono? náápaamma náawa ámikaiyo? tiráátiyo!” téta ítama aónaraae. 19 Ítuma yauwéqma tiráiyé: “keráwáqô, yawítítuwaiyaqa maa-mónóq-námá kaumo-yúpáá maéqa kemá móragaraqa múte itó-umaranune.” téna tiráiyé. 20 Ítiráaeo-wayukama wenáama íma ítareta maará téta tirááe: “kanaaráq ayáqtáá-kanaama maa-mónóq-námmá umá múte itó-uyakaraae. kaayaqté-kaayaqte-wayukati yíyiaamma naaikamá abapaké móra aúqa urááe (46 karítimaa-timá). ááqibo miráinama kanaaráq kaumo-yúpáámá enamáa múte itó-umaranono?”. Ítiráaeo-wayukama téta tirááe. 21 áánibo anó-monoq-naqtaba Ítuma tiráiyábô wenaúyataba tiráiyé. 22 anaaékaqa Ítuma pukáipikemo itó-urái-taoqa wení iyápo-annama wenáama yúyánákáqá makéta Áánûqtutaba agatáin-aikaraqa Ítun-aagaraqa áráitabaae téta tirááe.

Ítuma waayúkati yáaimma kéitaiye.

23 keqnáámmá kótai-kanaama itana Ítuma Yérútáarebaqa máqe-uraitata taíbaq-wayukama wení awaaméqá aónaraapoana wenáwíkaqa yirummá ámikaae. 24 Ítuma wenamááriq yaímma-wayukati táí-yaiiqtabama ítaraiipoana yemmá wenáaiqtabama yaákarena yiráátiyaiye. 25 máqte-kayukati yirupimmá káonaipoana waayúkati yáaiqtabama káqowama wemmá kanaaráq ítimaminiye.

3

Ítuyaa Níkótímati

1 ááqibo Péra-ti-wayukabikemma anó-nakoma Níkótímati 2 Ítunopaqa nokáámma wemá iréna timá ámikaiye: “Aráábaeo, emá timá-yiminaqa Áánûqtunopake máane. minná ketáá kéitaunatae. Aánûqtu eté ímo máráinaama emá íma anómma uyáqtárain-awaameqa kanaaráq ínóne.” téna Níkótímati tiráiyé. 3 Ítuma wenáaraqa yauwéqma tiráiyé: “kemá áraimma kétima-amune. móra-nakoma íma móragaraq marakáinama wemá Áánûqtuni márûqa íaonaniye.” Ítuma mirá téna tiráiyé. 4 Níkótímati Ítumma timá ámikaiye: “wemá náaraq umáwaq waayúkago ááyaqnobakemma yauwéqma marakániyo? wenanóani ááyaqnoabaqa móragaraq ku peráinana ámûkarariq umá máena móragaraq marakányô?” téna Níkótímati Ítumma ítama aónaraiye. 5 Ítuma móragaraq tiráiyé: “kemá áraimma kétima-amune. móra-nakoma íma Áánûqtuni márûpaqa wemá uyáberenamoenama wemmá nokaráq Áánûqtuni Aágogaraq marakániye. 6 aúgoma aúgomma ákáraritana Aágoma aágomma ákáraimiye. 7 íma karatiyo! kemó timámunayatabama

keráwáqá móragaraq matikaíno! ⁸ uwáágoma uwáá yoqmá wemá náabarabi ónááe tipáqá kéuiye. wenáama kéitaane. ááqibo náakakena kéuiyo? náakaraq kéiyo té íma káonaane. mimóraráá waayúkama Áánûqtuni Aágoma kémaqyikaiye.” téna Ítuma tiráiyé. ⁹ Níkótímati ítama aónaraiye: “náaraq umá maami-qtátáákómá pááq ínáyô?” téna Níkótímati ítama aónaraiye. ¹⁰ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “Ítirááeo-wayukati anó timá-yimi-naqa máanana ááqibo maami-qtátáákóqtábámá íyaq ítaraano?” Ítuma óq-wataama tiráiyé: ¹¹ “kemá áraimma kétima-amune. ketáá kéitauna-yataaqtaba kétunanataa káonauna-yataaqtabataa kétima-yimunatae. ááqibo keráwáqá ketái táaraqa taákaq íma kémaraae. ¹² Ímo itéq oweqa maa-márábi-qtátááqtábá timá-timunama Áánûqtuni márûpaq-yataaqtabama timá-timunama náaraq umá itánô? ¹³ ááqibo áraimma móra-nakoma Áánûqtuni márûpaqa aati-aatimá íma utáiyé. paá kímora-nakoma Áánûqtuni márûpake kukáimma wenáwíqa Waayúkagon-Araaqune kemá. ¹⁴ kaqmáapaqa káápaa-augaraq-iraakabayaamma Móteti tarôq uráimma múte yaútaiye. waayúkama iraakabayaamá káonaawana yemmá Áánûqtu yíwáqnaa uráiyé. mórai q umá Waayúkagon-Araaq múde yaúteta kaapaq-yátáqá ikámakaae. waayúkama wemmá káonaawanama yemmá Áánûqtu yíwáqnaa kéiyé. miraráá umá Waayúkagon-Araaq múde yauwínoe. ¹⁵ miráipoata yeráwáqá Áánûqtuni áanikoma yirummá amétama yemmá káqon-auwaraimma yímikaiye. ¹⁶ owé. Áánûqtu máqte-marabi-kayukayatabama ámáabopike ákaraipoana wení kímora áanikoma yímikaiye. yeráwáqá wenáanikoma yirummá amétama yeráwáqá Áánûqtuni ayáápike íma aúyoretama ípuinoe. wenáanikoma aúgen-auwaraimma yimínama máqte-kanaama yeráwáqá paá mánoe. yirun-iyápómá matúq-matuq umá mánoe. ¹⁷ Áánûqtu wenáanikoma aarawaamá yawááq umáikaiyabae téna íkukaiye. paá aarawaamá atóbamaikaiyaba timákáitana kukáiyé. ¹⁸ móra-mora-nakoma arummô amínanama Áánûqtu wemmá íma yawááq kéumakaiye. ááqibo móra-mora-nakoma íbêqa arummô ímo kámitanama Áánûqtu wemmá íbêqa yawááq kéumakaiye. miráipoana wemmá kímora Áánûqtuni áanikon-awikaqa arummá íkamitanama min-nákómá íkákaitana Áánûqtu wemmá yawááq kéumakaiye. ¹⁹ íbêqa Áánûqtu maannáyabama yawááq kéumaikaiye. ómmá anómma marabí tágauraiye. ááqibo waayúkama kumayuq-yátááqtábá kéyikaitata ómmá yupayo umá tágaiqtaba íkéyikaiye. yeráwáqti yáaimma táigoni kéopoana ómmá yupayo iqtábá íkéyikaiye. ²⁰ móra-mora-nakoma táigo-qtataaqa kéenama ómmá yupayo iqtábá íkákaiye. wení mayáíógómá abarokáq yínipoana ómmá yupayo ikáqá waaqókáq íkuminiye. ²¹ móra-mora-nakoma áraimma íráqô-qtataaqa kéenama ómmá kamá yupayo ikáqá yíniye. Áánûqtun anaaé kéwaraiipoana wení mayáíógómá ókáá kamá tágaginana wemá yupayo iqtábá áaqa íkegaiye.” téna Ítuma tiráiyé. ²² anaaékaq Ítugaraq wení iyápó-annagaraq maréta Yúria-marukaq ko mááwana pááqya-kanaama mááwana mibáqá nommá péqyikaraae. ²³ Ínonibaq waaqókáqá Téiramapaq taíbaq nommá wáqe-uraitata Yóáane mibáq nommá kébeqyikaiye. waayúkama nommá peráiyábá kéyikaipoata wekáqá yíq-yiq kéoe. ²⁴ Yóáane ánnánaupaqa íákaraabo. ²⁵ maakáqá Ínonibaq Yóáane wení iyápó-annama Ítirááéo-wayukagaraqa nóbíq-naabiq-aimma kétee. Ítirááéo-wayukati nommá

perai-ámmá yawíqtítukain-aiqtabama téta nóbíq-naabiq-aimma kétee. ²⁶ Yóáanen-opaqa iréta tirááe: “Aráábaeo, min-nákómá egaráq Yótaa-non-abapaqa mimórá-nákómá wetábámá tímikaanatae.kanaaráqá wemá íbêqa nommá kéberakaipoana máqte-kayukama wenôpaqa yageg-yageg kéoe. ²⁷ Yóáane maaráá téna yauwéqma tiráiyé: “máqte-qtataaqa wení márûpake Áánûqtu ámikaipoana móra-nakoma kéqoqeq-yataaqa paá íma mayánibo.” Yóáane téna tiráiyé: ²⁸ “keráwáqá kenamááríq tiníq umá kemá timá tímikaune. kemá Metáíya íma máune. paá timákai-naqa wenáaraqa áqnáabaq téqa tiráune. wágáábaqa maannáma timá tímikaune. ²⁹ ítáaro! móra-nakoma ánáakoma kémayaitana yenáká yimuqá kémaraaye. maannáyaba min-nákóní ábárawaoma awé kéena káonena wegáráqá amuqá kémarakaiye. miráráá umá Ítuqtaba tíyaqnoabaq ógikaipike timuqá kémaqtuwaune. ³⁰ wenáwíkoma íbêqa uíno ááqibo ketíwíkoma paá kumíkáae. ³¹ móra-nakoma yanaaké kéena wenáaimma máqte-qtataaqtabama yanaamá wáiyé. káqo-nakoma marabíké kéena wemá paá marabí-qtátááqtábámá kétiye. móra-nakoma Áánûqtuni márûpakemo kéyenama ³² aónarena ítarai-qtataaqtaba Áánûqtuni márûpaqa wemá kétiye. ááqibo keráwáqá wenáaraqa taákaq íkemaraae. ³³ waayúkama wenáaraqa yáqtoqma akoqnáá urétama yíyaqnoabaq mirá kétee. ‘Áánûqtu árai-naqa máiyé.’ yíyaqnoabaq maami-káyúkámá mirá téta kétee. ³⁴ móra-nakoma Áánûqtu tímákaraitana wemá Áánûqtuni watáama kétiye. Áánûqtuni Aágogaraqa wenááyaqnoabaq aati-aatimá ógiqma wáiyé. ³⁵ aboámá wenáanikoma kaayoné umákena máqte-qtataaqa wení akoqnááraq ámikaiye. ³⁶ móra náawawaq Áánûqtuni áanikoqtabama arummá aménama áanikoma wemmá aúgen-auwaraimma amíniye. móra náawawaq áanikoqtabama kaúbîq kéena aúgen-auwaraimma íaonaniye. wekáqá Áánûqtuni áyámma umá watúq-watuq umá wániye.” Ítuma téna tiráiyé.

4

Ítuma Yúriabake kóiyé.

¹⁻³ Yóáane netuqyaan-iyápó-ánnámá nommá péqyikaraiye. ááqibo Ítuma mú mikáq netuqyaan-iyápó-ánnámá nommá péqyikaraiye. Pérati-wayukama minná ítaraapoana Ítuma Yúriabake ítátuwena kóuraiye. Ítuma nommá íma péqyikaraiye. paá wení iyápó-annama yenamááríq waayúkama nommá péqyikaraae. Ítuma Kááriribaqa móragaraq yauweré uráiyé.

Ítuma Táméria-inikote watáá-wataa kétiye.

⁴ Ítuma Táméria-marukaqa aúkáapi kótáma-kuraiye. ⁵ móra márûqa Táméria-wayukati márûkaqa iráiyé. pááqya márûkon-awiqa Tékemabaq waaqókáq mi-márúqá Yáakoboma wenáanikoma Yótêbi ámikaiye. ⁶ mibáq nááyóbáqá Yáakoboni nommá yabí-máíqá wáqe-uraima íbêqa paá wáiyé. aanibo Ítumma ábô-kaitana nommá yabí-máíkáqá ya máqe-uraiye. aáwaqa naí-kánáámá waaqókáq kéitata ⁷⁻⁸ wení iyápó-annama aáwaqa ko meyáníq ínéta kóuraae. móra-inikoma Támériabake nommá yabínéna iráiyé. Ítuma timá ámikaiye: “nommá tímínaq naano!” téna tiráiyé. ⁹ ááqibo maamin-íníkómá yauwéqma tiráiyé: “emá Ítirááéo-naqopo kemá Táméria-inimune. nôraq itaawáq kekáqá noqtábámá kéteno?” mirá téna timá ámikaiye.

10 anaaékaqa Ítuma maará tiráiyē: “ááqibo emá Áánûqtunopake ámî-qtataaqtabama kéitaanama ekáqá náawabi noqtábámá ítama káonaiye emá kekáqá ítēnaq akoqnáá umá mái-nomma áméno.” Ítuma mirá téna timá ámikaiye. 11 Táméria-inikoma yauwéqma tiráiyē: “anóko, maa-nómmá yabí-máiqá mémá-nóbáqá wáiyē. ááqibo ení tawemá íma wáiyē. náakakenaq maami kúmi-nomma yabínónô? 12 ketáái títaubikoma Yáakoboma mú mikáq anó-naqa amé méqa kéono? wemá maami-nómmá yabí-máiqá tímikiqtaae. wemá áanimaakaraqa wení tipi-típigaraqa mipíkē narááe.” min-ínikómá mirá téna tiráiyē. 13 Ítuma waéqma itai-áímmá wemma timá ámikaiye: “máqtemmo maamipíkē-nómmá naiyama óqa noqtábá yikániye. 14 máqtemma kemó yíména-nomma akoqnáá umá mái-nomma nétama anaaékaq ókaraq noqtábá íyikaniye. ááqibo kemó nommá amúnama arunóbáqá metiráá yubáma kumíniye. maami-métímá yubáma piri-piri téna kúminiye. máqtemma matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayétama matúq-matuq umá mái-yataaqa matáápoana arunóbáqá ummaa iyaniye.” mirá téna tiráiyē. 15 maamin-ínikómá timá ámikaiye: “anóko, mirá-nómmá timiyo! anaaékaq noqtábá ítikainaqa keqnáámmá maakáqá no-qtábámá yauweré íyenune.” wemá téna tiráiyē. 16 Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “enawaikómá ko ááyama timá amítuwe yauweré yekao.” Ítuma mirá-tiraiye. 17 maamin-ínikómá tiráiyē: “ketiwaikómá íma máiyē.” Ítuma akoqnáá umá tiráiyē: “árainē. enawaikómá íma máiyē kéténe. 18 árainma kéténe. emá móra-tiyaapaq-naqa matáánamiye. áánibo íbêqa mayáánama minná enawaiqá íma máiyē. áraiqtabama paá yaímma emá kéténe. tébakaq kenamá tiráune.” téna Ítuma tiráiyē. maamin-ínikómá yauwéqma timá ámikaiye: 19 “uyátaráana-nako! Áánûqtuni amuné-náqá máane. maanná aónaṇaá únnae. 20 itaao! ketáái títaubikoma maan-ánúrāqá nunamummá Áánûqtukaqa tirááe. ááqibo emá ení waayúkagaraq miráuma kétee. ‘Yérútáárebaq mibáqá nunamummá mó tero!’” téna wemá tiráiyē. 21 Ítuma minnáyaba óq-aimma tiráiyē: “aaragô, itaao! óq-kanaama yínaamoema mi-kánááyábá íma anuraqá íma Yérútáárebaq nunamummá tinóne. 22 emá ení waayúkagaraq nunamuqtábámá íkéitaae. paá-wataama kétee. atóbamayikai-yataaqa Ítiráaeo-wayukarake kéipoana nunamummá-tí-yátááqtábá arupú umá ketáá kéitaunatae. 23 mi-kánáamá yíniye. árainma mi-kánáámá íbêqa wáiyē. waayúkama árai-nunamuqtabama yeráwáqá mútûq yirummá améta Áánûqtuni árain-aikaraqa nunamummá ketibotáá Áánûqtukaqa tínoe. owé. ketibotáá Áánûqtu yeráwáqá mútûq yirummá améta Áánûqtuni árain-aikaraqa téta mirá-káyúkábá Áánûqtuma kákaiye. 24 Áánûqtu wenamáárîq aágoma máipoana waayúkati yirunóbáqá aágoma Áánûqtu wenamáa maqikáné iné. Áánûqtu aágoma máinapoana máqtemma yetí aágogaraq wekáqá nunamummá tínobo. aágogaraq tétama mútûq yirummá ámiketa Áánûqtuni árain-aikaraq nunamummá tínobo.” téna Ítuma tiráiyē. 25 maamin-ínikómá timá ámikaiye: “Metáíya (Káríqto) kumínayaba kéitaune. wemá kuména máqte-qtataaqa kéitaipoana máqte-qtataatabama timá-timinitae.” téna tiráiyē. 26 Ítuma abarokáq timá ámikaiye: “kemá kétima-amune minná kemúne.” téna tiráiyē. 27 mikáqá wení iyápó-annama irááe. iréta Ítuma maamin-ínikótê watáá-wataa kítitata wení iyápó-annama ya káoneta yáaqtaba urááe. yeráwápiké móra-nakoma

Íma Ítama aónaraiye: “nóiqtaba kákaiyo?” téna “nôraq itaa wetê watáá kéteno?” mirá téna móra-nakoma Ítiraiye. ²⁸ miráitana min-íníková no-táwémá mikáq yuwéna anó-marupaqa uréna mibáq waayúkama timá yímikaiye: ²⁹ “íréra! móra-nakoma ya aónaro! wemá máqte-qtataariq naayóbákáráq íbêkaraq kéuna-yataaqtaba wemá timá tímikaiye. wemá Metáiyawabiyo?” min-íníková téna tiráiyé. ³⁰ ááqibo waayúkama anó-marupake yuwéta Ítunopaqa kéowata ³¹ mi-kánááráqá wení iyápó-annama waku-waku tirááe: “Aráábaeo, pááqyamibo paá naao!” téta tirááe. ³² ááqibo Ítuma yawéqma timá yímikaiye: “ketí kaawéqá wáitaq abo keráwáqá maannáyaba íkeitaee.” Ítunopaqa kéowata ³³ mi-kánááráqá wení iyápó-annama wemmá kéitaimma wemmá kéitaimma urááe: “móra-nakoma aáwaqa maméta irááô?” wemmá kéitaimma wemmá kéitaimma urááe. ³⁴ Ítuma miráráá téna timá yímikaiye: “ketí aáwaqa miráuma wáiyé. kemá timátíkarai-nakoni aúyánámma waránááre waqmá mayaímá tímikaimma mamá ánatanaare.” téna Ítuma tiráiyé. Támériabake-kayukama kéowana Ítuma yimónarena óqa waéqma itái-áímmá tiráiyé: ³⁵ “keráwáqá tiráama miráuma kétee. ‘kaayaqte-kaayaqte-wiyokoni mi-kánáágóní arupimmá yómmá anagánoe.’ abo kétune tú maréra! yómmá aónaro! yóková íbêqa anagégaiye. ³⁶ íbêqa arammá kúqtín-nakoma wení ápêqa kémayaitana arammá watúq-watuq umá wánin-aramma kútúma ayúgutaiye. miráumaraa úbî-nakogaraq arammá kúqtín-nakogaraq yimuqá maráyóye. ³⁷ tiráama áraine ‘móra-nakoma arammá ánayumma kéubitana káqo-nakoma arammá kútúma ayúgutaiye.’ ³⁸ ááqibo keráwáqá arammá kútúma ayúmá kúyoro téqa timá tikaraune. ááqibo min-áráqtábámá keráwáqá íma uqmakéqa íma kawáá urááe. káqo-yuma maamin-árákáqtábá ôriq umá mayaímá matááwaqa ááqibo keráwáqá paá ya ayúéguyoye.” téna Ítuma tiráiyé. Ítuma mi-kátáagóní áaimma abarokáq Ítiraiye. mirá-uraiye. ánayumma wení watáama wáiyé. waayúkama yókáá mááe. móra-nakoma Ítuni watáama waayúkati yirupi kéubitana anaaékaq káqo-nakoma wení iyápó-annabike íraqôn-aaimma arakáá waayúkati yirupiké aónaniye.

³⁹ maamin-íníková watáaboana netuqyaa Táméria-wayukama anó-marupake Ítuqtabama yirupi kéitaee. min-íníková tiráiyé: “wemá timá tímikaiye kemá máqte-qtataariq naayóbákáráq íbêkaraq kéuna-yataaqtaba wemá timá tímikaiye.” téna máqtemma min-íníková timá yímikaiye. ⁴⁰ miráipoana maami Táméria-wayukama Ítunopaqa kégumeta inaa-inaa tirááe: “ketáátê ya mááo!” téta tirááe. kaayaq-yúpáámá yéráwátê máqe-uraimma wení watáama tiráitata ⁴¹ óq-wayukama netuqyaamá yirummá ámikaae. ⁴² anaaékaqa maamin-íníkovámmá yemá timá ámikaae: “áqnáabaq emá ténayababoqtaa Ítuqtabama tirummá ámikaunatae. íbêqa ketáá kenamááriq Ítaraunatae. tirupi kéitaunatae maan-náková áraine wemá máqtemma yirummá amíya-kayukama yeqtí atóbamaqyikai-naqa máiyé.” mirá téta tirááe.

⁴³ kaayaq-yúpáámá ánatagitana wemá iyuwéna Kááriribaqa kégoena ⁴⁴ Ítuma wenamááriq tiráiyé: “Áánûqtuni amuné-náková wenamáápaqa íma anón-awíqa wáiyé.” téna tiraiye. ⁴⁵ Kááriribaqa itata mibáq-wáyúkámá wemmá yiqtabá yimuráámuq marákarae. yeráwáqá yenamááriq ayú maqnánó-kanaabimma Yérútáárebaq máqe-uraawana máqte-qtataariq kéiq-tataariq mibáq immá aónarae. ⁴⁶ anaaékaq Ítuma môragaraq Kéinabaqa

Kááiriri-marukaqa yauweré iráiyē. mibáq áqnáabaqa nommá waéqma wááéni-nomma aukáiyē. móra-ano-naqa Kápéranabake wenáanikoma karímá ákaraiyē. ⁴⁷ Ítuma Yúriabake Kááiriribaqa yináímmá ítátuwena miráipoana Ítunopaqa min-ánó-nákómá ko tiráiyē: “ketáanima puiné kéibo. iré mamá atóbamakao!” téna min-ánókómá timá ámikaiyē. ⁴⁸ maaráá Ítuma tiráiyē: “paá kéqokeq-awaameqa íaonareq keráwáqá tirummá íaminoe.” téna Ítuma tiráiyē. ⁴⁹ anó-nakoma mibáq tiráiyē: “anoko! ketí iyápómá puínabo kuké aónaao!” téna tiráiyē. ⁵⁰ Ítuma timá ámikaiyē: “kóaa! ení áanikoma paá mániyē.” téna tiráiyē. miráuma min-ánó-nákómá Ítun áama ítama arupi maréna Ítunopake kóuraiyē. ⁵¹ min-ánókómá kégumitata weni kaqtó-wayukama aapaq wenaitaatan uréta timá ámikaae: “ení iyápóma íbêqa paá máiyē.” téna tirááe. ⁵² min-iyápógóni aboámá ítama aónaraiyē: “nóin-aabauma weni kokoq yámma ánatayakaraiyo?” téna ítama aónaraiyē. kaqtó-wayukama minnáma yauwéqma tirááe: “aabaúma yotéqma móraitana kokoq yámma ánatamakariyē.” téna tirááe. ⁵³ min-ábáúma mimórá-kánááráq Ítuma timá ámikaiyē: “enáanikoma paá mániyē.” téna aboámá aákaq makáiyē. aboágáráq máqten-araabanogaraq ábâqawaagaraqa yirupi kéitaae. ⁵⁴ áqnáabaq-awaameq-yataaqa Kéinabaq wááéni-nokaq uráiyē. ááqibo Yúriabake yuwéna Ítuma Kááiriribaq mikáq keqnáámmá mi káqon-awaameqa uráiyē.

5

Tabaati-yúpááyábámá

¹ anaáekaq Ítiráaeo-wayukati óq-oniqtabama Ítuma Yérútáarebaq utáiyē. ² Yérútáarebaq mibáq nokaayúkákáq wenáwîqa Batétara waaqókákq tipítipigoni oqtaráqá wáiyē. mi-nókááyún áwáabaqa móra-tiyaapaq púgágîq-nama wáqe-uraiyē. ³ mi púgágîq-naupaqa taíbaq-wayukama yipaq atááe. yaímma yúrama karoparáiyē. yaímma yítauqa arúkeq-arukeqa urááe. yaímma yítauqa yabitimáguraiyē. tébakaq-wayukama yíiyíaa-kareremma urááe. nommá karááqto ínayabae téta awé urááe. áqnáabaq náawabi nommá karááqto ipí kukáitana weni áiyayaakoma akoqnáá iniye téta waayúkama yúyánápí ítaraae. ⁴ yúyánápíkē tiráama kaqtó-wamma Áánûqtunopake móra-mora-taoqa nommá waéqma uréire uráiyē. ⁵ abo mórana karí-náqá kaumo-tíyáákágáráq abapaké kaumo aúqá (38 karitimaatimá) karí maéna máqe-uraiyē. ⁶ Ítuma aúyánámmá ítaraiyē min-nákómá karímá naayóbáq matáiyē. ááqibo mibáq min-náqá aipaq atáitana aónatuwena Ítuma ítama aónaraiyē: “emá atóbaiyaba kákaiyo?” téna Ítuma ítama aónaitana ⁷ karí-nákómá yauwéqma tiráiyē: “anón-nako! yaímma-wayukama kemmá íma tiyáátoqma nokayúpímmá nommá karááqto ipímmá tikéwae íkéoe. kenamááriq mi-nópímô kumónae téqo kéunama káqo-yu yenókáá ketí aammá kunaúyakewae kéoe.” téna tiráiyē. ⁸ Ítuma timá ámikaiyē: “itóaa! itó éyaq ení yuwaiqá yawátama mamé minnágaraq uréire uwo!” téna akoqnáá umá tiráiyē. ⁹ páátákáá min-nákómá kátobakena weni yuwaikáráq yawátamena kóuraiyē. aanibo mi-túpáámá Taabati-yúpáámá aagai-yúpáámá wáqe-uraiyē. ¹⁰ miráipoana Ítiráaeo anó-monoq-wayukama timá amíqmeta urááe: “íbêq-yupaama Tabaati-yúpááraré. emá ení yuwaikáráq íma mamé uréire uwo aagai-yúpááraré!”

téta timá ámikaae. ¹¹ wemá timá arútá-yimikaiye: “mamá atóbatikai-nakoma ení yuwaiqá yawátáma mamé waao titaq mamé kéyune.” téna timá yimikaiye. ¹² anó-monoq-wayukama ítama aónaraae: “min-nákómá timákáitaa mamé yénama náawabiyo?” téta ítama aónaraae. ¹³ ááqibo atóbai-nakoma íma ítama arútaraiye Ítuqtabama náawabiyo téna Ítuma taígani-kayukabike péqma yútúgitana atóbai-nakoma íaonaraiye. Ítuqtabama íma ítaraiye wé náawabiyo. ¹⁴ anaaékaq min atóbamakai-nakoma Ítiráaeo-wayukati anó-monoq-naopaqa Ítuma aónatuwena timá ámikaiye: “aákaq maraao! emá kátobaane. móragaraq ení kebó-yátááqá kúmiq-yataaqa íma uwo! íbêqa pááqya-karima matááne. anaaékaq anópi wíyátábámá yabíqma arutaa!” téna Ítuma timá ámikaiye. ¹⁵ min atóbai-nakoma yuwéna Ítiráaeo anó-monoq-wayukama timá yimikaiye: “min-nákómá wenamááríq kemmá atóbamatikaraiye.” téna Ítuqtabama timá yimikaiye. ¹⁶ karí kátobamayikena mirá-qtátááríq Ítuma kéinapoana Tabaati-yúpááráqá anó-monoq-wayukama wemmá áaimma átáma waqma ikamínéta abáá-uraae. ¹⁷ ááqibo Ítuma yawwéqma timá yimikaiye: “ketiboó, íbêqa mayaí kémayaitaqa miráipoana mayaímá mimóráíq umá kémayaune.” téna tiráiyé. ¹⁸ min-áiqtábá Ítiráaeo anó-monoq-wayukama ókaraq-okaraq umá wemmá abáá-uma uréire urááe. Tabaatiráqá aamma aúmakaan-aimma araténa Áánûqtutaba “kenamá ketiboé” téna tiráiyé. min-áíkáómá mamá wekáráq Áánûqtukaraq móraiq uráitata anó-monoq-wayukama abáá-uma ikamínéta urááe. ¹⁹ Ítuma maannáyaba yawwéqma tiráiyé: “kemá túyánámmá ítama kateko umá keráwáqá kétima-timune. áanikoma wenamá wenamááríq máqte-qtataaqa íma íné ímiye. paá aboámá kéi-qtataaqa káonena minnáma áanikoma mimóráíq kéiyé. ²⁰ aboámá áanikomma ôriq umá weqtábámá amuqá kémarakaiipoana kákaitana aboámá máqte-qtataariq kéi-qtataaqtabama áanikomma káraatiye. ²¹ aboámá pukáipike kátobamakaitana paá áanikomma pukáipike mimórá miráuma kátobamakaiye. miráuma móraiq umá aúwaraimma aboámá ámikaitana paá áanikoma móraiq umá aúwaraimma mórá náawanabi ákái-naqa ámikaiye. ²² itáaro! aboámá máqte-kayukama yawááq íma umáyikaniye. ímiye! áanikoma yawááq-umayikai-aiqtaba wemmá ayuwáinana tíniye. ²³ miráipoana wé náayuwabi áanikoqtabama áwíqa múte kéyauyowana miráuma móraiq umá aboán áwíkaa kéuwiye. náayuwabi áanikon-awíqa múte íkéyauyowana miráuma móraiq umá aboámá wemmá timákái-naqa wenáwíkaa íkéuwiye. ²⁴ kemá túyánámmá ítama ôriq umá kateko umá keráwáqá kétima-timune. náawabi ketáama iténama kemmá timátíkárai-naqa arummá aménama aúgen-auwaraimma matúq-matuq umá mái-yataaqa kémayaiye. wemá íma yawáá kéena ímiye! arummá amína-nakoma áqnábaq arun-iyápómá pukáipike itó-urena matúq-matuq umá paá mániye. ²⁵ kemá túyánámmá ítama ôriq umá kateko umá keráwáqá kétima-timune. mi-kánáámá yínatama áraine. mi táoqa áaimma káténama mibáq yirun-iyápómá pukuráá-kayukama Áánûqtuni áanikon-aama itétama náayu-naayubi yirummá amétama yeráwáqá matúq-matuq umá paá mánoe.” Ítuma téna tiráiyé. óq-wataama timá yimikaiye: ²⁶ “áraine. ketibomá Áánûqtu wenamááríq aúwarai-qtataaqa áqnábaq pááq-urainapoana miráuma móraiq umá kemá áanikoma aúwarai-qtataaqa móraiq umá tirunóbáqá wáiyé. ²⁷ kemá Waayúka-Araakoma máunaboana ketibomá kemmá áanikoma akoqnáá-yataaqa tímikaitaq waayúkama

mamá yainánúne. ²⁸ maannáyaba íma iyánáaq uwo! ááqibo mi-kánáámá yínatama yúma pukuráá-kayukama maigñóbáq máetama áama itánópoata ²⁹ muriánóbákénábi maigñóbákemá utátuweta uínoe. máqte-kayukama ítóinoe. yaímma íráqô-qtataariqo uráá-kayukama paá matúq-matuq umá mánoe. tébakaq-wayukama táígo-qtataariqo uráá-kayukama yawáaq-uma-ikanune. ³⁰ kenamáa kenamáárîq máqte-qtataaqa íma onááq únnae. kemá tikái-qtataariqa íkeune. ááqibo tímátíkái-nakoni ákái-qtataariqa kéune. miráipoana paá kéiteq ítama kéyainaunana ketí yaináuna-yataakoma arupú kéiye.” téna tiráíye. ³¹ Ítuma óq-aimma tiráíye: “keráwáqá kemmá kenamáárîq áraimmo tímá tímênaqa tirummá íaminobo paá kaayaq-wáígóbi kaumo-wáígómô tímá-timiyaatama mikáq itánúnatae. ³² ááqibo óq-nakoma ketibomá wemá ketáaiqtabama áraimma keráwáqá kétima-timitaq wenáama árain-aimma kététaqta ketáa kéitaunatae. kenamáa ketábámá íketune. ³³ keráwáqá Yóáane nommá perai-nákónôpaqa taíbaq-wayukama tímáyíkaraiye. mikáyúkámá Yóáanema ítama aónaraawana wemá arupú umá yauwéqma tiráíye. ³⁴ paá-wayukama Yóáane máqte-uraipoana wenáayabama kemá túyánámmá íkéitaune. maamin-áimmô túnnama keráwáqá tíwâqnaa umá atóbamatikaiyabae téq kétune. ³⁵ Yóáane wemá ókáá kamá tágaraitaq pááqyakaanaa keráwáqá min-ópi timuqá kémaraae. ³⁶ Yóáane ketáaiqtabama akoqnáá umá ítaraiye. ááqibo óq-yataakoma ketí mayaímá mú mikáq akoqnáá umá keqtábámá kétee. mayaímá mamá ánataao téna ketibomá tímikaitaq maami-máíyáimô mayáunama áraimma ketibó tímá tíkaraitaq káonaae. ketibomá mayao téna tímátíkáitaq íráune. ³⁷ aanibo ketibomá tímátíkáimma wenamáárîq káqo-yu ketáaiqtaba tímá yímikaiye. ³⁸ wenáama aati-aatimá íkéiteqa wenóíkaqa aati-aatimá íkaoneqa kemmá tímátíkaráinakaq tirummá íkamepoaqa keráwáqá ketiboní aagómá watúq-watuq umá tirupi íma wáíye. ³⁹ Áánûqtun áama agamatán-áipi ketáaiqtaba kétiye. keráwáqá anó-monoq-wayukamo maamin agamatán-aimma abáá-abaa kéeqa áaimma íkeitaabo watáama paá kéyorautopoqa min-aúgén-áúwáráimmá mayánúne téq túyánámmá kéitaae. ááqibo paá kéyorautopoana keráwáqá min-aúgén-áúwáráimmá íma yíniye. ⁴⁰ ókaraq-okaraq tímá yímikaimanibo máqtemma keráwáqá ketôpaqa íréq maamin-áúwáráimmá mayáitáaqá íma kéitaae. ⁴¹ kemá íma keráwáqtábámá ketíwîqa múte yaúyóro téqa íketune. ⁴² minná keráwáqtí táaimma káoneqa Áánûqtuni akái-yátáaqá tirupi íma wáíye. ⁴³ ketiboní náápaakaraq mamé kéyune. ááqibo keráwáqá kemmá íkétiwiraae. móra-nakoma paá wení náápaakaraq mamé yínaqa keráwáqá wemmá awiránóe. ⁴⁴ keráwákáán uráá-kayukama náaraq umáwaq tirummá kanaaráq timinô? kanaaráq ítiminoe. keráwáqá yiyuwáiyata keráwáqtí tíwîqa wenámí-kenamin umá múte yaúyóro. ⁴⁵ kemá keráwáqá ketibon-áúbáqá túbi marániye ítero. Móteti tirummá umátikena tíwâqnaa íniye téq túyánámmá kéitaa Móteti wenamáa keráwáqtí túbi marániye. ⁴⁶ keráwáqá Mótetima tirummô kámeqa kemmá tirummá tímínoe. ááqibo wení aúbabi keqtábámá agatáíye. ⁴⁷ agatáimma tirummô íkámeqa náaraq umáwaq ketáama tirummá aminéq onábiyo?” téna Ítuma tiráíye.

6

¹ anaaékaq Ítuma anó-nokayukon áwîqa Kááriribaqa nopí-káárébi meran-ábápáq uráíye. ² ááqibo Ítuma kégoitata karí atóbamayikain-awaameqa

aónawaeta taíbaq-wayukama anaae wakááe. miráitata ³ Ítuma anuraqá wení iyápó-annagaraq umáqe-uraae. ⁴ Ítíráaeo-wayukati kótámaki-kanaama waaqókárîq uráíe. ⁵ Ítuma múte aónaimma taígani-kayukama wenôpaqa kéyewana káonena Pírípiqtaba timá ámikaiye: “náakakena taíbaq-awaaqa meyáníq umátaawaq maami-káyúkámá yiménúnataabiyo?” téna Ítuma Pírípimma ítama aónaraiye. ⁶ Ítuma wemô miráini-qtataaqa ítáreboana paá Pírípimma kumá yumá ítarena ⁷ Pírípi yauwéqma Ítumma timá ámikaiye: “abapaké kaayaq-wíyókón arupi óqta-mayaima mamátaa móra-morana-koma móra-mutaaqa yínî-kaaweqa yiménúnatae.” téna yauwéqma tiráíe. ⁸ Ítuni iyápó-annabike móra-waigon-awiqa Áánaru Tááimoni Pítaan ábâkoma Ítumma timá ámikaiye: ⁹ “móra-iyapogoma móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaqá káqtútai-noyaakaraqa matokáíe” téna “áaqibo kágínagoma íma maami-máqté-káyúkábímmá kanaaráq íniye.” téna Áánaru tiráíe. ¹⁰ tiyáapaq-tiyaapaq-tiyaakagaraq-wayukama (5,000) máqe-uraawana íraqôn-aapeqa netuqyaa wáitana wení iyápó-annama timá yímikaiye: “máqte-kayukama tíyata maraq máero.” téna tiráíe. ¹¹ áaqibo Ítuma yammá maténa “Áánûqtuo, maan-ááwáqô timénayabataa timuqá kémarakaune” timátuvena mikáq-mikaq umá yímíqme uréna keqnáámmá káqtútai-noyaaqa maténa mikáq-mikaq umá yímíqme uráíe. ¹² yeráwáqá kanaaráq umá mi-kááwéqá mamá yáawana wení iyápó-annama timá yímikaiye: “aqtó-átómá aiqma aikuyoro yaímma páabaq iyúwáaro.” téna tiráíe. ¹³ waayúkama móra-tiyaapaq-yamma nátuweta aqto-átómá tiyááka uréna títaupake kaayaq-kamáágúq-únámá aíqtuma ógiqmakaae. ¹⁴ waayúkama min-ánón-áwááméqá immá káoneta tirááe: “áraine. maan-nákómá Áánûqtuni amuné-náqá marabí ku máíe.” téta tirááe. ¹⁵ Ítuma mi-qtátáátábámô kéitenama anuraqá páátákáá wenamáa utáíe. wemmá awíqmeta koma yeráwáqti anón-naqa tarôq umá máena yabíqyikaikaae téta kétéwana Ítuma ítátuwena páátákáá yiyuwéna anuraq utáíe. ¹⁶ Ítuma anuraq máitana aaqá enánéna yúmáran immá wení iyápó-annama yenamáa Kááriri-nokayukaq kukááe. ¹⁷ nopí-káárébi utéta aqtamá Kápéranabaq wínéta urááe. Ítuma paá anuraq máena yeráwáqtoapaqa íraiqtaba aaqá ékáíe. ¹⁸ akoqnáá-uwaa kéyoraitana nokómmá ôriq umá karááqto uráíe. ¹⁹ ayau-yatáraké non aúkáapi warárituqme kéyeta nopí-káárébíké Ítuma non ámûraaqa yetôpaq kéitata aónaraae. yeráwáqá ikatíq urááe. ²⁰ áaqibo Ítuma timá yímikaiye: “kemíbo ikatíq íorol” téna tiráíe. ²¹ yeráwáqá Ítumma nopí-káárébi auwiránéta urááe. kéowana áaqibo páátákáá yeqti nopí-káárégómá min-ábápáq wínéta opáqá áqa irááe. ²² íbêqa iyápó-annama yuwéta nópi-káárébi mó kéowatama taígani-kayukama yimónaraae. óq-aabayaana-pimma yeráwáqá mikáyúkámá aónaraamma kímora nopí-káárábímmá iyápó-annama yenamáa máeta kóuraae. ²³ Ítuma móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaq-nóyáákáráq yímikaimarukaqa waaqókáq Táíbiriati mibáké káqo-nopi-kaarema irááe. ²⁴ maataígání-káyúkámá Ítugaraq wení iyápó-annagaraq aónaamma íma máawata miráitata yeráwáqá Kápéranabaqa nopí-káárébi maréta Ítumma abáá ineta urááe.

Ítuma tirukóni-aawaqtabama watáá-wataa kétiye.

²⁵ “aanibo yeráwáqô Ítummo káonetama nokómmá meran-ábápáq

máitata ítama aónaraae: “Aráábaeo, náa-taoraq maamibáqá yénabiyo?” téta Ítumma ítama aónaraae. ²⁶ Ítuma yauwéqma tiráiyē: “árainmma kétima-timune. keqtábámô tibáá kéomma kemô anón-awaameq-yataariq únayataba íma tibáá kéobo ááqibo kemô tímúna-kaaweqa namá tímúqa yaitaq ókaraq kaawéqá timíkáae téqa tibáá kéoe.

kemá keráwáqtí aáwaqune.

²⁷ keráwáqá wáqena kabiránin-aawakoni mayaímá íma máyáaro. máqte-kabirani-qtataakoma íma mamá túbáqá máráaro! keráwáqá aáwakoma watúq-watuq umá wánin-aawakoma kétékaiyo. kemá Waayúkagon-Araaqa ketôpaq ketibomá Áánûqtu wenáwíqa ikámakaipoana mirán-ááwáqá watúq-watuq umá wánin-aawaqa timénúne.” téna Ítuma tiráiyē. ²⁸ Ítumo kaawéqtábámô timá waayúkama íma ítama arútareta yeráwáqá Ítumma ítama aónaraae: “náaraq umátaawaq Áánûqtuni mayaímá wení amuq-yatááqá kanaarq mayanúnataabiyo?” mi-káyúkámá mirá téta Ítumma ítama aónaraae. ²⁹ Ítuma yauwéqma tiráiyē: “maami-máyáímá Áánûqtuni mayaíyē. keráwáqtábá timákáitana kúminakaq tirummá áméro.” téna Ítuma tiráiyē. ³⁰ waayúkama timá ámikaae: “nóin-anon-awaameqa inataawáq ketáámá emmá tiruqtáá aménúnataabiyo? ení mayaímá nóinabiyo? ³¹ ketáái títaubikoma kokoq-márúkáq karaaqtatááqá íma wáikaq Áánûqtuni aúbabimma miráuma maannáe. ‘aáwaqa wíyôpake wemá yimíq-yimíq uráiyē.’” Áánûqtuni aúbabi mirá téna kétéiyē. ³² miráitana Ítuma mi-káyúkámá timá yímikaiyē: “árainmma kétima-timune. maamin-ááwáqá wíyôpake Móteti wemá íyímikaiyē. ááqibo Áánûqtunopake árai-kaaweqa ketibô íbêqa keráwáqá kétémiyē. ³³ aáwaqa Áánûqtunopake yuwéna maa-márábí kuména maa-márábí-káyúkámá aaramá waamá wemá yeráwáqtí yirun-íyápógóní kaawéqá kényimiyē.” téna Ítuma tiráiyē. ³⁴ waayúkama inaa-inaa tiráae: “anóko, maamirá-kááwéqá aati-aati étaa keqtáámá timíkáae.” téta tiráae. ³⁵ Ítuma timá arúta yímikaiyē: “kemá kenamááriq matúq-matuq umá mái-aawaqune. náawabi-naawabi ketôpaqo yénama íma áa yániyē. náawa-naawabi kemmá arummô timénama íma non-áá akániyē. ³⁶ kemá keráwáqá kétima-timune. kemmá kétimoneqanibo íma keráwáqá kemmá tirummá ketime. ³⁷ máqtemma ketibomá tími-qtataaqa ketôpaqtaa yínoe. náawabi-naawabi ketôpaqa yínaqa wemmá íma watuwánúne. ³⁸ ketúyánákáq tikáinaiq íonaq Áánûqtunopake kukáupo paá wemô timátíkái-nakoni aúyánákáq kuké-mayaune. ³⁹ timátíkái-nakoma wení aúyánámá miráuma wáiyē. máqte-qtataaqa tímímma móra íyuwanunaboqa ááqibo ántai-yupaama máqtemma tími-qtataaqa múte itó-umayikanune. ⁴⁰ ketibon-áúyánákó mirá kéiyē. máqtekomo kemmá ketáanima káoneq tirummô ketimeqa aúgen-auwaraimma matúq-matuq umá paá mái-yataaqa íbêqa áaimma átáma kéimma ántai-yupaama yemmá múte itó-umayikanune.” téna Ítuma tiraiyē. ⁴¹ Ítuma tiráipoana “kemá Áánûqtunopake árai-kaaweqa máune.” téna titata Ítiráaeo anó-monoq-wayukama tímú-timun-aimma kótéyáté uráae. ⁴² maan-áimmá tíq-tiq umá tiráae: “maaminná Ítuma Yótêbin ánikobiyo? wenaboámá wenanóagaraqa ketáámá ítaraunataabiyo? nôraq itana ‘Áánûqtunopake kukáune’ kétéiyô?” mi-káyúkámá téta tiráae.

43 Ítuma yetí yúyánámmá ítátuwena timá yímikaiye: “keráwáqá íma nárunarun-aimma tero!” téna tiráiyē. 44 Óq-aimma Ítuma tiráiyē: “ketibomá timátíkái-nakoma wemô móra-nakoma ketôpaq yabiti máena yíniye. ááqibo ketibomá móra-nakoma íyabiti máena wemmá ketôpaq íma yíné iné. náawabi ketôpaq yin-náqá ántai-yupaama wemmá múte itó-umakanune. 45 Áánûqtuni wannaabí Áánûqtu wení amuné-wáyúkámá agatááe. máqte-kayukama Áánûqtu yiráátiniye. minnáyaba yemá náayubi ketibon áama ítétama náayubi yemmô yirááti-qtataaqa ítama arutétama yeráwáqá ketôpaq kéeye. 46 móra-nakoma ketibommá íaonaraane. kímora-naqa Áánûqtunopake kúmín-nakoma wenamá ketibommá aónaraiye. 47-48 áraimma kétimatumine. náawabi arumma kétimenama aati-aatimá matúq-matuq umá kémaiye. kemá matúq-matuq umá mái-aawaqune. 49 keráwáqti títaubikotaa kaqmáápaqa yímikain-aawakon áwîqa máánna Áánûqtunopake kúmitata nátuweta pukurááe. 50 náawabi maakáq-ááwáqá Áánûqtunopake kúmin-aawaqa nénama wemá ípuiniye. 51 kemá kenamááríq Áánûqtunopake kukáunama aati-aatí paá mái-aawaqune. náawabi maamin-ááwáqá nénama aati-aatí paá matúq-matuq umá mániye. min-ááwáqá timúnna minná ketúmiye. maa-marábí-káyúkáyábáé téq kukáune. ááqibo ketúma yiménúnaboata yemá aúgen-auwaraimma mayánóe.” téna Ítuma tiráiyē. 52 maami-qtátááqtábá anó-monoq-wayukama aamá móte-máté umá tirááe: “náaraq umá wenaúma timínataaq nanúno?” téta tirááe. 53 ááqibo Ítuma timá yímikaiye: “ítama arútáaro! Waayúkagon-Araakon aúma íma néqa wení naaegáráqá íma néqa aúwaraimma keráwáqá paá íma mayáinoe. 54 náayu-naayubi ketúma néta ketí naaemá néta íya-kayukama aati-aatimá matúq-matuq umá mánopoata ántai-yupaa máqtemma ketúma náiyaaq yemmá múte itó-umayikanune. 55 ketúma kateko-ááwáqá wáitana ketí naaemá áraimma nai-yátááqá wáiyē. 56 náawa-naawabi ketúmo néna ketí naaemô néna ína-waigomma wení aágoma tirunóbáqá mánipoaqa ketaágoma wenarunóbáqá mániye. 57 máqten-auwaraimma ketibomá timátíkái-nakoma wenaúyánákáráq kéena miráuma mórai q umá ketiboní paá mái-yataaqa keté wáiyē. miráipoana móra-nakoma ketúma nénama arunóbáqá ketí mái-yataaqa mayániye. 58 maamin-ááwáqá Áánûqtunopake kukáiyē. títaubikotaa kaqmáápaqa nátuweta pukurááe. mirán-ááwáqá íma wáiyē. ááqibo náawabi maamirán-ááwáqá nénama matúq-matuq umá mániye.” 59 Ítuma Káperanabaqa monoq-náúpáqá kéyiraatena mirá téna timá yímikaiye.

Ítuma paá matúq-matuq umá mái-wataagoni áaimma matokáiyē.

60 ááqibo yaímma wení iyápó-annama maamin-áímmá kíteta yé tirááe: “maamin-áímmá ummaamá kéyaiye. náawa kanaaráqá itané inábiyo?” téta tirááe. 61 Ítuma wenaúyánánóbáqá wení iyápó-annamo aamô karáán-aimma ítaraiye. miráitana wé timá yímikaiye: “maamin-áíkkómmá túyánámmá ítama yuwánéraq kéoo?” téna Ítuma timá yímikaiye. Óq-aimma Ítuma tiráiyē: 62 “ááqibo keráwáqá aónáíyanamo Waayúkagon-Araaqa naayóbáqô maéwai-marupaqa uínaqa nôraq íno? 63 Áánûqtuni aágoma mái-yataaqa waayúkama yetôpaq kéyimiye. ááqibo túgotaa íma tíwáqnaa iné iné. maamin-áímmá keráwáqá timá tímikaunama Áánûqtuni mái-yataakaraq wení aágogaraq paá máiyē. 64 aanibo keráwáqti aúkápimma

yaímma-wayukama yirummá íma kétime.” téna Ítuma óq-aimma tiráiyē: ⁶⁵ “miráipoaq timá tímikaune minná ketibomá móra-naqa íma timákainena ínanama wemá ketôpaqa íma yíné iné.” téna Ítuma tiráiyē. naayóbáqá Ítuma aónatukaiye yaímma-wayukama íma yirummá kámēta anaaéma íkéwāreta kéo-kayukama ááqibo wemá webómō agayakánín-naqa wemmá aónaraiye. ⁶⁶ maamin-áímmá ánatagitata taíbaq Ítuni iyápó-annabike ayuwéta yauwéqma kóurāae. ááqibo kó éta íma wetēma ókaraqa uréire urááe. ⁶⁷ miráitana Ítuma min-ánnámá tiyááka naikamá kaayaq-wáyúkámá áqnáábaq yááyarena timá yímikaiye: “keráwákáráqá tiyuwéra kégo?” téna Ítuma tiráiyē. ⁶⁸ Tááímoni Pítaa maará téna timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, náawanoparaq ónúnataabiyo? aati-aatimá paá matúq-matuq umá mái-aimma ení áama matokááne. ⁶⁹ ááqibo ketáámá tirummá ámikaunatae. enamáa emá Áánûqtuni katekomá aokaq-náqá máanataa ketáá kéitaunatae.” téna Pítaa tiráiyē. ⁷⁰ Ítuma ye táaraqa yauwéqma timá yímikena tiráiyē: “nôraq inábiyo? kemá kenamááriq keráwáqá tiyááka umá kaayaqá ketúyánákó kétékaiipoaq matáunama móra-naqa Tááqtaan-aagogaraq máiyē.” téna tirán-naqa ⁷¹ wemá Yúqtaati aboámá Tááímoni Itikáarioti wemá wenamáa tiyáákagaraq kaayaq-iyápó-ánnábíkémá wemá anaáekaq namuro-wáyúkábí Ítumma awíqmena wíniye.

7

Ítuni ábâqawaama wenáaraqa íkéitaae.

¹ anaaékaq Ítuma Kááiriri aúkáapi márûtaba-marutaba uréire uwáena uráiyē. Ítiráaeo anó-monoq-wayukama Ítumma ikamínēta owana Yúriabaq íuraiye. ² ááqibo Ítiráaeo-wayukati ayú maqnáno-kanaama áwíqa pórábónakaa-naupaq ayú maqnarááe mi-kánáámá waaqókáriq itanabóana ³ wení ábâqawaama timá ámikaee: “ení iyápó-annama mibáq emō mayáana-mayaima aónanobo maa-márúqá yuwé Yúriabaqa waao. ⁴ móra-nakoma wé máqte-kayukama wemō náawabiyo téta wemmá aónaineta íyanama wé íma aúpáqá mirá íniye. ááqibo maami-qtátááriqō ínēma máqte-kayukati yúrakaq itō-ure mirá kéinata emmá aónaaro.” téta timá ámikaee. ⁵ áraine. wenáábâqawaayugaraq íma yirummá amēta anaaémma íwakaee. ⁶ Ítuma timá yímikaiye: “ketí kanaamá íma páaq uráiyē. ááqibo máqte-kanaama minná keráwáqti kanaamiye. ⁷ maa-márábí-káyúkámá keráwáqá íma webó kágatikaee. ááqibo kemá yeqti táígoniq on-ááímmá timá abarokáq kéunataboata kemmá webó kágatikaee. ⁸ keráwáqá kenamááriq ayú maqnáíbáq ko aónaaro. ketí kanaamá íma páaq uráipoaq kemá ígo-aonanune.” ⁹ maamin-áímmá ánatagitana Kááiriribaq wemá máqe-uraiye.

Ítuma ayú maqnaamá ko aónaraiye.

¹⁰ ááqibo áqnáabaqa ábâqawaayuma ayú maqnáíbáq kówana wemá anaaékaq aúpáq utáiyē. miráipoana waayúkama wemmá íaonanoe. ¹¹ máqtemma Ítiráaeo-wayukama ayú maqnaapí weqtábá abáá urááe: “náakaraq min-náqá máiyō?” téta ítama aónaraae. ¹² waayúka-aukaapimma yaímma-wayukama wé kanaa-naré kétéwata yaímma-wayukama wé kaaqaari-naré kétéwata miráuma nóbiq-naabiq-aimma tirááe. ¹³ ááqibo waayúkama anó-monoq-wayukati yáaqa kékikatetaboata móra-nakoma íma abarokáq umá aá tiráiyē.

14 ayú maqnaa-kánáámá ánatana aúkáa-makaariqa itana Ítuma anó-monoq-naupaqa uténa aarawaamá kéyiraatena kétima-yimiye. 15 Ítiráae-wayukama yúyánámmá itama netuqnaatúq kéeta tirááe: “náaraq umáwaq maamin-nákómá aúbabimma aónarenaawaq aúbama kéyorautiyo? wemá naayóbáqá íma tugarú tiráíye.” téta tirááe. 16 miráitana Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “kemô kétiraatunnama íma ketôpake íkeiye. paá timátíkái-nakonopake kéiye. 17 náawabi timátíkái-nakoni aúyánámmá itainana wemá kemô aráátúnnayataba ítama aruténama Áánûqtunopakena kukáíyô ketááq maqmawa kétuno téna ítama arutániye. 18 náawabi wenáúyánápíkén-áímmô ténama aanábógó wenáwíqa múte yauwinéna tiniye. ááqibo náawabi timátíkái-nakon áamo ténama wení watáama árain-aine, aanibo watáama kaaqaari-áímmá arunóbáqá íma wáíye. 19 naayóbáq Móteti aammá aúmakain-aimma íyaq tímikainabiyo? ááqibo móra-nakoma keráwápíkémá íma maamin-áímmá yáqtoqma akoqnáá uráíye. nôraq itaráq kemmá tikaminera tibáá kéoo?” téna Ítuma tiráíye. 20 aarawaamá yauwéqma tirááe: “epímmá kuti-áágómá wáíye. náayuq emmá ikamínéta kéowaawaq aíbôqnaaboq-aikon-aimma kéteno?” téta tirááe. 21 Ítuma yauwéqma tiráíye: “Tabaati-yúpááráqá kemá móra anón-awaameqa únnayaba keráwáqá káoneq iyánáaqa kéoe. 22 maamináyaba Mótetima áumo karai-ááímmá tímikaine. áraine. min-ááímmá íma Mótetikaqa pááq uráíye. wé tináábútáá títaubikokaqa pááq uráíye. miráimanibo keráwáqá Tabaati-yúpááráqá pááqyan-iyapogon aúma karéwaone. 23-24 keráwáqá Mótetini aammá aúkain-aaimma íraqôniq umá waqmá itánúnatae kéteo. keráwáqá Tabaati-yúpááráqô iyápótí yúmo karéwaomano. aónaaro! Tabaati-yúpááráqá kemá móra-naqa mútúq atúbamakaraune. ááqibo nôraq itaráq keráwáqá týamma kéumatikaaq? keráwáqá íma túrakakemma aónama yainááro. máqte-qtataakon-aaimma arútárainana-yataaqtaba ítama yainááro.” téna Ítuma tiráíye.

yé tirááe: “maan-náqá Káríqtowabiyo?”

25 ááqibo yaímma Yérútáábake-noinin-aukaqa tirááe: “wé maamin-naráq ikamínéta kéoo? 26 ááqibo aónaaro! wemá abarokáq aamá kétiye. ááqibo yé íma móra-aimma kétimakaae. áraine. máqtemma anó-kayukama yé itaraae wé Metáíyabiyo? 27 miráimanibo ketáá wemó yimárúqá aónaraunatae. ááqibo Metáíyamo inaqaama móra-nakoma íma wemô kúmi-maruqa íaonaraiye.” téta tirááe. 28 Ítuma monoq-náupáqá máena waayúkama kéyiraatena timá yímikaiye. wemá ááyataa umá tiráíye: “keráwáqá kemmá kétimoneraq kemô yúnna-maruqa aónaraune kéteo? miráimanibo kemá kenamááríqa ke-túyánákáqá íkukaune. áraine. timátíkái-nakon aúyánápíké timátíkáitaqa kukáune. wenáaimma áraine. miráimanibo keráwáqá wemmá íaonaraae. 29 ké kemá wemmá aónaraune. kemá wetê máq-uraune. ááqibo wetê máunana wé timátíkáitaqa kukáune.” téna tiráíye. 30 miráitata yé wemmá ánná amínéta urááe. miráimanibo wení kanaamá íma pááq uráíye. miráitana móra-nakoma íma aneqá ayáamma ánékukaiye. ímiye. 31 taígani-kayukama aúkápikemma yaímma-wayukama yirummá améta tirááe: “Metáíya yénama óq-anon-awaameqa mú mikáq anón-awaameqa ínyô?” téta tirááe.

yaímma i-wáyúkámá timáyíkááwata Ítuma ánnáma ínéta urááe.

32 Ítuqtabama waayúkama netuqnaatúq-aimma káráán-aimma Péрати-wayukama ítátuweta uyátárai-monoq-wayukagaraqa Péрати-wayukaqaraqa i-wáyúkámá timáyíkááwata Ítumma ánná amínéta urááe. 33 Ítuma tiráiyē: “kemá keráwátē pááqya-kanaama mánunaboq kemá timátíkái-nakonopaqa kónune. 34 ááqibo keráwáqá kemmá tibáá kéomanibo keráwáqá kemmá íkétimonaae. keráwáqá kenamááriq kemá máuna-marupaqa íma kanaaráq uínoe.” téna Ítuma tiráiyē. 35 miráitata yé Ítiráaeo-wayukama ye-iyáá aayó-aayo kēteta tirááe: “wé náakaraq kóinaqtaa íaonanunataabiyo? wemá Karíki-marupaq íyaq uráiyô? káqomma Ítiráaeo-wayukama mibáq máapoana kémaena mibáq Karíki-wayukama timá yiráátiniyo? 36 wé kētiye. ‘keráwáqá kemmá kētibaae. miráimanibo keráwáqá íkétimonaae’ ááqibo ‘keráwáqá kemô máuna-marukaqa íma kanaaráq uínoe.’ téna kētiye. maamin-áikón áaimma nóinabiyo?” tēta tirááe.

akoqnáá umá mái-nomma

37 ánatainna-taoqa mú mikáq anó-taoqa ayú maqnaapí Ítuma itó éna waéqma itái-áímmá ááyataa umá anón-aimma tiráiyē: “móra náawa-naawabi non-áámô akaína-naqa ayuwáyanawaq ketôpaq yíno kéyēnawaq wemá naíno. 38 Áánûqtuni áa agamatán-áúbábí kētiye. ‘arunóbáké matúq-matuq umá mái-noko metiráá yubátuwēna kumíniye’ mirá kētiye.” téna tiráiyē. 39 maamin-áímma Ítuma Áánûqtun-aagotaba kētiye. máqtemma náayubi wenáaraqo itétama Áánûqtuni aáma mayánoe. Ítuma pukáipike íma itó-uraipoana mi táoqa Áánûqtuni aáma íma yímikaiye.

40 yaímma-wayukama min-áímmá kēiteta mamá tirááe: “wé maamin-náqá áraimma Áánûqtuni amuné-náqíye.” tēta tirááe. 41 yaímma-yu tirááe: “wemá áraimma Metáiyae” kētewata ááqibo yaímma-yuma “ímiye” kētewata “Metáiyaraatati wé miráuma Káárirī-marupake íyine iné.” tēta 42 “íyaq Áánûqtuni áa agamatán-áúbábí Metáiyaqtaba tiráinabiyo? móra-aaniko Tébitin-annabike Bēqtaremubaqa Tébitini pááqya-marupake kēiyē.” tēta tirááe. 43 ááqibo miráitata Ítuqtabae tēta máqtemma aarukáqá mamá yáikaaq urááe. 44 yaímma-wayukama aneq yáqtoraineta kēetamanibo ááqibo móra-nakoma íma wenaneqá ko yáqtkaiye.

45 miráitana anó-monoq-naupake i-wáyúkámá yauwéqma yewata uyátárai-monoq-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq min-í-wáyúkámá ítama yimónaraae: “nôraq itarác keráwáqá wemmá íawiqme irááo?” tēta ítama yimónaraae. 46 í-wáyúká yauwéqmá tirááe: “móra-nakoma maan-nákó tiniq umá íketimiye.” tēta tirááe. 47 Péрати-wayukama yetábámá mirá tēta timá yímikaae: “wemá keráwákárác timioq-naayoc kēiyô? 48 keráwáqá aónaraawaqtaawaq móra ketáábíkē uyátárai-monoq-wayukabi Péрати-wayukabikemma yirummá ámikaa íyabiyo? 49 ímiye! paá maami-káyúkámá aá íma ítaraa-kayukama Áánûqtuni áa Móteti agatáimma íma kēitaae. Áánûqtu yawááq-umayikaniye.” tēta timá yímikaae. 50 ááqibo yeráwápíkē móra-nakon-awiqa Níkótímati wemá naayóbác Ítunopaq ko aónaraiye wemá timá yímikaiye: 51 “ketáái Ítiráaeo-wayukati aammá aúkain-aikoma móra-nakomma íma ketáá yawááq-umakaraananataa wemô naayóbácô nôrabi uráina-yataaqtaba tínataa itánatae.” téna Níkótímati tiráiyē. 52 yeráwáqá yauwéqma tirááe: “egárác Kááriribakenabono? emá Áánûqtuni aúba-wannaabin-aimma yorautiq-yorautiq umá aónaa! mipí

móra Áánûqtuni amuné-náqá íma Kááriri-marupake íma pááq íniye.” téta tirááe.

8

aaraukáqá mamá kéyatiye.

¹ máqte-kayukama yeqtí naaópataa wéyáwé umágoana Ítuma Óríbêti-anuraq utáíye. ² aabáyaanapimma nokáápaq anó-monoq-nama kuru aúkáanobaq wáipaq móragaraq yauwéqma kéuwitata máqtemma wenôpaqa iráawana maraq máena aarawaamá kéyiraatena timá yímikaiye. ³ móra-iníkoma máqtemma aá itai-wáyúkágáráq Péra-ti-wayukagaraq min-ínímmá awíqmeta irááe. min-íníkmá aaraukáqá mamá kéyainaitataboata yetúbáq aúkáapi mú itó-umakaraae. ⁴ yé Ítuma timá ámiketa tirááe: “tirááti-nakotao, maan-íníkmá kiyaamoríqa kéena aaraukáqá mamá kéyainaibo wemmá aónaaro! ⁵ aammá aúmakin-ai-pimma Móteti mirá téna timá tímikaitae. mirámô íyan-ininaukaqa óqtatanapo ikámóro téna timá tímikaitae. emá é nóina kéteno?” téta tirááe. ⁶ yé mirá téta wemmá makáqma aónaraae. yeráwáqá móra-aimma abáá-uma aá timákanetaboata mirá-tiraae. miráitana Ítuma aítaubitaukaq máqe-urena ayáánaubiqnapo marabí aúbama agatáíye. ⁷ yemá ókaraq-okaraq umá itaa-itya urááe. aanibo wé itó-urena timá yímikaiye: “waayúka-aukaapikemmo móra-nakoma kúmiq-yataaqa kebó-yátááqá otaammá kuí-qtataaqa íma wárainanama áqnáabaqa móra-oqtatama min-íníkmá aneqá iyaabóma ikamíno.” téna tiráíye. ⁸ ááqibo keqnáámmá aítaubitaukaq máqe-urena ayáánaubiqnapo mararáqá aúbama agatáíye. ⁹ yé miráuma ítátuweta máqtemma máápaqtaa móra-mora yáubaguraae. máqtemma anó-kayukama áqnáabaqa kówata yinaaemma tébakaq-wayukama yáubaguraae. ááqibo Ítumma wenamáa ayuwéta kóuraae. kówana wenamáa min-íníkgáráq máqe-uraiye. wemá Ítun aúbáq itó-uma máitana ¹⁰ Ítuma itó-urena min-íníkmá timá ámikaiye: “maan-íníkmá, yé náakaraq mááo? móra-nakoma enôpaqa íyaq óqtatamma iyaabótukaiyo?” téna tiráíye. ¹¹ min-íníkmá tiráíye: “anó-nako, móra íma máíye.” téna tiráíye. ááqibo Ítuma timá ámikaiye: “kegáráqá íma yawááq kéumakaune. emá kóaa. kóure anaaékaq íma móragaraq kebó-yátááqá uwo!” Ítuma maamin-íníkmá timá ámikaiye.

Ítuma maa-márábín-óné.

¹² anaaékaqa Ítuma keqnáámmá tiráíye: “kemá maa-márábín-ómmúne. náawabi ketinaaemo warénama wemá matúq-matuq umá mái-omma kémayena kumayuqnóbáq aati-aatimá íma uréire íniye.” téna tiráíye. ¹³ Péra-ti-wayukama wemmá timá ámikaae: “emmá enamááríq timá waéqme uréire kéone. emô téna-yataaqa íma áraimiye.” téta tirááe. ¹⁴ Ítuma yauwéqma tiráíye: “kemá kenamááríq ketáayaba tennamá áraine. káqo-nakomo máena ketáayaba tinnama árain-aimma tiniye. kemá náakakenabi iréq náakarabi kemá ónúnama kéitaune. miráipoana ketáama árain-aimma wáíye. ááqibo náakakenabi iréq náakarabi kemá ónúnama keráwáqá íkéitaae. ¹⁵ keráwáqá maa-márábí-káyúkámá paá maa-márábín-ááíqtábámá ítama kéyainaabo kemá mórai q umá móra-nakoma íma yawááq kéumakaune. ¹⁶ kemá íma kenamáa máune. timátíkái-nakoma minná ketibomá ketimakaq máíye. miráipoana kemô móra-yataaqa kéyainanama árain-aimma kéyainaune. ¹⁷ Ítiráaeo-wayukati aammá aúkain-ai-pimma kétiye. kaayaq-nákórátámô móra-aimmo tíyamma minná yenákámô

nóinabi tíyamma árain-aine. mirá téna kétiye. ¹⁸ kemá kenamááríq ketábá kétunama ketibomá timátíkái-nakoma ketábágáráq kétiye.” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁹ yeráwáqá ítama aónaraae: “enabomá náakarabiyo?” téta ítama aónaraae. Ítuma yawwéqma tiráiyé: “minnámo kemmô kétimonaama minná ketiboé. ááqibo kemmô kétimoneqa minná ketibo aónainoe.” téna tiráiyé. ²⁰ Ítuma maamin-áímmá anó-monoq-naupaqa kéyiraatena waaqókáq Áánûqtuma yimuqá marakéta áme-moneqa wáinaukapaqa timá yímikaiye. wení kanaamá íma iráipoata móra-nakoma íma ánná ámikaiye.

keráwáqá kemô kounabaqa íma kanaaráq úinoe.

²¹ miráitana keqnáámmá Ítuma timá yímikaiye: “kemá kégounaboqa keráwáqá kemmá tibáá inomanibo keráwáqá keráwáqtí kúmiq-yataapikaraq kebó-yátáápkáráq úinoe. kemá kónabaqa keráwáqá kenamááríq íma kanaaráq úinoe.” téna Ítuma tiráiyé. ²² miráitata máqtemma Ítiráaeo-wayukama tirááe: “minná wenamááríqa íyaq ikámma puínéna kéiyó? nôraq ínábíyo wé tiráiyé ‘kemó kouna-marupaqa keráwáqá íma kanaaráq úinoe?’” téta tirááe. ²³ ááqibo Ítuma óq-aimma timá yímikaiye: “keráwáqá napakémíbo kemá yanaapákémúne. keráwáqá minná maa-márábí-káyúkámóbo kemá maa-márábíké-náqá íma máune. ²⁴ miráitaq keráwáqá timá tímíqma ánatarauene. keráwáqá keráwáqtí kúmiq-yataapikaraq kebó-yátáápkáráq puínoe. keráwáqá tirummô tímíyaqa náawabi MÁUNE. kegáráq Áánûqtute mórabi máune. áraimma keráwáqá keráwáqtí kúmiq-yataapikaraq kebó-yátáápkáráq puínoe.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁵ yé timá ámikaae: “ááqibo é náawabono?” téwana Ítuma timá yímikaiye: “minná áqnáabaqa kemá nóine térabi timá tímikaune. ²⁶ netuqyaan-áímmá keráwáqtábá kenamááríq timá keráwáqá yawááq-umatikanaa únnae. ááqibo óq-aimma tenúne. máqten-aimma kemá marabí-káyúkámá kétima-yimunama mútûqa timátíkái-nakoma wenôpake itáunama wemá aati-aatimá áraimma kétiye.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁷ aboáqtábá kétéitata yemá ítaraae. ²⁸ miráitana Ítuma timá yímikaiye: “anaaékaqa kemá Waayúkagon-Araakokaqo kaapaq-yátáqá múte yauyéqa mikáqá kemmá náawabi MÁUNE tímónanoe. máqte-qtataariqo kéunama kenamá kenamááríq ikeune. ímiye. kemá maami árain-aimmo túnnama ketibomá kétiraatena timá tímín-aimma kétune. ²⁹ maaminámo timátíkái-nakoma wemá keté máiyé. máqte-qtataariq únnayaba wemá amuqá kématikaipoana wemá kemmá ítiyuwaitaq kenamáa íureire kéune.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁰ wemá aamô kétéitama taíbaq-wayukama wemmá yirummá ámikaae.

Ítuyaa Áabaraama

³¹ móragaraq Ítuma Ítiráaeo-wayuka wemmô yirummá ámê-kayukayaba tiráiyé: “keráwáqô ketáabimmo máeqa áraimma keráwáqá ketí iyápó-annama mááe. ³² keráwáqô ketáabimmo máeqa keráwáqá máqten-araiqtataqa aónéqa árain-aimma ítaraunama keráwáqá ánnábike ayútikaiyaqa kóinoe.” téna Ítuma timá yímikaiye. ³³ mirá téta yemá timá ámikaae: “ketáámá Áabaraan-annabike-kayukataa máunatae. óq-wayukama keqtáámá íyaqtoewaone. ‘keráwáqá ánnábike ayútikaiyaqa kóinoe’ nôraq itaawáq kéteno?” téta tirááe. ³⁴ Ítuma yawwéqma tiráiyé: “árain-aimma kétima-timune. kúmiq-yataariq i-nákómá otaammá kuína-nakokaraqa minná

otaammá kuína-yataakoma wemmá yáqtoqma ánná kámiye. ³⁵ yáqtorainakoma ábâqawaan aúkâapimma íma máiye. ááqibo paá áanikoma ábâqawaan aúkâapimma wemá aati-aatimá máiye. ³⁶ otaammá kuína-yataakoma keráwáqô yáqtorainaqa kemá áanikoma aati-aatimá ketibotê kémaunaboq kemô yabítuwanaqa kóinoe. miráipoana áraine móra-nakogaraq móra-yataakaraq keráwáqá íma kanaarâq yáqtoraniye. ³⁷ kemá ítaraune. Áabaraan-annama mááe. ááqibo kemô timátimuna-yataaqa íma kémaiyeq kemmá tíkamino-kanaayaba abáá kéoe. ³⁸ ketibonôpaq wái-qtataaqtaba aónareqa kétima-timune. nóinainabi ketibonôpakemo ítáama miráino.” téna Ítuma tiráiyē. ³⁹ Ítiráaeo-wayukama miráuma tirááe: “ketibotáá Áabaraama máiye.” téta tirááe. Ítuma yauwéqma tiráiyē: “Áabaraan-annama máeq oweqa wemô mayaímá máyáinikaa umá mayainé oné. ⁴⁰ kemá árain-aimma Áánûqtunopake ítama timá tímikaunaboqa keráwáqá kemmá tíkamineqa tibáá kéoe. Áabaraama mirá íuraiye. ⁴¹ keráwáqá Tááqtaama keq̄tiboní mayaímá kémayaabo!” téna Ítuma kétitata waayúkama agaren áaimma tirááe: “aguyáán-iyaporaá íma máunatae. Áánûqtu wenamá ketibotáá máiye.” téta mi-káyúkámá tirááe. ⁴² Ítuma timá yímikaiye: “Áánûqtuqtaba ketiboé téq oweqa kemmá túyánámmá timíné oné. kemá Áánûqtunopake iréqa íbêqa maami máunaboqa kemmá túyánámmá timíné oné. kemá íma ketúyánápíkémhá kukáupo Áánûqtu timátíkáitaq kukáune. ⁴³ nôraq itaráq ketáama íma ítama kárutao? ketáama íkétikaipoqa keráwáqá íma kanaarâq ítama kárutaae. ⁴⁴ keq̄tibomá Tááqtaama máitaq ákái-qtataariq kéoe. Tááqtaama naayóbáqá áqnáabaqa káqo-nakomma ikákaiye. aboámá máiye. wepímmá árain-aimma íma wáitanaboana wemá aati-aatimá árain-aikon-anaema íkéwaraiye. wemô kaaqaari-áímmô kéténa wenáabike mirá téwaine. maami-kááqáárí-nákómá kaaqaarimô kétenama kaaqaari-áíkón aboámá máiye. ⁴⁵ ááqibo kemá árainma kétima-timunaqanibo kemmá íma keráwáqá tirummá ketime. ⁴⁶ kanaarâq móra-waigoma keqtábá kúmiq-yataariq kéone tíníyô? kemô árainmmo kétima-timunaqa nôraq itaráq ketáama ikéitaa? ⁴⁷ náawabi Áánûqtuni iyápóma máenama wemá Áánûqtuni áama kéitaiye. keráwáqá íma Áánûqtuni iyápó máepoqa íma wenáaraqa kéitaae.” téna Ítuma tiráiyē. ⁴⁸ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama yauwéqma tirááe: “emá Táméria-napoa kuti-áágón áaraan-aimma kéteno? ketáámá árain-aimma kêtunataabiyo?” téta anó-monoq-wayukama tirááe. ⁴⁹ Ítuma yauwéqma tiráiyē: “kuti-áágómá tirunóbáqá íma máiye. ááqibo ketibon áwíqa múte kéyauyune. áánibo keráwáqá ketíwíqa múte yauwínôqtaba kammá kámagoe. ⁵⁰⁻⁵¹ kemá ketíwíqa íma múte yauyónáá kéune. ááqibo móra-nakoma ketíwíqa múte yauwínéna kéena wemá mamá kéyainikaiye. árainma keráwáqá kétima-timune. móra-nakomo ketáama warénama wemá aati-aatimá ípuiniye.” téna Ítuma tiráiyē. ⁵² anó-monoq-wayukama miráuma tirááe: “árain-uramma íbêqa itáunatae. epímmá kuti-ááqómá arunóbáqá wáiyē. Áabaraama pukuráitata Áánûqtuni amuné-wáyúkágárâq pukurááe. ááqibo emá kéténe ‘móra-nakoma ketáamo warénama ípuiniye.’ ⁵³⁻⁵⁴ nôraq inábiyo? ketibotáá Áabaraamma pukitaa mú mikákáán-ánómmá emá máano? Áabaraama pukuráiyē. Áánûqtuni amuné-wáyúkágárâq máqtemma pukurááe. emá náawana káureq kéteno?” téta tirááe. Ítuma yauwéqma tiráiyē: “kemô ketíwíqo múte yauyéqa minná ketíwíqa paátataaqiyē. móra-

nakomo ketíwîqo múte yauyénama minná ketibomíye. keráwáqô temmá minná keráwáqtí ítóe. ⁵⁵ keráwáqá wemmá íaonaraabo kemá wemmá aónaraune. kemá téqa wemmá íma aónaraune tennamá keráwákáá ónúne. kaaqaari-náqá mánnune. owé. kemá wemmá aónareqa wenáama matokéq mirá kéone. ⁵⁶ keqítitaubikoma Áabaraama kemá kukáuna-kanaama aónanipoana Áánûqtu aráátiraipoana ôriq umá amuqá makáíye. káonena amuqá makáíye.” téna Ítuma tiráíye. ⁵⁷ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama tímá ámikaae: “emá íma móra-tiyaapaq-tiyaaka-auqa uráápo emá Áabaraamma náaraq umá aónaraano?” téta tirááe. ⁵⁸ Ítuma yauwéqma tímá yímikaiye: “naayóbáq Áabaraamo íma máikaqa kemá kenókáá náawabi máqe-uraunama MÁUNE.” téna Ítuma tímá yímikaiye. ⁵⁹ miráitata yemá óqtatamma múte matéta Ítumma iyaabóma ikamínéta urááe. ááqibo wemá aúpáq péqmarena anó-monoq-naupake yaákarena aa íwáimma yaúbaguraiye.

9

aúgaroq-nakoni watáama

¹ Ítuma uréire kéena mórama aúgaroq-naqa aónaraiye. wemá naayóbáqá anóama kémarakaitanama aúramma karopáguraiye. ²⁻³ máqtemma Ítuni iyápó-annama wemmá ítama aónaraae: “Aráábaeo, náawaq kúmiq-yataariq ítanawáq anóama aúgaroq-iyapoma marákárainabiyo? maamin-nákóáq kúmiq-yataariqa urái anóaboawaq kúmiq-yataariqa uráyô?” téta ítama aónaraae. ááqibo Ítuma maará téna tímá yímikaiye: “maamin-nákóni kúmiq-yataakoma íma wemmá mamá aúgaroq-naqa aúkáiye. wenanóboyuti kúmiq-yataakoma íma wemmá mamá aúgaroq-naqa aúkáiibo mi-wágón áaimma miráuma íma wáíye. ímiye. maami-qtátááqá Áánûqtuni maiyáígómá abarokáq maan-nákókáq pááq íniye. ⁴ íbêqa aabaúmá wáinagaraq tímátíkái-nakoni mayaímá máyáanatao. miráipoana aaqô enáinanama móra-nakoma mayaímá íyaonena kanaaráq ímayaniye. ⁵ kemá maa-marábímô máunama kemá maa-marábín-ómmúne.” mirá téna Ítuma tímátuwena ⁶ Ítuma mararáq wirááti wiqmakéna maramá abákátena wirááti-maragaraq mamá yogari-karaariq umátuwena Ítuma yomá tarôq uráíye. tarôq umátuwena Ítuma mi-tónápó min-nákóni aúnaakaq pérakatuwena ⁷ miráitana Ítuma wemmá tímá ámikaiye: “emá Táéróa-nokaayupi nommá koberaao.” téna tiráíye. maamin-áwíqá waéqma yarááe “timákáawana kóuraiye”. miráitana wemá uréna nommá kobékaiye. nommá pétuwena mikáké aúramma karáqma aónamaena yauwéqma iráíye.

⁸ ááqibo máqtemma wení márûpaq-wayukagaraqa wemmá káonaa-kayukagaraq naayóbáqá wemá aáwaqtaba aarawaamá ítama yimónéwaine téta yé tirááe: “nôraq inábiyo? aqá maamin-nákómá maraqô máena waayúkaraga áa kéyaitana aáwaqtabama itaa-ittaa éwainabiyo?” tewata ⁹ yaímma-wayukama tirááe: “owé. wemá maamin-náqíye.” téta tirááe. ááqibo yaímma-wayukama tirááe: “ímiye. wemá paá miráuma móraiq urái-naqíye.” tewana aanibo aanábógó wé tiráíye: “minná áraimma kemúne.” téna tiráíye. ¹⁰ yé tímá ámikaae: “nôraq ítanawáq aúramma kabárikaiyo?” tewana ¹¹ wé yauwéqma tímá yímikaiye: “min-náqá Ítue téta áwíqa kéyaae. wemá yomá tarôq umátuwena túnáakaq tótaa umátíkátuwena wé tímá tímikena tiráíye ‘emá Tááéróa-nokaayupi nommá koberaao’ téna

titaqá ááqibo kemá nommá kogéberaunana túrakoma íráqôniq kéitaq kéqoqeq-yataaqa íbêqa káonaune.” téna titata ¹² yé timá ámikaae: “min-náqá náakaraq máiyoy?” tewana maará téna wemá tiráiyey: “kemá paá íaonaraune.” téna yauwéqma tiráiyey. ¹³ maamin-náqá naayóbáqá aúramma karopáguraimiye yemá Pérati-wayukaraq awíqmeta urááey. ¹⁴ mitúpáámá Ítuma yomá tarôq umátuwená aúgaroq-naqa mamá aúramma tágayakaraiyey mi táoqa Tabaati-yúpááraré. ¹⁵ mikáq Pérati-wayukama Ítama aónaraey: “enaúrakoma náaraq umá íráqôniq uráiyoy?” tewana wé timá yímikaiyey: “wemá túnáakaq yomá pétikaitaq nommá kobéqtuwe íbêqa kanaaráq káonaune.” téna timá yímikaiyey. ¹⁶ miráipoana yaímma Pérati-wayukama tirááey: “Tabaati-yúpáámá íma kawáá kéipoana maamin-nákómá Áánûqtunopake íraiye.” téta tirááey. káqo-Perati-wayukama tirááey: “wemó kúmiq-araaq-naqa máenamoenama wemá náaraq umáwaq anón-awaameqa kanaaráq iné inábiyoy?” téta timátuweta yaíkaraq umá kaayaq-ánnáey urááey. ¹⁷ miráitata min-nákómá keqnáámmá Ítama aónaraey: “enaúramma wemá kékabarirakaitaa wetábámá nóneyq tinónoy?” téta Ítama aónaraey. wé tiráiyey: “wemá Áánûqtuni amuné-náqiyey.” téna yauwéqma tiráiyey.

¹⁸ ááqibo wemá naayóbáqá aúgaroq-naqa marákáraamanibo íbêqa kanaaráq káonaitata anó-monoq-wayukama minnýaba yirummá íkámataboata anóboyuma yááyareta Ítama yimónaraey: ¹⁹ “maaminná keqtáaninabiyo? árainaq kenákámá aúgaroq-naqa marákáraayanabiyo? owé. kéteyamanibo náaraq umáwaq íbêqa wemá aúramma kanaaráq káonaiyoy?” téta Ítama yimónaraey. ²⁰ anóboyuma yauwéqma timá yímikaayey: “ketáanikorataboaka aónarauyama anóama aúgaroqa marákáramiye. ²¹ ááqibo wé náaraq umá aúramma kanaaráq káonaiyoy? kerátá íma ítarauyey. náawa aúramma mamá kabárirakaraiyoy? kerátámá íaonarauyey. wemmá Ítama aónaaroy! wemá anópoana wenamááríq aamá timá-timiniyey.” téta tirááey. ²² wenanóboyuma Ítiráaey anó-monoq-wayukayatába yáaqa kéikatetaboata mirá-tiraayey. anó-monoq-wayukama yeráwáqá wágáábaq timá akoqnáá umákaayey: “móra-nakoma Ítuqtaba Metáíyey tinná-naqa monoq-náúpáké watuwánúnataey.” ²³ minnýababoata wenanóboyuma tirááey: “wemá anómibo wekáq Ítama aónaaroy.” téta tirááey.

²⁴ miráitata kaayaq táoqa keqnáámmá maamin-nákómá naayóbáqá anóama kémarakaitanama aúramma karopáguraimiye wemmá Pérati-wayukama ááyareta yé timá ámikaaey: “emá Áánûqtun-awíqa múte yauyuwo! ketáá káonaunataey maamin-náqá Ítuma kúmiq-yataariq ináqiyey.” téta tirááey. ²⁵ minnýaboy min-nákómá yauwéqma tiráiyey: “wemá kúmiq-yataariq inárábi iyabiyo kemá íma ítaraune. kemá móra-yataaqa áraimma kéitaune. kemá naayóbáqá túgaroq-naqa máqey-uraunamibo íbêqa kanaaráq káonaune.” téna wé timá yímikaiyey. ²⁶ yé ókaraq-okaraq itaa-ittaa umá Ítama aónaraey: “wemá emmá nóraq umákáraiyo? wemá náaraq umá aúramma kabárirakaraiyo?” téta Ítama aónaraey. ²⁷ yauwéqma wé timá yímikaiyey: “kemá keráwáqá timá tímikaunaqanibo íma kéitaaey. nóraq ítaráq keráwáqá keqnáámmá ítanéra kéoy? áqa keráwákáráq kékikaitaraq wení iyápó-annama auránéra kéoy?” téna yauwéqma tiráiyey. ²⁸ yé wemmá aá awááqureta tirááey: “emáaq wení iyápó-annama mááney. ááqibo ké ketáá Mótetini iyápó-annataa máunataey. ²⁹ Áánûqtuma Mótetima aamá ámikaiyey minnýaba kéitaunataey. miráimanibo min-náqá náakakena iráiyoy? ketáá

íàonaraunatae.” téta tirááe. ³⁰ min-nákómá yauwéqma timá yímikaiye: “keráwáqá anó-kayukamanobo wé náakakena kéiyó íàonaraunatae téq kétee. aanibo wemá wenamááriq ketúramma mamá kabáritikaraiye.” téna tiráiyé. ³¹ yé timá ámikaae: “túyánámmá kéitaunatae. Áánûqtuma kúmiq-wayukati yáama íma kéitaibo paá wenaúyánámô ítama kaqtó umá máyáa-kayukama yetáama Áánûqtu kéitaye. ³² maa-márámô tarôq urái-kanaarake íbêq-kanaarakaraq aúramma karoparáin-iyapoma marákáitana móra-nakoma íma kabárirakewaine. móra-nakoma íma kanaaráq mirá-iniye. ³³ maamin-náqá Áánûqtunopake írenama wemá anón-awaameqa kanaaráq íniye.” téna wé tiráiyé. ³⁴ yé akoqnáá umá tirááe: “nóinabiyo! emá kúmiq-yataapi paá marákáaraa íbêqa ketáá kétiraa-tennataabiyo?” téta yé timátuweta min-náqá yabitimátukaae.

³⁵ Ítuma min-náqá yabitimátúwáan-aimma ítátuwena yaónatuwena tiráiyé: “emá Waayúka-Araakomma arummá káme íyabiyo?” téna ítama aónaraiye. ³⁶ min-nákómá yauwéqma tiráiyé: “anóko, wemá náawabiyo? timá tímínaq wemmá tirummá áméno.” téna tiráiyé. ³⁷ Ítuma timá ámikaiye: “wemmá aónatukaane. minná íbêqa etê watáá-wataa kéteq máune.” téna Ítuma timá ámikaiye. ³⁸ uyátaraana-nako, kemá emmá tirummá kámune.” timátuwena Ítukaqa araayutáúmmá aténa nunamupí Ítun-awiqa múte kéyauyena timá ámikaiye. ³⁹ miráitana Ítuma tiráiyé: “maa-márábí kemá árain-aiqtaba kaaqaari-ááíqtábá yainaiyábá kukáune. miráitata íkaonaa-kayukama kanaaráq aónanoe. ááqibo káonaa-kayukama yúgaroq-wayukama auránóe.” téna Ítuma waéqma itái-áímmá tiráiyé. ⁴⁰ yaímma Pérati-wayukama wenamakaq máeta timá ámikaae: “kekáráqtáá túramma kégaropaiye. íyaq kéteno?” téta timá ámikaae. ⁴¹ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “keráwáqô paá túgaroqo máeq oweqa keráwáqá íma kúmiq-yataakaraqa líneq oné. ááqibo íbêqa keráwáqá ‘kanaaráq káonaunatae’ téq kétee. miráipoana keráwáqtí kúmiq-yataaqa paá wáiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

10

tipi-típigoni kurubí waéqma itái-áímmá

¹ Ítuma mirá tiráiyé: “árainmma kétima-timune. náawabi móra-nakoma tipi-típigoni kurubí oqtabákémá íuyenamo óq-aukapakemmo uyénama maami uyábéráina-naqa moyá-náqá máiyé. ² móra-nakoma oqtabákémô uyábéráina-naqa wemá tipi-típi-kawaa-nare. ³ kawáábóana oqtaráq yabí-nakoma oqtamá kéiyakaiye. miráitata tipi-típima yeqtí kawáá-nákón áama kéitaae. wení tipi-típima yíwîq-yíwiqa yátuwena mi-kánóqá máápaq áqnáabaq kóitata anaaé waqmé kégumoe. ⁴ wení tipi-típima yíwîqma márúte yuwéna wemá áqnáabaq kégumitata wenáama kéitetaboata tipi-típi-annama anaaé wakááe. ⁵ káqo-wan anaaé íkewaraae. káqo-wan áama íteta wenáaq ikátéta peréqé wínoe.” téna Ítuma tiráiyé. ⁶ waéqma itái-áímmá Ítuma timá yímimanibo yeráwáqá nóin-ainabiyo téta íma ítama arútaraae.

oqtayábámá Ítuma kétiye.

⁷ ááqibo Ítuma keqnáámmá timá yímikaiye: “árainmma kétima-timune. kemá tipi-típigoni oqtamúne. ⁸ máqtemma áqnáabaqa ye-káyúkámá yeráwáqá moyámmá mayái-wáyúkáe. ááqibo tipi-típigoma íma yetáama kéitaae. ⁹ kemá oqtamúne. náawabi oqtaráq wéna arummá tíména

kurunóbáq uyáberaina wemmá kawáá umákanune. wemá uyábekena yaúbagure umá uréire kéena aáwaqtaba abáá umá mayániye. ¹⁰ moyá-nákómá moyámmá kémayena kéikamena kéqokeq-yataaqa mamá táíq inéna kéiye. kemá yúnnama minná yeráwáqá matúq-matuq umá mái-auwaraimma óqiqma yiménáae téq iráune.” téna tiráiyé.

tipi-típogoni kawáá-náqá máune.

¹¹ óq-aimma Ítuma tiráiyé: “kemá íráqô-tipi-tipi-kawaa-naqupo ketiyáánaubiqa aóna-mayaaro. íráqô-tipi-tipi-kawaa-nakoma wemá tipi-típi-annayabae téna puíniye. ¹² móra-nakoma paá meyáqtábá mayaímá kémayena wemá kawaa-náqá íma máena tipi-típima íma yabíqma kárutaiye. áwáábíq-iyammo ínanama wemá iyuwéna péqmare kóinana áwáábíq-iyakoma tipi-típima yúpuqma pípéban éqé kéyuwaiye. ¹³ wemá paá móneqtaba mayaímá kémayena tipi-típi-yatabama íma arummá kéumayikaiye. ¹⁴ kemá tipi-típigoni íráqô-kawaa-naqune. ketí tipi-típi-annama kéyimonaukata kemmá kétimonaae. ¹⁵ móraiq umá ketibomá kemmá kétimonaitaq kemá wemmá káonaune. aanibo maami-típi-típi-ánnáyábáé téq ketí aúwaraimma yetôpaqa kéyimune. ¹⁶ ketí óq-tipi-tipi-ima maami-tíqnoábákémíbo minnágaraq kemá áqnáabaq kéweq yíwíqme onata ketáama itánoe. miráiyata kímora tipi-tipi-annama máiyana kímora-kawaa-nakoma yabíqyikaniye. ¹⁷ ketí aúwaraimma kéyimune. minnágon-aiiqtaba ketibomá keqtábámá kákaiye. miráinaq anaaékaq ketí aúwaraimma yauwéqma mayánúne. ¹⁸ móra-nakoma ketí aúwaraimma íma kanaaráq matuwániye ímiye. kenamááriq ketí aúwaraimma kéyimune. kemá ketí akoqnáárake ketí aúwaraimma kanaaráq yukéq ketí akoqnáárake kanaaráq yauwéqma mayánúne. maamin-áímmá ketibonôpake matáune.” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁹ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama maamin-áíqtábá keqnáámmá yaíkaaq umá kaayaq-ánnáíq urááe. ²⁰ netuqyaa-káyúkámá tirááe: “kuti-áágómá wepímmá máitana wemá aíbôqnaaboq kéiye. nôraq itaráq wenáama kéitaao?” téta tirááe. ²¹ yaímma-wayukama tirááe: “maamin-áímmá íma aíbôq-nakon-aamiye. móra kuti-wákómá aúgaroq-nakoni aúramma mamá íyaq kanaaráq kabárirakaniyo?” téta tirááe.

Ítiráaeo anó-monoq-wayukama Ítumma namuroíq umákáraae.

²² anaaékaq Yérútáárebaqa ayú maqnaí-kánáámá páaq uráiyé. mi-kánáámá naayóbáqá monoq-námmá yimuráamuq kémareta monoq-nákóni oqtamá ítaae. mi-kánáámá yaugi-kánáámíye. ²³ Ítuma anó-monoq-naupaqa yítaubikoma Tórómóni-oqtaraqa uréire kéitata ²⁴ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama amakaq yagutéta timá ámikaae: “emá Metáiyamo máema kanaaráq timá abarokáq umá-timinonatae. náraq umá-taaraq awé ónúnataabiyo?” téta timá ámikaae. ²⁵ Ítuma maará téna yauwéqma tiráiyé: “kemá timá tímíqma ánatatukaun-qanibo keráwáqá íma tirummá tímikaae. máqte-mayaima ketibon áwíkaqa kémayaunama ketáaiiqtaba kétiraatiye. ²⁶ miráimanibo keráwáqá íma ketí tipi-típi-annama máepoqaq íma tirummá ketime. ²⁷ máqtemma ketí tipi-típi-annama ketáama kéitaawaqa kemá yemmá kéimonaunata ketinaaéma kéwaraae. ²⁸ kemá matúq-matuq umá paá mái-auwaraimma kéyimune. miráipoata yemá íma aúyokinoe. móra-nakoma ketiyáápike yemmá íma yabítuwaniye. ²⁹ nói-qtataarabi ketibomó timímma minná mú mikáq anókaapoana móra-nakoma ketibon ayáápike yemmá kanaaráq íyabituwaniye. ³⁰ ketibotê kegáraq kerátámá

kímoramuye.” téna Ítuma tiráiyē. ³¹ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama keqñáámmá óqtatama mamá ikamínétamo kéowanama ³² Ítuma timá yímikaiye: “netuqyaammá íráqô-mayaima ketibonôpake tiráátiraune. keráwáqá nôi-mayaiyabawaq óqtatamma iyaabóma tikaminera kéoo?” téna Ítuma tiráiyē. ³³ anó-monoq-wayukama yauwéqma timá ámikaae: “ketáámá íma móra íráqô-mayaiyabata óqtatanapo ikamónátáa kéunatae. ímiye. emá Áánûqtuma áyóqa káyaanatae. emá paá-naqanopo ‘kemá Áánûqtumune’ kétenaqtæ.” téta tirááe. ³⁴ Ítuma yauwéqma tiráiyē: “‘tiráune keráwáqá Áánûqturaa-moe.’ miráuma agamatámmá keráwáqti aammá aúmatan-aipimma íyaq agatáiyô? ³⁵ wannaabímmá Áánûqtu yemá timá yímikena mera-káyúkáyábámá Áánûqturaane. téna yeqtábá tiráine. Áánûqtuni watáama agamatá kátáámá aati-aatimá wení akoqñááma íma kanaarâq aúyoraniye. ³⁶ ketibomá móra-aukapaq kêtikena maa-márábí timátíkaraiye. miráipoana ‘kemá Áánûqtun áanikomune’ túnnama keráwáqá keqtábámá áyóqa káyaiye kéteo? ³⁷ ketiboní mayaimá ímo kémayaanaqa kanaarâqibo ketáaraqa tirummá ítíméro. ³⁸ ááqibo ketiboní mayaimá kémayaanaqa keráwáqá ketáaraqa íma tirummá ketimeq oweqa kemá mayaimá mayáunaraq káonera mi-máyáigómá tirummá kámera anaaékaq ítama arutánoe minná ketibomá tirunóbáqá máitaqa kemá wenarunóbáqá máune.” téna Ítuma timá yímikaiye. ³⁹ miráitata móragaraq yáqtoqma ánná aminéta ománibo wemá iyáápike akarupátuwena kóuraiye.

⁴⁰ keqñáámmá Ítuma yauwéqma uréna Yótaa-nomma atátuwe uréna naayóbáqá Yóáne nommá péqyikewaipaqa mibáq ko máqe-uraiye. ⁴¹ mibáq máitatama wenôpaqa aarawaamá netuqyaa irááe. iréta tirááe: “Yóáne íma móra-awaameq-yataariqa uráimanibo máqten-aiqtaba maami-nákótábá Ítuqtaba timá áraimma tiráiyē.” téta tirááe. ⁴² ááqibo mibáqá netuqyaa-káyúkámá Ítumma yirummá ámikaae.

11

Aráatarati pukuráiyē.

¹ ááqibo móra-naqa karímá matáiyē. minákón-áwíqa Aráataratie. wemá Bétanibake Máriaa wenaúko Máátaa yeqti márûpake kukáiyē. ² wemá mi Máriaa ákûq-nomma Ítun-aitaukaq pérakarena aqnótáunapo áyúnakarain-inikoma ayóbiyoma Aráatarati karímá matáiyē. ³ miráitata kaayaq-ánáánómá aamá yuwááyana Ítunopaqa win-áikómá mirá-tiraiye: “uyátáaraana-nako emá maannáqtábá akái-naqa karíma kémayaiye.” téna tiráiyē. ⁴ Ítuma min-áímmá ítátuwena tiráiyē: “wení karímá puí-karímá íma wáiyē. paá Áánûqtuni tágama-yataaqa mamá pááq ínena kéipoana minná Waayúkagon-Araakon-awíqa múte yauwínoe.” téna Ítuma tiráiyē. ⁵ Ítuma Máátaaqtabama wenaúkoqtabama Aráataratiqtabagaraqa Ítuma ôriq umá yeqtábama kákaiye. ⁶ anibo wemá Aráatarati karí mayáiyē-aimma iténa wé kaayaq táoqa ókaraq mibáq máqei-marupaq paá máqe-uraiye.

⁷ anaaékaqa wení iyápó-annama timá yímikaiye: “yauwéqma Yúríabaqa kónatae.” titata ⁸ wení iyápó-annama timá ámikaae: “Aráábaeo, íbêqa Ítiráaeo-wayukama óqtatanapo emmá ikamínéta kéoe. ááqibo emá keqñáá-márúpárâq yauwéqma ónáae téq kéteno?” tewana ⁹ Ítuni-kanaama awaararîq kéitanaboana yauwéqma tiráiyē: “íyaq tiyááka umá

kaayaq-ábáúmá aaqá kamátágaraiyo? áaqibo waayúkagoma wágáama uréire kéenama maa-márábín-ókómá tágaraitana káonaipoana íma aítauqa yurarániye. ¹⁰ miráimanibo waayúkagoma nokáámmo uréire kéetama ómmá yirunóbáqá íma tágaraitanapoata yítauqa yuraránoe.” téna tiráíye. ¹¹ mirá-timatuwena anaaékaqa Ítuma timá yímkaiye: “ketáái aanábómá Aráátarati waguráíye. áaqibo kemá ko itó-umakanune.” téna tiráíye. ¹² máqtemma iyápó-annama timá ámikaae: “uyátáraana-nako, aanibo wemá aú wagurénama keqnáámmá paá mániye.” téta tirááe. ¹³ Ítuma Aráátarati pukáiqtaba kítitata áaqibo wení iyápó-annama paá waguráitana kétiyaa téta yé tirááe. ¹⁴ miráitana ‘Aráátarati pukuráíye’ téna Ítuma abarokáq umá timá yímkaiye: ¹⁵ “áaqibo kemá keráwáqtábá túyánámmá kéiteqa timuqá kémaraune. kemá mi táoqa íma wetê máqe-uraune. miráinaqa keráwáqá mikáqá tirummá timínoe. íbêqa wenôpaqa ónátae.” téna tiráíye. ¹⁶ Tó mááti wenáwíkon áaimma ábárawaoma wemá máqten-noiyapo-annayaba timá yímkaiye: “méwiyataa wegáráq ko púyonataao!” Tó mááti téna tiráíye.

¹⁷ áaqibo Ítuma uráíye. wemá uréna ítaraiye Aráátarati kaayaqte-kaayaqte-yupaama muriánóbáqá (máátíq-máatinobaq) máqe-uraiye. ¹⁸ Yérútáárebaqa waaqókáq Bétanibaqa (3 km) wáíye. miráuma íma ayáqtáákaqa wáíye. paá awarakáqíye. ¹⁹ áaqibo Ítiráeobakemma netuqyaa-nóinínáúkáqá Máátaayaa Máriaanopaqa irááe. yetiyóbímo púiqtabama yenákáti yíyaqa mamá íraqóniq íneta irááe. ²⁰ Máátaama Ítumo in-áímmá ítátu wena aapaq ko aónaraiye. miráitana Máriaa paá yaákarena naaúpaqa máqe-uraiye. ²¹ áaqibo Máátaa Ítuma timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, maakáqô máanarakaa ketiyóbíma ípuinena iné. ²² íbêkaraqa kemá káonaune. aanibo emá nóiqtababi Áánûqtukaqo íténanama emmá paá amíniye.” téna Máátaa tiráíye. ²³ Ítuma timá ámikaiye: “enayóbíma paá kanaaráq itó-iniye.” téna tiráíye. ²⁴ Máátaa timá ámikaiye: “kemá ítaraune. ánatai-yupaaraqa mi-túpáámá máqtemma aarawaamá keíto-iyana wemá itó-iniye.” téna Máátaa tiráíye. ²⁵ Ítuma timá ámikaiye: “pukáipike itói-aaimma paá mái-auwarai karaqa kemúne. náawabi kemmá arummá tiména wemá puínamanibo wemá paá itó-uma mániye. ²⁶ máqte-kayukama paá máetamo kekáq yirummó timíyamma yeráwáqá aati-aatimá ípuínoe. Máátaao, emá minnáyaba auyánámmá kéitaano?” téna Ítuma tiráíye. ²⁷ áaqibo Máátaa Ítumma timá ámikaiye: “owé, uyátáraana-nako, kemá ekáqá tirummá amíqtukaune. emá Metáiyama máane. eqtábá Áánûqtun-aanikoma maa-márábímmá kumíniye téta naayóbáqá amuné-wáyúkámá tiráane.” téna Máátaa timá ámikaiye.

Ítuma ibiqá yakáíye.

²⁸ Máátaa mirá-timatuwena aúkoma Máriaa ko ááyariye. ko ááyama áwábaq uréna yaákarena timú-timun-aipike timá ámikaiye: “yirááti-naqa ya máena emmá kááyaiye.” téna timá ámikaiye. ²⁹ Máriaa maamin-áímmô kéitenama páátákáa itó-uma Ítunopaqa uráíye. ³⁰ Ítuma márúpaqa íma utáibo paá wágáabaqa Máátaa aónaipaqa máqe-uraiye. ³¹ máqtemma Ítiráeowayukama Máriaagaraqa naaúpaqa máeta wenáyaqa mamá íraqóniq emáa-kayukama aónaamma wemá iyánáaq umárena páátákáa máapaq yaúbagitata yemá anaaé waqméta kukááe. wemá pukái-nakoma muriánóbáq móyukaapaq ibiqá márú-yaranenawaq kéiyaa téta waqmé kukááe. ³² Máriaa

Ítu máipaqo irénama Ítumma káonena aítaupi aipaq aténa timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, emá maakáqô máanarakaatati ketiyóbíma ípuine iné.” téna tiráíye. ³³ Ítuma aónaimma min-íníkomá ibiqá kéyaraitana Ítiráaeo-wayukama yimónaimma yegáráq ibiqá kéyaraawana arummá ôriq umágitana karagiqá wenarúnóbáqá yuráíye.

³⁴ Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá náakaraq wemmá ákáraao?” téna titata yé timá ámikaae: “uyátáraana-nako, iré ya aónaao.” téta tirááe. ³⁵ Ítuma ibiqá yaránéna kéíye. ³⁶ miráipoata Ítiráaeo-wayukama tirááe: “aónaaro. weqtábá ôriq éna kákaitanaboana ibiqá kéyaraiye.” téta tirááe. ³⁷ ááqibo yaímma-wayukama tirááe: “wemá aúgaroq-nakon-auramma kabárirakaraiye. kanaaráq wemá ôq-yataariq umákainana Aráátarati ípuiniyo?” téta tirááe. ³⁸ Ítuma keqnáámmá arummá ôriq kéitana min-náqá muriánóbáq móyukaapaq iráíye. muriánôtaqa óqtanapo ayá yumákaawana wáqe-uráíye. ³⁹ Ítuma tiráíye: “keráwáqá min-óqtámá paábaq matúwáaro.” titana Máátaa puki-nákóni ámánaakoma timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, wemá pukitana kaayaqte-kaayaqte-yupaama kóuráíye. miráipoana íbêqa táí-akuqa kéíye.” téna Máátaa tiráíye. ⁴⁰ ááqibo Ítuma timá ámikaiye: “emá arummá timéma Áánûqtuni tágama-yataaqa aónanone íyaq timá ámikauno?” téna Ítuma tiráíye. ⁴¹ maamin-óqtámá aukáqtúwááwana Ítuma yanaa múte káonena tiráíye: “ketiboó, ketáama itáánayaba timuqá kémarakaune. ⁴² áraíne. kemá aónaraune. aati-aatié emá ketáama kéitaane. ááqibo máqtemma aarawaamá maakáqá itó-uraapoata itaígáae téq kêtune. yeráwáqá emá timátikaraane téta mikáq emmá yirummá amínoe téq kêtune.” téna Ítuma tiráíye. ⁴³ mirá-timatuwenama wemá anón-aiq timá ááyaraiye: “Aráátaratio! yaúbatuwe kumuwo!” téna Ítuma ááyaraiye. ⁴⁴ pukái-nakoma yaúbatuwena kukáíye. wenayáamma mórabí maqmá atáá-umakareta ánná-tabaraabenapo wenaítaukaq atáá-uma mórabí maqmá móraíq umá wenaqñókáqá keqnáámmá ôq-tabaraabenapo útúyakaraae. Ítuma timá yímikaiye: “wemmá uwáqtuweraq ayuwáiyana kóino.” téna Ítuma tiráíye.

anó-monoq-wayukama Ítumma ikamínéta waayaímmá tirááe.

⁴⁵ minnáyaba taíganimma Ítiráaeo-wayukama Máriaamma aónaineta yekáyúkámá Ítuma nórabi i-qtátááqá káoneta yirummá ámikaae. ⁴⁶ yaímma-wayukama uyaatéta Pérati-wayukaraq uréta Ítuma nói-qtataarirabi immá mó-tima-yimikaae. ⁴⁷ aanibo Pérati-wayukagaraq anó-monoq-kawaa-wayukagaraq káánítóre-wayukama ya áikuteta káánítóre áwíqa Táánítarani maará téta tirááe: “ketáámá náaraq ónúntaabiyo? wé maamin-nákómá netuqyaa anón-awaameq-yataariqa kéíye. ⁴⁸ ááqibo ketáá ayúwáananataa miráuqtenamo uínatama máqte-kayukama wekáq yirummá kámiyatama Árómani-wayukama ketáái anó-monoq-namma ketáái waayúkagaraq yama mayáinoe.” téta tirááe. ⁴⁹ yepíké móra-nakon-awíqa Kááyapati wemá maa-káritímáátiráqá mú mikákáá anó-monoq-nakoma máena wé timá yímikaiye: “keráwáqá íma maami-qtátááqá aónaraae! ⁵⁰ maamináyaba keráwáqá íyaq túyánámmá kéitao? maanná móra-naqo puyéna máqtemma aarawaamá yíwáqnaa ínímma minná kanaaráqíye. móra-naqo puínatama máqte-kayukama íauyoranoe.” téna tiráíye. ⁵¹ áraimma wenááq-maqma ítiráíye. ímiye. wemá mú mikákáá anó-monoq-naqa maa-káritímáátiráqá

máqe-uráie. miráinana Ítuma puyéna Ítíráaeo-wayukama yíwáqnaa íniye téna amunémá kégutena tiráie. ⁵² ááqibo íma paá ketáái wayúkayataba yíwáqnaa ínena pukáie. ímiye. Áánûqtuni-iyapo-annama máqte-naukapaqo máa-kayukama mamá mórabi áíkuyikanena puíniye. ⁵³ aanibo miráitata mi táoqa Ítumma ikamínéta waayaímmá timáeta uréire urááe. ⁵⁴ miráitana Ítuma móragaraqa íma Ítíráaeo-aukaapimma uréire uráie. wemá mi-márúqá yuwéna kaqmáapaqa uréire uráie. kaqmáapaq waaqókák móra-marukon-awiqá Íparama mibáqá wení iyápó-annate máqe-uráie.

⁵⁵ íbêqa Ítíráaeo-wayukati kótamaki-kanaama awaaraq kéitataboata áwábake taígani-kayuka maréta Yérútáarebaq múma yirummá maqmá tágaiyaqtaba utááe. ⁵⁶ yeráwáqá Ítuqtaba arútama aónaqteta kéuyoata anó-monoq-namatupaqa máe-kayukama aamá timá wenamí-kenamin urááe: “é náaran-ayananáq kéitaano? kaawéqá naíbáq íyaq yíniyo?” téta wemmá kétaimma wemmá kétaimma urááe. ⁵⁷ missing?

12

Máriaa Ítun-aitaukaq akúq-matawema pérakaraiye.

¹ abapaké móra-kanaama awaaraq kéitana kótámaki-kanaama páaq ínena uráie. Ítuma Béqtanibaq uráie. mi-márúkák Aráátaratima pukáipike mamá itó-umakaraiye. ² mikák yeráwáqá kaawéqá amínéta urááe. Máátaa aáwaqa kéikamitana Aráátarati yaareráqá Ítugaraq máqe-uráie. ³ Máriaa anón-oqtanawiqá yaan-ákúq-mátáwémá maténa Ítun-aitaukaqa atímma pérakarena Ítun-aituqa wenaqñótáurake ayúnakaraiye. miráitana átê-kuyukoma mi-náúpáqá ôriq uráie. ⁴ wení iyápó-annabike móra-naqa Yúqtaati Itikáárioti wemá Ítumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápimma anaaékaq maránéna wé Yúqtaati tiráie: ⁵ “nôraq itataawáq maamin-ákúq-mátáwémá íma kéyimetaa meyámmá matáunataabiyo? mipímmá kaumo-tíyááká-tíyááká-óqtámmá (300) wáie. ááqibo meyámmá matáunarakaatati mi-meyámmá áwáyoq-wayukataa kanaaráq yiménaqtaa únnae.” Yúqtaati téna tiráie. ⁶ áwáyoq-wayukama yimíyátábá Ítiraibo paá moyánápóana wemá moyámmá mamá wenamááriq moyámmá mayáinayaba tiráie. ⁷ miráitana Ítuma tiráie: “wemmá min-íníkömmá ayuwáaro. minná maqtokéna kemmá uqta mátikaino-kanaaraqtaba kémaqtoraiye. ⁸ áwáyoq-wayukama keráwáqtê aati-aatimá mánobo kemá keráwáqtê aati-aatimá íma mánune.

anó-monoq-wayukama Aráátaratimma ikamínéta waayaímmá tirááe.

⁹ taíbaq Ítíráaeo-wayukama Ítuma Béqtani-marupaqa máin-aimma itátuweta yeráwáqá mibáq urááe. yeráwáqá uráámanibo Ítuqtabae téta íuraabo Aráátaratimma aónainetaae. Ítumo náawanabi pukáipike mamá itó-umakaimma aónaineta urááe. ¹⁰ miráitata anó-monoq-kawaa-wayukama ¹¹ Aráátaratiqtabae téta taíbaq Ítíráaeo-wayukama anó-monoq-wayukama iyuwéta yirummá Ítumma ámikaae.

Ítuma Yérútáarebaq anómma uyátárai-nakoraan umá uráie.

12 óq-taoqa netuqyaa aarawaamá kótámaki-kanaaraq ayú maqnaíyama aónaneta ya máeta itaraae. miráuma Ítuma Yérútáarebaq ínena kéiyeyaimma ítátuweta 13 yeráwáqá kóbékáátágóní amamá akáteta utín-utin umá aapaké awiráneta urááe. wááqa yumáe kéweta tirááe: “atóbatikainako, ótáánao, yéna-nakoqtabama anómma uyátárai-nakon-awikaq kéyenana Áánûqtu amuqá kémarakaiye. Ítiráaeo-wayukati mú mikáq anómma yabíqyikai-naqa (kíni) Áánûqtu weqtábá amuqá kémarakaiye.” téta tirááe. 14 Ítuma móra naatéq-ótíráákákóní ámûraaq máena kéiyeyaimma agamatá-kátáágó tiráiniq umá kéiyeyaimma mirá kétiye: 15 “Tááioni-maruko, áaqa ígáino! aónaaro. keráwáqtí mú mikáq anómma yabíqyikai-naqa kéiyeyaimma naatéq-ótíráákákóní ámûraaq máena kéiyeyaimma.” Áánûqtuni agamatá-kátáágó téna kétiye. 16 maamin-áimmá Áánûqtuni agamatá-kánnáágó tiráimma áqnáabaq Ítuni iyápó-annama íma itaraae. aanibo anaaékaqa Ítumma pukáipike Áánûqtuma tágama-yataapi mamá atóbamakaitata mikáq yeráwáqá yúyánákáq maréta tirááe. Áánûqtuni agamatá-kánnáágó tiráimma yaákaq urááe.

17 taíbaq Ítute máqeo-kayukama Ítuma Arááataratimma ááyaitana utátuwena úin-aimma timá abarokáq kéiteta nórabi i-náikáráq tirááe. 18 taíbaq óq-wayukama maami anón-awaameqa in-áimmá itaraapoata yeráwáqá aapaq yaónaineta irááe. 19 minnýaba Pérati-wayukama yeíyáá téite urááe: “káonaao? ketáataa íma itánoe. aónaaro! máqtemma maa-márábí-káyúkámá wenanaae kéwaraae.” téta Pérati-wayukama tirááe.

yaímma Karíki-wayukama Ítumma aónaneta abáá-uraae.

20 yaímma Karíki-wayukama maréta Yérútáarebaqa aapinaammá tíyaqtaba ayú maqnaapí utááe. 21 yeráwáqá Píripikaq urááe. wemá Beqtáirapake Kááiriri-marupaq iráiyeyaimma. wemmá yeráwáqá ítama aónanaqtaa: “anóko, ketáámá Ítumma aónaqtaa kéyunataae.” téta tirááe. 22 miráitana Píripi maréna Áánarukaq kéwena timá ámitata keqnáammá mákanakama marétarata Ítukaq kéwetarata mó-tima-amikaaye. 23 Ítuma yauwéqma tiráiyeyaimma: “mi-kánáámá íbêqa kéyitata kemá Waayúkagon-Araakoma anómma tágama-yataaqa káme. 24 kemá áraimma kétima-timune. mórama wíti-yumma marabí íkumena ípuinama kíhora pááqyan-ayumma wenamá wániyeyaimma. minná wemá puínamanibo taíganimma uta-uta umá òriq umá arammá iyániyeyaimma. 25 móra-nakoma wení aúwaraiqtaba òriq umá akáinanama wemá wení aúwaraiqtaba páátatakaa íniyeyaimma. móra-nakoma wení aúwaraiqtaba maa-márábí máiyataaqtaba íakainanama anaaékaq matúq-matuq umá aati-aatimá máiyataaqtaba maqtorániyeyaimma. 26 náawa-naawabi kekáqô mayaímô mayanénama ketinaae waraíno! kemá máuna-marukaqa ketí mayaímá matikái-náqá mániyeyaimma. ketí mayaímá matikáina-nakoma ketibomá wenáwíqqa múte yauwíniyeyaimma.” téna tiráiyeyaimma. Ítuma óq-aimma tiráiyeyaimma: 27 “íbêqa tíyakoma ummaa kéyiyeyaimma. ááqibo nóineq tenúno? ‘ketiboó, ketí ánatagina-kanaama íma yúwénana kumíno tenúno?’ ímiyeyaimma. minnýaba paá kukáune. 28 ketiboó, tágama-yataaqa enáwíkaq akoqnáá umá mamá maa-márábí-káyúkámá yiráátinonama enáwíqqa anómma uyátá-maqma mimórá máiyataaqtaba.” téna Ítuma mirá-timatuwaitana aagómá wíyôpake kukéna tiráiyeyaimma: “kemá tágama-yataaga ketíwíkaq mamá múte yaútaunnama móragaraq múte

yauyónúne.” téna maamin-áikómá tiráiyé. ²⁹ waayúkama máqeo-kayukama min-áímmá ítátuweta tirááe: “wíyonaa kétiye.” téta kétéwata yaímma-wayukama tirááe: “Áánûqtunopakekako kétiye.” téta mi-káyúká tirááe. ³⁰ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “aagómá wíyôpake keqtábá ítiraibo keráwáqtábá itaígáae téna tiráiyé. ³¹ íbêqa máqtemma maa-márábí-káyúkámá Áánûqtu kéyainaiye. maa-mará áaikoni anó-naqa Tááqtaama íbêqa ikámma waqtuwániye. ³² aanibo kemá maa-márábíkémô múte itó éqa máqtemma yiwíqma ketôpaqtaa ónúne.” téna Ítuma tiráiyé. ³³ wemá min-áímmô tiráimma minná náaraq umá puníyo minnáyataba yiráá téna tiráiyé. ³⁴ ááqibo aarawaamá yauwéqma tirááe: “miráuma aammá aúmakaan-aipitaa ítaraunataa miráuma Metáiya paá matúq-matúq umá mániye. nóraq itaawáq Waayúkagon-Araakokaq múte yauwínoe kéteno? náawawaq Waayúkagon-Araakoma máiyó?” téta ítama aónaraae. ³⁵ mirá téna Ítuma timá yímikaiye: “pááqya-kanaabi ómmá keráwáqtê mániye. keráwáqá ómmá wáinagaraq ókáká íma máíyanama keráwáqá kumayukómá yawááq-umatikaniye. móra-nakoma kumayuqnóbáqá uréire ínna-nakoma ‘náakaraq kéi náakaraq kéwiyo’ téna wemá kanaarác ikáonaiye. ³⁶ ómmá wáinaq ókómmá tirummá áméro! miráinaq keráwáqá ókón áráaqa mánoe.” téna Ítuma tiráiyé. Ítuma min-áímmá timátuwenama yemmá iyuwéna aúpq kóuraiye.

netuqyaa Ítiráaeo-wayukama Ítumma yirummá íamikaae.

³⁷ Ítuma netuqyaa anón-awaameqa yetúrakaqa imánibo yeráwáqá paá íma Ítumma yirummá ámikaae. ³⁸ netuqyaa-káyúkámá Ítumma yirummá íamikaapoata Áítáiya Áánûqtuni amuné-náqá wenáama áraine téna kéyiraatiye. Áítáiya naayóbáqá tiráine: “uyátáraana-nako, náawaq ketáái táaraqa ítaraíyo? náawakaraq uyátárai-nakoma weni akoqnáama aráátitanawaq kanaarác aónaraiyo?” téna Áítáiya tiráiyé. ³⁹ maami-qtátáátábáboata yeráwáqá kanaarác yirummá íma káme miráipoana Áítáiya tiráine: ⁴⁰ “Áánûqtu yeráwáqtí yúramma mamá karopamáyikena yúyánámmá mamá óqtakaa umátukaiye. miráitata yé íma yúramma káoneta yúyánámmá íma kéitaae. yeqtí yúrakakema ikáonaapoata yúyánámmá íma ítama káruteta kéopoata íma ketôpaqa waéqma íyaqa yemmá mamá atóbamayikanune.” téna Áítáiya naayóbáqá tiráine. ⁴¹ Áítáiya uyátáraana-nakoni tágama-yataaqa aónaraiyoana weqtábá wenáimma tiráiyé.

⁴² ááqibo netuqyaa-káyúkámá yaímma Táánítarani-kaanitori-wayukagaraq wemmá yirummá ámikaamanibo Péрати-wayukati yáaqa kéikatetaboata yeráwáqá yirummá áme-kayukama íma abarokác umá tirááe. abarokácô tíyatama monoq-náúpáké paábaq waqtuwánoe. ⁴³ yenamáárîq yeráwáqtábá yetíwîqa múte yauwígáae kététemanibo Áánûqtuni tágama-yataaqtabama abarokác umá íketee. ⁴⁴ ááqibo Ítuma yááyama tiráiyé: “náawabi arummá kétémenama kenamá kekáká íma arummá kétéimibo ketibomá timátíkái-nakokaraq arummá kámiye. ⁴⁵ náawabi kemmá kétémonenama wemmá ketibomá timátíkái-naqa káonaiye. ⁴⁶ kemá maa-márábí-ómmá kukáune. miráipoana náawabi kekáká arummá timénama wemá íma kumayupímmá mániye. ⁴⁷ móra-nakoma ketáama kéitena ketáama ikémayainama kemá kenamáárîq wemmá íma yawááq-umakanune. aanibo maa-márábí yawááq-umayikanaaq íkukaune. ímiye.

kemá aarawaamá yááyabo umáyikanaaq kukáune. ⁴⁸ náawabi kemmá anaaéma umátikename ketáama ímayenama íbêqa yainai-yátááqá wemmá kéyainaiye. minnámo ántai-yupaama máqtemma túnna-aikoma wemmá mamá yawááq-umatikano. ⁴⁹ kemá ke-túyánápikén-áímmá íkétune. ímiye. ketibomá timátíkái-nakoma wenamááríq timá tímin-aimma kétunaboqa máqten-aimma kétima-timune. ⁵⁰ ááqibo kemá ítaraune. ketiboní watáama aati-aatimá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mamá paá kéiy. miráitaqa máqten-aimma túnnama minná ketibó timá tímin-aimma kétune.” téna Ítuma tiráiy.

13

Ítuma wení iyápó-annati yítauqa tete uráiy.

¹ kótámaki-kanaama waagókáríq kéitana Ítuma maa-márábiké yuwéna aboánôpaqa uínî-kanaama yimmá ítaraiye. maa-márábí máena wení aanábó-wáyúkáyábá ôriq umá kákaitana yeqtábá yikáíq-yikaiq umáe kéuyena wení puíni-kanaaraq uráiy.

² Tááqtaama Yúqtaatin aúyánámmá waéqma Ítuni kutaruríq webónáqá aúrakaraiye. ááqibo aáwaqa kénaawana ³ Ítuma ítaraiye máqteqtataaqa Áánûqtuma wenayáápi ámikaitanaboana wemá Áánûqtunopake kukáunaboq yauweré uyónúne téna aúyánámmá ítaraiye. ⁴ aanibo Ítuma aáwaqa nai-yááréráq máqeikake itó-urena wení ámûraake aqtorai-wáqtómá ayúqma mikáq kéyuwena óíqa ayumí-wánáámá (táúrima) maténa ámûrana uráiy. ⁵ káqomma wemá nommá táápepi atímakena wení iyápó-annati yítauqa tete umáyíkarena ayumí-wánáánápó yítauqa ayúnikanena uráiy.

⁶ áqnáabaqa Tááímoni Pítaaq yitana Pítaa tiráiy: “uyátáraana-nako, ketítauraq tete umátikane kéono?” téna Pítaa ítama aónaitana ⁷ Ítuma yauwéqma tiráiy: “íbêqa emá íaonaraanaiq ónáa kéune. ááqibo anaaékaqa emá aónanone.” téna Ítuma tiráiy. ⁸ Pítaa akoqnáá-aimma abarokáq tiráiy: “emá íma ketítauqa tete ínóne.” téna titana Ítuma yauwéqma tiráiy: “ááqibo kemô enaituqa ímo tete onaamá emá íma ókaraq ketí iyápó-annama mánone.” téna Ítuma tiráiy. ⁹ Pítaa timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, ketítauqa wenamáa itete é mútúq tiyáánaa tiqnókáráq tete umátikaa!” téna Pítaa timá ámikaiye. ¹⁰ Ítuma mikáq tiráiy: “móra-nakoma máqten-aubakaraq nommá pétukenama íma óqa peránibo paá wenaitauqa tete íno. mútúq keráwáqtí túgogaraq tirunóbáqá íráqôniq uráibo kímora-nakone.” téna Ítuma timá yímikaiye. ¹¹ móra-naqa waéqma kutaruríq webómá aukáinaqa Ítuma aónatukaipoana tiráiy: “kímora-nakone.”

¹² Ítuma wení iyápó-annati yítauqa tete umáyíkatuwena wení ámûraaq aqtorai-wáqtómá mamá aqména yauwéqma yaareráq umáena tiráiy: “kemô umátikauna-yataaqtaba ítama kárutao? ¹³ keráwáqá keqtábá yirááti-nare kéte ‘uyátáraana-nako’ kéte kéoma minná áraine. miráipoana minná kemúne. ¹⁴ ááqibo kemá keráwáqtí títauqo tete umátikaunama kemá yirááti-naqa uyátárauna-nakoma tete kéumatikaune. móraiq umá keráwápiké káqowa-kaqowan-aituqa tete ínôqtaba ketiyáánaubiqá aónamayaaro. wenáitauq-wenaitauqa tete íné oné. ¹⁵ íbêqa keráwáqá umá tiráá túnnaiq kemá nórabi umátikaunayaba mimóráiq umá keráwáqá íné oné. ¹⁶ éqtukena timámeno áraine. móra mayáimá máyái-nakoma aati-aatimá wení mayáimá mayákái-nakomma íma uyátá-maqma anómma kémaiye.

móra-nakoma watáama mamé i-nákómá timákáitana yi-nákómmá íma uyátá-maqma anómma kémaiye. ¹⁷ keráwáqá ítama arútama miráeq oweqa mikáq timuqá maránoe. ¹⁸ kemá nóinabi íma máqtemma keráwáqtábá ketí iyápó-annama máqtemma ye táaimma káoneq yiwíkaunama taíbaq-wayukabike yíwikeq Áánûqtuni agamatá-kátáámá áraine téq kéyiraatune. min-ágámátá-kátáágó kétiye. ‘móra-nakoma ketí aáwaqa keté nai-nákómá wenáitagegunapo múte yaáqma tímûraaq yániye.’” téna Áánûqtuni watáa agamatán-áikómá mirá kétiye. Ítuma óq-aimma tiráiyé: ¹⁹ “mi-qtátááqá pááq iné kéitaq íbêqa aamá kétima-timune. mi-qtátááqá pááq inaqa keráwáqá mikáq tirummá amínomma minná náawabi MÁUNE. ²⁰ akoqnáá umá kétima-timune. kemá timákauna-naqa náawabi awirénama kekáráq kėtiwiraiye. náawabi kemmá twirénama timátikarai-nakokaraq káwiraiye.” téna ²¹ min-áimná Ítuma tímátuwena amakó ôriq umá ummaa yágitana wé tiráiyé: “árimma kétima-timune. keráwápíké móra-nakoma kemmá mamá namuro-wáyúkábí tikániye.” téna Ítuma tiráiyé. ²² weni iyápó-annama wenaúrapi-kenaurapi káoneta yúyánápí náawaqtaba kėtiyo téta íaonaraae. ²³ iyápó-annabike móra-naqtaba Ítuma ôriq umá ákái-naqa Ítun-amakaq yaareráqá máena aítqaraqa agebamá máqe-uraiye. ²⁴ miráitana Tááímoni Pítáa aqnótáq yumátuwena ‘náawaqtaba kėtiyaa wekáq itaao’ téna awaaméqá umá timá ámikaiye. ²⁵ Ítun-aiqtaabi agebaréna tiráiyé: “uyátáraana-nako, náawaqtaba kéteno?” téna ítama aónaitana ²⁶ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “kemá yammá aáwaq-anopi yamá atímma áménama minnáqíye.” téna Ítuma tímátuwena yammá aáwaq-anopi yamá atíkema Yúqtaati Tááímoni Itikááriotini áanikoma ámikaiye. ²⁷ mikáq Yúqtaati min-ááwáqá mamáyáitana Tááqtaama wepí yabékítana Ítuma timá ámikaiye: “nôrabi ínema páátákáá mirá-uwol!” téna tiráiyé. ²⁸ máqtemma yaareráqá máe-kayukabike móra-nakoma Yúqtaatima nóin-ainabi timá ámin-aimma íma ítama arútaraiye. ²⁹ Yúqtaati móne-ketima matóráiqtaba kėtiyaa téta yaímma-wayukama tirááe: “kótámaki-kanaaraq-yataaraq meyaníq uwo kėti kéqokeq-yataaraq áwáyoq-wayukama yimiyówaq” kėtiyaa téta tirááe. ³⁰ Yúqtaati min-aáwáqá kémayenama máápaqa kumayupí yáubaguraiye.

aúgen-amaan-aimma

³¹ Yúqtaati ayuwéna kóitana Ítuma tiráiyé: “íbêqa Waayúkagon-Araakoni tágama-yataaqa mamá abarokáq kéumakema Áánûqtuni tágama-yataaqa Waayúkagon-Araakokaq kéumakaiye. ³² Waayúkagon-Araakoma Áánûqtuni tágama-yataaqa abarokáq mamé ínana weni tágama-yataaqa Áánûqtu waéqma wenamááríq wepí páátákáá abarokáq mamé íniye. ³³ ketí pááqyan-iyaqo! kemá keráwáqté pááqya-kanaama mánune. keráwáqá tibáá-inoe. ááqibo keqnáammá Ítiráae-wayukamma timá yímikaunaiq umá kemá kétima-timune. keráwáqá kenamááríq kemá kóunabaqa íma kanaaraq uínoe. ³⁴ íbêq-kanaayaba kemá aúgen-amaan-aimma kétimune. kemá keráwáqtábá tikániq umá keráwáqá mórai q umá weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero. miráuma keráwáqáq káqowaqtaba kákaina káqowaqtaba kákaina tikániq únnaiq umá máero. ³⁵ akái-yátááqá keiyáátaa wenámí-kenamin umá maíyata ketí iyápó-annae téta máqte-kayukama aónainoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma tiráiyē Pítaama anaaéma umátikaniye.

³⁶ Tááimoni Pítaa tiráiyē: “uyátáraana-nako, náakaraq kéono?” téna wé timátuwaitana Ítuma yauwéqma tiráiyē: “kemá kouna-marupaqa íbêqa emá íma kanaaráq tinaaéma waráínóne. ááqibo anaaékaq ketinaaéma waráínóne.” téna Ítuma tiráiyē. ³⁷ Pítaa timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, nôraq ínaraq enanaaéma íbêqa kanaaráq íwaranuno? kemá eqtábáé téq áqa puyónúne.” téna Pítaa titana ³⁸ Ítuma yauwéqma tiráiyē: “emá keqtábáé téaq áqa puiné kéono? kemá akoqnáá umá kétima-amune. kokóregoma áa tiné kéinaa emá keqtábá kaumobáqá ‘wemmá íaonaraune’ té wakaránóne.” téna Ítuma Pítaamma timá ámikaiye.

14

aboánôpaqa uí-ámmá Ítumiye.

¹ Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “íma yuwáiyana tíyako um-maa yaíno. miráinaq Áánûqtukaq tirummá kámeraq ááqibo kekákáráq tirummá tíméro. ² ketiboní naaúpaqa taígani-maqa wáiyē. ímo wárainapa kemá keráwáqtábá wágáábaq timátikanaa únnae. kemá kóureqa keráwáqtí márûqa ko tarôq umá óqtaa umátikanune. ³ kemó kówéqa keráwáqtí márûqa ko tarôq umá óqtaa umátikátuweq kemá yauwéqma iréq kenamáárîq yatiwíranúne. kemá máuna-marupaqa keráwákáráq mánoe. ⁴ kemá ónááqo únna-maruqtaba aammá keráwáqá kéitaae.” téna Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye. ⁵ Tóamáati timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, náakaraq kóinono minná ketáá íaonaraunatae? náaraq umátaawaq maamin-ámmá kanaaráq aónanunataabiyo?” téna Tóamáati timá ámikaiye. ⁶ Ítuma yauwéqma tiráiyē: “kemá kenamáárîq ketibonôpaq wíámúne. kemá áraimma tí-ááímúne. kemá aati-aatimá paá matúq-matuq umá máiaaimune. móra-nakoma ketibonôpaqa kéyena káqon-amma íma mamá awi íniye. ímiye. kemá kenamáamune. ⁷ kemmô kétimoneqa ketibokáráqá káonaae. íbêqake wemmá aónatukeqa wemmá keqtúrapike aónaraae.” téna Ítuma yauwéqma tiráiyē. ⁸ Píripi timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, emá enaboqtáá tiráátinana keqtáá kanaaráq íno.” téna Píripi timá ámikaiye. ⁹ Ítuma yauwéqma tiráiyē: “Píripao, kemá ayáqtáá-kanaama keráwáqté máqe-uraune. emá íyaq kemmá timónaraano? náawabi kétimonenama ketibokáráqá káonaiye. nôraq itaawáq ‘enaboqtáá tiráátiyo’ kéteno? ¹⁰ kemá ketibopí máunana wemá ketibomá kepí máiyē. minnýaba íyaq kekáqá arummá kétimeno? aamô timá-timunama íma ketááq-maqma kétune. ketibomá kepí máena wení mayaímá kémayaiye. ¹¹ keráwáqá maan-áikáqá tirummá áméro. kemá ketibopí máunana ketibomá kepí máiyē. ááqibo ímo miráinaqa kemá máqtemma anón-awaameq-yataariq únnama aónaraabo minnýaba kekáq tirummá tíméro. ¹² kemá áraimma kétima-timune. móra-nakoma arummá tíménama móraiq umá anón-awaameq-yataariq íniye. kemá ketibonôpaq uyátá-maqma anón-awaameq-yataariq íniye. ¹³ aanibo máqte-qtataaqtabama ketíwíkaqa nunamupí itáíyaqa kemá paá mirá-onune. miráonana ketiboní tágama-yataakoma kemá áanikokaqa yíniye. ¹⁴ ááqibo ketíwíkaqa nunamupí móra-yataariq uwó tíyaqa kemá paá mirá-onune.” téna Ítuma tiráiyē.

Áánûqtuni Aokaq-Áágómá kumíniye.

15 Ítuma óq-aimma tiráiyē: “keráwáqô, keqtábá tikáinaqa ketí ámáan-aimma taákaq matokéra mirá-inoe. 16 ketibommá ítama aónaanana wemá káqomma tíwáqnaa í-náqá wení Aokaq-Áágómmá timákainana keráwáqtē ku matúq-matuq umá mániye. 17 Aágoma wení árain-aikoni áaimma máiyē. maa-márábí-káyúkámá wemmá íkaoneta íkéteta kéopoata wemmá íma kanaarác awiránóe. wemá keráwáqtē máipoana keráwápí mániye. ááqibo keráwáqá kenamááriq wemmá káonaae. 18 miráinaq kemá ítiyuwaanaq keráwáqá kenamáa anóbo íma máin-iyapogoraan umá íma mánobo kemá yauwéqma keráwáqtôpaq yenúne. 19 pááqya-kanaabi maa-márábí-káyúkámá kemmá móragaraq ítimonainobo kemmá matúq-matuq umá máí-auwaraimma matokáunaboaq keráwákárác miráuma mayáinopoaq miráinaqa kemmá timónanoe. 20 mi-kánáámô yínaqa keráwáqá ítánoe. minná kemá ketibopí máunaq aanibo keráwáqá kepí máápoaq kemá keráwápí máune. 21 náawabi ketí aúgen-amaan-aimma aákaq matokéna mirá énama wemá keqtábá ôriq umá kákaiye. keqtábámô ôriq umá akáina-nakoma ketibomá weqtábá ôriq umá akániye. kegárác ketí tikaí-yátááqá aménúnaboaq kemá kenamááriq ketáaimma arááatenune.” téna Ítuma tiráiyē. 22 Ítuma óq-Yuqtaatimma timá ámikaiye íma Yúqtaati Itikááriotimbo: “uyátáraana-nako, náaraq umáwaq enáaimma keqtáá kétiraatetaa maa-márábí-káyúkámá íma yirááatenune kéteno?” téna Yúqtaati tiráiyē. 23 Ítuma yauwéqma tiráiyē: “náawabi keqtábá akáinanama kemá túnna-aimma aákaq matokéna mirá-iniye. ketibomá weqtábá akáinakama ketibotē kegárác wenôpaq iréka wetē kerátá ya matúq-matuq umá máyuye. 24 náawabi íma keqtábá akáinanama kemá túnna-aimma íma aákaq matokéna miráinipoaq wemmá ketáaimma íaraatenune. aamô kéitaamma íma kennáe. ááqibo min-áímmá ketibó timátíkarai-nakonopake kéiyē.” téna Ítuma tiráiyē.

Ítuma puínéna ákaq-aimma kétiye.

25 wení iyápó-anamma Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqtē máeqa maami-qtátááqá timá tímikaune. 26 Áánûqtuni Aokaq-Áámá tíwáqnaa í-náqá keti-bomá ketíwíkaq timákainana kégumena wemá máqte-qtataaqa kétiraatena wemá tímikauna-aimma túyánákácq mamá marániye. 27 kaayoné-yátááqá keráwáqtē yuwáune. ketí kaayone-yátááqá keráwáqá kétimune. maa-márábí-káyúkámá mirá-kááyóné-yátááqá iyokaa-qtataaqa kétimune. íma yuwáiyana tíyako ummaa káyainaraq íma íkatíqa oro! 28 keráwáqá ítaraawaq timá tímikaune. minná ‘kemá koureqa yauwéqma keráwáqtôpaq yenúne.’ keqtábá tikáinaqa timuqá maránóe. kemá ketibonôpaqa kégounama keti-bomá kemmá uyátá-maqma máiyē. 29 íbêqa mi-qtátááqá íma pááq iné kéitaq paá aamá kétima-timune. mi-qtátááqá pááq ínaqa mikácq tirummá tímínoe. 30 kemá íma keráwáqtē ayaqtáá-kanaama watáá-wataa tenúne. maa-márágón áai-nakoma (Tááqtaama) kéimanibo wení akoqnáá-yataaqa kemmá íma kanaarác uyátá-maqma yokáiyē. wení akoqnáarakemma kemmá ánná ítiminiye. 31 maa-márábí-káyúkámá tímónainoe. minná ketiboqtábá ôriq umá kétékitaq wemá máqten-aimma timá tímímma taákaq yokéq mirá kéune. itó-oro! maa-márúkáké yuwéqtaa kónatae.” téna Ítuma tiráiyē.

15

ánnágon-aboma Ítumiye.

¹ Ítuma wenamááriq ánnágon áaimma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “kemá árain-annagon ábô máunana ketibomá yókón aboámiye. ² amagómá arammá íma iyáitanama akáma kéiyaabotuwaiye. ááqibo arakaráq-ámámá ayáama tágatukena amumá yaákarena aráka-araka égé yuwáitana anaaékaq óq-aupaqa arammá iyániqtaba mirá kéiyé. ³ ketáa timá tímikaunaboq íbêqa keráwáqá aúgen-augen urááe. ⁴ kemá keráwápímmô máunaiq umá keráwáqá kepímmá mórai q umá máero. amagómá ábôraqa íaraaparenama wemá arammá íma iyániye. miráínaqa keráwákáráq kekáq íma máeqa keráwáqá arammá íma iyánoe. ⁵ kemá ánnágon-abomune. keráwáqá ánnágon-amamoe. miráipoana náawabi kepí máinaqa kemá wepí máenana wemá arammá netuqyaa iyániye. ááqibo kekáké yuwéq ókaqo maéqa keráwáqá móra-yataariqa kanaarácq íma ínoe. ⁶ móra-nakoma kepí ímo maínanama wemá amamó ayáama iyaabótúwáanikaa umá yuwáiyana aayákaginata máqtemma aúqma irabí agatuwánoe. ⁷ keráwáqá kepí maíyanama ketáagoma keráwápi máinaqa keráwáqá kemmá kenamááriq nunamupí máqte-qtataaqtaba itáiya-qtataakoma mamá pááq umátiminoe. ⁸ keráwáqá taíganin-aramma iyéqo ketí iyápó-annamo auráiyana keti-boní tágama-yataakoma múte yauwíniye. ⁹ ketibomá keqtábá óri q umá kákaitaqa mórai q umá kemmá keráwáqtábá óri q umá kétikaiye. ketí tikaí-yátáákón aúkáapi máero. ¹⁰ kemá ketiboní ámáan-aimma taákaq matokéq miráuraunaboq kemá wení akai-yátáápi máune. mórai q umá keráwáqó ketí ámáan-aimma taákaq matokéq miráiyama ketí tikaí-yátáápi máinoe. ¹¹ kemá timá tímikaune. minná ketí timuq-yatááqá keráwáqá mayánoe. ketí timuq-yatááqá keráwápi ógiqma mániye. ¹² maaminnáma ketí ámáan-aimmibo. keqtábá tíkáiniq umá weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero. ¹³ mú mikáq anómma akai-yátááqá íma wáiyé. minná móra-nakoma ákáina-wayukayabae téna puíniye. káqo-nakoni akái-yátááqómá íma uyátá-maqma wáiyé. ¹⁴ kemá ámáan-aimma túnna-yataari q owéqa keráwáqá tikaí-kayukamoe. ¹⁵ mayai-nákómá wemá mayaímô ámi-nakomma nórabi i-qtátááqá íma kéitaiye. miráipoana kemá íma keráwáqtábá ókaraq ‘ketí mayai-wáyúkáé’ téqa tenúne. máqte-qtataaqa ketibonópake itáuna-yataaqa keráwáqá timá tímikaunaboq keráwáqtábá íbêqa ‘kemmá tikaí-kayukae’ kétune. ¹⁶ keráwáqá íma kemmá máqte-kayukabike tikaímma íma tiwíkaabo kemá kenamááriq keráwáqá máqte-kayukabike tikaímma tiwíkaune. kemá mi-máyáírácq keráwáqá timátikaraunaboq keráwáqá koma matúq-matuq umá mái-aramma ko iyáiq-iyai q umá márai yana ketibomá keráwáqá nói-qtataaqtababi ketíwíkaq itaiyanama wemá timíniye. ¹⁷ keráwáqá maami-qtátáári q oro! weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero.” téna Ítuma tiráiyé.

máqtemma maa-márabi-káyúkámá Ítumma wení iyápó-annagaraq íyamma kéumayikaae.

¹⁸ Óq-aimma Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “maa-márabi-káyúkámá keráwáqtábá ítikaiyaqa minnáma taákaq máráaro! áqnáabaq keqtábá íyikaitata anaaékaq keráwáqtábá íkékaiye. ¹⁹ keráwáqá maa-márágóni waayúkamo márai yatama yemá keráwáqtábá yikániye. ááqibo kemá keráwáqá maa-márábiké tikaímma tiwíkaunapoana íbêqa maa-márágóni waayúkama íma mááe. miráipoana yemá keráwáqá íyamma kéumatikaae. ²⁰ timá-timuna-aimma taákaq máráaro! ‘móra mayáimá máyáinakoma aati-aatimá wení mayaímá mayákái-nakomma íma uyátá-maqma

anómma kémaiye.’ miráipoana yeráwáqô kemmá tíkamma kéwaretama keráwákáráq tíkamma waránóe. yemá ketáamo keíteta mirá étamo-etama yemá keráwáqtí táagaraq kéiteta mirá-inoe. ²¹ yemá timátikáin-nakomma íonaraapoata ketiwiqtabae téta maami-qtátááriq umátikanoe. ²² kemá ímo iréqo aamá timá yímenatama yeqtí yigae-yátááqá íwane imánibo íbêqa yeqtí kúmiq-yataaqá íma kanaaráq aúpáq yuwánóe. ²³ náawabi kemmá áyámma umátikaina-nakoma móraiq umá wemmá ketibokáráq áyámma kéumakaiye. ²⁴ kemá anón-awaameqa káqo-kayukama ikéoniq umá kenamá yiráátiraunaboata yeqtí yigae-yátááqá íma wániye. ááqibo íbêqa yeráwáqá aónaretamanibo kemmá ketibokáráq paá íyámma kéumatikaakarataae. ²⁵ ááqibo yeráwáqtí agamatá-kánnáábí árainma yíniye. ‘yeráwáqá paáyaba kemmá íyámma umátikaraae.’ ²⁶ akoqnáá umá tíwáqnaa ínín-naqa árain-aain-Aagoma ketibonôpake timákáanana kumínama ketí árain-aaimma má tínaq keráwáqá itánoe. ²⁷ ketê keráwáqá áqnábake mamé iráapoq keráwákáráq keqtábá árain-aimma tínoe.” téna Ítuma wení iyápó-annama timá yímkaiye.

16

¹ Ítuma ókaraq íyamma umáyikanoqtaba téna tiráiyee: “keráwáqá kemmá tirummô timí-yátááqá íyuwaigae téq maa-qtátááqtábá timá tímikaune. ² keráwáqá monoq-náupáké waqtuwánóe. áraine. mi-kánáámá yínanama keráwáqô tíkamiya-kayukama ‘Áánûqtuni mayaímá kémayaunatae’ téta tínoe. ³ ketibokáráq kekáráq ítimonaraapoata mi-qtátááriq umátikanoe. ⁴ ááqibo timá tímikaune. mi-kánáámá yínaqa timá tímítukaiqtaae téq mikáq túyánámmá ítama taákaq ínoe.” téna Ítuma tiráiyee.

Áánûqtuni Aokaq-Áámá kumíniye.

óq-aimma Ítuma tiráiyee: “áqnáabaqa keráwáqtê máqe-uraunaboq keráwáqá maami-qtátááqá íma timá tímikaune. ⁵ ááqibo íbêqa timátikáitaq kukáuna-nakonopaqa kouúne. miráitana keráwápíké móra-nakoma ‘náakaraq kégono’ téna íma ítama kétimonaiye. ⁶ kemá maamin-áímmá kétunana keráwáqtí tíyakoma ummaa kéyaiye. ⁷ paá árain-aimma kétima-timune. kemá kónanama íráqôniq umátikaniye. íma kónanama keráwáqtôpaqa Tíwáqnaa Í-náqá íyiniye. ááqibo kemá kowéqa Tíwáqnaa Í-náqá timákáanana keráwáqtôpaqa kumíniye. kumínama ⁸ waayúkagoni kúmiq-yataaqtaba wemá yainániye. kateko-yátáákón áaimma má téna yainai-yátáákón áaimma má téna íniye. ⁹ Tíwáqnaa Í-náqá yénama miráuma kaumo-yátááqtábá tíniye. minná áqnáabaq yeráwáqá íma kemmá yirummá ketimepoata maami-kúmiq-yátáákóni táígon-aiiqtabama wemá yiráátiniye. ¹⁰ ketibonôpaqa kouúnaboq ókaraq ítimonanopoana kateko-ááíqtábá wemá tiráátiniye. ¹¹ maa-márágón áai-nakoma (Tááqtaama) yawáaq-umatukaiipoana yainai-yátáákón áaiqtaba Tíwáqnaa Í-náqá tiráátiniye. ¹² kemá táigani-qtataaqtaba timá timenaa únmananibo íbêqa maamin-áikó keráwáqá mamá ummaa yamátikaniye. ¹³ wemá yénama Árain-aain-Aagoma máipoana wemá máqtemma árain-aain-aimma má téna taákaq mamá tikániye. wenamááriq wenááq-maqma ítinibo paá ítáin-aimma tínana anaáékaq pááq ínî-qtataaqtaba timá-timiniye. ¹⁴ nón-inanibi ketôpakemmo kéitenama timá-timinipoana ketí tágama-yataaq wemá múte yauwíniye. ¹⁵ máqtemma ketibomá matokái-qtataaq wemá minná kennámiye. miráipoaq

kemá timá tímikaune. ‘nóin-ainabi keráwáqá timá-timinama ketôpake kémayaiye.’” mirá téna Ítuma tiráiyē. iyápó-annama yiru-qtataákómá anaaékaq waéqma yimuq-yataáqá aurániye. ¹⁶ Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “pááqya-kanaabimma keráwáqá kemmá ítimonainoe. ááqibo pááqya-kanaabimma móragaraq kemmá timónainoe.” téna Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye. ¹⁷ maannáyaba yaímma wení iyápó-annama ye íyáá tirááe: “wenáimma nóiqtaba kétéyo? wemá kétima-timiqtāe. ‘pááqya-kanaabimma kemmá ítimonainoe.’ ááqibo ‘pááqya-kanaabimma móragaraq kemmá timónainoe.’ wemá ókaraq tiráiyē. ‘ketibonôpaq kóunaboq kétéye.’” téta ¹⁸ wení iyápó-annama tirááe: “nôraq téna ‘pááqya-kanaabine’ kétéyo?” téta yeráwáqá kaumo kááyaq-yuyanamma ítarae. wení iyápó-annama ókaraq tirááe: “nóin-aiiqtaba kétéyo? ketáá íma ítama kárutaunatae.” téta tirááe. ¹⁹ Ítuma aónaraimma yeráwáqá wemmá ítama aónaineta kéowana timá yímikaiye: “keráwáqá kaumo kááyaq-tuyanamma kéiteq kemmá ítama timónaineraq kéoo? kemô túnnama ‘pááqya-kanaabimma móragaraq kemmá timónainoe’ maaminnáyataboq keráwáqá wemmá kéitaimma wemmá kéitaimma kéoo?” téna Ítuma timá yímikaiye. ²⁰ óq-aimma Ítuma tiráiyē: “árimma kétima-timune. keráwáqá íbiqá kéyareq keráwáqá mi-kánáárāq ketoqá máiyana miráiyata mimórá táoqa maa-márābi-káyúkáma yimuq-yataápi mánoe. keráwáqá tirumá ínomanibo anaaékaq tiru-qtataákómá waéqma timuq-yataápi mánoe. ²¹ aaragómá iyápómo akáínéna kéenama wení kanaamá kéitanaboana wemá arummá ôriq kéiyē. ááqibo anaaékaq iyápóma marákátuwenama amuqá kémarena wení aíqo éwai-qtataaqa wemá káwikatuwaiye. ²² miráitaq íbêqa keráwáqá tirummá kéoe. ááqibo móragaraq keráwáqá kétimonanana keráwáqtí tiyakoma kanaa íniye. keráwáqtí timuq-yataáqá náawabi móra-nakoma keráwápi ké imatuwaniye. ²³ mi táoqa pááq ínaqa keráwáqá móra-yataaqtaba íma kekák itánóe. árimma kétima-timune. keráwáqá móra-yataaqa ketibokáq itáiyana ketíwíkaq wemá timíniye. ²⁴ naayóbakárāq móra-yataataqa ketíwíkaq íma ítama aónarae. íbêqa ítama aónéra kéqokeq-yataaqa kémayaiyana keráwáqtí timuq-yataáqómá ógiqma wániye. ²⁵ maami-qtátááqá taíganimma waéqma itái-ápi timá tímikaune. mi táoqa yínaqa íma waéqma itái-ápi timá-timenupo paá ketiboqtábámá abarokáq timá-timenune. ²⁶⁻²⁷ ketibomá wenamááriq keráwáqtábábá kákaipoana mi táoqa keráwáqá ketíwíkaq itáiyāqa ketibokáq ‘ítatikanune’ téq kétune. keráwáqá keqtábámá tíkáitaboq kemá ketibonôpake kukáunaq tirummá tímikaapoana minnáyaba ketibomá keráwáqtábá kákaiye. ²⁸⁻²⁹ kemá ketibommá ayuwéq maa-márābí kukéq íbêqa keráwáqá tiyuwéq ketibonôpaq yauweré kégoune.” Ítuma mirá téna titata wení iyápó-annama timá ámikāe: “mi aónaao! íbêqa waéqma itái-áimmá íkétepo paá abarokáq kéténe. ³⁰ íbêqa ketáá káonaunatae. minná emá máqte-qtataaqtaba ítareboaa náawabi móra-nakoma paá íma awé kéonana emmá ítama káonaiye. minnáyabataa ‘Áánúqtunopake kukáane’ téqtaa ekáq tirummá kámunatae.” téta wení iyápó-annama tewana ³¹ Ítuma yauwéqma tiráiyē: “íbêqa keráwáqá árīnaq kéwareraq tirummá ketimeyo? ³² itáaro! mi-kánáámá kéyena íbêqa yábaaq kéipoaq keráwáqá móra-mora umágyāqa kenamáa mánune. ááqibo kenamáa íma mánupo ketibó keté máiyē. ³³ kaayoné-yatááqá mayaígāe téq maami-qtátááqá timá tímikaune. maa-márābimmá tú-tiq-yataapi máinomanibo akoqnáá umá máero! maa-márābí-qtátáákón áaikoma kemá uyátámakuraune.

17

Ítuma tágama-yataaqtaba nunamummá kétéye.

¹ Ítuma maará-timatuwena yanaa wíyôpaq aúramma káonena tiráiyē: “ketiboó, íbêqa kanaamá pááq umáguraiye. tágama-yataaqa enáanikokaq mûte kényauwinana tágama-yataaqa ekáq áanikoma kanaaráq mûte yawwíniye. ² miráipoaa emá náápaamma máqte-kayukati anómma ámitukaane. ááqibo wemá yemmá tiména-wayukama matúq-matuq umá mái-auwaraimma kanaaráq yimíniye.” téna Ítuma tiráiyē. ³ matúq-matuq umá mái-auwaraimma miráuma wáiyē. móra-nakoma ekáráq kemá Ítu Káriqtokaraq káonaiye. emá enámáa árai-manikoe. ááqibo Ítu Káriqtomma emá timákaanana kukáiyē. ⁴ Ítuma óq-aimma nunamupí tiráiyē: “mayái mayaaó té tiména-mayaima mamá ánatatukaane. minnáyababoaq ení tágama-yataaqa maa-márábí-káyúkámá kényiraatune. ⁵ ketiboó, naayóbáqá maa-márámá íma pááq uráitaq kemá eté máeqa anó-tagama-yataaqa egáráq kegáráq matokáuyane. ááqibo mirá-tágámá-yátááqá íbêqa keqnáámmá timiyo. ⁶ maa-márábí-káyúkámá tímikaana-wayukama enáwíkon áaimma yiráátiraune. naayóbáqá ení waayúkama máqe-uraamanibo kemmá tímikaanata enáaraq kéiteta mirá-uraae. ⁷ íbêqa yemá ítama kárutaae. minná máqte-qtataaqa keté wáimma timénaq matokáunama enópake iráiyē. ⁸ irááti-yataaqa timá tímikaanama yeráwáqá timá yímitukaunata yeráwáqá matááe. naayóbáqá eté máqe-uraune. enópake yúnaa enamááriq timátikaraanata minnáyaba áraimma ítama arútaraanata yirummá tímikaae.

Ítuma yirummá ámê-kayukayaba nunamummá kétimayikaiye.

⁹ kemmá yirummá tímê-kayukayaba nunamummá kétimayikaune. kemá íma maa-márábí-káyúkáyábá nunamummá kêtune. yemá áraimma enabóata paá tímikaana-wayukayaba nunamummá kétimayikaune. ¹⁰ máqtemma kemá matokáunama ennámiye. móraiq umá máqtemma emá yokááná-yataaqa kennámiye. tiména-wayukama yirummá timéta ketí tágama-yataaqa mûte yaútaae. ¹¹ íbêqa kemá íma maa-márábí máune. enópaga kényunatama yeráwáqá maa-márábí mááe. mú mikáq aokaq-kétibóo, emá enáwíkoní akoqnáaraq tímikaanana enáwípi tímikaana-wayukama kawáá umá yabíqyikaaó. miráinaka kerátámá úyaniq umá miráuma yeráwáqá kímoraiq ígáae téq kêtune. ¹² kemá yeráwáqté máeqa enáwíkoní akoqnáaraq tímikaanaq maamin-ákóqnááraké yemmá yabíqyíkaraune. kemá yabíqyíkaraunaboata máqtemma emá tímikaana-wayukabike mórama enayáápike íyukaune. paá kímora-nakoma aúyokurena Áánúqtuni agamatá-kánnáágómá tiráiniq umá áraimma iráiyē. ¹³ íbêqa enópaga kényunamanibo maa-márábí paá máeqa maa-qtátááqtábá kêtunaboata timuq-yatááqá yirupi kémayaiyanama yimuq-yatááqá ógiqma wániye. ¹⁴ enáama yímikaunatamanibo maa-márágóní waayúkama kekáá umá íma máápoata yeráwáqá maa-márágóní waayúkama yemmá íyámma umáyikaraae. ¹⁵ tíménna-wayukama eqtábá ‘maa-márábíkémá íma yiwíqma paábaq yuwaao’ téq íkéitaupo paá Táí-nakoqtaba kawáá umá ‘íráqóniq umáyikaaó’ téq ítama káonaune. ¹⁶ kemá íma maa-márábí-náqá máunata yeráwáqá móraiq umá maa-márábí-káyúkámá íma mááe. ¹⁷ yeráwáqá aokaq-aokaq umá árain-aain-aipei mamá yikaaó. enáagama árain-aain-aimma wáiyē. ¹⁸ kemmá maa-márábímmô timátikáranaiq umá yeráwáqá móraiq umá maa-márábí timáyikaraune. ¹⁹ keráwáqtábááé téq

kenamáárîq mamá aokaq-aokaq kéune. miráipoata yeráwákárâq mamá aokaq-aokaq umá árain-aain-ai-pi kanaaráq mánoe.” mirá téna Ítuma nunamupí tiráiyé.

Ítuma wení iyápó-annati yáamo ítáa-kayukayaba nunamummá kêtimayikaiye.

²⁰ Ítuma ókaraq nunamummá tiráiyé: “yenamáa yeráwáqtábá íma maami-núnámúmmá kêtimayikaupo ááqibo yeráwáqtí yáamo ítáa-kayukayabagaraq kêtimayimenata yirummá amínoe. ²¹ emá ketiboó, kepí maénaq kemá epí máunaiq umá yeráwáqá mimórâiq umá kímora-nakoraa umá kerátábí máigaae téq kêtune. ²² kemmá tímikaana-tagama-yataaqa yímikaunaboata yeráwáqá kímora-nakoraa umá kerátámá máuyaniq umá mánoe. ²³ kemá yepí máunaa emá kepí máane. miráuma komaé-yamae umá mórabi íráqôn-aiqtaba ánatatuwenata máigaae téq kêtune. máiyata maa-márâbí-káyúkámá aónanoe. minná emá timátikarema keqtábá ‘ákarainiq umá’ yeráwáqtábá ‘ákaraine’ téta tínoe. ²⁴ ketiboó, emá yeráwáqá kemmá tímíqtukaanaq yeráwáqá kemá máennabaq máigaae téq kêtune. tágama-yataaqa emô tímikaanama maa-márámá íma pááq uráitaama emá keqtábá ôriq umá ákaraine. miráinata yeráwáqá ketí tágama-yataaqa yimónanaae téq kéune. ²⁵ kateko-kétíboó, maa-márâbí-káyúkámá emmá íma aónaraabo kemá emmá aónaraune. maami-káyúkámá ‘é timátikaraane’ téta íbêqa kêtimonaae. ²⁶ enáwíkon áaimma yiráátiraune. ókaraq-okaraq yiráátimaeq onúne téq miráuma keqtábá tíkái-qtataaqa yokáánama yeráwápi maínaq kegáráq yeráwápi mánnune.” Ítuma mirá téna nunamupí tiráiyé.

18

Yúqtaati Ítumma namuro-wáyúkátí iyáápi kéyimiye.

¹ Ítuma mirá-timatuwena wení iyápó-annate Kítaroni-kokubi ko atátuweta mórana yópi máqtemma utááe. ² Ítuma netuqyaa-túpáá wení iyápó-annate mi-tómmá wáipaq wéwainapoana Yúqtaati namuro-wáyúkátí iyáápi pimmó Ítumma ma ayuwái-nákómá wemá naayóbáqá mi-qtómmá aónaraine. ³ ááqibo Yúqtaati ááiq-wayukama yiwíqmena i-wáyúkágáráq uyátáraa-monoq-wayukabikekaraq Pérati-wayukabikekaraq yiwíqmena iráiyé. ááiq-yataakaraq maméta ókárâq kúraqma mamé irááe.

⁴ Ítuma máqte-qtataaqa wenaneq pááq ínimma aónaraiye. miráitana wemá waaqókâq uréna timá yímikaiye: “keráwáqá náawaqtaba abáá inera kéoo?” téna ítama aónaitata yemá tirááe: ⁵ “ketáámá Ítumma Náátárêtibakena-koqtabataa kábaa-unnatae.” tewana Ítuma tiráiyé: “kemúne.” téna tiráiyé. Yúqtaati namuro-wáyúkátí iyáápi Ítumma mayuwái-nákómá yeráwáqté itó-uma máqe-uraiye. ⁶ Ítuma “kemúne” kêtitata yemá abákaq-abakaq umááe kéweta yinaaépake marabí ko wagéqé urááe. ⁷ keqnáámmá Ítuma ítama yimónaraiye: “keráwáqá náawaqtaba abáá inera kéoo?” téna titata yemá tirááe: “Ítuma Náátárêtibakene.” téta móragaraq tirááe. ⁸ Ítuma maará téna yawwéqma timá yímikaiye: “kemá timá tímítukaune. minná kemíye. ááqibo kenamá kemmá kêtibaaeqa iyuwáiyata tébakaqa kóoro.” téna timá yímikaiye. ⁹ Ítuma naayóbâq tiráiyé: “máqtemma emá tímikaana-wayukabike mórana enayáápike iyuwaunana pukuráiyé.” téna tiráimma min-áikómá íbêqa kímora-nakoma Yúqtaatikaq áaimma pááq kéiyé.

10 mikáq Tááímoni Pítáa yáákáá-qtátááqá yabítiréna mú mikáq anó-monoq-nakoni mayái-nákómmá ikámma aáq aqtómá káratukaiye. maami-máyái-nákón áwíqqa Mááarakatie. 11 ááqibo Ítuma Pítaamma timá ámikaiye: “mí-táákáá-qtátááqá yauwéqma ánáanobaqa maraao. ketibomá tímikai-kaapubike tú-tiq-yataaqa íyaq mayánúnô?” Ítuma mirá téna Pítaamma timá ámikaiye. 12 minnáyataba ááiq-wayukagaraq i-wáyúkágáráq Ítumma yáqtoqma ánná atáá urááe.

Ítumma Áánatini aúbáq ítama káonaae.

13 áqnáabaq Ítumma awíqmeta Áánatikaq urááe. Áánati wemá Kááyapatimma ánáakon aboáé. mú mikákáá anó-monoq-naqa mikáritimáátiráqá máqe-uraiye. 14 taákaq máráaro! Kááyapati wemá naayóbáq tiráine: “móra-naqo puyéna máqtemma aarawaamá yíwáqnaa ínimma minná kanaaráíye. móra-naqa puínatama máqte-kayukama íauyoranoe.” téna Kááyapati naayóbáq tiráiyé.

15 Tááímoni Pítaayaa iyápó-annabike móra-waigote Ítumma anaáe waqméta urááye. yenákábíké móra-waigomma mú mikákáá anó-monoq-nakoma aónama arútaraimiye. yenákábíké keqnáá-nákómá Ítugaraq anó-nakoni naaúpaqa utááye. 16 ááqibo Pítáa máápaq oqtaráq itó-uma máqe-uraiye. miráitana móra-waigoma mú mikákáá anó-monoq-nakoma aónama arútarai-nakoma yauwéqma kukéna oqtaráq yabíkáin-inikoma márúmma timá ámituwena Pítaama awíqmeta uyábekaaye. 17 oqtaráq yabíkáin-inikoma Pítaamma timá ámikaiye: “egáráq min-nákóni iyápó-annawabono?” téna titana Pítáa yauwéqma tiráiyé: “kemá ímiye.” téna tiráiyé. 18 yaugiq itata máqtemma mayái-wáyúkágáráq i-wáyúkágáráq iramá agamaréta iraráq itó-uma máawana aanibo Pítáa yeráwáqtê ya itó-uma máena iramá káánuraiye. 19 mú mikákáá anó-monoq-nakoma Ítumma wení yirááti-yataaqtatabi wení iyápó-annayataba ítama aónaraiye. 20 Ítuma yauwéqma maará téna timá ámikaiye: “abarokáq umá máqtemma maa-márábí-káyúkámá timá yímikaune. aati-aatimá monoq-náúpáqá anó-monoq-nama wái-marupi máqtemma Ítiráaeo-wayukama ya aíkuyo-marupimma timá yímikaune. ketáayataba aupaq-áímmá ítiraune. 21 nôraq itaa kekáqá ítama káonaano? timá-yimunata ítaraa-kayukama ítama yimónaao. kemá túnna-aimma yeráwáqá ítararanoe.” téna Ítuma yauwéqma timá ámikaiye. 22-23 mirá-tin-aiqtaba móra-i-nakoma óyauga yuráqtuwena wemá akoqnáá umá tiráiyé: “miráumawaq mú mikákáá anó-monoq-nakokaq timáminono?” téna titana Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “otaammá kuí-áímmô tiráán-aama máqte-kayukama timá yíminata ítáaro. ááqibo árain-aimmo kêtun-aama nôraq itaawáq kétikamono?” téna Ítuma timá ámikaiye. 24 miráitana Ítumma ánná atáá-umakaamma paá wáinakaraq Kááyapati mú mikákáá anó-monoq-nakaq Áánati timákáitana uráiyé. 25 mimórá táoqa Tááímoni Pítáa iraráqá itó-uma máena kégaanitata ítama aónaraae: “egáráq wení iyápó-annabikenabono?” tewana Pítáa yauwéqma tiráiyé: “kemá ímiye.” téna wakákáiyé. 26 móra-mayai-nakoma wemá Pítáa aárammo káratukain-annabiken-nakoma Pítaamma ítama aónaraiye: “egáráq Ítutema yópímmá máanaraq aónaraunabiyo?” téna ítama aónaitana 27 Pítáa móragaraq wakaréna mimórá táoqa “ímiye” titana mikáq kokóregoma áa tiráiyé.

Ítuma Pááíratini aúbáq kéitoiye.

28 aaqá iráraitata Kááyapatinopake Ítumma awíqmeta anó-kamaani-nakoni naaópaqa urááe. kámááni-nakoni naaúpaqa íma uyábékaae. uyáberetama kótámaki-kanaaraq-aawaqa kanaaráq ínanoe. 29 miráipoana Pááirati kumá yaúbama yeráwáqtópaq kukéna tiráiyē: “nóiqtabawaq keráwáqá wenaúbimma kémaraao?” Pááirati ítama yimónaitata 30 yeráwáqá yauwéqma ten-áikómá maará-tiraaē: “wemá íma otaammô kúi-nakaa íma enôpaqtaa awíqme má ayuwánáá únnatae.” téta tirááe. 31 áaqibo Pááirati timá yímikaiye: “keráwáqá kenamáárîq mamá Ítiráaeo-wayukati aammá aúmakaan-aiپی wemmá yaináaro!” Pááirati téna titata Ítiráaeo anó-monoq-wayukama tirááe: “móra-nakoma ikamíyábámá ketáái mayaímá íma wáiyē.” téta tirááe. 32 naayóbáqá Ítuma náaraq umá puyónúnô tiráina-aikoma áraimma pááq inéna kéiyē. 33 Pááirati kámááni-naupaqa yauwéqma uyábékena Ítumma ááyarena ítaraiye: “emá Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabíkáána-naraq (kíni) máano?” téna ítama aónaitana 34 Ítuma yauwéqma tiráiyē: “keqtábámá enamáárîraq enááq-maqma ítama káonaa waayúka naayóbáráq timá ámikaan-ainaq ítama káonaano?” téna Ítuma tiráiyē. 35 Pááirati yauwéqma Ítumma timá ámikaiye: “kemá Ítiráaeo-narabuno? eni waayúkagaraq uyátáara-monoq-wayukagaraq emmá awíqmeta má tímikaae. emá nôraq uráánatabiyô?” téna Pááirati Ítumma ítama aónaitana 36 Ítuma yauwéqma tiráiyē: “ketí márûqa maa-márágónnámá íma wáiyē. ketí márûqa maa-márágónnámô wáikakaa ketinaaeemma wáraa-kayukama ááiqa éta íma kemmá tiwíqma anó-monoq-wayukati iyáápi maráné onē. ímiye. áaqibo ketí márûqa maa-márágónnámá íma wáiyē.” téna Ítuma tiráiyē. 37 Pááirati tiráiyē: “emá anómma yabíkáána-narabono?” téna ítama aónaitana Ítuma yauwéqma tiráiyē: “emá keqtábá anómma yabíkáána-nare kétene. ketinóma matíkáitaq maa-marábí kukáunama árain-aain-aimma ténááq kukáune. máqtemma árain-aain-annama ketáaraq kéitaaē.” téna Ítuma tiráiyē. 38 minnáyaba Pááirati yauwéqma tiráiyē: “aanibo árain-aain-aimma nóinabiyô?” téna Pááirati tiráiyē.

mirá-timatuwena Pááirati keqnáámmá kumá yaúbama anó-monoq-wayukayopaq kukéna tiráiyē: “kemá otaammá kutáín-aaimma wepímmá ikáonaune. 39 taákaq máráaro. keráwáqá móra-aaimma yokáapoq móranaqa ayúwáanana kótámaki-kanaaraq wíniye. miráinaq ‘Ítiráaeo-wayukati anómma yabíkái-naqa’ ayúqtikanuno?” téna Pááirati tiráiyē. 40 mikáq yeráwáqá anókaq timá ámikaaē: “wemá ímiye. ketáá Baráábatiqtaba kétikaiqtaaē.” téta ááyaqtaa umá tirááe. Baráábati wemá otaammá kumá waayúka ikákēna moyámmá maténa i-náqiyē.

19

1 miráitana Pááirati timá yíkáitata Ítumma tebûqa ámikaaē. 2 ááiq-wayukama áwáábîq-annama kárama atoyumá aqnókáq kámokaa umá kuyákareta tokô-kaqtoma matéta anómma yabíkái-nakokaa umá aneq abákarae. 3 yemá ókaraq-okaraq umá iréta tirááe: “Ítiráaeo-wayukati anómma yabíkái-nakoqtaba’ máqtemma miráono-maraaono téra tíyaqtaao.” téta timátuweta wemmá óyauqa yurákááe.

4 keqnáámmá Pááirati kumá yaúbarena timá yímikaiye: “aónaaro! otaaq-tátááqá wepímmá íma káonaunaboq wemmá awíqma márúte máápaq

keráwáqtôpaq kumónúne.” téna Pááírati timá yímikaiye. ⁵ Ítuma áwáábiqu-annagaraq tokô-kaqtogaraq umátokainakaraq kumá kéyaubaitanama Pááírati timá yímikaiye: “aónaaro! maan-náqá wemiye.” téna timá yímikaiye. ⁶ uyátáraa-monoq-wayukagaraq anó-monoq-naupaken-i-wayukagaraq wemmá káonetama anókaq ááyaqtaa umá tirááe: “wemmá kaapaq-yátáq ikámma aráápa maraao! wemmá kaapaq-yátáq ikámma aráápa maraao!” téta tewana Pááírati timá yímikaiye: “keráwáqá kenamááríq wemmá awíkera kaapaq-yátáq ikámma aráápa máráaro! kemá aónáúnama íma otaammá kutáiyé.” téna Pááírati titata ⁷ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama yauwéqma timá ámikaae: “wemá ‘Áánûqtun áanikomune’ tiráipoana minnýaba ketáái aammá aúmatan-aikoma maan-náqá puíno kétiye.” téta timá ámikaae. ⁸ ááqibo Pááírati min-áímmá ítáimma wemmá ókaqma-aaqa kamáguraiye.

⁹ Pááírati yauwéqma kámááni-naupaqa uténa Ítumma ítama aónaraiye: “emá náakakena iráánô?” téna ítáitana Ítuma aamá ítiraiye. ¹⁰ Pááírati timá ámikaiye: “nôraq itaawáq íma ketáaraq yauwéqma kéteno? ketí akoqnáárake emmá kanaaráq ayúkeq kėti akoqnáárake emmá kaapaq-yátáq ikámma aráápa-yakanune. íyaq minná káonaano?” téna titana ¹¹ Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “Áánûqtu ení akoqnáá-yataaqa ámikaipoaa ení akoqnáárake kemmá kanaaráq mirá-umatikanone. miráipoana kemmá tiwíqmena enayáápi má márái-nakopi wái-kumiq-yataakoma ení kúmiq-yataaqa uyátá-maqma wáiyé.” téna Ítuma yauwéqma timá ámikaiye.

¹² min-áímmá ítátuwena Pááírati Ítumma ayuwáinana kóinin-aiqtaba abáá kéitata Ítiráaeo anó-monoq-wayukama anókaq ááyaqtaa umá tirááe: “emá ayúwénana kóinaama Títaama” Arómani mú mikáq anó-naqa wení ‘aanábómá’ íma mánone. móra-nakoma wenamááríq anómma yabíkái-nakon amé mékaan énama wemá Títaani webó-náqá mániye.” téta tirááe. ¹³ Pááírati yeráwáqô ten-áímmá ítátuwena Ítumma awíqma yainai-nakóni abíqtaráq óqtamma maréq-uraapimma Ítiráaeo-wayukati yáabimma Káábatae tekáq Pááírati maraq máqe-uraiye. ¹⁴ taákaq máráaro. mi táoqa kótámaki-kanaaraq máqte-qtataaqa mamá óqtaa í-yúpáámiye. miráuma abaúgómá aúkáa-makaaq itana (12:00) Pááírati timá yímikaiye: “aónaaro! keráwáqtí anómma yabíkái-naqa maannámiye.” téna Pááírati tiráiyé. ¹⁵ min-áímmá ítátuweta waayúkama ááyaqtaa umá tirááe: “nékaq akaao! nékaq akaao! wemmá kaapaq-yátáq ikámma aráápa maraao!” téta tewana Pááírati akáyáámá timá wíráabe umákena timá yímikaiye: “nóinabiyo! keráwáqtí anómma yabíkái-naqa kemá kaapaq-yátáq ikámma aráápa-makanuno?” téna titata uyátáraa-monoq-wayukama yauwéqma tirááe: “Títaama wenamá ketáái anómma yabíkái miye.” téta tirááe. ¹⁶ ááqibo miráitana Pááírati Ítumma yeqtiyáápi maréna kaapaq-yátáq ikámma aráápa-maraigaae téna yímikaiye.

Ítumma kaapaq-yátáq ikámma aráápa-makaae.

miráitata Ítumma awíqme yewana ¹⁷ wenamááríq kaapaq-yámá aqména uráiyé. ááqibo móra-anugon-awíqa “áqnón-ayaatane” ten-ánúrúq kóuraiye. Ítiráaeo-wayukati yáabimma Kórákótá-anue. ¹⁸ mibáq Ítumma kaapaq-yátáq ikámma níri amá aráápa-makaraae. káqomma kaayaq-nákárátámá téba-tebaq kaayaq-káápáq-yátáq yíkamma níri amá aráápaq-mayiketa Ítumma aúkáapi ikámma kaapaq-yátáq aráápa-makaraae.

19 Pááirati móra-aubama agamá kaapaq-yátáq aráápa-makaiye. min-áúbágómá mirá-tiraiye: “Ítuma Náátárêtibakene Ítiráaeo-wayukati anómma yabíkái-nare.” wemá mirá téna agatáye. 20 min-áúkápáq Ítumma kaapaq-yátáq ikámma aráápa-makaraae. waaqókáq anó-marukapoata taígani-kayukama min-áúbámá yoráútaae. Pááirati Ítiráaeo-wayukati yábikaraq” Arómani-aipikaraq Karíki-aipikaraqa agatáye. 21 miráitata uyátáraa-monoq-wayukama Pááiratimma timá ámikaae: “ ‘Ítiráaeo-wayukati anómma yabíkái-nare’ té íagayaa! emá maará té agayaa. ‘maan-nákómá Ítiráaeo-wayukati anómma yabíkáuna-naqune tiráye’ té agayaa!” téta tewana 22 Pááirati yauwéqma tiráye: “kemá agamaráuna-aubama minná agamakáune.” téna tiráye.

23 ááiq-i-wayukama Ítumma kaapaq-yátáq ikámma níri amá aráápa-makatuwetama wení unáákáqtóma mamá yakáqma kaayaqté-kaayaqte-aqtoiq umáketa móra-mora umá yáátáá umátaae. wení aneke-káqtókáráq matáamma íma arááqtama-qtamma meyabaké kumátamakuraine. 24 wení aneke-káqtóyátábámá ááiq-i-wayukama ye iyáá téite uráae: “maaminná íma yakaráyaqtaao! minnáraq aábêma kéyaananatanaa móra uyátainna-nakoma mayániye.” téta aábê yaráae. naayóbáq Áánûqtuni agamatá-kánnáábí tiráine. minná “ketí unáákáqtóma mamá yátáá umáyeta ketí unáákáqtóraq aábê yamá móra uyátainna-nako mayániye.” téna tiráiniq ááiq-i-wayukama mirá-uraae.

25 ááqibo Ítuni kaapaq-yátáqóní waaqókáqá wenanóagaraq wenanóni aukogaraq wenáwíqa Máriaa Káropatin ánáako Máriaa Máatarinigaraq itó-uma máqe-uraae. 26 Ítuma wenanóakaraq wení iyápó-annabike ôriq umá ákái-nakaraq mikáq itó-uma mááyana yimónatuwena wenanóamma timá ámikaiye: “aaragô, enáanima maamiye.” téna Ítuma wení iyápó-annabike móra ákái-nakoqtaba timátuwena 27 wení iyápó-annabike ákái-nakomma timá ámikaiye: “enanóma maamiye.” téna titana mikáké min-iyápó-ánnábíkénákómá Ítuni anóama awíqmena mó yabírakaraiye.

28 íbêqa aónaimma máqte-mayaima wenaboámá ámikai-mayaima mamá ánatagitana Ítuma tiráye: “kemmá nonáá kêtikaiye.” téna tiráye. mirá kêtimatuwenama máqtemma Áánûqtuni agamatán-áikómá pááq íniye tiráiniq umá ánatagitana áraimma mirá-uraiye. 29 tawebímmá wááéni-nokaraq waaqókáq wáqe-uraiye. aináákáá-qtátááqnpó wááeni-nopi yamá atimma yátábi apiramá múte mamá Ítun óyaukaq makáae. 30 wááéni-nomma yaímma nátuwena mirá téna tiráye: “maaminná ánatagiye.” mirá-timatuwena aqnómmá mamá awáutena pukuráye.

Ítumma kéuqtaae.

31 mi táoqa kótámaki-kanaaraq máqte-qtataaqa mamá óqtaa í-yúpáárápóata Ítiráaeo anó-monoq-wayukama “aráaq-yuma íma kaapaq-yátáq wáikaae” téta tiráae. aabáyaama Taabati-yúpáábóata anón-aawaqa naí-yúpáárápóata “yúma kaapaq-yátáráq íma wáikaae” téta tiráae. miráipoata min-Ítirááéó-wáyúkámá Pááiratimma ko ítama aónaraae: “yítauqa ko akáma yúma mamé mó yúwáaro téaq timáyikaa.” téta tiráae. 32 Pááirati ááiq-i-wayukama timáyíkáitata iréta Ítute yíkamo-nakoratati yítauqa ya akátaae. 33 ááqibo Ítukaq iréta aónaamma wemá pukuráitataboata wenaítuqa íma akátaae.

³⁴ aanibo áaiq-i-wayukabike móra-nakoma wení waqtáánápó Ítun arautapí atáqtúwáitana mikáqá nokáráq naeegáráq aumé kukáiyé. ³⁵ minnáma kemmá timónai-nakoma watáa tiráimma min-áimmô timá minná áraimma tiráiyé. kemmá timónai-nakoma wenamáárlq aónaraimma minná áraime. miráinaq mikáq keráwáqá tirummá amínoe. ³⁶ Áánûqtuni agamatá-kánnáábí tiráiyé:

“íma móra wenayááqtáma akatínoe.”

Áánûqtuni agamatá-kánnáábí tiráimma minná áraimma kéyipoana mi-qtátááqá páaq uráiyé. ³⁷ káqomma Áánûqtuni agamatá-kátááqómá kétiye: “waayúkama agaibamaráa-naqa aónainoe.” min-áikómá mirá téna tiráiyé.

³⁸ anaaékaq Yótêbi Aarimatéabake-nakoma wenamáárlq Pááíratikaq Ítun aúma mamé mó uqtamákainayaba ítama aónaraiye. Yótêbi Ítun anaaé wáráinaqanibo wemá Ítiráaeo anó-monoq-wayukati yáaqa kéikatenaboana aúpq mirá-uraiye. Pááíratima kanaarq mayániye téna titana Yótêbi Ítun-auma mamé kóuraiye. ³⁹ Níkótímaatigaraq Ítumma ko aónainena nokáamma urái-nakoma wemá káwekaa-qtataakaraqa óq-yarake kugáqmatakararaq mákama íráqôn-akuq-yataaqa ko maména uráiyé. taiganipoana miráuma óqtakoraan-ummaa (34 kg) yaráiyé. ⁴⁰ miráitata máqtemma Ítiráaeo-wayukati yáaimma pukáa-kayukama kéuqtaani umá Ítumma uqtamákaiyeta urááye. yenákámá Ítun-auma matétarata paru-baru-wáqtóraké máqte-qtataaqa mamé i-qtátááqnapógárq múqmúma útúyuweta ákûq-matawekaraq umá uqtamákaiyaqtaba mamá óqtaa urááye. ⁴¹ Ítuma pukái-marukaqa mipímmá yómmá wáqe-uraiye. mi-qtópímmá móra aúgen-oqtapi muríámmá waayúkama uqtamáyikaima wáqe-uraiye. min-óqtá-múríápímmá naayóbáqá móra-naqa íma uqtaráápíne. ⁴² Ítiráaeo-wayukati máqte-qtataaqa óqtaa í-yúpáá páaq iné kéitataboata Ítumma min-óqtá-múríápímmá mó uqtamákaraaye.

20

Ítumma uqtamákaraa-muriakare.

¹ áqnaabaq-yupaama Tótaaraqa maí-nókáápáqá paá íma aaqá íráqma tágaraitana Máriaa Máátarini Ítumma uqtamákaraa-muriamma waípaq iráiyé. ya aónaimma muríán ótaken-oqtama paábaq matukááe. ² miráitana wemá uyaaténa yauwéqma Tááímoni Pítaayaa min-iyápó-ánnábiké Ítuma ôriq éna ákái-nakonopaq uréna timá yímikaiye: “yeráwáqá uyátárai-nakomma uqtamákaraa-murianobake mamá náakarabi ketáa íaonaunabaqtaa wemmá ákaraae.” téna timá yímikaiye.

³ Pítaayaa káqon-iyapo-annabike Ítuma ôriq éna ákái-nakote mikáq yuwéta uqtamákaraa-muriamma waípaq urááye. ⁴ yenákámá mórai-q-moraiq umá uyaatéyamanibo káqon-iyapo-annabike Yóáane wemá Pítaamma kótamaqtuwena uqtamákaraa-muriakaq wenókáá iráiyé. ⁵ awaútena kúreq umá aónaimma Ítumma útúyakaq-qtataaqa paá mibáq wáqe-uraitana aónaimanibo íma kumábékuraiye. ⁶ anaaékaq Pítaa íréna uqtamákaraa-murianobaq íma ko awé uráibo páátákáa kumábékuraiye. wemá útúyakaq-qtataaqa aónaimma mibáq wáqe-uraitana ⁷ aqnókáqó útúyakaq-qtataakoma íma tébakaqa útúyakaq-qtataakote wáqe-uraibo aokaq wenamáárlq útúma

wáqe-uraiye. ⁸ Pítaan anaaépaq keqnáámmá wenókáámô yin-iyápó-ánnábiké-nákómá mi-múriánóbáqá kumábékéna “Ítuma pukáipike itó-uma kóuraiye” téna wemá arummá ámikaiye. ⁹ taákaq máráaro. yeráwáqá mi táoqa íma ítama arútaraae. Áánûqtuni agamatá-kánnáágó téna “wemá pukáinabike itó-iniye” tiráine. ¹⁰ miráitata yenákámá yauwéqma naaópaq kóuraaye.

¹¹ pááqya-kanaabi anaaékaq Máriaa muríanôtaq itó-uma máena ibiqá yakáiyé. paá ibiqá kéyarena wemá awaútena uqtamákaraa-murianobaq kúreq umá aónaimma ¹² kaayaqá Áánûqtunopake kaqtó-nakoratama wayánúná káqtô mamarétarata Ítuni aúma wáqe-urikaq máqe-uraaye. aqnoómmá wáqe-urikaq móra-naqa maraq máiten káqo-nakoma aítuqo wáqe-urikaq maraq maéta urááye. ¹³ Áánûqtunopake-nakabike móra-nako tiráiyé: “aaragô, nôraq itaawáq ibiqá kéyaraano?” téna ítama aónaitana min-ínikómá yauwéqma tiráiyé: “yeráwáqá ketí uyátárai-nakomma maméta náabarabi wemmá mó-yukaawaq íkáonaune.” téna timá ámikaiye.

¹⁴ mirá-timatuwena Máriaa waéqma aónaimma Ítuma mikáq itó-uma máqe-uraiye. miráimanibo wemá íma Ítue téna aónaraiye. ¹⁵ Ítuma wemmá ítama aónaraiye: “aaragô, nôraq itaawáq emá ibiqá kéyaraano? náawaqtabawaq emá abáá kéono?” téna Ítuma ítama aónaitana Máriaa yó-káwáá-nákó kétéyaa téna aúyánámmá ítátuwena wemá Ítumma yauwéqma timá ámikaiye: “anóko, emá wenaúmo mamé mó-yukema náakarabiyaa tiráátinaq wemmá ko máyáano.” téna min-ínikó timá ámikaiye. ¹⁶ Ítuma wemmá timá ámikaiye: “Máriaao!” titana waéqma Ítumma káonena timá ámikaiye: “Aráábuni!” wenáaimma “tirááti-naqa tikáinare” téna timá ámikaiye. ¹⁷ Ítuma Máriaamma timá ámikaiye: “kemá ketibonôpaq paá ítaupo kemmá íyaqtoraa! ááqibo ketíbâqawaanopaq uréaq mó-tima-yimiyo. ‘kemá ketibogárâq keráwáqá keqti bogárâq ketí Áánûqtuma keráwáqtí Áánûqtuma máipaq kéuyune.’” téna Ítuma timá ámikaiye. ¹⁸ Máriaa Máátarinima Ítuni iyápó-annama mó-tima-yimikaiye: “kemá uyátárai-nakomma aónaraune!” téna timátuwena wemá Ítuma timámin-aimma timá yimikaiye.

Ítumma wení iyápó-annama aónaraae.

¹⁹ mimórâ-Tótáágóní áqnáabaq-yupaaraq aabaúmá kupékinobaqa Ítuni iyápó-annama anó-monoq-wayukayaba yáaqa ikatétaboata máqeo-marukoni oqtamá umá aúyaqma akoqnáá umákaae. akoqnáá umákaamanibo Ítuma yúbâq ya itó-urena mirááo téna tiráiyé; “kaayoné-yátááqá karáwáqté waíno.” téna ²⁰ timátuwena wenayáákaraq arautakárâq yirááténa itata wení iyápó-annama yeqtí uyátárai-nakoma aónéta ôriq umá yimuqá makááe. ²¹ keqnáámmá Ítuma timá yimikaiye: “kaayoné-yátááqá keráwáqté waíno. ketibomá kemmá maa-márábímô timátíkarainiq umá keráwáqá móraiq umá maa-márábí kétimakaune.” téna ²²⁻²³ mirá-timatuwena yetôpaq aáma kéyimena tiráiyé: “Aokaq-Áámá máyáaro. keráwáqô waayúkati kúmiq-yataaqa iyaabótuweqa ókaraq taákaq ímaraiyanama miráinata yeráwáqtí kúmiq-yataaqa áraimma íma wániye. ááqibo yeqtí kúmiq-yataaqa keráwáqá yáqtoqtoraiyatama yeráwáqtí kúmiq-yataaqa áraimma paá wániye.” téna Ítuma tiráiyé.

24 Ítuni iyápó-annabike móra-naqa Tóamáati wenáwíkon áaimma “ábárawaaoma” tébakaqtema íma máitana Ítuma mikáq iráiyē. 25 miráitata tébakaq-noiyapo-annama ókaraq-okaraq timá ámikaaē: “uyátárai-nakoma aónatukaunataē.” téta tewana Tóamáati maará téna yauwéqma timá yímikaiye: “ayáápimma níri-abuma íaoneq níri-apimma tiyáánaubiqā íguyeq tiyáámma wataán-ápimma íguyeq éqa íma tirumma aménúne.” téna Tóamáati timá yímikaiye. 26 áaqibo abapaké kaumo-yúpáámá ánatagitana Ítuni iyápó-annama keqnáámmá naaúpaqa mááwana Tóamáati mikáq yeté máqe-uraiye. máqten-oqtama umá akoqnáá-umareta mááwana Ítuma yetúbáq ya itó-urena tiráiyē: “kaayoné-yátááqá keráwátē waino.” téna timátuwena 27 Tóamáatimma timá ámikaiye: “ayáánaubiqā arúqma yúwénana ínaa tiyáámma aónaao. ayáámma arúqma yúwénana ínaa tirautapí kuyuwō. íbékakemma arummá íámî-nakaan íyé arummá timiyo.” téna Ítuma Tóamáatimma timá ámikaiye. 28 Tóamáati yauwéqma tiráiyē: “ketí uyátáraana-nakoma ketí Áánûqtumone!” téna Tóamáati titana 29 Ítuma timá ámikaiye: “kemmá kétimoneboaa arummá kétimene. kemmá ítimonaa-kayukama yirummá kétimeta yimuq-yatáápí mánoe.” téna Ítuma tiráiyē.

Yóáne agatái-kannaagōn-aaimma

30 Ítuma netuqyaa anón-awaameq-yataaqa wení iyápó-annati yúrikaq imánibo máqtemma maa-kánnáábímmá íagataune. 31 áaqibo Ítuma minná “Metáiyae. Áánûqtun Áanikoe.” téq keráwáqá tirummá kámeqa wenáwíkake matúq-matuq umá mái-auwaraimma kanaarāq mayánōe. miráipoaq maamin-áímmá agataúne.

21

Ítuma pukáipike itó-uma kéitata wení iyápó-annama Tááíbriati-nokayukaq aónaraae.

1 anaáeqaq Táíbriati-nokayukaq Ítuma wenamaariq keqnáámmá ókaraq yiráátiraiye. maaminná náabarabi uráine. 2 Tááímoni Pítāa Tóamáati wenáwíkon áaimma “ábárawaaoma” Natáánio Kéinabaq Kááiriri-marupakene Yéberi áanikoratagaraq káqomma kaayaqá Ítuni iyápó-annabike-karatagaraq máqtemma komáē-yamae umá máqe-urāae. 3 Tááímoni Pítāa tébakaqa timá yímikaiye: “kemá noyááq-amaataq kégoune.” téna titata tébakaqa tirááē: “ketáágáráqtáá etē ónúnatae.” téta timámiqtuweta yeráwáqá máqtemma kóureta nopí-káárébi ko uyáqtama máeta uráámanibo yeráwáqá mi-nókáámmá íma móra-noyaaqa yáqtokaaē. 4 aabáyaanapimma aabaú utánē kéitana Ítuma mikáq non áwábaq itó-uma máqe-uraimanibo wení iyápó-annama “Ítue” téta íaonaraae. 5 Ítuma yááyama timá yímikaiye: “iyáqō, yaímma-noyaaqa nanúna-yataaqtaa keráwáqá íyaq yáqtokaaō?” téna titata yeráwáqá tirááē: “ímiye.” téta yauwéqma tewana 6 Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqtí kúqōmma nopí-káárégómá tiyáánuran-aukapaq yukéraq aónaaro. keráwáqá yaímma-noyaaqa yabítínoe.” téna titata yeráwáqá mi-kúqōmmá yukéta yabitemmá noyáákoma ógikaitataboata íma kanaarāq yabítirááē. 7 Pítāa aneq-wáqtómá itokéna émáipoana Ítuni iyápó-annabike móra-naqtaba ákái-nakoma karámarena Pítāamma timá ámikaiye: “uyátárai-nakoel” téna titana Pítāa ítátuwena wení óq-waqtoma mamá yatánáátá umá kéiyaipe nokaayúpi yáumeq-tagurena nokótāaqa yumáena

Ítuma máipaq uráiyē. ⁸ miráitata tébakaq-iyapo-annama nopí-káárébi iréta noyááqa ôriq éna ógikai-kuqomma yabítirááē. yeráwáqá non áwábakemma nékaqa ímiye (91 míta). paá waaqókápóana Ítuma non áwábake kanaaraq yááyama timá yímikaiye.

⁹ yeráwáqá paábaq ya aqtaréta aónaamma ira ámûraaqa noyáákaraq yakaráq wáqe-uraaye. ¹⁰ ááqibo Ítuma timá yímikaiye: “yaímma-noyaaqa yáqtoraiyama mamé yero.” téna titana ¹¹ Tááímoni Pítaa nopí-káárébi uréna taíbaq (153) anó-noyaaqnatomma mi-kúqópímmá ógikaimma yabítimá áwábaq móte yukáimanibo mi-kúqómmá íyarakuraiye.

¹² Ítuma timá yímikaiye: “aabáyaanapin-aawaqa yama nátuwerol!” téna titata yeráwáqá aónaraae. wemá uyátárai-nare. tétaboata yúyánánóbáqá móra wení iyápó-annabike-nakoma íma “emá náawabono?” téna ítama íaonaraiye. ¹³ Ítuma iréna yammá mámá yímikaiye. miráuma keqnáámmá noyáákaraq yímikaiye.

¹⁴ maaminnáma kaumobáq Ítuma pukáipike itó-urena wení iyápó-annama wenamáárîq yiráátiraiye.

Ítuyaa Pítaama

¹⁵ aabáyaanapin-aawaqa nátuwetama Ítuma Tááímoni Pítaamma timá ámikaiye: “Tááímonio, Yóáanen áaniko, áqnaabaq maami-qtátááqtábámá mú mikákáán umá keqtábá kákaiyo?” téna ítama aónaitana Pítaa yauwéqma timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, emá káonaane. kemá ení aanábóbóana ôriq éna kétikaiye.” téna titana Ítuma timá ámikaiye: “miráínaa ketí máqte-tipi-tipi-araaqa aáwaqa yimiyo.” téna Ítuma tiráiyē.

¹⁶ keqnáámmá kaayapáq Ítuma Pítaamma timá ámikaiye: “Tááímonio, Yóáanen áaniko, kemá emá ákáinararaq máuno?” téna ítama aónaitana Pítaa yauwéqma timá ámikaiye: “owé. uyátáraana-nako, emá káonaane. kemá ení aanábóbóana ôriq éna kétikaiye.” téna titana Ítuma timá ámikaiye: “miráínaa ketí tipí-típiraq yabíqma arutaa.” téna Ítuma tiráiyē.

¹⁷ kaumobáq Ítuma Pítaamma ítama aónaraiye: “Tááímonio, Yóáanen áaniko, ketí aanábó máano? téna Ítuma kaumobáq ítama aónaitanaboana Pítaamma arummá ôriq kéiyē. miráitana Pítaa timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, máqte-qtataaqtaba káonaane. emá áraimma káonaane. kemá ení aanábóbóana ôriq éna kétikaiye.” Pítaa téna timá ámitana Ítuma yauwéqma tiráiyē: “miráínaama ketí tipí-típima aáwaqa yimiyo.” ¹⁸ kemá áraimma kétima-amune. emá maabumô máema ení ámûrannama umááē. náakarabi ónááē ténabaq paá urááne. ááqibo anónuqma kéma kaapaq ayáámma árúqtuwe márenata yeráwáqá miráuma-katuweta ámûrannama umá katuweta emá ‘íonaa’ tinnamánibo yeráwáqá náakarabi emmá awíqmeta wínoe.” téna Ítuma Pítaamma timá ámikaiye. ¹⁹ Ítuma min-áipí Pítaama náarabi umá puíníqtaba tiráiyē. miráinana Áánûqtuni tágama-yataaqa múte yauwíniye. maamin-áímmá timátuwena Ítuma Pítaamma timá ámikaiye: “tinaaé waraa.” téna Ítuma tiráiyē.

²⁰ Pítaama waéqma káqomma móra iyápó-annabike Ítuma ôriq éna ákái-naqa náawabi kaawéqá naapí Ítumma áiqtaabi agebaréna tiráiyē: “uyátáraana-nako, náawawaq emmá namuro-wáyúkátí iyáápi marái-náqá máiyó?” téna ítama aónarai-naqa yinaaé waqmé kéiyē. ²¹ Pítaama aónatuwenama Ítumma timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, wemmá nôraq inábiyo?” téna Pítaa

Îtumma ítama aónaitana ²² Ítuma yawwéqma tiráiyé: “ááqibo paá márainaq mi-kánááráq kemá yenúnama minná ení mayaíyábiyo? ení mayaímá paá ketinaaé waraao.” téna Ítuma timá ámikaiye. ²³ miráipoata timá uréire máqtemma yirummá ámê-kayukabi urááe. maamin-íyápó-ánnábíké-náqá “íma puíniye” téta timá uréire urááe. ááqibo Ítuma íma weqtábá puíniye téna timá ámikaibo wemá tiráiyé: “paá márainaq mi-kánááráq kemá yenúnama minná ení mayaíyábiyo?” téna tiráiyé.

aqtóráré.

²⁴ iyápó-annabike-naqa mimórá maami-qtátááqtábá aónaraipoana agatáiyé. wemô tiráimma árain-aain-aimma ítaraunatae.

²⁵ paá taígani-qtataaqa Ítuma uráimanibo móra-moramo agamaráiyana mûtúq maa-marábimmá min-áúbágómá titipáá ínata yeráwáqá íma kanaaráq íráqôniq umá maránoe.

nôrabi urááqtaba (Apótoro) **timáyíkarai-wayukama nôrabi urááqtaba**

Îtuma aáma tíménune téna árain-aimma tiráiyie.

¹ Tíópiratio, naayóbáqá maami-kánnáábímmá wataáama agatáunama minná Îtuma mi-qtátááqá tarôq uréna aarawaamá yiráátirai-qtataaqtaba agatáuene. ² naayóbáké áaimma átárena íbêq-kanaaraqa Îtuma wenamááríq awaaméqá umáyikena timáyíkarai-kayukama yiwíkена aamá áúmatan-aimma kéyiraatiye. wemá mayaímá mamá ánataigae téna Áánûqtuni Aokaq-Áágóní akoqnáaraq timá yímikaiye. mikáké Áánûqtuma Îtumma awíqmena Áánûqtuma yabíkái-marupaqa utáiyie. ³ naayóbáqá Îtuma wenamááríq aúaiqa maténa pukáipoana anaaékaqa netuq-kánáámá wemá iyápó-annaraq wenaúma má-yiraatiraiye. miráuma kaayaq-wáyúká ái-ayaa-kanaama (40 kanaama) Îtuma yetôpaqa uréna Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba timá yímikaiye. ⁴ mirá téna Îtuma yeráwáqtê aáwaqa naí-yááréráq maraq máena timá yímikaiye. keráwáqá Yérútáárebaq íma yuwéraq kóoro. keráwáqá paá yaákareq aboámá 'tíménúne' téna timá akoqnáá tiráine. naayóbáqá Îtuma maará-tiraine: "kemá timá tímikaunna-yataaqaba awé oro. ⁵ Yóáane wemá aarawaamá nommá pégyikaraimanibo anaaékaqa pááqya-kanaabimma nommá peránómma Aokaq-Áágómá péqtikaniye." téna Îtuma tiráine. ⁶ ániibo mi-kánááráqa iyápó-annama mórabi áíkuma máqe-uraae. yeráwáqá maará téta Îtuma ítama aónaraae: "uyátáraana-nako, íbêqa emá káámááni yabíkáanna-yataaqqa yawwéqma ketáámá Ítiráaeo-wayukama yimínónô?" téta yemá tirááe. ⁷ ániibo wemá yawwéqma yeráwáqá timá yímikaiye: "maami-qtátááqá keráwáqtí minná íma wáipoaq mi-kánááwábi mi-túpááyábámá itánóe. ímiye. ketibomá aúyánápi kéitana wenamá mi-qtátááqtabámá kéitaiye. ⁸ miráimanibo anaaékaqa Áánûqtuni Aokaq-Áágómá keráwáqtê kumáinaq keráwáqá akoqnááma mayánoe. ániibo keráwáqá ketáama maméq Yérútáárebakaraq Yúriabakaraq Támériabakaraq máqten-aukapaq-marabaqa mamé wéyáwé umá ínóe.

Îtuma aboání márûpaq utáiyie.

⁹ Îtuma wemá maamin-áímmá timá ánatatuwaitata wení iyápó-annama aónraawana aboání márûpaq Îtuma utáiyie.mórama waayá-kónnákómá awíqmena utáiyie. miráitata móra-konnakoma awíqmena kóitata yeráwáqá ókaraq wemmá íma aónaraae. ¹⁰ Îtuma aboání márûpaq kóitata yeráwáqá paá karáqtuwe máawana yeráwáqtí yimakaqá kaayaq-nákárátá itó-uma máqe-uraaye. yenákámá wayán-únákáqtôma umátoketa maará téta tirááye: ¹¹ "keráwáqá Káárirí-wayukama nôraq itaráq itó-uma máeraq aabayápáqá karáqtuweráq mááo? maami Îtuma káonaawana Áánûqtuma wení márûpaq yawwéqma awíráitana kóiniq umá anaaéqa wemá miráráá umá yawwéqmena kumáinaq aónanoe." téta yenákámá tirááye.

iyápó-annama yeráwáqá téta 'Yúqtaatini mayáiráqá móra-nakoma mayániye' tirááe.

12 miráitata yemá Óribêti-anuraq máqeta yuwéta Yérútáárebaq waaqókáq uréire urááe. 13 ániibo yemá uréta naayóbáqá máqe-uraanamma yanaammá aráqmata-naupaq máqtemma máqe-uraae. min-iyápó-ánnámá mibáq máqe uráa-yuti yíwíqa Pítaae. Yóáane. Yêmitie. Áánarue. Píripie. Tóamáatie. Paatááromiyue. Máátiyue.ániibo Yêmitima Áápiatimma áanikoe. ániibo Tááímonima káámááni-ayubike karuwaaq-náré. Yúqtaatima Yêmitimma áanikoe. mirá-uraiye. 14 maami-káyúkámá yemá máqtemma móra-iyakaq maréta nunamummá tiq-tiq urááe. ániibo yaímma aaranaammá Máriaama Ítuma anóama wení ábâqawaaraayugaraq máqtemma nunamummá tirááe. 15 mi-kánááráqá Pítaama itó-urena máqtemma wení ábâqawaaraayuma Ítun anaaé wáráa-kayukati yúrikaq móra-aimma tiráiyie. mi-káyúkámá miráuma netuqyaammá (120) máqe-uraae. 16 Pítaama maará-tiraiye: “keráwáqá ketibâqawaayuo, ítáaro.naayóbáqá móra-aimma maará téna Aokaq-Áágómá Tébitini óyaukaq tiráine. maamin-nákómá Yúqtaatima aammá yiráátiqtata Ítumma yáqtokaae. min-áímmá Yúqtaatitaba arammá iyáino. tiráimma íbêqa abarokáq kéiyie. 17 Yúqtaatima ketáátê yagaroqtamá máqe-uraimma wemá maami-máyáílmá matáiyie.” téna Pítaama mirá-tiraiye. 18 maamin-nákómmá Yúqtaatima naayóbáqá wenamáárîq wení otaamónéqnpó maramá meyanîq uráine. min-áúkápáqá wenamáárîq ikákuraine. ko yutákitana yarákéna áyaqa kugúbagitana pukuráine. 19 minnáyaba máqtemma Yérútáárebaq máa-kayukama ítaraane. miráitata min-áúkápáqábámá yeqti yábikemma Aaketáama miráuma ‘naae-márábáré’ kéte. 20 ániibo Pítaama maará-tiraiye: “maamin-áímmá Táámupi agatáin-aikoma maará kétiye. ‘wení naammá paá-namma wániye. móra-nakoma íma min-áúpáqá maino.’ téna kétiye. ániibo ókaraq Táámuni wannaabi téna ‘káqo-nakoma ayuwáiyana wení mayaímá mayaíno.’ téna kétiye. 21 miráinataa íbêqa ketáámá móra-naqa uyátárai-naqa Ítute uréire uráiya-kayukabike aónama awiránúnatae. 22 naayóbáqá Yóáanema áaimma átarena nommá waayúkama péqyikaraikake Ítuma mayaímá áaimma átáma maténa aqtórâq itana Áánûqtuma yauwéqma wení márûpaq awíqmena úitata aónaraiya-kayukabike móra-naqa awiránúnatae. miráinana Ítuma pukáipike itó-urai-waigoni ketáátê watáama tîniye.” tená Pítaama tiráiyie. 23 Pítaama mirá-timatuwaitata yemá kaayaq-náqá yiwíkaae. móra-waigon-awiqa Yótêbi Yátatie. wení káqon-awiqa Patáábatie.morá-nakon áwîqa Máátáiyatie. 24 miráitata yeráwáqá nunamummá maará tétá tirááe: “uyátárai-nako, emá máqte-kayukati íyaqnobaqa kanaarâq kâonaane. maa-kááyáq-nákábikémmá náawanaq awiránónáa keqtáámá tiráátiyo. 25 miráinana min-nákómá Yúqtaatini mayáirâq mayániye. wemá mórama ení iyápó-annabi mániye. ániibo Yúqtaatima maami-máyáílmá yuwéna puí-márúpáq kói-nakoni mayáirâq mayániye.” téta nunamupí tirááe. 26 mi máka-nakoratama kanaarâq mi-máyáílmá máyáawaniq urááyataboata yemá nunamummá kêteta yátáma maqmá akátemma Áanûqtuma mi-tátámá mamá Máátáiyatinopaq makáiyie. mikáké Máátáiyatima wemá uyátáitata wemmá awíqma tiyááka umá móra timáyíkáan-annate yagaroqtamá ákáraae.

Aánûqtunopake Aokaq-Áágómá kukáiyē.

¹ Ítuma pukéna itó-urai-kanaarake áaimma átárena kaayaq-wáyúkágáráq tiyááka-kanaaraq (áwíqa Péqtekoti-omaqa) yeráwáqá móra-naupaq yama áikutaae. ániibo ² anókaq áama ayéna akoqnáá uwáágoraa umá Áánûqtunopake kukéna maraq máa-naupaqa ógikaiye. ³ ániibo irautakáá-qtátááqá aónaraae. mi-qtátáákómá yabí-tábí umá móra-mora-yuti yiqnókáq kukáiyē. ⁴ ániibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá yepí máqtemma ógiqme uráiyē. mi táoqa yeráwáqá áaimma átáma óq-aipike Aokaq-Áágómá yímitata tirááe.

⁵ mi-kánááráqá yaímma Yérútáárebaq yamáa-kayukama yemá monoq-wáyúkábóata yemá máqte-marabake-kayukae. ⁶ maamin akoqnáá-uwaagoraan-aimma timá abarokáq itata máqtemma aarawaamá mórabita áikutaae. miráitata yepí máqtemma móra-mora-yuma iyápó-annama yimónaamma óq-ain oq-aipike aamá kétéwata ôpake ya máe-kayukama yeqtáábike aamá kétéwataboata yimurere urááe. ⁷ ániibo yemá máqtemma iyánáaq umá kánateta yúyánámmá ôriq umá itéta tirááe: “yemá maami-káyúkámá máqtemma aamó te-káyúkámá Kááiriri-marupake-kayukamoe. ⁸ náaraq iyô? ketáá móra-mora-yutaama ketáái táabikenaq kéitaunataabiyo?” téta tirááe. ⁹ ketáá máqtemma miráuma Páátíya-wayukama Maríya-wayukama Írama-wayukama Metapotémia-wayukama Yúria-wayukama Kaaparótia-wayukama Pááqtati-wayukama Étia-wayukama ¹⁰ Parítíya-wayukama Paapíriya-wayukama Íqtíbi-wayukama Aríbiya-wayukama Tairíni-marupaq waaqókáre Aróma-wayukama Íbarugaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq Karíti-wayukama Arébiya-wayukama itáunataama ¹¹ ketáámá káqo-kaqo-marupake yemá máqtemma ketáái táabike watáama Áánûqtuni anó-qtataatriq iqtábá kéte. ¹² máqte-kayukama iyánáaq umá ánataraaanibo móra-nakoma mi-qtátáákón áaimma íma kanaarác timá yímikaiye. yemá yeiyáá maará téta tirááe: “maami-qtátááqá nói-qtataakoni áainabiyo?” téta tirááamanibo ¹³ yaímma-wayukama akáyáámmá téta maará-tiraae: “yemá taíbaq-aipike téta taíbaq aúgemma wááéni-nomma naréta neginaagí kéoe.” téta tirááe.

Pítaama watáama tiráiyē.

¹⁴ miráimanibo Pítaama tiyááka umá móra-iyapo-annate itó-uma máena anókaq ááyama máqte-kayukama watáa timá-yimena tiráiyē: “keráwáqá Ítiráaeo-wayukao, Yérútáárebaqa máa-kayukama ketáama itéraq maami-wágóni áaimma keráwáqá itama arútáaro. ¹⁵ keráwáqá túyánámmá itáama keqtááyábá ‘aíbôq-nomma naréta neginaagí kéoe’ téq kétémanibo íbêqa paá aabayaaraq (9 kirokiraq) kéuyawiye. ¹⁶ miráimanibo maami-qtátááqtabá naayóbáqá Áánûqtuni amuné-náqá Yóeroma maará-tiraine. ¹⁷ Áánûqtu tiráine.

‘aqtó-kánáámá waaqókárîq kéinaqa ketí Aágoni akoqnááma yúwáanana máqtemma aarawaabí kumíniye. miráinata keqtáanimaarabi ke-qtíáámûmaaqa amuné-áímmá tinoe.

keráwáqti awaayatí-wayukama yúramma karákéta kainapákáá umá aónaiyata keráwáqti anónuqma-wayukama kaimmá aónanoe.

¹⁸ mi-kánááráqá ketí mayai-mákónábi mayai-íníkkómá ketí Aágoni akoqnáama yiménata yeráwáqá amuné-áímmá tinoe.

¹⁹ kemá aabayákáqá awaaméq-yátááqá yiráátéq aménáápáqá maa-márábímmá awaaméq-yátááqá yiráátenuene.

naaegógáráq iragáráq úmukaraq wánoe. ²⁰ uyátárai-nakoni anó-kanaama íma pááq uráinana aabaúgómá kumayuqá auráinana wíyokoma mamá naaemá aurániye.

²¹ mi-kánááráq náayubi uyátárai-nakon áwíkaq yaíya-kayukama Áánûqtuma yeráwáqá yauwéqma yiwirainata yemá wenná mánoe.’

téna Áánûqtuni amuné-nákomá Yóero mirá-tiraine.” téna Pítaama tiráiyie.

²² Pítaama ókaraq tiráiyie: “keráwáqá Ítíráaeo-wayukao, maamin-áímmá ítáaro. Ítuma Náátárêtibake-nakoqtaba aamá timá-timena kúene. ²³ wemá keráwáqti aúkáapi máitanama Áánûqtuma wepí taígani awaaméq-yátáákáráq amuné-áikáráq tarôq itaq keráwáqá kenamááríq aónaraae. naayóbáqá Áánûqtuma wenamááríq aúyánámmá ítarena maamin-náqá Ítumma keráwáqti tiyáápi karaq maréna keráwáqá ámáam-aimma arátê-kayukama iyáápi tímítáq wemmá kaapaq-yátáq ikámôwana pukáiyie.

²⁴ miráimanibo Áánûqtuma min-náqá yauwéqma pukáipike múte itó-umakaraiye. ánibo wemmá aú-aíqa éna puí-yátáápike mamá paabaq ayúkaiye. miráuma puí-yátáákómá min-náqá íma kanaarácq yáqtokaiye.

²⁵ Tébitima min-nákóqtábá pukáipike itó-iniqtaba maará téna tiráine.

‘kemá máqte-tupaama uyátárai-nakoma ketí túbáq aati-aatimá máetaq aónaraunaboana wemá ketimakácq máipoana kemmá móra-yataakoma íma tiweqtániye.

minnáyaba timuqá ôríq umá kémarauana

²⁶ ketáagoma amuq-yatáákáráq tóyaupikemma anókaq ááyama kétéiyie.

²⁷ emá íma ketí tirun-iyápómá yúwénana puí-márúpáq wíniye.

ítaraunboana ketí tógogaraq aagániye. minná kemá ení Aokaq-náqá íma ayúwénana kabiráino.

²⁸ matúq-matuq umá máí-apaq wí-ámmá kemmá tiráátiraanama kemá kété máeboaa kepímmá timuq-yatááqá ógitikaraane.’

téna ketináábútáá Tébitima tiráine. ²⁹ ketíbâqawaaraayo, ketináábútáámá Tébitima puítata uqtamá karaane. wení mararaamá ketáátê íbêqa paá wáiyie. ³⁰ miráimanibo Tébitima Áánûqtuni amuné-náqá máenaboana kítaitana Áánûqtuma árain-aimma akoqnáá umá maará-tiraine. mórama ‘enánábíké-nákómá ení márúqa yabíkái-yataaqa mayániye’ téna Áánûqtuma Ítuqtaba Tébitimma timá ámikaiye. ³¹ naayóbáqá Áánûqtuma nôrabi ínena i-qtátááqá Tébitima aónatuwena Ítuma pukéna itó-iniqtaba tiráine. Ítu Káríqtoma wemá min-nákóqtábá Áánûqtu íma ayúwáitana puí-márúpáqá máena wení aúgoma íma kabiraráiyie. ímiye. ³² Ítuma pukáipike Áánûqtuma mamá itó-umakaraiye. miráitaqtaa ketáámá aónareqtaa kêtunatae. ³³ íbêqa wemá Áánûqtuni márúpaq uténa Áánûqtuni Aokaq-Áágómá mayéna aboání aayáánurapaq máiyie. ánibo naayóbáqá Áánûqtuma téna ‘Aokaq-Áámá aménúne’ téna tiráiniq umá íbêqa aboámá Aokaq-Áámá keqtáábí atítikaraitaq íbêqa keráwáqá káonaae. ³⁴ Tébitima Áánûqtuni márúpaq Áánûqtuni aayáánurapaq ímamanimanibo wemá maará téna tiráine.

‘uyátárai-nakoma ketí uyátárai-nakoqtaba maará-tiraine.

emá ketiyáánurapaq maraq mááo. ³⁵ ánibo anaaékaqa kemá ení namuro-wáyúkámá mamá ení aítauq aménáápáq yikánúne.’

téna Tébitima tiráine. maamin-áimmá téna anaaékaq Áánûqtuma Ítuni namuro-wáyúkámá yítábí mayuwánîqtaba amuné-áipí tiráiyé. ³⁶ miráinataa ketáámá máqtemma Ítiráaeo-anna-wayukama maaminnáyabama ketáámá ítama arutánátae.maamin-náqá Ítumma keráwáqá kaapaq-yátáq ikámôwana pukáimma minná Áánûqtuma wemmá mamá anómma uyátárai-naqa Metáiyamma aúrakaraiye.” téna Pítaama tiráiyé.

aarawaamá taíbaq yirummá waeréta monoq-nómmá pékaae.

³⁷ yemá maamin-áimmá ítáawana min-áikóma yeqtí íyaqa atákáiyé. yeráwáqá Pítaakaraq yaímma iyápó-annama maará téta timá yímikaae: “ketíbâtiwaayuo, ketáái túnabaro íbêqa ketáámá náaraq ónúnataabiyo?” téta tirááe. ³⁸ Pítaa maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá máqtemma móra-mora-wayukama tirummá waeréraq monoq-nómmá Ítu Káríqton áwîkaq kéberaiyanawaq keráwáqti kúmiqa mamá paá umátikaino. keráwáqá mirá kéiyanaawaq Áánûqtuma wení Aokaq-Áámá timíniye. ³⁹ naayóbáqá Áánûqtuma maami-qtátááqá keráwákáráq keráwáqti iyápógaraq yaímma nékaq máiya-kayukagaraq ‘timénúne’ téna timá akoqnáá uráine. owé. Áánûqtuma ketáái uyátárai-nakoma ‘timénúne’ ténaboana máqtemma yaáyarai-kayukama Aokaq-Áámá yimíniye.” téna Pítaama tiráiyé. ⁴⁰ ániibo Pítaama aayáqtáákaq watáama akoqnáá umá maará tiraiye: “keráwáqá atéráaro! keráwáqá íma arupú o-káyúkátí táí-aaikake nékaq mááero. yetí táí-meyamma anómma aurániye.” téna Pítaama tiráiyé. ⁴¹ miráitata máqte-kayukama Pítaan áama ítáa-kayukama monoq-nómmá pékaae. mi táoqa taígani-kayukama yirummá waékáamma (miráuma 3,000) mórabi yorupamá yoráutaiye.

aúgemma Ítun aamá ítáa-kayukati íráqôn-aaine.

⁴² mi-káyúkámá íráqôniq umá timáyíkáan-annati yáama kéiteta yíbâqawaayuma yíwáqnaa éta yeráwáqte mórapike aáwaqa kéneta nunamummá tirááe. ⁴³ miráitana Áánûqtuma taíbaq-awaameq-yataaqa iyápó-annabi tarôq uráitataboata máqte-kayukama íkatíq urááe.

⁴⁴ máqte-kayukama Ítu Káríqtoq itáíq-itaiq uráá-kayukagaraq mórabi máqe-uraae. ániibo yemá yeqtí máqte-qtataaqtabama mórabi maqmá yaikááe. ⁴⁵ miráitata yemá yeqtí máqte-qtataaqa waayúkaraq máráawata meyáníq kéowata móneqa matááe. mi-mónékáké yeqtí waayúkama móra-mora-yuma nóiqtababi o-qtátááqá meyáníq urááe.

⁴⁶ máqte-tupaama yemá máqtemma mórabi anó-monoq-naupaq uráámanibo yemá óq-naun oq-nauke Ítuma naayóbáqá yímikainikaa umá yammá wááéni-nokaraq mórabike narááe.yeráwáqá yimuqá kémareta máqtemma yímikaae. ⁴⁷ máqte-kanaaraq yemá Áánûqtun áwîqa múte kéyauyowana káqo-kayukama yeqtí yáaimma yimónéta ‘íráqôniq kéoe’ tirááe. máqte-kanaabimma uyátárai-nakoma yauwéqma yiwírái-kayukama ókaraq-okaraq yoráutaiye.

3

mórama aítauqa táíq urái-naqa íráqôniq uráiyé.

¹ móra-taoqa Pítaayaa Yóáanema anó-monoq-naupaq nunamummô tégo-kanaa énaikaq (3 kiroki) kéitata utááye. ² ániibo móra-naqa aítauqa táíq uráinaqa mikáq awíqmeta utááe. min-náqá anóama miráuraimma marákáraine. máqte-tupaama anó-monoq-nakoni oqtaráq aati-aatimá máitata min-óqtáyábá 'íráqôn-auramma aónaiye' téta tirááe. máqte-kayukama yemá wemmá káonaawana máqte-kanaaraqa moneqtaba waayúkaraq inaa-inaa tiráíye. ³ ániibo maamin-nákómá Pítaayaa Yóáanemmma yumónaimma anó-monoq-naupaq uyáberaiyeta kéoyana min-nákómá oqtaráq máena yenákáráq yaímma-yataaqa timígáae téna ítama aónaraiye. ⁴ Pítaama mi kárú-nakomma aúrapi karáqma akoqnáá kéitana Yóáanegaraqa miráuma aúrapi karákáitana Pítaama maará téna tiráíye: "emá kekárátá timónaao." téna tiráíye. ⁵ ániibo "móra-yataaqa yenákámá timiyéta kéoye" téna wemá waéqma yenákátí yúrapi karákáíye. ⁶ miráimanibo Pítaama maará téna tiráíye: "kemá moneqa íma matokáunnamanibo kemá móra-yataaqa matokáunnama kanaaráq emmá aménúne. minná Náátárêtipake-naqa Ítu Káríqton áwíkaq emá itó-uma aammá waa." téna timá ámikaiye. ⁷ min-nákóni ayáákaq yáqtoqma itó-umakaitana páátákáá min-nákóni áiyayaakoma arupú umágéna akoqnáá uráíye. ⁸ ániibo min-nákómá yaúmetameta kéena uréire éna yenákátí yinaaé waqména anó-monoq-naupaq uténa wemá yaúmetameta kéena Áánûqtun áwíqa múte yaútaiye. ⁹ ániibo máqtemma aarawaamá min-náqá káonaawana uréire kéitata yemá Áánûqtun áwíqa múte yaútaae. ¹⁰ miráitata aarawaamá min-nákómá anó-monoq-nakoni íráqôn-oqtaráq máena máqte-kayukaraq moneqtaba inaa-inaa téwai-nakoma aarawaamá íbêqa káonaawana atóbamagitata aónama iyánáaq kéeta taíbaq-yuyanamma ítaraae.

Pítaama anó-monoq-naupaq watáama tiráíye.

¹¹ maami aítauqa táíq urái-nakoma Pítaayaa Yóáaneti iyáákaq toto umá aarawaamá anó-monoq-namma 'Tórómónini naamátúpare' tenn-áúkápqq uyaatéta yama áikutaae. ¹² Pítaa mi-káyúkámá keyimonena maará téna watáama timá yímikaiye: "keráwáqá nôraq itaráq maami-qtátááqtbámá netuqyaa-túyánámmá kéitaa? nôraq itaráq kerátátí túrapimma kégararaao? keráwáqá túyánámmá ítáama kerátámá kerátátí akoqnááqaraq aokaq-ááikákénáq maamin-náqá mamá itó-umakarauyo? áraimma ímiye. ¹³ keráwáqá Ítiráaeo-wayukao, Áabaraagaraq Ááítekigaraq Yáakoboma yeráwáqá ketáái títaubikotaaí Áánûqtuma wení mayái-íyápógón áwíqa múte yaútaimma Ítue. wemá min-nákómá keráwáqá awíqma ááíq-wayukati iyáápi máráawana anó-kawaa-nakoma Pááíratima aónaimma otaa-qtátááqá íma wáitanaboana yauwéqma paá timákanena uráimanibo ímiye. keráwáqá wemmá tinaaema umákaraane. ¹⁴ miráita keráwáqá wemá arupú éna Aokaq-náqá íráqóniq umá yainai-náqá aabi mayákaraae. keráwáqá waayúkama ikámma puí-náqá ayúkaamanibo ¹⁵ aúwaraikoni áai-naqa wemmá ikákaae. miráimanibo Áánûqtuma wemmá pukáipike mamá itó-umakaraitaka yauwéqma kerátámá minnáyaba wení watáama timáe uréire kéuye. ¹⁶ miráitaka kerátámá weqtábá itáíq-itaiq kéuye. miráitana Ítun áwíkaqa maamin-náqá mamá akoqnáá kéumakaitaq keráwáqá wemmá káoneq ítama kárutaae. Ítuma wenamááríq kerátátí itáíq-itaiq í-yátááq kétimitaka maami itai-yákáákómá maan-nákókáqá keráwáqti túrakaq íráqôn-akoqnaa-yataaqa abarokáq kéíye.

17 áraine. ketíbâtiwaayuo, kemá itáunnama maami-qtátááqá keráwákáráq keráwáqtí anó-kayukagaraq Ítu Káríqtomma Íma Ítama arútarepoaq keráwáqá mirá-uraane. 18 miráimanibo naayóbáqá Áánûqtuma maará téna wení amuné-wáyúkátí yóyaukaq tiráine. ketí timákai-naqa Káríqtoma aíqa í-yátááqá mayániye.’ tirááne. keráwáqá mirá kéowanaibeqa min-ááímmá abarokáq kéitana naayóbáqá Áánûqtuma tiráin-aikoma arammá kéiyaiye. 19 miráinaq túyánámmá waéqma itéraq tirummá waeraiyana Áánûqtuma keráwáqtí kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwéna awikátuwaniye. 20 miráiyana Áánûqtuma keráwáqá aúgen-akoqnaama tiména Ítumma Káríqtoma timákainana kerawaqtôpaq kumínimma Áánûqtuma naayóbáq Ítumma awaaméqá umákaraine. 21 íbêqa wemá Áánûqtuni márûpaq máena Áánûqtuma máqte-qtataaqa keqnáámmá mamá aúgeniq íní-kanaayaba awé ínimma miráuma naayóbáqá Áánûqtuma wení aokaq-ámúné-wáyúkátí yóyaukaq tiráine. 22 Móteti maará-tiraine. ‘Áánûqtuma uyátárai-nakoma keráwáqtí túbâqawaayupike mórama amuné-náqá kekáá umá mamá timíniye. keráwáqá wenáama anaaé waqma kéiteraqa keráwáqtábá tinná-yataakonni anaaé wáráaro. 23 náayuwabi min-ámúné-nákón áama íma itáiyana Áánûqtuma yeráwáqá yíkaminata puínoe. miráinata yemá ókaraq Ítiráaeo-wayukate móragaraq íma mánoe.’ téna Mótetima tiráine. 24 naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá maamin-áímmá tiráamma Táamuyogaraq yaímma anaaékaqa abarokáq uráa-kayukagaraq yeráwáqá maamin-áímmá tiráamma íbêq-kanaaraqa wáiqtaba tirááne. 25 keráwáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkátí iyápó-annama mááe. keráwáqtí tináábútáábi Áánûqtuma aamá timá yarúmakai-qtataaqa matáa-kayukae. Áánûqtu maará téna Áabaraamma timá ámikaine. ‘ení iyápógokake máqtemma maa-marábí-káyúkámá kemá yemmá íráqôniq umáyikanune.’ tiráine. 26 Áánûqtuma áqnáabaq wení iyápóma Ítumma timákaitana keráwáqá mamá íráqôniq kéomatikena keráwáqtí táí-aaipeke mamá waétikanena íráine.” téna Pítaama tiráie.

4

Pítaayaa Yóáanema ánná yímikaae.

1 Pítaayaa Yóáanema yenákámá máqte-kayukabi watáama kéteyaqtaba anó-monoq-wayukagaraq monoq-náúpáq-káwáá-nákáráq Tááqtúti-wayukagaraq mikáq irááe. 2 ániibo anó-monoq-wayukama maamin-nákámá aarawaamá watáama kétima-yimeta ‘Ítu Káríqtoma pukáipike itó-urái-waigoni watáama kétima-yimeta yaímma pukáa-kayukama itó-inoe’ téta tiráie. 3 miráitata yemá maamin-nákámá yáqtoqma ánná yiméta íbêqa énaikariq itata aabáyaamma aamá ítama yainánúnatae’ téta yiwíqmeta urááe. 4 miráimanibo netuqyaa-káyúkámá aaramá waamá yenákátí Ítuqtaba téyan-aimma itéta yirummá waékáamma yemá netuqyaa-káyúkáe (miráuma 5,000).

yenákámá káánítôre-wayukati yúrikaq aamá ítama yaíkaae.

5 aabáyaamma anó-kayukagaraq anó-monoq-wayukagaraq yaímma ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq máqtemma Yérútáárebaq áíkutaee. 6 ániibo máqtemma anó-monoq-wayukagaraq Áánatima Kááyápatima Yóáanegaraq

Érékáánara yeráwákáráq yeqtí móra-annagaraq yeráwáqá mórabita Yérútáárebaq álkutaae. ⁷ mi-kááyáq-íyápórátámá yemá yeqtí yúbáq mamá itó-umayikareta yemá maará téta ítama aónaraae: “kenákámá náawan áwíkarabi akoqnáárraraq maami-qtátááqá tarôq kéoyo?” téta tirááe. ⁸ áníbo Aokaq-Áágómá Pítaani arupimmá ógiritana wemá maará téna tiráíye: “keráwáqá Ítiráaeo-wayukati anómma kawáá-wáyúkágáráq waayúkati áaimma kawáá uráa-kayukagaraq keráwáqô, ⁹ kekárátá ítama aónéq ‘naayóbáqá maamin-náqá aítauqa táíq uráimanibo nôraq itanawáq aítaukoma íráqôniq uráíyo’ téq keráwáqá kétémanibo ¹⁰ keráwáqá káonaiyata máqtemma Ítiráaeo-wayukama aónaaro. maamin-náqá wemá keráwáqti túbáq itó-uma mái-nakoma Ítu Káríqtoma Náátárétibake-nakoni áwíkaq atóbama íráqôniq kéíye. min-náqá keráwáqá kaapaq-yátáq ikámówana púitana Áánûqtuma wemmá yawuwéqma itó-umakaraiye. ¹¹ maamin-náqá Ítuqtaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá maará kétiye. ‘keráwáqá mayai-wáyúkámá naammá inéq maamin-óqtáqtábá táí-oqtane téq tiráámanibo akoqnáá uráitata naakóni áwáá moyakaq makéta káqon-oqtamma min-ámúráq kémaraae. íbêqa maamin-óqtákómá akoqnáá-oqtama káuraiye.’ kétiye. ¹² máqte-marabaqa Áánûqtuma íma káqon-awikaq keqtáámô yawuwéqma tiwirániqtaama tiráátiraae. paá Ítun áwíkarapi akoqnáárraraq tímikaiye.

¹³ áníbo káánítôre-wayukama yemá Pítaayaa Yóáanema yimónaamma yenákámá íma ikatíqá éta akoqnáá umá watáama tiráíye. miráitata monoq-káánítôre-wáyúkámá yenákámá yimónaamma naayóbáqá íma aúba-namma pékaaye. yenákámá paá Ítugaraq yagaroqtamá uréire uréta yaákaq urááe. ¹⁴ miráitata yemá aónaamma minnámo aítauqa táíq uráimma mamá íráqôniq umákaayan-nakoma yenákátê itó-uma yagaroqtamá máitata aónawaeta káánítôre-wayukama yemá tínón-aimma íma wáitata ókaraq íma watáama tirááe. ¹⁵ miráitata yemá min-nákámá timáyikaayata min-námmá yuwéta máápaq yaúbama mááyata yemá naaúpaqa watáama yeiyáá téite urááe: ¹⁶ “ketáámá maamin-nákámá nôraq umáyikanunataabiyo? yenákámá móra-awaameq-yataaqa tarôq óyata máqtemma Yérútáárebaq-ininaukaqa yemá aónama ánataraapoata ketáámá minná kanaaráq íma mamá aúyoranunatae. ¹⁷ miráimanibo maamin-áikómá móragaraq anóniq umá máqte-kayukabi wéyáwé ínîpoaqtaa ketáá yenákámá yiwíkeqtaa ókaraq Ítuni áwíqa íma káqo-kayukama timá yíméro téqtaa akoqnáá-aimma timá-yimenunatae.” téta yemá tirááe.

¹⁸ áníbo yeráwáqá maamin-nákámá yiwíketa akoqnáá-aimma téta “kenákámá móragaraq maamin-náqá Ítun áwíkaqa káqo-kayukama íma timá yímekao.” téta tirááe. ¹⁹ miráimanibo Pítaayaa Yóáanema yenákámá maará téta tirááye: “kerátámá Áánûqtun aúrakaqa arupú-aínaq tarôq óyú keráwáqti táawaq itáyúyô? keráwáqá kenamáárríq yainái-wáyúkáráá umá máeqa timá tíméro. ²⁰ kerátámá maami kateko-yátááqá káoneka ítarauyatabama íma kanaaráq paátí máyubo abarokáq timá-yimeyuye.” téta Pítaayaa Yóáanema tirááye. ²¹ máqtemma anó-monoq-wayukama akoqnáá umá iragáráq-áimmá téta maamin-nákámá timáyikayata kóuraaye. miráitata yeráwáqá máqte-kayukati yáaqa ikatíq urááe. áníbo anó-monoq-wayukama maamin-nákámá ánná yimínónaqtaba abáá uwaeta íbáqyukaae. máqte-kayukama maami-qtátááqá tarôq kéoyata káoneta

yemá Áánûqtun áwîqa múte yaútaae. ²² ánibo aítaiqa táiq uráimma mamá íráqôniq umákaraaya-nakoni-karitimaatima uyátá-maqma kaayaq-wáyúká áiyayaamma (40 karitimaatima) máqe-uraiye.

monoq-wáyúkámá akoqnáá umá nunamummá tirááe.

²³ iyuwáiyatama yauwéqma yenákátí aanábó-wáyúkámá máápaq uréta anó-monoq-wayukama ten-áimma máma timá-yimikaaye. ²⁴ ánibo yemá maamin-áimma kéiteta yeráwáqá móra-iyakaq maréta nunamummá maará téta tirááe: “anó-nako, enamáárîq wíyôkaraq maragárâq únókárâq tarôq kée máqte-qtataaqa arunóbáqá wáimma tarôq urááne. ²⁵ naayóbáqá ení Aokaq-Áágómá ketáái títaubikomma ení mayái-náqá Tébitimma maará téna timá ámikaiye. ‘nôraq itatawâq Yéqtaaeo-wayukama íma Íbaru-wayukama íyamma yeráwáqá kéitatawaq nôraq itatawâq waayúkama aamá íma ítaraa-kayukaraa umá kéitao? ²⁶ maa-márábí yabíkái-kayukama (kíni) yeráwáqá yokaa umá ánateta anó-kayukama mamá áikuyeta Áánûqtumma wení Metáiyakaraq namuroíq umákaraae.’ téna Aokaq-Áágómá Tébitini ibí tiráiyee.

yemá nunamupí téite kéoe.

²⁷ áraain-uraane. kíni Érótigaraq anó-kamaami-naqa Pááqtati Pááíratigaraq yaímma Yéqtaaeo-wayukagaraqa Ítiráaeo-wayukate yeráwáqá yagaroqtaréta máqtemma Ítumma ení Metáiyama namuroíq umákaraae. ²⁸ miráimanibo yemá áikuteta emá túyánápiké timá akoqnáá uráán-aimma abarokáq mamá pááq urááe. ²⁹ uyátaráana-nako, íbêqa emá itaao.maamin-áíqtába yeráwáqá akoqnáá-aimma téta iragárâq-áimma kéte. ení watáama abarokáq ikatîq íma éqtaa timá yiménûnayabataama tíwáqnaa uwo. ³⁰ ení ayáamma múte yaúte waayúkama mamá atóbamayikeaq enamáárîq ení Aokaq-náqá Ítumma wenáwîkaqa anón-awaameq-yataakaraq kateko-yátáárîq uwo.” téta nunamupí tirááe. ³¹ miráitana yeráwáqá áikuma máqeo-nakoma waráá-waraa kéitana yeráwápímmá Aokaq-Áágómá ógikaiye. miráipoata yeráwáqá ókaraq íma ikatîqa éta yeráwáqá akoqnáá umá Áánûqtuni watáama abarokáq áaimma átáma timá yímikaae.

yirummá ámê-kayukama máqtemma móra-iyakaq makááe.

³² máqtemma Ítukaq yirummá ámê-kayukama móra-iyakaq maréta móra-nakoma íma móra-yataaqtabama ‘kennáe’ téna tiráibo máqte-qtataaqa minná ‘máqte-kayukati minnáe’ téta yeráwáqá tirááe.

³³ ánibo timáyíkarai-wayukama yeráwáqá Ítuma pukéna itó-urain-aimma téta wení akoqnáá-yataaqtabagaraq tirááe.miráitana máqtemma Áánûqtuma wení íráqô-yataa yímikaiye.

³⁴ ánibo yeráwápikémmá móra-nakoma íma aáwaqtabama áama yaráiyee. miráitana máqtemma yeráwáqtí marawábi naammá waayúkaraq maráawata meyánîq urááe. minnárake móneqa matéta timáyíkarai-wayukama yímikaae. ³⁵ ánibo timáyíkarai-wayukama yemá móneqa matéta aqtórâriq o-qtátááqá íma makáá-kayukama yaímma yímikaae.

³⁶ ítáaro. móra-naqa máqe-uraimma wenáwîqa Yótêbie. wemá Aríbae-annabike abarokáq uráimanibo timáyíkarai-wayukama weqtábá Páánabati téta tirááe. min-áwíkon áaimma umá yíqtaiq í-arááré’. ³⁷ wení maramá

Táíparatibaq wáitana waayúkarraq máraitata meyaníq urááe. minnárake moneqa maténa timáyíkarai-wayukama má yímikaiye.

5

Áánánáiyatiyaa Tapáírae.

¹ móra-naqa máqe-uraimma min-nákón áwîqa Áánánáiyatie. ániibo ánáakon áwîqa Tapáírae. miráitana Áánánáiyatima wení yaímma-yataakaraq maragáráq yaímma-wayukaraq maráyata meyaníq ígáae tirááye. ² miráitana Áánánáiyatima mikáké moneqa maténa yaímma wetábá aúpáq máráimma ánáakogaraq aónaraiye. tébakaq-moneqa iyápó-annati yítaupi má-makaiye. ³ ániibo Pítaama maará téna tiráiyé: “Áánánáiyatio, nôraq itaawáq emá Tááqtaamma ayuwáánanawaq ení áyaqnoabaqa ógiraitaa emá Aokaq-Áágómmá kaaqaari-áímmá timá ayuwé mi-máraráké enamááríq yaímma-moneqa aúpáq makáánô? ⁴ maami-márámá ení maramá íyaq wáqe-uraiyo? anaaékaqa maami-márámá meyaníq kéowana móragaraq ení maramá íma wáqe-uraimanibo moneqa maténa ennámbi monekaraq arupú íma urááne. nôraq itaawáq mirán-ááímmá tarôq uráano? emá morá-wayukama íma kaaqaari-áímmá timákáraapo Áánúqtuma kaaqaari timákáraane.” téna Pítaama tiráiyé. ⁵ ániibo Áánánáiyatima maamin-áímmá kéitena marabí yutákéna pukuráiyé. miráitata min-áímmá ítáa-kayukama ôriq umá yáaqtaba urááe. ⁶ miráitata yaímma awaayatí-wáyúkámá wení arááq-auma tabaráábe wáqtôbi múqmúmeta mó-uqtamakaraae. ⁷ anaaékaqa aabaúgómá kaumotá kéitana Áánánáiyatimma ánáakoma nôi-qtarabi abarokáq immá íma ítarena min-náúpáqá utáiyé. ⁸ ániibo Pítaama maará téna: “Tapáírao, timá-timiyo. mararákémmá moneqa káginnawaq enawaikótéma matááyô?” téna Pítaa titana Áánánáiyatimma ánáakoma maará-tiraiye: “owé. kínnamiye.” téna tiráiyé. ⁹ ániibo Pítaama maará téna timá ámikaiye: “nôraq itakawáq kenákámá aamá timá móraraq marékawaq uyátárai-nakomi Aágómmá kémakateyo? emá itaao. enawaikómmá maaméta mó-uqtamakatuweta ye-káyúkámá yemá waaqókáq oqtaráq máanapoata yemá ekáráq maméta mó-uqtanoe.” téna tiráiyé. ¹⁰ miráitana Tapáírama wemá min-áímmá kéitena páátákáá marabí yutákéna pukuráitata awaayatí-wáyúkámá min-náúpáq utéta aónaamma Tapáírama pukuráitata yemá min-ínímmá maméta awaikómmá uqtamákáraa-waigoni waaqókáq mó-uqtamakaraae. ¹¹ miráitata máqtemma yirummá ámê-kayukama káíkuyogaraq yaímma-waayukagaraq maamin-áímma kéiteta yeráwáqá yáaqa ôriq umá karáiyé.

ókon-okomma awaaméq-yátááqá abarokáq uráiyé.

¹² timáyíkarai-wayukama aarawaatí aúkápimma netuqyaamá awaaméq-yátááqá ókon-okomma tarôq urááe. miráitata máqtemma itáíq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqá móra-iyakaq maréta Tórómónini naamátúpare téta áwîqa yaakáq ya áíkutaee. ¹³ yaímma káqo-kayukagaraqa yemá ikatéta íma yeráwáqté yagaroqtamá máqe-uraae. miráimanibo yemá aarawaamá maami-káyúkátí arupú-yaaimma aónaraae. ¹⁴ taíbaq-wayukama uyátárai-naqa Ítukaq itáíq-itaiq kéeta yeráwáqté yagaroqtamá mórabi yorupamá yoráutaee. ¹⁵ miráitata máqtemma aarawaamá kari-wáyúkámá yíwíqmeta aakaq mó yíkaraae. miráinana Pítaama aakaq uréire kéinana amakómá

mi-kári-wáyúkámá yúgeqtaaq íniye. ¹⁶ yaímma aarawaamá máqte-marupakemma Yérútaáre-marukoni waaqókákáq-wáyúkágáráq yemá yama áikutaae. mi-káyúkámá yemá kari-wáyúkágáráq yaímma táí-aagoma yeráwápi mái-kayugaraq yíwíqmeta irááe. miráitata máqtemma mi-kári-wáyúkámá atóbageqe urááe.

Áánûqtuni kaqtó-nakoma iyápó-annama ánnábike paábaq iyúkaiye.

¹⁷ miráitata anó-monoq-wayukagaraq yaímma yeráwáqtê yagaroqtamá máa-kayukama yemá Taátûtiq-wayukaboata tímáyíkarai-wayukama anómma íyamma umáyíkaraae. ¹⁸ miráitata anó-monoq-wayukama yemá íyamma itata tímáyíkarai-wayukama kárún-aaimma tímáyíketa yáqtoqma ánná-naupaq otaa-káyúkágáráq yagaroqtamá yíkáawata máqe-uraae.

¹⁹ miráimanibo nokáámma uyátárai-nakonopake kaqtó-nakoma ánná-naupake oqtamá ítuwena máápaq yíwíqma márûte kéiyuwena maará-tiraiye: ²⁰ “keráwáqá anó-monoq-naupaq uréraq maami máqtemma aúgen aúwarai-waigoni áaiqtaba ítáamma abarokákáq máqte-kayukama mó timá yíméro.” téna uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma Áánûqtunopake iréna tiráiyé. ²¹ yemá iyápó-annama maamin-áimmô kéitetama aabáyaanapaq yaúbama iréta anó-monoq-naupaq watáama máqte-kayukama má timá yímikaae. ániibo anó-monoq-wayukagaraq yaímma yeráwáqtê yagaroqtamá máa-kayukagaraq káánítôre-wayukagaraq yaímma Ítiráaeobake anó-kayukagaraq yeráwáqá mórabi áikutaae. miráitata yemá ánná-naupaq aamá yuwéta iyápó-annama yíwíqme yero.” téta tirááe. ²² miráitata yaímma i-wáyúkámá ánná-naupaq uréta aónaamma min-náúpáqá iyápó-annama íma máqe-uraae. miráitata yemá yawéqmeta anó-monoq-wayukaraq uréta maará-tiraae: ²³ “ketáámá ánná-nakoni oqtamá aónáunataama akoqnáá umá aúyaqmaketa ánná-wayukaraq yabi-i-wáyúkámá yemá máqten-oqtaaq yabíqtuweta máqe-uraae. miráitaqtaae ketáámá min-nákóni oqtamá íma aónáunataama min-náúpáqá móra-naqa íma máqe-uraiye.” téta tirááe. ²⁴ ániibo i-wáyúkátí monoq-káwáá-nákógáráq wayúkati yaímma anó-monoq-wayukagaraq yemá maamin-áimmá ítátuweta yeráwáqá netuq-yúyánámmá kéiteta maará téta tirááe: “mi-qtátááqá náaraq umá pááq uráiyó?” téta tirááe. ²⁵ miráitana móra-nakoma yeqtópaq iréna timá yímikaiye: “ítáaro. maami-káyúkámá keráwáqá ánná-naupaq yíkáa-kayukama yeráwáqá anó-monoq-naupaq máeta máqte-kayukama watáama kétima-yime.” téna wemá tiráiyé. ²⁶ miráitata yaímma i-wáyúkágáráq yeqtí anó-kawaa-nakogaraq yeráwáqá anó-monoq-naupaq uréta iyápó-annama yíwíqmeta iráamanibo íma yíkakaae. ímiye. yemá máqte-kayukati yáaqa kéikatetaboata yeráwáqá tókaminoqtaae téta ikatíq urááe.

iyápó-annama káánítôre-wayukati yúraaq aamá tíyábá íma ikatíq urááe.

²⁷⁻²⁸ miráitata i-wáyúkámá iyápó-annama yíwíqmeta káánítôre-wayukati aúkáapi máma yíkaraawata anó-monoq-makoma maará téna timá yímikaiye: “ketáámá akoqnáá-aimma téqtaa keráwáqtábámá ‘Ítun áwíqa íma yamá máqte-kayukama timá yíméro’ téqtaa ketáámá tiráunatae. miráimanibo keráwáqtí watáagoma Yérútaáre-marupaq máa-kayukabimma wéyáwé umá anóniq kéitaq keráwáqá keqtaáyábá maamin-náqá Ítumma ikámôwana pukáiyé téq keqtaáyábá kaaqaari-túbí kémaraae.” téna tiráiyé. ²⁹ miráimanibo Pítaagaraq yaímma tímáiyíkarai-wayukama yemá maará-tiraae: “ketáámá Áánûqtun áama waránúnatae. maa-marábí-káyúkátí

yáama íma waránúnatae. ³⁰ keráwáqá Ítumma kaapaq-yátáq ikámma puyówana ketibotáámá Áánûqtu mamá itó-umakaraiye. ³¹ Áánûqtuma Ítuma kun áwíqmena wení márûpaqa wení waaqókák múma akáitana wétê máíye. miráitana wemá keqtáámá kétéwirai-naqa áqñáabariq umátikenataa wemá ketáái anómma máena Ítiráaeo-wayukagaraq ketáái táí-aaipeke mamá waétikenaqtaa kúmiqataapeke mamá paá kéumatikaitaae. ³² maami-qtátááqtabá ketáámá Aokaq-Áágógáráq aónaraunatae. aarawaamá Áánûqtun-aimma wáráa-kayukama wení Aokaq-Áámá kényimiye. ³³ maamin-áímmá kéitaawana íyámma ôriq itata yíkama puyónúnatae tiráae.

'iyápo-annama kaayoné umáyikáaro' téna Kaméirioma tiráíye.

³⁴ móra-naqa Kaméirioma anó-monoq-naqa káánítôre-wayukati yúrapaq itó-uraiye. miráitana Kaméirioma wemá naayóbáqá ámán-aimma yirááténa timá yímikaipoana máqte-kayukama wenáwíqa múte yaútaae. ániibo Kaméirioma tiráíye: "iyápo-annama paá máápaq iyuwáiyata kóoro." téna ³⁵ káánítôre-wayukama timá yímikáíye: "Ítiráaeo-wayukao, keráwáqá maami-káyúkámá nôrawabi umáyikanae téqa túyánámmá ítama arútáaro. ³⁶ Tiútatiqtabama táakaq máráaro. wemá tiráíye. 'kemá akoqñáá-naqa máune' téna titata netuqyaa-káyúkámá (400) wenanaae kéwaraawata yeqtí namuro-wáyúkámá Tiútatima ikámôwana kúpuiqtaba wení máqte-kayukama yuwéta pípeban umá péqmare kóuraane. ³⁷ anaaékaqa kámááni-wayukama máqte-kayukati yíwíqa agataí-kánááráqá káqo-nakoma Yúqtaati Káárirí-marupake-nakoma wemá miráuma 'akoqñáá-naqune' téna titata taíbaq-wayukama wenanaae wakáamanibo wemmá ikámôwana kúpuiqtaba wení waayúkama pípeban umá péqmareta kóuraae. ³⁸ miráitaq kemá keráwáqá kétéma-timune. maami-káyúkámá paá iyuwáiyataq mááero. yeqtáaraqa taíbaq-wayukama wáraamma paá waayúkagon-ama wáinanama paá ánataginiye. ³⁹ miráimanibo yeqtáama Áánûqtunopake kukáinama keráwáqá íma kanaaráq aúyaqikanoe. aúyikaneeqo éq oeqa Áánûqtuni namuró aúráabo." téna Kaméirioma tiráíye.

iyápo-annama Ítun áwíkaq otaammá kéguykaawataboata yeráwáqá yimuqá makáae.

⁴⁰ miráitata anó-monoq-wayukama yemmá tebûqa yímíqtuweta ókaraq 'Ítun áama íma máqte-kayukama timá yíméro' timátuweta timáyikarai-wayukama timá yíkáawata kóuraae. ⁴¹ Kaméirioma wenáama waráiyata yeráwáqá káánítôre-wayukama iyuwéta kégoeta yeqtí yú-aíqa í-yátááqá Ítun áwíkake maétaboata yemá íma yiruqtabá uráae. ímiye. Áánûqtuma yemmá Ítun áwíkake yú-aíqa í-yátááqá mayaígáae téna yíwíkaiqtaba yemá yimuqá makáae. ⁴² miráitata máqte-tupaama anó-monoq-nauparabi waayúkati-naupaqa aarawaamá mamá áíkuyikareta Ítuma keqtáá yauwéqma ti-wiránîn-nakoni átê-wataama íma yuwéta paá timá yímikaae.

6

abapaké kaayaq-wáyúkámá yiwiráawata uráae.

¹ mi-túpáámá Ítun anaae wáráa-kayukama netuqyaa abarokáq uráae. miráitata yaímma min Ítiráaeo-wayukama Karíki-aimma ítaraa-kayukama Íbaru-aimma ítaraa-kayukaraq maará-tiraae: "máqte-tupaama keráwáqá Karíki-wayukati keqtoq-nóínímmá umaatamá aáwaqa íma yíméwata

kémayaae.” téta tirááe. ² miráitata Ítuni tiyááka umá timáyíkarai-wayukama máqtemma Ítun anaaé wáráa-kayukama yááreta yeráwáqá maará-tiraae: “ketáámá Áánûqtuni mayaímá yuwéqtaa aáwaqa yaímma yímíqmetaa uréire onatáámá íarutaniye. ³ miráinaq tíbatiwaayuo, abapaké kaayaq-wáyúkámá yiwíráaro. yemá ketoq-nóinímmá aáwaqa kanaaráq yimínoe. keráwápikémmá aabapaké kaayaq-wáyúkámá aaraukáqtí yúraqaqa yepímmá Áánûqtuni Aokaq-Áágógáráq itai-yátáákógáráq ógikainawayukama yiwíráaro. yemá yetí mayaímá ketáámá yiménúnatae. ⁴ miráinata ketáámá kenamaáriqtaa nunamummá kététaa aarawaamá Áánûqtun áama yiráátenunatae.” téta tirááe. ⁵ ániibo máqte-kayukama min-áíqtábá yimuqá makááe. miráitata yemá mórabi áikuteta abapaké kaayaqá yiwíkaae. móra-naqa Tíbeni wemá akoqnáá umá Áánûqtukaq itáíq-itaiq kéitana wepímmá Aokaq-Áágómá ógikai-nakagaraq Píripikaraq Parókaratikaraq Níkaanogaraq Tímonigaraq Paaménatikaraq mórana káqon-annabike-naqa Níkorautie. Níkorautima wemá Áátioki márúpakemma Yéqtaae-naqa áqnáabaqa máqe-uraimanibo anaaékaqa wemá mórana Íbaru-naqa yama aúqma máqe-uraiye. ⁶ miráitata yemá maami abapaké kaayaq-wáyúkámá mamá iyápó-annati yúbáq itó-umayikareta iyááma yínékuyeta nunamummá timá yíkaraae. ⁷ miráitana Áánûqtun áagoma wéyáwé kéitana taíbaq-wayukama Yérútááre-aukapaqa iyápó-annagaraq yorupamá yoráutaae. yaímma anó-monoq-wayukagaraq min-áímmá kéiteta Ítun anaaé áaimma átáma wakááe.

yaímma Íbaru-wayukama Tíbenimma aabi mayákaraae.

⁸ Tíbenimma Áánûqtuni íráqô-qtataakaraq akoqnáágaraq ógikaitana máqte-kayukati yúraqaqa taígani awaaméq-yátáákáqá ôriq uma tarôq uráíye. ⁹ miráimanibo yaímma-wayukama Tíbenimma aamá káwageta namuroíq umákaraae. yeráwáqá Íbaru-wayukama Arómani-wayukati paá-mayaima mayéwao-kayukama máqe-uraane. yemá Tairínibakekaraq Érékáánarabakekaraq Tirítibakekaraq Étiabakekarare. yemá Tíbenimma aamá timákaraamanibo wemá yeqtí itai-yátááqá uyátáraitana Aokaq-Áágómá aamá tínín-aimma aráátitana tiráíye. miráitata paá-mayai-wayukati monoq-náúké-káyúkámá yemá Tíbenimma íma uyátáawaniq urááe. ¹⁰ miráimanibo Tíbenimma Áánûqtuni Aokaq-Áágómá akoqnáá umá itai-yátááqá kámitataboata wenáaraqa yemá kanaaráq íma uyátáraae. ¹¹ miráitata mi-mónóq-wáyúkámá yeráwáqá yaímma-wayukama aúpáq yiwíráawata maará téta kaaqaari-áímmá tirááe: “ketáá kéitaunanataa wemá Mótetikaraq Áánûqtun áwíkarraq timá tawíq uráíye.” téta yeráwáqá tirááe. ¹² ániibo yeráwáqá mirá téta aarawaagáráq anó-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq íyaqa timá atáráawata yeráwáqá Tíbenimma yáqtoqma awíqmeta káánítôre-wayukati yúraqaq urááe. ¹³ miráitata mi-mónóq-wáyúkámá yeráwáqá Tíbenimma kaaqaari-áúbí maránô-kayukama maará-tiraae: “aati-aatimá maan-nákómá maan aokaq-námá ámáan-aíqtabagaraq timá táíq kéíye. ¹⁴ ketáá kéitaunana wemá maará-tiraiye. Ítuma Náátárêtabake-nakoma maan anó-monoq-naopaqa mamá táíq umátuwena Móteti naayóbaqá ámáan-aimma tímikaitaama mamá waéqma tawíq íniye.” téna tiráíye.” téta yemá kaaqaari-áímmá

tirááe. ¹⁵ miráitata káánítôre-wayukama yeráwáqá máqtemma Tíbenini óipi aónaamma Áánûqtunopake kaqtó-nakoni óikoraa uráiyē.

7

Tíbenima káánítôre-wayukati yúrikaq watáama tiráiyē.

¹ ánibo uyátá-maqma anó-monoq-nakoma Tíbenimma ítama aónaraiye: “árainaq maamin-áímmá emá tiráánô?” téna tiráiyē. ² ánibo Tíbenima yauwéqma tiráiyē: “ketibâqawaayugaraq ketibóutaagaraq keráwáqá ítáaro. naayóbáqá ketináábútáámá Áabaraama Éraamuqa íurena paá Métápótémia mái-kanaaraqá tágama-yataaqa wáin-Aanuqtuma wekáq kukáine. ³ mi-kánááráqá Áánûqtuma Áabaraamma maará timá ámikaiye. ‘ení maragáráq ení waayúkagaraq iyuwé móra-aukapaq aúge-marama aráátenaaq únnabaq waaó’ téna Áánûqtuma tiráiyē. ⁴ miráitana Áabaraama wemá Káátía-maruqa yuwéna móra-maruqa Éraamubaq ko máqe-uraiye. ánibo anaaékaq Áabaraamma aboámá pukitana Áánûqtuma wemá timákáitana maami íbêqa keráwáqô máa-mararaq timákáitana iráine. ⁵ mi-kánááráqá Áánûqtuma Áabaraamma íma móra-marama ákaq wemmá ámikaine. ímiye. miráimanibo Áánûqtu wemá aamá timá akoqnáá éna téna Áabaraaqtaba ‘anaaékaqa maami-márámá matoké ení iyápó-annagaraq téna Áánûqtuma tiráine. miráimanibo mi-kánááráqá Áabaraama wemá iyápóma íma maqyíkaraitana Áánûqtuma akoqnáá-aimma tiráine. ⁶ Áánûqtu maará téna Áabaraamma timá ámikaine. ‘anaaékaqa ení iyápó-annama káqo-kayukati marabí mánoe. ánibo mi-káyúkámá yeráwáqá yiwíqma paá-mayaima kaayóq-wáyúkámá aúqyiketa miráuma netuqyaa-káritímáátígóní (400) aúkáapi mamá táwíq umáyikanoe. ⁷ miráimanibo ení iyápó-annama anaaékaqa paá-mayaima kaayóqá mamá yíme-kayukama ánnáma yíménata yeráwáqá mi-nóiyápómá mi-márúqá yuwéta kóinoe. miráinata yemá maami-máráráq kekáq nunamummá má-tinoe.’ téna Áánûqtu tiráine. ⁸ ánibo Áánûqtuma aamá timá yarúmarena mórama áuma karáí-áwááméqá Áabaraamma ámikaiye. miráitana anaaékaqa Áabaraama móra-iyapoma Ááitekimma marákátuwena abapaké kaumo-kánááráqá áuma kárátaimma minná Áánûqtuni awaaméré. miráitana Ááitekima Yáakobomma aboaé. ánibo Yáakoboma tiyááka umá kaayaq-ánnátí yiboámá ketáái títaubikomma yúma kárátaine.

⁹ miráitata títaupake kaayaq-ánnátí yiboámá yeqtbákoma Yótêbimma kárún-aimma timáketa káqo-kayukama awíqma kéyimeta meyámmá matááe. miráitata Íqtíbibake-kayukama yemá Yótêbimma awíqmeta Íqtíbibaga kóuraamanibo Ááûqtuma paá wetê máqe-uraiye. ¹⁰ Áánûqtuma Yótêbimma áwáqnaa kéena máqtemma wení ummaa-yátáápike mamá paá kéumakena kaayoné-yátáákáráq íráqôn-auyanama kínima Péron aúbáq ámikaiye. miráitana Íqtíbibaga kínima Péroma Yótêbimma kawáá-yátááqá mayaména wení naaúparabi máqtemma Íqtíbibaq-wayukaraq kawáá umákaraiye. ¹¹ anaaékaqa mórama anómma aayawaa-kánáámá abarokáq itana Íqtíbi-aukapakaraq Kéinani-aukapakaraq anómma yáayaba urááe. miráitata ketítaubikotaama yeráwáqá aáwaqa kanaaráq íma naawáníq urááe. ¹² miráimanibo Yáakoboma Íqtíbi-marabaq aáwaqa wáiyē ten-áímmá ítátuwena wenaráábitima ketáái títaubikoqtaama áqnáabariq umá meyáníq

íneta kukáane. ¹³ ánibo anaaékaqa yeráwáqá ókaraq yauwéqmeta Íqtíbi-marupaq kúmôwana Yótêbima wení awaaútaáma timá yímikaiye. ‘kema keqtíbâkoma Yótêbimune.’ téna kétima-yimitana Íqtíbi-marupake-kinima Péromma timá-amena ‘ketiwaaútaáé’ téna wegáráq Yótêbini yimónaraiye. ¹⁴ miráitana Yótêbimma aboámá Yáakobonopaq aamá yuwéna máqtemma awaaútaáti aara iyápóma miráuma abapaké kaayaq-tiyáákágáráq móra-tiraapaq-wayukama (75) Íqtíbibaq kumígáae téna yááyaraiye. ¹⁵ miráitana Yáakoboma mi-tínáábútáágáráq Íqtíbibaq kumáeta anaaékaqa mibáq pukurááne. ¹⁶ miráitana Yáakoboma aara iyápógaraq Íqtíbibaq kumáeta yemá anaaékaqa mibáq pukuráae. mi-káyúkátí arááq-yuma maméta Tékemabaq mó uqtamáyikaraane. mi-márámá naayóbáqá Áabaraama Émorini ánnábike móneqa yuwéna meyaníq urái-marama Tékemabaq mó uqtamáyikaraae.

¹⁷ ánibo naayóbáqá Áánûqtuma nôrabi ínîqtaba Áabaraamma timá ámikaimma mi-kánáámá íbêqa waaqókáq uráiyé. Ítiráaeo-wayukama Íqtíbi-marabaqa netuqyaa-káyúkámá abarokáq umá máqe-uraae. ¹⁸ ánibo Íqtíbi-marabaqa mórama aúge-kinimma abarokáq uréna wemá Yótêbimma wenaúyánámmá íamikaiye. ¹⁹ miráitana min-nákómá ketáái tináábútááma makaténa kaaqaari-áímmá kétima-yimena anón-ummaa-yataaqa mayiména yeráwáqti pááqyan-iyapoma karaanóbáq yuwáiyana puígáae téna tiráiyé. ²⁰ mimórá-kánááráqá Mótetimma anóama marákáraiye. miráitana min-iyápómá íráqôn-iyapoboana Áánûtumma ôriq umá ákaraiye. miráitana Mótetimma anóayaa aboámá kaumo-wíyókóní arupimmá yeqtí naaúpaq ákáreta kawáá umáketa anóama náamma ámikaiye. ²¹ ánibo anaaékaqa Mótetimma awíqmeta karaanóbáq mó ayúwáawana máitana kínima Péromma ayáámûkoma Mótetimma awíqma wení iyápóraa umá awíqme íréna awítaiye. ²² ánibo Mótetima Íqtíbi-marupaq máitana yirááti-wayukama wemmá íráqô-qtataaqa aráátewana wemá itai-yátááqá kémayena akoqnáá-aimma kétena wení mayairákaráqá akoqnáá-naqa máqe-uraiye.

²³ ánibo Mótetima anómma auréna miráuma kaayaq-wáyúká áiyayaa-karitimaatima maéna (40)wení Ítiráaeo-wayukama ko yimónanena uráiyé. ²⁴ miráitana Mótetima aónaimma mórama Íqtíbi-marupake-nakoma Ítiráaeo-naqa yáqtoqma ikákaiye. miráitana Mótetima Ítiráaeo-nakomma áwáqnaa umá Íqtíbi-marupake-naqa ikámma pukáiyé. ²⁵ Mótetima aúyánámmá itáimma wení waayúkama téta Áánûqtuma wemmá akoqnááma amínana yauwéqma tiwiránítae téta yúyánámmá itánóaa téna Móteti timánibo Ítiráaeo-wayukama yemá íma yúyámámmá ítaraae. ²⁶ móra-aabayaana pimma Mótetima aónaimma kaayaqá Ítiráaeo-nakoratama ááiqa kéoyana Mótetima min-nákámá mamá paá umáyikanaae téna maará-tiraiye. ‘ááiqa íma okao. kenákámá kewátámóbo nôraq itakawáq ááiqa kéoyo?’ téna Mótetima tiráiyé. ²⁷ miráimanibo mi ááiqa i-nákómá Mótetimma taábaq káweqtatuwena maará-tiraiye. ‘emá ketáái anómma mááe aamá ítama yaináí-náqá emmá náawaq tarôq umákarauyo?’ ²⁸ énaimma emmá Íqtíbibake-naqa ikámma puyétaanaiq umá íbêqa emá kemmá tíkamma puíneq kéono?’ téna min-nákómá tiráiyé. ²⁹ miráitana Mótetima min-áímmá kéitenama péqmarena káqon-aukapaq Míria-marabaq ko máqe-uraiye. mibáq wemá aaramá maténa iyápó kaayaqá inaamaí maqyíkaraiye.

30 ániibo miráuma kaayaq-wáyúká áiyayaa-karitimaatima (40) yáwitana mi-kánááráqá Áánûqtunopake kaqtó-nakoma Mótetinopaq waayúkama íma máa-kaqmaapaq paaq uráimma Tááínai-anugoni waaqókáq pááqya-tabike iramá karáíye. 31 miráitana Mótetima min-íráamá káonena wemá netuq-áúyánámmá ítátuvena wemá min-írágóní waaqókáq uréna aónanaae téna uráíye. ániibo Áánûqtuma abarokáq maará-tiraiye. 32 ‘kemá Áánûqtue. enanáábútááti uyátárai-nakoma kemá Áabaraama Ááitekigaraq Yáakobogaraq yeqtí uyátárai-naqune.’ téna Áánûqtuma tiráíye. miráitana Mótetima ikatíq éna aqtete kéena ókaraq min-írágómmá íma aónaraiye. 33 ániibo Áánûqtu maará téna Mótetimma timá ámikaiye. ‘emá aítauq-anaamma ayúqtuwao. mi-máráráqá emá aítauqa yáánama kemá máunaboana aokaq márámíye. 34 ketí-wayukama Íqtíbibaq kemá aónáunnama mamá táwíq kéumayikaawaq kemá yeráwáqtí íbíq-áímmá kéíteq íbêqa yemmá yíwáqnaa ónáá kéune. miráinaa emá íbêqa itóaa. kemá Íqtíbi-marabaq emmá timákáanaa wínóne.’ téna Áánûqtuma Mótetimma timá ámikaiye. 35 miráimanibo naayóbáqá Mótetima Ítíráaeo-wayukama taábaq awéqtátuweta maará-tiraane. ‘náawaq eqtábámá anómma mááe aamá ítama yainao téna timákaraiyo?’ téta tiráa-nakomma íbêqa Áánûqtuma anó-kawaa-naqa aúrákáitana Ítíráaeo-wayukama yauwéqma yiwirai-nákáá umá timákáitana uráíye. pááqya-tabike iramá karáimma móra kaqtó-nakoma Áánûqtunopake Mótetimma akoqnáama ámikaiye. 36 miráitana Mótetima Íqtíbibake waayúkama yiwíqmena karogaron-únópikáráqá waayúka íma máa-kaqmaapakaraqa miráuma kaayaqté-kaayaqte-wayuka áiyayaa-karitimaatima (40) yeqtí aúkápimmma ókon-okomma anón-awaameq-yataaqa tarôq uráíye. 37 ániibo mi Mótetima wemá Ítíráaeo-wayukama maará timá yímikaine. ‘Áánûqtuma keráwáqtí ánnábike móra-naqa amuné-náqá aúrakanimma Áánûqtu kemmá timátikarainiq umá timákaniye.’ tiráíye. 38 naayóbáqá Mótetima waayúkama íma máa-kaqmaa-marabaqa yaímma-wayukagaraq álkumareta máqe-uraane. wemá ketáái títaubikotetaa máitana kaqtó-nakoma Tááínai-anupike watáama timá ámikaine. wemá Áánûqtun áama matáimma min-áímmá aúwarain-aipoana ketáái títaubikomma tímikaiqtaama íbêqa ketáámá kémayaunatae. 39 miráimanibo mi-kánááráqá ketáái títaubikoma yeráwáqá Mótetin áama íwakaabo yemá Mótetimma paábaq káweqtatuweta Íqtíbibaq wínóqtaba yúyánámmá ítaraane. 40 miráitana yemá Mótetimma ábákoma Éronikaq maará-tiraae. ‘Éronio, emá móra-yataaqa tarôq umákenana mi-qtátáákómá ketáái Áánûqturaa umá ketáái túbáq kéwinaqtaa ketáámá minnáraq itáiq-itaiq ónúnatae. ketáái anónakoma Mótetima náakaraq kóuraiyo? íkéitaunatae.’ téta tirááe. 41 ániibo mi-kánááráqá yemá mórama purumakaakón áráaqa tarôq umáketá yeráwáqá yaímma nai-wámmá ikámma yeqtí kaaqaaari-yátáákáq agamá ákûq umákaraae. maami-púrúmakáákón áráaqa yeráwáqtí iyáápike tarôq umaráakaq yimuqá marakéta nunamummá mi-qtátáákáq tirááe. 42 miráitana Áánûqtuma mi-káyúkámá yeráwáqá anaáemma umayíkáitata yeráwáqá máqtemma aabáyákáq wái-qtataaqa aabaúráqá wíyokaqa wiyókáqá yekáq nunamummá tirááe. miráitana Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí tiráíye. ‘keráwáqá Ítíráaeo-anna-wayukama keráwáqá Mótetigaraq yagaroqtamá miráuma kaayaq-wáyúká áiyayaa-karitimaatigoni

(40) arupimmá waayúkama íma máa-kaqmaapaq-marabaqa keráwáqá naí-wámma ikámma agamá ákûq uráámma minná kekáráq mirá-uraanabiyo? ímiye.

Ítiráaeo-wayukao, keráwáqá kaayáqté-kayaaqte-wayuka áiyayaa-karitimaatigoni arupimmá kaqmáápaqa naí-wámma ikámma agamá ákûq uráámma minná kekáq ímira-uraane.

kaaqaari-Áánûqtúráá-náqá Móroki wení tabarááberake-namma keráwáqá yaagumá mataáne.

⁴³ keráwáqá wiyókóni amammá tarôq umákeq minnágónáwîqa Arébaana óq-yataakaraq tarôq umákeq yekáq nunamummá tiráánaboqa Bébíroníbake nékaq óq-mapaq timátíkánaq kóinoe.'

wení amuné-wáyúkámá agatáá-kannaabimma Áánûqtu mirá-tiraine.

⁴⁴ ánibo naayóbáqá ketáái títaubikotaama waayúkama íma máa-kaqmaapaqa

máqe uráá-kanaaraqa tabaráábe-nama Áánûqtunopakaraq wáqe-uraine.

miráitana naayóbáqá Áánûtuma Mótetiqtaba maami-námma 'miráuma

uwo' téna aráátitana Mótetima mirán-námma tarôq uráine. ⁴⁵ anaaékaqa

ketáái títaubikotaama maami-tábaráábe-námma yeráwáqá yaaguyaqméta

Yótuata kéweta káqo-kayukati maramá ketáái tináábútááti yúraqaq

Áánûqtuma mi-káyúkámá watukáine. mi-márámá yíkamma kéwareta

yeráwáqti maramá mataáne. mi-kanáaráqá tabarááberake umáta-

monoq-namma maméta iráámma íbêqa paá wáqena Tébitini kanaaraq

iráiye. ⁴⁶ ánibo Áánûqtuma Tébitiqtaba ákáitana Tébitima 'Yáakobon-

annagoni monoq-námma yetí uyátárai-nakoqtaba mórama umákanune'

téna nunamupí ítama aónaraiye. ⁴⁷ miráimanibo Tébitimma áanikoma

Tórómónima mi-námma Áánûqtuni monoq-námma tarôq uráine.

⁴⁸ miráimanibo mú mikákáá anómma uyátárai-naqa Áánûqtuma waayúkama

umaráapi-namma íma kémaiye. wemá miráuma Áánûqtuni amuné-nákómá

Áítáíya maará-tiraine. ⁴⁹ 'uyátárai-nakoma maará-tiraiye.

ketí márûpaq aabayápáqá ketí yabíkái-tibiqtatae.

ánibo maa-márámá ketí títauqa maqmá arage kéune.

keráwáqá náaraq nanaq kemmá kanaaráq umátikano?

kemá náa-marukaraq máeraq aagánúnô?

⁵⁰ maami-máqté-qtátááqá ketiyáákoma íyaq tarôq uráíyo?'

téna Áánûqtu tiráine. Áánûqtuni amuné-nákómá Áítáíya agatáine.

⁵¹ keráwáqá aamá ítama yagu-yagu kée. keráwáqti tíyaqnoabarabi

túyánánóbáqá aamá íma itaí-wáyúkáé. keráwáqá aati-aatimá Aokaq-

Áágómmá kárate. keráwáqá móraiq umá keráwáqti tináábútááraa kéoe.

⁵² áraimma naayóbáqá ketítáubikotaama nóin-amune-wayukawaq naayóbáqá

máawatawaq keráwáqti tináábútááma íma mamá táiq umáyikáranabiyo?

áraimma mórama ímiye. anaaékaqa arupú-naqa yínîn-nakoni watáama te-

káyúkámá yíkakaane. ánibo íbêqa wemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápi

máráawata keráwáqá wemmá ikámôwana pukáíye. ⁵³ miráitaq keráwáqá

Áánûqtuni áamáam-aimma wení kaqtó-wayukati iyáápike matáamanibo

anaaemma ímo kéwarae." téna Tíbenima ayáqtááq-aimma tiráíye.

Tíbenimma óqtatannapo ikámôwana pukáíye.

⁵⁴ ánibo anó-monoq-wayukagaraq káánítôre-wayukagaraq yeráwáqá

Tíbenini watáama kéiteta yemá íyamma itata yíwáyaa kaabu-kaabun urááe.

⁵⁵ miráimanibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Tíbenipimma ógikaitana wemá Áánûqtuni márûpaq múte aónaimma Áánûqtuni táqama-yataaqa káonena Ítuma Áánûqtuni amakaq ayáánurapaq itó-uma máitana aónaraiye. ⁵⁶ ániibo Tíbenima maará-tiraiye: “aónaaro! íbêqa kemá Áánûqtuni márûqa agaro umágitag aónáunnama Waayútagon Áráaqa Áánûqtuni ayáánurapaq itó-uma máíye.” téna Tíbenima tiráíye. ⁵⁷ mirá titata mi máqte-kayukama yeráwáqtí yaákaq káuyareta yemá anókaq ááyama tirááe. mikáké Tíbenimma yemá waqméta mórabi uyaaté urááe. ⁵⁸ ániibo yemá Tíbenimma anó-marukoni áwábaq awíqmeta mó ákáreta óqtatannapo ikákaae. áqnáabaqa káánítôre-yurakaq wenáúbimmo maráa-kayukama yemá yeráwáqtí kúberai-unamma ayúqma mórama awaayati-nákóni amakaq makáámma min-nákón áwíqa Tóroe. ⁵⁹ ániibo yemá Tíbenimma óqtatannapo kéikamowana Tíbenima maará téna nunamummá tiráíye: “uyátáraana-naqa Ítuo, emá ketí taama mayaa.” téna tiráíye. ⁶⁰ miráitana wemá araayutáummá aténa anókaq ááyama maará tiráíye: “uyátáraana-nako, emá maami-káyúkátí kúmiq-yataakoni anónnáma íma yimiyo.” Tíbenima mirá kétena wemá pukuráíye.

8

Ítun áama ítáa-kayukama Tóroma mamá táíq umáyikaraiye.

¹ Tíbenimma ikámma púyôqtabama Tóron áyakoma kanaa uráíye. ániibo mi-kánaáráq-wáyúkámá Yérútáárebaq máeta Ítun anaaé wáráa-kayukama mamá táíq umáyikaraae. miráitata yeráwáqá péqmareta Yúria-marupakaraq Táméria-marupakaraq kóuraae. ániibo máqtemma Ítuni iyápó-annama mikáq Yérútáárebaq máqe-uraae. ² yaímma-wayukama Áánûqtun áaimma íráqôniq umá wáráa-kayukama Tíbenini aráaq-auma maméta mó kéuqtamaketa yemá ôriq umá anómma ibiqá yakááe. ³ ániibo Tóroma Ítun anaaé wáráa-kayukama yíkamena uréire kéena yeráwáqtí naaúpake mórabi iyáákaq aaramá waamá yáqtoqma yiwíqmena ánná-naupaq mamá yikáraiye. ⁴ miráitata Ítun anaaé wáráa-kayukama yaímma péqmareta káqo-marabaq wéyáwé uréta mi-káyúkábímmá yemá átê-wataama Ítuqtaba timá yímikaae. ⁵ ániibo Píripima Táméria-wayukati márûpaq kukéna Áánûqtuma timákarai-nakoma Ítuqtaba watáama timá yímikaiye. ⁶⁻⁷ miráitata netuqyaa-káyúkámá Píripin áama itéta awaaméq-yátááriq immá káoneta taíbaq-wayukabikemma táí-aagoma ógikai-kayukabikema táí-aagoma anókaq wááqa keyeta iyuwéta kóuraae. ániibo taíbaq-wayukama yítauqa táwíq urái-kayukagaraq iyáátamma akátai-kayukagaraqa wemá mamá atóbamayikaraiye. minnýaba wení waaqókáq ya áikuteta watáama ítaraae. ⁸ miráitana Táméria-marabaqa mááe-kayukabimma anómma yimuq-yatááqá páaq uráíye. ⁹ mi Táméria-marukaqa móra-naqa máqe-uraimma min-nákón áwíqa Tááimonie. wemá máqte-qtataariq kéena awéqa kétena wemá téna “kemá máqte-kayukati anómma máune.” téna kítitata ¹⁰ akoqnáá umá kéiteta máqte-kayukama anó-kayukagaraq paá-wayukagaraq weqtábámá “anó-naqiye. maamin-náqá Áánûqtu timákaitana akoqnáágarag kukáíye.” téta yemá tirááe. ¹¹ ániibo yemá akoqnáá umá ayáqtáá-kanaama wenáama kéiteta máqten awaaméq-yátááqá tarôq kéitataboata yeráwáqá wenáama ítaraae. ¹² miraimanibo Píripima iréna átê-wataama Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtabagaraq Ítuma keqtáá yauwéqma tiwiránîn-nakoni áwíqtabagaraq má-tiraiye. miráitata

mi-kánááráqá aarawaamá min-áímmá itáíq-itaiq éta monoq-nómmá pékaae. ¹³ ánibo Tááímonigaraq awéqa téwai-nakoma wegáráq maamin-áímmá kéitaitana Píripima wemmá monoq-nómmá pérakariye. miráitana Tááímonima Píripite máqe-uraiye. wemá aónaimma Píripima uyátá-maqma anón-awaameq-yataaqa tarôq kéitana wemá káonena iyánáq uráíye.

¹⁴ ánibo Ítuni timáyíkarai-wayukama Yérútáäre-marupaq máeta yeráwáqá ítáama yaímma Táméria-marupake-kayukama yemá Íráqôniq umá Áánûqtun áama Ítaraae. miráitata yemá kaayaq-nákámá Pítaayaa Yóáanema timáyikaayata Táméria-wayukayopaq kóuraaye. ¹⁵ miráitata yenákámá Táméria-marupaq uréta Ítukaq yirummá ámê-kayukama Áánûqtuni Aokaq-Áámá yeráwáqá mayaígáae téta yenákámá nunamummá tirááye. ¹⁶ miráitata yeráwáqá paá Ítun áwîkaq monoq-nómmá kéberaawana Aokaq-Áágómá yeráwápímmá íma kukáíye. ¹⁷ ánibo Pítaayaa Yóáanema yenákámá mi-káyúkáráq iyáámma makéta nunamummá kéteyata mi-káyúkámá Aokaq-Áámá matááe.

¹⁸ miráitana Tááímonima Pítaayaa Yóánema yimónaimma yenákámá máqte-kayukaraq iyáámma kánekuyoyata mi-káyúkámá yemá Aokaq-Áámá matááe. miráitana Tááímonima yaímma móneqa maména yenákáyôpaq íréna maará-tiraiye: ¹⁹ “kenákámá maamin-ákóqnáámá kekáráq tímêkao. miráinaq kemá móra-nakoni aneq tiyáámma ánékuyonana wemá Aokaq-Áámá miráuma mayábute.” téna Tááímonima tiráíye. ²⁰ miráimanibo Pítaama wemmá maará timá ámikaiye: “íbáqyuwaa. Áánûqtuma maaminnámo amínna-yataaqa ení mónekake meyaníq inanamá ení mónekogaraq egáráq puí-márúpáq kókaao. ²¹ enáyakoma Áánûqtuni aúrakaqa íma kárutaipoana ketáái mayaímá kanaarác íma yainánóne. ²² ánibo emá íbêqa maa mirái-qtataakoma anaaémma umakátuwe arummá waeraao. miráumatuwe Áánûqtukaq nunamummá kétinanawaq wemá mitái-áuyánámmá mamá paábaq yuwéna awikátuwaniye. ²³ áraimma kemá ení áyaqnoqbaq aónáunnama enáyapimma aúrananna aí-yátááqá ógikaitana kúmiq-yataakoma emmá yáqtoqma akoqnáá kéíye.” téna Pítaa Tááímonimma timá ámikaiye. ²⁴ ánibo Tááímonima Pítaamma maará téna timá ámikaiye: “kenákámá uyátárai-nakokaq nunamummá kėtiyanawaq maamin-áímmá timá-timeya-qtataakoma kemmá íma mamá táwîq íno.” téna Tááímoni tiráíye.

²⁵ miráitata Pítaayaa Yóáanema yenákámá akoqnáá-aimma téta naayóbáqá Ítuma timá yímikain-aimma timá yímiqtuweta yenákámá yauwéqma Yérútáärebaq utááye. ánibo aapaqá yenákámá kéuyeta taíbaq Táméria-marukaq-wayukabimma uyátárai-nakoni átê-wataama tirááye.

Píripima Ítíópiabake-nakomma átê-wataama Ítuqtaba timá ámikaiye.

²⁶ mórama uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma íréna Píripimma timá ámikaiye: “Píripio, emá itó-uma kaapaq ákác uréaq Yérútáärebake Káátaq uráin-akaq waa.” téna tiráíye. min-ákómá waayúkama íma máa-kaqmaapaq uráíye. ²⁷ ánibo Píripima páátákáá wení oótamma yokaa kéena min-ápác maréna uráíye. ánibo min-ákácá Ítíópiabake-naqa aónaraiye. wemá anókawaa-naqa Ítíópia-wayukaraq yabíkáin-inikoma Káánetini mayaíma matáíye. miráitana máqtemma Káánetini mónekaq kawáá uráíye. ²⁸ min-nákómá

wení naaópaq yauwéqma wení oóti ayárepi kéwena Áítáíyanama agatái-kannaama yoráutaiye. ²⁹ miráitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Píripimma timá ámikaiye: “emá páátákáá uyaaté uré oótigoma ayáemma kúma yabitimáena wi-wáígóní waaqókáq waao.” téna tiráíye. ³⁰ ániibo Píripima uyaaténa waaqókáq uréna ítáimma maamin-nákómá Áánûqtuni watáama naayóbáqá Áítáíya agatái-kannaama yoráutiye. miráitana Píripima maará téna min-náqá ítama aónaraiye: “maamin-áímmá emá yorautónama áaimma ítama kárutaano?” téna tiráíye. ³¹ ániibo min-nákómá yauwéqma maará-tiraiye: “móra-nakoma maamin-áíkkóní áaimma kemmá kanaarácq ímo tirááti-naqa kemá náaraq umáwaq áaimma ítama arutánúnô?” téna tiráíye. miráitana Píripimma maará timá ámikaiye: “emá kanaarácq keté uyáqtaba máinaka kóyo.” téna tiráíye. ³² miráitana min-nákómá Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí yoráútín-aikoma maará-tiraiye:

“yemá wemmá awíqme iréta tipi-típi áráaqa ikamínéta oníkáá umá kaay-oné uráitata min-náqá awíqmeta irááe.

maamin-nákómá aamá íma téna miráuma tipi-típi áráakoni áyáuma karanéta kéowana áama íma tiníkáá uráíye.

³³ miráitata yemá wemmá mamá márúte yuwéta wenáama yainaiyábá íma ítama arútaraae.

wenuwaraimma paábaq matúwáapoana náawaq wení iyápóyataba tíniyo?” téna Áítáíya agatái-kannaagoma tiráíye. ³⁴ ániibo mi-káwáá-nákómá Píripimma maará téna ítama aónaraiye: “timá-timiyo. náawaqtabawaq amuné-nákómá náawaqtabaq tiráíyô? wetábáq tirái káqo-nakoqtabaq tiráíyô?” téna tiráíye. ³⁵ ániibo máqtemma maamin-áíkkómá Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí tiráimma minná átê-wataama Ítuqtaba Píripima timá ámikaiye. ³⁶ ániibo yenákámá aapaqá mirá titeta wéqéta móra-nomma wáikaq urááye. mi-káwáá-nákómá maará téna Píripimma timá ámikaiye: “aónaao! nommá maa wáíye. nói-qtataakowaq ketí aammá káuyaraitaraq kemá kanaarácq monoq-nómmá íma kéberauno?” téna tiráíye. ³⁷ ániibo Píripima tiráíye: “emá kanaarácq enarukaké Ítuqtaba itáíq-itaiq emá kanaarácq nommá peránóne.” téna tiráíye. miráitana min-nákómá yauwéqma tiráíye: “kemá tirummá amúnama Ítu Káríqtoma Áánûqtumma áanikoe.” téna tiráíye. ³⁸ ániibo mi-káwáá-nákómá mirá titana oóti ayárekoma mikáq máqe-uraiye. ániibo Píripiyaa mi-káwáá-nákómá nopí kukéta Píripima wemmá nommá pérakaraiye. ³⁹ nommá pérakatuweta nopíké yuwéta kéuyoyana páátákáá uyátárai-nakoni Aágoma Píripimma awíqmena wóuraiye. miráitana mi-káwáá-nákómá Píripimma ókaraq íma aónena wemá min-ápáq maréna wení naaópaq kégoena óriq umá amuqá maqména kóuraiye. ⁴⁰ ániibo Píripima wemá móra-marukaq iráimma mímárúkón áwíqqa Ááqtaátiq iráíye. min-aúkápáq wemá uréire kéena átê-wataama Ítuqtaba waayúkama timá yímikaiye. anaaékaqa Tétária-marukaq koyaraiye.

9

Tóroma arummá waeréna Ítun áama ítaraiye.

1 Tóroma akoqnáá-aimma téna Ítuma uyátárai-nakoni anaaé wáráa-kayukama yíkamma puínéna uráiyé. miráitana wemá mú mikákáá anó-monoq-makonopaq uréna mó titana ² aúba-wannaabi Ítiráaeo monoq-wáyúkámá Tamáátikati-marupaq áikuma máa-kayukayopaq agatáimma maará-uráiyé: “móra-nakowabi aaragómá Ítun aammá kéwáreta min-áímmá kéwaráiyá-kayukama yeráwáqá yiwíqmena Yérútáare-marupaq máma ánnáma umáyikaniye.” téna tiráiyé.

³ miráitana Tóroma wemá maréna Tamáátikati-marukoni waaqókáq kéwitana páátákáá aabayápáké móra ókómá wenôpaq kamá yupayo uráiyé. ⁴ ánibo Tóroma marabí yutákurena kéitaitana aabayápíké móra aagómá maará téna tiráiyé: “Tóro, Tóro, emá nôraq itaawáq kemmá mamá táíq kéumatikaano?” téna tiráiyé. ⁵ ánibo Tóroma maará-tiráiyé: “uyátáraana-nako, emá náawabono?” téna titana wemá tiráiyé: “kemmá Ítue. emá kemmá mamá táwíq kéone. ⁶ miráimanibo emá itó-ure anó-marupaq uyuwo. anaaékaqa emá nôrabi ínónayaba móra-nakoma watáama timá-aminiye.” téna aagómá tiráiyé. ⁷ miráitata yaímma Tórote yagaroqtamá o-káyúkámá yeráwáqá itó-uma máeta aamá íma tirááe. ánibo watáama kítitata yeráwáqá Ítaraamanibo mi kátáámo ti-náqá íaonaraae. ⁸ ánibo Tóroma itó-urena aúramma kararáimanibo wenáurakoma kumayuqá aúkaiye. miráitata yaímma-wayukama wemmá ayáátoqmeta Tamáátikati-marupaq urááe. ⁹ ánibo kaumo-yúpáámá Tóroni aúrakoma kumayuqá aúkáitana mi-kánáárqáq wemá aáwárábi nommá íma naráiyé.

¹⁰ ánibo Tamáátikati-marupaqa móra Ítun anaaé wáráa-naqa máqe-uraimma min-nákómá áwíqa Áánánáiyatie. wemá Ítukaq itáíq-itaíq kéitana aúramma karákéna kaikáá umá aónaitana uyátárai-nakoma Ítuma tiráiyé: “Áánánáiyatio.” titana ánibo Áánánáiyatima tiráiyé: “uyátáraana-nako, kemá maa máune.” téna tiráiyé. ¹¹ ánibo uyátárai-nakoma Ítuma maará téna timá ámikaiye: “emá itó-uma arupú-apare téta ten-ápáq waa. Yúqtaatini-naupaqa uré mórama Táátiti-marupake-naqa máena nunamummá kético aónao. min-nákón áwíqa Tóroe. ¹² ánibo min-nákómá maaráuma kaikáá umá aónáitana móra-nakoma wenôpaq iréna ayáámma ánekuitana wenaúrakoma yauwéqma Íraqôniq itana káonaiye. min-nákóní áwíqa Áánánáiyatie.” téna uyátárai-nakoma tiráiyé. ¹³ ánibo Áánánáiyati maará téna yauwéqma tiráiyé: “uyátáraana-nako, taíbaq-wayukama téta min-nákóqtábámá yemá máqtemma Áánûqtuni aokaq-wáyúkámá Yérútáare-marupake káyikamena mamá táwíq umáyikariye. téta tirááe. ¹⁴ miráitata wemá anó-monoq-wayukarake náápaamma matáipoana áwíqa múte yaútai-kayukama yáqtoqma yiwíqmena ánná-naupaq mó-yikaniye.” téna Áánánáiyatima tiráiyé. ¹⁵ miráimanibo uyátárai-nakoma Ítuma tiráiyé: “emá paá waa. min-náqá ketí mayái-náqíye. kemá wemmá awíkaunaboana anaaékaqa wemá ketí mayaímá kémayena ketáama káqo-kayukagaraq yeráwákáq yabíkáa-kayukawabi Yéqtaaeo-wayukagaraq keráwáqá Ítiráaeo-anna wayukagaraq mó timá-timiniye. ¹⁶ miráinaq kenamááríq wemmá ketíwíkake aú-aiqa ummaa-yátáákárq mayáníq-qtataaqtaba timá-amenu.” téna Ítuma tiráiyé.

¹⁷ miráitana Áánánáiyatima uréna naaúpaq uyábékéna Tóromma ayáámma ánekuyena maará téna tiráiyé: “ketíbákoma Tóro, uyátárai-naqa Ítuma aa-

paqá wenamáárîq ekáq abarokáq i-nákómá kemmá timátikaitaq enôpaq kéyune. miráinaa emá keqnáámmá aúramma káonenanama Aokaq-Áágómá epímmá ógiraniye.” téna tiráiyé. ¹⁸ páátákáá Tóroni aúrapike kumayuq-yátáákómá akakó aukákitanaraa mikáké wení aúrakoma tágagitana máqte-qtataaqa aónaraiye. miráitana wemá mikáq itó-uma monoq-nómmá pékaiye.

¹⁹ anaaékaqa Tóroma aáwaqa kénaitana wenaúgoma akoqnáá uráiyé. miráitana wemá yaímma-kanaama Ítumma wáráa-annate yagaroqtamá Tamáátikatiq máqe-uraiye.

Tóroma Tamáátikati-marupaq máá-kayukama Ítun áama timá yímikaiye.

²⁰ Tóroma páátákáá Ítiráaeo-wayukati anó-monoq-naupaq uréire kéena Ítuni watáama kétima-yimena ‘maamin-náqá Ítuma Áánûqtuni áanikoe’ téna timá yímikaiye. ²¹ miráimanibo máqte-kayukama wenáama itéta iyánáaq umáreta tirááe: “maamin-náqá wemá Yérútááre-marupaq máeta Ítun-awíqa múte yaútai-kayukama yíkamma ánatatuwewaine. miráumatuwena íbêqa wemá maabáq Tamáátikati-marupaq iráipoana wemá ánnábi yiwíqmenata Yérútáárebaq anó-monoq-wayukaraq wínímma wemá maamin-náqíye.” téta tirááe.

²² miráimanibo Tóroma akoqnáá umá iragáráq-áímmá téna ‘Ítuma ke-qtáái kúmiq-yataapike kétéwírenataa-naqa wenamáa akoqnáá-naqa máiyé’ téna kétitata Tamáátikatiq máa-kayukama yemá iyánáaq umáreta aamá íma tirááe.

²³ ániibo taíbaq-kanaama yáwitata móra-taoqa Ítiráaeo-wayukama mórabi áikuteta aamá téite éta Tóromma ikamí-áímmá tirááe. ²⁴ miráimanibo Tóroma wemmá ikamínón-aimma temmá ítaraiye. miráitata Ítiráaeo-wayukama Tamáátikati-marukaqa kurugóni oqtaráqá wágááwabi nokáamma Tóroma kumínnayabae téta yeráwáqá yabíqtuwe máqe-uraae. ²⁵ móra-nokaamma Tóroni aanábó-wáyúkámá yemá ayáqtááq-annama matéta kámááguq-unakaq kú-mareta mipí Tóromma awírakatuweta ánnaraq yabitimá yuwáka-yuwaka kéowana Tóroma kurugóni aaumépaq metátuwena kóuraiye.

Tóroma Yérútáárebaq máqe-uraiye.

²⁶ anaaékaqa Tóroma Yérútááre-marupaq uréna Ítumma wáráa-annate yagaroqtamá máiyaba ákáráimanibo wenáaqa ikatéta ‘maamin-náqá wemá áraimma íma Ítuni wáráa-annabikene’ téta yemá tirááe. ²⁷ miráitana móra-naqa áwíqa Páánabatima Tóromma áwáqnaa umá awíqmena timáyíkarai-wayukaraq uréna Tóroni watáama kétima-yimena Tóroma Tamáátikati-marupaq kéwitana aapaqá Ítuma wemmá watáama timá ámitana wemá Tamáátikati-marupaq Ítuni watáama timá yímikain-aimma timá tága-yímikaiye. ²⁸ miráitana mikáké Tóroma Ítumma wáráa-annate máqten-aukapaq uréire kéena wemá ikatíqa íma éna Ítuma uyátárai-nakoqtaba wení watáama timá yímikaiye. ²⁹ ániibo wemá mirá kéena yaímma Ítiráaeo-wayukama Karíki-aimma ítaraa-kayukati yúyánámmá mamá iráqôniq inéna kétitata yemá wemmá ikamínónaqtaba abáá urááe. ³⁰ miráitata yaímma Ítuqtaba wenábâqawaaraayuma yeráwáqá min-áímmá ítátuweta Tóromma awíqmeta Tétáriaq mó ayúwáawana mikáké wemá wení márúpaq Táátiti-marabaq kóuraiye.

³¹ miráitana mi-kánáaráqá máqtemma Ítun áama kéitaa-kayukama Yúriabarabi Kááriribarabi Támériabakaraqa máa-kayukama yemá íráqôniq umá máqe-uraae. ááiq-yataaqa íma wáitata yeráwáqá íráqôniq umá máeta Ítun aamá ítaraae. miráitata yemá uyátárai-nakoni aménáápáq máawana Aokaq-Áágómá yepímmá mamá akoqnáá kéitana taíbaq-wayukama móra-iyakaq Ítun anaaé wakááe.

Pítaama Aríra-marupakaraq Yáapa-marupakaraq itó-umakaraiye.

³² Pítaama máqten-aukapaq uréire kéena Áánûqtun áama itáíq-itaiq kéo-kayukama kéyimonena móra-taoqa wemá Aríra-marabaq máeta Áánûqtuni aokaq-wáyúkámá yimónanena uráiyé. ³³ ánibo mi-márúkáqá móra-naqa máqe-uraimma min-nákóni áwíqa Iníatie. wení aúgoma akoqnááma íma wáitana abapaké kaumo-kárítímáátímá aammá íma kanaaráq uréire éna atípáaraq waguréna matúq-matuq uráiyé. ³⁴ ánibo Pítaama min-nákóqtábá tiráiyé: “Iníatio, íbêqa emmá Ítuma Káríqtoma emmá mamá kátobamakaiye. emá itó-urewaq ení atípáama mamá arutaa.” téna Pítaa tiráiyé. mirá titana min-nákómá páátákáá itó-uraiye. ³⁵ miráitata yaímma aarawaamá Aríra-marabaq-wayukagaraq yaímma Téroni-marabaq máa-kayukagaraq yeráwáqá aónamma maamin-náqá uréire kéitata máqte-kayukama yirummá waeréta uyátárai-nakoma Ítun anaaé wakááe.

Pítaama Táábitaamma mamá itó-umakaraiye.

³⁶ móra-maruqa Yáapare. mi-márúkáqá móra-inimma máqe-uraimma min-ínikón áwíqa Táábitaae. ánibo káqon-awíqa Karíki-aipimma Tókatie téta áwíqa yarááe. min-ínikómá Ítuqtaba itáíq-itaiq kéena wemá káqo-kayukama ôriq umá aáwaqa kéyimena máqte-qtataaqa yíwáqnaa uráiyé. ³⁷ mi-kánáaráqá min-ínikómá karímá mayéna púitata yaímma-noinimma wení arááq-auma matéta nopí tete umátuweta móra-naupaq yanáá makááe. ³⁸ ánibo Yáapa-maruqa Aríra-marukoni waaqókáq wáitataboata yaímma Ítun áama itáíq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqá itáamma maamin-náqá Pítaama Aríra-marupaq máiyé tirááe. miráitata yemá páátákáá kaayaq-nákámá timáyikáawata yenákámá Pítaamma ko awíqmeta irááye. ³⁹ ánibo Pítaama páátákáá yokaa kéena yenákátê yagaróqtamá uráiyé. mi-náúpáq itata yemá awíqmeta yanáá-náúpáq utááe. miráitata yaímma keqtoq-nóinímmá naayóbáqá Táábitaama aúwaraikaqa tarôq umá yímikain-unakaqtoma matokéta yeráwáqá ibiqá kéyareta Pítaamma aráátiraae. ⁴⁰ ánibo Pítaama máqtemma aarawaamá timáyikáitata máápaq kówana wemá araayutaúmmá aténa nunamummá timátuwena waéqma maamin-ínikóni arááq-auma káonena tiráiyé: “Táábitaa, emá itóaa.” téna tiraiye. ánibo min-ínikómá aúramma káonena wemá Pítaamma aónatuwena itó-uma máqe-uraiye. ⁴¹ miráitana Pítaama min-ínímmá áwáqnaa umá ayáátoqmena keqtoq-nóinímmá Áánûqtuni óq-aokaq-wayukama yááyarena Tókatimma yímikaiye. ⁴² miráitana min-áikómá máqtemma Yáapa-aukapaq wéyáwé itata taíbaq-wayukama Ítun áama akoqnáá umá itáíq-itaiq urááe. ⁴³ ánibo Pítaama taíbaq-kanaama Yáapa-marabaq máena móra-naqa áwíqa Tááímonini naaúpaq watúq-watuq uráiyé. ánibo min-náqá Tááímonima purumakaakóni aúwaratiraq unáákáqtóyaba yokaa kéema wení mayáiyé.

10

Áánûqtunopake kaqtó-nakoma Koníriatimma watáama timá ámikaiye.

¹ móra-naqa Tétária-marupaq máqe-uraimma min-nákón áwíqa Koníriatie. Koníriatima mórana Arómuq-marukaq tiyááka-wayuka áiyayaan-aaiq-i-wayukati anómma máena yeráwákáq yabíkáitata yeráwáqtábámá Ítariq ánnáe téta tirááe. ² ániibo maami-Yéqtááéó-náqá Koníriatima wení móranaoq-wayukagaraq Áánûqtun áama kéitena máqtemma áwáyoq-wayukama yíwáqnaa kéena aati-aatimá wemá Áánûqtukaq nunamummá tíq-tiq uráiyé. ³ ániibo móra-taoqa énaikaqa miráuma aabaúgómá karáákáq kumáwitana wemá kaikáá umá tágama aónaitana Áánûqtuni kaqtó-nakoma wenôpaq íréna tiráiyé: “Koníriatio.” téna tiráiyé. ⁴ ániibo Koníriati maamin-náqá káonena áaqa kégaitana wená tiráiyé: “umaataráana-nako, nóitabawaq kéteno?” téna wemá tiráiyé. ániibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráiyé: “Áánûqtuma ení nunamummá kéitena óqtamma íma makáa-kayukama yíwáqnaa kéonana minnýaba Áánûqtu kéitaiye. ⁵ íbêqa emá yaímma-wayukama timáyikénatawaq Yáapa-marupaq uréta móra-nakoni áwíqa Tááímonie. káqon-awíqa Pítaae. wemmá awíqmeta yero. ⁶ min-náqá Tááímoni Pítaa wemá móra káqo-Taaimonima purumakaakóní aúwaratiraq unáákáqtóma yokaa kée-nakoni naaúpaq únókóní áwabaq máiyé.” téna tiráiyé. ⁷⁻⁸ ániibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma Koníriatimma mirá timámíqtuwena kóuraiye. Koníriatima wení naaúpaqa kaayaqá mayaímá kémayaaya-nakarataragaraq káqomma móra-naqa áaiq-i-wayukabike Áánûqtun áama itáiq-itaiq i-nákáráq mi-káúmómá timáyikaitata yeráwáqá Yáapa-marupaq urááe. ⁹ óq-aabayanapimma yemá maréta Yáapa-marukoni waaqókáq kéowana min-náqá Pítaama naakóní ámúraaq aagai-márúkáq umáena nunamummá kétitana wágáama aabaúgómá aáwaqa náikánáá uráiyé. ¹⁰ miráitana Pítaamma áama yaitana aáwaqa nánéna itata yemá aáwaqa yokaa kéowana Pítaama móra-yataaqa kaikáá umá aónaraiye. ¹¹ kaikáá umá aabayákómá agaro umágitana mórana miráuma anó-tabaraaberaa-qtataakoni kaayaqté-kaayaqte-aqtoraq móra-yataakoma yáqtokaitana marabí kukáitana aónaraiye. ¹² miráitana mi-tábaráábégóní arupimmá máqtemma abááq-wái-wáámmá irakabayaanábi numagáráqá mipímmá ógikaiye. ¹³ mórana aagómá maará téna Pítaama timá ámikaiye: “Pítaao, emá íré maami-kámmá ikámma nao.” téna tiráiyé. ¹⁴ miráimanibo Pítaama tiráiyé: “aaqáo ímiye. uyátáraana-nako, maami-kámmá ketáái aúmatan-aiqtaba Ítiráaeo-wayukama ketáá íma kénaunatae.” téna tiráiyé. ¹⁵ ókaraq aagómá keqnáámmá tiráiyé; “emá ‘aaqáo táí-yataare’ ítiyo. Áánûqtuma mi-kámmá náí-yátáaré téna tarôq uráinaama emá aammá aúmatan-aaware té ítiyo.” téna tiráiyé. ¹⁶ ániibo maami-qtátáákómá kaumobáq abarokáq uréna yauwéqma aabayápáq kóuraiye.

¹⁷ ániibo Pítaa wemá máena maami-qtátááqá kaikáá umá aónai-qtataaqtabama taíbaq-auyanamma ítaraiye. miráitata maami-káyúkámá Koníriati timáyikáitata ye-káyúkámá yeráwáqá yaímma-wayukama ítama aónaawata Tááímonini naammá yiráátewata yeráwáqá Tááímonini márúq-kurugoni oqtaráq ko máqe-uráae. ¹⁸ ániibo yeráwáqá anókaq ááyama ítama aónaraae: “móra-naqa áwíqa Tááímoni Pítaama keráwáqté máiyó?” téta yeráwáqá tirááe. ¹⁹ miráimanibo Pítaa wemá paá máena maami-qtátááqá kaikáá umá aónai-qtataaqtaba aúyánámmá kéitaitana Áánûqtuni

Aokaq-Áágómá tiráiyē: “Pítaao, kaumo-wáyúkámá emmá abáá kéoe. ²⁰ emá itó-urewaq yokaa uré kégume yeráwáqtē waao. emá íma netuq-áúyánámmá itaao. maami-káyúkámá kemá timáyikaunata irááe.” téna Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tiráiyē. ²¹ ániibo Pítaa wemá kukéna timá yímikaiyē: “keráwáqá abáá-o-naqa minná kemíbo nôraq itarâq keráwáqá ketôpaqa kéyeo?” téna Pítaa tiráiyē. ²² ániibo yeráwáqá tirááe: “móra-naqa Arómuq-marupake ááiq-i-wayukati anómma kawáá-nákómá Koníriati wemá timátikaitata kéyunatae. ániibo maamin-náqá Koníriati wemá Áánûqtun áama itáiq-itaiq kéitata weqtabá Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá yimuqá kémaraae. miráitana mórana Áánûqtuni kaqtó-nakoma eqtábá timá ámitana wemá enóyauipiken-aimma itánéna kéiyē.” téta yeráwáqá tirááe.

²³ miráitana Pítaama mi-káyúkámá yiwiqma yíkáitata wetē watúwáawana aabáyaa-aabayaapimma Pítaagaraq yaímma Yáapa-marupaq Áánûqtun áama itáiq-itaiq kéo-kayukagaraq mi-káyúkátē yagaróqtamá kóuraae. ²⁴ ániibo aapaqá móra-nokaamma ko watuwéta óq-aabayaapimma yeráwáqá Tétária-marukaq ko yarááe. miráitana Koníriatima wení aanábó-wáyúkátē yiwiqma wení naaúpaq áikuteta yiwé urááe. ²⁵ ániibo Pítaa Koníriatini naaúpaq uyáberanena kéitana Koníriatima awáutena amuqá makáiyē. ²⁶ miráimanibo Pítaama Koníriatimma mamá itó-umakatuwena tiráiyē: “Koníriatio, emá itóáao. kemá kegáráqá emô ónnaiq umá maa-marábí-náqúne.” téna Pítaama tiráiyē. ²⁷ ániibo Pítaama wetē watáama titéta mi-náúpáq uténa aónaimma netuqyaa-káyúkámá áikuma mi-náúpáqá máqe-uraawana aónariyē. ²⁸ ániibo Pítaa maará téna mi-káyúkámá timá yímikaiyē: “ketáámá Ítiráaeo-wayukama íma káqo-kayukate yagaróqtamá kémayunataama keráwáqá itaraae. miráimanibo Áánûqtuma kemmá timá-timena ‘móra-nakoqtaba táí-naqiye ítiyo’ téna Áánûqtu tiráiyē. ²⁹ miráitaq kemá íma keráwáqtí táama aratéq ‘aaqáo’ íтираunamanibo kemá paá keráwáqtí táama itéq keráwáqtôpaq iráune. ániibo íbêqa keráwáqá ítama káonaune. kéráwáqá nôraq itarâq kemmá tááyaawaraq keráwáqtôpaq iráúnô?” téna Pítaa tiráiyē.

³⁰ ániibo Koníriatima tiráiyē: “kekâq móra-yataaqa páâq uráimma íbêqa kaumo-kánáámá kényawiye. mi táoqa nunamummá-tí-kánáaráqá aabaúgómá karáákâq kégumitaq ketí naaúpaq máeq nunamummá kétunana páátákáá móra-nakoma ketimakaq yama itó-uraiyē. ániibo min-nákóní unáákâqtôrakemma tágama wayá-tábáráábéráá uráiyē. ³¹ miráitana min-nákómá maará-tiraiyē. ‘Koníriatio, Áánûqtuma ení nunamummá kéitena emá óqtamma íma makáa-kayukama yíwáqnaa kéonana minnáyaba Áánûqtuma kéitaiyē. ³² miráinaa emá íbêqa yaímma-wayukama timáyikénatawaq Yáapa-marupaq uré móra-nakoni áwíqa Tááímonie. káqon-awiqa Pítaae. ániibo min-nákómá káqo-Taaimonite purumakaakóní aúwaratiraq yokaa kée-nakoni naaúpaq únókóní áwábaq máiyē.’ téna min-nákómá tiráiyē. ³³ miráitaq kemá páátákáá yaímma-wayukama timáyikaunata emmá koma awíráawaa íráqôniq umá kéyenaqtaa ketáámá yagaróqtamá áikuma Áánûqtun aúrakaqa uyátárai-nakoma emmá watáama tímámîn-aimma keqtáá timá tímînaqtaa itánúnatae.” téna Koníriati tiráiyē.

Koníriatini naaúpaqa Pítaama watáama tiráiyē.

34 Pítaama áaimma átáma watáama tiráiyē: “árainmma kemá káonaune. waayúkama máqten-aukapake yemmá máqtemma Áánûqtuma mimóráiq kéumayikaiye. 35 máqte-kayukama náayuwabi Áánûqtun-aaqa ikatéta wenaúrakaqa arupú-aaimma tarôq oyúma yemmá Áánûqtu keyiwiraiye. 36 Áánûqtuni átē-wataama yukáimma minná Ítu Káriqtoma kítitana keqtáámá kaayoné-yátááqá kétimiqtaama máqte-marabi-kayukati anómma uyátarai-nare. maamin-áímmá áqa keráwáqá ítaaraane. 37 Yóáanema áaimma átáma wení watáama kétena Kááiriri-marupaq nommá péqyikarena Ítuma wení watáama tiráin-aikoma máqtemma Yúria-aukapaq wéyáwé uráiyē. 38 Ítuma Náátárêtibake-naqa wekáq Áánûqtuma wení Aokaq-Áágáráq wení náápaakaraq ámikaiye. Áánûqtuma wetē máitanaboana máqten-aukapaq uréire kéena waayúkama Tááqtaani aménáápáq máa-kayukama mamá íráqôniq umáyikaraiye. maamin-áíqtábáqáq keráwáqá ítaarae. 39 miráitaqtaa ketáámá máqtemma Ítiráaeo-wayukabimma máqten-aukapakaraq Yérútáárebakaraq Ítuma máqte-qtataariq uráiqtaba kétima-yimunatae. yeráwáqá Ítumma kaapaq-yátáq ikámôwana pukáiyē. 40 miráimanibo min-náqá pukáipike kaumo-kánáámá yáwitana Áánûqtuma wemmá mamá abarokáq itó-umakaraiye. 41 máqtemma Ítiráaeo-wayukama wemmá íma aónarae. ímiye. wemá pukáipike itó-itaqtaa ketáámá wení watáama timáetaa uréire ónúna-wayukataama Áánûqtuma keqtáá awaaméqá umátikenataa tiwíka-kayukama wemmá káoneqtaa wetē aáwaqa naráunatae. 42 miráitana wemá akoqnáá-aimma téna ‘maamin-áímmá máqte-kayukama maará téraq mó timá-yimero’ tiráiyē. ‘Áánûqtu Ítumma náápaamma aména yúareta paá máiya-kayukagaraq pukáa-kayukagaraq wemá yetí yainai-náqá máiyē tero’ tiráiyē. 43 miráitata naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá agatáan-aikoma maará-uraiye. ‘máqtemma náayuwabi wekáq itáíq-itaiq íya-kayukama wení akoqnáán-awikake yeráwáqti kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwéna Áánûqtuma awikátuwaniye.’ téta agatááne.” téna Pítaama tiráiyē.

íma Ítiráaeo-wayukamibo káqo-kayukama Áánûqtuni Aokaq-Áámá matááe.

44 Pítaa wemá maamin-áímmá máena kítitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá maamin-áímmá itáa-kayukabi kukáiyē. 45 miráitata yaímma Ítiráaeo-wayukama Ítuma yiwíka-kayukama Pítaagaraq yagaroqtamá Yáapa-marupake íráa-kayukama yeráwáqá maami-qtátááqá káoneta maará-tiraae: “maami-káyúkámá yeráwáqá íma Ítiráaeo-wayukama máamanibo Áánûqtuma Aokaq-Áámá paá keyimiye.” téta yeráwáqá tirááe. 46 miráitata yeráwáqá itáamma maami-káyúkámá óq-ain oq-aipike aamá kétena Áánûqtun-awiqá múte keyauyowana Pítaa wemá tiráiyē: 47 “ketááráá yemá Aokaq-Áámá kémayaapoata nommá peraiyábámá náawaq kanaaráq yemmá aammá aúnikaniyo? 48 keráwáqá yokaa kéeraq Ítun-awikaq monoq-nómá péráaro.” kítitata yemá Pítaamma yáqtóráawana yeráwáqtē yaímma-kanaama yagaroqtamá máqe-uraiye.

11

Pítaani mayáigón áaimma Yérútáárebaq Ítun áama itáa-kayukaraq timá

yímikaae.

¹ ániibo yaímma Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtun áama máyáan-aimma máqtemma timáyíkarai-wayukama yeqtíbâqawaayugaraq Yúriabaq máe-yuma mi-kátáámá itaraae. ² miráimanibo yaímma Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá yúma karéta Ítuni anaaé wáráa-kayukati awaaméqá matáa-kayukama yeráwáqá akoqnáa-aimma téta Pítaamma awáágúraae. ³ ániibo yeráwáqá maará téta tiráae: “emá Yéqtaaeo-wayukama íma ketáágárâq yagarogtamá máe-kayukati naaúpaq máqe-uraannama yemá yúma kárataa-kayukate aáwaq naráane. ⁴ miráitana Pítaa wemá áaimma átáma nôrawabi uráiq-tataaqtaba kétima-yimena maará téna tiráiyee:

⁵ “kema Yáapa-marupaq máeq nunamummá kéteq móra-yataaq kaikáá umá aónáúnana aabayámmá agaro kéitana mórama tabarááberaa-qatataakoma wení kaayaqté-kaayaqte-aqtoraq móra-yataakoma yáqtokaitana marabí ketimakaq kukáiyee. ⁶ miráitaq kemá mi-tábáráábébi aónáunama taíbaq waí-wáámmá iraakabayaakáá-kákógárâq abááq-númagógárâq mipí ógikaiyee. ⁷ miráitana móra-aikoma maará téna tiráiyee. ‘Pítaao, emá maami-kámmá yaímma ikámma agamá naao.’ téna tiráimanibo ⁸ kemá maará-tiraune. ‘aaqáo ímiyee. uyátáraana-nako, aúmatan-aiqtaba íarutai-kamma kemá aati-aatimá íma kénaune.’ téq tiráune. ⁹ ániibo móragaraq aabayápáké móra wataágoma tiráiyee. ‘emá íma aaqáo táí-yataare ítiyo. maami-kámmá Áánuqtuma nai-yátáaré téna tarôq uráinaama aammá aúmatan-aaware té ítiyo.’ tiráiyee. ¹⁰ miráitana maami-qtátáákómá kaumobâq páâq uréna maami-tábáráábégómá yauwéqma aabayápâq utáiyee. ¹¹ ániibo kaumo-wáyúkámá Tétária-marupake Koníriatima timáyíkáitata ye-káyúkámá yeráwáqá naammá kéwauna-nakoni waaqókâq ya máqe-uraae. ¹² miráitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tiráiyee. ‘emá Ítiráaeo-wayukati yáaiqtaba aúyánámmá íma ité paá yeráwáqté wao.’ titaq kéunata yaímma tibâqawaayuma miráuma abapaké móra-wayukama yeráwáqá keté yagarogtamá yewaqtaa Koníriatini naaúpaq Tétária-marabaq uráunatae. ¹³ ániibo Koníriati wemá tiráiyee naayóbáqá Áánûqtuni kaqtó-nakoma wení naaúpaq iréna timá ámikaiyee. ‘yaímma-wayukama timáyíkénatawaq yeráwáqá Yáapa-marupaq urétawaq móra-naqa wení áwîq-uramma Tááímoni Pítaa wemmá koma awíqmeta yero. ¹⁴ maamin-náqá Pítaa wemá iréna wení wataáama kétena Áánûqtuma emmá ení móra-naoq-wayukama yauwéqma tiwiránîn-aimma máma timá-timiniyee.’ téna Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráiyee. Koníriatimma wemá timá ámikaiyee. ¹⁵ miráitaq kemá áaimma átáma Áánûqtun áama tén-áâq mikâq Áánûqtuni Aokaq-Áágómá yekâq kukáimma miráuma áqnáabaqa keqtáárâq kukáiniq uráiyee. ¹⁶ miráitaq kemá uyátárai-nakoma tiráin-aimma taákaq uráune. ‘Yóáanema wemá no-núrápí péqtikaraiipoana anaaékaqa keráwáqá Aokaq-Áágómá péqtikaniyee.’ téna wemá tiráiyee. ¹⁷ miráitaqtaa naayóbáqá ketáámá Ítuma keqtáá yauwéqma tiwiránîn-nakoqtaba itáíq-itaiq kéunanata akoqnáama tímikainiqtaa umá maamin-ákóqnáámá Áánûqtu yeráwáqá yímikaiyee. miráitaq kemá paá-naqa máeq yetí aammá íma aúkaune. maami-qtátááqtábá Áánûqtuma íma timá yáqtorakanune.” téna Pítaama tiráiyee. ¹⁸ ániibo mi-káyúkámá Pítaama tin-áímmá kéiteta yeráwáqá Áánuqtuma yimuqá kémaraketa maará-tiraae: “árimma íbêqa Áánûqtuma Yéqtaaeo-

wayukabima aammá awíqyikaitata yeráwáqá táí-yataakoma yinaaeáriq éta matúq-matuq máí-auwaraima mayánóe.” téta yeráwáqá tiráae.

Áátioki-marabaq áíkuta-kayukama íráqô-mayai matáae.

¹⁹ naayóbáqá Tíbenimma ikámôwana pukái-kanaaraqa yaímma-wayukama Ítun áama kéwareta watáama Áánûqtuqtaba kéita-kayukama yíkamineta owata yeráwáqá péqmareta yaímma-wayukama Pinítiabakaraq Tááiparati-marabakaraq Áátioki-marabakaraq uráae. miráimanibo yeráwáqá Ítiráeowayukaraq yenamá áiqma Áánûqtun áama timá yímikaae. ²⁰ ánibo yaímma átê-wataama Ítuqtaba Ítaraa-kayukama péqmareta Tááiparatikaraq Tairíniq uráa-kayukama yeráwáqá Áátioki-marabaq uréta átê-wataama Ítuqtaba káqon-anna-wayukagaraq timá yímikaae. ²¹ miráitana Áánûqtuma wení akognáama kéyimitata taígani Yéqtaeowayukama táí-yaaimma yuwéta Ítuni anaaé kéwareta uyátarai-nakon-aama Ítaraae.

²² miráitana maamin-áikómá Yéqtaeowayukayaba máqtemma Yérútáare-aukapaq wéyáwé itaqtaa yeráwáqá kéiteta Páánabatimma Áátioki-marabaq timákáawana uráíye. ²³ Páánabati wemá Áátioki-marukaq uréna maamikáyúkámá Áánûqtuma íráqôniq umáyímkai-kayukama kéyimonena wemá amuqá kémarena maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá máqtemma móratuyanakaq maéraq uyátarai-nakoma Ítuni anaaé waqma wenáama itáaro.” téna tiráíye. ²⁴ miráitana Páánabati wemá íráqôniq umá itáíq-itaiq kéitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá wepí ógikaitana mi-kánáaráqá taíbaq-wayukama yirummá kámata uyátarai-nakoma Ítukaq itáíq-itaiq uráae.

²⁵ ánibo Páánabati Táátiti-marabaq Tóromma abáá-inena uráíye. ²⁶ miráitana Páánabati wemá Tóromma awíqmeta yenákámá yauwéqma Áátioki-marabaq móra-karitimaatima ko máqe-uraaye. ánibo yenákámá Ítumma wáráa-kayukama móra-iyakaq taíganimma kétima-yimeyata kéitaa-kayukayabama áqnáabariq umá “Káríqton-annae” téta yiwíqá yaráae. ²⁷ mi-kánáaráqá yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkámá Yérútáarebakemma Áátioki-marabaq kukáae. ²⁸ miráitana yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkábikémmá móra-naqa áwíqá Áágabaati wemmá Aokaq-Áágómá timá ámitana tiráíye: “máqte-marabaqa aáwaqa íma wáinata anómma aayawaamá yánóe.” téna tiráíye. (ánibo móra-naqa áwíqá Karótiati wemá anó-kawaa-naqa máena Arómuq yabíkái-kanaaraqa maamin-ááyáwáámá pááq uráíye.) ²⁹ miráitata yaímma Áátioki-marabaq Ítukaq itáíq-itaiq kéokayukama yeráwáqá Yúriabaq yeráwáqtí yíbâqawaayuma yimíneta uráae. ³⁰ miráumatuweta mi-yímí-yátááqá Páánabatiyaa Tóroti iyáápi marááyata maméta Yúriabaq anó-monoq-wayukaraq uráíye.

12

Érôtima Yêmitimma ikámma képuyena Pítaamma ánná umákaraiye.

¹ mi-kánáaráqá kínima Érôtima yaímma Ítumma wáráa-kayukama móra-iyakaq yíkamitata pukáae. ² miráitana Érôtima wení ááiq-i-wayukama timáyíkáitata yeráwáqá Yêmitima Yóáanemma ábâkomma yáqtoqma tokóru-yakaa-punapo ikámôwana pukáíye. ³ miráitata Yúria-wayukama yemá minná káoneta yeráwáqá yimuqá kémaraawana Érôtima óqa wení

ááiq-i-wayukama timáyíkáitata yemá Pítaamma yáqtokaae. ániibo mi-kánááráqá wemá mirá kéitata Yúríabaq-wayukama yammá íma iqtoraí-kánááráqá yeráwáqtí kótámaki-kanaaraqa anón-aawaqa agamá náikánááráqá mirá urááe. ⁴ miráitata mi-kánááráqá yeráwáqá Pítaamma yáqtoqma ánná-naupaqa ákátuwena kaayaqté-kaayaqte ááiq-i-wayukati iyáápi máráitata kawáá urááe. mi kaayaqté-kaayaqte-anna-i-wayukama miráuma kaayaqté-kaayaqte-i-wayukama yiwíqma-yiwíqma urááe. miráitana Érótima aúyánámmá ítaraiye: “maami Ítiráaeo-wayukati kótámaki-kanaama ánatainatama Pítaamma awíqma máqte-kayukati yúbáq aamá ítama yainánúne.” téna Érótima tiráaiye. ⁵ miráitana Pítaama ánná-naupaqa ákaraae. miráimanibo Ítumma wáraa-kayukama móra-iyakaqa yeráwáqá akoqnáá umá nunamummá téta Áánútuqtaba áwáqnaa íkáae téta tirááe.

Áánúqtuni kaqtó-nakoma ánná-naupake Pítaamma paábaq mamá ayúbákaraiye.

⁶ Érótima Pítaamma aabi mayakánéna i-nókáámmá Pítaama kaayaq í-nákátí aúkáapi aumá watáaiye. yemá Pítaamma kaayaqá akoqnáá-annanapo (téini-annarake) kúyakararae. miráitata yaímma-i-wayukama ánná-nakoni oqtaráq yabíqtuweta máqe-uraae. ⁷ páátákáá mórama uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma Áánúqtunopake kúmítana mi-náupáqá wení tágama-yataakoma ókóráá kamá tágaraiye. ániibo mi-káqtó-nákómá Pítaani ábúkaq íkámma awáuturena tiráaiye: “emá páátákáá ítóaa.” téna kétitana Pítaani ayáápike kaayaq-ánnágórátá yaráqmeta kuturaáye. ⁸ ániibo Áánúqtuni kaqtó-nakoma tiráaiye: “Pítaao, emá páátákáá ení aítauq-anaamma kégubere ení ámúrannama mamá uwo.” tená timá ámitana Pítaama miráumatuwaitana Áánúqtuni kaqtó-nakoma tiráaiye: “ení kúberai-unamma kémaye ketinaae waraao.” téna tiráaiye. ⁹ miráitana Pítaama minámmá yuwéna Áánúqtuni kaqtó-nakoni anaae waqména uráaiye. Pítaama íma ítama aruténa kaináq káonaunaa timmá abarokáq kéwena aónaraiye. ¹⁰ ániibo yenákámá maréta kaayaq-óqtaráq yabíqtuweta máen-i-wayukama kumátámaqtuweta uyátá-maqma akoqnáá-oqtaraq kumóyana akoqnáá umá aúyaqmakaan-oqtagoma wenamááríq íguraiye. miráitata yenákámá mórapaq urááye. maré kéoyana mikáké Áánúqtuni kaqtó-nakoma páátákáá Pítaamma ayuwéna kóuraiye.

¹¹ miráitana Pítaama wemá mikáq ítáimma kaimmá íma aónarenaboana wé tiráaiye: “áramma íbêqa Áánúqtuma wení kaqtó-naqa timákáitana wemá Érótini ayáápikekaraq Ítiráaeo-wayukama nôrawabi ónáae teq-qtátáápkémmá kemmá mamá paá umátikaiye.” téna Pítaama tiráaiye.

¹² ániibo Pítaama maami-qtátááqtábá aúyánámmá ítama ánatatuwena wemá móra-inimma Máriaama Yóáanema káqon-awíqa Mááki wení anóani naaúpaq uráaiye. ániibo min-náupáqá taíbaq-wayukama áikuma máeta nuna-mummá kététa máqe-uraae. ¹³ ániibo Pítaama oqtaráq pagé-page kétitana mórama mayái-ínímmá Aróta wemá Máriaamma áwáqnaa umá mayaímá kémayain-inikoma oqtamá íyakanena uráaiye. ¹⁴ ániibo min-íníkmá wemá Pítaan-aama kéitena wemá amuqá ôriq umá kémarena wemá min-óqtámá íma iyakaraiye. wemá paá yauwéqma naaúpaq yuaaté uréna máqte-kayukama timá-yimena tiráaiye: “maamin-náqá Pítaama máápaq ya máaiye.” téna tiráaiye. ¹⁵ ániibo mi-káyúkámá yeráwáqá máqtemma tirááe: “negi-íní-móne. emá kaaqaari kéténe.” téta yeráwáqá kétéwana min-íníkmá

akoqnáá umá árain-aimma kítitata yemá ókaraq tirááe: “Pítaani amakómá ya marániye.” téta tirááe. ¹⁶ miráimanibo Pítaama oqtaráq paá máena pagé-page tiráíye. miráitata yemá oqtamá íteta Pítaamma aónatuweta yemá iyánáaq urááe. ¹⁷ ániibo Pítaama wení ayáámma múte káruaritata yemá káoneta aamá móragaraq íma tirááe. miráitana Pítaama wemmá ánná-naupake uyátárai-naqa Áánûqtuni kaqtó-nakoma mamá paábaq ayúwáin-aimma kétima-yimena tiráíye: “keráwáqá maamin-áímmá Yémitigaraq tébakaq kítibâqawaayuma timá yíméro.” téna wemá timátuwena iyuwéna móra-aukapaq kóuráíye.

¹⁸ anaaékaqa aabáyaanapimma i-wáyúkámá anómma ikatíq kéeta yeráwáqá maará-tiraae: “Pítaama náakaraq máíyo?” téta yemá tirááe. ¹⁹ miráitana Érótima yaímma-wayukama timáyíkáitata Pítaamma abáá-omanibo yemá íma wemmá aónaraae. miráitana ááiq-i-wayukama yeráwáqá máqtemma Pítaakaq kawáá umátuwe máqeon-i-wayukama yíkamiyaba Érótima tiráíye.

miráitana anaaékaqa Érótima wemá Tétária-marabaq ko máqe-uráíye.

Érótima pukuráíye.

²⁰ Érótima Tááyabaq-wayukagaraq Tááíranapaq-wayukagaraq aamá yiwáágúráíye. miráitata mi-káyúkámá yeráwáqá mórabi yorupamá Érótimma aónaneta urááe. ániibo áqnáabaqa yeráwáqá kínima Érótimi naaúpaq yabíkái-kawaa-nakon áwíqa Paráátatae. wekácq min-áímmá yemá timáméwana wemá Érótimma timá ámitana anón-anon-aimma mamá paá umákaráíye. miráimanibo yeráwáqtí aáwaqa Érótimma yabíkáin-aukapake meyaníq kéetapoata mirá-uraae.

²¹ móra-kanaama maréna Érótima kínin-unakaqtoma umátorena wení kínin-abiqtataraq máena máqte-kayukama akoqnáá-aimma timá yímikáíye. ²² miráitana máqte-kayukama yemá anókaq ááyama tirááe: “maamin-náqá wemá waayúkagoraan-aimma íma kético Áánûqturaan-aimma kético.” téta yemá anókaq ááyama tirááe. ²³ miráimanibo min-áímmá ítarena wemá Áánûqtukaq íma yaagumá káonaitanaboana páátákáá mórama uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma Áánûqtunopake kukéna Érótimma ikákáíye. miráitana Érótima pukáitana marikómá narááe.

²⁴ miraimanibo Áánûqtun áagoma akoqnáá umá máqte-marabaq wéyáwé umá anóniq uráíye.

²⁵ ániibo Páánabaatiyaa Tóroma yenákátí mayaímá Yérútaáre-marupaq mamá ánatatuweta yenákámá Yóáanema káqon-awíqa Máákima awíqmeta yenákáqté Áátioki-marabaq yauwéqma kóuraaye.

13

Páánabatiyaa Tórama timáyíkáawata Áánûtuqtaba waayúkarraq mó-tima-yimikaaye.

¹ Áátioki-marukaqa Ítun-aama ítáa-kayukama áikutaae. yepímmá yaímma Áánûqtuni yirááqti-wayukama amuné-wáyúkágáráq máqe-uraamma yeráwáqtí yíwíqa Páánabatie. Tímonie. wení káqon-awíqa Abuqtákóé. káqomma Arútiama Tairíni-marukake-nakaraq Máánéoma Érótimi ábârawaaogaraq Tórogarare. ² mi-kánááráqá Ítun-anna-wáyúkámá

yemá aáwaqa awetá-ureta nunamummá tirááe. ániibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tiráíye: “keráwáqá Páánabatiyaa Tóroma aokaq timáyikaiyata mayáigáae téq yááyaraa-mayaima mayáatao.” téna tiráíye. ³ yemá aáwaqa awetá-ureta maamin-nákámá Páánabatiyaa Tóroti yineq iyáámma kéyinekuyeta nunamummá timáyikaayata mi-máyáírâq kóuraaye. Páánabatiyaa Tóroma Táíparatiq átê-wataama tiráíye.

⁴ ániibo min-nákámá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá timáyikáitata Terútia-marabaq kukááye. mikákémmá únópi-káárébi utéta móra-maruqa Táíparati únókóni kebóqyáa-marupaq urááye. ⁵ ániibo yenákámá maréta Taáramibaq Táíparati-marupaq uréta Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpâq Áánûqtuni átê-wataama mó-tipa-yimikaaye. miráitana Yóáane Máákima mayáimá mataíye.

⁶ miráitata yeráwáqá Táíparati-marupaq uréire umátuweta Páábotiq urááe. ániibo mi-márúkâqá mórama Ítiráaeo-annabike-naqa máena awéqa téna máqteniq i-nákómá wenáwîqa Baa-Ítue. wení kâqon-awîqa Karíki-aipimma Érimatie. ⁷ miráitana Érimatima wemá anó-kamaani-naqa áwîqa Tégíá-Póruma wení aanábó-nâqíye. ániibo min-ánó-káwáá-nâqá Tégíá-Póruma wemá aá ítarai-naqíye. Áánûqtun áama itánénaboana Páánabatiyaa Tóroma wení naaúpaq yááyaitata yenákámá irááye. ⁸ miráimanibo maamin awéqa tîn-nâqá Érimatima wenáiyabama íma yíkaraiye. miráitana Érimatima anó-kawaa-nakoni aúyánámmá mamá táwîq kéonana maami-kááyâq-nákátí wataama íma ítama arutáikae téna mirá-uraiye. ⁹ ániibo Tóroqtabama yaímma-taoqa Póroma téta tirááe. miráitana wepímmá Aokaq-Áágómá ógikaitana wemá maamin-nâqá Érimatini aúrapí karákéna tiráíye: ¹⁰ “emá Tááqtaan-araaqa máane, emá máqtemma íráqô-qtataakoma mamá táwîq kée. namuro-nâqá máane, emá táí-yataariq é epímmá makatí-ááímmá ógikaiye. kaaqaari-áímmá kété uyátárai-nakoni aammá mamá táwîq kéone. ¹¹ íbêqa uyátárai-nakoma emmá ikamíniye. enaúramma kumayuqá auráina móragaraq máqte-qtataaqa yaímma-kanaaraqa íma aónanone.” téna Póroma kêtítana páátákáá konnákórâá-qtátáákómá Érimatini aúramma yawááq-umatuwaitana wemá aammá íaonena paábaq uréire kéena waayúkama ayáákaq yáqtoketa aamá arááti-wayukayaba yibáá uráíye. ¹² miráitana anó-kawaa-nakoma maami-qtátááqá Érimatini aúramma karopágítana káonena uyátárai-nakoni akoqnááyaba iyánâq umárena Ítuqtaba itáíq-itaiq uráíye.

Páánabatiyaa Póroma Áátioki-aukapaqa Patíria-marabaq mayáimá matááye.

¹³ ániibo Póroqaraq yaímma wení aanábó-wáyúkâgâráq yeráwáqá Pááboti-maruqa yuwéta únópi-káárébi maréta Pégaabaq Paapíriya-marabaq urááe. miráitana mikáké Yóáane Máákima wemá iyuwéna yawwéqma Yérútáárebaq kóuráye. ¹⁴ miráitata yeráwáqá Pégaabaq yuwéta Áátioki-marabaq Patíriabaq urááe. ániibo Tabaati-yúpáámá yeráwáqá Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpâq uréta yeráwáqtê yagaroqtamá maraq máqe-uráe. ¹⁵ ániibo anó-monoq-wayukama yeráwáqá agamatá-kánnáábíké Mótetini ámáan-aikaraq yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkámá agatáan-aikaraq yeráwáqá yoráuma ítátuweta anaaékaqa anó-monoq-wayukama yeráwáqá aamá yúwáawana Póroyaa Páánabatikaq kéyitata yeráwáqá maará-tiraae; “ketíbâqawaayuo, keráwáqá yaímma íráqôniq í-áímmá matokéqa keráwáqá maami-káyúkámá timá yíméro.” téta tirááe. ¹⁶ ániibo Póro wemá itó-uma ayáámma múte kéyauyena tiráíye:

“keráwáqá Ítiráaeo-anna-wayukao, yaímma káqo-kayukama Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtukaq nunamummá kéte-kayukama keráwáqá ítáaro. ¹⁷ wenamáa Áánûqtukaq Ítiráaeo-wayukama nunamummá tirááne. wemá ketáái títaubikomma yiwíkaine. wemá pááq umáyíkaritatataboata Ítiráaeo-wayukama Íqtîbibaqa máetama akoqnáa umá pááq urááe. ániibo wení anón-akoqnaanapo Íqtîbibake yemmá yiwíkaine. ¹⁸ ániibo yeráwáqá kaaqmáapaqa waayúka íma máa-marabaqa kaayaq-wáyúká áiyayaa tiyááka-karitimaatigoni (40) arupimmá Áánûqtuma íraqôniq umá yiwáqnaa uráíye. ¹⁹ min-áúkápáqá Kéinabaqa abapaké kaayaqá anó-marukaq máa-kayukama Áánûqtuma mamá táwîq umáyikena yíkamma ánatatuwena yeráwáqti maramá Áánûqtu mamá Ítiráaeo-wayukama yímikaine. ²⁰ ániibo mi-márábáqá Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá netuqyaamá taígani-karitimaatima (450) máqe-uraae. anaaékaqa yainai-wáyúkámá yíkaraawata yeqti kawáa-wáyúkámá máqeta mórama Áánûqtuni amuné-náqá Táámuyoni kanaarácq iráíye. ²¹ ániibo mi-kánaárácqá Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá mórama yeráwáqti anó-kawaa-naqa (kínima) máikaae téta Áánûqtuma ítama aónaawana Áánûqtu wemá móra-naqa Tóroma Kítimma ánikomma awîqma yímikaitana wemá yeráwákáqá kaayaq-wáyúká áiyayaa tiyááka-karitimaatigoni (40) arupimmá yeráwákáq yabíkáiye. ²² ániibo Áánûqtuma min-náqá Tóroma kéwatuwena wení anónnáma móra-naqa áwîqa Tébitima Yétimma ánikomma awîqma Ítiráaeo-wayukati yabí-í-náqá (kínima) tarôq umákaraiye. Tébitiqtaba maará téna waayúkama timá yímikaiye. ‘Tébitima Yétimma ánikomma káonaunana ketíyakoma íraqôniq kéíye. miráipoana wemá kanaarácq kemô tenna-máyáímá mayániye.’ téna Áánûqtu tiráíye. ²³ miráitana naayóbáqá Áánûqtuma timá akoqnáa uráíne. ‘anaaeékaqa Tébitin-annabike móra-naqa abarokácq uréna wemá akoqnáa-naqa máena Ítiráaeo-wayukama puí-yátáápiké mamá paá umáyíkaniye.’ tiráíne. min-náqá Ítumma Áánûqtuma mamá pááq umákenna Ítiráaeo-wayukama yímikaiye. ²⁴ ániibo naayóbáqá maa-márábímmá abarokácq Ítuma íma kukáitana móra-naqa Yóáanema Ítiráaeo-wayukama kétima-yimena ‘keráwáqti tirummá waeréra monoq-nómmá péráaro.’ téna tiráíne. ²⁵ miráitana Yóóane wení mayáímá mamá ánatani-kanaagoma waaqókárîq kéitana Ítiráaeo-wayukama maará téna timá yímikaiye. ‘keráwáqá náawae téraq keqtábámá kéteo? maamin-nákóní awé o-náqá kemá íma máune. miráimanibo ítáaro. móra-naqa ketinaae yínîn-nakomma kemá íraqô-naqa íma máunaboq kanaarácq wení aítauq-anaamma íma múte mayánúne.’ tiráíye.

²⁶ ketibâtiwaayuo, keráwáqá Ítiráaeo-wayukama Áabaraan-anna-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq Áánûtukaq nunamummá kéte-kayukao, keqtááyábáé téna maami-kátáámá puí-yátáápiké atóbamatikaniqtabataa Ítuma timákaitana tiráíye. ²⁷ miráimanibo yaímma Yérútáárebaq máa-kayukagaraq yeráwáqti anó-kawaa-wayukagaraqa yemá wemmá atóbamatikanin-naqa íma aónaraae. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá máqte-Tabaatiraqa aúba-wannaabike yoráuma timá yímémma íma ítaraae. ímiye. yemá wemmá íma ítaraamanibo Ítumma ikámówana Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáagoma áraimma abarokácq uráíye. ²⁸ mi-káyúkámá wemmá ikámma puínôn-otaa-qtataaqa íma aónaraamanibo yemá Pááíratima paá

Ítumma ikámma puíkáae tiráae. ²⁹ miráitata mi-káyúkámá naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá tiráániq umá ánataweta Ítuni arááq-auma kaapaq-yáraké mamá muriánóbáq uqtamákáraae. ³⁰ miráimanibo Áánûqtuma wemmá pukáipike mamá itó-umakaraiye. ³¹ ániibo Ítuma íma pukái-kanaama waayúkama Ítugaraq yagaroqtamá Kááiriri-marupakemma Yérútáárebaq utáa-kayukama yemá wemmá taíbaq-kanaama aónaraae. ániibo mi-káyúkámá íbêqa yemá máqtemma Ítiráaeo-wayukabimma maamin-nákón áama timá yíméwata kéitaae. ³² miráitaqtaa ketáámá keráwákáq maará téqtaa Ítuni átê-wataama kétima-timunatae. naayóbáqá Áánûqtuma téna maami-qtátááqá ketáái títaubikomma yiménúne tiráimma ³³ mi aónaaro. maami-qtátááqá Áánuqtuma keqtaa yeqti iyápó-annaraq abarokáq pááq uráiyee. Áánûqtuma Ítumma mamá itó-umakaraimma Áánûqtuni agamatá-kánnáábímmá naayóbáqá Táámupi tiráine.

‘emá ketáanimone.

íbêq-kanaaraqa kemá enabomá káuraune.’

tiráine. ³⁴ miráitana Áánûqtu wemmá pukáipike mamá itó-umakaitana íkabirarena ókaraq íma yauwéqma aúma íma kabirániqtaba miráuma Áánûqtuma maará-tiraiye.

‘kemá aokaq-yátáákáráq akái-yátáákáráq keráwáqá timénúnama naayóbáqá kemá Tébitimma aménúne téq timá akoqnáá uráunnae.’

tiráiyee. ³⁵ miráitana káqomma wannaabi agamatán-áipímmá Tébitima Áánûqtuqtaba tiráiyee.

‘miráinaa ení aokaq-náqá íma ayuwénana wenaúma kabirániye.’

téna Ítuqtaba tiráine. ³⁶ ániibo Áánûqtuma maa-márábí miráonae ti-qtátááqá wemá Tébitini ayáakaq mirá-uraiye. anaaékaqa Tébitima púitata wení aítaubikon-amakaq uqtamákáawana kabiraráiyee. ³⁷ miráimanibo Ítumma Áánûqtuma pukáipike mamá itó-umakarai-naqa wenaúgoma íma kabiraráiyee. ³⁸⁻³⁹ miráinaq ketíbâqawaayuo, keráwáqá maamin-áímmá ítama arútáaro. maamin-náqá Ítuma wemá keráwáqti kúmiq-yataaqa mamá paá umátikaniye. Mótetini ámáan-aikoma keráwáqti kúmiqa íma mamá paá umátikena keráwáqtábámá ‘arupú-wayukae’ téna ítiniye. miráimanibo maamin-nákómá Ítumma máqtemma yirummá ámê-kayukama yeráwáqti kúmiqa mamá paá umáyikena yeráwáqtábámá ‘arupú-wayukae’ téna tíniye.

⁴⁰ miráinaq keráwáqá atéráaro. naayóbáqá Áánûqtuma wení amuné-náqá Áábakaakama timá ámitana wemá tirái-qtataama káubiq keráwákáq pááq íyábáé. wemá maará-tiraine.

⁴¹ ‘ítáaro. keráwáqá akáyáán áráaq-wayukao, keráwáqá iyánáaq umáreq pukínoe.

kemá keráwáqti aúkáapi ketí mayaímá kémayaunamanibo maami-qtátááqtábá móra-nakoma minnágoni áaimma timá-timinimanibo keráwáqá íma itáiq-itaiq ínoe.’

téna Áánûqtuni amuné-nákómá tiráine.” téna Póroma timá yímikaiye.

⁴² ániibo Póroyaa Páánabatima mi-mónóq-náúpáké yaúbama kégumoyata aarawaamá maará-tiraae: “kenákámá yauwéqma iréka káqo-Tabaatiraqa maamin-áímmá ókaraq keqtaámá timá tímekao.” téta yeráwáqá tiráae.

⁴³ miráitata yenákámá monoq-náúpáké yaúbama máápaq kégumoyata yaímma Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukama yemá Ítiráaeo-wayukate

máa-kayukama yeráwáqá Póroyaa Páánabatiyaa min-nákátí yinaaeq waqmé urááe. miráitata yenákámá umá yíqtaaiq éta Áánûqtuni íráqô-qtataapi paá máero tiráíye.

⁴⁴ áníbo káqo-Tabaatiraqa mi-márúkóní waaqókáké máqte-kayukama Áánûqtun-aama itánéta ya áikutaee. ⁴⁵ miráimanibo yaímma Ítiráaeo-wayukama yemá aónamma maami taíbaq-wayukama mórabi káikuyowata yemá ítama táwîq kéeta yemá Póroma timá yímîn-aimma timá márúte yukááe. ⁴⁶ Póroyaa Páánabatima yenákámá anókaq ááyana tirááye:

“áqnáabaqa kerátámá Áánûqtun-aama timá-timikauyamanibo keráwáqá maamin-áikómá mamá tinaaeq kényuwama minná keráwáqá kenamááriq matúq-matuq umá mái-auwaraimma íma mayánóe. áníbo keráwáqá ítáaro. íbêqa kerátámá tiyuwéka káqo-kayukayopaq yagaroqtamá kégouye. ⁴⁷ mirámô ínaqa anómma uyátárai-naqa maará téna anón-anon-aimma keqtáá timá-timikaiye.

‘kemá keráwáqá Yéqtaaeo-wayukabimma ókáá kamá tágaikaae téq keráwáqá kétima-tikaune. áníbo máqte-marabake-kayukama yíwáqnaa umá kétima-yiminana anaaékaqa kemá yeráwáqá yauwéqma yiwiránúne.’

téna Áánûqtuma tiráíye.” téta Póroyaa Páánabati tirááye.

⁴⁸ áníbo káqo-kayukama Yéqtaaeo-wayukama yeráwáqá maamin-áímmá kéiteta yeráwáqá min-áíqtábá Áánûqtun awíqa mûte kényuyeta yimuqá makááe. miráitana máqtemma aarawaamá matúq-matuq umá mái-auwaraimma Áánûqtuma mayánóe téna awaaméqá umáyíkarai-kayukama yeráwáqá Áánûqtuqtaba itáíq-itaiq urááe.

⁴⁹ miráitana máqtemma min-áúkápáq-márábáqá Áánûqtun-aagoma wéyáwé umá kanaaráq uráíye. ⁵⁰ áníbo yaímma Ítiráaeo-annabike anó-kayukagaraq yaímma Yéqtaaeobake anó-noinimma Áánûqtukaq nunamummá tiráa-noinimma mamá íyaqa ataráawata Póroyaa Páánabatima áaimma átáma mamá táwîq umáyiketa yeráwáqtí márûpikemma paábaq waqtukááe. ⁵¹ áníbo yenákámá yítaukake yomá ayúqtuweta ‘móragaraq íma yauwéqma keráwáqtí táí-aiipike nékaq kóyuye.’ téta Aikónia-marabaq kóuraaye. ⁵² miráitata Ítun-anna-wayukama Áátioki-marabaq máa-kayukama yeráwáqá yimuqá kémaraawana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá yeráwápímmá ógikaiye.

14

Póroyaa Páánabati yenákámá Aikónia-marabaq máqe-uraaye.

¹ Aikónia-marupaqa yenákámá keqnááníq umá Ítiráaeo-wayukati yirááti-naupaqa uréta íráqôn-aimma tirááye. yeráwáqá maamin-áímmá kéiteta taíbaq Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq Ítuqtaba itáíq-itaiq urááe. ² miráimanibo mi Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá maamin-áímmá íma itáíq-itaiq kéeta yeráwáqá yaímma Yéqtaaeo-wayukati yúyánámmá mamá táwîq umáyiketa Káriqton-annati yíbâqawaayuma ítama táwîq urááe. ³ miráimanibo yenákámá Aikónia-marupaqa ayáqtáá-kanaama máeta uyátárai-nakoqtaba akoqnáá-aimma kéteyana Áánûqtuma Aokaq-Áágóni akoqnáámá keyimitata yenákámá Áánûqtuni íráqô-qtataaqa wenamá wenópake keyitata áraikoniq uráíye. netuqyaamá awaaméq-yátááqá tarôq urááye. ⁴ áníbo Aikónia-marupake-kayukama aarawaamá yeráwáqá yaíkaaq

umá kaayaq-ánnáiq uréta yaímma Ítiráaeo-wayukayopaq owata tébakaqa Ítuma yiwíkai-kayukayopaq urááe.

⁵ anaáeekaqa Yéqtaaeo-wayukagaraq Ítíraaeo-wayukagaraq yeqtí anó-kayukagaraq yeráwáqá aarawaamá áiqma álkuyikareta Póroyaa Páánabatima óqtatannapo yíkami-aimma tirááe. ⁶ ániibo Póroyaa Páánabatima maamin-áímmá kéiteta yenákámá péqmareta kaayaq-márúpáqá Arítaraabakaraq Tébeq-aukapaq kóuraaye. ániibo mi-kááyáq-márúqá Araaikóniabaq anó-marukoni aúkáapi wáqe-uraaye. ⁷ miráitata min-áúkápáqá máa-kayukabimma yenákámá mi átê-wataama Ítuqtaba tirááye.

Arítaraabaq Póroyaa Páánabatima máqe-uraaye.

⁸ Arítaraa-marabaqa móra aítauqa táwíq urái-naqa máqe-uráiyee. ániibo min-náqá aítauqa miráuma táwíq uráimma naayóbáqá anóama marákáraipoana wemá kanaaráq aammá íma uréire uráiyee. ⁹ miráitana min-nákómá Póroni watáama kéitaitana Póro wemá maamin-nákóní itáíq-itaiq-yataakoma káonena wení aúyánápímmá téna ‘maamin-nákóqtábá kanaaráq itó-uma uréire íniye’ téna ítaráiyee. miráitana Póroma wenaúrapi karákéna tiráiyee: ¹⁰ “emá itó-uma aítauqa yamá arupú uwo.” téna kétitana min-nákómá wemá páátákáá itó-urena uréire uráiyee. ¹¹ miráitata máqte-kayukama yeráwáqá Póron áama kéiteta máqe-o-kayukama maami-qtátááqá káoneta yeráwáqti yábikemma anókaq ááyama tirááe: “ketáái maníkómá wíyôpake waayúkaraa umá ketááráq kukááye.” téna yeráwáqá tirááe. ¹² miráitata yemá Páánabatimma áwíqa Tútie téta kéyamameta ániibo watáama tirái-náqá Póromma Émitie téta áwíqa yarááe. ¹³ yeráwáqti maníqá Tútikaq nunamummá tí-námmá anó-marukoni áwábaq wáqe-uráiyee. ániibo mórama anó-nakoma Tútini áwíqa múte yaúyewai-nakoma wemá wíráati-yataariq umáketa awai-púrúmákáámá mi-márúkóní kurubín-óqtáráq itó-urena Póromma Páánabatigaraq ikámma yiménáe téna uráiyee. ¹⁴ ániibo timáyíkarai-nakarata Póroyaa Páánabatima yenákámá maamin-áímmá ítátuweta mirákómmá íma ígáae téta íyamma ôriq itata yenákáti unáákáqtôma yaráqma mipí yuwéta uyaatéta máqte-kayukati aúkáapi uréta anókaq ááyama maará-tiraaye: ¹⁵ “maa-káyúkâô, nôraq itarâq keráwáqá maami-qtátááqá tarôq kéoo? kerátámá keráwáqtê móraiq umá maa-marábí-káyúkámúye. kerátámá paá keráwáqa Áánûqtuni átê-wataama kétima-timuye. naayó-qtátáákóqtábá yetíwíqa múte yaúyoqtabama minnábike waéqtikayaaka kerátámá iráuyee. matúq-matuq umá maí-Aanuqtuma aabayákárâq maragarâq únókárâq máqte-qtataakaraq máqte-kamma marabikárâq nópikárâq tarôq urái-nakoqtaba timá-timeyaaka kerátámá iráuyee. ¹⁶ naayóbáqá wemá iyúwáitata yeráwáqá máqte-marabake yeqtí yúyánákâq máqte-qtataaqa tarôq urááe. ¹⁷ miráitana máqte-tupaama wemá máqte-kayukati aúkáapimma yaímma-yataaqa kéyimitata mi-qtátááqá yemá aónaraae. ániibo Áánûqtu wemá keráwáqá aaqá kétimitana keráwáqti yókâq-yátááqá mamá parú kéitaq yókáké-qtátááqá mamá kéneq keráwáqá timuqá kémaraae. ¹⁸ miráitana Póro wemá maamin-áímmá waayúkama kétima-yimitatamanibo yeráwáqá íma kéiteta yeráwáqá paá máqte-kayukabama aáwâqa agamá ákûq umáyikayaba yíkaraae.

Póromma óqtatannapo ikákaae téta tirááe.

¹⁹ yaímma Ítiráaeo-wayukama Áátioki-marabakekaraq Aikónia-marabake iráa-kayukama yeráwáqá waayúkati yúyánámmá mayéta Póromma

óqtatannapo ikákaae. miráitata yemá Póroqtabama pukaiyáa téta anó-marupakema yabitimá paabaq márûte yukááe. ²⁰ miráimanibo yaímma Ítun-anna-wayukama Póromma amakaq ya ikúyakaraawana Póroma itó-urena anó-marupaq yauwéqma utáiyee. ániibo aabáyaama Póroma Páánabatigaraq yenákámá Tébe-marabaq kôuraaye.

Póroyaa Páánabatima yenákámá Tíriabake yauwéqma Áátioki-marabaq irááye.

²¹ Póroyaa Páánabatima Ítuni átê-wataama Tébe-marabaq máa-kayukama kétima-yimeta Ítun-awikaqa netuqyaa-káyúkámá iyápó-annama mamá aúqyiketa anaaékaqa maréta Arítara-marabaq uréta mikákémmá Aaikóniabaq uréta Patíriyaa Áátiokaq urááye. ²² miráitata yenákámá mi kaumo-márábáq Ítun-anna-wayukati íyaqa mamá akoqnáá kéumayiketa maará téta yenákámá akoqnáá umá tiráiyee: “keráwáqá maamin-áímmá itáíq-itaiq umá yaqtoráaro. Aánûqtuma yabíkái-marupaqqa uyáberanunataamanibo áqnáabaqa ketáámá ummaamá mamayéqtaae.” téta tirááye. ²³ ániibo máqten-aukapaqa Ítun-aama itáa-kayukama álkuyo-kayukati aúkápikemma yaímma yetí anó-wayukama mamá tarôq umáyikaraaye. miráitata yenákámá aáwaqa awéta uréta Ítukaq nunamummá kététa Ítukaq itáíq-itaiq o-káyúkámá uyátárai-nakoma yemma yíwáqnaa ígáae.” téta tirááye. ²⁴ anaaékaqa yenákámá Patíria-aukapaq kótámatuweta Paapíriya-marabaq urááye. ²⁵ miráitata yenákámá Pégaabaq átê-wataama timá yímiqtuweta anaaékaqa Aatáaria-marabaq kukááye. ²⁶ ániibo Aatáariabakemma yenákámá únópi-káárébi Áátioka-marabaq yauwéqma urááye. ániibo naayóbáqá mi-márúkákémmá Póroyaa Páánabatima yínêkuyeta nunamummá kététa Aánûqtuni yíwáqnaa í-yátáákómá yenákáyôpaq máinata wení mayaímá mayaigáae téta tiráa-mayaima yenákámá mamá ánatatuweta irááye. ²⁷ yenákámá Áátioki-marukaq iréta Ítun-aama kéitaa-kayukama mamá álkuyikaraaye. ániibo Aánûqtuma yenákátê yagaroqtamá nôrawabi urái-qtataqtaba kétima-yimeta maará téta tirááye: “káqo-kayukabimma Aánûqtuma aamá awíqyikena oqtamá íyikaitata yemá Ítun-aama itáíq-itaiq kéoe.” téta yenákámá máqte-kayukama timá yímikaaye. ²⁸ ániibo yenákámá mi-káyúkátê taíbaq-kanaama máqe-uraaye.

15

Yérútáarebaqa monoq-áímmá kéitaa-kayukama álkuma watáama tiráae.

¹ yaímma Yúria-wayukama iréta Ítun-anna-wayukama maará téta watáama timá yímikaae: “keráwáqá Mótetini ámáan-aimma íma waráiyata ker-awáqtí túma káráraiyanama kanaaráq Aánûqtuma íma kúmiq-yataapike ti-wirániye.” téta tiráae. ² yemá mirá-timatuwaawata Póroyaa Páánabatima mín-áímmá kététa yenákámá mi-káyúkátê íyamma éta akoqnáá umá aamá tirááye. miráitata yaímma yílbâqawaaraa-kayukama Póroyaa Páánabatima tímáyikaayata tébakaq-wayukate Yérútáarebaq uréta iyápó-annagaraq anó-kawaa-wayukama yekáq watáama móma téite urááe.

³ ániibo Áátioki-marabaq Ítun-aama itéta álkuyo-kayukama yeráwáqá mi-káyúkámá tímáyikaawata kégomma yemá Pinítiabakaraq Tamériabakaraq urááe. miráitata mi-kááyáq-áúkápáqá yemá Ítun-anna-wayukaraq timá tágeta káqon-anna-wayukama Yéqtaaeo-wayukama Aánûqtuma yirummá

mamá waéraiye téta timá yímikaae. miráitata yemá Ítun-anna-wayukati íyaqa mamá íráqôniq urááe. ⁴ miráitata yeráwáqá Yérútáárebaq yewata yaímma timáyíkarai-kayukagaraq yetí kawáá-wáyúkágáráq yemá kéyimoneta miráo-maarao timáyíkaraae. miráitata Póroyaa Páánabatima yenákátê Áánûqtuma nôrawabi i-qtátááqtabámá wataáma timá yímikaaye. ⁵ ániibo yaímma Péрати-wayukabike Ítun-anna-wayukama itó-uma maará-tiraae: “tiwirániqtaba yeqtí yúma kégareq yeráwáqá timá-yimiyata Mótetini ámaan-aimma wáráaro.” téta tirááe. ⁶ miráitata yaímma anó-monoq-wayukagaraq timáyíkarai-wayukagaraq mórabi áikuteta min-áímmá timá uwákáae. ⁷ miráitata yemá taíbaq-aimma timátúwáawana Pítaama itó-urena maará téna timá yímikaiye: “ketíbâqawaayuo, naayóbáqá Áánûqtuma kemmá tiwiréna átê-wataama káqo-kayukabi mó-ketima-yiminata yemá kéiteta Áánûqtukaq itáíq-itaiq ígáae téna tiwíkaiye. minnáyaba keráwáqá ítaraae. ⁸ Áánûqtuma máqte-kayukati íyaqnoabaqa káonenaboana yíyaqnoabaqa íráqôniq kéitana keqtáá kétiraatiye. miráitana wemá wení Aokaq-Áámá yeráwáqá kéyimimma miráuma naayóbáqá keqtáá tímikainiq umá kéyimiye. ⁹ Áánûqtuma wemá keqtáámá ôriq umá íma kétiraatenata yeráwáqá aokariq imá kéiye. ímiye. yeqtí yúma íkegareq yeráwáqá Áánûqtuqtaba itáíq-itaiq kéowana wemá yeráwáqti yirunóbáké kúmiq-yataaqa mamá paá kéumayikaiye. ¹⁰ miráitaq yeqtí yúma kégareqtaba keráwáqá nôraq ítaráq Áánûqtumma áyamma iníq kémakateo? miráitaq maamin-úmmáán-ámáán-áímmá monoq-áímmá kéita-kayukabimma íma yíméro. naayóbáqá ketítaubikotaama yeráwákáráq ketáágáráq maamin-úmmáá yátááqá kanaaráq umá íma wakáunatae. ¹¹ miráimanibo ketáámá Ítuqtaba itáíq-itaiq kéunanata wení íráqô-qtataaqa wenamá wenôpake kéitana keqtáá mamá paá kéumatikenata tiwíkaipoana miraráá umá káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama yiwíkaiye.” téna Pítaama tiráiye.

¹² Pítaa wemá mirá téna kétéitata yaímma áikutaa-kayukama yeráwáqá aamá íma téta yeráwáqá Póroyaa Páánabatima min-nákáti yúrapi karákáayata Áánûqtuma yenákáti iyáákaq máqtemma awaaméq-yátááqá tarôq umá káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama yiráátin-aimma yenákámá tirááye. ¹³ ániibo yenákámá maamin-áímmá timá ánatatuwaayana Yémiti wemá tiráiye: “ketíbâqawaayuo, keráwáqá ketáámá itáaro. ¹⁴ Tááímoni Pítaama wemá keráwáqá timá-timikaiye. áqnáabaqa Áánûqtu wemá wení yabíkái-qtataaqa yúwáitana káqon-annama Yéqtaaeo-wayukabimma kégumitana mi-káyúkábikémmá Áánûqtu wemá yaímma yiwíqma wení waayúkaiq uráiye. ¹⁵ minnáyaba naayóbáqá mórama Áánûqtuni amuné-náqá Émoti wemá agamatá-kánnáábí maará-tiráine.

¹⁶ ‘uyátárai-nakoma Áánûqtu wemá tiráiye.

anaaékaqá kemá yawuwéqma yénúne.

miráinaq kemá yeráwáqá Tébitin-anna-wayukama aúgen-augen umáyikanune.

miráitata yeráwáqá miráuma móra-namma aútú kamá wáinikaa umá yeráwáqá mááe.

miráipoaq kemá mi-námmá yawítíma aúge-nakaa ónúnnama miráuma Tébitin-anna-wayukama mamá íráqôniq umá umáyikanune.

¹⁷ miráipoana máqtemma káqon-anna-wayukagaraq yaímma ketábá yiwíkauna-wayukagaraq yemá uyátárai-nakoqtaba abáá-inoe.’

18 téna naayóbáqá uyátárai-naqa Áánûqtumma wenamáárîq maamin-áímmá aúyánápi téna tiráiyê.”

19 miráitana Yêmiti wemá móragaraq maará téna tiráiyê: “káqon-anna-wayukama yeráwáqá Áánûqtuma yirummá káme-kayukama ketáá íma ummaan-ámáán-áímmá yeráwáqá yiménúnatae. ²⁰ minnáyaba ketáá aúbama agamá yeráwáqá paá maará timá-yimenunatae. ‘yeráwáqá yeráwáqtí maníkáq awéqa timátuweta yeqtáaimma táwîq kéomayiketa miráráá íoro. miráuma aaraukáqá mamá yataí-ááímmá íma tarôq ígáae. miráuma yaímma waí-waakoni naaemá íma néta móra-wamma ánúwaramma ibibamá ikámaraiye-kama naaemá íarena íma naaro.’ téqtaa timá-yimenunatae téna Yêmiti tiráiyê; ²¹ “ánibo minnáyaba Mótetini ámáan-aimma máqte-marupaqa monoq-náúpáqá Tabaati-yúpáámá yoráuma ítaraae.” téna tiráiyê.

yeráwáqá aúbama agamá káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama timáyikaraae.

²² miráitata yeráwáqá yaímma iyápó-annagaraq yeráwáqtí aúkápimma yeqtí anó-kayukagaraq awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukagaraq máqtemma Ítukaq yirummá ámê-kayukama yemma yiwíkaae. minnámo yiwiráa-kayukama Póroyaa Páánabatite Áátioki-marupaq wígáae téta yiwíkaae. miráitata yeráwáqá kaayaq-nákámá Yúqtaatima móra-awiqa Paataábati wegáráq móra-naqa Táératima yenákámá máqte-kayukati yúraqaqá Íráqôn-ano-wayukae. ²³ maamin-áúbámá yetê mamé urááe:

“ketáámá keqtíbâqawaayutaama timáyikarai-wayukagaraq anó-kayukagaraq keráwáqá káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama ketíbâqawaayuraa umá Áátioki-aukapaq Tíriyapakaraq Tirítibaq máa-kayukama keráwáqtábá wágáae téqtaa kétunatae. ²⁴ yaímma-wayukama keqtáábikémmá keráwáqtôpaq uréta yeráwáqá kaaqaari-áímmá téta keráwáqtí túyánámmá mamá táíq kéoe-aimma ketáá ítánataamanibo keqtáábikémmá aamá yeráwáqá íma mamé uréta yeráwáqá paá kaaqaarigónîq kéoe. ²⁵ miráitata ketáámá minnáyabataa aamá timá móra-akaq maréqtaa keqtáábikémmá kaayaq-nákámá timáyikaunataa yenákámá yagaroqtaamá ketáá tikáinakama Páánabatiyaa Pórogaraq keráwáqtôpaq yeráwáqá kéoe. ²⁶ yenákámá ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoni mayáirákémmá puíyóyaqtabama íma ikatîqa kéoye. ²⁷ miráitaaqta ketáámá kaayaq-nákámá Yúqtaatiyaa Táérati yenákámá timáyikaunataa keráwáqtôpaq kéoyapoata yenákámá yenamáárîq mimórá watáama agayáuna-aimma mó-tima-timiyaq itánoe. ²⁸ ánibo keqtáábímmá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá mimóráq-túyánámmá kétimitaaqta ketáámá aamá timá móra-akaq maréqtaa ummaa-yátááqá keráwáqá íma mayánóe téqtaa ketáámá pááqyan-amaan-aimma paá agatáunatae. ²⁹ itáaro. maníkáq awéqa timátuweta yimíyan-aawaqa íma náinoe. waí-wáákóni naaemá íma néta móra-wamma ánúwaramma ibibamá ikámaraiya-kamma íma naaro. miráuma aaraukáqá mamá yataí-áímmá íma tarôq oro. mirá-qtataariq éqa keráwáqá Íráqônîq ínoe. áre.” téta min-áúbábí tirááe. ³⁰ miráitata yemá maamin-áúbámá maméta Áátioki-marabaq kóuraae. Áátioki-marabaq kéwetama áíkuma itáíq-itaiq kéokayukama maamin-áúbámá maméta móma yímikaae. ³¹ ánibo mi-káyúkámá yeráwáqá maamin-áúbágómá umá yíqtaaiq iqtábá yoráuma ítátuweta yeráwáqá yimuqá ôriq umá makááe. ³² miráitata Yúqtaatiyaa Táératima yenákámá Áánûqtuni amuné-nákórátámá yenákámá mi-kayúkábímmá

ayáqtáákaq watáama téta Káríqton-anna-wayukati yirummá mamá akoqnáá umáyikaraae. ³³ miráitata yenákámá Áátioki-marupaqa pááqyamma ayáqtáá-kanaama kémaeyata yetibâqawaayuma min-nákámá iyuwáiyáqtábá timá kaayoné umáyikaraae. ³⁴ miráimanibo Táéراتi wemá yuwéna mibáq Áátioki-marabaq máqe-uráiyé. ³⁵ Póroyaa Páánabati yenákámá Áátioki-marupaqa netuqyaa-kánáámá taíbaq óq-wayukate yagaroqtamá kémaeyata Áánûqtuni watáama kéyiraateta timá yímikaaye.

Póroyaa Páánabati yenákámá yatákááye.

³⁶ yaímma-kanaama yátáitana Póro wemá maará téna Páánabatimma timá ámikaiye: “kerátámá máqte-marabaq uréire umá Áánûqtuni watáama timá yímikauya-kayukama yeráwáqá íráqôniq umáwaq uyátárai-nakokaq itáíq-itaiq kéino téna tiráiyé. ³⁷ miráitana Páánabatima Yóóane Máákima awíqmena yenákátê wínéna uráiyé. ³⁸ miráimanibo Póroma maará-tiraiye: “naayóbáqá wemá Paapíriya-marukaqa tiyuwénarata wemá maami-máyáímá íma mayéna kóurapoaka wemá kerátátê íwiniye.” téna tiráiyé. ³⁹ miráitana Póroyaa Páánabatima yenákátí yúyánákómá íma mórai q uráibo ôriq-oriq itata mikáké yaíkaaq urááye. miráitana Páánabatima Yóóane Máákimma awíqmeta yenákámá únópí-káárébi uréta Táíparati-marabaq kóuraaye. ⁴⁰ ániibo Póroma Táératimma awíqmeta kóyata Ítun-anna-wayukama maará-tiraae: “uyátárai-nakoni kaayoné-yátááqá kenákátê waíno.” téta tirááe. ⁴¹ ániibo Póroma Táératimma awíqmeta Tíriabakaraq Tírítíabakaraq kéwena Ítun-aama itáíq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqti yúyánámmá mamá akoqnáá uráiyé.

16

Tímoti wemá Póroyaa Táératite yagaroqtamá uráiyé.

¹ Póroyaa Táératima Tébe-marabakaraq Arítaraa-marabakaraq uráiyé. ániibo mi-márúkáqá mórama Ítun-anna-naqa máqe-uraimma min-nákón áwíqa Tímotie. mórama Ítíráaeo-annabiken-inikoni áanikoe. min-íníkomá Ítukaq itáíq-itaiq miráimanibo aboámá Karíki-nare. ² miráitata yaímma Ítun-anna-wayukama Arítaraabakekaraq Aikónia-marupakekaraq yemá Tímotin áaikoma yeqti yúrakaaq íráqôniq uráiyé. ³ ániibo Póroma Tímotimma ketê wíkáae ténaboana wení aúma kárataiyé. Ítíráaeo-wayukama mibáq máaqtabae téna miráuraimanibo wení aboámá Yéqtaaeo-naqa máetata máqte-kayukama aónaraae. Ítíráaeo-wayukayaba íyamma iyá téta wení aúma kárataiyé. ⁴ ániibo yeráwáqá anó-marupaq kéweta naayóbáqá Káríqton-annagaraq aúbabi agamá tiráan-aimma kétima-yimeta ‘keráwáqá maamin-áímmá wáráaro’ téta tirááe. ⁵ miráitana máqten-aukapake Káríqton-anna-wayukama yeráwáqá akoqnáá umá itáíq-itaiq kéowana móra-mora-taoqa taíbaq yorupamá mórabi yoráutaae.

Póroni kaikáá-qtátááré.

⁶ yeráwáqá maréta Parítia-marabake Karétia-marabaq kéowana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Étia-maragoni aúkáapimma Áánûqtun áama abarokáq mó-tiyaba íma iyúwáitata tirááe. ⁷ miráitata yeráwáqá maréta Mítia-marukaq uréta mikákémmá yeráwáqá Pitínia-marupaq wínéta kéowana Aokaq-Áágómá yeráwáqá yáqtokaiye. ⁸ miráitata yeráwáqá Mítia-maruqa

kótámatuweta Taróqaati-marabaq urááe. ⁹ mi-nókáámmá Póroma móra-yataaqa kaikáá umá aónaraiye. miráitana mórama Maaterónia-marupakenakoma itó-urena Póromma inaa-inaa tiráiyē: “emá Maaterónia-marabaq iréwaq keqtáá tíwáqnaa uwo.” téna kétitana aónaraiye. ¹⁰ ániibo Póroma mirá-qtátááqá káonaiqtaba páátákáá kemá Arúkegaraq ketáámá yokaa uréta aammá ónúna-aqtabataa abáá-uraunatae. miráitaqtaa ketáá utáunataama Áánûqtuma mi-káyúkábí átê-wataama mó-tima-yimero téna ketaayaiye téqtaa ketáá tiráunatae.

Aríriaama Kárlíqton-annama aúkáiye.

¹¹ ketáámá Taróqaati-marukakemma únópi-káárébi kéunanataa únópi-kááregómá maréna Tamáátarati-marabaq uréna káqon-aabayanapimma mikákémmá Niyáápori-marukaq uráunatae. ¹² ániibo mikákémmá ketáá mi-márúqá yuwéta Pírípaabaq uráunatae. Maaterónia-wayukati anó-marukaqa naayóbáqá Arómani-wayukama yeráwáqá mi-márúqáqá ya máqe-uraane. miráitaqtaa mi-márúqáqá ketáámá yaímma-kanaama ya máqe-uraunatae. ¹³ ániibo Tabaati-yúpáámá ketáámá anó-marupakemma yuwéta máápaqa móra-nokoni áwábaq nunamummá ténaqtaa kéunanataa min-áúkápáqá yaímma-noinimma yemá mórabí álkuma máawaqtaa yeráwáqtê ketáámá watáá-wataa tiráunatae. ¹⁴ ániibo mi-nóinípikémmá móra-inikoni áwíqa Aríriaae. wemá Táiyátáéra-marapaken-inimma wemá karogaro-tábaráábémá yakáqma anó-kayukama kéyimena minnárake móneqa kémayena Áánûqtukaq nunamummá téwain-inikomma wemmá uyátárai-nakoma wení aúyánámmá mamá íraqóniq umákáitana wemá Póron áama ítaraiye. ¹⁵ ániibo min-íníkomá yaímma wení waayúkagaraq yeráwáqá Ítuqtaba nommá péqtuwaawana min-íníkomá maará-tiraiye: “kemá áraimma uyátárai-nakokaq itáiq-itaiq kéonaqa keráwáqá kanaarác máqtemma ketí naaúpaq yero.” téna titaqtáá ketáá wení-naupaq uráunatae.

Póroyaa Táératima yenákámá Pírípaabaq ánná-naupaq máqe-uraaye.

¹⁶ móra-taoqa ketáá nunamummá tí-márúpáq kéweqtaa mórama paá-mayai-inaaruma aónaraunatae. ániibo wepímmá táí-aagoma máena mi táí-áágómá wemmá amuné-áímmá tiráiyē. anaaékaq abarokáq ínî-qtataaqtaba kétitata min-ínáárúgóní kawáá-wáyúkámá wení akoqnáárake móneqa mayéwaone. ¹⁷ min-ínáárúgómá Pórogaraq ketáái tinaae kéyena wemá anókaq ááyama tiráiyē: “maami-káyúkámá yemá mú mikákáá anómma uyátárai-nakoni mayai-wáyúkábóata yemá Áánûqtuma keqtáá kúmiq-yataapike tiwiráníqtaba watáama kétima-timetae.” téna min-ínáárúgómá tiráiyē. ¹⁸ máqte-tupaama min-ínáárúgómá min-áímmá timáe kéuwitana Póroma min-áímmá ítáimma ábôgaitana wemá waéqma min-ínáárúmá káonena maará téna táí-aagoqtaba tiráiyē: “Ítuma keqtáái kúmiq-yataapike tiwiránî-nakon áwíkaq emá min-ínáárúgóní arunóbáké ayuwé paábaq kóaa.” téna kétitana páátákáá táí-aagoma ayuwéna kouraiye. ¹⁹ ániibo min-ínáárúgóní kawáá-wayukama aónaamma yemá móneqa mayéwaon-aaimma táí-aagoma ayuwéna kégoiqtaba mi-káyúkámá yemá Póroyaa Táératimma yáqtoqma yiwíqmeta máqte-kayukati yúbáq anó-kawaa-wayukaraq urááe. ²⁰ mikákémmá yiwíqmeta aamá ítama yainái-wáyúkárác uréta maará-tiraae: “maamin-nákámá yenákámá Ítiráaeo-nakaboata ketáái márúqa mamá táwíq kéoye.” téna yemá tirááe. ²¹ miráitana yenákámá keqtááyábá káqon-aaimma ‘wáráaro’ téta kétéyamanibo ketáámá Arómani-wayukama

min-ááímmá waraíyábá aammá áúkaiye.” téta tirááe. ²² áníbo aarawaamá yemá máqtemma min-nákátí paá-yubi kémaraaqtaba aamá ítama yainái-wáyúkámá yemá Póroyaa Táératini kúberai-unamma ayúqtuweta máqte-kayukama ‘tebûqa yíméro’ tewata yemá maami-kááyáq-nákámá tebûqa yímikaae. ²³ miráitata yeráwáqá maamin-nákámá tebûqa yímítuweta yiwíqmeta ánná-naupaq móma yíkáreta ánná-wayukati kawáá-nákóqtábá oqtamá umá akoqnáá uwo’ téta tirááe. ²⁴ áníbo ánná-wayukaraq-kawaa-nakoma wemá maamin-ákóqnáá-áímmá íténa wemá maamin-nákámá yiwíqma naaún-arunobaq yíkarena yenákátí yítaukaqa akoqnáá-annanapo kúyikatuwena iyúwáitata min-náúpq máqe-uraaye.

²⁵ nokáámma Póroyaa Táératima Áánûtuqaq nunamummá timátuweta imá kéteyata ánná-wayukama yemá ítaraae. ²⁶ mirá kéitana páátákáá anómma márûma yokéna ánná-wayukati naakóní ábo-tagoma karekóq uráíye. páátákáá máqten-anna-wayukati iyáápikema akoqnáá-annagoma máqtepaq yarákuraiye. ²⁷ miráitana ánná-wayukaraq-kawaa-nakoma wemá ító-urena aónaimma ánná-nakoni máqten-oqtagoma íguraiye. máqtemma ánná-wayukama kóuraawaa téna wení tokóru-yakaa-puma yabitiréna wenamááríq wení ánúwaramma araráánéna uráíye. ²⁸ mirá kéitana Póroma anókaq ááyama tiráíye: “emá enamááríq enaúma íma mamá táwíq uwo. ketáá máqtemma kanaaráq máunatae.” téna Póroma tiráíye. ²⁹ áníbo ánná-wayukaraq-kawaa-nakoma ikatíq kéitata ‘ómmá kúraqme yero’ titata ómmá kúraqma tágaraawana wemá uyaaténa Póroyaa Táératiti yítaupi aiqá ya atákuraiye. ³⁰ áníbo mi-kawáá-nákómá Póroyaa Táératimma yiwíqmena máápaq kumá yaúbarena maará téna timá yímikaiye: “kenákámá umaatarááya-nakao, nôraq kéonanawaq Áánûqtuma kemmá mamá atóbaticaniyo?” téna wemá tiráíye. ³¹ áníbo yenákámá maará téta timá ámikaaye: “emá Ítu Káríqtoqtaba itáíq-itaiq kéinana Áánûqtuma emmá kúmiq-yataapike káwirainana ení aara iyápógaraq mórai qoro.” téta tirááye. ³² miráitata yenákámá uyátárai-nakon-aama kétimameta máqtemma wení naaúpaq máa-kayukayabagaraq timá yímikaaye. ³³ mi-nókáámmá Póroyaa Táératimma tebûqa yímíqmaraapimma yenákátí náomma nommá kumá tete kéumayikena min-nákógáráq máqtemma wení aara iyápóma yeráwáqá Ítuqtaba nommá pékaae. ³⁴ miráitana wemá Póroyaa Táératima yawíqmena wení naaúpaq uténa aáwaqa yímítata narááye. áníbo wemá wení móra-naoq-wayukagaraq wegáráq máqtemma Áánûqtun-aama itááqtaba yimuqá makááe.

³⁵ aaqá iráráitata aabáyaanapimma aamá ítama yainái-wáyúkámá yaímma i-wáyúkámá timáyiketa ‘min-nákámá timáyikénata kóotao’ téta máma timá ámikaae. ³⁶ miráitana ánná-wayukaraq kawáá-nákómá Póromma timá ámikaae: “aamá ítama yainái-wáyúkámá téta ‘kenákáyábámá iyúwénata kóotao’ téta tepóaka yaákare kóyuye.” téna timá yímikaiye. ³⁷ Arómani-wayukati ámán-aimma téna “Arómani-wayukama tebûqa íyimero.” kétepoana Póroma maará téna timá yímikaiye: “kerátámá Arómani-nakamuyamanibo yemá kekárátábikémmá árain-aimma íma ítama yaíkkae. ímiye. aarawaatí yúrakaqa paáyaba kekárátámá tíkakaakarataae. miráitata yemá kekárátámá ánná-naupaq tókaraae. áníbo íbêqa kekárátámá aúpáráq timátikanetaq kéoo? árainma ímira-inoe. yenamááríq íréta kekárátámá mamá máápaq márûte tiyuwánôkarataae.” téna Póroma tiráíye. ³⁸ áníbo i-wáyúkámá maamin-áímmá maméta aamá ítama yainái-wáyúkáráq mó-tima-yimewata yemá

min-áímmá ítáamma Arómani-nakaboata ôriq umá ikatíq urááe. ³⁹ miráitata yeráwáqá uréta min-nákámá mó-tima yiruqtabá umáyiketa máápaq iyúwáawata ‘mi-márúqá yuwéka kóokao’ téta yeráwáqá tirááe. ⁴⁰ miráitata yenákámá ánnábike yuwéta Aríríiaani naaúpaq urááye. mibáq yenákámá yaímma yíbâqawaaraa-kayukama yimónatuweta Ítuni watáama kétima-yimeta yeráwáqtí íyaqa mamá akoqnáá umáyiketa yenákámá kóuraaye.

17

Tetarónáikaq-wayukama Póroyaa Táératima yíkamineta urááe.

¹ Póroyaa Táératima yenákámá maréta Ááîpîpori-marabakemma Aaporónia-marukaq uréta mikákémmá maréta Tetarónáikaq Ítíráaeo-wayukati monoq-námmá wái-marukaq urááye. ² miráitana naayóbáqá Póro wemá mirá éwainiq umá Ítíráaeo-wayukati monoq-náúpáqá kaumo-Tábáátigóní aúkápimma wemá yeráwáqtê yagaroqtamá maéna Áánûqtuni wannabí agamatán-áímmá timá-yimikaiye. ³ ániibo wemá Áánûqtuni áaimma kétima-yimena “keqtáái kúmiq-yataapike tiwiránîn-nakoma wemá aú-tiqa mayéna pukéna itó-iniye” téna tiráimma “maamin-náqá wemá Ítue. wemá keqtáái kúmiq-yataapike tiwirániye.” téna Póro wemá tiráiye. ⁴ miráitana mi-káyúkábíkémhá yaímma-wayukama yeráwáqá Áánûqtqtaba kéteta yeráwáqá Póroyaa Táératiti yinaaé wakááe. yaímma Karíki-wayukama yeráwáqá Áánûqtqtaba itáiq-itaiq kéo-kayukama kaayaq-nákátí yinaaé kéwaraawata yaímma anó-noinimma yeráwákáráq mirá-uraae.

⁵ miráitana yaímma Ítíráaeo-wayukati íyakoma táwîq kétata yeráwáqá yaímma-wayukama oótamma íma makáa-kayukagaraq yaímma táí-wayukama timáyikaawata yeráwáqá márûqnobaq uréire kéeta anókaq ááyama aamá kéteta Yéitonini naammá yeráwáqá ya ikúteta Póroyaa Táératima máqte-kayukati yúraqaq yiwíqmeta yinéta urááe. ⁶ miráimanibo yeráwáqá íma mi-kááyáq-nákámá yimóneta yeráwáqá Yéitonikaraq yaímma yíbâqawaaraa-kayukama yáqtoqma yiwíqmeta kámááni-wayukaraq kéyeta yeráwáqá maará téta anókaq ááyama tirááe: “maami-káyúkámá yeráwáqá máqten-aukapaqa táí-aaimma tarôq umáe uréire kéeta íbêqa yeráwáqá maa-márúkáq ketáábí ya mááe. ⁷ ániibo Yéitonima wemá mi-káyúkámá yiwíqmena weni naaúpaqa ma kéyikaiye. máqtemma yeráwáqá Arómani-wayukati yabíkái-nakoni ámáan-aimma kárateta tirááe: “káqomma yabíkái-naqa máimma áwîqa Ítue kéte.” téta tirááe. ⁸ aarawaagáráq kámááni-wayukagaraq yeráwáqá maamin-áímmá kéteta yeráwáqá máqtemma ôriq umá íyaqtaba urááe. ⁹ miráitata Yéitonigaraq wetê oq-wáyúkágáráq yeráwáqá máqtemma móneqa meyanîq umátúwáawata anó-kamaani-wayukama yeráwáqá iyúwáawata kóuraae. Póroyaa Táératinopake nékaq máíyaq yetí móneqa yauwéqma yimínoe.

Póroyaa Táératí yenákámá Périabaq mayáimá matááye.

¹⁰ kumayuqá aúráitata nokáámma Póroyaa Táératimma yíbâqawaaraa-kayukama yenákámá Périabaq timáyikaayata mi-márúkáq uréta yenákámá Ítíráaeo-wayukati monoq-náúpáq uyábékaaye. ¹¹ ániibo Ítíráaeo-wayukama Périabaq máa-kayukama yeráwáqá íraqôniq umá Áánûqtuni watáama itéta yaímma-wayukama Tetarónáikaq máeta Áánûqtuni watáama íma ítáa-kayukaraa yeráwáqá íma urááe. ániibo máqte-tupaama yeráwáqá

Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáámá kéyorauteta Póroni watáama ‘árainabiyo?’ téta yeráwáqá tirááe. ¹² miráitata taígani aarawaamá yaímma Karíki-wayukabike yaímma waagaráq anó-noinikaraq yeráwáqá Áánûqtuqtaba itáíq-itaiq kéeta yirummá ámikaæe. ¹³ Póro wemá Áánûqtuni watáama Périabaq máa-kayukama kétima-yimitata yaímma Ítiráæo-wayukama Tetarónáíq máa-kayukama yeráwáqá itéta mi-márábáq uréta aarawaamá Póroni watáama kéita-kayukati yúyánámmá mamá tawíq umáyikaraæe. ¹⁴ mirátata yaímma Káriqton-anna-wayukama yemá páátákáá Póromma únón áwabaq timákáawana kóitata Táératiyaa Timotima Périabaq paá máqe-uraæe. ¹⁵ ánibo Póromma aapaké awíqmeta ye-káyúkámá Áátenibaq nékaq mó-ayuweta yemá yauwéqma Périabaq kégowana Póro maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá móma Táératiyaa Timotima timá-yimiyatawaq yenákmá páátákáá ketôpaq yetao.” téna timá yímikaiye.

Póroma Áátenibaq Ítuni watáama tiráíye.

¹⁶ ánibo Póroma Táératiyaa Tímotiti yiwémá Áátenibaq máena aónaimma mi-márúkáqá yaataq ikúqma waayúka óiqa tarôq umáketa minnáraq nunamummá kétéwana Póroma minnáma aónaimma wení áyakoma táwíq uráíye. ¹⁷ miráitana wemá máqte-tupaama monoq-náúpáqá uténa Ítiráæo-wayukagaraq Yéqtaæo-wayukama Áánûqtukaq nunamummá kéte-kayukagaraq yemmá akoqnáá umá watáama tiráíye. miráitana máqte-tupaama waabá-káyúkámá áíkutaawana yeráwáqti yúrikaq agarokáq watáama tiráíye. ¹⁸ ánibo yaímma yeqti yirááti-wayukama yeti tugarukón áwíqqa Epikúriayaa Atóika yemá Pórote kárún-aaimma tirááe. yaímma-wayukama maará-tiraae: “wemá aamá íma ítarai-nakoma waayúkama timónaigaae téna mirá kéíye. netuqyaan-áímmá tin-nákómá nóin-ainaq tínénaq kéíyo?” téta kétéwata yaímma-wayukama maará-tiraae: “wemá káqo-marupake kaaqaari maníkóni watáama kéíye.” téta tiráámanibo Póroma Ítuni átê-wataama kétima-yimena Ítuma pukéna itó-uraiqtaba kétima-yimitata yeráwáqá mirán-áímmá tirááe. ¹⁹ miráitata yeráwáqá Póromma awíqmeta káánítôre-wayukaraq uréta yemá maará téta tirááe: “emá aúgen-aimma máqtemma aarawaamá timá-yimen-aimma tinaqtaa itáano. ²⁰ maamin-áímmá ténaqtaa ketáá itáúnama aokaríq kéíye. miráinaa min-áíkoní áaimma tinaqtaa itáano.” téta tirááe. ²¹ Áátenibaq-wayukagaraq káqo-marupake Áátenibaq yama kémae-kayukama yemá yeqti anó-kanaama yuwéta mikáq yama máeta máqtemma aúgen-aiqtaba kéiteta téite urááe.

²² ánibo Póroma káánítôre-wayukati áíkuma máa-marupaq Éríáápagatiq wenáwíqa itó-urena wemá tiráíye: “keráwáqá Ááteni-wayukao, keráwáqti maníkókáq akoqnáá umá nunamummá kétéwaq káonaune. ²³ miráitaaq kemá uréq keráwáqá nunamummá kéte-naupaq utéq aónaraunama keráwáqti maníkókáq agamá amí-yáréráqá móra áubama maará téq agamakáæe. ‘maaminnáma ketáá íma aónarauna-naqa móra uyátárai-nakoe.’ téq agamakéq min-náqá keráwáqá íma aónareq wekáq nunamummá paáyaba tiráámanibo íbêqa kemá min-nákóni watáama kétima-timune. ²⁴ ánibo Áánûqtu wemá máqte-qtataaqa maa-márábí wái-qtataaqa tarôq uráíye. miráitana Áánûqtuma wenamá wíyopakaraq mararákáráq anómma uyátá-maqma máíye. miráitana wemá waayúkama

iyáápike umáráan-naupaqa íma kémáiyé. ²⁵ áníbo Áánûqtu wemá móra-yataaqtaba íma aqtórárîq kéena móra-nakoni ayáákogaraq mamá tíwáqnaa íniye. téna íma kémáiyé. ímiye. wemá wenamáárîq máqte-kayukabimma aúgen-auwaraima kéyimena máqte-qtataakaraq áama kéyimiye. ²⁶ miráitana kímora-naqa wemá tarôq miráitana wepíkemma mamá netuq-wáyúkámá abarokáq urááwana wemá mamá máqte-marabaq yíkáraiye. miráitana wenamáárîq yeráwáqtí máe-kanaama maréna yeráwáqtí máa-maruqa kéyimena uráiyé. ²⁷ áníbo Áánuqtuma miráuraipoata yeráwáqá wemmá abáá kéetama wemmá aónainoe. miráitana Áánûqtuma keqtáá móra-mora-yutaa ketáái nékaq íma máiyé.

²⁸ ‘miráitaqtaa ketáámá wepí máeqtaa ketáámá tú aréqtaa uréire kéunataae.’ miráuma naayóbáqá keráwáqtí aamá ítaraa-kayukama yemá tirááne; ‘ketáágáráqá Áánûqtuni iyápó-annataa máunatae.’ téta tirááne. ²⁹ owé. ketáámá Áánûqtuni iyápó-anna máeqtaama weqtábámá íma áwáarara kain-óqtánábi mónerabi óqtane. ítenatae. móra-yataaqa waayúkagoni ayáápikenabi aúyánápké tarôq umákaraíye téqtaa íma ténátae. ³⁰ naayóbáqá waayúkama aamá íma ítaraa-kanaaraqa yeráwáqá nói-qtataarabi mi-kánááráqá tarôq kéowanama Áánûqtu wemá aamá minnáyaba yainá-áímmá íma tiráine. íbêqa wemá máqte-marupaq máa-kayukayabama téna ‘keráwáqá keráwáqtí táí-aaipeke waéráaro.’ téna kétiye. ³¹ miráitana Áánûqtu wemá móra-kanaama maréna móra-taoqa máqte-kayukama kateko-yátáákáq yeráwáqtí yáaiqtaba aamá ítama yainánîn-naqa awíkaipoana weqtábá ketáá itáíq-itaiq ónúnataama min-náqá wemmá pukáipike mamá itó-uyakaraiye.” téna Póroma Ááteni-wayukama tiráiyé.

³² yeráwáqá itáamma maamin-náqá Ítuma wemá pukéna itó-urain-aimma Póroma kítitata yaímma-wayukama yeráwáqá kéiteta wíráa kéowata yaímma yeráwáqá tirááe: “emá móragaraq maamin-áíqtábá kétinaqtaa anaaékaqa itáano.” téta yerwáwáqá tirááe. ³³ miráitana Póro wemá mi-káyúkámá iyuwéna kóuraiye. ³⁴ áníbo yaímma-wayukama Póroni anaaé kéwaraawata káánítore-wayukapikemma móra-naqa áwíqa Taeonítati wegáráq móra-inimma áwíqa Aráámari wegáráq yaímma-wayukagaraq Áánûqtuqtaba itáíq-itaiq urááe.

18

Póroma Kóriti-wayukabi mayáimá matáiyé.

¹ anaaékaqa Póro wemá Áátenibaq yuwéna Kóriti-marabaq uráiyé. ² áníbo mórama Ítiráaeo-naqa wenáwíqa Akíra wení márûqa Pááqtatibaq naayóbáqá Akíra wegáráq wení ánáakoma áwíqa Patíra yenákámá Ítari-maruqa yuwéta yaímma Ítiráaeo-wayukayaba Ítari-marupake anó-kawaa-nakoma áwíqa Karótiatima téna máqtemma Ítiráaeo-anna-wayukama kóoro téna titata iráa-kayukayopaq uráiyé. ³ miráitana Póro wemá yenákáté kémaena naayóbáqá kémayai-mayaima kémayena yíwáqnaa kéena tabarááberaq-namma urááe. ⁴ áníbo máqtemma Tabaati-yúpáámá Póro wemá Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpáq uténa yeráwáqté Ítiráaeo-wayukagaraq Karíki-wayukagaraq máitata móra-mora-yuma yemá itó-uma yeqtí wataama tirááe.

⁵ ániibo anaaékaqa Táératiyaa Tímoti yenákámá Maaterónia-maruqa yuwéta kégumoyana máqte-tupaama Póro wemá akoqnaá umá Ítiráaeo-wayukabimma min-áímmá kétima-yimena “Ítuqtabama keqtaá yauwéqma tiwiránîn-nare.” téna timá yímikaiye. ⁶ miráimanibo Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá maamin-áímmá kéteta yeráwáqá áyoqa káyeta weqtabá waáq táimma tiráae. miráitana Póro wemá itó-urena abíkáké kaitôma popoq umátuwena wemá tiráiyee: “keráwáqá aúyokiyamma minná kanaaraq keráwáqti minnáe. ániibo íbêqa kemá keráwáqá tiyuwéq káqon-annama Yéqtaaeo-wayukayopaq kégoune.” téna Póro timá yímikaiye. ⁷ ániibo Póro wemá iyuwéna móra Yéqtaaeo-nakoni naaúpaq ko mánena uráimma min-nákón áwíqa Títíá Yátati ániibo min-nákómá wemá Áánûqtukaq nunamummá tíq-tiq kétana wení naammá Ítiráaeo-wayukati monoq-nákóní waaqókáq wáqe-uraiye. ⁸ miráitana mórama Ítiráaeo-wayukati anó-monoq-naqa áwíqa Karípu wegáraq máqtemma wení aara iyápógaraq yeráwáqá uyátárai-nakoma Ítumma itáíq-itaiq kéowata yaímma Kóriti-wayukama yeráwáqá Póron-aama kéteta yeráwáqá Áánûqtuqtaba kéteta Ítuqtaba nommá pékaae.

⁹ ániibo móra-nokaamma uyátárai-nakoma wemá kainapákáá umá Póromma maará téna timá ámikaiye: “Póro, emá íma ikatíq íeaq maamin-áímmá iyuwaa. emá paá tíq-tiq umá timá-yimiyo. ¹⁰ kemá eté yagaroqtamá mánunaboana móra-nakoma íma emmá ikaména mamá táwíq umákaniye. ániibo maami-márúkáqá ketí waayúkama taígani-kayukama mááe.” téna Áánûqtuma tiráiyee. ¹¹ ániibo Póro wemá mi-márúkáqá móra-karitimaatigaraq abapaké móra-wiyomma kémaena wemá mi-káyúkábímmá Áánûqtuni watáama timá yímikaiye.

¹² anaaékaqa Arómani kámááni-wayukama yeráwáqá móra-naqa Kááriomma tímáketa móra-marukoni naayón-áwíqá Akááiya íbêqa káqon-awíqa Karíti mi-márúkáq anó-kawaa-naqa ‘maao’ téta tiráae. miráitata mi-kánááráqá Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá ááiqa Póromma kéumaketa awíqmeta kawáá-wáyúkáq uráae. ¹³ ániibo yeráwáqá maará téta tiráae: “maamin-nákómá wemá máqte-kayukabimma téna “keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá tero.” téna “wemá Ítiráaeo-wayukati yáaimma mamá táwíq kéiyee.” téta yeráwáqá tiráae. ¹⁴ ániibo Póro wemá watáama tínéna kétana Káário wemá Ítiráaeo-wayukama timá yímikaiye: “maamin-nákómá wemá táí-aaimma tarôq éna móra ámáan-aimma araténa uráinaqa minná kemá keráwáqá Ítiráaeo-wayukati táama itánúnamanibo ¹⁵ mórama keráwáqti tíwíkarraq yaímma keráwáqti táaiqtabama íma maamin-áímmá maméraq kemmá máma timá-timiyaraq kemá aamá ítama yaináano.” téna aamá ítama yainá-nákómá tiráiyee. ¹⁶ mirá téna aamá itái-nákómá wemá maami-káyúkámá yainá-náúpáké waqtúwáitata kóuraae. ¹⁷ ániibo mi-káyúkámá yeráwáqá mórama Ítiráaeo-wayukati anó-kawaa-naqa monoq-náúpáqtabá wenáwíqa Tóqtanimma yáqtoqma aamá ítama yainá-márúkóní waaqókáq tebúqa ámikaae. aamá ítama yainá-náqá Káário wemá minnáyaba taíbaq-auyanamma íma ítaraiye.

Póroma yauwéqma Áátioki-marabaq iráiyee.

¹⁸ Póro wemá Kóriti-marabaqa netuqyaa-túpáámá kémaena wení ábâqawaaraa-kayukate íraqôniq umáyikena wemá mórama únópi-káarébi

maréna Tíria-marabaq uráiyē. miráitana Patíragaraq Akíra yenákámá yagaroqtamá Pórogoraq urááē. ániibo áqnáabaqa Tékariabaq wemá mórana yanaan-áímmá ánatanena Ítíráaeo-wayukati yáaimma waréna wení aqnótáuma kárátaiye. ¹⁹ miráitana yeráwáqá maréta Ipítiani-wayukati márúkaq uréta Póro wemá Patíragaraq Akíra yenákámá iyuwéna wemá Ítíráaeo-wayukati monoq-náúpáq uréna watáama akoqnáá umá timá yímikaiye. ²⁰ ániibo Ítíráaeo-wayukama yeráwáqá téta ‘Póro wemá yeráwáqtē ayáqtáá-kanaama kémaena wíniye’ téta tiráámanibo Póroma yeráwáqtí yáama íma ítaraiye. ²¹ miráitana Póro wemá tiráiyē: “Áánûqtu wemmá akáinanama wemá kanaaraq kemmá timátíkainaqa keráwáqá ya timónanune.” téna timátuwena Póro wemá yuwéqma kúmítaqtaa ketáámá únópi-káárēbí maréqtaa Ipítiani-marama yuwéqtaa kóuraunatae.

²² ániibo únópi-káárégómá maréna Tétaría-marabaq uráitana Póro wemá Yérútáárebaq uténa Ítun-aama kéitaa-kayukama ‘mirá-maara oro’ kétimayimena timá íráqôniq kéumayikena wemá Áátioki-marabaq kóuraiye.

Póroma yuwéqma kaumobáriq umá aammá uréire uráiyē.

²³ ayáqtáá-kanaama Póro wemá Áátioki-marabaq máqena anaaékaqa wemá maréna káqo-kaqo-marupaqa Karétiabakaraq Parítiiyabakaraq kéwena máqtemma Áánûqtun-aama kéita-kayukati yúyánámmá mamá íráqôniq kéena watáama timá yímikaiye. ²⁴ miráitana móra Ítíráaeo-nakon-awiqqa Aapóro wení márúqa Érékánaria mikáké maréna Ipítiani-marabaq uráiyē. ániibo min-nákómá wemá íráqôn-aimma kétena Áánûqtuni watáama agamatán-áímmá ítarena ²⁵ Ítuma ketáái kúmiq-yataapike kėtiwiraiqtaba ítarena wení arukómá íráqôniq kéitana máqte-kayukama uyátárai-nakoni aammá waraíqtábá timá-yimikaimanibo wemá paá Yóáanenin-aiqtaba nommá péqyikaraiye. Ítuma káqomma péqyikaiyaba íma ítaraiye. ²⁶ ániibo wemá akoqnáá umá Ítíráaeo-wayukati monoq-náúpápá máqte-kayukama Áánûqtuni watáama kétima-yimitata Patíragaraq Akíra yenákámá awíqmeta yenákátí naaúpaq uréta Áánûqtuni aammá waráá éta timá íráqôniq umá ámikaaye. ²⁷ anaaékaqa Aapóro wemá Karíki-marupaq wínéna kéitata yaímma Ipítiani-marupaq Áánûqtun-aama kéita-kayukama yeráwáqá wemmá áwáqnaa umá aúbama agamá ámêwana wemá maména móma Karíki-marupaq Ítun-aama itáiq-itaiq kéo-kayukama yímikaiye. miráitana Aapóro wemá mí-márúkáq uréna waayúkama Ítuqtaba itáiq-itaiq kéowana Áánûqtuma wení íráqô-qtataaqa wenamáa kéyimi-kayukabimma watáama kétena yíwáqnaa uráiyē. ²⁸ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá ‘árimma Ítuma keqtáái kúmiq-yataapike tiwiránîn-naqiye’ téna yemmá yiráátiraiye. mirá kétena wemá máqte-kayukati yúrapimma akoqnáá umá Ítíráaeo-wayukati táí-aimma mamá paábaq yukáiyē.

19

Póroma Ipítiani q mayáimá matáiyē.

¹ Aapóro wemá Koríti-marabaq máqē-uraimma mí-kánáaráqá Póro wemá máqtemma anugómá ôriq in-áúkápáq uréna wemá Ipítiani-marukaq yayamá iráiyē. ániibo mí-márúkáqá yaímma Ítun-aama kéita-kayukama ya yimónaraiye. ² ániibo Póro wemá yeráwáqá ítama aónaraiye: “naayóbáqá

Áánûqtun-aama itáíq-itaiq kéo-kayukama keráwáqá Aokaq-Áámá matááô?” téna kékítata yeráwáqá tirááe: “aaqáo. ímiye. mórama Aokaq-Áámá wáiyé téta íma tímá tímewaqtáa ketaámá íma Ítaraunatae.” téta yeráwáqá tirááe. ³ miráitana Póro wemá tiráíye: “keráwáqá náaraq umáwaq pékaao?” téna kékítata yeráwáqá tirááe: “ketáámá Yóáanenin-aigtáa nonápó pékaunatae.” téta yeráwáqá tirááe. ⁴ ániibo Póro wemá tiráíye: “naayóbaqá Yóáane wemá aarawaamá nonápó kébeqyikena tiráíye: “keráwáqá tirumma yokaa kéeraq nommá péráaro. ániibo ketinaaeómo yínîn-nakoqtaba itáíq-itaiq inomma min-náqá wemá Ítue.” téna tiráíne. ⁵ maamin-áímmá kékíteta anómma uyátárai-naqa Ítun-awikaq nommá pékaae. ⁶ miráitana Póro wemá yekáq ayáámma arááparena nunamummá kékítatana yeráwápímmá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá kukáíye. miráitata yeráwáqá káqo-kaqon-aimma téta Áánûqtun-aama yemá amuné-áímmá tirááe. ⁷ ániibo mi-káyúkámá máqtemma miráuma tiyááka umá títaupake kaayáre (12).

⁸ miráitana Póro wemá Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpáq uréna kaumo-wiyókóni arupímmá watáama kétena Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba tímá yímikáíye. ⁹ ániibo yaímma-wayukama yeráwáqá maamin-áímmá íma kékíteta yeráwáqá máqte-kayukati yúrapimma Ítun aamma waráíqtbá tímá táwíq urááe. miráitana Póro wemá iyuwéna yaímma Ítun-aama kéita-kayukama yiwíqmena káqomma yirááti-naupaq uráamma mi-naakón áwíqá Tiráánati-naupaqa yeráwáqá Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba téite urááe. ¹⁰ ániibo Póro wemá kaayaq-karítímáátímá máena miráráa kékíteta yaímma Étia-marabaq máa-kayukama Ítiráaeo-wayukagaraq yaímma káqon-annama Yéqtaaeo-wayukagaraqa yeráwáqá máqtemma ketáái anómma uyátárai-nakon-aama Ítaraae.

Tíbaani iyápó-annama

¹¹ Póroni ayáápimma mórama Áánûqtuma aokaríq umá anón-awaameqa tarôq uráíye. ¹² miráitata yaímma-wayukama yeráwáqá Póroni óíqa ayumí-tábáráábémá maméta kari-wáyúkátí yíneqá móma kémaraawana yeráwáqti karígómá kánataitata yeráwápíkémá táí-aagoma iyuwéna paábaq kóuráíye. ¹³⁻¹⁴ mi-káyúkátí aúkáapike mórama Ítiráaeo-wayukati anó-monoq-naqa áwíqá Tíbaa wení abapaké kaayaq-iyápó-ánnámá yeráwáqti mayáímá táí-aagoma matuwáiyátábá wáqe-uráíye. miráitata yaímma Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá maami-máyáíráq uréire kéeta yaímma-wayukabikemma táí-aama mamá paábaq yuwánétama yeráwáqá maará téta tirááe: “Póroma maamin-nákón áwíkaq akoqnáa-aimma kékítaqtaa ketáa kékitaunataama min-náqá Ítun-awikaq paábaq kóaa.” téta yeráwáqá tirááe. ¹⁵ miráimanibo maami-tái-áágómá yeráwáqá maará téna tímá yímikáíye: “kemá Ítumma aónéq Póromma káoneq uráúpo keráwáqá náayuwabo?” téna yeráwáqá tímá yímikáíye. ¹⁶ miráitata yaímma-wayukama yeráwápí táí-aagoma máí-kayukama yeráwáqá itó-ureta maami-káyúkámá ááíqa kéumayiketa yeráwáqti unáákáqtóma yaráqma táíq kéowata táí-aagoma yíkamma ayáa ayíkáitata naae áráaq-wamma kóurae. ¹⁷ ániibo anaaeékaqa Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukama Ipítiani-marabaq máa-yuma máqtemma maami-qtátááqá kékíteta yáaqa karáíye yeráwáqá uyátárai-nakon áwíqá múte yaútae. ¹⁸ netuqyaammá Ítuqtaba itáíq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqá

máqte-kayukati yúراكاқ iréta naayóbáqá nói-atataarabi tarôq uráa-qtataaqtaba timá abarokáq urááe. ¹⁹ miráitana yaímma-wayukama yeráwáqá maa-márábín-ámúné kéguteta awéqa téta uwaaqtagáánîq éta awaaméq-yátááq tarôq kéo-kayukama yeráwáqtí wannaamá máqte-kayukati yúراكاқ maméta irabí má-agataae. ániibo mi-kánnáágóní meyámmá mórabi komáé-yamae umá yoruparáamma mónéqa miráuma netuqyaa-mónéqá (50,000) abarokáq uráíye. ²⁰ ániibo yeráwáqá mirá kéowana uyátárai-naqa Ítun-aagoma akoqnáá umá anóniq éna wéyáwé uráíye.

Ipítiani-marupaқ anón-aiiqa urááe.

²¹ miráitana anaaékaqa Póro wemá auyánámmá Ítaraiye: “kemá maréq Maateróniakaraқ Karíkiq uréq mikákémmá maréq Yérútaárebaқ uréq ániibo anaaékaqa Arómuq ónúne.” téna wemá auyánámmá Ítaraiye. ²² miráitana kaayaqá wemná áwáqnaa umá mayaímá kémayaaya-nakama Tímotiyaa Irááqtimma timáyikáitata yenákámá maréta Maaterónia-marabaқ kéoyana wemá pááqya-kanaama Étia-marabaқ máqe-uraiye.

²³ mi-kánááráqá yaímma-wayukama yeráwáqá Áánûqtun-aama timá táwîq kéeta uyátárai-naqa Ítuni aammá auyáráaqtaba ááíqa urááe. ²⁴ ániibo móra-naqa máqe-uraimma áwîqa Timítarie. wemá áwáarara kain-óqtákáké máqte-qtataaqa tarôq í-naré. miráitana wemá máqte-qtataaqa tarôq umá Ááqtamima yeqtí maníq-ínkóní aman-náópáq téna makáíye. miráitana mi-máyáíráké mónéqa maténa yaímma wení mayái-wáyúkámá yímikaiye. ²⁵ miráitana wemá mi-káyúkámá yiwîqma móraraq yíkarena maará téna tiráíye: “waayúkao, keráwáqá máqtemma aónaraae. ketáái mónéqa maami-máyáíráké paá kéena Póroni wataáama táwîq kéumakaiye. ²⁶ ániibo maamin-náqá Póroma máqte-kayukati yúyánámmá mamá táwîq kéitaq minná keráwáqá káoneq kéitaae. miráitana maami-qtátááqá wemá Ipítiani-marukaqa wenamáa íma mirá kéibo máqte-marabaқ Étia-aukapaqa mirá kéena wemá maará téna kétiye. ‘maníqá ketáái tiyáápike tarôq únna-yataaqa minná íma Áánûqtue.’ téna kétiye.” téna Timítarima timá yímikaiye. ²⁷ ániibo Póroni wataáagoma ketáái mónéqa mayái-ámmá mamá táíq kéena máqte-kayukati yúyánákómá ketáái maníqá Ááqtamiqtabama máqte-kayukama yúyánámmá íma ítéta paá “tái-yataare.” téta tínoe. ániibo naayóbáqá Étia-wayukagaraқ máqte-marabake-kayukama yeráwáqá maamin-ínímmá Ááqtamima ketáái maníkókáq nunamummá kétémanibo Póroma maamin-ínkóní áwîqa mamá táíq kéíye.” téna Timítarima tiráíye.

²⁸ ániibo yemá maamin-áímmá Ítáamma ôriq umá íyamma itata yeráwáqá anókaq ááyama tirááe: “ketáá Ipítiani-wayukama ketáái anómmá Ááqtamima máíye.” téta yemá tirááe. ²⁹ miráitata máqte-kayukama yemá anókaq ááyama kététa kaayaqá Maateróniabake-nakama yiwîqmeta iráan-nakama Káéatiyaa Ááritáákatima min-nákámá Pórogaraқ yagaraqtamá uréire kéoya-nakaboata waabá-káyúkátí yúراكاқ páátákáá yiwîqmeta urááe. ³⁰ miráitana Póroma waabá-káyúkátí yúراكاқ wínéna kéitata yaímma Káríqton-anna-wayukama yemá wemná yáqtokaae. ³¹ ániibo yaímma Étia-marabake anó-kamaani-wayukama yeráwáqá Póroni aanábó-wáyúkábóata yemá téta Póroqtaba íma waabá-káyúkátí yúراكاқ wíno.” téta yeráwáqá tirááe. ³² miráitana waabá-káyúkátí yúyánákómá táíq umáguraiye. yaímma-wayukama óq-aipike ááyama kétéwata yaímma-wayukama óq-yataaqtaba kétéwata yaímma-wayukama yemá “nóin-aiiqtabawaқ ya

áikutaunataabiyo?” téta paá aibôqnaaboq urááe. ³³ yaïmma Ítiráaeo-wayukama yemá móra-naqa Érékáánaramma timákáawana maamin-náqá tíkáae téta máqte-kayukama ákaraae. ³⁴ ánibo aarawaamá aónaamma Ítiráaeo-nakoma maamin-áímmá këtítataboata yeráwáqá Ipítiani-wayukama máqtemma maará téta tirááe: “Ááqtamima ketáái uyátárai-maniqa máíye.” téta ayáqtááq-kanaama mirá tíq-tiq urááe.

³⁵ anaaékaqa móra-naqa aúbama agayái-nákómá aarawaakáráq timá yubínikena tiráíye: “keráwáqá Ipítiani-wayukao, máqte-kayukama yeráwáqá ítaraae. ketáámá Ipítiani-wayukama yemá yeqtí anómma maníq-íníkmá Ááqtamitini nunamu-nákáráq aokaq-óqtámmá aabayápáké kukáimma yemá kéyabiye. ³⁶ miráitana móra-nakoma íma maamin-áíqtábámá kaaqaari-áiné ítinibo keráwáqá paátí máero. ³⁷ keráwáqá maa-kááyáq-nákámá yiwíqme má yíkaraamanibo yenákámá íma ketáái aokaq-náúpákémmá moyámmá mayéta maamin-ínímá Ááqtamima ketáái maníkmá timá táiq íuraaye. ³⁸ ánibo Timítarigaraq yaïmma wení mayái-wáyúkámá yemá móra-nakomma aamá timákaneta kéíyanama anó-kamaani-wayukama yemá maamin-áímmá ítama yainánóe. ³⁹ ánibo keráwápmá móra-wataama wárainaqá keráwáqá máqte-kayukama áikuteraq waabá-káyúkábí min-áímmá tero. ⁴⁰ íbêqa máqte-kayukama ketáá ááíqa owáníq kéunataamanibo maami-wágóní áaimma móra íma wáiniq kéunaboataataa keqtáá ítama káonaiyaqtaama ketáámá kanaarác aamá íma tenúnatae.” téna tiráíye. ⁴¹ aamá ítama aúbama agayái-nákómá wemá maamin-áímmá këtima-yimena máqtemma waabá-káyúkámá timáyíkáitata wéyáwé urááe.

20

Póroma Maateróniabakaraq Karíki-marukaraq uráíye.

¹ anaaékaqa maamin-áíkmá ánatagitana Póroma máqtemma Káríqton-anna-wayukama yááyama yiwíqmena íréna yeqtí íyaqa mamá akoqnáá umáyikena wemá Maaterónia-marabaq kóuráíye. ² ánibo wemá min-áúkápáq uréire kéena Ítun-anna-wayukabimma wemá watáama këtima-yimena yeráwáqtí yirummá mamá akoqnáá umáyikaráíye. miráitana mikákémmá maréna Karíki-marukaq uréna ³ mi-márúkáqá wemá kaumowíyómmá máqe-uráíye. anaaékaqa Tíría-marabaq wínéna këtítata Ítiráaeo-wayukama yemá Póroma ikamí-áímmá tewana ítátuwena únópi-káárébi mikáké wemá yauwéqma Maaterónia-marabaq wínéna uráíye. ⁴ ánibo Tópaateri Píraatimma áanikoe. wemá Péría-marabake-nakoma Pórote yagaroqtamá uráíye. miráitana Tetarónáika-marabakemma kaayaq-nákárátámá Ááritáákatima Tekútue. ánibo Káeatima Tébe-marabakekaraq Tímotigaraq kaayaqá Étia-marabakemma Tíkikiatíyaa Tarópima yemá máqtemma Pórogaraq yagaroqtamá kóuraae. ⁵ mi-káyúkámá yemá áqnáabaq uréta keqtááyábá Taróqaati-marabaqa tiwétáá urááe. ⁶ ánibo yammá irabí agamá naí-kánáámá yátamakitaqtaa kemá Arúkegaraq ketáámá Píripai-marabakemma yuwéqtaa únópi-káárébi maréqtaa Taróqaati-marabaq uréqtaa yeráwáqtê yagaroqtamá mibáqá móra-Toqtaama máqe-uraunatae.

Póroma ákaq uréire uráíye.

7 Tóqtaagoni áqnáabaq-kanaaraqa ketáama aáwaqa kénaunanataa Póroma aabáyaama kóinenaboana aarawaamá wataáma kétima-yimitana nokáan-aukaaniq uráiyē. ⁸ mi yanaa-náúpáqá ketáa álkuma máeqtaa wataá-wataa túnna-naupaqa ómmá netuqyaa kúraqmakaaē. ⁹ miráitana mórama maabu-nákóni áwíqqa Yútikatie. wemá naammá yanaa-nákóni motôqakaqa máena Póroma wataáma tin-áímmá Yútikatima itéq éna aúgáibaa itana aúma waguré máqena yanaa-nákóni motôqakake kuména marabí yutákuraiye. miráitata yemá kukéta aónamma wemá pukuráiyē. ¹⁰ ániibo Póroma kukéna ámûraaq áyabaa uréna tiráiyē: “keráwáqá íma túyánámmá ítáaro. wemá íma pukáibo paá máiyē.” téna tiráiyē. ¹¹ ániibo Póroma yauwéqma naaúpaq uténa Ítuma yímikainikaa yammá mapámma kénena móragaraq wataáma kétima-yimitana aaqá iraráitana Póroma iyuwéna kóuraiye. ¹² miráitata yemá mi-mábú-náqá íraqôniq umá máitata yemá yimuqá maréta awíqmeta urááē.

Póroma Taróqaati-maruqa yuwéna Mairítati-marabaq uráiyē.

¹³ Póroma marabí tiyuwénata ‘Ááqtoti-marabaq kégonabo ko tiwíráaro’ téna timá tímítaqtaa ketáámá únópi-káárébi maréqtaa Ááqtoti-marabaq uráunataē. ¹⁴ mikákémmá Póromma awíqmetaa ketáámá únópi-káárébi Mitírini-marabaq uráunataē. ¹⁵ mikákémmá ketáámá únópi-káárébi uréqtaa Kááíoti-marukaq ko watuwéqtaa mikákémmá mimórá táoqa Táámoti-marukaq uréqtaa Mairítati-marukaq ko yamá uráunataē. ¹⁶ ániibo Póro wemá maará téna aúyánámmá ítaraiye. wemá yaímma-kanaama Étia-aukapaqa íma máena páátákáá Ipítiani-maruqa kótámatuwena Yérútáárebaq ya-kánáámá (péqtakoti-omaqa) aónanena uráiyē.

Póroma Ipítianiq monoq-náúpáq kawáá uráa-kayukama wataáma timá yímikaiye.

¹⁷ Póro wegáráq wemmá áwáqnaa umá mayaímá kémayaa-kayukagaraq yeráwáqá Mairítati-marupaq máeta Póro wemá Ipítianiq Ítun-aama kéita-kayukati anó-kawaa-wayukama yááyaitata yemá wenôpaq irááē. ¹⁸ ániibo yemá wenôpaq kéyewana wemá maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá kenamááríq kemmá kétimoneq ketáaimma aónaraane. kemá Étia-marabaqa karáwáqtē áqnáabaqa máqe-uraune. ¹⁹ miráitaq keráwáqá aónaraane. netuqyaa-túpáámá Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá kemmá mamá táiq kéumatikaawaq kemá ôriq umá ummaa-yátááqá kémayeq kemá anómma uyátárai-nakoni mayaímá matáunae.” téna Póroma tiráiyē. ²⁰ miráitaq keráwáqá káonaaē. kemá keráwáqá tiwáqnaa í-áímmá íma yáqtoqma akoqnáá éq kemá paá keráwáqá kétiraateq waabá-káyúkátí yúrakarabi naaúpaq timá tímikaune. ²¹ miráitaq máqte-tupaama kemá Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq maará téq timá yímikaunae: “keráwáqá keráwáqtí tirummá Áánûqtumma améraq keráwáqtí kúmiq-yataaqa mamá paábaq kéyuweraq ketáái uyátárai-naqa Ítuqtaba itáiq-itaiq oro.” téq timá yímikaune. ²² keráwáqá ítáaro. íbêqa Aokaq-Áágómá kemmá tímíqmena Yérútáárebaq kéwipoaq mórama nôi-qtataarabi ketineqá abarokáq ínî-waigoqtabama kemá íma itaraune. ²³ ániibo kemá kímora-yataaqtaba ítarauama Aokaq-Áágómá akoqnáá umá timá tímikaiye. ‘máqte-marupaqa uréire innamá emá ummaa-yátááq áátuqma kémaye ánnáma mayánone.’ téna timá tímikaiye. ²⁴ miráimanibo kemá ketí túwaraiqtabama túyánámmá

íma itéq yáqtoqma akoqnáá ikéune. minnýaba kemá ketí mayaímá uyátárai-nakoma Ítuma tímikai-mayaima mayánúnama minná Áánûqtuni átê-wataama Ítuqtaba timá-yimenune.

²⁵ miráinaq keráwáqá itáaro. naayóbáqá kemá keráwáqtí aúkáapi uréire kéeq Áánûqtuma yabíkái-qtataakoqtaba timá-timikaune. miráimanibo kemá itáunama anaaékaqa keráwáqá íma móragaraq kemmá timónanoe. ²⁶⁻²⁷ ánibo kemá Áánûqtun-auyanamma keráwáqá timá-timiyabama ikatíqa íma éq yáqtoqma akoqnáá íuraupo máqten-aimma keráwáqá timá-timikaune. miráitaq kemá keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma keráwáqtí aúkáapikemma wemá aúyokinimma minná íma kennámíye. ²⁸ ánibo keráwáqá yabíqma arutéraq yaímma tipi-típi-annagaraq Aokaq-Áágómá keráwáqtábá yekáq yabíéro téna keráwáqá tiwíkaiye. miráinaq keráwáqá Áánûqtuma wení naaenápó meyaníq umá yiwíkai-kayukagaraq keráwáqá keqtimáárlíq yabíqma akoqnáá oro. ²⁹ ánibo anaaékaqa kemá keráwáqá tiyuwéq kégonanama mórama táí-wayukama abáaq-íyákóráá umá keráwáqtí aúkáapi iréta keráwáqtí itáíq-itaiq umá mái-yataaqa mamá táíq umátikanoe. ³⁰ ánibo yaímma keráwápíkemmá keráwáqtí waayúkama yemá itó-uma kaaqaari-áímmá kététa máqtemma Áánûqtun-aama itáíq-itaiq kéo-kayukama tiwíqma táí-akaq tikánóe. ³¹ minnýaba keráwáqá yabíqma máero. keráwáqá túyánámmá itáaro. kaumo-kárítimáátígóni arupimmá wágááwabi nokáámma maamin-áímmá keráwáqá timá tímikaunna minnýaba kemá tiqnumá kényaitaq maamin-áímmá kétune. ³² íbêqa kemá keráwáqá máqtemma Áánûqtuni ayáápi kétikaunaboana wení watáagoni kaayoné-yátáákómá keráwáqtê wáinana Áánûqtu wemá kanaarác máqte-qtataaqa wení waayúkama yiménúne téna tirái-qtataaqa keráwáqá timíniye. ³³ ánibo kemá móra-waigoni mónerabi unáákáqtôyabama íma túran-annama káune. ³⁴ miráitaq keráwáqá aónaraae. kemá kenamáárlíq ketiyáápike mayaímá kémayaunana móneqa abarokác kéita kemá aáwaqa meyaníq umá kéneq ketê yagarogtamá máa-kayukama yíwáqnaa kéune. ³⁵ miráitaq kemá máqte-mayaima tiráátúnna máqtemma ketááma miráuma mayaímá kémayeqtaa káqo-yuma yeráwáqá íma akoqnáá íya-kayukama yíwáqnaa ónúnatae. ánibo Ítuma maará téna wemá tiráin-aimma keráwáqá túyánámmá itáaro.

'keráwáqá paá móra-yataaqa mayéqa timuqá maranóe. ánibo móra-nakoma wení mi-qtátááqá yiménama yímíqma ánatenama wemá amuqá ôriq umá marániye.'

Ítuma tiráine." téna Póroma tiráiyé.

³⁶ ánibo wemá maamin-áímmá timátuwena wemá arayutaúmmá aténa máqte-kayukate nunamummá tiráiyé. ³⁷ miráitata máqte-kayukama yeráwáqá Póromma yáqtoqma kámoqnetá ibiqá ôriq umá yakááe. ³⁸ ánibo Póro wemá téna keráwáqá móragaraq íma tóikaqo timónanoe tin-áíqtábá yemá ibiqá kényareta awíqmeta únópi-káárébi móma ayúwáawana kóuraiye.

21

Póroma únópi-káárébi maréna Yérútáárebaq uráiyé.

1 ketáámá timá íráqôniq umáyikeqtaa únópi-káárébi maréqtaa Kóti-marukaq uréqtaa ániibo óq-aabayaanaapimma ketáámá maréqtaa Aróti-marukaq uréqtaa mikákémmá Páátaraaq uráunatae. 2 miráitaqtaa mi-márúkákémmá mórama únópi-káárégómá Pinítiabaq wíne keítaqta ketáámá mipi maréqtaa Pinítiabaq uráunatae. 3 ániibo ketáámá Táiparatibaq káoneqtaa móra-akapaq maréqtaa Tiríabaq uréqtaa únópi-káárégómá Tááyabaq oótamma móma yuwanéna keítaqtaa mibáq uráunatae. 4 ániibo mi-márúkáká ketáámá yaímma Káríqton-anna-wayukama keyimoneqtaa yeráwáqté yagaróqtamá abapaké kaayaq-yúpáámá máqe-uraunatae. miráitana Aokaq-Áágómá Káríqton-anna-wayukati yúyánámmá mamá akoqnáá kéitata yeráwáqá Póroqtabama wemá Yérútáárebaq íma wíno téta tiráae. 5 ániibo ketáámá yeráwáqté máqetaa kégounanataa máqte-kayukama yeráwáqti aara iyápógaraq maréta keyewaqtaa máqtemma únón áwábaq ya áikuma nunamummá tiráunatae. 6 miráitata yeráwáqá keqtáá timá íráqôniq umátíkáawataa ketáámá únópi-káárébi kóúnataa yeráwáqá maréta yeqti naaópaq kóuraae.

Tétaría-marabaq amuné-áímmá Póromma Áágabaatima timá ámikaiye.

7 ániibo ketáámá únópi-káárébi maréqtaa Tááyabaq yuwéqtaa móramaruqa Tórameti koyamá uráunatae. miráitaqtaa ketáái tibáqawaaraa-kayukama timá íráqôniq umáyikeqtaa yeráwáqté yagaróqtamá kímora-yupaama máqe-uraunatae. 8 mikákémmá maréqtaa Tétaría-marabaq uréqtaa móra-naqa áwíqa Píripi wemá mórama Yérútáárebake abapaké kaayaqá Áánûqtuma yiwíkai-kayukabikemma wemmá mayáiráq yíwáqnaa min-áukápáq urááne. 9 miráitata min-nákóni kaayaqte-kaayaqte-noinaaruma wení ayáámûmaaqa yeráwákáráq Áánûqtuni wataáma amuné-wáyúkáráá umá tiráae. 10 ániibo ketáámá Tétaría-marabaq yaímma-kanaama kémayunanataa mórama Áánûqtuni amuné-náqá áwíqa Áágabaati wemá Yúria-marabake yuwéna Tétaría-marabaq kukáiyé. 11 miráitana wemá kukéna Póroni amûrannama maténa wení ayáákaraa áitaukaqa atáa kéena tiráiyé: “Aokaq-Áágómá kétiye. ‘maamin-ámúrannágóni aboámmá Yérútáárebaq Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá maamiráuma atáa umá káqon-anna-wayukama yimínóe.’ téna Aokaq-Áágómá kétiye.” téna Áágabaati tiráiyé. 12 ániibo ketáámá maamin-áímmá kéiteqtaa ketáágáráq yaímma aarawaagáráq Póroqtabama “wemá Yérútáárebaq íma wíno” téqtaa tiráunatae. 13 ániibo Póro wemá maará téna tiráiyé: “nôraq itaráq keráwáqá ibiqá keyareraq keti tirummá mamá táwíqa kéoo? kemá íma ánnáma mayáiyábámá yokaa kéupo? kemá *érútáárebaq Ítuni áwíkaqa puyónáá kéune.” téna Póro *emá *aiye. 14 ániibo ketáámá íma káqomma túyánámmá itéqtaamanibo maará téqtaa ketáámá tiráunatae. ‘kanaarácq uyátarai-nakoni auyánákácq mi-qtátáácq abarokácq íniye.’ téqtaa tiráunatae.

15 anaaékaqa mi-márúkákémmá ketáái oótamma yokaa umá maméqtaa Yérútáárebaq uráunatae. 16 miráitata yaímma Káríqton-anna-wayukama Tétaría-marabakemma yeráwáqá keqtáá tiwíqmetataa owaqtáá ketáámá mórama naayóbáqá *q-itaiq kéi-naqa Náátonini-naupaq auráunatae.

Póro wemá Yëmitimma aónaraiye.

17 ketáámá Yérútáárebaq yaayamá keyunanataa yaímma ketibáqawaaraa-kayukama yeráwáqá yimuqá kémareta keqtáámá tiwíkaae. 18 ániibo

aabáyaanapimma Póro wemá Yêmitimma aónane kéitaqtaa yaímma Káríqton-annabike anó-wayukama yeráwáqá Yêmitigaraq yagaroqtamá máqe-uraae. ¹⁹ ániibo Póro wemá íráqôn-aimma téna Áánûqtuma Yéqtaaeo-wayukabimma íráqô-qtataariq umáyíkáin-aimma wemá timá yímikaiye.

Póroma anó-monoq-wayukati yáama iténa anó-monoq-naupaq uráiyie.

²⁰ yeráwáqá maamin-áímmá kéiteta yeráwáqá Áánûqtumma yimuqá marakéta tirááe: “taígani-kayukama Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá Ítukaq itáíq-itaiq kéeta akoqnáá umá ámáan-aimma kéwaraae.” téta yeráwáqá tiráámanibo ²¹ yaímma-wayukama yeráwáqá maará téta tirááe: “Póro wemá Ítiráaeo-wayukama Yéqtaaeo-wayukabi máa-kayukayabama Mótetini ámáan-aimma yuwéraq túma íma karéraq Áánûqtuni awaaméqá íma mayéraq naayón-ááímmá ímáýáaro. téna kétiye.” téta yaímma-wayukama tirááe. ²² miráitata emá yénna-aimma yeráwáqá Ítaraapoqtaa “ketáámá nôraq ónúnataabiyo?” téta tirááe. ²³ ániibo emá ketáá timá ámenaiqtaa uwo. kaayaqté-kaayaqte-wayukama yeráwáqá yanaan-áímmá téta mi-yánáán-áímmá ína-kanaama yiqnótáuma karánóe. ²⁴ ániibo emá mi-káyúkámá yiwíqme anó-monoq-naupaq uréwaq kúmiqá mamá paá í-yátááqá tarôq kéewaqaq mi-káyúkágáráq mirá kúmuyikewaqaq yemmá meyáámmá Áánûqtukaq amí-wámmá yímínatawaqaq yeqtí yiqnótáuma anaaékaqa kégaraiyata máqte-kayukama yemá emmá káoneta maamin-áímmá eqtábá tiráamma minná “kaaqaari-áíné” téta kététa eqtábámá “árainma Mótetini ámáan-aimma kéwaraiye” téta tínoe. ²⁵ ániibo káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtun-aama kéita-kayukama aúbama agamá kéyimeta maará téta yemá tirááe: “yeráwáqá yabiqma arutéta maníkóni amammá tarôq umáketa amíyan-aawaqa wai-wámmá ánûwaramma íbibamá íkamí-yamma naaemá íma naaro. mirá kéeta yeráwáqá aaraukáqá íma mamá yatáero.” téta agatááe. ²⁶ ániibo Póro wemá maami-káyúkámá yiwíkена yeráwáqtí kúmiq-yataaqa mamá paá ínetá wemá anó-monoq-naupaq uténa anó-monoq-wayukaraq nói-tupaawaqa yeráwáqá kúmiq-yataaqa mamá paá matuwáinata yeráwáqá Áánûqtukaq óq-ami-yataaqa agamá ákúqa umákanunataabiyo?” téna ítama aónariye.

Ítiráaeo-wayukama anó-monoq-naupaq Póromma yáqtokaae.

²⁷ anaaékaqa abapaké kaayaq-yúpáámá yanáán-áíqtábá ánatanena kéitata yaímma Ítiráaeo-wayukama Étia-marabaqa máa-kayukama yemá aónaamma Póro wemá anó-monoq-naupaq máitata máqtemma Póroqtaba yemá téta íyamma ôriq kéitata wemmá yáqtokaae. ²⁸ miráitata yemá anókaqa ááyama téta “keráwáqá Ítiráaeo-wayukama keqtáá yama tíwáqnaa oro. maamin-nákómá wemá máqten-aukapaqa uréire kéena wemá Mótetini ámáan-aimma mamá táiq kéena ketáái anó-monoq-naupaq káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama yiwéqména kéuwiye.” téta yemá ááyama tirááe. ²⁹ miráitata naayóbáqá Ípítiani-marabake-naqa Tarópima wemá Pórote yagaroqtamá máitata yemá aónatuweta Póro wemá min-náqá awíqmenaqa aokaq-mónóq-náupáq táwi éna utaiyáá téta mirá-uraae. ³⁰ ániibo máqtemma Yérútáárebake-kayukama yemá anó-monoq-naupaq uréta Póromma áyábaa umá yáqtometa máápaqa kégumeta anó-monoq-nakoni oqtamá máqtepaqa aúyareqeta yukááe. ³¹ miráitata yem* Póromma kéikamowata yaímma-wayukama maréta i-wáyúkátí anó-kawaa-naqa móma timá ámikaae.

³² ánibo wemá wení i-wáyúkámá yiwíqmena kéyitata Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá i-wáyúkámá kéyimoneta yemá móragaraq íma Póromma ikákaae. ³³ ánibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma Póroni amaraq íréna i-wáyúkáyábá timáyíkáitata yemá Póromma yáqtoakaawana i-wáyúkátí kawáá-nákómá téna “maamin-nákómá wemá nôraq uráiyó?” téna ítama aónaraiye. ³⁴ máqte-kayukama yeráwáqá óq-aimma kétéwana yaímma-wayukama káqon-aimma kétéwana anó-kawaa-nakoma wemá maamin-áikóní áaimma íma iténa wemá i-wáyúkámá timáyíkáitata Póromma awíqmeta yeráwáqti-naupaq urááe. ³⁵ miráitana Póro wemá mórama naakóní oqtaraq kéwitata Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá Póromma ikaminéna kéowata i-wáyúkámá yeráwáqá Póromma yaaguyaqména kóuraae. ³⁶ miráitata netuqyaammá aarawaamá yinnae waqména kéweta ikámma púyóro.” téna tirááe.

Póroma wení watáama timá yímikaiye.

³⁷ Póromma awíqmeta naaúpaq uwínéna kéowana Póro wemá i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoqtabama “mórama watáama timá ámena kéune.” téna tiráiyé. ánibo i-wáyúkátí kawáá-nákómá téna Póroqtabama “emá kanaaraq Kariki-aimma tinónô? kemmá timá-timiyo. ³⁸ naayóbáqá móra-nakoma Íqtibibake miráuma náápaamma awétáma taígani-kayukama (4,000) yiwíqmena kaqmáápaqa waayukáma íma máa-marabaq uráimma minná íma eyábono?” téna ítama aónaraiye. ³⁹ ánibo Póro wemá tiráiyé: “ímiye. kemá Ítiráaeo-naqa ketí márûqa Táátiti minanó-marupake kemá watáama aarawaamá timá-yimenaq kéune.” téna anó-kawaa-naqa timá ámikaiye. ⁴⁰ ánibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma “kanaaraqíye” téna kéténa Póro wemá min-nákóní oqtaraq itó-uma ayáamma múte yaútena waayúkama yaákare maéra wemá máqte-kayukabimma Íbaru-aipike watáama maará téna timá yímikaiye:

22

¹ “ketíbâqawaayuo, ketibôutaa, kemá watáama ténáaq kéupo keráwáqá ítáaro. keráwáqá kemmá yainané kéoe.” téna Póroma tiráiyé. ² miráitata yeráwáqá ítáamma Póro wemá Ítiráaeo-wayukati yáama Íbaru-aipike watáama kéténa yeráwáqá yaákare uyátá-maqma maamin-áimma ítaraae. ³ ánibo Póro wemá tiráiyé: “kemá Ítiráaeo-naqa ketinóma kemmá Táátiti-marukaq maqtíkáitaaq kemá Yérútáárebaq íréq anómma káureq Kaméirioe. wemá yirááti-nakoma kemmá naayóbáqá ketáái títaubikoni amáan-aimma timá tímikaitaaq kemá akoqnáá umá Áánûqtun-aama íbêqa keráwáqá wáráníq umá kemá kéwaraune. ⁴ miráitaaq kemá Ítun aammá itáíq-itaiq kéo-kayukama kéyikameq aarawaamá yiwíqme máma ánná-naupaq yíkarane. ⁵ ánibo mú mikákáá anó-monoq-naqa wení anó-monoq-wayukagaraq yemá maami-qtátááqtábá aónaretama ‘árainé’ téna tínoe. naayóbáqá yeráwáqá aúbama agamá tímêwaqa kemá maméq Tamáátikati-marabaqa Ítun-aama kéita-kayukama koma yiwíqme yenata Yérútáárebaqa yemá yútiqa mayéta ánnáma ínoe téq uráunae.

Póro wemá Káríqton-annama aúkáin-aimma tiráiyé.

⁶ miráitaaq Póro kemá maréq Tamáátikati-marukoni waaqókáq kéunana aabaúgómá miráuma wágáá aúkáammakariq kéitana páátákáá aabayápké móra ókómá wenôpaq kamá yupayo uráiyé. ⁷ miráitaaq kemá marabí yutákure kéitaunana móra-aikoma aabayápké maará téna tiráiyé. “Tóro! Tóro! emá nôraq itawáq kemmá mamá táwíqqa kéono?” tiráiyé. ⁸ ánibo kemá

tiráune. ‘uyátaráana-nako, emá náawabono?’ téq kêtunana wemá yauwéqma tiráiyé. ‘kemá Ítuma Náátárêtibake-nakoma kemmá mamá táwîqa kéone.’ tiraiyé. ⁹ miráitata yaímma ketê yagaroqtamá uráa-kayukama yemá maamin-ómmá káonetamanibo watáamo timá tímîn-naqa íma aónaraae. ¹⁰ miráitaq Póro kemá tiráune. ‘uyátaráana-nako, kemá nôraq ónúndô?’ kêtunana uyátárai-naqa Ítuma tiráiyé. ‘emá itó-uma Tamáátikati-marabaq kéwinana móra-nakoma kéma emmá mayaímá aménúnna-yataaqtaba watáama timá áminiye.’ téna wemá tiráiyé. ¹¹ miráitana min-ókómá ketí túramma mamá kumayuqá aúraitaq kemá máqte-qtataaqa íma kanaaráq umá aónáunata yaímma ketê yagaroqtamá o-káyúkámá yemá tiyáákaq yáqtoqma tiwíqmeta Tamáátikatiq urááe.

¹² ániibo mi-márúkáká móra-naqa máqce-uraimma áwîqa Áánánáiyatie. wemá íraqôniq umá ketáái ámáan-aimma kéitena kéwaraitata Ítiráaeo-wayukama Tamáátikati-marukaq kémae-kayukama yemá weqtábá ‘íraqô-nare’ téta tirááe. ¹³ min-nákómá wemá ketimakaq iréna maará-tiraiyé. ‘Tóro, ketibáko, emá kanaaráq aúramma kararánóne.’ téna kêtitaq kemá páátákáá túramma kégarareq wemmá aónaraune. ¹⁴ ániibo wemá tiráiyé. ‘ketáágáráq ketáái títaubikoni Áánûqtuma emmá awíkена wení áaimma aónaikae. téna wenamááriq wení óyaupike watáama emmá timá ámikaiyé. ¹⁵ miráina emá maamin-áímmá kéite aónáanna-yataaqtabama máqte-kayukama timá-yiminone. ¹⁶ ániibo emá nôraq itawáq paá máano? itó-uma Ítun-awikaq nommá kéberewaq wenáwîqa kéyenanawaq ení kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwániye.’ téna wemá tiráiyé.

Áánûqtuma Póromma káqon-annama Yéqtaaeo-wayukabi timákaraiyé.

¹⁷⁻¹⁸ ániibo anaaékaqa kemá yauwéqma Yérútáárebaq uréq anó-monoq-naupaq nunamummá kéteq mórama kainapákáá umá uyátárai-naqa Ítumma aónáunana wemá timá tímikaiyé. ‘páátákáá emá maami-márúká yuwéwaq kóaa. emá maami-márúkáká kémae ketáama timá yíminamanibo yemá maamin-áímmá íma itánóe.’ téna tiráiyé. ¹⁹ ániibo Póro kemá tiráune. ‘uyátaráana-nako, kemá kenamááriq máqtemma monoq-náúpáq uréire kéeq enáama kéita-kayukama kéyikameq yáqtoqma ánnáma kéumayikaunata yemá kemmá timónaraae. ²⁰ ániibo naayóbáqá ení átê-wataama tirái-naqa Tíbenimma ikámôwana pukáimma mi-kánááráqá kemá máeq mi-káyúkátí kúberai-unamma matokáunata ikákaane.’ téq kêtunana wemá tiráiyé. ²¹ emá paá kéwinaq kemá emmá káqon-annama Yéqtaaeo-wayukabi timákaana waa. téna Ítuma timá tímikaiyé.’ téna Póroma tiráiyé. ²² ániibo Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá maamin-áímmá kéitetamanibo Yéqtaaeo-aiqtabama yeráwáqá anókaq ááyama maará téta tirááe: “wemmá ikámma púyoro. mirán-nákómá wemá maa-márúkáká íma mániye.” téta tirááe. ²³ miráitata máqte-kayukama yeráwáqá yeqtí kúberai-unamma ayúqma paábaqtaa kéyuweta mé móyuweo téta obamá apákáama yukááe. ²⁴ ániibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma i-wáyúkámá timáyíkáitata yemá Póromma awíqmeta naaúpaq múma ákareta tebûqa kámeta ‘nôraq itatawáq Ítiráaeo-wayukama emmá maamin-áíqtábá kéteo?’ téta yeráwáqá tirááe. ²⁵ miráitata yemá ánnánapo Póromma yaataq atáá umákareta tebûqa kámewana Póro wemá kawáá-nákómá maará téna ítama aónaraiyé: ‘keráwáqtí ámáan-aikoma téna Arómani-wayukama aamá íma ítama yainéq paá tebûqa yíméro ténawaq keráwáqtí ámáan-aimma wáiyó?’ téna ítama aónaraiyé. ²⁶ ániibo

kawáá-nákómá maamin-áímmá kéitena wemá maréna i-wáyúkátí anó-kawaa-nakomma móma timá ámikaiye: “emá maamin-nákómmá nôraq umákanewaq kéono? maamin-náqá wemá Arómani-naqiye.” téna timá ámikaiye. ²⁷ ánibo anó-kawaa-nakoma Póroni amakaq iréna “emá Arómani-naraq máano?” téna kítitana Póro wemá “owé” téna tiráiyé. ²⁸ miráitana anó-kawaa-nakoma tiráiyé: “kemá anó-moneqa meyáníq umátuweq kemá Arómani-naqa máune.” téna titana Póroma tiráiyé: “kemmá ketinóma maqtíkáitaq kemá Arómani-naqa máqe-uraune.” téna tiráiyé. ²⁹ miráitana máqtemma Póromma tebúqa ikamítáae téta yemá péqmareta kégowana anó-kawaa-nakoma itáimma Póro wemá “Arómani-naqune” téna kítitana kawáá-nákómá ikatíq uráiyé.

Póro wemá káánítôre-wayukati yúraqa uráiyé.

³⁰ ánibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma Ítiráaeo-wayukama yemá nôraq itatawáq maamin-nákóqtábámá maamin-áímmá kéteo?” téna wemá ítama arútanena móra-taoqa wemá ánnáma ayúqtuwena uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq káánítôre-wayukagaraq álkutaawana Póromma awíqmena yeqtí yúraqa uráiyé.

23

¹ Póro wemá káánítôre-wayukati yúrapi karákéna tiráiyé: “ketíbâqawaayuo, keráwáqá ítáaro. kemá Áánûqtuni aúraqaqá íraqóniq umá uréire kéeq ketáaiqta netuq-túyánámmá ikémayaune.” téna tiráiyé. ² ánibo mú mikákáá anó-monoq-nakoma Áánánáiyati wemá yaímma-wayukama tímáyíkáitata Póroni óyauqa yurákáae. ³ miráitana Póro wemá tiráiyé: “enaúraqa miráuma aúgemma naakaqá ayammá péqmaraanikaa kéimanibo ení arunóbáqá miráuma kabirai-qtátáákáá kéipoana Áánûqtuma emmá ikamíniye. ánibo emá enamááríq makaq ámáan-aimma kéware. aamá kéyainemanibo emá maamin-ámáán-áímmá kárate waayúkama tímáyikaanata yemá ketóyauqa kéyuraraae.” téna tiráiyé. ⁴ miráitana yaímma Póroni amakaq máa-kayukama yemá tirááe: “emá Áánûqtuni mú mikákáá anó-monoq-naqa timá táíq kéumakaane.” téta yemá tirááe. ⁵ ánibo Póro wemá tiráiyé: “keráwáqá ketíbâqawaayuo, ítáaro. wemá mú mikákáá anó-monoq-naqa áraimma máiyó? miráitana Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá maará téna kétiye. ‘emá ení anó-kawaa-nakoqtabama íma timá táíq umákaao.’ tiráimma minná kemá ítaraune.” téna tiráiyé.

⁶ ánibo Póro wemá káánítôre-wayukama yimónaimma yeráwáqá yaímma Pérati-wayukagaraq anó-monoq-wayukagaraq máawana wemá káánítôre-wayukayaba maará téna tiráiyé. “keráwáqá ketíbâqawaayuo, ítáaro. kemá Pérati-naqa máeq Pérati-nakoni ánikomune. miráitaq kemá pukáa-kayukama yauwéqma itó-inoe téq kemá itáíq-itaiq kéune.” téna tiráiyé. ⁷ Póro wemá mirá téna kítitana yaímma Pérati-wayukagaraq Tááqtuti-monoq-wayukagaraq yeráwáqá unítíqa tirááe. ⁸ miráitana Tááqtuti-wayukama yeráwáqá kéte. pukáa-kayukama yeráwáqá yauwéqma íma itó-iyana yeqtí yimammá íma wáitana Áánûqtuni kaqtó-wayukama yeqtábá íma máae kétéwatananibo Pérati-wayukama mi-qtátááqtábá itáíq-itaiq kéoe. ⁹ miráitana máqte-kayukama yeráwáqá anókaq ááyama kétéwana yaímma Pérati-wayukabike ámáan-aimma yirááti-wayukama yeráwáqá maará téta tirááe: “ketáámá maamin-náqá aónáúnataama wení otaa-qtátááqá íma

wáipoana Áánûqtunopake móra-nakowabi mórama aágobi wepí watáama titana áraimma íyaq kétéyo?” téta yemá tirááe.

¹⁰ ániibo yeráwáqá anókariq umá unítíqa kététa Póromma máka-ayaakaq yabitimá uréire kéeta aúma mamá yararáawaniq kéowana i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma aónaimma wemmá áaqa kégaitaba wemá yáimma i-wáyúkámá timáyíkáitata yeráwáqá mi-káyúkátí aúkáapike Póromma awíqmeta yeráwáqti-naaupaq kóuraae. ¹¹ ániibo nokáámma uyátárai-naqa Ítuma Póroni amakaq írëna timá ámikaiye: “enáyakoma íraqôniq kéina emá akoqnáá umá Yérútáárebaqa ketáama timá-yimennaiq umá Arómuq-wayukama timá-yimiyo.” téna timá ámikaiye.

Ítiráaeo-wayukama Póromma ikamínëta téta urááe.

¹² óq-aabayaanaapimma Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá áikuteta mórama yanaan-áimmá timá aúwáayakaq maréta Póromma ikamínëta urááe. miráitata yeráwáqá aáwaqa íma néta aweté umá máeta Póromma ikátuweta nainëta urááe. ¹³ Póromma ikamí-áimmá tiráá-kayukama miráuma kaayaq-wáyúká áiyayaamma naikamá taígani-kayukama maamin-áimmá timá akoqnáá urááe. ¹⁴ miráitata yemá uyátárai-monoq-wayukararabi anó-kayukaraq uréta tirááe: “ketáámá mórama aáwaqa ínëqtaa aweté umá máeta Póroma ikátuweqtaa mikáq aáwaqa nanúnatae téqtaa timá aúwáayakaq maráúnatae.” téta tirááe. ¹⁵ miráinaq keráwáqá kawáá-wáyúkágáráq káánitôre-wayukagaraq aamá yuwáiyana i-wáyúkátí anó-kawaa-nakaq kéwinaq wemmá maará téraq timá ámero. ketáámá móragaraq maamin-náqá Póron-aama itánáqtaa kéune tíyana wemá timákainana kéyinaqtaa ketáámá aapaq yabíkëqtaa ikámóno.” téta tirááe.

¹⁶ ániibo Póromma ámánaakoni ánikoma anaugómá maamin-áimmá itátuwena wemá maréna i-wáyúkátí naaupaq uréna Póromma maamin-áimmá timá ámikaiye. ¹⁷ miráitana Póro wemá i-wáyúkátí kawáá-nákóqtábá tiráíye: “emá maan-íyápómá awíqme anó-kawaa-nakaq winanawáq wemá anó-kawaa-naqa watáama timá ámino.” téna tiráíye. ¹⁸ ániibo i-wáyúkátí kawáá-nákómá maamin-íyápómá awíqmena anó-kawaa-nakaq kéwena wemá tiráíye: “ánná-nakoma Póro wemá téna maan-íyápómá awíqme anó-kawaa-nakaq winanawáq wemá emmá watáama timá áminiye. téna titaq kemá awíqme kéyune.” téna i-wáyúkátí kawáá-nákómá tiráíye. ¹⁹ ániibo anó-kawaa-nakoma min-íyápómá awíqma ayáákaq yáqtoqma móma áwábaq ákárena wemá tiráíye: “emá nôi-kataawaq timá-timinono?” téna min-íyápómámá ítama aónaraiye. ²⁰ miráitana min-íyápógómá tiráíye: “Íriráaeo-wayukama yeráwáqá akoqnáá umá yanaan-áimmá timá aúwáayakaq maréta aabayaama eqtábá Póromma awíqme káánitôre-wayukati yúrikaq kumínaqtaa ketáámá móragaraq maamin-áimmá ítama wemmá aónanunataae.” ²¹ tiráámanibo emá yeqti yáama íma itaao. mi-káyúkámá miráuma kaayaq-wáyúká áiyayaamma naikamá taígani-kayukama yemá yanaan-áimmá timá akoqnáá kéeta Póromma ikámma puínëta aáwaqa íma néta paá máeta íbëqa yeráwáqá aúpáq yokaa kéoe.” téna tiráíye. ²² ániibo anó-kawaa-nakoma wemá maamin-íyápómá timákáitana kégoitana wemá tiráíye: “maamin-áimmá emá timá-timenna-aimma káqo-yuma íma timá-yimiyo.” téna timákáitana kóuraiye.

Póromma timákáawana anó-kawaa-naqa Pírikikaq uráíye.

23 ániibo ááiq-i-wayukati anó-kawaa-nakoma kaayaqá kawáá-nákárátámá yááyama timá yímikaiye: “kenákámá ááiq-i-wayukama taígani-kayukama (200) kéyiwirekawaq ániibo kaumo-wáyúkágáráq tiyáákama oóti ámûraaq winó-kayukagaraq yaímma taígani-kayukama (200) paromá matóráiyaraq nokáámma aúwai-kanaaraq keráwáqá Tétária-marabaq oro. 24 miráinaq keráwáqá Póromma móra-otima wemmá amíyana wemá min-ótíbi máinaq keráwáqá kékén umá awíqme anó-naqa Pírikikaq móma ayúwáaro.” téna timá yímikaiye. 25 miráitana wemá móra aúbama maará téna agatáiyeye:

26 “kemá Karótiatima kemá maamin-áúbámá anó-kamaani-naqa Pírikikaq agamá kámeq wágááe téq kétune. 27 Ítiráaeo-wayukama yemá maamin-náqá ikamínéta kéowaq kemá itáúnnama wemá Arómani-naqune’ téna kėtiqtaba kegáráq ketí ááiq-i-wayukagaraq ketáámá Ítiráaeo-wayukati iyáápíke maamin-náqá awíkaunatae. 28 miráitaq kemá nóin-aiiqtabawaq yeráwáqá maamin-áímmá kéteo téq kemá maamin-náqá awíqme káánítôre-wayukati yúraaq uráune. 29 ániibo wemmá ikámma puyéta ánnáma amí-yátááqá wemá íma tarôq uráibo paá yeráwáqtí ámán-aikaraq naayón-ááiqtabá yeráwáqá mirá-uráae. 30 miráitaq kemá itáúnnama yeráwáqá akoqnáa-aimma timá aúwáayakaq maréta maamin-náqá aúpáq ikámma puínéta kéowaq kemá páátákáá timákaunana wemá enôpaq kéwepoata mi-káyúkámá yeráwáqá maamin-áímmá enaúrakaq tínoe.” téna Karótiati wemá aúbama agatáiyeye.

31 miráitata ááiq-i-wayukama yeráwáqá Póromma awíqmeta Áátiparáati-marukaq ko watéta 32 ániibo mikákémmá yaímma marabí uráan-i-wayukama yeráwáqá yawuégmeta yeqtí-naopaq kéyewata yaímma oóti ámûraaq uráan-i-wayukama yemá Póromma awíqmeta Tétária-marabaq urááe. 33 mirátata yaímma oóti ámûraaq uráan-i-wayukama yemá maamin-áúbámá maméta anó-kawaa-naqa móma kámata Póromma awíqmeta wení aúraaq urááe. 34 ániibo anó-kamaani-nakoma wemá maamin-áúbámá káonena wemá Póromma ítama aónaraiye: “emá náakake-narabono?” téna kétitana Póro wemá tiráiyeye: “kemá Tirítia-marabakena” téna kétitana 35 ániibo anó-kawaa-nakoma tiráiyeye: “maamin-áímmá eqtábá tiráá-kayukama yeráwáqá maakáq íyaqa maamin-áímmá ítama yainánúne.” téna wemá yaímma-wayukama timáyikáitata yemá Póromma awíqmeta Êrôtni kámááni-naupaq móma ánná umákáawana máqe-uraiye.

24

Ítiráaeo-wayukati anó-kawaa-wayukama Póromma aabi mayákaráae.

1 anaaékaqa móra-tiyaapaq-kanaama yátáitata anó-monoq-naqa Áánánáiyati wegáráq yaímma anó-kayukagaraq mórama yeráwáqtí yáama waeránin-naqa áwíqa Tetúrati yeráwáqá máqtemma Póromma aabi mayakánón-aimma anó-kamaani-naqa Pírikikaq tirááe. 2 ániibo anó-kamaani-nakoma Póromma ááyaitana kéyitana Tetúrati wemá maará téna kaaqaari-áímmá tiráiyeye:

“anó-nako, emá keqtáá íraqôniq umá tíwáqnaa kéonaqtaa ketáámá ááíqa íma kéeqtaa ení aúyánákáqá máqte-marukaqa móra-yataqa íma abarokáq kéiyeye. 3 miráitaqtaa ketáámá minnáyaba emmá ítama íraqôniq kéeqtaa tímuqá kémarauatae. 4 miráimanibo emmá watáama timá yáqtoraiyabama ení paru-yátáákáq emá ketáái watáama awaaraq-áímmá itánóne. 5 maamin-nákómá máqte-tupaama wemá ááíqa kéena

máqte-marabaqa Ítiráaeo-wayukati aukáapimma wemá táí-aimma tarôq kéena wemá áqnábariq umá keqtáá Ítiráaeo-wayukabikemma wemá Náátârêti-wayukaraq yabíkéna yúyánámmá mamá táwî kéumayikaiye. ⁶ miráitana wemá ketáái anó-monoq-naupaqa kúmiq-yataaqa tarôq kéitaqtaa ketáámá wemmá yáqtokaunatae. ⁷ miráimanibo ááiq-i-wayukati anó-kawaa-naqa Arítiati wemá iréna maamin-náqá akoqnáá umá awíqmena kóuraiye. ⁸ miráitana Arítiati wemá téna ‘maamin-náqá aabi mayakánéqa keqtááyábámá enôpaq oro.’ téna wemá timá tíkaraaiqtaae. miráipoaq emá maamin-náqá enamáárîq ítama káonenana weqtábá ketáama ‘árainé’ tíya emá aónanone.” téna Tetúratí wemá tiráíye. ⁹ máqtemma Ítiráaeo-wayukagaraq yemá téta maamin-áímmá “árainé” téta yemá tirááe.

Póro wemá Pírikikaq watáama tiráíye.

¹⁰ ániibo anó-kamaani-nakoma wemá Póroni aúrapí aayóq uráitana Póro wemá watáama tiráíye:

“kemá aónaraunama emá netuqyaa-túpáámá maami-káyúkátí anó-kawaa-naqa mááe. aamá ítama káyainanaq kemá akoqnáá umá yauwéqma tenúne. ¹¹ ániibo emá enamáárîq maami-káyúkámá ítama yimónao. kemá Yérútáárebaqa monoq-námmá peránááq uráunama títaubake kaayaq-yúpáámá káyataiye. ¹² miráitata Ítiráaeo-wayukama yemá íma kétimonawaq kemá móra-naqa unítîq-aimma ítimayikeq ániibo kemá máqte-kayukati yúyánámmá mamá táwîq íma kéeq yeráwáqtí anó-monoq-naupaqa yirááti-naupakaraq íma anó-maruqa mamá táwîqa íma uráune. ímiye. ¹³ ániibo íbêqa maami-káyúkámá máqten-aimma kétémanibo íma kanaaráq abarokáq yirááti-aimma kété.” téna Póroma óq-aimma tiráíye: ¹⁴ “miráimanibo kemá móra-yataaqtaba emmá timá-amenunama minná aammá uyátárai-nakoma tiráátiraiye. ketí aúbi márâa-kayukama min-áqtábá ‘kaaqaari-áiné’ kété. kemá Ítiráaeo-wayukabikemma yatáqma kémaeq naayóbáqá ketáái títaubikoni Áánûqtukaq anaaé kéwáreq kemá máqtemma ámán-aima kéwareq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí watáama agamatá-kánnáábímmá wáitaq kemá itáiq-itaiq kéune. ¹⁵ miráitata yeráwáqá maami-káyúkámá Áánûqtuqtaba awé oníq umá kegáráq Áánûqtumma awé kéeq kemá Áánûqtuqtaba wemá pukáa-kayukama mamá itó-umayikaniye. téq kemá itáiq-itaiq keune.

¹⁶ ániibo ketirukómá íráqôniq kéena arupú kéitaq kemá Áánûqtugaraq aarawaatí yúraqa kemá ketáaiqtaba netuq-túyánámmá íma kémayaune.

¹⁷ ániibo kemá Yérútáárebaq yuwéq káqo-kayukate yagaroqtamá máqeu-raune. mibákémmá kemá yauwéqma ketí márûkaq íráunnama kemá Áánûqtukaq amí-yátááqá maméq iréq móneqa ketí waayúkama íma makáa-kayukama yímikaune. ¹⁸ ániibo kemá mirá kéeq anó-monoq-naupaq máeq ketí kúmiq-yataaqa mamá paá i-yátáárîq kéunatama taibaq-wayukama keté íma áikuteta unítîq-aimma íma wáqe-uraiye. ¹⁹ miráitanibo yaímma Ítiráaeo-wayukama Étia-marabaq kémaae-kayukama yeráwáqá máqe-uraae. yemá kemmá aabi matikánétama yemá maakáq enaúraqaq írétawaq ókaraq yeqtí watáama ítáaro. ²⁰ ániibo mi-káyúkámá min-áímmá íma timá-amiyaama maanámo máa-kayukama iyúwénatawaq káánítôre-wayukati yúraqaq itó-uraunata otaa-qtátáárîq íuraane tiráan-aimma timá-amero. ²¹ miráimanibo kímora-yataaqa kemá maará téq tiráune. ‘Áánûqtu wemá pukáa-kayukama

yauwéqma mamá itó-umayikanitaq kemá minnýaba itáíq-itaiq kéune téq tiráunayaba yemá minnýaba kemmá aabi kématikaae.’ téné Póroma tiráiyé.

²² ániibo anó-kawaa-naqa Píriki wemá uyátárai-nakon aammá itáíq-itaiq on-ááímmá aónéna wemá tiráiyé: “i-wáyúkátí anó-kawaa-naqa Arítíati wemá maakáq yínna-yupaama kemá keráwáqtí táama ítama yainánúne.” téné anó-kamaani-naqa Píriki wemá tiráiyé. ²³ ániibo anó-kawaa-nakoma yaímma-wayukama timáyíkáitata yeráwáqá Póromma awíqma ánná-naupaq móma ákáreraq akoqnáá-aimma íma téraq wemmá ayuwáiyana paá uréire kéinaq wení waayúkama iyuwáiyata paá yama káoneta aáwaqa wemmá áméro.” téné tiráiyé.

Píriki Póromma kaayaq-kárítímáátímá ánnáma umákaraiye.

²⁴ Píriki wegáráq wení ánáakoni áwíqa Tarútíra wemá Ítiráaeo-annabiken-imimiye. miráitana Píriki yaímma-taoqa wemá Póromma ááyaitana Póro wemá iréna Ítuma keqtáá yauwéqma tiwiránín-nakoqtaba itáíq-itaiq kéowaigoni áaimma timá ámikaiye. ²⁵ miráimanibo Póroni watáagoma arupú áaiqtaba téné ketáái túma yabi-iyábágáráq Áánúqtuma ketáámá mamá yaináníq-kanaayabagaraq wé tiráiyé. Píriki wemá maamin-áímmá kéitena íkatíq uráiyé. miráitana Píriki wemá Póromma timá ámikaiye: “anaaeékaqa aamá tí-kánááráqá emmá ááyaanaa aamá máma tínópo emá kóaa.” téné timákaraiye. ²⁶ miráitana Píriki wemá Póroqtaba “yaímma móneqa timíniye” téné wemá Póromma taígani-tupaama timákaitana kégoitana wemá awé umá máqe-uraiye.

²⁷ anaaékaqa kaayaq-kárítímáátímá kéyataitana Pótítati Péqtati wemá Pírikini-maruqa mayéna wemá anó-kawaa-naqa maínna-kanaaraqa Píriki wemá Ítiráaeo-wayukama yinuqá maraígáae téné Póromma paá ánná-naupaq ayúwáitana máqe-uraiye.

25

¹ kaumo-yúpáámá kéyataitana anó-kamaani-naqa Péqtati wemá Tétária-marabake maréna yauwéqma Yérútáárebaq uráiyé. ² miráitata uyátárai-monoq-wayukagaraq Ítiráaeo-wayukati kawáá-wáyúkágáráq yeráwáqá Póromma aabi mayakánôn-aimma anó-kamaani-nakokaq maméta urááe. ³ yemá anó-kamaani-nakaq inaa-inaa tirááe: “emá keqtáá tíwáqnaa éaq emá maamin-náqá timákénanawaq wemá Yérútáárebaq yíno.” téné yemá aapaq kéwinaraq aúpáké atíqtuweta ikamónáae téné tirááe. ⁴ ániibo anó-kamaani-naqa Péqtati wemá tiráiyé: “Póro wemá Tétária-marabaq ánná-naupaq máipoaq kemá mibáq yauwéqma ónúne.” téné wemá tiráiyé. ⁵ miráinata keráwáqtí anó-kayukama yemá keté yagaroqtamá mibáq uréta min-nákóní otaa-qtátááqá wáinatama yemá Póromma aabi mayakánoe.” téné anó-kamaani-nakoma tiráiyé.

⁶ ániibo Péqtati wemá Yérútáárebaq tiyááka-kanaama yeráwáqté maéna wemá Tétária-marabaq uréna móra-taoqa wemá aamá ítama yaináí-náúpáq máena wemá yaímma-wayukama timáyíkáitata yemá Póromma ánná-naupake awíqmeta irááe. ⁷ ániibo Ítiráaeo-wayukama yemá Yérútáárebaque ye-káyúkámá iréta máqten-aimma téné Póroni aúbi makáámanibo árain-aimma íma anó-kamaani-naqa timá ámikaae. ⁸ ániibo Póro wemá tiráiyé: “kemá mórama otaa-qtátááqá íma tarôq éq ániibo Ítiráaeo-wayukati ámán-aimma íma mamá táwíqa kéeq yeráwáqtí monoq-námmá íma mamá táíq

kéeq Arómani-wayukati anómma yabíkái-naqa íma awáágúraune.” téna Póroma tiráiyé. ⁹ ániibo Ítiráaeo-wayukayaba yimuqá kémarena Péqtati wemá Póromma awíqma Ítiráaeo-wayukati iyáápi maráinayaba wemá maará téna Póromma timá ámikaiye: “Póro, emá kanaaráq Yérútáárebaq kéwinaraq mibáqá kemá enáama ítama yainánúnô?” téna tiráiyé. ¹⁰ ániibo Póro wemá tiráiyé: “íbêqa kemá maami-náúpáq itó-uraunama maammi-náúmmá Arómani-wayukati yabíkái-nakoni íráqôn ámáan-aikaraq ketáámá ítama keráwáqá yainánóe. ániibo emá káonaane. kemá Ítiráaeo-wayukabimma mórama otaa-qtátááqá íma tarôq uráune. ¹¹ kemá mórama kemmá tikamma puí-yátááríq uráanatama minná kanaaráq tókaminoe. miráimanibo yeráwáqá kaaqaari-áímmá tétama kemmá yeqtí yiyáápi yiminíqtabama móra-nakoni náápaamma íma wáiyé. minnáiyaba kemmá Arómani-wayukaraq yabíkái-nakoma yúraqaq ketáámá yainániye.” téna Póroma tiráiyé. ¹² ániibo Péqtati wemá maamin-áímmá kéitena wení kánítóre-wayukagaraq watáama timátuwena wemá Póromma timá ámikaiye: “emá anómma yabíkái-nakoma enáama ítama yainániye ténnaboa emá kanaaráq wekáq winóne.” téna tiráiyé.

Póro wemá káqomma yabíkái-naqa Aagarípaani aúrakaq uráiyé.

¹³ yaímma-kanaama kóitana anómma yabíkái-naqa (kíni) Aagarípa Peníti wení anaanoágáráq yenákámá maréta Tétária-marabaq uréta Péqtatimma yaagumá téta timá ákaraaye. ¹⁴ miráitata yenákámá Tétária-marabaq ayáqtáá-kanaama kémaeyana anó-kamaani-nakoma Péqtati wemá mi yabíkái-naqa Aagarípaamma Póroqtaba maará téna tiráiyé: “naayóbáqá Píriki wemá móra-naqa Póromma ánná-naupaq ákáraimma wemá íbêqa paá máiyé. ¹⁵ miráitaq naayóbáqá kemá Yérútáárebaq máunata Ítiráaeo-wayukati uyátárai-monoq-wayukama yemá téta ‘maamin-náqá aabi mayakéta ikamíyana puíno.’ tirááe. ¹⁶ ketáámá Arómani-wayukataama maamiraráá kéunatae. áqnáabaq móra-nakoni aúbímmô maráina-waigoma wenáama ítátuwena aúbi maráin-aiqtaba wemá kanaaráq tíniye. anaaékaqa ayúwáananataa yainánúnatae. ¹⁷ miráitata yemá maréta maakáq keyewaqq kemá íma ayáqtáá-yupaama máqe-ureq kemá aamá ítama yainái-náúpáq káqon-aabayaapimma kemá yaímma-wayukama timáyikaunata Póromma ánná-naupake awíqmeta írááe. ¹⁸ miráitata mi-káyúkámá yama itó-uraamanibo yemá Póromma aabi mayakaí watáama íma tirááe. ímiye. ¹⁹ yemá paá yeráwáqtí monoq-nááqtábá kéteta mórama pukurái-naqa wenáwíqa Ítue wetábá tirááe. Póroma wemá téna maamin-náqá ‘paá máiyé’ téna kétiye. ²⁰ miráitaq kemá maamin-áímmá itáúnnama ummaa keyaitaq kemá Póroqtaba maará téq tiráune. ‘emá kanaaráq Yérútáárebaq kéwinaraq maamin-áímmá ítama yainánúnô?’ téq kemá tiráunamanibo ²¹ Póro wemá téna Arómani-wayukaraq yabíkái-nakoma ketáama ítama yainániye.’ téna kétitaq ayuwáunana wemá ánná-naupaq máiyé.” téna Péqtati wemá timá yímikaiye. ²² ániibo anómma yabíkái-naqa Aagarípa wemá tiráiyé: “kemá kenamááríq maamin-nákón áama itánáaq kéune.” téna kétitana Péqtati wemá téna “maamin-áímmá aabáyaama itánóne.” téna tiráiyé.

²³ káqon-aabayaapimma kíni Aagarípa wegáráq Peníti yenákámá anómma yabíkái-kayukati unáákáqtóma yenákátí yineqá umátoreta yaímma i-wáyúkátí anó-kawaa-wayukagaraq yaímma anó-kayukagaraq yeráwáqá móra-naupaq álkuma máeta Péqtati wemá yaímma-wayukama

timáyíkáitata yemá Póromma ánná-naupake ko awíqmeta irááe. ²⁴ ániño Péqtati wemá tiráiyē: “Kínima Aagarípaao, ketáágáráq máqte-kayukao, maamin-náqá aónaaro. Ítiráaeo-wayukama aarawaamá Yérútáárebaq kémaae-kayukagaraq yaímma maabáqá Tétária-marabaq máa-kayukagaraq yeráwáqá téta ‘maamin-náqá wemá paá íma mánibo ikámínana puíno’ téta yemá ketúrikaq ááyama tirááe. ²⁵ miráimanibo kemá maamin-náqá aónáunnama wemá mórama otaa-qtátááqá tarôq éna puíní-qtataaqa íma wáitana wemá wenamááríq téna Arómani-wayukaraq yabíkái-nakoma ketáama ítama yainániye.’ téna kítitaq kemá ‘wekáq wakúyakaanana wíniye.’ tiráune. ²⁶ miráitaq kemá weqtábá aúbabi agatúwáanana Arómani anómma yabíkái-nakokaq wínín-aimma íma ítarane. miráitaq kemá wemmá awíqme kínima Aagrípaao, emá anómma yabíkáana-waigokaraq yaímma-yuti yúrakakaraq kéyunaboaq keráwáqá wenáama kítitaiyaq anaaékaq kemá weni otaa-qtátááqtabá kanaaráq agayánúne. ²⁷ miráinaq kemá móra-nakomma ánnábimmo Arómuq timákaanana kéwinaq wemmá aamá mayákáan-aimma kemá íma aúba-wannaabi agáyáanama minná íma arupú íniye.” tena anókamaani-nakoma Péqtati wemá tiráiyē.

26

Póro wemá Aagarípaani aúrakaq watáama tiráiyē.

¹ ániño Aagarípa wemá tiráiyē: “Póro, emá íbêqa ení watáama tiyo.” téna kítitana Póro wemá ayáamma múte yaútena wenaúbi máráan-aiqtaba tínéna itata waayúkama yaákama máqe-uraae. Póro mirá téna: ² “anó-kawaa-naqa Aagarípaao, emá ketáái áaiqtaba kítaanaboaq kemá timuqá ôriq umá kémareq kemá anaúrakaq watáama ténáaq kéune. miráitaq kemá emmá watáama timá-amenunama minná Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá keqtábá kaaqaari-áímmá téta túbi kémaran-aimma timá-amenune. ³ miráita emá Ítiráaeo-wayukama ketáái táaikaraq ketáámá watáama túnnatama minná emá káonaane. minnáyaba emá ketáama ítama íraqôniq éwaq emá íma ábôkariq uwo.

⁴ ániño Ítiráaeo-wayukama yemá máqtemma ketáaimma aónaraae. naayóbáqá kemá páaqyan-iyapogoma ketí-wayukate yagaroqtamá kémaeqa kemá Yérútáárebaqa uréire uráune. ⁵ miráitata naayóbáqá yemá kemmá timónaraapoata yemá kanaaráq ketáaimma timá-aminetama minná kanaaráq íye. miráitata yemá aónaraane. naayóbáqá kemá Pérati-wayukati yáaimma kéwaraunata min-ááikómá akoqnáá umá ketáái monokóni áaimma uyátaraiye. ⁶ miráitaq kemá íbêqa itó-uma máunata yemá kemmá aabi kématikamma maamin-áikóni áaimma mirá-uraiye. naayóbáqá Áánûqtuma ketáái títaubikomma akoqnáá-aimma timá yímikaitaq minnáyaba kemá itáíq-itaiq kéune. ⁷ ániño ketáái títaubake kaayaq-ánná-wáyúkámá yeráwáqá wágááwabi nokááamma Áánûqtukaq nunamummá tíq-tiq umá awé kéone. ániño anómma yabikáana-nako, kemá itáíq-itaiq kéunata Ítiráaeo-wayukama yemá kemmá aabi matíkaraae. ⁸ keráwáqá Ítiráaeo-wayukao, Áánûqtuma pukáa-kayukama mamá itó-umayikaniqtaba nôraq itaráq íma tínô?

⁹ naayóbáqá kemá kenamááríqa Ítuma Náátárêtibake-nakon áwíqa mamá táíq uráune. ¹⁰ miráitaq kemá Yérútáárebaq uyátarai-monoq-wayukabikemma akoqnááama matéq netuqyaammá Áánûqtuni waayúkama

yáqtoqma Yérútáárebaq ánná-naupaq kényikeq yaímma-wayukama yíkamiyata púyoro téq tiráunae. ¹¹ miráitaq kemá máqte-tupaama yeráwáqtí monoq-náúpq uréq ánnáma kényimeq Ítuni anaaémo wáráan-aaímma yuwaígáae téq uráune. minnáyaba kemá káqo-marabaq uréire umá Ítuni anaaé kéwaraa-kayukama mamá táíq umáyikaraune.

Póro wemá Káríqton-annama aúkain-aimma tiráiyé.

¹² miráitaq kemá uyátárai-monoq-wayukabike náápaamma kémayaunata yemá timátíkáawaq kemá maréq Tamáátikati-marabaq uráune. ¹³ miráitana wágáama aabaúgómá aáwaqa nai-kánáá kéita kemá aónáúnana aabáyákákémmá ókómá kamá yupayo uréna ketê yagaroqtamá uráa-kayukati yineqá ókómá kamá yupayo uráiyé. ¹⁴ ániibo máqtemma ketáámá marabí yutákureqtaa kéitaunana móra-wataagoma Íbaru-aipikemma maará téna tiráiyé. ‘Tóro! Tóro! emá nôraq itawáq kemmá mamá táwíqa kéono? kemmá apupé kée emá ketí-wayukama mamá táíq kéumayikaanaboa emá enamááríq aú-aiqa mayánóne.’ téna min-áíkmá tiráiyé. ¹⁵ ániibo Póro kemá tiráune. ‘uyátáráana-nako, emá náawabono?’ tiráune. ániibo uyátárai-nakoma wemá tiráiyé. ‘kemá Ítue. emá kemmá mamá táwíqa kéone.’ téna tiráiyé. ¹⁶ miráimanibo íbêqa emá itó-urewaq kemá enôpaq iráunapoq kemá emmá awiráana emá keti mayai-náqá mááe. emá íbêqa kéite aónáana-yataaqtabama máqte-kayukama kétimayiminaq ániibo anaaékaqa abarokáq ínî-qtataaqtabagaraq emmá aráátenune. ¹⁷ miráinaq emmá timákáana Ítiráaeo-anna-wayukayaqtaba káqo-wayukayaqtaba kawáá onúne. ¹⁸ minnáyaba emá yeráwáqtí yúramma mamá tágamayikenata yemá kumayuq-yátáápkémmá yuwéta yeráwáqá waéqma tágama-yataakaq maéta Tááqtaani akoqnáápkemma yuwéta kekáq itáíq-itaiq kéiyáq kemá yeráwáqtí kúmiqa mamá paá umáyikáanata yemá Áánúqtuma yiwíkai-kayukagaraq aokaríq umá yagaroqtamá mánoe.’ téna Ítuma tiráine.” téna Póroma tiráiyé.

Póroma wení mayaígón áaimma tiráiyé.

¹⁹ ániibo emá anómma yabíkáan-naqa Aagarípao, kemá Áánúqtunopake-tataaqa káoneq kemá íma wenáama arátaune. ²⁰ miráitaq kemá áqnáabaqa Tamáátikati-marabakemma Yérútáárebaq uréq mikákémmá máqtemma Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukabimma Áánúqtuni átê-wataama kétimayimunata yeráwáqtí kúmiq-yataapikemma waéqma yeráwáqá Áánúqtukaq yirummá ámiketa íráqôn-aaímma íyábá timá yímikaune. ²¹ kemá mirá kéunata minnáyaba Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá monoq-náúpké kemmá yáqtoqma tíkamineta urááe. ²² ániibo ketirummá akoqnáá wáqe-urena Áánúqtuma kemmá tíwáqnaa uréna kemá máqte-kayukagaraq yaímma anó-kayukati túrapi watáama tiráiyé. miráitaq kemá íma káqon-aimma kétupo kemá naayóbáqá Mótetigaraq yaímma Áánúqtuni amuné-wáyúkámá yeráwáqá maará téta tirááe. ²³ Áánúqtunopake tiwiránîn-nakoma wemá aú-aiqa maténa keqtáámá áqnábariq umá pukáipike itó-urena wemá Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukabimma aúwaraimma tágama-yataakaraq timá-yiminiye.’ téta yeráwáqá tirááe.” téna Póroma tiráiyé.

²⁴ Póro wemá mirá téna kétitana Péqtati wemá tiráiyé: “Póro! emá aíbôqnaaboq kéone! emá ení taíbaq itái-yátáákmá emmá mamá aíbôqnaaboq kéiyé.” téna Péqtati tiráiyé. ²⁵ ániibo Póro wemá tiráiyé:

“anó-nako, kemá íma aíbôqnaaboqa kéune. kemá paá túyánámmá kéiteq kétune. ²⁶ Aagarípaa, ketáama itaao. emá maami-qtátááqtábámá káone kéite uráánaq minnýabama kemá íma ikatíqa éq watáama kétunama maami-qtátááqá íma aúpq abarokáq uráiyé. ²⁷ anómma yabíkáana-naqa Aagarípaa, emá Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáama kéitaano? kemá ítáunama emá yetáama itáiq-itaiq kéone.” téna Póroma tiráiyé. ²⁸ ániibo anómma yabíkái-nakoma Aagarípaa wemá Póromma maará téna timá ámikaiye: “emá maamin-áwááráq-yúpááwáq kemmá mamá Káríqton-anna-naqa káutikaano?” téna tiráiyé. ²⁹ ániibo Póro wemá tiráiyé: “awaaraq-yúpááwábi ayáqtááq-yupaama minná kanaaráq íye. miráimanibo kemá Áánûqtukaq maará téq nunamummá kétune. egáráq yaímma-wayukama kэрáwáqá maamin-áímmá kétuna ítáa-kayukama keráwáqá Ítun anaaé waqmá ketê móraiq umá kétikaiye. miráiyana maamin-ánnábi keráwápímmá íma wániye.

³⁰ Póro wemá mirá téna kétitana anómma yabíkái-naqa Aagarípaa Penítigaraq yaímma-wayukagaraq yeráwáqá itó-uma máápaq kóuraae. ³¹ miráitata yeráwáqá máápaq máeta maará téta tirááe: “maamin-náqá wemá mórama ikámma puyéta ánnáma améta ínín-úmmáá-yátááqá íma tarôq uráiyé.” téta tirááe. ³² ániibo Aagarípaa wemá Péqtatimma maará téna timá ámikaiye: “maamin-náqá Póro wemá ‘Arómani-wayukati anómma yabíkáan-nakoma ketáama ítama yainániye’ téna íma tinnarakaa wemmá timákáanana paá yauwéqma kóine iné.” téna Aagarípaa kínima wé tiráiyé.

27

Póroma únópi-káárébi maréna Arómuq uráiyé.

¹ ániibo yeráwáqá aamá timá móra-akaq maréta keqtaa timátikaawaqtaa únópi-káárébi maréqtaa Arómuq Ítari-marupaq kéunanata yeráwáqá yáqtoqma Pórogaraq yaímma ánná-wayukagaraqa anómma i-wáyúkátí kawáá-náqá áwíqa Yúriati wení ayáapi yíkaraae. miráitana maamin-náqá i-wáyúkátí kawáá-nákóqtábámá Arómani-wayukati i-naré. ² ániibo kemá Arúkegaraq ketáámá mórama Áátáráamítíq únópi-káárégómá Ètia-marupaq kéwitaqtaa ketáámá mipí uyáqtama uráunatae. ániibo móra-naqa áwíqa Ááritáakatima wemá Tetarónáikaqa Maateróniabake-nakoma wegáráq yagaroqtaamá ketáátê iráiyé. ³ ániibo óq-abayaanapimma ketáámá Tááíranapaqa ko yamá uráunatae. miráitana Yúriati wemá Póromma mamá íráqóniq kéumakena ayúwáitana uréire kéena wení aanábó-wáyúkámá yimónaraiye. ⁴ ániibo ketáámá Tááíranapakemma únópi-káárébi maréqtaa kéunanata uwáágoma keqtaa mamá táwîq kéitaqtaa íyórai-aukapaq maréqtaa Táíparatibaq uráunatae. ⁵ miráitaqta ketáámá únókóní aúkáapi maréqtaa Tirítibaq uréqtaa mikákémmá Paapíriya-marupaq uréqtaa ániibo mikákémmá Mááíraqa Arítia-marabaq uráunatae. ⁶ ániibo mi-márúkákémmá mórama i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma wemá Érékáánaraa-marabake únópi-káárégómá maréna Arómuq Ítari-marupaq wíne kéitana wemá timátíkáitaqtaa ketáámá mipí uyáqtama uráunatae.

⁷ miráitaqtaa ketáámá mi-únópi-káárébi máa yaákare kéweta yaímma-kanaama máqe-uráunatae. miráitana móra-maruqa Nááítatiq keyúnanata mikákémmá anón-uwaagoma keqtaa mamá táiq kéiqtaba mikáké maréqtaa Karíti-marukoni íyórai-aukapaq waaqókáq Táárámóniq uráunatae. ⁸ ániibo

mikákémmá maréqtaa únókóní áwabaq kégumunana min-áúkápáqá anón-ummaa-yataaqa kémayeqtaa ketáámá maréqtaa Áráátía-marukoni waaqókáqá únópi-káárémá maraí-márúkáq yayamá iráunatae. ⁹ ánibo netuqyaa-túpáámá káyaitana Ítiráaeo-wayukati aáwaqa awetí i-kánáámá yátamakitata mimórá-kánáámá uwáágoma ôriq umá káyorena únókómá yeráwáqá mamá táiq uráiyé. miráitana Póro wemá maará téna timá yímikaiye: ¹⁰ “máqte-kayukama ítáaro! íbêqa ketáámá kéonanataama taíbaq-yataaqa aúyoranimanibo miráuma únópi-káárégáráq oótakaraq yenamáa mi-qtátááqá íma aúyoraiyobo ketáámá waayúkagaraq aúyoranunatae téq kemá kéitaune.” téna Póro wemá tiráiyé. ¹¹ miráimanibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma wemá únópi-káárémá awéqtameta uréire kéo-kayukati yáama kéitena Póron-aama íma ítaraiye. ¹² ánibo min-áúkápáqá únópi-káárémá maraí-márúkáq uwáágo ôriq kéena íma íráqôniq uráitata mi-káyúkámá yeráwáqá aamá timá móra-akaq maréta Karíti-aukapaqa Pinítiabaqa únópi-káárémá maraí-márúkáq uwáá káyorai-kanaama íráqôniq uráitata yeráwáqá mibáq wínéta urááe.

únópiímmá anón-uwaama yokáiyé.

¹³ anaáekaqa uwáágoma mamá pááqyaniq kéitata yeráwáqá yúyánámmá ítáaniq umá únópi-káárémá maméta Karíti-aukapaq maréta urááe. ¹⁴ miráitata yeráwáqá únópi-káárébi maréta pááqya-kanaama kéowana Karíti-marukake uwááma áwiqa anón-uwaama yokáiyé. ¹⁵ miráitana min-úwáágómá únópi-káárémá mamá táiq kéitana ketáámá íma kanaarq yáqtoqma awíqmeqtaa uráunatae. ¹⁶ miráitaqtaa mikákémmá ketáámá maréqtaa pááqya-marukaqa Kótaq uréqtaa íyórai-aukapaqa ketáámá anón-ummaa-yataaqa matáunatae. ketáái pááqya-unopi-kaarema anón-unopi-kaarenobaq múte makáunatae. ¹⁷ miráitata únópi-káárébi mayaímá kémayaa-kayukama yeráwáqá únópi-káárémá yáqtorai-yataaqa yabitiréta ánnáma atáá umá akoqnáá kéeta yeráwáqá téta únópi-káárégómá tíwíqmenata Aríbiya-aukapaq wíniye téta yeráwáqá tabaráábera-qtataaqa ayútuwaawana mi-káárégómá únókóní ámûraaqa mayaqména uréire uráiyé. ¹⁸ miráimanibo anón-uwaagogaraq únókógáráqá keqtáámá tiwéqtamena uréire kéitata yeráwáqá káqon-abayaanapimma áaimma átáma oótamma mamá iyaabítaaq urááe. ¹⁹ ánibo óq-taoqa yeráwáqti iyáápikekma únópi-káárémá mamá íráqôniq i-yátááqá mamá iyaabítaaq urááe. ²⁰ miráitaqtaa netuqyaa-túpáámá ketáámá aabaúwábi wiyóqá íma káonaunataama ‘náakaqtaa máuno?’ téqtaa anón-uwaama káyoraitaqtaa ketáámá íma páá mái-tuyanamma ítarauataamibo “táiq ónúnatae” téqtaa tiráunatae.

²¹ ánibo netuqyaa-túpáámá máqte-kayukama aáwaqa íma néta máawana Póro wemá yeráwáqti aúkáapi ító-urena tiráiyé: “keráwáqá maami-káyúkámá ítáaro. naayóbáqá keráwáqá ketáama kéiteqa Karítibaq yuwéq íma uráiyakakaa maamiráuma ummaa-yátááqá íma mayéqtaa máqte-qtataaqa íma aúyoranena iné. ²² miráimanibo kemá timá-timunna-aimma ítáaro. keráwápikekma móra-naqa íma aúyoranibo kímora-yataaqa únópi-káárémá wenamáa aúyoraniye. ²³ ánibo kemá Áánûqtukaq nunamummá kéteq wekq itáiq-itaiq kéunana nokáamma Áánûqtuni kaqtó-nakoma ketimakaq yama ító-urena tiráiyé. ²⁴ ‘Póro, emá íma íkatíqa éwaq anómma Arómani-nakoma Títaama wenaúraqaq koma ítóaao. ánibo maami-káyúkámá máqtemma yeráwáqá únópi-káárébi máa-kayukama eqtábá Áánûqtuma kawáá íniye.’ téna tiráiyé. ²⁵ minnáyaba waayúkama keráwáqá

íma ikatíqa oro. kemá Áánûqtuqtaba itáíq-itaiq kéunapoana Áánûqtu wemá tínna-yataaqa kanaarâq tarôq íniye. ²⁶ minnâyaba ketáámá páátákáá únópi-káárémá maméqtaa móra-marukaq onúnatae.” téna Póroma tiráíye.

²⁷ ánibo tiyááka umá títaubake kaumo-nókáámmá kéyatatata uwáá kéyorena ánibo móra-nokaama títaubake kaayaqté-kaayaqtekomma yeráwáqá Meriteréinia-unokoni áwabaqa nokáan-aukaama únópi-káárébi mayaímá mayáa-kayukama yúyánámmá itáama maami-káárégómá “móra-marukaq kéwiye” téta yeráwáqá yúyánámmá ítiraæe. ²⁸ miráitata yeráwáqá ayáqtááq-annaraqa ummaa-yátááqá abíkumareta únópi yúwáawana kúmimma waaqókáriq uráíye. miráitaqtaa ketáámá maréqtaa móragaraq pááqya-kanaama kéweta min-ánnámá únópi yúwáawana kúmimma waaqókáriq éna kegébaraq kukáíye. ²⁹ ánibo únópi-káárébi mayaímá kémayaa-kayukama yeráwáqá ótakaq ya kumayániye téta yeráwáqá óriq umá ikatíqa urááe. miráitata yeráwáqá páátákáá únópi-káárémá yáqtoqma akoqnáá i-yataaqa mi-káárégóni ayárepaqa kaayaqté-kaayaqte ummaa-yátááqnaq yáqtoq-mareta máiyana aabaúma utáikáæe téta yeráwáqá nunamummá tirááe. ³⁰ miráitata únópi-káárébi mayaímá kémayaa-kayukama yeráwáqá yuwéta péqmareta kóineta únópi-káárégóni apakémmá ummaa yamá yáqtorai-yataaqa karikaa uréta pááqya-unopi-kaarema mémánóbâq yubéqtukæe. ³¹ miráitana Póro aónarena wemá i-wáyúkátí kawáá-nákárâq yáimma i-wáyúkágáráq timá yímikáíye: “maamin-únópi-káárébi mámmá mayaímá kémayaa-kayukama yeráwáqá íma máíyaqa minná máqtemma keráwáqá táwîq ínoe.” téna Póroma tiráíye. ³² ánibo i-wáyúkámá yeráwáqá maami-káárégóni ánnáma kárátuwaawana uráíye.

³³ aabaúma utánéna kéitana Póro wemá maami-káyúkámá aáwaqa naígáæe téna watáama tiráíye: “máka-tiyaapari umá títaubake kaayaqté-kaayaqte miráuma ayáqtáá-kanaama ketáá ikatíq umá aúyoqe qtaa aáwaqa íma naráunatae. ³⁴ miráitaq kemá akoqnáá umá keráwáqá kétimatumune. keráwáqá yáimma paá-aawaqa mamá kénaiyanawaq min-ááwákómá keráwáqá mamá akoqnáá íniye. minnâyaba keráwáqá ítáaro. keráwáqtí túma íma ayáá atikaniye.” ³⁵ Póro wemá mirá kétena yeráwáqtí yúraqaqayammá maténa Áánûqtumma amuqá marakéna nunamummá kétena Póro wemá yammá naráíye. ³⁶ miráitata máqte-kayukama yeráwáqtí íyakoma íráqôniq kéitata aáwaqa mamá narááe. ³⁷ miráitaqtaa ketáámá taígani-kayukama (miráuma 276) mi únópi-káárébi máqte-uraunatae. ³⁸ ánibo mi-káyúkámá yeráwáqá aáwaqa mamá nátuweta anaaékaqa yeráwáqá únópi-káárébi kémmá aáwaq-unamma mamá únópitáá iyabótúwáawana únópi-káárégómá ummaamá íma yéna oyaaq umá uráíye.

únópi-káárémá táíq uráíye.

³⁹ aabaúma utamá kégaitata únópi-káárébi mayaímá kémayaa-kayukama yeráwáqá márûqa káonetaamanibo maramá íma aónarae. miráitata yeráwáqá min-áúkápáqá íráqôniq umá únópi-káárégóni márûqa wáitana íráqôniq umá kegébama wáitata yeráwáqá min-áúkápáq wínéta urááe. ⁴⁰ miráitata yeráwáqá mi únópi-kááréráqá ánnáma kúma akoqnáá umáráan-annama kárátuwaawana únókóni ámûraaq wáqe-uráíye. miráitata yeráwáqá aweqtaí-yátáráqá ánnáma kúma akoqnáá umáráan-annama kégaréta ánibo taabaráábema múte abíkumaraawana uwáágoma yiwíqmena únókóni kegébabaq uráíye. ⁴¹ miráitana mi únópi-káárégómá maréna únókóni kegébanobaqa aipaké koma aguréna maranóbáqá akoqnáá uráíye.

miráitana anón-uwaama yokéna maamin-únópi-káárégóni ayáremma mamá táwîq uráiyé.

⁴² ániibo i-wáyúkámá yeráwáqá yaímma ánná-wayukama péqmareta kóinoe téta yeráwáqá yíkamineta urááe. ⁴³ miráimanibo i-wáyúkátí anó-kawaanaka wemá Póromma áwáqnaa kéena íma mirá-inoe téna wemá yaímmananna-wayukama timáyíkáitata yeráwáqá nokótaaqa yubámeta únókóni kegébabaq urááe. ⁴⁴ ániibo yaímma-wayukama únópi-káárégóni yaa aqtórâq yáqtoqma mayaqméta nokegébâbaq urááe. miráitaqtaa máqte-kayukama íráqôniq umá máqé-uraunatae.

28

Póroma Mórota-marabaq máqé-uráiyé.

¹ ketáámá máqtemma mi-nókóni kegébabaq íréqtaa ketáá itáunama mi-márúkón áwîqa Mórota-marabare. ² miráitata mi-márúkáké-káyúkámá yeráwáqá keqtáámá mamá íráqôniq kéowana ániibo aaqá yéna yaugiqá kéitata yeráwáqá íramá agamakéta min-írâráqá keqtáá tiwîqma tikawaqtaa máqé-uraunatae. ³ ániibo Póro wemá móra íra-átáámá mamá írabí agamakáitana móra-iraakabayaakoma min-írâ-átáábí máqena kokoqá kéiqtaba min-írâákábáyáákómá Póroni ayáákaqa ya útúriyie. ⁴ ániibo mi-márúkáké-káyúkámá aarawaamá yeráwáqá aónaamma maamin-írâákábáyáákómá Póroni ayáákaqa ya útúrena upúkáiyé. miráitata mi-káyúkámá yeráwáqá maará téta tirááe: “árimma maamin-nákómá wemá yaímma-wayukama únópi yíkamitata pukáawana ketáái maníkómá íráqôn-aímma tarôq í-nákómá wemá maami-náqóqtábámá íma paá mániyie. téna maami-qtátááqá tarôq kéiyé.” téta yeráwáqá tirááe. ⁵ miráimanibo Póro wemá maamin-írâákábáyáámmá íranóbâq awéqtáma kéyuwena paá máqé-uráiyé. ⁶ ániibo mi-káyúkámá yeráwáqá Póromma awé umá karákéta íqtoráinana wemá puíniyie téta temmá Póroni aneqá móra-yataaqa íma abarokâq kéiqtaba yeráwáqá téta “maamin-náqá wemá maníkóé.” téta yúyánámmá ítaraae.

⁷ min-áúkápáqá mórama maramá wáqé-uraitana mi-márâráqá yabikáinaqa áwîqa Púbiria wemá keqtáámá mamá íráqôniq umátíkáitaqtaa ketáámá kaumo-yúpáámá wení-naupaqa máqé-uraunatae. ⁸ ániibo Púbiriamma aboámá anó-karima kokoq-kárimá mayéna waguráitana Póro wemá min-nákóni naaúpaqa uténa min-nákóni aneqá ayáámma aráápare nunamummá kítitana min-nákómá atóbaráiyé. ⁹ Póro wemá mirá kéitata mi-márúkákémmá netuqyaammá karí-wáyúkámá yeráwáqá yeráwáqá Póro wemá mamá atóbamayikaráiyé. ¹⁰ miráitata mi-káyúkámá yeráwáqá keqtáámá íráqôniq umá tíwáqnaa kéetata ániibo yaímma-yataaqa keqtáá kétimetata tíwáqnaa umá móma únópi-káárébi tiyúkataae.

Póroma Arómuq yayamá íráiyé.

¹¹ ániibo mi-márúkâq ketáámá kaumo-wíyómmá maéqtaa anaaékaq ketáámá maréqtaa morama únópi-káárémá Érékâánara-marabakemma anón-uwaama yóráitana mi-márúkâq ya máqé urái-kaarebiqtaa uyáqtama uráunatae. miráitana únópi-káárégóni aikaqá Tútie téta yeráwáqti maníkóni ábârawaao-aanikoratati yimammá tarôq umákáawana wáqé-uráiyé. ¹² ániibo ketáámá min-únópi-káárébi maréqtaa Tírakuti-marukaq yayamá íréqtaa mi-márúkâqá kaumo-yúpáámá máqé-uraunatae. ¹³ miráitaqtaa mi-márúkákémmá ketáámá min-únópi-káárébi maréqtaa

Arégiuma-marukaq yaútûma yayamá iréqtaa mikákémmá anón-uwaama yóráitaqtaa maréqtaa Putióribaq anó-marukaq ko yamá uráunatae. ¹⁴ ániibo mi-márúkáqá yaímma Káriqton-anna-wayukama kéyimonanata yemá keqtáá yáqtóráawata abapaké kaayaq-yúpáámá yeráwáqté maéqtaa Arómuq uráunatae. ¹⁵ ániibo Arómuq yaímma ketíbâqawaayutaama Ítun-aama kéitaa-kayukama yeráwáqá Ítáamma keqtááyábámá kéye téta kétewata yemá máqtemma maréta mi-márúkáq áwîqa kaumo-áúwái-náúpáqá mááketi-marukaraq wenáwîqa Áápiatibaq iréta keqtáámá aapaq ya kétimonawaqtaa Póro wemá yemmá kéyimonena wemá Áánûqtumma amuqá marakéna akoqnáama matáie.

Póroma Arómuq Áánûqtuni watáama tiráie.

¹⁶ ániibo ketáama Arómuq yayamá kéyunanata kámááni-nakoma Póroqtaba wenamáa móra-naupaq máinana móra i-nákómá wekáqá yabikáie.

¹⁷ ániibo kaumo-yúpáámá kéyaitana Póro wemá Ítiráaeo-wayukati kawáá-wáyúkámá yááyaitata yemá máqtemma ya áíkutaawana wemá maará téna tiráie: “keráwáqá ketíbâqawaayuo, ítáaro. kemá íma táí-aaimmá tarôq kéeq Ítiráaeo-wayukama ketáái títaubikon-aaimma mamá táíqa íma uráunamanibo Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá Yérútáárebaqa kemmá ánnáma umátiketa Arómani-wayukati iyáápi kemmá tíkaraae. ¹⁸ miráitata Arómani-wayukama yeráwáqá aamá ítama yaíkaamanibo kemá móra-yataaqa tarôq kéeq puyónunna-aaimma íma tarôq uráunata yemá kemmá tiyuwánéta urááe. ¹⁹ miráimanibo Ítiráaeo-wayukama yemá ímiye téta maamin-áímmá arátéwaq óqa kemá aamá ténunna-aaimma íma wáqe-uraiye. miráitaq kemá anó-kamaani-wayukama yááyaanata yeráwáqá ketáama ítama yaínánóe. téq kemá tiráunamanibo keti-wayukama yeráwáqá móra-yataaqtaba aabimmá íma mayikánúne. ²⁰ ániibo kemá maamin-áíqtábá keráwáqá tááyama kétima-timune. miráitaq Ítiráaeo-wayukama keráwáqá kéiteq awé uráa-qtataaqtaba kemá itáíq-itaiq kéeq awé uráune. miráitana minnáyaba maamin-ánnágómá kemmá yáqtoqma akoqnáa kéie.” téna Póroma tiráie. ²¹ ániibo yemá tirááe: “Ítiráaeo-wayukabikemma móra-nakoma ení watáama íma aúbabimma agamá timá-timenata ániibo móra ketíbâqawaayutaama iréta ení watáama íma téta emmá íma timá táwîq urááe. ²² miráitaqtaa ketáámá enóyaupiken-aimma itánáqtaa kéune. ániibo ketáámá itáunataama máqte-kayukama yemá uyátárai-nakoni aammá kéwaraa-kayukama keráwáqtábágaráq yatáqma-yataapi mááe.” téta tirááe.

²³ ániibo Ítiráaeo-wayukati kawáá-wáyúkámá yeráwáqá mórama kanaamá maréta Ítiráaeo-wayukama yemá máqtemma aarawaamá Póroni márûpaq irááe. miráitana Póro wemá aabáyaanapike áaimma átárena énaikaqa wemá watáagon áaimma timá kétagena Áánûqtuma yabikái-qtataaqtaba Ítuqtabagaraq watáama tiráie. miráitana wemá Mótetini ámáan-aimma kétena yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkámá wannaabí agamakáan-aimma kétitana maamin-áíkmá yeqtí yúyánámmá mamá íráqóniq kéitata yeráwáqá Ítuqtaba itáíq-itaiq ínoe. ²⁴ miráitata yaímma-wayukama wenáama kéitaawata yaímma-wayukama wenáama íma ítama arútaráe. ²⁵ miráitata yeráwáqá yenamáárîq óq-yuyanamma itéta kégowana Póro wemá áqnaabaqa maará téna tiráie: “Áánûqtuni Aokaq-Áágómá árain-aimma keráwáqá

yúbi-kayukayaba téna Áánûqtuni amuné-náqá ketáái títaubikoma Ááítáiyani óyaukaq tiráine.

²⁶ emá maami-káyúkábí kéweaq maará téaq timá-yimiyo.

keráwáqá aamá itánómanibo áaimma íma itánoe.

keráwáqá túramma aónainomanibo móra-yataaqa íaonainoe.

²⁷ maami-káyúkátí íyakoma akoqnáá umáguraitataboata yaákoma aamá itáiyábá yíbôgaitata yemá yúramma karoparááe.

miráitana yúrakoma móra-yataaqa íkáonaitana yaákoma móra-yataaqtaba íkéitaitataboata yúyánámmá íkéitaae.

yemá ketôpaqa íma ko yáútúmeta mamá íráqôniq umá tikaao téta íkéye.'

téna agamatán-áúbábí Áítáiyama tiráine. ²⁸ Ítiráaeo-wayukama yúbi máin-

aaiqtaba maami íráqô-mayaima Áánûqtuma keqtáá yauwéqma tiwiránî-

kataama minná Áánûqtu wemá káqon-anna-wayukabi yúwáitana kéwiye.

ánibo ketáámá maamin-áímmá timá-yimenatataa yemá itánoe. ²⁹ Póro wemá mirá téna kétitata Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá yenamáárîq aamá téite urááe.

³⁰ ánibo Póroma mi-márúkáq máena kaayaq-kárítímáátígóní arupimma móra naammá meyaníq uréna yaímma-wayukama wení-naupaq kéyewanama wemá mamá íráqôniq umáyikaraiye. ³¹ miráitana wemá

akoqnáá umá Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba watáama kétena uyátárai-

naqa Ítu Káriqtoma watáama máqte-kayukama timá yímikaiye. miráitana

wemá maamin-áímmá waayúkama abarokáq akoqnáá umá timá-

yimiyabama móra-nakoma aammá íma aúnakaraiye.

Arómani

Îtun anaaé kéwaraa-yubaq Arómubaq Póroma agatáiyē.

Póroni mayaiǵón áaimma

¹ kemá Póro mayai-nákómá Îtu Káríqtoni mayairá Áánûqtuma aúyatikarena tááyaraitaq min-áúbá-wánnáámá agatáune. kemá Póroma Áánûqtuni íráqô-kataama tin-áímmá timá tímikaune. ² Áánûqtuni amuné-wáyúkábí wení aúba-wannaabi naayóbáqá mimórá-íráqô-kátáámá Áánûqtuma akoqnáá umá tiráiyē. ³ maamin-íráqô-kátáámá Áánûqtuni áanikoqtabama wáqe-uraitana Tébitin-annabike pááq uráiyē. maa-márábi-káyúkáúrämmá pááq uráimanibo Áánûqtuni Aokaq-Áágógáráq Áánuqtun áanikoma máqe-uráiyē. ⁴ áanikoni akoqnáágaraq imaamugáráqá yirááténa pukáapike kímora itó-umakaraiye. ⁵ kemá Póroma Îtumma tirummá kámunana Áánûqtu wení mayáimá kétimitaq Îtumma wekák kémaiyaune. waayúkama máqte-marabake Îtumma yirummá kámeta anaaé kéwaraaqtaba Áánûqtuni íráqô-kataama kemá timá yimunaiq umá ⁶ keráwáqá Arómuq-marupaq máa-yuma Áánûqtu tááyaraimma Îtu Káríqtonamoe.

⁷ keráwáqá Árómuq-marupaq máa-yuma keráwáqtábá tááyaraitaq Áánûqtun-aama wáráa-kayukama kemá keráwáqtôpaq kágayaune. Áánûqtumma ákáí-kayukao, Áánûqtuma ketibotáámá ketáái uyátárainaq Îtu Káríqtogaraq yenamá yenákátí íráqô-qtataakaraq yeqtí kaayoné-yátáákáráq keráwákáq paá waíno.

Póroma amuqá maréna nunamummá tiráiyē.

⁸ áqnáabaq ketí Áánûqtuqtabama Îtu Káríqton áwíkaq timuqá kémarakaune. maragáráq-maragaraq-wayukama keráwáqtí itai-yátááqtábámá ítama ánataqtukaapoq keráwáqtábámá timuqá kématikaune. ⁹ nunamupí maamin-áímmá túnnama Áánûqtuma wenamááríq ítaraimma árain-aíne. Áánûqtuni íráqô-kataama tirukakékáráq kétimayimeq weqtábá kéune. wení íráqô-kataama wenáanikoqtabama wáiyē. Áánûqtuma ítaraiye máqte-tupaama keráwáqtábá nunamupí kétune. ¹⁰ aati-aatimá nunamupí Áánûqtumma ítáanana akáinanama ketí aammá awíqtikainaq yayamá keráwáqtôpaq yenúne. ayáqtááq-kanaama yénáae téq uráune.

¹¹ miráitaaq keráwáqtábámá ôriq umá kemá kétékaitaq timónanaq kéune. miráinaq kemá yaímma-yataaqa tíménáá kéune. Áánûqtuni íráqô-qtataaqa keráwáqté keqtirupi wamá akoqnáá íkáae téq kéyune. ¹² minná Áánûqtukaq aati-aatimá túyánámmá itáíq-itaiq í-yátááqá keráwáqá tíwáqnaa kéinana keráwáqtí itai-yátáákómá kemmá tíwáqnaa kéinama itáíq-itaiq í-yátááqá keráwáqtôpaq akoqnáá kéena ketiyápiqtaa akoqnáá íkáae téq kéyune.

¹³ ketúnabaro, keráwáqá maamin-áímmá ítama arútáaro. netuqyaa-túpáámá kemá túyánámmá kéitaune, keráwáqá óq-wayukama Yéqtaeo-wayukama Îtu Káríqtonopaq yíwíqme yénáae téq kéyune. miráimanibo máqte-tupaama yaímma-yataakoma kemmá yáqtoraitaq paá kémaune. ¹⁴ máqte-marabaq-wayukama watáama Îtuqtaba ketí aqtábááma wáiyē. minná

márûkaq-wayukagaraq karaanóbáq-wáyúkágáráq aamá ítaraa-kayukagaraq íma ítaraa-kayukagaraq mi-kátáámá yemmá timá-yimenune. ¹⁵ miráimanibo ketíyakoma iyánáaq kéítaq keráwáqá Arómuq-marupaqa íráqô-kataama timá-timenaae téq kéune.

íráqô-kataama Áánûqtuni akoqnááe.

¹⁶ miráimanibo Áánûqtuni íráqô-kataayaba kemá tigaemá íkéune. íráqô-kataayaba nôraq inábiyo? minná Áánûqtuni íráqô-kataama wení akoqnááma wáipoana máqte-kayukama kanaaráq mamá atóbamayikaniye. áqnáabaqa Ítiráaeo-wayukama anaaékaq Yéqtaaeo-wayukama maamin-íráqô-kátáánápó atóbamayikaniye. ¹⁷ miráinanana Áánûqtuni íráqô-kataagaraq waayúkagoni arupú-aaimma abarokáq pááq kéiye. waayúkagoni áaimma arupú umá minnáyataba yúyánámmá itáíq-itaiq umá yabíqme kéuyoe. Áánûqtuni aúba-wannaabi miráuma kétiye: “móra-nakoma Áánûqtuqtaba aúyánámmá itáíq-itaiq umá yabíqme uwínanama matúq-matuq umá mái-yataaqa Áánûqtu amíniye.” téna kétiye.

waayúkaurakoni agaemá

¹⁸ maa-káyúkámá Áánûqtuma yinaaeéma kéumamepoana Áánûqtuni áyámma wení márûpake kégumiye. kebó-yátááqá tarôq kéo-kayukama yeqtí kúmiqtaboana Áánûqtuni árain-aaimma yayamá pááq íkeiye. ¹⁹ Áánûqtuni máqten-aaimma íma aúpáq wáiyee. miráipoana Áánûqtu yemmá yiráátiraiye. ²⁰ Áánûqtumma ketáámá kanaaráq íma aónanunataamanibo wemá tarôq urái-qtataaqnapo kanaaráq káonaunatae. maa-márámá pááq urái-kanaarake wení watúq-watuq umá wái-akoqnaama kanaaráq káonaunatae. miráínata yeqtí kúmiq-yataaqa íma aúpáq yuwéta maará tínoe “ketáá íaonaraunatae” ítinoe. ²¹ Áánûqtuqtaba ítaretamanibo wení áwíkaqa íma yaaguyabéta wekáq “túkaiye” ítiraae. ²² “itai-wáyúkámá máunatae” téta tiráámanibo yeráwáqá áá íma ítaraa-kayukama yayamá máqe-uraae. ²³ matúq-matuq umá mái-Aanuqtuma yiwikáqtuwetamanibo wenamí-kanamin umá waayúka-amakaraq wáíwaakon-amakaraq áwáábiq-wakoni-amakaraq yekáq iraaayutáúmá mamá téta uyátá-maqma “íráqô-qtataare” téta yúyánápi tirááe.

²⁴ áá íma ítaraa-kayukama pááq kéopoana Áánûqtuma iyúwáitata yenamááríq yetáaimma kéwaraae. yeráwáqti yikái-yátáákó yabititata kebó-yátááqá tarôq urááe. yúnapogaraq kebó-yátááríqá urááe. ²⁵ yaímma-wayukama miráitata Áánûqtuni árain-aaimma wenamí-kenamin umá kaaqaari-áímmá wakááe. mi-qtátááqá Áánûqtu tarôq uráíqtataakaq yiraayutáúmá amá yetíwíqa múte yaútaamanibo tarôq urái-nakon áwíqa ímiye. ááqibo Áánûqtuma wenáwíqa múte yaúma watúq-watuq umá waímo. árainma wáino.

²⁶ otaa-qtátááríq oqtábábóana Áánûqtu iyuwáitata yenamááríq kéweta yetúnapo yigae-yátááqá mamá pááq urááe. miráitataa aaragógáráq aaraukáq-ááímmá íma wakááe. paá yetúraqa íarutainama kéwaraae. ²⁷ mimóráíq umá waamá aaraukáq-ááímmá paábaq mamá kéyuwaamanibo káqo-waqtaba kéyikaiqtataboata yirunóbáqá iraráá karáiyee. yigae-yátááqá káqowa-kaqowamma mamá paá urááe. miráipoata yetúnobaqa ókon-okomma táí-ummaa-yataaqa pááq íno-waigoni ápêqa yeqtí kúmiq-yataakoqtabama wáqe-uraiye.

28 miráimanibo Áánûqtuni aúyánámmá yeráwáqá íma yáqtóráawana Áánûqtuma iyúwáitata yetúyánápíké waqma kéitaae. kebó-yátááríqo kéomma kéqoke-kaqoke-kebo-yataaqa tarôq kéoe. 29 waátâ-aaimma aráágayan-aaimma táí-aaimma iyáábúq-aaimma aweké-ááímmá ááíqá í-ááímmá komarummá í-ááímmá waayúkayaba ítama táíq í-ááímmá ógikaae. anaaépaq-aimma tí-ááímmá 30 waayáímmá tí-ááímmá Áánûqtuqtaba íyámma umákai-yataaqa aamá aratéta yeqtúma mamé uí-yátááqá yeqtí yúyánápíké aúgemma otaa-qtátááqá mirán-ááímmá ógikaae. anóbon-aama kárate. 31 áá íma itaí-wáyúkáá yeqtí anóna-anon-aimma arátaae. waayúkayataba íyaqa íkeyimeta kaayoné-yátááqá íyimikaae. 32 Áánûqtuni ámáan-aiko téna: “máqtemma mirán-ákáq maíyanama puí-yátááqá yeqtí ápêqa waíye.” mirá téta ítaraae. yeráwáqá móragaraq miráute kéuyeta máqte-kayukama miráute kéuyeta waraí-yátááqqtábá kéyikaiye.

2

Áánûqtuni yainai-yátááqá kanaa kéíye.

1 ketí aanábô, óq-wayukama kéyainaa? móra-nakoma wení kúmiq-yataaqa íma aúpáq yuwániye. óq-wayukati yenáánamanibo yemô oníq umá emá móraiq kée miráuma enamááriq yawááq kéone. 2 Áánûqtu óq-wayukama náayubi maamirá-qtátááriq o-káyúkámá yáináimma ketáá káounaunatae. wemá kanaa kéíye. 3 ááqibo ketí aanábô, óq-wayukama yaináaniq umá móraiq umá emá enamááriq kéyainaane. “Áánûqtuni yawááq-iyataapike kótanune” téq enaúyánápímmá kéteno? 4 aqá Áánûqtuni paru-yátáákómá waayúkama íma iyuwai-yátááqá waayúkayataba yaákarena awé-í-yátááqá enaúyánápímmá pááqya-qtataariq kéteno? enáimma waéqma tinanamá Áánûqtu wení kaayoné-yátááqá emmá kanaaráq uíniye. 5 enaákoma akoqnáá umá óqtakaa umágítáa enáimma íma mamá kéwairaane. ení yainai-yátááqá anókariq kénana mi-túpááyábá Áánûqtuni áyámma í-yátáákáráq yainai-í-yátáákáráq pááq ínaama ení yainai-yátááqá íbêqa anókariq kéone. 6 máqte-kayukama aókáq-aokaq máqte-qtataariq kéoqtaba Áánûqtuma yeqtí ápêqa yimíniye. 7 yaímma-wayukama tágama-yataakaraq yíwîqa uí-yátáákáráq paá matúq-matuq umá máí-yataakaraq abáá-umae kéuyeta íráqô-qtataariq kéopoana yemmá matúq-matuq umá máí-yataaqa Áánûqtu yimíniye. 8 yaímma-wayukama yenamááriq yetábá yúyánámmá itéta kateko-ámmá íbáq kéyuwaapoata yemmá Áánûqtuma moyáqá yéna áyámma umá nommá atíqtuwainikaa umá ayáuyikaniye. 9 máqte-kayukama waátâ-yataariq uráíyanama áqnáabaq Ítíráaeo-wayukama mámikaqa Yéqtaaeo-wayukama yemmá yú-tikaraq yíkarraq mayánoe. 10 ááqibo máqtemma arupú-amma waráíyanama áqnáabaq Ítíráaeo-wayukama mámikaqa Yéqtaaeo-wayukama yemmá tágama-yataakaraq yíwîqa anómma uí-yátáákáráq kaayoné-yátáákáráq Áánûqtu yimíniye. 11 máqte-kayukama Áánûqtu mimoráiq umá yainániye.

12 Mótetini áamáama Yéqtaaeo-wayukama íma yímikaiye. ámáan-aimma íma matéta yemá kúmiq-yataaqa umáe kéuyeta yeráwáqá puínoe. Mótetini áamáama Ítíráaeo-wayukama yímikaimma kúmiq-yataariq umáe kéuíyanama ámáan-ainapo yainániye. 13 ámáan-aimma paá kíteta Áánûqtuma “Íráqô-kayukae” téna íkétimanibo ámáan-aimma waráíyanama Áánûqtun-aurakaq

írąqô-kayukama mamá aúyqikaniye. ¹⁴ Yéqtaaeo-wayukama ámáan-aimma Móteti íma yímikaimanibo yeqtí yúyánápíké téta yaímma-taoqa Ítiráaeo-wayukati ámáan-aimma wakááe. miráitata yenamáárıq yeqtí ámáan-aikaq mááe. ¹⁵ Ítiráaeo-wayukati ámáan-aimma wakáapoata árain-aimma yirááténa yirupi aúba-wannaaraa agamá kэмарайе. yaímma-taoqa yúyánákómá yeqtí kúmiq-yataakoma yeqtúbi kэмарaitana káqo-taoqa yúyánákómá kanaarąq kéumayikaiye. ¹⁶ Áánûqtuni írąqô-kataayaba kemá abarokąq kétunama miráuma maami-túpáámá Áánûqtu Ítu Káriqtoni óyaupike máqte-kayukati aúpąq-yááímmá mamá yainániye.

Ítiráaeo-wayukaraq ámáan-aikaraq

¹⁷ emánô? kemmá Ítiráaeo-naqune té kétima-timene. Ítiráaeo-wayukati ámáan-aimma aúyánápí kéwarema Ítiráaeo-nakoma máiye. emá Áánûqtuqtabama weganoq-kanoo-áímmá abarokąq kéténe. ¹⁸ Áánûqtuma mirá-uwo ti-qtátááqá emá itaraane. ámáan-aimma yoráuma itaraanaboa arupú-amma itaraane. ¹⁹ yúgaroo-wayukati yabi-í-náqá kumayuqnóbąq máa-kayukati okáán umá máema ²⁰ áá íma itaraa-kayukagaraq iyápógaraq yeqtí yiráati-naqa máema ámáan-aipi mütûq itai-yátáákárąq árain-aikaraq itama arútarema ²¹ waayúkama keyiraatenamanibo nóraq itáaq irááténnaiq umá enamááriqa imira-keono? emá “moyámmá imáyáaro” abarokąq kétémanibo emá moyámmá kémaiyaane. ²² emá “aaraukąqá iyataaero” abarokąq kétémanibo emá mirá kéono? emá yaataq ikúqma amammá tarôq uráá-qtataakoma kéyiwaagonamanibo yemmá káqo-kayukati monoq-nákáá-náópákémmá emá kémayaano? ²³ ámáan-aiqtaba enaúma mamé kéuyonamanibo Áánûqtuni ámáan-aimma íma kéware wekąq agaemá makáane. ²⁴ miráitana Áánûqtuni aúba-wannaabi Ítiráaeo-wayukaraq kétiye: “keráwáqá táigo-qtataaqa kéopoata Yéqtaaeo-wayukama kétimonetaboata Áánûqtuni áwıqqa yamá akáyááímmá kétee.” téna aúbabi kétiye.

²⁵ Ítiráaeo-wayukati ámáan-aimma warétama írąqô-qtataaqa yúma kará ínomanibo ámáan-aimma yúma íkáratainikaa ínoe. ²⁶ Yéqtaaeo-wayukama yúma íkarataamanibo ámáan-aikoma waréta yemmá yúma kárataakaa-kayukama Áánûqtu keyimonai iyabiyô?

²⁷ Yéqtaaeo-wayukababoata keráwáqá Ítiráaeo-wayukama yawáaq-umayikanoe. paá túma kárataama Mótetini ámáan-aimma keráwáqtábá agatáimanibo íkéwaraae. áaqıbo Yéqtaaeo-wayukama túma íkarataama maamin-ámáán-áímmá kéwaraae. ²⁸ náawaq árainmma Ítiráaeo-naquramma máiyô? náawaq aúma káratai-naqa árainmma máiyô? Ítiráaeo-naqa paá amegaarąq-áúmá íma máiye. ²⁹ aaqáo. Ítiráaeo-naqa arunóbákéqtábá árainmma Ítiráaeo-naqiye. arunóbáqtábá Áánuqtun Aágoni mayaímá wáitanamanibo ámáan-aikake íma páaq kéiye. min-nákómá arunóbąqá Áánûqtun Aágoni mayaímá wáitana wenáwıqqa maa-márábí-káyúkátı yúrakaq anómma íwáimanibo Áánûqtun-aurakaq wenáwıqqa anómma wáiyе.

3

tái-yaikoma írąqôn-aaimma íma yawáaq-iniye.

¹ Ítiráaeo-naqa máena uyátá-maqma kéqon-naqa írąqôniq kéumakaiyo? yúmo kará-í-yátááqá kanaarárábıyô? ² owé. máqten-aukapaq kanaarąq

wáíye. Áánûqtuma wení watáama Ítiráaeo-wayukama áqnáabaq iyáápi yímikaitata abarokáq Áánûqtun-aimma kéitaae. ³ yaímma-wayukama itáíq-itaiq umá iyabikaamanibo Áánûqtu mimóráíq umá wemá yímikain-aimma aratínô? ⁴ túyánámmá íma ítáaro! miráuma máqtemma kaaqaari-wáyúkámá máamanibo Áánûqtuma wemá yímikain-aikaq yabíqma matúq-matuq umá mániye. Áánûqtuni aúba-wannaabi kétiye:

“máqten-aimmo tinnamá kateko umá yiráátiniye.

emmá yaináíyaama uyáqtanone.”

téna min-áúbábí kétiye. ⁵ ketáái otaa-qtátááqô abarokáq kéinana Áánûqtuni kateko-yátááqá tiráa tínataama nóinae téqtaa tenúnataabiyo? otaa-qtátááríq kéonanataa Áánûqtuma keqtáámá táígoma timíníqtaae. mirá téqtaa tenúnataabiyo? mirá téta yaímma-wayukama kaaqaari kéte. yekáá kéunataae. mirá téqtaa tenúnataabiyo? ⁶ aaqáo. Áánûqtu kateko umá íyainenama náaraq umá maa-márábí-káyúkámá kanaaráq yaináníyô?

⁷ kaaqaari-áímmá tenanamá Áánûqtuni árain-aikoma máqte-kayukayopaq anómma abarokáq íniye. abarokáq ínatama nôraq ínata “kúmiq-nare” tínô? yaímma-wayukama yúyánápí mirá kéte. ⁸ mimórá-wáyúkámá mirá téta: “otaa-qtátááríq ónatae. mirá kéonanataa Áánûqtuni íráqô-qtataaqa pááq íniye.” téta yaímma-wayukama wakutéta ketí watáama mirá kétune kéte. yeqtí ápêqa yawááq umá wániye.

árainma móra-nakoma kateko-náqá íma máíye.

⁹ ketáámá Ítiráaeo-wayukama uyáqtaraunataabiyo? ímiye. kúmiq-yataakoni akoqnáábi máqtemma mórai q umá máunatae. ¹⁰ Áánûqtuni aúba-wannaabi mirá kétiye:

“árainma móra-nakoma katekó-náqá íma máíye.

¹¹ kímora áá ítarain-naqa íma maéna Áánûqtuqtaba abáá-i-naqa íma máibo

¹² máqte-kayukama Áánûqtuma yinaaéma umákaraae.

máqtemma otaa-qtátááqá tarôq éta íma móra-nako íráqô-qtataaqa tarôq kéíye.

árainma kímora-naqa íma máíye.

¹³ yeráwáqtí yimóyarokoma agaro umáguraimma waayúka utái-máikáá kéitata yimáábírake waéqma kaaqaari-áímmá téta yóyauq-ananaakake puí-áímmá irakabayaakóní waátáikaan-aimma kéte.

¹⁴ yeqtí yóyaukaqa íma ikaaq-áímmá ógíqma wáíye.

¹⁵ waayúkama yíkamma puí-yátááqtábá oyaq kéoe.

¹⁶ aati-aatimá yawití-wáátí kéeta yeqtábábóata waayúka yimuqá máráníq íkeoe.

¹⁷ kaayoné-áímmá íma waréta

¹⁸ Áánûqtuqtaba yáaqa íkeigaitata íma kéitaae.”

téna Áánûqtuni aúba-wannaabi mirá kétiye.

¹⁹ ááqibo ketáa kétaunatae. ámán-aikoma téna máqte-kayukayataba ámán-aikoni aménáápáqá máqe-uraae. miraráá umá óq-yoyauqa aúyakaitata máqte-kayukama Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq Áánûqtuni yaináí-yátáápi máqe-uraae. ²⁰ móra-nakoma ámán-aimma kéitaitana kateko-náqá Áánûqtun-aurakaq kanaaráq ímanibo ámán-aikoma paá máqtemma ketáái kúmiq-yataaqtabama kétiraatiqtaae.

maamin-ákáq móra-nakoma yayamá kateko umá mániye.

²¹ íbêqa ámáan-aikoni-kanaama yátamakitana Áánûqtuni kateko-yátááqá abarokáq uráíye. maami-kátékó-yátááqá miráuma wáíye. ²² Ítu Káríqtoqtaba itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááré. máqtemma Ítiráeowayukagaraq óq-wayukagaraq wekáq yirummá améta Áánûqtuni kateko-yátááqá mamé kanaaráq mayánoe. naayóbáqá Áánûqtuni ámáan-aikogaraq amuné-wáyúkágáráq mimórá-ái tirááe. Ítiráeowayukagaraq óq-wayukagaraq máqtemma kúmiq-yataariq uráápoata mimórá-yáináí-wátáámá tirááe. ²³ máqte-kayukama kúmiq-yataariq uráápoata máqtemma Áánûqtuni tágama-yataaqtaba aqtóráríq umá mááe. ²⁴ ááqibo Ítu Káríqtoma mamá paá umáyikaniye. Áánûqtuni íráqô-qtataakoma paá yímikaiye. ²⁵ Áánûqtu Ítumma paá yímikaiye. ánibo Ítuma pukáipoana wení naaegómá máqtemma yirummá ámekaa-kayukati kúmiq-yataakoni yigaemá mamá paábaq yuwániye. wenáanikoma paá yiména waayúkaraq katekoíq ínôqtabama Áánûqtu yiráátiraiye. naayóbáqá taígani kúmiq-yataaqtaba Áánûqtu íma yainéna táígoma íyimikaimibo ²⁶ íbêqa waayúkaraq katekoíq ínôqtabama káyiraatiye. waayúkama máqtemma Ítukaq yirummá amê-kayukama wé mamá kateko-wáyúkámá káuqyikaiye.

²⁷ ámáan-aimma waráinaiyataba aúma mamá uí-yátááqá paá íniye. arummá amínayaba kateko-yátááqá uíniye. ²⁸ miráuma kéitaunatae. ámáan-aikakema waayúkama kateko umá íma kanaaráq mánomanibo yirummá Ítumma améta kateko umá mánoe. ²⁹ Áánûqtu Ítiráeowayukama paá yenamáa yeqti Áánûqtuwaq máíyo? Yéqtaeowayukati Áánûqtugaraq máíyo? owé. máíye. ³⁰ Áánûqtu wenamáa mimóráe. Ítiráeowayukama yirummá amíyaqtabama Áánûqtu katekoíq umáyikaniye. mórai q umá Yéqtaeowayukama yirummá amíyaqtabama katekoíq umáyikaniye. ³¹ ámáan-aimma paábaq ketáa yuwánátae kétéyo? aaqáo. áraimma ímiye. tirummá amétaaboqtae ámáan-aimma ketáái kúmiq-yataaqa káyiraateqtae waránátae.

4

Áánûqtu Áabaraaqtaba “kateko-naré” tiráíye.

¹ miráínataa ketítaubikotaama Áabaraama weqtábámá nóineq tenúnataabiyo? ² máqte-qtataariq oi-qtátááqtabá kateko-náqá íma aúrakaraiipoana aúma mamé kanaaráq íuwiniye. ³ Áánûqtuni aúba-wannaabi kétéiye: “Áabaraama Áánûqtukaq arummá aména aúyánápí itáíq-itaiq umá yabíkáipoana Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá máqe-uráíye.” téna kétéiye. ⁴ móra-nakoma wení mayairáqtabá ápêqa matáibo íma paá amikaiye. ⁵ ááqibo káqo-nakoma wení mayairákéqtabámá ímibo paá itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqtabámá Áánûqtuma kateko-náqá pááq umákaraiye. mirá kéumayikaiye. ⁶ minnáyaba Ítiráeowayukama anó-naqa Tébiti naayóbáqá téna áraimma tiráíne. móra-nakoma Áánûqtun-aurakaq katekon-náqá maénama wení mayaiyábámá íbáqyuwena ôriq umá amuqá min-nákómá marániye. ókaraq Tébiti miráuma Áánûqtun-aubabi íbí tiráíne:

7 “maa-káyúkámá yeqtí otaa-qtátááqá Áánûqtu mamá paábaq yuwéna awikáqtukaitata yeqtí kúmiq-yataaqa Áánûqtu mamá yawikágutaitata yimuqá ôriq umá kêmaraae.

8 móra-nakoma kúmiq-yataaqtabama uyátárai-nakoma wenáúbiq íma kêmaraiteña abo min-nákómá amuqá ôriq umá kêmaraie!”

Tébiti mirá téna ibí tiráine. ⁹ maami amuq-yatááqá paá Ítiráaeo-wayukama yúma káraa-kayukabimma yenamáa yeráwápínáq wáiyó? káqo-yuma yemá náayuti yúwaq íma kárataanabiyo? Áánûqtuni aúba-wannaabi mirá téna kétiye tiráunaiq umátaa ketáá kéitaunatae. Áabaraama Áánûqtukaq arummá aména itáíq-itaiq umá yabíkáiipoana Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá máqe-uraiye.

¹⁰ aanibo nói-kanaabinaq Áabaraama kateko-náqá Áánûqtun-aurakaq máqe-uraiyo? áqnáabaraq aúma káratai anaaékarabiyo? áqnáabaq aúma íkaratai-kanaama wáqe-uraiye. ¹¹ aúma káratin-abuma matáimma wení itáíq-itaiq umá yabi-í-yátáákóni awaaméqá aúma íkaratai-kanaaraq wáqe-uraimma maami-kátékó-yátááqá áqnáabaq Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yabíkáiipoana matáie. miráipoana Áabaraama máqte-kayukayaba Áánûqtuma yirummá aména yúma íkarataa-kayukayaba yiboaráa-náqá aúkáiye. yeráwáqá wekáá umá Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yabíkéta kateko-yátááqá kanaaráq mayánéta wenáráaqa aúkáae. ¹² mimóráíq umá yúma kárataa-kayukama yeqti bomá máimanibo miráuma íma yúma kárataae. Áabaraani áaimma áqnáabaq aúma karaí-ááimma wáqe-uraitana yeráwáqá itáíq-itaiq umá móraiq umá yabíkáapoata yeqti bó máie.

Áánûqtu yímikain-aimma itáíq-itaiq umá yabi-í-wáyúká mayánoe.

¹³ Áánûtuma Áabaraamma “wenáráabitigaraq máqte-marukaq yiménúne.” téna timá akoqnáá umákaine. ámáan-aimma wáraiqtataboana Áánûqtu minná yímikain-aimma ítiraimibo Áabaraama itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqtábábóana weqatábá “kateko-naré” téna Áánûqtu mirá-tiraiye.

¹⁴ mirá-uraiye. ámáan-aimma kéwaraa-kayukama Áánûqtuma yímikain-aimma kanaaráq mayétama ketáái itáíq-itaiq umá yabi-í-yátáákaráq Áánûqtuma yímikain-aikaraq páaq ínana ketáái yabi-í-yátááqá yayamá paátataakaa íniye. ¹⁵ ámáan-aimma Áánûqtuni áyamma mamé kumínibo ámáan-aimma íma wáinana waayúkama ima kanaaráq aratíyanama Áánûqtuma ááyamma umákanoe. ¹⁶ Áánûqtuma yímikain-aimma wenáaimma itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá wáie. miráipoana Áabaraan-araabitiraq mi yímikain-aimma Áánûqtu wenamáakoni iráqô-qtataapike kanaaráq paá yimiqtukaiye. itáíq-itaiq umá yabi-í-yátáákaráq Áabarakaa-kayukama ámáan-aimma kéwaraa-kayukagaraq itáíq-itaiq umá yabíkáa-kayukagaraq Áánûqtuma yímikain-aimma mayánoe. miráuma máqte-qtataaqa Áánûqtuqtaba yabíkái-qtataaqa Áabaraama yetiboé.

¹⁷ mirá téna Áánûqtuni agamatá-kánnáábí kétiye: “netuqyaa-márúpáq táigani-kayukati yiboámá káurakaune.” téna kétiye. Áabaraama wení itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqtábábóana ketibotáámá Áánûqtun-aurakaq máie. mimórá-Áánûqtú pukái-qtataaqa mamá itó-uma paá kéumayikaitana íma abarokáq urái-qtataaqtaba tiráimma páaq kéoe.

¹⁸ Áánûqtuni íráqô-qtataaqtaba Áabaraama awé únnataama íma páaq owáníq kéie. min-íráqó-qtátááqtábá awé únnátaama arummá aména

anaaékaq taígani-marupake-kayukati yiboámá pááq uráiyé. minnáma Áánûqtuni wanaagó kétiye: “epíké-ánnámá taígani pááq yínoe.” téna kétiye. ¹⁹ Áabaraama waaqókáq tiyááka-wayukati ááyayaa-kanaama (100 karitimaatiraq) máqe-uraitana wenaúgoma pukáínakaa uráitana Ítaraiye. ánáakoma Térain-augogaraq móraiq uráimanibo Áabaraama itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá aboámá auránîqtaba yáqtoqma akoqnáá uráiyé. ²⁰ wení yabi-í-yátááqá íma yukáimanibo Áánûqtuma ámikain-aimma íaratena paá awé uráiyé. yabi-í-yátááqá arunóbáqá ógiqma akoqnáá uráitana Áánûqtukaq “tikáiyé” tiráiyé. ²¹ Áánûqtu nóinabi timá akoqnáá uráimma kanaaráq miráitana Áabaraama ítama ánataqtukaiye. ²² miráipoana Áabaraama wení itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá Áánûqtun-aurakaq kateko umá máqe-uraiye. ²³⁻²⁴ mi-kátáámá “Áánûqtun-aurakaq kateko umá” wenamáa weqtábá Ítiraiye. wemá Ítuma pukáípíke itó-umakarainakoma wekáq tirummá kámunanaboanataa keqtaáyábáqáráqtábá itáiyé. ketáámá Áánûqtukaq tirummá améqtaama Áánûqtun-aurakaq kateko umá mánunatae. ²⁵ ketáái kúmiq-yataaqtaba Ítumma ikámôwana pukáiyé. ketáa mamá katekoíq kéumatikaipoanataa pukáípíke itó-umakaraiye.

5

Áánûqtun-aurakaq kateko-wáyúkámá mánoe.

¹ Áánûqtu mirá-tiraimma itáíq-itaiq umá yabíqma kateko umá máunanataa kaayoné-yátááqá Áánûqtugaraq ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoqak tirummá améqtaa matáunatae. ² Áánûqtuni íráqô-qtataapi Ítu Káríqto ketáámá tiwíqmenataa uráiyé. mipí ketáái itáíq-itaiq umá yabi-í-yátáákáráq máeqtaa timuqá kémarauatae. íráqô-qtataaqtaba awé kéeta Áánûqtuni tágama-yataaqa yainánúnatae. ³ ketáa ítama ummaa kéyetaamanibo timuqá kémarauatae. miráipoana ketáa kéitaunatae. ketáái akoqnáá umá yáqtorai-yataaqa ummaa-yátáákón anaaé yíniye. ⁴ Áánûqtuni akai-yátááqá ketáái akoqnáá umá yáqtorai-yataakon anaaé yínataama Áánûqtuni akai-yátááqá ketáa kémayetaa Áánûqtuni tágama-yataaqa yainánúnayataba awé ónúnatae. ⁵ mi-qtátááqá awé éta ítama táíq íkeunatae. miráinana Áánûqtuma wení akai-yátááqá ketirupiqtaá ayáutikainaqtaa Áánûqtun Aágoma tirunóbáqá timinénataa makáiyé. ⁶ mi kenamáárlíq tiwáqnaa í-yátááqábátáa kanaaráq íraunataamanibo kúmiq-wayukayaba Ítu Káríqto wemá pukái-tupaama pááq uráiyé. ⁷ móra-nakoma kateko-nákóqtábá puyéna áwáqnaa iyábá ummaa óriq umá kéyáiyé. yáimma-taoqa móra-nakoma kateko-náqtábá áwáqnaa ínena puínimanibo ⁸ Ítu Káríqto kúmiq-wayukataa tiwáqnaa ínena keqtaáyátábá pukáiyé. keqtaáyábá Áánûqtuni akai-yátááqá anóniq umá tiráátiraiqtae. ⁹ pukáipoana ketáa mamá katekoíq kéumatikaipoanataa Áánûqtuni áyámma íni-waigoni anónnáma uyátá-maqma keqtaá tiyuwaínaqtaa paá mánunatae. ¹⁰ naayóbáqá Áánûqtuni namuro-wáyúkámá máqe-uraunataamanibo íbêqa katekoíq kéumatikaimma wenáanikoma pukáitaqtaa wení aanábótáa pááq umá máunatae. katekoíq kéumatikaimma wenáanikoma paá máena keqtaá tiwirániye. ¹¹ áaqibo íma ánataguraiye. minná Áánûqtuqtaba Ítu Káríqto

Íníqtaboana oyaaq-yátáápi kémaunanataa Áánûqtu weni aanábómá aúqtikaraiqtaae.

Áátaayaa Ítu Káríqtoqtaba

¹² kímora-nakoma kúmiq-yataaqa maa-márábí mamé uráitana maami-kúmiq-yátáápike pui-yátááqá mamá pááq uráiyie. minnáyaboboana pui-yátááqá máqte-kayukaraq iráiyie. miráuma máqtemma kúmiq-yataariq uráapoana máqte-kayukama anónuqma kégeta kúpuyoe. ¹³ ámáan-aimma íyimikai-kanaaraqa kúmiq-yataaqa wáqe-uráiyie. ááqibo mi-kánááráqá ámáan-aimma íma wáqe-uraitana móra-naqa ámáan-aikaq íma yáikáiyie. ¹⁴ ááqaanibo Áátaama weni kanaaráké Móteti kanaaráq itáimma máqte-kayukama pui-yátáákóni akoqnáábi máqe-uraae. Áátaani kúmiq-yataakaa íuraa-kayukagaraq máqtemma pui-yátáákóni akoqnáábi máqe-uraae. Áánûqtu mirá-uwo ítiraiqtataariq umá Áátaama kúmiq-yataariq uráiyie.

Áátaama anaaékaq Ítuma yíni-waigoni amakáá umá máqe-uráiyie. ááqibo yenákámá móraiq íuraaye. ¹⁵ Áánûqtuma paá yímikai-qtataaqa túmitaama Áátaani kúmiq-yataakaa íuraaye. áraíne. Áátaani kúmiq-yataaqtaboata taígani-kayukama pukááe. Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataaqa uyátámaqma anóniq uráitana wemá paá yímikai-qtataaqa taígani-kayukaraq Ítu Káríqtoma wenamáakoni íráqô-qtataanapo uyátámaqma mirá-uráiyie. ¹⁶ miráuma íráqô-qtataaqa Áánûqtuma tímíqtaama móra-nakoni kúmiq-yataaqa móraiq íuraaye. móra-nakoni kúmiq-yataakon anaaéma yaináí-kánááráqá yawááq-i-yataaqa paá wániye. ááqibo Áánûqtuma yímí-qtataaqa taígani-kumiq-yataakon anaaéma yaináí-kánááráqá yawááq-i-yataaqa íma wániye. ¹⁷ áraíne. móra-nakoma kúmiq-yataariq uráipoata máqte-kayukama puínoe. ááqibo káqo-nakoma Ítu Káríqtoma áraimma uyátámaqma anóqtataariq uráiyie. máqte-kayukama Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataaqa ôriq umá tímínaqtaa kateko-yátáákáráq tímínaqtaa mayéqtaama mikáyúkámá Ítu Káríqtoma nôrabi umátikaraiqtaboana akoqnáá-nakaa umá paá mánoe.

¹⁸ áánibo kímora kúmiq-yataakoma máqte-kayukama yawááq-uraimanibo kímora kateko-yátáákómá máqte-kayukama paá umáyikena matúq-matuq umá mái-yataaqa káyimiye. ¹⁹ kímora-nakoma Áátaama Áánûqtuni watáama ítarena ímirauraiipoana netuqyaammá kúmiq-wayukama pááq urááe. móraiq umá kímora-nakoma Ítuma Áánûqtuni watáama ítaraiipoata netuqyaammá kateko-wáyúkámá auránoe.

²⁰ ámáan-aikaraq netuqyaa-kánáámá kúmiq-yataariq umá anómma pááq urááe. ááqibo kúmiq-yataariq umá anómma pááq uráawana Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataaqa uyátámaqma anómma pááq uráiyie. ²¹ mirá-uráiyie. kúmiq-yataakon akoqnááma pui-yátááqá mamé iráimanibo Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataakon akoqnááma kateko-yátááqá mamé iráitana matúq-matuq umá mái-yataaqaq keqtáámá uyátárai-nakoma Ítu Káríqto kétiwiraiqtaae.

6

Ítu Káríqtoqtaq arummá aména paá mái-yataariq íniye.

¹ miráuma nóinae téqtaa kétunataabiyo? Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataaqa anómma pááq íniipoata kúmiq-yataakoni akoqnáábinaq mánunataabiyo? mirá tenúnataabiyo? ² miráimanibo ímiye. kúmiq-yataaqtaba pukuráunatae. miráipoana kúmiq-yataakoni akoqnáábinaq tikáinaiq umátaa ketáá mánuno? ímiye. ³ ááqibo minnáma kéitaunatae. ketáá nommá pékaana-wayukataama yagaroqtamá Ítu Káríqtoni puí-yátáápí nommá peránátae. ⁴ miráuma nommá peréqtaa waayúka utai-máiqnóbáq maranóbáq peréqtaa wení puí-yátááqá miraráá onanataá miráuma tirupí yaímma mórabi pukáunatae. miráumaqtuweqtaa Ítu Káríqto keqtááyábá pukáipike wenaboání tágama-akoqnaanapo akoqnáá umá itó-umakaraitaqtaa mórai q umá aúgemma mái-yataaqa ketáá mayánátae.

paá matúq-matúq umá Ítugaraqtaa mánunatae.

⁵ wegáráq-kegaraqtaa yayamá mórai q éqtaama pukáinikaa umá tirupí puyéqtaa itó-umakarainikaa umá tirupi itó-unatae. ⁶ ókaraq áraimma kéitaunatae. ketáái naayón-ááímmá Ítu Káríqtogaraq yagaroqtamá kaapaq-yátáq pukuráunatae. miráumaraa ketáái naayón-ááímmá yawítíqtukaiye téqtaa kúmiq-yataakoni kaqtó-wayukama íbêqa íma mánunatae. ⁷ aónaaro. kébuyenama móra-naqa kúmiq-yataakoni akoqnáábike paá kéumakaiye. ⁸ Ítu Káríqtogaraq tirupi kébuyeqtaama áraimma kéitaunatae ‘wetê paá mánune’ téqtaa ⁹ áraimma ketáá kéitaunatae. Ítu Káríqto pukáipike itó-uraimma ókaraq ípuiniye. puí-yátáákóni akoqnáágoma wemmá íuyata-maqma wáiyie. ¹⁰ marabí kímora-taoqa kúmiq-yataaqtaba pukáimanibo íbêqa wení paá mái-yataaqa Áánûqtukaq kúmiq-yataapike nékaq kémaiye. ¹¹ keráwáqá miráumaraa kúmiq-yataakaq pukáiniq umá kúmiq-yataapike nékaq maéraq Ítu Káríqto wegáráq keráwákáráq yagaroqtamá itéraq ítama arútáaro. ¹² tirunóbáqá kebó-yátáákóni akoqnáágoma íma yabi íno. túnobaqa tikáina-yataaqa íwaraaro! ¹³ otaa-qtátáákóqtábámá keráwáqti tí-tiyaakaraq túranaa tóyaukaraq íma mamá pááq íno. ááqaanibo pukáápike itó-onikaa umá nórabi íya-qtataaqa Áánûqtuqtaba mirá-umakaaro. kateko-yátááriq oí-yátááqtbá keráwáqá máqtemma kenamááriq Áánûqtukaq áméro. ¹⁴ kúmiq-yataakoni akoqnáábi keráwáqá íma mánomanibo Áánûqtuma wenamáakoni akoqnáábi máero. Ítiráaeo-wayukati ámáan-ai-kanaaraq ímáamanibo Áánûqtu wenamáakoni íráqô-kanaaraq mááe.

kateko-yátáákóni akoqnáábi kaqtó-wayukama mánatae.

¹⁵ abô Ítiráaeo-wayukati ámáan-aimma ketáá íma kéwaraunaboanataa Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataapi maéqtaa kúmiq-yataariq onúnataabiyo? ímiye. ¹⁶ áraimma íyaq kéitaa? keráwáqá kaqtó kéeq “wenanaae kéwaraunatae” téqa móra-tuyanakaq maréq wení kaqtó-wayukama mánoe. kúmiq-yataakoni kaqtó-wayukama máeqa puí-yátáákó kétiwiraiye. aammá itai-yátáákóni kaqtó-wayukama máawana kateko-yátáákó kétiwiraiye. ¹⁷ naayóbáqá kúmiq-yataakoni kaqtó-wayukama máqe-uraamanibo íbêqa árai-qtataakoma ítareta yirummá amíqtuketa kéwaraae. minnáyaba Áánûqtukaq kemá “tikáiyie” kétune. ¹⁸ kúmiq-yataapike paá umáyíkaraimanibo kateko-yátáákóni kaqtó-wayukama yayarááe. ¹⁹ waayúkati yúyánámmá kéwareq kétune. naayóbáqá kebó-yátáákáq ókaraq-okaraq otaammá kuí-yátáákáq ketúgoma ámikaaniq umá

miráuma íbêqa katekoîq umá kaqtó-yataakaraq túgoma améqa keráwáqá Áánûqtuqtaba aokariq umá máero.

²⁰ kúmiq-yataakoni kaqtó-wayukama máqe-ureta kateko-yátááqtábá ítaraae. ²¹ aanibo mi-qtátááriq ónna-yataaqtaba íbêqa agae kéiyé. íráqô-qtataaqa mipiké matáánô? mi-qtátáákómá aqtórariq ínata puínoe. ²² ááqibo íbêqa kúmiq-yataapike paá umátikaitaq Áánûqtuni kaqtó-wayukama mááe. minnágón anónnáma keráwáqti mái-yataaqa Áánûqtukaq paá wáinana min-áqtóraráq matúq-matuq umá paá mái-yataaqa wániye. ²³ kúmiq-yataakoni anónnáma timínimma puí-yátááre. ááqibo Áánûqtu paá yími-qtataaqa matúq-matuq umá paá mái-yataaqa ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káriqtote wáiyé.

7

aaraukátí watáae.

¹ ketúnabaro, ámáan-aikoma arupú umá kéitaapoana kemá ténááq únna-aimma ítama kánataae. mi táoqa wemó puíni-tupaama waabámmá ámáan-aimma waráinoe. ² ámáan-aikaq aaragómá awaikómá paá máinanagaraq wenanaae waráino. ááqibo puínanama aaragómá ámáan-aikae awaikóni anaaé waráiyábá téna paá umákaniye. ³ mirá-uraiye. wenawaikóma paá máinanagaraq káqon-naqa mayáinama kumari-ínnímí mániye. ááqibo awaikómá puínanama ámáan-aiko paá umákaniye kétiye. puínanama káqon-naqa kanaaráq mayániye. ⁴ ketúnabaro, keráwáqtábámá miráumaraa wáiyé. Ítu Káriqton-auma máápoaq ámáan-aimma keráwáqtábá pukuráiyé. íbêqa keráwáqá ámáan-aikonna íma máawana káqon-awaiqa kanaaráq mayáyanama min-náqá pukáipike itó-uraimma wennámá mááe.

wennámá ketáái máunaboaqtaa Áánûqtukaq kátobaunatae. ⁵ ketúgoni akai-yátááqá waréqtaama ámáan-aiqtababoana ketáái kebó-yátáákómá pááq uráiyé. kúmiq-yataaqa túbiqtaa wáqe-uraitanaboana puí-yátááqá mamá pááq uráiyé. ⁶ ááqibo áqnáabaqa ámáan-aiqtabama ánná-wayukaraa umá máqe-uraawana íbêqa ketáámá ámáan-aipike ayúqtikaraiqtae. naayón-ámáan-áímmá agamatán-ámáan-áíkáqá íma kaqtó kéunataamanibo aúgenapi Áánûqtun Aágogaraq kaqtó kéunatae.

ámáan-aikaraq kúmiq-yataakaraq

⁷ minnáyaba nóinae tenúnataabiyo? ámáan-aimma táí-yataaqa wáiyó? aaqáo. ááqibo ámáan-aikoma kúmiq yataakon áaimma ítiraatinaqa íanonane. ámáan-aikoma ímo téna “káqo-wannayaba egaamá íao!” tínaqa kemá egaa-áiyábá íma itánúne. ⁸ ááqibo maami-kátáámá kéitaunanama egaa-í-yátááqá túyánánóbáq yabékaiye. ámáan-aimmá íma wáikaqa kúmiq-yataaqa íma pááq kéiyé. ⁹ ámáan-aimma íma ítaraunaraq kemá paá máune. ááqibo ámáa-kataama kéiteqa kúmiq-yataaqa kepí abarokáq pááq éna tiráátrairitaaq ¹⁰ kemá tirúnóbáqá pukáune. mi-kátáámá ámáan-aipike mái-yataaqa mamá abarokáq íuraimanibo kepí puí-yátáákóni aammá mamá pááq uráiyé. ¹¹ miráitana kúmiq-yataakoma kemmá makaténa ámáan-aimma yéna kúmiq-yataaqa puí-ápí matíkaraiye.

¹² ámáan-aimma mi-kátáámá ámáan-aipikekaraq aokaq-yátááqá arupú umá íráqô-qtataare. ¹³ íráqô-qtataakoma tíkamitaraq tirunóbáqá pukáúnô? áraimma ímiye. íráqô-qtataaqnapo kúmiq-yataakoni áaikoma tíkamita tirunóbáqá pukáune. miráuma kúmiq-yataakon áaimma abarokáq uráimma

tiráátiraiye. táwî-yataaqiye. maami íráqô-kataama ámáan-aipike mamá puí-yátááq pááq ínena kéiyé. miráitana kúmiq-yataakon áaimma abarokáq kétiraatimma anómma táwî-yataare.

waabá-káyúkátí kaayaq-ááímmá wáiyé.

¹⁴ Ítáaro. ámáan-aimma Áánûqtunopake aágotabae. ááqibo kemá marabín-nákómá paá máune. kúmiq-yataakon áaikoni kaqtó-naqa máqe-uraune. ¹⁵ mayáuna-waigoni áaimma íma Ítaraune. tíkáina-yataariq ónááq íma mirá kéunamanibo ímo tíkái-qtataariq paá kéune. ¹⁶ kemá mi-qtátááriq únna-waigon áaimma íketikaitaq miráunai-yataakoqtaba kemá kétune: “ámáan-aimma arupú-aine.” téq kétune. ¹⁷ miráimanibo maami ítikái-qtataaqa kenamáa ímira-keunamanibo kúmiq-yataakoma kepí wáina wé mirá kéiyé. ¹⁸ minná kéitaune. kemá marabín-nákómá íráqô-qtataaqa kepí íma wáiyé. íráqô-qtataariq íyábá kétikaimanibo íma kanaarác mirá kéune. ¹⁹ íráqô-qtataaqa tíkáiniq ónáae túnna-yataaqa ímira-keunamanibo táigo-qtataaqa ítikáiniq ónáae túnna-yataaqa paá mirá kéune. ²⁰ táigo-qtataaqa ítikáiniq ónáae túnna-yataaqa paá mirá kéunama kenamáa ímira-keunamanibo paá kúmiq-yataakoma kepímmí wáina mirá kéiyé.

²¹ miraráa umá wáiyé. íráqô-qtataakoma tíkáiniq ónáae túnnamanibo táigo-qtataakoma kekác wáiyé. ²² ketúnobaqa Áánûqtuni ámáan-aiqtaba ôriq umá kétékaiye. ²³⁻²⁴ Áánûqtuni ámáan-aimma yúyánápí wáitana kétékaimanibo ketúgoni kágon-aimma wáitana Áánûqtuni ámáan-aikote ááiq kéoye. áaimma ketúnobaqa wáimanibo kúmiq-yataakoni áaimma wáitana kemá wení kaqtó-naqa mamá káutikaiye. abô tirunô túyánákó awígíq kéiyé. tirunóbáqá kúmiq-yataakon áaimma puí-yátáápi tíwíqme kéuwimanibo náawa maamin-ááiq-yátáápike tirunóbáqá mamá paá umátikaniyo? ²⁵ Áánûqtukaq “tíkáiyé” kétune Ítu Káriqtoma ketáái uyátarai-nakoma wemá mamá paá umátikaniye. miráumaraa wáiyé. kemá Áánûqtuni ámáan-aimma paá ketúyánánápó kanaarác miráuma waráunamanibo ketúgoma kúmiq-yataakoni áaimma paá kéwaraiye.

8

kúmiq-yataapike atóbatikenataa aúgen-aagoma Ítu Káriqto timíníqtaae.

¹ Ítu Káriqtote yagaroqtamá máena-wayukayaba yawáaq-umayikai-yataakoni ápêqa íma wániye. ² nôraq inábiyo? aúgen-aagonapo kúmiq-yataakon áaipike puí-yátáápi tíwíqme kéuitana Ítu Káriqto yemmá paá umáyikaraiye. Aágoma paá mái-aagoma Ítu Káriqtopi máena umáyikaraiye. ³ kúmiq-yataaqa ketáái túnobaqa Áánûqtu yawáaq-uraiye. miráipoana wenáanikoma ketáái túrakaraq timákaraimma arunóbáqá kúmiq-yataakoni áaimma urái-naqa keqtááráá-náqá timákaraiye. miráitana kúmiq-yataakoma maqtuwáikáae téna timákaraiye. naayón-ámáan-áikó kanaarác ímaqtukaibo Áánûqtu maqtukáiyé. waayúkati áaimma aqnúníq uráápoana ámáan-aikoma yawéqma kárayikaiye. ⁴ ámáan-aikoni mirá-maara í-yátááqá mútûq miráuma ánataníqtaba keqtáábí Áánûqtu wenáanikoma timákaraiye. keqtáábí íma ketúraqtaa wakáábo Áánûqtuni Aágoma wakááwana ámáan-aikoni mirá-maara í-yátááqá miraráa umá wenáanima keqtáábí mirá-uraiye. ⁵ mi-káyúkámá yúgoma timá yíminiq kéeta yetúgoni akai-yátááqá yeqtí yúyanámmá kéyaqtoraiye. ááqibo mi-káyúkámá Áánûqtuni Aágoma timá

yíminiq kéeta Aágon-aaikoma yeqtí yúyánámmá kéyaqtoraiye. ⁶ tógoma ákáinaiq umá túyánámmá kéwaraiyana anaaékaq puí-yátááqá pááq íniye. ááqibo Áánûqtuni Aágoma ákáinaiq umá kéwaraiyana matúq-matuq umá paá mái-yataakaraq kaayoné-yátáákógáráq pááq íyóye. ⁷ morá-nakoma aúgoma ákáiniq umá aúyánámmá kéwaraitana Áánûqtuma webó kágayakaiye. wemá Áánûqtuni áama íkéwarainanama maamin-áímmá áraimma kanaaráq íma warániye. ⁸ mi-káyúkámá yetúgon áaimma kéwaretama Áánûqtuma íma yimuqá kanaaráq marakánoe.

⁹ keráwáqá Áánûqtuni Aágoma tirunóbáqá paá máinaqa túgon áaimma kéwareaqa íma mánobo Aágoma kétima-timitaq mááe. náawabi min-Áágómá Ítu Káríqtopi wáiniq umá wepímmá íma máinaqa Ítu Káríqtonna íma máíye. ¹⁰ ááqibo keráwáqá Ítu Káríqto keráwápí paá máinaqa Áánûqtun-aurakaq kateko umá mánoe. áraimma kúmiq-yataakoma tirunóbáqá ikámma képutana Aágoma keráwápí paá mái-yataaqa kétimiye. ¹¹ Áánûqtuni Aágoma Ítumma pukáipike mamá atóbamakaiye. miraráá umá Áánûqtuni Aágoma keráwápí mánipoana maamin-Áánápó keráwápímmá ketúgoma paá mái-yataaqa timíniye. Áánûqtuni Aágoma mamá wení iyápó-annae kéumatikaiqtaae. ¹² miráuma ketúnabaro, ketáái anónnáma wáimma túgon áaimma warai-yátááqá íma wáíye. ¹³ túgon áaimma kéwaretama képuromanibo Aánapo ketúgon áaimma warai-yátááqá ánatama paá mánoe. ¹⁴ maa-káyúkámá Áánûqtuni Aágoma tíwíqme wí-naqa Áánûqtuni áanimaqa mánoe. ¹⁵ móra paá-mayai kaqtó-nakoni aágoma mamá áaqa ikatíniye. miraráá umá Áánûqtuni Aágoma keráwápímmá íma máíye. Áánûqtun Aágogaraq wenáanimaqa mááe. Aágoma mamá wenáanimaqa káutikaitaqtae ááyeqtae: “apáo, ketiboó!” téqtae kétunatae. ¹⁶ Áánûqtuni Aágogaraq ketáái aágogaraq yagaroqtamá kétéye. Áánûqtun-araabitima máunatae. ¹⁷ wenáráabititaa máunaboanataa wemá waaroqá timátikainaqtae wenáama wení áráabitiyaba wáipoaqtae mayánúnatae. máqte-qtataaqa “Ítunnae” téna makái-qtataaqa Ítugaraq yagaroqtamá ketáái minnáe. mórabí Ítuni aú-aiqa urái-qtataaqa yaímma mayéqtae Ítuni tágama-yataaqa yainánúnatae.

anaaékaq tágama-yataaqa wániye.

¹⁸ túyámámmá kéitaune. tú-tiqtabaqtae íbêqa kéunataamanibo anaaékaqa keqtáábímmá Áánûqtuni anómma tágama-yataaqa pááq íniipoana ketáái tú-tiqa mikáq pááqya-qtataakaa umáginiye. ¹⁹ maami-qtátááqá Áánûqtu tarôq umákai-qtataakoma Áánûqtu wenáanimaqa abarokáq yiráátiniq-kanaayaba awé kéoe. ²⁰ máqte-qtataaqa Áánûqtu tarôq umákai-qtataakoma yigáe íkéetamanibo Áánûqtu yawááq-uraiye. ááqibo anómma íráqô-qtataaqa kumíníqtaba minná awé kéoe. ²¹ máqte-qtataaqa Áánûqtuma tarôq umákai-qtataakoma móragaraq íarowaq nániye. Áánûqtuni áráabititi anómma umáyikaiya-taoqa pááq ínata mórabike máqtemma tarôq umákai-qtataakoma yaímma mayánoe. ²² ketáái kéitaunatae. máqtemma tarôq umákai-qtataakoma karagíkaráq yumá aaragómá iyápó akánéna inikáá umá karag-íqyá kéoe. ²³ tarôq umákai-qtataakoma yenamáa ímiye. ketáámá Áánûqtuni Aágogaraq Áánûqtu wení áqnáabaq-yataaqa tímikaitaqtae karagíqyá kéyeqtae

awé kéunatae. Áánûqtu wenáráabiti mamá aúqtikenata abarokáq anómma paá umátikainaqtaa ketááráq mútûq pááq umá ánataniye. ²⁴kuminîqtabataa kéiteqtaa íráqô-qtataaqta awétáá uráunaboqtaa ketáámá atóbaraunatae. awé unnai-yataaqa íkaonetaamanibo paá awé kéunatae. náawa awé uráiq-tataaqa yayamá itanawáq kanaaráq aónaniyo? máqte-kayukama kanaaráq íaonanoe. ²⁵ááqibo íma káonauna-yataaqtabataa awé kéonanataa kuminîqtaba kéiteqtaa paá yaákama awé kéunatae.

²⁶ waabámmá aqnúnîq kéopoana Áánûqtuni Aágoma kuma tíwáqnaa íniqtaae. nunamummá-tí-yátááqá kanaaráq íkéitaunatae. miráipoana Áánûqtuni Aágoma watáama ketáá íkéitauna-yataaqtabataa nunamupí ítama káonatikaiqtaae. áyaqa kétimenataa keqtaáyábá ayaqtaá-karagiqya kéyiye. ²⁷ Áánûqtu waabá-káyúkátí yáaimma káonena Aágoni aúyánámmá kéitaiye. Áánûtuni aúyánákáq máena Aágoma Áánûqtuni waayúkayaba ítama káonamayikaiye.

²⁸ arútama ítáaro! Áánûqtuqtaba ôriq umá yíkái-kayukama máqte-qtataaqa yayamá íráqônîq umá abarokáq íniye. mi-káyúkámá wenôpaq yááyama kéyikaiye. ²⁹ naayóbáq máqte-kayukabike yiwíkaimiye. nôraq ítana yiwíkainabiyo? miráinata yemá wenáanikoraá umá máiyana wenáanikoma áqnáabaq yiwaáomá mániye. ³⁰ miráitana mi-káyúkámá Áánûqtu naayóbáqá aokaq yiwíkена anaaékaq yááyaraiye. yááyarena kateko-wáyúkámá aúqyikena wení tágama-yataaqa yeréwáqté yáíkmaq uráiyé.

Áánûqtuni akaí-yátááqá Ítu Káríqtopi wáiyé.

³¹ mi-qtátááqtabá kéiteta ókaraq nóine kanaaráq tenúnatabiyo? ketáái min-áúkápáq Áánûqtu máena tíwáqnaa kéitanataama náayuwaq ketáái namuro-wáyúkámá kanaaráq máno? ³² wenamáárrîq wenáanikoqtaba “ketáanine” téna íma yáqtokaimanibo keqtaáyábáé téna tímikaiye. wenáanikoma tímínikaá umá máqte-qtataaqa ókaraq paá tímínîqtaabiyo? ³³ Áánûqtuma yiwíkai-kayukama náawaq yúbi maráníyô? yeqtábá Áánûqtu wenamáárrîq tiráiyé: “yigae-yátááqá íma wáiyé.” mirá téna yáíkaiye. ³⁴ móra-nakoma yemmá kanaaráq yawááq-umayikaniyo? Ítu Káríqto min-nákómá pukáimanibo paá mái-yataakaq atóbamakaitana Áánûqtuni ayáánurapaq máiyé. mibáq wemá Áánûqtukaq kéitatikaiqtaae. ³⁵ miráinana nóinaq Ítu Káríqtoni akaí-yátááqá kanaaráq yáíkmaq umátikaniqtaabiyo? aweké kuí-yátááqá otaammá kuí-yátááqá yáama yaí-yátááqá ótakaq í áona-yataaqa unítîqa tí-yátááqá ááiqqa í-yátááqá máqtemma Ítu Káríqtoni akaí-yátááqá kanaaráq íma yáíkmaq umátikaniqtaae. ³⁶ miráuma agamatán-áipí téna kétiye:

“máqte-tupaama keráwáqtabá
ketáái puí-yátááqá waaqókáq kéiyé.
tipi-típi ikámónikaá umá
ketáá mórai q kúumatikaae.”

téna kétiye. ³⁷ minnáyataba Ítu Káríqtoqaraq keqtaáyábá uyátá-maqma kákaiye. ³⁸ túyánápi akoqnáá umá kéitaune. Ítu Káríqtoni akaí-yátááqá máqtemma ketáámá íma kanaaráq maqtuwániye. puí-yátááqá paá mái-yataarabi kaqtó-wayukama Áánûqtuni márûpakenabi maa-márábiké

anónarabi íbêqa paá wái-qtataarabi anaaékaq yíni-qtataarabi máqtemma akoqnaá-yataarabi ³⁹ yanaapáq-yátáárabi aménáapáq-yátáárabi tarôq uráiq-qtataarabi Áánûqtuni akai-yátáákárâq ketáágárâq yenákátí aúkâapimma máqte-qtataakoma matúq-matuq umá íma kanaarâq yainániye. maami akai-yátááqá Áánûqtu tímikaiqtaama ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoqak tímikaiqtaae.

9

Póro Ítíráaeo-wayukama áyamma umáylkaraiye.

¹ watáama túnnama áraíne. kemá Ítu Káríqtonaboq yaqaroqtamá kaaqaari-áímmá íkétune. Áánûqtun-Aagoma ketúyánámmá awíkaitaq kaaqaari-áímmá íkétune. ² ketí watáama miráuma wáíye. anómma tú-tíqa kéíye. ketí Ítíráaeo-wayukayaba túyánákómá netuq kéíye. ³ aammá wáinaqa nunamupí ítama aónaanana kemá Ítu Káríqtonopake maqtuwáinaq waéqma miráinaqa ketí tîbâqawaama yíwâqnaa onata umáyíkaanata paá mánoe. ⁴ yemmá Áánûqtu yiwíkai-kayukama wenáanimaqa aúqyíkema wení táqama-yataaqa yaímma yímikaiye. wení anóna-anon-aimma yeráwáqtê téna ámáan-aimma yímikaiye. árain-akaq Áánûqtun-aama itéta wekâq nunamupí kétée. akoqnaá umá árain-aimma yímitata matááe. ⁵ máqten-annabike títaubikoma anókoni yeqtí áráabitie. Ítu Káríqto mimórâ-ánnábíké íréna máqte-kayukaraq mú mikákáá anómma máíye. matúq-matuq umá Áánûqtun-awíqa múte yauyónátae. miráuma paá waíno!

Áánûqtu wení aaraawaamá yiwíkaiye.

⁶ Áánûqtuma yímikain-aimma aúyokuraiye íkétune. máqtemma Ítíráaeo-wayukama Áánûqtuma yiwíkai-kayukama íma mááe. ⁷ móraiq umá Áabaran-annabike máqtemma Áánûqtun-araabiti íma mááe. Áánûqtu Áabaraamma tímá ámikaiye: “Áítekin-annama yenamáa enáwíkarâq mánoe.” téna tímá ámikaiye. ⁸ paá marákárainai-iyapoma Áánûqtun-araabiti íma mááe. máqte-kayukama Áánûqtuni akoqnaá-arain-aikaq maqyíkaraimma Áánûqtun-araabitie. minná ⁹ Áánûqtuma yímikai-kataama mirá umá wáqe-uráíye: “móra-taoqa enôpaqa yenanamá Téraima ánikoma marakániye.” téna Áánûqtu Áabaraani ánáakoma tímá ámikaiye.

¹⁰ óqa ímibo áre. Arébékani aapaatárâq-iyaporati yiboámá ketáái títaubikoma mimórâ Áíteki Téraíni ánikoma máqe-uráíye. ¹¹⁻¹² Áánûqtu mi-kááyâq-íyápóbíké wetábá ákáiimma móra awíkaiye. mayaiyábá íawikaibo paá wetábá ákáiimma awíkaiye. Arébékaamma Áánûqtu tímá ámikaiye: “áqnaekoma anaaékoni kaqtó-naqa mániye.” téna Áánûqtu tímá ámiqtuwaitana anaaékaq min-íyápórátámá máqyíkaraiye. yenákámá táí-yataarabi íráqô-qtataariqa íuraayamanibo Áánûqtuma awíkai-waigoma paá ááyaraiye. ¹³ miráuma Áánûqtuma agamatán-áípi kétiye: “Yáakoboqtaba kéticaibo Étaumma komá yumákaraune.” téna agamatán-áípi kétiye.

¹⁴ nóinae tenúnataabiyo? Áánûqtu wení yainai-yátááqá kae kááeq uráíyô? ímiye. mirá íuráíye. ¹⁵ aanibo Áánûqtu Mótetimma tímá ámikaiye: “móra-nakoqtaba tikáinaqa tíyaqa aménááqa tíyaqa aménúpo. móra-nakoma tikáinaqa tirummá umákanaaqa tirummá umákanune.” Áánûqtu mirá

téna tiráiyé. ¹⁶ Áánûqtuma áyaqa yiména waayúkati yikai-yátááqtábá íma wáimanibo Áánûqtuni akai-yátááqtábáé. ¹⁷ agamatán-áipí Áánûqtuma Péromma (kíni) timá ámikaiye: “ketí akoqnáama aónéta ketíwíqqa máqte-marabaq itaígáae téq emá múte itó-umakaraune.” téna timá ámikaiye. ¹⁸ miráitana Áánûqtu móra-nakoqtaba akáinaqa áyaqa aménáe ténama amínimanibo káqo-nakoma akáinaqa aúyánámmá mamá akoqnáa umákanae ténama mirá-iniye.” téna timá ámikaiye.

Áánûqtuma áyamma kéumatikenataagaraq áyaqa tímikaiqtaae.

¹⁹ móra-waigoma mirá té kemmá ítama aónanone: “miráinanama Áánûqtu nôraq itana waagóqtábámá agaemá wániye kétéyo? náawa wení akai-yátááqtábá ímiye tinónô?” té ítama aónanone. ²⁰ áaqibo ketí aanábô náawa Áánûqtuqtabama emá kanaarác waéqma-aimma tinónô? maráké kaqmá táápeqa tarôq umárai-waigoma mirá téna íkétéye: “nôraq itaaq kemmá miráuma tarôq umátikaraano?” téna íkétéye. ²¹ tarôq oí-nákómá akáinanama mará maténa kaqmá kaayaq-táápéqá tarôq íniye. mórama íraqômma káqomma kogonaagó íniye. miráinama íarutaniyo?

²² miráuma móraiq umá Áánûqtu waayúkayaba tarôq uráiyé. Áánûqtu wení áyamma í-yátááqá yokaa umá tiráátinenataa kéiyé. miráinata máqte-kayukama wení akoqnáama aónanoe. mi-káyúkámá áyamma umákayuma kogonaagó-táápéqá yubákinikaa umá yubamínéna kéimanibo yaákama paá awé kéiyé. nôraq itana? ²³ wení anómma tágama-yataaqa keqtáábí yiráátíyaqtaba kákaipoana awé kéiyé. keqtááyábá wení áyaqa tiráátiraitana íraqô-taapekaa wení tágama-yataaqa ketáárác atítaiye. áyaqa yiráátí-kayukama wení tágama-yataaqa matáa-yuma yokaa umáyíkaraiye. ²⁴ ketáámá tááyarai-kayukataae. íma paá Ítiráaeo-wayukabike yenamáa tááyarai Yéqtaaeo-wayukabike tááyaraiye. ²⁵ Áánûqtuni agamatá-kánáábímmá min-áúbábí Otía mirá téna kétéye:

“móra-wayukama íma ketí-wayukama máamanibo anaaékaq yerawáqtábá ‘ketí-wayukama mááe’ téq yááyanune. maa-káyúkáyábámá kemá íkétikaimanibo paá ‘kétikaiye’ téq tenúne.

²⁶ mi-márúpác timá yímikaunama ‘ketí-wayuka íma mááe’ mibác íbèqa ‘paá mái-Aanuqtuma wení áanimaare’ yeráwáqtábámá mirá tinoé.”

téna Otía-aubabi kétéye. ²⁷ Áítáíya naayóbácá Ítiráaeo-wayukayataba akoqnáa umá tiráiyé: “Ítiráaeo-wayukama paá taiganimma miráuma nópíké-gébaráa uráámanibo yeráwápíkémá pááqyamma kúmiq-yataapike atóbamayikaniye. ²⁸ uyátárai-nakoma páátákaáa ítama yainéna marabí-káyúkámá anónnáma yimíniye.” téna Áítáíya tiráiyé. ²⁹ minnáyataba naayóbácá Áítáíya mirá téna tiráine: “uyátárai-nakoma Áánûqtu máqten-akoqnaagaraq íma yaímmanamo yiyuwaínana mái-yataama Tótómabaq-wayukaraa Komóraabaq-wayukaraa umá ketáa yayamá páác ónúntae.” téna Áítáíya naayóbácá tiráine.

Ítiráaeo-wayukama kateko-áqtábá mirá-uraae.

³⁰ Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtun-aurapi kateko-áqtábá íma abáa uráámanibo paá aónaraae. maami-kátékó-ámmá aónaraamma Áánûqtukaq itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataare. ³¹ áaqibo Ítiráaeo-wayukama Áánûqtu yiwíkai-kayukama ámán-aipike kateko-ámmá abáa uráámanibo ámán-aimma íma kanaarác kateko-ámmá íaonaraae. ³² nôraq itatác yauwékáao?

miráipoana yúyánápímmá íráqô-qtataariq kéowana kateko-ákáq mayíkáitata máqe-uraae. ááqibo paá Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yáqtorai-iyanaama kateko-ákáq mayikániye. Ítiráaeo-wayukama aukákáan-oqtakaqa yítauqa yurákaane. ³³ Áánûqtuni agamatán-áípi aukákáan-oqtaba kétiye:

“aónaaro! Tááíoni-marupaq aukaí-óqtámá makáune. maamin-ótákáq yítauqa yurákáamanibo wemmá itáíq-itaiq inná-nakoma ítama táíq íiniye.”

mirá téna agamatán-áípi kétiye.

10

Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuni kateko-ákáq íwakaae.

¹ ketúnabaro, Ítiráaeo-wayukayatabama ôriq umá kêtikaitaq Áánûqtu kúmiq-yataapike atóbamayikaikaae téq nunamupí kétune. ² kemá yeráwáqá yimónaraune. Áánûqtuqtaba ôriq umá abáá kéomanibo yeráwáqtí aakómmá arábaraiye. ³ Áánûqtun-aurapi kateko-wáyúkámá mamá aúqyíkaraiqtabama íma ítaraabo yenamáa káqon-amma yenamááríq awíqma waranáeta uráae. miráitata yeráwáqá Áánûqtuni kateko-yátáákóní aménáápáqá íma máqe-uraae. ⁴ íbêqa Ítu Káríqtogaraq iréna ámáan-aimma mamá ánataqtukaiye. miráipoana máqte-kayukama yirummá amétama Áánûqtuni kateko-yátááqá yáimma kémayaae.

Áánûqtu máqte-kayukama kúmiq-yataapike mamá paá umáyikaiyataba kákaiye.

⁵ Áánûqtuma kateko-yátááríq o-káyúkáyábá téna ámáan-aimma kéwaraaqtaba Móteti agatáíye: “morá-nakoma náawabi ámáan-aimma kéwarena wení paá mái-yataaqa mipiké kémaiyaie.” mirá téna agatáíye. ⁶ ááqibo itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqnapo Áánûqtuni kateko-yátááqá náawabi matáitana agamatán-áúbá-wánnáábí weqtábá kétiye: “íma enamáaraq maará té ítiyo ‘Ítu Káríqtoma Áánûqtuni márúpake náawaq kanaaráq umawíqme kuminíyô? ⁷ aménáápáq pui-márúpáq náawaq kanaaráq kuména Ítu Káríqtoma múte yawíníyô?’ ” mirá té maami-négináági-wátáámá túyánápi íma waíno. agamatán-áúbá-wánnáábí mirá kétiye. ⁸ aúba-wannaabi óqa kétiye: “Áánûqtuni watáama ení waaqókáq máena enóyaukakararaq enarupi wáíye.” mi-kátáámá Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtaba ketáá abarokáq kétunatae. ⁹ enóyaukakemmo témo “Ítu Káríqto uyátárai-nakoe” tinnamá “Áánûqtu wemmá pukáipike atóbayakaraiye” té arummá amínanama ení kúmiq-yataapike Áánûqtu atóbamakaniye. ¹⁰ abo tirukakéqtáá itéqtaa Áánûqtuma keqtáá kateko-wáyúkámá káutikaiqtaae. ketáái itáíq-itaiq í-yátááqá tóyaupikeqtaa tennatáámá ketáái kúmiq-yataapike atóbanunatae. ¹¹ Áánûqtuni agamatán-áípi kétiye: “náawabi wekáq arummá amína-waigoma mamá táíq umáketa agaeráq íma mayakánoe.” téna kétiye. ¹² maa-kánáámá máqte-kayukayaba wáíye. Áánûqtun-aurakaq Ítiráaeo-wayukama Yéqtaaeo-wayukama móraiq kéoe. máqte-kayukayataba Áánûqtuma mimórá uyátárai-nakoma máena máqtemma wekáq nunamupí wanáwíqa yáíyanama wení íráqô-qtataakoma yimíniye. ¹³ agamatán-áúbá-wánnáábí kétiye: “máqte-kayukama

nunamupí uyátárai-nakon áwîqa ááyaiyamma yeqti kúmiq-yataapike mamá atóbamayikaniye.” téna agamatán-áipí kétiye.

¹⁴ ááqibo Áánûqtukaq yirummá ímo améta náaraq umá kanaaraq wemmá ááyano? mi-kátáámá íma ítareta náaraq umá yirummá amínô? mi-kátáámá abarokáq íma timá-yimiyamma náaraq umá itánô? ¹⁵ miráuma Áánûqtuni kaqtó-wayukama íma timáyikainanama mi-kátáámá náaraq umá abarokáq timá-yimino? agamatán-áipí mirá téna kétiye: “Áánûqtuni átê-wataama wení kaqtó-wayukama mamé kéyewanaboana yítauq-aagoma abô íraqônîq kéiyel!” téna agamatán-áipí mirá kétiye.

Ítiráaeo-wayukama paá yaímma aúge-kataama wakáae.

¹⁶ aúge-kataama íma máqte-kayukama kéitaae. Áátáiya Áánûqtuni watáanaqa naayóbáqá mirá téna: “uyátaráana-nako, nôraq umáyuwa mi-kátáámá ketáa abarokáq timá-yimunataa kéitaa?” mirá téna Áítáiya tiráine.

¹⁷ miráuma mi-kátáábiké kéiteta itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa kéiyel. Ítu Káríqtoqtaba abarokáq timá-yimunabike mi-kátáámá kéiyel.

¹⁸ itáaro. kemá mirá téq ítama káonaune. mi-kátáámá árainaq yeráwáqá íma itaraao? itaraae. áraine. átê-wataama kéte-kayukayaba óq-wataama agamatán-áikó kétiye:

“yeráwáqti yáama máqte-marabaq itaraae. yeráwáqti watáagoma kótamaqma maragóni aqtóráqá uráiyel.”

téna agamatán-áubá-wánnáábí kétiye. ¹⁹ ókaraq emmá ítama káonaune. Ítiráaeo-wayukama árainaq itaraao? Móteti wenamááriq áqnábariq umá yauwéqma tiráine:

“óq-wayukayaba maramá ímaina-wayukama mamá aúqyíkáan-ayataba koyukayúmna ínoe. aíbôq-wayukayaba mamá aúqyíkáan-ayataba yeqtábá tiyámma ínoe.”

téna Móteti min-áikaq tiráine. ²⁰ Áítáiya wemá íma ikatiq éna abarokáq mirá tiráine:

“kemmá ímo tibáa-uraa-kayukama timónaraae. kemmá ímo ítana aónaraa-kayukaq yemá kemmá kenamááriq yiráátiraune.”

téna Áítáiya tiráine. ²¹ ááqibo Ítiráaeo-wayukayaba tiráine: “túnnaiq íma éta aamá aráta-kayukabimma ayáqtáaq-yupaa yetôpaq tiyáamma arúqtukaune.”

téna Áítáiya Ítiráaeo-wayukayaba wenôpaq yikáinata yínôqtaba tiráine.

11

Ítiráaeo-wayukama Áánûqtu áyaqa kéyimiye.

¹ kemá ítama káonaune. Áánûqtu wení waayúkama waqtukáiyô? aaqáo ímiye. kemá kenamááriq Ítiráaeo-wayukabike Béqutimaanin-annabike máune. ketítaubikoma Áabaraae. ² Áánûqtu wení waayúkama íwaqtukaiye. yemmá áaikakemma yiwíkaiye. mi-kátáámá Áánûqtuni wannabí Iráiyaqtaba kéitaae. wemá Ítiráaeo-wayukayaba Áánûqtukaq nunamupí akoqnáa umá inaa inaa tiráine: ³ “uyátaráana-nako, ení amuné-wáyúkámá yíkamma yuwéta monoq-náupáké yaaremá yawítíyuwaawaq kenamáa máunata tikamineta kéoe.” Iráiya nunamupí Áánûqtukaq mirá tiráine. ⁴ nóine ténaq Áánûqtu timá ámikáiyô? mirá-tiraiye: “ketábá taígani-kayukama (7,000) iyuwáunata paá máae. kaaqaari-máníkokáq wénáwîqa Béoma wekáq yiraayutáúmmá íma atéta nunamummá ítiraae.” téna Áánûqtu timá ámikaiye. ⁵ íbêqa

mimóráiq kéiye. yaímma pááqya-kayukama wení áyaqa yiména Áánûqtu yiwíkaiye. ⁶ yeráwáqá nôrabi uráá-qtataaqa ímira-uraapoana paá wení áyaqa yiména yiwíkaiye. miráinanama waayúka nôrabi uráa-qtataaqa Áánûqtu yiwiráinana áyaqa yimí-yátááqá íma wániye.

⁷ nôraq ínýô? Ítiráaeo-wayukama abáá kéo-qtataaqa íaonaraae. paá yaímma pááqya-kayukama Áánûqtu yiwíkai-kayukama aónaraamma we-naúrapi kateko umá máqe-uraae. tébakaq-wayukama Áánûqtuma yááyaiqtaba aíbôriq uráae. ⁸ Áánûqtuni agamatán-áipí kétiye:

“yirukáráq yúyánákáráq Áánûqtu mamá ummaa yamá yíkaraiye. paá íbêkaraq yúranapo íma kanaaráq aónama arutéta yaáqnapo íma kanaaráq ítama kárutaae.”

téna kétiye. ⁹ maa-káyúkámá Áánûqtuqtaba aíbôriq uráapoata Tébiti mirá téna kétiye:

“anón-onikaqa yiyuwáiyata waakápi amá máero.

kúqôpi péráinikaa oro.

¹⁰ yúramma keropáinaqa iyuwáiyata íma aónama arútáaro.

yeqtí ummaa-yátáákóní aménáápáq awáuma máero.”

téna Tébiti agamatán-áipí tiráine.

Áánûqtu káqo-kayukama yiwíkaiye.

¹¹ íbêqa yeráwáqá ítama káonaune. Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuni aamá íma waráianama pááqyan-iwiqa matúq-matuq umá yamá-yiminiyo? ímiye. kúmiq-yataariq uráapoana Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtu yiwíqma Ítiráaeo-wayukama íyama ígáae téta atóbamayikaraiye. ¹² Ítiráaeo-wayukama kúmiq-yataariq on-ááímmá káqo-yuraq íráqô-qtataaqa Áánûqtunopake iráiyé. Áánûqtunopake-qtataaqa taígani wáipike Ítiráaeo-wayukama pááqyamma matáapoana Yéqtaaeo-wayukaraq netuqyaammá yimikaiye. miráuma Ítiráaeo-wayukama kateko-wáyúkámá Áánûqtun-aurapi máiyana Áánûqtuma uyátá-maqma íráqô-qtataaqa yimíniye.

kúmiq-yataaqa maqtuwéna Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtu atóbamayikaraiye.

¹³ íbêqa karáwáqá Yéqtaaeo-wayukaraq tenúne. kemá Áánûqtuni watáama waayúkaráq mamé uréire únna-naqa máeqa mi-máyáiyátábá timuqá kémarane. ¹⁴ miráinaqa ke ánná-wáyúkámá yeráwáqô komá yumá yíkáanatama yaímma kúmiq-yataapike atóbano? ¹⁵ Ítiráaeo-wayukama Áánûqtu yiwíkaitata káqo-marabi-kayukama Áánûqtuni aanábómá aúkáae. Ítiráaeo-wayukama yiwiráinanama yeqtábá nói-qtataaraq wániyo? miráráa umá minná pukáa-kayukama paá máanikaa ínoe.

¹⁶ áqnáabaq-yamma Áánûqtukaq améq oweqa tébakaq-yamma Áánûqtuqtaba aokaríq umá aurániye. mimóráiq umá yaagóni ánúqo Áánûqtukaq améq oweqa mútûq-yagoma amagaráq wennámiye. ¹⁷ ítáaro. uqmatán-óribetí-yágóni amamá ayáátuweta káqomma abááq-óribetí-yágóni amamá ayáama arúbamakaae. awaaméq-áímmá nóinabiyo? minná keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama abááqá óribetí-yaraa umá máae. íbêqa Ítiráaeo-yagoni anommá mimórábí yaímma keráwáqtí amabiqttáa kéuiye. ¹⁸ miráipoana amamó ayáátuwaa-kayukama pááqyan-awiqa íyíméro. weganoqá íma oro. keráwáqá paá amamóe. amagómmá ánúkoma íyaqtokaibo ánúkoma amagómmá yáqtokaiye.

19 ááqibo keráwáqá tínoe: “ánibo amagómmá keqtáá tiwiránîqtaba ayáátukaae.” téq tínoe. 20 owé. Áánûqtukaq íma itáíq-itaiq uráapoana yeráwáqá ayáátukaae. Áánûqtukaq túyánámmá kámeqoaq keráwáqá paá mánoe. minnáyataba weganokanoq-túyánámmá íma itáaro. minnáyataba keráwáqá ikatíq oro. 21 Ítíráaeo-wayukama áqnáaen-amama Áánûqtu íma yukáiyé. túyánámmá itáamma Áánûqtu keráwáqá tiyuwáníyô? 22 mikáq Áánûqtu áwáábíqá kéna kaayoné kéena immá káonaunatae. yirummá aati-aatimá ámê-kayukayataba kaayoné umáyikaniye. ááqibo yirummá íma ámê-kayukayataba áwáábíqá kégaimanibo keráwáqábá kaayoné kéiyé. ááqibo keráwáqá Áánûqtukaq tirummá íma ámê-kayukama paá kéiyana keráwáqábágáráq wemá áwáábíqá kániye. 23 ááqaanibo Ítíráaeo-wayukama waéqma yirummá ámê-kayukama yaayamá paá kéiyana Áánûqtu móragaraq keqnáámmá wení kaayoné-yátááqá yeráwáqá yimíniye. 24 Áánûqtu óq-yataariq kéena keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama áwáábíq-oribeti-yarake ayáátukaamma uqmakáan-oribeti-yaraq arúbaraae. Ítíráaeo-wayukama maaminnámo uqmakáan-oribeti-yaraa umá máeta ayáátukaan-amama mimórá-yaráq yawwéqmena áaikaqa oyaaq umá Áánûqtuma kanaaráq aráápaniye.

máqte-kayukama Áánûqtu wenáyaqa yímikaiye.

25 keráwáqá aúpáq-aráin-áímmá timá-timenune. minná Ítíráaeo-wayukama yaímma Áánûqtuqtaba komá yéta matúq-matuq umá íma mánoe. mí-kánaámá mamé kéowana Yéqtaaeo-wayukabike máqtemma yiwíkai-kayukama Áánûqtunopaqa yínoe. minnágon anaaéma tébakaq Ítíráaeo-wayukama atóbamayikaniye. minnáma itéqa “ketáá itai-yátááqá itaraunatae” téq túyábámá ókaraq mirá ítigaae. 26 máqtemma Ítíráaeo-wayukama miráuma atóbayikaniye téna Áánûqtuni agamatán-áípí kétiye: “Tááíoni-marupake mamá paá umáyikani-naqa yíniye.

máqtemma táígoniq uráiya-qtataaqa Ítíráaeo-wayukabike matuwániye.

27 yeqtí kúmiq-yataaqa matuwánîq-kanaaraq anóna-anon-aimma yeráwáqte tenúne.”

téna agamatán-áípí kétiye. 28 Ítíráaeo-wayukama Áánûqtuni átê-wataama waqtukáapoata minnágoma keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama tíwáqnaa itaq Áánûqtuni aanábómá aúkáae. Ítíráaeo-wayukama Áánûqtuni namuro-wáyúkámá aúkáae. miráimanibo Áánûqtuma naayóbáqá Ítíráaeo-wayukama yiwíkaimma áyaqa yiména áqnáabaq-annabike anó-kayukayababoana aati-aatimá yeqtábá kákaiye. 29 yiwíkai-kayukama wení íráqô-qtataaqa kéyimena Áánûqtuma íma aúyánámmá waéqma kéitaiye. 30 keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama naayóbáqá Áánûqtun-aama arátaamanibo íbêqa Ítíráaeo-wayukama Áánûqtun-aama arátaapoata keráwáqá Áánûqtuma áyaqa tímímma matááe. 31 mimóráiq umá áyaqa matáapoata Ítíráaeo-wayukama íbêqa Áánûqtun-aama arátaamanibo anaaékaq Áánûqtuma áyaqa yímî-qtataaqa mayánoe. 32 máqte-kayukama Áánûqtuni ámáan-aimma arátaa-kayukama Ítíráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq wemá mórai q umá yawááq-umayikaraimanibo yemmá paru-yátáákómá mórai q umá yimíniye.

máqtemma íráqô-kataama Áánûqtukaq tenúnatae.

³³ Áánûqtuma wenáaimma uyátá-maqma abo anóne. wení itai-yátááqá mórana arááti-nakoma ítima-amena íraatiraimma mémánóbáqá únókáá kubáutaiye. mimóráiq umá wení itai-yátááqá yirááti-nakoma waqmá ítaraimma mémánóbáqá únókáá kubáutaiye. ³⁴ Áánûqtuni agamatán-áipí kėtiye:

“náayuwaq uyátárai-nakoni aúyánámmá kanaaráq ítarao? náayuwaq kanaaráq aráátino?

³⁵ náawaq móra-yataaqa ámikaitana wení anónnáma ámikaqa ‘yauwéqma aménúne’ téna tiráiyó?”

téna kėtiye. ³⁶ uyátárai-nakoma máqte-qtataaqa wenayáánapo tarôq uráiyé. wenôpake tarôq éna wetábá máqte-qtataaqa paá mááe. Áánûqtukaq máqtemma tágama-yataaqa matúq-matuq umá waíno. miráuma waíno.

12

ketáá ketúma Áánûqtukaq aménátae.

¹ miráinataa ketúnabaro, keqtááyábá Áánûqtu áyaqa taígani-tupaa tímikaipoaqtaa keráwáqá tirun-áímmá kétima-timune. Áánûqtukaq keráwáqtí túma aiqta-táúráá umá wekák áméro. keráwáqtí túma Áánûqtukaq aiqta-táúráá umá amíyábá wáiyé. karáwáqtí túyánámmá túgoni akaí-yátááqá paá áméro. keráwáqá weqtábá kanamááriq timuqá marakéq agamá amé-wao-qtataakaa umá wekák paá áméro. ániibo wemá keráwáqá miráumatikena wemá keráwáqtábá mirá téna túniye: “minná íráqône.” téna túniye. Áánûqtuma paá-wayuka íma máipoaqtaa wekák mirá-onatae. minnáma keráwáqtí árai-monoq-yataare. ² káqo-kayukama nôrabi íyamma yimémekaa ínomaniibo Áánûqtu keráwáqtí túyánámmá waeráino. keráwáqtí táimma waéqma Áánûqtuqtaba aokaríq umá aúráaro. miráiyataba Áánûqtuni aúyánámmá kanaaráq itánoe. aúge-tuyanapike Áánûqtu tímikaímma íráqô-qtataaqtabagaraq Áánûqtu amuqá kémarai-qtataaqtabagaraq mútúq pááq umá ánatagurai-qtataaqtabagaraq itánoe. mi itai-yátááqtábámá kímora-amma wenamáa wáimma minná Áánûqtu túyánámmá kéwaeraiye.

³ Áánûqtuma íráqô-qtataakoma kemmá tímikaipoaq máqtemma keráwáqá móra-mora kétima-timune. íuyata-maqma túyánápímmá “kemá uyátaraune” ítero! ímiye. keráwáqá máqtemma Áánûqtu wenamáakoni íráqô-qtataapike keráwáqtí yáqtorai-yataaqa móra-mora tímímma minnáyaba ítama arútáaro. ⁴ ítáaro. mimórá-áúráqá netuqyaan-áúkápáqá wáimanibo máqten-aukapaqa móra-mayaima wáiyé. ⁵ mimóráiq umá aarawaamá netuqyaammá máunataamanibo yegáráq-kegaraqtaa Ítu Káríqtogaraq kímora-tuama umá kéitaunatae. ketáámá máqtemma mórabi yagaroqtamá aokaq-aokakémá máunatae. ⁶ miráinata Áánûqtu wenamáakoni íráqô-qtataapike móra-mora umá mayaímá tímítaqtaa kémayaunatae. móra-nakoma wení aokaq-máyáímá Áánûqtu ámikaimma waabá-káyúkátí yúrikaq Áánûqtuni watáae téna wáinanama arukaké ítama yáqtorai-yataakaraq tíno. ⁷ ániibo Áánûqtunopake aokaq-máyáímá kaqtó-í-yátááqá wáinana minnáyaba kaqtó íno. óq-mayaima yiráátinenama maannáyaba yiráátino. ⁸ móra-nakoma wení aokaq-máyáímá umá yíqtaaiq ikáae téna wáinanama tímá-yimino. móra-nakoma maqtokái-qtataaqa yaináinama ôrikaa umá

yainaíno. káqomma anó-nakoma náápaakaraq máena wemá akoqnáa umá mayaimá mayaiño. óq-nakoma waayúkarag kaayoné-yátááqá yímikenama minnáyaba amuqá maraiño.

⁹ itáaro. keráwáqtí tuyaqa yimí-yátááqá árai-qtataariq umá waíno. waátá-yataaqa yiwáágóro. íráqô-qtataakoma yáqtoqma akoqnáa oro. ¹⁰ tirukaké káqowa-kaqowaqtabataa keráwáqá tikaíno. Ítu Káriqto uráiniq umá keráwáqá tirummá améra ábâqwaayuraa umá máero. keráwáqtí káqowa-kaqowan-aama yaaguyábóro. keqtíbâqawaayuyabama uyátá-maqma anóniq umá túyánámmá iteraq timuqá maqyíkáaro. ¹¹ keráwáqtí mayaiyábámá akoqnáa umá maiyéraq piruq nááruq íma oro. akaí-yátáákómá ógiqma wáinaq uyátárai-nakoma kaqtó umá áméro. ¹² keráwáqá awé uréq ikáonaa-qtataaqtabama timuqá máráaro. awéké kui-yátááqtábámá yaákare awé oro. nunamummá aati-aatimá tíq-tiq oro. ¹³ ábâqawaraayuma móra-yataaqtaba yeráwáqá abáa íyaqa keráwáqtí oótamma yeráwáqté yainéra namuq-wáyúkámá keráwáqtí oqtamá íyikaaro! ¹⁴ náayuwabi mamá táiq umátikaiya-kayukama Áánûqtukaq yeqtábá tero: “íma mamá yawááq-umayikaa. ímibo yemmá mamá íráqóniq umáyikaa.” téraq tero. ¹⁵ yimuqá maraiya-yutema yagaroqtamá timuqá máráaro. ibiqá yaraiya-yutema yagaroqtamá ibiqá yaráaro. ¹⁶ máqte-kayukama mimórâ-ááímmá yíméro. kaayoné umá yíméro. keráwáqtí túma íma mamé úyóro.

¹⁷ móra-nakoma mamá táiq umátikai-naqa anónnáma íma mamá táiq umákaaro. ímiye. máqte-tupaama waayúkama mamá íráqóniq í-yátááqtábá túyánákáq máráaro. ¹⁸ máqte-kayukaqaraq kaayoné-yátáápi wenáú-kenaun umá maqmá aónaaro. ¹⁹ ketí aanabô, móra-nakoma mamá táiq umátikai-naqa anónnáma íma túyánámmá umákanomanibo Áánûqtuma ayuwáiyana wení áyamma i-wáígóní anónnáma umáyikaniye. Áánûqtuni agamatá-kánnáábí kétiye:

“anónnáma yawéqma yiménúne uyátárai-nakoma kétiye.”

téna agamatá-kánnáábí kétiye. ²⁰ miráinaq Áánûqtuni agamatá-kánnáágó tínnaiq oro. minná

“ení namuro-nákómá áama kéyainama aáwaqa amiyo. noqtábá kéinaama paá amiyo. mirá éma aqnókáq iráama káiq-kaiq iníkáá umá wení agaemá iniye.”

téna Áánûqtuni agamatá-kánnáágó kétiye. ²¹ Tááqtaani áaikomma íma uyátaino. ímibo íráqô-qtataaqnapo táí-aaikomma uyátáaro.

13

kámáániti yáaimma wáráaro.

¹ máqte-kayukama kámáániti yáaimma wáráaro! máqte-kamaanima Áánûqtu iyúwáitata máawana kámááni-wayukama Áánûqtu yíkáitata mááe. ² náayubi kámáániti yáaimma aratétama Áánûqtukaraq mórai umá káratemanibo yetôpaqa yenamááriq yainá-yátááqá mamá abarokáq ínoe. ³ otaa-qtátááriq o-káyúkámá anó-kamaani-wayukama mamá yáaqa kégamayiketamanibo íráqô-qtataariq o-káyúkámá mamá yáaqa íkegamayikaae. keráwáqá anó-kamaani-wayukati yáaqa íyaq kéikateyo? miráinaq íráqô-qtataariq kéyana yemá karáwáqá tikaq káruinoe. ⁴ yemmá Áánûqtuni mayai-wáyúkábóata keráwáqá tíwáqnaa íneta kéoe. ááqibo

otaa-qtátáárîq éqa ikátéro. miráipoata árainmma yeqtí akoqnáárake táiyataariq kanaarâq umâqtikanoe. yeráwáqá Áánûqtuni mayái-wáyúkábóata Áánûqtuni áyamma otaa-qtátáárîq o-káyúkámá kéumayikaae. ⁵ minnáyataba keráwáqá paá wáráaro. wenamáa Áánûqtuni áyaqtaba íwaimanibo wemá áyamma mayéna keráwáqti túyánákómá mamá yawááq umátikaniye.

⁶ minnâgoni aáimma táákitima meyaníq kéoe. ítama arútáaro. anókamaani-wayuka yeqtí kanaarâq o-máiyáama Áánûqtuni mayaímá kémaiyaee. ⁷ keráwáqti aqtábááraq mayánéta íyaqa yemmá meyaníq oro. waabâq-táákitígáráq ení oótakoni táákitigaraq mayáníq oro. anókamaani-wayukama yeráwáqtábá anóne téra mi máqtemma yemmá yikaq káraruyoro.

móra-nakoma áyaqa ámîn-nakoma ámáan-aikoni anaáé kéwaraiye.

⁸ keráwáqá íma móra-nakoma aatábáama éraq kímora-aatabaama aati-aatimá taákaq maráaro. minnâ keráwáqá káqowa-kaqowamma yírummá yíméro mirámô éqa ámáan-aimma kéwaraae. ⁹ ámáan-aikoma mirá-tiraine: “aaraukáqá íma mamá yataiyo. awekémá íkuyuwu. moyámmá íma mayao. egaa íao.” máqtemma maamin-ámáan-áímmá káqon-amaan-aikaraq kímora-auwayaapi wáiyee. minnâ: “enamáárîq arummá aménaiq umá káqo-kayukama mórai qumá arummá yimiyo.” téna wáiyee. ¹⁰ náayubi arummá ámî-nakoma otaammá móra-nakokaq íkeguyakaiye. miráitana arummá amí-yátááqá árainmma minnáe. naayón-ámáan-áíkáráq Ítuni watáagaraq kéwaraiye.

ketáámá arupú-akaq uréire ónátae.

¹¹ nórabi íni-qtataaqtabama kéitaapoq keráwáqá yokaa éraq túbanaaq oro. ketáámá kuqtiwiránî-kanaama waaqókâq kéiyee. Ítukaq tirummá ámikauna-kanaataama waqókákáá uráimanibo íbêq-kanaama waaqókâq awaarariq kéiyee. ¹² awé uráuna-kanaataama kumayukáá aúqma kánataitana ke-qtáámá kuqtiwiránî-kanaagoma aaqá iráqma tágainikaa umá waaqókáráq kéiyee. kumayuq-yátáápíké-qtátáárîq únna-yataaqa yuwánátae. ánibo akoqnáá umá tirukákéqtáá iráqma tágama-yataapi yokaa ónátae. ¹³ ketáámá arupú umá tágama-yataapi máae-kayukaraa umá uréire ónátae. kebó-yátááqtábámá neginaagí-nomma naíyábá kumari-yátááqtábámá námó-yataaqtaba máqtemma yuwánátae. ¹⁴ máqtemma kúmikomma uyátani-qtataaqa uyátárai-nakoma Ítu Káríqtonopake máyaaro. keráwáqá kúmiq-yataariq ónáae tíya-qtataaqa íma wáráaro.

14

Ítukaq náawaq arummá ámînnarabi íámînarabiyo?

¹ yaímma-wayukama itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtabama kéitetamanibo paá aqnúníq kéoe. miráiya-kayukama áikutaiyapi uyáberanomanibo íma nóbíq-naabiq-aimma tero. ² yaímma-wayukama itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa akoqnáá kéeta kéqo-keq-yataaqa paá kénáae. miráimanibo káqo-kayukama itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa aqnúníq kéetaboata amaqa íkénáae. ³ kéqo-keq-yataaqa nai-nákómá amaqa ínai-nakoma pááqyan-awíqa íamamiyo. weqtábá kúmiq-yataariq kéiyee ítiyo. Áánûqtuma min-nákáráq paá auwirániye. ⁴ móra náawaq káqo-nakoni kaqtó-nakoqtaba timá táíq kéumakaiyo? wení mayaímá akoqnáá umá mayaínanabi kumówínanabi

minnáma wení anókoma Áánûqtu wenamáa tíniye. miráinana áraimma wemá akoqnáa umá mayániye. wení anó-nakoma kanaarác áwáqnaa ínanaboana akoqnáa umá mayániye.

⁵ yaímma-wayukama móra-yupaagoma tébakaq-yupaagoma “uyátá-maqma anómma wáiyé” yúyánápímmá kéte. káqo-kayukama “máqte-tupaayaba mimórái q kéiyé” kéte. móra-mora-wayukama itáíq-itaiq i-yátááqá yúyánápímmá akoqnáa umá itáaro. ⁶ móra-nakoma móra-yupaayataba aúyánápímmá “uyátá-maqma-kanaae” kétena wemá “uyátárai-nakoni anó-kanaae” téna mirá kéiyé. min-nákómá kéqo-keq-yataaqa nai-nákómá Áánûqtuma wení anómma uyátárai-koqtaba kéiyé. aáwaqtaba Áánûqtukaq “tíkáiye” téna kénaiye. anibo káqo-nakoma kéqo-keq-aawaqa íma nai-nákómá Áánûqtuma wení anómma uyátárai-nakoqtaba kéiyé. aáwaqtaba Áánûqtukaq “tíkáiye” téna kénaiye. anibo káqo-nakoma kéqo-keq-aawaqa íma nai-nákómá Áánûqtuma wení anómma uyátárai-nakoqtaba kéina Áánûqtukaq “tíkáiye” téna íkenaiye. ⁷ ketáa kenamáayaboaqtae íma paá máetaa kenamáayaboaqtae ípukaunataamanibo paá máunataama uyátárai-nakoqtabataa máunatae. ⁸ miráimanibo ketáa puyúnataama uyátárai-nakoqtabataa kápuyunatae. paá máunataabi púyonataama ketáámá uyátárai-nakoqtabataa máunatae. ⁹ taákaq máráaro. Ítuma pukéna itó-uma paá máqé-uraimma “keráwáqtí uyátárai-naqune” téna kétiye. miráuma paá máa-kayukagaraq pukáa-kayukagaraqti uyátárai-nare. ¹⁰ keráwáqá nôraq itarác keráwáqtí tîbâqawaaraa-kayukayaba timá táíq kéumayikao? nôraq itarác tîbâqawaaraa-nakomma páaqyan-awiqa kéyamameyo? ketáágárác máqtemma Áánûqtuni aúbaq itó-onanataa keqtáámá wemá yainániye. ¹¹ Áánûqtuni agamatá-kánnáágó kétiye:

“uyátárai-nakoma mirá kétiye.

‘kemá paá máeq áraimma kétune.

máqte-kayukama ketúbác yiraayutáúmá ayéta keqtábá Áánûqtue’ tinoe.” agamatá-kánnáágó mirá kétiye. ¹² miráinataa máqte-kayukataa ketáái táaimma Áánûqtukaq timá uwaénúnatae.

tîbâqawaaraa-kayukama íma mamá táíq umayíkáaro.

¹³ abo káqoyu-kaqoyuyaba kúmiq-yataariq kéoe-aimma íbáqyuwanatae. miráinataa tîbâqawaaraa-kayukati yítaupi atarái-yátááqá aaremá íma maqyikétaa kúmiq-yataapi íma mamá yikánataae. ¹⁴ Ítu Káríqtote yagaroqtaráunaboq kéitaune. wenamááriq máqte-qtataakoma íma táíq kéiyé. áaqibo móra-nakoma wenaákaqa “táíq kái-qtataare” ténama wetábá áraimma táíq kéiyé. ¹⁵ mirá-uraiye. nóin-aawarabi náána-waigoma tîbâqawaaraa-nakomma otaammá kéguyakeq íma kaayoné umá Íturaa umá kémaae. Ítu Káríqtoma wetábá pukáinaqa aáwakakema íma mamá táíq umákaaro. ¹⁶ keráwáqá íráqô-qtataaqa máyáaqtabama íma yuwáiyata waayúkama akáyáámá timátíkáaro. ¹⁷ itáaro. Áánûqtuni márûpaqa aáwaqa naréq nommá naréq íyábá íma wáiyé. ímiye. Áánûqtuni márûpaq kateko-ááikaráq kaayoné-yátáákárác amuq-yatáákárác minnýyaba wáiyé. mi-qtátááqá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá kétimiqtatae. ¹⁸ abo náawabi Ítu Káríqtokaq kaqtó kénana miraráa umá Áánûqtuma weqtábá amuqá marakáinata waayúkama téta “wemá kanaa-naré” tinoe.

19 miráinataa mi-qtátáákómá kaayoné-yátááqá mamé yíniqtaba ketáámá maqmá ónanaatae. káqowa-kaqowamma yíwáqnaa umá akoqnáa umá itáíq-itaiq í-wáyúkámá ketáámá auránúnatae. ²⁰ aáwaqtabae téq Áánûqtuma nôrabi urái-yataaqa íma yawítítuwaaro. máqten-aawaqa naí-yátáaré. ááqibo nóinabi keráwáqá naa-qtátáákómá móra-nakoma néna wenaúyánápmá kúmiq-yataariq kéenama minná otaammá kéguiye. ²¹ ááqibo keráwáqá amaqa nérabi aíbôq-nomma nérabi mamá kéqokeq-yataariq o-wáíqómá mamá tíbâqawaama mamá kúmiq-yataapi kéiyuwaamma mirá íoro. ²² maami-qtátááqtábá itáíq-itaiq o-qtátááqá yaqtóráaro. maami-qtátááqtábá nói-tuyananabi itáamma Áánûqtu wenamá itaíno. keráwáqá nôrabi o-qtátáákómá íma yawááq-umatikainaq timuqá maránoe. ²³ ááqibo móra-nakoma aáwaqtaba kaayaq-áuyánámmá iténa naí-wáíqómá wenamááriq yawááq kéumakaiye. taákaq maráaro. keráwáqá nôrabi o-qtátáákómá keráwáqti itáíq-itaiq í-yátáápi ké íkéitaqa kúmiq-yataariq kéoe.

15

¹ ketáámá náayuwabi akoqnáa umá itáíq-itaiq kéuna-yutaama itáíq-itaiq í-yátááqtábá aqnúníq kéo-kayukama yíwáqnaa ónátae. yemá ummaa-yátáápi mái-yataama yíwáqnaa éqtaa keqtáa tikáina-yataariq íonatae. ² ketáái túyánámmá káqo-yuraq maréqtaa yíwáqnaa onanataá yeráwáqá akoqnáa ínoe. ³ Ítu Káríqtoma wenamááriq paá wetábá amuqá maraní-qtataariq íuraine. ímibo Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá maará téna Ítuqtaba kétiye: “keráwákáq yemá tíyoqa áyáan-aikoma kemmá tikakaiye.” téna kétiye. ⁴ naayóbáq aúba-wannaabi agatáan-aikoma íbêq-kanaaraqa keqtáa kêtiraatiqtaae. Áánûqtuma wení aokaq-áúbábikémmá keqtáámá umá tíqtaaiq kéitaqtaa ketáámá tú pukáipaq awé kéunatae. ⁵ Áánûqtuma keráwáqti yáqtorai-yataakoni áaimma keráwáqá tiwáqnaa kéinaq keqtábá kákaina máqtemma móra-mora-yutema móra-tuyanakaq maréq kanaaráq mánoe. miráuma Ítu Káríqtoma keqtáámá miráigaae téna tirááqtraiqtaae. ⁶ mirá éqa máqtemma keráwáqá móra-toyaukaq maréq Áánûqtumma ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoni aboámá wenáwíqa kanaaráq múte yawuínoe.

átê-wataama Yéqtaaeo-wayukama kéitaae.

⁷ Ítuma keráwáqá íráqôniq umátíkainiq umá móraiq umá móra-mora-yuma mamá íráqôniq umáyíkáaro. mirá éqa Áánûqtun-awíqa keráwáqá múte yawuínoe. ⁸ Ítuma minnáyaba Ítíráaeo-kayukati kaqtó-naqa aúkáiye. miráipoana Áánûqtuni áagoma naayóbáq Ítíráaeo-wayukama yúma kárataa-kayukaraq abarokáq pááq uráiyé. ⁹ ókaraq Ítuma kaqtó-naqa aúkaimma Yéqtaaeo-wayukama íma Ítíráaeo-wayukamibo Áánûqtun-awíqa wení paru-yátááqóqtábá kanaaráq múte yawuínoe. Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá kétiye:

“maaminnáyaba kemá Yéqtaaeo-wayukati aúkáapikemma ‘tíkáiye’ tenúne. íbí enáwíqa múte yauyónúne.”

téna ¹⁰ keqnáámmá agamatá-kánnáágómá maará kétiye:

“Yéqtaaeo-wayukao, keráwáqá Áánûqtuni waayúkate timuqá maráaro.”
téna ¹¹ ókaraq maará kétiye:

“Yéqtaaeo-wayukao, keráwáqá máqtemma uyátárai-nakoni áwîqa múte yaúyóro.

máqte-kayukao, wenáwîqa múte yaúyóro.”

téna kétiye. ¹² ániibo naayóbáqá Áánûqtuni amuné-náqá wenáwîqa Áítáiyama wemá tiráine:

“Yétin-annabike móra-naqa páaq éna minnáyaba páaq ínimma Yéqtaaeo-wayukaraq yabíqyikaniye.

miráinata Yéqtaaeo-wayukama weqtábá ikáonaamanibo paá awé ínoe.”

téna tiráine. ¹³ keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtukaq itáíq-itaiq urááe. Áánûqtu tirunóbáqá mamá mirá kéumatikaipoaq keráwáqá ikáonaamanibo kanaaráq paá awé ínoe. Áánûqtukaq itáíq-itaiq kéyana amuq-yatáákáráq kaayoné-yatáákáráq wemá timíno. Aokaq-Áágóni akoqnáárake keráwáqá Ítuqtaba ôriq umá kêtikainaq awé umá máero.

Póroni kawáá-máyáímá

¹⁴ ketíbâqawaayuo, kemá kéitaunama keráwáqá íráqô-qtataakaraq itái-yatáákáráq keráwápímmá ógiqma wáipoaq keráwáqá Ítu Káríqtoqtaba móra-mora-yuma kanaaráq wenarááté-wenaraate ínoe. ¹⁵ miráimanibo yaímma-wataama maamin-áúbábí keráwáqtôpaq agayáunama akoqnáá umá tiráine. kemmá maami-máyáímá Áánûqtu tímikaitapoq miráuma timá taákaq kéune. ¹⁶ Yéqtaaeo-wayukayataba Áánûqtuma kemmá Ítuni anó-monoq-naqa aútkaraiye. kemá Áánûqtuni watáama timá-yimuna-naqune. Yéqtaaeo-wayukama min-áímmá kêteta miraráá umá Áánûqtukaq amí-yatáákáá kénatama yeqtí yúgaraq yúyánákáráq Áánûqtukaq Aokaq-Áágómá yemmá mamá Áánûqtuqtaba aokarîq umáyikainana Áánûqtu yemmá yiwirániye. ¹⁷ miráitaq kemá Ítu Káríqtogaraq yagaroqtamá mi-máyáímá ketáaraq Áánûqtuma kanaaráq íniqtaba timuqá kémaraune. ¹⁸ paá Ítu Káríqtoqtaba nôrabi uráinaiyaba ketáanapo ketí mayáinápógáráq uráiqtabama kemá Yéqtaaeo-wayukama timá-yimenune. ¹⁹ miráonata yemá kêteta anón-awaameq-yataaqa káoneta Aokaq-Áágómá yemmá mamá Áánûqtuma tinnaiq ínoe. miráitaq kemá Yérútáárebake Irírkamabaq mútûq átê-wataama Ítu Káríqtoqtaba ketí máqten-akoqnaarake timátuweq uráine. ²⁰ ániibo Ítu Káríqtoni áwîqa íma yaráa-marabaqa kemá mibáqá wenamá átê-wataama móma timá-yimiyaba kêtikaiye. mirá éqa átê-wataama káqo-yuma abarokáq timá yímikaiyapaqa kemá waabá-káyúkáráq íma timá-yimenune.

²¹ minnáyaba agamatá-kánnáábí maará téna kétiye:

“yemá náayuwabi íma timá-yimikaa-yuma

yemá aónanoe.

yemá náayuwabi íma ítaraa-yuma

yemá ítama arutánoe.”

téna kétiye.

Póroma Árómuq wíniye.

²² miráitana ketí mayáígómá keráwáqtôpaq iyábámá kemmá kéyaqtoraiye. ²³ miráimanibo maan-áúkápáqá ketí mayáímá ókaraq íma wáiyé. ayáqtáá-kanaama kemá keráwáqá timónaiyaba ôriq umá kêtikaiye. ²⁴ miráipoaq kemá keráwáqá étaba timónanu iyabiyo? Árómuq kótamaqma wéqa keráwáqá yá-timonateq Tipéini-marabaq ónúne. ániibo

kemá keráwáqá timuqá kémareq kétimonaiyaq kemá keráwáqtê pááqya-kanaama ko matáá-onaq keráwáqá Tipéini-marabaq kanaaraq timátikáiyaq kónunamanibo ²⁵ íbêqa kemá Yérútáárebaq uréq Áánûqtuni waayúkama ko mamá yíwáqnaa ónáá kéune. abo yemá yenamááriq Maateróniapakekaraq Karíkipakekaraq Áánûqtun-aaraq móra-iyakaq máráa-kayukama Yérútáárebaq aamá téite umá móra-akaq maréta áwáyoq-wayukama yíwáqnaa umá móneqa paá yimíneta kéowaq kéune. ²⁶ missing? ²⁷ yemá yimuqá kemáreta mirá kéomma áraimma yemá yemmá anónnáma aqtábááraq kéyime. ániibo Yéqtaaeo-wayukaraq Áánûqtuni máqtemma íráqô-qtataaqa Ítíráaeo-wayukabike yemmá kéyainaapoata Yéqtaaeo-wayukama yeqtí oótamma Ítíráaeo-wayukagaraq yaínáaro. ²⁸ ániibo kemá ketí mayaímá maakáq ánateq Yérútáárebaq kónune. mi-mónéqá Maateróniapakekaraq Karíkipakekaraq mamá áikumaraamma mamá yiménúne. miráumatuweq anaaékaqa Tipéini-marabaq uréq mikákémmá keráwáqtôpaq Arómuq ónúne. ²⁹ kemá túyánámmá kéitaunama anaaékaq kemá keráwáqtôpaq yenúnama Ítu Káríqtoma anómma íráqô-qtataakoma keráwáqtábá timíniye. ³⁰ ketíbbáqawaayuo, kemá Yérútáárebaq kégonaaq keráwáqá akoqnáá umá nunamummá timátikáaro téq keráwákáq inaa kétune. kemá Ítu Káríqtoni áwíkaqa keráwáqá akoqnáá umá ítama káonaune. Aokaq-Áágómá mamá ketáámá móra-mora-yuma tikáipoaqtáa keráwáqá kemmá tikánôpoaq ítama káonaune. ³¹ nunumummá tíyanama Yérútáárebaq ketáái átê-wataama awéqtátuwaa-kayukabikemma tú-tiqa í-yátááqá íma mayánúne. nunamummá kétéyanawaq Yérútáárebake Áánûqtuni waayúkama yemmá kemá nôrabi únnayaba yikániye. ³² Áánûqtumma akáinaqa kemá amuq-yatáákáráq ógiqma keráwáqtôpaq iréq keráwáqtê yamáeq aagánúne. ³³ íbêqa Áánûqtuma ketáái kaayoné-yátáákón áaikoma wemá máqtemma keráwáqtê waíno.

16

miráo-maarao-aimma

¹ ketáái tímanaqa Píbima wení wataáama timá-timenune. wemá Tékeriabaq Áánûqtun-aama móra-iyakaq maréta kéitaa-kayukaraq wení mayaímá wáíye. ² uyátárai-nakoni anaaé kéwaraa-yuma móra-mora-waigoqtaba yíkáiniq umá keráwáqá wemmá awíráaro. yaímma-yataaqtaba immá wemmá áwáqnaa umá áméro. wemá kemmá tíwáqnaa uréna taíbaq-wayukagaraq yíwáqnaa uráíye. ³ Ítu Káríqtoqtaba ketê mayaímá mayáayana-kama Patírayaa Akíra ye aúkátôpaq ketí miráoyo-maaraoyo-aimma yuwaúnana wimmá yíméro. ⁴ yenákámá íuraiyana ketí túwaraimma mamá paá umátikaraayapoq ipukaune. yenákáyábámá kemá “tikáíye” kétunata máqtemma Yéqtaaeo-wayukagaraq Áánûqtun-aama kéitaa-kayukama “tikáíye” kéte. ⁵ yenákátí naaúpaq Áánûqtun-aama kéitaa-yuyabama ketí miráo-maarao-aimma yuwaúnana yeráwáqtôpaq wimmá yíméro. tikáin-aanabonaqa Ipáineti wemá áqnáabariq umá Étia-marabakemma Ítu Káríqtokaq arummá ámikai-nakonopaq ketí miráono-maaraono-aimma yuwaúnana wimmá áméro. ⁶⁻⁷ Máriaa wemá akoqnáá umá keráwáqtí aúkápimma mayaímá kémayain-inikonopaq ketí miráo-maarao-aimma yuwaúnana

wemmá áméro. Aaqtarónikatigaraq Yúniatigaraq yenákámá ketimáápoke-nakarátama yenákámá móra-taoqa ketê yagaróqtamá ánná-naupaqa máqe-uraayane. yenákámá máqtemma yiwíkai-kayukama yimónama íráqòniq kéeta yenákámá áaimma átáma Ítu Káríqtoni anaáé kéwaraayaq anaáékaqa kemá mirá-uraune. abo yenákáyôpaq ketí miráoyo-maaraoyo-aimma yuwaúnana wimmá yíméro. ⁸ Aapariati wemá uyátárai-naqoqtaba kemmá tikáin-aanabonapoq wenôpaqa miráono-maaraono-wataama yuwaúnana kéwiye. ⁹ Abáánati wemá Ítu Káríqtoqtaba ketê móra-mayai-naqa ketí aanábónáqá Títáákitigaraq yenákáyôpaqa miráoyo-maaraoyo-wataama yuwaúnana kéwiye. ¹⁰ Apériti wemá Ítu Káríqtoqtaba aú-aiqa matáimma Eritááburati máqtemma wení aara iyápógaraq yeqtôpaqa miráoro-maaraoro-wataama yuwaúnana kéwiye. ¹¹ Ítiráaeo-naqa ketimáápoke Erótionigaraq máqtemma Naatítatini aara iyápógaraq uyátárai-nakoni waayúkama yeqtôpaq miráoro-maaraoro-wataama yuwaúnana kéwiye. ¹² Taraipínayaa Taripóta yenákámá uyátárai-naqoqtaba akoqnáá umá mayaímá kémayaayaq-nakagaraq tikáiketimanaaqa Péti wegáráq uyátárai-naqoqtaba akoqnáá-mayaima matáitaq yeqtôpaq miráoro-maaraoro-aimma yuwaúnana kéwiye. ¹³ Árûbati wemá mórama Áánûqtuma wetábá aúyakai-nakaraq anóama minná ketinóraa umátikaraiipoq yeqtôpaq kemá miráoyo-maaraoyo-aimma yuwaúnana kéwiye. ¹⁴ Atíkaritagaraq Périgonigaraq Émitigaraq Paatarôbaatigaraq Émaatigaraq yaímma ketíbâqawaayuma yeráwáqtê Áánûqtun-aaraq móraiyakaq ákutaawaq yeqtôpaqa kemá miráoro-maaraoro-aimma kétima-yikaune. ¹⁵ Piráárogatigaraq Yúriagaraq Nériati wení ámánaakogaraq Orípatima máqtemma Áánûqtuni waayúkama yeráwáqtê ákutaawaq yeqtôpaq kemá miráoro-maaraoro-aimma kétima-yikaune. ¹⁶ keráwáqá móra-mora-yuma tíbâqawaaraa umá wenayáá-kenyaamma yiméq tótó umáyíkáaro. máqtemma kéqokeq-kaqokeq-marabaq Ítuqtaba ákutaakayukama keráwáqá miráoro-maaraoro-aimma kétimatikaae.

¹⁷ ketíbâqawaayuo, waayúkama káqon-aimma tiráátétaa Áánûqtuni waayúkama mamá yaíkaaq ígáae téta tíya-kayukabikemma nékaq máero. keráwáqtí itáiq-itaiq í-yátááqá mamá awígíioq íyábámá atéqma máero. ¹⁸ mirá-káyúkámá yemá ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoqtabama íma yúyánámmá kéitaamanibo yemá paá yeqtí yúyaba yúyánámmá kéitaae. watáagaraq átê í-áímmá téta táí-aaímma íma ítaraa-kayukama mamá maqtawémma éta makáqma káonaae. ¹⁹ máqte-kayukama keráwáqá Ítu Káríqtokaq tirummá anéq yáqtoraiyaba kéitaae. miráitaq kekáráq timuqá kématikaune. keráwáqá nóinabi íráqô-qtataaqa aónaigaae téq kêtunnamanibo táí-yataaqtabama aónéq mirá kéomma íma maraígáae téq kétune. ²⁰ abo Áánûqtuma ketáái kaayoné-yátáákón áaikoma Tááqtaamma yatámma keráwáqtí títaukoni aménáápáq yawarâpaqtuwaniye. ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni paru-yátáákómá keráwáqtê waíno.

²¹ Tímotima Ítuqtaba ketê móra-mayai-nakoma wení miráoro-maaraoro-aimma keráwáqtôpaq kéyuwaiye. Arútiagaraq Yéitonigaraq Totípaterigaraq ketimáápoke Ítiráaeo-wayukama keráwáqtôpaq miráoro-maaraoro-aimma kétimatikaae.

²² Téqtiati kemá Póroni óyaupike watáama matéq maamin-áúbámá keráwáqtôpaq kágayeq kemá uyátárai-nakoni áwíkaqa miráoro-maaraoro-aimma kétimatikaune. ²³ kemá Káéatini naaúpaq kémaiynana ánibo

Áánûqtun-aama kéitaa-kayukama wení naaúpaq ya káikuyoe. miráitana Káéati wegáráq yeráwákáráq miráoro-maaraoro-aimma kétimatikaae. Erááqtati wemá maa-márúkáqá mónekaq kawáá urái-nakogaraq keqtibâqawaaraa-naqa Kawóqtati yenákámá miráoro-maaraoro-aimma keráwáqtôpaq kétimatikaaye. ²⁴ Ítu Káríqtoma ketáái uyátárai-nakoni íráqô-qtataakoma keráwáqtê waíno. miráuma waíno.

aqtó-núnámúné.

²⁵ ketáámá Áánûqtun-awiqa múte yauyónátae. íbêqa Póro kemá maamin-áúbágoní aqtórâq kéyune. Ítu Káríqtoqtaba átê-wataarakemma kemá kétima-timinata Áánûqtuma keráwáqá kanaaráq mamá akoqnáá-wayukama aúqtikaniye. abo kemá keráwáqá Ítu Káríqtoqtaba aúpâq-áímmá tímá tímikaune. Áánûqtuma matúq-matuq umá mái-nakoma maamin-áímmá naayóbáqá aati-aatimá aúpâq makáine. ²⁶ miráimanibo anaaékaqa wení amuné-wáyúkátí yóyaukaq mamá abarokáq uráiyee. miráitana íbêqa wemá keqtáá tímátikaitaqtata ketáámá maamin-áúpâq-wátáámá máqte-kayukabi túnatataa yemá kéitaae. wé máqte-kayukama Ítu Káríqtoqtaba itáíq-itaiq kéeta wenáama waraígáae téna kéitaiye. ²⁷ Ítu Káríqtoma wenáainapo Áánûqtukaq wenamá áá ítarai-manikoma tágama-yataaqa matúq-matuq umá waíno. miráuma waíno.

**Ítuni anaaé kéwareta mórabi áikuyo-yubaq
Korítiani-marupaq Póroma Ítu Káríqtoni
timáyíkarain-naqa watáa kétitana Tóqtani
agatáiyé.**

¹ kemá Póroma keráwáqá Ítu Káríqtoma mamá Áánûqtuqtaba aokarîq umátíkarai-kayukayopaq kágayaune. keráwáqá Áánûqtu weni waayúkama auraiyábá kákaitana tááyaraiye. ² máqtemma máqten-aukapake náayuwabi Ítu Káríqtokaq nunamummá kéte-kayukayopakaraq kágayaune. wemá yeráwákáráq ketáái uyátárai-nare. ³ íráqô-qtataakoma kaayoné-yátáákáráq ketibotáámá Áánûqtugaraq uyátárai-naqa Ítu Káríqtonopake keráwáqté waíno.

⁴ Áánûqtuni kaayoné-yátáákáráq arummá amí-yátáákáráq anómma íráqô-qtataare. minnáyaba wemá Ítu Káríqtoma keráwáqá tímikaiye. minnáyaba kemá wekák “tíkáiye” kétune. ⁵ wemá taígani íráqô-qtataaqa keráwákák mirá-uraiye. Ítu Káríqtokaq ketáái itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtaba Áánûqtu tiwáqnaa uráiyé. miráitaq íbêqa keráwáqá minnáyaba itama kétaaae. keráwáqá kétaagaapoaq óq-wayukama kanaarác minnáyaba tímá-yiminoe. ⁶ min-íráqô-qtátááqtábá Ítu Káríqtoma keráwákák mirá-umatikaniye téq naayóbáqá tímá tímikaunama íbêqa áraimma abarokác uráiyé.

⁷ miráuma Áánûqtuni Aokaq-Áábiké máqten-iraqo-qtataaqa keráwáqá matáamma íbêqa uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma abarokác ínîqtaba keráwáqá awé kéoe. ⁸ keráwáqá awé kéiyana wemá keráwáqá tiwáqnaa umá akoqnaá kéinaq itáíq-itaiq ínoe. mi-kánááráqá ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni íráqôn-annabi máapoana keráwáqtí túbí íma makáiyé. ⁹ minnáyaba Áánûqtuma aati-aatimá aákaq makéna mirá kéiyé. keráwáqá wenaanikon-annabi máigaae téna tááyaraiye.

¹⁰ miráimanibo ketíbâqawaayuo, uyátárai-naqa Ítu Káríqton-awikaq keráwáqtábá inaa kétune. minná kímora-tuyanakaq máero. keráwáqá íma káqo-kaqo-tuyanamma itánômanibo paá mimórá aúqma máero. ¹¹ maará téq kétune. ketíbâqawaayuo, keráwáqtábá unítíq áái-qaimma keráwáqtí aúkâapimma kéte téta Karóini waayúkama tímá tímikaae. ¹² yaímma-yuma téq “kemá Póronnae” kétemma yaímma-yuma téq “kemá Pítaanae” kétemma yaímma-yuma téq “kemá Ítu Káríqtonnae” téq keráwáqá kéte. ¹³ Ítu Káríqtoni aúgoma taíganinaq wáiyó? ímiye. wenaúgoma mimórá wáiyé. Póroma kaapaq-yátáq keráwáqtábáwáq pukáiyó? ímiye. keráwáqá Póron-awikaq nommá pékaao? aaqáo ímiye. ¹⁴ kemá maaminnáyaba timuqá kémarau. kemá paá kaayaq-nákámá Karípugaraq Káéatigaraq nommá péqyikaraune. ¹⁵⁻¹⁶ miráuma móra-waigoma “Póron-awikaq nommá pékaune” téna íma kanaarác tîniye. íbêqa káqomma taákaq ímmá Tépanati weni aara iyápógaraq nommá péqyikaraune. káqo-yugaraq nommá péqyikaranuno? íma taákaq kéune. ¹⁷ miráimanibo Ítuma kemmá íma tímátikena tiráiyé: “uréwaq nommá péqyikaa.” téna ítiraiye. ímibo

wemá átê-wataama waabá-káyúkámá timá yiménúnayaba timátikaraiye. kemá mibáq keráwáqtê máeqa keráwáqá íma ítama táganon-aimma íma timá tímikaune. máqte-qtataariq kaapaq-yátáq Ítuma pukéna keqtaáyábá uráimma Ítama tágaigaae tépoaq kemá Áánûqtuni akoqnaágoqtaba keráwáqá ítama tágai-aimma timá tímikaune. ¹⁸ mi-kátáámá kaapaq-yátáqtábá neginaagí-aimma yaímma kéte. mi-káyúkámá min-áímmá kéte-yuma yemá yawítikinon-apaq uráin-amma kéwaraae. miráimanibo ketáámá maami-káyúkámá Áánûqtuma kátobamatikaiqtaae mi-kátááyábá kêtunatae. minná “mi-kátáámá Áánûqtuni akoqnaágoni awaaméré.” téqtaa kêtunatae. ¹⁹ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá min-ákóqnaáyábá maará kétiye:

“kemá itai-wáyúkátí yúyánámmá yawítíma mamá abarokáqtáá ónune. minnámo itai-wáyúkátí yúyánámmá paá kaaqaari-yúyánáné.” téna Áánûqtuma kétiye.

²⁰ íbêqa keráwáqá ítama aónanune. minná min-itái-wáyúkámá yemá náakaraq mááo? mi-káyúkámá kaaqaari-yúyánáqtábámá agatáa-kayukama náakaraq mááo? mi-káyúkámá keráwáqtí túbáq itó-uma máeta téta “íbêq-kanaama itai-wáyúkámá maa-márábí mááe” tíráa-yuma náakaraq mááo? ketáámá Áánûqtuni itai-yátááqá káonaunanataama waayúkati itai-yátáákómá paátataakaa kétiye. ²¹ mi-káyúkámá yemá yúyánápímmá téta “ketáámá itai-wáyúkáé” téta te-yúmá Áánûqtuma wení itai-yátáákáké yemá íma iyúwáinata wení aúyánámmá íma kanaaráq mayánoe. ááqanibo Áánûqtuma wení itai-yátáákáké keqtaá atóbamatikarenataa amuqá kémaraíye. máqte-kayukama átê-wataama Ítuqtaba itáíq-itaiq étama yemá atóbanoe. maamin-átê-watáámá ketáámá Ítuqtaba abarokáq waabá-káyúkábí túnnatataa ítama kétagaae. maamin-áímmá íma ummaa-áímmá wáipoata yaímma-wayukama náayuwabi yemá téta “ketáámá itai-wáyúkáé” téta te-yúmá min-áíqtábámá “neginaagí-aine” téta kéte. ²² Karíki-wayukama itai-yátááqtábá itánáae téta kéowata Ítíráaeo-wayukama awaaméq-yátááqá aónanaae téta kéoe. ²³ miráimanibo ketáámá waabá-káyúkáráqá maará téqtaa kêtunatae:

“Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq keqtaáyábá pukáíye.”

téqtaa kêtunatae. min-áíkómá káqomma íma Ítíráaeo-wayukabimma neginaagí-aikaa kéitana Ítíráaeo-wayukabi íkarutaiye. ²⁴ miráimanibo máqtemma náayuwabi Áánûqtuma yááyaraimma yemá Ítíráaeo-wayukagaraq káqo-kayukagaraq kéitaae. minná Ítu Káríqtoma Áánûqtuni akoqnaágarraq itai-yátáákóní awaaméré. ²⁵ yaímma-wayukama Áánûqtuni watáayaba téta “neginaagí-aine” téta kétémanibo Áánûqtuni watáagoma móragaraq marabí-káyúkátí yúyánámmá uyátáraiye.

²⁶ ketíbâqawaayuo, Áánûqtuma keráwáqá tááyaina-yupaama mi-kánááráqá keráwáqá nói-mayaiyaq mayaínô? paá arekáq umá-yuma keráwápíkémhá waayúkati yúrikaqa itai-wáyúkámá máqe-uraae. paá arekáq umá-yuma keráwápíkémhá keráwáqtí keqtiboní akoqnaáama matááe.

²⁷ ímibo Áánûqtuma marabí-káyúkábíkémhá mamá paá-wayukama matáíye. mirá kéna waayúkama náayuwabi yemá yúyánápí téta “ketáámá itai-wáyúkáé” téta kéte-yuma yigaae-yátááqá yímikaiye. mi-káyúkámá yeqti akoqnaáama íma wái-yuma Áánûqtuma mamá kéyimena mi-káyúkámá

náayuwabi yemá yúyánápí téta “ketáámá akoqnáá-wayukae” téta kéteyuma yigaaeráq mamá yíkaraiye. ²⁸ yemá maará téta kéte: “Áánûqtuma máqte-kayukati aúkáapikemma paá-wayukama yiwíkaíye. mirá kéena waayúkama náayuwabi yemá paá-wayukama yiwéqtatuwaamma yiráátinena uráíye. minná Áánûqtun-aurakaq waayúkama yeqtí yúma maméta kéuyo-kayukama yemá paátataakaa kéomanibo paá-wayukama wemá uyátamaqma itai-yátááqá yímikaiye. ²⁹ miráuma Áánûqtunopaq máqte-kayukama íma kanaaráq yúma maméta uí-ááimná tínoe. ³⁰ aúge-tuwaraitaama ketáámá Ítugaraq yagaroqtáunataama min-áúwaráimná Áánûqtuma keqtáá tímikaíqtaae. Áánûqtuma keqtáá Ítuma tímikaíqtaae. túyánákáráq watáagaraq wení aúyánákáq ketáámá itai-wáyúkámá aúkáunatae. Ítuma keqtááyábá íráqôniq umátikenataa Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá aúkáiye. Ítuma keqtáámá Áánûqtuqtaba aokariq umátikenata ketáái kúmiq-yataapike tiwikaíqtaae. ³¹ minná yababoana Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá kétiye:

“waayúkma yemá akoqnáá-aimma tínétama uyátárai-nakoma nórawabi keqtáá umátíkaiqtabataa wenaúma manéna uíno.”
téna kétiye.

2

¹ ketíbâqawaayuo, kemá áqnáabaq keráwáqtôpaq iráunama Áánûqtuma aamá keqtááyábá aúpáq yokaa umátíkaraiqtabataa arupú umá tímá tímikaune. watáama tímá tímikaunama keráwáqtábá ítama tágaikaae téq abarokáq tiráune. ² mi-kánáaráqá kemá keráwáqtê máqe-uraunama yaímma-yataaqtaba túyánámmá itaiyábá ítikaraimanibo paá Ítu Káriqtoma keqtááyábá pukáiqtaba íturaune. paá minná yaba wenamá kemá túyánámmá itaiyábá tikaraune. ³ áraimma kemá keráwáqtê máqe-uraunama arupú umá kéitaawaq ateqte umá ikatíq kéeq tiyáátamma ayúkáune. ⁴ kemá karáwáqtê máeqa íma ítama táгаа-wataanapo keráwáqá yabiténááq uráune. ímiye. miráimanibo Áánûqtuni Aágoma ketí watáama tiráátimma minná arupú-aine. ⁵ Áánûqtunopaken-akoqnaayaba itáiq-itaiq ígáae téq kemá tímá tímikaune. waayúkama paá yeqtáama itáiq-itaiq íma ígáae téq tímá tímikaune.

⁶ itai-yátáákómmá itáiq-itaiq umá yáqtoraiyabama ketáámá waayúkaarikaa kéunatae. maa-márábí-káyúkátí itai-yátááqtabá téite oníkáá umá íma móraiq kéíye. maa-márábí anómma yabíkáa-kayukati itai-yátáákóráá umá móraiq íkeiye. mi yabíkáa-kayukama pááqya-kannaabi yemá ánataginoe. ⁷ maami itai-yátááqtabátáá túnnama minná Áánûqtunopakene. itai-wátáámá aúpáq-ámmá Áánûqtu naayóbáqá maa-márámá íma wáikaqa wemá Áánûqtuni tágama-yataaqtaba keqtáaráq yáikaq íyábá tarôq uráine. ⁸ maa-márábí anómma yabíkáa-kayukama yemá aati-aatimá maamináqtabámá íma tágama arupú kéoe. yemá tágama arupú urétaraa tágama-yataakoni uyátárai-naqa wemmá íma ikamínéta oné. miráimanibo yemá íma tágama arupú étama ááiq-i-wayukama Ítuqtaba “kaapaq-yátáq ko aráápamaraaro” tirááe. ⁹ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí wení tágama-yataaqa íma arupú kéitena mirá kétiye:

“máqte-kayukati yúrakoma íaonai-yataakaraq máqte-kayukati yaákoma ítaaq-tataakaraq wááe.
waayúkati yúyánápímmá aati-aatimá íma yabérai-qtataaqa wáíye.

maami-qtátááqá Áánûqtuma waayúkama náayuwabi weqtábá o-yúmá yokaa umáyikaraine.”

téna kétiye. ¹⁰ Áánûqtuni Aokaq-Áágóni akoqnáánapo maami-qtátááqá keqtáámá tiráátiraiqtaae. Aokaq-Áágómá máqtemma aúpáq aúyoqma wái-qtataaqtabagaraq kéitaiye. ¹¹ itáaro. móra-waigoni aúyánámmá paá wení aágoma kéitaibo. mórai q uráimanibo anómma uyátá-maqma minnáe. Áánûqtuni Aokaq-Áágómá wenamá wenaúyánámmá kéitaibo. ¹² íbêqa Áánûqtuni Aokaq-Áágómá kémayaunaboqtae Áánûqtuma tímikai-qtataaqtabataa kanaarácq itánúnatae. maa-márábín-áágómá ímatunatae. ¹³ ímibo Áánûqtuma tímikai-qtataaqtabataa ítama tágareqtae óq-wayukama kéyiraatunatae. Aokaq-Áágóni watáabi árain-aikoma Aokaq-Áágónópáké abarokácq kêtunatae.

¹⁴ waayúkama Áánûqtuni Aokaq-Áágómá íma matáa-kayukama maami tímikai-qtataaqa Áánûqtuni Aágonopake kúmímma íma kémayaae. mi-káyúkámá yetôpaqa maami tímikai-qtataakotaama neginaagí-yataakaa kéiye. maami-qtátááqábámá yemá íma kanaarácq ítama táganoe. paá Aokaq-Áágóni akoqnáánapo ketáámá kanaarácq ítama táganunatae. ¹⁵ mi-káyúkámá náayuwabi Aokaq-Áágómá matáa-kayukama máqte-qtataakon áaimma ítama kétagaapoana kanaarácq yainánoe. miráimanibo yemá náayuwabi Áánûqtuni Aágoma íma matáa-kayukama keqtáámá náayuwabi Áánûqtuni Aágoma matáuna-yutaama yemá íma kanaarácq yainánoe. ¹⁶ minnýaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá mirá kétiye: “uyátárai-nakoni aúyánámmá náawa ítama ánatatukaiyo? náawa kanaarácq uyátárai-nakoma aráátiniyo?” mirá téna kétimanibo Ítu Káriqtoma wenamáárîq wenaúyánámmá ketáámá káonaunataamanibo waayúkama wení Aokaq-Áágómá íma matáa-kayukama íma kanaarácq káonaae.

3

¹ ketíbâqawaayuo, áqnáabaq kemá Korítiani-marupaq iráunama kemá watáama iyápóraa umá timá tímikaune. kemá miráuraunama minná keráwáqá Ítu Káriqtoqtabama taíbaq íma ítaraawaq Áánûqtuni Aágoqtaba miráitaq kemá keráwáqá waayúkaarikaa umá íma kanaarácq timá tímikaune. keráwáqá áráábi-iyapora uráamma ²⁻³ keráwáqti aáwaqa paá náamma wáqe-uraiye. keráwáqá kamááma naawai-kánáámá íaukaae.

yaímma keráwápikémmá íbêkaraq waayúkaaríqi watáama keráwáqá íma kanaarácq kéitaae. íbêkaraq maa-márábí-káyúkáráa umá aqnú-káyúkábóaq keráwáqábámá kemá téq “kamááma naawai-kánáámá íaukaae” téq kêtune. keráwáqá keiyáá unítíq áái-qaimma kéteq káqowa-kaqowamma koyukaayúmna kéumayikeq kéowana keráwáqti túgoma ákáinaiq kéowana keráwáqti táaikoma mamá maa-márábí-káyúkáráa kéoe. ⁴ keráwápikémmá móra-nakoma téna “kemá Póronnae” tínana káqo-nakoma téna “kemá Aapóronnae” tínama keráwáqá áíkuteq mirá temmá maa-márágóni áaimma kémayaabo.

⁵ náawaq Aapóroma máiiyo? náawaq Póroma máiiyo? wetê-ketema kerátámá paá kaqtó-wayukae. abo Áánûqtuma ketáái watáanapo Ítu Káriqtoma itáiq-itaiq íyábá keráwáqá tiwáqnaa kéiye. móra-mora-yutaama

uyátárai-nakoma tímikai-mayaitaa kémayaunatae. ⁶ minnágoma maará-uraiye. keráwáqá miráuma yópí ánayu-qtataakaa umá mááe. kemá ayummá uqmaráunana Aapóroma ánayu-qtataapi nommá atímakaimanibo Áánûqtuma keráwáqá mamá anómma káuqtikaae. ⁷ miráitana ayummá ukái-nakaraq nommá atítai-nakaraq yenákámá paáyabae. miráitana Aokaq-Áágóqtábá mamá anómma káuqtikai-naqa Áánûqtuma wenamáae. ⁸ ayummá ukái-waigogaraq nommá atítai-waigogaraq yenákámá yeqtí mimórá-máyáírákémhá móra-mora meyámmá mayáyóye. ⁹ kerátámá mákagoratama Áánûqtuqtaba mayaímá kémayauyaka keráwáqá miráuma Áánûqtuni yó-márámá mááe.

keráwáqá miráuma Áánûqtuqtaba ketáámá naammá umáraunaikaa umá mááe. ¹⁰ Áánûqtuma kemhá íráqóniq umátikaraitapoaq kemá arúkáráq ábokaraq kanaaráq amá akoqnáá uráune. mikákémhá káqo-wama mitáyama kéiyee. máqtemma naammá uráiya-yuma ábotaraq maqmá atáá-uráiya-yuma atéqma arútáaro. ¹¹ Ítu Káríqtoma wenamááríq wemá ábone. itáaro. waayúkama mayaímá kémayetama mimórá-ábómmá arúbama létama yemá Áánûqtuni naammá íma tarôq kéoe. ¹²⁻¹³ kanaamá abarokáq ínana wemá keqtáámá mamá yaináinata máqtemma aónanoe. minná yaímma-yuma akoqnáá-namma uráawata yaímma-yuma iyáátámma ayúqma urááe. yaímma-yuma yeqtí mayaímá Ítu Káríqtokaq matáamma miráuma waayúkama íráqô-qtataaqa minná óqtanapo naammá uráánikaa urááe. ániibo yaímma-yuma yeqtí mayaímá Ítu Káríqtokaq matáamma miráuma waayúkama paá-yanapo naammá uráánikaa urááe. Ítuma yauwéqma kumína-yupaama wemá máqte-kayukati mayaígómá “paá wániyo?” téna maqmá aónaniye. miraráá umá iragómá naapi kúraqma maqmá aónaniq umá wemá “paá wániyo?” téna ketáái mayaímá maqmá aónaniye. ¹⁴ máqte-kayukama Ítu Káríqtokaq mayaímá kémayaa-kayukama yeqtí mayaígómá paá wáinatama yemá íráqô-meyamma mayánoe. ¹⁵ miráimanibo móra-nakoma wení mayaígómá íma paá wáinanama wení máqte-qtataaqa íwániye. miraráá umá wení naammá kamágitana wení máqte-qtataaqa kamáginie. wemá wenamááríq yawarâpaginiqtaba yáubaginimma miráuma waayúkama naammá kaitata yoqamáana-toqmaana umá yáubanimanibo íráqô-meyamma íma mayániye.

¹⁶ máqtemma keráwáqá yagaroqtamá Áánûqtuni naammá máamma keráwáqá íyaq itaraao? ániibo Áánûqtuni Aágoma keráwáqte yagaroqtamá Áánûqtuni naaúpaqa kémaimma keráwáqá íyaq aónaraao? keráwáqá áraimma aónaaro. ¹⁷ miráiyata náayuwabi Áánûqtuni naammá mamá táíq étama Áánûqtu yekáráq mamá táíq umáyikaniye. keráwáqá Áánûqtuqtaba aokaríq umá naammá máápoana wemá miraráá íniye. ¹⁸ maaminnáyaba yaímma-wayukama íma iyuwáiyatawaq keráwáqá makátéro.

yaímma keráwápikémhá túyánápímmá téq “kemá maa-márágóní áaimma áá itarauna-naqune” téq mirá-túyánámmá kéitaa? mirámô kéeqa keráwáqtí túyánámmá Áánûqtukaq kémarreraq wenôpake itai-yátááqá yimmá itáaro. mirá kéeraq maa-márábi-káyúkámá iyuwáiyatawaq yemá keráwáqtábá “neginaagí-wayukae” téta timá tíkáaro. ¹⁹ áraimma maa-márábi-káyúkátí itai-yátáákómá Áánûqtun-aurakaq neginaagí-yataare. wení watáama agamatá-kánnáágómá maará kétiye:

“min-ítái-yátáákómá maa-márábí-káyúkábíké kényimma minnánapo
Áánûqtuma waakápi kémayikaiye.”

téna ²⁰ ókaraq kétiye:

“uyátárai-nakoma aónaimma maa-márábí-káyúkátí yúyánákómá
paátataare.”

téna kétiye.

²¹ miráuma túma mamé uí-áímmá téq móra-waigoqtabama “kemá wenámúne” téq ítero. Áánûqtuma keráwáqá máqte-qtataaqtaba ommá áqa kétimiye. ²² kemá Póroma Aapóroqaraq Pítaagaraq keráwáqá tíwáqnaa íyábámá Áánûqtuma keqtáámá keráwáqá tímikukaiye. keráwáqá tíwáqnaa íyábámá maa-márábí-qtátááqá tímikukaiye. máqte-qtataaqa naayóbáq abarokáq urái-qtataakaraq anaaékaq abarokáq ínî-qtataaqtabagaraq keráwáqá minnánáe. aúwaraikaraq puígáráq minnágaraq keráwáqá minnánáe. ²³ ánibo keráwáqá Ítu Káríqtona máawana ánibo Ítu Káríqtoma wemá Áánûqtunnae.

4

¹ miráipoaq keráwáqá Aapóroqaraq kegáráqtábá túyánámmá ítátimekaratama minnáyaba taákaq máráaro. kerátámá paá Áánûqtuni mayái-nákámúye. Áánûqtuma wení aúpáq-áráin-áímmá wenáaimma abarokáq mamá ígáae téna kekárátá timátikaraikarataae. ² Áánûqtuma móra-nakoma wení mayaímá mayaíkáae téna ááyaitanama min-nákómá Áánûqtuma nóinabi timámîniq umá mirá íno. ³ ánibo ketí mayaígóqtábá keráwáqá túyánápímmá óq-wayukati yúyánápikáráq nóinabi téq túyánámmá kéitaunamanibo kemá minnáyaba íma kamuqá kéitaune. ketí mayaígómá táiraq urái írágòniq kéiyó? kemá kenámááríq minnáyabama íma kéitaupo. ⁴ miráimanibo uyátárai-nakoni mayaígóqtábá otaammá kepímmá wáinanama minnáyaba íma kéitaupo. uyátárai-nakoma wenamá kemmá kényainaiye. ⁵ miráinaq waayúkati mayaígómmá uyátárai-nakoma íkukainaraqa íyainaaro. mi-qtátááqá íbêqa kumayupí wáimma anaaékaqa ópítáá mamá abarokáq íniye. máqte-kayukati yikai-yátááqá mamá abarokátáá íniye. miráumatuwena Áánûqtu wemá mi-káyúkámá náayuwabi íráqò-meyamma mayáiya-kayukama íráqò-kataama timá-yiminiye.

⁶ mi-qtátááqá Aapórote kerátámá keráwáqtábá árain-aimma arutáinaiq ínòqtaba kerátá tiráátúyamma yáqtoqma akoqnáá ígáae téka keráwáqtòpaq kágayauye. kímora tiráátí-nakon-awíqa íma múte yauyéraq weqtábámá “kemá wennáé” téq ítero. ketúyánápímmá téq “kemá Áánûqtuni waayúkati aúkáapimma anómúne” téq ítero. ⁷ ítáaro. keráwáqá máqte-qtataaqa Áánûqtuma tímikukaiye. miráuma keráwáqá mi-qtátáákóní áaimma íma máamma nòraq ítaráq keráwáqá túma mamé kéuyo?

⁸ keráwáqá tirun-íyápóyábá aáwaqa matáapoq íbêqa “ketáámá mútûq-aawaqa matáunatae” téraq kéteo? keráwáqá táaikoma Aapórote kerátátí táaikoraa íkeibo keráwáqá táaikoma taíbaq oótakaq yabíkáa-yuti yáaikoraa kéiyé. miráimanibo áaimma mi-kánááráqá keráwáqá yabi-í-wáyúkámá maíyakama Aapórote kerátágáráq mibáq yabiyéyúye.

⁹ maa-márábí-káyúkátí yúrakaa keqtáámá náayubi Áánûqtuni timátikarai-kayukataama yeqtí yinaaépaq aqtóráqtáá kényunatae. ketí túyánápímmá Áánûqtu wemá mirápáq kéiyé. ánná-wayukama yiwíqmeta

uréire uwáéta pááqya-kanaabi yíkamoniq umá ketáámá miráráá umá máunatae. miráráá umá waabá-káyúkátí yúrikaq keqtáá tíkamiyatama waayúkagaraq Áánûqtuni kaqtó-wayukagaraq itó-ureta taayoq ínôqtaae. ¹⁰ keráwáqá “Ítu Káríqtoqtaba itáuna-wayukama máunatae” téq keráwáqtí túma mamé uí-áímmá kétéwatama keqtááyábámá waayúkama téta: “yemá Ítu Káríqtoqtaba neginaagi-wayukae.” téta kéte. keráwáqá akoqnáá owaqtaamanibo ketáámá aqnúnîq kéunatae. mirá téraq keráwáqá túyánápímmá kéitaa? keráwáqá anó-tiwiqa kéyaamanibo ketáámá ímiye. ímibo ketáámá tigaae kéíye. ¹¹ min-ábáúrâqá ketáái aáwaraa nommá íwáitana ketáái unáákáqtôgaraq yararéqé uráíye. ketáái naa márûqa íwáitataboata waayúkama keqtáámá iyákáá umá yítauqyama tikama wáráawaqtaa naaoq-naaoq uréire kéunatae. ¹² miráuma ketáámá mayaímá kémayeqtaa ketáái tiyáákakemma akoqnáá umá kémayaunatae. mi-máyáírákémá ketáámá aáwaqa meyanîq ónúna-meyaqtaa kémayaunatae. waayúkama keqtáá timá táíq kéumatikaawaqtaama ketáámá yemmá timá íraqônîq kéumayikaunatae. yemá keqtáámá tú-tiqa ketimewaqtaama ketáámá minnâgoni anónnáma yemmá íkeyimunatae. ¹³ yemá keqtááyábá táí-aimma kétima-tikaawaqtaama ketáámá kaayoné-áínápó yemmá yauwéqma kétima-yikaunatae. yeqtí yáaikoma ketáárâqá mirá kéoe. minnâ ketáámá paátataaqa miráuma námô-yataakoni ámûraaq yamá kéweta aáwakoni áti-yataaqa umá iyabótúwáanikaa umá yemá ketáárâqá mirán-ááímmá tarôq kéumatikaaqtaae.

¹⁴ ketí tíkáin-iyapo-annao, maamin-áúbámá kemá kágayaunama keráwáqá tigaaerâq matikáikónîq íkéune. ímiye. kemá keráwáqá tíwáqnaa ígónîq umá kágayaune. ¹⁵ Ítuqtabama keráwáqtí tirááti-wayukama taígani máamanibo taákaq márâaro. keráwáqtí keqtiBORÁÁ-nâqá Ítu Káríqtoqtaq itáíq-itaiq íyábá kímora máíye. Ítuqtaba átê-wataama tiyábá timá tîkaraipoaq keráwáqtí keqtiBORÁÁ-nâqá Ítuqtabama kemá máune. ¹⁶ miráitaq kemá inaa kétima-tikaune: “keráwáqá ketiyáánaubiqa máyáaro.” téq kétima-tikaune.

¹⁷ keráwáqtôpaqa máqtemma maami-qtátááqtábá timá-timikaae téq Tímotimma timákáunana kéwiye. Tímotima wemá Ítuqtaba timá-yimuna-wayukati aúkâapike-nare. ániibo wemá Ítukaq itáíq-itaiq uráíye. wemá kemmá tíkáin-iyapoma Ítu Káríqtoqtaba akoqnáá umá itáíq-itaiq umá kéyaqtoraiye. wemá keráwáqtôpaq wénama ketáaimma Ítu Káríqtoqtaba máqtemma Áánûqtuni waayúkama mórabi áíkutaawaq tiráun-aikaraq keráwáqá taáqa yorániye.

¹⁸ watáama kemá itáunama minnâ yaímma keráwápíkémá téq “kemá anó-naqune” téq keqtí túyánápímmá kéte. Korítiani-marupaqa keqtábámá “yauwéqma íyaq wíniye” téraq túyánámmá kéitaa? ¹⁹ miráimanibo pááqya-kanaabimma uyátárai-nakoma akáinaqa kemá Korítiani-marupaqa ónúne. miráinaq kemá min-ánó-káyúkámá koma kéyimone. maqmá yimónanune. áraimma yemá Áánûqtuni akoqnááama matáá paá watáawaq kéteo? ²⁰ Áánûqtuni yabíkái-qtataaqa paá-wataama íma wáíye. ímibo akoqnáá-yataare.

²¹ miráinaq kemá náaraq umá keráwáqtôpaqa yénúnô? kemá keráwáqá agamá kautónáaraq yokaa umá yénú keráwáqtí táí-aapike waeréraq kaay-onéwaq umátikanaaraq onúnô?

5

¹ yaímma-wayukama timá tímemma keráwáqtí aúkápimma “anómma kúmiq-yataaqa wáiyé” tirááe. mi-kúmiq-yátáákómá itáiq-itaiq ikéo-kayukati kúmikoma anómma uyátáraiye. min-áikómá mirá-uraiye. keráwápkémmá móra-nakoma wenaboáni ánáakomma yabítaiye. ² mi-qtátááqá keráwáqtí aúkápimma pááq kéitaqa náaraq umá keráwáqá itái-yátááqtábámá túma mamé uí-áímma tínô? keráwáqtí tirummá innayaba tiggaaeyábá awaútuweraq máero. keráwáqtí aúkápikemma mi-kúmiq-náqá waqma páabaq ayúwáaro.

³⁻⁴ uyátárai-naqa Ítuni áwíkaqa min-nákómá aboáni ánáakomma kumari-ááímmá tarôq i-nákómá kemá wemmá áqa yáiqtucaune. keráwáqá máqte-kayukama yaáyama áikuyoro. ániibo kemá túyánánápógáráq nunamunápógáráq keráwáqté yagaroqtamá mánune. ketáái uyátárai-naqa Ítuni akoqnaábi áikuyonunatae. ⁵ miráinaq keráwáqá mi-kúmiq-náqá áwíqma Tááqtaani ayáápi máráaro. miráiyana min-nákóní aúgoma Tááqtaani ayáápi puínanama anaáékaqa Ítuma wení kumíní-kanaaraqa min-nákóní arun-iyápómá mamá itó-uyakaniyo? ketáámá Ítuqtaba yauwéqma awiraikáae téqtaama Tááqtaama ayúwáananataa min-náqá awíkema táimeyamma amíniye.

⁶ ímiye. keráwáqtí túma mamé uí-áímmá paátataare. mi pááqya-qtataaqa kara-káyúkátí yammá kamá itóqma anóniq i-qtátááqá áwíqa yíqtie. ⁷ táiyiqtima iyaabótúwáaniq umá mi-tái-kúmiqá iyaabótúwáaro. miráiyatama tébakaq-yuma táigoma íma auránoe.

ítáaro. Ítu Káriqtoma Áánûqtuni tipi-típi-araaqa ketáái kúmiqtababoata ikákaamma mi-táigómá íma kémayaunatae. ⁸ miráinaqtaa Áánûqtuni aammá waraíyábámá ketáámá anómma aúqma waayúkaarikaa ónatae. yammá táiyiqtirake kaqma agamaráiya-tamma íma nanúnataamanibo yammá áraimma íráqôniq ínna-yamma nanúnatae. maamin-áwááméq-áikóní áaimma maará kéiyé. ketáámá naayón-ááímmá táigokaraq áyámma í-yátáákáráq paabaq yuwánúnatae. ániibo ketáámá Áánûqtuma aammá íráqôkaraq árain-aikaraq mayánúnatae.

⁹ kemá keráwáqtôpaqa maamin-áímmá áqa agatáune. mi-káyúkámá yemá táí-aaimma ókaraq-okaraq umá tarôq o-káyúkáyôpakemma nékaq máaro. ¹⁰ miráimanibo ketáagoni áaimma minnáe. mi-káyúkámá náayuwabi Ítukaq íma itáiq-itaiq o-yúma nékaq íma máaro. kebó-yátááqá tarôq kéeta oótaqtaba kéyikaitata yetábá ummaatamá mayaiyábá kéoe. yeráwáqtí yúyánámmá Áánûqtukaq ikémaraabo káqo-qtataakaq uyátá-maqma yikáiq-tataakaq yúyánámmá kémaraae. miráimanibo miráráá-káyúkámá mirán-ááikáráq taigani íma mááe. miráinaq keráwáqá máqtemma mirá-káyúkábikémmá nékaq máineqa keráwáqá maa-marábikémmá yuwéraq kóoro! ¹¹ ímiibo ketáagoni áaimma maará kéiyé. mi-káyúkámá yemá téta “ketáámá Ítu Káriqtokaq itáiq-itaiq kéunatae” téta kétémanibo yemá táí-aaimma tarôq kéobo yeqtôpakemma nékaq máaro. yemá kumari-ááímmá tarôq éta egaamá káeta ummaatamá mayaiyábá éta yeqtí yúyánámmá áqnáabaq Áánûqtukaq imaretamanibo káqo-qtataakaq yúyánámmá maréta taigani wááéni-nomma kéneta aibôqnaaboo kéetabi óq-wayukaraq táí-aaimma yimínéta miráiya-kayukatema aáwaqa paá inaaro.

¹² mi-káyúkámá Ítu Káríqtoqtaba íma mórabi áikutaa-kayukama yemá yainaiyábámá minná íma ketí mayaímíye. miráimanibo mi-káyúkámá Ítu Káríqtoqtaba mórabi ketáátê áikutaa-kayukama yemmá yaináaro. yeráwáqá maamirá-kúmíq-yátááríq kéiyaqtaama ketáámá yemmá yímáamma yiméqtaa akoqnáá umáyikanatae. ¹³mi-káyúkámá náayuwabi Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq íma kéo-yuma Áánûqtuma yemmá yainániye. miráimanibo keráwáqá mi-tái-náqá keráwáqá áikutaiyapikemma paábaq matuwéraq keráwáqtôpakemma nékaq ákáaro.

6

¹ ánibo móra keqtíbâqawaama Ítuqtaba otaammá kutikaínaqa Ítukaq itáíq-itaiq íma kéiya-kayukayopaq yúbimma íma máráaro. ímibo wemmá yainaiyábá Áánûqtuni waayúkayopaq uréraq tero. ² anaáékaq-kanaaraqa Áánûqtuni waayúkama máqtemma maa-márábí-káyúkámá yabíqyíkareta yainánoe. minnáyabama íyaq ítaraao? miráinaq mi pááqyan-otaaqtabama kenamááríq maqmá aónama yaináaro. ³ móra-yupaama yínnama ketáámá Áánûqtuopake kaqtó-wayukagaraq maa-márábí-qtátáákáráq yainánúnatae. íyaq ítaraao? miráinaq keráwáqá íbêqa pááqyan-otaamma yaináaro. ⁴ miráinaq nôraq itaráq keráwáqá Ítukaq íma itáíq-itaiq kéo-kayukabikemma yainai-nákókáqá uréraq ítama káonaao? ⁵ keráwáqá mirámô oqtábá “tigaeyátábá oro” téq ítama káonaune. keráwáqti aúkáapikemma móra-waigoma kaayaq-wátátí aúkáapimma íyaq máenawaq kanaaráq mamá yenákámá yatí umáyikaniyo? keráwáqti aúkáapikemma kímora mirá-nákómá itai-yátáákáráq íyaq máiyo? ⁶ keráwáqá Ítu Káríqtoqtabama keqtíbâqawaaraan-naqa yainai-nákókáq awíqme kéomanibo yainai-nákómá wemá Ítuqtabama keráwáqti tîbâqawaaraan-naqa ímaiye. ⁷ mirá éqa keráwáqá mórabi íma maéq keráwáqti táaikoma Ítu Káríqtoqtaba kárabaiye. miráuma min-ótáámmá enábâqawaama kuyakáinama kanaaráq kémayewaqa minnáyaba aamá íyaq tinónô? emá ayúwénanawaq wemá ení moyámmá kémayainaawaq minnáyabama waabá-káyúkámá íyaq timá-yiminono?

⁸ miráimanibo keráwáqá otaammá kéguyeqa keráwáqti tîbâqawaayugaraq mamá komarummá umá kémayaae. kemá mirán-áímmá kéitaune. ⁹ mi-káyúkámá keráwápíkémá náayuwabi mirá kéo-yuma íraqô-qtataakoma Áánûqtuni márûpaqa íma yaímma mayánoe. minnáyaba kaaqaari-áímmá téq “keqtábá íma wáíye” téq ítero.

yeráwáqá náayuwabi Áánûqtuma káqo-yuti yiménáápáq akáiya-yuma yemá íraqô-qtataaqa Áánûqtuni márûpaqa ímayanoe. kumari-ááímmá tarôq éta yeqti yúgoma waagómá mamá waagótê kumari-ááímmá tarôq étama yemá íraqô-qtataakoma Áánûqtuni márûpaqa ímayanoe. ¹⁰ mi-káyúkámá náayuwabi taíbaq-otamma mamá áikuyaba yikáina-yugaraq yemá náayuwabi taíbaq wááéni-nomma naa-yúgaráq yemá náayuwabi óq-wayukayaba táíaimma timá yíkáa-yugaraq moyá-káyúkágáráq yemá máqtemma íraqô-qtataaqa Áánûqtuni márûpaqa ímayanoe. ¹¹ yaímma keráwápíkémá mirákómá kéomanibo Ítuma teteráá umátikena keráwáqti kúmiqa mamá paábaq yukáíye. wemá keráwáqá tiwíkena Áánûqtuqtaba aokaq-wáyúkámá aútikaraiye. ánibo íbêqa Aokaq-Áágómá Ítu Káríqtogaraq keráwáqá mamá

kateko-wáyúkámá Áánûqtun-aurakaq aútíkaraiipoana Áánûqtuma keráwáqá kanaaraq tiwirániye.

¹² yaímma-wayukama mirá kété: “íbêqa kemá naayón-ááíkomá atáá umá yáqtokaimma paá umágúne. íbêqa kemá ónááe tenna-yáqtááríqa kanaaraq ónúne.” téta kété. owé. miráimanibo yaímma-aaikoma keqtaáyábá íma mamá íráqôniq umátíkaraiqtaae. áraine. minná kemá ánná-nakoraa umá naayón-ááínápó íma kéyaqtoraamanibo óq-aaikoni ánná-nakoraa íyábá íkétikaiye.

¹³ yaímma-yuma mirá kété: “aáwaqa týakoqtaba wáitana týakotaama aáwaqtaba wáíye.” téta kété. min-áímmá áraimanibo anaaékaqa Áánûqtuma tínna-kanaaraqa aáwakogaraq týakogaraqtaae mi-kááyáqá íma wáyoye. maakáqá maa-marábitáá ketáámá aáwaqa naíyábátáá íma máunatae.

ánibo ketáái túgoma kebó-ááíqtábá íma wáíye. ímiye. ketáái túma uyátárai-nakonnae. ánibo wemá keqtirunóbáqtáá kémaiye. wemá wení aánapogaraq wení áainapogaraq ketáái tirunóbáqtáá maqma ógitikaniqtabataa kákaiye. ¹⁴ taákaq maráaro. Áánûqtuma uyátárai-nakomma pukáipike mamá itó-umakena aúgen-auwaraimma ámikaiye. wení akoqnáánapo ketáágáráq mamá itó-umatikenataa aúge-tuwaraimma timíníqtaae. ¹⁵ keráwáqá móra-mora-yuma móra-aayapaq túma Ítu Káríqtoni aúma mááe. minnáyaba keráwáqá kéitaanabiyo? miráinaq kemá móra-aayapaq túma Ítuni aúrake mamá aakaq-nóínítí yúraqa arúbanuno? aaqáo ímiye. ¹⁶ náawabi móra-waigoma wenaúma mamá aakaq-íníkoní aúgote yagaroqtaimmá wemá min-íníkoté mamá mimórá káuraaye. minnáyaba íyaqa ítaraao? minnáyabama Áánûqtuni wannaabi agamatán-áíkomá kétéiye: “kaayaq-wáígórátámá mamá mimórá má auráyóye.” téna kétéiye.

¹⁷ miráimanibo móra-waigoma uyátárai-nakote yagaroqtaí-wáígómá wení aágoma Ítuni aágote yagaroqtamá mimórá káuraiye. ¹⁸ miráuma kebó-ááíkoqtábámá nékaq máero. káqo-kumiq-yataaqa kenamááríq keráwáqtí túgoqtaba íma wáimanibo kebó-yátááríq í-ááíkomá keráwáqtí túgoqtaba wáíye. ¹⁹ Áánûqtuma Aokaq-Áágómá ketáái tirunóbáqtáá makáiqtaqtaae ketáámá Aokaq-Áágóní anó-monoq-nakaa umá kémaunatae. minnáyaba keráwáqá kéitaanabiyo? íbêqa keráwáqtí túma íma keráwáqtí minnáe. ²⁰ ímiye. keráwáqá Ítu Káríqtoma meyáníq uráíye. mónekakemma íma meyáníq uráimanibo uyátá-maqma anó-qtataaqnapo meyáníq uráíye. keráwáqá wení naaenápó meyáníq uráíye. miráipoaq keráwáqtí túnapo Áánûqtukaq yaaguyábóro.

7

¹ keráwáqá aúbama agamá kemmá ítaapoaq íbêqa kemá yauwéqma timá-timenune. owé. waagómá íma aaramá mayánímma íráqô-qtataare. ² waagómá aaramá mayánímma minnágararaq íráqô-qtataare kétune. abo min-nákómá wemá aaramá íma matáinanama káqon-inikoma wemmá yabitíniye. ánibo aaragógáráq waamô mayánímma minnágararaq íráqô-qtataare. ³ awaíkomá ánáakomma waayúkati aaraukaq-ááímmá amínana ánáakoma awaíkomá waayúkati aaraukaq-ááímmá amíno. ⁴ inaarúgómá waamô máyáímma wenaúma íma wennámíbo awaíkonámíye. móraiq umá awaíkomá wenaúgoqtaba íma amuqá maráinaiq ínimanibo wenaúma

ánáakonamiye. ⁵ awaikógaráqá ánáakogaraq kenákátí túma wenamé-wename iyábámá “aaqáo” íma tekaao. miráimanibo kenákámá téka pááqya-kanaabimma nékaka máeka uyátárai-nakokaq nunamummá téyaae tékama íráqõne. mikáké pááqya-kanaabimma nunamummá timátuwekama móragaraq yawéqma yagaroqtaakaao. mirámô íyanama Tááqtaama timónáinama kenákátí túraqa náápaamma mamá yabiyéka aqnúnîq íma íyana wemá kenákámá íma makáqma timónaniye. ⁶ kemá Póroma min-áímmá túnnama kemá keráwáqá íma kéwaktunamanibo ⁷ kemá maará téq túyánámmá kéitaune. minná keráwáqá máqtemma kekáámô íyamma íráqõmanibo Áánûqtuma keqtáá móra-mora-yutaama káqoniq-kaqoniq umá tarôq umátikaraiqtaae. miráitana wemá keqtáá móra-mora-yutaama káqo-kaqon-aaimma tímikaiqtaae.

⁸ waayúkama aarukáríq íuraa-yugaraq ketoq-nóiniqtábágaráqá maará kétune. minná aarukáríq íma ínõmma íráqõmanibo kemá miráunaq oro. ⁹ miráimanibo aati-aatimá yemá yúyánápímmá yeqtúma arúbanoqtaba itáiya-yuma yemmá iyuwáiyatawaq aarukáríq oro. aarukáríqo ínõmma yúranannamo aiyábá uyátá-maqma íráqõne.

¹⁰ aarukáríq uráa-yuyabama maará kétune. minná ánáakoma awaikómmá íma yuwaíno. mi-katáámá íma ketámibo uyátárai-nakoma wakúyikaraiye. ¹¹ ááqibo wemá awaikómmá ayuwénama wemá óq-wamma ímayaino. anaaékaqa aaranaamá yaímma-taoqa yeqtiwaikókáq yawéqmeta kéoe. móraiq umá waagómá anáakomma íma waqtuwaíno.

¹² waayúkama aarukáríq uráa-yuyabama mórama ketí túyánápíkén-áímmá tenúne. min-áímmá uyátárai-nakoni watáama ímibo ketí watáae. minná waagómá wemá Ítukaqa itáiq-itaiq i-nákóná ánáakoma Ítukaqa íma itáiq-itaiq kéinanama wemá ánáakomma íma waqtuwaíno. min-íníkmá weté mánena kéinanama wemá min-ínímmá maraíno. ¹³ móraiq umá aaragómá Ítukaq itáiq-itaiq in-íníkmá awaikómá Ítukaq íma itáiq-itaiq kéinanama wemá awaikómmá íma waqtuwaíno. min-nákómá weté mánena kéinanama wemá min-náqá maraíno. ¹⁴ miráuma íma itáiq-itaiq i-nákóní ánáakoma itáiq-itaiq in-ínípõana awaikómá Áánûqtuqtaba aokaríq umá aúkáiye. móraiq umá aaragó íma itáiq-itaiq in-íníkmá awaikómá itáiq-itaiq i-nápõana ánáakomma Áánûqtuqtaba aokaríq umá aúkáiye. móraibi yagaroqtamá máiyana keráwáqtí iyápógaraq kanaaráq kéiteta Áánûqtuqtaba yemá aokaríq umá kanaaráq auránoe. iyápóyabama íma mirá kéiyatama iyápõma Áánûqtuqtaba aokaríq umá íma mánõmanibo áraimma mirá kéíye. ¹⁵ miráimanibo móra-waigoma itáiq-itaiq íma ínna-waigoma kóinena ínaqa ayuwáiyana kóino. abo Áánûqtuma keqtááyábá unítíqa íma téqtaa kaayoné-yatáápí mánunayabataa kákaiye. ¹⁶ aaraanõ, keqtiwaiqmááqqa keráwáqtê máetama anaaékaqa yemá Ítu Káríqtokaq itáiq-itaiq ínõ? waayanaanõ, keqtínááqmaaqa keráwáqtê máetama anaaékaq yemá Ítu Káríqtokaq itáiq-itaiq ínõ? máqtemma ketáámá íma ítarauatae. ¹⁷ uyátárai-nakoma móra-mora-yutaama káqo-kaqon-aaimma tímikaiqtaae. mi táoqa Áánûqtuma emmá ááyaraimma aokaríq uráánanabiyo? mi táoqa Áánûqtuma emmá aúyaqmakaimma aarukáríq íyaq uráánanabiyo? minnáyaba kemá máqte-kayukama náayuwabi Áánûqtun-aama itánéta áíkuyo-yuraq maamin-ámáán-áímmá kétima-yimune. minná mi táoqa

uyátárai-nakoma keráwáqá tááyainama máenawaatariq umá máero. ¹⁸ móra-waigoma wenaúma káratainaraqo Ítuma wemmá ááyainanama máqe-urainiq umá móraiq umá maíno. ááqibo wenaúma íma káratainaraqo Ítuma wemmá ááyainanama máqe-urainiq umá móraiq umá maíno. ¹⁹ yúmo karai-ááímmá íma anó-qtataaqiye. ímibo Áánûqtun-aama warai-ááímmá anó-qtataaqiye. ²⁰ miráitaq kemá móragaraq kétune. máqtemma keráwáqá mi táoqa uyátárai-nakoma tááyanimma máenawaatariq umá máero. ²¹ emá kaqtó-mayaima ánná-nakoraa umáwaq matáano? minnáyaba taíbaq-auyanamma íma itaao. ááqibo móra-waigoma emmá paá umákainaama paá kóaa.

²² itáaro. náawabi kaqtó-mayaima ánná-nakoraa umá kémayainana uyátárai-nakoma wemmá ááyainama min-nákómá paá umáginin-naqiye. miraráa umá paá umáginiye. minná wemá kúmiq-yataakoni akoqnáágoni aménáápáqá íma máiye. uyátárai-nakoma wemmá ááyaitanama wemá Ítu Káriqtoni ánná-nakoraa mayaímá kémayaiye. ²³ itáaro. uyátárai-nakoma keráwáqá meyánîq uráipoaq móragaraq keráwáqá káqo-nakoni ánná-wayukama íma aúraro.

²⁴ ketîbâqawaayuo, ókaraq kétima-timune. maannáe. mi táoqa Áánûqtuma keráwáqá tááyainaqa máqe-uraanawaatariq umá min-ááímmá kéwareraq máianawaq wemá keráwáqá tíwáqnaa íniye.

²⁵ mi-káyúkámá náayuwabi aarukáríq íma uráa-yuyabama wakúyikarain-aimma uyátárai-nakonopakemma íma matáune. paá túyánápike tenúnamanibo uyátárai-nakoma wení kaayoné-yátáápike itai-yátááqá kemmá tímikaitaq túyánámmá kéitaunama árain-aine. maannáe. ²⁶ íbêq-awaabiq-yatababoq ummaa-yátááqá ínîqtabagarapoq keráwáqá máenawaatariq umá máero. ²⁷ ketîbâqawaaraa-nako, enánáakoma máinaama wemmá íma waqtuwao. ániibo enánáakoma ímáinaama mórayabama íma abáa-uwo. ²⁸ miráimanibo móra-waigoma aarukáríqo immá íma kúmiq-yataariq kéiye. móraiq umá inaarúgómá aarukáríqo immá wemá kúmiq-yataariq íkéiye. miráimanibo itáaro. aarukáríq o-káyúkábímmá taígani ummaa-yátááqá kéwaitaq kemá keráwáqá ummaa-yátááqá uyátá-maqma mayaiyábá íkétikaiye.

²⁹ maannáyaba taákaq máraro. ketáa mánuna-kanaama íma ayáqtáa-kanaae. miráipoaq keráwáqti tínaaqmaati túyánámmá áqnáabaqa íma ítama miráimanibo áqnáabaq keráwáqá kenamááríq uyátárai-nakoni aúyánákóni aménáápáq máraro. ³⁰ Áánûqtuni mayairáqá akoqnáá éraq keráwáqti tiru-qtátáárabi timuq-yátáárabi keráwáqti oótamma ³¹ meyánîq kéeq oótamma mayaiyábá íma yaqtóraro. abo maa-máramá páaqya-kanaabi ánataniye.

³² íbêq-kanaagoni ummaa-yátááqtábámá keráwáqá netuq-túyánámmá itaiyábámá íkétikaiye. waagómá náawabi aarukáríq íma urái-waigoma wemá uyátárai-nakoni mayairáq wenaúyánámmá kémarena wetábá amuqá maréna maqmá káonaimanibo ³³⁻³⁴ waagómá náawabi aarukáríq urái-waigoma wemá kaayaq-nákáyábá amuqá maqyikánîqtaba maqmá káonaiye. wemá íbêq-ummaa-yataaqtabama netuq-áuyánámmá kéitena wenánáakokaq wenaúyánámmá kémarena wetábá amuqá maréna maqmá káonaiye.

inaarúgómá náawabi aarukáríq íma urái-waigoma wemá uyátárai-nakoni mayairáq wenaúyánámmá kémariye. wenaúgogaraq wenaúyánákókaráq wení aágogaraq uyátárai-nakoqtabama aokáríq umá kémaiye. miráimanibo

aaragómá aaraukárîq uráin-inikoma wemá íbêq-ummaa-yataqtabama netuq-áúyánámmá kéitena wenawaikókáq wenaúyánámmá kémarena wetábá amuqá maréna maqmá káonaiye.

³⁵ kemá maamin-áímmá túnnaa keráwáqá tíwáqnaa íkáae téq kêtune. maamin-áímmá keráwáqá íma yáqtoraikaae téq kêtune. keráwáqtábá maaráigaae téq kêtune. maanná keráwáqtí túyánámmá uyátárai-nakokaq matuwéraq keráwáqtí túyánámmá íma kaayapí yaináaro.

³⁶ móra-waigoma keráwápikémmá wenaúyánápímmá téna “ketáaikoma tikáin-inaarugokaqa íráqôniq íkémakaiye.” mirá ténawaq aúyánápímmá kéitaiyo? arummá ôriq umá min-ínáárúgóqtábá kéinanama wemá wemmá mayaíno. wemô min-ínáárúmá mayáinama íma kúmiq-yataariq íniye. ³⁷ óq-nakoma wenaúgoni akaí-yátááqá íma waréna inaarúgóqtábá arummá íma amíniye. miráuma min-nákómá wení ákáin-inaarugomma íma mayénama wegáráq íráqôniq kéiyé. ³⁸ miráuma móra-waigoma wení ákáin-inaaruma ímayakaimma minnáyaba túyánápí kêtune: “mirán-ááikómá itái-yátáákómá uyátá-maqma wáiyé.” téq tuyánámmá kéitaune.

³⁹ aaragómá náawabi aaraukárîq uráin-inikoma wemá awaikótê yarúma máitana wení puínî-kanaama pááq íniye. awaikómá pukínanama wemá paá umáginiye. ánibo wemá óq-nakoni ánáaqa auraiyábá akáinanama min-nákómá uyátárai-nakokaq arummá amína-naqa maíno. ⁴⁰ miráimanibo maará téq túyánámmá kéitaune. min-ínikómá aaraukárîqa ókaraq íma énama wemá amuqá uyátá-maqma marániye. kemá min-áúbámá kágayeqa túyánápímmá kêtune: “Áánûqtuni Aágoma ketê máiyé.” téq túyánámmá kéitaune.

8

¹ íbêqa kemá aáwaga yaaráa-qtátáárábi óqtakaa-qtataakoma amiyábá yawuwéqma timá-timenune. kéitaunatae. maami-tááyábábi óqtakaa-qtataaqtabama yaímma-wayukama téta: “yemá yeqtí akoqnáama wáiyé.” téta kéte. miráipoana maami-qtátáákómmá aáwaga keyimenata yúyánápímmá téta: “íbêqa maami-qtátáákómá íráqôniq umátikaniye.” téta kéte. keráwáqá máqtemma maaminnáyabama téq “máqtepaq kéitaunatae” téq kéte. owé. maaminnáyaba máqtepaq itaraipoaq keráwáqtí túyánápímmá téq “kemá aamá itarauna-naqune” téq weganokanoq-áímmá kéte. maami-qtátááqtábá itáiyana min-itái-yátáákómá keráwáqá íma mamá akoqnáa íniye. ímibo kágo-yuyaba tirummá yiméq mirá óqtabama keráwáqá mamá akoqnáa umátikaniye. ² itáaro. yaímma-wayukama yúyánápímmá téta “kéitaune” tétamanibo yemá máqtepaq íma kéitaae. ³ paá mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtukaq áraimma yirummá ámê-kayukama yemmá yenamáa Áánûqtuma keyimonena íráqôniq kúmayikaiye.

⁴ minnáyaba nóine téqtaa tenúnô? aáwaga Áánûqturaa-qtataakaq amiyamma nanúnataabiyo? ketáámá máqtemma kéitaunatae. maami-qtátááqá yaawábi óqtakoma íma kanaarácq akoqnáa umátikanoqtaae. kímora-nakoma kanaarácq akoqnáa umátikaniqtaae. Áánûqtue. ⁵ yaímma óq-wayukama itáiq-itaiq ommá maannáe. taígani akoqnáa-wamma abaayákarábi marabímmá máae. yemá keqtáa íráqôniq umátikanoqtaae. óq-wayukama maami-qtátáákáq nunamummá kétémanibo ⁶ ketáámá kéitaunatae. kímorama máqten-akoqnaagaraq máimma wemá Áánûqtue. wemá ketibotááe. wemá máqte-qtataaqa wetábá tarôq uráiyé. ánibo

kímora uyátárai-naqa máimma wemá Ítu Káríqtoe. wení akoqnáánapo máqte-qtataaqa abarokáq uráiyee. wemá keqtáámá túwaraimma kétémiqtaae. ⁷ maami-qtátááqqtábá máqte-kayukama íma ítaraae. yáimma mi-káyúkábikémmá ayáqtáá-kanaama yaatarábi óqtakake taróq uráa-qtataakomma yemá aáwaqa yímikaae. miráuma íbêkaraqa yemá aáwaqa mi-qtátáákómmá yiméwaaon-aawakaan-aawaqa kénetama yemmá yigae kététa netuq-yúyánámmá kéitaae.

⁸ miráimanibo keráwákáráq ketêgaraqtae kéitaunatae. mirái-mirain-aawaqa naíyábámá Áánûqtun-aurakaqa paátataare. ketáámá minnágaraq kéitaunatae. yaatakénábi óqtakake taróq o-qtátáákómá íma aúwaraimma wáae. miráuma yekáq aáwaqa amí-ááwákómá naanatóámá keqtáámá íraqônirabi táígoniq íumatikaniqtaae. ⁹ maamináyaba atéráaro. Ítu Káríqtotababoqa keráwáqá paá kéumagomanibo min-ááwáqá mamá naíyamma mirámô éqa keráwáqti tîbâqawaaraa-naqa makatínô? ¹⁰ keráwáqti tîbâqawaaraa-nakoma Ítun-aama itáíq-itaiq íyábá aqnúniq kéena min-ááwáqá kénenama wemmá agae kénana netuq-áúyánámmá kéitena tíniye: “kemá arupúwaq uráuno? kemá otaanáq kutáuno?” téna wení aúyánápímmá tíniye. ¹¹ maamirá-qtátááqá abarokáq ínana keráwáqti tîbâqawaaraa-nakomma otaammá kégyakaae. keráwáqti itai-yátáákómá wení aúyánámmá yabitimá kéyawaaq owana mamá wemmá agae kéiyee. ¹² Ítuma weqtábá pukáipoaq keráwáqá keráwáqti tîbâqawaaraa-nakoni aúyánámmá yáqtoreq íma kanaaráq arutáinaiq éqa mamá táwîqo éqa Ítukaraq mamá táwîqa kéoe. ¹³ maamirán-ááwáqá kemô naanamá ketîbâqawaaraa-nakoma mamá agae kéitana kúmiq-yataariq umákaiyaba ítareqa kemá ínanune.

9

¹ kemá Póroma ayúqma paá uráuna-naqune. kemá timátíkarai-naqa máeq ketúrapikemma ketáái uyátárai-naqa Ítumma aónaraune. Korítiani-marupaqa keti mayaímá weqtábá mataúnayababoana keráwáqti túwaraikoni áaimma waékáiyee. ² kemmá Áánûqtu timátíkaraimma keráwáqá aónaraamanibo yaímma óq-wayukama minnáyaba íma káonaae. keráwáqá kenamááriq kemá timátíkarai-naqa keqtábá awaaméqá mááe. ³ yaímma-wayukama kemmá maará téta ítama káonaae: “egáráq Páánabatigaraqa nôraq itanawáq kenákátí táaikoma káqoniq kéenawaq tébakaq timáyíkaraa-yuti yáaikoraamma íkéiyoo?” téta kétéwaqa kemá maará téq yauwéqma kétéma-yimune: “kerátámá tikáinakama yeráwáqô oníq umá paá kanaaráq mirá-oyuye. ⁴ kerátámá náápaamma átê-wataama túyata ítáa-yuraqa aáwaqtababi nõ-qtábá ítama aónayuya-naapaamma matokáú íyabiyo? owé. kerátámá mirá kéuyee. ⁵ kekárátá tikáinakama Ítukaq itáíq-itaiq ínna-inimma kanaaráq awiráyúyee. tébakaq timáyíkarai-yugaraq uyátárai-nakoni ábâqawaayugaraq Pítaagaraq mirá kéoe.

⁶ ááqibo Páánabatite kerátámá tiyáánapo mayaímá kémayeka kerátáti mayáirákémmá meyámmá matéka kerátái aáwaqa meyánîq kéuyee. kerátá miráiyaba tikáinakama mirá-máyáimá yuwáyúyee.” mirá téq yauwéqma yemmá kétéma-yimune. ⁷ Ítáaro. ááiq-i-wayukama óq-mayaigaraq meyáqtábá íma kémayaae. yemá mirá kéoo? ímiye. kámááni-wayukama yemmá áqa

meyánîq uráapoata óq-mayaigaraq íkemayaae. mórai q umá yómmá yorá-nákómá wemá yópikén-ááwáqá kénaiye. miráitana tipí-tipí-kawaa-nakoma wemá náána-nomma kaqmá kénaiye.

⁸ maamin-áímmá túnnama íma paá ketúyánápikén-áímmá kétune. ímibo Mótetini ámáan-aikogaraq mirá téna kėtiye:

⁹ “purumakaakómá ení yópímmá mayaímá kémayainaama aáwaqa amiyo.” téna kėtiye. maamin-áímmá paá purumakaakóqtábá wáíwaakoqtabawaq wáiyó? ímiye. ¹⁰ waayúkagoqtabagaraq wáiyé. waayúkama náayuwabi yómmá yoráiya-yuma yópiké aáwaqa máyáaro.

¹¹ waayúkama marabí íraqôn-anayumma umáráanikka umá Páánabatite kerátámá Áánûqtuni átê-wataama keráwáqtí aúkáapi uqmaráuye. miráinaka kerátámá keráwáqtábá mirá-máyáimô kémayekama kerátámá keráwákáq aáwáqtababi naaqtábá ítama aónai-naapaamma yokáuyo? owé. yokáuye. ¹²⁻¹⁴ mi-káyúkámá náayuwabi anó-monoq-naupaqa mayaímá máyáa-yuma aáwaqa mipiké kémayaae. ániibo mi-káyúkámá amí-yááréráqá wáí-waamma agáyáa-yuma yaímma-aawaqa uyátárai-nakokaq ámépikemma kémayaae. mórai q umá uyátárai-nakoma wenamááriq maanná wakúyakaraiye. mi-káyúkámá Áánûqtuni átê-wataama waabá-káyúkátí yúbáq tíya-yuma waayúkama yemmá aáwaqa yímero. káqo-kayukama yemá maami-náápáámmá keráwáqtábá matáamanibo Páánabatite kerátámá maami-náápáámmá keráwáqtábá uyátá-maqma anómma matáuye.

miráimanibo kerátámá aati-aatimá keráwákáqá aáwaqtabama unáákáqtóyabama wáí-náqtabámá kéqokeq-yataaqtabama íma ítama káonaue. maannáyaba keráwákáqá íma ítama káonaue. minná kekárátámá keráwáqá mamá íraqóniq ínôqtaba ítama aónaiyaba íkétikaikaratae. keráwáqá kekárátá mamá íraqóniq umátikanoqtaba mirá kéuyaka keráwáqá miráiyabama íkétikainanama keráwáqá Ítu Káríqtoni anaaemma waráibikémmá mamá paábaq tiyuwánoe. ¹⁵ íbêqa keráwáqá minnáyaba ítaae. minnáyababoq kemá aati-aatimá keráwáqtópakemma tíwáqnaa í-yátááqá ímataune. íbêkaraqa keráwáqá tíwáqnaa ínôqtabama íma ítama káonaune. áraimma kemá keráwákáqá átê-wataama Ítuqtaba tímá-timenunama anó-qtataapoq kemá ítima-timenama puíyábá kétikaiye.

¹⁶ waabá-káyúkáráq maamin-átê-wátáámá ténúnayabama kemá íma kanaaráq túma mamé uyónúne. mirá ónúnayaba Áánûqtuma kemmá wakútikaraitaq wení aménáápáq máune. kemá mi-kátáámá ímo tennamá táí-meyamma mayánúne.

¹⁷ miráimanibo Áánûqtuma wakútikarainiq kéeq wenaúyánámmá kéwareq mirá kéune. mikáké uyátá-maqma ketúyánámmá kéwareq mirá kéonanama wemá amuqá kémarena íraqô-meyamma tímíniye. ¹⁸ nói-meyanaq kemá mayánúnô? maannáe. átê-wataama kétima-timunayabama kemmá yagumá íraqóniq kéiyé. ápêqa keráwápiké íma mayéq paá kétima-timune. kemá keráwápiké meyámmá mayánúnayaba Áánûqtunopake náápaamma matáunamanibo keráwákáqá íma ítama káonaune.

¹⁹ kemá íma móra-nakoni paá-mayai-naqa kémaunamanibo kemá kenamááriq máqte-kaykayabama yeqtí paá-mayai-naqa auráiyábá kétikaitaq mirá kéune. waayúkama Ítu Káríqtokaq yabitimáe wíyábá mirá kéune. ²⁰ Ítiráaeo-wayukama Ítukaq yabitíyábá kétikaitaq kemá Ítiráaeo-nakaa

káuraune. naayóbáqá kemá yeqtí ámáan-aikoni aménáápáq máqe-
uraunamanibo íbêqa ímiye. yemá Ítu Káríqtokaq yabítíyábá kétikaitapoq
kemá móragaraq min-ámáán-áikóni aménáápáq máa-kayukaraa káuraune.
21 íbêqa kemá káqon-amaan-aikoni aménáápáqá máunama Ítu Káríqtoni
ámáán-aine. waayúkama náayuwabi naayón-ámáán-áikóni amenáápáq
íma máa-yuma Ítukaq yabítíyábá kétikaitapoq kemá Ítu Káríqtoni ámáan-
aimma íma matái-nakaa káuraune. mirá kéeq Áánûqtu ámáan-aimma íma
awétátukaune. 22 aqnúnîq o-káyúkámá wekâq yabítíyábá kétikaitapoq
aqnú-nákáá káuraune. Ítunopaqa íyana atóbamayikaniye. 23 maami-máqté-
qtátááqá Áánûqtuni átê-wataayaba mirá kéune. ániibo yaímma-wayukama
áaimma átáma Ítukaq itáíq-itaiq kéowanama kemmá íráqôniq kéumatikaiye.

24 itáaro. máqtemma waayanaammá uyaatéta uyáqtanoqtaba móra-
mora-yuma maqmá káonaamanibo kímora-nakoma uyátena amuq-yatááqá
kémayaiye. Ítuqtabama máqtemma keráwáqá miraráa-oro. 25 mórama
aábêma yain-nákómá wemá wenaúgoni akai-yatááqá ikéweraimanibo we-
naúgomma aráátitana wení wakúyakainiq kéiyé. wemá mirá kéena
amuq-yatááqá kanaaraq mayánîmanibo itáaro. ketáámá anómma matúq-
matuq umá mái-amuq-yataaqa uyátaiyaba maqmá káonaunatae. 26 miráitaq
amuq-yatááqá mayaíyábá akoqnáá kéune. kemá paátataaqtaba mayaímá
íkémayaune. 27 ímiye. kemá ketúgomma mamá akoqnáá kéeq ketúgomma
mamá ketúyánámmá waránîniq kéune. miráipoaq óq-wayukaraq abarokáq
timá-yimeqa kemá kenamáárîq min-ámúq-yatááqá íma arábaano.

10

1 túbâqawaayuo, kemá Ítiráaeo-tibaqawaaraa-kayukama aammá arábaraaniq
umá arábaiyaba íkétikaiye, Áánûqtuma yemmá taíbaq awaaméq-yatááqá
yímikaine. ketáái títaubikoqtabataama taákaq kéó? yeráwáqtábá Áánûqtuma
konnámá yíkáitata mi-kónnákóni aménáápáq kéketa urááe. ániibo
óq-taoqa yemá máqtemma karogaron-únópi aráqma urááe. 2 yemá
Mótetini anaáe kéwaraaqtaba konnánápógárâq únónápógárâq yemmá
péyikaraaye. 3 ániibo yemá máqtemma Áánûqtunopake kúmîn-aawaqa
narááne. 4 ániibo yemá máqtemma Áánûqtuma yímî-nomma narááne. óq-
taoqa Áánûqtuma óqtamma yímítata min-óqtápíké nommá narááwana
anaaékaqa min-óqtákómá yetê iráiyé. min-óqtákóni áaimma minná
Ítu Káríqtoe. 5 miráimanibo taíganimma mi-káyúkábíkémá yeqtábá
Áánûqtuma amuqá íma maqyíkaraiye. miráitana wemá yemmá mamá
mibáq kokoq éna aayá-marábáq puqyíkaraine. yeqtí aráaq-yugoma mi-
máráraq kugúbaguraine.

6 maami-kékén-áimmá kéitera q táwî-yataaqtabama ítikaino. maa-
káyúkámá miráoniq íoro. 7 yaímma amammá óqtakakekeraq yaatakékárâq
tarôq umákaan-amakaq nunamummá tirááne. yemá uráaniq íoro.
óqtakakaraq yaarakárâq nunamummá tirááqtaba Áánûqtuni watáama
agamatá-kánnáábímmá kétiye:

“waayúkama omáq-ááwákáq maraq máqeta mikáké itó-ureta akáyáánîq éta
yimuqá makááe.”

téna kétiye. 8 yeqtí kebó-yatááqtabábóata nóinaq pááq uráiyó? taígani-
kayukama (23,000) mimórá táoqa pukááne. ketáámá yemá uráaniq umá

íma mirá-onatae. ⁹ yaímma-wayukama Áánûqtumma aú pukáipaq awé í-yátááqtábá yemá makáqma aónaawana yeráwákáqá nóinaq pááq uráiyó? iraaakabayaakómá yúpuitata pukááne. miráinaq maami-kékén-áímmá ítama arútáaro. ¹⁰ yaímma-wayukama Áánûqtuma wakúyikaiqtabama nárúnarun-aimma tewanamá yekáqá nóinawaq pááq uráiyó? Áánûqtuma wení kaqtó-wayukabike móra-waigomma timákáitana mi-yúmá yawítíyukaine. miráinaq maami-kékén-áímmá ítama arútáaro. ¹¹ máqtemma maami-qtátááqtábá keqtaá tiráátinoqtaba agatááne. kékén-áímmá téta agatááne.

ítáaro. maa-márágómá ánatai-awaataq kéwiye. ¹² yaímma keráwápikémmá ketúyánápímmá téq: “aati-aatimá kemá mi-káyúkáráá íma kéune.” téq kéteqa maannáyaba taákaq máráaro. egáráq kúmiq-yataariq kanaaráq ínoe. ¹³ miráimanibo Tááqtaama emmá káqo-kayukama uyátá-maqma makátíniq umá íma makatíniye. emá Áánûqtukaq kamuqá itaao. wemá wenamááríq wenáama kéwaraipoaq keráwáqá Áánûqtukaq kanaaráq kamuqá itánoe. emá mirámó inanamá Áánûqtuma Tááqtaama íma ayuwáinana emmá makaténa uyátaniye. ímiye. Tááqtaama keráwáqá makatínéna kéinanama Áánûqtuma keráwáqá pékinon-amma tiráátiniye. minnáyababoaq keráwáqá makati-yátáákómmá kanaaráq uyátanoe.

¹⁴ miráimanibo tíkái-tibaqawaaraa-kayukao, amammá óqtakakenabi yaataké tarôq uráa-qtataakonopakemma aati-aatimá nékaq máero. aati-aatimá mi-qtátáákókáqá “íraqôniqtaa umátikaa” téraq ítero. ¹⁵ yaáqa ítaara-kayukaraa umá kétima-timune. miráinaq maamin-áímmá tenúnyaba túyánámmá ítama tágaaro.

¹⁶ ítáaro. Áánûqtuma keqtaá íraqôniq umátíkáiqtaba wekáq “tíkáiye” téqtaa naúnanapo ketáámá mórabi yagaróqtamá Ítu Káriqtoni naaegógáráq wenaúgogaraq kéyagaroqtaunatae. ¹⁷ árimma ketáámá máqtemma móra-mora-yutaama mimórá-yákákémmá móra-mora-aayapaq mayáunataama mimórá-áúmá mamá kéyagaroqtaunatae. ¹⁸ keráwáqá minnáyabama kétaqaa? abo Ítiráaeo-wayukati áaikaq aónaaro. yemá Áánûqtukaq amí-yááréráqá ámikaan-amaqa kéneta yemá nunamummá kéteta miráuma yemá Áánûqtute mórabi kéyagaroqtaae. ¹⁹ miráimanibo kemá mirá íkétune. minná ketáámá óqtanabi yaagóni amakáq ámên-amaqo naanataámá ketáámá miráuma mi-qtátáákáq nunamummá mimóráiq umá kétunatae. ímiye. minnámmô túnna-waigon áaimma íwáiyé. maamin-ámámmá yemá paátataapoana móraiq umá amaqa yekáq yímemma minnágaraq paátataare. ²⁰ miráimanibo ítáaro. waayúkama náayuwabi óqtanabi yaagóni amakaq nunamummá te-yúmá yemá amí-ááwáqá kutiwákókáq kéyime. ánibo keráwáqá kutiwákógáráq yagaróqtaiyábá íkétikaiye. miráipoaqtae ketáámá kaayaq-káápúbíké íma nánátae. ímiye. ²¹ miráuma ketáámá uyátárai-nakoni yaarerákékáráq kutiwákóni yaarerákékáráqá íma nánátae. ²² uyátárai-nakoma keqtaámá áyamma umátikani-qtataariraq ónúnyabataa kétikaiyo? ímiye. ketáámá wemmá uyátá-maqma akoqnáa kéunataabiyo? ímiye. ²³ maan-áímmá áraine. minná ketáámá naayón-ááikóni aménáápákémmá yubíqtuweqtae kóuraunataamanibo máqte-qtataakoma íraqôniq íkéiye. keqtaáyábámá máqte-qtataakoma íma aammá aúkaimanibo máqte-qtataariq kéunanataa íma tíwáqnaa kéoe. Áánûqtuni waayúkama mamá akoqnáa umá itáiq-itaiq í-wáyúkámá aúqyikaiyaba kétikaipoana ²⁴ maannáma taákaq máráaro. aáwaqa náíyanabi máqte-

qtataariq íyama káqowa-kaqowaqtaba mirá-umayikaaro. mi-qtátáákómá keráwáqtábá íráqôniq umátikaina-yataaqtaba yenamáa íma mirá ínômanibo mi-qtátáákómá óq-wayukayaba íráqôniq umáyíkái-qtataaqtaba mirá-oro. ²⁵ amaqa aáwaqa meyaníq í-márúkáq maráiyamma paá kénéraq netuq-túyánámmá íma itáaro. ²⁶ paá maannáyaba taákaq máráaro. “maa-márágáráq máqte-qtataakaraqa maa-márábí wáimma uyátárai-nakonnae.” mirá téna Tébitima ibí naayóbáqá tiráine. ²⁷ miráuma íma itáíq-itaiq kéokayukama eqtábá téta: “emá ketê aáwaqa koma nánóne.” téta mirá tíyaama paá koma naao. aáwaqa yemá amíyamma paá kénéraq netuq-áúyánámmá íma itaao. ²⁸ miráimanibo móra-waigoma eqtábá téna: “maan-ááwáqá amakókáq ámên-aaware.” téna tínaama inaa. kemá téq min-ááwákómá emmá mamá táíq íniye íketune. ímibo ²⁹ min-nákómá emmá timámí-waigoqtaba kemá maará kétune. mirán-ááwáqá kénénanama min-nákómá netuq-áúyánámmá itániye.

kemá min-ááíqtábámá paá umágupepoaq nôraq itaráq óq-nakoni aúyánákóqtábá mirá kéuno? ³⁰ kemá maará téq emmá yauwéqma timá-amenune. kemá “tíkáiye” téq Áánuqtukaq amaqa naanayábámá tennamá mikáké min-ámáqá íyaq nanúnô? kemá naannamá waayúkama kemmá íyainaro. móra-waigoma wení itáíq-itaiq í-yátááqá aqnúníq ínna-waigoma aúyánápí téna “minnáma táigoniq kéiyé” tínaqa kemá íma nanúne. miráinaq keráwáqá maamin-ámáán-áímmá wáráaro. ³¹ minná keráwáqá máqte-qtataaqa kéneq máqte-qtataariq kéiyata káqo-yuma kétimoneta yemá Áánûqtuni tágama-yataaqa aónáaro. ³²⁻³³ mi-qtátááríq keráwáqá kéeqa óq-nakoma mamá kúmiq-yataariq umákáama mi-qtátááríq íoro. Ítiráaeo-narabi Karíki-narabi Ítukaq itáíq-itaiq ína-narabi íma makatéraq mamá kúmiq-yataariq umákáaro. min-ámáán-áímmá kemá kéwaraune. ketáainapo káqo-yuma yimuqá maráiyábá maqmá káonaune. áqnáabaq kenamááríq ketábá íráqôniq íma kéunamanibo áqnáabaqa káqo-yuma íráqôniq kéumayikaune. miráunama netuq-wáyúkámá yiwíránata Ítukaq itáíq-itaiq kéiyana atóbamayikaniqtaba kétékaitaq mirá kéune.

11

¹ kemá Ítunopake mayáunaiq umá keráwáqá ketôpake máyáaro. ² kemá tiráátirauna-yataaqa taákaq maké mirá óqtabama kemá timuqá kémaraune. ³ maannáyaba taákeq umáe úyóro. Ítu Káríqtoma wemá keráwáqá waayanaaqti tíqnómmá máitaq keráwáqá keqtínáaqmaati yiqnómmá máae. Ítu Káríqtoma Áánûqtuni aménáápáqá máiyé. minnágoni áaimma maará-uraiye. keráwáqá waamá Ítu Káríqtoni náápaakoni aménáápáqá máawata keqtínáaqmaaqqa keráwáqti náápaakoni aménáápáq máae.

⁴ ketáái áaimma maará-uraiye. waagómá waabá-káyúkáráq nuna-mummá kétenabi Áánûqtuni amuné-áímmá kétenama wení aqnómmá kámoqnapo aqtóráimma wemá wení aqnóqtábá agaemá kéiyé. min-ááíkoní áaimma minnáe. waagómá Ítu Káríqtoni aménáápáq kémaiye téna kétiraatiqtaae. ⁵ miráimanibo aaragómá waabá-káyúkáráq nuna-mummá kétenabi Áánûqtuni amuné-áímmá kétenama wení aqnómmá íma yawáaq umárimma wení aqnóqtábá agaemá kéiyé. minná Ítiráaeo-wayukati yáaine. mirámô immá aaragómá wenawaikóní náápaakon aménáápáq kémaiye téna kétiraatiqtaae. aaragómá wení aqnómmá íma

yawááq énama aqnótáuma karéqéna yuwaíno. ⁶ miráuma aaragómá wení aqnómmá íma yawááq íyábá íma akáinana waagóní náápaakoni aménáápáqá ímanenama wení aqnótáuma waatí yiqnótáuraa umá karaíno. miráimanibo wemá miráuma aakaq-nóiníkáá umá karaíyábámá agaemá ínanama wení aqnómmá tabaráábenapo yawááq íno. ⁷ Áánûqtuma waamá wetábá wekáá umá tarôq uráipoana waamá Áánûqtuni tágama-yataakoni amammá máíye. aaragómá waagóní tágama-yataakoni amammá máíye.

⁸ Áánûqtuma waamá aaragókáké íma tarôq uráíye. ímibo Áánûqtuma aaramá waagókáké tarôq uráíye. ⁹ ánibo Áánûqtuma waagómá aaragómá áwáqnaa íyábá íma tarôq uráibo Áánûqtu aaragómá waagómmá áwáqnaa íyábá tarôq umákaraiye. miráuma wenawaikóní tágama-yataakon amammá máíye. ¹⁰ miráuma aaragómá wení aqnómmá yawááq immá minná aaragómá waagóní náápaakon-amenaapaq máí-awaamere. ánibo kaqtó-wayukama Áánûqtunopaq kanaaráq aónanoe. ¹¹ ááqibo maannáyaba kéitaune. Áánûqtun-aurakaq waagómá aaragóqtábá kéitana aaragómá waagóqtábá kéíye. ¹² maamin-áímmá áraine. áqnáae-kanaaraqa Áánûqtuma aaramá waagókáké tarôq uráimanibo íbêqa waagómá aaramá kémaqyikaae. miráuma yenákámá mákakoratama máqte-qtataakaraq Áánûqtunopake kéye.

¹³ minnáyaba keráwáqtí aúkáapimma téite oro. aaragómá nunamummá kétena wení aqnómmá íma yawááq immá íráqô-qtataarabiyo? ¹⁴ waagómá ayáqtááq-aqnotauma wáimma íráqô-qtataarabiyo? ¹⁵ miráimanibo waagóní ayáqtááq-aqnotauma wení tágama-yataaqa íyaq wáíyo? maannáyaba Áánûqtuma wemmá ayáqtááq-aqnotauma ámikaiye. minná minnánapo wení aqnómmá kanaaráq yawááq íniye. ¹⁶ móra-waigoma kemá itáuna túyánámmá íma itáina-waigoqtabama maará téq kétima-amune: “maamin-ááíqtábámá máqtemma ketáámá Áánûqtun-aama áíkuma itáuna-yutaama kéwaraunatae.” téq wemmá kétima-amune.

¹⁷ íbêqa kemá íma arútái-qtataakoqtabama agayánúne. minná yaímma-aikomma Áánûqtuqtaba wenaitaatá kéeqa keráwáqá pááqyamma írágôníq kéomanibo uyátá-maqma táígoníq kéoe. ¹⁸ áqnáabaqa kemmá maará téta timá tímikaae. keráwáqá wenaitaatámo kéeqa keráwáqá yatáqma nékaq-nekaq kéumageq íma mimórá-túyánákáq kémaae tirááe. túyánámmá kéitaunama maamin-áímmá keráwáqtábá temmá yaímma árain-aine. ¹⁹ óq-aikaraq kemmá timá tímikaae. minná keráwáqá yatáqma móra-mora uráipoata anómma arupú-wayukama yemmá máqte-kayukama kanaaráq abarokáq yimónanoe. ²⁰⁻²¹ óq-aikaraq itáunama keráwáqá yuaaté páátákáá aáwaqa ketábá kémayaae tirááe. yemá téta yaímma-yuma yemá aáwaqa íma kanaaráq kémayaawata yaímma-yuma taíbaq aíbôq-nomma kénaae tirááe. min-áímmá árain-aimmo ínanama min-ómáqá uyátárai-nakoqtaba taákaq íma maránôn-omaqíye. ²² keráwáqtí aáwaqa nánó-namma móra-mora wáíye. íyabiyo? keráwáqá áwáyoq-wayukama yígaemá yímêwata yeqtí aáwaqa íma wáipoana keráwáqtí táaikoma Áánûqtuni waayúkama áíkuyo-yuyaba táígoníq kéíye. minnáyaba keráwáqtí túma mamá mûte yauyónúnô? ímiye.

²³ aqtó-kánáaráqá uyátárai-nakoma wení íyápó-annama yammá yímikaiqtaba wenamááríq kemmá timá tímikaiye. minnáyaba kemá áqa timá tímikaune. mi-nókáámmá Yúqtaati wemmá waéqma namuro-wáyúkátí iyáápi makáitana uyátárai-nakoma Ítuma yammá matáíye. ²⁴ áqnáabaqa wemá “tikáíye” Áánûqtukaq timátuwena yammá kégitena

timá yímikaiye: “maannáma ketúgomma keráwáqtábá kétimune. mirá kéeraq naíyamma keqtábá taákaq máráaro.” tena timá yímikaiye.²⁵ móraiq umá anaáékaqa káápuma aúgemma anón-anona-aimma ketí naaenápó timá yarúmaqtakoni awaaméré. keráwáqá kéneraq aati-aatimá keqtábá taákaq máráaro.” téna timá yímikaiye.²⁶ keráwáqá maami-támmá kéneq maami-káápúbíké kéneq íyaqtabama óq-wayukama uyátárai-nakoni pukáiqtaba kétima-yimiyanawaq wemá yauwéqma kuminí-kanaaraq wíniye.²⁷ móra-waigoma maami-támmá kénena maami-káápúbíké kénena uyátárai-nakoni aúyabagaraq naaeyábágárq wenaúyánápímmá téna “maaminnáma pááqya-qtataare.” téna ti-wáigómá kúmiq-yataariq kéiyé.²⁸ miráipoata máqtemma maami-tákárq maami-káápúbíkékárq nánétama áqnábaq yemá yenamáárríq arútaraiyaqtaba maqmá aónatuwetaao.²⁹ móra-waigoma kénenama wenaúyánápímmá Ítu Káríqtoni aúgoqtaba íma itáinama Áánúqtuma wemmá mamá yawááq-umakaniniq kéiyé.³⁰ miráuma kénaawatapoata Ítu Káríqtoni aúgoni áaikaq yeqtúyánámmá íma maréta yaímma keráwápíké aqnúníq kéowata taíganimma karímá kémayaawata yaímma-yuma pukááe.³¹ ketáámá aati-aatimá kenamáárríqtaa arútaraanayabataa maqmá aónaananataama Áánúqtuma keqtáámá yainéna táí-meyamma ítiminiqtaae.³² taákaq máráaro. uyátárai-nakoma keqtáámá yainánéna ínnama keqtáá mamá arupú íníqtaba mirá-iniye. wení aapaqtábá ketáámá arupú-wayukataa aúkáananataama Áánúqtuma keqtáámá tébakaq maa-márábí-káyúkágárq íma yawááq umátikaniqtaae.

³³ ketíbâqawaayuo, keráwáqá uyátárai-nakoni omáq-ááwáqá nánéqo yama mórabi áíkuteqa keráwáqá móra-mora-yuma móra-mora-yuti yiwé oro.³⁴ móra-waigoma áama ôriq umá kéyainana íma kanaaraq awé ínénama wení naaúpaqa uréna aáwaqa koma naíno. mirá kéeq mórabi áíkuiyamma Áánúqtuma keráwáqá íma yawááq íniye.

kemá kerawáqtôpaqo yéqa óq-yataaqtaba ámáan-aimma mó-tima-timenune.

12

¹ ketíbâqawaayuo, íbêqa kemá Áánúqtuni Aokaq-Áágónôpake kéqokeq-akoqnaagoma timá-timenaq kéune. ² keráwáqá kéitaae. keráwáqtí itáíq-itaiq í-kánáámá íma pááq uráikaqa keráwáqá yaatakénábi óqtakake tarôq uráa-qtataaqa íma aúwarai-qtataakaq Tááqtaama yabititaaq nunamummá tirááe. maami-qtátáákómá keráwáqá yabitimá yeqtôpaq ³ yukáipoaq maaminnáyaba keráwáqá ítama arutaígáae téq kétune. náanawaq Áánúqtuni Aágoma áraimma wáiyô? itáaro. móra-waigoma téna “Ítuqtaba akááyáámmá tero” tinnama wemá Áánúqtuni Aágokake íma kétéiyé. miráimanibo móra-waigoma téna “Ítuma uyátárai-nare” tinnama ketáámá káonaunatae. Aokaq-Áágómá wemmá áwáqnaa kéiyé.

⁴ móra-nakaraq káqon-nakaraq yemmá Áánúqtuni Aágoma kéqokeq-akoqnaama kéyimimanibo maami-máqte-qtátááqá yemmá yímimma mimórá-Áókáq-Áágónópáké kéiyé. ⁵ uyátárai-nakoqtaba waayúkama kéqokeq-mayaima kémayaamanibo yeqtí uyátárai-nakoma mimóráe. ⁶ miráuma Áánúqtuma kéqokeq-wayukaraq ókon-oko-mayaima kémayaimanibo máqte-kayukaraq mimórá-Áánúqtúmá mirá kéiyé. ⁷ móra-mora-yuraqa

Aokaq-Áágómá mi-qtátááqá Ítuni waayúkayaba Íráqôniq kéumayikena mirá kéiye. ⁸ yaímma-wayukaraqa Aokaq-Áágómá Áánûtuqtaba itai-yátááqá kéyimena óq-wayukaraqa maa-márágóqtábá itai-yátááqá kéyimiye. ⁹ Aokaq-Áágómá anómma itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa yaímma-wayukaraq kéyimena óq-wayukaraq karímá atóbamayikai-akoqnaama kéyimiye. ¹⁰ ániibo Aokaq-Áágómá yaímma-wayukaraq akoqnááma yímítata yemá anón-awaameq-yataariq kéoe. yaímma-wayukaraqa akoqnááma yímítata Áánûqtuni watáama waabá-káyúkáráq kéte. yaímma-wayukaraq akoqnááma yímítata táí-aagoma mayaímá kémayaitanama yemá kéitaae. óq-wayukaraqa akoqnááma yímítata yemá óqain-oqaipeke watáama kanaaráq kéte. ániibo óq-wayukaraqa akoqnááma yímítata yemá min-áímmá kanaaráq kéwaerae. ¹¹ maami-máqtén-ákóqnáámá mimórá-Áókák-Áágómá kéyimiye. Aokaq-Áágómá móra-mora-yuyaba aokaq-aokaq-máyáímá mayaíkáae ténama akoqnááma ámikaiye.

¹² maamin-áwááméq-áímmá itáaro. waayúkagoni aúgoma mimórá-yátááqániibo weqtábámá taíganin-aayapaq wáíye. Ítu Káríqtoni aúgaraq ketáágáráqá mirátáá kéunatae. minná wemá kímora-auma máítaqtaa ketáámá móra-mora-yutaama kímora-aayapaq máunatae. ¹³ ániibo ketáámá máqtemma mimórá-Áókák-Áánápó pékaunataama ketáámá mimórá-túrúá aúkúnatae. Ítiráaeo-wayukagaraq Karíki-wayukagaraq mi-káyúkámá náayuwabi ánná-wayukaraa umá mayaí kémayeta meyámmá íma máyáa-yugaraq mi-káyúkámá náayuwabi paá umágureta meyámmá máyáa-yugaraq máqtemma ketáámá mimórá-Áókák-Áágómá matáunatae.

¹⁴ maan-áwááméq-áímmá itáaro. aúgoma wení taíganin-aayapaq wáíye. ¹⁵ aítaukoma watáama kanaaráq kétenama maará téna tíníyô? “kemá ayáámma íma máune. miráitaq kemá móra-aayapaq-auma íma máune.” ténaq mirá-tiniyo? ímiye. ¹⁶ aáarakoma wetáama kannaráq kétenama maará téna tíníyô? “kemá aúramma íma máune. miráitaq kemá móra-aayapaq-auma íma máune.” ténaq mirá-tiniyo? ímibo aáarakoma móra-aayapaq-auma wáíye. ¹⁷ itáaro. máqten-augoma aúranaatuqma wáinanama náaraq umáwaq aúgoma kanaaráq aamá itáníyô? ániibo máqten-augoma aáaranaatuqma wáinanama náaraq umáwaq aúgoma kanaaráq ákûq umá itáníyô? ¹⁸ Áánûqtuma móra-mora-aayapaq-auyabama wáinaraq wáikaae téna makáíye. ¹⁹ kímora-aayapaq wáinanama minná íma mútûq-aumiye. ²⁰ ímiye. taíganin-aayapaq wáimanibo mimórá-áúmiye.

²¹ aúrakoma ayáákoqtabama maará téna íketima-amiye: “kemá eqtábá íkéune.” téna íkétitana aqñókómá aítaukoqtaba “kemá eqtábá íkéune.” téta íkéteye. ²² ímibo aaqáo. yaímma-aayapaq-tuyabataama maará téqtaa ketáái túyánápímmá kétunatae: “aqñúníq in-áúkápáre.” téqtaa kétunataamanibo mi pááqyan-aayapaq mútûq-tugoqtabataa mayaímá kémayaiye. ²³ yaímma-aayapaq-tutaama aónaiyaba íma Íráqôniq kéimanibo min-ááyápáq Íráqôniq umá kawáá kéunatae. ²⁴ yaímma óq-aayapaq-tutaama unáákáqtórakemma íma yawáá kéeqtaa miraráá umá íkéyabiyunatae. Áánûqtuma auma tarôq kéenama yaímma-aayapaqtabama aúyánápímmá téna “yemá óriq umá Íráqône.” téna tíráimanibo mimórá-ááyápáqtábá ketáámá téqtaa “yemá paá pááqyane.” téqtaa túyánápímmá kétunatae. Áánûqtumma máqten-aayapaqa yaaguyabiyábá kákaiye. ²⁵ miráuma aúgoni móra-mora-aayapakemma yemá

ááiqá íkéomanibo yemá paá weníkawaa-wenikawaa kéoe. ²⁶ móra-aayapaq tú-tiqa kéitanama tébakaq-aayapakaraq yú-aiqa kéíye. móraiq umá móra-aayapaq tugoma íráqô-qtataaqa kémayaitanama mûtûq-tugoma amuqá kémaraiye.

²⁷ íbêqa ítáaro. keráwáqá máqtemma Ítu Káríqtoni aúyawaqa mááe. móra-mora-yuma móra-mora-aayapare. ²⁸ móraiq umá Áánûqtuma móra-mora-yuma mayaímá wení waayúkayaba kéyimiye. áqnáabaqa timáyíkarai-yuwe. mikáqá Áánûqtuni amuné-áímmá te-yúwé. mikákémmá yirááti-yugaraq anón-awaameq-yataariq o-yúgáraré. yaímma-yuma karímá mamá atóbamayikaa-yugaraq yaímma-yuma yemmá Áánûqtukaq nunamuqtábá álkuyo-yuma yíwáqnaa o-yúwé. yaímmama kawáá-wáyúkágáráq óqain-oqaipeke watáama te-yúwé. ²⁹ máqtemma timáyíkarai-yuwabiyo? máqtemma Áánûqtuni amuné-áímmá te-yúwábiyo? máqtemma yirááti-wayukabiyo? máqtemma anón-awaameqa tarôq kéo-yuwabiyo? ímiye. ³⁰ máqtemma karí-wáyúkámá mamá atóbaa-yuwabiyo? máqtemma óqain-oqaipeke watáama te-yúwábiyo? máqtemma maan-áípíké aamá waéraa-yuwabiyo? árainuramma ímiye.

³¹ miráimanibo keráwáqá uyátá-maqma-yataaqa Aokaq-Áágómá kéyimiqtaba tikáinama minná íráqô-qtataare. íbêqa kemá mú mikákáá anómma amí-yátááqtábá keráwáqá timá-timenune. minná arummá amí-yátáaré.

13

¹ kemá waayúkati yáagaraq Áánûqtunopake kaqtó-wayukati yáagaraq kétunamanibo Áánûqtuni arummá amí-yátááqá ímateq káqo-yuma tirummá íkéyimenama ketáagoma miráuma yubákurai-kaoyakoma áama áyáinikaa íniye.

² Aokaq-Áágómá kemmá Áánûqtuni amuné-áímmá ténúnayaba akoqnáama tímikaitaq máqte-qtataaqtaba kéiteq máqtemma aúpáq-yátááqtábá ítama tágareqanibo óq-wayukama tirummá íma yímènnama minná kemá paátataakaa-nare. Aokaq-Áágómá kemmá tíwaqnaa ínaq itáíq-itaiq kéeq anumá kanaarác aweqtánúnamanibo kemá waayúkama tirummá íma yímènnama minná kemá paátataare. ³ áwáyoq-wayukaraq ketí máqten-etamma yíménúnamanibo káqo-kayukama tirummá íma yimúnama kemmá íráqôniq íkéumatikaiye. owé. yemmá iyúwáanata kemmá tíkamma ketúma írabí agamá kautínômanibo káqo-kayukama tirummá íma yímikaananama minnágoma ketí tíwíqqa íma mamé uwíniye. ⁴ mi-wágómá náawabi káqo-yuma arummá amínanama yaákare kanaarác awé íniye. kaayoné-náqá máena íma koyukaayún-naqa máíye. kárún-aimma íma kétiye. wenamááríq wenaúma íma múte keyauwiye. ⁵ mi-wágómá káqo-kayukayaba arummá kéyimena yemmá íma anón-aimma téna agamá kégautiye. áqnáabaq wetábá ákái-qtataaqtaba aúyánámmá íma kéitaiye. wemá pááqya-qtataaqtabama áyámma íkéena káqo-yuma wemmá otaammá kuyákáaqtabama íma aákaq kémaraiye. ⁶ min-nákómá náawabi arummá kéyimena waayúkama kúmiq-yataariq kéowanama amuqá íkémaraimanibo yemá arupú kéowanama amuqá kémaraiye. ⁷ náawabi árainma arummá yímí-waigoma wemá aú-aiqa kémayena ummaa-yátááqá anómma kémayenamanibo arummá paá kéyimiye. maami-qtátááqtábámá aati-aatimá yaákarena awé kéíye. min-nákómá aati-aatimá Áánûqtukaq itáíq-itaiq iyábá yokaa kéena waayúkati íráqôn-aimma aónaiyaba yokaa kéíye. wemá íma aónaraimma íráqô-qtataaqa abarokác íníqtabama paá awé

kéiye. ⁸ Áánûqtuni Aágoma keqtáámá arummá amí-yátááqá tímikaiqtaama watúq-watuq umá wániye. Áánûqtuni amuné-áímmá tí-ákóqnáámá tímíkaiqtaama ánataginiye. Óqain-oqaipeke watáama tí-ákóqnáágáráq tímíkaiqtaama ánataginiye. itai-yátáákógáráq ánataginiye. ⁹ abo íbêqa ketáámá paá yaímma árai-qtataaqtabagaraq paá yaímma Áánûqtuni amuné-áikáráq kéitaunataamanibo ¹⁰ anaaékaqa itai-yátááqá mütúq keqtáábímmá abarokáq ínna-yupaama maami pááqyana-itai-yataakoma paá panane umáginie. ¹¹ kemá pááqyan-iyapoma máeqa kemá pááqya-noiyapoti watáama tiréq pááqya-noiyapoma yúyánámmá ítáaniq umá túyánámmá ítaraunae. miráimanibo íbêqa kemá anómma káureqa pááqya-noiyapoti yáaimma paábaq yukáune.

¹² íbêkaraq ketáámá árai-qtataaqa kanaarácq íma aónaunatae. íbêqa miráuma táíq urái-kaapopikaa umá íma abarokáq káonaunataamanibo anaaékaqa aúgen-auwaraimma mayéqtaama máqte-qtataaqa ketáái túbáqá abarokáq aónama táganunatae. íbêqa kemá paá pááqyamma káonaune. miráimanibo mi-kánááráqá Ítu Káríqtoma keqtábá ítama tágatukainikaa umá máqte-qtataaqtaba ítama táganune.

¹³ maannáyaba taákaq máráaro. kaumo-yátáákómá watúq-watuq umá wániye. minná itáíq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá iyé. íráqô-qtataaqa íma káonauna-yataaqtabataa awé iyé. tirummá amí-yátááqtábá iyé. miráimanibo maami-káúmó-yátáápikémmá mú mikákáá anó-qtataaqa minná tirummá amí-yátááqtábá wáíye.

14

¹ miráuma áqnáabaqa Áánûqtunopake tirummá amí-yátááqá mayaiyábá tikaíno. mikáké keráwáqá óq-yataaqa Aokaq-Áágómá timíníqtaba tikáinaqa Áánûqtuni watáama waabá-káyúkáráqá tí-ákóqnááyábá tikaíno. ² abo mi-káyúkámá náayuwabi Aokaqa-Áágónôpake óqain-oqaipe te-yúmá paá Áánûqtukaq kétéwanaboana yeqtí yáagoma keqtáámá íma tíwáqnaa kéiye. min-áúpáq-áímmá keqtáámá íma kanaarácq ítama táganunatae. Áánûqtuni Aágoma wenamáa kéitaiye. ³ miráimanibo mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtuni watáama timá táгаа-yuma mi-kátáánápó kanaarácq mamá óq-wayukama akoqnáá éta mi-kátáánápó yemma kanaarácq umá yíqtaaiq éta yimakakí kéumayikaae. ⁴ min-nákómá náawabi óqaipeke watáama timmá wemá paá wenamááríq wetábá mamá akoqnáá kéiye. miráimanibo min-nákómá náawabi Áánûqtuni watáama abarokáq timá tágainnama wemá Ítuqtaba áikuyo-kayukama mamá akoqnáá kéumayikaiye. ⁵ keráwáqá óqaipeke watáama tíyábá kétékaimanibo minnágoma uyátá-maqma Áánûqtun-aama waabá-káyúkáráq tíyábá kétékaiye. timá tágainma uyátá-maqma anó-mayaimanibo móra-waigoma óq-aipike watáama kétinana káqo-nakoma min-áímmá waeráinama minnágoma Áánûqtuni waayúkama kanaarácq yíwáqnaa íniye.

⁶ ketíbâqawaayuo, keráwáqôpaq iréq kemá óqaipeke watáama timá-timenunama keráwáqá tíwáqnaawaq kéuno? ímiye. paá árain-aimma kemá abarokáq túnnama keráwáqá tíwáqnaa kéiye. paá yaímma itai-yátááqá tirááténawabi Áánûqtuni watáama waabá-káyúkáráq keráwáqtí táabike túnnama keráwáqá tíwáqnaa kéiye.

7 ítáaro. kaapáúmma yemá timá táíq íyatama tébakaq-yuma yemá náaraq umáwaq kaapáúmma tínô? 8 mórai q umá ááyama-aimma waayanaammá íma ítama arutétama yemá náaraq umáwaq ááikaqa yokaa ínô? 9 keráwáqá óqaipekemmo watáamo temmá miraráá kéiyé. keqtaágoma áaimma íma wáiyé. káqo-yuma keqtaágoni áaimma íma kéitaawana min-áikómá paá uwáá kéyokiye. 10 maa-marábímá táiganin-aimma wáitana móra-mora-aikoni áaimma wáimanibo 11 kemá min-áíqtábá íma ítama arutéqa maará téq tenúne: “min-nákómá watáama tin-náqá wemá óq-marabake-nare.” téq tenana wegáráqá keqtaábá mirá téna mimórá-áímmá tíniye.

12 miráitaq keráwáqtábá maará téq kétima-timune. Aokaq-Áágómá akoqnáama timíyábá ôriq umá kétékainaqá Áánûqtuni waayúkama mamá akoqnáá umáyikayaba tikaíno. 13 móra-waigoma keráwápikémmá óq-aipike watáama kéténaqa min-áímmá waeraí-ákóqnááyábá Áánûqtukaq nunamupí ítama aónaaro. 14 keráwárábí kemá óq-aipike nunamummá tennamá ketirun-íyápógómá Áánûqtukaq nunamummá kétimanibo ketúyánápímmá miráuma yawáápi móra-yataaqa íma wáinikaa kéiyé.

15 miráinaq náaraq ónúnô? maará ónúne. minná nunamummá ténááqa ketí tirun-íyápógáráq ketí túyánánápógáráq tenúne. Áánûqtun-awíqa íbí múte yauyónááqa tirun-íyápógáráq túyánánápógáráq tenúne. mirámô onatamá waayúkama arupú umá ítama táganoe. 16 abo keráwáqá tirun-íyápógáráq waayúkama íma itáiyen-aipike kéteq Áánûqtun-awíqa múte yauwíyatama tébakaq-yuma náaraq umáwaq téta keráwáqtí táayabama “miráuma wáino” tínô? 17 keráwáqá íráqôn-aimma téq Áánûqtuqtaba timuqá marakánéq óq-aipike kemmá óq-wayukama umá yíqtaaiq íma kéoe. 18 kemá Póroma kenamááriq óqain-oqaipeke watáama tenúna-akoqnaama máqtemma keráwáqá uyátá-maqma matéq Áánûqtukaq “tíkáiyé” kéténnamanibo 19 Áánûqtuni waayúkama móraí áíkutaawaqa yeráwáqá ítama tágáigaae téq kétune. miráipoana móra-tiyaapaq awaaraq-wátáámá ketáabiqtáa wái-waigoma taíbaq-aipimma (1,000) uyátá-maqma abarokáq íráqôniq kéiyé. 20 ketíbâwaayuo, túyánápímmá iyápóraa umá íma ítama máero táí-yataaqtabama miráuma iyápógoma íma itáinikaa oro. miráimanibo ketúyánápímmá waayúkaarikaa umá ítama máero. 21 ketáái ámáan-aikoma agamatá-kánnáábikémmá kétéiyé:

“kemá óq-aipikemna namuq-wáyúkátí yóyauqnapo ketí waayúkama timá-timenune. miráimanibo íbékaraq ketí waayúkama ketáama íma itánoe.” téna uyátárai-nakoma kétéiyé. téna yaináníqtaba kétéiyé.

22 óqain-oqaimma minná Ítukaq íma itáíq-itaiq kéo-kayukayaba Áánûqtuni awaaméré. miráimanibo Áánûqtuni amuné-áímmá waabá-káyúkátí yúbáq tenanatóámá Ítukaq áqa itáíq-itaiq kéo-kayukama yíwáqnaa kéiyé. 23 áqnáabaqa kékén-áímmá timá tímeno. keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma mimórá táoqa óqain-oqaipeke áíkuma watáama kétéyanama maará-qtátááq kánaaráq pááq íniye. itáíq-itaiq íma ínna-nakoma keráwáqá áíkuyopi irénama wemá keráwáqtábámá téna “aíbôq-wayukae” tíniye. 24 miráimanibo wemá kéinaqa Áánûqtuni watáama abarokáq tíyanama wemá ítama kétégena wení kúmiqtaba wenamááriq wetábá maqmá aónaniye. 25 wení aúpáq-áuyánáqtábá kétéyanama wemá kéitenama awáutena óipi yawááq-urena Áánûqtukaq nunamummá tíniye. keráwáqtábámá téna “árainma Áánûqtuma yeté máiyé” tíniye.

²⁶ ketíbâqawaayuo, miráuma maannâ íráqôn-amaan-aine. keráwáqá mórabi áíkuteqa náawabi Áánûqtun-awiqa ibí múte yauyénabi náawabi yiráátinabi náawabi árain-aimma Áánûqtuma wemma ámîqtaba tinnawabi náawabi óq-aipike watáama kétinana kéqo-wama min-áímmá waeráinama mimáqte-qtátáárîq íyamma Áánûqtuni waayúkama umá yíqtaaiq éra itáíq-itaiq kéo-kayukama mamá akoqnáá umáyíkáaro. miraráá oro.

²⁷ keráwápíkémhá yaímma-yuma óqain-oqaipeke watáama tínéqa paá kaayaq-wáígóbi kaumo-wáígómá tíno. móra-mora-yuma áqnáabaqo tinnawagoma awé kéiyana wemá tíma ánatatuwainaro. miráinana káqo-wama min-áímmá kéwaerena áaimma tímá tágaino. ²⁸ miráinana mórama min-áíkoní áaimmo kanaaráq waeráin-naqa ímo máinama óqain-oqaipekemma mórabi áíkuiyakaqa ítero. ímibo mi-káyúkámá paá yúyánánóbáqá óqain-oqaipekemma Áánûqtukaq tero. ²⁹ keráwápíkémhá yaímma-yuma Áánûqtunopake watáama matétama paá kaayaq-wáígóbi kaumo-wáígómá tíno. tébakaq mi-kátááyábá yúyánámmá itáaro. ³⁰ minnámo itáiyakayukabikemma móra-nakomma Áánûqtuma min-áíqtábá aúge-qtataaqa aráátinanama watáamo tinnanakoma paátí kémaena min-nákómmá ayuwáinana wemá aráátinna-wataama tíno. ³¹ abo máqtemma keráwáqá watáama tînô-kanaama waino. mirámô íyamma máqte-kayukama yiráátima aruténa umá yíqtaaiq íniye. ³² mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtuni watáama waabá-káyúkágárâq tíyábá akoqnááama matétama yemá yeqtí yúgoni akaiyátááqá íwáráaro. ³³ abo taákaq máráaro. Áánûqtuni áaimma íma ánáamma karánibo wenáaimma wepâq-wepaq umá kaayoné-yátááqíye.

³⁴ aaragóqtábámá ketáái áaikoma maará kéiyé. ketáámá mórabi áíkuteqtaama aaragómá ááyama-aimma íma kéte. Ítiráaeo-wayukati ámáan-aikoma téna “aaragómá yaákareta máero.” kétiye. ³⁵ yeqtí naaúpaqa yiwaikókâq ítama aónaaro. ketáái áaimma kéwareta ketáámá mórabi áíkuyunaraqtaama aaragómá ááyama-aimma íkéte. ³⁶ maannâ taákaq máráaro. áqnáabaqa Áánûqtuni watáagoma Korítiani-marupake íma iráiyé. keráwáqá kenamá Áánûqtuni watáama íma ítareqa íkéwaraae. ímiye. keráwáqá paá keráwáqtí ámáan-aimma kéwaraae.

³⁷ miráinana móra-waigomma Aokaq-Áágómá wení arunóbáqá ógirainawabi mórama akoqnááama maténa Áánûqtuni amuné-nâqá máenama maannáma áónáino. kemá uyátárai-nakoni ámáan-aimma kágayaune. ³⁸ wemá maamin-ááímmá íma waráinaqa wenáama íma itáaro.

³⁹ ketíbâqawaayuo, móragaraq kemá kétima-timune. Áánûqtuni watáama waabá-káyúkátí yúbáqá tíyábá tikáino. yaímma-yuma óqain-oqaipeke watáama tínéta kéiyaqa íma yubínikaaro. miráimanibo máqte-qtataaqa wepâq-wepaq umá arupú íno. ⁴⁰ missing?

15

¹ ketíbâqawaayuo, min-áté-wátáámá Ítuqtaba keráwáqá tímá tímikaunama taákaq makéq yáqtokaae. ² mi-kátáánápó keráwáqá paá itáíq-itaiq kéiyana Áánûqtuma keráwáqá atóbamatikaniqtaba tíwáqnaa kéiyé. káqon-aikoma keráwáqá mamá íráqóniq íma umátikaniye.

³ miráuma áqnáabaq árain-aimma matáunnama keráwáqá tímikaune. maannáe. Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá téna “Ítu Káríqtooma kukéna ketáái kúmiqtaba puíníye” kétitana wemá mirá-uráiyé.

4 wemmá uqtamákaawana kaumo-yúpáámá kóitana Áánûqtuma wemmá itó-umakaraiye. mi-kátáámá weqtábá Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá kétimma miráuma abarokáq pááq uráiyē. 5 wemmá Pítaama káonaitata mikáké títáupake kaayaqá Ítuni iyápó-annama wemmá aónaraae. 6 mikákémmá anaaékaqa taígani-kayukama (500) yegáráq mimórá táoqa wemmá aónaraae. mi-káyúkábikémmá taíganimma íbêkaraq paá máawatamanibo yaímma pukuráae.

7 anaaékaqa Yèmiti wemmá aónaitata mikákémmá máqtemma timáyikarai-kayukama wemmá aónaraae. 8 kemá írêqa wemmá aónatuweq páátákáá waéqma uráune. 9 máqtemma timáyikarai-kayukabikemma kemá márú mikákáá maqnémúne. mi-káyúkámá Ítuqtaba mórabi áíkutaakayukamma kemá yawítíykanaaq maqmá aónaraunaboaq kemá timáyikarainakoqtabama kemá íma kanaaráq íráqô-naqune. 10 Áánûqtuni íráqô-qtataakoma paá mirá kéumatikaitapoaq kemá timátikarai-naqune. min-íráqó-qtátáákómá wenôpake tímikaimma íma paáyabae. abo kemá tébakaq timáyikarai-kayukama uyátá-maqma kemá mayáímá matáune. miráimanibo kenamáa kemá ímataupo. ímiye. Áánûqtuni íráqô-qtataakoma kepíké mirá-uráiyē. 11 anó-qtataaqa Áánûqtuma watáama tin-náqá ímáiyē. máqtemma timáyikarai-kayukama waabá-káyúkáráqá ketáámá mimórá-ááín áátuqma kêtunatae. miráimanibo anó-qtataaqa maará kéiyē. keráwáqá mi-kátáámá itáíq-itaiq uráae.

12 ketáámá téqtaa “Ítu Káríqtoma pukáipike itó-uráiyē” kêtunatae. miráitaaq keráwápíkē yaímma-yuma nôraq itatawáq téta “máqte-kayukama pukáapikemma íma itó kéoe” téta kéteo? 13 máqte-kayukama pukáapikemma íma itó kéíyanama Áánûqtuma miráuma Ítu Káríqtomma íma mamá itó-umakaraiye. 14 ánibo Ítu Káríqtoma pukáipike íma itó-urainanama ketáái táagoma paátataaqa wáitana keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátáákáráqá paátataare. 15 ketáámá téqtaa “Áánûqtuma Ítu Káríqtomma pukáipike mamá itó-umakaraiye” téqtaa túnnataama kaaqaari-áínáq kêtunataabiyo? maaminnáyaba túyánámmá ítama arútáaro. abo máqte-kayukama pukáapike íma itó-uráiyenama Áánûqtuma Ítu Káríqtomma pukáipike íma itó-umakaraiye. 16 máqte-kayukama pukáapike íma itó kéíyanama Ítu Káríqtoma íma itó-uráiyē. 17 abo íma itó-urainanama keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá arábaitana keráwáqtí kúmiq-yataaqa paá wáiyē. 18 Ítu Káríqtoma íma itó-urainatama yemá wekáq itáíq-itaiq uréta pukáa-yuma yemá yawítíguraae. 19 ketáámá Ítu Káríqtoqtaba awé kéeqtaa ikáonanataama paá maa-marábín-áúwáráíqtábá káqo-kayukama keqtaáyábá yirummá oro.

20 miráimanibo áraimma Ítu Káríqtoma pukáipike itó-uráiyē. máqtemma pukáa-kayukabikemma wemá áqnáabariq umá pukáipike itó-urena matúq-matuq umá mái-auwaraimma matáiyē. 21 kímora-naqa Áátaama wemá kúmiq-yataariq uráitababoaqtaa ketáámá képuynataamanibo óq-naqa Ítu Káríqtoma wení akoqnáágoma puí-yátáákómmá anómma uyátá-maqma wáíqtababoaqtaa ketáámá pukáanabikeqtaa kanaaráq itó-onunatae.

22 ketáámá máqtemma Áátaan-annabike íráunayababoaqtaa ketáámá képuynataamanibo Ítu Káríqtoqaaq aúge-tuwaraimma kémayaunatae. 23 ketáámá móra-mora-yutaama Áánûqtuma awaaméqá umákai-kanaaraqa keqtaámá mamá itó-umatikaniqtaae. Ítu Káríqtoma áqnáabaq itó-uráiyē.

ánibo wení yauwéqma kumínî-kanaaraq wení waayúkama yemá pukáapike itó-inoe. ²⁴ Ítu Káríqtoma aamá tínana máqte-kamaanigaraq máqte-naapaakaraq máqten-akoqnaagaraq ánataginoe. mi-kánááráqá maa-márágóní aqtó-kánáámá pááq íniye. Ítu Káríqtoma wení waayúkama aboámá Áánûqtumma amíniye. ²⁵ wemá wenamá anómma yabi í-náqá (kíni) máinana wení namuro-wáyúkámá Áánûqtuma wenáitauq aménáápáqá mamá yikáina-awaataq wíniye. ²⁶ írêq-namuro-yataaqa minná puíyé. ánibo puí-yátááqá Ítuma yawítíyuwaniye. ²⁷ minnáyaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá kétiye:

“Áánûqtuma máqte-qtataaqa Ítu Káríqton aíttauq aménáápáqá makáiyé.” téna kétiye. Áánûqtu wenamá Ítu Káríqtoni náápaakon aménáápáqá íma mániye. abo Áánûqtu wemá máqte-qtataaqa Ítuni náápaakon aménáápáqá paá kémaraiye. ²⁸ máqte-qtataaqa áanikomma ámikain-naqa Áánûqtuma máqte-uraiye. ánibo máqte-qtataakoma Ítuni náápaakon aménáápáqá wáinana áanikoma wenamá aboámá Áánûqtuni náápaakon aménáápáqá mániye. mi-kánáámá pááq ínanama Áánûqtuma mú mikákáá uyátárai-nakoma máqte-kayukati máqte-qtataaqa mániye.

²⁹ timá tíméro. pukáa-kayukama íma itó íyatama waayúkama nôraq itaráq nommá pukáa-yuyabama képeraa? ³⁰ owé. nôraq itatawáq waayúkama yemá keqtábámá íyámma kéumatikaa? ³¹ ketibâqawaayuo, Ítu Káríqtoma ketáái uyátárai-nakoma keráwákáq nôrawabi umátíkáiqtabama kemá keráwáqtábá keti túma mamé kéuyune. minnáyaba máqte-tupaama kemmá tíkamineta maqmá káonaae. ³² itáaro. Ipítiani-marupaq kemá áwáábíq-wakote ááiqa uráunama nôraq itaráq mirá-urauno? ketáayababoq mirákómmá uráune. pukáa-kayukama ímo itó íyaqtaama ketáámá maa-márábí-káyúkáráá umá maará téqtaa tenúnataabiyo? yemá maará téta kéte: “aabáyaama puyónúnaboqtaa omáqá agamá kéneqtae.” téta kéte. mirá téqtaa tenúnataabiyo? íniye.

³³ óq-wayukama íma iyuwáiyatawaaq keráwáqá makátero. keráwáqtê táí-wayukama aanábóiq umá ureire kéetama yemá keráwáqtí íráqôn-aaimma mamá táíq ínoe. ³⁴ miráinaq túyánámmá ítama káruteraq kúmiq-yataaqa ókaraq íoro. tigaemá kéitapoq keráwáqá kétima-timune.

³⁵ miráimanibo yaímma-wayukama maará téta ítama aónanoe: “náaraq umáwaaq pukáa-kayukama itó kéoo? yeqtí yúgoma náaraq íníyô?” téta ítama aónanoe. ³⁶ aíbôq-wayukama mirá téta ítama káonae. itáaro. keráwáqá ánayumma uqmáráawanama áqnáabaqa ánayukoma íma puínanama ánôqa íma utániye. minnáyaba keráwáqá káonaae. ³⁷ anaaékaq ánôqa utái-qtataakoma íma kéubobo paá ánayumma keráwáqá kéuboe. ³⁸ mikáké Áánûqtuma min-ánáyúkómmá matoráikáae téna itáin-auma kámiye. ókon-okon-anayukomma ókon-okoma yúma kéyimiye. ³⁹ máqten-augoma íma mimóráíq kéiyé. waayúkati yúma wáitana wáíwaakon-auma wáitana numagón aúma wáitana noyáákoni aúma wáiyé. ⁴⁰ yanaammá óq-yuma wáitana maakáqá maa-márábímmá óq-yuma wáiyé. yanaammô wáin-auraqa tágama-yataaqa wáitana maa-márábí wáin-auraqa óq-tagama-yataaqa wáiyé. ⁴¹ aabaúgoní tágama-yataaqa wáitana wíyôkoni óq-tagama-yataaqa wáitana wiyókóní óq-tagama-yataaqa aokaq-aokaq wáiyé.

⁴² mórai q umá waayúkama pukáapike itó íyamma yeqtí yúgoma waéqma ôri q íniye. naayón-áúgómá ánayukaa kéiyé. yemá uqmáráawata marabí

képuýoe. aúgen-augoma naayón-áúráké utaréna íma ókaraq puíniye. ⁴³ arááq-auma marabí máráawana kégabiraimanibo aúgen-augoma itó-urena tágama-yataaqa kémayaiye. arááq-auma marabí máráamma akoqnáama íwáimanibo itó-urenama anón-akoqnaama kémayaiye. ⁴⁴ min-áúmá marabí uqqtamáráa-waigoma amakóráa kéimanibo itó-urenama aágoraa kéíye. maa-márábí wáin-augoma amakóráa kéitana amanna kuyéna áápariq kéíye. miráinana min-áúgómá anaaékaqa puíniye. óq-auma Áánûqtute wáin-augoma aágoraa kéitana amanna íkuyena áápariq íkéíye. maan-áúgómá íma puyéna watúq-watuq umá wániye. ⁴⁵ minnýaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá kétiye:

“áqnaáe-Aataama kémai-nakoma káuraiye.”

téna Áátaani aúgoma maa-máráyábá aúwaraimma Áánûqtuma ámikaine. miráimanibo Ítu Káríqtoma irêq-wayukama aúwaraimma yímikaimma wemá matúq-matuq umá máí-auwaraiqtaba pááq uráíye. ⁴⁶ min-áúwaráímmá maa-máráyábá áqnaáabaqa iráíye. min-áúwaráímmá aágoqtaaba anaaékaqa iráíye. ⁴⁷ áqnaáabaq-nakoma marabíké iráimanibo káqo-nakoma Áánûqtuni márûpake iráíye. ⁴⁸ mi-káyúkámá maragónnámá máa-yuma áqnaáe-nakoraa umá mááe. ánibo wemmá mararáké Áánûqtuma tarôq umákaraine. mi-káyúkámá Áánûqtuni márûkonnama máa-yuma min-náqá Áánûqtuni márûpake wekáá umá mááe. ⁴⁹ íbêqa ketáámá min-náqá mararáké tarôq urái-nakaa umá máunataamanibo anaaékaqa ketáámá min-náqá Áánûqtuni márûpake-nakoraa umá mánunatae. ⁵⁰ ketíbâqawaayuo, keráwáqá kétimatumune. minná amakógáráq naaegáráq Áánûqtuni márûpaqa íma kanaaráq wániye. ítáaro. nóinawabi pukína-yataakoma matúq-matuq umá máí-auwaraimma íma kanaaráq mayánoe.

⁵¹ íbêqa kemá aúpáq-yátááqá timá-timenune. ketáámá máqtemma ketáái tógoma íma puínimanibo ketáámá máqtemma mamá waeránúnatae. ⁵² páátákáá aúrakoma aúnaáqtakaa yiníq ínana kaqtó-nakoma Áánûqtunopake aqtó-kánááráqá werôqa yínaqtaa ketáámá máqtemma mamá waeránúnatae. werôqa kéyinatama pukáa-kayukama áqnaáabaqa itó-inoe. móragaraq íma puínoe. ⁵³ ketáái táaimma íbêqa kenaaráq yawítiginimanibo ketáái aúge-taaimma waeráinama íma kanaaráq yawítiniye. ⁵⁴ puí-áúwaráíkmá waéqma ípui-auwaraimma aurániye. ketáái táaikoma kanaaráq pukéna waéqma aati-aatimá ípuieniye. mi-kánááráqá Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí wáin-aikoma abarokáq pááq íniye: ⁵⁵ “wemá puí-yátáákómmá uyátáraiye.

miráuma puí-yátáákómá keqtáámá íma uyátainana puí-yátáákóní akoqnáágoma keqtáámá íma kanaaráq túpuiniye.”

téna kétiye. ⁵⁶ kúmiqtababoana puí-yátáákómá keqtáá túpuinin-akoqnaama matokáíye. ánibo ámáan-aikoqtababoana kúmiq-yataaqa mamá abarokáq awíqme kéin-aikoma keqtáámá kéyainaiye. ⁵⁷ ááqibo miráipoaqtaa Áánûqtukaq “tikáíye” kéteqtaa wenáwîqa múte yauyónátae. ketáái uyátárainaqqa Ítu Káríqtomma timákaraitaqtaa íbêqa ketáámá puí-ákoqnáágóní aménáápáq íma máunatae.

⁵⁸ miráuma ketíbâqawaayuo, akoqnáá umá máeraq káqo-kayukama íma iyuwáiyatawaq keráwáqá mamá aqnúnîq umátikáaro. uyátárainakoni mayáimá mamé kéuyeraq maannáma taákaq máráaro. keráwáqti mayáirákémmá íráqôn-aramma iyániye.

16

¹ Íbêqa mónéqa yorupamá Áánûqtuni waayúkama yimíyábá tenúne. Karétia-marabaq-wayukama Ítuqtaba mórabi áikuma máa-yuma timáyikaunata náaraq umáwabi yorupaíyábá yiráátunnata kéyorupaae. keráwákáráq mórariq umá yorupaaro. ² máqte-Totaagoni áqnáabaq-yupaama keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma keráwáqtí meyápike yaímma akáma paábaq kémaraiyan-awaataq yenúne. miráiyamma kemá yamáraanaraqa ketáámá íma yorupánúnatae. ³ mikáké yaímma waayanaammá mi-mónéqá maméta Yérútáárebaq wínôqtaba aúyaq-maraaro. aúbama agamátéraq yeráwáqtábámá keráwáqtí náapaamma matááe téraq timáyikaiyatawaq kekáq íyaraq kemá Póroma yemmá Yérútáárebaq timáyikáanata oro. ⁴ keráwáqá keqtábá íyaqa kemá uréq yemmá ko yiwíqme Yérútáárebaq onúne.

⁵ áqnáabaqa Maaterónia-marabaqa kótamaqtuweq mibákémmá keráwáqtôpaq kuma timónanune. ⁶ kemá keráwáqtéma mibáqá yaugiq-kánáábínáq mûtûq-kanaawaq koma mánuno? íma itáunamanibo kemá keráwáqtê yaímma-kanaama koma kémaenaq mikákémmá timátikaiyaq ónaae tenna-márúpáq kóonune. ⁷ kemá yénúnnaa keráwáqtê paá pááqya-kanaama máiyataba íkétikainamanibo uyátárai-nakoma akáinaqa kemá keráwáqtê yaímma-wiyomma mánune.

⁸ Péqtakoti-awaataq-kanaama kótámaki-aawaqa nátuwaiyana kaayaqté-kaayaqte-wayukagaraq tiyááká-wayukae áiyayaa (50)-kanaama maakáqá Ípítiani-marukaq mánune. ⁹ ketí mayaiyábámá maakáqá taíganimma Áánûqtun-aama itaiyábá kéyikaimanibo miráuma taíganimma yegáráq ketí namuro-wáyúkáe.

¹⁰ Tímotima wemá Kórítiani-marukaq yínaqa naaúpaqa awíqma ákareraq íraqôníq umákaaro. abo wemá kemá únnaíq umá uyátárai-nakoni mayaimá kémayaiye. ¹¹ máqtemma keráwáqá wemmá tikaq akéraq amuq-yatáápi timákáiyana ketôpaq yíno. ketíbâqawaaraa-kayukate yagaroqtamá yíníqtaba awé kéune. ¹² ketáái tibâqawaaraa-naqa Aapóromma káqo-tibaqawaayute yagaroqtamá keráwáqá ko timónaikaake téq wekáq inaa tiráune. miráimanibo Aapóroma téna Áánûqtuma íbêqa íkákaiye tiráiyé. miráipoana wemá kanaaraq wínénama wemá pááqya-kanaabi keráwáqtôpaq wíniye.

¹³ kanageq umáwaq keráwáqtí itáíq-itaiq í-yatááqá yáqtóráaro. in-aamu kéyeraq ikatíqa íoro. ¹⁴ nôrawabi kéeqa káqo-yuma kaayoné-yatááqá yiráátero.

¹⁵ ketíbâqawaayuo, Tépanatiqtabama taákaq makáá íyabiyo? wegáráq wení aara iyápógaraq máqtemma Karíki-wayukabimma áqnáabaqa yemá Ítu Káríqtoqaq itáíq-itaiq urááe. yemá Áánûqtuni waayúkama yíwáqnaa íyábámá akoqnáa umá mayaimmá mamá mirá-uraae. ¹⁶ ániibo kemá akoqnáa umá keráwáqá kétima-timune. minná mirá-káyúkágáráq yetê kaqtó-mayaima kémayaa-kayukagaraq uyátárai-nakoqtaba yeqtí yáaimma wáraaro.

¹⁷ Tépanatigaraq Potunáátatigaraq Ékigaraq kemmá Ípítiani-wayukati-marupaq iréta timónaraaqtabama timuqá kémarauene. kemá keráwáqá timónanaaq uráunamanibo keráwáqá íma mikáqá máawapoaq kemá yemmá kéyimone timuqá makáune. ¹⁸ keráwáqtábá aati-aatimá mirá-umatikaaniq umá yemá kemmá tiwíketa ketí túyánákómmá mamá áráwáa umátikaraae. miraráa-káyúkámá aati-aatimá yemmá tikaq múte yíkáaro.

19 Áánûqtuni waayúkama Étia-marabaqa máqten-aukapakemma mórabi álkutaa-yuma keráwáqtábá miráo-maarao-aimma kétimatikaae. Akírayaa Patíra ye-áúkákáráq Áánûqtuni waayúkama yenákátí naaúpaqa yama álkuyo-yugaraq keráwáqtábámá ôriq umá miráo-maarao-aimma kétimatikaae. 20 máqtemma Ítuqtaba tîbâqawaaraa-kayukama keráwáqtábá miráo-maarao-aimma kéte. keráwáqá wenáóna-wenaona kéeqa tîbâqawaaraa umá tótó oro. 21 íbêqa kemá Póroma tiyáánapo aqtó-wátáámá kágayaune. 22 móra-waigoma uyátárai-nakomma arummá íma amínama wemmá yawááq íno. uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma wení íraqô-qtataakoma keráwáqtê waíno. 23 ketí kaayoné-yátáákómá keráwáqá náayuwabi Ítunnama máa-yubaq kéyuwaune. miráuma waíno. 24 missing?
kemá Póroe.
Tóqtanima agatáíye.

Ítuni anaaé kéwareta mórabi áikuyo-yubaq Korítiani-marupaq Ipítiani-marupaq Póroma watáama kétitana Tímoti agatáye.

¹ kemá Póroma móragaraq Tímotima ketáái tîbâqawaaraa-nakonopaq kágayaune. wenôpakaraq Áánûqtuni máqte-kayukama mórabi áikuma Korítiani-marupaqa máa-kayukayopakaraq máqtemma Áánûqtuni waayúkama Karíki-marabaq máa-kayukayopakaraq kágayaune. kemá Ítu Káríqtoni timátíkarai-naqa máunana minnýyaba Áánûqtuma kemmá aúyakaiye.

² ketibotáámá Áánûqtugaraq uyátárai-naqa Ítu Káríqtogaraq yenákátí íráqô-qtataakoma kaayoné-yátáákáráq keráwáqá timíyóye. ³ ketibotáámá Áánûqtuma wenáwîkaraq uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma wenáwîkaraq mûte yaúyóro. ketibotáámá Áánûqtuma weni paru-yátáákómá keqtáámá kétimenataa wemá keqtáámá timakakí kéumatikaiqtaae. ⁴ ketáámá tú-tiqa kéitanama wemá keqtáámá timakakí kéumatikaitaqtaaboqtaae ketáámá mórai qumá káqo-yuma yeqtí yú-aiqtabama yimakakí kéumayikaunatae.

⁵ ketáámá Ítuni tú-tiqa mórai qumá kémayaunataamanibo wegáráq keqtáámá timakakí kéumatikaiqtaae. ⁶ keráwáqá tíwáqnaa íyábámá ketáámá tú-tiqa kéiyee. mórai qumá waayúkama keqtáámá tíwáqnaa oníq umá miráuma keráwáqá tíwáqnaa kéiyee. miráipoana keráwáqá keqtááráá éq keráwáqti tú-tiqa kéinaqa kanaaráq itáíq-itaiq umá máeraq awé umá túma pukáinabaq kanaaráq máero. ⁷ miráuma ketáámá keráwáqtábá íráqô-qtataaqa abarokáq ínîqtabama ketáámá íma yuwéqtaae paá awé kéunatae. ketáámá itáunataama keráwáqá keqtááráá umá tú-tiqa mayéq timakakí-yataaqa mayánoe.

⁸ ketáái tîbâqawaayuo, ketáái tú-tiqa maakáqá Étia-marabaq mayáunayabataama timá-timenaqtaae kéune. mi-tútiqtábámá ketáái akoqnáama kanaaráq íureqtaaboqtaae túyánápímmá “puyónúnatae” téqtaae tiráunatae. ⁹ owé. túyánápímmá téqtaae “íbêqa puyónúna-kanaae” téqtaae tiráunataamanibo maará téqtaae ketáámá ítarauataae. ketáámá kenamáárîq ketáái akoqnáárake miráiyaba íma maqmá aónanatae. ímibo ketáámá Áánûqtuni akoqnáánapo mirá-onatae. wemá pukáa-kayukama mamá itó-umayikena aúwaraimma kéyimi-naqiye. ¹⁰ Áánûqtuma keqtáámá puí-yátáápíké mamá paá kéumatikaiqtaae. ánibo wemá ókaraq mamá paá umátikaniqtaae. owé. aati-aatimá katáámá íbêkaraq íma káoneqtaama wemá tíwáqnaa íyábátáá awé kéunatae. ¹¹ keráwáqá máqtemma keqtááyábámá nunamummá timátíkáaro. netuq-wáyúkámá keqtáámá tíwáqnaa íyábá Áánûqtukaq itáiyanaama netuq-wáyúkágáráq “tíkáiyee” wekáq anaáekaq tínoe.

¹² ketúyánápíqtáámá kéitaunatae. keráwáqtábágáráq máqte-kayukayabagaraq ketáámá aati-aatimá íma makáqma timónaraunatae. minnýyaba ketirunóbáqtáá íráqôniq kéiyee. min-árúpú-yátáákáráq árai-qtataakaraq Áánûqtunopake wakáunatae. aati-aatimá áá ítaraa-kayukati yinaae íma wakáunataamanibo paá itai-yátááqá Áánûqtunopake wakáunatae.

13 abo ketáámá aúpq-áímmá íma keráwáqtôpaq kágayaunataamanibo ketáámá arupú umá kêtunaboqtaa keráwáqá ítama kanaarâq táganoe. 14 yaímmama áqa ítama kêtageae. uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma kumínaqa keráwáqtí táaiqtaba timuqá maránáa kéune. ániibo keráwáqá ketáaiqtaba timuqá maraígáae téq kêtune.

15 keráwáqá kêtáaiqtaba timuqá maránôpoaq kemá keráwáqtôpaqa nôraq itarábi íma yúnayaba timá tiména keráwáqá ítama tágaigae téq kêtune. keráwáqá kaayapâq ko timónaiyaba ôriq umá kêtikaiye. ániibo keráwáqá yagaroqtamá timuq-yatááqá mayaígáae téq kêtune. 16 kemá Maaterónia-marabaqa ónááqa ko timónateq uréq mibákémmá yawéqma kéyeqa yá-timonateq yenaq mikáké kemmá Yúria-marabaqa tíwáqnaa éq timátikaigae téq kêtune.

17 kemá nôraq itaráq keráwáqtôpaqa íma uráuno? minnáyabama kemá kaayaq-túyánánâq itarauno? ímiye. kemá miráuma maa-márâbí-káyúkámá náayuwabi yeqtí yóyaukakemma “owé” timátuwetamanibo yúyánâpímmá “aaqáo” teta teníraq kéuno? ímiye. keráwáqá káonae. kemá mirárâ-nâqá ímáune. 18 Áánûqtuma ketáama kêtainana min-áíqtábámá aati-aatimá keráwáqá kaayaq-túyánánammá íma kêtiae. kemá “owé” téq túnnama aati-aatimá wenáaimma owé-aatuqmae. 19 Táératiyaa Tímotigaraq ketáámá keráwáqá abarokâq timá-timeqtaa “Ítu Káríqtoma Áánûqtuni ánikoe” téqtaa tiráunatae. aati-aatimá Ítuma “owé” tin-áímmá anaékaqa waéqma “ímiye” ítraunataamiye. aati-aatimá owé-aatuqma-aimma miráuma wáino tiráunataamiye. 20 Áánûqtuni timá akoqnáa umákain-aiqtaba ketáámá keráwáqá timá tímikaunataama mi-máqtéqtábá Ítu Káríqtoma “owé” kétéye. Ítukaqa yemá máqtemma áraimma abarokâq páâq kéiye. miráitababoqtaa Áánûqtukaq maará téqtaa kêtunatae: “miráuma wáino.” téqtaa Áánûqtun-awíqa múte kéyayunatae.

21 taákaq márâaro. Ítu Káríqtokaq ketáái itáíq-itaiq í-yátáákárâqá keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátáákárâqá min-nákómá mamá akoqnáa í-nâqá Áánûqtue. keqtáa aúyaqmakena 22 wení awaaméqá keqtáábí makáimma minná wení Aokaq-Áágóé. miráuraiqtaba ketáámá wennátáa máunatae.

23 Korítiani-marabaqa nôraq itaráq keráwáqtôpaqa íma uráuno? minnáyaba kemá timá arútátimenune. keráwáqá mamá timuqá íma maraíyábámá kemá íuraune. Áánûqtuma maamin-áíqtábámá kêtaiye. minná árain-aine. 24 keráwáqtí kúmiq-yataakon áaiqtabama akoqnáa-aimma timá-tikaiyabataama keqtáa íkétikaiqtae. íniibo ketáámá keráwáqá mamá mirá-umatikaanaqtaa keráwáqá timuqá maránomma keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá áqa akoqnáa kéiye.

2

1 miráuma kemá keráwáqá mamá tirummá umátikaiyaba íma kêtikaitaq keráwáqtôpaqa íma ya timónaraune. 2 keráwáqá kemmá mamá timuqá matikánô-kayukaboq kemá keráwáqá mamá tirummá umátikaiyaba íkétikaiye.

3 keráwáqá kemmá timuqá matikai-wáyúkábóaq miráitaq kemá keráwáqtôpaq uréq tirummá í-yátááqá mayaíyábá íkétikaiye. minnáyaba naayóbâq aúbama keráwáqtôpaqa agatáune. kemá keráwáqtábá itáunna kemá timuqá ímárâanaqa keráwákárâq timuqá íma maránoe.

4 kemá keráwáqtôpaqa maamin-áúbámá kágayaunanama ketirunóbáqá ummaa kéyaitana tirummá kéitanaboana tiqnumá yaráiyé. keráwáqá tirummá ma timiyábá íma kétékaimanibo keráwáqtábá “ôriq umá kétékaiye” téq kemá paá timá-timenaq uráune.

5 keráwáqtí aúkápikemma mi-kúmiq-nákómá kekáráq yaímma keráwápíkékáráq mamá tiru-qtatáápitáá káutikaiqtaae. 6 keráwáqá kétima-timunaqanibo keráwáqá taíganimma máqtemma ímibo taíganimma wemmá táí-meyamma ámikaae. miráoqtabama wemá anón-agaema matáiyé. 7 íbêqa wení kúmiq-yataaqtabama tiwikátuweráq wemmá umá aítqaaí oro. keráwáqá wení kúmiq-yataaqa íma paábaq yuwáiyanaama wení agaeyábámá wemá puíníyô? 8 miráuma íbêqa kemá inaa téq kétima-timune. minná ókaraq wemmá kaayoné umákáaro.

9 min-áúbámá naayóbáqá agatáunama min-áúbánápó keráwáqá maqma timónaraune. kemá itánáaq uráune. keráwáqá kemá wakútikaraunairaq ínô? ánibo keráwáqá mirá-uraae. 10 miráinaq íbêqa wení kúmiqtaba tiwikamákaiyaqa kegáráq wení kúmiqtabama tiwikamákanune. Ítu Káríqton-aurakaqa keráwáqtábá itáimma kemá wení kúmiqtabama kétéwikaune. 11 abo ketáámá máqtemma Tááqtaama ákái-qtataaqtabama káoneqtaa wemá íma ayúwáananataa keqtáámá uyátaniye.

12 kemá Tároqaati-marupaq uráunana uyátárai-nakoma taígani-kayukama mamá yiwíráitata Ítuqtaba átê-wataama túnnama ítaraae. 13 miráimanibo Tááítati íma máqe-uraitapoqá kemá netuq-túyánámmá kéíteq maará téq tiráune: “wemá náakaraq máiyô? kéteq yemmá maará téq timá yímikaune: “kemá kégoune” timátuweq Maaterónia-marabaq kóuraune.

14 Áánûqtukaq “tíkaiye” tero. Ítu Káríqtokaq yagaroqqtaráunanataa Áánûqtuma ketáámá tiwíqme kéwitaqtaa Tááqtaamma uyátái-akoqnaama ketáámá yáíkaaq kéunatae. ketáái tóyáunqnapoma Áánûqtu wetábámá máqten-aukapaqa kétima-yimiye. átê-akuq-yataakaa umá mi-kátáágómá yaímma wéyáwé kéiyé. 15 mi-káyúkámá náayuwabi itáíq-itaiq kéowana Áánûqtu yemmá yawwéqma yiwíráimma yekáqá ketáámá miráuma átê-kuyumma i-qtatáákáá kéunataamanibo mi-káyúkámá náayuwabi aúwaraimma Áánûqtute íma máyáa-yuraqa ketáámá táí-kuyumma i-qtatáákáá kéunatae. 16 itáíq-itaiq kéo-kayukaraq ketáámá atê-kuyumma aúwaraiqtaba kéunataamanibo íma itáíq-itaiq o-yúráqá puíyábá kabirai-kúyúmmá kéunatae. abó anó-mayaiye. ketáámá maami-máiyáiyábá áraimma kanaaráq íma uráunatae. miráimanibo 17 yaímma óq-wayukama maamin-áímmá tiyábámá móneqa mayaiyábá kéyikaiye. mirákómmá ketáámá íkéunatae. ímibo Áánûqtuma keqtáámá aúyaqtikena timátikaraiqtaae. ketáá wenaúrakaq kémaunatae. Ítu Káríqtoma ketirunóbáqtáá máiqtababoaqtaa ketáámá watáama túnnataama paá arupú-aikaraq kétunatae.

3

1 ketáámá kenamááríqtaa ketáái tíwíqa múte kéyayunataabiyo? keqtááyábámá keráwáqá mirá téraq kéteo? káqo-kayukama yeqtí íraqôn-aaiqtaba aúbama agamá yímíqme uréire oníqtáá íkeunatae. 2 keráwáqá kenamááríq aúba-wanaaraa uréq ketáái táaiqtabama kétémayime mááe. ketáái táaikoma miráuma keráwákáqá aúba-wanaaraa uráunataa máqte-kayukama káoneta kéyorautoe. 3 keráwáqtí táainapoma miráuma Ítu Káríqtoni aúba-wanaaraa kéoe. min-áúbátáá ketáámá agatáunataama paá aúba-yatanapo

Íma agatáunataaibo matúq-matuq umá mái-naqa Áánûqtuma wení Aokaq-Áágóni akoqnáánapo agatáunatae. ketáámá óqtan-auba-wanaaraqa íma agatáunataaibo keqti tirunóbáq agatáunatae.

⁴ Ítu Káriqtoqtabaobaqtaa maaminnáyaba ketáámá Áánûqtun aúbaqa akoqnáá kéunatae. ⁵ nói-qtataarabi únnataama íma paá kenamáárîqtaa mirá kéunataamanibo Áánûqtu wenamáa wení kaqtó-wayukama máiyaba keqtáámá mamá yokaa kéumatikaiqtaae. ⁶ wemá wenamáa akoqnááma kêtimitaqtaa ketáámá káqo-yuraqa wení aúgen-anona-anon-aimma kêtima-yimunatae. min-áúgén-ánóná-ánón-áikómá naayóbáqá Mótetini anón-anon-aimma íkéiye. ímibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá agatáiyee. keráwáqá káonaae. ámáan-aimma agamatán-áikómá puí-yátááqá mamé kéimanibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá aúwaraimma kêtimiqtaae.

⁷ Ókáráq Áánûqtunopake Mótetini ámáan-aimma óqtakaq kubáuma agatáin-aikoma puí-yátááqá waayúkararaq mamé iráine. minnágoma Áánûqtunopake áwáárara kaitatapóata Ítiráaeo-wayukama yemá Mótetini óipimma íma kanaarác aónaraae. min-ókómá ayuména putíkuraitatagaraqa yemá Mótetini óipimma íma kanaarác aónaraae. ⁸ miráuma Aokaq-Áágóni mayaimá kénama uyátá-maqma anómma tágama-yataaqa íyaq mayániyô? owé. ⁹ ítáaro. anómma tágama-yataakaraq ámáan-aikoma puí-yátááqá mamé iráitana min-ámmá Áánûqtun-aurakaq kateko-íyábámá anómma uyátá-maqma tágama-yataakaraq yíno. ¹⁰ aúgen-anon-anon-aikoma uyátá-maqma áwáárara kaitana naayón-ámáan-áikóni tágama-yataaqa íbêqa íwaiye. ¹¹ min-ókómá Mótetini ámáan-aikogaraq pááqya-kanaabimma putíkuraimanibo aúgen-okoma Ítu Káriqtogaraq kéimma watúq-watuq umá wániye.

¹² Ítuqtaba íma káoneqtaa awé kéeqtaaboaqtaa ááyama-aimma tíyábámá íma ikatíqa kéunatae. ¹³ Mótetima wenóíqa tabaráábenapo yawááq uráiyee. tágama-yataaqa putíkitanaboana Ítiráaeo-wayukama minnáma íma kanaarác aónaraae. miraráámmá ketáámá íkéunatae. ¹⁴ Ítiráaeo-wayukama yaáqa íwaitana paá máqe-uraae. ¹⁵ íbêkaraqa naayón-ánón-ánón-áímmá yemá yoráutaamma miráuma tabaráábegoraa umá yeqti yúyánámmá yawááq kéiyee. ámáan-aimma yorautiyamma Ítu Káriqtoma wenamáa miqtátááqá tabarááberaa umá yeqti yúyánákáké kanaarác matuwániye. ¹⁶ miráimanibo waayúkama waéqma uyátárai-nakon-aama itáama mitáaráábémá matúwáitata yemá kanaarác árain-aimma kéitaae.

¹⁷ Aokaq-Áágómá ketáá matáunataama wemá uyátárai-nakoma wenamáárîq ketirunóbáqtaá máiyee. uyátárai-nakoni Aágoma ketirunóbáqtaá kéberaitanama ketáái túyánákómá naayón-ámáan-áipíké paá kéumagiye. ¹⁸ ketáái tóipikemma tabaráábema kématuwainikaa umá Áánûqtuni tágama-yataaqa ketáámá kanaarác aónanunatae. mirá éqtaa ketáámá óíqa aónai-kaapokaa umá wení tágama-yataaqa káqo-yuma káyiraatunatae. ketáámá Áánûqturaa umá uyátá-maqma káureqtaa tágama anóniq umáe kéuyunatae. uyátárai-nakoma keqtáámá miráuma waéqtikenataa wegáráq Aágogaraq ketirunóbáqtaá kémaeyamma mimórámá mááye.

4

¹ Áánûqtuni paru-yátáákómá íraqóniq kéumatikaitaqtaaboaqtaa ketáámá

maa-máyáílmá wemá tímikaitaqtaa kémayaunatae. miráitaqtaa ketáámá áráwáá ikéunatae. ²mi-qtátááqá íma arupú éna íma árai-qtataaqtabama mirá ikéunatae. ímiye. aati-aatimá ketáámá waayúkama íma kémakatunatae. yaímma-wayukama yimuqá maqyikaíyábámá Áánûqtuni watáama ikéwaeraunataamibo paá árain-aimma tágama kétima-yimunatae. ketáái mayaiyábágaráqá Áánûqtun-aurakaqa waayúkama yemá tigaeyábá íma ígáae téq kétune. ³min-áté-wátáágón áaimma ketáá túnnataama Mótetini óipi yawáaq uráinikaa umá yawáaq immá Áánûqtunopake nékaq máa-yuyaba mirá kéíye. miráuma yemá min-ókómá min-áipiké yimmá íma kanaaráq aónanoe. ⁴ánibo Tááqtaama maa-márábi uyátárai-nakoma wemá árain-aimma aónaiyaba yeqtí yúramma mamá karopamá yíkaraiye. miráipoaqta itáíq-itaiq íma kéo-kayukama min-ókómá yekáq tágaimma íma kanaaráq aónanoe. Ítu Káríqtoni tágama-yataakoma íma kanaaráq aónanoe. ánibo Ítu Káríqtoma wemá Áánûqtugaraq mimóráe. ⁵waabá-káyúkátí yúraqaq Ítu Káríqtoqtaba kétunatae. ketábátáámá ikétunatae. abo ketáámá paá kaqtó-wayukataama Ítuqtabagaraq keráwáqtábágaráq mayaílmá kémayaunatae. ⁶Áánûqtu tiráíye: “ókómá yuwaiyana kumayuqnóbáqá tágaino.” téna tiráitana ketáái tirunóbáqá kumayuqá aúkáimma Áánûqtuni ókómá kétagaiye. wení ókáráq tágama-yataakaraq Ítu Káríqtoni óíkaq ketáámá mamá karátíkáitaqtaa káonaunatae.

⁷miráimanibo anómma tímikai-qtataaqa Ítu Káríqtoma maami-túráqtáa máunaraq tímikaiqtaae. ketáái tógoma miráuma mararáké-táápéqá tarôq umáranikaa kéíye. ketáámá káonaunatae. ketáámá mara-táápékáá umá ketúgoma aqnúníq kéipoana akoqnáágoma ketirunóbáqtáa Áánûqtunopake kéitana keqtááyábá keqtááyôpakemma íkéíye.

⁸ketáámá máqten-aukapakemma tú-tiqa matáunamanibo keqtáámá íma yatákáae. ketáái taíbaq-umaamma matáunataamanibo íma aónarauna-yataaqtabataa ketáámá paá awé kéunatae. ⁹waayúkama keqtáámá táíq kéumatikaaqtaamanibo keqtááyôpakemma Áánûqtuma íma keqtáa tiyúkaíqtaae. ¹⁰ímibo ketí túrake abugómá Ítuqtaba kétima-timiye. abo min-ábúgómá óq-wayukagaraq Ítuqtaba kétima-yimiye.

¹¹máqte-tupaama Ítuqtabama ketáámá púyôwaniq kéunatae. miraúma ketáái tútiq-yataaqtabama waayúkama Ítuni mái-akoqnaama káonaae. ¹²ketáámá puyónúna-waaqokaq kéyunaboaqtaa keráwáqá aúwaraimma Ítunopake kanaaráq mayánoe. ¹³owé. ketáámá Áánûqtuni watáagoma agamatá-kánnáábí tiráiniq umá ketáái táaikoma itáíq-itaiq íyábámá móraiq kéíye. maará kétiye:

“kemá itáíq-itaiq kéepoaq tiráune.”

téna mirá kétiye. miráuma ketáámá miraráá umá máunatae. itáíq-itaiq kéeqtaaboaqtaa kétunatae. ¹⁴ítáaro. Áánûqtuma náawabi uyátárai-naqa Ítu Káríqtomma pukáipike mamá itó-umakaraimma wemá Ítute keqtáágáráq pukáanabikeqtaa mamá itó-umatikanoqtaae. keqtáágáráq keráwákáráq wenôpaqa Áánûqtuma tiwéqmenataa uwíniye. ¹⁵ketáámá nôrawabi kéeqtaama keráwátábatáa túyánámmá kéitaunatae. máqte-kayukama náayuwabi Áánûqtuma wení íráqô-qtataakomma yímî-kayukama weqtábá yimuqá kémareta wení tágama-yataaqtaba tínoe.

16 miráuma ketáámá íma áráwáá kéunatae. ketúgoma máqte-tupaama uyátá-maqma aqnúnîq kéimanibo ketirun-íyápógómá uyátá-maqma akoqnáá kéíye. 17 áraimma ketáái ummaa-yátáákómá maa-márábimma pááqyamma wáena ayáqtáá-kanaaraq íma wániye. ketáái ummaa-yátááqá maa-márábíqtábámá watúq-watuq umá wái-tagama-yataaqtaba yokaa kéumatikaiqtaae. mi tágámá-yátááqtábábóaqtaa ketáái ummaa-yátááqtábámá íbêqa “pááqya-qtataare” kétunatae. 18 miráitaqtaa waayúkama kanaaraq aónaa-qtataaqtabama ketáámá túyánámmá íma kéitaunatae. abo mi-qtátáákómá pááqya-kanaabi paá ánataginiye. miráimanibo waayúkama kanaaraq íma aónaa-qtataaqtabama túyánámmá kéitaunatae. abo mi-qtátáákómá Áánûqtuni márûpaq watúq-watuq umá wániye.

5

1 ketáái túgoma miráuma tabaráábe-naupaq pááqya-kanaabi máunaikaa kéíye. ketáámá kéitaunatae. tabaráábe-namma ánataginaqtaama ketáámá Áánûqtunopake aúge-namma mayánúnatae. min-áúgé-námmá waayúka imá tarôq ínômanibo Áánûqtuma tarôq umákaimma aúge-tutaama wení márûpaq mayánúnataama matúq-matuq umá mánoe. 2 íbêq-kanaaraq maami-túrâqtáá máeqtaama taáma kémareqtaa aúge-tuyabataa tikaíkâae téqtaa kétunatae. 3 ketáámá Áánûqtuni márûpaqo úyônánataama ketáái tirun-íyápógómá óq-tuwaratitaa mayánîmanibo 4 íbêqa maa-túrâq máeqtaa ketáámá Áánûqtuni márûpaq uwíyábámá ôriq umá kétikaitaqtaa anómma taáma kémarauatae. íbêq-tugotaama puínana anaaékaqa ketáái tirun-íyápógóqtábátáá íráqômma uyátá-maqma óq-auwaratima mayáníqtaba kétikaitaae. ketáái puí-túgótáámá káqon-auwaratigote wenami-kenamin íyana aúge-tuwaratigotaama matúq-matuq umá mániye. minnýaba ketáámá timuqá kémarauatae. 5 miráuma Áánûqtuma keráwáqá maaminnýaba mamá yokaa kéumatikaiye. wení Aokaq-Áágómá awaaméqá tímikaipoqtaa mi-qtátáákómá yíníqtabama akoqnáá umá kanaaraq itánúnatae.

6 miráuma puíyábámá ketáámá íma ikatîq kéunatae. ketáámá káonaunatae. íbêq-turaq máeqtaama ketáámá uyátárai-nakokaq ímáunatae. 7 ketáái túrapikemma íma káonaunataamanibo ketáámá Áánûqtukaq itáíq-itaiq únnataama maami-qtátááqtábá “árainé” téqtaa kéitaunatae. 8 miráuma puí-yátááqtábámá ketáámá ikatîqa íkéunatae. owé. ketáámá maa-tútáámá paábaq yuwéqtaa uyátárai-nakote ko yagarogtaanataámá keqtáámá uyátá-maqma íráqôniq umátikaniqtaae. 9 miráimanibo ketááma maa-márábí mánunataabi wení márûpaq mánunataama wekâq mamá timuqá marakánáqtaa kéunatae. 10 itáaro. mi-kánáámá yínaqtaama ketáámá máqtemma Ítu Káríqtoni yainái-ábíqtátágoní aúbâq itó-onunatae. mi-kánáárâqá ketáámá móra-mora-yuma meyámmá mayánúnatae. íráqôn-aaiqtaba maa-túrâqá tarôq únnataama íráqô-meyamma mayánúnataama táí-aaiqtaba maa-túrâqá tarôq únnataama táí-meyamma mayánúnatae.

11 itáaro. min-ákóqnáá-yáínái-kánáámá yínípoqtaa ketáámá waayúkayaba ikatîq kéeqtaa káqo-yuma tímá-yimiyaba maqmá káonaananataa Ítuma yeqtí kúmiq-yataapike yemmá yiwirániye. Áánûqtu ketáaimma aónatukaiye. keráwákárâq ketáaimma keréwâqti tirukaké kéitaae. 12 móragaraq ketáái tíwíqa múte kéyayunataabiyo? ímibo keráwáqá keqtááyábá timuqá maraígâae téqtaa kétunatae. ániibo mi-káyúkámá máqten-aiqtaba kéiteta mirá-oyuyaba kanaaraq yawuwéqma tímá-yimigâae

téqtaa kétune. mi-káyúkámá móra-waigomma aónaawana yeqtí yúrakaq íráqôniq éna kéitaawana yeqtí yaákaq íráqôniq kéitata wenáama yemá kéitaae. miráimanibo wenarunóbákémmô yin-ááímmá aónama arútáaro. ¹³ yaímma keráwápíkémmá téq ketáái táagoma Áánûqtaba paá “neginaagí-aine” kétémanibo ketáámá mirá téqtaa keráwáqtábátáá túyánámmá kéitaunatae.

¹⁴ ketáámá nôrawabi únnataama Ítu Káríqtoni kaayoné-yátáákómá mamá mirá-umatikaiqtaqtaa mirá kéunatae. Ítu Káríqtoma máqtemma keqtááyábá pukáitaqtaa kéitaunatae. ketáái táí-aaikoma mimórá táoqa wemá képuitana ánataguraiye. miráuma máqte-kayukama paá yenamááríq yetábá mamá íráqôniq íyábámá Ítuma mirá íma ígáae téna kétiye. ¹⁵ ímibo máqte-kayukama wemmá amuqá marakaígáae téna kétiye. yeráwáqtábámá wemá púítana Áánûqtuma wemmá pukáipike mamá itó-umakaraiye.

¹⁶ naayóbáqá ketáámá Ítu Káríqtomma íma aónaraunaraqtaama maa-márábí-káyúkáráá umá wemmá aónaraunatae. miráimanibo íbêqa kéitaunataama wemá keqtáráá umá waayúkama íma máqe-uraiye. ániibo ketáámá maa-márábí-káyúkáráá umá waayúkati táí-aainabi íráqôn-aaíqtabama ítiraunatae. ímibo ¹⁷ móra-waigoma Ítu Káríqtokaq itáíq-itaíq kéitanama Áánûqtuma wení arunóbáqá mamá aúgeniq kéumakaiye. wení naayón-ááílkómá ánatagitana aúgen-auwaraimma áaimma átáma kémayaiye.

¹⁸ naayóbáqá waayúkama Áánûqtuni namuro-wáyúkámá íma máqe-uraakaqa Áánûqtuma maami-máqté-qtátááqá mirá-uraiye. minná wemá waayúkama wekáq yawwéqma yiwíqmena uwíyábá Ítu Káríqtomma timákáraiye. mikáké wemá káqo-yuma wekáq yawwéqma yiwíqme íyábá keqtáámá aúyakaiye. miráitana ketáái táagoma maará-uraiye. ¹⁹ waayúkama Áánûqtukaq yawwéqma yiwíqmena íyábá Áánûqtuma Ítu Káríqtoni arunóbáq máitana maa-márábí kukáiyé. náayuwabi yemá maamin-áímmá ítáa-yuma Áánûqtuma yeráwáqtí kúmiqtabama íma agayániye. ániibo mi-kátáámá keqtááyábá “kanaarác tínoe” téna Áánûqtuma kamuqá ítátimikaiqtaae. ²⁰ márûqtaba-maruqtabama kemmá Ítu Káríqtoma timátikaraitaq maamin-áímmá kétune. ketí tóyauqnapoma Áánûqtuma keráwáqá kétaayaiye. Ítu Káríqton-awikaq téq máqtemma kétima-yimune: “kúmiq-yataapike waeréraq Áánûqtukaq yawwéqma yero.” téq kétima-yimune. ²¹ abo Ítu Káríqtoma kúmiqá íma wáinana Áánûqtuma ketáái kúmiq-yataaqa mamé wemmá ámikaiye. miráuma ketáámá Ítu Káríqtogaraq mórabiqtaa Áánûqtun-aurakaqa kateko umá kanaarác mánunatae.

6

¹⁻² ketáámá Áánûqtuni mayái-wáyúkámá keráwákáq inaa kétunatae: “maamin-íráqó-qtátááqá Áánûqtuma keráwáqá kétémmá paábaq íma yúwáaro.” téqtaa kétima-timunatae. abo Áánûqtuma wení watáama agamatá-kánnáábímmá maará kétiye:

“íráqô-kanaaraqa keráwáqtí táama ítaraune. mi-kánáárác kemá keráwáqá aúyatikareq keráwáqtí kúmiq-yataapike tiwiráiyábámá kemá tíwáqnaa uráune.”

téna Áánûqtuma wení wataáama agamatá-kánáábímmá kétiye. itáaro. íbêq-kanaaraqa Áánûqtu keráwáqá tiwiránéna yokaa kéiye. owé. íbêq-yupaama keráwáqtí kúmiq-yataapike tiwiránáae téna kéiye.

³ miráuma maami-qtátáákómá Áánûqtunopakemma waayúkama mamá yáináimma mirá-qtátáárlq íma kéunatae. mirámô onayábátáámá waayúkama ketáái mayáiyábámá téta “yemá aamma kárabaae” téta íma kanaarác tinoe. ⁴ abo ketáámá Áánûqtuni mayai-wáyúkámá máeqtaa ketáámá nôrawabi onayábátáámá Áánûqtuma mamá amuqá maraíkáae téqtaa kétunatae. ketáámá tú-tiqa kémayeqtaa ummaa-yátáákárác matáunatae. ⁵ yemá keqtáámá tebûqa kétumetataa ánná-naupaq tiwíqma tikaraaqtaae. taígani-kayukama áikuteta keqtáámá iyámma umátikaraaqtaae. ketáámá kamáa káeqtaa taígani-nokaamma túmá íma waéqtaa taíbaq-yupaama aáwaqa íma naráunatae. ⁶ miráimanibo ketáái táaikoma kúmikaraq íma wáqe-uraiye. ketáámá kaayoné kéeqtaa waayúkayaba yaákare yiwé uráunatae. tirummá árainma yímikaune. Áánûqtuma keqtáái íráqôníc umátikenataa wení Aokaq-Áágómá itai-yátáákárác akoqnáágarac tímikiqtaae. ⁷ ketáámá árain-aimma tiráunanataa ketáái arupú-aaikoma iyebóráá uráitaqtaa namuro-wáyúkámá tiyááneparabi tiyáánurapaqtaama ááikaa uráunatae. ⁸ yaímma-taoqa waayúkama keqtááyábá íráqôn-aimma kéteta yaímma-taoqa táí-aimma tiráae. yaímma-taoqa ketáái tíwíqa múte kéyauyeta yaímma-taoqa tímá tigaerác tikaraaqtaae. ketáámá árain-aimmo kétunataama yaímma-wayukama kaaqaari-áíqtábá túbi marétataa ketáái táayabama “makatí-áiné” téta tiráae. ⁹ waayúkama yemá tíwíqa ítaaretamanibo keqtááyábámá téta “yeqtí yíwíqa íma wáíye” téta tiráae. yemá keqtááyábámá “képuyoe” téta tiráamanibo ketáámá maakáqá wamá máunatae. yemá keqtáámá ayáá atikaraqtaamanibo ketáámá íma tikamma pukáaqtaae. ¹⁰ ketáámá tiruqtabátáá uráunamanibo mimórá táoqa uyátárai-nakoqtaba timuqá kémaraunatae. moneqtabama ketáámá áwáyoq-wayukaraa máunataamanibo watúq-watuq umá wái-yataaqtabama waayúkama mamá oóta-kayukaraa umáyíkaraunatae. ketáái oótamma íma wáímanibo máqte-qtataaqa Ítu Kárlqtoqaa ketáái minnáe.

¹¹ Korítiani-marupaq ketíbâqawaayuo, maamin-áímmá keráwáqtôpaq agayáunataama ketáái tirunóbákéqtáá kéwiye. ¹² ketáái tibâqawaayuo, keráwáqtábámá ketáámá tirummá tímí-yátááqá íma yáqtokaunataamanibo keqtááyábámá keráwáqá tirummá tímí-yátááqá yáqtokaae. ¹³ ketáái iyápóqoqtaba túnnaiqtaa umá maamin-áímmá kétima-timunatae: “keráwáqtí tiyáámma keqtááyôpaq áruqtuwerac ketáámá keráwáqtábá tirummá tímúnnaiqtaa umá keráwáqá keqtáámá tirummá tíméro.” téqtaa kétunatae.

¹⁴ íbêqa ókaraq kétima-timunatae. minná itáíq-itaiq íma kéo-yutema yagaroqtamá mayáimá mayáiyábámá íma maqmá aónaaro. íráqô-qtataakaraq kúmiq-yataakogaraqa mórabi íma kanaarác yagaroqtamá wíyóye. mimórá táoqa tágama-yataakaraq kumayuq-yátáákárácá mimóráíq íma íyóye. ¹⁵ mórariq umá Ítuyaa Tááqtaama náaraq umáwaq mimórá-yúyánákáq maraiyóyô? móra-waigoma Ítukaq arummá ámí-waigoma náaraq umáwaq arummá íma ámîn-nakotema yagaroqtáníyô? ¹⁶ ketáámá matúq-matuq umá máí-Aanuqtuni anó-monoq-namma máunatae. ketáámá Áánûqtuni anó-monoq-nakotaama óqtakarabi yaataq tarôq uráa-qtataakotetaa kenaarác anón-anon-aimma tenúnataabiyo? ímiye. abo Áánûqtuma

wenamáárîq naayóbáqá agamatá-kánnáábímmá tíráine:

“kemá yeqtí yirunóbáq maéq yeráwáqtê uréire ónúne. kemá yeqtí

Áánûqtu máenata yemá ketí waayúkama mánoe.”

téna kétena ¹⁷ káqon-aimma tíráine:

yeqtí aúkápikemma yuwéraq yetôpake yatáqma nékaq máero. yaímma-
yataaq óqa uyátárai-nakokaq amíyamma íma ánekuiyaqa kemá
keráwáqá tiwiránúne.

¹⁸ kemá keqtbomá máenaq keráwáqá ketáanimaarabi ketiyáámûmaaqa
auránoe.”

téna Áánûqtuma tíráine.

7

¹ ketí tíkái-tibaqawaayuo, mirá téna tíráimma keqotááráq anómma timá
akoqnáá umákain-aimma tímikaiqtaae. miráipoaqtaa ketáámá ketáái
túgonabi tirun-íyápógómmá mamá táiq i-qtátáákónópakemma waeránátae.
Áánûqtuma wetábá ikatíqtaa únna-naqa máimma weqtábá aokarîq umá
máiyabaae téqtaa ketáámá mánatae.

² móragaraq kétima-timunatae. keráwáqtí tiyáámma keqotááyôpaq
yaikáráaro. ketáámá keráwáqá íma mamá táiq umátikeqtaa tú-
tiqa í-yátááqá íma tímikaunatae. aati-aatimá ketáámá keráwáqá íma
komarummá uráunatae. ³ mirá téq túnnama keráwáqá íma tigaaeráq
mamá kétikaunamanibo mirá téq túnnama kemá ketirummá keráwákáq
kétimeq maamin-áímmá naayóbáqá timá tímikaunnae. ketáágáráq
keráwákáráq puyónúnataabi tú wamá mánunataama mimórá-túyánákáq
áikuma mánatae. ⁴ kemá keráwáqtábá kamuqá kéiteq keráwáqtí
túma mamé kéuyune. keráwáqá kemmá umá tíqtaaiq kéo-kayukae.
keráwáqtábábóaq kemá tú-tiqa kéitaqa timuqá kémarauone.

⁵ Maaterónia-marabaqa ketáámá tú-tiqa ôriq umá matáunatae. miráitana
ketáái túgoma íma kanaaraq aagaráie. máqten-aukapaq ummaa-
yátááqá wáqe-uráie. amegaa-túrátáámá ááiq-yataaq abarokáq kéitana
tirunóbátáámá ikatíqa í-yátááqá mirá-uraimanibo ⁶ Áánûqtu kégumena mi-
káyúkámá náayuwabi yú-tirabi ummaa-yátááqá kémayaa-yuma yiwáqnaa
kéie. Tááítati yayama irénaoana kemmá umá tíqtaaiq uráie. ⁷ wemá
íma paá yi-wáígómá mirá-uráibo wení watáagoma keráwáqtábá ti-
wáígómá kemmá umá tíqtaaiq uráie. wemá keqotáá timá tímímma
wemá keráwáqtê máitaqa keráwáqá wemmá umá áitaiq kéeq keqtábá
aónanaqtaa kéune téq tewana wemá timá tímikáie. mi-kúmíq-yátááqá
abarokáq pááq uráiqtabama keráwáqá tiruqtábá urááe téna timá
tímikaiqtaae. keráwáqá keqtábá tiruqtábá umátikáan-aimma wemá kétima-
timitaqa kemá timuqá makáune. ⁸ ketí aúbama mi-kúmíqtábá naayóbáqá
agatáunama min-áúbámá minnáyabagaraq tiruqtábá uráamanibo minnámo
yuwáunana uráimma minná íráqône. pááqya-kanaama kemá min-áúbámá
yuwaíyábámá tiruqtábá uráunamanibo íbêqa kemá kéitaunama keráwáqtí
tirummá í-yátáákómá íma ayáqtáá-kanaaraqa wáqe-uráie. ⁹ íbêqa kemá
timuqá kémarauone. nôraq itaráq timuqá kémarauono? keráwáqá íma timuqá
máráaqtatabiyabo keráwáqá waeréq aúgen-amma matáatababoaq kemá
timuqá makáune. keráwáqtí tirukómá Áánûqtumma ákáiniq kéitapoq
keráwáqá tiruqtábá urááe. miráuma ketáámá keráwáqtí itáiq-itaiq í-
yátááqá íma mamá táiq uráunatae. ¹⁰ arummá í-yátááqá Áánûqtuma
mamá abarokáq i-wáígómá waayúkama keqtáámá tirummá mamá

kéwaeraiye. mirái-waigoma Áánûqtuma keqtáámá kanaaráq tíwáqnaa íniye. minnýabama ketáámá timuqá kémarauatae. miráimanibo ketáámá maa-márábí-káyúkáráá umá tiruqtábátáá onnamá minnágoma keqtáámá tikamma puínîqtaae. ¹¹ keráwáqtí tú-tiqtaboana íráqô-qtataariqa keráwáqtábá Áánûqtuma umátíkáimma aónaaro. tú-tikakemmma nói-qtataarabi abarokáq iqtábámá túyánámmá ítáaro. arútama yabi-íwáyúkámá aúkááe. keráwáqtí otaammá íma wáitaq tiráátiyabataa urááe. keráwáqá iyánáaq kéeq náayuwabi otaammá kutáá-yuyabama tíyamma umá yíkaraae. keráwáqá kemmá timónaiyabama wagéatikeq urááe. otaammá kúyo-yuma keráwáqá yemmá anónnáma táí-meyamma yímikaae. miráuma minnágoma keráwáqtí íráqôn-aaimma kétiraatinataa keráwáqtí tigaae-yátááqá ikewaiye.

¹² min-áúbámá kemá agatáunama miráuma íma kúmiq-narabi otaammá kutái-waigoqtaba agatáupo keráwáqtábá agatáune. min-áúbámá keráwáqá kéyorauteqa Áánûqtun-aurakaqa áraimma ítáamma keráwáqá keqtáá tirummá tímikaaqtaae. ¹³ minnýabama ketáámá umá yíqtaaiq kéunatae.

Tááitati wemá keráwáqtábá tááugaa kétenama amuqá kémaraitaqtaa ketáágáráqá timuqá uyátá-maqma makáunatae. íbêqa keráwáqtábámá wemá kaayaq-áuyánámmá ikéitaiye. ¹⁴ taígani-taoqa keráwáqtí tumá mamé uyúnnayabama íbêqa keráwáqá wemmá aráátiraamma keráwáqtábá kemá túma mamé uyúnnama íma arábaraune. kéma túma maméq uyúnaikoma áraimma abarokáq uráíye. ¹⁵ ánibo Tááitatima wenáama yaguyaqtukáaqtaba aákaq matokéna keráwáqtábá arummá kétimiye. keráwáqá wemmá awíqme keráwáqtí naaúpaq uréq tikaq múte ákaraae téna kétiye. ¹⁶ keráwáqtábá kamuqá kéitatuwepoaq kemá timuqá ôriq umá kémarauatae.

8

¹ ketáái tíbâqawaayuo, ketáámá Áánûqtuni íráqô-qtataakoma wení waayúkama maakáq Maateróniabaq áikuyo-yuraq miráiqtaba tímá-timenaqtaa kéunatae. ² mi-káyúkámá yemá anómma makatí-yátááqá mayéta yútiq-yataaqa taíganimma matááe. miráimanibo yemá Ítuqtabama yimuq-yatááqá ógigma kémayaae. yemá ôriq umá áwáyoqa máqe-uraamanibo yemá aáwarabi unáákáqtôma íma makáawata ítaretaboata yíwáqnaa í-yátááqá áwáyoq-wayukama Yérútáárebaq máa-yubaq yúwáawana uráíye. ³ yeqtí oótapikemmma taíbaq kéyime. mirá kéeta ketáá yemmá yimónáúnataama yemá aqtóráriq o-qtátáákáráq kéyime. minnárakemmma yemá anónnáma yauwéqma íma mayaígónîq umá kéyime. ⁴ áraimma yemá yeqtí mónerabi oótamma Yérútáárebaq áwáyoq-wayukama yimíyábámá keqtááráq inaa téta ítama aónaraae. ⁵⁻⁶ ááqibo yemá taíbaqo yímemma ketáámá íma yimónaraunatae. áqnáabaqa yemá yenamááriq yetábá uyátarái-nakomma ámíqtuweta mikákémmá yenamááriq yetábá Áánûqtuma akáinaiq iyábá keqtáámá tímikaae. Tááitatima wemá keráwáqá koma kétimonenama keráwápíkémhá keráwáqtí amí-yátááqá Áánûqtuni waayúkayaba Yérútáárebaq máa-yuyaba wemá áaimma átáma áikaiye. íbêqa maamin-áúbámá keráwáqtôpaq maména kéwiye. miráuma maami-máyáimá mamá ánataikaae téqtaa tímá ámikaunatae. miráuma wemá keráwáqtí amí-yátááqá mamá yorupáina-waigoma keráwáqtí amí-yátáákómá keráwáqtí tirukaráq kéyime téna yiráátiniye. ⁷ keráwáqtí íráqôn-aimma anóne. ánibo Ítukaq itáíq-itaiq umá kéyaqtoraae. íráqôn-aimma

kétewana keráwáqtí itai-yátáákómá anóne. keráwáqá tirumma keqtáá tímêqtababaq arútái-qtataariq inéq kéoe. keráwáqá taíbaq matáawaqtaa keráwáqtí paru-yátáápike uyátá-maqma yimígáae téqtaa kétunatae.

⁸ minnáyaba kemá keráwáqá íma kéwakutunamanibo kemá máqtemma Áánûqtuni waayúkama maakáq paá yimónáunama taígani-qtataaqa miráuma keyimewaqa kemá keráwáqá tirumma yimíyábá makáqma kétimonaune. ⁹ Ítu Káríqtoma keráwáqtábá arumma tímîmma káonaae. wemá máqte-qtataaqa makáimanibo keráwáqá mamá íráqóniq umátikaniqtabama wemá áwáyoq-naqa maa-márábímmá aúkáiye.

¹⁰ írêq-karitimaatiraqa keráwáqá áqnáabariq umá Ítukaq itáíq-itaiq o-káyúkámá Yérútáárebaq máa-yuma yíwáqnaa inéq túyánámmá itaraae. miráitaq yetôpaqa aáwakaraq mónekaraq yúwáawana uráíye. miráitaq íbêqa maará kétune. ¹¹ nóinawabi áaimma átáreq mamá ánataraaqtabama taákaq máráaro. minná íráqô-qtataare. miráinaq nôraq umáwaq kanaarâq keráwáqá yimínô? mûtûq yímero. ¹² waayúkama náaraq umáwabi mûtûq yimemma minná íráqône. ketáámá nôraq umáwabi matoráunataama Áánûqtuma káonena íma matoráuna-yataaqtabataama minná “yímero” téna íketiye.

¹³ maamin-áímmá tennayábá keráwáqá taíbaq yimíyatawaq tébakaq Áánûqtuni waayúkama pááqyamma yimínoe téq íma kétune. ¹⁴ ímiye. máqte-kayukama náaraq umáwabi mûtûq yimínétama yímero maa-kánáárâqá keráwáqá Korítianibaq-wayukama taíbaq kématoraamanibo Áánûqtuni waayúkama Maateróniabaq máa-yuma yemá yenamááríq aáwaqtababi móneqtaba kéoe. anaaékaqa yemá taíbaq mayáíyaqa keráwáqá tíwáqnaa íyábá íyatama yemá keráwáqá tíwáqnaa ínoe. mirárâa umá keráwáqá wenáwáqnaa-wanawaqnaa oro. ¹⁵ Áánûqtuni agamatá-kánnáábí maará téna kétiye:

“min-nákómá náawabi taíbaq mamá áíkui-waigoma mórama áábátákárîq íkétana min-nákómá náawabi pááqyamma mamá áíkui-waigoma umaatamá kémaiyaie.

téna mirá kétiye. ¹⁶ Áánûqtuma Tááítatimma mamá keráwáqtábá arumma tímí-náqá aúrâkaraiye. minnáyaba kemá Áánûqtukaq timuqá kémaraune. ¹⁷ ketáámá Tááítatiqtaba maamin-áúbámá maména keráwáqtôpaq wíkáae téqtaa kétunanataa wemá ôriq umá kákaiye.

¹⁸ ketáámá Tááítatite yagaroqtamá móra tîbâqawaaraa-naqa tímákaunanataa mibáq kéwiye. wemá Áánûqtuni átê-wataama waabá-káyúkárâq kêtítataboata taígani Áánûqtuni waayúkabikemma wemma wenóíkaq káonaae. ¹⁹ Ítukaq itáíq-itaiq o-káyúkámá yemá wemma ketáátê wíyábámá taígani-kayukabike aúyarakaraae. wemá áwáyoq-wayukama itáíq-itaiq kéo-yuma Yérútáárebaq máa-yuyaba amí-yátááqá yorupaíyábámá wemá Tááítatima áwáqnaa íniye. miráinata óq-wayukama Áánûqtuni waayúkama wenáwáqnaa-wenawaqnaa ínéta aónéta Áánûqtun-awiqa múte yauwínoe.

²⁰ kaayaq-nákórátá yagaroqtamá mamé kéwiyatama waayúkama téta “maami-táíbâq-mónéqá yuwáunanataa wimmá íarutainiq únnatae” téta kanaarâq ítinoe. ²¹⁻²² Áánûqtun-aurakaraq waayúkati yúrakaraq arútáiniq ónáqtaa kéunatae. miráitaqtaa maami-kááyâq-nákátê yagaroqtamá wínimma káqomma móra-naqa ketáámá kétimakaunatae.

taígani-taoqa wemmá makáqma aónáunataama wemá aati-aatimá yíwáqnaa íyábámá òriq umá kákaiye. íbêqa wemá keráwáqtábá kamuqá kéitenaboana uyátá-maqma yíwáqnaa íyábá kákaiye.

²³ Tááitatima ketíbarawaama keráwáqá tíwáqnaa íyábá ketê mayáimá yagaroqtamá kêmayaiye. ániibo káqomma maa-kááyáqá tibâqawaaraa-nakama yenákámá Áánûqtuni waayúkama áíkuyo-yuma timáyikaayata kéoye. min-nákámá miráuma Ítu Káríqtoni tágama-yataakoni amammóye. ²⁴ yemmá keqtirummá yimígónîq umá yímero. mirámô íyatama máqtemma keráwátábátáá túma maméqtaa uyúnnaataama minná “áraine” téta tínoe.

9

¹ Áánûqtuni waayúkama Yérútáárebaqa yíwáqnaa íyábámá kemá keráwáqtábá íkétune. ² keráwáqá yíwáqnaa ínêq oqtábámá kemá kéitaune. kemá keráwáqtábámá Maaterónia-wayukaraqa túma mamé uí-áímmá tíráune. maará téq timá yímikaune: “ketáái tibâqawaayuma Karíki-marabaq Korítiani-marupaq máa-yuma yemá írêq-karitimaatiraqa yíwáqnaa íneta yokaa uréta paá yokaa umáae kéuyoe.” téq timá yímikaune. keráwáqá yíwáqnaa ínêq yokaa uráataboana yemá mamá yíwáqnaa íyábámá yíkaraiye. ³ íbêqa kemá kaumo-wáyúkámá timáyikaunata keráwáqtábátáá tú mamé uí-áímmá túnnayabataa “árainabiyo?” téta itáneta kéoe. keráwáqá keráwáqtí amí-yátááqá yokaa umá mánoe téq timá yímikaune. ⁴ miráinata anaaékaqa Maateróniabake-kayukama yemá ketê yagaroqtamá uréta timónáiyamma keráwáqá yokaa íuraiyanama ketáái tigaemá anómma wániye. ketáámá keráwáqtábámá túma mamé uí-áímmá timá yímikaunatae. miráimanibo keráwáqá yokaa ímo uráiyana keráwáqtí tigae-yátáákómá ketáái tigaemá uyátá-maqma anómma wániye. ⁵ miráuma maami tibâqawaaraa-kayukama áqnáabaqa keráwáqtópaq iyamma minná íráqône. mí-mónêqtábá yiménúne téq timá akoqnáá uráamma yemá keráwáqá tíwáqnaa umá mamá yorupánoe. miráuma yokaa kéinaraq kemá ko yamá ónúne. amí-yátááqá áqa yokaa uráiyana Yérútáárebaq máa-yuma yemá “keqtáá timínêq kéoe” téta itánôwaqtaa ketáámá keráwáqá íma tiyárekaq yoráunaqtaa mirá kéoe. ⁶ taákaq maannáyaba máráaro. náawabi yópi pááqyan-anayumma uqmaréna-waigoma pááqyan-aawaqa mayánimanibo náawabi taíbaq-anayumma uqmaréna-waigoma taíbaq-aawaqa mayániye. ⁷ miráinaq keráwáqá móra-mora-yuma nôraq umáwabi yimínêqa yiméraq móra-waigoma káqo-wamma ayárekaq íma yoráino. náawabi yimíyábá amuqá márái-waigoma Áánûqtuma weqtábá kákaiye. ⁸ keráwáqá nói-qtatabi íya-qtataaqtabama taíbaq-tuyanamma íma itáaro. Áánûqtuma keráwáqá nói-qtataaqtatabi o-wáígómá uyátá-maqma timíniye. miráipoaq keráwáqá aati-aatimá káqo-kayukama kanaaráq yimínoe. ⁹ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáabi mirá téna kétiye: “wemá áwáyoq-wayukama taígani kéyimitana wení kaayoné-yátáákómá watúq-watuq kétiye.”

téna Áánûqtuqtaba kétiye.

¹⁰ waéqma itai-áímmá itáaro. ánayumma úbî-waigomma Áánûqtu wemmá ánayumma kámiye. mikáké ánayumma úbî-waigoma anaaékaqa aáwaqa mamá kénaiye. miraráá umá Áánûqtuma keráwákáráq timínaq keráwáqá kanaaráq kaayoné-yátáákómá ubínoe. mikákémmá kaayoné-yátáákómá taíganin-aramma pááq ínoe. ¹¹ Áánûqtuma keráwáqá umaatamá

timínaq keráwáqá aati-aatimá káqo-yuma yímîqma kanaaráq ínoe. miráuma mi-káyúkámá yemmá keráwáqá yíwáqnaa o-yúmá Áánûqtukaq “tíkáiye” téta kerawáqti amí-yátááqá yemmá yimênatataama tínoe. ¹² káqo-yuma yimiyábámá mirá-uraiye. keráwáqti amí-yátááqnaq pó Áánûqtuni waayúkama Yérútáarebaq máa-yuma yíwáqnaa íyana keráwáqti amí-yátááqtabámá yeqti yimuq-yatáákómá yuwáaqma wéyáwé íniye. mirá-iyaqtabama yemá taígani-taoqa Áánûqtukaq “tíkáiye” téta tínoe. ¹³ miráinata ókaraq keráwáqti amí-yátáákómá yemmá yirááténama minná Ítukaq keráwáqti itáiq-itaiq í-yátááqá árai-qtataare. keráwáqá yemmá káyimiyatama káqo-yugaraq Áánûqtukaq “tíkáiye” tínoe. keráwáqtabá yemá téta “átê-wataama kéitepoaq mirá kéoe” téta tínoe. ániibo taíganimma keráwáqá yíwáqnaa oqtábámá yemá Áánûqtun-awíqa múte yawúinoe. ¹⁴ anómma íráqô-qtataakoma Áánûqtuma keráwápi makáitataboata yemá máqtemma keráwáqtoq yíneta kéoe. yemá keráwáqá yirummá kétimeta keráwáqtabá nunamummá tínoe. ¹⁵ Áánûqtuni anómma timí-yátááqtabámá wekq “tíkáiye” ténátae.

10

¹ kemá Póroma íbêqa Ítu Káríqtoni kaayoné-yátáákárq kétima-timune. kemá nékaq máeqa akoqnáa-aimma kétima-timunamanibo kemá keráwáqtê máeqa aqnún-áimmá kétima-timune téta yaimma-yuma kéte. ² kemá keráwákáq inaa kétune. keráwáqtoq onnamá kemá keráwáqá akoqnáa-aimma mamá timá-timiyabama íoro. kemá akoqnáa-aimma tíyábámá kanaaráq kéitaune. ániibo yaímma keráwápi kémá téta keqtááyábámá “maa-márábín-ááimmá kéwaraae” tiráamma min-ááimmá íma áraine. ³ ketáámá maa-márábíqtáa máunamanibo maa-márábín-ááimmá íma kéwaraunatae. miráuma maa-márábí-káyúkámá ááíqa kéowaqtaama ketáámá ááíqa íkéunatae. ⁴ ketáái iyebógómá maa-márábí-káyúkátí iyebógóráa íma uráíye. táígo-qtataakoni tí-kúrúma yawitíníqtaba ketáái iyebógómá Áánûqtuni akoqnáárake kéíye. ketáámá unítíq-aikaraq ⁵ yúma mamá uí-áíkaráq kényawarapaunatae. máqte-qtataakoma Áánûqtumma aónaiyabama aapi auyáráimma ketáámá kényawarapaunatae. máqte-tuyanamma yatámma yáqtoqmataa mamá Ítu Káríqto tiníq umá kéwaraunatae. ⁶ yemá náayuwabi yeqti yóyaukakemma téta “ketáámá Ítu Káríqton anaa kéwaraunatae” kététemanibo wemá tiníq íma o-yúmá ketáámá yemmá táí-meyamma yiménáqtáa yokaa kéunatae.

⁷ Korítiani-marupaqa keráwáqti túrakaqa nói-qtataarabi abarokáq uráíqtabama aónaaro. min-nákómá náawabi téna “kemá Ítu Káríqtonnamune” tinnawagoma maannáyaba aákaq maráino. ketáágárqá Ítu Káríqtonnamunatae. ⁸ kemá Áánûqtuma náápaamma tímikaiqtaba túma mamá uí-ááimmá ôriq umá túnnama paá taákaq maráaro. kemá keráwáqá mamá akoqnáa ónáápoaq mirán-ááimmá kétune. aati-aatimá kemá keráwáqá íma mamá yawarápanaaq mirán-ááimmá kétune. ániibo ketááyabama tigeamá íkeune. ⁹⁻¹⁰ min-nákómá téna “Póroma wení aúba-wannaanapo keráwáqá mamá ikatíq umátikanena kéíye” tinnama minná íma árain-aimma kétiye. kemá itáunama yaímma-wayukama keqtábá téta “wení aúba-wannaagoma anómma akoqnáa-aimma kétimanibo wemá paá pááqyamma aqnún-náqá máitana wenáagoma íma kateko kéíye” téta

keqtábá kéte. ¹¹ mi-káyúkámá yemmá keqtááyábá maará téraq timá yímero: “Korítiani-marupaq yemá íyamma yeráwáqtí yáaikoma miráuma népaq máeta aúbabi agatáániq íniye.” téraq timá yímero.

¹² mi-káyúká yemá yetábá anón-aimma téta yeqtí yúma maméta uyátáaniq umá ketáámá íma mirá-onunatae. yemá yenamááriq yeqtí ámáan-ainapo yetábá maqmá káonaae. neginaagí kéo. ¹³ ketáámá túma mamé uí-áímmá ókaraq-okaraq umá tíq-tiq umá íma tenúnatae. ketáámá Áánûqtuni ámáan-ainapo ketábátáá kenamááriq maqmá káonauanataa keráwákáq wení átê-wataama tíyábá keqtáámá Áánûqtuma mayaímá tímikaiqtaae. ¹⁴ aati-aatimá ketáái náapaamma Áánûqtuma tímikai-waigoni ámûraapaqtaa íkéunataamibo Korítiani-marupaq keráwáqtópaq uráunataama Áánûqtuni náapaakon aménáápáqá uráunatae. ¹⁵ miráitaqtaa ketáámá yaímma-yuma keráwápi mayaímá máyáaqtabama ketáái túma íma múte maméta kéuyunatae. ímibo keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataakoma anóniq ínnama aónanaqtaa kéunatae. ánibo Áánûqtuni ámáan-aimma keqtááyábá waráiyanaama keráwáqá tíwáqnaa umátaa átê-wataama mamé wéyáwé íyábátáá keqtáámá kétékaiqtaae. ¹⁶ keráwáqá tíwáqnaa íyaqtaama átê-wataama Ítuqtaba uyátá-maqma népaq-marabiqtaa kanaaráq timá-yimenunatae. káqo-nakoma áqa waabá-káyúkátí yúbáq timá yímikaina-marukaqa timá-yimiyabama ketáámá íketikaiqtaae. ánibo káqo-wama matáina-mayaiyabama ketáámá túma mamé uí-áímmá ítenunatae. ¹⁷ náawabi aúma mamé uí-áímmá tínénama uyátárai-nakoqtaba tíno. ¹⁸ abo mi-káyúkámá náayuwabi yeqtí yúma maméta úyô-yuyabama Áánûqtuma íma kákaiye. mi-káyúkámá náayuwabi uyátárai-nakon-awiqa maméta úyô-yuyaba wemmá kákaiye.

11

¹ ánibo íbêqa áráwáá umá yaímma-wataama itáaro. yaímma óq-wayukama téta “min-áímmá neginaagí-aine” tínoe. ² minnáe. waagómá ánáakoqtaba kárún-aimma tímákáinikaa umá Áánûqtuma keráwáqtábámá káqo-yuti minnáma maíyábá íma kétékaiqtaq kemá kárún-aimma kétéma-tikaune. keráwáqá paá Ítu Káríqtomma wenamá wenna máiyaba kétékaiye. miráuma aúgen-inaarugoma waatê íma yagarogtaréna awaíkkókáq áqnáabaq winikáá umá keráwáqá mamá Ítu Káríqtomma aménáá kéune. ³ naayóbáqá iraaakabayaakómá Íbima kaaqaari-áínápó wemmá makákáine. mimórá-tái-yátáákómá keráwáqá mamá waéqma keráwáqtí túyánámmá Ítu Káríqtonopake mamá paábaq yuwaíyábá táaqa kégaiye. ⁴ min-nákómá Korítiani-marupaq wemá waabá-káyúkátí yúbáqá ketáámá Ítu Káríqtoqtaba timá-timunaiqtaa íma tiráibo wemá óq-aimma kétiye. wenôpake máyáan-aikoni áaikoma ketáámá timá-timunaqtaa kéitaan-aikoma ôrikaa umá mamé kéuyoe. káqon-aimma kéitaamma keráwáqtí taákoma agaro kéiyee. ⁵ mi-káyúkámá téta “Áánûqtuma keqtáá tímátikaraiqtaae” téta kétémanibo yeqtí yáagoma ketáagoni ámûraaq wíyábámá íma itáíq-itaiq kéune. ⁶ kemá íráqôn-aimma waayúkati yúbáq íma kétéunamanibo itái-yátááqá ketáámá kémayaunaqtaa keráwáqá máqtemma minnáyaba ítama kétagaae. waabá-káyúkátí yúbáqá taígani-tupaama taígani-qtataaqtabataa timá tímikaunatae.

⁷ kemá keráwáqá waabá-káyúkáráq kétéma-timeqa móneqtaba keráwáqá íma ítama aónaraapoqa minnáyaba keráwáqá pááqya-tiwiqa kéyamatimeo?

kemá ketí túma mamé kuképoaq keráwáqtí túma múte mamé kéuyune. minnýabama kemá otaanáq kutáuno? ⁸ Áánûqtuni waayúkama káqo-kaqo-marabaq mórabí álkuyo-yuma keráwáqtôpaq kéyunatama yemá kemmá mónéqa yoqmá tíwáqnaa éta tímikaae. ⁹ kemá keráwáqtê máeqa aáwaqa nanúnayababi naammá waénúnayabama keráwákáq íma ítama aónaraune. Maaterónia-marabake tibâqawaaraa-kayukama yemá kemmá tímikaae. mirá-oqtabama kemá keráwáqá íma mayaímá tíméq arátikaraune. miráitaq aati-aatimá kemá keráwáqá íma mamá káratikaune. ¹⁰ mútûq árain-aaikomma kemá Ítu Káríqtonopake matáunagaraq kétima-timune. Áánûqtuma náápaamma tímikaiqtaba túma mamé uí-áikón áaimma Karíki-wayukama ketôpake ímayanoe. ¹¹ nôraq itaráq maamirán-áímmá kétuno? miráitaq kemá keráwáqá tirummá íyaq kétimuno? ímiye. Áánûqtuma káonaitaq kemá keráwáqá tirummá kétimune. ¹² miráimanibo kemá keráwáqtôpakemma mónéqa íma mayánúnama mirá-onayabama mi káqo-kayukama náayuwabi waabá-káyúkáráq watáama te-yúmá yemá áraimma íma kanaaráq mirá tínoe. minná “ketáái mayaígómá yeqtí mayaígótê mórai q kéiye” téta árain-uramma íma kanaaráq mirá tínoe. ¹³ yemá kaaqaari-tímáyikárái-káyúkámóe. keráwáqá kémakateta yemá Ítu Káríqtoni tímáyikarai-kayukaraa kéoe. ¹⁴ minnýabama keráwáqá íma iyánáaq oro. Tááqtaama wemá waayúkati yúrakaqa mórama Áánûqtunopake kaqtó-nakaa kanaaráq aurániye. ¹⁵ miráinata Tááqtaani mayaí-wáyúkámá yemá waayúkati yúrakaqa tímáyikaraa-kayukaraa kanaaráq auránoe. abo íma iyánáaq oro. anaaékaqa yeráwáqá anónnáma táí-meyamma mayánoe.

¹⁶ naayóbáqá kemá maará téq tímá tímikaune. yaímma-wayukama téta ketáayabama neginaagi-aine tiráamanibo keráwáqtí túyánápímmá mirá téqo kéiteqa paá neginaagi-nakon-aama itáaro. íbêqa túma mamé uí-áímmá páaqyamma tenúne. ¹⁷ maamin-áímmá kemá uyátárai-nakoni náápaakon aménáápáqá íma kágayaune. miráuma Korítiani-marupaq keráwáqtí aúkáapikemma mi-négnáági-nákómá wetábá taibaq-aimma ôriq umá kétéye miraráá umá kemá tenúne. ¹⁸ óq-wayukama mi-qtátááqá mayáiyatababi mi-qtátááríqo í-yatabama yeqtí yúmo mamé uíyaqa kegáráq ketúma mamé uyónúne. ¹⁹ keráwáqá neginaagi-wayukati yáama kanaaráq kéitaapoaq ketáagaraq itáaro. ²⁰ káqo-nakoma keráwáqtábá wení ánná-wayukaraa máigaae téna tin-nákón áama keráwáqá kéitaae. aáwaqa kámeq wemmá ayúwáawana keráwáqtí túyánámmá keyabitiye. wemmá ayúwáawana wenaúma maména kéuyena anaaékaq keráwáqtí tóíqa yuraapániye. ²¹ kemá aqnún-náqá máepoaq keráwákáqá miráíyaq kéumatikauno? miráimanibo íbêq-kanaaraqa máqte-kayukama yeqtí yúma maméta kéuyoe. miráinaq íbêqa kegáráq neginaagi-nakora umá túma maméq uyónúne. ²² mi-káyúkámá náayuwabi yeqtí yúma maméta úyômma yemá Íbaru-wayukabiyo? kegáráq Íbaru-naqune. yemá Ítiráaeo-wayukabiyo? kegáráq Ítiráaeo-naqune. yemá Áabaraan-anna-wayukabiyo? kegáráq Áabaraan-annabike-naqune. ²³ yemá Ítu Káríqtoni kaqtó-wayukabiyo? kemá mi-máyáiyábámá uyátá-maqma íraqôniq kéune. itáaro. taígani-taoqa minnýababa ánná-naupaq máqe-uraune. taígani-taoqa ketúraqa yátarakekaraq tebúqa yimí-ánnárákékáráq tókakaae. miráuraamma taígani-tupaaboaq kemá kanaaráq minnýabama íma yorautónúne. taígani-taoqa tebúqa tímikaqtabama púyôwaniq uráune. maaminnýababa túma mamé uí-áikómá

neginaagí kéimanibo ²⁴ káqo-kaqo-kanaaraqa Ítíráaeo-wayukama móra-tiyaapaq-yupaama tebûqnapo taiganimma (39) túma yurákáae. ²⁵⁻²⁶ káqo-kaqo-kanaaraqa kaumo-yúpáamá yáánápó tíkakaae. móra-taoqa óqtanapo iyaabóma tíkakaae. kaumobáq únópi-káárébímmá máunana yokíkáiye. móra-taoqa únókón ámûraaqa móra-wagaagaraq nokáákaraq paá mayaqmé uréire uráunama mibáqá kuti-nópímmá nommá ôriq umá aúgípimma paá aqtaráune. yaímma-taoqa moyá-káyúkámá yáqtoqma tiwíkaae. yaímma-taoqa ketí waayúkama Ítíráaeobakemma tíkamma kéwaraawata óq-taoqa Yéqtaaeo-wayukama tíkamma wakááe. anó-marupakaraq kaqmáápaqa waayúkama íma máa-marabakaraq únópítábágaráq ikatíq kéunata kaaqaaritíbáqáwáaráa-káyúkágáráq yemá kemmá mamá ikatíq umátíkaraae. ²⁷ kemá ketí mayaímá matéq kammáa uráune. yaímma-taoqa kemá túmá íma waéq aáwaqtababi noqtábámá táayaba uráune. taígani-tupaama aáwaqa árainimma íma naráune. kemá yaugíqtábá kéunana ketí unáákáqtôgaraqa íma wáqe-uraiye. ²⁸ máqte-tupaama ókon-oko-kayukama Ítuqtaba áíkuyoqtabama kemá taíbaq-tuyanamma ítaraune. ²⁹ yeráwápike yaímma-yuma aqnúníq kéowaqa yeráwáqtábábóaq kegáráq aqnúníq kéune. ánibo yaímma-yuma yemmá yíwíqma kúmiq-yataapi mamá kéyikaawanama minnáyabama kemmá tiyamma kéíye. ³⁰⁻³³ Tamáátikati-marupaqa anómma yabíkái-naqa (kíni) Arétatima wení kawáá-wáyúkámá timáyíkáitata máqten-aukapaq yabíkéta kemmá yáqtoraneta urááe. miráimanibo ketí aanábó-wáyúkámá kamáágupi tiwítikareta ánnáma kúmaketa motóqapike yabitimá márú-kurugoni aaumépaq tiyúwáawaq péqmareq kóuraune.

kemá túma mamé uí-áímmá tennamá maami-qtátáákómá keráwáqá tiráátimma kemmá mamá aqnún-nákáá káuqtikaiye. Áánûqtuma uyátárai-naqa Ítu Káríqton aboámá kétaimma maami-qtátááqtábá kemá kaaqaari-áímmá íma kétune. wenáwíqa watúq-watúq umá múte yaúyóro.

12

¹ ketí náápaqtaba túma mamé uí-áímmá neginaagí-yataaqanibo paá móragaraq tenúne. íbêqa ketí kaikáá qtátááqtábágaráq uyátárai-nakonopake awaaméq-yátááqtábágaráq tenúne. ² kímora-naqa Ítun anaaé kéwarai-naqa aónaunana wemá páátákáá Áánûqtuni mú mikákáá yanaa-márúkáq yaúmena utáíye. min-nákómá wenaúrraq utái paá arun-íyápóáq utáiyo? kemá íma kéitaunamanibo Áánûqtu wenamáa kéitaiye. minnámo pááq uráimma naayóbáqá títaupake kaayaqté-kaayaqte-karitimaatima kégoiye. ³ ókaraq kétune. wemá wanaúgaraq máqe urárani íyaq wenaúgaraq máqe uráraníyo? kemá íma kéitaune. Áánûqtu wenamáa kéitaimanibo kemá itaúnama árainimma wemá páátákáá Áánûqtuni mú mikákáá íraqô-marukaq utáíye. ⁴ mibáqá ítarai-qtataaqtabama watáanapo kanaaráq íma tewáníq uráíye. maami-qtátááqtábámá maa-márábí-káyúkámá yeqtí yóyaukakemma íma tero. ⁵ miráuma min-nákoqtábámá túma mamé uí-áímmá kétupo kenamááríq ketábámá ítenune. mi-qtátáákómá keráwáqá tiráátimma kemá aqnúníq únna-yataaqtaba yenamáa mi-qtátááqtábá túma mamé uí-áímmá tenúne. ⁶ kemá ketábá túma mamé uí-áímmá tennamá kemá neginaagí-nakaa íma ónune. ímiye. árain-ain-aatuqma tenúne. ááqibo kemá túma mamé uí-áímmá íma tenúne. watáama téq nôrawabi únna-yataakoma waayúkama mamá ketí árain-aaimma kéyiraatiye. kemá ketí árain-aikoqtabama íma uyátá-maqma máunaboaq ketí túma íma

mamá uyónúne. kemá ketábá túma mamé kéuyonatama waayúkama yeqtí yúyánápímmá tétama “wení árain-aaiqoqtabama uyátá-maqma wemá anómma máíye” téta tínomanibo min-áímmá íma áraíne.

⁷ kemá anómma íraqô-qtataaqa aónaunayabama ketí túma mamé uíyábámá Áánûqtumma íma kákaiye. miráuma wemá kemmá tútiq-yataaqa tímikaitana ketúraqa areríyagoni áwáyaakoraa kéíye. miráuma mórama Tááqtaani kaqtó-nakoma kemmá tebúqa tímínikaa kéíye. kemmá mamá aménáápáq tikáitaq máunaboaq ketí túma kanaarácq íma mamé uyónúne. ⁸ kemá uyátárai-nakomma maami-qtátááqá matuwaikáae téq kaumobácq ítama aónaraunamanibo ⁹ wemá maará téna kemmá yawuwéqma timá tímíkaiye: “wenamáa ketí íraqô-qtataaqa emá kéone. miráítaa emá aqnúníq kéonanama ketí akoqnáágoma emmá íraqóniq umákaitana akoqnáá pááq kéíye.” téna yawuwéqma timá tímíkaiye. miráinaq kemá aqnúníq únnayabama túma mamé uí-áímmá kétenana Ítu Káríqtoni akoqnáágoma kemmá yaútúma ánáakutikaniye. ¹⁰ Ítu Káríqtoqtabama aqnúníq iyábámá kemá timuqá kémarauone. kemá yikárarán-áímmá kémayeq tú-tiqa kémayaune. ókon-okomma ummaa-yátááqá kémayaune. waayúkama kemmá mamá táíq kéumatikaae. taíbaq áwáábíq-yataaqa abarokácq pááq kéimanibo máqtemma mi-qtátááqábá Ítu Káríqtotababoaq itó-uma akoqnáá kéune. mirái-qtataakoma ketôpaq yiqtábámá kemá timuqá kémarauone. kemá aqnúníq únnama mikákémmá mi-kánáárácq kemá akoqnáá-naqa káuraune.

¹¹ kemá neginaagí-nakaa kéumanibo keráwáqá kemmá mamá túma mamé uí-áímmá kétima-tikaiye. keqtábá túma mamé uígóníq-wayukama umá máero. kemá íma anó-naqa máunamanibo mi-kááqáári-tímáyíkarái-káyúkátí yiménáápáqá íma máune. ¹² keráwáqá kétimonaawaq kemá máqte-qtataariq únna-waigoma áraimma tímáyíkarai-kayukati yáaimma keráwáqá kétiraatiye. ánibo Áánûqtuma kekáké anón-awaameq-yataakaraq anó-mayaigaraq kémayaitaq keráwáqá aónaraae. ketí namuro-wáyúkámá kemmá mamá táíq kéumatikaamanibo kemá paá miráurote kéuyunaq aónaraae. ¹³ káqo-kaqon-aukapakemma Áánûqtuni waayúkama mórabí áíkuyo-yuti aúkáapikemma kemá keráwáqtábá márú mikákáá pááqyan-iraq umátíkarauono? kemá keráwákáqá meyáqtábá íma ítama tímónaraunapoaq minnáyabawaq keráwáqá tirummá kéíyo? kemá keráwáqá íraqóniq umátikaunayaba keráwáqá ítama aonéq “ketí kúmiqa paábaq matuwéq tiwikátúwáaro” téraq tenúno?

¹⁴ íbêqa kemá kaumobáríq umá keráwáqá ko tímónanaaq yokaa kéune. ánibo keráwáqá kemmá yaímma-yataaqa timéq tíwáqnaa ínôqtabama íma ítama aónanune. keráwáqtí móneqtabama kemmá íma kétíkaiye. ímiye. Ítukaq itáíq-itaiq ínôqtaba kemmá keráwáqtábá kétíkaiye. itáaro. ketáámá iyápóanaaqtabama yinóboyuma “aáwaqa yímero” téqtaa íkétunataae. ímibo yinóboyuma aáwaqa yeqtí iyápóanaamma “yímero” téqtaa kétunaqtaa keráwáqá ketí iyápóraa umá mááe. ¹⁵ keráwáqá tíwáqnaa iyábámá ketí máqte-qtataakaraq ketábágárácq keráwáqá tíménúne. miráiyabama kemá timuqá kémarauone. kemá miráuma keráwáqá ketirummá kétimenaqa keráwáqá kemmá keráwáqtí tirummá paá pááqyamma kanaarácq tímínó?

¹⁶ yaímma keráwápíké maará téta tínoe: “áraíne. Póroma keqtáa yama kétimonenama meyámmá íma matáíye. áaqibo wemá auyánákárácq-nákómá máena keqtáámá makáqma tiwíkaiqtaae.” téta tínoe. ¹⁷ keráwáqá kéítaae. maamin-áímmá íma árain-aimmiye. mi-káyúkámá yemmá ketí aúbagaraq

keráwáqtôpaq timáyikaunata maméta o-yúmá yemá keráwáqá makáqma tiwíkaao? ímiye. ¹⁸ kemá Tááítatimma keráwáqtôpaq wíkáae téq inaa tiráune. ániibo kemá óqa tîbâqawaaraa-naqa timákaunana wetê yagaroqtamá uráiyé. Tááítatima keráwáqtôpakemma yaímma-yataaqa wetábáwáq matáiyó? ímiye. wetê ketéma mimórá-Áókák-Áágóní anaáé kéwarauyana kerátái táaikoma mimóráiq kéiyé.

¹⁹ keráwáqá túyánámmá ítáamma kerátámá keráwáqtí túbáqá anónná-aimma teyúyô? kerátá ímiye. kerátámá nóinainabi Ítu Káríqtoma “tekaao” tin-áímmá kerátámá kétima-timuye. ániibo kerátámá Áánûqtun-aurakaq kétima-timuye. kerátái tîkáin-aanabo, kerátámá máqte-qtataariq úyamma keráwáqá tiwáqnaa iyábá mirá kéuye. ²⁰ kemá mibáq ko yamá onnamá keráwáqtí tááikoma kemmá tîkáiniraq umá máiyaraq timónanuno? keráwáqá kemmá timónaneq túyánámmá ítáan-iraq umáwaraq máeraq ónúndô? minnýaba kemá netuq-túyánámmá kéitaune. keráwáqtí aúkápimma ááíq-aikaraq kárún-aikaraq týámma í-yátáákáráq aúyababa í-ááíkáráq tîkarárán-áíkáráq káqowa-kaqowamma timá táíq umákai-aikaraq mi-máqtén-ááímmá keráwápímmá wáinaraq ko aónanuno? yaímma-yuma yeqtí yíwíqa múte kéyauyeta máqtemma mimórá-túyánákák íyaq máiyaraq ko aónanuno? ²¹ keráwáqtôpaq onnamá Áánûqtun-aurakaq keráwáqtábámá tigaeyábáwáq ónúndô? keráwáqtábá kemá taíbaq-tuyanamma kéitaune. yaímma keráwápíkémhá náayuwabi kebó-áímmá tarôq éq túranannama aráaqtabama keráwáqtí kúmiq-yataapikemma íma waékáiyaya kemá tiruqtábá ôriq umá umátikanune.

13

¹ íbêqa kaumobáriq umá keráwáqá yama timónanaaq kéune. Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí téna kímora-nakoma káqo-nakomma aúbi maráinaqa kaayarábi kaumo-yúmá mikáq máiya-yuma mimórá-áín áátuqma tero. ² keráwáqtôpaqa kaayapáriq umá uráunama kemá kékén-áímmá timá tîkaraunama móragaraq keráwáqtôpaq ónáá kéeq kékén-áímmá kétima-tikaune. minná kemá keráwáqtôpaqo móragaraq wéqa kúmiq-yataariq kéo-kayukama paru-yátááqá íma yiménúne. ³ Ítu Káríqtoma ketáarake watáama áraimma tînaraq itánáae téraq kéteo? Ítuma wemá íma aqnún-náqá máimanibo keráwápímmá akoqnáá-nare. ⁴ owé. miráimanibo wemmá kaapaq-yátáq arááparaamma aqnún-náqá máqe-uraimanibo Áánûqtuni akoqnááarakemma móragaraq wemá paá máiyé. ketáámá Ítuma aqnúníq uráiniq umá mórai q umá aqnúníq kéunataamanibo keráwáqtábámá Áánûqtuni akoqnááarake wetê yagaroqtamá mánunatae.

⁵ miráuma kenamááriq maqmá aónaaro. maaminnáyataba abáá umá aónaaro. minná itáíq-itaiq í-yátááqá yáqtoqma akoqnáá urááo? Ítu Káríqtoma áraimma keqtí tirunóbáqá máiyé téraq kéitaa? weqtábá keráwáqá ímo itareqa keráwáqá aammá arábaraae. ⁶ miráimanibo ketáámá íma aammá arábaraunatae. minnýaba keráwáqá itáikáae téq kétune. ⁷ keráwáqá otaammá íma kuígáae téqtaa ketáámá Áánûqtukaq nunammá kétunatae. yaímma-yuma téta keqtááyábámá “aammá arábaraae” kéte. aammá ketáá íma arábáúnayabataa minnýaba keráwáqá tiráátenaqttaa ketáámá nunammá íketunatae. ímiye. keráwáqá aru-taígáae téqtaa minnýaba ketáámá nunammá kétunatae. ⁸ ketáámá

kenamáárîq árain-aikoma kanaaráq íma awéqtátuwanunatae. ketáámá paá kanaaráq mirá-onunatae. ⁹ keráwáqá akoqnáá kéowaqtaama minnáyabama ketáámá timuqá kémarauanataamanibo ketáámá aqnúnîq únnayabagaraqtaa timuqá kémarauanatae. miráitaqtaa Áánûqtu keráwáqá mútûq mamá íráqôniq umátikaniqtabagaraqtaa nunamummá kétunatae. ¹⁰ minnáyaba kemá nékake maamin-áúbámá keráwáqtôpaq kágayaune. miráinaq kemá keráwáqtôpaqo ko yamá kéonanama keráwáqtí táaikoma kemá keráwáqá táí-meyamma timígónîq umá kemmá ítiraatino. keráwáqá mamá akoqnáá íyábá uyátárai-nakoma wení náápaamma tímikaiye. min-náápáámma keráwáqá mamá táíq umátikayaba ítímikaiye.

¹¹ ketíbâqawaayuo, íbêqa ketí watáama tímá ánatanune. keráwáqá mútûq íráqôniq umá auraiyátábá maqma aónaaro. ketáama kéitera q mimórátúyánákáq máero. kaayoné-yátáákógáráq máero. ánibo Áánûqtuma arummá amí-yátáákáráq kaayoné-yátáákóní áaimma máena keráwáqtê yagaroqtamá mániye.

¹² ye-wátánónáaráá umá káqowa-kaqowamma tiyáámma wenamí-kanami kéeq tótó kéumayikera q miráo-maarao-aimma tímáyikáaro. Áánûqtuni waayúkama máqtemma maakákémmá yemá keráwáqtábá “miráo-maarao” téta kétimatikaae.

¹³ uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoni íráqô-qtataakogaraq Áánûqtuni akai-yátáákógáráq Aokaq-Áágóni aanábóráá-qtátáákómá keráwáqtê yagaroqtamá waíno. ¹⁴ missing?

kemá Póroma
Tímotigarare.

Karétiani

Îtun **anaaé ké**waraa-yuma **ká**qo-kaqo-marukaq **Karétia**-marabaq **mó**rabi **áí**kuyo-yubaq **Pó**roma **aga**táiyē.

¹ kemá Póroma Îtuma timáyíkarai-naqa waayúkama kemmá íma tááyaraabo aboámá Áánûqtuma wemá Îtumma pukáipike itó-umakarainakoma wemá maami-máyáíráqá tááyaraiye. ² ketíbâqawaayuma ketê máe-yute ketáámá maamin-áúbábí keráwáqá Karétiani-marabaq áíkuyo-kayukayopaq miróro-maaraoro-aimma keyuwaunatae. ³ ketibotáámá Áánûqtugaraq uyátárai-naqa Îtu Káríqtogaraq yenákátí íráqô-qtataakaraq kaayoné-yátáákáráq keráwáqá tímêtaao. ⁴ Îtu Káríqtoma Áánûqtuma ketibotáái aúyánámmá kéwarena wení aúwaraimma yuwéna ketáái kúmiq-yataapike meyáníq uráiyē. wemá mirá éna íbêqa maa-márábi wái-tai-aai-pike keqtáá mamá paábaq tiyuwánénataa mirá-uraiye. ⁵ miráínataa ketáámá Áánûqtun-awiqa aati-aatimá múte yauyónátae. miráuma waíno.

⁶ keráwáqô, miráonaaíqtabama kemá iyánáaqa kéune. Îtu Káríqtoni íráqô-qtataapike Áánûqtuma keráwáqá tááyaraimanibo keráwáqá páátákáá wemmá káyuweq káqon-ate-wataama kéitae. ⁷ miráimanibo káqon-ate-wataama óqa íma wáiyē. ímiye. yaímma-wayukama keráwáqtí túyánámmá mamá táíq kéeta Îtu Káríqtoni átê-wataama mamá waéq nááeq kéoe. ⁸ miráimanibo ketáá keráwákáq móra átê-wataama tímá tímikaanataabi móra Áánûqtuni márûpake kaqtó-nakoma tinná átê-wataagoma minnâgogaraq ketáámá naayóbáqá tiráunna átê-wataagoma íma móraiq innama minná kanaarâq móra-nakoma mirá énama wemá áíta-marupaq puíno. ⁹ naayóbáqá ketáá tiráunnaiq umá keqñáámmá íbêqa kétunatae. ánibo móra-nakoma átê-wataama tímá-timina-waigoma naayóbáqá ítaraanaikaa ímo ínanama min-nákómá áíta-marupaq puíno. ¹⁰ maami-kátááyábámá waayúkama keqtábá yikání íyabiyo? ímiye. Áánûqtuma kákaiqta-poaq maamin-áímmá kétune. waayúkama keqtábá yikáina-yataariq kéeqa kemá káqo-mayaima mayánúnamanibo Îtu Káríqtoni mayái-náqá íma mánune.

¹¹ máqtemma ketíbâtiwaayuo, kemá arupú umá kétima-timune. maamin-átê-wátáámá keráwáqá naayóbáq tímá-tímikaunama móra-nakoma íma mamá pááq uráiyē. ¹² min-áímmá móra-nakopike íma matáune. móra-nakoma íma tiráátiraiye. áraimma ímiye. Îtu Káríqtoma wenamááríq kemmá tiráátiraiye. ¹³ naayóbáqá kemá nórabi uráunna-aaimma minná keráwáqá ítaraane. kemá Ítiráaeo-wayukati monoq-áímmá wakáune. paru-yátáákómá kepímmá íma wáitaq Îtukaq yirummá ámê-kayukama keráwáqá ítaraae. kemá móra-iyakaq maréta áíkuyo-kayukama mamá táíq umáyíkarane. ¹⁴ ketimatoq áa-yuti aúkápimma kemá taíbaq-wayukama uyátáreq Ítiráaeo-wayukati yáaimma kéwaraune. kemá ketí títaubikoni máqten-aaimma warámááq akoqñáá kéune.

¹⁵ miráimanibo naayóbáqá ketinóma íma matíkaraitanama mi-kánááráqá kemmá Áánûqtuma aúyatikaraine. wení íráqô-qtataapi wení mayaíma mayáiyábá tiwíkaiye. ¹⁶ wemá wenáanikoma kemmá tiráátiraimma

minná íma Ítiráaeo-wayukamibo Yéqtaaeo-wayukabi átê-wataama mó-tikaae téna tiráátiraine. wemá kemmá tiráátiraimma móra-nakoma íma ítama aónaraunae. ¹⁷ kemmá uyátéta áqa tímáyíkarai-kayukayopaq Yérútáárebaqa íma uráunamiye. ímiye. kemá Arébiya-marabaq uráunamiye. ánibo anaaékaqa Tamáátikatabaq uráunamiye. ¹⁸ anaaékaqa kaumo-kárítimáátímá yáwitaq Pítaate watáama ténááq Yérútáárebaq utáunamiye. ánibo wetê tiyááka umá móra-titaupaq-kanaama máqe-uraunamiye. ¹⁹ tímáyíkarai-kayukama kemá móra íyimonaraune. Yêmitima uyátárai-nakoni ábâkoma wenamáa aónaraune. ²⁰ min-áímmá íbêqa keráwáqtôpaqo agayáunama Áánûqtuma káonaitaq kemá keráwáqá kaaqaarimá íkétima-timune. ²¹ anaaékaqa Tíria-marabaq Tirítia-maragoni pááqya-marupaqa kemá uráunamiye. ²² miráimanibo Yúriabaqa Ítuqaq itáíq-itaiq o-káyúkámá ketí tóíkaqa ítimonaraae. ²³ yemá miráuma aamá kéitaane: “naayóbáqá maamin-nákómá tikamataa uq-téwaimanibo naayóbáqá arummá aména itáíq-itaiq í-yátáákómmá mamá táíq éwai-qtataakoni átê-wataama íbêqa kétima-yimiye.” téta kéitaae. ²⁴ minnýaba yemá Áánûqtun-awiqa múte yaútaae.

2

¹ kemá tiyááka umá kaayaqté-kaayaqte-karitimaatima maéq anaaékaqa Páánabatite keqñáámmá Yérútáárebaq utáuyane. kemá Tááítatimma awíqmetaa wegáráq utáunatae. ² Áánûqtuma kemmá tiráátitapoq uráunae. maamin-átê-wátáámá Yéqtaaeo-wayukama tiráunama minná kemá Yérútáárebaq anó-kayukama Ítuqtaba áíkuyikareq yemmá kényiraatune. kemá maará téq túyánámmá kéitaane: “maami-máyáímá íbêqo mayáunagaraq naayóbáqô matáunagaraqa kanaararé tînô?” téq ítama káonaune. ³ Tááítati ketê mái-naqa Karíkibake-nare. miráimanibo wenaúma karánátaae téta móra-yuyanakaq íma makááe. ⁴ itáaro. yaímma-wayukama ketáái tîbâqawaayuti aúkáapi aúma karánéta aúpáq ya-kéberaae. mi-kááqáári-wáyúkámá yemá abu-wáyúkábóata abú yamá káonaae. yemá ketáái táaimma naayón-ááípike keqtáa paábaq mamá kétéyuwetataa Ítu Káríqtogaraq mamá táíq éta Ítiráaeo-wayukati naayón-ámáán-áímmá keqtáa mamá yagaroqtánáae téta irááe. ⁵ ketáámá yemmá yikáiniq íkéunatae. miráitaqtaa átê-wataagoni árain-aimma keráwáqtábá kényaqtoraunatae. ⁶ ánibo mórama anón-iwiqa wáiyé tíya-kayukama ketí átê-wataaraqa móra íráqô-qtataaqa íma maqmá arúbaraae. anón-iwirabi pááqyan-iwiqo wáikayukayabama minnýaba paátataare kétune. Áánûqtuma waayúkagoni áwíqtaba aúyánámmá íma kéitaiye. áraimma ímiye. ⁷ Áánûqtuma Pítaamma Ítiráaeo-wayukabaq timákarainiq éna móraiq umá kemmá timátikena “Yéqtaaeo-wayukabi átê-wataama mó tiyo” téna timátikaraiye. ⁸ owé. Áánûqtuma Pítaamma Ítiráaeo-wayukabi mayaímá mayaíkaae téna timákaraiye. móraiq umá Áánûqtuma akoqñáárake “Yéqtaaeo-wayukati aúkáapi mayaímá mayaao” téna kemmá timátikaraiye. ⁹ Yêmitigaraq Pítaagaraq Yóáanegaraq anó-kayukagaraq yemá kemmá Áánûqtuma aokaríq umá mayaímá tímímma aónaraae. miráitata yemá Páánabatite kekárátámá iyáámma tímikaakarataae. miráomma ketáái awaamépóaqtaa móra-tiyakaq makáunatae. minná yemá Ítiráaeo-wayukati aúkáapi mayaímá mayaíyaqtaa ketáámá Yéqtaaeo-wayukati aúkáapi mayaímá mayánatae. ¹⁰ kímora-yataaqa keqtáámô itáan-aimma téta maará kéte: “keráwáqá áwáyoq-

wayukayaba túyánámmá itéraq yíwáqnaa oro.” téta tirááe. mi-qtátááqtábá kemmá kétikaitaq kemá yíwáqnaa ónááq yokaa uráune.

11 Pítaama Áátioki q itaq wenaúbáq Pítaama íarutainiq kéiyé téq wemmá timá ámikaune. 12 naayóbáqá Yêmitima timáyíkái-kayukama íuraawana Pítaama Yéqtaaeo-abaqawaayute aáwaqa naráiyé. miráimanibo mi-káyúkámô kéyemma yetê ókaraq aáwaqa ínaraiye. miráimanibo yúma kárátaa-kayukati yáaqa ikátaiye. minná yúma íkárataa-kayukagaraq yúma kárátaa-kayukama íma yagaroqtamá kémaae. 13 tébakaq Ítíráaeo-abaqawaayugaraq Pítaamo iníq kéowana Páánabatigaraqa yeqtáaqa kéikatenaboana kaayaq-yóyáúkáá-káyúkaráá umá ókaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq aáwaqa ínaraae. 14 kemá yemmá yimónáunama átê-wataaraqa íma arupú umá uréire kéowaq yúraqa Pítaamma maará téq timá ámikaune: “emá Ítíráaeo-nakomanibo Yéqtaaeo-nakoraa uráane. náaraq umáwaq Yéqtaaeo-wayukama mamá Ítíráaeo-wayukati yáaimma waránô?” téq tiráune. 15 áraine. ketáámá Ítíráaeo-anna-wayukabike pááq uráunatae. Yéqtaaeo-anna-wayukama kúmiq-wayukabike íma pááq uráunatae. 16 miráitaqtaa ketáá káonaunatae. Ítíráaeo-kayukati ámáan-aimma paá wáraaqtaba móra-nakoma Áánûqtun-aurakaq kateko umá íma mániye. ímibo paá Ítuqaq itáíq-itaiq umá arummá aménama Áánûqtun-aurakaq kateko umá mániye. owé. ámáan-aimma paá wáraaqtaba Áánûqtun-aurakaq kateko umá íma mánunatae. ímibo paá Ítuqtaba itáíq-itaiq kéipoaqtaa Áánûqtun-aurakaq kateko umá mánunatae. 17 miráimanibo ketáámá Ítu Káríqtokaq tirummá kámunaboqtaa minnárake Áánûqtuma “kateko-wáyúkáé” tínataama anaaékaqa ketáá miráuma Yéqtaaeo-anna-wayukama kúmiq-wayukaraa umá maéqtaa ketáámá ketábátáá aónaraunatae. Ítu Káríqtoma ketáái kúmiq-yataakoma mamá pááq uráiyô? aaqáo. ketáá mirá-tenunataabiyo? áraimma ímiye. 18 itáaro. keqnáámmá yauwéqma Mótetini ámáan-aimma waránúnô? aaqáo. ímiye. kemá min-ámáan-áímmá waréqa Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá íma mánune. min-ámmá íarutain-ane. 19 Mótetini ámáan-aikoma kemmá aúwaraimma íma tímikaitapoq yawítítukaune. mûtûq-amaan-aimma kemá íma kanaarâq wakáune. kemá kúmiq-yataariq onanamá Mótetini ámáan-aikoma téna “puínóne” kétiye. miráitana ámáan-aikoma keqtáá tikamma képuimanibo Áánûqtuma aúwaraimma kêtimitaae. ketí aúpáq-áímmá itáaro. minná 20 kaapaq-yátáqá Ítuma ketí kúmiq-yataaqtaba pukáipoaq kemá wetê mibáq máqe-uraune. miráitaq kemá Póroma ámáan-aikoqtaba wetê pukuráune. miráimanibo íbêqa kemá íma máupo Ítu Káríqtoma ketí tirunóbáqá máiyé. min-náqá Póroe te-náqá íma máiyé. ketí túwaraimma minnáe. Ítu Káríqtoni aúwaraimma kepí kémaiye. ketúgoma paá wáimanibo íbêqa Áánûqtuni ánikokaq itáíq-itaiq umá paá kémaune. ketí kúmiq-yataaqa wáitanama minnáyaba puyónúnamanibo keqtábá pukuráiyé. ketúgoma íma pukuráimanibo wenaúgoma pukuráiyé. miráipoana íbêqa ketúgoma paá wáiyé. keqtábá kákaitana keqtábá pukuráiyé. 21 Áánûqtuni paru-yátááqá íma paábaq kématuwaune. ámáan-ainapo Áánûqtun-aurakaq kateko umá máíyanama kanaarâq Ítu Káríqtoma pukáimma minná paátataaqtaba pukíné uráimiyé.

3

¹ neginaagí Karétiaq-wayukao, keráwáqtábá Ítu Káríqtoma pukáitaq keráwáqtí túrakaq tiráátiraune. íbèqa náawaq keráwáqá mamá aíbòqnaaboqa káutikaiyo? ² kemá keráwáqá kímora-yataaqtaba timá tíméro. Áánûqtuni Aokaq-Áágómmá náaraq umáq matááo? ámán-aimma wáraaqtaba matááo? ímiye. átè-wataama Ítu Káríqtoqtaba itáíq-itaiq okákénáq matááo? owé. ³ nòraq itaráq íbèqa neginaagí kéoo? áqnáabaq Áánûqtuni Aokaq-Áágóní áwáqnaa í-yátááqá matáamanibo íbèqa ámán-aikaraq puí-yátáákáráq íyaq yauwèqma mirá íno? ⁴ naayóbáqá keráwápi ummaa-yátááqá pááq uráimma minná keráwáqá paá min-úmmáámá matááo? kemá túyánámmá itáunama keráwáqá paá-ummaama íma matááe. ⁵ nòraq itanawáq Áánûqtuma keráwáqá wení Aokaq-Áágómá tiména keráwáqtí aúkáapi anón-awaameq-yataaqa taròq uráiyó? keráwáqá ámán-aikoni mayáimá máyáaqtaba mirá-uraiyo? ímibo wení átè-wataama itéq anaáe wáraaqtabae téna mirá-uraiye.

⁶ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí Áabaraaqtaba maará-tiraiye: “Áabaraama Áánûqtukaq itáíq-itaiq itanabóana Áánûqtun-aurakaq kateko umá máqte-uraine.” téna tiráine. ⁷ miráinaq keráwáqá aónainoe. yemá náayuwabi Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá étama yemá Áabaraani árain-iyapoma mááe. ⁸ naayóbáqá Áánûqtuni agamatá-kánnáábí tiráine. Yéqtaaeo-wayukagaraq Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá íyanama yeráwáqtábá Áánûqtuma téna “kateko-wáyúkáé” tíniye. miráitana naayóbáqá Áánûqtuma Áabaraamma timá ámikaine: “epíkémhá máqte-marabaq-wayukama íráqòniq umáyikanune.” téna Áánûqtuma Áabaraamma timá ámikaine. ⁹ Áabaraama Áánûqtukaq itáíq-itaiq kéitana Áánûqtuma wemmá íráqòniq umákaraine. móraiq umá máqtemma itáíq-itaiq o-káyúkámá Áánûqtuma íráqòniq umáyikaniye. ¹⁰ máqtemma ámán-aikoni aménáápáqò kémae-kayukama yúyánápímmá téta “minnárake Áánûqtun-aurakaqa kateko umá mánunatae” tétama min-ámáán-áikómá yemmá yawááq-umayikaniye. Áánûqtuni agamatá-kánnáábí mirá kétiye: “máqte-kayukama ámán-aimma agamatá-kánnáábí wáin-aimma íma mútûq waráíyanama yemmá yawááq umáyikaniye” téna agamatá-kánnáágó kétiye. ¹¹ ketáámá káonaunatae. móra-nakoma ámán-aimma mútûq íma kanaaráq kéwaraiye. miráipoana ámán-ainapo Áánûqtun-aurakaq móra-nakoma kateko umá íma kanaaráq aurániye. Áánûqtuni agamatá-kánnáábí ókaraq maará kétiye: “min-nákómá wení itáíq-itaiq í-yátááqnpó Áánûqtun-aurakaq kateko umá matúq-matuq umá mániye.” téna agamatá-kánnáábí kétiye. ¹² ámán-aimma Ítukaq itáíq-itaiq í-yátááqtbámá íma wáiyé. móra-nakoma Mótetini ámán-aimma íwarenama min-nákómá puíniye. ókaraq agamatá-kánnáágómá maará kétiye: “móra-nakoma máqten-amaan-aimma mútûq warénama wemá kanaaráq aúwaraimma mayániye.” téna agamatá-kánnáágó kétiye.

¹³ ketáámá ámán-aimma mútûq íma kanaaráq kéwaraunaboanataa Áánûqtuma keqtáámá yawááq kéumatikaiqtaae. miráimanibo keqtáámá íma yawááq-umatikena wemá Ítu Káríqtoma keqtááyábámá yawááq-umakaraiye. miráitana Ítu Káríqtoma keqtááyábá yawááq-i-naqa kaapaq-yátáq aúkáiye.

minnýaba Áánûqtuni agamatá-kánnáábí maará kėtiye: “móra-nakoma yaataq aráápenama wemá yawááq-i-nare.” téna kėtiye. ¹⁴ miráitana Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq pukuráiyē. wemá miráuráipoaq keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtuma Áabaraaqtaba timá akoqnáá umákaimma keráwákáráq kanaaráq mayánoe. miráitana Áánûqtu timá akoqnáá umákaimma áraimma pááq uráiyē. minnýaba keráwáqá káonaae. abo Ítu Káríqtokaq keráwáqá itáíq-itaiq uráamma keráwáqtôpaq Áánûqtuni Aokaq-Áágómá iráiyē.

¹⁵ itáaro. kaayaq-nákórátá móra-iyakaq marétama aamá timá yarúmaraiyanama káqo-nakoma óq-aimma íma maqmá aráápaino. wemá mi-kátáábíkē íma yaímma mayáino. ¹⁶ Áánûqtuma Áabaraate aamá timá yarútaimma mirá-uráiyē. kanaaráq Áánûqtuma téna anaaékaqa íráqô-qtataaqa pááq íniye tiráiyē. mi timá akoqnáá umákai-qtataaqa Áabaraamma kámena wení iyápógaraq ámikaine. wemá máqte-noiyapoe ítiraine. wemá netuq-nóiyápóyábá ítiraine. ímiye. wemá paá kímora-iyapoyaba téna maará tiráine: “eni iyápóe” tiráine. min-íyápómá Ítu Káríqtoe. ¹⁷ ketáagon áaimma maará-uráiyē. mi-kánááráqá Áánûqtuma Áabaraamma timá akoqnáá umákarai-kanaaraqa Mótetini ámáan-aimma íma wáqe-uraine. mi-kánáárákē ayáqtáá-kanaama (430 karitimaatimá) kóuráiyē. mikákē Mótetini ámáan-aimma pááq uráiyē. mi-kánáámá pááq uráimma Áánûqtuma Áabaraate aamá timá akoqnáá uráimma íma waékáiyē. ¹⁸ ánibo Mótetini ámáan-aimma waráinapo keqtaámá kanaaráq ayúqtikenataama Áánûqtuma Áabarate timá yarútain-aikoma naayóbáq ánatagine iné. miráimanibo maamin-ámáán-áínápó íma kanaaráq káyuqtikaiqtaae. ímibo keqtaámá paá Áánûqtuma Áabaraate aamá timá yarútaimma itáíq-itaiq í-nápó káyuqtikaiqtaae.

¹⁹ abo nôraq itanawáq ámáan-aimma wáiyō? wemá maará-uráiyē. kúmiq-yataakoni áaimma abarokáq tiráátinenataa mirá-uráiyē. Ítu Káríqtoma pááq uráikaq min-ámáán-áímmá kéwáraunatae. Áánûqtuma naayóbáqá timá akoqnáá umákarain-iyapoma Ítu Káríqtoe. Áánûqtuni kaqtó-wayukati yóyaupikekaraq min-ámáán-áímmá maa-márábí iráiyē. Áánûqtuni kaqtó-wayukanapogaraq Mótetini óyaupikekaraq min-ámáán-áíkkómá Áánûqtunopake kukéna waayúkáyôpaq iráiyē. ²⁰ miráimanibo Áánûqtumo Áabaraate aamá timá yarúmaraitanama kaqtó-wayukanapo mi-kátáámá íma wáqe-uráiyē. ímibo Áánûqtuma Áabaraamma wenóikaraq káonena timá ámikáiyē. ²¹ miráitana ámáan-aikogaraq Áánûqtuma Áabaraama timá akoqnáá umákarain-aikogaraq namuroíq kéoyo? áraimma ímiye. miráimanibo keqtaámá ámáan-aikoma íma kanaaráq káyuqtikaiqtaae. ímibo ámáan-aikoma paá mirá-íniye. ²² ámáan-aikoma keqtaámá kékén-áímmá kétimatimiqtaae. kúmiq-yataakoma máqte-kayukama ánná kúyikaráiyē. Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá minnýaba kėtiye. miráipoaqtaa ketáámá paá Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq kéeqtaama min-áúwáráíqtábá Áánûqtu Áabaraamma timá akoqnáá umákaraimma kanaaráq mayáúnatae.

²³ naayóbáqá Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq í-yátááqá íma pááq uráikaqa ámáan-aikoma ánná kútikaraiqtaae. ánibo ketáámá ánnábí máqetaa mi-kánáárákémmá áaimma átáma Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq kéunatae. ²⁴ owé. ámáan-aikoma ketáái kawáá-nákáá uréna ketáái tiráati-nakaa umáe

kéwitana mi-kánáaráqá Ítu Káríqtoma iráiyé. mi-wágóní anaaékaqa Ítukaq itáíq-itaiq kéeqtaama Áánûqtun-aurakaq kateko-wáyúká máunatae. ²⁵ íbêqo Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq í-kánáámá wáipoana ámáan-aikoma ókaraq ketáái kawáá-nákáá éna tirááti-nakaa umá íma máiyé. ²⁶ abo itáíq-itaiq í-yátááqnpó Ítu Káríqtokaraq mórabi yagaroqtamá Áánûqtun-araaqa keráwáqá mááe. ²⁷ Ítukaq mórabi yagaroqtamá nommá perai-wáyúkámá wenáaimma kémayaae. ²⁸ miráipoana mi-máqté-káyúkámá mimóráíq umá mááe. Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq íma meyámma máyáa-kaqto-wayukagaraq paá iyúwáa-kayukagaraq waagógáráq aaragógáráq máqtemma Ítu Káríqtomma mórabi yagaroqtamá mimóráíq umá mááe. ²⁹ Ítu Káríqtoni waayúkamo máeqa kanaaráq keráwáqá Áabaraani árain-iyapo-annama maéq Áánûqtuma Áabaraamma timá akoqnáá umákarain-auwaraimma mayánoe.

4

¹ kemá ókaraq timá-timenune. íyápógoma maabumá máqe-urainkanaaraqa wemá miráuma mayái-nákóráá umá máqe-uraiye. miráimanibo aboání máqte-qtataaqa wennáé. ² wemá paá kawáá-wáyúkágáráq anó-kayukagaraqti yiménáápáq máena aboámá timákaraina-kanaaraq wíno. ³ ketáágáráq miráuma Áánûqtuni iyápóraa umá máeqtaama mi-kánáaráqá máqtemma maa-márábín-ámáán-áíkoní aménáápáq máqe-uraunatae. ⁴ kanaagómá umágitanama Áánûqtuma wení áanikoma timákáraiye. aaragómá marákáitana Ítiráaeo-wayukati ámáan-aikoni aménáápáq máqe-uraiye. ⁵ mi-káyúkámá min-ámáán-áíkoní aménáápáké ayúqyikanena kukáiyé. miráuraipoaqtaa ketáámá kanaaráq Áánûqtun-araaqa mánunatae. ⁶ íbêqa wení iyápó-annama mááe. miráitana Áánûqtuma wenáanikoni Aágomma timákáitana ketáái tíyaqnoq min-Áágómá maará kétiye: “apááo, ketiboó” téna tirupiké kétiye. ⁷ miráitaq keráwáqá ókaraq mayai-wáyúkáráá umá íma mááe. ímiye. keráwáqá wenáanimaare. ániibo keráwáqá Áánûqtuma tiwiráinaq wení iyápó-annama máeqa kanaaráq keráwáqá wení máqte-qtataaqa mayánoe. áanimma máiyana Áánûqtuma wení máqte-qtataaqa timíniye. ⁸ áraine. naayóbáqá keráwáqá Áánûqtuqtabama íma itarepoaq maníkoní aménáápaq máqe-uraamanibo ⁹ íbêqa keráwáqá Áánûqtuqtaba kéitaae. abo kemá maará-tenuno keráwáqtábá Áánûqtuma kéitaiye. nòraq itanawáq naayón-ámáán-áíqtábámá keráwáqá kétékaiyo? min-ámáán-áíkomá íma keráwáqá tíwáqnaa íniye. keqnáámma ánná-mayairaa mayánéraq kéoo? ¹⁰ keráwáqá nòraq itaráq aokaq-yúpáámá aokaq-wíyóqtábábi kéqokeq-kanaayababi naayón-ámáán-áíqóqtábámá omáqá kémayao? ¹¹ keráwáqá kemmá ummaamá ketime. miráitaq ketúyánápímmá ketí mayáigómá keráwáqá wáimma paátataakaa ínabo téq kétune. ¹² ketíbâtiwaayuo, kemá keráwákáq inaa-inaa kétune. minná kekáá umá ámáan-aipikemna ayúqtíkaraiqaq máero. kemá Ítiráaeo-naqa ámáan-aipike ayúqtíkaraimanibo keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama aati-aatimá ámáan-aikopike ayúqtíkarane.

keráwáqá kemmá móra otaammá íkutikaraae. ¹³ naayóbáqá ketúgoma akoqnáá íuraimanibo kemá ketí áqnáabaq-kanaama keráwáqá átê-wataama timá tímikaune. minnáyaba taákaq kémaraae. ¹⁴ kemá karímá kémayeqa

keráwáqtí mayaígóni ámûraaq mamá túnnae kámatikaunamanibo kemmá íma tinaaemma kéumatikaae. tibô íkamatikaraae. ímiye. mórama Áánûqtuni kaqtó-narabi Ítu Káríqtonabi wenamááríq kawáá umákáinikaa umá kemmá keráwáqá kawáá umátikaraae. ¹⁵ ketábá keráwáqtí timuqô marái-yátááqá náakaraq wáiyó? kemá abarokáq keráwáqtí íráqôn-aiiqtaba kétune. minná keráwáqá keqtábá ôriq umá kétikaipoaq keráwáqtí túramma kubíqma kemmá timínóaa kétune. ¹⁶ nôraq íyo? íbêqa kemá keráwáqá arupú umá timá tímikaunaboaq kemá keráwáqtí namurowáq aúkáúnô? ¹⁷ áraine. yaímma-wayukama yemá keráwáqá íráqôn-aimma kétima-timeta keráwáqá timíqmi kéo. kemmá kétíweqtatuweq yeqtí yinaae waraígáae téta kéoe. ¹⁸ íráqôn-aimma káqowa-kaqowamma yíwáqnaa iyábá timá-yimenunataama minná kanaaráq íye. ánibo ketáá mórabi ímo maéqtaama min-ááímmá íma yúwáaro. ¹⁹ ketí pááqya-noiyapo, ókaraq kemmá tíqa kéena miráuma aaragómá iyápóma marakáné itana aíqa iníkáá umá tíqa kéiyé. kemá tíqa í-yátááqá kémayaanana kanaaráq Ítu Káríqtoma keráwáqtí tíyaqnobaq wenáaimma pááq umá ánataníye. ²⁰ tirunô kemá keráwáqté íma máune. kemá keráwáqtábá káqon-aimma ténáá kéune. íbêqa kemá keráwáqtí táaiqtaba taíbaq-tuyanamma kéitaune.

²¹ keráwáqá ámáan-aikoni aménáápáq mánaae tíya-kayukama íbêqa kemmá timá tíméro. keráwáqá ámáan-aimma íyaq kéitaaó? ²² agamatá-kánnáábí minnáyaba kétíye. Áabaraani áanikoratama kaayaré. morá-inikoma paá-mayaima ánná-mayairaa matáin-inikoma móra-aanikomma marákáraiye. káqon-inimma áwîq-inikoma móra-aanikomma marákáraiye. ²³ paá-mayaima ánná-mayairaa matáin-inikoma marákárain-iyapoma minná anóama aaraukátí yáaikaqa marákáraiye. ánibo káqon-inikoma marákárainmma minná anóama Áánûqtuma timá akoqnáá uráikaq marákáraiye. ²⁴ waéqma itái-áímmá mi-kátááqóni áaimma wáiyé. mi-kááyáq-iníkorátámá miráuma kaayaq-áímmá Áánûqtuma waayúkate timá yarúmakaine. mórama timá yarúmakain-aimma Táínai-anubake íraíye. min-áíkáké iyápó-annama paá-mayai ánná-mayairaa-kayukama auránoe. Égaama mi-wágóni awaaaméré. ²⁵ Táínai-anuma Arébiya-marupaq mikáq Mótetima ámáan-aimma matáine. Yérútáarebaq-wayukama íbêkaraq Mótetini ámáan-aikoni aménáápáqá ánná-mayai-wayukaraa umá máápoana Égaama yeqtí awaaaméré. íbêq-Yerutaarebaq wení awaaaméré. ²⁶ ánibo Térai Áabaraani áwîq-inikoma Ítu Káríqtokaq itáiq-itaiq o-káyúkátí yinóae. aúge-Yerutarebaq wení awaaaméré. ²⁷ Áánûqtuni agamatá-kánnááqómá maará kétíye:

“aaraqô, keráwáqá anaamoq-nóínímmá timuqá máraáqtaba anókaq ááyama tero. keráwáqá iyápóma marakaíyábá tíqa íuraipoaq timuqá máraáqtaba anókaq ááyama tero. paá máa-noinimma yeqtí iyápógoma yiwaiqá máa-noiniti-iyapoma uyátá-maqma taíbaq mánoe.”

téna kétíye. ²⁸ ketíbâtiwaayuo, keráwáqá Ááítekima Térain áanikote móraiq kéoe. Áánûqtuma Áabaraamma timá akoqnáá umákaraiqtababoaq keráwáqá wení iyápó-annama káuraae. ²⁹ Égaani áanikoma aaraukáq-ááíkákémô marákárainmma wemá naayóbáqá wenábâkoma Ááítekimma mamá táiq umákaraine. Ááítekimma Áánûqtuni Aágokake marákáraiye. minnáyaba Ááítekimma awaaómá awááguraine. íbêkaraq min-ááímmá paá wáiyé.

minná mi-káyúkámá Mótetini áamáan-aiqtaba yúyánámmá ítáa-kayukama Ítukaq ítáíq-itaiq íyábá yúyánámmá ítáa-kayukama kéyiwaagoe. ³⁰ Áánûqtuni agamatá-kánnáágó nóinaeq tiráiyó? maará kétéye:

“ánná-mayairaa matáin-inikaraq áanikogaraq paábaq watuwaaó.

áwîq-inikoni áanikoma wenamáa min-iníkoní máqte-qtataaqa mayániye.”

téna kétéye. ³¹ tîbâtiwaayuo, mórai q umá ketáámá paá ánná-mayairaa-mayai-inikoni áráaqa íma máunatae. ímibo ketáámá Ítuni waayúkataama áwîq-inikon-araaqa máunatae.

5

¹ Ítu Káríqtoma keqtáá naayón-ámáán-áípíké ayúqtikaraiqtaae. ayúqtikarai-kayukaraa umá paá máero. minnáyaba Ítuma máigaae téna kétéye. miráitana keráwáqtí ayúqtikarai-qtataaqa yaqtóráaro. mórawayukama yeqtí yímáan-aikoni aménáápáqá iyuwáiyata íma matiyúwáaro. ² ítáaro. kemá Póroma keráwáqá kétima-timune. ániibo keráwáqá iyuwáiyata káqo-yuma keráwáqtí túma karáiyana kanaarác Ítu Káríqtoma íma kanaarác tíwáqnaa íniye. ³ keráwáqá máqtemma iyuwáiyata túmo karánómma kemá kékén-áímmá kétima-timune. máqten-amaan-aikoma Táínai-anubaken-amaan-aimma mútûq íwareqa puínoe. ⁴ ániibo keráwáqá áamáan-aimma paá waráiyana Áánûqtun-aurakaq kateko umá íma auránoe. ímiye. paá mirá eqa Ítu Káríqtonopake Áánûqtuni paru-yátáápíké nékaq mánoe. ⁵ Aokaq-Áágóní akoqnáárake ketáá Ítukaq ítáíq-itaiq umá yáqtoraanataa Áánûqtuma keqtááyábá “kateko-wáyúkááé” tîníqtaba awé kéunatae. ⁶ ániibo ketáámá Ítu Káríqtogaraq mórabí yagaroqtamá maéqtaama aúmo karai-ááíkarác aúma íma karai-ááíkarác minná paátaare. ániibo Ítu Káríqtokaq ítáíq-itaiq éqtaa tirummá amí-yátááqá minná anó-qtataare.

⁷ áqnáabaqa Ítukaq ítáíq-itaiq uráamma minná kanaa urááe. náaraq umá mirá-uraiyo? ⁸ Áánûqtuma keráwáqá tááyaraimma íbêqa keráwáqô wáráa-tuyanamma Áánûqtun-aaimma íma wáíye. ⁹ ítáaro. yemá maará kéte: “pááqya-qtataaqa (yíqtima) kara-káyúkátí yammá agayai-kánábí makáiyana yakómá itorániye. ¹⁰ miraráá umá móra-nakoma keráwáqtí túyánámmó mamá táíq i-nákóní áwîqa kemá íma ítaunamanibo Áánûqtuma wemmá yawááq-umakaniye. keráwáqá ketê mórabí yagaroqtamá uyátárai-nakogaraq máapoana keráwáqtí túyánákómá ketí tiráátúnna-yataakaq yauwéqma yínoe. minnáraq túyánámmá kéitaune. ¹¹ yúma káráaro téq waayúkama kétima-yimuno? aaqáo ímiye. mirá ítunnayabawaq yemá kemmá mamá íyaq táíq kéumatikaaó? kemá abarokác téq “túma káráaro” tenatamá Ítiráaeo-wayukama mi-kátáámá kaapaq-yáyábá íbêkaraq íma awétátuwanoe. ¹² yemá mi-káyúkámá keráwáqtí túyánámmá mamá táíq kéo-kayukama kemá yemmá maará tímá-yimenaq kéune: “kenamáárîq keráwáqtí tíwáa-kakamma ko káráaro.” ténáá kéune.

¹³ ketîbâtiwaayuo, Áánûqtuma keráwáqá ayúqtikaraiqtaae téna tááyaraiye. keqtáá ayúqtikaraiipoaq keráwáqtí tikaí-yátáákómá íma wáráaro. miráimanibo keráwáqá ayúqtikaraiipoaq wenáwáqnaa-wenawaqnaa umá weqtábá kákainna weqtábá kákainna oro.

¹⁴ máqten-amaan-aimma mórabí miráuma wáíye:

“keráwáqá kenamáárlq tirumma onikáá éraq mórai q umá keráwáqti timakaq maíya-kayukama tirumma yíméro.”

miráuma wáíye. ¹⁵ miráimanibo keráwáqá keiyáá unítíqa téq ááiq éqa kanaaráq keráwáqá atéráaro. abo keráwáqá mútúq áíkuyo-kayukama máqtemma táiq umáginoe. ¹⁶ miráimanibo kemá maará téq kétimatumune. keráwáqá Aokaq-Áágóni áaimma wáráaro. ánibo keráwáqá mirá éqa kanaaráq keráwáqti túgoni akaí-yátááqá íma wáráaro. ¹⁷ ketáá káonaunatae. mi-tái-ááikómá Aokaq-Áágómá mamá márúte yuwánéna kéíye. mi-kááyáq-wáígorátámá namuroiq kéoye. miráonaae tíya-qtataaqa aati-aatimá keráwáqá íma mirá-inoe. ¹⁸ keráwáqá Aokaq-Áágóni anaáemo waréqa keráwáqá ámáan-aikoni aménáápq íma mánoe. ¹⁹ waayúkati táí-yaaimma áqá aónatukaae. wé maará kéíye. kebó-yátááqá táí-aaimma waátá-yuyanamma wáíye. ²⁰ óqtakakaraq yaatakárq nunamummá tí-ááímmá kéte. uwaatagáán-ááímmá áá awááqí-yataaqa unítíqa tí-yátááqá kárún-aaimma tí-yátááqá áyámma í-yátááqá akáyáámmá tí-yátááqá we ánnáma mamá yataí-yátááqá ²¹ aúran-anna aí-yátááqá taíbaq aíbôq-nomma náí-yátááqá máqte-qtataakoma mirá kéoe. keqnáámmá kékén-áímmá kétima-timune. máqte-kayukama miran-ááímmô tarôq étama Áánûqtu yabíkái-marupaqa íma uwínoe. ²² miráimanibo Aokaq-Áágópiké maarán-ááímmá pááq kéíye. tirumma kéeqtaa timuqá kémareqtaa kaayoné-yátááqá tirunóbáqá wáíye. ²³ ketáámá túma pukáipaq awé kéunatae. íraqôniq kéunatae. arupú umáe kéuyunatae. itáíq-itaiq umá kéyaqtoranatae. káqo-yuma tikaq múte kéyikaunatae. ketáái túgoni akaí-yátááqá kéyaqtoranatae. min-íraqó-qtátááqtbámá aammá aúmatan-aaimma íma wáíye. ²⁴ máqtemma Ítu Káríqtoni waayúkama yemá táí-aaimma yetúgoni akaí-yátááqá kápaq-yátáq arááparanikaa uráitataboata ókaraq íkéwaraae. ²⁵ ketáái aúgen-auwaraimma Aokaq-Áágóté yagaroqtamá wáíye. min-Áókáq-Áágómá Áánûqtuni waayúkama mamá aakaraakaq íno. ²⁶ ketáái tíwíqa íma múte yawíyataa ketáái tibáqawaayuma íyamma íma umáyikeqtaa yeqtábá íma koyukaayúmna ono.

6

¹ ketibâqtiwaayuo, keráwáqá aónáiyana móra-nakoma kúmiq-yataariq í-náqá keráwáqá Ítu Káríqton-aaimma warané kéíya-kayukama kaayonébáké wemmá mamá arútáyakaaro. keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma kawáá umáyikáaro. Tááqtaama keráwákárq makáqma aónaiyabae. ² keráwáqá keráwáqti tibáqawaayuma ummaa-yátááqtbá kammáa kaíyaqa yiwáqnaa oro. mirán-ááikáké keráwáqá Ítu Káríqton-amaan-aaimma weqtábá kákainna weqtábá kákainna í-ááímmá kéwaraae. ³ ánibo móra-nakoma téna “kemmá anó-tíwíqa wáíye” tínimanibo wenáwíqa íma wáitana wetábá wenamáárlq kaaqaari kétiye. ⁴ ketáá móra-mora-yutaati mayaígómmá táí-mayaiyababi íraqô-mayaiyabiyo téqtaa maqma aónaanataao. mirá énama móra-nakoma wení mayaígómá íraqôniq itana wemá kanaaráq amuqá maréna káqo-nakoni mayaímá íma aónama yainániye. ⁵ máqte-kayukama móra-mora-yuma yeqti mayaímá iyááqta kumá máyáaro.

⁶ móra-nakoma Áánûqtuni aammá warái-áímmá matáina-nakoma wení oótakake arááti-nakomma áwáqnaa umá amíno.

⁷ keráwáqá kaaqaari-túyánámmá wáraabo. móra-nakoma Áánûqtumma kanaarác íma makatíniye. nói-qtataarabi marabí uqmaráiyamma mimórá-yátááqá utániye. ⁸ itáaro. uqmakáa-kanaagaraq aáwaqa ábu kaí-kánaágómá miráráá kéíye. ábo móra-nakoma wenaúgoni akaí-yátááqá warénama wení aqtó-kánáárácá puí-yátááqá mayániye. ánibo móra-nakoma Aokaq-Áágóni akaí-yátááqá warénama aqtó-kánáárácá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayániye. ⁹ miráinaqtaa ketáámá íráqôn-aaimma waráiyábámá íma tîbôkariq ónátae. minnýaba íma tîbô kégaitanama anaaékaqa íráqô-meyamma mayánúnatae. ¹⁰ miráinaqtaa ketáámá aamma abáá éqtaama kanaarác ketáámá máqte-kayukaraq íráqôniq umáyíkáánataao. anó-qtataaqa wáipoaq keqtîbâqawaayuma Ítu Káríqtoqtaba áqnábariq miráráá umáyíkáánataao.

aqtó-áímmá

¹¹ kemá kanamáárîq anón-aubama keráwáqtôpaq ketiyáánapo awaaméqá umá agamaráunama aónaaro. ¹² mi-káyúkámá keráwáqtí túma karánáae téta yemá nôraq itatawác akoqnáá kéoo? yemá paá waayúkati yúrikaqa anón-iwiqa mayánáae téta kéte. Ítiráaeo-wayukama yemá ikatîq kéeta Ítu Káríqtoma kaapaq-yátác pukái-nakomma itáíq-itaiq umá waráánataama minnýaba tú-tiqa íyábááé téta yemá íkéyikaiye. ¹³ miráitata yemá keráwáqtí túma keréta keráwáqá uyátetaboata kanaarác yíwîqa múte yauwínoe. ábo yemá yúma káráa-kayukama yenamáárîq mútúq-amaan-aimma íma kéwaraae. ¹⁴ aaqibo kemá káqo-qtataakoni áwîqa íma múte yauyónúnamanibo Ítu Káríqtoma kaapaq-yátác pukáitapoaq wenáwîqa wenamá múte yauyónúne. miráipoana maa-márábín-ááímmá pukái-qtataakora umá túyánápí wáíye. kemá maa-márábí-káyúkátí yúrikaqa miráuma tikaí-yátááqtábámá pukái-nakora kéune. ¹⁵ aúma karai-ááíkáráq aúma íkarai-aaikaraqa minná paátataaqiye. Áánûqtuma keqtáá mamá aúge-kayukama aútikaniqtaama minnáma anó-qtataaqiye. ¹⁶ minnýaba máqte-kayukama uyátá-maqma min-ánón-ámáán-áíkómmá kéwareta Áánûqtuni kaayoné-yátáákárác wení paru-yátáákárác yeté máqtemma Áánûqtuni árai-kayukate waíno. ¹⁷ íbêkaraq anaaékaraq móra-nakoma móragaraq ummaa-yátááqá kemmá íma timíno. ketúraq abumá wáena máqte-kayukama kéyiraatimma minná kemá Ítu Káríqtoni mayáináqúne. ¹⁸ ketíbâtiwaayuo, ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma wení íráqô-qtataakoma keráwáqté waíno. miráuma waíno. kemá Póroe.

Ipítiani

Îtun **anaaé ké**waraa-yubaq **Ipítiani**-marupaq **Póroma** **agatá**iyeye.

¹ maamin-áímmá kemá Póroma Ipítaini-marupaq-wayukama náayuwabi Îtuma Metáíyan-aama akoqnáá umá kéyaqtoraa-yubaq kágayaune. máqte-kayukabi Metáíyaqtaba abarokáq timá yiménúnnama minnýaba Áánûqtuma kemmá timátikaiye.

² maamin íráqôn-aaimma ketibotáámá Áánûqtu ketáái uyátárai-nakoma Îtu Káríqtote yeqtôpake kuména maamin íráqôn-aaikaraq kaayoné-yátáákáráq yeqtôpake kúmimma keráwáqá mayaígáae téq tímikaune.

³ Áánûqtuma ketáái uyátárai-nakoma Îtu Káríqtoni aboámá múte yauwí-náqiye. wemá anón-iraqo-qtataaqa keqtáámá umátikenataa minná wenáanimma keqtáábí wenôpake timátíkáitana kukáiyeye.

⁴ Áánûqtuma maramá íma tarôq uréna keqtááyábá mamá wenáanikoni iyápó-annaraa umátikaraiqtaae.

ketáámá Áánûqtuni ákái-yataaqa tirunóbáqá máinaboana ketáámá kúmikaraq otaakáráq íma wáimma-wayukaraa umá mánunatae.

⁵ Áánûqtuma wemá ákáitabae téna keqtáámá Îtu Káríqtoni-annabi pááq umátikenataa tiráiyeye.

⁶ miráipoana Áánûqtuni íráqô-qtataaqtaba wenáwîqa yaaguyaqmá ónatae. maamin-íráqô-qtátááqá Áánûqtu ketáá paá timénataa wenáanima ákáin-iyapoma kuménata tíwáqnaa íyábá uráiyeye.

⁷ Îtuma wemá puyénaboana wení naaemá aqítima wemá ketáái táwî-meyamma mamá paá umátikenata íbêqa Áánûqtuma ketáái kúmiq-yataaqa mamá paá umáyikena miráiqtaba íbêq-awaataqa ketáái kúmiq-yataaqtaba íma puyónúnatae. Áánûqtuma keqtááyábá íráqônîq kéumatikaiqtaae.

⁸ Áánûqtuma áa iténa maamin-íráqô-qtátááqá wemá paá tímikaiqtaae. minnýaba anónna-anonna íma kanaaráq aménúnatae.

⁹ Îtu Káríqtoqtaba anaaékaqa keqtáámá wení aúpáq-yátááqá tiráátiraiqtaae. minná

¹⁰ Îtu wení kanaamô pááq ínana wé mamá yabi íniye. máqte-qtataaqa mamá yorupáinana wemá ebíkáqá yabi íniye. wemá máqte-qtataaqa máqte-kayukagaraq Áánûqtuni márûpaqa maa-márágáráq wení náápaamma mamá yabi íniye.

¹¹ wenamá wení aúyánámmá waqména wemá áqnaabaqa akoqnáa-aimma keqtáámá Ítiráaeo-wayukabi timátikenataa móra tiwiráin-náqá wení Metáíyama keqtááyôpaq wemá timákaraiye. ¹² miráitana ketáámá áqnaabaq-kayukama Metáíyaqtaba awétáá uráunatae. Áánûqtuma keqtááyábámá wení tágama-akoqnaa-yataaqa maa-márábí-káyúkámá yirááténa wemá miráigaae téna tiráiyeye. ¹³ íbêqa keráwáqá náayuwabi ímo Ítiráaeo-wayukama wemá keráwákáráq tiwirániye. keráwáqá wení árain-aimma itéra maamin-áíkkómá kanaaráq pukáiyapike tiwíqtuwaniye. itéra “árain-aine” téraq min-áímmá yáqtokaae. Áánûqtuma wení awaaméqá

keráwákáq maréna minná wení Aokaq-Áágómá akoqnáá-aikaraq téna timáyíkaraiye.

¹⁴ Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Áánûqtuni awaaméqá máena minnýaba ketáámá mamá Áánûqtuni máqte-qtataaqa wemá akoqnáá-aikaraq wení waayúkabi téna matáunatae. Áánûqtu wení waayúkama ayúqma ánatayikena téna yeráwáqá wení tágama-akoqnaa-yataaqtaba wenáwîqa yaaguyabínoe.

¹⁵ miráiyaba keráwáqá uyátárai-nakoma Ítumma itáíq-itaiq umá yáqtóráama itareq keráwáqá mi-káyúkámá Ítun-aama waqmá kéwaraa-kayukama tirummá yímêma itareq ¹⁶ minnýaba aati-aatimá kemá Áánûqtukaq “tíkáiye” téq keráwáqtábá kétune. keráwáqtábámô nunamummá kéteqa ¹⁷ kemá ketáái anómma kateko-kétíbótáá wení Aokaq-Áágómá keráwáqá amiyátábá kétune. mirámô inaqtama keráwáqá áaimma yayuwé mi-qtátááqá Áánûqtuqtaba abarokáq aónanoe. miráinaq keráwáqá Áánûqtumma aanábóráá aónama minnýaba keráwáqtábá kemá nunamupí kétune. ¹⁸ maénamo keráwáqá ítama arútátukera nóiqtaba Áánûqtuma keráwáqá yááyama minnýabagaraq nunamupí kétune. minná keráwákáráq Ítun-aama máqtemma kéwaraa-kayukagaraq wemá yááyama anón-apeqa anaaékaqa Áánûqtu kanaarác yimíniye. ¹⁹ Áánûqtuma wení akoqnáágoma ketáágárác máqtemma kéitaa-kayukayabimma anóniq umá wáiyé. wení anó-akoqnaama kémayena ²⁰ mimórá akoqnáánápó Áánûqtu Metáiyamma pukáipike atínakaraiye. Áánûqtu Ítumma mamá ayáánurapaq wení yabíkái-marupaqa ákáráiyé.

²¹ Metáiyama wenáwîqa máqte-kamaanikaraq abo máqte-naapaakaraq mú-maqma máiyé. íbêqa máqte-kawaa-wayukagaraq máqten-akoqnaagaraq wenáménáápác wáitana abo anaaékaqa mamá mimórá íniye.

²² Áánûqtu máqte-qtataaqa wenáménáápácá aítaupi makáiyé. Áánûqtu páácq umá wení tiwiránîn-naqa máqte-qtataakaq anón-naqa wekácq itáíq-itaiq umá wáráa-kayukati aúrakaraiye.

²³ maami itáíq-itaiq umá wáráa-kayukama yeráwáqá wenaúraa íyana wemá aqnókáá íniye.

maami itáíq-itaiq umá wáráa-kayukama Ítuma wenáagoma yetirunóbácq ógikaiye. máqte-qtataaqa Áánûqtu tarôq umákainama máqtemma Ítu Káríqtoma ógikaae.

2

¹ keráwáqá íma Ítiráaeo-annabike-kayukao, kúmiqa akátuwe Áánûqtuni ámáan-aimma akatépoaq Áánûqtuni aúrikaq pukáa-wayukaraa umá máqç-uraae. ² naayóbácq maa-márágón áaimma wakááne. Tááqtaama waátá-aaikoni kawáá-nákó maéna abo wemá waayúkama Áánûqtuni ámáan-aimma akáte-kayukama yeráwáqtí yúyánámmá Tááqtaama yabitiráiyé. ³ naayóbácq ketáámá máqtemma Ítiráaeo-wayukagaraq Tááqtaani aammá waréqta abo túgoma iqtábáé téqta miráráá uráunatae. túgoma wenápácq koyágu-yayagu umá táwî-aaimma páácq uráunatae. miráiqtaba Áánûqtuma keqtááyábágárác aatáá tiwááguraiqtaae. ⁴ ááqibo

Áánûqtuni paru-yátááqá ôriq kéena wemá keqtááyábá ôrikaa umá kákaiye.

5 ketáái kúmiqtababoana anónná táwî-meyamma mamé yínaqtaa puyónúnataamanibo Áánûqtu wení tiwiránîn-naqa tímikaiqtaae.

abo minnýabama wekâq náawabi warénama íbêqa wemá íma puyínîbo Áánûqtu ókaraq aúwaraimma wemmá amíniye. ítáaro. Áánûqtuni paru-yátááqtbábóana íbêqa ketáámá itaa puyónúnatae.

6 Áánûqtu yagaroqtamá wení tiwiraín-náqá Ítute min-nákámá keqtaáyábá naayóbáqá tirááye:

“anaaékaq yemmá kerátámá atínikeka yabikáin-akoqnaama Áánûqtuma yabíkái-marupaqa yiméyúye.” téta tirááyamma íbêqa pááq uráíye.

7 miráitana Áánûqtu máqte-kayukati yináábútáábi yiráárómmá wení íánatai-iraqo-qtataaqa yiráátiniye. minná wení íráqô-qtataaqa mimórá íráqô-qtataaqa wení tiwiraí-náqá Ítuma keqtaámá timénataa tiráátiniye.

8 keráwáqá wemmá itáiq-itaiq uráápoata Áánûqtuni íráqô-qtataaqa keráwáqti kúmiq-yataapikekaraq puí-yátáápíkégárâq tiwíkaiye.

Áánûqtuni íráqô-qtataakoma íma mayaírâké matááe. ímiye. Áánûqtu keráwáqá ákaq paá tímikaiye. ⁹ Áánûqtuni íráqô-qtataaqa anónnáma étama aarawaamá yetúyánápi “ketáái táaimma uyátáraiye” téta yetúma mûte yauwínômanibo

¹⁰ Áánûqtu paá aá tiqtábá aúgeniq umátikaraiqtaae.

ketáámá áaimma átáma Ítute mánae téqtaama íráqô-mayaimo Áánûqtumma ákâinaikaa umá maami-máyáímá aúyaqtikaraiqtaae íbêqa mayánatae.

¹¹ túyánámmá ítáaro. keráwáqô matíkaraamma Yéqtaaeo-wayukamoe. mi-káyúkámá íma Ítiráaeo-wayukae. Ítiráaeo-wayukama yeqtúma waayúka iyáákaq kárâma yemá keráwáqá íma kárata-kayukama tááyaraae.

¹² taákaq márâaro. naayóbáqá keráwáqá Ítiráaeo-annabike Ítuma Metáíyanopake nékaq máqe-urâae. máqte-kayukama yeqti aúkâapike Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuma timáyikaraimanibo keráwáqá mi-kánáárâqá Áánûqtuni timú-timun-aimma Ítiráaeo-wayukate wení akoqnáá-aikaraq keráwáqá íma yaímma káyainâae. keráwáqá íma móra-yataakaq awé uréq abo íma Áánûqtunnama máqe-urâae. ¹³ miráimanibo íbêqa Áánûqtuni aara iyápóraa umá mááe. Ítuni naaénápo keráwáqá yabititaq Áánûqtuni waaqókâq irááe. ¹⁴ mirá téqtaa kêtunatae.

Ítu Káríqtoma kaayoné-yátáákón áaine.

miráitana wemá Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq mórabi mamá áíkuyikaraiye.

Yéqtaaeo-wayukagaraq Ítiráaeo-wayukagaraq yeráwáqti aúkâapimma naayóbáqá kurumá íma kanaarâq aónai-kuruma Ítuma íbêqa mi-kúrúmmá yawarâpatukaiye.

wemá yeráwáqti kaayoné-yátááqá aúkâiye.

¹⁵ wemá pukáimma Ítiráaeo-wayukati anón-nakoni áamáan-aimma wemá yawarâpama ánatatukaiye.

wemá Ítuma Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukati aúkâapi kaayoné-yátááqá mamá yikaraiye.

wemá aúgekaa-kama tarôq uréna íma kaayaqíbo kímora tarôq éna pááq uráíye.

16 kaapaq-yátáq wenaúma keqtaáyábá tiména Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq móra-yubi yíkaraiye. miráitana ketáámá máqtemma Áánûqtu tiwíkai-kayukatae.

Ítuma yeráwáqti kaayoné-yátááqá aúkaiye.

17 wení kumína-kanaaraq Íráqôn-augen-aimma mayaína minnáe. keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtuni népaq-awaataq máqe-uraamanibo ketáámá Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuni waaqókáq máqe-uraunatae.

Áánûqtuni kaayoné-yátááqá máqtemma keqtaábí maména tímikaiqtae.

18 Ítu Káriqtoma keqtaábí kuménataaboana keráwáqá Yéqtaaeo-wayukagaraq ketáámá Ítiráaeo-wayukagaraq mimórá-Áókáq-Áágómá mamá matéqtaa ketibotáámá Áánûqtunopaqa yagaroqtamá kanaaraq yenúnatae.

19 miráinaq keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama íma namuq-wáyúkáráá umá káqo-kayukati marabáqá mááe. ímiye. íbêqa keráwáqá yabíkái-qtataakoni aménáápáqá keqtaáráá éq keráwáqá Áánûqtuni ánná-wayukaraa mááe.

20 naakáá umá Áánûqtuni timákai-kayukagaraq wení amuné-wáyúkágáráq yeráwáqá mitáyaraa umá máawaq keráwáqá mitáyaraa umá mááe. min-nákóní ábomma Ítu Káriqtoe. 21 Ítuma ábokaa kéiteqtaa ketáámá wekáq timammá amúnanataa wemá keqtaá máqtemma yagaroqtamá tíkaraiqtae. miráitaqtaa ketáámá yagaroqtamá Áánûqtuni aokaq anó-monoq-nakaa kéunatae. 22 Ítuma keráwáqnápó anó-monoq-namma kéitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá min-ánó-mónóq-náúpáq kémaiye.

3

1 kemá Póroma keráwáqá Yéqtaaeo-wayukataba ánná-naupaqa máune. keráwáqtabábóana Ítu Káriqtoma kemmá ánná-naupaqa tiyúkaiye. 2 é paámi itéq kemmá Áánûqtuma yaímma wení Íráqô-qtataaqa tímikaiqtaba tíwáqnaa ónúne. 3 paá min-áúbábí áqa agayéq kemá timá tímikaunama Áánûqtuma wení aúpáq-yátááqá tiráátiraiye. 4 min-áúbámá yoraúma itéq kemó áaimma átama itánúnayaba Áánûqtuni aúpáq-yátááqá wení timákarai-naqtabae.

5 naayóbáqá máqe uráa-kayukama min-aúpáq-yátááqtabá íma Ítaraane. miráimanibo íbêqa Áánûqtuni aokaq timáyíkarai-kayukagaraq wení amuné-wáyúkágáráq Áánûqtuni Aokaq-Áágómá yiráátiraiye.

6 min-áté-áímmá minnáe. min-ánó-qtátááqá Ítuma páaq umátíkaraiqtaayaba Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtunopake keqtaáráá umá kanaaraq mayánóe. yeráwáqá mimórá-ánnámá ketááté mááe. máqten-arain-aimma Áánûqtu akoqnáá umá timá tíkaraiqtaama yemá ketêtae íbêqa kanaaraq mayánóe. 7 Áánûqtuma kemá Póromma mamá mórama wení timáyíkarai-kayukabi tíkaraitaq miráipoaq átê-wataama Ítuma keqtaáyábá umátíkarain-aimma kêtune. Áánûqtuma wení Íráqô-qtataapike yaímma tiména wení akoqnáágo kepí mayái kémayaiye. 8 kemá Áánûqtuni waayúkama yeráwápike anómma íma máune. ímiye. kemá paá yinaae kéune. miráimanibo Áánûqtu kemmá máqte-kayukabike yabítitaq minnýyaba timuqá kémaraune. kemá Yéqtaaeo-wayukama abarokáq timá-yimikaae téna kateko-yátááqá Ítu Káriqtoqtaba kemmá Áánûqtuma timátíkaraiye. mi-kátékó-yátááqá Ítuqtaba uyátá-maqma anómma wáipoata

ketáái wataáyaba minnáma íma kanaaraq tenúnatae. ⁹ Áánûqtu wení aúpáq-yátááqtábá kemá máqten-aayapaq-wayukama timá-yimikaae téna kemmá timátikaraiye. naayóbáqá maamin-áúpáq-yátááqá máqte-kanaaraqa Áánûqtuni aúyánápí aúyoqma wáqe-urena wemá máqte-qtataaqa tarôq urái-nare. ¹⁰ miráimanibo wemá íbêqa akoqnáa-wayukagaraq náápaa-kayukagaraq ketáámá Ítu anaáe kéwarauna-wayukanapo yemmá wení itai-yátááqá kéyiraatiye. ¹¹ maa-márámá íma tarôq uréna Áánûqtuma nói-qtataarabi maa-márábímmá páaq íniye téna aúyánámmá ítaraiye. íbêqa wemá abarokáq ketáái uyátarai-nakoma Ítu Káríqtoma wení mayaíráké mamá páaq kéiyé. ¹² íbêq-kanaama ketáámá náayubi Ítu Káríqton-aama wáráanna-wayukataama Áánûqtute watáa-wataa kanaaraq tenanataá Áánûqtu keqtáámá ítátikaniqtaae. ¹³ abo kemá kaarabútimo wéqo tútiqo matáunayabamibo keráwáqá Ítumma íma ayuwéraq yáqtóráaro. kemá maami-tútiq-yátááqtábá keráwáqá uyátá-maqma akoqnáa ígáae téqa kémayaune. keráwáqô akoqnáa umá máiyana Áánûqtu keráwáqtábá amuqá matikániye.

¹⁴ ketibotáámá Áánûqtuma wení aúpáq-aúyánámmá kemá túyánámmá kéiteq wekáq tiraayutaúmmá káyaone. ¹⁵ máqten-annama maa-márábíkaráq Áánûqtuni márûpakaraq yeqtíwíqa yeqtí náápaakaraq Áánûqtuma yímikaiye. ¹⁶ Áánûqtuma wení akoqnáábike tirunóbáqá wení Aokaq-Áágómmá mayaígáae téqa keráwáqtí tíyaqa akoqnáa umátikeq minnáyaba nunamupí keráwáqtábá kêtune. ¹⁷ Ítumma itáiq-itaiq umá máiyataaqa yáqtoraigaae téqa Ítuma tirupi máetaq minnáyabagaraq nunamupí kêtune. yaayánûkoma marabí wiqména kúmikaa umá keráwáqtí itáiq-itaiq í-yátáákómá miráuma Ítuni akai-yátáápáqá wiqmá kumíniye. ¹⁸ Ítuma náaraq umáwabi méyábáq uyáténa mémánóbáq kubaúma keqtááyábámá kákaitaq keráwáqá minnáyábá ítama tágaigaae téq nunamupí kêtune. ¹⁹ ketáámá wení akai-yátááqtábámá íma ítátuweqtaamanibo wenáimma tíménaqtaae ógiqma mayaígáae téqa keráwáqtábá nunamupí kêtune.

²⁰ Áánûqtuni akoqnáa-yataakoma ketáábímmô kéinanama maamin-ákóqnáa-yátááqá mú kéuyatamaqtikainanataa ketáái túyánákáráq ketáái inaa tí-yátáákáráq uyátá-maqma íniye.

²¹ ketáámá Áánûqtuni ánnábike-kayukama Ítu Káríqtoqtabama wekáq “tíkaiye” téqtaae wenáwíqa aati-aatimá matúq-matuq umá múte kéyayunatae. áre.

4

¹ kemá Póroma waayúkati yúrikaq itó-uma Ítuqtaba abarokáq timá yímikaunayababoq kemá ánná-naupaqa paá máune. miráimanibo keráwáqá maamirái-qtataaqa Ítumma akáinaiq kéiyaq kemá minnáyaba tikaíkáae téqa kêtune. ² abo íma otaa-káyúkáráa aúráro. kaayoné umá máaro. yaímma-wayukamo íkarutaiyamma paá yeráwáqá yíkáaro. ³ keráwáqá kaayoné-yátááqá anónna-anonna yiméra mórabi Áánûqtuni Aokaq-Áágóní aménáápáqá paá máero. ⁴ ketáámá mimórá-túyáwáákáráq mimórá-Áókáq-Áágópí kémaunatae. kímora íma aónarauna-yataaqa awé ónúnyabataa Áánûqtu táayaraiye. ⁵ kímora uyátarai-naqa ketáámá matéqtaae ketáámá máqtemma wekáq tirumma kámunatae. ketáámá máqtemma mórai q umá

Áánûqtuni Aokaq-Áágógáráq kéberaunatae. ⁶ ketáámá mimórá-kétíbótáá máiye. wemá Áánûqtuma máena káqomma akoqnáá-naqa wekáá umá íma máiye. wemá uyátá-maqma máqte-qtataakaqa máiye. wemá ke-qtáábí máipoata káqo-kayukama wení akoqnáágomma ketáái mayaíbí yemá káonae. ⁷ Áánûqtuma tirááténataa wemá keqtááyábá òriq umá ákáitana Ítu Metáiyamma tímikaiqtae. ⁸ Áánûqtuni aúba-wannaagoma maará kétiye: “wemá uyéna ánná-naupake-wayukama taígani kuyátúrena waayúkarag amuq-yatááqá yímikaiye.”

mirá téna Tébitini ibí kétiye. ⁹ abo wemá meyábáq utáiyé. min áaimma yaímma-kanaama maa-márábí máqe-uraiye. ¹⁰ min-nákómá kukáimma wemá mimórá-nákómá anaékaqa utáiyé. wení náápaamma maa-márábí-káyúkámá yiráátiniqtaba wemá utáiyé.

¹¹ wemá wenamááriq téna “keráwápíké yaímmama tímáyíkarai-kayukama máiyata abo yaímmama Áánûqtuni amuné-wáyúkámá máiyata ínoe.” téna “yaímma-wayukama waayúkati yúrikaq itó-uma máeta átê-wataama tîñô-kayukama máiyata ínoe.” téna “yaímmama yirááti-wayukama máiyata ínoe.” téna tiráiyé. ¹² waayúkama yokaa umáyikai-aimma uyátárai-nakoqtaba mirá-umatikanoe. maami-máyáímá nóinabiyo? mi-máyáímá minnáe. Ítu Káríqtokaq yirummá améta taígani-kayukama kuyátúmeta yíwáqnaa umá yeqtí itáíq-itaiq í-yátááqá akoqnáá umáyikanoe. ¹³ maami yirááti-wayukati watáanapo kétima-timiyánataa Áánûqtuma keqtáámá wenáanikomma aónayaba tiráátiniye. wekáq ketáái itáíq-itaiq í-yátááqtabá yirááti-wayukati watáagoma tíwáqnaa ínîqtae. mi-kánáámá ketáámá yagarogtamá álkuiyona-yupaama mi táoqa Áánûqtuma keqtáámá tímátimiq-timatimiq umá kétiraatinanama ketáái tirun-íyápógómá itóqma Ítu Káríqtoni áaimma mayéna anóniq íniye. ¹⁴ mi táoqa ókaraq iyápóraa ketáái túyánákómá íma wániye. mi táoqa uwáágoma yaayánama waérainikaa umá ketáámá káqo-kaqon-aqtaba íma waéránátae. ímiye. ketáái tirun-íyápógómá itóqma anóniq ínataa táwí-wayukati makáqma aónai-yataakaraq kaaqaari-áikáráq ketáámá íma itánúnatae. ¹⁵ ímiye. aaqáo. miráimanibo ketáámá árain-aimma téqtaa Ítuni akai-yátáákáráq óq-wayukayaba tikánîqtae. miráinaqtaa ketáámá itóqma Ítun aúyawaakaa onanatáa wemá aqnókáa íniye. ¹⁶ Ítuma íbêqa máqtemma wekáq itáíq-itaiq umá máa-kayukama yagarogtamá wenaúyawaakaa umá aráápayikanena kéiyé. máqten-aayapaq yabíkéna móra-mora-aukapakemma weqtábá-weqtaba akaiyátábá Ítumma yokaa kéumakaae.

¹⁷ íbêqa akoqnáá umá uyátárai-nakonopake tímá-timune. keráwáqá Yéqtaaeo-wayukaraa umá yeqtí aíbôq-yuyanakaraq íma máaro. ¹⁸ yeqtí yúyánámmá paá kumayupí wáiyé. yemá koáráaq-wayukaboata Áánûqtunopake nékaq mááe. ¹⁹ yeráwáqá máqte-tawí-kiyaamoq-yataaqa tarôq kéeta minnáyaba íma yigaaebí kémaraae. ²⁰ maamirá-qtátáákáá-qtátááqá Ítuma Metáiyama wenôpake keráwáqá íma ítaraae. ²¹ ímiye. keráwáqá Ítun-aama kéitaawana wemá árain-iraqo-qtataaqa keráwáqá tiráátiraiye. ²² keráwáqti naayón-ááímmá keráwáqti túgoma ákáin-aikaraq naayó-páái-únákáqtóráa umá tiwáábáq kabiraimma maamirán-ááímmá keráwáqá paábaq matúwáaro. ²³ minnámo matuwéqa aúgen-unakaqtoraa umá aúge-tuyanakaraq aúgen-aikaraq kúberaaro. ²⁴ mirámô éqa káqomma íráqô-kanokaa umá kúberanoe. aúgemma káqo-naqa aúqma keráwáqti

táaimma aokariq umá kateko umá Áánûqtun-aaikoraa umá waíno. ²⁵ miráinaqa kaaqaari-áímmá ítero. aati-aatimá pááq ínî-qtataaqtaba árain-aimma tero. ketáámá mimórá-túgóní waayúkaboqtaa wenamí-kenamin umá paá árain-aiqtaa tennatao. ²⁶ abo keráwáqá tiyámma inaqa íma kúmiq-yataariq oro. abo íma tiyámma yuwákaiyana waíno, ímiye. mimórá-yúpáámá aabaúmá íma kupékainaqa

²⁷ abo tiyámmo íq-ia kéiyamoena Tááqtaama tirunóbáqá yaberániye.

²⁸ keráwáqtí aúkáapike móra-nakoma moyá-nákómá máqe-urenama íma ókaraq moyámmá mayaíno. íma miráinimanibo wemá mayaí ko mayaíno. wení ápéqtaba kamáa káena mayaí kémayena anaaékaqa móra-yataaqa íma makáiya-kayukama yemmá kanaarác yíwáqnaa íno.

²⁹ tóyaupike táwî-aimma íma yuwákeraq tero. miráimanibo paá mikátáámá waayúkama umá yíqtaaiq ínî-aimma tiyana keráwáqtí táagoma yemmá íraqóniq umáyikaniye. ³⁰ Áánûqtuni Aokaq-Áágómmá ummaayátááqá íma áméro. keráwáqtí matúq-matuq umá táí-meyakaraq puíyátáákárác mipikemma keráwáqá Áánûqtuma tiwíkaitana wení Aokaq-Áágómá keráwáqtí tiwiráí-yátáákómmá káraapaiye. ³¹ táwî-toiqa makéq máqten-aimma temmá paábaq iyaabótúwáaro. íma tían-aimma aayaqtáa umá téraq káqo-kayukayaba mamá táíq umáyikai-tuyanamma íma itáaro. ³² anónna-anonna umá íraqóniq oro. anónna-anonna tíaqa áméro. abo taákaq oro. Ítuni áwíkaq Áánûqtuma keráwáqtí otaammá paábaq matukáiqtaba keráwáqá miraráa umá anónna-anonna otaammá paábaq matúwáaro.

5

¹ aboámá wení iyápó-annama yíkainiq umáraa Áánûqtu keráwáqtábá kákaiye. keráwáqá wení iyápó-annaboq wenáikaa umá keráwáqtí táaimma mamá pááq oro. ²⁻³ Ítu Metáiyama keqtáa tirááténa ákainiq umá keráwáqá káqo-kayukayataba tikaíno. minná Ítu Metáiyama keqtááyábá ákáitana wenaúwaraimma tímikaiqtaae. Ítiráaeo-wayukama yeráwáqtí kúmiq-yataaqtaba móra íraqô-kamma ikámma Áánûqtukaq ámikaane. íbêqa ketáái kúmiq-yataaqtabama Ítuma ketáái amí-yátááqá Áánûqtukaq máqe-urena Áánûqtu min-ámí-yátááqtabá amuqá makáine.

keráwáqtí aúkáapimma kebó-yátááqátábá káqo-kayukati máqte-qtataaqtaba túranannama aiyábámá maami-kááyáq-yátááqtabá íma tero. Ítumma waráiya-kayukama maamirái-qtataaqtaba íkéte. ⁴ kebó-áímmá aábêaikaa umá ítero. ímiye. paá keqtóyauqa ógaaqma Áánûqtuqtaba “tíkaiye” tero.

⁵ maaminnáyaba taákaq máráaro. maa-káyúkama kebó-yátáárîq kéokayukagaraq káqo-kayukati minnáma máyáa-qtataaqtaba yúrananna káakayukagaraqa yeqtí anónnáma Áánûqtuni tiwiráí-nákómá yabíkái-marupaqa íraqôn-apeqa íma wániye. yemá miráuma waayúkama yeqtí kamuqá óqtakakenabi yaataké tarôq umáka-qtataakaq kéita-kayukaraa máae. yemá máqtemma Áánûqtuma yabíkái-marupaqa íma uyáberanobo Áánûqtuma yemmá anaaépariq umáyikaniye. ⁶ yaímma-wayukama yeqtí kaaqaari-áímmá keráwáqá íma iyuwáiyata makáqma aónaaro. mi-káyúkámá maamitáwí-yátáárîq kéiya-kayukama Áánûqtuni áyámma mayánoe. ⁷ keráwáqá nékaq maamirá-káyúkábíkémá máero. ⁸ naayóbáqá keráwákárác

kumayuq-yátáákáráq táwî-yataakaraq tirunóbáqá wáqe-uraimanibo íbêqa uyátárai-nakoma tirunóbáqá máitaq abo keráwápí ómma ógiqua mááe. miráuma ókón áráakaa umá máaro. ⁹ ókómma máqten íráqôn-aaikaraq arupú-aaikaraq árain-aaikaraq abarokáq mamá pááq kéiyé.

¹⁰ nôi-qtataakoq uyátárai-nakomma amuqá kémarakaiyaa minnýaba abáá oro. ¹¹ mi-qtátááqá waayúkama kamayupí kéo-qtataaqa keráwáqá tinaaemma umáyikáaro. miráimanibo keráwáqá yiráátero. yemá otaamma kúyo-kayukama mááe. ¹² táwî-yataaqa waayúkama kumayupí aúpáq oqtábá paá watáayaba kemá tigaaeyô kêtune. ¹³ ópí maami-táwî-yátááqá aónama kétageta kanaarác aónáiyana paábaq kumayukóráá umá koínanama ókómó anónaraq wení márûqa kémayaiye. ¹⁴ miráipoata maan-áímmá ten-áímmá kéitaunatae.

“keráwáqá túmô wáe-kayukao, itó-oro. pukáapike itó-magiyana Metáiyama ómma timíniye.”

téna Áítáiya Áánûqtuni amuné-nákómá naayóbáqá agatáine. ¹⁵ abo keráwáqá nôi-qtataaqtababi ommá atéráaro. íma aíbôq-tuyanakaraq mánomanibo aá itái-wáyúkáráá umá máero. ¹⁶ íbêq-yupaama táwî-kanaaboaq keráwáqtí túwaraa-kanaama yabíqma arutéraq íma táwî-táwî oro. ¹⁷ íma aíbôq-yataariq ínômanibo uyátárai-nakoni aúyánámma abáá umá pááq oro. ¹⁸ íma aíbôq-nomma néraq neginaagí ínômanibo Áánûqtuni Aokaq-Áánápó mamá ógiraaro. ¹⁹ keráwáqá mi-qtátááqá uyátárai-nako Áánûqtuma káqo-kayukayaba umáyikena keráwáqtábágárác umátikena i-qtátááqtábá íbí anónna-anonna umá tíq-tiq oro. nunamumma íbí tero. uyátárai-nakokaq tirukakékárác ímá tóyaupikemma kaapáúpikeraq tero. ²⁰ ketáái uyátárai-nako Ítu Káríqton áwíkaq ketibotáama Áánûqtukaq “tíkáiye” téraq máqte-qtataaqtaba oro.

²¹ Ítu Káríqton-aama kéitera q keráwáqá móra-mora-yuma weqtábá-weqtaba umá yetiménáápác máero. ²² aaragô, keráwáqá uyátárai-nakon áama wáráanikka umá keráwáqtí tiwaiqmááti yáama wáráaro. ²³ ketáámá itáiq-itaiq umá kéuna-yutaama Ítu Káríqton aúraa umá máunanataa wemá aqnókáá máitana miráráá umá ánáakoma aúrítana wenawaikómá aqnókáá umá máiyé. aamô itáa-kayukama Ítun aúraa owana wemá yemá pukáapike kéyiwiraiye. ²⁴ Ítun-aama itáa-kayukama wení náápaakoni aménáápác mááe. miráráá umá ánáakoma wenawaikóní náápaakoni aménáápác máiyé.

²⁵ yiwaikô, Ítu Káríqtoma wekác yirumma ámê-kayukayaba ákáitana yeqtábá pukuráiyé. miráráá umá keráwáqá yiwaiqmááqa keráwáqtí tínaqmaataba tikaíno.

Ítu Káríqtoma wekác yirumma ámê-kayukayaba pukéna

²⁶ wení watáanapo mamá aokaríc umáyikaraiye.

yeqtí kúmiq-yataaqa paábaq kématuwena tete umáyikaraiye.

²⁷ miráuraiqtaba wení waayúkama anaaékaqa wenaúrakaq kanaarác itó éta yemá tágaginoe.

unáákáqtôraq paaigómá kááraa-kaaraa íena íma kaabú-káábú iníkáá umá wení waayúkama tágaginoe.

wemá wáráa-kayukama aokaríc éta máqten-otaakaraq íma waínna miráráá-kayukayaba Ítumma kákaiye.

28-29 yiwíqmaáqa yeráwáqtí yúyaba yíkáiniq umá móraiq umá yetináaqtaba yikaíno. máqtemma yetúgoma íma kéyiwaagoe. ímiye. abo aáwaqa améta íráqôniq umá kéyabiye. miráuma móra-nakoma wenamááriq wetábá ákáiniq umá wenánáakoqtaba akaíno. ánibo Ítuma wenaúgaraq kéyabiye. wenaúma nóinabiyo? ketáámá wekácq tirummá amúnna-wayukataama wanaúma máunatae. ³⁰ ketáámá Ítu Káriqton aúma máqte-tuyawaaqa máunatae. ³¹ minnáyaba Áánûqtuni aúba-wannaabi kétiye:

“waagómá wenanóboama kéiyuwena wenánáakote yagaroqtániye. maa-kááyáq-nákámá mimórá-yúma auráyoye.”

téna Mótetima Áánûqtuni aúba-wannaabi agatáine. ³² maamin-áímmá aúpác áaikaraq wáiyé. móra-nakoma wenánáakote kétibo aúpác-áímmá mirá téna Ítu Káriqtoma wení anaaéma kéwaraa-kayukayaba kétiye.

³³ miraráa umá keráwápíké móra-mora-nakoma wetábá ákáinikaa umá ánáakoqtaba akaíno. ánáakoma awaikón áama yaaguyaqmá itáino.

6

¹ iyápô, uyátárai-nakon-aama kéwareraq keráwáqtí tinóboyuti yáama wáráaro. minnáma aanaúramma paá wáiyé. naayóbáqá Mótetima maará téna agatáine:

² “keráwáqtí tinóboyuti yáama yaaguyaqmá itáaro.”

minnáma áqnáabaq ámáan-aimma tímá móra akoqnáá umákain-aimma Áánûqtu tímá tímikaiye. minnáe:

³ “miraráa íyana máqte-qtataakoma íráqôniq umáqtkinaaq maa-marábí ayáqtáá-yupaama mánoe.”

téna Áánûqtuma tímá akoqnáá uráine. ⁴ yiboáo, íma keráwáqtí iyápóma mamá áyámma í-yátáápí aúqyíkáaro. ímibo keráwáqá uyátárai-nakoma tiráátinikaa umá keráwáqtí iyápóma yiráátero. yemá táwí-otaama kéguiyamma yemmá táí-meyamma yímero. keráwáqá mirámô éqa yemmá anaúrakaaq mamá yiráátimayikanoe.

⁵ mayái-wáyúkáo, keráwáqtí kawáá-wáyúkátí yáama wáráaro. tirukaké yáama yaaguyaqmá wáráaro. keráwáqá Ítu Káriqtoqaaq mayái kémayeraq miraráa umá keráwáqtí kawáá-wáyúkárácq mayái yikáiniq umá íráqôniq umá máyáaro. ⁶ móra-nakoma íma yabíkáinaq keráwáqá aati-aatimá íráqô-mayaima máyáaro. ⁷ keráwáqá paá waayúkayaba yimuqá marakái-máyáímmá íma mayánômanibo uyátárai-nakoqtaba amuqá marakái-máyáímmá máyáaro. ⁸ taákaq máráaro. íráqô-qtataariq keráwáqá kéomma mimórá-yátááqá anónnáma uyátárai-nakonopake mayánôe. maamin-áímmá máqte-kayukayabama áraíne. mi-máyái-wáyúkámá ápéqa máyáakaraq mi-máyái-wáyúkámá íma ápéqa máyáakaraq máqte-mayai-wayukayabama maamin-áímmá áraíne. ⁹ kawáá-nákô, keráwáqtí mayái-wáyúkáyábámá móraiq oro. keráwáqá yemmá íma ikatí-áímmá tero. taákaq oro. uyátárai-nakoma Áánûqtuma yabíkái-marupaq wemá yeráwáqtí uyátárai-nakaraq keráwáqtí uyátárai-nakaraq mimórá máena wenaúrakaaq paá-wayukagaraq anó-kayukagaraq íma mááe. ímiye. máqte-kayukama mimórá-áuyánákácq kéyainaiye.

¹⁰ keráwáqtí tébakaq-kanaama maa-marábímmô máeqa uyátárai-nakoqtaba akoqnáá-wayukama aúráaro. ¹¹ keráwáqtí akoqnááma uyátárai-nakonopake máyáaro. wení akoqnáárake matéqa weyukáá mayéq keráwáqá Tááqtaama makáqma yabitíné innayaba keráwáqá akoqnáá

umá kanaaráq itó-inoe. ¹² itáaro. ketáámá íma waayúkate ááíqa kéunatae. ketáámá maa-márábímmá anókogaraq yeqti náápaakaraq kumayupíqtábá ááíqa kéunatae. ketáái ááíqa waátáma ketúrapike íma kanaaráq káonetaa yetê ááíqa kéunatae. ¹³ mirá kéibo Áánûqtun áaimma weyukáá mayéraq mi-táwi-kánáámá yínnama keráwáqá imaamu-wáyúkaráá umá kanaaráq itó éq íma yawautínoe. ¹⁴ miráuma keráwáqá itó umá imaamu kuyéqa Áánûqtuni árain-aimma tímûranna kuyéq wení arupú-yataaqa títaaraq tíraaqá kuiyana waátá-akoqnaagoma keráwápímmá íma kanaaráq kobérániye. ¹⁵ maami íraqô-kataama kaayoné-yátááqtábá aítuqo ánáakuyonaikaa umá mi-kátáámá taákaq máráaro. ¹⁶ maamirá éq keráwáqti itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa túbáqá keráwáqti weyukóráá umá akoqnáá ínaq itó oro. keráwáqti uyátá-maqma itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa Tááqtaama uyátanena ínnama aúyaqtikaniye. ¹⁷ keráwáqá pukáapike atóbatikaniqtaba Áánûqtu akoqnáá umá timá-timena maamin-áímmá yaqtóráaro. maamin-áráin-áímmá tiqnókáq kámokaa kúbereq abo tokórruraa-puma múte yaúyoro. keráwáqti tokórruraa-puma minnáe. Áánûqtun-aama Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tímikaiye.

¹⁸ nunamummá tíq-tiq oro. nunamummá kéteraq Áánûqtuni Aokaq-Áágómá ayuwáiyana keráwáqá nóin-ainabi tînômma tiráátiniye. nunamummá kéteraq túbanaaq umá yokaa umá máero. máqtemma itáíq-itaiq kéo-kayukayabagaraq ¹⁹ keqtabágáraq nunamummá tíq-tiq oro. kemá tóyauqa ógaraananama Áánûqtuma árain-aimma arupú-aikaraq timíníqtaba minnýababa nunamummá tero. kemá itó-uma waayúkati yúbáq Áánûqtuni aúpáq-yátááqá wení Metáíya Ítuqtaba tenúnnayaba Áánûqtukaq nunamupí timá áméro. ²⁰ kemá waayúkati yúbáq kéteq ikatíq íma ónúnnayaba minnýabagaraq nunamupí tero. miraráámô Ítu Káríqtoqtaba tiráunaboaq íbêqa kaarabútibi akoqnáá-annanapo (téininapo) atáá umátíkáawaq máune.

²¹ Tíkikati wemá min-áúbá-wánnáámá keráwáqtôpaq maména wíniye. wemá ketí máqte-qtataaqtaba kemô únnayaba móma timá-timiniye. wemá ketáái íraqô-tibaqawaaraa-naqa máena wení mayairáq uyátárai-nakoqtaba yáqtoqma akoqnáá kéíye. wemá máqte-qtataaqa maabáq wái-qtataaqtaba timá-timiniye. ²² keráwáqá keqtaáyábá itánôqtaba keráwáqti tíyaqa umá tíqtaaiq íníqtaba wemmá timákaraune.

²³ maami kaayoné-yátáákáraq akai-yátáákáraq ketibotáá Áánûqtuyaa uyátárai-naqa Ítu Káríqtogaraq yeqtôpake kéitaq keráwáqá mayaígáae téq kétune. keráwáqtábá itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataakaraq ketáái máqte-tibaqawaaraa-kayukagaraq mayaígáae téq kétune. ²⁴ keráwáqá keráwáqti akai-yátááqá uyátárai-naqa Ítu Káríqtoqtaq íma aúyatiqeq keráwáqá máqtemma Áánûqtuni íraqô-qtataaqa mayaígáae téq kágayaune. kemá Póroe.

Pirípiani

Îtun **anaae kéwaraa-yubaq** **Píripai-marupaq** **Pórogaraq** **Tímotite ánná-naupaq** **Arómubaq** **agatáaye**.

¹ maa-páátímá Pórogaraq Tímotite kerátáyôpakene. kerátámá Îtu Káríqtoni kaqtó-nakae. kerátámá náayuwabi Píripai-marupaq Îtu Káríqtokaq itáíq-itaiq kéo-yubaq kágayauye. yeráwákáráq mi-káyúkámá náayubi Áánûqtuni waayúkama mórabí áíkuyo-yubaq yabíkáa-kayukayopakaraq maami-páátímá kágayauye.

² Áánûqtuma ketibotáámá uyátárai-naqa Îtu Káríqtogaraq yenákátí íráqô-qtataakogaraq kaayoné-yátáákógáráq yenákámá keráwáqá máqtemma tímetaao.

³ kemá keráwáqtábá túyánámmá kéiteq keráwáqtábámá Áánûqtukaq “tíkáíye” kéteqa ⁴ kemá Áánûqtukaq nunamummá kéteq timuqá kémarauene. ⁵ íbêq-awaataqa Áánûqtuni átê-wataama tí-máyáímá mamá kemmá tíwáqnaa urááwapoqaq kemá timuqá kémarauene. ⁶ ánibo maaminnáyaba kéitaune. Áánûqtuma keráwáqtí íráqôn-aaimma áaimma átáma miráurena wemá miráumae kéuwinana mi-kánááráq Îtu Káríqtoma yauwéqma kumín-awaataq keráwáqtí íráqôn-aaikoma mútúq páaq umá ánataníye. ⁷ kemá aati-aatímá keráwáqtábá túyánámmá kéiteq ketirummá keráwáqá tímúnnama arútáiniq kéíye. abo keráwáqá máqtemma Áánûqtuni íráqô-qtataakomma keráwáqá ketêgaraq yáíkaaq kéunatae. kemá Îtuqtaba átê-wataama áraíne téq akoqnáá umá túnnama keráwákáráq kegáráq Áánûqtuni íráqô-qtataakomma yáíkaaq umá matáunatae. naayóbáqá kemá ánná-naupaqa máqe-uraunaboqaq íbêkaraq kemá ánná-naupaq máunama keráwákáráq kegáráq Áánûqtuni íráqô-qtataakomma yáíkaaq umá matáunatae. ⁸ Áánûqtuma ketáama ítáimma áraíne. ánibo kemá kétima-timunama keráwáqá ketirukaké kétimunnama miráuma Îtu Káríqtoni arukakékáá umá keráwáqá kétimune.

⁹ kemá keráwáqtábámá Áánûqtukaq maará téq kétune. keráwáqtí tirummá amí-yátáákómá anóniq umáe uwíyábá kétékaiye. Áánûqtuni árain-itai-yataaqa mayaígáae téq kétune. nóinawabi íráqôniq éna nóinawabi táíq ínayabama yainaígáae téq kétune. ¹⁰ keráwáqá miráiyatabama mú mikákáá íráqô-qtataaqa kanaaráq mayánoe. keráwáqá mú mikákáá íráqô-qtataaqa mayáianama Îtu Káríqtoma yauwéqma kumínî-kanaaraqa keráwáqtí kúmikaraq tigaemá í-yátáákáráqá Áánûqtun-aurakaaqá íwaniye. ¹¹ ímiye. keráwáqá wenamá Îtu Káríqtonopake árain-iraqo-qtataaqa yí-qtátááqnpó keráwáqá ógiranoe. mín-íráqô-qtátááqá keqtáá kétémitabataa ketáámá Áánûqtuni tágama-yataaqtaba kéteqtaa wanáwíqa múte kéyayunatae.

¹² ketíbâqawaayuo, keráwáqá maaminnáyaba itaígáae téq kétune. kemá maakáqá ánná-naupaq máunanaboana átê-wataagoma Îtuqtaba wéyáwé uráíye. ¹³ miráuma anómma yabíkáa-kayukati kawáá-wáyúkágáráq yaímma káqo-kayukagaraq máa-yuma yemá máqtemma kéitaamma kemá Îtu Káríqtoni kaqtó-napoqaq ánná-naupaq máune. ¹⁴ kemá ánná-naupaq máunataboata taiganimma Áánûqtuni waayúkama yeqtí Îtukaq itáíq-itaiq í-yátáákómá

uyátá-maqma akoqnáá uráiyē. íbêqa yemá waayúkati yúbáq itó kéeta átê-wataama akoqnáá umá kêteta ikatíq íkéoe.

¹⁵ yaímma-wayukama kárún-aimma timátiketa yemá anón-iwiqa mayaiyábá kéyikaitataboata Ítuqtaba átê-wataama kêtēmanibo óq-wayukama Ítuqtaba íráqôniq ónáae téta kéte. ¹⁶ Áánûqtuma kemmá wenáama mayaiyuwánúnayaba mi-máyáimá tímikaitata yemá minnýaba kêtetaboata yeqtí yirukaké kéte. ¹⁷ mi-káqó-káyúkámá Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq í-yátáákaké íkete. ááqibo yemá kemmá kárún-aimma kêtēmatikaaē. kemmá tú-tiqa í-yátááqá arúbama timínôqtabama yimuqá kēmaraaē. ¹⁸ ááqibo yemá waabá-káyúkátí yúbáqá Ítuqtaba átê-wataama itáíq-itaiq kéeta tíyanabi paá yeqtí yóyaukake min-átē-wátáámá Ítuqtaba tíyamma minná íráqô-qtataaqa wáitaq kemá timuqá kēmarauē. ¹⁹ owé. kemá timuqá paá maráiq-maraiq ónúne. keráwáqá keqtábá Áánûqtukaq nunamummá kêtewana Ítu Káríqtoma kemmá tíwáqnaa kéiyē. miráiq-qtataqtaboq kemá kéitaunama Áánûqtuma kemmá tiwíqma paá ayúqtikaniye.

²⁰ uyátárai-nakoni mayáimá mayaiyábámá kemá tigaemá íyábá íkétikaiye. kemá tú wamá máenawabi púyónama íbêkaraq aati-aatimá Ítu Káríqtokaq íma ikatíq éq yaaguyabiyábá kêtikaiye. ²¹ ketí túyánápímmá aúwaraimma nóinabiyo? minná Ítu Káríqtotaq miráiyaba kéune. puí-yátááqá nóinabiyo? minná uyátá-maqma íráqô-qtataare. ²² kemá maa túráqô matúq-matuq ónúnnama maannáyaba wáiyē. Ítu Káríqtotaq íráqô-mayaima mayaiyábá wáiyē. miráinaq kemá náanawaq aúyaq-maranuno? paá tú wamá mánu puyónúnô? ²³ kemá maami-kááyáqá íráqô-qtataakoni aúkápimma máune. kemá Ítu Káríqtote Áánûqtuni márúpaqa umma mánunayaba kêtikaiye. mirámô onanamá kemmá íráqôniq íniye. ²⁴ miráimanibo keráwáqtábámá kemá íma púyónama minná íráqône. ²⁵ kemá máananama keráwáqá íráqôniq umátikaniye. minnýataboq kemá itáunnama kemá íma árúqa puyónúne. miráuma keráwáqá tíwáqnaa kéonana keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátáákómá uyátá-maqma anóniq kéinaq keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqtábá timuq-yatáákáráq uyátá-maqma anóniq íniye. ²⁶ miráuma keráwáqá kemmá ókaraq kêtimoneqa ánná-naupake kúmônayaba Ítu Káríqton-awíqa kanaaráq múte yauwínoe.

²⁷ íbêqa keráwáqtábá maannáma anó-qtataare. keráwáqtí táaimma Áánûqtuni átê-wataarake máyáaro. mirá kéiyaq kemá keráwáqtópaq ímo yéqa keráwáqtí íráqôn-aiiqtaba itánúne. itáíq-itaiq í-yátááqtábámá akoqnáá kéeraq keráwáqá máqtemma mimórá-túyánákáq máero. átê-wataama Ítuqtaba kéyaqtoreraq keráwáqá máqtemma mimóráráá umá máeraq Ítuni namuro-wáyúkámá webó agayíkáaro. ²⁸ keráwáqtí namuro-wáyúkáyábámá ikatíq íoro. akoqnáá oro. mirámô kéiyatama keráwáqtí namuro-wáyúkámá timónáiyamma keráwáqá yemmá kanaaráq uyátáawaniq ínoe. taákaq máráaro. móra-waigoma yemmá uyátánimma wemá Áánûqtue. ²⁹ Áánûqtuma keráwáqá Ítu Káríqtoni kaqtó-wayukama máigaaē téna aúyaqtikariye. miráipoaq keráwáqá wekák itáíq-itaiq kéowana Ítuqtaboboq tú-tiqa mayaiyábágáráqá Áánûqtuma keráwáqá aúyaqtikariye. ³⁰ keráwákáráq kegáráqtáá mimórá-ááíqtáá kéunatae. minná Áánûqtuni

aakótê Tááqtaani aakótê ááíqá kéoye. miráinaq kemá ááíqá únaq aónaaniq umá miráuma ááíqá oro. miráitaq kemá ááíqá paá íq-íq kéune.

2

¹ keráwáqtí túwaraikoma Ítu Káríqtoqtaba mamá akoqnáá kéumatikaiyo? wení akai-yátáákómá keráwáqá timakakí kéíyo? wení Aágomma aanabóráá umá kémayaa? Ítun anaaémo káqowa-kaqowamma kaayoné kéumayikaa? keráwáqtí tirummá káqowa-kaqowamma kéyimeo? ² mirámô kéeqa kemá maará téq keráwákáq inaa kétune. máqtemma keráwáqá mimórá-túyánákáq máeraq mimórá-tíkái-yátáápi yagaroqtaaro. kemá káonaune. keráwáqtábá timuqá kématikaune. ³ aúyababa íoro. keráwáqtí túma íma mamé úyôro. ímibo móra-mora-yuti aménáápáq máero. aati-aatimá káqowaqtabama túyánápímmá téraq “wenáwíkomma ketíwíkomma uyátá-maqma wáíye” téraq tero. ⁴ kenamááríq keráwáqtábá íma yabi ínômanibo káqo-yuyabagaraq yabíqyíkáaro. ⁵ keráwáqtí túyánákómá Ítu Káríqtoni aúyánákáá íno. ⁶ wenáaikoma Áánûqtuni áaikote móraiq kéíye. wemá Áánûqturaa umá máqe-uraimanibo min-náápáámmá íma yáqtokaiye. ⁷ ímiye. wení anó-tagama-yataaqa paábaq yukéna kaqtó-naqa aúkáiye. wemmá aaragómá marákáitana paá maa-márábín-nákáá aúkáiye. ⁸ wemá Áánûqtugaraq waayúkagaraq yeqtí yiménáápáq wetábá wenamááríq maréna máqe-uraiye. wemá Áánûqtun-aama waréna puí-yátááqá máyáitata kaapaq-yátáq ikámôwana pukuráíye. ⁹ miráimanibo wemá aamá ítáitanaboana Áánûqtu wemá pukáipike mamá itó umákátuwena mú mikákáá yanaa-márúpáq akéna wemmá máqten-awiqa uyátá-maqma yanaan-áwíqá ámikaiye. ¹⁰ miráinaq máqtemma Áánûqtuni-marupaqa máa-yugaraq máqtemma maa-márábí máa-yugaraq máqtemma maa-márágóní aménáápáqá máa-yugaraq min-áwíqá kéiteq Ítuni aúbáq yiraayutaúmmá ayánoe. ¹¹ ánibo máqten-oyaukoma téta “Ítu Káríqtoma uyátárai-nare” téta tínoe. miráinata máqtemma wenaboámá Áánûqtun-awiqa múte yawwínoe.

¹² tikáin-aanabo, ketáama wáráaro. kemá keráwáqtê máqe-uraunaqa ketáama wakááe. íbêqa kemá keráwáqtôpake yatákuraanaqa uyátá-maqma ketáama waqmá arútaaro. keráwáqtí kúmiq-yataapikemma Áánûqtuma keráwáqá tiwíkaiqtaba káqo-yuma yiráátéraq Áánûqtuma mi-qtátááqtábá amuqá íma márái-qtataariq íyábámá ikatíq oro. ¹³ taákaq máráaro. Áánûqtuma tirunóbáqá máena wenaúyánákáq miráin-oqtaba tíwáqnaa kéíye.

¹⁴ nôrawabi kéeqa nárún-narún-aimma íma téraq nóbíq-aimma ítero. ¹⁵ waayúkama íma waátá-yataariq í-ááímmá aónaa-kayukaraa keráwáqá oro. keráwáqá waayúkama yeqtí áaikoma waátá-yataariq éna kaé-kai-yuti aúkáapimma máamanibo keráwáqá Áánûqtuni iyápóma yeqtí otaamá íma wáiniq umá miráuma máaro. wiyókómá aabayákáq kamá tágainikaa umá keráwáqtí táaikoma ókáá umá maa-márábímmá kamá tágaino. ¹⁶ keráwáqá maa-márábí-káyúkámá matúq-matuq umá mái-auwaraiqtaba watáama kétima-yimeqa keráwáqá miráuma wiyókóráá umá táganoe. miráinana Ítu Káríqtona kumínaqa keráwáqtábá timuqá maránúne. miráinaq kemá ítáanama máqtemma ketí mayaígómá paátataakaa íma íniye.

¹⁷ ketúgoni naaegómá Áánûqtukaq amí-yátáákáá umá aqti ínáyô? keráwáqtábámá kemá puyónúnô? mirámo inaqa kemá timuqá kémareq

keráwákáráq Áánûqtukaq “tíkáiye” tenúne. ¹⁸keráwákáráq timuqá kémareq kemá púyônayabama Áánûqtukaq “tíkáiye” tígáae téq kêtune. ¹⁹uyátárai-naqa Ítumma akáinaqa kemá Tímotimma timákáanana keráwáqtôpaq pááqya-kanaabi wíniye. miráinana wemá keráwáqtábá kemmá mamá kanaarâq kêtima-timena umá tíqtaaiq íniye. ²⁰maakáqá wemá wenamá ketí tíyaqa kényainena keráwáqtábá aúyánámmá kéitaiye. ²¹tébakaq-wayukama paá yenamááriq yetábá yúyánámmá kéitaae. mi-máyáíma Ítu Káríqtoqtaba mayáiyábamá íma yúyánámmá kéitaae. ²²Tímoti wení íráqô-mayaiyabama keráwáqá kéitaae. átê-wataama waabá-káyúkátí yúbáqá tíyábámá kemmá tíwáqnaa kéíye. miráuma áaníkoma aboámmá áwáqnaa íníkaa umá ketê mayáíma kémayaiye. ²³ketineqá nói-qtataarabi pááq íné ínata timá-timiyaaq kemá Tímotimma timákáanana keráwáqtôpaq wíniye. ²⁴ánibo kegárâq keráwáqtôpaqa pááqya-kanaabi wíyábámá kemmá kêtikaiye.

²⁵keráwáqá Ipaaparoráitatimma ketôpaq timákáawana íréna íráqônîq umá kemmá kawáá umátikaraiye. ábâkoma awaaómmá áwáqnaa íníkaa umá kemmá tíwáqnaa uráíye. wemá ketê mayáíma kémayena ketê yagaroqtamá Áánûqtuni watáama téna ááíqa uráíye. íbêqa keráwáqtôpaq kemá wemmá yauwéqma timákanaa kéune. ²⁶wemá máqtemma keráwáqá timónaiyabama ôriq umá kákaiye. keráwáqá weqtábámá karí kémayaiye téq ítaraataboana wemá netuq-áúyánámmá ítaraiye. ²⁷áramma wemá anó-karima mayéna púyôwaniq uráíye. miráimanibo Áánûqtuma wemmá paru-yátááqá ámitana ípukaiye. kekárâq Áánûqtuma paru-yátááqá tímikaitana wemá íma pukáitaq kemá íma tirummá í-yátááqá arúbama matáune. ²⁸miráiniq Ipaaparoráitatimma keráwáqtôpaq timákáanana yauwéqma wíniqtabama kemmá ôriq umá kêtikaiye. keráwáqá wemmá káoneqa timuqá kémaraianama mi-wágómá kemmá mamá timuqá matikáinaqa keráwáqtábámá netuq-túyánámmá íitanune. ²⁹uyátárai-naqtoqtaba tîbâqawaamma weqtábámá “íyo” kéteraq timuqá máráaro. máqte-kayukama náayuwabi Ipaaparoráitatima inîq o-yúma tíkaq múte yíkáaro. ³⁰wemá mayáíma Ítu Káríqtoqtaba kémayena púyôwaniq uráíye. áqnáabaqa wenaúma aúgugu íyábámá íma aúyánámmá ítaraimanibo wemá kemmá tíwáqnaa uráíye. keráwáqá kenamááriq kemmá miráuma íma kanaarâq tíwáqnaa owánîq oqtábámá wemá kemmá tíwáqnaa uráíye.

3

¹ketîbâqawaayuo, uyátárai-naqtoqtabama ôriq umá máráaro. naayóbáqá keráwáqtôpaq agatáuna-aimma móragaraq kêtima-timunnamanibo minnáyabama íma tîbô kégaiye. ánibo min-áíkmá keráwáqá íráqônîq kéumatikaiye.

²kékén-áímmá kêtima-timune. iyákóqtábá atéráaro. mi-káyúkámá yemá ummaa-yátááqá mamá paá kéeta túma karáiyamma “keráwáqá atóbanoe” téta maqma káonaae. ³ketáámá áramma túma kárataunna-yutaae. Áánûqtuma katáái táabikemma waátá-yataaqa kárama paábaq yuwéna ke-qtáámá wení Aokaq-Áágómá tímikiqtababoanataa ketáámá árai-karataunna-yutaae. wení Aokaq-Áágóní akoqnáarakemma ketáámá Áánûqtukaq nunamummá kêtunatae. miráitaqtaa Ítu Káríqtonopake tágama-yataaqa kémayaunatae. miráitana yúma karáí-yátáákómá keqtáárâqá paátataakaa kéíye. ⁴náawabi aúyánápímmá téna “Áánûqtuma kárátaa-tuyababoana mamá

paá umátikaniye.” tenama wemá íkárutaiye. ítáaro. kemá máqte-qtataaqa aúgoqtabama mirá-umatukaune. ⁵ ítáaro. kemá ketinóma kemmá matíkáitaqa kemá Ítiráaeo-naqa máqe-uraune. inaau-náúpáqá kemmá matíkáraitana abapaké kaumo-kánáámá yátáitata ketúma kárátaane. ániibo kemá Péqtiamaanini ánnábike-naqune. ketítaubikoma yemá Íbaru-aimma tirááwaq kegáráq Íbaru-aimma tiráune. ámáan-aiqtabama kemá Pérati-naqa máeq máqten-amaan-aimma kemá wakáune. ⁶ ámáan-aimma waraiyábámá kemá karuwaq kéeq minnýababoq Áánûqtuni waayúkama náayuwabi Ítuqtaba mórabi áikuyo-yuma kemá yemmá yíkamonaaq maqmá aónaraune. owé. ámáan-aikoma waayúkama mamá Íraqòniq kanaarác umáyikaniyaa-awaataq kemá Íraqòn-naqa máqe-uraune.

⁷ miráimanibo máqtemma mi-qtátááqtábámá naayóbáqá “Íraqò-qtataare” téq Ítaraunamanibo íbêqa Ítu Káríqtoaboaq mi-qtátááqtábámá “paátataare” kétune. ⁸ mi-qtátáákómá máqte-qtataakoqtabagaraq yeqtábámá “paátataare” kétunamanibo Ítu Káríqtoqtabama ketí uyátarai-nakoma máena mi-qtátááqtábá wenamá “anó-qtataare” kétune. min-nákóqtábámá máqtemma káqo-qtataakoma “araatá-qtataare” téq paábaq yukáune. Ítu Káríqtomma wenamá matéq ⁹ weté yagaroqtamá mánaa kéune. naayóbáqá Áánûqtun-aurakaqa ketí Íraqò-mayainapo kateko ónúnyaba maqmá aónaraunamanibo íbêqa kemá Ítu Káríqtoqqaq itáíq-itaiq umá yáqtoraanapo Áánûqtun-aurakaq kateko umá máune. ámáan-aimma waráuna-waigoma kemmá mamá Áánûqtun-aurakaq kateko íumatikaraibo Áánûqtu keqtaámá Ítu Káríqtoqqaq itáíq-itaiq únnayabataa kateko-yátááqá paá kétimiqtáae. ¹⁰ íbêqa kemá Ítu Káríqtote áqnáabariq umá yagaroqtánááq kéune. min-ákóqnáágómá wemmá pukáipike mamá itó-umakaraimma min-ákóqnáágóqtábá itánááq kéune. Ítuni aú-aiqa yáíkaa umá mayánááq kéune. ániibo wemá máena pukáiniq umá ketí kúmiqa íma wáiniq umá mánaa kéune. ¹¹ ániibo kemá túyánámmá itáunana kegárác pukáanabike itó-ureq aúge-tuwaraimma mayánúne.

¹² kemá téq “Áánûqtun-aurakaqa áqa kateko umá mútûq ánataguraune” téq íkétune. ímibo Ítu Káríqtoma kemmá áqa wetábá matáiniq umá kemá mi-kátékó-ááimmá ketábá mayánáae téq maqmá aónaqte kéune. ¹³ ketíbâqawaayuo, “kemá áqa Ítuqtaba uyaatimá uyátaraune” téq íma kétune. ímibo maami-mórâ-yátááqtábá maará kéune. minná tin-naépaq yukáuna-yataaqtabama kétéwikaq túbáq wái-qtataaqtaba mayánáae téq únna ¹⁴ kemá móma móra-nakoma uyaatimá uyátainiq umá kemá amuq-yatááqtábá uyaatéc ántai-aqtoraq ónáae téq tiyááqtâma kuyúnna koma kéyauweraune. min-ámúq-yátááqá wáimma aúwaraimma Áánûqtuma keqtaámá “umma máyáaro” tēna Ítuqtabama táayaraiqtáae.

¹⁵ ketáámá máqtemma náayuwabi Ítuni yiráátinna-aiqtaba waayúkaarikaa umá mirá-onatae. minnýaba keráwáqá káqo-tuyanamma itáiyana Áánûqtu keráwáqá abarokác tiráátiniye. ¹⁶ miráinaqtaa íbêq-awaataqa min-ámmá waráunataama waqmé wíq-wíq ónátae. ¹⁷ ketíbâqawaayuo, kemá miráunaiq umá keráwáqá mirá-oro: miráinaq keráwáqá mi-káyúkámá yemá ketáá miráunaiq umá miráó-kayukati yáaimma wáráaro. ¹⁸ taígani-taoqa maamin-áímmá timá tímikaunama íbêqa tiqnumá kéyaitaq ókaraq kétima-timune. minná taígani-kayukama Ítu Káríqtoni namuro-wáyúkámá

máeta Ítuma yeqtábámá kaapaq-yátáq nôrawabi umáyíkaraiqtabama paábaq awéqtáma kéyuwaae. ¹⁹ yemá yawítígino-marupaq wínoe. yeqtí aáwaqa awetáwaata umá naan-áikómá Áánûqtuni amáákaq kéuwiye. Áánûqtun-aurakaqa yigaemá í-yátááqtábámá yemá yeqtí yúma maméta kéuyoe. yemá yeqtí yúyánámmá mimórá maa-márábi-qtátáákáq áátuqma kémaraae.

²⁰ ketáái naa márûqa Áánûqtuni márûpaq wáiyee. keqtáa atóbátikaninaqa uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma kumínîqtaba awé kéunatae. wemá Áánûqtuni márûpakemmo kuménama ²¹ ketáái túma waerániye. ketáái aqnú-tútáámá mamá wenaúraa tágama-yataakaraq aútikaniqtaae. mirámô ínîmma mimórá-ákoqnááráké máqte-qtataaqa weni náápaakoni aménáápqá kémaraiye.

4

¹ ketíbâqawaayuo, keráwáqá kemmá tíkáin-aanaboma máawaq keráwáqá timónaiyabama ôriq umá kêtikaiye. keráwáqá kemmá mamá timuqá kématikeq ketí mayaígóqtábámá amuq-yatááqá mááe. ketí tíkáin-aanabowayukao, Ítukaq itáíq-itaiq umá máeraq yaqtóráaro.

² Yúóriaoyaa Tíqtikio, ókaraq uyátárai-nakoqtaba kenákámá ke-ánáánóráá umá máakao. ³ ketíbârawaao, egáraq mi-kááyáq-íníkorátámá yíwáqnaa uwo. yenákámá ketí yagaroqtamá Ítuqtaba átê-wataama tí-máyáímá matááye. ketáámá máqtemma Kérémeqtigaraq yagaroqtamá tébakaq mimórá-máyáímá máyáa-yugaraqtaa yagaroqtamá mayaímá matáunatae. ánibo máqtemma yeqtíwîqa matúq-matuq í-áwîq-wánnáábí wáiyee.

⁴ aati-aatimá uyátárai-nakoqtaba timuqá máráaro. móragaraq kétupo timuqá máráaro. ⁵ máqte-kayukama iyuwáiyatawaq yemá keráwáqtí kaayoné-ááímmá aónaaro. taákaq máráaro. uyátárai-nakoma íma nékaq máiyee. ⁶ kéqokeq-yataaqtabama netuq-túyánámmá íma itáaro. Áánûqtukaq nunamummá kéteqa nóiqtababi íyaqtaba wemmá kêtimameraq “tíkáiyee” téraq wekáqô ítama káoneqa tero. ⁷ miráinaq keráwáqá máeq Ítu Káríqtokaq kamuqá kêtaiyanama Áánûqtuni kaayoné-yátáákómá keráwáqtí túyánákárábi túraqa yabítikaniye. mi-kááyóné-yátáákómá ketáái itai-yátáákómá uyátá-maqma wáipoaqtaa ketáámá árain-uramma mi-wágóni áaimma íma kanaarácq itánúnatae. ⁸ ketíbâqawaayuo, maannáma ketí aqtó-wátááe. min-arái-qtátáákárácq mi múte yauwí-yátáákárácq arútai-qtataakaraq otaammá íma wái-qtataakaraq tirunóbáqtáá íráqônîq í-qtátáákárácq Áánûqtuma keqtááyábá yaaguyabíkáae ti-qtátáákárácq mi-qtátááqtábámá keráwáqá túyánámmá itáaro. ⁹ mi-qtátááqtábá tiráátiraunama taákaq makéraq mirá-oro. watáarake keráwáqá kêtiraateq nói-qtataarirabi uráunarakekaraq tiráátiraune. kemá tiráátiraunaiq íyanama Áánûqtuni kaayoné-yátáákómá keráwáqtê wániye.

¹⁰ uyátárai-nakoqtaba miráunama kemá timuqá kémarauaqa keráwáqá keqtábá tirummá kéumatikaae. naayóbáqá keráwáqá kemmá tirummá umátikaraamanibo kemmá tíwáqnaa ínôqtabama aammá íma wáqe-uraiye. ¹¹ kemá paá móneqtabama íma kêtune. ímiye. kemá taíganiqtababi pááqyaqtabama kanaarácq timuqá maránúne. ¹² kemá áwáyoq-naqa máeq oótan-naqa máqe-uraune. taíganin-aawaqa náiyábábi táama yáiyábámá kemá kétaune. kemá nóiqtababi onnamá uyátá-maqma marérabi máqte-qtataaqa íma maréq ónúnyabama kétaune. ¹³ Ítu Káríqtoma kemmá akoqnáama

kétimiqtataboqaq máqte-qtataaqa ketúraq pááq ínayabama akoqnaá umá kanaaráq mánune.

¹⁴ miráimanibo kemá taígani-ummaa-yataaqa kémayaunaqa keráwáqá kemmá tíwáqnaa uráamma minná íráqô-qtataare. ¹⁵ kemá ketí áqnáabaq-yupaama waabá-káyúkátí yúbáqá Ítuqtaba átê-wataama tiráunaq keráwáqá Pirípiani-wayukama kéitaae. minná kemá Maaterónia-marabake yuwéq kéunaqa keráwáqá kenamáa tíwáqnaa umá móneqa tímikaae. tébakaq Áánûqtuni waayúkama áikuyo-yuma yemá kemmá íma tíwáqnaa urááe. ¹⁶ owé. óq-taoqa kemá Tetarónáikaq máunaq miraráa umá tíwáqnaa urááe. ¹⁷ kemá móneqtaba íma ítama káonaunamanibo keráwáqá kemmá tíwáqnaa uráápoana Áánûqtuma íráqô-meyamma tímíniye. ánibo minnáyaba timuqá kémaraune. ¹⁸ Ipaaparoráitatima keráwáqtôpake amí-yátááqá kemmá tímítáq íbêqa kemá nóiqtababi kéunnaa kémayaune. átê-kuyumma in-ámí-yátááqá Áánûqtukaq ámêwana wemá amuqá kémarena máyáinikaa umá keráwáqtí amí-yátáákómá mirá-uraiye.

¹⁹ ketí Áánûqtuma Ítu Káríqtoni íráqô-qtataakokake máqte-qtataaqtabagaraq keráwáqá ommá tímíniye. ²⁰ Áánûqtuma ketibotáámá wení tágama-yataaqa wáimma watúq-watuq umá wení tágama-yataaqa wániye. miráuma waíno. ²¹ Áánûqtuni waayúkama náayuwabi Ítu Káríqtonnama máa-yuyopaqa miráo-maarao-aimma kétémayikaune. ²² túbâqawaaraa-kayukama keté máa-yuma keráwáqtôpaq miráo-maarao-aimma yúwáawana kéwiye. máqtemma Áánûqtuni waayúkama maabáq máa-yuma miráo-maarao-aimma kéte. ánibo yemá náayuwabi Títaani anómma kámááni-naupaq mayaímá máyáa-yuma yemá keráwáqtôpaq miráo-maarao-aimma ôriq umá kétématikaae.

²³ uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni íráqô-qtataakoma keráwáqtí taágote yagaro-qtamá waíno.
kemá Póroma
Tímotigarare.

Koráátiani

Îtun **anaae ké**waraa-yubaq **Koráátai**-marupaq **Póroma** **ánná**-naupaq **mána watá**ama **kétitana Tímoti agatá**ie.

¹ min-áúbámá kemá Póroma mórama Îtu Káríqtoni timáyíkarai-kayukabike-naqa ketáái tîbâqawaaraa-naqa Tímotigaraq kágayauye. ² Áánûqtuni waayúkama Koráátai-marupaqa Îtu Káríqtoqtaba kerátáái tîbâqawaayuma yemá Îtukaq itáíq-itaiq umá kéyaqtoraa-yubaq kágayauye. Áánûqtuma ketibotáámá kaayoné-yátááqá wení íráqô-qtataakokaraq keráwáqá timíno.

³ kerátámá aati-aatimá Áánûqtuma ketáái uyátárain-naqa Îtu Káríqtoni aboákáqá nunamummá keráwáqtábá kétéka “tíkáiye” kétuye. ⁴ Áánûqtuma wení márûpaq keráwáqtí meyámmá tíkáitana wáitaq awé oqtábámá ketáámá itaraunatae. abo keráwáqá Îtu Káríqtokaq akoqnáá umá itáíq-itaiq kéeq keráwáqtí tirummá Áánûqtuni waayúkama yímêqtabama kerátámá kéitauye. ⁵ áqnáabaqa keráwáqá árain-aimma min-áté-wátáámá Îtuqtaba matáamma minná íráqô-meyaqtaba Áánûqtuma keráwáqá timínîtaq itaraae. abo Áánûqtuma keráwáqtábá min-íráqô-méyámmá wení márûpaq tîkaraiye. ⁶ maamin-áté-wátáágómá máqte-marabaq wéyáwé kéiyé. minná Áánûqtuni íráqô-qtataakoma máqten-aukapaq wéyáwé kéitana keráwáqtí áukáapikaraq wéyáwé kéitaq keráwáqá áqnáabaq kéitaq tágama itaraae. ⁷ ketáái tíkái-tibaqawaama Ipááparatima kerátái mimórá-máyái-nákómá wemá keráwáqá tiráátiraiye. wemá Îtu Káríqtokaq itáíq-itaiq umá kéyaqtorena keráwáqá tíwáqnaa kéiyé. ⁸ ániibo Aokaq-Áágómá keráwáqá arummá tímî-qtataaqtaba kekárátámá timá tímikaiye.

⁹ miráitana wemá kekárátámá timá tímikaitakaboaka kerátámá Áánûqtukaq nunamummá aati-aatimá keráwáqtábá kétuye. Áánûqtuma keráwáqtí túyánápímmá wení aúyánánápó maqma ógitikainaq miráigaae téka kerátámá nunamummá kétuye. Áánûqtuma wení Aágoni itai-yátáákáráq ítama tágai-yataakaraq maqma ógitikaikaae téka kétuye. ¹⁰ miráinaq keráwáqá Áánûqtumma ákái-kayukaraa umá kanaarácq mánoe. ániibo keráwáqá aati-aatimá Áánûqtumma amuqá maránî-qtataariq ínoe. miráinana Áánûqtuqtaba keráwáqá íráqô-mayaima kémayaiyana mi-wágómá íráqôn-aramma iyániye. miráinana Áánûqtuqtabama keráwáqtí itai-yátáákómá uyátá-maqma anómma aurániye. ¹¹ Áánûqtuni tágama-akoqnaabike keráwáqá akoqnáá inôqtaba nunamummá kétuye. miráinata waayúkama keráwáqá mamá táíq kéumatikaiyaqa keráwáqá paá Îtukaq itáíq-itaiq umá túma pukáinabaq mánoe. ¹² keráwáqtí timuq-yatáákákémmá Áánûqtukaq “tíkáiye” tero. wemá wení yabíkái-marupaqa ópí yáíkaaq inôqtaba keráwáqá mamá yokaa umátikaraiye. máqtemma Áánûqtuni óq-wayukate yáíkaaq ínoe. ¹³ abo wemá keqtáámá kumayukóní akoqnáábikemna tiwíqmenataa wení ákáin-aanikoni yabíkái-qtataakoni aménáápácq tiwíqmenataa utáiyé. ¹⁴ wení ánikoma keqtáámá mamá

umátíkaitanataa ketáái kúmiq-yataaqa Áánûqtuma mamá paábaq yuwéna awikátukaiye.

¹⁵ Áánûqtumma ketáámá íma kanaaráq aónanunataamanibo Ítu Káríqtoma wemá wekáá kéiyé. ítáaro. naayóbáqá Áánûqtuma Ítu Káríqtomma tarôq umákarena máqte-qtataaqa anaaékaq tarôq uráiyé. ¹⁶ Ítu Káríqtoni akoqnáarakemma Áánûqtu wíyôpaq wái-qtataakaraq maa-márábí wái-qtataakaraq tarôq uráiyé. ketáámá mi-qtátááqá kanaaráq káoneqtaa íma kanaaráq káoneqtaa únna-yataaqa wemá tarôq uráiyé. yabíkái-marupakaraq akoqnáa-yataakaraq uyátáaraa-kayukagaraq yabíkáa-kayukagaraq náápaamma matokáa-kayukagaraqa máqtemma wemá tarôq uráiyé. Áánûqtuma máqte-qtataaqa Ítu Káríqtonapo tarôq uréna Ítu Káríqtoqtaba taróq uráiyé. ¹⁷ miráitana Ítuma máqé-uraitana anaaékaq máqte-qtataaqa tarôq uráiyé. áníbo máqte-qtataaqa wení akoqnáánapo yáqtoqma yagaroqtaráiyé. ¹⁸ Áánûqtuni waayúkama áikuyo-yuraqa Ítuma yeqtí yiqnómmá máitata yemá wení aúma mááé. wemá máqte-qtataakoni áqnáabariq umá máiyé. abo wemá pukáipikemma áqnáabariq umá itó-urai-nare. owé. máqte-qtataaqtabama wemá áqnáabaq-nare. ¹⁹ miráuma Áánûqtuma wení máqten-aaimma Ítu Káríqtokaq wáikaae téna tiráiyé. ²⁰ áníbo Áánûqtuma Ítu Káríqtonapo mayáimá kémayena máqtemma maa-márábí wái-qtataakaraq máqtemma wíyôpaq wái-qtataakaraqa yauwéqma mamá wenôpaqtaa kéiyé. Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq púitana wení naaegómá aqtímena kukáimma miráuma Áánûqtugaraq waayúkati aúkápimma kaayoné-yatááqá mamé iráiyé. naayóbáqá Áánûqtuma yeqtábá namuq-nákáá uráine.

²¹ naayóbáqá keráwáqá Áánûqtunopakemma nékaq máeq keráwáqti máqte-tai-aaimma tarôq kéeq keráwáqti táí-tuyanakakemma Áánûqtuni namuro-wáyúkámá máqé-uraae. ²² miráimanibo íbêqa wení ánikoma pukáikakemma Áánûqtuma keráwáqá mamá wení aanábóiq uráiyé. wemá keráwáqtábá miráuraipoaq keráwáqá Áánûqtuqtabama aokariq éq wenáurakaqa tigaemá íma wáinaq wenôpaq kanaaráq wínoe. ²³ miráimanibo keráwáqti itáíq-itaiq í-yátááqá yáqtóráaro. Áánûqtuma keráwáqá abaúmma ánúqa yamá akoqnáa umátíkaraiqaq máaro. min-íráqó-qtátááqá Áánûqtuni átê-wataagoma “timénúne” téna timá akoqnáa umákain-aipikemma káqo-yuma íma iyuwáiyatawaq kerawáqá yabitero. maamin-áté-wátáámá máqte-marabaq kétima-yimewaqa kemá Póroma min-áté-wátáágóqtábá kaqtó-naqa aúkáuene.

²⁴ miráitaaq íbêqa kemá keráwáqtábá tú-tiqa mayáunayaba timuqá kémaraune. Ítu Káríqtoni aú-aiqa wení waayúkayaba matáimma kemá mórariq umá kémayaune. wení waayúkama yemá mórabi áikuyo-yuma yemá wenaúma mááé. ²⁵ Áánûqtuma wení waayúkama náayuwabi yemá mórabi áikuyo-yuyaba kemmá mamá kaqtó-naqa aútkaraiye. maami-máyáimá keráwáqá tiwáqnaa ónúnnayaba kemmá tímikaiye. miráuma wení watáama máqten-aukapaqa “timá-yimiyo” téna timátíkaraiye. ²⁶ abo maamin-áimma kétima-yimiyatawaq waayúkama yemá naayóbáké yéqéna íbêq-kanaaraqa Áánûqtuni aúpáq-áúyánámmá aúyôqmakaimma itánoe. miráimanibo íbêqa min-áupáq-áúyánámmá abarokáqtáá uráitata wení waayúkama kanaaráq abarokáq káonaae. ²⁷ maami tágama aúpáq-áúyánámmá máqte-kayukayaba wáimma keráwáqá íma Ítiráaeo-wayukama timá-timenunayaba Áánûqtuma

kemmá aúyaqtikena tiwíkaiye. maannáe. Ítu Káríqtoma tirunóbáqá máena Áánûqtuni tágama-yataaqa yáíkkaq ínôqtaba tiyúwáitaq awé kéoe. ²⁸ miráitaqtaa ketáámá Áánûqtuni watáama máqtemma waabá-káyúkátí yúbáq kêtunatae. ketáámá kékén-áímmá kétéqtaa Áánûqtunopake itai-yátáákáráq káyiraatunatae. miráinataama máqte-kayukati yáaikoma Ítu Káríqtoqtaba mútûq abarokáq umá ánataikaae téqtaa mirá kúnatae. ²⁹ maamináyaba kemá mayaímá kémayaune. Ítu Káríqtoma kemmá máqten-akoqnaama tímikaita min-ákóqnááráké mayaímá kémayaune.

2

¹ kemá keráwáqtábá akoqnáá umá mayaímá kémayaunayaba itaígáae téq kêtune. miráitaq kemá Árérátía-marupaqa tibâqawaaraa-kayukagaraq káqo-kayukama ketóikaq íma káonaa-yuyabagaraq kemá yeqtábá mayaímá akoqnáá umá kémayaune. ² mirá kéeq yeráwáqtábámá ikatíqa íma ígáae tépoaq kemá mirá kéune. keráwáqá keráwáqtí tirummá amí-yátáákákémmá waayúkama mórabi yabitimá ya áikuigaae téq kêtune. ánibo Ítu Káríqtoqtabama keráwáqá ítama akoqnáá ígáae téq kêtune. miraráá umá keráwáqá kémaeq Áánûqtuni aúpáq-áúyánáqtábámá ítatuwaigaae téq kêtune. min-áúpáq-áúyánámmá minná Ítu Káríqtoma wenamááriq wemiye. ³ Ítuma wemá miráuma kíraa umá máena Áánûqtuni máqten-itai-yataakomma ítukaiye.

⁴ miráitaq kemá kétima-timune. waayúkama kaaqaarigón-únítíq-áímmá téta yemmá íma iyuwáiyatawaq keráwáqá makátéro. yaímma-taoqa yeráwáqtí yáagoma íráqôníq kéibo atéráaro. ⁵ kemá ketúgogaraq yagaroqtamá keráwáqtê íma máunamanibo kemá keráwáqtábá túyánámmá kéitaune. keráwáqá mórabi akoqnáá umá Ítu Káríqtoqtaq itaíq-itaiq kéowaq kemá keráwáqá kétimoneq timuqá kémaraune. ⁶ keráwáqá áqnáabaqa Ítu Káríqtomma keráwáqtí uyátárai-naqa awíkeq mimóráíq uráániq umá wetê yagaroqtamá matúq-matuq umá máaro. ⁷ keráwáqá wépímmá ánûqa yamá akoqnáá umá máaro. miráinaq keráwáqtí táaimma wenámûraaq taróq oro. ketáámá tiráátirauna-yataaqa yáqtoqma akoqnáá uréraq Áánûqtukaq “túkaiye” tero.

⁸ keráwáqá yaímma-wayukama íma iyuwáiyatawaqa yemá keráwáqtí ánûqa Ítu Káríqtopi yaráamma yaákáma yúwáaro. mi-kááqáári-áílómmá paá waayúkati yúyánápíké kéíye. miráinaq keráwáqá yemmá íma iyuwáiyatawaq keráwáqá yabitero. min-áímmá waayúkagaraq maa-marábí-tái-wákógaráq káyiraate. Ítu Káríqtonopakemma íma kéíye. ⁹ maanáyaba itáaro. Áánûqtuni mútûq-aaikoma Ítu Káríqtopi wáíye. ¹⁰ ánibo Áánûqtuma mútûq-tuwaraimma tímikaitaq keráwáqá Ítu Káríqtote yagaroqtamá mááe. máqten-akoqnaagaraq máqte-naapaakaraqa wennámiye.

¹¹ Ítu Káríqtoqtaq itaíq-itaiq oqtábámá waayúkama keráwáqtí túma íma kárataae. ímibo Ítu Káríqtoma keráwáqtí kúmiqa paábaq káratakaiye. ¹² ánibo keráwáqá Ítuqtaba nommá pékaamma miráuma Ítu Káríqtoni aúma uqtamákáawana yauwéqma itó-urain-awaameqa matááe. abo Áánûqtuma Ítu Káríqtomma mirá umákaraiipoaq keráwáqá Áánûqtuni akoqnáágoma kanaaráq ínitaaq itaíq-itaiq urááe. ¹³ naayóbáqá keráwáqtí kúmiqtaboana Áánûqtuma keráwáqá yawááq-uraiye. naayóbáqá

keráwáqá Ítiráaeo-wayukama íma máepoaq keráwáqá Áánûqtunnama íma máqe-uraae. miráimanibo íbêqa keráwáqtí kúmiqa Áánûqtuma mamá paábaq yuwéna awikátuwena wemá keráwáqá Ítu Káriqtote yagaroqtamá aúgen-auwaraimma tímikaiye. ¹⁴ ániibo Áánûqtuma ketáái kúmiqa mamá paábaq yuwéna awikátuwena maamin-ámáán-áímmá ketáámá arátunnayabataama íma yorauténa yukáiyé. ketáái aqtábááma wení agamatá-kánnáábí wáimma ikátuwena kaapaq-yátáq ketáái kúmiqa paá umátuwena “keráwáqtí aqtábááma ánatagiye” tiráiyé. ¹⁵ wemá táí-wakoni kawáá-wákará máqte-tai-akoqnaagaraq mamá paábaq yukáiyé. Ítu Káriqtoma kaapaq-yátáq pukéna maami-tái-ákóqnáámá uyátáraitata waayúkama mi-tái-ákóqnáágóní kaaqaari-ááímmá aónaraae.

¹⁶ miráinaq keráwáqá aáwaqa néq nommá néq iyábámá waayúkama íma iyuwáiyatawaq yemá ámáan-aimma tarôq oro. anón-aawaqa aokaq-kánááráq náiyábábi aagai-kánáágóní ámáan-aiqtabama keráwáqtí naayón-ááímmá íma wáráaro. maamin-ááímmá minná paá anaaékaqa árain-auwaraimma yínî-waigoni amané. árain-auwaraimma Ítu Káriqtonopake kéiyé. ¹⁷ missing? ¹⁸ miráinaq keráwáqá waayúkama íma iyuwáiyatawaq yemá mirán-ámáán-áímmá keráwáqtábá tarôq oro. yemá téta “keráwáqá Áánûqtunopake kaqtó-wayukati náápaakoni aménáápáq máeraq mi-káqtó-wáyúkaráq nunamummá tero” tíyaqa íma mirá-oro. yemá keráwáqtí aúkáapikemma yeqtí kaikáá-qtátááqtábá tíyan-aimma keráwáqá íma itáíq-itaiq oro. mi-káyúkámá yemá paáyaba yeqtí yúma maméta kéuyeta paá yeqtí yúyánápkén-áímmá kéte. ¹⁹ yemá Ítu Káriqtoma wenamá ketáái tíqnómmá wemmá ayúwéta kégoe. min-áqnókákémmá mútûq-augoma akoqnaáma kémayaiye. ániibo min-áúmá máqtemma Áánûqtuni waayúkama Ítu Káriqtoqtaba mórabi áikuyo-yue. ketáái tiyáátâkogaraq amakógáráq mórabi arúbaraayaniq umá miráuma Ítuma itáíq-itaiq kéo-kayukama mórabi arúbama kéyaqtoraitana Áánûqtuni akoqnaárake min-áúgómá akoqnaá umá pááq kéiyé.

²⁰ miráitana keráwáqtí naayón-ákómá Ítu Káriqtoma kébuitanama min-ákógáráq pukáiyé. íbêqa maa-márágóní táí-wakoni akoqnaábikemma keráwáqá paá kéumagoe. miráitaq nôraq itaráq keráwáqtí táaimma ayúwáawanawaq maa-márábi-káyúkátí yáaikoraama kéiyó? keráwáqá nôraq itaráq yemá maará téta kétéwaqa kaqtó kéoo? minná ²¹ “maannáma íma ánekuyoro. minnáma ínáaro. maami-káqó-qtátááqá íma ánekuyoro.” téta kétéwaq nôraq itaráq kaqtó umá kéitaa? ²² maami-qtátááákómá paátataakaa umá ánataginiye. maamin-ámáán-áíkkómá paá waayúkati ámáan-aine. ²³ mirán-ámáán-áíkkómá waayúkati yúrikaqa íráqôniq kéiyé. miráitana maamin-ámáán-áímmô waráiyábámá íma oyaaq kéipoana yaímma-wayukama yúyánápipmá téta: “maamin-ámáán-áímmá waréqa kemá íráqô-naqune.” téta yúyánápipmá kéte. ááqibo yemá ímiye. miráimanibo ketáái túgoni akaí-yátááqá íma waránáae téqtaama maamin-ámáán-áíkkómá ketáá íma kanaaráq tíwáqnaa kéitaae. ketáái túgomma tebûqa ámênataama íma warániye.

3

¹ Ítu Káriqtoqtaboqaq keráwáqá itó-uma aúge-tuwaraimma matááe. miráinaq Áánûqtuni márûpaq Ítu Káriqtoma máipaqtaba túyánámmá itáaro.

mibáq wemá Áánûqtuni ayáánurapaq náápaan-abitataraq maraq máíye. ² paá maa-márábí wái-qtataaqtaba túyánámmá íma itánômanibo mibáq wái-qtataaqtaba túyánámmá itáaro. ³ taákaq máráaro. keráwáqtí naayón-áikómá pukitana keráwáqtí aúgen-auwarairoma Ítu Káríqtote yagaroqtamá Áánûqtuni márûpaqa aúpáq wáíye. ⁴ keráwáqtí árai-tuwaraimma Ítu Káríqtomíye. ániibo wemá kumínaqa kéréwáqá weté yagaroqtamá weni tágama-yataapi mánoe.

⁵ keráwáqtí túgoma kúmiq-yataariq ínéta kéomma yíkamma utátúwáaro. miráráá-qtátááqá maannáe. kebó-yátááqá táí-tuyanamma itai-yátááqá túranannama aí-yátááqá táwî-aimma tarôq ínôqtaba tikai-yátááqá káqo-yuti minná mayaiyábá tikai-yátááqá mirá-tikái-yátááqá ikámma utátúwáaro. mi-qtátáákómá Áánûqtuni márûpaqa kémayaipoana egaamá aí-yátáákómá miráuma óqtakarabi yaataqá nunamummá tenikáá kéíye. ⁶ máqtemma mirá-qtátáárîq o-wáígómá Áánûqtuma yemmá mamá áyámma kéumayikaiye. ⁷ naayóbáqá keráwáqá mirá-qtátáárîq kéeq mirá kéo-kayukate yagaroqtamá máqe-uraae. ⁸ miráimanibo íbêqa mirá-qtátááqá keráwáqtôpakemmma nékaq yúwáaro. týámma íoro. káqo-kayukama táíq umáyikayabama túyánámmá íma itéraq káqo-kayukama táí-aimma ítima-yikaaro. námô-yataakoni watáama ítero. ímiye. maami-máqté-qtátááqá keráwáqtôpakemmma nékaq yúwáaro. ⁹ keráwáqá móra-mora-yuma kaaqaarí-áímmá ítero. keráwáqtí naayón-ááímmá miráuma aútún-únákáqtôraa umá ayúqma paábaq yukéq ¹⁰ aúgen-aaimma mamá kúbekaae. maamin-áúgén-náqá keráwáqíye. miráinaq keráwáqá Áánûqtuqtaba taíbariq-taibariq umá kéíteq uyátá-maqma íráqôniq umá wekáá umá mánoe.

¹¹ keráwáqá aúgeniq ommá maará kéíye. ókaraq waayúkama íma yataínoe. Karíki-wayukagaraq Ítíráaeo-wayukagaraq yemá náayuwabi yúma kárataa-yugaraq yúma íma kárataa-yugaraqa keráwáqá máqtemma móraiq umáyikanoe. Ítu Káríqtoma máqtemma ketáái tirunóbáqá máiqtabaobaqtaa karaanóbáq-wáyúkágáráq namuq-wáyúkágáráq ánná-wayukagararabi paá umáguraa-kayukagaraqa yemá keráwáqtí túyánápímmá mimóráiq umá mánoe. Ítu Káríqtokaq máqtemma itáíq-itaiq o-yúti yirunóbáqá wemá máíye.

¹² keráwáqá Áánûqtuma wetábá aúyaqmakai-kayukama mááe. wemá keráwáqá arummá kétémiye. ániibo keráwáqá Áánûqtuni waayúkama kaay-oné oro. keráwáqá keráwáqtí tíwîqa káqo-yuti yiménáápáq maréraq káqo-yuyabama túma pukáinabaq awé umá máaro. káqo-yuyabama tirummá umáyíkáaro. ¹³ keráwáqtí aukáapimma móra-mora-yuma yíwáqnaa kéeraq móra-mora-yuma otaammá kuíyaqtabama mamá paábaq yuwéraq tiwimmá kamátuwaaro. uyátárai-nakoma keráwáqtí kúmiqa mamá paábaq yuwéna awimmá kégamatuwaiye. miráinaq keráwáqá káqo-yuti kúmiqa móraiq umá mamá paábaq kéyuweraq tiwimmá kamátúwáaro. ¹⁴ máqtemma mirá-qtátáárîq kéeraq keráwáqá káqowa-kaqowamma tirummá yímero. káqowa-kaqowamma tirummá kéyimeqa íráqôniq umá kémaeq máqte-qtataaqtabama keráwáqá mi-mórábí mááe. ¹⁵ Ítu Káríqtoni kaayoné-yátáákómá ayuwáiyana keráwáqtí tirunóbáqá yabíqtikaino. Ítu Káríqtoma wenaúgoma kímorama wáitaq keráwáqá aokaq-aokaq ááyápáq mááe. miráinaq mimórá-túrúá umá mayaimá máyáaro. ániibo Áánûqtuma we-qtábá “timuqá kémarauatae” téraq tíq-tiq umá timá áméro. ¹⁶ Ítu

Káríqtoni watáagoma ayuwáiyana waq keráwáqtí tirunóbáq waíno. morá-mora-yuma Áánûqtuni itaí-yátáákókaráq yiráátero. áníbo Áánûqtukaq íma tero. Áánûqtuni watáabike imá kéteraq Áánûqtukaq nunamummá ibí tero. Áánûqtuma nôrawabi uráí-qtataaqtaba ibí tero. mirá kéeraq keráwáqtí túyánápímmá wekáq “tíkáiye” tero. ¹⁷ máqten-aimma kéterabi máqte-qtataariq kéeqa Ítu Káríqton-awikaq mirá kéeraq mórai q umá aboámá Áánûqtukaq “tíkáiye” tero.

¹⁸ aaraukáq-nóínínô, keqtiwaiqmááti yáama wáráaro. min-ámmá Ítu Káríqton anaaé kéwaraa-kayukati yáaine.

¹⁹ aaraukárîq uráa-kayukao, keráwáqtí tínááqmaaqa tirummá yímero. kaayoné umáyíkáaro.

²⁰ iyápó-anaano, aati-aatimá keqtinóboyuti yáama kéwareraq kaqtó oro. miráiyamma Áánûqtuma amuqá marakánoe.

²¹ yiboáo, keráwáqtí iyápóma tikarárán-áímmá tíq-tiq umáyikaiyatama yemá timuqá matikaiyábá íma maqmá aónanoe.

²² mayáí-wáyúkáo, keráwáqá maa-márábí-káwáá-nákómmá anaaé waréraq kaqtó oro. yemá keráwáqá kétimonaiyarabi íma timónáiyakaqa yemá timá-timiyaniq oro. keráwáqtí mayaígómmá yemá yimuqá maraígáae téraq mirá-oro. keráwáqá uyátárai-naqa Ítumma tirummá kámepoaq íráqô-mayaima máyáaro. ²³ keráwáqtí máqte-mayaima íráqôniq umá mayánómma paá waayúkayaba ímibo uyátárai-nakoma wenamááriq weqtábá mayaímá íráqôniq oro. ²⁴ taákaq máráaro. uyátárai-nakoma íráqô-meyamma timíniye. wení waayúkayaba yíkarai-meyamma keráwáqá mayánoe. miráinaq maannáyaba taákaq máráaro. Ítu Káríqtoma wemá keráwáqtí árai-kawaa-naqa máitaq keráwáqá wekáq mayaímá kémayaae. ²⁵ maannáyabagaraq taákaq máráaro. máqte-kayukama otaammá kuyétama táí-meyamma mayánoe. abo Áánûqtuma máqte-kayukama mórai q umá kéyainaiye.

4

¹ kawáá-wayukao, keráwáqtí mayáí-wáyúkámá arupú umá yaináaro. keráwáqá taákaq maqméra úyoro. keráwáqtí kawáá-nakáráq máimma minná Áánûqtue. ² nunamummá tíq-tiq oro. túbanaaq umá máeraq nunamummá kéteqa Áánûqtukaq “tíkáiye” tero. ³ keqtááyábágáráq nuna-mummá timátíkáaro. kemá Áánûqtuni watáama waabá-káyúkátí yúbáq túnnayaboaq maakáqá kemá ánná-naupa q máune. keráwáqá nuna-mummá kétiyana waq kemá Ítu Káríqtoqtaba aúpáq-áímmá timá-yimenunamma Áánûqtuma kemmá tiráátiniye. ⁴ áníbo keráwáqá Áánûqtumma nunamupí ítama káonaiyanawaq kemá wení watáama mamá abarokáq ónúnyaba tíwáqnaa íniye.

⁵ keráwáqtí táaikoma Ítukaq íma itaíq-itai q kéo-kayukaraqa keráwáqá itaí-wáyúkámá máaro. abo keráwáqá Ítuqtaba yemmá timá-yiminoqtaba yokaa oro. ⁶ keráwáqtí táagoma átê éna miráuma aáwapi umá yoqmáráawana átê inikaa íno. yemá keráwáqá ítama aónáiyaqa keráwáqá yemmá yauwéqma timá-yiminoqtabama arutáin-aimma timá yímero.

⁷ ketáái tíkái-tibaqawaama Tíkiqati wemá keqtábá keráwáqá timá-timiniye. wemá uyátárai-nakoqtabama ketáátê mimórá-máyáimá kémayena wení mayaimá akoqnáá umá itaíq-itai q kéena kémayaiye. ⁸ kemá wemmá

keráwáqtôpaqa maamin-áúbámá maména wíkáae téq kétimakaune. wemá keqtááyábá keráwáqá kétima-timena umá tíqtaaiq íkáae téq kétune. ⁹ káqo-naqa Onetímatima timákáanana weté yagarogtamá wíniye. Onetímatima wemá tikái-tibaqawaama máena Ítukaq akoqnáá umá itáíq-itaiq kéimma wemá keráwáqtí márûpakene. wemá Tíkikatigaraq yenákámá máqte-qtataaqa maakáqá kekáq pááq i-qtátááqtábámá timá-timiyoye. ¹⁰ Ááritáákatima wemá keté ánná-naupaqa máena keráwáqtôpaqa miráo-maara-aimma kétima-tikaiye.

ánibo Máákima Páánabatima anaugómá miráo-maara-aimma keráwáqtôpaq kéyuwaiye. Mááki wemá keráwáqá yama timónáinaqa wemmá awíqme keráwáqtí naaúpaqa ákáaro. ¹¹ Ítu Yátati wegáráq miráo-maara-aimma kétima-tikaiye. mi-káúmó-wáyúkámá yemá yenamáa Ítiráaeo-wayukabike Ítukaq itáíq-itaiq kéo-yubikemma Áánûqtuni yabíkái-qtataaqtaba keté mayaímá kémayaae. yemá kemmá ôriq umá tíwáqnaa urááe.

¹² Ipááparatima wegáráq keráwáqtí márûpake-nakoma miráo-maara-aimma kétima-tikaiye. wemá Ítu Káríqtoni kaqtó-nakoma máena keráwáqtábá aati-aatimá Áánûqtukaq nunamummá kétéye. wemá keráwáqtábá akoqnáá umá máeq Áánûqtuni auyánámmá waqmá ánatatuwaigaae téna nunamummá kétéye. ¹³ kemá káonaune. keráwáqtábágaráq Ítuni waayúkama Áréórátía-marupakaraq Áiráápori-marupaqa máa-yuyabagaraq Ipááparatima akoqnáá umá mayaímá kémayena Áánûqtukaq nunamummá tiráiyé.

¹⁴ Arúke tikái-toqtaa-nakaraq Tímatigaraq yenákámá keráwáqtôpaq miráo-maara-aimma kétima-tikaiye.

¹⁵ ketáái tibâqawaaraa-kayukama Áréórátía-marupakaraq min-ínímmá Nípagaraq yeqtôpaqa miráo-maara-aimma kétima-yikaunatae. min-íníkoní naaúpaqa Ítuni anaaé kéwaraa-kayukama mórabi káikuyoe. ¹⁶ keráwáqá maamin-áúbámá yoráutuwaiyatawaq anaaékaqa Ítukaq itáíq-itaiq kéo-yuma Áréórátía-marupaqa áikuyo-yuma yorautígáae téq kétune. kemá yeqtôpakaraq agatáune. keráwáqá Koráátai-marupaqa máa-yuma yeqtí aúbagaraq yorautígáae téq kétune.

¹⁷ Áákipatimma maará téq kétima-amune. minná Áánûqtuma ámikai-mayaima mamá ánataao.

¹⁸ íbêqa kemá Póroma ketiyáánapo kenamááríq maannâ kágayaune. miráo-maara-aimma Póro kemá kétune.

kemá ánná-naupaqa ánnáma (téini) kútikaawaqa máunayabama íma tiwimmá kamátíkáaro.

min-íráqó-qtátáákómá Áánûqtunopake wenamáa kéena keráwáqté waíno.

kemá Póroma
Tímotigarare.

1 Tetaróniani

Îtun **anaae kéwaraa-yubaq Tetarónáikaq Póroma** **Táératima Tímotima yetôpake**

¹ Áánûqtuni waayúkayopaqa Tetarónáikaq maa-páátímá Tímotiyaa Táératigaraq Pórogaraq ketáá kágayaunatae. ketibotáámá Áánûqtukakaraq uyátárai-naqa Îtu Káríqtokakaraq tirummá ámê-kayukayopaq ketáá kágayaunatae. Áánûqtuma wenamá weni íráqô-qtataaqa weni kaayoné-yátááqá keráwáqtê waíno.

² aati-aatimá keráwáqtábátáá Áánûqtukaq “tíkaiye” kéteqtaa ókaraq-okaraq nunamupí keráwáqtí tíwíqa yamá kétima-tikaunatae. ³ keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátáákómá keráwáqá mamá íráqôn-aaimma káuraitaq tirummá amí-yátááqtábábóaq keráwáqá kamáa kááe. keráwáqtí tíyaqa ketáái uyátárai-naqa Îtu Káríqtoma akoqnáá uréq awé kéoe. ketáá miráí-qtataaqtaba taákaq matokáunaboqtaa nunamupí ketibotáá Áánûqtukaq keráwáqtí tíwíqa kéyaunatae. ⁴ túbâqawaayuo, Áánûqtuma keráwáqtábá wetábá keráwáqá tíwíkaitaqtaa ketáá kéitaunatae. ⁵ ketáá Áánûqtuni átê-wataama keráwáqtôpaq maméqtaa íráunama minná paá-aimma íma tíménúnatae. miráimanibo átê-wataama anón-awaameq-yataariq kéeqtaa akoqnáágaraq Áánûqtuni Aokaq-Áágókáráq keráwáqtôpaq mamé íréqtaa ketáái tirunóbáqá itáíq-itaiq kéunatae. keráwáqtí aukáapi miráuma tíwáqnaa ónáqtaa únna-aaimma kenamááríq káonaae. ⁶ mikáq keráwáqá ketáái táaikaraq uyátárai-nakon áaikaraq kéwaraae. Áánûqtun-aama itáawana keráwáqá taíbaq ummaa-yátááqá paá kéimanibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá mamá timuqá kématikaiye. ⁷ miráitaq yirummá ámê-kayukama Maateróniapaq-wayukagaraq Karíkipaq-wayukagaraq timáeta urááe. ⁸ aamá keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáqtóráa-qtataaqtabama máqten-aukapaq timáeta wéyáwé urááe. miráitaqtaa ketáámá Tetarónáikaq-wayukayabama ókaraq aamá ténúnamma íma wáíye. ⁹ máqtemma nékaq mái-kayukama keráwáqá keqtáá íráqóniq umátíkáaqtabama yemá aamá téite kéoe. keráwáqá naayó-máníkóní anaaé waráí-ámmá yuwéq áraimma paá mái-Aanuqtuni mayaímá matááe. ¹⁰ weni áanikoma Îtuma pukáipike aboámá múte itó-umakaraitaq Áánûqtunopake kumínítaq weqtábá íbêqa awé kéoe. minnáyaba máqtemma keráwáqtábá kéte. Áánûqtuni áanikoma Îtuma wenamá Áánûqtuni áyámma íní-qtataapike keqtáá mamá paá umátikaiqtaa.

2

¹ ketíbâqawaayuo, ketáá keráwáqtôpaqa uráunataama ketáái mayaígómá íma paátataakaa itaq aónaraae. ² Píripaibaq tíqa í-yátááqá áqa matáunataama aónaraae. anaaékaqa Tetarónáikaq yaímma-wayukama átê-wataama Áánûqtunopake má-tima-yimiyabama íma yíkaraimanibo ketáái Áánûqtuma tíyaqa mamá akoqnáá uráíye. ³ ketáá keráwáqá aamá timá-timunataama kaaqaari-áímmá íma wáíye. káqo-kayukama íma makaténáqtaa uráunatae. ⁴ ímiye, aati-aatimá Áánûqtuma ákáin-aimma ketáá kétunatae. keqtáá maqmá aónatuwenaboana weni átê-wataama tígáae ténataa tímikaiqtaa.

Áánûqtu áqnáabaqa keqtáyábá amuqá matikáikáae téta kéunataamibo waayúkama ímiye. Áánûqtu wenamáárîq ketáái tíyaqnobaqa káonaiye. ⁵ ketáái táagoma keráwáqá íma komarummá kéiye. aúran-anna aí-áímmá íma mamé uráunatae. mi-qtátááqá Áánûqtu káonaiye. ⁶ ketáái tíwîqa keráwákárâq káqo-kayukagaraq múte yauwígáae téqtaa íketunataamanibo ⁷ áraine. ketáámá Ítu Káríqtoma awaaméqá umátíkarai-kayukataae. minnýaba ketáámá náápaakaraq keráwákáqá aáwaqtababi móneqtaba ítama aónawaimanibo ketáámá íma ínaa tiráunatae. ketáámá keráwáqá íma mamá akoqnáá uráunataamibo kaayoné umá anóma wení iyápóma mamá kaayoné umákáiniq umatíkaraunatae. ⁸ ketáá keráwáqtábá tíkáitaqtaaboataa Áánûqtuni átê-wataama keráwáqá timénáqtaa uráunatae. paá wenamáa ímibo ketáái túwaraimma keráwáqtábá puyéqtaa tíwáqnaa ónaqtaa uráunatae. miráuma keráwáqtábátáá tíkaraiqtaae. ⁹ ketíbâqawaayuo, ketáá kamáa káeqtaa mayaitáa matáunama íyaq táakaq makááa? wágáágarâq nokáakaraq átê-wataama kétima-timetaama ketáái móneqtaba aáwatabagaraq kamáa aráunatae. miráitaqtaa keqtábá keráwáqá íma óq-mayaima tímikaunatae.

¹⁰ keráwákárâq Áánûqtugaraq keráwáqtí túbaq ketáá maúna-aimma aónaraae. íráqô-qtataakaraq arupú-yataakaraq kateko-yátáákárâq keráwáqá itáiq-itaiq kéoe. ¹¹ aboámá wení iyápóma kawáá umákáinikaa umá ketáámá keráwáqá móra-mora kawáá umatíkaraunatae. ¹² keráwáqá umá tíqtaaiq uráunatae. keráwáqá tiruqtabá kéowata ketáámá keráwáqtí tíyaqa mamá paru uráunatae. mirá-qtátáárîq éq Áánûqtukaq timuqá marakánôqtaba ketáá timá táakaq uráunatae. Áánûqtuma keráwáqtábá wemá yabíkái-kanaagaraq wení tágama-yataakaraq yainaígáae téna tááyaraibo miráuraa umá máero.

¹³ keráwáqtábámá ketáámá aati-aatimá Áánûqtukaq “tíkáiyé” kétunatae. Áánûqtun áama timá-timunataa ítareq matááe. paá-wayukati watáama íma matáábo watáama Áánûqtunopake matáámma minná áraine. Áánûqtukaq tirummá ámê-kayukabi wení aúyánámmá kémaraiye. ¹⁴ ketíbâqawaayuo, móraiq umá keráwákáq pááq i-qtátááqá Áánûqtuni waayúkaraq Yúríabaqa pááq urááe. Ítíráaeo-wayukama Ítu Káríqtoni waayúkama Yúríabaq mamá táiq umáyíkaraaniq umá móraiq umá keráwáqtí waayúkama keráwáqá mamá táiq kéumatikaae. ¹⁵ maami Ítíráaeo-wayukama uyátárai-naqa Ítumma ikaméta Áánûqtuni amuné-wáyúkámá naayóbáqá yíkameta keqtáámá mamá táiq kéumatikaae. yemá Áánûqtumma namuroíq kéumaketa máqte-kayukama namuroíq kéumayikaae. ¹⁶ Yéqtaaeo-wayukama íma Ítíráaeo-wayukaraq ketáámá abarokáq kétunaboataa Áánûqtuma yiwiráiyábáe téta yemá ketáái aammá aúyareta aráqtukaae. miráitata yemá aati-aatimá kúmiq-yataariq kéomanibo íbêqa uyátá-maqma anómma kéopoana Áánûqtuni áyámma í-yátááqá yekáq káraapaiye.

¹⁷ ketáá keráwápíké paábaq wéyáwé umágeqtaa keráwáqá tiyúkaunatae. keráwáqtábá túyánámmá itáiq-itaiq kéeta keqnáámmá keráwáqá ya timónaiyaba kamáa káunatae. ¹⁸ ketáámá keráwáqtôpaq yauwéqma ónataa uráune. kemá Póroma ó-taoq o-taoq keráwáqtôpaq yauwéqma ónááq únnamanibo Tááqtaama íma tiyúwáitaq uráune. ¹⁹ minná keráwáqtábáe. kenamáa ketáámá weganokanoqá kéeta timuqá kémarauaboata

íbêkaraq anaaékaraga uyátarai-naqa Ítuma kumínaqtaama wení aúbáq ító-onunatae. minnýaba ketáámá keráwáqtábámá uyátá-maqma túma mé-uyonunatae. ²⁰ owé. keráwáqtábóaqtaa ketááma wegankanoq éqtaa timuqá kémaraunatae.

3

¹ watáama keráwáqtábá íma ketáá kéitaqa ayáqtáá-kanaama awé iyábá ôriq umá ummaa kéyaiपोता ² Tímotimma keráwáqtôpaq timákaraunatae. ketáá tébakaqa Áátenibaq máqe-uraunatae. Tímotima ketáái tibâqawaaraaboana Áánûqtuni mayaímá ketáátê kémayena wemá átê-wataama Ítu Káríqtoqtaba abarokáq kêtima-yimiye. keráwáqtí ítáíq-ítaiq í-yátááqá mamá akoqnáá ígáae téqtaa timákaraunatae. ³ miráiyanaama keráwápkémmá morá-nakoma yauwéqma naayón-ááímmá waráiyabama ímira-igaae téqtaa kêtunatae. maami Ítíráaeo-wayukama keráwáqá mamá táíq umátikanomanibo Áánûqtu mi-tái-yátááqá mayaígáae téna tiwíkaitaq keráwáqá kéitaae. ⁴ naayóbáqá keráwáqtê máeqtaa “annaékaqa tíqa í-yátááqá mayánóe” téqtaa timá tímikaunatae. íbêqa keráwáqá káonaawana mi-qtátááqá páaq urááe. ⁵ ayáqtáá-kanaama kanaaráq awé íonune. miráitaaq kemá Tímotimma timákáanana uréna keráwáqtí ítáíq-ítaiq í-yátááqá aónaniye. ketúyánápímmá ítama aónaraune: “Tááqtaama keráwáqá makáqma aónarai iyabiyo? ketáá paá-mayaitaa matáunataabiyo?” téq túyánápímmá ítaraune.

⁶ miráitana Tímotima keráwáqtôpaq uréna íbêqa yauwéqmena ketôpaqtaa iráíye. wemá íráqô-kataama keráwáqtábá má-tima-timikaitaae. keráwáqá ítáíq-ítaiq kéeq waayúkama tirummá yímêqtaba má-tiraiye. aati-aatimá keqtaáyábá íráqôniq umá túyánámmá kéiteq keqtaá timónaneq kéowaqtaa ketáágáráq timónanaqtaa kéunatae. ⁷ ketíbâqawaaraayuo, ketáái ummaa-yátáárabi ketáái tíqa í-yátáárabi mi kátáagoma umá tíqtaaiq uráitaae. keráwáqtí ítáíq-ítaiq í-yátááqá yáqtokaawanaboana keqtaámá umá tíqtaaiq uráitaae. ⁸ keráwáqá uyátarai-nakoni aammá kéyaqtoraaपोता íbêqa paá maéqtaa kanaaráq agaabánúnatae. ⁹ íbêqa ketáá keráwáqtábá Áánûqtukaq “tikáíye” téqtaa kanaaráq kéteqtaa timuq-yatááqá tímêqtabataa Áánûqtukaq “tikáíye” kêtunatae. ¹⁰ wágáágarag nokáakaraq keráwáqá timónanataa Áánûqtukaq tirukaké nunamupí kéitaunatae. keráwáqá ya tímónéqtaama ítáíq-ítaiq í-yátááqtaábá ókaraq kanaaráq tiráátenunataabiyo?

¹¹ ketáái ketibotáámá Áánûqtuma uyátarai-nakoma Ítugaraq keqtaámá tiwiraígáae téta keráwáqtôpaq wíyóye. ¹² uyátarai-nakoma mamá keráwáqá móra-mora ábâqawaaraa-kayukama tirummá yimínôqtaba uyátá-maqma anómma aútkaniqtabataa kéitaunatae. ketáá keráwáqá tirummá tímúnnaiq umá anaaékaqa káqo-yuma tirummá yimínoe. ¹³ miráinana keráwáqtí ítáíq-ítaiq í-yátááqá Áánûqtu mamá akoqnáá iyábá kékikaitaae. anaaékaqa uyátarai-naqa Ítuma wení aokaq-wáyúkágáráq kumínô-kanaaraqa keráwáqá Áánûqtun aúrikaq arupú umáginoe.

4

¹ ketíbâqawaaraayuo, Áánûqtuma ákáinaiq umá mái-aaimma keqtaábíké matéq keráwáqá min-ákáq kémaaemanibo íbêqa uyátarai-nakoma Ítun áwíkaq uyátá-maqma anókaq mirá-oro. ² ketáá timá-timunna-yataaqa

uyátárai-naqa Ítuni náápaakaraq máena keráwáqá kéitaae. ³ keráwáqá aokariq umá máeq kumari-ááímmá íma tarôq íyábá Áánûqtumma kákaiye.

⁴ waamá keráwáqá móra-mora-yuma íráqôniq umá aokariq umá aaramô máyaaqtabama keráwáqá kéitaae. ⁵ póiyakaa umá aaramá íma yabitero. tébakaqa waamá Áánûqtuqtaba íma ítareta miraráa kéoe. yemá aaramá káoneta yiráa kéyoqnaae. ⁶ keráwáqti tibâtiwaaraamma aaramá mayaiyábámá íma kumari-ótáámmá kuyikáaro. naayóbáqá keráwáqá timá tímikaunatae. akoqnáá umá maami-qtátááqtábámá kétima-timunatae. uyátárai-nakoma mirá-qtátááriq ínna-waigoni anónnáma táí-meyamma amíniye. ⁷ Áánûqtuma keqtaá tááyaraimma ananna-ááímmá waraígáae téna íma tááyaraiqtaae. ímiye. wemá paá aokaq-ááímmá waraígáae téna tááyaraiqtaae. ⁸ miráitana móra-nakoma maamin-ááímmá anaaéma umákenama paá móra-waigomma íma anaaéma kéumakaibo Áánûqtuma anaaéma kéumakaiye. Áánûqtuma wenamáa wení Aokaq-Áágómmá keráwáqá kétimiye.

⁹ Ítukaq yirummá ámê-kayukama keráwáqte máe-kayukayopaqa yemmá ákáiqtaba íma kágayaune. Áánûqtuma wenamááriq áqa keráwáqá káqowa-kaqowamma arummá amí-aaimma tiráati-matukaiye. ¹⁰ keráwáqá Maaterónia-marupaq máa-tibaqawayuma tirummá kámemanibo tibâqawaaraayuo, uyátá-maqma anókaq mirá-oro. ¹¹ yaákare maéra keráwáqá ketiyáápike mayaimá máyáaro. paá-wayukaraa umá máero. kenamááriq keráwáqti táaimma waréraq káqo-yuti yáaiqtabama íma tuyánámmá itáaro. mánoqtaba túyánámmá itáaro. naayóbáqá miráiq-tataaqtaba ketáa keráwáqá timá tímikaunatae. ¹² mirán-áímmá waráiyatama Ítukaq íma yirummá amíya-kayukama íráqôniq umá yúyánámmá ítátikanoe. keráwáqá yekáqá móra-yataaqtaba íma tímikaiye téqa ítama aónanoe.

¹³ ketíbâqawaaraayuo, pukáa-kayukayabama áraimma ítama arutaígáae téqtaa kétunatae. miráinaq keráwáqá káqo-kayukaraa umá Metáiyaqtaba íma awéta keráwáqá tiruqtabá ínoe. ¹⁴ Ítuma pukéna keqnaáámmá ító-uraitaqtaa minnáyaba kéitaunatae. móraiq umá anaaékaqa Áánûqtuma Ítukaraq wekáq yirummá améta pukáiya-kayukagaraq mayána yíniye.

¹⁵ maannáma uyátárai-nakoni yiráati-aimma keráwáqá kétima-timunatae. uyátárai-nakoma yawwéqma ínî-kanaaraq ketáa paá máuna-wayukataama áqnáabaqa íonunataamanibo pukáiya-kayukama áqnáabaq wínoe. ¹⁶ Áánûqtuni weróq-anabike áama kétinata Áánûqtunopake uyátárai-kaqto-nakoma anókaq ááyama náápaakaraq tínana uyátárai-naqa Ítuma Áánûqtuma yabikái-marupake kumíniye. Ítukaq yirummá améta naayóbáqá pukáiya-kayukama áqnáabaqa ító-inoe. ¹⁷ ániibo ketáámá mi-kánááráqá náayubi tú aréqtaa máanna-wayukataama yemmá konnákáq wenaitaatá máqtemma Ítukaq wíyôpaq wenaitaatan ónúnatae. mikáké wetê matúq-matúq umá aati-aatimá Áánûqtuni márûpaq mánunatae. ¹⁸ maamin-áímmá téqtaa móra-mora-yuma umá yíqtaaiq oro.

5

¹ tibâqawaaraayuo, maami-qtátááqá páaq í-kánááyábá kéitaapoqtaa ketáámá aúbabi ókaraq agamá íma timá-timenunatae. ² uyátárai-nakoma kumínî-kanaama miráuma “íkuminiye” tíyaq-kanaaraq moyá-nákómá

nokáa iníkáá umá kumíniye. ³ waayúkama maará téta “íbêqa íráqô-kanaaboataa íráqôniq umá máunatae” tino manibo mi-kánááráqá páátákáá anómma táí-kanaama pááq íniye. miráuma aaragómá iyápóma marakáné kéitana aú-aíqa iníkáá ínata máqte-kayukama péqmareta íma kanaarâq kóinoe. ⁴ ááqibo keráwáqá tîbâqawaaraayuo, maami-qtátááqátábámá kumayuq-yátáápímmá íma máapoana moyá-nákóráá umá íma iyánâaq ínoe. ⁵ máqtemma keráwáqá wágáá-wayukama Áánûqtuni ópí kémaae. nokáa-kayukama kumayupí máenikaa umá ketáámá íkémaunatae. ⁶ miráinaqtaa ketáámá yú waguréta máe-kayukaraa umá íma mánatae. káqo-kayukaraa íyéqtaa túbanaaq umá máeqtaa awé ónatae. ⁷ nokáámma yúmá wagí-kánááráqá yaímma káqo-kayukama aíbôq-nomma kénaae. ⁸ miráimanibo ketáámá wágáá-wayukama máunaboqtaa ítama táganatae. ketáái itáíq-itaiq umá yabi í-yátááqá kaayoné-yátáákárâq ketáái mórama weyukáá umá kúberanatae. akaq pukónúnabiketaa Ítuma yauwéqma atíqtikaniqtaa. minnáyaba ketáámá yáqtoqma akoqnáá éqtaa óqta-kamoqa móra-nakoma aqnoákâq kúberainikaa umá keqtáá atíqtikaniqtabataama kúbeqtoranatae. ⁹ Áánûqtuma wení áyámma í-yátáápkémmá tíqa í-yátááqá timíyábátáá wemmá íkakai manibo uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma mi-qtátáápké múte atíqtikaniqtabataa kákaiye. ¹⁰ ketáámá wetê mánunayabataa Ítuma keitááyábá pukáíye. pukáipoaqtaa ketáágárâq ípuyonunatae. ¹¹ Ítuma kumína-kanaaraqa maa-márábímmá ketáámá Káríqton-annagaraq pukáa-kayukawabi paátáá máuna-wayukama ketáámá wetê ko mánunatae. miráinaq móra-mora-yuma umá yíqtaaiq éra yíwâqnaa umá íbêqa keráwáqá miráonikaa oro.

¹² ketîbâqawaaraayuo, keráwáqá náayubi keráwáqti aúkâapikemma mayaimá mayáa-kayukati yiménáápâq máero. uyátárai-nakoma yemmá awaaméqá umáyikena keráwáqá tiwíketa tiráátigae téna yíkarai bo yeqti yiménáápâq máero. ¹³ yeqti íráqô-mayaitababoata yemmá tikaíno. móra-mora-yuma móra-mora-yute miráinaq kaayoné umá máero.

¹⁴ tîbâqawaaraayuo, ketáámá akoqnáá umá kétima-timunatae. aúkâapike iyááqátamma íkuiya-kayukama timá-yimiyata “atéráaro” yigae-yigae éta íkatíq íya-kayukama yíwâqnaa oro. máqte-kayukama íma tiyáágáréqtaa ínomanibo kaayoné umáyíkáaro. ¹⁵ táí-yataariq umátikaiyaqa anónnáma íma táí-yataariq umáyíkáaro. ímiye. aati-aatimá móra-mora tîbâqawaayuwabi káqo-kayukama mamá íráqôniq umáyíkáaro.

¹⁶ keráwáqá aati-aatimá timuqá máráaro. ¹⁷ aati-aatimá nunamummá tíq-tiq oro. ¹⁸ aati-aatimá Áánûqtukaq “tíkáíye” tero. keráwáqá Ítuni waayúkama máqte-miran-aimma tarôq íyábá Áánûqtuma kákaiye.

¹⁹ Áánûqtuni Aokaq-Áágóní aammá íma aúyáráaro. ²⁰ Áánûqtuni amuné-áímmá íma tinaaéma umáyíkáaro. ²¹ máqte-qtataaqa maqmá aónatuwera íráqô-qtataaqa yenamáa matóráaro. ²² máqtemma táí-yataapikemma atéqma tinaaéma umáyíkáaro.

²³ Áánûqtuma kaayoné-yátáákómá áaipoana keráwáqá wemá mamá aokarîq umá ánatatikaniye. keráwáqá aráákaq maéq tîgae-yátááqá íma mayánómma túbinabi túyánápímmá tirun-íyápógówábi íma mayaígáae Ítu Káríqtoma kumínî-kanaayaba téqtaa kéunatae. ²⁴ Áánûqtu keráwáqá tááyaraimma miráuma máiyana wemá keráwákâq mirá-umatikaniye.

²⁵ tîbâqawaaraayuo, keqtáágárâq nunamummá timátíkáaro.

²⁶ máqtemma Áánûqtukaq yirummá amíya-kayukama kaayoné umá tótó umáyíkáaro.

²⁷ uyátárai-nakoni náápaakake kemá kétima-timune. keráwáqá maan-áúbámá máqtemma yirummá amê-kayukabi yoraútoro.

²⁸ maamin-íráqó-qtátááqá uyátárai-nakoma Ítu Káríqtote wenamáa keráwáqtê waíno.

2 Tetaróniani anaaékaq-aubama Tetarónáikaq-wayukayopaq

¹ kemá Póroma Táératigaraq Tímotigaraq ketáámá maamin-áúbámá keráwáqá náayuwabi Tetarónáikaqa ketibótáámá Áánûqtukaq ketáái uyátarai-nakonopaq yagaroqtamá máa-kayukayopaq agatáunatae. ² ketibotáámá Áánûqtuma uyátarai-naqa Ítu Káríqtogaraq keráwáqá paru-yátáaqá kaayoné-yátáákáráq timíyóye.

³ ketáái tîbâqawaaraayu, ketáámá máqte-tupaama keráwáqtábá Áánûqtukaq nunamupí “tikáiyé” mayaígáae téqtaa kétaunatae. ketáa mirá únnataama minná keráwáqtí itáíq-itaiq umá mái-yataakoma anóniq kéitana keráwáqtí tirummá yimí-yátáákómá anónna-anonna uyátá-maqma anóniq kéiyé. ⁴ minnáyaba ketáámá keráwáqtábá ketáái túma maméta Áánûqtuni watáama kéita-kayukati yúraqa kéuyunatae. ánibo keráwáqá keráwáqtí tú-tiqa í-yátáapí máeq keráwáqtí namuro-wáyúkámá keráwáqá mamá táíq umátikane kéomanibo keráwáqá keráwáqtí itáíq-itaiq umá mái-yataaqa yáqtoqma akoqnáa kéowaqtaa minnáyaba ketáámá keráwáqtí túma mamé kéuyunatae.

⁵ keráwáqtí táaimma Áánûqtuma maaráuma tiráátiraiye. wemá ketáái arupú-aaimma mamá kéyainaiye. ánibo Áánûqtuma wemá yabíkái-maruptaba keráwáqá tú-tiqa í-yátáaqá kémayaapoana Áánûqtuma wemá yabíkái-aukapaqa tikáinaq mánoe. ⁶ Áánûqtuma arupú-aimma miráuma tarôq kéena keráwáqá náayuwabi ummaa-yátáaqá mamá kétime-kayukama yemmá táí-meyamma yimíniye. ⁷ miráitana wemá maamin-úmmáá-yátáaqá mamá paabaq kéyuwena aagaí-yátáaqá keráwákáráq keqtáágáráq timíníqtaae. wemá mirá kéinana uyátarai-naqa Ítukaraq wení akoqnáa-kaqto-wayukagaraq yeráwáqá Áánûqtuma yabíkái-marupake yuwéta kumá abarokáq umá anón-iragaraq mamé kumínoe. ⁸ mi-kánááráq waayúkama náayuwabi yemá Áánûqtuptaba íma itéta uyátarai-naqa Ítuqtaba átê-wataama íma kéitaayuma yemmá táí-meyamma Áánûqtu yimíniye. ⁹ minnámo táí-meyammo mayánô-kayukama yemá uyátarai-nakoni anómma tágama-yataakonabi wení aúraqaq nékaq maéta yemá Tááqtaani-marupaqa matúq-matuq umá ákaq máeta anónnáma táí-meyamma mibáq mayánóe. ¹⁰ mi-kánááráq Ítu Káríqtoma wemá yauwéqma kumínî-kanaaraqa máqtemma aarawaamá Áánûqtun áwîqa múte kéyauwiyata yaímma aarawaamá weqtábá itáíq-itaiq kéo-kayukama yemá yimuqá kémariyaqa keráwákáráq mikáyúkátí aúkaapimma mánoqtaba minná keráwáqá ketáái táama itáíq-itaiq kéoe.

¹¹ minnáyaba ketáámá aati-aatimá keráwáqtábá nunamummá tíq-tiq kéunatae. keráwáqá yááyai-wayukama Áánûqtuma keráwáqtí táaimma ánataginama mayaígáae téqtaa nunamupí keráwáqtábá kétunatae. minnáyaba Áánûqtu keráwáqá tááyaraiye. wemá kanaaráq wení akoqnáama keráwápímmá íraqô-qtataaqtaba túyánámmá itánôqtaba maqmá ógirainana keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáqtorai-mayaigoma ánataniye. ¹² minnáyaba keráwáqá ketáái uyátarai-naqa Ítu Káríqtoni áwîqa múte

kéyauyeq yaímma wení tágama-yataapike mayánóe. ketáái Áánûqtuni paru-yátáákógáráq uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni kaayoné-yátáákómá keráwáqá mamá Íráqôniq umátikaniye. keráwáqá áraq tiwikátukaaó?

2

¹ tibâqâwaraayuo, íbêqa ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma yauwéqma kumínîqtaba kêtunatae. miráinatama ketáámá wetê yagaroqtamá áíkuyonunatae. tibâqawaraa-kayukao, óq-aimma keráwáqá timá-timenunatae. ² yaímma-wayukama téta “uyátárai-nakoma kumínî-kanaama áqa pááq uráíye” kété min-áímmá timáeta uréire íyan-aimma íma itáaro. yemá téta “uyátárai-nakoni kanaamá pááq uráíye téta aúbama keqtááyábá agatááe” tíyaqa min-áímmá íma itáaro. ³ keráwáqá yaímma-wayukama íma iyuwáiyatawaq yemá keráwáqá makátéro. maami-kánáámá anaaékaq abarokáq íniye. áqnáabaqa taígani-kayukama aamá íma itéta kárate-kayukama Áánûqtumma namuroîq kéumakaiyana Tááqtaama abarokáq yínîmanibo anaaékaq aítabaq wíniye. ⁴ wemá máqtemma aokaq-yátáákómá namuroîq umákena miráinana wemá wenamáárîq wenáwîqa múte kéyauyena mi-máqté-qtátááqá mamá táíq kéena wemá Áánûqtuni anó-monoq-naupaqa ko maráq máena wemá maará téna tíniye: “kemá Áánûqtumune.” téna tíniye.

⁵ naayóbáqá kemá Póroma keráwáqtê máeq maaminnáyabama keráwáqá timá-timikaunae. miráimanibo keráwáqá áraq tiwikátukaaó? ⁶ maami yínî-qtataakoni aammá íbêqa káuyaraiye. náawabi íbêqa abarokáq íma pááq i-qtátááqá keráwáqá káonaae. miráipoana anaaékaqa Áánûqtuma wemá Tááqtaamma kanaamá ámikai-kanaaraq yayamá abarokáq íniye. ⁷ keráwáqá káonaae. Áánûqtumma ááiqa umákai-yataakoma áqa aúpáq mirá kéimanibo mamá pááq íni-qtataaqa abarokáq ínanama min-nákómá Tááqtaani aammá aúyarena Áánûqtuma paábaq awikániye. ⁸ mi-túpáámá táí-nakoma pááq ínanama Ítuma paátataaqa “pu” timátúwáinikaa umá wení aárake min-náqá ikámma puíniye. miráinana anómma uyátárai-nakoma wení tágama-yataakaraq abarokáq yayamá íréna mi-tágámá-yátáákákémmá minnámo ámán-aimma aratéwai-nakomma mamá táíq umákaniye. ⁹ minnámo maami-tái-nákómá abarokáq yayamá yínimma wení akoqnáaraq yayamá yíniye. kaaqaari-ááikákémmá wemá netuqyaammá akoqnáá-mayaima mayéna awaaméq-yátááqá tarôq íniye. ¹⁰ miráinana máqtemma kaaqaari-áíkoní áaikoma máqtemma aúyokino-kayukama yiráátiniye. miráinata máqtemma mi-káyúkámá yemá árain-aimma kákaiyanama Áánûqtumma yirummá amíyanama yemmá Áánûqtuma yauwéqma yiwiránimanibo yeráwáqá íma kéyikaipoata yemá aúyokinoe. ¹¹ minnáyaba Áánûqtuma iyuwáinata kaaqaari-áímmá itáíq-itaiq ínoe. ¹² miráinata máqte-kayukama yeráwáqá árain-aimma íma itáíq-itaiq umá yirummá améta yemá táí-aaimma tarôq íyábá yikáina-wayukama Áánûqtuma yainánî-kanaaraqa wemá yemmá yawááq íniye.

¹³ tibâqawaraayuo, ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma keráwáqtábá arummá kêtimitaqtaa minnáyabataa ketáámá keráwáqtábámá Áánûqtukaq nunamupí “tíkáiye” tíq-tiq ónatae. ánibo naayóbáqá Áánûqtuma keráwáqá yauwéqma tiwiránéna awaaméqá umátikaraine. wení Aokaq-Áágóní akoqnáánaqo keráwáqá mamá wení waayúkaiq umátikaraiye. miráitaq

keráwáqá árain-aimma itáíq-itaiq kéopoana Áánûqtuma keráwáqá yauwéqma tiwirániye. ¹⁴ ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni tágama-yataaqa timínéna kéena maaminnámo ketáámá keráwáqá átê-wataama timá-timuna-aikake Áánûqtuma keráwáqá táayaraine. ¹⁵ miráinaq tîbâqawaaraayuo, keráwáqá itó-uma akoqnáá uréraq maami Áánûqtuni watáama ketáámá tóyaupikenabi aúbabikemma keráwáqá tiráátúnnataama yáqtoqma akoqnáá uréraq anaaé wáráaro. ¹⁶ ketibotáámá Áánûqtuma wemá keqtáá arummá kétimenataa wenamá weni íraqô-qtataaqnapo ketáái tíyaqa mamá kaayoné kéiyé. miráitana wemá keqtáá itáíq-itaiq umá mái-yataaqa tíwáqnaa kéitaqtaa ketáámá Áánûqtuma keqtáá mamá weni íraqôniq ínîqtaba awé kéunatae. ¹⁷ ánibo yenákámá ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoqaraq ketibotáámá Áánûqtugaraq kanaarâq tíwáqnaa kéeta keráwáqti tíyaqa mamá akoqnáá kéeta keráwáqá íraqôn-aaimma mayéta íraqôn-aimma tinoe.

3

¹ keráwáqá ketáái tîbâqawaaraayuo, Áánûqtukaq nunamummá tíyana keqtáámá tíwáqnaa kéinana ketáái táagoma máqten-aukapaqa páátákáá wéyáwé éna keráwáqti aúkâapi Áánûqtun áagoma anón-awiqa úniq umá káqon-aukapaqa anón-awiqa úino. ² miráinaq keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá kétéiyana keqtáámá ôriq umá táí-aaimma tarôq o-káyúkati iyáá pikemma mamá paá umátikainatao. keráwáqá káonaae. taíbaq-wayukama yemá Áánûqtuqtabama íma itáíq-itaiq kéoe.

³ miráimanibo uyátárai-nakoma wemá aati-aatimá keqtáá kéyaqtoraiye. minnáyaba wemá keráwáqti tíyaqa mamá akoqnáá kéeta ketáámá weqtábá itáíq-itaiq kéonanataa wemá kanaarâq keráwáqá yabíqtíkarainana Tááqtaama keráwáqá íma yabítíniye. ⁴ ketáái uyátárai-nakoma wemá ketáái túyánámmá mamá kétagaitaqtaa ketáámá itáunatama keráwáqtbá máqte-qtataaqa tarôq oro téqtaa timá-timunna-yataaqa kanaarâq mirá kéopoaq anaaékakaraqa keráwáqá paá mirá áatuqma ínoe.

⁵ uyátárai-nakoma keráwáqá mamá Áánûqtukaq tîkáiniq ínîqtaba keqtáámá kétéikaiye. minnágaraqa Ítuma aíqa í-yátááqá kémayena matáin-akoqnaama mimórá-ákóqnaámá keráwáqá mayáinôqtaba keqtáámá kétéikaiye.

⁶ tîbâqawaaraayuo, ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni áwîkaqa ketáámá keráwáqtbá maará téqtaa kétune. ketáái tîbâqawaaraa-kayukama yemá iyáátan ayúbayuy-wayukabake nékaq máero. maamin-áímmá ketáá keráwáqá timá-timunna-aimma itaiyábá anaáémo íkéwaraa-kayukayopakema nékaq máero. ⁷ ketáái táaimma íraqôniq umá kéwareq keráwáqá aónaraae. ánibo naayóbáqá ketáámá keráwáqte yagaróqtamá máeqtaama tiyáátan ayúbayuy íuraunatae. ⁸ ánibo ketáámá mórama keráwáqti tiyáá pikemma aáwaqa paá íma matáunataamibo ketáámá meyaníq umáta naráunatae. ketáámá kamáa káinagaraq wágááwabi nokáamma mayáimá mayáíq-mayaiq kéeqtaa keráwáqá mórama ummaa-yátááqá keqtááyábá íma tímikaunatae. ⁹ ketáái náápaamma anóniq wáiyé. miráipoana aáwaqtaba ketáámá ítama aónanena keráwáqá tímikainomanibo ketáámá kanaarâq keráwáqtpake aáwaqa íma mayáawaniq uráunatae. ketáámá paá keráwáqtbá ketáái táaimma aónéq waraígáae téqtaa mirákómmá uráunatae. ¹⁰ naayóbáqá ketáámá keráwáqte yagaróqtamá

máeqtaama ketáámá maará téqtaa keráwáqá min-ámáán-áímmá timá-timikaunatae “móra-nakoma wemá mayaímá ímo mayáinataama wemmá íma ayúwáananataa aáwaqa nániye” téqtaa tiráunatae.

¹¹ nôraq itaqtaawáq ketáámá maamin-áímmá tiráunataabiyo? miráipoata yaímma-wayukama keráwáqtí aúkápikemma yemá mayaímá íma mayéta yemá paá omáqá kémaeta yeráwáqá móra-mayaima íma kémayaae. ímiye. yemá paá máeta yemá káqo-kayukayabama netuq-áímmá kéte. ¹² ániibo ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni áwíkaqa ketáámá mi-káyúkámá ámáan-aimma kétima-yimunatae. yemá yaákare kaayoné umá máeta mayaímá kémayetama yemá kanaarác yeráwáqtí aáwaqa mayaínoe.

¹³ miráimanibo keráwáqá túbâqawaaraayuo, keráwáqá íráqôn-aaimma tarôq íyábámá íma túbôma kaíno. ¹⁴ ániibo móra-nakoma náawabi maamin-áímmá keráwáqtôpaq aúbá agamá túnna-aiqtaama íma itái-naqa keráwáqá min-nákónôpakema nékaq máiyana wemá agaeyábá íniye. ¹⁵ min-nákóqtábámá “keráwáqtí namuroé” téraq íma túyánámmá itéraq paá weqtábámá “ketáái túbâqawaae” téraq ketáái túnna-aimma timá aákaq oro.

¹⁶ uyátárai-nakoma wenamáárîq wemá áyaqa mamá kaayoné í-yátáákóní áaine. máqte-kanaama wemá keráwáqá máqte-qtataaqtabama tíyaqa kaayoné í-yátááqá timíniye. uyátárai-nakoma keráwáqté máqte-tupaama maíno. ¹⁷ Póroma kemá tiyáánapo maamin-áímmá “miráo-maaroo téq kemá Póroma” kéteq kágayaune. maannáma minná kenamáárîq Póro kemá aati-aatimá ketí aúbabimma maamirán-áwááméqá kémaraune. ¹⁸ ketáái anómma uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni íráqô-qtataakoma máqtemma keráwápí waíno.

1 Tímoti

Tímotima itáiq-itaiq iyábá wenáanikoraa-nakonopaq Póroma ánná-naupaq Arómubaq agatáye.

1-2 kemá Póroma Ítu Káríqtoni timátikarai-nakoe. Áánûqtugaraq Ítu Káríqtogaraq ketáái kúmiq-yataapike kanaarâq tiwiránîn-nakoratae. min-íráqô-qtátááqtábá ketáá awé kéunataama minná Ítu Káríqtoe. Áánûqtugaraq Ítu Káríqtogaraq yenákámá kemmá timátikarai-nakoma tiwíkaaye. íbêqa Tímoninopaq kágayaune. kerátámá mimórâ itáiq-itaiq í-yátááqá yálkaaq kéuyapoana wemá áraimma ketáanikkaa kéieye. Tímotio, ketiborátámá Áánûqtugaraq kerátái uyátárai-nakogaraq yeqtí íráqô-qtataakogaraq paru-yátáákrâq yeqtí kaayoné-yátáákrâq emmá amígáae téq kéitaune.

³ Ipítiani-marabaq emmá máikkae téq kéitaune. Maaterónia-marupaq kéweqa minnáyataba emmá akoqnáá umá timá ámikaune. yaímma-wayukama Ipítiani-marabaq máa-yuma káqo-qtataaqa kéyiraatebo emá timá yímínata ímira-oro. ⁴ emá timá yímínata yeráwáqtí maníqá paábaq kéyuweta yeqtí yítaubikoni taíbaq-yiwiqa paábaq yúwáaro. mi-qtátáákkómá waayúkama mamá unítípi yíkáitata yemá Áánûqtuni aammá aónáiyatabama íma wááe. ⁵ paá itáiq-itaiq éqtaama Áánûqtumma kanaarâq aónanunatae. ketáá wekâq áraimma itáiq-itaiq éqtaama káqo-yuma tirummá yimíyábátáámá ketáái tirunóbáqá otaakárâq íma wáieye. Áánûqtun-aurakaq agaemá íma wáieye. ⁶ yaímma-wayukama íráqôn-apake yuwéta paábaq kóureta neginaagí-aimma téite urááe. ⁷ yeráwáqá Áánûqtuni ámáan-aimma yirááti-wayukama auránéta kéomanibo yemá ten-áíkkómá íma kétagaee. yeráwáqá “itáiq-itaiq kéune” tena-áíkkómá íma kétagaee.

⁸ ketáámá kéitaunatae. Áánûqtuma ákáiniq umá wení ámáan-aimma ketáámá kéwareqtaama ámáan-aimma íráqô-qtataare. ⁹ taákaq máráaro. ámáan-aimma íráqô-kayukayaba íma tarôq uráimanibo ámáan-aimma táí-wayukama náayuwabi ámáan-aimma aratínéta o-yúyábá tarôq uráieye. mi-yúmá yeqtí yinóbo-yuwabi káqo-kayukama yíkamma képujeta ¹⁰ yemá kebó-yátááqá aaragárâq waagógárâq iyápógaraq tarôq kéowana iyápóma moyámmá kémayaawana yeqtábá ámáan-aimma tarôq uráieye. mi-yúmá kaaqaari-áímmá téta káqo-yuyaba kaaqaari-áímmá téta yegárâq arupú-aiqtaba awéqtátuwaa-kayukayaba ámáan-aimma tarôq uráieye. ¹¹ arupú-aimma minná átê-wataama kemmá Áánûqtuma tíkáae téna tímikaiye. min-áté-wátáámá Áánûqtuma keqtáá íráqôniq umátíkái-nakoni tágama-yataakoqtaba wáieye.

¹² kerátái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma wení mayaímá mayánúnayaba kemmá akoqnáámá umaatamá tímikaiye. minnáyaba kemá wekâq “tíkáieye” kêtune. wemá kemmá aúyatikarena keqtábá itáiq-itaiq kéipoaq kemá kanaarâq wení mayaímá mayánúnayaba kemá timuqá kémaraune. ¹³ naayóbáqá kemá wení waayúkama mamá táiq umáyikeq wemmá timá táiq umákeq áyoqa atáunamanibo Áánûqtuma wení paru-yátáákkómá kemmá tímikaiye. áraimma kemá nôrawabi únna-yataaqtabama mi-kánáárâqá íma tágama arútáraunanaboana wení paru-yátáákkómá tímikaiye. ¹⁴ kerátái uyátárai-nakoma wení íráqô-qtataaqnapo kemmá

yawááq-umatikaraiye. itáíq-itaiq í-yátáákáráq arummá amí-yátáákáráq Ítu Káríqttonopake kemmá maqmá ógikaiye. ¹⁵ maamin-áímmá kemá tenúnnama minná áraiipoaq keráwáqá máqtemma min-áímmá matéraq yáqtoqma akoqnáá oro. Ítu Káríqtoma waayúkati kúmiqqa maqtuwáñiqtaba maa-márábímmá kukáiyé. kúmiq-wayukati aúkáapikemma kemá mú mikááá táwî-naqune.

¹⁶ miráimanibo kemá táwîgoma ôriq uráunamanibo Áánûqtuma kemmá wení paru-yátáákómá tímikaine. mirá únayaba Ítu Káríqtoma wení íráqô-qtataaqa mútûq pááq urái-qtataakoma kemmá kanaaráq timíniye. miráipoata káqo-kayukama yemá aónaamma Áánûqtuma kaayoné kemmá kéumatikainatama yemá áaimma átáma Ítuqtaba itáíq-itaiq ínoe. yeráwákáráq matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayánoe. ¹⁷ Áánûqtuma matúq-matuq umá yabi í-náqíye. wemá íma kanaaráq puíniye. ketáámá wemmá íma aónanunataamanibo wemá wenamáa maníqíye. aati-aatimá matúq-matuq umá máigaraq yaagumá tágama-yataakogaraq wekáq mááye. miráuma waíno.

¹⁸ Tímotio, ketí iyápô, maamin-áímmá yáqtoqma akoqnáá íkáae téq kemá kétune. naayóbáqá eqtábá amuné-áímmá tirááne. Tááqtaamma ááíqa umákanonama min-áímmá minná ení iyebómíye. ¹⁹ itáíq-itaiq umá mái-yataaqa yáqtoqma akoqnáá uréwaq Áánûqtun-aurakaqa agaemá í-yátááríqa íma uwo. yaímma-wayukama Áánûqtun-aurakaq yigaeyábá o-yúmá yeqtí itáíq-itaiq í-yátááqá yawítíyukaiye. ²⁰ Áíménéiyatikaraq Érékáánaragaraq yenákátí itáíq-itaiq í-yátááqá yawítíkuraitaq kemá yenákámá Tááqtaani ayáápi iyuwáune. mibáq máeta yenákámá Áánûqtuqtaba timá táwîq íumakain-aaimma mayáyóye.

2

¹ áqnáabaqa keráwáqá máqte-kayukayaba nunamummá tígáae téq kéitaune. keráwáqá nunamummá kéteqa Áánûqtukaq nóiqtababi íyámma ítama aónaaro. wekáq nóiqtababi káqo-yuma íyaqtabagaraq ítama káoneraq “tíkáiyé” téraq káqo-yuyaba tero. ² yabíkáa-kayukagaraq kámááni-wayukagaraq yeqtábá nunamummá tero. mirá éqa ketáámá kaayoné-yátáápi arupú-aikaraq Áánûqtugaraq waayúkati yúraakaqa kanaaráq mánunatae. maaminnáma íráqô-qtataaqa wáitana atóbamakai-nakoma Áánûqtukaq amuq-yatááqá kéwaiye. ³ missing? ⁴ miráipoata nunamummá kétenanataa káqo-yugaraq yeqtí kúmiq-yataapike atóbaigaae téna kéitaiye. miráinata yemá árain-aikaraq máqtemma árai-qtataakaraq aónanoe. ⁵ kímora maníkáá-náqá máimma minná Áánûqtue. min-nákómá waayukagaraq Áánûqtugaraq mamá mórabi áikuyikaimma minná wenamáa Ítu Káríqtoe. ⁶ keqtáá kúmiq-yataapike ayúqtikanenataa Ítuma minnáyaba pukáiyé. wemá pukáimma mi-kánááráqá Áánûqtuma awaaméqá umákaitana minnágoma keqtáá tiráátiraimma Áánûqtu máqte-kayukama kúmiq-yataapike yiwíqma paábaq yikéna wetábá wenôpaq yiwíránáae téna kéiyé. ⁷ minnáyaba Áánûqtuma kemmá káqo-kayukama Áánûqtuqtaba íma ítaraa-kayukayopaq timátíkaraiye. kemá kaaqaari-áímmá íma kétupo árain-aimma kétune. yeqtí yúrapaq kemá itó-ureq Ítukaq itáíq-itaiq í-yábágáráq árai-qtataaqtabagaraq kétima-yimune.

⁸ miráitaq máqten-aukapake-kayukama aokaq-wáyúkáráa umá Áánûqtukaq nunamummá tígáae téq kétune. mirá étama yeqtí iyáámma Áánûqtukaq múte yauyéta yemá unítíqa íma téta íyámma íma oro.

⁹ ókaraq aaramá unáákáqtôma ínômma máqte-kayukama yúramma atáá-umayimi-unakaqtoma íumatoraignae téq kétune. ¹⁰ min-nóínímmá náayuwabi Áánûqtumma yirummá ámê-yuma yemá káqo-yuma íráqôniq umáyíkáaro. ¹¹ yemá mayánétama yaákareta máeta yirááti-nakomma mamá yikaq ákáaro. ¹² kemá aaragómá waagómmá yiráátéta yabíqyikaiyabama íma kétima-yikaune. yemá paá yaákareta máero. ¹³ taákaq máráaro. Áánûqtuma Áátaamma áqnáabaq tarôq umákena anaaékaqa Íbimma tarôq uráíye. ¹⁴ naayóbáqá Áátaamma ímibo Íbimma Tááqtaama makátítana wemá Áánûqtuni ámán-aimma arátaiye. ¹⁵ miráitana aaramá yemá iyápóma maqyikétama Ítukaq akoqnáa umá itáíq-itaiq kéeta káqo-yuma yirummá kéyimeta Áánûqtukaq yimuqá marakánáae tíyanama yemmá Áánûqtuma wetábá wenôpaq yauwéqma yiwirániye.

3

¹ kemá túnna-aimma minná árain-aíne. móra-nakoma Ítuni waayúkati kawáá-náqá mánena íráqô-qtataare. ² Ítuni waayúkama móra-iyakaq maréta itáíq-itaiq kéo-kayukati kawáá-nákómá wení otaammá íma waíno. wemá kímora-inimma maráino. táwí-aaikomma íma ayuwaínana wemmá yabírakaino. waayúkati aúpáq-áímmá íma tímá abarokáq íno. káqo-yuma nóiqtababi íyaqtabama aúyánámmá itáíno. wemá pááqyamma íyimena taíbaq kéyimena namuq-wáyúkámá yíwíqma wení naaúpaqa yikaíno. mirá éna wemá íráqôniq umá yirááti-naqa maíno. ³ wemá íma aíbôq-nomma néna neginaagí umá waayúkama áyámma umáyikena wenamááríq íma yáqtoqma akoqnáa énamanibo wemá paá kaayoné íno. monekaqa aúyánámmá íma maráino. ⁴ wení aara iyápóraq akoqnáa umá yabíkáinata wení iyápó-annama wenáama wáráaro. ⁵ miráuma móra-nakoma wení aara iyápóma íma kawáá umá aruténama Áánûqtuni waayúkaraga náaraq umá kanaarác kawáá ínáyô? ⁶ miráuma aúgemma áaimma átáma itáíq-itaiq ínna-nakoma kawáá-náqá íauraino. mirá éna aúma mamé uiyábáé. Tááqtaama mirá éna Áánûqtuni aammá yúwaítana wemmá Áánûqtuma yawááq-umakaraine. ⁷ káqo-kayukama itáíq-itaiq kéo-yubikemma aamá íma kéitaa-kayukabikemma wemmá yemá yikaq múte ákáaro. yemá weqtábá táí-aimma tímákaiyanama Tááqtaani waakápi amáginiye.

⁸ móra-iyakaq maréta itáíq-itaiq kéo-kayukabike yíwáqnaa í-wáyúkámá máqte-kayukati yúraqaqa íráqôniq umá máero. máqte-kayukama kanaarác yekác kamuqá itánoe. yemá aíbôq-nomma néta neginaagí íyoro. yemá aúyababa íyoro. ⁹ árain-aimma akoqnáa umá yáqtoretawaq Áánûqtuni aúraqaq yigaemá íyoro. ¹⁰ miráuma áqnáabaqa yemá mi-káyúkámá maqmá aonáiyata yemá uyátetama yíwáqnaa í-wáyúkámá kanaarác máinoe. ¹¹ yeqtí yínáaqmaqa yemá máqte-kayukati yúraqaqa íráqôniq oro. yemá waayúkati yáama íma tímá waéqmeta uréire oro. yemá táwí-aaikomma ayuwaíyana íma yabíqyíkáaro. yemá kaaqaari-áímmá téta moyámmá íma máyáaro. ¹² móra-iyakaq maréta itáíq-itaiq kéo-kayukabike yíwáqnaa í-nákómá wemá kímora-inimma maréna wení aara iyápóraq yabi íno.

¹³ mi yíwáqnaa í-wáyúkámá íráqôniq umá mayaímá mayaíyatama máqte-kayukama yemmá yikaq yikánoe. Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq í-yátááqtábá wení akoqnááqaraq tinoe.

¹⁴ maamin-áúbámá kágayeqa kemá emmá pááqya-kanaabi yaónanae téq kéitaune. ¹⁵ miráimanibo pááqya-kanaabimma kemá íma yennamá maan-áúbágómá Áánûqtuni waayúkama nôrabi ínô-qtataaqtaba emmá kétima-amiye. matúq-matuq umá mái-Aanuqtuni waayúkama minnâ Ítuqtaba móra-iyakaq maréta máa-kayukaae. yemá árain-aikomma kéyaqtoraae. ¹⁶ Ítuma ketáái itáíq-itaiq-yataakon áaine. min-ánó-qtátáákómá keqtaámá táaqa karáie. minnâ

¹⁷ maa-márábí-káyúkámá wemmá wayúkaraa umá aónaraawana

Aokaq-Áágómá wemmá kanaarâq umákáitata

Áánûqtunopake kaqtó-wayukama wemmá aónaraae.

máqten-aukapake-kayukama itó-uma

ánateta weqtábá tiráae.

waayúkama wekáq itáíq-itaiq urááne.

anaaeékaqa Áánûqtuma wemmá awíqmena wení márûpaqa utáie.

4

¹ Aokaq-Áágómá timá kétagaye minnâ yaímma-wayukama anaaékaqa itáíq-itaiq í-yátáápíkémá yuwéta waeránoe. yemá kaaqaari-áágóní anaaé waréta waátágoma yiráátinnaiq ínoe. ² maaminnámo yirááten-aimma kaaqaari-wáyúkábíké kéieye. maami-kááqáári-áímmá yirááten-aimma yúyánápímmá kubaútônika umá wamá akoqnáá éna kawaamá yóipimma kubaúma péqmaraanika kéieye. ³ yemá téta “aaramá mayikaímá minnâ otaamiye.” kététa yaímma-aawaqtaba “íma naaro” kéte. miráimanibo Áánûqtuma min-ááwáqá naíyábá tarôq uráitata Ítuni waayúkama yemá Áánûqtukaq “tíkáie” téta kénaae. yemá árai-qtataaqa kéitaae. ⁴ máqte-qtataaqa Áánûqtuma tarôq uráimma minnâ íráqômiye. yaímma mirán-ááwáqá íma awéqtátuwanomanibo paá kémayeraq Áánûqtukaq nunamupí “tíkáie” tero. ⁵ Áánûqtuni wataama yorauté wekáq nunamummá tígógárâq mi-kááyáq-yátáákómá mamá aáwakomma aokarîq umá íráqômma káuqyikáie.

⁶ emá maamin-áímmá enábâqawaayuma timá-yimema Ítuqtaba emá wení íráqô-mayai-naqa mánone. mirá emá mi-qtátááqtábá emá áqa ítama arútare wakáanama akoqnáá umá itáíq-itaiq ínóne. ⁷ miráimanibo paá-wataagaraq mi-máníq-áímmá íma Áánûqtuqtaba paábaq yuwaa. Áánûqtun-aimma ítama tágaao. ⁸ enaúgomma mamá akoqnáá ínônnama minnâ paá pááqya-qtataaqa wáibo ení arun-íyápómá mamá akoqnáá ínônnama minnâ anó-qtataare. minnâgoma aúwaraimma íbêkaraq anaáekakaraq emmá amíniye. ⁹ maamin-áímmá árain-aimmibo matéwaq itáíq-itaiq uwo. ¹⁰ matúq-matuq umá mái-Aanuqtuma ketáámá weqtábá kamuqá kéiteqtaaboqtaa kamáa kááeqtaa akoqnáá umá kémayaunatae. wemá mimórâ-wáígómá keqtaámá Tááqtaani ayáápike kématiyuwaiqtaae. máqte-kayukama kémaiyuwaimanibo itáíq-itaiq kéo-yuma áqnábariq umá kémaiyuwaiye. ¹¹ maamin-áímmá akoqnáá umá aarawaamá yiráátioy. ¹² eqtábámá yemá téta “maabumá pááqyan-iyapoe” tínômanibo emá

Áánûqtun-aamma waraíyaama iyúwénatawaq yemá emmá aayoq oro. ániibo íráqô-kataagaraq íráqôn-aaimma káyiraatewaq káqo-yuma arummá yiméwaq Ítuqtaba akoqnáa umá itáíq-itaiq kéewa q kúmiq-yataariq íuwo. ¹³ kemá yénúnnama emá Áánûqtuni wataáama waayúkati yúbáqá kényorautewaq kétima-yime yiráátíyo. ¹⁴ Áánûqtuma móra-yataaqa emmá ení mayaiyábámá ámikaiye. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yemá tiráámma Ítuni waayúkama móra-iyakaq maréta máe-yuti kawáá-wáyúkámá iyáánapo emmá ánekukaa-tupaama matáane. miráuraipoaa mi ámíkai-qtataaqnapo emá mayai mayao. ¹⁵ minnáyaba emá aúyánámmá ítama akoqnáa uréwaq mirá uwo. máqte-kayukama ení íráqôn-aaimma káonaiyana anókariq umá anómma aurániye. ¹⁶ aati-aatimá ónna-yataakaraq yirááténa-yataaqtabagaraq yabíqma arutaa. mirá kéinana Áánûqtuma emmá matúq-matuq umá mái-auwaraimma aména káqo-kayukama náayubi enáama itaíya-yugaraq yemmá matúq-matuq umá mái-auwaraimma yimíniye.

5

¹ anónuqmagopimma aamá íma ma maránômanibo enaboráa umá wataáama timá aménaiq umá tíma-amiyo. awaayati-wáyúkagáráq enábâkokaa umá mirá-umayikaa. ² aaragókáráq enanókkaa umá mirá-umayikaa. inaarú-anaamma enámánaakokaa umá íráqôn-aaimma mirá-umayikaa.

³ ketoq-nóinímmá áraimma yenamáa máe-yuma yemmá tikaq mûte yíkáaro. ⁴ miráimanibo ketoq-nóinímmá wení iyápóabi wení aráaráómá máetama yemá wemmá kawáá-umakaaro. miráuma Áánûqtuma tiniq umá yemá anónnáma yeqtí yinóboyugaraq yiráaráókáráq mirá-umayikaaro. ⁵ árai-ketoq-noinimma yemmá kawáá-umayikai-wayukama íma máawana yúyánámmá Áánûqtukaq káme. wágááwabi nokáámma yemá Áánûqtukaq nunamupí yiwáqnaa iyábá tíq-tiq kéoe. ⁶ miráimanibo mi-kétóq-íníkmá wemá paá aábê kuye iyábámá aúyánámmá itái-waigoma wemá aúwaraimanibo Áánûqtun-aurakaq pukuráára q-naraa kéíye. ⁷ min-nóinímmá maamin-áímmá timá yimínatawaq anaáe warétama íráqóniq umá mánoe. ⁸ ániibo móra-nakoma wemá wení móra-anna-wayukagaraq áqnáabaq wení naaúpaq máe-yuma íma yiwáqnaa énama wemá itáíq-itaiq umá mái-yataapike kéwaeraiye. itáíq-itaiq íma kéi-nakoma táwî-naqanibo min-nákómá wemá uyátá-maqma táwî-naqa máíye.

⁹ yiwáqnaa iyábá móra ketoq-íníkmá wení karitimaatimá netuqyaammá (60) uráina-waigomma yiwáqnaa ínítaba wenáwíqa agayao. min-íníkmá kímora-nakare téna máqe-uraina-inimma maíno. ¹⁰ wení iyápó-annama íráqóniq umá yirááténa namuq-wáyúkámá wení naaúpaqa yiwíqma yikéna Áánûqtuni waayúkama yítauqa tete umáyikena yiwáqnaa kéena kéqokeq-wayukama yeqtí ummaa-yátááqá wái-yuma yiwáqnaa uráina-waigon-awíqa agayao.

¹¹ áuge-ketoq-noiniti yíwíqa íagayao. yeqtí yúyánákómá ôriq ínataboata yeráwáqá waamá óqa mayéta yeqtí yúyánámmá waagópí akoqnáa umá amínoe. mirá kéeta Ítu Káríqtonopake waeráiyata ¹² waayúkama yeqtábá tínoe: “yemá Ítuqtaba itáíq-itaiq í-yátááqá íma yáqtoqma akoqnáa kéoe.” téta tínoe. ¹³ minnágaraq maamin-áuge-kétóq-nóinímmá iyáátámma íkuyeta naaúqtaba-naauqtaba uréire kéeta káqo-yuma nôrawabi

o-qtátááqtábá timáeta kéeneta naaúqtaba-naauqtaba kéyautoe. yeráwáqá íma tewáin-áikaráq paá kétepoana ummaa-yátáákáráq ááiq-yataaqa pááq íniye. ¹⁴ miráitana minná íráqôpoata aúge-ketoq-noinimma yemá kanaaráq óqa waamá matéta iyápóma maréta yeqtí naa márúkaq yabí éro kétude. miráinaqtaa ketáái namuro-wáyúkámá maamináyatabama aamá íma timá-tikanoqtaae. ¹⁵ yaímma ketoq-nóínímmá itáíq-itaiq í-yátáápikémmá áqa yuwéta waéqma Tááqtaani anaaé kéwaraae. ¹⁶ miráimanibo móra-waigoma ketoq-íníkoní naaúpaq máina-waigoma wemá Ítukaq itáíq-itaiq kéenama ketoq-íníkonímmá yabíqma íraqôniq umákaino. miráinata Ítun anaaé kéwaraa-kayukama móra-iyakaq maréta máa-yuma yemá mi-kétóq-íníkonímmá íma áwáqnaa ínôbo káqomma náayubi yenamááraq máe-ketoq-noinimma yemmá yíwáqnaa ínoe.

¹⁷ Ítuni waayúkabimma kawáá-wáyúkámá íraqôniq íyaqa keráwáqá yemmá yagaróqtamá yaaguyábôro. áqnaabaqa náayubi yemá Áánûqtun-aama timá-yimeta yiráátiraiya-yuma yaaguyábôro. ¹⁸ minnáyaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá maará kétiye: “móra-iyakoma ení mayaímá kémayain-aama aáwaqa paá amiyo.” ániibo “mayaí-nákómá wení meyámmá meyanîq oro.” téna kétiye. ¹⁹ móra-nakoma kawáá-nákóní aúbi maráinaama wenáama íma itaao. kaayarábi kaumo-wáyúkámá yemá mimórá-áímmá téta aúbi maráiyaama min-áímmá itaao. ²⁰ ániibo wemá yaímma otaammá kutáinaama waayúkati yúrikaq min-áímmá timá uwaa iyo. mirá éma máqte-kayukama mamá kékén umáyikanone.

²¹ Ítugaraq Áánûqtuma wení aokaq-káqtó-wáyúkátí yúrikaqa emá maamin-ámáán-áímmá waraíkáae téq kétima-amune. móra-nakoqtabama “ketí aanábóé” ítiyo. ímiye. maamin-ámáán-áímmá minná máqte-kayukayaba mórai q kétiye. ²² íma kabe-kabe umá móra-nakoma uyátárai-nakoni mayaímá mayaíyábá aneqá ayáánaipo ánekuyuwo. abo min-nákómá kúmiq-yataariq kéinaama weté yagaróqtamá kúmiq-yataakoqtaba íma mánone. ²³ karíma netuqyaa-kánáámá kémayema paá non-úrámá íma nanónnamanibo yaímma wááéni-nomma áyapike aíqa íníqtabama naao.

²⁴ yaímma-wayukati kúmiq-yataaqa abarokáq itaqtáá aónatuwaunanataa anaaékaqa móra-nakoma aúbi kémaraiye. miráimanibo yaímma-wayukati kúmiq-yataakoma aúpáq wáqena anaaékaqa abarokáq kétiye. ²⁵ mórai q umá yaímma íraqô-mayaigoma abarokáq wáíye. ániibo yaímma íraqô-mayaigoma páátákáá íma abarokáq kéimanibo maamináqogaraq máqte-tupaama aúpáq íma wániye.

6

¹ yeráwáqá kaqtó-wayukama náayuwabi meyámmá íma mayéq paá-mayaima máyáa-yuma yeráwáqtí kawáá-nákómá múte yikaq ákáaro. miráiyana móra-waigoma íma kanaaráq Áánûqtun-awiqtababi ketáámá yiráátúnna-yataaqtaba timá táíq ínoe. ² yeráwáqtí kawáá-nákómá Ítuqtaba itáíq-itaiq kei-naqa weqtábámá yeráwáqá táwí-tuyanamma íma itá-yakaaro. miráimanibo yeráwáqá kawáá-wáyúkágáráq Ítuqtabama yewátánónaráá kéoe. kawáá-nákómá itáíq-itaiq o-yúmá wekáq mayaí máyáa-yuyabama ôriq umá kákaibo wení mayaíráq akoqnáá oro.

emá maamináyaba kéyiraatewaq timá-yimiyo. ³ náayubi káqon-aikomma kéyiraatetama yemá ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoni watáagote mórai q íkeeta ketáátê yagaróqtamá mórabi íma Ítuqtaba itáíq-itaiq kéoe. ⁴ ímiye.

móra-nakoma mirái-waigoma wemá wenaúma mamé kéuyena móra-yataaqtaba íkéitaiye. wemá paá áyan-aiqtaba kákaiye. wemá káqo-kayukama kárún-aimma timá-yikena unítípi mamá kéyikaiye. miráitata waayúkama wenáyôq-wenayoqa ayéta káqowa-kaqowaqtaba kamuqá íma kéitaae. ⁵ ániibo mi-káyúkámá yúyánámmá móragaraq íma kéitaae. árain-aikoma yúyánámmá íma itétaboata unítíq-ain-aatuqma kéte. yemá yúyánámmá ítáamma monoq-áikómá paá “móneqa ôriq umá mayái ámiye” téta kététa taígani-qtataaqa mamaréta mánoe.

⁶ áraine. móra-nakoma oótamma mamá áikuiyataba íma akáinanama monoq-áikómá kanaaráq taíbaq-yataaqa wemmá amíniye. ⁷ mi-kánáaráqá ketinótaama kématikaawataama nói-qtataaraq matokéqtaa abarokáq uráunataabiyo? móra-yataakaraq ímiye. ketáámá púyôna-taoqa nói-qtataaraq matokéqtaa kanaaráq ónúnataabiyo? móra-yataaqa ímiye. ⁸ minnáyabataa ketáámá unáákáqtôwabi aáwaqa kémayeqtaama kanaaráq umátikaniqtae tenúnatae. ⁹ náayuwabi taíbaq-otamma maraiyábá yíkái-yuma Tááqtaama yemá kémakatiye. waayúkama mirán-áíbôq-yátááqtábáqaraq áwáábíq-yataaqtabagaraq kéyikainanama Tááqtaama yemmá yabitimáe kukéna yawarápamayikaniye. ¹⁰ móneqtaba ôriq umá akáin-nakoma taígani táwî-yataakoma áaimma kátaiye. yaímma-wayukama mónekoni anaae wáraa-yuma yeqti itáíq-itaiq í-yátááqá Ítuni aapakémmá yukáawanaboana yeqti ummaa-yátáákówábi yirummá í-yátáákómá taíbariq kéieye.

¹¹ emá Áánûqtun-amopo maami-qtátáápikémmá nékaq mááo. Áánûqtun-aurakaq katekoíq umá maqma aónaao. Áánûqtuni aammá waraao. Ítukaq itáíq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá uwo. káqo-kayukama arummá yimiyo. ení mayairáq máewaqa kaayoné umá mááo. ¹² itáíq-itaiq umá mái-yataaqa yáqtoqma akoqnáá ínônama yaímma-taoqa ááikaa uráimanibo minná íráqô-qtataaqtaba wáieye. minnáyataba maami-íráqón-ááíqá uwo. íráqón-anonnama mayáinônama minná matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayaa. emá taíbaq-wayukati yúbáq itó-ure “uyátárai-nakoni aammá waránúne” ténana mi-kánáaráqá Áánûqtuma emmá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayaíkáae téna emmá ááyaraine. ¹³ Áánûqtuma aúwaraiikon áaimma wenaúrakakaraq Ítu Káríqtoma wetábá wení áaiqtaba akoqnáá umá Pótíatí-Páiratini aúbáq tirái-naqa wenaúrakakaraq kemá emmá wakúyakaraune. ¹⁴ emá maamin-ámáán-áímmá kéwarewaq miráuma akoqnáá kéinana kerátái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma kumínî-kanaaraq wíno.

¹⁵ Áánûqtuma Ítumo kumínî-kanaayataba tíniye.

Áánûqtuma máqtemma íráqô-qtataakon áaikaraq wenamá máqte-qtataakomma yabíkái-naqiye.

máqtemma anómma yabíkáa-kayukati yabíkái-naqiye.

máqtemma uyátáraa-kayukati uyátárai-naqiye.

¹⁶ wemá wenamá íma puí-náqiye.

wemá ópí máin-aukapaq móra-waigoma waaqókáqá íma kanaaráq yíniye.

móra-nakoma wemmá íma aónarena móra-nakoma íma kanaaráq aónaniye.

yaaguyabí-yátáákáráq akoqnááqaraq íma ánatena wekáq waíno.

miráuma waíno.

¹⁷ oótamma taíbaq maráa-kayukama maará téq timá-yimiyo: “keráwáqti taíbaq-otaqtabama keráwáqti túma íma mamé úyoro. aati-aatimá mónekoma íma tíwáqnaa ínibo keráwáqá túyánámmá minnáraq ímaranomanibo

Áánûqtukaq túyánámmá máráaro. wemá máqte-qtataaaqa keqtáá mamá tímugá maraí-yátááqá kétimiqtaae. ¹⁸ maará té yemmá timá-yimiyo: “káqo-yu íráqôniq umáyikeraq aati-aatimá keráwáqtí oótamma káqo-yute yainánôqtaba yokaa umá máero.” téaq timá-yimiyo. ¹⁹ mirá étama anaaékaqa yemá íráqô-qtataaaqa mayánômma minná min-áúwaráímmá áraimma aati-aatimá matúq-matuq umá mániye.

²⁰ Tímotio, ení itáíq-itaiq umá mái-yataaaqa Áánûqtuma emmá ámikaimma yabíqma arutaa. paá-wataagaraq kaaqaari-áíkáráq yirááten-aipikemma nékaq maéwaq min-áíqtábámá unítíqa ítiyo. yaímma-wayukama kaaqaari-áímmá yirááteqtabama “itaí-yátáaré” kétémanibo yeráwáqá kárabaae. ²¹ yaímma-wayukama kaaqaari-áíqtábá itáíq-itaiq kéetaboata Ítukaq itáíq-itaiq ínôqtabama ibáqyukaae.

Áánûqtuni íráqô-qtatakoma keráwáqtê waíno.

2 Tímoti

anaaékaq-aubama Tímotinopaq Póroma ánná-naupaq Arómubaq agatáie.

¹ kemá Póroma Áánûqtuma kemmá aúyakaiye. kemá Ítu Káríqtoqtaba timátikarai-naqune. Ítu Káríqtomma wennábóaqtaa ketáámá matúq-matuq umá mái-auwaraimma áaimma átáma Áánûqtuma keqtaámá timá akoqnáá umátikaraiqtaba waabá-káyúkábímmá kétune. ² kemá ketáanikaa umá tikáinaqa Tímoninopaq maamin-áúbámá kágayaune. ketiborátámá Áánûqtugaraq kerátái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma yenákátí íráqô-qtataakaraq paru-yátáákáráq kaayoné-yátáákáráq emá mayaíkáae téqa kétune.

³ Áánûqtukaq kemá téq “timuqá kémaraune” kétune. kéma Áánûqtunaurakaq tigaemá íkéitaq wení mayaímá títaubikoma waráanikaa umá kemá kémayaune. wágááwabi nókáamma wekák nunamupí “tikáie” kéteq eqtábágáráq nunamummá kétune. ⁴ ení aqnuyábámá taákaq yokék emmá aónaiyaba ôriq umá kétékaiye. miráinaq kemá timuqá maqmá ánatanune. ⁵ kemá itáunama Ítuqtaba itáíq-itaiq umá akoqnáá ónnama móraiq umá Yúnitima enanógaraq Aróitima enaráárógáráq yenákámá itáíq-itaiq urááyaniq kéone. ⁶ ánibo mi-kánááráq kemá tiyáámma emmá ánekukauna-taoqa emá Áánûqtunopake-qtataaqa matáánama minnáma yáqtoqma akoqnáá uwo téq kétima-amune. ⁷ Aokaq-Áágómmá Áánûqtuma emmá ámikaimma keqtaámá mamá ikatíq í-yátááríq íkéiye. ímiye. Aokaq-Áágómá keqtaámá akoqnáama tímítaqtaa ketáámá waayúkama tirummá yiméqtaa ketábátáa túgoni akai-yátááqá íkéwaraunatae.

⁸ káqo-yubaq uyátárai-nakoqtaba timá-yiminema ikatíq íma éwaq kemmá uyátárai-nakoni ánná-nakoqtabama íma agae-agae uwo. ímiye. Áánûqtuni átê-wataayaba emmá táí-yataaqa waayúkama amíyamma paá matéwaq Áánûqtuni akoqnááyaba kamuqá itaao. ⁹ Áánûqtuma ketáái kúmiq-yataapike tiwíkenataa keqtaámá mamá wení waayúkataa aúkáiye. ketáámá íráqô-qtataariq únayabataa íma tiwíkaitaibo wemá wenamááríq íráqô-napoana wemmá paá kákaitanaboana tiwíkaiqtaae. maa-máramá íma abarokák uráitanama naayóbáqá Áánûqtu wenaúyánápímmá wení íráqô-qtataakoma Ítu Káríqtopitaa tímikaine. ¹⁰ miráimanibo Ítuma keqtaáyábá pukái-naqa ketáámá aónaraunaboqtaa íbêqa Áánûqtuni íráqô-qtataaqa káonaunatae. Ítu Káríqtoma puí-yátáákóní akoqnáama mamá paábaq yuwéna aúgen-auwaraimma tiráátiraiqtaae. minnáma matúq-matuq umá mái-auwaraiqtabataa Áánûqtuni átê-wataabiqtaa kétunatae. ¹¹ kemá waabá-káyúkábí átê-wataama kéteq yiráátenunayaba Áánûqtuma timátikaraiye. ¹² miráuraiqtababoaq íbêqa kemá ánná-naupaq tútiq-yataapi máunamanibo íma yukáune. kemá itáíq-itaiq únna-naqa Áánûqtuqtaba kéitaunayaba kemá itáunama mi-máyáímmá wemá tímikaimma kanaarák wemá kawáá kéinana Ítuma kumínî-kanaaraq wíniye. ¹³ abo árain-aimma aráátúnna yáqtoraa. min-áímmá kéwarewaq káqo-yuma áyaqa keyime Ítuqtaba itáíq-itaiq uwo. ketáái itáíq-itaiq í-yátáákáráq tíyaqa amí-yátáákáráq Ítu Káríqogaraq

yagaroqtamá máeta ketááyôpaq kéyeye. ¹⁴ minnáyaba Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tirunóbáqá máiyee. emmá áwáqnaa ínakaq min-íráqó-kátáámá yáqtoraa.

¹⁵ emá kéitaane min-nákámá Pigératiyaa Emáágénitigaraq máqtemma Étia-marupake-kayukama yemá yinaaémma umátikaraae. ¹⁶ uyátárai-nakoni paru-yátááqá Onetíporatigaraq wení aara íyápóbi waíno. itaa. Onetíporatima agae-agae íma éna taíbaq-yupaama ya kétimonena timuq-yatáápi matíkaraiye. ¹⁷ wemá Arómuq yayamá írena kemmá tibáá éq éna ánná-naupaq maakáq máunaraq ya timónaraiye. ¹⁸ emá kétaane ôriq umá kemmá íráqóniq umátikaraiye. Ítuma kumína-yupaama uyátárai-nakoma wemmá paru-yátáápi ké yainaíno.

2

¹ emá ketáaniko, akoqnáámo Ítu Káríqtoma wení íráqô-qtataapike ámímma mayaa. ² máqten-aimma waabá-káyúkábí yiráátúnna emá áqa ítaraune. min-áímmá matéwaq náawanabi emá kamuqá ítáiyimina-wayukama yimiyo. miráinata yemá kanaarác káqo-yuma maamin-áímmá yiráátinoe.

³ emmá íráqôn-aaíq-i-nakokaa umá aú-aiqa íno. ⁴ abo áái-q-i-nakoma wení anó-kawaa-nakoma amuqá maraíkáae téna mirá kéiyee. minnáyaba wemá waayúkagaraq móneqtabagaraq wenaúyánámmá mamá awígíóq íkeiyee. ⁵ itaa. móra-nakoma uyaatí-ámáán-áímmá íwarenama wemá kanaarác íma uyaatimá uyátena amuq-yatááqá ímayaniye. ⁶ móra káqon-aimma itaa. móra-nakoma akoqnáá umá yómmá yoráina-waigoma wemá uyátá-maqma íráqôn-aawaqa yópiké mayáino. ⁷ kemá timá-amuna-aiqtabama aúyánámmá itaa. abo uyátárai-nakoma áwáqnaa ína máqten-aimma itánóne.

⁸ átê-wataama Ítu Káríqtoqtaba aúyánápi mayaa. Ítuma wemá Tébitin-annabike abarokác uréna pukáipike Áánûqtuma wemmá mamá itó-umakaraiye. miráitaq kemá waabá-káyúkábí átê-wataama weqtábá timá yímikaune. ⁹ kemá átê-wataama Ítuqtaba waabá-káyúkábí túnnyatababoata ánnáma tímikaamanibo Áánûqtuni watáama íma ánnáma ámikaae. íbêqa kemá ámáan-aimma arátí-nakaa umá tú-tiqa kémayaune. ¹⁰ mi-káyúkámá Áánûqtuma wetábá aúyaqmakai-kayukayaba kemá mirá kéeq tú-tiqa mayánúne. Ítu Káríqtoma yeráwákárác yíwíqma Áánûqtumma yawwéqma amínata yemá tágama-yataaqa matúq-matuq umá mayánoe. ¹¹ maanná árain-aíne.

ketáámá wetê yagaroqtamá puyéqtaama
wetê yagaroqtamá mánunatae.

¹² ketáámá kanaarác tú-tiqa mamé kéuyeqtaama
anaaeékaqa wetê yabíqma mánunatae.
ánibo ketáámá wemmá tinaaémma
umá áménanataama
wegárác móraiq umá keqtáámá anaaémma
umátikaniqtaae.

¹³ wemá wení áaiqtaba íma kanaarác
paábaq awétátuwanipoana
ketáámá kúmiq-yataariq únnataama
wemá itáíq-itaiq umá akoqnáá-naqa
paá kémaiye.

14 maamin-áímmá ení waayúkama timá-yimiyo. kékén-áímmá uyátárai-nakon áwíkaq timá-yimiyo. paá aayabámá ááiq-aimma ítero. mirámô o-wáígmá íma móra-waigoma áwáqnaa kéibo aamá ítáa-kayukama paá mamá táiq kéumayikaiye. 15 ení mayairákémmá Áánûqtumma mamá amuqá marakáígnîq umá maqmá aónaao. mayai-nákómá wení mayaiyábámá wenaúyánánóbáqá kanaaráq téna “kemá íraqô-mayaima kémayaune” tiníkáá umá mááo. Áánûqtuni watáagoni áaimma arupú umá yiráátíyo. 16 emá aíbôq-aikoma Áánûqtuqtaba íma wáin-aipikemma nékaq mááo. 17 aíbôq-aikoma náomma kamá anóniq iníkáá kéíye. yirááte-kayukama yeráwápíké maami-kááyáq-nákámá aíbôq-aimma yiráátéyamma Áíménéiyatiyaa Pairíqtatima min-nákámá mááye. 18 yenákámá árain-amma yuwéta yaímma itáíq-itaiq kéo-kayukati yúyánámmá mamá táwîq kéoye. min-nákórátámá téta “ketáámá áqa atóbaraunatae” tiráíye. 19 miráimanibo Áánûqtuni árain-aikoma akoqnaá-nakaa umá íma kutíniye. wení ábôqtaaraq wáin-aubagoma maará kétiye: “uyátárai-nakoma náayuwabi wení waayúkama máaqtabama kéitaiye” ánibo “náawabi téna ‘kemá uyátárai-nakon-amune’ ténama wemá kúmiq-yataapikemma waeraíno.” téna min-áúbágmá kétiye.

20 itaao. anó-naupaqa ókon-okomma táápeqa kéwaiye. yaímma áwáarara kain-óqtákáké tarôq owata yaímmama yaataké tarôq owata yaímmama mararáké tarôq urááe. yaímma-taapeqa aati-aatimá aáwaqa maqnéta ánibo yaímma íraqô-taapeqa paá móra-mora anón-aiqtaba aáwaqa maq-narááe. 21 miraráá umá móra-nakoma kaaqaari-áíqtábá íma iténa kúmiq-yataaakoqtaba nékaq máina-waigoma wení uyátárai-nakoma aokaq-máyáimá kanaaráq amínana mayániye. 22 aúranannama káe táí-auyanamma kéitaannama paábaq iyabótuwewaqa kateko-yátááqtábágáráq Ítuqtabagaraq aúyánámmá itaao. káqo-yuma arummá kéyimewaqa kaayoné-yátááqá yimiyo. náayuwabi uyátárai-nakoma ôriq umá yemmá yíwáqnaa íkáae tíya-yuti aanábóîq umá mááo. 23 miráimanibo aamá íma ítaraa-kayukama yeqtí unítíq-aipikemma nékaq mááo. emá ítaraane mirán-áíkómá ááiq-yataaqa mamá abarokáq kéíye. 24 uyátárai-nakoma áwáqnaa ína-nakoma wemá ááiq-aimma íma tínimanibo wemá paá máqte-kayukama kaayoné umáyikaino. wemá íraqômma yiráátí-naqa máena máqte-tupaama aamá yauwéqma kétena timá tágayimiyaba yokaa íno. 25 mi-káyúkámá náayuwabi wenáama aratíya-yuma wemá kaayoné umá mamá arútáyikainatama anaaékaqa Áánûqtu ayuwéta yemá yeqtí kúmiq-yataapikemma yuwéta árain-aqtabawaa miráimma waránô? 26 naayóbáqá Tááqtaama yemmá waiwaakaa umá yáqtokaitata wenaúyánámmá yemá wakááne. miráitata yemá Tááqtaani wakápike péqma yutínoe.

3

1 aákaq maraao. aqtó-kánááráqá taíbaq ummaa-yátááqá abarokáq íniye. 2 waayúkama paá yetábá yúyánámmá itánoe. yemá taíbaq-otamma mamá áíkuyaba yikáinata yeqtí yúma maméta uwínoe. yemá káqowa-kaqowamma áyoqa ayánoe. yeqtí yinóboyuti yáama íma itánoe. káqo-yuma yemmá nóinawabi yimíyaqtabama yemá téta “paátataare” tínoe. Áánûqtumma yemá yikaq íma múte akéta 3 kaayoné íma ínoe. yemá káqo-yuma íma paru-yátááríq umáyikanomanibo kaaqaari-áímmá káqo-yuyaba tínoe. yemá áwáábiqa kéta ááíqa ínoe. íraqôniq í-yátábámá ítama táíq kéeta

⁴ káqo-yuma makatínoe. yemá áwáábiq-araaq-wayukama máeta yeqtí yúma maméta anókariq umá wínoe. yemá yeqtí yúyánámmá Áánûqtukaq íma maránôbo yemá paá yeqtí yúgoma mamá yimuqá maraíyábá yúyánámmá maránoe. ⁵ yemá téta monoq-wáyúkámá máamanibo Áánûqtuni watáama íma mayéta itáíq-itaiq ínoe. mirá-káyúkábikémmá nékaq mááo. ⁶ yaímma-wayukama aaranaammá netuqyaammá kúmiq-yataariq éta yikaí-yátááríq o-yúti naaúpaq uréta makatínoe. ⁷ maamin-nóinímmá káqo-kaqon-aiqtaba kéitaamanibo árain-aiqtabama íma kanaaráq kéitaae. ⁸ mi-káyúkámá yemá miráuma Yáanayaa Yáábarama Mótetimma yinnaaeemma umákáraayaniq umá maami-káyúkáyábá emmá timá-amune-yuma yemá árain-aiqtaba íma kéyikaiye. yeráwáqti yúyánákómá táíq kéitata Áánûqtukaqa itáíq-itaiq í-yátáápkémmá paábaq yuwéta kégoe. ⁹ missing?

¹⁰ ánibo emá kemá aráátúnna-aimma wakáane. ketáaimma aónaraane. emá káonaanaq kemá Ítukaq itáíq-itaiq kéunaa emá kétimone. móraiq umá kemá únnaiq uráane. emá káonaanaq kemá kaayoné-náqá kémaeq káqo-yuma tirummá kéyimune. emá kemmá timónaraanaq ¹¹ waayúkama táwígoniq umátíkáamma paá matáune. kemá tú-tiqa mayáunama emá timónaraane. maami-máqté-tútiqá í-yátááqá Áátiokibakaraq Aikóniabakaraq Arítaraabakaraq matáunama aónaraanamanibo uyátárai-nakoma tíwáqnaa itaq íma pukáune. ¹² máqtemma náayubi Ítu Káríqtogaraq yagarogtamá móraibi katekoíq ónnáe tíya-yuma waayúkama mamá táíq umáyiketa yemá káqo-yuma kémakateta yenamááríq yetábágáráq makatínoe. ¹³ missing? ¹⁴ miráimanibo emá árain-akaq emmá aráátiraunataa ítaaraane. minnáyaba paá máeq itáíq-itaiq umá akoqnáá uwo. emmá aráátiraa-yuyabama emá kéyumonaane. ¹⁵ minnágaraq káonaane. emá pááqyamma máegaraq Áánûqtuni aokaq-wátááyábá wannaabí agamatán-áímmá aónaraanae. maaminnámo agamatán-áíkkómá emmá itai-yátááqá kanaaráq amíniye. miráinata waayúkama Ítu Káríqtoqtaba itáíq-itaiq íyanama mín-ítái-yátáákkómá yemma Áánûqtunopaq yiwíqme uwíniye. ¹⁶ máqtemma wannaabí agamatán-áíkkómá Áánûqtunopake kéyena árai-qtataakoqtaba kétiraatiqtaae. íma arupú-yataakoqtabama kanaaráq kétiraatenaa waayúkama Áánûqtun-auraraq katekoíq ínôqtaba yiráátiniye. ¹⁷ maaminnámo agamatán-áíkkómá Áánûqtuni mayai-wáyúkámá máqtemma íráqô-mayaima mayánôqtaba yokaa kéumayikaiye.

4

¹ Áánûqtun-aurakakaraq Ítu Káríqton-aurakakaraqa kétima-amune. Ítu Káríqtoma máqtemma waayúkama pukáa-kayukagaraq yúwaraa-kayukagaraq máqtemma yainániye. Ítuma kuma keqtááráq yabi íniipoaq akoqnáá umá emmá kétima-amune. ² átê-wataama Ítuqtaba waabá-káyúkátí yúrikaq kétéwaq káqo-yuma íma iyúwénata emmá timá yaqtóráaro. íráqômma watáa te-wáí-kánááwábi táí-kanaarakaraq paá átê-wataama abarokáq tiyo. ení waayúkama íma arupú kéiyaama mamá arútáyikaa. miráinaawaq arupú ínôqtaba umá yíqtaaiq kéewaqa kaayoné umá yiráátio. ³ mi-kánáámá ínatama waayúkama árain-aimma íma itánômanibo yemá paá yeqtí yúyánákómá innaiq kéiyata káqo-kaqo-yiraati-wayukama yemá itánáae tíyan-aimma timá-yimiyata itánoe. ⁴ yemá árain-aimma yuwéta paá-aiqtaba itánoe. ⁵ miráimanibo emá enamááríqa yáqtoqma akoqnáá uwo. aú-aíqa

paá kémayewaḡ átê-wataama waabá-káyúkátí yúrakaḡ timá-yimiyo. máqte-qtataaḡ Áánûqtuma wení mayái-nákóqtábá mayaíkáae téna timá mirá uwo.

⁶ ketábá-kánáágómá waaqókáríḡ kéita kemá Áánûqtukaḡ amí-yátáákáá ónúne. íbêḡ-kanaama yemá kemmá tíkamiyaḡ puyónúne. ⁷ kemá Ítuqtaba íráḡôn-aaiḡa uráune. min-ááíkmómá ánatagitaḡ kemá wekáḡ itáíḡ-itaiḡ umá yáqtoḡma akoḡnáá uráune. ⁸ miráipoana uyátaina-nakoni amuḡ-yatááqá kerátái uyátárai-nakoma kemmá timíniye. min-ámúḡ-yátááqá minná Áánûqtun-aubaḡ katekoíḡ ónúne. kerátái uyátárai-naḡa arupú umá yainái-nákómá min-ámúḡ-yátááqá wemá kumína-yupaama kemmá timíniye. kegáráḡ tébakaḡ-wayukama wemá kumíníqtaba ôriḡ umá kéyikaitata awé o-yúmá yekáráḡ íráḡô-meyamma timíníqtaae.

⁹ emá ketópaḡ páátákáá yínónayaba maḡmá aónaao. ¹⁰ abo Tímatima wemá maa-márábí-qtátááqtabá aúyánámmá mayéna kemmá tiyuwéna Tetarónáíkaḡ kóuraiye. Karétenima wemá Karétiani-marabaḡ kóuraiye. ánibo Tááítati wemá Taamétia-marabaḡ kóuraiye. ¹¹ Arúke wenamáa ketê máiye. emá Máákimma ko awíḡme etê yekaa. miráinana wemá mayaímá áwáḡnaa umá kanaaráḡ mayániye. ¹² kemá Tíkikatimma Ipítiani-marabaḡ timákaunana kóuraiye. ¹³ emó kéyema ketí kúberai-unakaraḡ mamé iyo. Káápatini-naupaḡa Taróqaati-marukaḡ ketí kúberai-unamma makáupo. ketí wannaagáráḡ mamé iyo. méme aúwaratirake-kanaama minnáyatabama kemmá ôriḡ umá kétikaiye.

¹⁴ Érékánara wemá áwáarara kain-óqtá-máyái-nákómá kemmá mamá táíḡ umátíkaraiye. uyátárai-nakoma minnáyaba táí-meyamma anónnáma amíniye. ¹⁵ emá enamááríḡ min-nákóqtábámá atéḡma arutaa. min-áté-wátáámá túnna-aikotaama wemá mamá anómma áyámma uráíye.

¹⁶ áqnáábáḡ-yupaama kemá aabi matíkáawaḡ yauwéḡma túnna-yupaama móra-waigoma ketê íma máḡe-uraiye. ímiye. máqtemma kemmá tiyuwéta wéyáwé uráámanibo Áánûqtu minnáyaba yemmá táwí-meyamma yimíyábá íyimikaae téḡ kétune. ¹⁷ miráimanibo uyátárai-nakoma ketê máena kemmá akoḡnáá umátíkaraiye. miráitaḡ kemá waabá-káyúkátí yúrakaḡa maamin-áté-wátáámá Ítuqtaba kanaaráḡ timá yímikaupo máqtemma náayubi Áánûqtuqtaba íma ítaraa-yuma mi-kátáámá ítaraae. anón-abaaḡ-putiraa-kakoni (arááyane) óyaupike kemmá witikéna uyátárai-nakoma kawáá umátíkaraiye. ¹⁸ móraiḡ umá uyátárai-nakoma waátá-yataapikemma tíwíkена wení yabíkái-marupaḡa tíwíḡme uwíniye. wenáwíḡa múte matúḡ-matuḡ umá yaúyóro. miráuma waíno.

¹⁹ Patírayaa Akírama ye-áúkákáráḡ Onetíporatini aara iyápóyabagaraḡ keráwáqtópaḡa miráoro-maaraoro-aimma kétimatikaune. ²⁰ Korítiani-marabaḡ Irááqti máḡe-uraiye. Taropíma wemá karímá máyáitapoḡa kemá wemmá Mairítati-marukaḡ ayuwéḡ íráune.

²¹ yaugiḡa íurainaraḡ emá ketópaḡ páátákáá maḡmá aóné iyo. Yúburatigaraḡ Púretigaraḡ Aráinatigaraḡ Karótiagaraḡ yemá máqtemma keḡtíḡbáḡawaayuma enópaḡ miráono-maaraono-aimma kétimakaao.

²² enaágote uyátárai-nakoma maíno.

Áánûqtuni íráḡô-qtataakoma keráwáqtê waíno. kemá Póroe.

Tááítati

itáíq-itaiq íyábá áanikoraa-nakonopaq Póroma kítitana Tímoti agatáiyé.

¹ kemá Póroma Áánûqtuni mayái-náqá kemá Ítu Káríqtoma timátíkarai-naqune. Áánûqtuma wetábá aúyáq-makai-kayukayopaq timátíkaraiye. yemá yeráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá yíwáqnaa kéunata akoqnáá kéoe. yemmá árainaiqtaba kéiteta Áánûqtuma akáinaiq ínôqtaba yíwáqnaa kéune. ² matúq-matuq umá máí-auwaraimma ketáámá awé kéunataama wenáaimma mimórá-áráin-áiné. minnáyaba Áánûqtuma naayóbáqá timá akoqnáá umákain-aimma timátuvena wemá aati-aatimá kaaqaari-áímmá íketiye. ³ Áánûqtuma awaaméqá umákai-kanaaraq wení átê-wataama keqtáá tímikaiqtae. ketáái atóbamatikai-naqa Áánûqtuma min-áté-wátáámá waabá-káyúkábí timá-yimenunayaba kemmá wakútíkaraiye.

⁴ Tááítatima ketáaniko, ketibotáámá Áánûqtugaraq keqtáá yauwéqma tiwiraiyábá kukáin-naqa Ítugaraq yenákátí íráqô-qtataakogaraq kaayoné-yátáákókaráq emmá ámétaao.

⁵ Tááítatio, Karíti-marupaqa emá máqte-qtataaqa mamá arupú íkáae téq kemá emmá ayúkaune. máqtemma móra-mora-marupaqa Ítuni waayúkama móra-iyakaq maréta kémae-yuti kawáá-wáyúkámá yiwiraikáae téq emmá ayúkaune. ⁶ yemá mi-kawáá-wáyúkámá yeqtí otaammá íma waéna yemá kímora-inimma máráaro. yeqtí iyápó-annama Ítuqtaba itáíq-itaiq umá máero. min-iyápó-ánnámá yeqtábámá tawí-aaiqtababi ámán-aimma arátéqtaba waayúkama yúbi kanaarác íma maráiyano-iyapoma máero.

⁷ kawáá-nákómá Áánûqtuni mayaiyábá kawáá kéiyé. minnáyaba wemá arupú umá uréire kéina kúmiq-yataariq íma íno. wenaúma íma maména uíno. wemá páátákáá áyámma íma íno. wemá taíbaq aíbôq-nomma íma náino. wemá íma áwáábíq kaíno. wemá móneqtabama aúyánámmá íma itaíno. mirá ínimanibo ⁸ wemá namuq-wáyúkámá yíwáqnaa umá wení naaúpaq yiwíqma yikaíno. íráqô-qtataaqtaba wemá akaíno. wení aúgomma yáqtoraino. wemá máqte-qtataariq ínénama aúyánámmá ítama arútátuwena miraíno. wemá íráqômma yainai-náqá maíno. wemá Áánûqtuqtaba aokariq umá maíno. ⁹ wemá árain-aimma kemá emmá aráátúnna yáqtoqma akoqnáá íno. miráinana wení yiráati-yataakoma arupú ínana káqo-kayukama umá yíqtaaiq éna wemá árain-aimma paábaq awétátuwaiya-kayukama yetáama kanaarác aúyaqtuwaniye.

¹⁰ táibaq-wayukama kemá yiráátúnna-aimma waránôqtaba kaúbíq kéowaq minnáyaba kemá tirummá kéiyé. yemá paá-aimma kététa káqo-kayukama makáqma kéyiwiraae. yaímma maami-káyúkábímmá paá-aimma téta yúma karaí-áímmá kéte. ¹¹ yetáama timá aúyaraao. abo waagógaráq aara iyápógararaq yeqtí itáíq-itaiq umá máí-yataaqa yemá mamá keyawarapaae. móneqa mayánáae tétaboata yemá íma tewáin-áikaráq kététa keyiraate.

¹² Karíti-marupakemma mórama yeqtí amuné-nákómá maará téna tiráine: “Karíti-marupaq-wayukama yemá aati-aatimá kaaqaari-áímmá kéte. yemá táwí-wayuka maéta pirúq nááruq íkákáá umá mááe. paá aáwaqa naiyábá yúyánámmá kéitaae.” téna tiráine.

¹³ mirámô tiráimma minná áraimiye. miráinaa emá Karíti-wayukati íarutain-aiiqtaba akoqnáa umá timá-yimeaq yeqtí itáíq-itaiq í-yátááqá arupú umáyikaao. ¹⁴ yaímma Ítiráaeo-wayukama kaaqaari-áímmá timá-yimen-aiqtabama yemmá íma iyúwénata itáaro. itáíq-itaiq íkéo-kayukati yúyánápkén-ámáán-áímmá yemmá íma iyúwénata wáraaro. ¹⁵ mi-káyúkámá náayubi yeqtí yúyánákómá íráqôniq kéitanama máqte-qtataakoma yúrakaa íráqôniq umá abarokáq kéiye. miráimanibo mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtuqtaba íma itáíq-itaiq o-yúmá yeqtí yúyánákómá miráuma waátáaraa kéiye. yeqtí yúyánákómá námôma káuraiye. yigaemá íyátábámá íkéítaae. ¹⁶ yemá téta “Áánûqtuqtaba kéitaunatae” kététemanibo yeráwáqá nôrawabi o-qtátáákómá keqtáá tiráátimma yeráwáqti yágoma paá kaaqaari-áiné. táwî-aikaraq kéeta Áánûqtuni ámáan-aimma kárate. yemá máqtemma íráqô-qtataariq kanaaráq íkéoe.

2

¹ Tááítatio, emá arupú ína-yataaqtaba yiráátiyo. ² anónuqma-wayukama timá yímînatawaq yemá taíbaq aíbôq-nomma íma naaro. timá yímînatawaq yemá karuwaaq éta yúyánámmá ítama arútáaro. timá yímînatawaq yemá itáíq-itaiq umá maétawaq yíbâqawaaraa-kayukama yirummá yimí-yátáápí Ítukaq yáqtoqtoraro.

³ araaqná-noinikaraq timá yímînatawaq yemá nôrawabi íya-qaqtaapimma Áánûqtuni áaikaraq yiráátero. yemá waayúkama mamá táíq umáyikai-aimma íma tero. yemá aíbôq-nokoni akoqnáágon aménáápáqá íma máero. min-arááqnágómá yemá paá íráqô-qtataaqtaba yiráá tíyata ⁴ yemá aúgen-noinimma yeqtiwaikónábi yeqtí iyápó-annama yirummá amí-ááímmá yiráátero. ⁵ yemá aúgen-noinimma yúyánámmá ítama arutéta Áánûqtun-aurakaq íráqôniq iyábá yiráátero. yeqtí yúgomma yáqtoraro. yemá yiwaikóqtábá íráqôn-inimma maéta yeqtí iyápó-annayaba íráqôn-inimma maéta kaayoné iyábá yiráátero. yemá yeqtiwaikómá akáina-yataariq oro. aúgen-noinimma máqtemma mi-qtátááríqo íyatama káqo-kayukama Áánûqtuni átê-wataayaba íma timá táíq umátikanoqtaae.

⁶ mórai q umá emá awaayati-wáyúkámá akoqnáa umá timá yímînatawaq yeqtí yúgomma yáqtoqma akoqnáa oro. yemá yeqtí yúraqa akoqnáama mamá yabíyero. yeqtí yúgoma kanaaráq wakúyakaiyanawaq abo yeqtúgoma yetáama wáraaro. ⁷ Tááítatio, emá enamááríq íráqôn-akaq kémae-qtataakoni awaaméqá mááo. yemmá yiráátinama árain-aaikoma yúwénana abarokáq waínaa karuwaaq uwo. ⁸ ení wataáma arupú umá áramma tinatamá móra-waigoma minnáyataba íma kanaaráq timá táíq umákaniye. miráinana móra-waigoma ení wataágoqtaba timá táíq énama wemá agaeyábá íniye.

⁹ mayái-wáyúkámá pááqyan-iwiqa wáitata meyámmá íma máyáa-kayukayabama maará téaq timá-yimiyo. yemá paá yeqtí kawáá-nákón áama waréta máqte-qtataariq íyaqtabama yimuqá maqyíkáaro. mi-máyái-wáyúkámá Ítukaq itáíq-itaiq o-káyúkámá agaren áaimma ítero. ¹⁰ yemá moyámmá íma máyáaro. yemá máqte-tupaama yeqtí kawáá-nákóní anaaemma kéwaraiyatama waayúkama yetáaimma káyimonetama “atóbamatikai-naqa Áánûqtuqtaba yirááten-aimma íráqô-qtataare” téta tínoe.

11 Áánûqtuma wení íráqô-qtataaqa pááq uráinapoana máqte-kayukama kúmiq-yataapike yiwíqma paábaq yíníqtaba Ítumma tímákaraiye. 12 Ítuma tirááténataa “máqte-tupaama Áánûqtuqtaba taákaq máráaro.” téna tiráiyé. ketáái túgoma akáina-yataaqa warái-ááímmá paábaq yúwáaro. minnáyabagaraq Ítuma tiráátiraiqtae. mirá íyonunataamanibo ketáámá íráqôn-akaq kémaunayabataa tiráátiraiqtae. mirá éqtaama ketáámá maakáq maa-márábí máeqtaama ketáái túraq yabíkéqtaa Áánûqtun-aama kéwaraunatae. 13 íbêqa ketáámá mi-qtátáákómá keqtáá mamá íráqôniq umátikani-qtataaqtataba awétáá kéunatae. minnáe. ketáái anón-Aanuqtuma keqtáá yauwéqma tiwíkai-naqa Ítugaraq wení tágama-yataapi yenákámá abarokáq íyóye. 14 Ítuma wenamááríq wenaúma yúwáitata ikámôwana wemá kaapaq-yátáq pukuráiyé. wemá miráuraiqtaba keqtáámá ketáái kúmiq-yataapikemma tiwíkaipoaqtata Áánûqtuqtabama kanaaráq aokaríq umá mánunatae. Áánûqtuma wenamáa wenná auránúnayabataa wemmá kákaiye. abo ketáámá wení íráqôn-auyanamma waréqtaa timuqá kémareqtaa mirá ónúnayabataa wemmá kákaiye.

15 maamin-áímmá yemá náayuwabi Ítuqtaba itáíq-itaiq kéo-yuma tímá-yimiyo. yemmá umá yíqtaaiq kéewaqaq mamá arupú umáyikaa. emá mirámo ínónnayaba mútûq-naapaamma matáane. miráinata máqte-kayukama emmá yikaq ákáaro.

3

1 itáíq-itaiq kéo-kayukama maamináyaba tímá yaákaq umá yimiyo. máqte-kayukama yemá yabíkáa-kayukati yiménáápáq paá máero. tímá yímínatawaq máqtemma arupú-mayaima mayánôqtaba yokaa umá máero. 2 tímá yímínatawaq káqo-kayukayaba táí-aimma ítero. unítíq-aimma ítinomanibo kaayoné umá káqo-kayukama yemmá múte yeqtímûraapaq yíkáaro.

3 móra-taoqa ketáámá máqtemma neginaagí uráunatae. ketáámá maararáá uráunatae. Áánûqtuni aammá íma wakáunataamanibo waátágoni aammá wakáunatae. aati-aatimá ketáái túgoni akai-yátááqá maréqtaa yaímma waátá-yataaqtataba timuqá makáunatae. yaímma-wayukati yineqá táwí-yataaqa pááq íyátábámá tíkaraiqtae. káqo-yuti mi-qtátááqtabá ketáámá túrananna uráunatae. káqo-kayukama keqtáámá ítama táíq umátikaawaqtaa ketáágáráq yemmá ítama táíq umáyíkaraunatae. 4 miráitana atóbamatikai-naqa Áánûqtuma wení kaayoné-yátáákáráq akai-yátáákómá keqtááyôpaq irááyamma 5 Áánûqtuma keqtáámá waátágoni aapaké tiwíkaiqtae. ketáámá kateko-yátááríq únayabataa íma tiwíkaiqtaamanibo wení paru-yátáápíké keqtáá yauwéqma tiwíkaiqtae. keqtáá tete umátíkáraqnaraa umá ketáái kúmiq paábaq matukáiyé. miráitaqtaa ketáámá aúge-tuwaraimma Aokaq-Áánápó matáunatae. 6 Ítuma keqtáá yauwéqma tiwíkai-nakoqtaba Áánûqtuma wení Aokaq-Áágómá keqtáámá ôriq umá tímikaiqtae. 7 Áánûqtuma wení íráqô-qtataaqpapo ketáái kúmiq paábaq matuwéna awikátukaiye. wenaúraqa ketáámá kateko-wáyúkámá aúkáunatae. abo Ítuma pukáitababoaqtaa ketáámá wení íráqôn-aanimaakaa umá maéqtaa aboání máqte-qtataaqa mayánúnataama matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayánúnatae. 8 maamin-áímmá

áraipoaa emá ókaraq-okaraq umá yiráátikaae téq kétune. miráinata itáíq-itaiq kéo-kayukama waayúkama yíwáqnaa í-máyáímá kémayeta íráqôniq umáyíkáaro. ⁹ timá yímínatawaq yemá yeqtí yítaubikoni yíwíqtabama paá-aimma ítero. timá yímínatawaq yemá ámáan-aiqtabama unítíq ááiq-aimma íteta nóbíq-naabiq-aimma ítero. mirá kéowanama yaímma-kanaama paá-aukaapi kéyawitata waayúkama íma yíwáqnaa kéoe. ¹⁰ móra-waigoma Ítuqtaba móra-iyakaq maréta kémae-kayukama yatáq yikanena maqmá aónáinaama emá min-nákómmá mórabarabi kaayapáq timá ááqa yórénana íma itáinaama min-nákómá anaaémma umá ameyaqaq wenôpakemma nékaq mááo. ¹¹ abo miraráá i-nákómá weni aúyánákómá kaé kááitana weni kúmiq-yataakoma tiráátiqtaama wemá íkarutaiye.

¹² kemá Ááqtaminabi Tíkikati wemmá enôpaq kétimakaune. wemá enôpaq ko yamá wínaama Nikááporitibaq emá yínônayaba maqmá aónaao. mibáqá yaugi-kánáábímmá kemá ko mánune. ¹³ Tínatima ámáan-amma ítarai-nakaraq Aapórogaq yenákámá ayáqtááq-amma áaimma átáma wíyéta kéiyaama yenákámá nóiqtababi íyamma yíwáqnaa umá yimiyo.

¹⁴ kerátái waayúkama timá yímínatawaq yemá káqo-kayukama nóiqtababi íyamma yíwáqnaa oro. kerátái waayúkama káqo-kayukama yíwáqnaa íyábámá yeqtí íráqôn-aimma yiráátero. itaao. yaagómá íráqôn-aimma wáiq-tagoma íráqôn-aramma kéiyaiye. móraiqaq umá waayúkama yemá íráqôn-aimma wái-yuma yemá íráqô-mayaima kémayaae.

¹⁵ máqtemma náayuwabi ketê maakáq máa-yuma yemá miráono-maaraono-aimma enôpaq yúwáawana kéuwiye. ketáái miráo-maaraono-aimma ketáái aanábómmá itáíq-itaiq umá ketáátê yagaroqtamá kémae-yubaq yuwáunanataa kéuwiye.

Áánûqtuni íráqô-qtataakoma keráwáqtê waíno. kemá Póroe.

Pírímoni
yenáká mimórá-máyái-nákónôpaq Pórogoraq
Tímotiqte ánná-naupaq Arómubaq agatááye.

¹ kemá Póroma Tímotiqte maan-áúbámá agatuwáúyana Pírímoni enôpaqa kéwiye. Ítu Káríqtoqtaba ánná-naupaq máeq watáama kágayaune. kemá átê-wataama tiqté kēnaunata minnáyaba yáqtoqma ánnáma tímikaae. Tímotima ketíbâpoqtaa wetê kerátámá Pírímonimma enôpaq kágayauye. emá móraiq umá kerátáqtê mayaímá kémayaane. ² kerátámá aamá yuwéka Áápíagaraq Áákipatigaraq máqtemma Ítuqtaba móra-iyakaq maréta ení-naupaq áíkuyo-kayukama miráo-maara-aimma kētima-yikauye. Áápíama ketáái tímanaakotaa, Áákipatio, miráuma Ítuni ááiqtaba ááíqa i-káá-náqá máqtemma keráwáqtôpaq kágayaune. ³ Áánûqtuma ketibotáámá ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtote yemá yimuqá matikéta yeqti kaayoné-yátááqá yeqti íráqô-qtataakaraq tímíno.

⁴ Pírímonio, kemá ketí Áánûqtukaq nunamummá kéteqa eqtábá timuqá ôriq umá kémareq kētune. ⁵ emá uyátárai-naqa Ítukaq itáíq-itaiq umá wení waayúkayopaq enarummá keyimenaq minnáyaba timuqá kēmarakaune. ⁶ ení itáíq-itaiq ónnayabama kemá nunamummá kētune minná káqo-kayukama Ítuqtaba itáíq-itaiq o-yúma yagaroqtaréta íráqô-qtataaqtaba íyaqtama ketáámá Ítu Káríqtoqtabama kanaaráq ónúntaae. ⁷ owé. ketíbâko, emá Áánûqtuni waayúkama arummá amí-yátááqá mamá akoqnáá kéone. minnáyaba kemá anó-timuq-yataaq kémayaune. arummá amê-kayukama amuqá maqyikáána-yataakoma kemmá mamá akoqnáá kēumatikaiye.

⁸ kemá móra itai-yátááqá emmá ítama káonaune. Ítu Káríqtoma ketí anó-napoaq kemá kanaaráq eqtábámá akoqnáá-aimma téq yabirákaraanaa móra-yataariq ikáae kētune. ⁹ kemá Póroma Ítu Káríqton-aama kētunna-nakoma kemá Ítuqtabae téq íbêqa ánnáma kéune. miráimanibo kemá eqtábámá minná mayaa maanná mayaa íma tímákanune. kemá paá eqtábá kētikaipoaq ekáq móra-yataaqtaba ítama aónanune. ¹⁰ abo Onetímatiqtaba emmá ítama káonaune. wemá miráuma ketí iyápóboana kemá wení aboámúne. ánná-naupaqa kemá wemmá awíqma Áánûqtuni waayúkabi má ayúkaune. ¹¹ naayóbáqá wemá íma íráqô-mayai-naqa enaúrakaqa máqe-uraimanibo íbêqa wemá ketúrakakaraq enaúrakakaraqa íráqôniq kéíye. kanaaráq emmá áwáqnaa kéena kemmá tíwáqnaa kéíye.

¹²⁻¹⁴ kema átê-wataama íbêqa kéteq minnárake ánnáma matáune. kemá maamibáq máunaboa emá kanaaráq íma tíwáqnaa ínóne. miráitaq kemá ení kayóq-náqá Onetímatimma ôriq umá timuqá kēmarakaunana wemá maakáq máena kawáá kēumatikaiye. miráinana wemá minnáyaba ení márûqa mayániye. miráinaq emá áqnáabaq kanaaráre ítirenabimma kemá Onetímatimma íma yáqtoranune. kemmá tíwáqnaa íyábámá emmá akoqnáá-aimma ítimakanune. miráinaa emá enamááriq íráqô-qtataapike kemmá tíwáqnaa ínóne. miráitaq kemá yauwéqma tímákanana enôpaq kéwiye.

¹⁵ araine. naayóbáqá Onetímatima emmá ayuwéna péqmarena kóuraipoana íbêqa wemá ókaraq íma ení kayóq-náqá mánibo wemá miráuma

ketáái aanábóé. miráipoana ení aanábómá auréna wemá kanaaráq aati-aatimá etê mániye. ¹⁶ Onetímatima wemá mórama meyámmá íma mayéna paá kayóq-náqíye. miráimanibo wegáráq miráuma Ítu Káríqtoqtabama ákáina-abaqawaaraa-naqiye. kemá weqtábámá timuqá kémarakaunaboa emá weqtábámá amuqá marakánóne. wemá keqnáámmá ení kayóqá mayánimanibo íbêqa wemá Ítu Káríqtoqtabama enábâqawaamiye.

¹⁷ minnáyaba egáráq kegáráq mimórá-túyánámmá waínakama Onetímatimma yauwéqma timákáanana miráuma wemá enôpaq kemmá tiwiránaiq umá yauwéqma awiránóne. ¹⁸ ánibo wemá yaímma otaammá kuyákárainimma epímmá weni aqtábááma wáinaama ketôpaq aamá yúwénana ínaq kenamáárîq kemá aqtábááma yauwéqma emmá aménúne. ¹⁹ maamin-áímmá kemá kenamáárîq ketiyáápike kágayaune: “kemá Póroma anónnáma aménúne.” téq kágayaune. emá ení aúwaraimma kekáqá aqtábááma wáíye. minnáyaba taákaq maránúnô? ²⁰ owé. ketíbâko, kemá emmá ítama aónáúnaiq uyátárain-akoqtabama uwo. minnáyaba kerátámá Ítu Káríqtoni ábâqawaaraa umá máuyapoa emá ketí tirummá mamá amuqá marakaa. ²¹ kemá maamin-áímmá yuwaúnana enôpaq kéwimma minná kemá kéitaune. kemá eqtábá maamin-áímmá túnnama waránóne. ánibo emá ketáama pááqyamma íma kéwaraapo emá áráimma kéwaraane. ²² ánibo emá ení naaúpaqa móra-maruqa kemmá mamá yokaa umátikaa. emá uyátárai-nakokaq nunamupí keqtábá kétepoana itaúnama Áánûqtuma kemmá enôpaq timátikainaq iréq emmá yakáoneq etê mánune.

²³ Ipááparatima aamá yuwéna miráono-maaraono téna amí-áímmá enôpaq yúwáitana kéwiye. Ítu Káríqtoni anaaé kéwaraipoana wegáráqá ketê ánnábi máíye. ²⁴ máqtemma maa-káyúkámá mimórá-máyáímá ketê kémayaae Máákima Áárítítáákatima Tímatima Arúkema yegáráqá miráono-maaraono-aimma enôpaqa yúwáawana kéwiye.

²⁵ uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni íráqô-qtataakoma keráwáqtê waíno. kemá Póroe.

Íbaru

aúbama Ítiráaeo-wayukama **Ítukaq itáíq**-itaiq **kéo**-yubaq

¹ taíbaq-marupaqa taígani-aipaqa naayóbáqá **Áánûqtu** watáama títaubikoma timá yímikaiye. wení amuné-wáyúkábí timá yímikaiye. ² íbêqa írêq-yupaama **Áánûqtuma** watáama wení áanikopi timá tímikaiqtaae. wenáanikaraq máqte-qtataaqa maragaráq wíyôkaraq tarôq uráimma **Áánûqtu** maami máqte-qtataaqa wenáanikoma ámikaiye.

³ **Áánûqtu** ómmá máitana wenáanikoma wenáuyawaare.

Áánûqtu wenáanima wenáaimma matáitana wení watáagoma akoqnáá kéitana mûtûq máá-marabima wení akoqnáágoni aménáápáqá wáiyé.

kúmiq-yataaqa mamá paábaqa mamá tiyuwénataa wemá áqnáabaq uyátárai-nakoni ayáánurapaqa maráq máqe-uraiye.

áanikoma Áánûqtuma wení márûpake kaqtó-wayukama uyátáraiye.

⁴ **Ítuma** aboánáwíkaqa matáitana maamin-áwíqá áqnáabaq máiyé. **Áánûqtu** wení márûpake kaqtó-wayukama yetíwíqa anaaépaq mááé.

⁵ mórama kaqtó-nákóqtábá wenôpaqa **Áánûqtu** mirá-tiraiyo?

“emá ketáanikoe.

íbêq-yupaama kemá tiráunaboa

ketáaniko emmá mamá pááq urááne.

kemá enaboúne.

emá ketáanimone.”

téna mirá **Áánûqtu** móra kaqtó-nakoma wení márûpaq timá ámikaiyo? ímiye.

⁶ **Áánûqtuma** wení áqnáabaq-iyapoma áwíqmena maa-márábí kúmitana agamatán-áipí wé tiráiyé:

“**Áánûqtu** wení máqtemma kaqtó-wayukama

wení márûpake wekáq

yiraiyutaúmá áyáaro.”

téna **Áánûqtu** tiráiyé. ⁷ **Áánûqtuni** agamatán-áúbá-wánnáábí kaqtó-wayukayaba wení márûpaqa kétiye.

“wení kaqtó-wayukama uwááraa káuqyikena

marabí-káyúkáyábá yíwáqnaa íyábá

ira utakáá káuqyikaiye.”

téna ⁸ ááqibo wenáanitaba kétiye:

“**Áánûqtuo**, ení akoqnááma máqte-tupaa

watúq-watuq kéiyé.

ení maa-mará yabíqma

íráqôniq umá kémaene.

⁹ íráqômma yanáí-yátáákón áaimma kákaimanibo táwíqtaba íma kákaiye.

miráipoana ení **Áánûqtuma**

mú mikákáá uyátárai-nakoma

Íráqô-maqtawema aqñókáqá atí-akarainikaa umá emá mamá múma

anón-amuq-yataapi máqe-uraane.”

téna tiráiyé. ¹⁰ aúba-wannaabi ókaraq kétiye:

“uyátárai-nako, áqñáabaq-kanaama maa-mará tarôq umá

wíyômma enayáápike tarôq umákaane.

¹¹ wíyôkaraq maa-márágáráq mamá

táwítawaa umáginibo

emá aati-aati-yúpáámá paá mánone.

wíyôkaraq maa-márágáráq mamá

naayón-unáákáqtôraa umáginana

¹² unáákáqtôma yatánáátá umágínikaa

waéqma ínóne. ááqibo

emá íma waéqma miráinonamanibo

matúq-matuq umá paá mánoe.”

mirá téna Áánûqtuni aúba-wannaabi kétiye. ¹³ abo Áánûqtu wení kaqtó-nakoma mórama wé téna timá ámikaiyo?

“emá ketiyáánurapaq maraq mááo.

abo anaaékaq ení namuro-wáyúkámá

ení aménáápáqá maránúne.”

Áánûqtuma móra kaqtó-nakoma mirá téna timá ámikaiyo? imiye. ¹⁴ máqte

kaqtó-wayukama Áánûqtunopake aágoma mááe. máqtemma náayuwabi

wenáamo yabiyína-waigo yiwiráni-kayukama yemmá yíwáqnaa ínéna

kétima-yikaiye.

2

Áánûqtu ketáámô tiwirániqtaama anó-qtataare.

¹ maami árain-aimma ítánataa yáqtoqma akoqnáá éta íma yuwákétaa ketáá kónunatae. yuwéta Áánûqtuni aipiké paábaq kóyabae. ² Áánûqtuni

márûpaq kaqtó-wayukati watáama árainma wáqe-uraiye. abo náawabi

maamin áama ímo ítáina-nakoabi ímo waráína-waigoma wení ápéqa mamá

táigoma umákéna pááq íniye. ³ abo ketáámô ketáái anómo kuqti-

wirániqtaama íma yáqtoqma ketáái táigon-anonnama kanaarác yuwíqtuwe

kónunataabiyo? uyátárai-nakoma wenamááríc áqñáabaq timá-timenataa

maaminámo kuqtiwirániqtaba wenáama itáiya-kayukama ketáá timónama

árainé timá tímikaiqtae. yeráwáqá timónamataa árainé tíyana ⁴ Áánûqtuma

anó-maiyaiqkaraq timónamataa árainé tíno. Áánûqtuni akoqnáá-aikogaraq

kéqoke-kaqoke mamá pááq uráitana Áánûqtuma ákáiinna wení Aágoma

yaímma aarawaamá mamá yímikaiye.

Ítuma ketáá kuqtiwiráni-waigoni wenáúwáyama máiyé.

⁵ Áánûqtuni márûpake kaqtó-wayukayaba téna wení aúge-marayabataa túnnayaba “yabíyéro” ítima yímikaiye. ⁶ Áánûqtuni aúba-wannaabi móra-

nakoma Tébiti ibí mirá téna:

“o Áánûqtuo, waayábámá nóina téaq

aúyánápmá kéitaano?

waayúka-araaqtaba nóina téaq

weqtábámá keyabi eno?

7 pááqya-kanaama waayúkati áwîqa

Áánûqtuni márûpake kaqtó-wayukati yíwîkoni
yinaaépaq makááne.

emá anómma tágama-yataaqa káme.

waagónáwîqa múte kéyauyone.

8 emá máqte-qtataaqa wenaítaupi maráánana

wemá mi-máqté-qtátáákáq yabíkáiye.”

téna tiraíye. árimma Áánûqtuma máqte-qtataaqa wenaítaupitaa makáimanibo ketáámá íma íbêqa káonaunatae. waayúka-araakoma maa-márábí yabíkáiye. ⁹ ááqibo Ítuma káonaunatae. wemá Áánûqtuni márûpaq kaqtó-wayukati yiménáápáqá wenáwîqa pááqya-kanaama wáqe-uraiye. aú-tiqtaboana Áánûqtuma tágama-yataaqa aména anón-awîqa ámikaiye. miráuma Áánûqtuni íráqôniq umá Ítuma máqte-kayukayaba pukéna íráqôniq umáyikaraiye. ¹⁰ Áánûqtuma máqte-qtataakoni áaimma máena maami-máqté-qtátáákáq tarôq uráíye. wemá taígani-kayukama yíwîqma tágama-yataaqa yimíniqtaba kákaiye. miráitana anón-au-tíqa aménama maamin-áú-tíqtábámá yíwîqme wí-yátáákáq mútûq pááq umá Ítuma ámikaimma áqnáabaq-kanoqa yawéqma kuqtiwirániqtabataa kumíniye. Ítuma wenamá waayúkama Áánûqtunopaqa yabikáá-yuma ¹¹ we mamá íráqôniq umáyikaraiye. miráuma-yikarai-naqa íráqôniq umá yíkarai-kayukaraq wegáráq yagaroqtamá yiboámá mimórée. miráipoana Ítuma maami íráqô-kayukayaba “ketúnabaro” téna yááyama tíyátábá minnáyaba íma agaé kéíye. ¹² agamatán-áipí mirá téna:

“Áánûqtuo, enáwîqtabama ketúnabakaq ténúnama

áiqma kuqtááyan-aukaapimma

enáwîqa múte yaúma íbí tenúne.”

téna kétiye. ¹³ óq-wataama téna:

“Áánûqtu kemá weqtábá onana

wé tiwîqma mamá aakaq tíkániye.”

ókaráq téna:

“kemá Áánûqtuma tímikaini-iyaporawate máune.”

téna kétiye. ¹⁴ miráuma maamin-íyápóráwáqtábá yeráwáqá yúgaraq naaegáráq máapoana Ítuma yeráwáqtí yúraa umá waayúkati yáaikaa umá paá máqe-uraimma puínéna uráíye. miráuraimma Tááqtaama mamá táwîq-umaqtuwanune téna aúgaraq naaegáráq kukáiye. Tááqtaani ako-qnáárake aarawaamá pukááe. aarawaamá puíyábá ikatíq uráamanibo Ítu puyéna waayúkati watúq-watuq umá ikatí-yatáákáq puí-yataaqtaba umáyikaraiye. ¹⁵ missing? ¹⁶ miráuma Áánûqtuni kaqtó-wayukama yíwáqnaa íkeimanibo Áabaraani áráabitima yíwáqnaa kéíye. ¹⁷ minnágon áaimma máqte-qtataakoma móraiq umá wenaúnabakaa uráíye. yeráwáqtí mú mikákáá anó-monoq-naqa Áánûqtu áwáqnaa umá auránípoana wé mamá wenaúnabakaa áuqyikaraiye. wenaúnabakaa káuqyikaipoana waayúkayaba yabi-í-náqá áyaqa yímena yeqtí kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwéna awikáqtuwaniye. ¹⁸ wemá wenamááriq makáténa aítq-yataaqa matáipoana íbêqa kanaaráq wemmô makatíya-kayukama kanaaráq yíwáqnaa íniye.

3

Ítuni anón-awikoma Mótetin-awiqqa uyátáraiye.

¹ Ítu Káríqtobi ketúnabaro, Áánûqtuni márûpaqtaba yááyarai-kayukama Ítumma aónaaro! wenamáa ketáái mú mikákáa anó-monoq-naqa mániqtabae téna timákaraiye. ketáái itáíq-itaiq umáe uí-yátááqá matáunanataa minnáyaba timákaraiye. ² wemá kanaarâq aammá waqmá Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yabi íniboana Áánûqtu mi-máyáíyábá wemmá mamá pááq umákaraiye. Móteti miráurainiq umá Áánûqtuni waayúka aúkáapi itáíq-itaiq umá yabíkáine. ³ itáaro. awaaméq-áiné. anón-awiqqa naammô umáraini-waigoma áwíqqa mú mikâq uyátá-maqma naakóni áwíre. mimórai q umá Ítuma wení tágama-yataaqa uyátá-maqma Mótetini tágama-yataare. ⁴ máqten-naama wááti tarôq oné. ááqibo Áánûqtu wenamáa máqte-qtataaqa paá tarôq uráíye. ⁵ abo Móteti Áánûqtuni waayúkama aúkápimma máqe-uraiye. wemá Áánûqtuni mayái-nákómá máena wemá Áánûqtuni anaaékaq-wataama tiráíye. ⁶ ááqibo Ítu Káríqtoma itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá áanikokaa Áánûqtun-annagoni naakâq yabíkáíye. ketáamá íma ikatíq owéta ketáa Áánûqtun awé éqtaama ketáamá Áánûqtuni naakáa umá kémaunatae.

aammá íma itáíya-wayukama íma agái-yátááqá mayánoe.

⁷ Áánûqtuni Aágoma mirá kétéíye:

“Áánûqtuni áama íbêqa kéitema

⁸ íma áyapimma aráápaaro. ááqibo naayóbáqá ketíyaqa koko-márúkâq

Áánûqtuma ámiqtukeqa mibâq wemmá makâqma urááe.

⁹ mibâq ketítaubikoma kemmá makaténa maqmá káonaae. abo kaayaq-wáyúká-kárítimáátimá (40 karitimaatiráqá) keráwáqá máqtemma kemá mayáuna aónaraae.

¹⁰ miráipona kemá títámma kéitaq tiráune ‘yeráwáqô itáa-yuyanamma aati-aatimá táwí-yuyanamma kéiteta ketáaimma íkéitaae’ téq tiráune.

¹¹ kemá ítama moyáqá kéyeqa árain-aimma tiráune téna ‘yeráwáqá áraikapoaq íma ketôpaqa uyábéqma aagamá mánoe.’ téq tiráune.”

téna Áánûqtuni Aágoma kétéíye. ¹² ketúnabaro, atéráaro. móra-nakoma keráwápké íma arummá táwígoni aúyánápi íma íno. Áánûqtu paá máina-nakoma máqtemma káonena waéqma wekáq íkewaraiye. ¹³ ááqibo máqte-tupaama wenáwaqnaa-wenawaqnaa ímmá íbêqa maamin íbêq-yupaa paá wáíye. miráitana kúmiq-yataakoni kaaqaari-áímmá tirummá mamá akoqnaá umá óqtakaa ímaginiye. ¹⁴ áqnáabaq Ítuqtaba kéonanataa tiwirániqtaae. aqtó-kánáárâqá Ítuma tiwiráínaqtaa Ítu Káríqtote yagaroqtamá mánunatae.

¹⁵ Áánûqtuni aúba-wannaabi mirá kétéíye:

“Áánûqtun áama íbêqa keráwáqá kéiteqa ketirupimmô maréqa íma mamá óqtakaa oro. keqnaáammá títaubikomma

Áánûqtumma íma awéqtaqtuwaaro!”

téna aúba-wannaabi kétiye. ¹⁶ ááqibo náawaq Áánûqtun áama kéitena íma kéwaraiyo? máqte-kayukama Móteti yíwíqmena Íqtíbibake irái-yuma yeráwáqá Ítaraae. ¹⁷ kaayaqté-kaayaqte tiyááka (40)-karitimaatibimma Áánûqtu náayuyabaq iyámma umáyíkaraiyo? wemá kúmiq-yataariq okáyúkámá iyámma umáyíkaraiye. kokoq-márúpáqá púyôwana kokoq-márúpáqá máqe-uraa-kayukayaba Áánûqtuma áyámma umáyíkaraiye. ¹⁸ Áánûqtuma náayuyabawaq yanaan-áímmá téna “ketí aagai-márúpáqá íuyabereq aagamá mánoe” tirááyô? mi-káyúkámá wenáámo aratê-kayukayaba tiráiyé. ¹⁹ miráitaqtaa ketáá kéitaune yemá Áánûqtun-aama yirummá íkámepoana minnýyaba wení aagai-márúpáqá íma uínóe.

4

Áánûqtuni aarawaamá aagaímô mayánôqtaabae.

¹ Áánûqtuni akoqnáá árain-aimma uyábéqma wetê aagánúnayataba maamin-áráin-áímmá íma ánataginiye. miráipoana atéráaro. móra-nakoma keráwápíké mi aagai-yátááqá íma mayáinabo. ² naayóbáqá Mótetini waayúkama Áánûqtuni íráqô-kataama itéq oniq umá ítama ketáábikeqtaa Áánûqtuni watáama Ítaraunatae. yeráwáqá Ítaraamanibo maaminnýyaba íma yúyánámmá Ítaraapoana Áánûqtu íma yíwáqnaa kanaaráq uráiyé. ³ ketáámá tirummá améqtaama Áánûqtute uyábéqma káágaunatae. naayóbáqá Áánûqtuma min-áágáiyábá wemá tiráiyé: “kema ítama moyáqá kéyeqa árain-aimma tiráune téna ‘yeráwáqá áraikapoaq íma ketôpaqa uyábéqma aagamá mánoe.’” téq tiráune. maa-márámá tarôq umáqtúwáitana wení mayáimá ánatagitana mirá téna tiráiyé. ⁴ Áánûqtun aúba-wannaabi téna: “abapaké kaayaq-yúpáámá Áánûqtu wení mayáimá yáqtorena aagaráiyé.” téna kétiye. ⁵ mimórá-wátááyábá we kétiye: “yeráwáqá áraikapoaq íma ketôpaqa uyábéqma aagamá mánoe.” téna kétiye. ⁶ áqnáabaq-wayukama Áánûqtuni átê-wataama yirummá íamiketaboata Áánûqtute yeráwáqá íma uyábereta aagaímá matáámiye. ááqibo óq-wayukama Áánûqtu “kanaararé” titata uyábéqma wetê kanaaráq aagaráranoe. ⁷ ááqibo móra-kanaama pááq éna mi-kánááyábámá íbêq-yupaama Áánûqtuma mirá téna ááyariye. mirá-timatuwena anaaékaq netuq-káritímáátíráqá Áánûqtu Tébitikaq timá ámitana Tébiti mirá téna: “Áánûqtun áamo íbêq-yupaama keráwáqá kéiteqa ketirupimmô maréqa íma mamá óqtakaa oro!” téna Tébiti tiráiyé. ⁸ Yótuama wení waayúkama yiwiráinatamo Áánûqtuni aagairaq miráinana Áánûqtuma káqon íbêq-yupaama íma tíniye. ⁹⁻¹⁰ miráinaqtaa ketáá kéitaunatae. Áánûqtuni waayúkayabama móra-aagai-kanaama pááq ínanama náawabi Áánûqtute umma aagánimma wení

mayaiyábá Áánûqtuma weni mayaiyábá aagaráinikaa umá aagániye. ¹¹ ketáá íma yeráwáqá naayóbáqá uráániq umá aammá aratéqtaa íma yeráwákáá táwîq umágéqtaa íuyabekanikaa íonatae. ááqibo tírummá améqtaa akoqnáá éqtaama uyáberanunatae. Áánûqtute umma aagánúnatae.

¹² Áánûqtuni watáama aagaraq akoqnáágaraq máíye. púráámá kaayaq-átóbákékáá Áánûqtuni watáagoma áa kénaiye. minnágoma waayúkati aágogaraq arun-íyápógóní aúkáapi kábamiye. mimórai q umá minnágoma arúbaraikaraq abikugúgóní aúkáapi kábamiye. miráipoana Áánûqtuni watáagoma máqte-tuyanakaraq máqten-akai-yataaqa káyainaiye. ¹³ íma móra-yataakoma Áánûqtuni aúrapi yawáá kéíye. máqte-qtataaqa abarokáq wenamá abarokáq pááq kéíye. maami-kátáágómá tiníkáá umá Áánûqtukaqa máqte-qtataaqa pááq éta abarokáq mirá-inoe.

Ítuma ketáái mú mikákáá anó-monoq-nakoe.

¹⁴ máqte-qtataaqtaba ketáá téqtaa tírummá améqtaa mimórá-yátááqá yáqtoqma akoqnáá ónátae. ketáái anómma mú mikákáá anó-monoq-nakoma Ítuma Áánûqtumma áanikoma wemá Áánûqtunopaqa uyábékaiye. ¹⁵ ketáái mú mikákáá anó-monoq-nakoma ketáái aqnú-qtátááqtábá aruqtabá umátikaninakaa máíye. wemá makáqma keqtaáráá uráimanibo kúmiq-yataaqa íma uráíye. ¹⁶ miráinaqtaa akoqnáá umá Áánûqtun amakaq ónátae. wetêma anómma íráqô-qtataaqa wáíye. wemá aruq-qtatáákáráq kaayoné-yátáákáráq ketáámá kéonanataa tímíniqtae. miráipoaqttaa akoqnáá umá timuq-yatáápiké wenamaqtáá weni anómma íráqô-qtataaqaq ónátae.

5

mú mikákáá anó-monoq-nakoma Ítuma kanaaráq yauwéqma tiwirániqtaae.

¹ máqtemma mú mikákáá anó-monoq-nakoma máqte-kayukabike móra-nakoma wé timákema weni mayaímá Áánûqtun-aiyataboana waayúkama yíwáqnaa íniye. wemá móra-mayaima máqten-amuq-yataaqa Áánûqtukaq aména waayúkati kúmiq-yataaqa yuwéna mamá paá umáyíkaraiye. ² paá-wayukama kaayoné umá yímikaiye. aamá aratí-wáyúkágáráq áá íitai-wayukagaraq áyaqa kényimiye. ³ mú mikákáá anó-monoq-nakoma wenamááríq aqnú-qtátááríq uráipoana wemá weni kúmiq-yataaqtabama amuq-yatááqá Áánûqtukaq ámiqtuwenao. ⁴ móra-nakoma wenamááríq wenáwíqa múte kéyuyenama íma mú mikákáá anó-monoq-nakoma aayubíniye. ááqibo Áánûqtuma min-nákómmá ááyena Êroni Mótetini ábákoma wemmá ááyarainikaa uráíye.

⁵ maamiráitana Ítuma mú mikákáá anó-monoq-nakoma ayúkaiye. miráitana Áánûqtu mi-máyáímá aména tímá ámikaiye:

“emá ketáanimone.

íbêq-yupaama kemá enaboámá aúkáune.”

téna tímá ámikaiye. ⁶ mamá óqa téna móra-taoqa tiráíye:

“emá anó-monoq-wayukama

matúq-matuq ínóne.

Merekítarekiraa anó-monoq-nakoraa

matúq-matuq umá mánone.”

téna tiráiyē. ⁷ naayóbáqá Ítuma waayúkaraamo maa-márábímô máenama wemá Áánûqtukaq nunamupí ítama aónaraiye. Áánûqtu kanaaráq wemó puína-taoqa awiránitana Ítuma anókaq nunamupí téna ááyama ibiqá yakáiyē. wenáuyánámmá Áánûqtumma ámikena Áánûqtuni aménáápáqá makáipoana Áánûqtu wení nunamummá ítaraiye. ⁸ Ítuma Áánûqtun áanikoma máqe-uraimanibo áiqnapo Áánûqtuni aammá waráiyábá ítama ánataraiye. ⁹ wekáq mûtûq mamá pááq uráiyē. áqnáabaq-naqa Áánûqtunopaq yauwéqmataa tiwiránîqtaba máena wenanaae waráiyakayukama matûq-matuq umá Áánûqtunopaq yauwéqma umánoe. ¹⁰ abo Áánûqtu wemá mamá pááq umárena mú mikákáá anó-monoq-nakoma Merekítareki wekáá uráiyē.

ketáá íma áráabi-iyapora onataao.

¹¹ Ítuma ketáái anó-monoq-naqtaba yaímma tiráunatae. keráwáqá yaákare túyánámmá kéitaapoana ketáámá taígani-qtataaqtaba kétunataamanibo ímiye. ¹² íbêqa keráwáqá kanaaráa máekaq aúba-wayukama aayúbóro ááqibo keráwáqá kenamááríq óqa aúba-naqtaba kéoe. keráwáqá Áánûqtuni áqnáabaq-wataagomma ikéitaae. akoqnáá-aawaqa íma pááq uráimanibo íbêqa paá anóani náaqtaba kéoe. ¹³ móra-waimo náamma náínama iyápóraa éna íráqô-qtataaqtababi táwî-yataaqtaba auyánámmá íma kanaaráq itániye. ¹⁴ akoqnáá-aawaqa waayúkauraqti aaware. waayúkama yúyánámmá yokaa étama átê-yataakaraq táwî-yataaqtabagaraq kéiteta íráqôn-aikaraq kaaqaari-áikaráq yúyánápímmá kanaaráq kéitaae.

6

ketáái aamó itai-yátááqá yáqtoqma akoqnáá ónátae.

¹ áqnáabaq timá-timena tirááti-yataaqa Ítuqtaba ítátukainaboqtaa mé wíyaqtaakoma yokaa ónátae. itáaro. móra-nakoma naakóní ábômma íma ókaraq-okaraq umá atáiyē. ábômma ayáánaiq umáraa mayaípikémmá íma Áánûqtuqtaba waéqma Áánûqtuma tirummá améqtaa ókaraq-okaraq íma kéutaunataamanibo kímorabaq kémiraunatae. ² maami máqtémaqte-nomma peraíyátábámá ayáamma maraíyátábámá pukáiyapike atóbamayikaiyatabama Áánûqtuni matûq-matuq umá yainai-yátááqtabámá maamirá-qtátááqtabámá kéitaapoana aati-aatimá túyánámmá ítanatae. ³ ááqibo mé wíyaqtaakoma yokaa ónátae. Áánûqtuma “kanaararé” tínaqtaama ko yokaa ónúnatae. yaímma-wayukama Áánûqtun-aabike paábaq arábaguraa. ⁴⁻⁶ naayóbáqá Áánûqtuni ómmá yúyánápímmá pááq urááe. yímikai-qtataaqtaba Áánûqtunopake pááqyamma matukááe. Áánûqtuni Aágoma yetirunóbáqá mamá yáikaiye. Áánûqtuni átê-wataama akoqnáágoma yínîqtaba ítaraae. Áánûqtun-aabike maa-káyúkámá móragaraq yeqti mayaíbikémmá íma Áánûqtuqtaba waéqma kanaaráq aúgeniq íinoe. kanaaráq mirá étama áraimma ókaraq Ítu Káríqtoma wemmá kaapaq-yátáq abarokáq ikákaanikaa kéopoana wení aagai-yátááqá móragaraq uíniye.

⁷ itáaro. awaaméq-áiné. mararáq aaqá keyitana íráqôniq umá kéwaiye. abo mi-márágómá íráqôn-aawaqa yíména aarawaamá yíwáqnaa kéiyē. Áánûqtu mararáq íráqôniq kéumayikaiye. ⁸ maragómá áwáábiquyataakaraqo námagaraa-karaqo wáinanama íma íráqô-marama wáiyē. Áánûqtu

aúyánápi táiq ínana mamá kanaaráriq íumakena anaaékaq iragómá káginiye. ketáámá mararáá umá máunatae.

⁹ ketí aanábô, ketáá mirá téqtaamanibo keráwáqti íráqôn-aimma kéitaunatae. yauwéqma kuqtiwirániqtaba keráwáqá uyátá-maqma íráqô-qtataaqa matááe. ¹⁰ Áánûqtuma aati-aatimá waayúkararaq arupú-yataariq kéiye. wemá keráwáqti íráqôn-aiqtabama íma awimmá kániye. keráwáqti wemmá ami-yátáápi kémmá keráwáqá wení waayúkama yíwáqnaa kéoe. owé. keráwáqá paá yemmá yíwáqnaa uqté kéuyowana Áánûqtuma minnáyabama íma awimmá kégaiye. ¹¹ keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma keráwáqti karuwaaq-yátáákáráq itáiq-itaiq í-yátáákáráq yáqtoqma akoqnáá oro. mirá kéiyana keráwáqá awé kéo-qtataakoma áraimma abarokáq íniye. ¹² keráwáqá kaúbîq-wayukaraa íyábá ketáá íkétikaiqtaamanibo aamá itai-wáyúkáráá umá yaákare awé umá máero. miráiyana naayóbáqá Áánûqtuma yiminín-aimma timá yíkaraiqtaba wení iyápó-annama keráwáqá miraráá umá mayánoe.

Áánûqtuni akoqnáá árain-aiqtaba ketáá waqmá akoqnáá umá kanaaráq ónátae.

¹³ naayóbáqá Áánûqtuma Áabaraamma árain-aimma akoqnáá umá timá ámikaiye. íma móra-awikoma Áánûqtun-awikoma uyátá-maqma wáipoana Áánûqtu wenamááriq wenáwîqa yamá akoqnáá umá tiráiyé. miráitana Áánûqtu maamin-áráin-áímmá Áabaraamma timá ámikaiye:

¹⁴ “ketí waaroqá améq ayáqtááq-iyapo-annama aménúne.”

téna timá ámikaiye. ¹⁵ Áabaraama yaákama awé uráipoana anaaékaq Áánûqtuni árain-aimma matáiyé.

¹⁶ móra-nakoma áraimma yanaan-áímmá kémayena wemá mú maqmá uyátarái-nakonin áwîqtaba kétiye. kémaiyenama min-áikómá mamá káqoyuti yáama mamá káraapamayikaiye.

¹⁷ mayánô-kayukaraq Áánûqtuni akoqnáá-arain-aimma “íma waeránúne” téna kéyiratena wení yanaan-áikáráq árain-akoqnaa-aikaraq mamá aráápapa uráiyé. ¹⁸ mi-kááyáq-áikómmá íma kanaaráq waeráyóye. Áánûqtu kaaqaarimá kanaaráq íma tíniye. miráinaqtaa akoqnáá-aimma maéqtaa Áánûqtunopaq wetê uyábéqma aagamá mánunatae. Áánûqtuni yanaan-áikómmá akoqnáá umátikainaqtaa ketáámá awé únna-yataaqa waaqókáriq immá kéiteqtaa kéyaqtoraunatae.

¹⁹⁻²⁰ ketáámá awé únna-yataakotaama akoqnáá umá aráápai-yataare. óqtakoma móra-yataaqa nokaqá aráápai-itana ító íníkka miraráá umá ketáái akoqnáá aráápai-nakoma tirun-íyápómá káraapaiye. mú mikákáá anó-monoq-nakoma aokaq-náúpáqá anó-tabaraabe-oqtagoni anaaépaq uyábéráinikaa umá Ítuma umátikenataa Áánûqtunopaq wenokáá áqnáabariq umá uyábékaiye. Merekítarekiraa umá pááq uráimma matúq-matuq umá mú mikákáá anó-monoq-naqa mániye.

7

Merekítareki mú mikákáá anó-monoq-nakoe.

¹ Merekítareki wemá anómma yabíkái-nakoma (kíni) Téiramapaq máqeuraiye. wegáráq mú mikákáá Áánûqtuni anó-monoq-nakoe. naayóbáqá

Áabaraama máqtemma anómma yabíkáa-kayukama yíkamena yauwéqma wení márûpaqa kóuraiye. aakaq aúyaqma Merekítareki Áabaraamma aónena waaroqá ámikaiye. ² abo Áabaraama Merekítareki tiyáákabikemmma móra ámikaiye. Merekítareki wenáwîqa kaayaq-ááiné. mórama kateko-yátáákóní anó-nakoni káqon-awiqa Téiramaqaq-ano-naqa wenáaimma kaay-oné-yátáákóní anó-naqa wáiyé. ³ Merekítarekini anóaboagaraq iyápó-annagaraq íma mááe. anóama marákárai-kanaagaraq puñî-kanaayatabama móra-nakoma íma ítaraiye. wemá Áánûqtun áanikoraa umá máena wemá mú mikákáá anó-monoq-naqa matúq-matuq umá máiyé.

⁴ aónaao! maamin-náqá mú mikákáá anómma máqe-uráiye. áqnáabaq-annabike anó-nakoma Áabaraama Merekítarekima áapike máyáimma tiyáákabike mórama ámikaiye. ⁵ anó-monoq-wayukama Aríbae-annabike tiyáákabike mórama Ítiráaeo-wayukabike maténa yeqtí ámáamma mirá téna timá yímikaiye. mimórá-máraráké-káyúkábíké yemá áwîkaamanibo yeráwákáráq Áabaraani iyápó-annama mááe. ⁶ Merekítareki Aríbae-annabike íma máimanibo Áabaraama Áánûqtu wení árain-aimma timá ámikai-nakoma wepíké maténa Merekítareki waaroqá ámikaiye. ⁷ minnnáma ketáámá itaqtukaunatae, waaroqá ámikai-nakoma anómma uyátá-maqma móra-waima matáíniq umá máiyé. ⁸ anó-monoq-wayukayataba Aríbae-annabike yemá móra tiyáákabike matáámanibo yeráwáqá puyí-wáyúká áatuqma mááe. ááqibo Merekítareki móra tiyáákabike matáiyé. weqtábá Áánûqtun aúba-wannaabi kétéye wemá paá máiyé. ⁹ maamin-áímmá waéqma áaimma miráuma wáiyé kêtunatae. Áabaraama wemô meyánîq móra tiyáákabike éna Aríbae wepí mamá meyánîq uráiyé. ¹⁰ Merekítareki mi-túpáá Áabaraama aonéna Aríbae aboán ayááqtapi máqe-uráiyé.

aúqe anó-monoq-nakoma naayó anó-monoq-nakoma paá umáyîkaraiye.

¹¹ naayóbáqá Ítiráaeo-wayukama ámáan-aimma Aríbae-annabike maténa anó-monoq-wayuka máqe-uraae. yé mayái máyáamma kúmiq-yataaqa íma matukáápoana mórama anó-monoq-naqa Merekítarekiraa pááq uráimma wé mamá Éroniraa umá máqe urááyô? ímiye. ¹² abo anó-monoq-wayukamo waeráiyana miráipoana ámáan-aikaraq waerániye. ¹³ Ítuqtaba mi-kátáá-wátáá Áánûqtu tiráimma wemá káqon-annabikene. wenánnábíkémá móra-nakoma anó-monoq-naqa íma máiyé. ¹⁴ ketáá aónaqtukaunatae. wemá Yútaawayukabike móra-annama máqe-uráiye. abo Mótetima wení wataábi anó-monoq-wayukayataba min-ánnátí yíwîqtaba ítiraiye.

Merekítarekikaa Ítuma anó-monoq-nakoma matúq-matuq umá máiyé.

¹⁵ káqon anó-monoq-naqa Merekítarekiraa pááq kéipoana uyátá-maqma abarokáq pááq kéiyé. ¹⁶ ámáakaraq wenánnagaraq miráipoana íma anó-monoq-nakoma máqe-uráiye. máátoqo mái-yataakoni akoqnááyaba miráipoana wemá anó-monoq-nakoma ayúkaiye. ¹⁷ weqtábá Áánûqtuni aúba-wannaabi téna: “Merekítarekiraa anó-monoq-nakoraa matúq-matuq umá emá mánone.” téna kétéye. ¹⁸ naayón-ámáámmá íma mamá arútááwaniq owana Áánûqtu paábaq yuwéna ¹⁹ Mótetini ámáamma ítama arútááwaniq máqte-qtataaqa mútûq pááq iyábá íma kanaaráq uráiyé. miráipoana Áánûqtu aúgen-amma uyátá-maqma íraqôn-amma wé itáimma minnánapo wemná waaqókáká ketáámá kanaaráq yenúnatae.

20 anó-monoq-wayukaraqa naayóbáqá Áánûqtuni yanaan-áímmá yetê íma wáqe-uraimanibo Áánûqtuni yanaan-áímmá íbêqa wáíye. 21 Áánûqtuni yanaan-áínápó Ítuma anó-monoq-nakoma aúkáitana maami yanaan-áímmá Áánûqtu timá ámikaiye: “kemá uyátárai-nakoma yanaan-áímmá kêtunama ketúyánápike íma waeránúne. emá anó-monoq-nakoma matúq-matuq umá mánone.” téna timá ámikaiye. 22 miráuma Ítuma aúgementa anóna-anon-aiqtaba akoqnáá-awaameqa máíye. 23 naayóbáqá waamá púyo-kanaagaraq máqe-uraapoata netuqyaan-ánó-mónóq-wáyúkámá máqe-uraamanibo pukurááwata yeqtí mayaímá paá íma máqe-uraae. 24 ááqibo Ítuma anó-monoq-naqa matúq-matuq umá máipoana wení mayaímá aati-aatimá tíwáqnaa kéiqtaae. 25 Áánûqtunopaq kényewana Ítuma tíwáqnaa kéíye. aarawaamá Áánûqtuni waaqókáq Ítun áwíkaq íyana yemmá Ítuma kanaaráq matúq-matuq umá yiwirániye. nunamupí Áánûqtukaq ítáinana tíwáqnaa íniqtabae téna Ítuma matúq-matuq umá máíye.

Ítuma mú mikákáá anó-monoq-nakoma kanaaráq tíwáqnaa íniqtaae.

26 maamiráuma mú mikákáá anó-monoq-nakoma kanaaráq tíwáqnaa íniqtaae. Ítuma kateko-yátááqtábá aokaq-náré. agaemá í-yátááqá wepí íma wáíye. kebó-yátáákaráq kúmiq-yataakaraq íuraiye. wemmá kúmiq-wayukabike ókaq yaráqma Áánûqtu akéna wenáwíqa máqtemma uyátá-maqma Áánûqtuni márûpaqa Áánûqtu makáíye. 27 wemá óq-ano-monoq-wayukaraa íma máqe-uraiye. óq-ano-monoq-wayukama máqte-tupaama yeqtí kúmiqtabagaraq waayúkagoni kúmiqtabagaraq máqte-tupaama Áánûqtukaq ámiqma kánataae. ááqibo Ítuma íma mirá kéíye. Ítuma ámiqma ánataitana wenaúma máqte-kayukayaba kímorabaq uráipoana keqnaammá ókaraq agamá amuq-yatááqá íbêqa ketáámá kanaaráq kényuwaunatae. 28 naayóbáqá Mótetini ámáan-aikoma anó-monoq-wayukama yááyama yegáráq kateko-yátááqtábá mútûq íma pááq urááe. anaaékaqa Áánûqtuni yanaan-áímmá wáitata wenáanimma ááyama kateko-yátááqtábá wegáráq mútûq pááq uráimma matúq-matuq umá máíye.

8

Ítuma árai-monoq-naopaqa anó-monoq-nakoma máqe-uraiye.

1 minnáyaba kêtunatae. mú mikákáá anó-monoq-nakoni yanaa-nákóní ayáánurapaq-amakaq Áánûqtuni márûpaqa Ítuma maraq máqe-uraiye. paábaq-yataaqa Áánûqtu wenamáa íni-qtataaqtaba Ítuma árai-monoq-naupaqa Áánûqtuni márûkaqa mú mikákáá anó-monoq-nakaa kaqtó kéíye. min-áráí-mónóq-námmá maa-márábí móra-nakoma íma tarôq umákaimanibo Áánûqtu wenamáa tarôq umákaiye. 2 missing?

3 máqtemma mú mikákáá anó-monoq-wayukama yenamáa ááyama améta wáíwaamma Áánûqtukaq agatááe. ketáái mú mikákáá anó-monoq-nakoma wegáráq amíni-qtataaqa mirá íno. 4 Ítuma maa-márábí máinanama móra anó-monoq-nakoma íma pááq íniye. nôraq itanábiyo? Íbaru-wayukati anó-monoq-wayukama ámáaqtabama agamá amuq-yatááqá paá kéoe. 5 maa-márábí anó-monoq-wayukama yeqtí mayaímá paá amammá Áánûqtuni márûpaq-yataaqtabama wááe. miráuma naayóbáqá Mótetima monoq-námmá tabarááberaq-namma wé inéna itana Áánûqtu timá ámikaiye:

“amammá yabíqma aruté máqte-qtataaqa tarôq umá anuraqá áráátúnna-amamma emá waraao.” téna Áánûqtu timá ámikaiye. ⁶ mimórai q umá maa-márábí anó-monoq-wayukati mayaímá Ítuni mayaímá wáqe-uraimma paá-amane. mi-máyáígómá káqo-monoq-wayukati mayaímá uyátáraiye. wemá anóná-anon-aikoni aúkáapi-naqa máiye. min-ánóná-ánón-áikómá anaaékaq iréna naayón-ánón-áikommá uyátáraiye. akoqnáá-arain-aikoma naayón-áikóqnáá-áráín-áímmá uyátáraiye.

aúgena-aikoma naayón-áímmá uyátáraiye.

⁷ árai-kataama Áánûqtu Mótetimma timá ámikaimanibo min-áqnáábáq-áímmá arútágitana ókaraq árain-aimma Áánûqtu íma pááq umá tiráiyé. ⁸ abo Áánûqtuma aarawaatí aqnúnîq í-yátááqá pááq owana minnýaba óqa tiráiyé:

“uyátárai-nakoma kétune.

‘ítáaro! mi-kánáá pááq ínaq

aúgemma anóná-anon-aimma

Ítíráaeo-wayukagaraq Yúta-wayukagaraq

téite ónúnatae.

⁹ maamin-áímmá yetítaubikote

Íqtíbibake yeqtí yiyáákaq yáqtoqma

yíwíqmeq kéweq maamin-áímmá téite

únna-aíqtaa íma wániye.

maami anóná-anon-aíqtabama

yeráwáqá íma matúq-matuq umá

íma yabíqma itáíq-itaiq uráápoana

yem má íyimonaraune.’ ”

téna uyátárai-nakoma tiráiyé. ¹⁰ naayó-kánáámá ánatainana aúgemma anóná-anon-aimma Ítíráaeo-wayukate téite ónúnatae:

“ketí aúgen-amaan-aimma yirupí yiménúnama

yeqtí yúyánápí agamaránúne.

kéq kenamá yeqtí maníkomá máenata

yeráwáqá ketí waayúkama mánoe.

máqtemma kem má yeqtúyánápí

ítama ánatatuwanoe.

¹¹ miráipoana yeráwápíké móra-nakoma

íma móra-mora-naqa mamá aráátinimanibo

íma móra-mora aúnabakaq mamá téna

‘emá uyátárai-nakoma aúyánámmá ítaao.’

téna ítiniye.

máqtemma paá-wayukagaraq anó-kayukagaraq

kem má akoqnáá umá timónanoe.

¹² yeqtí kúmiq-yataakaraq kebó-yátáákaráqtábámá túyánámmá

móragaraq íma ítánúne.

yeqtí táí-yataaqtabama tíyaqa keyimune.”

téna Áánûqtu tiráiyé. ¹³ wemá aúgemma anóná-anon-aimma téna áqnáabaq-aikoma naayómmá aúkuraiye. máqte-qtataakoma mamá naayómmá aúkínana pááqya-kanaabi aúyokiniye.

9

naayó mú mikákáá anó-nakoma amí-yátááqá maqma waiwaakoni naaebíké ámikaiye.

¹ áqnáabaq anóná-anona Áánûqtuma tiráiyē. ámáan-aikoma monoq-ámáán-áíqtábámá anó-monoq-naqtaba Áánûqtunopaqtaba iténa tiráiyē. ² anón-owa-namma umá yaúmakaae. móra anó-namma aráqmata-naupaqa wáqe-uraiye. mipí aokaq-yátááqá ókáráq yaaregáráq aáwakaraq Áánûqtuma áméma wáqe-uraae. mimórá aráqmata-naupaqa “paábaq Áánûqtuqtaba” téta tirááe. ³ anó-tabaraabe min-aráqmátá-náúpákáráq móra pááqyan-araqmata-naupakaraq aúkápimma wáqe-uraiye. mi-pááqyámmá “aati-aatimá paábaq Áánûqtu wenamáaqtabae” téta tirááe. ⁴ mipí ákûq-umumma í-yááregáráq Áánûqtuni anóná-anon-aimma óqtan-anaakaraq íráqô-kaapaa-anagaraq mútûq-aayapa yawááq umá ánáákumakaē. kétébi kaumo-yátááqá wáqe-uraae. minná íráqô-kaapaa-taapepimma wíyôpaken-aawaqa Áánûqtu Mótetimma ámitana Éroni yátágoma wekák árumma utamá ána yaitana kaayaq-óqtá-kánnáábí Móteti agatáiyē. ⁵ ketímûraaqa íráqô-kamma Áánûqtunopake yirááténa yeqtí yááyakoma ámûraaqa kúmiqa paá umáyikaraiyaqa yaí káqmareta móra-mora umá máqe-uraae. maami-káqá mútûq-aaimma íma timá ámiqma ánataraiye.

⁶ mi-qtátááqá yokaa-yokaa uráitana anó-monoq-wayuka oqta-áwáátáq-náúpáqá aati-aatimá monoq-máyáiyátábá uyákéberaae. ⁷ mú mikákáá anó-monoq-nakoma wenamá naaúnurapaq kanaarák uyákéberaiye. máqte-karitimaatima kímora-yupaa wemá uyábékēna naaégáráq maména maami amuq-yatááqá Áánûqtukaq ámikaiye. miráuma aarawaatí kúmikaraq wení kúmikaraq paá umáyikaniye. ⁸ mútûq yokaa ínôqtaba Áánûqtuni Aágoma kétéraatiye. anón-owa-namma wení mayáígáráq paá wáimma Áánûqtunopakaraq íma agaro umá oqtamá ítaiye. ⁹ maamin-ówá-mónóq-námmá awaaméqá maa-kánááyábá nóinaq tiráátiniqtaabiyo? minná káqo-kaqo-kamma ikámma Áánûqtukaqa ámiqtukaiqtaba káqo-qtataaqa agayétama íma yetirummá mamá kanaarák yokaa ínoe. ¹⁰ maamirá-qtátááqá aáwaqa néta nommá néta aiyábámá nommá peréta íyábámá paá ámáamma wááe. mirái-yataaqa naayón-ámááqtábámá waitata Áánûqtu anaaékaq íráqômma uyátá-maqma-amma waékáiyē.

Ítu Káríqto keqtááyábá naaemá ámikaiye.

¹¹ Ítu Káríqto wemá íráqô-qtataaqtataba íbêqa wenókáá máena mú mikákáá anó-monoq-nakoma minnáyaba kukáiyē. árain-owa-namma wemá kéena uyátá-maqma anóne. waayúka iyáánaipo íma tarôq urááe. maa-márábí tarôq í-yátááqá íwaimanibo árai-monoq-naupare. ¹² Ítu Káríqto Áánûqtunopaqa uyábéráima kímora-taoqa máqtemma keqtááyábá uyábékuraiye. méme-naaegaraq purumakaa-nááégáráq ímataibo ímiye. wení naaegómá wenamá maténa ketáái kúmiqa mamá yawwéqma matúq-matuq umá máiyaba tiwiráníqtaae. ¹³ naayóbáqá mémegoni naaégáráq purumakaakóní naaégáráq purumakaakón áráaqa irábí agáyáawana wení kaítogoma waayúkabaq popoq umá waayúkati paákaq yúmá tete umáyikena ¹⁴ ááqibo íbêqa Ítu Káríqtoni naaegómá tirunóbáqá mú mikákáá anómma tete kéiyē. Ítu Káríqto táí-yataaqa wepí íma

wáitana Áánûqtun Aágoma matúq-matuq umá kémaitana wení akoqnáama ámikaipoana Ítuma wenaúma Áánûqtukaq amí-yátááqá mútûq pááq umá mái-yataaqa ámikaiye. ketáái mayáimá íma Áánûqtunnama wáitana minnýaba wení naægómá ketirutáa kéiyé. miráinaqtaa mayáimá paá máena-Aanqtun-opake kanaarácq mayánátae.

Ítu Káríqto wení naægómá aúgen-anona-anona mamá akoqnáa kéiyé.

¹⁵ Ítuma wení naægóbána aúgen-anona-anona wenôpake pááq uráiyé. miráuma yaímma náayuwabi Áánûqtu yááyarai-yuma wení matúq-matuq umá mái-waaroqa akoqnáa umá tétama yemá kanaarácq mayánoe. Ítuma puyéna waayúkama yeqtí táwî-yataaqa aménáápáqá naayón-ánóná-ánón-áímmá pááq éna yeqtí táwî-yataapike yemmá yáinikena wakúyikaraiye.

¹⁶⁻¹⁷ Ítáaro. móra-nakoma wení máqte-qtataaqa náa-taorabi aminénama wannaabí kágamaraiye. waayúkama ítátuweta min-nákómá puínata mikánáamá yorautí-yátááríq ínoe. paá máinanama íma pááq ínîmanibo anaaékaq wemá puínana mamá pááq íniye. ¹⁸ miráráa umá paá-naægogaraq naayón-ánón-ánón-áímmá pááq uráimma waayúkama amí-wámmá ikákáae. ¹⁹ naayóbáqá Móteti waayúkama ámáan-aimma timá-yimena purumakaakóni naægárácq nokárácq popoq umá akú-ayaunapogaraq tipí-típigoni karogaron-áyáúnápógárácq yamátuwena ámáan-aikokaraq waayúkagaraq yemmá popoq umáyikaraiye. ²⁰ miráuma tiráiyé: “naaenápó anóná-anon-aimma Áánûqtu maamin-áwááméqá waqmá mamá akoqnáa íniye.” téna Móteti tiráiyé. ²¹ mimórai q umá Móteti naægógárácq owá-nákácq máqte-monoq-yataakaq popoq uráiyé. ²² ámáan-aikaq taigani-qtataaqa naaenápó mamá kuyúqtukaiye. naægómá wenamáa aqtímena kúmiqa mamá Áánûqtu yuwéna awikáqtukaiye.

Ítu Káríqto wenamááríqa ketáái kúmiqa kémaqtuwaiye.

²³ kuyúqtuwaiyaba maamiráuma amí-yátááqá naægógárácq umáqtukaamanibo mirái-qtataaqa paá amammá árai-qtataaqa Áánûqtuni márûkaq wáiyé. Áánûqtuni márûkaq-yataaqtabama uyátá-maqma íráqômma amí-yátááqá ítama aónaraiye. ²⁴ ketáa ítánátae. Ítu Káríqto aokaq-náúpáqá waayúka íumakaa-naupaqa árai-nakoni amakaqa uyábékaimanibo Áánûqtuni márûpaqa wenamááríq uyábékaiye. uyábékéna íbêq-kanaama wemá Áánûqtunopaqa keqtááyábá ító-uma máiyé. ²⁵ Íbaru-wayukati mú mikákáa anó-monoq-naqa naaúnarupaqa móra-tawigoni naægógárácq mamá móra-mora-karitimaatiraq uyábékaiye. áaqibo Ítu Káríqto wenaúma netuqyaa-kánáamá wetábá íámikaine. ²⁶ abo wemá netuqyaa-kánáamá mirá énamoena netuqyaa-kánáamá maramá tarôq urái-kanaaraq aú-aíqa mayániye. awaaraq-kánáabí ánatai-kanaama aqtóráríq kéinana Ítu Káríqto kúmiqa matuwánípoana kímora-taoqa kuména wanaúma ikámikáae téna yímikaiye. ²⁷ máqte-kayukama kímora-taoqa púyonanataa Áánûqtu anaaékaq máqtemma yainániye. ²⁸ mimórai q umá Ítu Káríqto máqte-kayukati kúmiqa matuwáníqtaba kímora-taoqa wemá wenaúma ikámikáae téna yímikaiye. marabí yauwéqma móragaraq kúmiqtaba íkuminibo wení waayúkama weqtábá awé umá máraiñana kumma yiwirániye.

10

naayóbáqá amé-wao-qtataaqa Áánûqtukaq anó-monoq-wayukama ámiqma kúmiqa íma kanaaráq maqtukááe.

¹ naayón-ámáámmá Mótetini-kanaama árain-amaanakoni amakáá umá pááq íniqtaba min-ámáákóni mayaimá íma ánataraie. mórαιq umá taítawaa-wamma ikámma Áánûqtukaq ókara-okara umá máqte-karitimaatima ámitana naayón-ámáákómá íma aarawaamá mamá mútûq arupú umá pááq umá ánatanoe. ² aaqáo. ámáakoma íma mútûq arupú éna pááq umá ánataginata íma óqa amí-yátááqá agayánoe. abo waayúkama yeqtí kúmiqa paábaq koínata agaeyátábá íma íyapimma pááq ínatamoetama máqtemma taítawaa-wamma ókara-okara íma agamá ámiqma ánataginoe. ³ máqte-karitimaatima amí-yátááqá kágayaawana yeqtí kúmikoma paá yaákaq kéie. ⁴ mémegoni naeogógaráq purumakaakóni naeogógaráq kúmiqa íma kanaaráq maqtuwánoe. ⁵ miráitana marabí kuména Ítu Káriqto Áánûqtuma timá ámikaiye: “emmá amí-wámmá agayai-yááréráq agamá amíyábá kúmiqa kématuwaiqtaba emmá ikákaiye.

móra aúma yokaa umá tímikaiye. ⁶ missing?

⁷ abo ké mirá téq kétune.

‘Áánûqtuo, emá nóinawabi tiráánaiq ónááq minnýaba kukáune.

mi-kátáámá naayón-ámáán-áímmá

agamatá-kánnáábí keqtábá tiráimma

miráráá umá kemá máeq mirá kéune.’ ”

téna Ítu Káriqto Áánûqtumma timá ámikaiye. ⁸ áqnáabaq tiráie: “taítawaa-wamma ikámma amí-yátááqá agayai-yakaraq máqtemma taítawaa-wamma amí-yátááqá agayai-yááréráq améta kúmiqa matuwaíyábá emmá ikákaiye.” téna tiráie. áaqibo naayón-ámáápí “ámikai-kamma agáyáaro” tiráie. ⁹ anaaékaq ókaraq téna: “nóinawabi tiráánaiq ónááq minnýaba kukáune.” téna tiráie. miráitana Áánûqtu naayóbáqá ámikai-kamma paábaq yuwéna mamá Ítu Káriqtoma kímora amí-yátááqá aúgeniq uráie. ¹⁰ Ítu Káriqto Áánûqtukaq téna “nóiqtababi tinnamá mirá-onune.” téna tiráipoana wenaúma ámiqma minnýabae téna ketáái kúmiqa kímora-taoqa maqtukáie.

Ítu Káriqtoma kúmiqa kanaaráq maqtukáie.

¹¹ Íbaru anó-monoq-wayukama máqte-tupaama mayaiyátábá kéeta taígani-taoqa amí-yátááqá Áánûqtukaq kámebo maa mirá umá amí-yátáákómá íma kanaaráq kúmiqa maqtukáie. ¹² áaqibo Ítu Káriqto kímora-taoqa íraqô-qtataaqa ámiqma kúmiqa matúq-matuq umá matuwéna Áánûqtuni ayáánurapaqa maraq máqe-uráie. ¹³ mibáqá wé awé umá mainana Áánûqtu wení namuro-wáyúká mamá aítauqa aménáápáqá yíkaráie. ¹⁴ kímora amí-yátááqá wemá aarawaamá yeqtí kúmiq-yataaqa matuwéna yemá mútûq arupú umá paá ánatayikena Ítuma uréna miráumaraa matúq-matuq umá yeqtí kúmiq-yataapike kéwakuyikáie.

¹⁵ Áánûqtun Aágoma timá abarokáq umáqtuwena áqnáabaq tiráie:

¹⁶ “mi-kánáámá áqnáabaq ánataginana aúgemma anóná-anon-arain-aimma

yeráwáqtê maránúne. minnáe.
ketí aúgen-amaan-aimma yirupí yiménúnama
yeqtí yúyánápí agamaránúne.”

téna Áánûqtun Aágoma tiráiyē. ¹⁷ mirá-timaqtuwena óqa mamá téna: “yeqtí kúmiqaraq táwî-yataaqa okáráq móragaraq íma túyánámmá ítáyikanune.”
téna tiráiyē. ¹⁸ abo Áánûqtu kúmiqa matukáipoana kúmiq-yataaqtaba ketáái
agamá amé-waona-yataaqa ókaraq íma yayániye.

ketáámá Áánûqtukaq tirummá améta wení waaqókaq ónúntae.

¹⁹ miráuma ketúnabaro, Ítuma pukáipoana naaúnurapaq Áánûqtunopaq
máena ketáámá abáqtikainaqtaa kanaaráq uyáberanunatae.
²⁰ Áánûqtunopaq aúgen-amma matúq-matuq umá máiyataba mamá
páaq umá tabaráábebi yarótamaraa umá keqtaá tímikaiye. wenaúma
tabarááberaa umá wáiyē. ²¹ ketáái mú mikákáá anó-monoq-naqa
Áánûqtuni waayúkama keyabiyepoaqtaa ²² ketáámá agaemá tirunóbáqá
íma wáinaqtaa árainmma tirummá améqtaa ketáái araaqtaama íwái-nokaraq
tete umátuweqtaa maamin-áwááméq-yátáákáráq Áánûqtunopaq waaqókáq
ko mánátae. aúyánámmá ámiqma weté awé-i-yátááqá akoqnáá umá
ógiqma wenôpaqa ko mánátae. ²³ Áánûqtu itáiq-itaiq umá yabi ínipoana
wení árain-aimma yabíqma káonaunaboanataa íráqô-qtataaqa awé únna-
yataaqa minnáyabataa ketáá yáqtoranatae. ²⁴ ketáá wenaóna-wenaona
umá yabíqma maéqtaa káqowa-kaqowamma kaayoné-yátááqá yiráátima
yíwáqnaa íyábá íráqô-mayaima mayánátae. ²⁵ yaímma-wayukama oníq
umá íma mórabi yorupamá miráumarara íma mánátae. uyátárai-nakoni
kanaagómá waaqókaríq kéipoana aamá timá yokirétaa móra-akaq mirá-
onatae.

ketáámá tirummá ámiqma akoqnáá ónátāe.

²⁶ ketáámá Áánûqtuni árain-aimma itareqtaamanibo aati-aatimá kebó-
yátáákáráq kúmiq-yataakaraq páaq éqtaama mórama agamá amé-wao-
qtataakaa umá kúmiq-yataaqa matuwáníqtaba íma wáiyē. ²⁷ maaminnáyaba
yuwé táaqa káinaq Áánûqtuni yainai-yátááríq éna wení namuro-
wáyúkámá máqtemma anón-irabi kautínoe.

²⁸ Mótetini kanaaráq ámáan-aiko téna kaayarábi kaumo-wáimô tétamo
móra-nakoma amáamma aratínnama wemmá timá móra-akaq maréta
ikáqtuwanoe.

móra-nakoma Mótetini amáamma
mamá paábaq-paabaq ínatama íyaqa íameta
wemmá ikáqtuwanoe.

²⁹ móra-nakoma Áánûqtuni áanikoma
márúte aménáápáq yuwáinatama
wení anónnáma uyátá-maqma anómma wániye.

Áánûqtuni anóná-anon-aiqtabama
áanikoni naaegómá maan-nákóní táwî-kumiqa
matukáitana

wemá iténa “páaqyan-awíqa yéna
anón-awíqa íkéyaiye” mirá téna
maamirán-áúyánáná kéitaiyo?

Áánûqtun Aágoni kaayoné-yátááqá
wemá timá agaebí mayákaraiyo?

maaminnáyaba túyánápi máráaro.
móra-nakoma Mótetini ámáan-aikoma araténa
anómma anónnáma mayánímanibo
maamin-nákóni anómma uyátá-maqma
táigon-anonnama yayániye.

³⁰ min-nákómá tiráimma ketáá kéitaunatae. minná: “anónnáma ápéqa yimí-yátááqá ketí mayaímá wáiyee. anónnáma yeqtí meyámmá yauwéqma yiménúne.” téna tiráiyee: “uyátárai-nakoma wení waayúkama yainániye.” téna tiráiyee. paá mái-Aanuqtu ayáápi yáqtorainaqtaama ³¹ minnáyaba ikatíqa ôriq umá ónátae.

ketirutáá Áánûqtukaq ámiqma yáqtoqma maígáae.

³² Íbaru-wayukao, keráwáqtí naayó-qtátááqtbá túyánámmá itáaro! mi táoqa Áánûqtuni ókómmá túyánápi tágaitana taígani-qtataaqtaba tíqtaba éq anómma tú-tíqtaba urááe. ³³ yaímma-taoqa máqte-kayukati yúrapí mamá itó-umatiketa táwî-aimma timátiketa mamá táiq umátiketa ínômanibo yaímma-taoqa aarawaatê mimórai q umá yíwáqnaa iyábá yokaa urááe. ³⁴ keráwáqá tiruqtabá ánná-naupa q máiya-kayukama keráwáqá aónéra móra uyátá-maqma íráqô-qtataaqa matúq-matuq umá mái-yataaqa umátokaae. miráipoata yeráwáqtí máqtemma maa-márábí wái-qtataaqa aúqmayetaa timuqá maqmá máqe-uraae. ³⁵ abo ikatíq íoro! anaaéka q anón-apeqa wániye. ³⁶ paá waqmá Áánûqtu wemô ínna-yataaqa minnámo máena-yataaqa paá mikáq yáqtoqma miráiq-mirai q oro. anaaéka q wemá timá akoqnáá umákai-qtataaqa keráwáqá mayánoe. ³⁷ Áánûqtun aúba-wannaabi téna:

“pááqya-kanaama móra-nako kumónáe
tínna-nakoma kumíniye.

páátákáá kumíniye.

³⁸ ketí kateko-wáyúkámá yirukáráq
yúyánákáráq yiméta mánoe.

ááqibo yaímma ketí waayúkabikemmo
tinaaémo umátimetama
yeqtábámá íma timuqá maqyikánúne.”

téna Áánûqtun-auba-wannaabi mirá kétéye. ³⁹ ketáámá aamá íma itáa-kayukaraa umá íma waéqma Áánûqtunopake aúyokonunatae. ímiye. ketáámá itáiq-itai q umá yabíqma máraananataa kuqtiwiráníqtaae.

11

matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá

¹ Áánûqtuqtaba aúyánámmá itáiq-itai q umá yabi-í-yátááqá minnáe. máqte-qtataaqa ketáámá Áánûqtuka q awé únayaba ikáonauna-yataaqa ínítqatabaa awé kéunatae. ² naayóbáq-wáyúkámá Áánûqtuma matúq-matuq umá yabíyéwana Áánûqtu yeqtábámá yimuqá maqyikaraiye.

³ matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá ketáámá kéitaune. Áánûqtu maa-márágáráq wíyôkaraq wenáanapo tarôq umákaiye. miráuma íbêqa káonauna-yataaqa kanaaráq itaa aónéwauna-yataaqnapo tarôq uráiyee.

Éboyaa Ínokiya Nóaa

⁴ matúq-matuq umá yabi-í-yátááqnápó Êbo agamá amé-wao-qtataaqa Áánûqtukaq ámikaiye. Êbo wení amí-yátáákómá Kááinani amí-yátáákómmá uyátaraiye. matúq-matuq umá yabíkáiqtaboana Áánûqtu wenáyábámá amuqá marákáraiye. Êbo wení kateko-ááíqtábámá wení Áánûqtu wenamááriq amuqá marákáraiye. Êbo pukuráimanibo wení matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá ketáá tujúánákáq taákaq makáunatae.

⁵ Ínoki wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápoana wemá waéqma káqoniq umá ípukuraiye. wemmá Áánûqtu múte awíq-mataipoana móra-nakoma abáá-imanibo Íkaonaiye. Áánûqtuni aúba-wannaabi weqtábá Áánûqtu amuqá marakéna naayóbáq múte awíq-mataiye. ⁶ móra-nakoma wení matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá íma wáitana Áánûqtuma íma kanaaráq amuqá kémarakaiye. móra-nakoma Áánûqtunopaq wé íyábá kákaitana kaayaq-yátááqá Áánûqtuqtaba aúyánápi mayaijáae. minnáe. Áánûqtuma árainma maéna Áánûqtu máqtemma weqtábá abáá íyana yeqti ápéqa yimínata aúyánápi mayaijáae.

⁷ Áánûqtu Nóaamma nói-qtataaqtaba pááq íniye timá ámikaiye. Nóaa matúq-matuq umá yabíkáiipoana Áánûqtuni watáama iténa wakáiyé. anón-unopi-kaare tarôq uráiyé. únópi-káarébi wemá wení aara-iyápôté uyábereta anó-nomma aúgípíke Áánûqtu yeráwáqá yiwíkaiye. matúq-matuq umá yabi-í-yátááqtabá Nóaa wenamá máipoana maa-marábi-káyúkámá iyuwéna yawááq umá yíkaqtukaiye. Nóaa wení matúq-matuq umá yabi-í-yátááqtabá weqtábá kateko-kánóré Áánûqtu tiráiyé.

Áabaraama

⁸ Áánûqtu Áabaraamma ááyaitana wemá watáama wakáiyé. wení naakumó yuwéna Áánûqtuma tin-áúgé-márúkáq uráiyé. Áánûqtu aúge-naakumo akoqnáá umá téna aménúne tiráipoana Áabaraama kóuraiye. wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápoana wemá waqmá náakaraq yamáune téna íma ítaraiye. ⁹ min-áúgé-márúqá Áánûqtu téna aménúne tiráipapa ko máqe-uraiye. mikáq kárágáaqa máqe-uraiye. Ááitekikaraq Yáakobogaraq owá-náúpáqá máqe-uraae. yenákámá mimórá akoqnáá árain-aimma Áánûqtu timá yíkaraiye. ¹⁰ Áabaraani anó-maruqa Áánûqtu ámûraaq-aaikaraq matúq-matuq umá ámûraaq tarôq íniye.

¹¹ Térai Áabaraani ánáako araaqná kagéna iyápóma íma kanaaráq marákáawaniq énanibo Áánûqtu akoqnáá-arain-aimma timá-yikena iyápóma yiménúne tiráiyé. Áánûqtuni máqten-aimma Áabaraama aúyánápi ítaraiye. wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápoana Áabaraama abóará ayúkaiye. ¹² anónuqma kágípíke min-iyápómá marákáraiye. min-ánnábíké taígani Ibaru-wayukama pááq uráamma miráuma wíyókáá éta kegébaraa uráae.

¹³ Áabaraani ánnáma matúq-matuq umá yabi-í-yátáákáráq pukuráae. maamin-íráqó-qtátááqá Áánûqtu árain-aikaraq akoqnáá umá timá yimikaitata mi-káyúkámá íma aónaraabo pááq ínîqtaba nékaq aónéta yimuqá makáae. yúyánápi téta: “kárágáaqa ya máunatae. pááqya-kanaana maa-marábi kémaunatae.” téta yúyánápi tiráae. ¹⁴ yemá mirá-káyúkámá yúyánápi téta yeqti árai-maruqtaba abááiq-abaaq ommá íaonarae kéitaunatae. ¹⁵ yemá íma yeqti naakumoyábámô yúyánámmá itétama

yeqti naakumóbáq yauwéqma kanaaráq uwínoe. ¹⁶ ááqibo uyátá-maqma-nakumoyaba abáá umá mayánéta Áánûqtuni márûkaa-nakumoe. yeqtábámá Áánûqtu íma agaé umáyikena téna yeqti Áánûqtu máune. yeqtábá anómaruqa yokaa-yokaa umá yíkaraiye.

¹⁷⁻¹⁸ naayóbáqá Áánûqtu Áabaraama makaténa

wenáanikomma Ááíteki “ikámma agamá amé-wao-qtataakaa uwo”

titana Áabaraama wení matúq-matuq umá

yabi-í-yátáápóana wemá yokaa éna amíné uráiyé.

Áánûqtuni akoqnáá-arain-aimma

“Ááítekipikemma taíganin-anna-wayukama máqe-uraae” téna

Áabaraama timá ámikaimanibo

wemá yokaa-yokaa éna

wení iyápó ikámma

agamá amé-waonikaa umá amíné uráiyé.

¹⁹ aúyánápi téna “Áánûqtu ketáanikoma Ááíteki puínabike kanaaráq itóiniye.” mimórá-áúyánámmá ítáiqtaba Ááíteki pukáipike Áabaraama awíkaiye.

Ááítekiyaa Yáakoboyaa Yótêbi

²⁰ Yáakoboyaa Ítauqtaba wenaboámá Ááíteki akoqnáá-arain-aimma waaroqá timáyikena: “anaaékaqa yimuq-yatááqá maayáyóye.” téna timá yíkaraiye. wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana anaaékaqo pááq ínîqtaba kanaaráq timá yíkaraiye.

²¹ mimóráiq umá Yótêbi wenáanikorata Yáakoboma móra-mora waaroqá timá yímíqtuwena anaaékaq pukáiyé. wení uréire íyátaráq aagebéna Áánûqtukaq taígani íráqô-qtataaqa Áánûqtuqtaba “tíkáiyé” tiráine. paá wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana wenáanikoni kanaa-yúpáámá kanaaráq “tíkáiyé” timá yíkaraiye.

²² Yótêbi wemó wení puí-kánáá awaaráq itana Ítíráaeo-wayukayaba Íqtîbike yéta tiráiyé. miráuwó-maraauwo-aimma wení ayáátamma náarabi uqmá utáníqtaba tiráiyé. wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana tiráine.

Móteti

²³ Mótetimo kaumo-wiyópí pááq itana wenanóboma wemmá yabírákarae. yenáká yabíraketa aónáayamma kína íráqôn-iyapoma máqe-uraipoana anómma yabíkái-nakoni áamámma inaamaí-íyápómá máqtepaq yíkamini-waigoni áamámma íma waqmá íma ikatíq urááye. yenákátí matúq-matuq umá yabi-í-yátáákáráq máqe-uraaye.

²⁴ Móteti múte anómo káurena wemá Péro Íqtîbi mi-márúkóni anónaqa wení ayáámukoma Móteti wenáanini ítígáae téna áaqa íkaraiye. wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáákómá anómma aúkaiye. ²⁵ wemá íma kúmiq-yataakaraq kebó-yátáákáráq abáá éna awaararaq-yúpáámó amuq-yatáápímmá mániqtaba kéiyé. ímiye. Áánûqtuni waayúkate yeqti yútikaraq ínîqtaba uyátá-maqma kákaiye. ²⁶ aúyánápi ítama Metáiyaqtabama agaémó éna uyátá-maqma Íqtîbi-marabi-qtataaqa íráqómma wáqe-uraiye. miráipoana Móteti wení anaaékaq ápéqtaba mayániye.

²⁷ wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana Móteti Íqtîbipake koéna anómma yabíkái-nakoma áyamma umákáiqtaba íma ikatíq uráiyé. íma ko yauwéqma íniye. Áánûqtumma wenamááriq aonarenaboana uráiyé.

²⁸ naayóbáqá Móteti kótai-kanaagoni aammá wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápi tiráiyé. Ítiráaeo-wayukama naaemá oqtaráq popoq umákaiyanama puí-káqtó-nákómá Áánûqtunopake yeqtí áqnáabaq-aanikomma íkaminiye.

²⁹ aaq iráqma-taoqa Ítiráaeo-wayukama anó-karogaro-nomma káqnáma kokoq umágitata matúq-matuq umá yabi-í-yátáákáráq aqtamá kótamaqtuweta kówana yetinaae waqmá ommá Íqtíbi-wayukama aqtánáae temánibo nokómá mamá yawááq-umaqtukaiye.

³⁰ Ítiráaeo-wayukati matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana Yérikotiqa yawarápama kumá-uraiye. abapaké kaayaq-yúpáámá Ítiráaeo-wayukama yaútu-yautu umá uréire owana yawarápama kumá-uraiye. ³¹ móra-taoqa mórama aakaq-nóinímmá Aréabi timá-yimi-kayukama Áánûqtuma íkewarai-kayukama yíwáqnaa umá yikaraimanibo wení matúq-matuq umá yabi-í-yátááqtábábóana Áánûqtuqtaba íma ítaraa-kayukama yeté íkakaae.

³² ókaraq ténú? Akítianiqtabama Pérakiqtabama Táámutoniqtabama Yépataaqtabama Tébitiqtabama Táámuyoqtabama aamá itái-wáyúkáyátábá óq-wataagoni kanaamá íma wáiyé.

³³ taígani-marukaq ááiqa éta yeqtí matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana ááiqtaba uyátáraae.

kateko-ámmá wakáápoata
Áánûqtuni íráqô-qtataaqa
wení akoqnáa-arain-aikaraq timá yímimma
yemá matááe.

arááyakoni óyauqa aúyaqtuweta

³⁴ iramá putíqtuweta
waqtáámmá yigaibánôpikemma yiwíkaiye.
yemá aqnúnîq umá máqe-uraamanibo
yemá akoqnáa-wayukama aúkááe.
akoqnáa umá kárágáaq-wayukati ááiq-wayukama
uyátáraae.

³⁵ matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana yaímma aaramá yeqtí pukáa-kayukama pukáápike yawéqma matááe. yaímma-wayukama yíkamoata pukááe. Áánûqtuma anaaéma umá améta abo yeqtí namuro-wáyúkámá iyuwéta íkoinopoata yúyánápi téta puíyapike itó-uma matúq-matuq umá mái-yataaqa uyátá-maqma mayánoe.

³⁶ yaímmama yimíqmîq-áímmá yeqtí namuromá kéteqtaba matéta ánná matááe.
yaímmama ánná atáá-ataa umá
ánná-naupaq yíkaraae.

³⁷ káqomma óqtatama iyaabóma yíkameta
waqtáánápó yigaibamá ábákaa q urááe.
tipi-típigoni áuwaratigaraq kéyauteta
mémegoni áuwaratigaraq kéyauteta
ánnábi kémaae-kayukama
yú-aiqa kémayaa-kayukama
otaammá kuyíkaraa-kayukama máqe-uraae.

³⁸ yemá mú mikákáá íráqô-kayukama
maa-márábi káyúkáráá íuraae.

kaqmáápakaraq anubakarácq uréire kéeta
muriánóbákárácq kekoq anóbákárácq
mipí yúwataae.

³⁹ abó! náaraq kanaawaq yeqtí matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá wáqe uráiyô! ááqibo Áánûqtuni Íráqô-qtataaqa akoqnáá-arain-aimma tímá yímikaitata yemá ímataae. ⁴⁰ Áánûqtu káqon-augen-auyanamma keqtááyábámá mamá pááq uráipoana maami itaí-wáyúkámá naayóbáqá kémaeta ketáágárácq mútûq pááq umá ánataginoe. Áánûqtuma wenaúgen-auyanamma miráuma wáiyee.

12

Ítuma túyánámmá amétaa miráráa ketáa ónátae.

¹ ketáa nôraq kéuno? maami-ááráwáámô naayóbáqá máqe-uraama yeqtí áaimma paá keqtáábáq ôriq umá taígani-kayukama ikúma yaútuma konnákáa kéoe. máqte-qtataakogaraq wéyáwe umágitana kúmikogaraq yáqtoqma yatitínaraimma maami-qtátááqá paábaq koino. ketáái tíyaqa yáqtoqma akoqnáá éqta uyaatí-yátáápíké kúmiqtabama uyátáananataa páátákáa uyátá-maqma ónátae. ² Ítu Káriqtokaq túraqtaa karáqma arupú umá minnáyaba ónátae. ketáái matúq-matuq umá yabi-í-yátáákón áaimma áaipakaraq aqtóbákárácq Ítuma máiyee. kaapaq-yámá yínipoana íma ayúkuraiye. ímiye. Áánûqtuni amuq-yatááqá anaaékaq mayániipoana wemá kaapaq-yárácq agaemá íyéna aúyánápi ítaraiye. íbêqa Áánûqtuni ayáánurapaq wemá maraq máiyee.

Áánûqtu ketáámá áyámma umátikenataa arupú-amma tiráátiraiqtaae.

³ itáaro. kúmiq-wayuka wemmá awáákéta aíqa mayámíkaamanibo Ítuma wení matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá Áánûqtutaba uyátá-maqma anómma ayúkaiye. Ítumma túyánápi maréra aqnúnîq éra íma yuwaaro! ⁴ keráwáqá kúmiqtaba ááiqa ománibo min-áíqtábámá keráwáqtí naaegómá íma kukaiye. ⁵ Áánûqtu mamá tímá akoqnáá ámiqma keráwáqá mi-kátáámá tiwikarâô? Áánûqtu nóinabi máqtemma wenáanimaaaqa maaminnáyaba tímá tímikaiyo? “ketáanimaaro,

uyátárai-nakoma táígoniq umátikena

yíkaniqtaba atéráaro!

emmá aáqa yoráinayaba

íma komá yamátuwe kóaa!

⁶ aúyánákáq itaao.

uyátárai-nakoma maa-káyúkámá

náyubi táígoniq uráamma

mamá arútáyikena

yeqtábá ôriq umá kákaiye.

máqtemma wenáanimaaaqa tebûqa yímíniye.”

téna tiráiyee. ⁷ keráwáqá yabíqma akoqnáá éra Áánûqtuma ayuwáiyana keráwáqtôpaq yíno. keráwáqtí tú-tíqa wáitana Áánûqtu wenáanikokaa umá mamá kárutaiye. máqtemma yiboámá yeqtí yáanima mamá kárutaiye. ⁸ móra-iyapogoma aboámá íma táígoniq uráamma arútáyikaraune ténama wemá árain-aanima íma máamanibo aguyáán-iyapoma máiyee. ⁹ itáaro! ketáái marabí-kétíbótáa ketáámá táígoniq únnyabataa mamá kárutatikaawaqtaa

yeqtíwîqa múte kéyaayunatae. aágoni aboámá wenamenáápáq uyátá-maqma ôriq umá mánátae. abo wenôpake matúq-matuq umá mái-yataaqa kémayaunatae. ¹⁰ paá pááqya-kanaama keráwáqtí marabí-kétíbótáá táigoniq únnayabataa mamá kárutatiketa yetáákaqa katekoîq kéoe. ááqibo Áánûqtu ketáái íráqô-qtataaqtaba tíwáqnaa umáe kéuiye. wení aokaq kateko-yátááqá keqtááyátábá akáinana yainánipoana wemá keqtáámá táigoniq umátikenataa mamá kárutatiketa. ¹¹ ketibotáá táigoniq umátikenataa mamá arútátikanipoaqtáa mi-kánáaráqá timuqá ikémaraunatae. ááqibo anaaékaq arútáyikai-kayukama kaayoné-ápéqá mayéta yetí kanaaraqá kateko umá mánoe.

ketáá tiyáátama kumá akoqnáá ónátae.

¹² keráwáqtí tiyáámma akáginaq múte arútáaro! keráwáqtí tiraayumá yátaginaq akoqnáá oro! ¹³ aammá arupú umá oro. miráinata waayúkama yiraayumá yátágina-yuma aapaké íma waeránómanibo mamá atóbanoe.

¹⁴ máqte-kayukate kaayoné-yátááqá abáá oro. kateko-wáyúkámá mamá ayúboro. kaayoné-yátáákáráq kateko-yátáákáráq maaminná iyoreq uyátárai-nakoma íma kanaaráq aónanoe. ¹⁵ móra-nakoma Áánûqtuni íráqô-qtataapike waékíyabama atéráaro! móra-nakoma ikaa-q-ánáyúkáá waayúkabi uwaaq-yátááqá mamá ayubiyábá atéráaro! ¹⁶ Étáu pááqyan-aawaqa mamé íréna wení áqnáaekoni waaroqá aboánôpake máqtepaq meyánîq uráiyie. Íbaru-wayukao, keráwáqtí áqnáaekoni waaroqá Áánûqtunopake pááqya-qtataaqtaba íma wanamí-kenami oro. Étáu uráinikaa íoro. ¹⁷ túyánámmá ítáaro. anaaékaq Étáu wenábóání waaroqá móragaraq ákáraimanibo wenaboámá káubiq éna íamikaiye. wemá miráiqtaba íma kanaaraq waéqma ibiqá ôriq umá yáráimanibo áqnáaekoni waaroqá íma kanaaráq matáiyie.

ketáámá íráqôn-anubaqa áwîqa Tááíoni yaayáqinoe.

¹⁸ keráwáqá ánekuqma Tááíoni-anubaq Ítiráaeo-wayukaraa íma ya áíkutaee. aokaq-ánúbóata waayúkama ínekuinoe. Tááíoni-anubaq iragáráq kumayukómá aabutámmá aurena tutúwáá aqa yéna abotáyákaráq ¹⁹ wíyonaaraa-aagaraq móraiqtaba téta íma ya áíkutaee. mi táoqa waayúkama wíyon-aama kéiteta ókaraq íma itaí-yááqá yawíkáiyie. ²⁰ móra-aimma yé ítaraama mirá-uraiye: “móra-nakobi wáíwaakoma min-ánúráq ánekuiyama máqtemma óqtatanapo iyaabóma yíkamonatae.” téna min-áímmá tiráiyie. min-áíqtábá waayúka yáaqa ôriq umá karááe. ²¹ mi yáaqa kái-yátááqá aónaawana Móteti tiráiyie: “kegáráq táaqa kaitaqá ateqte kéune.” téna Móteti tiráiyie. íbêqa miráráá iyábá íma yagáikuyoe.

²² ááqibo ítáaro. mi-máqte-qtátááqtábá íma ya áíkutaee. Tááíoni-anubaq paá mái-Aanuqtuma wení márúkaqa wení Yérutáárebaqa taígani-taigani kaqtó-wayukagaraq yorupamá minnáyaba Tááíoni-anubaq yimuq-yatáápíké ya áíkutaee. ²³ Áánûqtuni márúkaq agamaréna yepáq yorupamá áíkugowana Áánûqtu máqte-kayukati yaináí-náqá wenôpaqa ya áikuteta áqnáaema kateko-wáyúkámá mútûq pááq umá kánateta yetôpaqa ya áíkutaee. ²⁴ Ítuma aúkáapi-naqa aúgemma anóná-anon-aiqtaba akoqnáá umá tiráí-nakoma wenôpaqa ya áikuteta wení naaegómá popoq umá naaeráq ya áíkutaee. Ítuma wení naaegón áaikoma uyátá-maqma íráqô-qtataaqa tiwíqmenataa Êboni naaegómá kótámakuraiye.

ketáá ateránatae.

25 aamá t́inna-nako t́inn-aimma íkéite-keite íoro,
min-nákómá wenáagaraq maa-márábí-káyúkáyábá

Áánûqtuma timáyikena yaímma wemmá
íkéite-ikeite umá maéta íbekuraae.

miráitata móra aamá t́inna-nakoma

Áánûqtuni márûpake t́inn-aimma íkéite-ikeite umá

uyátá-maqma ókaraq íbékonunatae.

26 naayóbáqá wemá téna wenáagoma maramá waráá-waraa uráimanibo íbêqa óqa akoqnáá árain-aimma tiráiyé. minná: “paá íma maramá waraa ónúnamanibo maa-márágáráq yanáá-márúkáráq kímora-taoqa waráá-waraa ónúne.” téna tiráiyé. 27 kímora-taoqa miráuma tiráátiraiqtaae. minná paá máqtemma tarôq uráí-qtataaqa waráá-waraa umá aweqtánímanibo tébakaq íaonaraa-qtataaqa paá wánoe.

28-29 aúge-maruqa keqtáá tiména íma kanaaráq waráá-waraa ínipoaqtaa minnýaba “tíkáiyé” tenúnatae. “tíkáiyé” Áánûqtukaq t́innaiq ónátae. ketáaikotaa wemá akáinaiq ónátae. ketáái Áánûqtuma anón-iraraa umá máqtemma táigo-qtataaqa kánímma miraráá máiyé. abo wenáwíqa múte yaaguyabéqtaa kaayoné umá maéqtaa nunamummá ténátae.

13

túnabakaa umá t́ikáinaiq umá máero.

1 Ítu Káríqtokaq t́unabakaa umá tikáinaiq umá aati-aati máero.

2 túyánámmá ítama kárágáaq-wayukama íráqôniq umá naaópaq yíkáaro. yaím mama maamiráamá íyamma íma ítareta kaqtó-wayukama Áánûqtunopake yíyamma mirá-inoe. 3 ánná-naupaq-wayukama keráwáqá yeqtí aúkáapikaa máerá yemmá túyánámmá ítáaro. yútiq-wayukagaraq karí-wáyúkágáráq yeqtí aúkáapikaa máerá túyánámmá ítáaro.

4 ye-áúkáqá máqtemma mamá kanaa ónátae. ánáakogaraq awaikógáráq weqtábá-weqtaba yabíqma matúq-matuq umá ónátae. anu-ánû uréire étamo ye-áúkáqô yainéta íyamma ápéqa anaaékaq Áánûqtu yimíniye.

móneqtabama pááqyan-awiqa yamámiyo. keráwáqti máqte-qtataaqa kenamááríq yimuq-yatáápí máaro. aanibo téna Áánûqtu timá tímikaiqtaae: “kenamáaraq íma tiyuwánúne.” téna timá tímikaiye. 5 missing? 6 ketáá árain-arutaa maéta ténátae:

“uyátárai-nakoma kemmá tíwáqnaa í-naré.

ké íma ikatíq ónúne.

marabí-káyúkámá keqtábá

nôraq kanaaráq umátikano?”

téqtaa tenúnatae.

naayóbáqá anó-kayukati yáaimma waránátae.

7 naayóbáqá anó-kayukama Áánûqtuni watáama timá tímikaama minnýaba túyánámmá ítáaro. náaraq umá máeta puyéta uráanabiyo yauwéqma túyánámmá ítara yeqtí matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá mimórai q umá oro. 8 énaikaraq íbêkaraq matúq-matuq umá Ítu Káríqto mimórai q umá maíye. 9 ókon-okomma yiráati-yataakaraq káqo-kayukati yiráati-yataakaraq kateko-ápiké íma yuwáiyana tiwíqma áwabaqa tikaíno. Áánûqtuni íráqô-qtataaqnapo ketáái timammá akoqnáá umá pááq-umaginoe. wenámáakoni íráqô-qtataaqnapo uyátá-maqma íráqôniq kéibo

aáwakon-aimma ímiye. áamámma aáwakoni áamámma waayúkama íma yíwáqnaa kéiye.

áme-wao-qtataaqtaba Áánûqtu kákaiye.

¹⁰ anó-monoq-wayukama naayóbáq agamá amé-wao-qtataaqa owá-náúpáqá amí-yááréráqá mataámanibo aúgemma amé-wao-qtataaqa íma kanaarác mayánoe. ¹¹ mú mikákáá anó-monoq-nakoma waiwaakoni naaemá aokaq naaúnurapaq Áánûqtunopaqa máqe-uraimma mamá uyábékema kúmiqtabama agamá amé-wao-qtataaqa Áánûqtukaq ámikaiye. ááqibo waiwaakoni aúma máápaqa kuru aaumépaq agatááe. ¹² miráuraaniq umá Ítuma wegárác máápaqa kuru aaumépaq púitana wení naaenápó waayúkati kúmiqa maqtukáiyé. ¹³ wemá miráurainiq umá íbêqa matáin-agaema wegárác ketáámá Íbaru-wayukati kuru aaumépaq wemmá wáqma ko mayánatae. ¹⁴ ketáái árain-ano-maruqa maa-márábí íma wáiyé. Áánûqtuni kateko-márúqá yíníqtaba awé umá máunatae. ¹⁵ aati-aatimá amé-wao-qtataakaa umá ketáá timuqá maréqtaa Ítuqtabama wenáwíqa múte yamá Áánûqtukaq ténatae. aati-aatimá Ítun áwíkaq tóyaupike “tíkáiye” ténatae. ¹⁶ íráqôniq íyábá ítiwikaaro! wenáwaqnaa-wenawaqnaa íyábá ítiwikaaro! miráráá umá amé-wao-qtataaqtaba Áánûqtuma kákaiye.

¹⁷ keráwáqtí anó-kayukati aammá wáráaro! yeráwáqá nóiqtababi tíyaniq oro. anaaékaqa yeqtí mayaímá máqte-qtataariq urááqtaba Áánûqtukaq timá-amenatae. miráipoana aati-aatimá keráwáqtí timakómá yabíkáiye. keráwáqá waráiyana yimuq-yatáápi yabítikanoe. íma waráiyana tirummá íyéta íyabitikanoe.

nunamummá tíwáqnaa-tiwanaae.

¹⁸ keqtááyábá nunamummá tíq-tiq oro. ketáái túyánámmá Áánûqtukaq arupúma umá wáiyaba kéitaunatae. máqte-tupaama kateko-yatááqá tíkainaiq ónúnatae. ¹⁹ mi-qtátááqá akoqnáá umá mirá-oro téna miráiyataba awaaraq-kánáábí kemmá Áánûqtu móragaraq keráwáqtôpaq wakútikaniye.

²⁰ ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma Áánûqtu wemmá pukáipike itó-umakaraiye. Ítuma tipí-típigoni íráqô-kawaa-naqa ááyena wé pukáitababoana Áánûqtuni anóná-anon-aimma matúq-matuq umá umánataqtukaiye. kaayoné-yatááqtabá Áánûqtu máena ²¹ máqtemma íráqô-qtataaqa wení aúyánáqtabá íyamma kanaarác timíniye. Áánûqtu Ítu Káríqtonapo keqtáábímá máqtemma íráqô-qtataaqa akáinaiq íniye. Ítu Káríqtoqaq Áánûqtuni tágama-yataaqa matúq-matuq umá wáiyé. miráuma waíno.

yaímma-aqto-aine.

²² ketúnabaro, maamin-áipiké akoqnáama mamá awé umá ítama oro. maamin-áúbá agatáuna íma ayáqtááq-aubae. ²³ kemá timá-timena kéúne. ketáái tíbáqa Tímoti ánná-naupake ayúbákaawana abo awaaraq-kánáábí yínakama keté máinaqa keráwáqá ko tímónayuye.

²⁴ keráwáqtí anó-kayukagaraq Áánûqtuni waayúkagaraq yeráwáqá ketí watáa yímero. Ítari-wayukama keráwáqá yetáama timá tíkarae.

²⁵ Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataaqa keráwáqté waíno!

Yêmiti

¹ min-áúbá-wánnáámá kemá Yêmitima Áánûqtuyaa uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni mayái-nákómá agatáune. Áánûqtuni Ítiráaeo-wayukama máqte-marabaqa wéyáwé umá máa-kayukayopaq kágayaune.

² ketíbâqawaaraa-kayukao, káqo-kaqon-ummaa-yataaqa keráwáqtôpaq paá umátikainaq abo keráwáqá paá yaákama máero. maamin-úmmáá-yátááqá keráwáqtôpaq ínama keráwáqá uyátárai-nakon-aama yáqtoqma akoqnáá éqa miráráá íyana keráwáqti tirukómá uyátá-maqma akoqnáá aurániye. minnýaba áqa káonaae. ³ missing? ⁴ keráwáqá yáqtotukeq keráwáqti íráqôn-aaimma uyátá-maqma anóniq ínaqa móra íráqô-qtataaqa Áánûqtuqtaba íma ayawáá yánoe. ⁵ keráwápiké móra-nakoma akoqnáá umá íráqôn-auyanaqtabamo kéenama Áánûqtukaq ítama aónáínana wemmá amíniye. Áánûqtuma wení íráqô-qtataapike amuqá maqma keráwáqá máqtemma timínéna kéieye. ⁶ keráwáqá minnýabamo ítama káoneqa íma kaayaq-túyánámmá iteraq tínômanibo paá wekák tirummá áméro. waayúkama kaayaq-yúyánámmá únómmá uwáágoma awekáráaq iníkáá umá mi-káyúkámá mááe. ⁷ miráráá káyúkámá kaayaq-yúyánámmá wáina-yuma yemá uyátárai-nakonopake íma móra-yataaqa mayánoe. ⁸ ímiye. yemá paá aati-aatimá yikái-qtataaqtaba íma kéitaae.

⁹ móra-nakoma íma oótamma makáina-nakomma Áánûqtuma wení aúyánámmá wekák kémarai-poana min-áwáyóq-nákómá kanaaráq amuq-yatáápí mániye. ¹⁰ Áánûqtuma móra oótamma makái-nakomma wenáwíqa mé kumínanama minnýabama anaaékaq wemá amuqá marániye. taákaq máráaro. oótamma aati-aatimá íma wániye. ímiye. wíráati-yataakoma ayákama púnikaa umá oótamma paá naaenómá augéna kabiráginiye. ¹¹ aabaú má kéutena aaqá kégautowana áápepaaqa kokoq umá kááyakena wíráati-yataakon arammá popoq marabí kéieye. mirá kéitanama íma íráqô-qtataaqa pááq umá wániye. mórai q umá min-nákómá taíbaq-otamma makáina-nakoma wení oótaqtaba kéinana páátákáá wenaúwaraimma ánataginiye.

¹² ummaa-yátááqô móra-nakokaq yínnama wemmá íma uyátainanama wenarukómá íráqôni q íniye. uyátárai-nakon áaimma miráuma yáqtoqma akoqnáá énama anaaékaq amuq-yatááqá mayániye. min-ámúq-yátááqtábá uyátárai-nakoma akoqnáá umá tiráieye: “mi-káyúkámá keqtábá yikáina-wayukama amuq-yatááqá yiménúne.” téna tiráieye. ¹³ yaímma makatí-yátááqá keráwáqtôpaq yínaqa túyánápímmá maará umá ítero: “maami-mákátí-yátááqá Áánûqtuma timákaitana iráieye:” téqa ítero. máqte-kayukama Áánûqtumma íma kanaaráq makatíyana Áánûqtuma aati-aatimá máqtemma íma kémakatiye. ¹⁴ móra-nakomma makátimma wení táwî-auyanakoma wemmá kéyabitiye. ¹⁵ táwî-yuyanakoma yemmá yabítínata kúmiq-yataariq pááq ínoe. abo yeqti kúmiq-yataariq étama puínoe.

¹⁶ ketí tikái-tibaqawaaraa-kayukao, táwî-auyanamma ayuwáianama keráwáqá makatíniye. ¹⁷ máqten-iraqo-qtataaqa máqten-amuq-yataakaraq Áánûqtunopake keqtááyôpaq kéieye. Áánûqtuma wemá ókóní áaine. miráimanibo aabaúráá wíyokaa íma máieye. aabaúgógáráq wíyokogaraq yená kámá yáutu-yautu kéoyapoata máqten-imamma waéqma kéyautoe.

miráimanibo Áánûqtu íma waékaipoana wení ópí móra-amamma íma wáíye. ¹⁸ Áánûqtuma keqtááyábá wení iyápó-annaraa ígáae téna wení árain-aimma tímikaqtaae. wení máqte-annabike ketáámá áqnáae-iyapo-annaraa umá máunatae.

¹⁹ tíkái-tibaqawaaraa-kayukao, maan-áímmá taákaq máráaro. keráwáqá máqtemma aati-aatimá watáayaba itéraq yokaa oro. miráimanibo keráwáqti táama kéteqa áqnáabaqa túyánápi iteq tero. íma páátákáa tíyamma oro. ²⁰ keráwáqá tíyamma máyáama íma Áánûqtuni aammá kéwaraae. ²¹ keráwáqti táwí-aaimma paábaqtaa iyaabótúwáaro. keráwáqá kenamááríq Áánûqtuni aménáápáq maréraq mi-kátáámá wemá keqtirupi máráin-aimma wáráaro. maamirán-áínápó Áánûqtuma keráwáqti tirun-iyápógómmá awiráinana ípuiniye.

²² keráwáqá Áánûqtun-aama íma paá taáqnapo itánômanibo yaaguyaqmá nóinabi tinnaiq oro. ²³ náawabi Áánûqtun-aama iténa ímo miráinama wemá kaapópiké wenóíqa aónainikaa íniye. ²⁴ wenóíqo aónatuwena koénama wenóíqtabama aónaimma awikátukaiye. ²⁵ aá ítarai-nakoma Áánûqtun ámáan-aimma aónaimma minná íráqô-kaapore. maamirán-ámáan-áímmá wenamáa túyawaa tuqmá-yátáaqá kétimiqtaae. máqtemma aá itáa-wayukama Áánûqtun ámáan-aimma kéwaraae. yeráwáqá nóinabi itáama íma kéywikaae. yeráwáqá aati-aatimá aanaúramma waqmá mirá kéopoata yemá máqte-qtataariqo kéetama yimuqá kémaraae.

²⁶ móra-nakoma wenaúyánápi téna “kemá Áánûqtuni aammá kéwaraune” timánibo wenamáábíma íma kawáá ená wemá wetábá kaaqaari-áímmá kétiye. wenaúyánákómá Áánûqtuqtaba íma arupú kéíye. ²⁷ arupú-ayuanamma Áánûqtuqtaba minnae. keqtoq-ínikáráq iyápógaráq yetínóbo pukáiyamma yíwáqnaa oro. abo keráwáqá táwí-aiiqtaba nékaq máero.

2

¹ ketibâqawaaraa-kayukao, Ítu Káríqtoqtaba itáíq-itaiq umá yaqtóráaro. wemá tágama-yataaqa ógikai-nakoe. keráwáqá oótamma makáa-kayukayaba íráqôniq kéumayikaamanibo áwáyoq-wayukayaba tinaaemma kéumayikeq ommá táwí-aaimma paá kéoe. ² itáaro. móra-nakoma keráwáqá áíkuma máan-aukaapimma íráqôn-unakaqtogaraq wíráati-yataakaraq maréna kéinana móra-nakoma yakáq-yakaq-unakaqtoma maréna kéinaqa ³ máka-nakama móraiq íráqôniq paá umayíkáaro. keráwáqá oótamma makáin-naqtabama téq “emá maan-íráqón-ábíqtátáráq maráq mááo” “itéraq ánibo áwáyoq-naqtabama “emá merapáq itó-uma mááo” abo “marabí maraq mááo” téraq ítero. ⁴ keráwáqá maamirán-áímmá téq oweqa keqtúyánápi ké táwí-aaimma kéyainaae.

⁵ ketibâqawaaraa-kayukao, itáaro. oótamma íma makáa-kayukama Áánûqtuma “íráqô-meyamma yiménúne” téna tiráíye. wení yabíkái-marupaq yeqti yíwíqa máikaae téna minnáyaba máqtemma wekáq yirummá ámê-kayukama wemá akoqnáa umá timá yímikaiye. ⁶ miráimanibo keráwáqá oótamma íma makáa-kayukayaba tinaaemma kéoe. itáaro. nói-kayukawaq keráwáqá táígomma umátiketawaq tiwíqmeta túbimma maránô? yemá oótamma makáa-kayukae. ⁷ yemá Ítu Káríqtoni íráqôn-awiqtaba táwí-aimma kéte-kayukae.

⁸ keráwáré maamin-ámáán-áímmá tirummá amíyátábá Áánûqtuni aúba-wannaabi agatáimma keráwáqá maamin-áímmá wáráaro. mirá téna “keráwáqá ketábáráá tíkáiniq umá káqo-kayukayaba tikáino.” téna kétiye. ⁹ keráwáqá oótamma makáiya-kayukama yetíwîqa múte kéyauyeq áwáyoq-wayukati yíwîqa ímma múte yaúyomma keráwáqá kúmiq-yataariq kéoe. ¹⁰ náawabi kímora-amaan-aimma akátínnama wemá otaammá kéguye. ¹¹ Áánûqtu téna “kumari-áímmá íma tarôq oro” wemá ókaraq téna “waayúkama íma yíkamma púyôro” téna tiráíye. abo íma kumari-áímmá éqo waayúkama yíkamma púyômma Áánûqtun-aurakaq tigaemá kéíye. kímora ámáán-aimma íma waráanayataboaba Áánûqtun ámáán-aimma emá akátaane. ¹² min-ámáán-áímmá káqo-kayukayaba tirummá amíyanama min-ámáán-áíkkómá timátikainaqtaa túwawaaq tuqmá Áánûqtun-aurakaq tigaemá íma éqtaa kónunatae. keráwáqti máqten-aimma tíyakaraq máqte-qtataariq o-káráq min-ámáán-áímmá wáráaro. anaaékaq Áánûqtu min-ámáán-áíkkáq keráwáqá yainániye. ¹³ keráwáqá káqo-kayukama íma paru umáyikaiyanama Áánûqtuma keráwáqá wení paru-yátáápiékémmá ítiminiye. miráimanibo keráwáqá káqo-kayukama paru umáyikaiyanama Áánûqtuma wení paru-yátáápiké mirá-umatikaniye.

¹⁴ tîbâqawaaraa-kayukao, ketáámá paá tóyaukaken-aimma téqtaa “ketáá Ítukaq itáíq-itaiq umá kéyaqtoraunatae.” téqtaa kêtunataamanibo ketáámá nóinnabi wemá tîniq ítaa únnama ketáái watáama íma arupú-áiné. ¹⁵ yaímma keqtiwaráánábi keqtinaanoráánábi Ítukaq yirummá amíya-kayukama yeqti unáákkáqtôaa yeqti aáwakaraq íma wáinaqa ¹⁶ maamin-áímmá téraq “keráwáqá tíyaqa yaáka máero. tú yawááq umá kokoq í-únákkáqtó kúberera íráqônîq umá aáwaqa naaro” téraq mirán-áímmá íma timá yíkáaro. maamirán-áímmô kétemma íma yíwáqnaa kéoe. ¹⁷ keráwáqti itáíq-itaiq-yataakoma móraiq kéíye. keráwáqti itáíq-itaiq-yataakoma káqo-kayukayaba íma éta paátataakaa wáíye. ¹⁸ yaímma keráwápiké téta “emá itáíq-itaiq í-ááímmá mayánaq kemá káqo-kayukayaba íráqô-qtataariq kéune” téta tînoe. kemá Yëmitima yawéqma tenúne: “móra-nakoma wení itáíq-itaiq í-yátááqá wáinama káqo-kayukayaba íráqô-qtataaqa ínnama wení itáíq-itaiq í-ááímmá ketáámá káonaunatae. ¹⁹ keráwáqá téq “Áánûqtuma wemá wenamáa árai-manikoma máíye” temmá kéte. árain-aimanibo waátáikogaraq mimórá-áímmá ítama ikatíq umá aqtete kéoe. ²⁰ aíbôq-wayukao, keráwáqá kêtimonauene. itáíq-itaiq kéomanibo minnýaba íma éta keráwáqti itáíq-itaiq-yataaqa paátataakaa kéíye. ²¹ maamin-kátáámá taákaq máraaro. naayóbáqá ketáái títaubikoma Áabaraama Áánûqtumma amuqá amígáae téna wemá Áánûqtu timá-amin-aimma mirá-uraine. minnáe. wenáanikoma áwíqa Ááíteki wemmá óqta-taareraq wayakéna ikamínéna itana Áánûqtu téna “aaqáo” tiráíne. Áabaraama miráráá uráiqtababoana Áánûqtun-aurakaq arupú uráíye. ²² keráwáqá kéítaao? Áabaraama itáíq-itaiq uráiqtababoana Áánûqtuma timá-amin-aimma mirá-uráíye. Áabaraama wemá minnýaba uráiqtababoqtaa ketáámá téqtaa “Áabaraama wení itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa anómma máqe-uráíye.” téqtaa kétaunatae. ²³ miráitana Áánûqtuni aúba-wannaabi maará kétiye:

“Áabaraama Áánûqtun-aama itáíq-itaiq umá ítaraiפוana
Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá máqe-uráíye.

abo weqtábámá ‘Áánûqtuni aanábóé’ tirááe.”

mirá téna Áánûqtuni a*ba-wannaabi kétiye. ²⁴ miráitana móra-nakoma paá óyauk*ke téna “kemá Ítukaq itáíq-itaiq umá kéyaqtorauene” ténama Áánûqtun-aurakaq wemá íma kateko-náré. ímiye. min-n*kómá Áánûqtun-aama timá-amin-aimma mirá kéenama wemá Áánûqtun-aurakaq kateko-náré.

²⁵ móraiq umá naayóbáqá mórama aakaq-nóiníqtábá wenáwíqa Aréaabie. maami-Y*qtááéó-íníkomá min Ítiráaeo-kaqto-wayukama Yótua timáyíkái-kayukama yemmá maan-íníkomá yiwáqnaa uráíye. yemmá káqon-amma yiráátitata min-ámmá waráiyata yeqtí namu*o-wáyúkámá íma yibáá éta yíkaminoe. min-íníkomá aakabá yáutu-yautu-inimma máqç-uraimaniboa wemá Yótuani timáyíkái-kayukama yeqtí namuro-wáyúkábíké nékaq mayuwénaboana Áánûqtun-aurakaq wemá kateko-ínímmá aúk*ye. ²⁶ itáaro. aúgoma aáma íma wáinanama aráákagurain*ue. móraiq umá itáíq-itaiq o-káyúkámá káqo-kayukayaba *áqôniq íumayikaama yeqtí itáíq-itaiq-yataaqa arááq-yuraa *áíye.

3

¹ ketíbâqawaaraa-kayukao, netuqyaammá keráwápíkémhá aúba yirááti-wayukama íma aúráaro. Áánûqtu aúba yirááti-wayukama pááqya-paru-yataakaraq yainániye. ² itáaro. máqte-kayukataa nóinabi téqtaa túnnayaba íkarutaunatae. ketáá itaa arútaanama ketáái kateko-yát*áqá ánataginimanibo ketáámá máqtemma ketáái kateko-yátááqá únnayabataama íkánatagiye. móra-nakoma weni kateko-yátááqá ánataginana wenaúyawaakoma máqten-aayapaq arupú umá yabi íniye. ³ ketáámá oótima yabi ténátaama weni óyaupi akoqnáá-annama (téini) kégumaraunatae. mirá únnayabatama wíinna-ayapaq ketáá yabi tenanatóá min-ánón-ótímá wíkáae téqtaa kéunatae. ⁴ ketáámá anón-unopi-kaarema yabi ténátaama móra-nakoma áwíqme wí-yátáráq kéyaqtoraiye. uwáama kéyoraitanamanibo mi-tátánápó móra-nakoma nopí-káárémá wíinna-ayapaq wíkáae téna miráitana kéwiye. ⁵ móraiq umá amáábíyataba wáíye. pááqyamma wáimanibo netuq-áímmá kégarena ketútaa múte kéyauíye. miráipoaq keráwápíkémhá netuqyaammá yirááti-wayukama íauraaro. itáaro. pááqyan-autamma ínna-waigoma máqte-karaamma kanaaráq kamá iqtubíniye. ⁶ timáábígoma miráuma íraráa kéíye. káqo-kaqo-tai-aimma kanaaráq tíniye. timáábígotaama táí-aimma kítitanama máqte-tugotaa táwíq umákenna ketáái íráqôn-aaimma mamá táwí-tawaa umátuwaigaae téna mirá kéíye. min-íramá timáábígotai táí-aimma Tááqtaanopake kéíye. ⁷ abááq-wámmá waayúkama kanaaráq awíma kaayoné umáyikanoe. numagáráq abááq-wákáráq taiwakaraq noyáákaraq máqtemma awíma kaayoné kéoe. ⁸ miráimanibo máqte-kayukama amáábíma íma kanaaráq awíma kaayoné umákanoe. ketáái yabi í-yátááqá aménáápáqá íma máitana táwí-yataakoma uwaatagáákáá-qtátááqá ógikaiye. ⁹ ketáái timáábínapo ketibotáá uyátarai-nakon-awíqa ketáámá múte kéyauyeqtaa ketáái timáábínapo káqo-kayukama yiwéqneqtaa kéunataama yemmá keqtáaráa umá Áánûqtu wetábá wekáa umá tarôq uráíye. ¹⁰ mimórá-tóyáúpíkétáá íráqôn-aikaraqa táwí-aikaraq kétunataamanibo miráráátáá únnataama táwí-aaine. ¹¹ ketíbâqawaayuo, poqnokómá non-úrákógáráq únókógáráq mi-mórábíké íkégumiye. ímiye. ¹² móraiq umá ina-yágó íma eqá káyubiye. túti-annagoma íma konnóqa káyubiye. ímiye. unókómá íma non-úrámmá káyubiye. móraiq umá

mimórá tóyáúpíké íráqôn-aikaraq táwî-aikaraq kêtunataamanibo táwî-aaine. miráipoaq netugyaammá keráwápíkémá yirááti-wayukama íma aúráaro.

¹³ móra itai-nákómá wení íráqôn-aaimma tiráátínaqtaa kanaaráq aónanunatae. wemá óq-wayukati aménáápáq máena wenaúma íma múte yauyénamanibo wení mayáimá íráqóniq kéitaqtaa ketáámá káonaunatae. ¹⁴ keráwáqô, keráwáqtí tíyaqnoabaq táí-tiyamma kémarao? keráwáqá kárún-ainaq te-káyúkáwáq kémaeyo? aúyabayaba-wayukawaq kémaeyo? keráwáqá mirámô kéeq oweqa keráwáqtábá téq “kemá aá ítauna-naqune” ítero. maamin-áímmá kaaqaari-áíné. ¹⁵ maamin-áímmá Áánûqtunopake íma kégumimanibo maa-márábiké paá kéíye. Tááqtaayaa táí-aagonopake kéíye. ¹⁶ waayúkama yetíwîqa mamá anóniq íkáae téta kárún-aaimmo kététa abo unítíqa tíyanama káqo-kaqomma táwî-aaimma pááq íniye. ¹⁷ miráimanibo itai-yátááq Áánûqtunopakemma minnáe. mútûqa íráqóniq umá wáena táígokaraq íma wáíye. min-ítái-yátááq kaayonégáráq parugáráq wáíye. aamá ítama akoqnáá kéíye. máqte-kayukama íráqóniq kéumyikena arupú keena íma kaayaq-óyáúríq kéíye. Áánûqtuni itai-yátáákómá miráráá kéíye.

¹⁸ mi-káyúkámá kaayonégáráq kémaeta yeqtí kaayoné-yátáákómá wéyáwé ínata kaayoné-yátáákóní arammá waayúkama Áánûqtun-aurakaq kateko-wáyúkáe.

4

¹ ááikaraq unítíq-aikaraq náakakenaq kéíyo? keqtirunóbáké kéíye. mi-qtátááqá keqtúgoma tókáimma keqtúyánámmá kéyabitenapoana keqtirunóbáqá aati-aatimá ááíqa kéíye. ² keráwáqá maami-qtátááqtábá kétékaimanibo íma kanaaráq mayánópoaq keráwáqá waayúkama yikamiyataba yokaa kéoe. káqo-kayukati taítawaa-yataaqtaba keráwáqá túrananna káámanibo íma mayépoaq unítíq-aimma kéteq ááíqa kéoe. ítáaro. keráwáqá Áánûqtukaq íma ítama káonepoaq keráwáqá tókái-qtataaqa íkemayaae. ³ keráwáqtí táwî-tuyanakake Áánûqtukaq ítama káoneqa keráwáqá íma wenópake mayánoe. keráwáqá kenamá keráwáqtábá máqte-qtataaqa ítama káonaae. ⁴ waayúka, itáíq-itaiq-yataaqa íma kéyaqtoraae. maa-márábí-qtátáákóní aanábómá máeq Áánûqtuni namuro-wáyúkámá mááe. móra-nakoma téna “kemá maa-márábí-qtátááqá kétékaiye” tinnama aati-aatimá mirá kétena wemá Áánûqtuni namuro-náqá káukiye. ⁵ Áánûqtuni aúba-wannaabi mirá téna kétiye: “Áánûqtuni Aágoma keqtáábí makáimma wemá miráuma kárún-aimma tin-nákóráá uráíye.” téna íma paátataakaan-aine. ⁶ miráimanibo Áánûqtuma wení íráqô-qtataapike akoqnáá umá tímá tímikaiqtaae. wení aúba-wannaabi mirá téna kétiye:

“yetúma múte yaúyo-kayukama

Áánûqtuma yemmá waéqma yinaaéma kéumayikenamanibo

yetúma íma múte yaúyo-kayukaraq

wení íráqô-qtataapike kéyimiye.”

téna kétiye. ⁷ miráipoaq keráwáqá kenamááríq Áánûqtun aménáápáq maréq wenáama wáráaro. Tááqtaamma awéqtáiyana keráwáqtópake péqmarena paábaq uyaa tímáginíye. ⁸ Áánûqtunopaq waaqókáq íyanama wemá keráwáqtópáq waaqókáq yíniye. keráwáqá kúmiq-yataariqo kéeqa paábaq tinaaéma umáméro. ⁹ keráwáqtí kúmiqtaaba íma tímúqá maréqanibo

paá ummaa-tírúkáráq máero. minnýaba íma wíráa ínômanibo tiruqtábá oro. ¹⁰ uyátárai-nakoni aménáápáq maíyana wemá keráwáqá mûte yauyíniye.

¹¹ ketibâqawaaraa-kayukao, keíyáá móra-mora-yuma móra-mora-yute táwî-aimma weqtábá ítero. náawabi wenábâqawaaraa-naqa kéyainenama táwî-aimma weqtábá tinnana wemá Áánûqtun ámáan-aimma kéyainenama táwî-aimma weqtábá kétéye. wemá ámáan-aimma kéyainenama wemá téna “kemá ámáan-aikoma uyátáraune.” téna kétéye. ¹² ítáaro. Áánûqtuma wenamá ámáan-aimma kêtimitaamanibo keráwáqá kenamááriq keqti ámáan-aimma timínéqtaa kéoe. Áánûqtuma wenamá wemá kanaaráq aúwaraimma timénataa wenamá kanaaráq ánatatikaniqtaae. keráwáqá “Áánûqtumune” téraq kéteo? abo íma tibâqawaaraa-kayukama yaínáaro. ¹³ keráwáqá maanáikáámô téq oweqa “íbêq-kanaaraq ketáámá maabáq ónúntaae. aabáyaama ketáámá mibáq ónúntaae. ketáámá kímora-karitimaatima mibáq maéqtaa netuq-mónéqá pááq ónúntaae.” maamiráráá téq oweqa keráwáqá ketáama ítáaro. ¹⁴ keráwáqá nói-qtataaraq aabáyaama pááq ínimma íma ítaraae. keráwáqti túwaraimma konnákóráá umá pááqya-kanaama maéna kóiniye. ¹⁵ keráwáqá maará téraq tero: “uyátárai-nakomma akáíniaiq umá ketáámá paá máeqtaa ketáámá maamirá éqta merará éqta ónúntaae.” miráá téraq tero. ¹⁶ miráimanibo íbêqa keráwáqti túma mûte kéyauyeq keráwáqá miráíno-qtataaqtabagaraq íma miráíno-qtataaqtabagaraq paá kéte mirá kéeq Áánûqtuni amenáápáq íma maíyamma minná táwî-aaine. ¹⁷ ítáaro. móra-nakoma íráqôn-aaimma aónarena mirá íma ínnama min-nákómá kúmiq-yataariq kéíye.

5

¹ íbêqa keráwáqá ótamma makáa-kayukao, ketáama ítáaro. mi-kánáámá yínnama keráwáqá táwîq-totiqá maréq ibiqá yaránóe. ² keráwáqti ótamma kabiréna unáákáqtôma kawaanogómá kégarainana ³ akoqnáán-otamma naaenómmá augéna keráwáqti tiráátinoqtaae irámô árainikaan-aíqa miráráá umá táí-meyamma keráwáqti paqá yíniye. kenamá keráwáqti taíganin-otamma káikuyoe. ⁴ keráwáqti yópímmô mayaímá máyáa-kayukama makáqma yiwíkeq yemmá íma meyáníq kéopoata yeráwáqá anókaq ááyataa umá keráwáqti táwî-aaiqtaba kéte. yeráwáqti ááyataa-aikoma Áánûqtuni aápi ko kéberaitana wemá uyátárai-naqa máqten-akoqnaagaraq máíye. ⁵ maa-marábí kéréwáqá taíganin-otamma káikuyeq taíganin-aawaqa naréqa íma kammáa káeq mayaí matááe. keráwáqá mirá kéeq mimórá táoqa yaímmawayukama timáyíkáawata waayúkama yíkakaae. ⁶ missing?

⁷ keqtibâqtiwaama Ítuqtaba mááe. miráinaq uyátárai-nakomo kumíyábá awé uréraq tú pukáinabaq máero. móra-nakoma yómmá yoqmakéna aaqá íyábá aú pukáipaq awé iníq umáraa máero. ⁸ keráwáqá tú pukáinabaq awé oro. mi-qtátááq yínnama íaonanobo paá akoqnáá umá awé oro. uyátárai-nakomo kumí-kánáámá waaqókáriq kéíye.

⁹ keqtibâqawaayuo, móra-nakoma Káriqton-annabike-nakoqtabama táwî-tawaa-aimma weqtábá ítero. mirámô éq oweqa Áánûqtuma keráwáqá yaináinaq tigaeyábá ínoe. taákaq máráaro. uyátárai-nakoma ketáái yaináináq waaqókáq kéyena yokaa umá yaberániye. ¹⁰ keqtibâqawaayuo, Áánûqtuni amuné-wáyúkámá naayóbáqá uyátárai-nakon áwíkaq tirááne. yetáaiqtaba wannaabí agatáamma min-ááímmá wáráaro. yeráwáqá yú

pukáipaq yeqtí yíqa í-yátáápi awé urááe. ¹¹ mi-káyúkámá yáqtoqma akoqnáá umá yú pukáipaq awé uráa-kayukama yeqtábá kétaunatae: “yeráwáqá Áánûqtuma íráqôniq umáyíkaraiye.” téqtae kétaunatae. min-nákómá Yóbu weqtábá ítaraae. naayóbáqá Tááqtaama wemmá táwîq kéumakaitana Yóbu Áánûqtumma íma anaaemma ámikaimanibo aú pukuráipaq awé uráine. anaaékaqa Yóbu anónuqma aúrâitana Áánûqtuma wemmá áwáqnaa uráiyee. uyátárai-nakoma wení paru-yátááqá wáitana wenarukómá keqtáyátábá ôriq kéiyee.

¹² ketíbâqawaayuo, ítáaro. keráwáqá árain-aimma akoqnáá umá kéteqa íma Áánûqtuni márûkoni áwîkaraq maa-márágôn áwîkaraq káqo-kaqo-qtataakon áwîkaraq yamá keráwáqti akoqnáá-aimma ítero. keráwáqá yauwéqma kéteqa paá “owé” abo “ímiye” tero. móra-yataakon áwîkaq kéteraq túyánápi kéteqa “mi-qtátáákómá akoqnáá umátikaniye” tíyamma minnáyaba Áánûqtuma keráwáqá yainániye.

¹³ keráwápike móra-nakoma árupunaa íyana ummaa-yátáápi máenama nunamummá tíno. keráwápike móra-nakoma amuqô kémarenama uyátárai-nakon áwîqa múte ibí timá yauyíno. ¹⁴ keráwápike móra-nakoma karímô kémayenama itáiq-itaiq o-yúti kawáá-wáyúkámá yeqtábá yígáae téna yááyainata yeráwáqá nunamummá má kêtimaketa matawemma uyátárai-nakon áwîkaq marakánoe. ¹⁵ ánibo yeráwáqá Ítukaq itáiq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá kéeta nunamummá tíyanama miráuma mikári-náqá auwiráiyana Áánûqtukaq íniye. miráinana uyátárai-nakoma wemmá móragaraq atóbayakaniye. min-nákópimmô kúmiqo wáinanama uyátárai-nakoma wení kúmiq-yataaqa paábaq matuwéna awikátuwaniye. ¹⁶ keráwáqti kúmiq-yataaqta móra-mora-yuma móra-mora-yute abarokáq timá páaq oro. wetê-kete nunamummá tero. miráinana Áánûqtuma keráwáqá atóbatikaniye. min-nákómá Áánûqtun-aurakaq kateko-naré wemá nunamummá timmá akoqnáá kéiyee. ¹⁷ Iráiya paá keqtáaráákánóré. wemá nunamupí “aaqá íyuwo” téna titana maa-marábí kaumokáritímáátígáráq abapaké móra-wiyopimma aaqá íuraiye. ¹⁸ ókaraq nunamummá titana aaqá wíyôpake kuména keqnáámmá yópíke aáwaqa utaráiyee.

¹⁹ keqtíbâqawaayuo, keráwápike móra-nakomma árain-aipike yabitimátuwaiyanama mórama itáiq-itaiq umá maína-nakoma yauwéqma awíqme yíno. ²⁰ minná taákaq máráaro. náawabi mórama kúmiq-nakoma wení táwî-aipike waéqma ayuwáinana mi-kúmiq-nakóni arun-íyápógómá mamá íráqôniq kéumakena íma puínana Áánûqtuma wení taígani kúmiq-yataaqa paábaq matuwéna awikátuwaniye.

1 Pítaa

Ítíráeo-wayukama máqte-marabaq wéyáwé umáguraa-kayukayopaq Pítaama mórama Ítu Káríqtoni timáyíkarai-kayukabike-nakoma kítitana Táératima agatáye.

¹ kemá Pítaama keráwáqá máqtemma káqo-kaqo-marabaq namuq-wáyúkáráá umá Pááqtati-marabaq máa-yugaraq Karétia-marabaq máa-yugaraq Kaaparótia-marabaq máa-yugaraq Étia-marabaq máa-yugaraq Pitínia-marabaq máa-yugaraq máqtemma keráwáqtôpaqa kágayaune.

² ketibotáámá Áánûqtuma wenaúyánápiké keráwáqá wetábá aokariq umá máigaae téna aúyaqtikaraiye. Aokaq-Áágómá keráwáqtí tirunóbáq kémayaitapoaq keráwáqá aokaq-wáyúkámá káuraa. Ítu Káríqtoma keráwáqá wení naaenápó tete umátikaraiqtaba keráwáqá wanáama wáráaro. wení íráqô-qtatakekararaq wení kaayoné-yátáákékáráq uyátamaqma taíbaq ókaraq-okaraq keráwáqá timíno.

³ Áánuqtuma uyátárain-naqa Ítu Káríqtomma aboákáq wení anó-paru-yataaqtaba “tíkáye” kétunatae. wení paru-yátááqnapómá aúgenauwaraimma matéqtaa íma aónáunayabataa íráqô-qtataaqa yíníqtaba kanaarác awé ónúntae. Áánûqtuma Ítu Káríqtomma pukáipike mamá itó-umakaraiqtababoaqtaa ketáámá miráuma kanaarác akoqnáá umá awé ónúntae. ⁴ miráuma kéitaunatae. anón-iraqo-qtataaqa keqtááyábá Áánûqtuma wení márûpaq tíkaraiqtaae. maami-qtátáákómá íma kabiréna íma aqnúníq éna ínî-qtataaqa wáíye. ⁵ wení akoqnáágararaq Áánûqtuma keqtáá Ítukaq itáíq-itaiq únna-yutaa yabí tíkarainanataa min-áwáátáqá Ítuma yauwéqma kumíniye. mi-kánáágóni aqtó-kánááráqá Ítu Káríqtoma yokaa kéonanataa kukéna keqtáámá wetábá tiwiráníqtaae.

⁶ miráinaq keráwáqá minnáyaba timuqá kanaarác maránoe. paá pááqya-kanaabimma keráwáqtí tú-tiqa í-yátáákáráq ummaa-yátáákáráq maa-márábímmá mayánoe. ⁷ maamin-úmmáá-yátáákómá keráwáqtí íráqôn-aikomma maqmá timónaniye. miráuma áwáarara kain-óqtákómmá iranápó agamakéta námô ai-wáígómmá mamá paábaq keyuweta áwáarara kai-wáígómmá máráníq umá miraráá umá keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtaba Áánûqtuma maqmá timónaniye. keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa uyátá-maqma anómma áwáarara kain-óqtákóqtábámá wáíye. áwáarara kain-óqtámá waayúkama yawarápatuwanoe. keráwáqá maqmá timónatuwainanama Ítu Káríqtoma kukénama keráwáqá matúq-matuq umá yaaguyabí-yátáákáráq tágama-yataakaraq timíniye.

⁸ kemá Pítaama kenamááríq Ítumma aónaraune. keráwáqá maa-márábímmá íma aónaraamanibo wemmá keráwáqá tirummmá káme. íbêkaraq keráwáqá wemmá íma káonaamanibo wekác itáíq-itaiq kéoe. miráiqtapoaq keráwáqá timuq-yatáákáké kétagaae. ániibo min-anó-tímúq-yátááqátábámá kanaarác móra-aimma íma tenúnatae. ⁹ keráwáqtí itáíq-itaiq

umá yáqtorai-yataaqtababoaq áqa íráqô-meyamma kémayaae. keráwáqá itáíq-itáíq umá yáqtoraaqtabapoana Áánûqtuma keráwáqti tirun-íyápógómmá wení márûpaq awíqmena uíyábá kákaiye.

¹⁰ naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá Áánûqtuma wení íráqô-qtataaqa timíníqtaae téta yemá tirááne. Áánûqtuma náaraq umáwaq keqtáámá tiwiráníyô téta yemá abáá íq-íq urááne. ¹¹ Ítu Káríqtoni Aágoma yeráwápi wáitata yemá min-Áágóqtábá ítama aónaraane: “náawaq kukénawaq maa-márábí-káyúkámá mamá atóbamayikaniyo? náa-taoraq wemá kumíníyô?” téta yemá ítama aónaraane. ánibo naayóbáqá yemá amuné-áímmá Ítu Káríqtoqtaba tirááne: “Metáíya kukéna anómma aú-aiqa í-yátááqá mayániye. anaaékaqa Áánûqtu wemmá pukáinabike mamá itó-umakainana anómma tágama-yataaqa mayániye.” téna Aágoma timá yímikaine. ¹² Áánûqtu wení amuné-wáyúkáráqá yeqti kanaaráqtábámá íma tiráimibo anaaékaq-yupaayaba tiráine. min-ámúné-wáyúkámá keráwáqtábáqáráq ketáái íbêq-kanaayabagaraqtaba tirááne.

íbêqa yeráwáqá náayuwabi Ítuqtaba átê-wataama te-yúmá Aokaq-Áágómmá Áánûqtuma timáyíkáitata wení mimórá-wátáámá kéte. owé. mikátáámá ketáámá áqa kéitaunanataa yemá Áánûqtunopake kaqtó-wayukama yemá itaíyábámá ôriq umá káyikaiye.

¹³ miráinaq keráwáqti túyánápímmá íráqôn-aiiqtaba yokaa oro. kamuqá kéitera q máero. Ítu Káríqtoma yauwéqma kumíní-kanaaraqa Áánûqtuma wení íráqô-qtataakake keráwáqá timínímma minnýyaba awé oro. ¹⁴ wení árain-iyaporaá umá Áánûqtun-aama wáráaro. keráwáqá keqtúgoni akai-yátááqá íma wáráaro. mi-tikái-yátááqá keráwáqá wakáamanibo íbêqa arútarain-aqtaba keráwáqá kéitaae.

¹⁵ Áánûqtuma keráwáqá tááyarai-naqa wemá árain-iraqo-qtataaqtabama aokariq umá máíye. miráinaq máqtemma keráwáqti táaimma Áánûqtuqtaba mamá aokariq oro. ¹⁶ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáagómá kétiye: “kemá aokariq kéunaboq keráwáqá aokariq umá máero.” téna Áánûqtuma wení agamatá-kánnáabi kétiye.

¹⁷ keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá kéteqa “ketibotááo” téq tiráamanibo wemá máqte-kayukama mimóráíq umá káyainaitana minnýyabama móra-waigoma íma wení aanábómá máíye. íbêqa máqten-aukapaq wéyáwé kéeq keráwáqti naa márúkakemma yuwéq népaq mááe. íbêq-kanaama waátá-kanaama wáinaqa keráwáqti táaiqtaba atéráaro. Áánûqtumma amuqá mamá íma marakaíyábámá keráwáqá ikatíq oro.

¹⁸ keráwáqti títaubikoni ámáan-aikaraq yáaikaraq yeqti amenáápáq máqe-uraamanibo keráwáqá mi-qtátááqá kéwareq Áánûqtun-aurakaq kanaaráq íma kateko umá máqe-uraae. Ítu Káríqtoma keráwáqá meyáníq uréna maamin-áqnún-ámáán-áikóní amenáápákémmá keráwáqá tiwíkáiye. wemá mónekakekaraq áwáarara kain-óqtákákékáraráq keráwáqá meyáníq uráíyo? ímiye. ¹⁹ wemá wení naaenápó keráwáqá meyáníq uráíye. tipí-típi-araakaa umá abumá íma wáimma Áánûqtukaq amí-yááréráq máráanikaa umá Ítuma miraráá umá máqe-uraiye.

20 maa-márámá Áánûqtu íma tarôq urénama ákaq téna “Ítu Káríqtoma mirá-iniye” tiráine. íbêqa ketáái kanaamá aqtó-kánááráqá Ítu Káríqtoma abarokáq uráíye. wemá keráwáqtábámá kukéna pukáipike itó-uráíye. 21 Ítu Káríqtotababoq keráwáqá Áánûqtumma kamuqá ítáyaminoe. wemá Ítu Káríqtomma pukáipike mamá itó-umakarena tágama-yataaqa ámikáíye. miráipoaq keráwáqá Áánûqtukaq itáíq-itaiq kanaaráq kéeq matúq-matuq umá mái-auwaraimma íbêqa íma káoneqa kanaaráq awé ínoe. 22 keráwáqá Ítu Káritomma anaaé wakáaqtataboana keráwáqtí tirun-íyápógómmá Ítuma mamá íráqôniq umá pááq uráíye. keráwáqtí tirun-íyápógóní abumá íma wáíye. íbêqa keráwáqtí túbâqawaaraa-kayukama áraimma kanaaráq tirummá yimínoe. miráuma tirun-íyápórakémmá keráwáqá móra-mora-yuma tirummá yímero. 23 ítáaro. keráwáqá aúgen-auwaraimma áqa matááe. min-áúwáráíkmá íma waayúkagoni ánayukemma pááq uráíye. min-ánáyúkómá anaaékaqa puíniye. ímibo keráwáqtí aúgen-auwaraimma Áánûqtuni matúq-matuq umá mái-wataama min-ánáyúkákémmá pááq uráíye. ánibo keráwáqtí aúgen-auwaraikogaraq matúq-matuq umá mániye. 24 minnýaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí kétiye: “máqte-kayukama ókáráákáá kéoe. ánibo yeqti tágama-yataakoma ón-arakaa kéoe. ókómá aayámmá kamágitana ókóní arakómá apibí umá kégumawiye. 25 miráimanibo uyátárain-nakoni watáagoma watúq-watuq umá wáíye.” téna Áánûqtuni wannaagómá kétiye. uyátárai-nakoni watáagoma nói-kataabiyo? Ítuqtaba átê-wataama ketáámá tímá tímikauna-aine. mi-kátáánápó keráwáqá aúgen-auwaraimma kémayaae.

2

1 miráinaq máqte-tawi-yataaqa paábaq yúwáaro. kaaqaari-áímmá ítero. kaayaq-tóyáúqá íma wáinaraq karun-áímmá ítero. anón-aimma íma téq agamá káúttöro. 2 miráimanibo keráwáqá aqnún-íyápógómá náaqtaba áama yainikáá umá keráwáqá máero. keráwáqá íráqô-naananoqtaba táa yánimma minná Áánûqtuni watáae. keráwáqá miráuma wení watáama kénaamma keráwáqá ábu kamá yokaa ínoe. miráíyanaboana Áánûqtuma keráwáqá ti-wiráinana keráwáqtí tirun-íyápógómá íma puíniye. 3 minnýaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá kétiye: “keráwáqá uyátárai-nakoni kaayoné-yátáákómá mamá aónaraae.” téna Áánûqtuni watáagoqtaba kétiye.

4 Ítu Káríqtoni aúrakaq yero. wemá Áánûqtuni-naupaq matúq-matuq umá mái-aboqtama máíye. waayúkama wemmá awéqtátukaamanibo Áánûqtuma wemmá auyárákáitana Áánûqtun-aurakaqa anón-nare.

5 Áánûqtuma keráwáqá ayuwáíyanawaq wemmá keráwáqnápó wení anó-monoq-namma tarôq umáraino. keráwáqá matúq-matuq umá mái-arukaa umá máeq Áánûqtuqtaba aokarîq umá anó-monoq-wayukaraa umá mánoe. mi-qtátááqá Ítu Káríqtoma mamá íráqôniq umá pááq urái-qtataaqa Áánûqtukaq amínoe. Ítuma mirá-uráiqtaboana Áánûqtuma keráwáqtí amí-yátááqtabá amuqá marániye. 6 Áánûqtuni agamatá-kánnáábí kétiye:

“aónaaro. kemá Tááíoni-marukaq óqtamma kémaraune.

min-írágón-óqtámmá matáunama

wenámûraaq naammá yemá ínoe.

náawabi min-óqtákáq itáíq-itaiq ínanama

Áánûqtuma wemmá íráqôniq umákainayabama

wemá agaemá íma íniye.”

téna Ítukaq itáíq-itaiq íyátábá kétiye. ⁷ mi-káyúkámá Ítu Káríqtoqaq itáíq-

itaiq kéo-yuma weqtábá téta “árainma anón-iraqo-qtataare” téta kéte.

miráimanibo náayuwabi Ítu Káríqtoqaq itáíq-itaiq íma íya-yuma yemá

yawarápanoe. Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí kétiye:

“min-óqtámmá naammá o-káyúkámá paábaq awéqtátuwaamma

yemá mamá akoqnáá-oqtamma aúrakareta

wenámûraaq naamma kéoe.”

téna ókaraq kétiye:

⁸ “wemá yítuqaq mamá yurarái-óqtámíye.

wemá waayúkama mamá márúte yuwánîn-oqtamiye.”

téna kétiye. Ítuma óqtapoata waayúkama yemá yítuqaq yuraránoe.

Áánûqtun-aama íma warétama Ítumma awéqtátuwetama yemá yawarápanoe.

mirá-qtátááqá Áánûqtun-aama íma kéwaraa-kayukaraqa abarokáq íniye.

⁹ miráimanibo Áánûqtu keráwáqá aúyaqmakain-annama mááe.

keráwáqá miráuma anómma yabíkái-nakoni anó-monoq-wayukaraa umá

mááe. keráwáqá Áánûqtuqtaba aokariq umá máan-annae. keráwáqá

taígani-kayukabikemma Áánûqtuma keráwáqá anómma kateko-yátááqá

keráwáqtábá mirá-umatikaiqtaba maa-márábí-káyúkámá timá-yimigaae

téna keráwáqá tiwíkaiye. wemá keráwáqá keráwáqtí waátágoni kumayu-

ááíkáké tááyama wení tágama-yataakoni ókák keráwáqá tíkaraiye.

¹⁰ naayóbáqá keráwáqá íma Áánûqtuni waayúkama máqe-uraamanibo

íbêqa keráwáqá Áánûqtuni waayúkama mááe. naayóbáqá Áánûqtuni paru-

yátáákómmá íma matáamanibo íbêqa wení paru-yátáákómmá kémayaae.

¹¹ tíkái-kayukao, keráwáqá káqo-kaqo-marabaqa namuq-wáyúkaráá

umá mááe. kemá inaa kétima-timune. keqtúgoni akai-yátáákóní anaáe

waráiyábámá nékaq máaro. waayúkámá náayuwabi yeqtí yúgoni akai-

yátááqá kéwaraawana yeqtí yúgoni akai-yátáákógáráq yeqtí yirun-

íyápógógáráq ááíqa kéoe. ¹² keráwáqá Áánûqtukaq íma itáíq-itaiq o-káyúkátí

aúkáapimma máeqa íráqôn-aaimma wáraaro. mirámô kéiyatama keráwáqá

kétimonetama yainái-kánáámá yínatama yemá íbêqa waátá-yataariq kéo-

qtataaqtabama túbimma íma maránoe. ímiye. yemá keráwáqtí íráqôn-aiqtaba

Áánûqtukaq “tíkáiye” téta tínoe.

¹³ uyátárai-nakoma mirá-tiraiqtaba keráwáqá náápaakoni aménáápáq

máaro. anómma yabíkái-nakoma maa-máráráqtábá áqnáae-naapaamma

matáipoaq wenáama wáraaro. ¹⁴ anómma kámááni-wayukama yeqtí yáama

wáraaro. anómma yabíkái-nakoma yemmá timáyíkáitata yemá náayuwabi

waátá-aaima tarôq o-yúmá táí-meyamma kéyime yemá náayuwabi íráqôn-

aaima tarôq o-yúmá yeqtí yíwíqa múte kéyauyoe. ¹⁵ Áánûqtuni aúyánámmá

waráiyanaama keráwáqtí íráqôn-aikoma min-ábóq-wáyúkámá náayuwabi

keráwáqá túbi maránéta íyamma yeqtí yóyauqa aúyaraniye. ¹⁶ keráwáqá

Áánûqtuni aúyánákáké paá umáguraamanibo otaa-qtátááríq oqtábámá íma

paá umáguraae. paá wení kaqtó-wayukayaba mirá-umaguraae. ¹⁷ máqte-kayukama tikaq müte yíkáaro. keráwáqtí tîbâqawaaraa-kayukama tirummá yímero. Áánûqtumma timuqá íma marakaíyábámá ikatîq oro. miráinaq anómma yabíkái-nakomma yaaguyábóro.

¹⁸ kaqtó-wayukao, keráwáqtí kawáá-wáyúkátí náápaakon aménáápáq máeraq yemmá müte tikaq yíkáaro. yemá kaayoné kéetabi áwáábîqa kégaiyaqa keráwáqá paá yemmá yaaguyábóro. ¹⁹ táí-kawaa-nakoma keráwáqá táí-tu-tîqa í-yátááqá kêtîminaqa taákaq máráaro. keráwáqá tú-tîqa Áánûqtuni aúyánámmá wáráaqtaba kémayaapoana Áánûqtuma keráwáqá íráqônîq umátikaniye. ²⁰ miráimanibo keráwáqá otaammá kuíyata tú-tîqa í-yátááqá timíyamma Áánûqtuma minnáyabama íma íráqônîq umátikaniye. miráuma paá keráwáqá arutáiyaqtaba tú-tîqa timíyaq keráwáqá paá kémayaiyanama Áánûqtu keráwáqá íráqô-meyamma timíniye.

²¹ Ítu Káríqto keráwáqá tááyarena “tú-tîqa kemá mayaúnaiq umá mayánoe” téna tiráiyee. mirá-itanapoana Ítu Káríqtoma wenamááríq keráwáqtábá aú-aiqa paá matáimma keráwáqtí awaaméqá wemá máiyee. ániibo wemá keráwáqtábá wenanaae waraígáae téna kétiye. ²² Ítu Káríqtoma aati-aatimá kúmiq-yataariq íuraiye. wení óyaupikemma kaaqaari-áikómá aati-aatimá íma iráiyee. ²³ yemá wemmá anón-aimma téta agamá kégautowanama wemá yemmá anónnáma íma anón-aimma téna agamá káutaiye. wemá aú-aiqa kémayenama mi-káyúkámá wemmá ayáá ayákáa-yuma íma iyáábûqa yíkaraiye. ímiye. wemá Áánûqtuma kateko-náqá arupú umá yainái-nákóqtábá kamuqá ítaraiye. ²⁴ Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq pukáimma ketáái kúmiq-yataakaraq ketáái táí-meyamma wenaúraq matáiyee. wemá mirámô uráimma keqtááyábámá kúmiq-yataariq íyábámá pukáa-kayukaraa ígáae téna ákaraiye. keqtááyábá Áánûqtun-aurakaq mûtûq kateko íyábá ákaraiye.

ániibo íbêqa ketáái kúmiq-yataaqtabama Ítu Káríqtoni abunápó keqtáámá mamá atóbamatikaraiqtaae. ²⁵ keráwáqá naayóbáqá tipi-típima aúyokinikaa umá keráwáqtí aammá íma wáitaq uréire uráamanibo íbêqa keráwáqá yauwéqma tipi-tipi-kawaa-naqa wemá keráwáqtí tirun-íyápógómmá yabíkái-waigonopaq irááae.

3

¹ keráwáqá aaraukáríq uréna-iniko, keráwáqtí tiwaikóní náápaakoni aménáápáq máero. enawaikómá Áánûqtun-aayaba íma kéwarenama ení íráqôn-aimma káonena anaaékaqa wemá Áánûqtun-aayaba itáíq-itaiq ínîyô? enáaikoma áraimma íráqônîq kéinaamma enáaiqtaba tîyábá íma ínóne. ² miráinata yemá emmá aónaiyamma emá Áánûqtumma amuqá marakaíyábá kéinanama yemá enáaiqtaba otaammá íma wáinata aónanoe. ³ keráwáqá ketúraqa áwáarara kain-únákáqtówábi konaaririmá íma umátóráaro. ayáqtáá-kanaama keráwáqá tignótáugomma mamá íráqônîq kéeq tîyááppimma waatammá kéeq anón-oqtan-awiqa yaan-únákáqtómá kémareq ommá paá amegaa-túráqtábá konaaririmá kéoe. ⁴ ímibo keráwáqá kenamááríq keqtí tirunóbáqtábá konaaririmá oro. kaayoné kéeraq áráwáá umá máero. mi-kónáárirígómá aati-aatimá wáinana Áánûqtuma maaminnáyaba kákaiye. ⁵ min-nóinímmá naayóbáqá yemá Áánûqtuqtaba aokarîq umá máeta weqtábá kamuqá itáyamikaae. mirá

o-wáígómá yemmá mamá waayúkati yúrakaqa íráqôniq umáyíkaraiye. ⁶ Téraima awaikómá Áabaraani anaaé wakáiniq umá yemá yeqtiwaikóni yinaaé wakááe. Téraima Áabaraaqtaba “ketí uyátárai-nako” tiráine. keráwáqá aaraukáríq uráa-noinimma keráwáqtí táaikoma íráqôniq kéinaq ummaa-yátááqá kémayeq ikatíq íma ommá keráwáqá miráuma Téraomo ayámûmaakaa kauraae.

⁷ keráwáqá aaraukáríq uráiya-kayukama keráwáqtí tínaaqmaate kémaeqa yemmá múte tikaq yíkáaro. aaranaammá yeqtí yúgoma waatí yúgoqtabama uyátá-maqma aqnúníq kéimanibo yemá Áánûqtuni íráqô-qtataakokaraq matúq-matuq umá mái-yuwarakararaq waatê mimóráiq umá mayánoe. keráwáqtí tínaaqmaaqa íma múte tikaq yikáiyana keráwáqtí nunamukómmá Áánûqtukaq akoqnáá íiniye.

⁸ maamin-áqtó-áikáráq kétima-timune. keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma keqtirummá kéyimeraq mimórá-túyánákáq máero. tíyaqa kéyimero. ániibo keqtiwíqqa íma yanaa máráaro. ⁹ waayúkama mamá táiq kéumatikaiyaqa anónnáma yemmá mamá táiq íumayikaaro. yemá keráwáqá táí-aimma kétima-tikaiyaqa anónnáma yemmá táí-aimma íma timá yíkáaro. ímibo yemmá íráqôniq umáyíkáaro miráin-oqtaba keráwáqá Áánûqtu tááyaraiye. mirá kéiyana Áánûqtu keráwáqá íráqôniq umátikaniye. ¹⁰ Áánûqtuni wannaagómá kétéiye:

“náawabi wemá íráqôniq umá máena
wemá amuqá maqmá máiyaba kákainanama

tái-aimma íma téna

wení óyaupikemma kaaqaari-áímmá íma yíno.

¹¹ wemá táí-aaimma tarôq í-yátáápíkémá waeréna
íráqôn-aaimma tarôq íno.

káqo-kayukate kaayoné umá mái-amma abáá éna

wemá min-ámmá waqména uwíq-uwíq íno.

¹² miráitana uyátárai-nakoni aúrakoma

arútáiniq o-yúma kéyimonena

minnáyabama amuqá kémaraiye.

uyátárai-nakoma yeqtí nunamummá kéitaimanibo

táwî-aaimma tarôq o-yúyôpakemma waeréna

áyamma kéitana anaaéma kéumayikaiye.”

téna kétéiye.

¹³ keráwáqá arutáinaiq íyábá karuwaaqá kéiyatama waayúkama yenamáa keráwáqá íma mamá táiq umátikanomanibo ¹⁴ yaímma-taoqa keráwáqá arutáinaiq íyataboqaq tú-tíqa kémayaiyana Áánûqtuma keráwáqá íráqôniq umátikaniye. miráinaq waayúkayabama íma ikatíqqa éraq netuq-túyánámmá íma itánômanibo ¹⁵ Ítu Káríqtoma Áánûqtuni aokaq-náqá múte tikaq kákeraq keqtirummá wemmá áméro. yaímma-wayukama keráwáqtí itáiq-itaiq í-yátááqtábá ítama timónáiyaq yemmá timá-yiminoqtabama aati-aatimá yokaa oro. ¹⁶ keráwáqtí itáiq-itaiq í-yátááqtábá kétima-yimeqa kaayoné kéeraq keráwáqá ítama aónaiya-yuma yemmá múte tikaq yíkáaro. keráwáqá nóinawabi arutáinaiq uréqa paá taíbaq-tuyanamma íma itánoe. keráwáqá Ítu Káríqtoni íráqôn-aaimma kéwaraiyatama yaímma-wayukama keráwáqtí íráqôn-aaiqtaba kaaqaari-áímmá týamma anaaékaqa yemá yigaeýábá ínoe. ¹⁷ otaammá kúyoqtabama tú-tíqa mayái-yátááqá minná

íma arútái-qtataaqa wáimanibo Áánûqtuni aúyánákómá téna “arútái-qtataaqtabama tú-tiqa máyáaro” kétimma minná íráqô-qtataare. ¹⁸ Ítu Káríqtoma otaammá íma kutáimanibo yemá wemmá aú-aiqa ámikaae. miráimanibo ketáámá kúmiq-wayukayataba wemá pukáiyē. keqtáámá yauwéqma Áánûqtunopaq tiwíqmenataa uwíníqtaba wemá paá kímora-taoqa pukáiyē. wenaúgoma pukáimanibo wení aágoma aúgen-auwaraimma matáiyē.

¹⁹ Ítuma pukáipike itó-urenama wemá min-áámá púitata ánná umákaraapaq kukéna Áánûqtuni watáama abarokáq timá yímikaiye. ²⁰ min-áámá minná naayóbáqá Nóaani kanaaráqá Áánûqtun-aama íma anaaé wakáa-kayukati yaáe. mi-kánáaráqá Nóaama únópi-káárémá taróq kéitanama Áánûqtuma aú pukáipaq awé umá máqe-uraimanibo waayúkama yeqtí kúmiq-yataapikemma íma waékááe. anaaékaqa nommá aúgitata abapaké kaumo-wayúkámá yenamáa nommá aúgipikemma atóbaraae. tébakaq pukurááe.

²¹ min-nókómá minná Ítuqtaba nommá peraígóní amané. ketáámá Ítuqtaba nommá peráunataama minnágoma káqo-yuma kéyiraatimma Nóaagaraq wení aara iyápóma atóbaraanikaa umá keqtáámá Ítuma mamá kátobamatikaiqtaae. Ítuqtaba nommá peraímá paá túma tete iyábá íma wáiyē. ímibo minnágoni áaimma minná ketáámá Áánûqtukaq nunamummá túnnataama Áánûqtun-aurakaq tigeemá iyátábáámá ketáái kúmiq-yataaqa íkéwaiye. Ítu Káríqtoma pukáipike itá-uraiqtaboana Ítuqtaba nommá peraígómá keqtáámá mamá kanaaráq atóbatimatikaniqtaae. ²² íbêqa Ítu Káríqtoma Áánûqtuni márûpaq máena wemá Áánûqtuni ayáánurapaq maraq máiyē. mibákémmá máqtemma Áánûqtuni kaqtó-wayukagaraq máqtemma náápaakaraq máqten-akoqnaagaraq wemá kéyabiqiyikaiye.

4

¹ Ítu Káríqtoma keráwáqtábá aú-aiqa matáiyē. miráinaq keráwákáráq tú-tiqa mayánôqtaba yokaa oro. keráwáqá Ítu Káríqtoni anaaé kéwaraaqtataboqaq tú-tiqa matáawana kúmiq-yataakoni akoqnaágoma keráwáqá íma kéuyataiyē. ² miraúma íbêkakemma Áánûqtuni aúyánámmá kéwareraq máero. keráwáqti túgoni akai-yátáákóni anaaé miráuma íwaraaro.

³ naayóbáqá keráwáqá Áánûqtukaq íma itáiq-itaiq o-káyúkámá miráoniq umá mirá-uraae. kebó-yátááriq keráwáqá urááe. keráwáqá aibôq-nokakemma aibôriq urááe. keráwáqá aábêguyē kéeq aibôq-nomma taíbaq nánôqtaba maqmá aónaraae. keráwáqá óqtakaa-qtataarabi yaaráá-qtátáákáqá nunamummá tiréq ókon-okomma táí-yataariq urááe.

⁴ íbêqa Ítukaq íma itáiq-itaiq kéo-yutema keráwáqá yeráwáqti táí-aaiqtaba yagaroqtaíyábámá íma kétékaitanaboana yemmá mamá iyánáaq kéumayikaae. miráitata yemá keráwáqá anón-aimma kétématiketa agamá kégautoe. ⁵ miráimanibo anaaékaqa yemá yeqtí táwî-aaiqtaba Áánûqtukaq aamá maránóe. Áánûqtuma yú waráa-kayukagaraq pukáa-kayukagaraq yainániqtaba yokaa kéiyē. ⁶ miráitanaboana Ítu Káríqtoma pukáa-kayukama ánná umáyíkarapaq kukéna átê-wataama timá yímikaiye. yemá pukáawata wemá yemmá móraiqaq umá máqte-kayuka umá yainániye. miráimanibo Ítu

Káríqtoma yeqtôpaq kukéna timá yímikaiye. miráurairiqtaba yemá kanaarâq mánoe. Áánûqtuma wení Aágopi paá kémainiq umá móraiq umá yemá yaágopi aúgen-auwaraikaraq kanaarâq mánoe.

⁷ máqte-qtataakoma ánatai-kanaagoma aqtórâriq kéiyé. túbanaaq umá máeraq arupú umá túyánámmá ítáaro. mirá kéeqa Áánûqtukaq nuna-mummá kanaarâq tíq-tiq ínoe. ⁸ keráwáqá móra-mora-yuma tirummá ôriq umá yimínôqtaba taákaq márâaro. keráwáqá áqnábariq umá miráiyaqtaba keráwáqtí otaammá oyaaq umá matuwéq tiwikátuwanoe. ⁹ keráwáqá móra-mora-yuma yemmá yiwíqmera q keráwáqtí naaúpaq kéweraq minnáyaba timuqá márâaro.

¹⁰ Áánûqtuma keráwáqá móra-mora-yuma aokaq-ákóqnáámá tímikaiye. miráinaq min-ákóqnáárakémmá keráwáqá waayúkama yíwáqnaa kéeraq miráuma Áánûqtuma keráwáqá tímikai-qtataaqa yetê yaínáaro. ¹¹ náawabi Áánûqtuqtaba watáama waabá-káyúkátí yúbâq tínénama Áánûqtuni watáa-aatuqma tíno. náawabi kaqtó éna Áánûqtuqtaba mayaímá kémayenama Áánûqtuni akoqnáárake kaqtó íno. miráuma Ítu Káríqton-awikaq máqte-qtataariq ínôqtaba keráwáqá kéiyata waayúkama Áánûqtuni áwîqa múte yaúyóro. tágama-yataakaraq akoqnáá-yataakaraq wennámá watúq-watuq umá wáiyé. miráuma wáino.

¹² íbêqa tíkái-aanabo, tú-tíqa í-yátáákómá iraráá kégena keráwáqá maqmá tímónaraimma minnáyaba íma íkatíq oro. ímibo tú-tíq-yataakoma yíníqtaba kéitaae. ¹³ keráwáqá Ítu Káríqtoni aú-aiq-yataaqa yainánôqtaba timuqá márâaro. ánibo wemá tágama-yataakaraq kumínaqa keráwáqá timuq-yatááqnápó ôgiranoe. ¹⁴ keráwáqá Ítu Káríqtoni anaáe wáraaqtababoaqta waayúkama keráwáqtábá timá táíq íyamma Áánûqtuma keráwáqá íraqôniq umátikaniye. miráitana Áánûqtuni Aágogaraq tágama-yataakogaraqa keráwákâq kéwaiye. ¹⁵ ketáama maannáyaba íma wáiyé. minná waayúkama yú-tíqa mamá yímikeq yíkamma képuyeq moyámmá kémaye q káqo-kayukama ummaa-yátááqá yimíyábámá mirá-yútíq-yátááqátábámá íma kétune. ímiye. aati-aatimá keráwáqá mirá-qtataariq íoro. ¹⁶ miráimanibo keráwáqá Ítu Káríqton-annabi máatababoaq tú-tíqa í-yátááqá kémaye q minnáyabama netuq-áímmá ítero. ímibo. yemá Ítu Káríqtoni áwíqtababoata keráwáqá tú-tíqa í-yátááqá kétémiyaqa keráwáqá Áánûqtuni áwîqa múte yaúyóro.

¹⁷ Áánûqtuma maa-márâbí-káyúkámá yainái-kánáaráqá áqnáabaqa wemá wení waayúkama yainániye. miráinana Áánûqtuni yainái-yátáákómá keqtáárâq áaimma atáínanama mi-káyúkámá náayuwabi wení átê-wataama íma itáíq-itaiq kéo-yuraq nói-qtataaraq pááq ínyô? minnáyaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá kétéye:

“Áánûqtuma íraqô-kayukama mamá atóbamayikanimma

íma oyaaq kéimanibo

mi-káyúkámá náayuwabi kúmiq-yataariq éta

Áánûqtukaq itáíq-itaiq íma kéo-yuraqa

nói-qtataaraq pááq ínyo?”

téna kétéye. ¹⁸ missing?

¹⁹ miráinaq keráwáqá náayuwabi Áánûqtuni aúyánámmá wáraaqtababoaq tú-tíqa kémaye q arutáina-yataariq íq-iq oro. keráwáqá kenamáárîq tarôq

umátikarai-nakomma améraq weqtábá kamuqá ítáaro. wemá wení timá akoqnáá umákain-aimma aati-aatimá mirá kéiyé.

5

¹ Ítuni waayúkabimma kawáá-wáyúkámá máa-yugaraq íbêqa kemá kétima-timune. keráwáqá oníq umá kemá Ítuni waayúkaraga kawáá-náqá máune. Ítu Káríqtoma aú-aiqa matáimma kemá aónaraune. ánibo wemá yawwéqma kumínaqa kegáráq wení tágama-yataaqa yáikaaq umá mayánúne. ² Áánûqtuni tipí-típíraa-kayukama wemá keráwáqá tímikaimma yabíqyíkáaro. mirá kéeraq minnýaba timuqá máráaro. Áánûqtuma tímikai-mayaima kémayeraq paá móneqtaba íma mi-máyáimá mayánômanibo karuwaaq umá máyáaro. ³ kawáá umáyíkaiyaq-kayukama yemmá íma akoqnáá-aimma téq wakúyikanomanibo keráwáqá máqte-qtataaqtabama yeqtí awaméqá máiyatawaq yegáráqá keráwáqá íyaniq umá móraiq oro. ⁴ miráinana anómma kawáá-náqá Ítuma kumínaqa keráwáqá anómma yabíkáa-kayukati íráqô-meyamma kámokaa umá áwáarara káina-kamoqa mayáiyana mi-kámókóni áwáarara káina-yataakoma íma ayumíniye.

⁵ maabugô, keráwáqá waayúka-uraqti náápaakon aménáápáqá máero. keráwáqá máqtemma keqtí tíwîqa márúte móra-mora-yuti timénáápáq maréraq móra-mora-yuti kaqtó-naqa máaro. minnýaba Áánûqtuni agamatá-kánnáábí kétéye:

“mi-káyúkámá yeqtíwîqa yanaa múte yaúyo-yuma

Áánûqtuma kéyiweqtaimanibo

mi-káyúkámá yeqtíwîqa márúte yúwáa-yuma yemmá

Áánûqtuma wení íráqô-qtataakomma kényimiye.”

téna kétéye.

⁶ miráinaq keráwáqá kenamááriq Áánûqtuni akoqnáá-ayaakoni aménáápáq maráiyana wemá tirái-kanaaraq keráwáqá múte yawwíniye. ⁷ wemá keráwáqá áyaqa kétimiye. miráinaq keráwáqá wemmá ayuwáiyana keráwáqti taíbaq-tuyanamma paá mayániye.

⁸ arútama kéitera qokaa oro. áwáábíq-araayakoma uréire kéena wemá upúqma náníq-qtataaqtaba abáá iníkáá umá keráwáqti namuro-náqá Tááqtaama mirá kéiyé. ⁹ miráipoaq keráwáqá itáiq-itaiq í-yátááqqtábámá akoqnáá kéeraq wemmá awéqtátuwaaro. taákaq máráaro. Ítuqtaba keráwáqti túbáqawaayuma mimórá-yú-áiqá í-yátááqá yeqtí itáiq-itaiq í-yátááqqtábá kémayaae. ¹⁰ keráwáqá maami-tú-tíqá í-yátááqá pááqya-kanaama paá máyáaro. miráitana mikáké Áánûqtuma íráqô-qtataakoni áaikoma keráwáqá mamá akoqnáá umátikena abauamma ánúqa yamatikaniye. wemá keráwáqá mamá mútûq íráqôniq umá ánataniye. Áánûqtuma wení watúq-watuq umá tágama-yataaqa Ítu Káríqtogaraq yagaroqtamá yáikaaq ígáae téna keráwáqá tááyaraiye. ¹¹ Áánûqtukaq máqten-akoqnaama wáiyé. miráuma wáino.

¹² Táératima maamin-áwááráq-áúbámá kennámá agatáiyé. Ítuqtaba wemá ketí tima-túbáqáwáámiye. maamin-áúbágómá keráwáqá umá tíqtaaiq iníqtaba keráwáqôtpaq yuwáuyana kéwiye. mi-kánáágómá Áánûqtuni íráqô-qtataakoqtaba árain-aimma kétéye. miráinaq keráwáqá maami-kánáágómá yaqtoráaro.

13 keráwáqtí tîbâqawaaraa-kayukama maakáqá Pébírônika-marukaq máa-yuma keráwáqtôpaq miráo-maarao-aimma yúwáawana kéwiye. Áánûqtuma keráwáqá aúyakainiq umá mimóráiq umá yemmá aúyakaiye. ketáanikoma Máákigaraq keráwáqtôpaq miráo-maarao-aimma yúwáitana kéwiye.

14 keráwáqá wenaóné-wenaone kéeqa móra-mora-yuma tiyááma wenamí-kanamin éraq tótó umáyikáaro.

kaayoné-yátáákómá keráwáqá máqtemma náayuwabi Ítu Káríqtoni waayúkabi máa-yubaq waíno.
kemá Pítaa.

2 Pítaa

náayuwabi Ítu Káríqtoq itáíq-itaiq kéo-kayukayopaq Pítaama anaékaq-aubama agatáiyé.

¹ kemá Tááímoni Pítaa mórama Ítu Káríqtoni kaqtó-naqa máunana kemmá wemá timátíkítaq mi-káyúkámá yemá náayuwabi ketááté mimórá itáíq-itaiq umá yáqtorai-i-yataaqa mataáé. ketibotáámá Áánûqtugaraq keqtáámá mamá atóbamatikanin-naqa Ítu Káríqtogaraq yenákámá kateko kéoyaqtaboqtaaq ketáámá itáíq-itaiq umá yáqtorai-i-yataaqa kémayaunatae.

² Áánûqtuni íráqô-qtataakoma taíbaq uyátá-maqma wení kaayoné-yátáákókaráq mayaígáae téq kétude. maami-kááyáq-yátááqá Áánûqtugaraq ketáái uyátárain-naqa Ítu Káríqtoma yenákátí uyátá-maqma itai-yátáápike kéiyé.

³ Áánûqtuma wení aokaq-ákoqnááraké ketáámá weqtábá aokarîq umá mánatae túnnataama kétimiqtaae. áqnáabaqa wetábá wení itai-yátááqá keqtáámá tímikaiqtaae. wemá keqtáá tááyaraitana wení arútai-qtataakoma keqtáámá wenôpaq yabítiráiyé. ⁴ mikákémmá keqtáámá wení anómma timá akoqnáá umákain-aimma tímikaiye. maami timá akoqnáá umákain-ainapoma ketáái túgoni akaí-yátááqá waraiyábá puí-yátááqá yínaqtaama ketáámá yubíqtuwe kóonunatae. maami puí-yátááqá minnáe. Áánûqtunopakemma nékaq mánoe. Áánûqtuma keqtáámá wení aokaq-ááikákékaráq tímikaiqtaae. ⁵ miráuma keráwáqá itáíq-itaiq kéeraq yaqtóráaro. keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátáákómá arutáina-yataakaq arúbainana arutáina-yataakoma itai-yátáákáq arúbaaro. ⁶ ánibo keráwáqtí itai-yátáákómá maan-ááikáq arúbaaro. minná keráwáqtí túgoma íráqô-tuyanamma mamá arutáiyana waráino. mirá kéeq keráwáqá akoqnáá umá máaro. ánibo keráwáqá mirá kéeraq Áánûqtuqtabama aokarîq umá máaro. ⁷ mirá kéeraq Ítukaq itáíq-itaiq o-yúmá tirummá yímero. ánibo mirá kéeraq káqo-yugaraq tirummá yímero.

⁸ keráwáqá maami-qtátááqtábámá anóniq-anoniq umáe kéuiyanama ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoqtabagaraq keráwáqtí itai-yátáákómá uyátá-maqma anóniq umá abarokáq íniye. minnáyaboboq keráwáqá káqo-yuma mamá íráqóniq kéumayikaiyana keráwáqtí íráqôn-aaikoma arammá íma abarokáq íniye. ⁹ náawabi wemá mirá íma ínna-waigoma wemá miráuma aúramma karoparáin-nakoma nékaq wái-qtataaqa íma aónai-nakaa kéiyé. wemá Ítu Káríqtoma wení arunóbáqá tete umáraa wení kúmiq-yataaqa watúwáiqtabama awimmá kégamatuwaiye. ¹⁰ miráinaq ketíbáqawaayuo, keráwáqtí íráqôn-aainapo Áánûqtu árainama keráwáqá tááyarena aúyaqmakainiq umá káqo-yuma yiráátinoqtaba maqmá aónaaro. mirámô keráwáqá éqa aammá íma arábanoe. ¹¹ miráinaq Áánûqtuni watúq-watuq umá wái-marupaq keráwáqtí uínô-kanaama páaq ínana keráwáqá kanaarác paá uínoe. mibáqá ketáái uyátárai-naqa keqtáá mamá atóbamatikanin-naqa Ítu Káríqtoma kéyabi-iyé.

¹² miráinaq kemá maami-qtátááqtábámá keráwáqá ókaraq timá taáqa yoránúne. keráwáqá áqa ítareq árain-aimma matáaqtaba kéyaqtoraamanibo

13 kemá maa-márábímmá máeqa kemá keráwáqá taáqa timá yoránaae tég túyánámmá kéitaune.

14 kemá itáunama maamin-námmá pááqya-kanaabimma mamá paábaq maránúne. maamin-námmá ketí túmiye. minnýaba uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma timá tímikaiye. 15 miráuma kemá maami-qtátááqá wannaabí kágyaunama kemá púyônaqa keráwáqá íma tiwimmá kaaro.

16 ketáámá áqa keráwáqá Ítu Káríqtoqtaba wení akoqnááyaba timá tímikaunatae. ketáámá keráwáqá timá-timeq wemá yauwéqma kumíniye. miráunama min-áímmá íma maníqá wáimanibo min-áílkómá áraimma pááq ínîn-aine. ketáámá kenamáárîq Ítuni anó-qtataaqa aónaraunatae.

17 ketáámá wemmá aónaunana tágama-yataakaraq yaagumá Áánûqtuma aboánôpake matáiyee. ánibo aamá mú mikákáá yanaapáq tágama-yataapike kemá itáunana wemmá timá ámikaiye: “maamin-náqá kenamá tikái-ketaanikoe. weqtábá timuqá kémaraune.” téna aagómá tiráiyee. 18 ketáámá Áánûqtuqtaba aokaq-ánúrâqá wetê mibâq yagaroqtamá máqe-urauna-yutaa min-áágómá Áánûqtuni márûpake timmá itaraunatae. 19 maami-qtátááqá ketáámá káoneqtaa itareqtaaboqtaa Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáama naayóbâqá tirááqtabataa akoqnáá umá itáíq-itaiq kéunatae. yeqtí yáyabama túyánámmá itáaro. minnáma miráuma ketáái kumayuyq-

márâbí ómmá kamá tágainikaa kéiyee. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá tiráan-aimma yorautîq-yorautiq kéíyanawaqa iraqtáiraqtama nokáápaq áwáarara kai-kíyókógárâq tirunóbâqá kamá táganiye. 20 ááqibo maannáma taákaq márâaro. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá tiráan-aikon-aaimma Áánûqtuni agamatá-kánnáábí wáimma máqte-kayukama yenamáa íma kanaaráq itánoe. ímiye. 21 mi-kátáámá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá tiráamma yeqtí yúyánápíkémá íma tirááne. ímibo Aokaq-Áágómá yemmá yíwáqnaa itata Áánûqtuni aúyánápíké tirááne. miráipoata máqte-kayukama yenamáa wenáaimma íma kanaaráq itánoe.

2

1 Áánûqtuni amuné-wáyúkátí kanaaráqá yaímma kaaqaari-ámúné-wáyúkágárâq máqe-uraane. mórai q umá keráwáqtí aúkâapimma kaaqaari-yírâáti-wáyúkámá yínoe. íma árai-kataama maméta yínoe. maamin-áínápó yemá keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa yawarápanoqtaba maqmá aónanoe. anó-nakoma kaapaq-yátâq yeráwáqá mayániq uráiqtabama wemmá mamá aúyoqtuwanoe. yemá mirá kéeta yemmá páátákáá yawarápaginiye. 2 miráimanibo taígani-kayukama yeqtí kebó-yátáákóní aammá waránoe. waayúkama kebó-yátááqátábóata yemá Ítuni árain-akoqtaba timá táiq ínoe. 3 mi-káyúkámá keráwáqtí moneqtaba keyikainataboata yeqtí yúyánápíké kaaqaari-áímmá tínoe. miráimanibo naayóbâqá Áánûqtuma mirá-káyúkámá mamá yawáaq-umayikaraipoana yemmá Áánûqtu yawarápaniye.

4 itáaro. kaqtó-wayukagaraq Áánûqtunopake kúmiq-yataariq owana Áánûqtuma yemmá áitanobaq mamá iyúkaiye. mibâq yemá kumayupí ánná kúyikaitata mááe. yemá mibâq matúq-matuq kéíyan-awaataq yainái-kánáámá kumíniye. 5 mi-káyúkámá naayóbâqá Nóaani kanaaráqá yegárâq Áánûqtuni yainái-yátáápíkémá íma yubíqtuweta kóuraane.

ímibo waayúkama táíq umá máqe-uraawanaboana Áánûqtuma maa-márábímmá nonápó mamá yawááq-uraiye. maami-nómmá aúgipikemma paá Nóaagaraq abapaké kaayaqá wení aara iyápógaraq Áánûqtuma mamá atóbamayikaraine. Nóaama waayúkama Áánûqtuni watáama arutáinaiq ínôqtaba timá yímikaitababoana Áánûqtu wemmá mamá atóbamakaraine.

⁶ anó-maruqa Tótômabakaraq Komóraabakaraqa Áánûqtuma iranápó yawarápatukaine. waayúkati táí-aaíqtababoana wemá mirá-uraine. mirámô uráimma táí-aaimma tarôq o-káyúkáráqá nóinawabi abarokáq ínîqtaba awaaméqá wáena káyiraatiye. ⁷ mi-kánááráqá Áánûqtuma Arótimma mamá atóbamakaraine. Arótima íráqô-napoana waayúkama maami-kááyáq-márúkáqá kebó-yátááriq oqtábámá wemá ôriq umá arummá umáyíkaraine. ⁸ min-íráqón-náqá Arótima wemá mi-káyúkátí aúkápimma máitana Áánûqtun-aurakaqa wení otaammá íma wáqe-uraimma mi-tái-wáyúkátí táwí-aaimma máqte-tupaama káonena kéitena wemá mamá aúaiqa matáine. ⁹ miráimanibo uyátarai-nakoma íráqô-kayukama yemma makáqma aónai-yataakoma yaútûraa kéumayikaitanama wemá mamá atóbamayikaniqtaba kéitaiye. wemá táí-wayukama yemmá táí-meyamma yímíqme kéuwinana min-áwáátáqá yainai-kánáámá yínîqtaba kéitaiye. ¹⁰ áqnáabaqa wemá mi-káyúkámá táí-kebo-yataaqtaba yúránánnámá káeta Áánûqtuni náápaqtabama yeqtí yúyánápímmá téta “paá pááqya-qtataare” téta te-yúmá yemmá áqnáabaqa táí-meyamma yímíniye.

maami-kááqáári-yíráátí-wáyúkámá íma ikatíqa éta yeqtí yúma múte kényayoe. yemá tágama-yataaqa Áánûqtunopake máyáa-yuma yemmá anón-aimma téta agamá kautiyábámá íma ikatíq kéoe. ¹¹ kaqtó-wayukama Áánûqtunopakemma yeqtí akoqnáágoma uyátá-maqma anómma kaaqaari-yíráátí-wáyúkáyábámá wáimanibo yemá uyátarai-nakon aúbáqá anón-aimma téta agamá kautínôqtaba kaqtó-wayukama uyátarai-nakoni akoqnáágoma mú mikákáá uyátá-maqma wáipoana wení kaqtó-wayukama yeqtí akoqnáágomma wenaúbáqá aráátiyaba ikatíq kéoe. ¹² maami-káyúkátí yáaikoma miráuma abááq-wáiwákóní yáaikoraa kéiye. yeqtí yúwarakoní áaikoma minnáe. yáqtoketa kényikamoe. yemá íma itáa-qtataaqtaba anón-aimma téta agamá kégautoe. ánibo yemá abááq-wáiwákóráá umá yemá yawarápaginoe. ¹³ yemá yeqtí táí-aaíqtabama yú-tíqa í-yátááqá mayánoe. yemá yeqtí yúgoni akai-yátááqá kéwareta yeqtí kebó-áímmá abarokáq tarôq kéoe. mi-káyúkámá yemá kaayaq-yóyáúkáráq máa-yuma keráwáqté yagaroqtamá aáwaqa kéneqa keráwáqtí tigae-yátááqá yemá mamá kétimewata keráwáqtí aáwakaqtabama táwí-aaimma óq-waayukama kéte. ¹⁴ yemá paá aaranaatê kúmiq-yataariq kéeta yemá yeqtí yúgoni akai-yátááqá waránôqtabama aati-aatimá íma kanaarác yimuqa yaráie. yemá aqnú-káyúkámá yemmá makátêwata yeté yagaroqtaréta yeqtí táí-amma kéwaraae. yemá aúyababa-araaq-wayukama máawana Áánûqtuma yemmá yawááq kéumayikaiye. ¹⁵ yemá arupú-amma yuwéta aammá arábaraae. íbêqa yemá Pótorimma áanima kaaqaari-ámúné-náqá Péiraani aammá kéwaraae. min-nákómá wemá otaammá kúyôqtabama móneqa mayéwaine. ¹⁶ minnáyabama Áánûqtuma wemmá aamá awáágúraiye. wemá oótiraa-kakomma waayúkati yáama ámitana mikákómá Péiraamma aa urápiké watáama timá ámikaine. ánibo Péiraamma timá ámínanawaq wení aíbôq-aaimma “yuwaino” téna mi-kákómá

timá ámitana tiráine. ¹⁷ miráimanibo maami-tái-wáyúkámá keráwáqtí aúkáapimma yeqtí aíbôq-aaimma íma kéyuwaae. maiq-nómmá káqnáginikaa umá mirá kéoe. konnámá uwáá yoqmá móra-mara íníkáá umá yemá mirá kéoe. kumayupí maragómmá mémánóbáqá Áánûqtuma yeqtí márûqa yokaa kéumayikaiye. ¹⁸ yemá yeqtí tái-aaigtabama anókaq ááyama téta yuma mamé uí-áímmá kéte. yemá náayuwabi tái-amma paábaq yuwánéta maqmá aónaa-yuma yemá yúránánámá aí-áímmá téta makáqma kéyimonaae. ¹⁹ yemá yú awaatuqmá paá umáginon-aimma kétémanibo kúmiq-yataakoni akoqnáágoni aménáápáqá ánná-wayukaraa umá mááe. ítáaro. móra-yataakoma waayúkagomma uyátena wení akoqnáágoni aménáápáq yiwíqma yíkáimma mi-káyúkámá íma yú awaatuqmá paá kéumago. ímiye. yemá mi-qtátáákóní ánná-wayuka mááe. ²⁰ waayúkama ketáái uyátárai-naqa mamá atóbamatikanin-naqtaama Ítu Káríqtomma kéitetaboata táwî-aaikoma yemmá yaútûma ikúyikainabike yubíqtuweta kóíya-yuma móragaraq maami-táwí-ákómmá íma ayuwáiyana yemmá uyátaino. ²¹ mi-káyúkámá náayuwabi yemá Áánûqtuni arútáin-aqtaba íma ítáa-yuma yemmá uyátá-maqla taíbaq paru-yátáákómá kéyimiye. yemá wení arútáin-aqtaba kététemanibo wení aokaq wakúyikarain-aipikemma yinaaéma kéo-kayukayabama paru-yátááqá íyiminiye. ²² mi-kátáámá naayóbáqá tiráan-aimma yeráwáqtábá wáíye. minná

“iyákómá yeqtí múmá yauwéqma kéíye.

ánibo pógoma nommá pétuwetama

yauwéqmeta yobí kowammá wáékááq-waekaaq kéoe.”

téna min-áímmá Áánûqtuni agamatá-kánnáábí kétiye.

3

¹ ketí tíkáin-aanabo, maaminnáma ketí anaaékaq-aubae. maami-kááyáq-áúbánápómá arutáinaiq ínôqtaba kemá keráwáqá túyánámmá ítama arupú ígáae téq kétune. ánibo ketáái uyátárai-naqa ketáá mamá atóbamatikanin-naqa Ítu Káríqtoma wení timáyíkarai-kayukati yáanapo keráwákáq timá tímikain-aimma taákaq maraígáae téq kétune. ² missing?

³ áqnáabaqa maannáyaba taákaq máráaro. aqtó-kánááráqá yaímma-wayukama paá yeqtí yúgoni akaí-ááímmá waránoe. yemá keráwáqá aábé-aimma timá-tiketa ⁴ maará téta tínoe: “wemá ‘yauwéqma kumónúne’ téna aamá timá akoqnáá umákaimma íyabiyo? náakaraq máíyo? keti-botáámá áqa puyéqéta owana máqte-qtataakoma maramá pááq kéitana wáqe-uraimma móraiq umá wáíye.” téta yemá tínoe. ⁵ miráimanibo maami-káyúkámá naayóbáqá Áánûqtuma aamá kétéitana maa-márámá pááq uráiqtabama yemá yaákaq ínôqtabama íma kéyikaiye. nokáké maramá tarôq umáraitana maragómá nopíké utaráíye. ⁶ naayóbáqá maramá tarôq umákaitana ayáqtáá-kanaama kóitana anaaékaqa Áánûqtuma nommá yúwáitana auténa maa-márámá yawááq-urena miráuma naayó-márágáráq wení tái-wayukagaraq yawarápatukaiye. ⁷ íbêqa Áánûqtuma wemá yaináí-kánáyábá awé kéíye. wemá maa-márágáráq wíyôpakaraq wakúyikainata mikáq máiyana min-áwáátáqá yaináí-kánáámá pááq íniye. mi-kánááráqá wemá maa-márágáráq wíyôpakaraqa iranápó yawarápatuwainata tái-wayukama yemmá yainéna mamá yawarápayaikaniye.

⁸ tíkáin-aanabo, maannáyabama íma tiwimmá kaaro. ítáaro. móra-wagaagaraq taígani-karitimaatima (1,000) uyátárai-nakotema mórai q kéiye. wetábámá taígani-karitimaatigaraq (1,000) móra-wagaagaraq mórai q kéiye.

⁹ uyátárai-nakoma weni timá akoqnáá umákain-aiqtabama íma káwikaiye. yaímma-wayukama mirá teta yúyánámmá kéitaamanibo wemá íma káwikaiye. ímibo wemá aú pukáipaq awé i-náqíye. ániibo wemá waayúkayaba yeqtí kúmiq-yataapike waeraígae téna yiwé kéiye. yemmá yawarápaiyabama íma kákaitanaboana Áánûqtuma yiwé kéiye.

¹⁰ miráimanibo uyátárai-nakoni yainai-kánáágómá miráuma moyán-nákáá umá “íma kumíniye” téq túyánámmá itáiyana-awaataq kumíniye. mi-kánááráqá wíyõmma anókaq áama káayena panane umáginíye. aabaúgógáráq wiyókágáráq wiyókogaraq iramá kamá káuma ánataginoe. maa-márágáráq máqte-qtataakaraq maa-márábí wáimma iramá kamá káuma ánataginoe.

¹¹ keráwáqá itáiyana máqte-qtataakoma miráuma ánataginimma íbêqa keráwáqtí táaikoma náaraq ínáyô? Áánûqtuqtaba aokaq-wáyúkámá wenáwíkaq máqte-qtataariq oníq umá keráwáqá mirá-oro. ¹² keráwáqá mi-kánááyábá awé kéeqa mi-kánááyábá kumíkáae téraq keráwáqtí mayaígómmá mirá-oro. mi-kánááráq wíyõmma iramá kamá káuma ánataginana aabaúgógáráq wiyókogaraq wiyókógáráq iramá kamá yaeq-yaeq umáginoe. ¹³ miráimanibo “aúge-kiyokaraq aúge-maragaraq wániye” téna Áánûqtuma keqtáámá timá akoqnáá umátikaraiqtaae. mibáqá máqte-qtataakaraq máqte-kayukagaraq Áánûqtun-aurakaqa kateko umá mánoe.

¹⁴ ketí aanábó-wáyúkáo, keráwáqá mi-kánáámá awé kéeqa móra-mora-yuma kaayoné-yátáápí máero. Áánûqtumma ôriq umá timuqá marakaíyábá maqmá aónaaro. kúmiq-yataariq í éq otaammá íkuinoqtabama maqmá aónaaro. ¹⁵ taákaq máráaro. ketáái uyátárai-nakoma keráwáqá mamá atóbamatikaniqtaba kákaitana wemá aú pukáipaq awé kéiye. ketáái tikáitibaqawaaraa-naqa Póroma maamináyabama keráwáqtõpaq Áánûqtuni itai-yátáápkémmá áqa agamá tímikaiye. ¹⁶ Póroma weni máqten-aubabimma uyátárai-nakoni yauwéqma kumínî-kanayaba kágayaiye. yaímma-yataaqa agatái-waigoma ítama tágaiyabama íma oyaaq kéiye. yaímma-aama íma ítáakayukama yemá Ítukaq itáíq-itaiq íyábámá íma akoqnáá kéeta wenáagomma wáeqma kaaqaari kéte. káqon-aikaraq Áánûqtuni wataáama agamatá-kánnáábímmá kaaqaari tiráae. mirá kéeta yemá yanamáárîq yeqtí yúraqa yawarápai-yataaqa mamakáae.

¹⁷ ketí aanábó-wáyúkáo, keráwáqá áqa minnáyaba kéitaae. miráinaqa atéráaro. Áánûqtuma keráwáqá abáumma ánûqa yamatikai-qtataapikemmma káqo-kayukama íma iyuwáiyatawaq yemá yeqtí otaakáráq íarutainiq íya-qtataaqnapoma keráwáqá íyabitero. ¹⁸ ímibo uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni íráqõ-qtataakoqtabagaraq itai-yátááqtábágáráq ítame uíq-uíq oro.

wekáqá tágama-yataaqa íbêqa aati-aatimá wáimma watúq-watúq umá wániye. miráuma waíno. kemá Pítaa.

1 Yóáne

1 Aagómá maa-márámá íma pááq uráitana wemá máqe-uráiyē. ketáá wenáama ítareqtaa wemmá ketáái túrannapotaa aónareqtaa tiyáákakeqtaa wenaneqá ánekukaunatae. Aagómá wenáaimma matúq-matuq umá máí-auwaraimma wáiyē. 2 maami matúq-matuq umá máí-auwarai-naqa wemmá ketáá aónaraunaboqtaa ketáá keráwáqá kétima-timunatae. Ítu Káríqto matúq-matuq umá máí-auwarai-naqa naayóbáqá aboátē máqena wanamááriq kumma tiráátiraiqtaae. 3 miráipoana ketáá móra-tuyanakaq ketibotêtaagaraq wanáaniko Ítu Káríqtogaraq yokéqtaa nóinabi aónareqtaa ítarauna-yataaqa timá tímikaunatae. ketáámá kétima-yimunataama minná keráwákáráq mimórá-túyánákáq maraígáae téqtaa kétunatae. 4 keráwáqtí timuq-yatáákómá mútúq pááq íniye téqtaa maami-qtátááqá keráwáqtôpaq kágayaunatae. 5 ketáámá maamin-áímmá Áánûqtuni áanikonopake ítareqtaa keráwáqá kétima-timunataama minná mirá-uráiyē. Áánûqtuma ómmá máiyē. wepímmá móra pááqyamma íma kumayuq-yatááqá wáiyē. 6 abo ketáá téqtaa “Áánûqtugaraq móra-tuyanakaq kémaraunatae” tennatáámánibo ketáá kumayuq-ápí Áánûqtu íma máikaq uréire kéeqtaa minná kaaqaarimá kéteqtaa íma árain-apimma kémaunatae. 7 aanibo ópí tágaipin-amma Áánûqtu máikaq uréire kéeqtaa miráonataama ketáámá kímora-tuyanakaq maqmá yáatáá kéumayaunanataa áanikom Ítuni naaegómá ketáái kúmiq-yataaqa tete umá ketirunóbáqtáá mamá aúgen-auge kéumatikaiqtaae. 8 “kepíqtáá íma kúmiq-yataaqa wáiyē” tennatáámá minná kenamááriqtaa ketáái tiyakomma kaaqaari kétima-kaunanana árain-aain-aimma kepíqtáá íma wáiyē. 9 ketáá Áánûqtuma paá timá ámenunataama, nói-kúmiq-yataarirabi ketáámá uráunataama miráinana wemá ketáái kúmiq-yataaqa mamá awikáqtuwainanama ketáái kúmiq-yataakoni anónnáma íma paá wániyē. Áánûqtu aati-aatimá yabíqma kateko umá máinapoana ketáái tái-yataaqa wemá tete umá tirunóbáké paabaq kématuwena aúgen-auge kéumatikaiqtaae. 10 Áánûqtu maará kétéiyē. “máqte-kayukama kúmiq-yataariq urááe.” téna kétéiyē. ááqibo ketáá téqtaa “kúmiq-yataariq íuraunatae” téqtaama aanibo min-áímmá minná “Áánûqtuma kaaqaari-naré” téqtaa kétunanataa Áánûqtuni watáagoma kepíqtáá íma kéwaiyē.

2

1 pááqya-noiyapo, kúmiq-yataariq íigaae téq kemá maami-qtátááqá kágayaune. ááqibo kúmiq-yataariq íyana móra-nakoma tíwáqnaa ínîn-naqa Ítu Káríqtomiye. wemá wenamáa íma kúmiq-yataariq uráibo kateko-yatáákón áai-nakoboana ketáái táayabo ínîn-naqa máiyē. 2 kenamáa ketáái kúmiq-yataaqtaba ípukaibo máqtemma maa-márábi-káyúkátí kúmiq-yataaqtaba pukáiyē. miráipoana Ítuma ketáái kúmiq-yataakoni ápéqa máiyē. 3 Áánûqtuni ámáan-aimma itéqtaa miráonataama ketáámá árainmma kanaarác aónanunatae. Áánûqtumma káonaunatae. 4 móra-nakoma téna “kemá wemmá aónaraune” ténamanibo wenámáan-aimma iténa mirá íkéena wemá kaaqaari-náqá máitana árain-aain-aimma wepímmá íkéwaiyē. 5 ááqibo móra-nakoma wenámáan-aimma iténa mirá kéitanama wepímmá

Áánûqtuni akai-yatááqá ógiqma pááq umá wániye. ⁶ móra-nakoma téna “kemá wepí kémaune” ténama wemá Ítu Káriqtoma máqe-urainikaa móraiq umá maíno. ⁷ tíkái-kayukao, kemá maan-amáán-áímmá íma aúgen-amaan-aimma kágatimune. ááqibo maaminná naayón-amáán-áímmá kágatimune. keráwáqá naayóbáké ítameq utáámibo ⁸ maamin-áúgen-amáán-áímmá árainma Ítupi miráurainikaa umá íbêqa keráwápi mirá kéiye. kumayuq-yatáákómá kéyatamakítana ókómá keráwápi ógiqma pááq umá wáipoana mirárará umá maamin-amáán-áímmá aúgema wáíye. minná árain-okoma íbêqa kétagaiye. ⁹ móra-nakoma téna “kemá ókóni aapi kémaune” kétenamanibo Ítu Káriqtomma arummá amî-naqa áyámma kéumakenama wemá paá kumayupí máíye. ¹⁰ ááqibo wení ábâkoraanaqa Ítu Káriqtomma arummá amî-nakomma kákainanama ókóni-aapi kémaítana wemá waayúkama otaa-qtátáárlq íkéumayikaiye. ¹¹ ááqibo wení ábâkoraanaqa Ítu Káriqtoni aanábómá áyámma kéumakenama kumayupí kémaiye. kumayuq-yatáákómá aúramma kégaropa-makaipoana wemá náakarabi uréire kéena íkaonaiye. ¹² pááqya-noiyapo, Ítu Káriqtoma keráwáqtábá pukáipoana keráwáqtí kúmiq-yataaqa áqa mamá yukéna awikátukaiye. ¹³ ketibóutao, áaimma áqtaraikake máqe-urainaaqa Ítu Káriqtomma wemmá káonaapoqa keráwáqtôpaq kemá kágayaune. maabuibóákaao, keráwáqá mamá Táí-nakomma márúte yukáápoaq kemá keráwáqtôpaq kágayaune. pááqya-noiyapo, keráwáqá ketibotáá Áánûqtumma káonaapoaq keráwáqtôpaq kemá kágayaune. ¹⁴ ketibóutao, áaimma áqtaraikake máqe-urai-naqa Ítu Káriqtomma wemmá aónaraapoqa keráwátôpaq kemá agatáune. maabuibóákaao, Áánûqtun áabi keráwáqá akoqnáá uréq Táigo-nakoma uyáqtá-maqma máápoaq keráwáqtôpaq kemá agatáune. ¹⁵ maa-márágón áaikokaraq maa-marábi-qtátáátábágáráq ítikaino. móra-nakoma maa-marábín-ámmá kéwaraitanama ketibotáái akai-yatááqá arupimmá íma wáíye. ¹⁶ wenaúgon amuq-yatáákáráq aúrananna aí-yatáákáráq aweké kuí-yatáákáráq Áánûqtunopake íma iráibo mirái-qtataaqa maa-marábíké-qtátááré. ¹⁷ máqtemma maa-márágóni waayúkama yúrananna káetama maami-qtátáákáráq maa-márágóni waayúkagaraq paábaq yátamakinoe. ááqibo móra-nakoma Áánûqtun aúyánámmá warénama matúq-matuq umá paá mániye. Ítu Káriqtoni webóé. ¹⁸ pááqya-noiyapo, maannáma aqtó-kánááráq íye. keráwáqá ítaraae. Ítu Káriqtoni anómma webó-náqá íniye. íbêqa netuqyaa Ítu Káriqtoni webó-wáyúkámá áqa irááe. miráitaqtaa káonaunatae. mi-kánáámá aqtó-kánááráq íye. ¹⁹ Ítu Káriqtoni webó-wáyúkámá yaímma keqtáábíké kóuraamanibo yeráwáqá íma keqtááráá umá máqe-uraae. yeráwáqá keqtáágáráq móra-yuyanakaq marétaraatati ketááté máneta oné. ááqibo tiyuwéta keqtáábíké káourapoata íma ketáái árai-kayukama kétiraateqtae. ²⁰ ááqibo keráwáqá máqte-kayukabike Aokaq-nákómá tiwikaipoaq máqte-qtataaqa árainma kéitaae. ²¹ árain-aain-aimma íma kéitaawapoaq íkagatimunabo árain-aain-aimma keráwáqá áqa kéitaawapoaq kemá kágatimune. keráwáqá kéitaae. árain-aipikemma móra kaaqaari-áímmá íma kanaaráq pááq kéiye. ²² nááwaq kaaqaari-náqá máíyo? “Ítuma íma Káriqtoma máíye” téna aboáqtábágáráq áanikoqtabagaraq wakaráina-naqa wemá kaaqaari-náqá Ítu Káriqtoni webó-náré. ²³ náawabi Áánûqtuni áanikoqtaba wakaráinama Áánûqtu weté ímaipoana kéqo-keq-

yataariq íumakaniye. náawabi áanikomma arummá kámenama aboámá weté máiye. ²⁴ aamá áaimma áqtaraikake ítaraamma tirupi yuwáiyana maíno. tirupi yuwáiyana kémainaraq keráwáqá mórabi áanikopikaraq aboápikáráq mánoe. ²⁵ Ítu Káríqto timá akoqnáá umá tiráiyi. “matúq-matuq umá mái-auwaraimma timínénataa keqtáámá timá akoqnáá umátikaraiqtae. kaaqaari-wáyúkámá keráwáqá árain-apike ²⁶ tiwíqma paábaq tiyuwáneta kéoe. minnáyaba kemá kágatimune. ²⁷ ááqibo Aokaq-Áágómmá tímikaitana paá keráwápi ku máipoaq keráwáqá káqomma tiráati-naqtaba ítikaniye. wenamá máqte-qtataaqtaba kétiraatena kétima-timenataa aanibo nóinabi kétiraatena kétima-timenataa iqtáámá árain-aain-aimma wáiyi. kaaqaari-áímmá íma wáiyi. ááqibo Aokaq-Áágó nóinabi tiráátiniq umá Ítu Káríqtopi máero. ²⁸ pááqya-noiyapo, Ítu Káríqtopi kémaiñana wemá yínaqtaa wemmá káoneqtaama mikáq wenaúbáq tigae-tigae íeqtaa kanaaráq itó-uma mánunatae. ²⁹ keráwáqá aónaraae. Áánûqtupimma kúmiq-yataaqa íma wáiyi. kateko-yátáákón áaimma máiye. mórai q umá kateko-yátáákón áai-kayukama yeráwáqá Áánûqtu aúgemma maqyikáriye.

3

Áánûqtun-araabitie.

¹ keqtááyábá akaí-yátááqá abó “íráqône” téqtaa ketáámá wenaráabitie tenúnatae. miráipoata yeráwáqá Áánûqtuma íkaonaapoata maa-márábí-káyúkámá ketáágáráq ítimonaraaqtae. ² tíkái-kayukao, íbêqa Áánûqtuni áráabititaa mánunataamanibo anaaékaq nóikaakanaq mánunataabiyo? íbêqa ketáá íma ítaraunataamanibo ketáá ítaraunataama wemmá aónaraunaoqtae weráá umá mánunatae. mikáq wenáaimma mútûq kanaaráq aónanunatae. ³ máqtemmá wekáq yirummá kámeta awé íya-kayukama Íturaa-kayukama yeráwáqá kúmiq-yataakon-aaq ikatéta nékaq mááe. ⁴ móra-nakoma kúmiq-yataariq kéena wemá aamá aúmatan-aimma kényawitiye. kúmiq-yataaqa maannámiye. Áánûqtuni ámáan-aimma yawiténama kúmiq-yataaqa mi wáiyi. ⁵ keráwáqá aónaraae. wemá aúgaraq-naqa aúkáimma wemá ketáái kúmiq-yataaqa matuwáínayataba kukáiyi. Ítupimma íma kúmiq-yataaqa wáiyi. ⁶ morá-nakoma Ítu Káríqtopimmo kémaenama kúmiq-yataariq íma umáena wíniye. ááqibo kúmiq-yataariq umáena kéwenama wemmá íma ítarena íaonaraiye. ⁷ pááqya-nóiyapo, móra-nakomma íyuwaiyanawaq árain-apike tiwíqma paábaq tiyuwáino. náawabi kúmiq-yataariq íumaena wína-nakoma Ítuma kateko umá máinikaa umá mániye. ⁸ náawabi kúmiq-yataariq umáena wína-nakoma wemá Tááqtaani áaimma kémayaiye. Tááqtaama áqnáabaq áaimma áqtáraikake aati-aatimá kúmiq-yataariq umáena kéuiye. miráipoana Áánûqtun-aanikoma Tááqtaani mayaímá matuwáínayataba kukáiyi. ⁹ ááqibo náawa-naawanabi Áánûqtuma marákáraitanama aati-aatimá íma wení kúmiq-yataariq umáena kéuiye. Áánûqtuni kateko-yátáákón ayu-qtatááqá wepí máipoana wemmá Áánûqtu marákáraitanama kúmiq-yataariq íma kanaaráq umáena kéuiye. ¹⁰ miráinaqtaa náayubi Áánûqtuni áráabiti máewata náayubi Tááqtaani áráabiti maíyamma yimónanunatae. náayubi íma kateko umá máeta kúmiq-yataariq umáe uyetáma yemá Ítumma yirummá áme-kayukayaba íkéyikaitata yeráwáqá Áánûqtuni áráabiti íma mááe.

weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero.

¹¹ maamin-áimmá áqnáabake minnámo ítaraamma weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá mánatae. ¹² ketáá íma Kááinarara umá mánatae. anómma Táí-nakoni iyápómá wenábâkomma ikákaimma nõraq itanawáq wemmá ikákaiyo? minná wení mayaígómá táigoni itana ábâkoni mayaígómá íraqônîq itanabóana ikákaiye. ¹³ ketíbâqawaayuo, maa-márábí-káyúkámá íyammo kéumatikaiyama íma iyánáaq oro. ¹⁴ máqtemma Ítun anaaé wáráa-kayukama keqtáámá kékikaipoaqtaa aónaraunataama tirun-iyápómá puí-yátáákómmá yátamaqtuweqtaa matúq-matuq umá máí-auwaraiqtaa yabékuraunatae. ááqibo náayubi Ítun anaaé wáráa-kayukayaba íkeyikaipoata yemá puí-yátáápi paá mááe. ¹⁵ móra-nakoma náawabi Ítun anaaé wáráin-abakoraa-naqa áyamma kéumakenama aúyánápi ikámma púimma wemá ylkaminakaa-nare. keráwáqá aónaraae. waayúkama ylkamiya-kayuka matúq-matuq umá máí-auwaraimma ímatokaae. ¹⁶ maaminná nóinabi akai-yátáákón áaiqtaba tiráátiraiqtae. Ítu Káríqtoma keqtááyábáé téna pukáie. miráinaqtaa ketáámá ketáái aanábó-yátábátáá kanaarâq puyónatae. ¹⁷ móra-nakoma náawabi áwáqnaa í-yátááqá matokáinama Ítun anaaé wáráa-kayukabike móra-nakoma náawabi áwáqnaa í-yátááqtabá kákaitana aónaraimanibo weqtábá wenáyakoma aúyakuraitana ímikaimma Áánûqtuni akai-yátááqá wepímmá kémaiyo? ¹⁸ ketí pááqya-noiyapo, ketáái tikaí-yátáákómá wátáama paá tóyaukaken-aimma íwaino. ketáái tikaí-yátááqá áráimma yiráátéqtaa máqte-qtataariq ónátae.

Áánûqtun aúbâq ikatîq íena itó-uma akoqnáá umá mániye.

¹⁹ máqte-qtataariq onna-yátáákótáá ketáái tikaí-yátááqá áraimma yiráátéqtaa miráona-yataakotaa Áánûqtun aúbâq akoqnáá umá kanaarâq itó kéunatae. ²⁰ ketáámá kenamááriq ketúyánákótáá ketúbi maránimma minnáyabagaraq Áánûqtuma kéitaiye. Áánûqtu ketúyánákótáá uyátá-maqma máitaqtaa káonaunatae. wemá máqte-qtataaqtaba kéitaiye. ²¹ tikaí-kayukao, ketúyánákótáá ketúbi ímarainaqtaama Áánûqtuni aúbâq akoqnáá umá kanaarâq itó-onunatae. ²² wenámáan-aimma kéiteqtaa miráonaboanataa aati-aatimá amuqá maráina-yataariq-aatuqma onanatáámá nói-qtataaqtababi ítána-yataaqtaa wenópake paá mayánúnatae. ²³ maaminná wení ámáan-aimma mirá-uraiye. áqnáabaqa wenáanikoma Ítu Káríqtokaq tirummá áméro. ááqibo “káqomma weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero.” téna Ítuma wemá timá tímikainiqtaa ónátae. ²⁴ náawabi maamikááyâq-ámáán-áikárátá kéitena miráina wemá Áánûqtupi kéमितana Áánûqtu wepi kémaiye. Áánûqtu wení Aágoma timá tímikaiqtaama “Áánûqtu keqtáábí kémai iyabiyo” téna kékiraatiqtae.

4

Áánûqtuni árain-aagogaraq waátâgaraq.

¹ tikaí-kayukao, íma máqten-aagokaqa tirummá áméro. maqmá aóna-aona umá aonáiyana Áánûqtunopake kéi-nare. netuqyaammá kaaqaari-áikárâq-wáyúkámá maa-márábímmá uréire kéoe. táí-aagoma yirunóbâqá máitana mipíké táí-aimma kéie. ² miráuma aágoma Áánûqtunopakenabiyaa maqmá aóna-aono oro. maamin-áágómá téna “Ítu Káríqtoma aúgaraq-naqa aúkéna Áánûqtunopake kukáie” ténama wemá Áánûqtunopake kéie. ³ ááqibo

maamin-áágómá téna “Ítu Káríqtoma aúgaraq-naqa aúkéna Áánûqtunopake íkukaiye” ténama wemá waátâe. Áánûqtunopake ñirena wemá Ítu Káríqtoni anómma webó-nákónôpake kéíye. minnýaba “keráwáqá atéráaro” téq timá tímikaunaae. “Ítu Káríqtoni webó-náqá yíniye” tiráunama áqa ya máíye. ⁴ pááqya-noiyapo, keráwáqá Áánûqtu matíkaraiipoaq wenáráabiti mááe. keráwápi mái-nakoma uyátá-maqma maa-márábi-náqá máipoana keráwáqá maamin-tái-áágómá yemmá uyátámakuraae. ⁵ yemá Ítu Káríqtoni webó-wáyúkámá maa-márágóni waayúkamo. maa-márágóni waayúkama máapoata yeráwáqá aamá temmá maa-márágóni waayúkama kéitaae. ⁶ ááqibo ketáámá Áánûqtu matíkaraiipoaqtaa wenáráabiti máunatae. náayubi Áánûqtumma aónaa-kayukama ketáái táama kéitaae. aanibo náayubi Áánûqtuma íma maqyíkarai-kayukama ketáái táama íkeitaae. miráítaqtaa káonaunatae. móra-nakoma árain-aagogaq-narabi kaaqaari-áágógáráq-narábiyo.

Áánûqtuma akai-yátáákón áaine.

⁷ tíkái-kayukao, ketáámá weqtábá kákaina weqtábá kákaina ónátae. akai-yátááqá Áánûqtunopake kéíye. náawabi káqowaqtaba ákain-nakoma wemmá Áánûqtu marákáitana Áánûqtumma káonaiye. ⁸ Áánûqtuma akai-yátáákón áaimma máipoana náawabi káqowaqtaba íakaina-nakoma Áánûqtumma íkáonaiye. ⁹ kímora wenáanikomma maa-márábi tímákaitana aúgen-auwaraimma keqtááyábá mayaígáae téna kukáíye. ¹⁰ ketáá káonaunatae. áaraimma akai-yátááqá ketáái tíkái-yátááqá Áánûqtuqtaba íwáimanibo wení uyátá-maqma akai-yátááqá keqtááyábá áaraimma akai-yátááqá wáíye. minná wemá wenáanimma tímákáitana kumma kaapaq-yátáráq képuyena ketáái kúmiq-yataaqa meyánîq kéumatikaiqtaa. maaminná áaraimma akai-yátááqá wáqe-uráíye. ¹¹ tíkái-kayukao, Áánûqtummo miraráá umá kákaina móraiq umá ketáá weqtábá kákaina weqtába kákaina ónátae. ¹² móra-nakoma íma Áánûqtumma aúrapike aónaraimanibo ketáá weqtábá kákaina weqtábá kákaina onanatóámá Áánûqtu kepíqtáá kémainanama wení akai-yátááqómá kepíqtáá mûtûq pááq umá ánataginiye. ¹³ Áánûqtu wení Aokaq-Áámá tiyúwáitaqtaa yáátáá umá kémayaunaboanataa wepi kémaunanataa wemá kepíqtáá kémaiye. ¹⁴ ketáámá Ítu Káríqtomma aónareqtaaboataa timá tímikaunatae. aboámá wenáanima Ítumma tímákáitana maa-márábi-káyúkámá táayabo ínenataa kukáíye. ¹⁵ náawabi Ítuqtaba “Áánûqtun-aanimiye” téna arummá kámena tin-nákópi Áánûqtuma máitana wemá Áánûqtupi máíye. ¹⁶ ketáámá káoneqtaa tirummá kámunatae. Áánûqtu keqtááyábá ôriq éna kákaiye. Áánûqtuma akai-yátáákón-áaiipoana akai-yátááqá máíye. miráipoana náawabi akai-yátáápi kémaina-nakoma minná wemá Áánûqtupi kémainana Áánûqtuma wepi kémaiye. ¹⁷ yainai-yúpááráq onanatóámá táaqa íkainanataa akai-yátááqá kepíqtáá mûtûq pááq umá ánataginiye. ááqibo maa-márábikáráq káqowaqtaba Ítuma ákáiniq umá móraiq umá káqowaqtabataa tikaikáae. ¹⁸ akai-yátááqá wárainanama áaqa íkaniye. ááqibo akai-yátááqá mûtûq pááq umá ánataguraitana íkatíq-yataaqa páabaq waqmá keyuwaye. móra-nakopimma íkatíq-yataaqa wárainanama agaegóni anónnáma tái-apeqtaba awé íniye. ááqibo náawabi íkatíq kéenama wení akai-yátááqá mûtûq íma pááq uráíye. ¹⁹ áqnáabaqa

Áánûqtu keqtaáyábá ákaraipoaqtaa ketáá weqtabátáá kanaarâq tikaikáae. ²⁰ móra-nako téna “Áánûqtutaba kétikaiye” kétenamanibo wemá ábâkoraanaqa áyamma kéumakena wemá min-nákómá kaaqaari kétiye. wemmá káonenama wení ábâkoraanataba íkákainanama Áánûqtumma íaonai-waigoma Áánûqtutaba kanaarâq akániyo? ímiye. ²¹ Ítu Káríqtoma maan-ámáán-áímmá tímikaiqtaae. náawabi Áánûqtutaba kákainanama wenanaae wáráa-kayukayabagaraq akaíno.

5

Ítumma arummá ámîn-nakoma maa-márâbi-qtátááqá márúte kéyuwaiye.

¹ máqtemma náayubi Ítuqtaba “Káríqtoe minnáma Áánûqtu tímakaraiye” tэта tíya-kayukama minná Áánûqtu maqyíkariye. náayubi aboáqtábá yikáinatama aboá maqyíkari-kayukagaraq kéyikaiye. ² ketáá káonaunatae. minná ketáámá Áánûqtutaba tikáinaqtaa wení ámáan-aimma taákaq maréqtaama ketáá wenárâbityabataa tikaikáae. ³ ketáá Áánûqtutabataa tikáinaqtaama wení ámáan-aimma matoránátae. maamin-ámáán-áímma íma ummaa kéyaiye. ⁴ máqtemma Áánûqtu maqyíkari-kayukama maa-márâbi-qtátááqá kanaarâqá márúte íbâq kéyuwaae. ketáái tirummá amí-yátáákómá maa-márâbi-qtátááqá uyátá-maqama kétimiqtaae. ⁵ náawaq maa-márâbi-qtátááqá kanaarâq márúte kéyuwaiyo? móra náawabi “Ítuma Áánûqtun-aanikoe” téna arummá ámîn-nakoma wemá maa-márâbi-qtátááqá uyátewae kéiyie.

Áánûqtuma áanikoqtaba abarokâq kétiye.

⁶ Ítu Káríqtoma nokaráq naeegárâqtábá iráiyie. wenamáa noqtábá íraibo nokaráq naae-yátábâgárâq iráiyie. kâqomma Aokaq-Áágómá Ítu Káríqtomma káonena kétiye. ááqibo Aokaq-Áágómá árain-aain-aine. ⁷⁻⁸ kaumo-yátáákómá Ítuqtaba árain-aimma kéte. yeráwâqá Aokaq-Áágógárâq nokaráq naeegógárâq wááe. árain-aimma Ítuqtaba kéteta mimórâ-yúyánákâq makéta kéte. ⁹ ketáámá nóinainabi waayúkama temmá tirummá kámunatae. ááqibo Áánûqtu nóinainabi tiráin-aikoma waayúkama tiráán-aimma uyátá-maqma kétena maamin-áímmá Áánûqtuma tímátukaimma minná wenáanikoqtaba tiráiyie. ¹⁰ maamin-áímmá Áánûqtuma tímátukaimma máqtemma Ítumma arummá ámê-kayukabi wáiyie. náawabi Áánûqtu tin-áikâq íma arummá aménama Áánûqtutaba “wemá kaaqaari-naré” kétena Áánûqtu nóinainabi áanikoqtaba tin-áímmá arummá íámíqmena kéuiye. ¹¹ ááqibo minná árain-aimma Áánûqtu timmá mirá-uráiyie. matúq-matuq umá mái-auwaraimma Áánûqtu tímikaiqtaama maamin-áúwaráímmá áanikopi wáiyie. ¹² náawabi móra-nakoma áanikomma arummá aménama wemá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayániye. náawabi áanikomma arummá íkámenama matúq-matuq umá mái-auwaraimma ímayániye.

matúq-matuq umá mái-auwaraine.

¹³ keráwâqá náayubi Áánûqtun-aanikon-awikaq tirummá ámê-kayukabaq kemá maa-qtátááqá agatáune. matúq-matuq umá mái-auwaraimma árainma ítareq matáapoq keráwâqtábá agatáune. ¹⁴ wenáuyánákâq

maréqtaa ketáámá Áánûqtukaqtaa nóiqtababi ítáananataama ketáá árainma káonaunatae. wemá ketáái táaraq ítániye. ¹⁵ ketáái táaraq kéitaiqtaa ketáá káonaunatae. nóiqtababi wekáq ítáananataama wemá áqa kétimiqtaae. ¹⁶ ábâkoraanakoma kúmiq-yataariq kéinaa káonema mi-kúmiq-yátáákómá yawááq umá matúq-matuq umá mái-yataapi íkewinaqa keráwáqá Áánûqtukaq itaiyana matúq-matuq umá pui-yátáápi kemma Áánûqtuma mamá wemma aúgen-auwaraimma amíniye. móra-kumiq-yataakoma matúq-matuq umá pui-yátáápi áwíqmena wíniye. minnáyaba “nunamummá tiyo” íketune. máqtemma otaammá kui-yátááqá minná kúmiq-yataare. ááqibo ókon-oko-kumiq-yataakoma íma mamá pui-yátáápi awíqme wíniye. ¹⁷ máqtemma otáá-qtátááqá minná kúmiq-yataare. ááqibo ókon-oko-kumiq-yataakoma matúq-matuq umá pui-yátáápi íma kéwiye. ¹⁸ ketáá káonaunatae. náawabi Áánûqtu matíkarai-nakoma kúmiq-yataaqa íma umáena kéiye. aanibo Áánûqtun-aanikoma wemá kawáá kéumatikaiqtaaboana Táí-nakoma wemma íma kanaarácq táí-yataariq kéumakaiye. ¹⁹ ketáá káonaunatae. Áánûqtun áráabititaa máunataamanibo tébakaq-wayukama máqtemma maa-márábí-qtátáákárácq Táí-nakoma nôrabi ónááe ti-qtátááqá mirá kéumayikaiye. ²⁰ ááqibo káonaunatae. minná Áánûqtun-aanikoma íréna tiráátiraiqtaae. náawabi árain-Aanuqtuma máima ketáámá árain-Aanuqtupi wenáanikoma Ítu Káriqtopi máunatae. maaminná árain-Aanuqtugaraq maaminná árain-auwaraimma matúq-matuq umá mái-auwaraine. ²¹ pááqyanoyapo, kaaqaari Áánûqtunopakema nékaq máero. kemá Yóáane.

2 Yóáane

Yóáane páátima monoq-wáyúkámá máa-marukaqa áwíkaan-inikoma páátibi agamá kááyaiye.

¹ kemá móra anó-monoq-nakonopake áwíkaan-inikokaq áwíkai-iniko ení iyápógaraq árain-aain-aikaraq kemá keráwáqtábá kétikaiye. Íma kemá kenamáamibo máqtemma aarawaamá árain-aain-aimma ítaraa-kayukama keráwáqtábá ôriq éna káyikaiye. ² maami árain-aimma keqtaábi wána taákaq-taakaq ínipoana aati-aatimá keqtaábi watúq-watuq umá wániye. ³ ketibotáá Áánûqtuma áanikogaraq Ítu Káríqto yeqtí aokaq íráqô-qtatakaraq arummá yimí-yátáákáráq kaayoné-yátáákáráq keqtaábi waíro. miráinata maami-qtátááqá árain-aain-aikaraq akai-yátáákáráq mayánatae.

⁴ kemá itáunama maamin-nóiyápómá árain-amaan-aimma kéwaraawaq timuqá ôriq umá kémarauene. miráuma ketibotáá timá tímikainiqtaa umá kéwaraae. ⁵ tíkáin-iniko, móra ámáan-aimma kágayaune. íbêqa aúgen-amaan-aimma íkagatimupo maaminnáma naayóbáqá áaimma áqtaraikake Ítunopake ítaraae. minná káqowaqtaba kákaina káqowaqtaba kákaina ónatae. ⁶ akai-yátáákómá mirá kéiye. minná Áánûqtun ámáan-aimma waránatae. mimórá-ámáan-áímmá áaimma áqtaraikake ítaraae. minná weqtábá kákaina weqtábá kákaina ónatae. ⁷ miráipoata netuqyaa-káyúkámá keqtaá kaaqaari-áímmá timá-timinetataa maa-márábi uréire kéeta ye mirá kéte “Ítu Káríqto íma aúma mamá pááq íné kukáiyé.” téta waayúkama kaaqaari kététa yemá Ítumma webómá kágáyakaae. ⁸ atéqma máero! keráwáqá íma mi-qtátááqá yúwáaro. ketáámá maaminnáyabataa mayaímá matáunaboq íráqô-qtataaqa Áánûqtu timá akoqnáá umá tímínna-yataaqa íma mayáínoe. ⁹ morá-nakoma Ítu Káríqtoni arááti-yataapi íma maéna ááqibo áwábaq kóinanama Áánûqtu mibáq wetê íma máiyé. móra-nakoma Ítu Káríqtoni arááti-yataaqa ítarena Áánûqtugaraq áanikogaraq mibáq wetê máiyé. ¹⁰ móra-nakoma keráwáqtôpaq iréna “Ítuma Áánûqtunopake aúgaraq íkukaiye” téna tin-náqá wemmá íma keráwáqtí naaúpaqa íawiqme iréraq miráono-maaraono téq ítimakaaro. ¹¹ aanibo keráwáqá mirá timákeqa keráwáqá wení ábárawaao máeqa wení táí-yataapi mánoe.

¹² kemá netuqyaa-áímmá agamá timá-timenaq únmananibo kemá íma wannaabímmá agayánúne. paá kenamáárîq uréq wenóikaq-wenoikaq káoneqtaa tóyaupike timá-timenunaboana ketáái timuq-yatáápiqtáá mánunatae. ¹³ ketímanaakoni iyápóma yiwíkaan-noiyapoma keráwáqtábá miráo-maraao téta kétimatikaae. áqa kínnæ. kemá Yóáane.

3 Yóáane

¹ móra anó-monoq-nakonopake Káéatikaq tíkái-naqa Káéatio, náawanabi kemmá árain-ain-aikaraq ôriq umá kítikaiye. ² tíkái-nako, kemá nuna-mummá timákaunana máqte-qtataakaraq enáugogaraq íráqôniq umá mirá kítakaa kemá aónaraunama enarun-íyápógómá íráqôniq kéiyee. ³ yaímma Ítun anaaémo kéwaraa-kayukama uréire éq éta má-tima-timemma “emá árain-aimma kéwaraane” téta tewapóaq kemá emmá timuqá ôriq umá kémaraakane. ⁴ árain-aipimmo ketí iyápó-annamo Ítaraanata uréire kéiyana kemmá íma móra-yataakoma mamá timuq-yatáákómmá uyátá-maqma wániye. ⁵ tíkái-nako, maa-káyúkámá naayóbáqá íkeyimonaanamaniibo ááqibo íráqôniq umá yabíqyíkaraane. ⁶ yemá máqtemma yirummá ámê-kayukama emá íráqôniq umá yabíqyikaanayaba timá yímikaiye. emô íráqô-qtataaqa kéyime. timáyikaanayaba Áánúqtun-aurakaqa íráqôniq kéiyee. ⁷ uyátárai-nakotabae téta uréire kéowatamanibo oótanaa óqtamma paá Ítuma arummá ámê-kayukabike matááe. óq-wayukabike íma matááe. ⁸ ketáá kenamááriq yiwíqmataa ketáái waayúkaiq umátaa árain-aikoni mayaímá yegáráq kémayaunatae. ⁹ kemá káqon-aubama agatuwáunana Ítun-anaaemo wáraa-kayukabaq wimánibo Tiótarapima wemá wenáakaq waabá-káyúkátí yúraaka “anómma mánaae” ténaboana keqtáámá ítiwirainenataa kéiyee. ¹⁰ kemô yéqa má-tima-timenune wemá yaímma-yataariq kítaba wemá táí-aimma keqtábá kéténa Ítuni aamô maméta ye-káyúkámá íkeyiwiraiye. óqo yeqtí naaúpaqo yiwíqmeta íné o-káyúkámá mamá aammá káunikena “íma yiwíqme yero” téna aammá áunikaraiye. óqo yiwíqmeta íné o-káyúkámá yemmá monoq-wáyúkábíké kéwaqtuwaiye. ¹¹ tíkái-nako, táí-yataakoni amé mékaan íuwo. paá íráqô-qtataakoni amé mékaa uwo. ááqibo íráqô-qtataariq o-káyúkámá minná keráwáqá Áánúqtun-araaqa mááe. aanibo táígo-qtataariqo íya-kayukama minná yeráwáqá Áánúqtuma árainma aati-aatimá íkaonaae. ¹² Timítarima máqte-kayukati yúraaka íráqô-naqa máitana wení íráqô-mayaima wenáaiqtaba kítiraatiye. ketáámá mórai q umá íráqôn-aimma weqtábá kêtunataama minná árain-aimma túna-taama keráwáqá ítaraae. ¹³ kemá taíganin-aimma agayánáaq únmananiibo íma kenamááriq kemá wannabí agayánúne. ¹⁴ miráitaq kemá túyánámmá itáúnama páátákáá timónéq aanibo keráwákáráq mi-qtátáátábá mórabí máeqtaa watáá-wataa tenúnatae. ¹⁵ kaayone-yátááqá keráwáqtê wáino. ketáái aanábóráq ketí miráoro-maaraoro-aimma móra-mora-yuma timá yímero. kemá Yóáane.

Yúti

¹ kemá Yútie. kemá Ítu Káriqtoni mayái-nápóaq kemá Ítuni ábâkoma Yêmitimma ábâkomune. kemá maami-páátimá Áánûqtuma yááyarai-kayukayopaq kágayaune. mi-káyúkámá náayubi ketibotáámá Áánûqtuma wení akái-yátáápi kémaewana Ítu Káriqtoma yabíq yíkaraiye.

² Áánûqtuma paru-yátáákáráq tiména kaayoné-yátáákáráq tiména akái-yátáákáráqá keráwáqá timíniye. mi-qtátáákómá keráwáqtópaq ókaraq-okaraq pááq íniye. minnáyaba ôriq umá keráwáqtábá kêtikaiye.

kaaqaari-áímmá yirááti-wayukati yáaimma.

³ ketí aanábó-wáyúkáo, áqnáabaqa kemá túyánámmá ítátuweq keráwáqtópaq aúbama agamá Áánûqtuni yauwéqma máqtemma tiwíránénataa iqtábá min-áímmá agayánáá kéunamanibo keráwáqtí itáíq-itaiq umá mái-yataaqa Áánûqtuma wení waayúkama tímikaimma minnáyaba yáqtoqma akoqnáá ígáae téq kemá keráwáqtópaq kágayaune. minná⁴ yaímma-wayukama keráwáqtí aúkáapi aúpáq yamááwaqtaa íkáonaunatae. mi-káyúkámá íma Áánûqtuni waayúkama mááe. Áánûqtuma wenámáakoni íráqô-qtataaqtaba yemá aagómmá mamá kéwaeraae. yemá mirá kéopoataa yeqtí táí-yaaimma paátataare ténátaae. Ítu Káriqtoma ketáái kawáá-náqá ketáái uyátárai-nakoma wemmá yemá káwetatuwaae. naayóbáqá Áánûqtuni agamatá-kánnáábí téna mirá-káyúkámá Áánûqtuma mamá yawááq-umayikaniye. ⁵ keráwáqá maamin-áímmá ítama arútaraamanibo kemá keqnáámmá timá taákaq ónúne. uyátárai-nakoma Ítiráaeo-wayukama Íqtíibake yauwéqma yiwíkaimanibo anaaékaqa mi-káyúkámá wekáq arummá íma ámikaa-kayukama yemmá yíkamitata puqmá ánataguraae. ⁶ taákaq máráaro. naayóbáqá Áánûqtuni kaqtó-wayukama yaímma móra-awaataq yimuqá maqmá íma máqe-uraabo Áánûqtuni marûpake yuwéta kóuraae. uyátá-maqma anón-naapaamma mayánáae téta owana yemmá Áánûqtuma kumayuqnóbáqá aménáápáq mibáq akoqnáá-annama kú-yikaraiye. Áánûqtuma anó-kanaaraqa wemá yemmá mamá yawááq-umayikaniye. ⁷ táí-wayukama Tótómabakaraq Komóraabakaraq káqomma waaqókáq móra-marukaq-wayukayabagaraq taákaq máráaro. mi-márúpáké-káyúkámá Áánûqtuni kaqtó-wayukama oníkáá éta kumari-ááímmá tarôq kéowanaboana aati-aatimá matúq-matuq umá káíq-kaiq inírábí kautínoe. máqtemma kaaqaari-áímmá yirááti-wayukama Áánûqtuma yeqtí táí-meyamma yimíníqtaba máqte-kayukaraq abarokáq timá kétagaiye.

⁸ miráuma mirá-káyúkama máqte-maqte kaikáá umá káonaawana minnágoma mamá íyaqnobaqa yíkáníq itata yeqtí yúbima táí-yaaimma mamá tarôq kéoe. Áánûqtuni náápaqtabama pááqya-qtataarabiya téta yúyánámmá kéitaae. Áánûqtunopaq-wayukayaba aamá timá márúte táíq kéumayiketa kéoe. ⁹ uyátá-maqma anó-kaqto-naqa Mááíkoroma wegáráq íma mirá-uraiye. Tááqtaate wenáubi-kenaubi maréta Mótetini arááq-auma náawaq mayáníyô téta minnáyaba tirááye. ááqibo Mááíkoroma wemá náápaakaraq-naqa íma kanaaráq máenaboana Tááqtaama timá márúte yukáimanibo wemá tiráine: “uyátárai-nakoma emmá timá márúte táíq

umákaniye.” téna Mááíkoroma tiráiyé. ¹⁰ miráimanbo mi kaaqaari-áímmá yirááti-wayukama móra-yataakoni áaimma íaonaraa-qtataakoqtabagaraq táí-aimma kéte. aónaa-qtataaqa aónaraamma miráuma pó-iyakoni yáaikaa umá káonaae. ániibo mirán-ááíkkómá yemmá mamá táíq kéumayikaiye. ¹¹ táí-meyamma ôriq umá mayainóe. Kááinani áaikaan-aaimma kéwaraae. yemá waayúkama yiráátéta paá meyáqtábá yeqtí yúma yíméwata kéqoke-tai-aaimma tarôq éta Béiraaraa kéoe. Áánûqtuni anaaéma íwareta Kóraama miráurainikaa kéeta mirá-qtátááriq kéeqtaboata yemá táíq kéumagoe. ¹² aanábómá áíkuteraq mórabike aáwaqa kéneqa mi-kaaqaari-áímmá yirááti-wayukama yigaemá íma wáiniq umá táí-yataariq aborokáq kéopoata ananna-yátááqá yemá yubairáinikaa úma mááe. yeqtí yúyaba-aatuqma yúyánámmá kéiteta uwáágoma konnámá mamá paábaq yúwáitana aaqá íma yinikáá umá mááe. yeqtí watáagoma miráuma aaqá íma yinikáá kéumagiye. miráuma yaagómá arammá iyai-kánááráqá arammá íma íyáinikaa umá mááe. yemá miráuma yaamá aayákagitatapoata ánûkaraq áaipike yayútuwaanikaa umá mááe. yeqtí watáagoma miráuma arammá íma íyáinikaa kéumagiye. ¹³ únókómá anón-iyaraa kémetailana yeqtí otaa-qtátáákkómá ananna-agaregóráá umá ámûraaq mayaq-mayaq inikáá umá mááe. ániibo yemá miráuma aabayákáké wiyókómá paá uréire umáginikaa kéoe. yeqtí yirááti-yataakoma arupú umá íma kéyiraate. yeqtí márúqa anó-kumayuqnobaq Áánûqtuma yeráwáqtábáé téna yíkaraine minnýyaba mi-káyúkama mibáq matúq-matuq umá mánóe.

tái-meyamma yemá mayánóe.

¹⁴ Ênókima abapaké kaayaq-nápóana wemá Áátaani anaaé pááq-urena wemá mirá-káyúkáyábá naayóbáqá amuné kuténa wemá maará-tiraine: “aónaaro. uyátárai-nakoma wení taíbaq netuqyaa aokaq-káqtó-wáyúkátê kumíniye. ¹⁵ wemá máqte-kaaqaari-aimma yirááti-wayukama ítama yaíqtuwena táí-meyamma yimíniye. waayúkama yinaaéma umáketa yeqtí táí-yuyanamma wáráa-kayukama wemá mamá anónnáma táí-meyamma yiména kúmiq-yataariq uráa-waigoni anónnáma táí-meyamma yiména táí-aimma téta Áánûqtumma timá táíq uráapoana anónnáma táí-meyamma yimíniye.” téna Ênókima tiráine. ¹⁶ máqtemma mirá-káyúkámá náru-narumma kététa káqo-kayukayaba kaaqaari-yúbí kémareta yeqtí táí-yuyanakomma anaaé kéwaraae. yúma maméta kéuyeta yaímma-wayukama matawémma umátuweta yimíqmíq kéeta yemmá yikái-qtataaqa kémayaae.

keráwáqtí tirummá amí-yátááqá yáqtoqma akoqnáá oro.

¹⁷ miráimanibo ketí aanábô, taákaq máráaro. keráwáqá keqnáámmá Ítu Káríqtoma yiwíkai-kayuka timá tímikaan-aimma taákaq máráaro. ¹⁸ yemá maará téta keráwáqá timá tímikaane: “anaaékaqa aqtó-kánáámá pááq ínata yaímma-wayukama aábê-aimma tíma-tikanoe. mi-káyúkámá táí-yataaqtaba kéyikainataboata yemá mirá-inoe.” téta Ítuma yiwíkai-kayukama tirááe. ¹⁹ yemá mi-káyúkámá otaa-káyúkáe. yeqtí yúgoni akái-yátááq áatuqma kéwareta Áánûqtuni Aokaq-Áággómmá íma kéwaraae. ²⁰ miráimanibo keráwáqá ketí aanábô, aati-aatimá keráwáqtí itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá mamá akoqnáá umáe úyoro. mirá kéeraq aati-aatimá Áánûqtuni

Aokaq-Áágóní akoqnaágaraq nunamummá tero. ²¹ ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma paru-yátááqá matokáipoana matúq-matuq umá máiauwaraimma timíniye. maamin-áúwáraíqtábá awé uréqa Ánúqtuni akáí-yátáápi máero.

²² yaímma-wayukama Áánûqtuqtaba kaayaq-yúyánámmá itáaqtaba keráwáqá paru-yátááqá yímero. ²³ yemá miráuma irabíkáá mááe. ánibo keráwáqá páátákáá yauwéqma yiwíráro. keráwákáráq irabí tíwíqme wíyábámá káqo-kayukayaba táaqa kégainamanibo paru-yátááqá paá yímero: miráimanibo yeqtí yúrananna aí-yátáákómá mamá yeqtí unáákáqtóma námô ainíkáá kéobo minnýaba yeqtí unáákátôgaraq kúmiq-yataatabagaraq ítama táíq umáyikáaro.

nunamummá té Áánûqtun-awiqa múte yawíyé.

²⁴ Áánûqtuma kanaaráq keráwáqá kawáá umátíkarainaq keráwáqá íma paábaq kumáwinoe. wemá kanaaráq kúmiq-yataaqa íma waéna wení tágama-yataapi tikániye. miráinaq keráwáqá timuqá ôriq umá maránóe. ²⁵ Áánûqtu-aatuqma wenamá ketáá yauwéqma tiwiránín-naqa Ítu Káríqtoni mayáíráké ketáái uyátárai-nare. Áánûqtuma wení áwíqa múte yauyónátaae. wení tágama-yataakaraq wení anó-qtataakaraq wení akoqnaá-yataakaraq wení náápaakaraq áaimma átárai-kanaarake íbêq-kanaaraqa anaaékakaraq aati-aatimá paá mánoe. miráuma waíno.

Arébárétiani

¹ naayóbáqá maamin-áikómá áupáq wáqe-uraiye. miráitana Ítu Káríqtoma mamá abarokáq pááq uráiyē. minnáma Áánûqtuma Ítumma aráátiraiye. Ítuni mayái-wáyúkámá keqtáámá tiráátínana mi-qtátááqá anaaékaqa pááq íniye. wemá keqtááyábá ítama arutaígáae téna tímikaiqtaae. móra kaqtó-nakoma Áánûqtunopake wemá timákáitana kemá Yóáanekaqa kukáiyē. kemá Ítuni mayaínápóana wemá wataáma timá tímikaiye. ² ániibo kemá Yóáanema kemá mi-qtátááqá máqtemma aónatuwe abarokáq Áánûqtun-aama timá kétagaune. mi-kátáámá Ítu Káríqtoqtaba “áraine” kétune. ³ náayubi yoraútína-nakoma itaiya-kayukagaraq Áánûqtuni maami-ámúné-áímmá yeráwáqá nónabi tínna éta yeqtábá Áánûqtuma amuqá kémayikaiye. abo mi-kánáámá awaaraq-kánnáábí pááq ínanama Áánûqtu “mirá ónúne” tirái-qtataaqa miráinima wemá paá mirá-niye.

Yóáanema abapaké kaayaq-áyú-wáyúkábá wataáma agatáiyē.

⁴ kemá Yóáanema abapaké kaayaq-áyú-wáyúkámá Étia-aukapaq máa-kayukayopaq maan-áímmá kágáyaune. íbêqa Áánûqtuma máiyē. naayóbákáráqá máqe-uraiye. anaaékaraq wemá paá maéna wení íráqó-qtataaqa kaayoné-yátáákáráq keráwáqá Áánûqtuma Ítu Káríqtogaraq tímikaaye. abapaké kaayaq-áágógáráqá aúrapaq Áánûqtuni náápaan-abiqtataraq máena yemá Áánûqtuni íráqó-qtataaqa kaayoné-yátáákáráq tímikaae. ⁵ Ítu Káríqtoma Áánûqtuni máqten-aimma arupú umá tinnáqiyē. wemá pukáipike áqnáabaq itó-urai-naqiyē. maa-márábí mú mikákáá anó-naqa máiyē. wemá keqtááyábá ákáitana wení naaenápó ketáái kúmiq-yataapike matukáiyē. ⁶ wemá miráurái-waigoma keqtáámá mamá wenabomá Áánûqtuni anó-monoq-wayukaraa umátikáraiqtuae. Ítukaq tágama-yataakaraq akoqnáá-yataakaraq matúq-matuq umá waíno. miráuma waíno. ⁷ aónaaro. wemá konnákóní aúkáapi kumínéna kéiyē. miráinata máqte-kayukama yeqtúrapike aónainoe. máqte-kayukama wemmá waqtáámmá agaíbéta ikákaa-kayukama yegáráq wemmá aónainoe. máqtemma maa-márábí-káyúkáma weqtábá yogapómmá éta ibiqá yaránóe. owé. mirá-qtátááqá pááq íniye. ⁸ Áánûqtuma uyátárai-nakoma maará téna: “kenamá kemá áqnáabakaraq anaaémma kemúne.” téna kétiye. wenamá Áánûqtuma íbêkaraq naayóbákáráqá anaaékaraq paá máiyē. wemá máqten-akoqnaama matokáiyē.

Yóáanema Waayúkagon-Araaqa aónaraiye.

⁹ kemá Yóáanema Ítuqtaba keráwáqtí tibâqune. kegáráq keráwákáráqá ketáámá Ítuni waayúkamunataae. kemá keráwáqtē yagaroqtamá ummaa-yátááqá tíqa í-kánáámá Áánûqtuni yabíkái-qtataakaraq aménáápáqá máunatae. ániibo ketáámá awé kéeqtaa Ítuqtaba akoqnáá kéunatae. kemá Áánûqtun-aama kéteqa kemá Ítukaq tirummá kámunatapoana yemá kemmá waqmá móra-marukaqa únómmá yaúturaitana áwíqa Páátamoti tíkaraae. ¹⁰ uyátárai-nakoni kanaaráqá Aágoma Áánûqtunopake kemmá mamá akoqnáá kéitana tinaaépakema móra-aimma itaúnana akoqnáá

umá kaapáúkoraa tááyaraiye. ¹¹ min-áíkkómá mirá tiráiyē: “máqte-qtataaqa aónánama minná wannaabí agamá abapaké kaayaq-áyú áíkuyo-kayukabaq yuwaao. miráuma Ipítiani-marabakaraq Támánabakaraq Págámabakaraq Táiyátáérabakaraq Tááritibakaraq Pírárépiabakaraq Áréórátíabakaraq aúbama agamá yuwaao.” téna tiráiyē. ¹² abo náawa kétiyaa téq waéqma aónánama kain-ómmá abapaké kaayaq-yááréráq tágagitaq aónaraune. ¹³ ánibo kemá aónánama mi-táárégóni aúkáapimma móra-naqa itó-uma máqe-uraiye. wemá ayáqtááq-unakaqtoma umá aítaupaqa yuyu umárena wenaúkáapimma áwáarara kain-ámúránámá umá yaútú makaiye. ¹⁴ aqnótáugoma wayámmá wáqe-uraiye. miráuma tipi-típigoni áyáuraa éna wayá-kónnákkáá uráiyē. miráitana aúrakoma iragóráá kamá tágaraiye. ¹⁵ ánibo aítaukoma tágaguraima miráuma óqtakoma óniq-irabi kamá kawaabába iníkkáá uráiyē. miráitana áa áyái-waigoma miráuma anó-nomma aúgín-aikaan-aimma tiráiyē. ¹⁶ wemá abapaké kaayaq-wiyóqá ayáánurapaqa matokáiyē. ánibo mórama tokóru-yakaa-puma téba-tebaq-aama wenóyaupike ku tayaráiyē. ánibo wení óíkoma tágama aaqá kain-í-káá uráiyē. ¹⁷ kemá wemmá aónatuweq wení aítaupi tipaqagéq puki-nákkóráá uráune. miráitana wemá ayáánuranapo kekáq tinekuyena tiráiyē: “emá ikatíq íuwo. kemá áqnáabaq-nakaraq anaaékaq-nakaraq kemúne. ¹⁸ kemá aúwarai-naqune. naayóbáqá kemá pukáunamanibo tímónaao. kemá aati-aatimá matúq-matúq umá máune. owé. áíta-marupakaraq puígáráqá ketí náápaamma aménáápáqá wáitaq kíma kemá kéyoraune. ¹⁹ miráinaa máqtemma kaikkáá aónána-yataakoma íbêqo aónána-yataakaraq anaaékaq pááq íní-qtataaqtatabagaraq agayaa. ²⁰ abapaké kaayaq-wiyóqá tiyáánurapaq wáitaa aóne mi kain-ómmá abapaké kaayaq-yááréráq waéqma itái-áípóana áaimma miráuma wáiyē. abapaké kaayaq-wiyóqá minná abapaké kaayaqá áíkuyo-kayukati kaqtó-wayukama Áánúqtunopake maéta abapaké kaayaq-yááréráq minná abapaké kaayaqá áíkuyo-kayukarare.” téna Ítuma Yóáanemma tiráiyē.

2

watáama Ipítiani q áíkuyo-kayukayatabae.

¹ óq-aimma tiráiyē: “Ipítiani áíkuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánúqtunopake maan-áíkkómá wekkáq agayaa. abapaké kaayaq-wiyóqá ayáánuranapo yabíkkái-naqa wemá abapaké kaayaq-káin-ókkómá yaaregóni aúkkáapi uréire kéeq wení amuné-áímmá mirá-uraiye. ² máqte-qtataariq ónna-aaima aónatuweq akoqnáá-mayaima mayáanama aónaraune. keráwáqá itáíq-itaiq umá yabíyemma káonaune. táí-wayukayabama keráwáqá ikéyikaae. máqtemma mi-káyúkkámá maará téta ‘Ítuni tímáyíkarai-kayukaqtaae’ téta kétémanibo yeráwáqá íma mááe. miráitaa keráwáqá yaímma kéite yetí yaáimma aónatuwaiq yemá paá kaaqaari-wáyúkkámá mááe. ³ ketíwíqtaba keráwáqá yáqtoreq itó-uma akoqnáá éra íma túbô karááe. minnáma káonaune. ⁴ miráimanibo móra-yataaqa íma íráqóniq kéoe. naayóbáqá tirummá kanaaráq íráqóniq umá tímikaamanibo íbêqa ímiye. ⁵ naayóbáqá keráwáqá íráqóniq uráámma íbêqa kétiwikatuweq paábaq kóuraae. miráinaq keráwáqá yauwéqma naayóbáqá íráqóniq uráániq umá tirummá waeráaro. miráinaq tirummá íma waeráiyáq kemá ketópaq íréq keráwáqtí ókkóni yaaremámá mamá paábaq yuwánúne. ⁶ miráimanibo mirán-íráqón-ááímmá keráwáppímmá paá wáiyē. Níkkórááitini waayúkkabimma webómá

agayikéwae kéoe. kegáráqá kemá yeqtí yáaiqtaba webómá kágayikaune. ⁷ móra-nakoma aáqá wárainanama maamin-áímmá ítama arutaíno. Aágoma Áánûqtunopake áikuyo-kayukabaq kétima-yimiye. ‘móra-nakoma áaiqa umá uyátáinaqa kemá min-náqá ayúwáanana matúq-matuq umá mái-yataaqa amí-yábíké aáwaqa kemá aménúne. mi-támá Áánûqtuni yópí wáíye.’ téna Aágoma kétima-yimiye.” téna Ítuma Yóáanemma kainapákáá timá ámikaiye. óq-aimma tiráíye:

watáama Támánabaq áikuyo-kayukayatabae.

⁸ “Támánabaq áikuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake min-áikómá wekác agayaa. áqnáabaq-nakaraq anaaé-nakaraq naayóbáqá pukáimanibo íbêqa paá mái-nakoma wení amuné-áímmá mirá-uraiye; ⁹ keráwákáqá ummaa-yátááqá tíqa í-kánáámá pááq íma káonaune. ániibo keráwáqá áwáyoq-wayukaraa ommá kétimonaune. miráimanibo keráwáqá taígani-qtataaqa makááe. mi-káyúkama akáyáámá timá tíkáama kéitaune. ániibo mi-káyúkámá mirá kéte. ‘ketáámá Ítiráaeo-wayukataa máunatae.’ téta kétémanibo yemá íma mááe. ímiye. yemá paá Tááqtaani áikuyo-kayukabike mááe. ¹⁰ anaaékaqa tíqa í-yátááqá mayánómma minnáyaba íkatíqa íoro. ítáaro. Tááqtaama keráwáqti aúkápíke yaímma-wayukama ánná yimínímma keráwáqá makáqma aónaniye. miráinaq ummaa-yátááqá tíqa í-kánáámá tiyááka-kanaabi mayánoe. miráimanibo keráwáqá tirummá amí-yátááqá paá yáqtokaiyana keráwáqti puí-kánáárác wínaq kemá anónnáma íráqô-meyamma matúq-matuq umá mái-yataaqa timénúne. ¹¹ ániibo náawabi aáqa wáinanama maamin-áímmá ítama arutaíno. Aágoma Áánûqtunopake áikuyo-kayukabaq kétéye. ‘móra-nakoma áaiqa umá uyátenama yauwéqma puí-kánáárác wemmá íma mamá táíq íniye.’ téna Aágoma kétima-yimiye.” téna Ítuma Yóáanemma kainapákáá timá ámikaiye. óq-aimma tiráíye:

watáama Págamabaq áikuyo-kayukayabatae.

¹² “Págamabaq áikuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake min-áikómá wekác agayaa. min-nákómá tokóru-yakaa-puma téba-tebaqa áama yawíqmatama matokái-nakoni amuné-áímmá mirá-uraiye; ¹³ kemá keráwáqti márúqa káonaune. mi-márúkáqá Tááqtaani náápaan-abiqtataraq wáíye. miráimanibo keráwáqá ketíwíqa yáqtoqma akoqnáá uréq kekáqá tirummá kétimeraq kekác tirummá amíyamma íma aúpáqá kéyuwaae. móra-naqa Ááqtipaatima keqtbá téwai-nakoma keráwáqte máqe-uraiye. áraimma wemá ketáama wárái-naqiye. ániibo keráwáqti aúkápí mi-márúkáqá Tááqtaama máitaq Ááqtipaatima ikámôwana pukáíye. mi-kánáárácá keráwáqá íma anaaé umátíkaraae. ¹⁴ miráimanibo yaímma-yataaqa íma íráqôniq kéoe. keráwápímmá yaímma-wayukama Págamabaqa máeta yemá Péiraama áaimma yáqtoqma akoqnáá kéoe. Péiraani áaimma mirá-uraiye. naayóbáqá wemá Péirakimma aráátiraiye. anaaékaq Péiraakini kaaqaari-áímmá Ítiráaeo-wayukama yiráá téna ‘maníkókác wai-wamma agamá ákúq umákáá-kamma kanaarác nánoe’ kétena ‘kumari-ááímmá kanaarác ínoe’ téna kúmiq-yataaqa urááe. ¹⁵ mirá kéowata yaímma keráwápí máe-kayukama Níkorááítin-anna-wayukati táí-wataama ítama akoqnáá kéoe. ¹⁶ miráinaqa keráwáqá tirummá waéráaro. ímo miráinaqa pááqya-kanaabi

keráwákáq yénúne. ánibo kemá tokóru-yakaa-puma tóyaupi matokáuna-punapo mi-káyúkátê ááiqa ónúne. ¹⁷ ánibo náawabi aáqa wáinanama maan-áímmá ítama arutáino. Aágoma Áánûqtunopake áíkuyo-kayukabaq kétiye. 'náawabi Tááqtaama uyátáinaqa wemmá mórama wíyôpake aáwaqa aúpq wáimma aménúne. miráinaq kemá móra waayán-óqtámmá aménúne. min-óqtákáqá aúgen-awiqa agamaránúne. min-áwíqá ima móra-nakoma aónaniye. min-óqtámmô mayáina-nakoma wenamá kanaaráq aónaniye.' téna Aágoma kétima-yimiye." téna Ítuma óq-aimma Yóáanemma timá ámikaiye.

watáama Táiyátáérabaq áíkuyo-kayukayatabae.

¹⁸ "Táiyátáérabaq áíkuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake min-áikómá wekáq agayaa. Áánûqtun áanikoma wenaúrakoma miráuma ira autakáá kéitana titaukoma miráuma óqtakaa óniq-irabi áwáarara karáiyé. mirá-nákóni amuné-áímmá keráwáqtôpaq mirá-uráiyé: ¹⁹ keráwáqá máqte-qtataariq on-ááímmá káonatuwaune. keráwáqá waayúkama tirummá kényimeq máqte-mayaima kaayoné umá mamá yíwáqnaa kéoe. kekáqá itáiq-itaiq umá yabikáae. kemá káonaune. áqnáabaqa máqte-qtataakon áaimma miráuraamma íráqôniq uráámanibo íbêqa uyátá-maqma íráqôniq kéoe. ²⁰ miráimanibo móra-yataaqa ima íráqôniq kéoe. keráwáqá móra-inimma Yéteberimma ayúwáawana keráwáqtê máiyé. min-ínikómá 'amuné-ínímúne' kétimanibo wemá ketí kóyáí-wáyúkábímmá kumari-ááímmá waraígáae téna kényiraatena meníkkákáq agamá ákúq umakáá-kamma naígáae téna kényiraatiye. mirán-ááímmá minná kaaqaari kétima-yikáiyé. ²¹ kemá kanáá améq wení kúmiq-yataapike waeraikáae téq túnnamanibo wení kumari-áuyánámmá yuwánin-aaqa paá kéitena arummá ima waékáiyé. ²² itáaro. kemá aíqa í-yátáákáráq karigáráq min-ínikómmá aménúne. ánibo náayuwabi min-ínikótê kumari-ááímmá waré máiyá-kayukama yirummá ima waeréta yinaaéma íumakaiyaqa kanaaráq mi-káyúkama anómma yíqa í-yátáákáráq ummaa-yátááqá móraiq umá yemmá yiménúne. ²³ máqtemma wení iyápógaráq karínápó yíkamonata puínoe. miráinata máqtemma áíkuyo-kayukama aónainoe. kemá máqte-kayukati yúyánákáráq yirummá yaímma káonaune. ánibo keráwáqá móra-mora-yuti táaiqtaba meyammá timénúne. ²⁴ miráimanibo tébakaq-noininaukaqa Táiyátáérabaq máe-kayukayaba kétune. keráwáqá min-ínikóni yirááti-yataaqa ima waréra Tááqtaani arunóbáq máin-aaimma ima ítaraiymma kemá káqon-ummaa-yataaqa keráwápímmá ima maránúne. ²⁵ miráimanibo mi-qtátááqá keráwáqá yáqtoraiyama mítúpáámá kemá yénúna-kanaaraq yáqtoqma akoqnáá umá máero. ²⁶ ánibo móra-nakoma ááiqa umá uyátana wemá ketáaimma waqmé wéqéna wení kanaaráqá mó ánatainaqa kemá náápaamma ketibomá tiména móraiq umá wemmá aménana maa-márábí-wáyúkama wenáménáápq mánoe. ²⁷ mítúq-yanapo mara táwéraq púbúyainikaa umá miraráá umá wení akoqnáama wániye. ²⁸ miráinaqa kemá nokáapaq-wiyóqa anón-akoqnaakoni awaaméqá aménúne. ²⁹ náawabi aáqa wáinanama maamin-áímmá Aágoma áíkuyo-kayukabaq tin-áímmá ítama arutáino.

3

watáama Tááritibaq áíkuyo-kayukayabatae.

¹ Tááritibaq áíkuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake maan-áikómá wekáq agayaa. min-nákómá abapaké kaayaq-áágómá Áánûqtunopake

abapaké kaayaq-wiyókáráq kématorena wení amuné-áímmá mirá-uraiye. keráwáqtí máqte-qtataariq on-ááímmá káonatuwaune. keráwáqtábámá yemá maará téta kéte. ‘maamin-áíkúyó-káyúkáráqá matúq-matuq í-yátááqá wáíye.’ téta miráimanibo ímiye. keráwáqá pukurááe. ² keráwáqá itó éra tú wái-yátááqá yúwáaro. keráwáqtí máqten-aaimma paá wáena puíníqtabooba keráwáqá mamá akoqnáá oro. máqte-qtataaqa keráwáqá miráuraamma ketí Áánûqtun-aurakaqa móra arupú-yataariq owaq íaonaraune. ³ naayóbáqa maamin átê-wataama ítama yáqtokaiyama minnáyaba tirummá waéqma kéitera yabíqma akoqnáá oro. ánibo íma itó éqa miráuma moyá-nákóráá umá kemá yennamá keráwáqá mi-kánáámá ítimonano. ⁴ Tááritibaq keráwáqá yaímma-wayukama yíkaraamanibo yeráwáqtí unáákáqtóma kúmiq-yataaqtapa paí íma auqyíkaraiye. yemá mi-káyúkama kanaarácq mayánôpoata waayán-únákáqtomá mamaréta keté uréire ínoe. ⁵ ánibo náawabi ááíqa umá uyátainaqa min-nákómá waayán-únákáqtómá umákanune. miráinaq matúq-matuq í-áwíq-wánnáábikémá wenáwíqa íma yawígáguyonune. ímiye. ketibon aúrakaqa wenáwíqa múte yauyéq Áánûqtuni kaqtó-wayukati aúbákárácq áwíqa múte yauyónúne. ⁶ náawabi aáqa wáinanama maan-áímmá Aágoma áíkuyo-kayukabaq tin-áímmá ítama arutáino.” téna Ítuma Yóáanemma timá ámikáíye. óq-aimma tiráíye:

watáama Pírárépiabaq áíkuyo-kayukayatabae.

⁷ “Pírárépiabaq áíkuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake maan-áíkómá wekácq agayaao. aokaq-nácq árain-aai-naqa kíma Tébitin-annayaba yokáíye. mi-náápáákárácq oqtamá ituwaanana móra-nakoma íma keqnáámmá aúyaqmaraniye. ánibo oqtamá aúyaqmaraanana móra-nakoma keqnáámmá íma ituwaniye. min-aókácq árain-aai-nakoni amuné-áímmá mirá-uraiye. ⁸ máqten-aaimma keráwáqá miráomma kemá káonatuwaune. ánibo keráwáqá aónaaro. keráwáqtí túbáqá kemá oqtamá makáunana ítuwe wáímma móra-nakoma kanaarácq íma aúyaraniye. kemá káonaune. keráwápímmá pááqyamma akoqnááma wáitaq ketáama kéware ketíwíqa íma kéwakaraae. ⁹ miráimanibo Tááqtaani áíkuyo-kayukabikemma yemá mirá kéte. ‘ketáámá Ítiráaeo-wayukamune’ kétémanibo íma máeta ítáaro. kemá mi-káyúkámá mamá keráwáqtí títaupi yiraayutaúmmá má-ayikaanata kemá keráwáqtábá tíkáanna aónano. ¹⁰ máqte-marabi-kayukama makácqma móra aíqa í-kánáámá maa-márábácq yíniye. keráwáqá ketáama yáqtoqma yaákare tiwé uráápoaq mi aíqa í-kánáábímmá kemá yayáa tikánúne. ¹¹ kemá pááqya-kanaabi keráwákácqá yenúne. keráwáqá matoráiya-qtataaqa yáqtoqma akoqnáá oro. móra-nakoma keráwáqtí íráqô-meyamma paábaq matuwaiyábá yáqtoqma akoqnáá oro. ¹² ánibo móra-nakoma ááíqa umá uyátainaqa kemá wemmá mamá ketí Áánûqtuni aokaq-nákóní arúkáá umá itó-umakaanana aokaq-náúkémá íma yáubatuwena keqnáámmá máápaqa kóiniye. wekácqá ketí Áánûqtun-awíqa agamaréq ketiboní márúkoni áwíqa agamaránúne. mi-márúkón áwíqa aúge-maruqa Yérútááre. mi-márúkómá ketí Áánûqtunopake kumínîmma wení márúkake yuwéna ketí aúge-tiwikote kumíniye. ¹³ ánibo náawabi aáqa wáinanama maamin-áímmá Aágoma áíkuyo-kayukabaq tin-áímmá ítama arutáino.” téna Ítuma Yóáanemma timá ámikáíye. Ítuma óq-aimma tiráíye:

watáama Áréórátíabaq áíkuyo-kayukayatabae.

14 “Árérátíabaq áíkuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake maan-áikómá wekáq min-nákómá árain-aikon áaimma máena Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yáqtorena wemá Áánûqtuma máqte-qtataaqa tarôq urái-waigoni áaimma máíye. min-nákóni amuné-áímmá keráwáqtôpaq mirá-uraiye: 15 keráwáqá máqte-qtataariq on-ááímmá kemá káonatuwaune. keráwáqá íma yaugikáá kéeq iraráá kégeq ímá kéoe. yaímma-wayukama yaugikáá o-káyúkámá keqtábá yúyánámmá kétaamanibo yemá kemmá tiwéqtáma kéyuwaawana minnágoma íma kárutaiye. yaímma káqo-kayukama kokoq umá Aokaq-Áágóqtábá kéiteta ketáaimma kéwaraae. minnâ íráqône. miráimanibo keráwáqá aúkáamakaariq umá máa-yuma ôriq umá táigoniq kéoe. keqtábá itáíq-itaiq kéunataae kétémanibo keráwáqá Aokaq-Áágómmá márute awéqtama kéyuweq ketáaimma íkewaraae. kemá keráwáqá kokoq kéeraq Aokaq-Áágóqtábá kéitera q ketáaimma waraígáae téq kétune. 16 miráimanibo keqtábá keráwáqá ira-úrámá íma kégeq yaugiqá íma kéumagoe. keráwáqá paá pááqyamma iraráá kégaapoq ketóyaupike wiráátima wirakánáá kéune. 17 keráwáqá maará téq kéte. ‘ketáámá netuqyaan-ótámmá maréqtaa máqte-qtataaqa netuqyaa makáunatae. ketáámá móra-yataaqtabama íma aqtóráríq kéunatae.’ kétémanibo keráwáqá táí-yataapi mááe. keráwáqá áwáyoq-wayukama maéq túramma karopágitaq tiwapáá mááe. miráitaq kenamááríq maami-qtátááqá íma kanaarác káonaae. 18 miráitaq maami-túyánámmá keráwáqá kétimune. oótamma mamá íráqôniq ínétama paá agamá táwí-aayapaqa apibí kéumatuwai-yataaqa keqtôpake máyáaro. mayéqa keráwáqá móra-yataaqtabama íma tikánoe. tigaemá tiwaapááyaba waayán-únákáqtómá íma kúmiq-yataako pai aurínaq keqtôpake máyáaro. keráwáqtí karopáiyábá atôba-i-yataaqa keqtôpake máyáaro. mayéqa keráwáqá kanaarác aónanoe. 19 kemá mi-káyúkámá tikáimma yútiqa yímíqma anaaékaq akoqnáá auránóe. kéqokeq-yaaimma mamá kárutayikaune. miráinaq keráwáqá tiyáátamma kuyéraq tirummá waéráaro. 20 ítáaro. kemá oqtaráqá itó-uma pagé-page kétune. náawabi ketáá iténa oqtamá ítikainaqa wení naaúpaq wenôpaq uyábéma wetê nanúne. wetê aáwaqa naanana wemá ketê nániye. 21 ániibo náawabi ááíqa umá uyátainaqa wemmá timá áménana wemá ketê ketí náápaan-abiqtataraq maraq maína mórai q umá naayóbáqá kemá ááíqa umá uyátámatuweq ketiboní náápaan-abiqtataraq wetê maraq máqe-uraune. 22 náawabi Aáqa wáinanama maamin-áímmá Aágoma áíkuyo-kayukabaq tin-áímmá ítama arutaíno.” téna Ítuma Yóáanemma kainapákáá timá ámikaiye.

4

Áánûqtuni márûkaq wenáwîqa múte yaútaae.

1 minnáma ánatagitana kemá Yóáanema aónáúnama oqtamá ítuwe Áánûqtuni márûkaq wáqe-uraiye. mimórá-áágómá kaapáúkaa kabámaraitaq itaúnama timá tímikaiye: “maakác uyuwo. anaaékaq pááq-ino-qtataaqa aráátenune.” téna tiráíye. 2 páátákáá Aágoma Áánûqtunopake ketê máqe-uraimma Áánûqtuni márûqa aónáúnama mórama náápaan-abiqtatama wáqe-uraitana móra-naqa mikác maraq máqe-uraiye. 3 min-nákómá maraq máqe-uraimma aónáúnana miráuma kawaa-óqtákáá umá karogaromá tágauraiye. móra-aabotayakoma wení náápaan-abiqtataraqa ikúyakaraitaq aónáúnama miráuma yaayána-oqtakora umá

tágaguraye. ⁴ miráuma móra-wayuka umá abapaké kaayaqté-kaayaqte náápaan-abiqtatagoma anó-naapaan-abiqtatagoni amakaqá yaúturaitana min-ábíqtátáráqá anó-kayukama móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukama mikáq-maraq máqe-uraae. min anó-kayukama Áánûqtuma kéwaraa-kayukama kawáá kéoe. yeráwáqá waayán-únákáqtómá umátoreta áwáarara kai-kámóqá yiqnókáqá kúbeqtokaae. ⁵ anón-abiqtatarake aabayú yóráitana áama kétitana wíyôn-aama tiráíye. anón-abiqtatagoni aúbáqá abapaké kaayaq-ómmá kúraqtokaawana kainíkáá kéeta wáqe-uraae. mi abapaké kaayaq-ómmá kúraqtokaama yetáaimma abapaké kaayaqá aágoma Áánûqtunopake wáíye. ⁶ anó-naapaan-abiqtatagoni aúbáqá móra-yataaqa wáqe-uraimma miráuma anó-kayukama kaapókáá umá tágaguraye.

ánibo anó-naapaan-abiqtatagoni aúkápimma kaayaqté-kaayaqte-kamma maéwae kéo-kamma máqe-uraae. yeqtí yúrakoma netuqyaa wáena yóiparaa yinaaépaqa yawááq-uráíye. ⁷ áqnáabaq maéwae kéo-kamma áwáábíq anó-putiraa (arááyane) uráíye. anaaé maéwae kéo-kamma miráuma awaiq-púrúmakáákóráá uráíye. mamá mikáq maéwae kéo-kamma miráuma waayúka óíkaa uráíye. mamá írêq-kamma akikígómá arabêna uréire iníkáá uráíye. ⁸ mi kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kamma máqtemma móra-mora-waigoma abapaké móra yááyamma wáqe-uráíye. miráuraitana netuqyaa-yúrámá yúbaqa yirunóbáq amegaaráq yawááq-uráíye. ánibo wágáágaraq nokáakaraqa maará téta tíq-tiq kéoe:

“aokaré. aokaré.

uyátárain-Aanuqtuma máqten-akoqnaama yokáimma naayóbáqá wemá máqe-uraimma íbêqa máena anaaékaqa íniye.”

téta yemá í-aageta mirá kéte. ⁹ mi maéwae kéo-kamma yemá Áánûqtukaq náápaan-abiqtataraq yaaguyabí-yataaqtaba wení tágama-yataaqtaba téta wemmá matúq-matuq umá mái-nakoma “túkáiye” tirááe. ¹⁰ ánibo maéwae kéo-kamma maará téta móra-wayuka kaayaqté-kaayaqte anó-kayukama matúq-matuq mái-Aanuqtuma náápaan-abiqtataraq wenaúbáq tipaké agéq mimórá táoqa yeqtí áwáarara kai-kámóqá náápaan-abiqtatagon aúbáq kéiyaabotuweta maará téta kéte:

¹¹ “ketáái uyátaráana-nako! ketáái Áánûqtuo!

ení auyánánápó máqte-qtataaqa tarôq uráánae.

máqte-qtataaqa emá tarôq uráanaboana tágama-yataakaraq yaaguyabí-yataakaraqa akoqnáágaraq emá kanaaráq mayánóne.”

maará téta tirááe.

5

móra aúba-wannaama aúyaqmakaawana Yóáanema aónaraye.

¹ ánibo ayáánurapaqa Áánûqtuma náápaan-abiqtataraq maraq máin-aukapaqa aónáúnana móra aúba-wannaama wáqe-uráíye. mi-kánnáágóní arunóbáqá amegaarákáráqá agamatán-áímmá wáqe-uráíye. ánibo abapaké kaayaq-aráátá-káwéqá minnánapo arááparáíye. ² ánibo móra akoqnáá-kaqto-nakoma Áánûqtunopake anókaq ááyama téna tiráíye: “náawaq íráqô-naqa máenawaq kanaráq maa-kánnáámá maténa káwékomma aukáqma agatáníyô?” téna Áánûqtunopake kaqtó-nakoma tiráíye.

³ miráimanibo mórama Áánûqtuni márûkake-nakowabi mórama maa-márábíké-nákówábi mara-áménáápáké-nákómá íma kanaaráq maami-kánnáámá agatétabi yorautíniye. ⁴ abáá ománibo móra-nakoma íráqô-naqa

kanaarác máimma íaonaraapoana móra-nakoma mi-kánnáámá íma kanaarác agaténa yoráutaiye. minnáyaba kemá tirummá itaq ibiqá yakáune. ⁵ ánibo móra-wayuka kaayaqté-kaayaqte anó-kayukabike kemmá timá tímikaiye: “emá íma ibiqá yaraao. ítáaro. móra-nakoma Yútaa-wayukabike áwáábiq-putiraa umá (arááyane) ááíqa uyátáraiye. wemá Tébitin-annabike áai-nare. wemá wenamá káwéqa aukátuwena maami-kánnáámá agatániye.” téna móra anó-nakoma Ítuqtaba kemmá timá tímikaiye.

Yóáanema tipí-típi-araaqa aónaraiye.

⁶ náápaan-abiqtatagaraq kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kamma aúkápimma anó-kayukagaraq mórama tipí-típi-araaqa aónaraune. ikámaraawana púinikaa umá íto-uma máqe-uraiye. mi-típi-típi-áráákómá aqnókáq abapaké kaayaq-áwáyáámmá waéna abapaké kaayaq-áúrámá wáqe-uraiye. minnáma yetáaimma abapaké kaayaq-áágómá Áánûqtunopake máqte-marabaq timáyíkaraiye. ⁷ wemá náápaan-abiqtataraq uyáyoqmena uténa min-nákóma mibáq maraq máin-ayaanurapake mi-kánnáámá matáiyé. ⁸ wemá maami-kánnáámá maténa kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kamma móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukagaraq tipí-típi-araakoni aúbáq yipaq agoaq aónaraune. máqtemma anó-kayukama móra-mora-yuma ímá yawáámma matoréta móra kugáíqma áwáarara kain-óqtákáá matokááe. ániibo kugáíqma-yataapimma átê-akuq-umuma ógikaiye. yetáaimma Áánûqtuni aokaq-wáyúkátí nunamummá wáiyé. ⁹ ániibo yemá aúgen-ima maará téta tirááe:

“emá íráqô-naqa kanaarác máanaboana maami-kánnáámá kanaarác mayé káwéqa aukátuwane.

yé ikámôwaa pukáane.

keqtáá ení naaenápó meyanîq uráanae.

waayúkama máqten-annabike máqten-aaipike máqten-aukaq-yugaraq máqte-marukake-kayukama

¹⁰ emá mamá yemmá ketáái Áánûqtuni anó-monoq-wayukama aúyíkaraanama maa-márábí yabi ínoe.”

téta tirááe.

tipí-típi-araakon áwîqa máqtemma múte yaguyakááe.

¹¹ kemá Yóáanema keqnáámmá aónáúnama maéwae kéo-kamma móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte-wayukagaraq taígani kegébá ayuraa kaqtó-wayukagaraq Áánûqtunopake náápaan-abiqtatama ikúma yaútureta yáama íturaune. ¹² yemá ááyama anókaq téta tirááe:

“maa-típi-típi-árááqá naayóbáqá ikámôwana pukáimma wemá kanaarác akoqnáama mayéna máqten-iraqo-qtataaqa mayéna itaí-yátááqá mayéna náápaamma mayéna yaagumá mayéna tágama-yataaqa mayéna aúgau mayéna wemá kanaarác mayániye.”

téta tirááe. ¹³ ániibo kemá Yóáane máqte-qtataaqa Áánûqtuma tarôq urái-qtataakoni yáama íturaunama máqte-qtataaqa Áánûqtuni márúkaq wái-qtataaqa maa-márábí wái-qtataaqa mara-áménáápáq wái-qtataaqa únópi wái-qtataaqa máqte-qtataaqa máqten-aukaq máqten-aukapakoni arunóbákárác wái-qtataakoma itaúnata maará téta tirááe:

“náapaan-abiqtataraq maraq mái-nakokaq tipi-típi-araakote kenákáráq ketáámá tógau aqmá ketáámá yaagumá kémauna kenákátí tágama-yataaqtaba kenákátí akoqnáá-yataaqtabagaraq matúq-matuq umá kétunatae.”

téta máqtemma tirááe. ¹⁴ miráinata kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kamma maará tirááe: “árainma waino.” tíyata móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukama yipaq agéta Áánûqtuyaa Ítuma yenákáráq nuna-mumma kététa yenákátí yíwíqa múte yaútae.

6

tipi-típi-araaqa Ítuma abapaké móra-kaweqa yamá aráápamaraan-aubawannaama aukákaiye.

¹ kemá Yóáane aónáúnana tipi-típi-araakoma abapaké kaayaq-káwéqá yamá aráápamata-kannaama maténa áqnáabaq móra-kaweqa aukákaiye. aukáitaq itaúnama kaayaqté-kaayaqte máqe-urai-kapike móra-maqe-urairakoma aamá ti-wáíqómá wíyôn-aaraa téna tiráiyee: “maabáq iyo.” ² titaq keqnáámmá aónáúnama waayán-ótímá móra-naqa min-ótí ámûraaq aónaraune. min-ótí ámûraaq mái-nakoma imá matóráitata móra uyátáni-kamoqa ámikaamma miráuma móra-nakoma ááíqa umá uyátarai-naqa améwaokaa-kamoqa ámikaae. miráitana wemá ááíkaq kóurena netuqyaan-ááíqá umá uyátaniye. ³ ániibo tipi-típi-araakoma mikáké kaayaq-káwéqá aukáitaq itaúnana anaaé máqe-urai-kama ááyama tiráiyee: “maabáq iyo.” titaq ⁴ aónáúnana káqomma karogaron-ótímá imaamu-wámá pááq uráiyee. miráitana móra-naqa ámûraaq mái-nakoma wemá akoqnááma maténa maa-márábí-káyúkátí kaayoné-yátááqá paabaq matuwáinata yegaráqá káqo-kayukama yíkaminoe. miráinata wemmá ááíqa í-tókórú-yákáá-púmá ámikaae. ⁵ ániibo tipi-típi-araakoma kaumo-káwéqá yamá aráápamata-kannaama aukáqtúwáitaq itaúnana mamá mikáq máqe-urai-kama ááyama tiráiyee: “maabáq iyo” titaq keqnáámmá aónáúnama abuqtán-ótí ámûraaq mái-nakoma móra yainai-yátááqá (tikérima) ayáápi matokáiyee. ⁶ ániibo kemá itaúnama maéwae kéo-kakon aukáapike móra-aikoma aamá téna maará-tiraiyee: “móra kamáábauma móra-taoq-meyanawíqa kéaae. móra kaatopébauma móra-taoq-meyanawíqa kéaae. abo matawékaraq wááéni-nomma íma táwíq oro.” téna matawékaraq wááéni-nomma Áánûqtukaq amí-yátááríq umá ámenibo “íma táwíq oro” tiráiyee.

⁷ tipi-típi-araakoma kaayaqté-kaayaqte-kaweqa min-áúbá-wánnaráq aráápamatama aukátúwáitaq itaúnana írêq-maewae-keo-kamma ááyama tiráiyee: “maabáq iyo.” titaq keqnáámmá ⁸ aónáúnama eqábu-otima min-ótí ámûraaq mái-nakoni áwíqa “puí-yátááqá” téta ááyaraawaq aónaraune. ániibo anaaé waqmé “aítabaq” pukáa-kayukati márûpaq iráiyee. yenákámá “puí-yátááqá aítabakaraq” náapaamma mamá aarawaamá máqte-marabake kaayaqté-kaayaqtepike móra-aayapaq-wayukama yíkaminoe. yeráwáqá tokóru-yakaa-punapo puyéta yáama keyainata puyéta karímá kémayeta puyéta marabín-ábááq-wámmá yíkamama puínoe. ⁹ tipi-típi-araakoma móra-tiyaapaq-kaweqa yamá aráápamata-kannaama aukátúwáitaq aónáúnama yaímma pukáa-kayukati yimammá aónáúnata Áánûqtukaq amí-yátááq-yááreráqá aménáápáqá máqe-uraae. naayóbáqá mi-káyúkámá Áánûqtun-aama yáqtoqma akoqnáá uréta timáe uréire kéowata namuro-wáyúkámá yíkamowata pukááne. ¹⁰ min-ímákómá yááyama anókaq tirááe:

“uyátárána-nako, aokaq abo árai-naqa é máane. ánibo náaraq umá kanaaq yáwínaaq maa-márábí káyúkama mamá yainé tíkakaq-waigoni anónnáma yemmá ánná yimínónó?” téta tiráae. ¹¹ ánibo máqtemma ayáqtááqa waayán-únákáqtómá kéyimenaa maará téna timá yimikaiye: “keráwáqá pááqya-kanaama aagaaro. anaaékaqa keráwáqti namuro-wáyúkámá keráwáqti móra-mayai-wayukagaraq túbâqawaayugaraq ylkamowata pukáániq móraiq umá tíkamowaq keráwáqá pukááe. anaaékaqa yeráwáqá yoráuma kanaaraq ánatagiyana namuro-wáyúkámá yeráwáqti anónnáma mayánoe.

¹² ánibo tipí-típi-araakoma abapaké móra-kaweqa yamé aráápamata-kannaama aukáqtúwáita keqnáámmá aónáúnama maa-márábímmá anó-maruma yuráiyé. ánibo aabaúgómá mamá waéqma abutámmá aúqma naayó-tópóqón-únákáá uráiyé. ánibo wíyókoma mamá karogaromá aurena naaegóráá uráiyé. ¹³ ánibo aabayákákémá wiyóqá yaráqmena marabí kuturáama miráuma kaben arammá ábu íkaraitana uwááqoma yoqmá arari umátúwáinikaa umá arammá marabí kuturáae. ¹⁴ aabayákógáráq ánatama yuwiqá yawátama útinikaa umá útúmena kóuraiye. ánibo máqtemma anugógáráq únópi máqten-aukapaq yaúturai-marukogaraq arari umá yarákáae. ¹⁵ maa-márábí anómma yabíkáa-wayukama anó-kamaani-kayukagaraq ááiq-wayukati kawáá-wáyúkágáráq oótamma netuqyaa makáa-kayukagaraq yíwîqa wái-kayukagaraq kaqtó-mayai mayáa-kayukama ápéqa íma mayéta ápéqa mayéta o-káyúkágáráq muríánóbáq abo anón-anugoni óqtan-ainobaq máqtemma aúpáq aúyokaae. ¹⁶ ánibo anón-anugoraq anón-oqtakokaq kááyeta maará-tiraae: “mapámera tímúraataa ya yawááq éra áúgugu umátíkáaro! anó-naapaan-abiqtataraq mái-nakoni aúrakaqtaba tipí-típi-araakoni áyaqtaba áúgugu umátíkáaro! ¹⁷ yenákátí anó-yiyamma yínna-taoqa íbêqa pááq kéipoata náawaq kanaaraq itó-uma akoqnáá kéena minnágoma uyátaniyo?” téta tiráae.

7

Ítiráaeobake netuqyaa-káyúkámá Áánûqtuni awaaméqá matáae.

¹ minnáma ánatagitaq aónáúnama kaayaqte-kaayaqte Áánûqtunopake kaqtó-wayukama maa-márágóní téba-tebaq itó-uraae. yemá maa-márágóní kaayaqte-kaayaqte-aayakaq yáqtoakaama móra maa-máráwábi únónábi yaawábi uwáá yoqmá íma matuwániye. ² ánibo káqomma Áánûqtuni kaqtó-nakomma aónáúnana aabaúmá utain-áukápáké iráiyé. matúq-matuq umá mái-Aanuqtuma wení awaaméqá mamé iráimma wemá anókaq ááyama kaayaqte-kaayaqtema Áánûqtunopake kaqtó-wayukama akoqnáama matéta maa-márágáráq únókáráq mamá táiq íneta o-yúyábá téna ³ wé mirá-tiraiye: “keráwáqá kabe-kabe umá maa-máráwábi únónábi yaayúrabi íma mamá táiq oro. áqnáabaq ketáái Áánûqtuni mayai-wáyúkátí yúwáayakaq awaaméq-yátááriq umá yikánúnatae.” téna tiráiyé. ⁴ ánibo kemá itaúnata aarawaamá awaaméqá máyáamma yoraútówaq ítaraune. miráuma Ítiráaeo-wayukabike máqten-annabike netuqyaa-káyúkáráq (144,000) awaaméqá makáae. ⁵ miráitana Yútaan-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Arúbenin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Káátin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) ⁶ Áátan-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Náábatarin-annabikema netuqyaa-káyúkámá

(12,000) Manáátaan-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) ⁷ Tímionin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Aribaen-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Íqtakaan-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) ⁸ Tébirunin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Yótêbin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Péqtiamaanin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) máqtemma mi-káyúkámá Áánûqtuni awaaméqá matááe.

netuqyaa-káyúkámá Áánûqtun anaáe wakááe.

⁹ minnáma ánatagitana keqnáámmá aónáúnama netuqyaammá aarawaamá áíkutaama móra-nakoma yemmá kanaaráq íma yorautíniye. máqtemma mi-nóínín-aúkáqá máqte-marabakema ókon-okon-augaraq máqten-aipike-kayukama máqe-uraae. yemá máqtemma anó-naapaan-abiqtatagon-abaqa *tipi-típi-araakon-abaqa itó-uraae.* yemá ayáqtááqa waayán-únákáqtómá umáreta iyáápimma kóbén ánáraa-qtataaqa matoréta máqe-uraae. ¹⁰ yemá anókaq ááyama téta tirááe: “ketáái Áánûqtuma anó-naapaan-abiqtataraq máitana *tipi-típi-araakoma yenákáraké keqtáá yauwéqma tiwiráí-yátááqá kéíye.*” téta tirááe. ¹¹ ánibo máqtemma Áánûqtunopake kaqtó-wayukama náápaan-abiqtataraq yaútûmareta mórawayuka umá kaayaqte-kaayaqte anó-kayukagaraq kaayaqte-kaayaqte maéwae kéo-kakarum ikúma yaútûraae. náápaan-abiqtataraq *yípaq agéta Áánûqtukaq nunamummá maará téta tirááe:*

¹² “áraine. mirá waíno.

ketáái Áánûqtuqtaba aúgaugaraq timukáráq matúq-matuq umá kémaraunatae.

wenaúyánápiké tágagitababoqtaa máqte-qtataaqa aúyánápí kéitaipoqtaa wenáwíqa matúq-matuq umá yauyónúnatae.

wemmá mútúq-yaaguyabi-yataaqa áméro.

máqten-akoqnaagon áaimma máena wenáwíqa matúq-matuq umá yauyónúnatae.

áraiqtabae. minnáma waíno.”

téta tirááe.

íbêqa min-ánná-wáyúkátí yíqa í-yátááqá ánatagiye.

¹³ ánibo mórama anó-nakoma tímá tímikaimma: “mi-káyúkámá ayáqtááqa waayán-únákáqtóma umátokaamma yemá náayubiyo? ánibo yemá náan-aukapakenaq irááo?” titaq ¹⁴ kemá yuwéqma maará téq tímá ámikaune: “ketí anóko, enamáárfiq emá káonaane.” túnana wemá tímá tímikaiye: “yemá mamin-ánnámá aíqa í-kánáábiké anómma yútiq-yataaqa mayéta ummaa-yátááqá matááe. ánibo yemá *tipi-típi-araakoni naaeraké yeqtí unáákáqtóma tete uráawana yeqtí unáákáqtógoma waayámmá aúkáiye.*

¹⁵ miráipoata yemá Áánûqtuni náápaan-abiqtatagoni aúbáqá itó kéoe.

ánibo wágááwa nokáámma wení aokaq-náúpáqá wekák nunamummá kéitaae.

miráitana Áánûqtuma náápaan-abiqtataraq máena wemamáárfiq yemmá mayi yuwániye.

¹⁶ miráinata yemmá ókaraq yáama íma yéna keqnáámmá nonáá íyikena ínoe. ánibo aaqá íma kautéta móra-yataakoma yúraqa íma amanna kuyikániye.

¹⁷ *tipi-típi-araakoma náápaan aúkáapi máí-nakoma yeqtí kawáá-náqá mániye.*

wemá poqnommá wáinabaq yiwíqme wínata nokópiké aúwaraimma mayánoe.

miráiyana Áánûqtuma wenamáárîq yúrapike máqte-yiqnuma ayúnikaniye.” téna anó-nakoma timá tímikaiye.

8

tipi-típi-araaqa Ítuma abapaké kaayaq-káwéqá yamáta-kannaama aukákáiyé.

¹ tipi-típi-araakoma abapaké kaayaq-káwéqá yamá aráápamata-kannaama aukáqtúwáitanama mikáké Áánûqtuni márúpaq pááqyamma ayáqtáá-kanaama íma aamá pááq uráiyé. ² kemá Yóáane aónáúnata abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá Áánûqtun aúbáq abapaké kaayaq-wéróq-ánámá yímikaae.

³ ánibo káqomma Áánûqtunopake kaqtó-nakoma Áánûqtukaq amí-yátááqá ámê-qaaregoni waaqókák ya itó-uraiye. wemá áwáarara kai-yáwáámmá íráqôn-akuqa í-yátááqá matokáiyé. yemá íráqô-kuyumma í-kánámá ámikaamma Áánûqtuni aokaq-ááráwáátí nunamumá mamá yorupamá náápaan-abiqtataraq maraq mái-nakoni aúbáq áwáarara kain-óqtá-tááréráq agamá ákûq umákanena uráiyé. ⁴ ánibo íráqô-kuyun í-kánágóní úmûkogaraq Áánûqtuni aokaq-ááráwáátí nunamukógáráq yanaa uténa Áánûqtun-aubake kaqtó-nakoni ayáápike yuwéta Áánûqtunopaq yanaa utarááye. ⁵ mi-káqtó-nákómá íráqôn-aku-kana-taapeqa maténa Áánûqtukaq agamá ákûq umákai-irabike íráámma kúrakena mi-táápápímmá maqmá ógigmarena maa-marábí iyaabótúwáitana kukáiyé. iyaabótúwáitana wiyôn-aama téna áa kááyaitana abayú kéyoraitana márûma yokáiyé.

kaayaqté-kaayaqte Áánûqtunopake kaqtó-nakoma werôq-anabike werôqa yurááe.

⁶ abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá Áánûqtunopake abapaké kaayaq-wéróq-ánámá matóráama werôqa yínéta mamá yokaa urááe. ⁷ ánibo áqnáabaq móra-kaqto-nakoma wení werôqa yitana kaágáráq iragógáráq naaégáráq marabí iyaabótúwáawana kuqturááe. máqte-tama kaumo-áúkápáq móra-aayapaq iragómá kágitana máqten-aapepaaqa iragómá karáiyé. ⁸ anaaékaq-kaqto-nakoma wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitata anón-anuma íramá kainíkáá umá iyaabótúwáawana únopí kukéta kaumo-áúkápáq móra-aukapaqa waéqma naaemá aukáiyé. ⁹ únopí máqten-auwaraiq-kamma máimma kaumo ánnáiq owana móra-annama pukurááe. únopí-káárégómá kaumo ánnáiq owana móra-unopikaare-annama mamá yokíkuraiye. ¹⁰ má mikáq-káqtó-nákómá wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitana mórama wiyókómá iraráá kamá ómmá kúraqmena wiyôpake marabí kukéta máqte-nokoma kaumo ánnáiq owana móra-anna-nopikaraq poqnopikáráq kuturáiyé. ¹¹ wiyóqá wiyôpake yaráqmena kúmî-waigon áwíqa “aabígararaq-irae.” minnágona-aaimma nopí kukétaboata ikaaqa kétiye. kaumo ánnáiq owana móra-anna-nomma waéqma ikaaqa-ánnáiq urétaboata netuqyaammá mi-nómmá yaqnaa-káyúkámá pukááe. ¹² ánibo káqo-kaqto-nakoma wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitana aabaumá wiyómma máqtemma wiyóqá mamá kaumo ánnáiq owana móra-annaiq mirá-uraae. móra-aukapaq aabaúgáráq móra-aukapaq wiyôkaraq máqte-wiyokogaraq móra-aukapaq kumayuqá aukááe.

miráitana wágáá-kanaagaraq nokáa-kanaama kaumo-kánáábiké móra-aayapaq íma tágaraiye. ¹³ miráimma ánatagitaq kemá aónáúnana mórama anón-akikigoma méyábáq aabayákáq arabéna uréire uráiyé. miráitáq itáúnana anókaq ááyama tiráiyé: “tirunô. tirunô. maa-márábi máa-noinin-aukaqa tirumma mayikáune. miráitata káqomma kaumo-káqtó-wáyúkámá Áánûqtunopake yeqtí werôq-anabike werôqa yónáae temmá anómma yútiq-yataaqa aarawaabi pááq íniye.” téna anókaq ááyama tiráiyé.

9

ôqa kaumo-káqtó-wáyúkámá Áánûqtunopake yeqtí werôq-anabike werôqa yuráae.

¹ móra-tiyaapaq-kaqto-nakoma Áánûqtunopake wení werôq-anabike werôqa yitana mórama wiyókómá wiyôpake yuwéna marabí kukáitaq aónaraune. ánibo áitabaq abéyúmmá íma wáiq kíma ámikaae. ² miráitana wemá min-áitábáq ítuwaitana úmûmma utaimmá anón-iragoni úmûkaa utaráiyé. min-áitánóbáké utain-úmúkómá abaujáráq uwáágokaraq mamá kumayuqá aúkááye. ³ netuqyaa-tái-wámmá pítaaqá min-úmúpiké yuwéna marabí kukáae. miráitata yemá akoqnáama matáama miráuma uwabaaikóni akoqnáaraq umá matáae. ⁴ ánibo yemá maará téta aamá matáae: “karaatataáqá íma namá ánatera máqte-qtataaqa maa-márábi karútaina-yataarabi yaamé íma namá ánataaro. miráimanibo mi-káyúkámá yúwáayakaq Áánûqtuni awaaméq-yátáaqá íma matáiyakayukama yenamáa yúpuyoro. ⁵ maa-káyúkámá yíqa í-yátáaqá móra-tiyaapaq-wiyokon-arupi yimínômanibo yemmá íma yíkamma púyoro.” téna maan-áímmá matáae. ánibo mi-kákómá waayúkama anómma yíqa yímikaimma miráuma uwabaaikómá yúpuitata yíqtaba oníkáá uráiyé. ⁶ mi-kánááráqá waayúkama puíáqtábá abáa-inomanibo íanonoe. mi-kánááráqá áraimma puí-yátááqtábá ôriq umá yikánímanibo puí-yátáákómá yeqtópake péqmare kóiniye. ⁷ kemá mi-pítáaqá aónáúnama oótigoma ááíqa ínéna yokaa iníkáá uráae. yeqtí yiqnókómá áwáarara kain-óqtákáá-kámóqá uráae. yóíkoma miráuma waayúka óíkaa uráiyé. ⁸ yiqnótáugoma ayáqtáaqá miráuma aaratí yiqnótáuraa uráiyé. ánibo yíwáyaakoma miráuma anón-awaabiq-putigoni (arááyane) áwáyaakaa uráiyé. ⁹ yíqtaaraqa aakaqá akoqnáa umá (káapaaraa) kúberaawana yaáyákoma miráuma netuqyaan-áyárémmá oótigoma kúma ááíkaq yabitimáena kéwitana kabámínikaa umá wenáama anókariq uráiyé. ¹⁰ yemá uwabaaikóni améráakaa umá uwaaqá yiméran aqtóráq wáqe-uraiye. yetiméráapi waayúkama yúpuí-akoqnaama móra-tiyaapaq-wiyokoni-arupi wáqe-uraiye. ¹¹ yeqtí yabíkái-naqa wemá min-áitábáq abéyúmmá íma waéna kaqtó-naqiye. Íbaru-wayukati yáabimma mi-káqtó-nákóni áwíqa Áábaronie. ánibo Karíki-aipimma Aapóronie. ¹² áqnáae-tiru-kanaama ánataguraimanibo kaayaq-tírú-kánáámá anaaékaq pááq íniye.

abapaké móra-kaqto-nakoma wení werôq-anabike werôqa yuráiyé.

¹³ abapaké móra-kaqto-nakoma wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitaq itaúnana kímora-ama kaayaqte-kaayaqte-yaummatapike kaayaqte-kaayaqte óqtan-awayaakoni aúkápimma Áánûqtukaq amí-yátáaqá ámê-taareraqa áwáarara kain-ótáq-táárémá Áánûqtun aúbáq min-ámá ¹⁴ abapaké móra-kaqto-nakomma timá-amitana wení werôq-anama matórái-waigoma timá ámikaiye: “Áánûqtunopake kaayaqte-kaayaqte

kaqtó-wayukama anó-nomma Yúpárêti-nokaq ánnáma matáamma emá kanaarác iyúwénata kóro.” téna timá ámikaiye. ¹⁵ wemá Áánûqtuni kaayaqté-kaayaqte-kaqto-wayukama iyúkaimma yemá yokaa éta máqtemma aarawaamá mamá kaumo ánáaiq owata móra-annama yíkamiyata puíno. mi-káqtó-wáyúkámá yemá mi-kánááyábá mi-túpááyábá mi-kíyóqtábá min-áúqtábá yokaa uráaqtababoata yemma iyúkaiye. ¹⁶ ániibo oóti ámûraaqa áái-q-wayukama máa-kayukama netuqyaa táwígani (200 mírioni) kegébâ ayuraa pááq uráiyeye. miráitaq nôraq umábiyo téq ítauraune. ¹⁷ ániibo kemá miráuma kaikáá umá min-ótímá aónáúnata waayúkama min-óti ámûraaqa máe-kayukati yúyawaakoma mirá-uráiyeye. waayúkama akoqnáá-puyaqa kúbekaama iragóráá tágama yóikomma eqábuma miráuma-wayukama máqe-uráae. máqten-otigoni aqnómmá miráuma anón-awaabiq-putima (arááyane) aqnókáá uráiyeye. ániibo yóyaupike abááq-írágógárác úmûkogaraq uwaaq-áitógárác yá-uráae. ¹⁸ maami-káúmó-táwí-yátáákáké máqte-kayukama kaumo ánnáiq owana móra-annama yíkamowata pukááe. miráowana min-írágógárác úmûkogaraq uwaaq-áitógárác oótigoni yóyaupike pááq-umayikaraae. ¹⁹ máqten-otigoni akoqnáama yóyaupikaraq yiméráapikaraq wáqe-uráae. yiméráakoma miráuma irakabayakáá uráitana óq-aqnomma wáqe-uráiyeye. miráitata minnárake waayúkama kéyupuiye. ²⁰ máqtemma káqo-kayukama maami-káúmó-táwí-yátáápkémmá ípukaama yemá yirummá íwaereta yemá iyáánapo tarôq o-qtátáákómá yinaaemma iyumakaraae. ímiye. yemá waátágokaq aágokaraq tíq-tíq kéeta yemá mi-qtátáákómá áwáarara kain-óqtánápógárác paá óqtanapogaraq yaanapógárác iyáánapo tarôq o-qtátáákókác yúyánámmá kémaráae. mi-qtátáákómá aúramma íaonena aamá íitena uréire íurai-qtataaqa máqtemma yaaguyakááe. ²¹ mi-káyúkámá yaímma-wayukama yíkamma puyéta uwaatagáániq éta kebó-yátááqá waréta moyámmá mayéta uráámanibo mi-qtátáákóqtábá íma yirummá éta waékááe.

10

Áánûqtunopake kaqtó-nakoma Yóáanemma aúba-wannaama ámitana naráiyeye.

¹ mirái-qtataaqa ánatagitaq aónáúnana mórama akoqnáá-kaqtonaqa Áánûqtuni márûpake kukáiyeye. wenaúraqa konnámmá aqména aabotáyákómá aqnókáqá yaútúraiye. óikoma tágama aakáá karáitana aítaukoma miráuma arúmmá kamá yaútínikaa uráiyeye. ² wemá pááqyan-ába-wannaama ayáápiemma matokáitana min-áúbá-wánnáágómá agátátuwe wáqe-uráiyeye. wemá ayáánurapaq-aitauqa árûqma únópi maréna ayáánepaq-aitauqa árûqma paá marabác makáiyeye. ³ ániibo wemá anókaq wááqa yimmá miráuma anón-awaabiq-putiraa (arááyane) umá wááqa yuráiyeye. wemá miráuma wááqa yitana abapaké kaayaq-wíyón-áámá kabámitata tirááe. ⁴ mi-wíyón-áámá timátúwáitaq kemá min-áímmô timmá agayánáae téq únana Áánûqtuni márûpake móra-aikoma maará-tiráiyeye: “min-áímmá abapaké kaayaq-wíyón-áará timmá minnáma aúyánápi matoraa. aúba-wannaabimma íagayaa.” téna tiráiyeye. ⁵ ániibo mi-káqtó-nákómmá keqnáámmá kemá aónarauna-waigoma únópikárác marabákárác itó-uma máena ayáánuramma múte yaútáiyeye. ⁶ miráitana wemá matúq-matuq umá kémai-nakoqtaba mi-káqtó-náqá wenáiyaba tikáiyana akoqnáá umákaikaae téna tiráiyeye. Áánûqtu wíyôma máqte-qtataaqa mipi wáitana maragárác

máqte-qtataaqa mibáq wáitana únókáráq máqte-qtataaqa mipí wáitana wemá tarôq uráiyē. Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráiyē: “awé-í-kánáámá ánataguraiyē. ⁷ anaáekaqa abapakē kaayaq-káqtó-nákómá Áánûqtunopake wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitana wááqa yínēna ínna-taoqa Áánûqtuni aúpáq-áuyánámmá wení amuné-wáyúkámá átē-wataabi timá yímikaimma abarokáq páaq ínana tiráátiniyē. ⁸ ánibo min-áikómá Áánûqtuni márûpake ókaraq timá tímikainiq umá keqnáámmá tiráiyē: “Áánûqtuni kaqtó-naqa únópikáráq marabákáráq itó-uma mái-nakoni ayáápi min-áúbá-wánnáámá agátatuwena wáimma ko-mayaa.” téna timá tímikaiyē. ⁹ mikáké kemá Áánûqtuni kaqtó-nakoni amakaq uréq timá ámikaune: “mi-pááqyán-áúbá-wánnáámá timiyo.” túnana wemá tiráiyē: “maaminná emá maté naao. áyaqnoabaqa ikaa tínimanibo óyaukaq átē umá kopaaq átéráá iniyē.” téna timá tímikaiyē. ¹⁰ wemá mirá-timatuwaitaq Áánûqtuni kaqtó-nakoni ayáápike pááqya-kanaama mamá naráune. naúnama tóyaukaqa miráuma kopaaq átē uráimanibo nawíkatuwaunana tíyaqnoabaqa ikaa tiráiyē. ¹¹ wemá maará téna timá tímikaiyē: “emá keqnáámmá Áánûqtuni amuné-áímmá máqten-anna-wayukayopaq máqte-marabaq máqten-aipi anómma yabíkáiya-kayukabakaraq mó timá-yimiyo.” téna tiráiyē.

11

kaayaq-nákórátá wataama tirááye.

¹ kemá ayáqtááq maqmá aónai-yatama tímikaamma timá tímikaae: “emá itó-ure Áánûqtuni aokaq-náúpákáráq Áánûqtukaq amí-yátááqá ámē-taaregaraq máqte-wayukama Áánûqtukaq nunamummá mibáq kéitaa mi-tátánápó maqmá aónaao. ² miráimanibo aokaq-nákóní naamátûpaq íma maqmá aónaao. naamátûpaq mi-márúqá Yéqtaaeo-wayukama íma Íbaru-wayukama maéwata yiyáápi yímikaae. mi-káyúkámá Yérútáárebaq aokaq-márúqá kaayaq-wáyúká umá kaayaq-wíyókón arupi yatámmeta uréire ínoe. ³ miráinaq kaayaq-nákórátá keqtábá áraimma tíya-nakama apekíráq-únákáqtó kúbereta yenákámá amuné-áímmá kaayaq-wáyúká umá kaayaq-wíyókón arupi (1,260 de) yiyúwáanata tíyóye. ⁴ yenákámá miráuma kaayaq-óribetí-yaráá óyana ómmá kaayaq-yááréráq máqte-marabaq-wayukati uyátárai-nakoni aúbáq itó-uraaye. ⁵ ánibo yaímma-wayukama yenákámá táigoma yikaíkáae téta yenákátí yóyaupike iramá yá-awitata yenákátí namuro-wáyúkámá kamá kautíniyē. owé. móra-nakoma yenákámá mamá táiq ínna áaiqtaba miráráá umá wemá puíniyē. ⁶ yenákámá akoqnááma yokááyapoata aabayámmá yáqtoqma Áánûqtuni amuné-áímmá tíya-taoqa aaqá íma yíniyē. ánibo yenákámá akoqnááma yokááyapoata máqte-nomma mamá kanaarác waéqma naaemá auréta maa-marábí-káyúkámá máqte-qtataariq umá mamá kanaarác táiq íyóye. máqte-tupaama yenákámá mirá-qtátááriq óyáae tétama kanaarác paá mirá-iyoye. ⁷ yenákámá timá ánatatuwaiyanama min-ábááq-wákómá abéyúmmá íma wáin-aitanobake uwíniyē. utēna yenákáqtē ááíqa mú-iniyē. miráēna yenákámá uyátēna yíkaminata puíyóye. ⁸ miráínana yenákátí arááq-yuma mi anó-marukoni anón-api parerác íyóye. yenákátí anó-naqa mimórá-márúkác kaapaq-yátác pukáitác yenákátí arááq-yuma parerác íyóye. Tótôma-marukaa Íqtîbi-marukaagaraq mi-márúkáré. ⁹ waayúkama

ókón-oko-yugaraq máqte-marabakemma máqten-aikaraqa yaímma máqten-annabike-kayukama min-nákátí arááq-yuma kaumo-kánáámá karagébama-yuramma aónano. miráinata yemá íma iyuwáiyata min-nákámá íma mamá utánoe. ¹⁰ ánibo maa-márábí-káyúkámá min-nákámô puyóyaqtabama ôriq umá yimuqá maréta ímá yéta anón-aawaqa agamá mutaammá maqmá néta aiqta-táúmá yoqmá yeqti aanábó-wáyúkámá yiméta ínoe. ánibo mi-kááyáq-ámúné-nákórátámá aarawaamá maa-márábí máa-kayukama yíqa í-yátááqá yímikaipoata íyámma umáyíkaraae. ¹¹ kaumo-kánáámá (3 1/2) ánatagitana Áánûqtuma wení aáma yímena yúwaraimma yepí maréna itata yenákámá itó íyata waayúkama keyimoneta ôriq umá yáaqa kániye. ¹² yenákámá itáiyana móra-aikoma Áánûqtuni márûpake anókaq yááyama tíniye: “kenákámá maabáq úyokao.” téna tíniye. yenákámá Áánûqtuni márûpaq uyéta konnápí uyáberaiyata máqtemma namuro-wáyúkámá yimónáiyata uwíyóye. ¹³ mirámô kéina mikáq anó-maruma yéna tiyáákaaiyapake móra-aayapaq táwíq umátuwaniye. ánibo netuqyaa-káyúkámá (7,000) yíkaminata puínoe. miráitata tébakaq-wayukama paá máe-kayukama anómma yáaqa káinata Áánûqtuma wení márûkaq máí-naqa wenáwíqa múte yawwínoe. ¹⁴ kaayaqá anón-ummaa-yataaqa miraráá umá ánataginiye. pááqya-kanaabi kaumo-úmmáá-yátááqá pááq íniye.

abapaké kaayaq-káqtó-nákómá Áánûqtunopake wení werôq-anabike werôqa yuráiyé.

¹⁵ abapaké kaayaq-káqtó-nákómá Áánûqtunopake wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitana Áánûqtuni márûpaq aagómá anókaq tirááe: “maa-márámá Áánûqtunagaraq wemá mamá timákarai-nakonama káuraiye. ánibo maa-márámá matúq-matuq umá yabi íniye.” téta tirááe. ¹⁶ ánibo móra-wayuka umá kaayaqte-kaayaqte anó-kayukama yeqti náápaa-yibiqtataraq Áánûqtuni aúbáq yipa ayéta Áánûqtukaq nunamummá mirá téta ¹⁷ tirááe: “uyátárain-Aanuqtuo, eqtábá ketáámá timuqá kémaraunatae.

máqten-akoqnaama yokáane.

íbêqa emá maé naayóbákáráqá máqe-uraane.

ení anón-akoqnaarake emá maa-márámá áaimma átáma yabi éwaniq kéone.

¹⁸ maa-márábí-káyúkámá íyámma uráámanibo ení áyámma pááq kéiyé.

íbêqa pukáa-kayukama ítama yaináí-kánáámá pááq kéiyé.

íbêqa ení mayái-wáyúkágáráq ení amuné-wáyúkágáráq ení aokaq-wáyúkágáráq máqtemma wenáwíqa yaaguyábó-kayukama yíwíqa wái-kayukama yíwíqa íwai-kayukagaraq anónnáma íráqô-meyamma yimínónna-kanaaraqiyé.

íbêqa maa-márámá mamá táíq éwao-kayukama yemmá mamá táíq í-kánááráqíye.”

téta tirááe. ¹⁹ yemá mirá-timatuweta yemá Áánûqtuni márûpaq aokaq-námmá ítuwaawana óqtan-anaamma Áánûqtuni aúmatan-aimma Móteti agatáimma wení aokaq-náúpáq wáitata máqtemma aónaraae. ánibo aabayûma kamá yupayo umá wéyáwé kéitana áama kááyaitana wíyôn-aama kítitana márûma keyoraitana kaábaramma kukáiyé.

12

aaragótê anó-kumurokoma

¹ móra anón-awaameqa Áánûqtuni márûpaq pááq uráiyē. minnágoma mirá-uraiye. móra-inimma máena aneqá aabaúmá maqmá atáá-uma wáqtô iyáanikaa uráiyē. miráitana wíyômma aítaukoni amenáápáqá wáqe-uraiye. ániibo aqnókáqá tiyááka umá kaayaq-wíyóqá kámokaa umá aqtoqáiyē. ² wemá ánmûkaraq máqe-uraitana iyápo akái-áiqá uráiyē. miráitana áiqá ôriq itana wááqa kéyena iyápo akánēna uráiyē. ³ miráitana Áánûqtuni márûpaq káqon-awaameqa pááq uráiyē. min-áwááméqá mirá-uraiye. mórāma anó-karogaro-kumuromma máqe-uraiye. minnáma abapaké kaayaq-áqnoómá waéna tiyááka-awayaammaa aqnókáq wáqe-uraiye. ániibo abapaké kaayaq-náápáá-kámóqá máqten-aqnokaqa wáqe-uraiye. ⁴ améráakoma kaumo-wíyókáwápiké mórāma wíyókake kuyúqma márúte marabí iyaabótukaaē. mi-kúmúrókómmá iyápo akánēna in-ínikóni aúbáq itó-uma máena min-ínikómá iyápo akáinaq min-iyápo ikámma nánáae téna awé uráiyē. ⁵ min-ínikómá iyápo má inaamaí marákáraiye. min-iyápógómá anaaékaqa akoqnáá-yatanapo aarawaamá yabíqikaniye. ániibo min-ínikómá iyápo ákátuwaitata páátákáá min-iyápómá awíqmeta yanāa kóuraae. yemá Áánûqtukaq awíqma uyéta wení náápaan-abiqtataraq utááē. ⁶ ániibo min-ínikómá péqmarena waayúka íma máa-kaqmaapaq kóuraiye. min-áúkápáqá Áánûqtuma mamá mi-márúqá yokaa umákaraitata kawáá umákarēta aáwaqa maténa miráuma netuqyaa-kánáámá (1,260 de) min-ínikómá máqe-uraiye. ⁷ Áánûqtuni márûpaq anón-aiiqa pááq uráiyē. Mááíkorogaraq wení kaqtó-wayukagaraq anó-kumurokomma ááiqā urááē. mi-kúmúrókógárāq wení kaqtó-wayukate ááiqā uráánamanibo ⁸ yeqtí akoqnááma íma wáqe-uraiipoata ááiqā íma uyátáraae. miráipoata Mááíkoroma ókaraq Áánûqtuni márûpaqa wenôpaq íma máqe-uraiye. ⁹ ániibo anó-kumurokoma wemá naayóbáqá min-íráákábáyáámá áwíqā Tááqtae máqe-uraiye. wemá máqte-marabi-kayukama kaaqaari-áímmá timá-yimena makatéwaine. abo min-ánó-kúmúrókómá wení kaqtó-wayukagaraq Áánûqtuni márûpake márúte iyaabótúwáawata maa-márábí kukááē. ¹⁰ mikáké Áánûqtuni márûpaqa móra-aimma itaúnana anókaq ááyama maará-tiraiye: “Íbêqa ketáái Áánûqtuma wení akoqnáá-kanaagaraq wení yabí i-kanaagaraq pááq immá keqtáá yauwéqma kétiwirai-taokaraq abarokáq pááq kéiyē. Áánûqtuma mamá timákarai-nakoni anó-naapaamma kéiyē. min-nákómá ketáái tibâqawaaraayuma mamá yúbi makái-nakoma ketáái Áánûqtuni aúbáq wágááwabi nokáámma yúbi makái-nakomma íbêqa Áánûqtuni márûkake márúte kéiyabotuwaae. ¹¹ ketáái tibâqawaaraayuti yúbi makáē-nakoma íma makatítatapoata wemmá uyátáraae. típi-típi-araakoni naaeráké akoqnááma mayéta yetáama Ítuqtaba téta yemá puiyábá íma kéqaraapoata ááiqā uyátáraae. ¹² keráwáqá máqtemma Áánûqtuni márûpaq máa-kayukaa timuqá máráaro. minnáyaba Tááqtaama wení kanaamá pááqyamma awaararíq íníniq kéitanaboana wemá anón-ayakaraq marabí-káyúkáyôpaq kukáiyē.” téna min-áíkomá Áánûqtuni márûpake tiráiyē. ¹³ min-ánó-kúmúrókómá iyaabótúwáawana kégumenama aónaimma maa-márábí máqe-urena min-ínikómá inaamaí marákárain-inikoni anaaé wakáiyē. ¹⁴ miráitata min-ínikómmá anón-akikigoni máka-aayamma ámikaaē. anó-kumurokoqtaba wemá arabēna wenamáápaq kaqmááq-marabaq waayúka íma máapaq mánēna kóuraiye. min-áúkápáqá aáwakaqa íráqôniq umá kawáá uréta kaumo-kárítimáátigárāq abapaké móra-

wiyomma mibáq máqe-uráiye. ¹⁵ mi-kúmúrókómá wení óyaupike nommá wigmá yukáiyé. witúwáitana mi-nókómá anó-nokaa auména kégoena min-íníkkómá waqména kóuráiye. mi-kúmúrókómá min-íníqtábá nawíkainana puíkáae téna uráiye. ¹⁶ miráitana maragómá min-ínímmá áwáqnaa uráiye. maragómá kekoqá magéna óyaukaa min-ánón-nókómá anó-kumurokon óyaupike yi-nómmá nawíkatukaiye. ¹⁷ ánibo anó-kumurokoma min-íníkkómá áyamma umákéna wení yaímma-iyapo-annate ááiqá mó-umayikanena uráiye. mi-káyúkámá yemá Áánûqtuni ámáan-aimma kéwareta Ítun-aayaba kététa anaaé waréwaone. ¹⁸ min-ánó-kúmúrókómá únókóni aqtamáábaq itó-uráiye.

13

kaayaq-ábááq-wámmá utarááye.

¹ miráitana abááq-wámmá aónáúnana únópíké utaréna tiyááka-awaayakaraq abapaké kaayaq-áqnómmá wáqe-uráiye. mi-kákóni áwáyakaqa tiyááka-naapaa-kamoqa wáqe-uráiye. yiqnókáq táí-awikaraq akáyáán-áímmá Áánûqtuqtaba wáqe-uráiye. ² mi-kámmá aónáúnama anón-awaabiq-putiraa kapoq-kápoqa uráiye. aítaukoma anón-awaabiq-iyakaa uráiye. óyaukoma anómma áwáábíq-putiraakaakoni (arááyane)” akáá umá máiyó? náawaq kanaaráq wemmá ááiqá umákaniyo?” téta tirááe. ³⁻⁴ missing?

⁵ miráitana Áánûqtuma yúwáitana min-ábááq-wákómá akáyáán-áímmá Áánûqtuqtaba timmá wení akoqnáárake kaayaq-wáyúká umá kaayaqté-kaayaqte-wiyomma maéna mirá-uráiye. ⁶ óyauqa ógaakéna Áánûqtuqtaba akáyáán-áímmá timákéna Áánûqtuni áwíqtaba wení márûpaqa maéwao-kayukatabagaraq akáyáán-áímmá tirááe. ⁷ miráitana Áánûqtuma min-ábááq-wákómá ayúwáitana Áánûqtuni aokaq-wáyúkámá wení aménáápáqá máewana ókon-okon-augaraq-wayukaraq máqte-marabake-kayukagaraq máqten-aikaraq-wayukagaraq máqte-kamaanigaraq min-ábááq-wákóni akoqnááma aménáápáqá máqte-kayukama máqe-uraae. ⁸ máqtemma marabí-káyúkámá yeqtí yíwíqá matúq-matuq umá mái-wannaama Áánûqtuma maa-márámá tarôq kéitana wáqe-urai-kannaabimma íma wáinna-yuma yemá abááq-wákómá wekáq nunamummá tínoe. mi-kánnáámá naayóbáqá tipi-típigoni áráaqa ikámôwana pukái-waigoni aúba-wannae. ⁹ náawabi ááqa wáinna-nakoma maamin-áímmá ítama akoqnáá íno.

¹⁰ keráwáqá tiyúwáinaq ánná umátikaiyama kanaaráq keráwáqá ánná ínoe. keráwáqá tokóru-yakaa-punapo ikamínéta íyanama keráwáqá tokóru-yakaa-punapo tíkaminoe. miráipoana Áánûqtuni aokaq-wáyúkámá yeqtí itáíq-itaiq í-yátááqá akoqnáá umá yáqtokero.

¹¹ káqomma móra-abaaq-wama aónáúnana marabíké abarokáq uráiye. min-ábááq-nákóni aqnópíké utaain-áwááyákómá tipi-típi-awaayakoraa uráitana anó-kumurokoraa aamá tiráiyé. ¹² maamin-ábááq-wákómá áqnáaen-abaaq-wakoni akoqnááma aménáápáqá máqe-uráiye. anaaékaq-abaaq-wakoma maa-márábí-káyúkámá mamá aúqyíkáitata áqnáabaq-wakoma maa-márábí-káyúkámá mamá aúqyíkáitata áqnáabaq-abaaq-wakaq nunamummá kéte. áqnáaen-abaaq-wama ikámôwana náomma kamá atóbarai-wakoe. ¹³ anaaékaq yiráin-abaaq-wakoma anón-awaameqa ôriq umá tarôq kéiyé. móra-anon-awaameqa mirá kéiyé. aarawaatí yúrapimma wíyôpake íramá mamá aúqmáráitana kamáena marabí kukáiyé.

14 miráitana min-ábááq-wámá Áánûqtu yúwáitana anón-awaameqnapo taigani-kayukama makákáie. min-áwááméq-yátááqá áqnáae-abaaq-wakoni aúbáq tarôq uráie. máqte-marabi-kayukama áqnáae-abaaq-waqtaba timá yímitana “wení amammá tarôq oro.” tiráie. mirá kéeq wemmá tokóru-yakaa-punapo náomma karáine atóbarai-kamma yaaguyabíyátábá tiráie. 15 miráitana Áánûqtuma yúwáitana min-ábááq-wámá aáma min-ámápi ámitana aamá kanaaráq tínata náayuwabi min-ámákáq íma nunamummá tíyataboata yíkamiyata puínoe. 16 máqte-kayukama yíwîqa íwai-kayukagaraq yíwîqa wái-kayukagaraq oótamma makáa-kayukagaraq áwáyoq-kayukagaraq máqte mayái máyáa-kayukama ápéqa matáa-kayukagaraq ápéqa ímataa-kayukagaraq máqte-kayukama anaaékaq-abaaq-wakoma mamá aúqyíkama móra-awaameq-abauma iyáánurapakaraq yúwáayakaq matááe. 17 miráinana náanakoabi abááq-wákóni awaaméq-áúbámá íma maténama wemá íma meyámmá mayéna móra-yataaqa íma meyánîq kanaaráq íniye. abááq-wákóni awaaméq-áúbámá mirá kéieye. wenáwîre. náápaamma wenáwîkon awaaméré. 18 awaaméq-áúyábámá aupaq-ááikómá mamá ôriq umá tágama-itai-yataaqtaba kákáie. náawabi aá kéitaina-nakoma máinama abááq-wákóni náápaayaba aúyánápi maíno. mi-náápáámmá móra-nakonnae. abapaké móra abapaké móragaraq abapaké móragarare (666).

14

yeráwáqá taíganimma (144,000) aúgen-ima tirááe.

1 kemá aónáúnana Tááíoni-anuraqa típi-típi-araakoma itó-uraitata aarawaamá taíganimma (144,000) itó-uma máqe-uraae. típi-típi-araakoni áwîkaraq aboán áwîqa yúwáayakaqa máqe-uraae. 2 kemá itaúnana Áánûqtuni márûpake móra-aikoma téna noniya áaraa kétena anómna wíyôn-aaraa tiráie. min-áímmá itaúnama ímá teníkáá umá nárîq-naraaq-yataakoma áama tiráie. 3 náápaan-abiqtatagoni aúbáq wáin-aukapaq máeta kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kakoni aúbákárâq móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukati yúbákárâq mi-táigáni-káyúkámá (144,000) marabíké yíwîkai-kayukama aúgen-ima tirááe. min-ímá káqo-kayukama íma kanaaráq kéte. 4 maami-káyúkámá aaranaatéma mórabi máqe-uraae. yeráwáqá típi-típi-araakoma winnápâq waqméta uréire kéoe. marabí máa-kayukati aúkáapike yíwîkena yeráwáqá áqnáábariq umá Áánûqtukaq típi-típi-araakokaraq yimi-yátááre. 5 yeráwáqá yóyaupike kaaqaari-áímmá íma téta móra-otaamma Áánûqtun-aurakaq yepímmá íma wáieye.

kaumomá Áánûqtuni márûpake kaqtó-wayukama

6 miráitaq kemá aónáúnana Áánûqtunopake mórana kaqtó-nakoma yanaa arabéna uráie. wemá átê-wataama matúq-matuq umá mái-wataagaraq uréna maa-márâbí-káyúkámá timá-yiminena máqte-kamaanigaraq ókon-okon-augaraq-wayukagaraq máqten-aikaraq-wayukagaraq máqten-anna-wayukama timá yímikáie. 7 anókaq ááyama téna maará-tiraiye: “waayúkama yainánîq-kanaama pááq uráibo Áánûqtuqtaba ikatîq éraq wení anó-qtataaqtaba wenáwîqa múte yaúyóro. Áánûqtuma wení márûpaqa maragárâq únókárâq poqnokárâq tarôq urái-nakomma wekâq nunamummá tero.” téna mi-káqtó-nákómá Áánûqtunopake tiráie. 8 Áánûqtunopake irái-kaqto-nakoni anaaé móra-kaqto-nako iréna mirá téna tiráie: “Pébîrônîqa anó-maruqa yawarâpamataae. Pébîrônî-wayukama yeqtî

távî-aaimma máqten-aukapaq-wayukama yiráátiraae. mirápóata máqten-aukapaq-wayukama aúqyíkáama Áánûqtuni áyamma matááe.” téna mi-káqtó-nákómá tiráiyē. ⁹ yenákátí yinaaéma káqo-kaqto-nakoma Áánûqtunopake iréna maará téna anókaq ááyama tiráiyē: “móra-nakoma abááq-wákókáq wení amakókáráq nunamummá tinnama abááq-wákóní awaaméq-áúbámá aúwáayakaq mayénama ¹⁰ min-nákómá Áánûqtuni akoqnáá-ayamma mayániye. min-nákómá Áánûqtuni aokaq-káqtó-wáyúkáyôpaq típi-típi-araakonopakaraq iranápó uwaaq-áitókógáráq írā aráinana aíqa ôriq umá íniye. ¹¹ mi-káyúkámá abááq-wákókáq wení amakókáq nunamummá tíyama yúwáayakaq abááq-wákóní awaaméq-áúbámá mayétama miraráá umá yíqa ínoe. yíqa íq-íq ínoe. minnáyaba úmúmna yíqa ínna-waigoqtaba watúq-watuq umá uwíniye.” téna mi-káqtó-nákómá tiráiyē. ¹² miráitana mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtuni ámáan-aimma waréta Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq íya-yuma akoqnáá umá yáqtokero. ¹³ mikáké móra-aimma Áánûqtuni márúpake itaúnana min-áímmá téna tiráiyē: “aúbabi agayaa. yemá íbêq-kanaarake Ítu Káríqtoma wekáqtábá éta pukáiya-kayukama yimuqá kémaraae. Aokaq-Áágómá minnáyaba ‘owé’ kétiye. íbêqa yeqtí akoqnáá-mayaiyataba kanaaráq agánoe. yeráwáqá yeqtí írāqôn-aaikaraq wínoe.” mi-káqtó-nákómá tiráiyē.

marabiké aáwaqa mayai-kánáámá abarokáq uráiyē.

¹⁴ ánibo aónáúnana waayá-kónnámá wáqe-uraitana mi-kónnákáq Waayúkagon Áráakaa-naqa máqe-uráiyē. min-nákóní aqnókáqá náápaa-kamoqa aqtokéna ayáápimma áanaiq púráá-qtátááqá matokáiyē. ¹⁵ ánibo mórana kaqtó-nakoma Áánûqtunopake aokaq-náúpáké yaúbama kukéna anókaq ááyama konnákáq mái-nakomma maará téna timá ámikáiyē: “ení púráá-qtátááqnápó marabikén-ááwáqá yuraraao. yorupái-kánáámá abarokáq uráitana marabikén-ááwákómá ábu karáiyē.” téna titana ¹⁶ min-nákómá konnákáq máena wení púráá-qtátáánápó marabiké ábukain aáwaqa yurákáiyē. ¹⁷ keqnáámmá aónáúnana káqo-kaqto-nakoma aokaq-náúpáké Áánûqtuni márúpaqa ayáápimma púráá-qtátáákáráq matoréna kukáiyē. ¹⁸ ánibo káqomma Áánûqtuni kaqtó-nakoma Áánûqtukaq amí-yátááqá ámê-taarerake kukáiyē. wemá iratábá akoqnááma matáiyē. anókaq ááyama min-nákómá áanaiq púráá-qtátááqá yokái-nakomma timá ámikáiyē: “maa-márábín-ááwáqá ábu karáipoata ánnábike arammá yuraraao.” téna tiráiyē. ¹⁹ abo ánnábike arammá yuráqma iyaabóma ánáapi kaqmá anommá paábaqtaa urááe. kaqmá ánáamma wenáaimma Áánûqtuni áyáne. ²⁰ kaqmá ánáamma Ítiráaeo-wayukama nunamummá te-márúpáké népaq matéta arammá káábaraae. min-árámmá wenáaimma Áánûqtuni áyamma matáá-kayukae. yemmá káraapaawata naaegómá ôriq umá ko yááya uráiyē. máqten-aayapaq yawáaqmena kéwena oótigon aqnókáq utáiyē.

15

Áánûqtunopake abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá aqtórāq-tái-yátááqá matááe.

¹ miráitāq kemá aónáúnana Áánûqtuni márúpaqa anón-awaameqa abarokáq kéita netuqyaa-tááqá Ítaraune. Áánûqtunopake abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá aqtórāq-tái-yátááqá abapaké kaayaq matokáama

minnáma Áánûqtuni áyamma matokááe. ² ánibo mórama únókáá-qtátááqá kaapókáráq iragáráq awígyôq uráíye. non áwabaq ááíqa umá uyátáraa-kayukama máqe-uraae. yeráwáqá abááq-wakomma wení amakókáq nunamummá íteta wenáwíkon náápaama yemá ímataapoata ááíqa umá uyátáraae. iyáápi nariq-naraaq-yataaqa Áánûqtu yímimma matokááe. ³ tipí-típi-araakoni imá Áánûqtuni mayái-náqá Mótetini igáráqá tirááe. min-ígóní aamá mirá-uraiye:

“uyátárai-Aanuqtuo, máqten-akoqnaama ennáe.

anó-qtataaqa emá ónnayaba ketáámá taáqa kéitaunatae.

enáaimma áraikaraq íráqôniq umá keyainaiye.

máqte-kamaanima yabíkána-wai máane.

⁴ náawaq enáaqa íma ikatíníyô?

náawaq kanaaráq enáwíqa íma múte yauwíníyô?

emá enamáa aokaq-náqóne.

máqten-anna-wayukama éta enaúbáq nunamummá tínoe.

arupú-yataakaraq kateko-yátáákáráq emá ónnayaba abarokáq páaq uráíye.

maa-qtátááqtábá náawaq enáwíqa íma múte yauwíníyô?”

téta imá tirááe. ⁵ ánatagitaq kemá aónáunana Áánûqtuni márûpaq

tabaráábe-nakon arunóbáqá Áánûqtunopakaraq íguraiye. ⁶ miráitana

Áánûqtunopake abapaké kaayaq-tái-yátáákáráq marabí páaq ínî-

qtataaqa yeráwáqá taaberáábe-naupake yáubaraae. waayá-káqtómá

itokéta áwáararaa kai-qtátááqá yímûranna urááe. ⁷ kaayaqté-kaayaqtema

maéwae kéo-kama yeráwáqtí aúkápikemma mórama abapaké kaayaq-

táápqéqá arunóbáqá matúq-matuq umá mái-Aanuqtuni áyamma ógíqma

wána abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkammá yímikaiye. ⁸ Áánûqtuni

akoqnáágararaq wení tágama-yataakaraq mi-náúpáqá umûkaa umá ógíkaiye.

mirá kéiqtaba aokaq-náúpáqá móra-nakoma íma kanaaráq uyáberanimanibo

paá máráiyana Áánûqtuni abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá yeráwáqtí

abapaké kaayaq-áqtóráq-tái-yátááqá mamá ánatatukaae.

16

Áánûqtuni áyamma abapaké kaayaq-táápépi

¹ kemá Yóáane ítaraunana aokaq-náúpáké anókaq ááyama abapaké

kaayaq-káqtó-wáyúkammá yááyama tiráíye: “maami-táápéqá Áánûqtuni

áyamma ógikaimma mamá marabí aqtítuwaiyana kumíno.” téna

tiráíye. ² ánibo áqnáabaq-kaqto-nakoma iréna Áánûqtuni áyamma ógikaiq-

taapeqa mamá marabí aqtítuwaitana kukáíye. abááq-wákóní amakókáq

nunamummá tiráa-kayukama abááq-wákóní awaaméq-áúbámá matáa-

kayukagaraq yineqá yíkararaq anó-naomma páaq uráíye.

³ anaaékaqa kaayaq-káqtó-nákómá iréna wení táápeqa únópi

aqtítuwaitana únókómmá waéqma pukái-nakoni naaegóráá itana únópi-

kámá máqtepaq pukááe.

⁴ anaaékaqa kaumomá kaqto-nakoma iréna wení táápeqa mamá anó-

nopikaraq poqnopikáráq aqtítuwaitana mi-nókáwákómá waéqma naaemá

aúkáíye. ⁵ ánibo maami-nókáq-káqtó-nákómá yabíkéna maará téna tiráíye:

“naayóbáqá máqe-urena íbêqa máanama emá aokariq kée tái-wayukama

yaináánama arupú uráíye. ⁶ maami-káyúkámá ení aokaq-wáyúkágáráq

ení amuné-wáyúkágáráq yíkamma púyô-naama yayaráíye. ánibo íbêqa

yeráwáqtí anónnáma yímikaiye. yeráwáqá naaemá yaqnéta minná yeráwáqtí táí-mayane.” téna tiráíye. ⁷ ánibo kemá Yóáane ítaraunana Áánûqtukaq amí-yátááqá ámê-taerake anókaq ááyama tiráíye: “owé. uyátárain-Aanuqtuo, máqten-akoqnaama ennáe. enáaimma áraikaraq íráqôniq umá kéyainaiye.” téna tiráíye.

⁸ ánibo kaayaqté-kaayaqte-kaqto-nakoma iréna wení táápeqa mamá aabaúbí aqtítuwaitana Áánûqtuma aabaúgómmá paá yúwáitana waayúkama írá kamá káutaiye. ⁹ ánibo maamin-ábáúgóni kokokómá írá kamá káútí-kayukama yeráwáqá Áánûqtuni áwîqtaba akáyáán-áímmá tirááe. maami-tái-yátááqá maa-márábí pááq immá Áánûqtun aménáápátáá wáqe-uraimanibo yirummá íma waéqma Áánûqtuni áwîqa íma múte yaaguyakááe.

¹⁰ ánibo móra-tiyaapaq-kaqto-nakoma iréna wení táápeqa mamá abááq-wákóni náápaan-abiqtataraq aqtítuwaitana wení yabíkái-maruqa waayúkabaq kumayuqá aúkaiye. yíqa ôriq kéitataboata yimáábimma ukákááe. ¹¹ yeráwáqtí yúgoma yíqa éna náomma kaitata Áánûqtuni áwîqtaba akáyáán-áímmá tirááe. yeráwáqtí waátá-yataaqtaba kúmiq-yataapikaraqa yemá íma waéqma yúyánámmá ítaraae.

¹² ánibo abapaké móra-kaqto-nakoma iréna wení táápeqa maténa Yúpárêti anó-nopi aqtítuwaitana maami-nókómá káqnáguraitana aabaúmá utain-áyápáké anómma yabíkáa-kayukama yínôqtaba aammá yokaa uráíye. ¹³ kemá Yóáane aónáúnana anó-kumurokoni abááq-wákóni kaaqaari-ámúné-nákóni yóyauqnobake kaumomá aágoma táí-aama táora-kama yáubama írááe. ¹⁴ mi-káúmómá ókon-oko-kaataae. uyátárai-nakoma máqten-akoqnaagaraq wení anó-kanaama abarokáq kéitata kéqo-keq-awaameqa mi-káúmómá tarôq kéoe. máqte-marabaq wéyáwé umá anómma yabíkáa-kayukama yorupamá yiketa Áánûqtuma mútûq-akoqnaama wái-nakoni kanaaraqá ááíqa pááq íniye.

¹⁵ ítáaro. kemá móra moyá-nákóráá umá keráwáqtôpaq yayamá yénúne. móra-nakoma kawáá umá unáákáqtôma aneqá umátorena íma awapáá uréire ínna-nakoma agaé íma éna amuqá marániye.

¹⁶ aágoma táoraan-aama máqtemma yabíkáa-kayukama yíwíqma áíkuyikaitata min-áyápáq Íbaru-aipimma Áámágéroni mirá téta tirááe.

¹⁷ mikáké abapaké kaayaq-káqtó-nákómá iréna wení táápeqa mamá uwáábaq aqtítuwaitana aokaq-náúpákémá anókaq ááyama maará téna tiráíye: “kánataiye.” téna tiráíye. ¹⁸ miráitana wíyôn-aama téna aabayúma kéyoraitana anómma márû yuráíye. mi-márúmá yuráimma naayóbáqá ma-márábímmá márúma yéwainikaq íma uráibo anó-maruma yuráíye. ¹⁹ maamin-ánó-márúqá kaumobí yáíkaaq umá abákaitana máqten-ayapaq waayúkati anó-maruqa yawítiraiye. miráitana uyátárai-nakoma Pébírôniq anó-maruqtaba aákaq itana mi-káyúkámá wení akoqnáá-ayamma matááe. ²⁰ ánibo máqte-maruqa únómmá yáutugitana máqten-anugaraq aúyoreqena uráíye. ²¹ miráitana kaáqa anómma máagaruraa-kaaqa Áánûqtuni márûpake kukéna waayúkamma kuma yíkakaiye. min-áqtórâq-tái-yátááqá ôriq kéumayikaitatapoata Áánûqtuqtaba akáyáán-áímmá tirááe.

17

aakaq-ínkómá táí-meyamma matáíye.

¹ mórana abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkábiké wení abapaké kaayaq-táápéqá maména kéyena maará téna timá tímikaiye: “iyo. aakaq-ínikómá anó-nokoni ámûraaq máena wení táí-meyamma mayánimma aráátenune. ² marabiké anómma yabíkáa-kayukama maami-áákáq-ínikógáráq kumari-yátááriqa urááe. miráitata taígani marabí-káyúkátí yúranannama nommá naa-káyúkaráá aúqyíkaraiye.” téna timá tímikaiye.

³ Áánûqtuni aágoma kemmá yamamá akoqnáá kéitana mi-káqtó-nákómá Áánûqtunopake tíwíqmena kaqmáápaq uráíye. min-áyápáqá aónáúnana mórana karogoron-ábááq-wámmá wení ámûraaq mórana aakaq-nóínimmá máqe-uraitana min-ábááq-wákóní aneqá Áánûqtuqtaba taígani-akayaan-awíqa wáqe-uráae. maamin-ábááq-wákómá abapaké kaayaq-áqnómá wáitana tiyááka-awayaamma wáqe-uráíye. ⁴ maamin-ínikómá tokó-karogaron-unakaqtoma umátorena maamin-únákátóráqá pááqyan-oqtama ôriq umá áwáarara kégaitana íráqóniq uráíye. maamin-ínikóní ayáápipmma áwáarara kain-áwímmá matokáitana maamin-áwíbímmá wení kumari-kébó-yátááqá táwíq uráimma ógíqma wáqe-uráíye. ⁵ min-ínikóní áwáyayaq móra-awíqa aúpáq-ááikáráq wáqe-uráíye. Pébíróniq anó-maruqa máqtemma aakaq-nóínimmá táí-aaikoti yinóae téna wáqe-uráíye. ⁶ ániibo maamin-ínikómá Áánûqtuni aokaq-wáyúkágáráq Ítu Káríqtoqtaba pukáa-kayukagaraq yeráwáqtí naaemá naréna maamin-ínikómá nommá naan-ínikóráá uráíye.

ániibo kemá Yóáane maami-qtátááqá káoneq ôriq umá iyánáaq uráúne. ⁷ ániibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma keté yi-wáigómá timá tímikaiye: “nôraq itaawáq iyánáaq kéono? maamin-ábááq-wákómá abapaké kaayaq-áqnómá wáitana tiyááka-awayaamma wáitana maamin-ínimá ámûraaq máitana yenákáyábá aúpáq-ááímmá timá-amenune. ⁸ maamin-ábááq-wámmá aónaraanama naayóbáqá máqe-uraimanibo íbêqa íma máíye. miráimanibo anaaékaqa anón-aitanobake utaréna yawítíma ánataniye. mi-márabí-káyúkámá yeqtí yíwíqa maa-márámá tarôq kéitana wáqe-urai-kanaabimma íma Áánûqtuma agatáina-yuma maamin-ábááq-wámmá máqe-uraimanibo íbêqa íma máebo anaaékaqa abarokáq ínata káoneta iyánáaq ôriq umá ínoe.

⁹ maamináyataba ôriq umá tágama-itai-yataaqo kákaiye. abapaké kaayaq-áqnómá aónaraanama abapaké kaayaq-ánón-ánúráqá maamin-ínikómá maraq máena abapaké kaayaq-ánón-ánúráqá maamin-ínikómá maraq máena abapaké kaayaqá anómma yabíkáa-kayukae. ¹⁰ ániibo abapaké kaayaqá anómma yabíkáa-kayukabike móra-tiyaapaq ánatagoana mórana íbêqa máitana mórana anaaékaqa abarokáq umá pááqya-kanaama mániye. ¹¹ ániibo maamin-ábááq-wámmá naayóbáqá máqe-urena íbêqa íma máimma minnáma abapaké kaumo-ánómá yabíkáa-naqa máena abapaké kaayaqá anómma yabíkáan-annabikaraq máíye.

¹² ániibo abááq-wákóní tiyááka-awayaamma tiyááka anómma yabíkáa-kayukae. min-ánnámá yeqtí náápaamma yabíkáiqtaba íma matétamanibo anaaékaqa maamin-ábááq-nákógáráq náápaamma móra-aabaubi mayánoe. ¹³ min-ánó-káyúkámá máqtemma yeráwáqá mimórá-yúyánámmá tarôq éta yeráwáqtí akoqnááma náápaakaraq abááq-wámmá káme. ¹⁴ miráinata yeráwáqá máqtemma tipi-típkoni áráakomma ááíqa umákaiyana tipi-típkoni áráakoma ááíqa umá yeráwáqá uyátaniye. minná tipi-típi-araakoma

máqtemma uyátáráa-kayukati uyátárai-nakoe. máqtemma anómma yabíkáa-kayukati anómma yabíkái-nakoe. mi-káyúkámá tipí-típi-araakote aúyâq maráa-kayukae téta itáiq-itaiq umá yáqtoraa-kayukae téta weqtábá tirááe.” téna kaqtó-nakoma Áánûqtunopake timá tímikaiye.

¹⁵ óq-aimma timá tímikaiye: “aakaq-ínímmá non ámûraaq maraq máitaa aónaraane. maami-nómmá waayúkae. máqte-kamaanibike ayú-wáyúkámá ókon-okon-aikaraq-kayukagaraq mááe. ¹⁶ ániibo tiyááka-awayaamma aónaraanama abááq-wákógárâq yagarotaréta aakaq-íníkómá yíyamma yíkamiyeta wení máqte-qtataaqa unáákáqtôgaraq matuwáiyana wenaúma néta wemmá iranápó agamá kautínoe. ¹⁷ maami-qtátááqá uráa-kayukama Áánûqtuma yúyánápí maráinata yemá Áánûqtuma akáina-yataaqa éta yé mamá móra-yuyanakaq maréta weqtí akoqnáa-naapaamma abááq-wámmá amíyana mi-kánáárâqá Áánûqtuma tiráin-aimma abarokáq íniye.

¹⁸ ániibo min-ínímá aónaraanama anó-marure. anómma yabíkáa-kayukama máqtemma min-ánó-márúkóní aménáápâqá mááe.” téna mi-káqtó-nákómá Áánûqtunopake timá tímikaiye.

18

Pébirôniq anó-maruqa táiq umáguraiye.

¹ mirái-qtataaqa ánatagitaq aónáúnana Áánûqtuni márûpake móra-kaqto-nakoma anó-naapaakaraq wení tágama-yataaqa máqte-marabaq kamá tágaguraiye. ² anókaq ááyama tiráiyee: “yawarápamataae. yawarápamataae.

anó-maruqa Pébirôniq wení waayúkagaraq yawarápamataae.

íbêqa maami-márúkómá waátáma kémain-aukapaqa mamá aúkáiye.

káqo-kaqon-aagoma numagárâq táigon-aikaraq iyíkáawata mibâq kémaae.

³ itáaro. waayúkama máqte-marabake min-íníkóní kumari-ááíqtábá yúrananna urááe. ániibo anómma yabíkáa-kayukama min-íníkótêma kumari-yátááqá tarôq urááe.

wenaúranannama wéyáwé kéitana minnáyaba marabí meyaníq o-káyúkámá oótamma netuqyaaníq umá matááe.”

téna mi-káqtó-nákómá anókaq ááyama tiráiyee. ⁴ ániibo kemá Yóáane ítaraunana Áánûqtuni márûpake óq-aagoma akoqnáa umá tiráiyee:

“ketí waayúkao, népaq min-íníkónôpake yá oro.

wení kúmiq-yataakaraqo yagarotamá máeq oweqa wení táí-meyamma mayánôe.

⁵ min-íníkómá wení kúmiq-yataakoma Áánûqtuni márûpaq uyátámakitana wení táí-aiqtaba Áánûqtuma aákaq uráiyee.

⁶ keráwâqá umátikaina-yataaqa wemmá mórai q umákáaro.

yagarotaráina-yataaqa umátikainaqa wemmá mórai q umá yagaroq-taráina-yataaqa umákáaro.

wení anónnáma yagaroqtamá ógiqma weqtábá umákáaro.

⁷ ôriq umá koóna-yaona-unakaqtoma umátorena kumari-yátááqábábóa ôriq umá aíqa í-yátáákárâq aru-qtátááqá áméro.

wení aúyánápí maará téna kétiye.

‘kemá anómma yabíkái-inikoraa umá máune. kemá íma keqto-íníné. kemá tirummá íkéiye.’

téna aúyánápí kétiye.

⁸ miráinata wení máqte-tai-meyamma kímora-taoq mayéta pui-yátáákáráq yoaa-yátáákáráq ayawaa-yátáákáráq mayániye.

iranápo wemmá agamá kautíniye.

minná uyátarai-nakoma Áánûqtuma akoqnáá máena yainániye.”

téna Áánûqtuni márûpake tiráiyé.

⁹ ániibo marabíké anómma yabíkáa-kayukama maamin-íníkógáráq kumari-yátááqá uráa-kayukama wemmá káinna-umumma aónanoe. úmúmma káoneta yeráwáqá ibiqá kéyareta yaáqqa yabitínoe. ¹⁰ miráitata yeráwáqá wení aítqaba yaáqqa kégainata nékaq yéta maará tínoe:

“tirunô. tirunô. Pébírôniqtaba tirunô.

akoqnáá márûqanopo paá kímora-aabaubi táí-meyamma yiráiyé.”

téta tínoe. ¹¹ miráitata waayúkama oótamma ókaraq íma meyaníq ínopoata maa-márábí meyaníq o-káyúkámá weqtábá yoaa yúyu ínoe. ¹² maami-

máqtén-ótámmá áwáarara kai-qtátááqá íraqôn-oqtanabi íraqô-karunaama

áwáarara kai-tábáráábémá tokônabi karogaromá íraqômma waayá-

tábáráábégáráq yaímma abááq-wákóni áwayaakake tarôq uráa-qtataakaraq

yaímma íraqô-tarake-qtataaqa tarôq urááe. ¹³ ániibo yaímma-otamma nai-

wínábi yaímma ákû-kanama irabí agamá ákûq í-yátááqá yaímma íraqô-

kuyumma í-nókaráq yaímma wááéni-nokaraq íraqôn-aawakaraq yaímma

yeráwáqti tipi-típigaraq oótiwabi yabitiana waéqmena wí-yátáákáráq

mayai-wáyúkágáráq íma ápéqa matáa-kayukama taíbaq-yataaqa ókaraq

móra-nakoma íma meyaníq íniye. ¹⁴ miráinata oóqta-mayaima máyáa-

kayukama maará téta tínoe: “máqte-qtataaqa keráwáqá túyánámmá

máráawana tikáimma keráwáqtpake aúyokuraae. máqten-otamma mi-

qtátááqá aónánama íraqôniq immá íbêqa yawítíguraapoaq ókaraq íma

aónanoe.” téta tínoe. ¹⁵ miráinata meyaníq o-káyúkámá mi-márúkáké

oótamma netuqyaammá matáa-kayukama wení aítqaba yoaa númámá éta

ibiqá yaráiyátábá yáaqa káinata nékaq itó éta tínoe:

¹⁶ “tirunô. tirunô. anó-maruqtaba tirunô.

naayóbáqá wemá íraqô-toko-karogaron-unakaqtoma umátorena pááqyan-

oqtama áwáarara kai-qtátááqáqnpó anéqa umá yawááq éwaine.

¹⁷ íbêqa kímora-aabaubi wení taíbaq-otamma yawítíguráiyé.”

téta tínoe. miráitata anó-kayukama únópi-káárémá awétameta náo-

kayukagaraq únópi-káárébi mayaimá kémayaa-kayukagaraq yaímma únópi

kéo-kayukagaraq nékaq itó éta ¹⁸ Pébírôniq-marukoni úmúmma káoneta yemá

anókaq áayama tirááe: “náa-marukoqa Pébírôniq anó-marukaa umá wáiyó?”

téta yeráwáqá tirááe. ¹⁹ miráitata yeráwáqá káitógaraq mamá yeráwáqti

yiqnópi kébereta ibiqá ôriq umá kéyareta maará téta tirááe:

“tirunô. tirunô. anó-maruqtaba tirunô.

máqtemma únópi uréire kái-kaaregomma aboáníq uráa-yuma anón-oqtamma

maami-márúpiké mayéwaimanibo kímora-aabaubi yawaráparaae.”

téta tirááe.

²⁰ Áánûqtuni márûpaq-wayukao, Áánûqtuni aokaq-wáyúkáo, timáyíkarai-

kayukao, Áánûqtuni amuné-wáyúkáo, timuqá máráaro. wení anónnáma

tiwíkaiye. keráwáqtpábá Áánûqtuma kéyainena táí-meyamma wenôpaq

timákaraiye.

²¹ maamin-áímmá ánatagitana Áánûqtunopake akoqnáá-kaqto-nakoma

mórama ummaa-óqtámá mûte yaútena únópi iyaabótuwena tiráiyé:

“maamiraráá akoqnáá umá Pébírôniq anó-maruqa Áánûqtu yubáqtuwainaq ókaraq mi-márúqá íáónanoe.

²² miráinata naríq-naraaq-aimma timá itai-yátáákáráq kaapáún-aagaraq puyaq áama ókaraq mi-márúkáké íma itánoe.

máqte-mayaigon-aaimma ítaraa-kayukama mibáq ókaraq íáónanoe.

aáwaqa kárain-aama ókaraq mibáqá íma itánoe.

²³ ómmá kamá aati-aatimá íma mibáq táganiye.

ókaraq aúgeniq umá ye áúkáríq íyéta íyan-aimma mibáq íma itánoe.

wení meyaníq o-káyúkámá naayóbáqá maa-márábí anó-kayukama máqeuraae.

waayúkama máqte-marabake kaaqaari-áímmá téta Pébírôni-wayukama uwaatagáán-áímmá timá yímiketa makákááe.

²⁴ maami-márúkákáq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí naegáráq wení aokaq-wáyúkátí naegáráq máqtemma maa-márábí yíkakaa-kayukati naegáráq aónanoe.”

téna akoqnáá-kaqto-nakoma Áánûqtunopake tiráíye.

19

máqtemma Áánûqtuni márûpake Áánûqtun áwîqa múte yaútaae.

¹ anaaékaqa kemá Yóáane ítaraunana Áánûqtuni márûpake anókaq ááyama netuqyaa-káyúkábíké maará téta tirááe:

“Áánûqtun áwîqa múte yaúyoro.

keqtáá yauwéqma kėtiwirai-nakoe.

tágama-yataakaraq akoqnááama wennáe.

² áraikaraq arupúkaraq kéyainaiye.

min-íníkomá wení kumari-yátááqnapó maa-márábí-káyúkámmá mamá táíq uráitana Áánûqtu wemmá yáíkaiye.

miráitana Áánûqtu anónáma wení mayai-wáyúkámá yíkakaiqtaba min-íníkomá táí-meyamma ámikaiye.”

téta tirááe. ³ ánibo yeráwáqá móragaraq tirááe:

“Áánûqtun áwîqa múte yaúyoro.

owé. matúq-matuq umá anó-marukoma ôriq umá úmûmma kéíye.”

téta tirááe. ⁴ ánibo móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukagaraq kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kakogaraq yeráwáqá máqtemma Áánûqtuni aúbáq yipaq agéta nunamummá tirááe. Áánûqtuma wení náápaan-abiqtataraq máitata wekákáq maará téta tirááe:

“árainma waíno. Áánûqtun áwîqa múte yaúyoro.”

⁵ mikáké Áánûqtuni náápaan-abiqtatarake móra-aikoma tiráíye:

“máqtemma Áánûqtuni mayai-wáyúkáo, Áánûqtun áwîqa múte yaúyoro.

máqtemma mi-káyúkámá yíwíkararaq íma yíwíqa máe-kayukagaraq keráwáre.

Áánûqtun áwîqa múte yaúyoro.”

téna tiráíye.

tipi-típigoni áráaqa Ítuma aaraukáríq wáíye.

⁶ ánibo kemá Yóáane ítaraunana taíbaq-aikoma non-iyaa áara téta wíyôn-aagaraq kětítata maará téta tirááe:

“Áánûqtun áwîqa múte yaúyoro.

uyátárai-nakoma ketáái Áánûqtu máqten-akoqnaagaraq áaimma átáma yabi inéna kéiyé.

⁷ ketáámá íráqô-tiyaqa maréqtaa timuqá máráanatao.

tipi-típi-araakoma Ítuma wení aaraukárîq í-yátááqá kéipoaqtáa wení tágama-yataakaq aónaaro.

ketáámá wenánáakaa yokaa uráananataa

⁸ Áánûqtu keqtáámá áwáarara karáina-waayan-unakaqtoma umátikaniqtaae.” téta tirááe. maamirán-únákáqtómá Áánûqtuni aokaq-wáyúkámá kúberewaone yeqtí kateko-yátááqá uráaqtataboata kéguberaae.

⁹ ánibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma ketê i-wáigómá timá tímikaiye: “maamin-áímmá aúbama agayaa. tipi-típi-araakoni aaraukáq-ááwáqtábá yááyaa-kayukama yimuqá kémaraae.” téna timá tímikaiye. ¹⁰ wekáq nunamummá timákanaae téq kemá wanaítaupi tipaq aguráune. miráimanibo wemá timá tímikaiye: “íma miraráa uwo. Áánûqtukaq wenamá nunamummá tiyo. egáráq enábâqawaaraayuma Ítuqtaba itáiq-itaiq oníkáá umá kegáráq paá Áánûqtuni mayai-náqá máune. ketáá máqtemma árain-aimma Ítuma tiráátiqtaa mayéqtaaraa mórabi kéunatae.” téna tiráiyé.

maamin-áímmá Ítuma tiráátirain-aimma Áánûqtuni amuné-wáyúkámá tiráan-aikaraq Aábike mimórámá mi-kááyáq-áímmá páaq urááye.

móra-nakoma waayán-ótígóní ámûraaq máqe-uraiye.

¹¹ kemá Yóáane aónáúnana oqtamá íyénikaa umá Áánûqtuni márûpi aónaraune. mibáq waayán-ótímá móra-nakoma ámûraaq máqe-uraiye. ámûraaq mái-nakoma itáiq-itaiq umá yáqtorai-nakoe árai-nakoe weqtábá tirááe. arupúkarag keyainena arupú-aaigtaba ááiqá kéiyé. ¹² wenaúrakoma íráráá kégaitana wení aqnókáqá netuqyaa-náápáá-kámóqá wáqe-uraiye. móra-awiqa aneqá agamakáimma móra-nakoma wanáaimma kanaaráq íma kéitaiye. wenamá wenáaimma kéitaiye. ¹³ wení unáákáqtóma naaegómá yawááq uráitata áwîqa yamá ámikaamma maará téta tirááe: “Áánûqtuni watáae.” téta tirááe. ¹⁴ Áánûqtuni márûpake ááiq-i-wayukama yeráwáqtí waayán-ótígóní ámûraaq máeta yeráwáqtí yineqá waayán-únákátó umátoreta min-nákóní anaaé waqméta urááe. ¹⁵ áqnáabaq yeráwáqtí anómma wi-nákóní óyaupike áama ôriq umá naimmá tokóru-yakaaa-puma yayaitana minnánapo Ítuqtaba íma itáan-araukaqa yikaminiye. ánibo wemá akoqnáá-yatanapo aarawaamá yabíkéna wemá wenamááriq ánná-aramma yatámma anommá kaqmá yayáinana miraráa umá wení namuro-wáyúkámá yatamíniye. máqten-akoqnaama matáin-Aanuqtu wení áyámma mirá umáyikaniye. ¹⁶ ánibo maamin-nákóní árûkaq kúberai-unakaqtorakaraq móra-awiqa maará téna wáqe-uraiye: “yabíkáa-kayukati yabíkái-nakoe. uyátáráa-kayukati uyátárai-nakoe.” téna agatáiyé. ¹⁷⁻¹⁸ ánibo kemá Yóáane aónaraunana mórana Áánûqtunopake kaqtó-nakoma aaqá kaipí itó éna anókaq ááyama yanaa arabé uréire o-númámá timá yímikaiye: “yayorupamá Áánûqtuni anón-aawakaq áíkuyoro. anómma yabíkáa-kayukati yúgarag ááiq-i-wayukati kawáá-wáyúkátí yúgarag yama naaro. akoqnáá-wayukati yúgarag oótigoni yúgarag oóti ámûraaq máe-kayukati yúgarag naaro.

máqtemma yíwîkaraq-wayukama íma yíwîqa máe-wayukagaraq mayái-wáyúkámá ápéqa mayáa-kayukama ápéqa ímayaa-kayukagaraq yeqtí yúma yama naaro.”

téna anókaq ááyama tímá yímikaiye.

¹⁹ miráita kemá aónaraunana min-ábáaq-wákómá maa-márábí anómma yabíkáa-kayukagaraq yeqtí ááiq-i-wayukagaraq máqtemma yama áikuteta oótigoni ámûraaq máqe-urai-nakomma wení ááiq-i-wayukagaraq ááíqa ínéta yokaa urááe. ²⁰ miráimanibo abáaq-wákógáráq kaaqaari-ámúné-nákóté anón-awaameqa abáaq-wákóní aúbáq tarôq urái-nakoma ánnáma umáyíkaraiye. anón-awaameqa máqte-kayukama abáaq-wákóní awaaméq-áúbámá matáa-kayukama wení amakókáq nunamummá tiráa-kayukama wé makákáíye. yenákámá íbukaabo yúwarakararaq nokaayúnóbáqá iyaabótukaae. mi-nókááyúmmá iragáráq uwaa-áítókáráq kégaiye. ²¹ miráitana anó-naqa oótigoni ámûraaq máqe-urai-nakoma tokóru-yamma wenóyaupike yayaitana minnánapo tébakaq-wayukama yíkamitata pukááe. maami-káyúkátí yúgoni amaqa máqte-numagoma nétáá-nétáá umá namá ógikaae.

20

Tááqtaama taíganin-auqa (1,000 karitimaatima) ánnáma uráíye.

¹ kemá Yóáane aónaraunana mórama Áánûqtuni márûpake kaqtó-nakoma kukáíye. áníbo min-nákóní ayáápimma akoqnáá ánnáma (téini) matoréna abeyúmmá íma wáin-aitanobaq kíma matokáíye. ² miráitana naayó-kúmúrókómá áwîqa Tááqtaama min-nákómá yáqtokena akoqnáá-annarake atáa-uyakaitana taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) anó-kumurokoma miráuma máqe-uraiye. ³ áníbo Áánûqtuni kaqtó-nakoma wemmá yaúma abeyúmmá íma wáin-aitanobaq iyaabótuwena yawááq umá aráápatukaiye. miráuma Tááqtaama móragaraq kaaqaari-áímmá waayúkama íma tímá yímikaiye. miráinata taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) maínata anaaékaq pááqya-kanaama ayúwáiyana uréire íniye.

⁴ áníbo kemá aónaraunana yaímma náápaan-abiqtataraq yainái-wáyúkámá Áánûqtu aúyáq yíkái-kayukama maraq máqe-uraae. miráita yaímma-wayukama Ítuqtaba Áánûqtuni watáayabagaraq tiráápoata yetiqnómá arákáawaq yeqtí yirun-íyápómá aónaraune. mi-káyúkámá abáaq-wákókárábi wení amakókáq nunamummá ítéta wení awaaméq-áúbámá yúwáayakarabi iyáákaqa íma matáápoata pukáápike aúwaraimma mayéta Ítu Káríqtogaraq taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) yabíkááe. ⁵ áníbo tébakaq pukáa-kayukama íma yú waráamanibo taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) yáwítata aúwaraimma matááe. mi-kánááráq áqnáabariq umá pukáápike ító-i-kanaae. ⁶ mi-káyúkámá pukáápiemma áqnáabariq umá ító-uraiya-kayukama yimuqá kémareta aokarîq umá mááe. anaaékaqa mórama puí-yátáákóní akoqnááma aménáápáqá íma mánomanibo Áánûqtugaraq Ítugaraq yenákátí anó-monoq-wayukama maéta yeráwáqá Ítugaraq taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) yabí ínoe.

Tááqtaama táí-meyamma matáíye.

⁷ anaaékaqa taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) ánatainana Tááqtaama ánnáma ayútuwena ⁸ máqten-ayapaq-marabaq waayúkama áiqma yorupa ínata ááíqa yokaa ínoe. yorupa-káyúkámá anómma yabíkái-naqa

áwîqa Agóga wení waátá-marukoni waayúkaraa mánoe. mi-márúkón áwîqa Méíogoe. Tááqtaani ááiq-i-wayukama únókóní kegébaraa umá taigani mánoe. ⁹ miráinata yeráwáqá máqte-marabaq araaraa kéeta Áánûqtuni waayúkati káimma Áánûqtu ákáin-ano-maruqtabagaraq yeráwáqá yáuturaae. miráimanibo Áánûqtuni márûpake iragómá kukéna maamin-ááiq-í-wáyúkammá kamá ánataraae. ¹⁰ ániibo Tááqtaama maami-káyúkámá kaaqaari-áímmá timá yímikaitana Tááqtaamma Áánûqtuma yáuma nokaayúnóbáq iragógáráq uwaa-áitógómá kéi-nokaayunobaq iyaabótukaiye. mibáq abááq-wákaráq kaaqaari-ámúné-nákaráqá mááyakaq Tááqtaama kúmitata yeráwáqá kaumotá umá wágáawabi nokáamma yíqa ôriq umá maqtúq-matuq kéinata mánoe.

anómma yainái-kánáámá abarokáq uráiyē.

¹¹ kemá Yóáane aónaraunana anómma waayán-ábíqtátámá wáqe-uraiye. min-nákómá mikáq máqe-uraitana wenôpake maragáráq aabayákaráq ikatíq éta aúyoreqeta urááe. yeqtimáákaq íma wáqe-uraiye. ¹² ániibo pukáa-kayukama yíwîqa wái-kayukagaraq yíwîqa íma wái-kayukagaraq abíqtátágóní aúbáq ító-uraawaq aónaraune. káqon-aba-wannaama matúq-matuq í-áwíkaráq agátataae. mi-kánnáábí káonena pukáa-kayukama nôrawabi uráa-qtataakomma yeráwáqá yainániye. aúba-wannaama áqa agátataae. ¹³ máqtemma únópí pukáamma únókómá yeráwáqá yawwéqma yukáiyē. áítanobaqa pukuráa-kayukama yeráwákaráq yawwéqma yiréta máqtemma nôrawabi uráa-qtataaqtaba yáikaiye. ¹⁴ miráitana áitayamma yéta puí-yátáákaráq yáuma nokaayúnóbáq iramá uwaa-áitógáráq kékainobaq iyaabótukaiye. minnáma anaaékaq yawwéqma kaayaq táoriq umá pukáa-kanaae. ¹⁵ ániibo aamá yaínái-nakoma matúq-matuq umá máiwannaabimma aónaimma móra-waigoni áwîqa íma wáqe-uraitana wemmá yáuma nokaayúnóbáq irá kégainobaq iyaabótukaiye.

21

aúqe-maragaraq wíyôkaraq

¹ kemá Yóáane aónaraunama aúqe-maragaraq wíyôkaraq wáqe-uraiye. áqnáabaq-maragaraq aabayákaráq yáwítana únómmá ôkaraq íma wáqe-uraiye. ² miráita aokaq-márúqá aónaraunama mi-márúkóní áwîqa aúqe-Yerutaare wáqe-uraiye. Áánûqtuni márûpake kukéna aaragómá waamá mayánéna iníkáá umá wenaneqá matawékaraq ketagaiye. ³ ániibo ítaraunana náápaan-abiqtatarake móra-aimma maará téna anókaq ááyama tiráiyē: “aónaaro. íbêqa Áánûqtuni amááqa waayúkabi wáiyē. wemá yeté mániye. yeráwáqá wení aarawaamá maíyana Áánûqtuma wenamááríq yeráwáqti aúkápimma mániye. ⁴ miráinata Áánûqtuma wenamááríq yeráwáqti máqte-yiqnuma mamá kokoq umáyikaneta naayó-qtátááqá yáuraipoata ôkaraq ípuyeta ôkaraq yoaa núnu íéta ôkaraq ibiqá íma yaréta ôkaraq yú-yíqa íma íniye.” téna min-áikómá tiráiyē.

⁵ ániibo anó-naapaan-abiqtataraq mái-nakoma maará téna tiráiyē: “aónaaro. máqte-qtataaqa aúgemma tarôq kéune.” téna ôkaraq tiráiyē: “maamin-áímmá wannaabí agayaao. máqte-kayukama maamin-áímmá mayáiyana akoqnáá umáyikaniye. árain-aimiye.” téna tiráiyē. ⁶ ániibo wemá ôqa maará téna timá timikaiye: “maami-qtátááqá abarokáq umá kánataiyē. máqte-qtataaqtaba kemá kenamááríq áqnáabariq éq aqtórakáráq máune.

náawanabi nonáá ákáinama watúq-watuq umá wái-poqnopike paá aménúne. ⁷ ániibo móra-nakoma ááiqa umá uyátainikaa umá ketáama waráinna-nakoma maami-qtátááqá wemá mayániye. kemá weni Áánûqtu máenana wemá ketáanima mániye. ⁸ ániibo yaímma-wayukama náayuwabi yáaqa kéikateta itáiq-itaiq umá iyáqtoraa-kayukama táí-aaimma tarôq iya-kayukagaraq yíkamma utai-wáyúkágáráq kumari-yátáákáráq iya-kayukagaraq iraaq-wáyúkágáráq awéqa iya-kayukagaraq kaaqaari-áímmá tiráiya-kayukagaraq máqtemma yeráwáqá nokaayunóbáqá mánoe. iramá uwaaq-áitógáráq kégai-nobaq mánoe. minnáma anaaékaq-pui-yataare.

aúge-Yerutaare.

⁹ ániibo mórama abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá Áánûqtunopake weni táápepimma waayúkama mamá táíq í-yátáákáráq kaayaqté-kaayaqte-yataaqa anaaékaq mamá abarokáq ínena miráitana ketôpaq Yóáanekaq iréna maará téna timá tímikaiye: “iyo. tipi-típi-araakoni aúgen-inimma mayáanikaa umá weni waayúkama yiwíráimma aráátenune.” téna timá tímikaiye. ¹⁰ ániibo ketaágoma kemmá mamá akoqnáá kéitana ayáqtááq-anubaq tíwíqmena aúgemma aokaq-márúqá áwíqa Yérútáárebaq Áánûqtuni márûpake kúmímma tiráátiraiye. ¹¹ maamin-áúgé-márúpímmá Áánûqtuni tágama-yataakoma íráqôn-oqtakoma áwáarara kainíkáá umá tágaraiye. ¹² ániibo maami-márúqá anómma ayáqtáá-kuruma wáitana mi-kúrúgómá títaupake kaayaq-óqtámá wáqe-uraiye. miráitana títaupake kaayaq-káqtó-wáyúkámá Áánûqtunopake móra-mora umá máqten-oqtaraqa máqe-uraawana títaupake kaayaq-Ítirááéó-ánná-wáyúkátí yíwíqa móra-mora umá máqten-oqtaraqa wáqe-uraiye. ¹³ maami-márúkóni kururápaq aabaúmá utain-áúkápáq kaumo-óqtámá wáitana aabaúmá kubéráipaqa kaumo-óqtámá wáitana téba-teba-aukapaqa miráuma kaumo-óqtámá wáqe-uraiye. ¹⁴ ániibo maami-márúkómá títaupake kaayaqá anón-oqta-karaaqa aménáápáqá wáitana min-óqtákáqá móra-mora umá títaupake kayaaqá tipi-típi-araakoni tímáyíkaraa-kayukati yíwíqa wáqe-uraiye.

¹⁵ ániibo mi-káqtó-nákómá aamá kétima-timena ayáápimma maami-ánó-márúqá oqtagáráq kurugáráq maqmá aónanimma áwáarara kaitátámá matoréna máqe-uraiye. ¹⁶ maami-márúqá máqten-aukapaqa móraiq umá yáumatamma wáqe-uraiye. Áánûqtuni kaqtó-nakoma maami-márúqá maqmá aónaraimma ayáqtááqa nékaq anó-maruqa (2,415 km) wáqe-uraiye. kokupaqá móraiq umá (2,415 km) wáqe-uraiye. ¹⁷ ániibo maami-kúrúúmá yanaammô utáimma wayúkama miráoniq umá maqmá aónaraimma ayáqtááqa (144 m) wáqe-uraiye. ¹⁸ maami-márúkóni kurumá íráqôn-oqtakake tarôq uréna kuru aúkáapimma mi-márúqá áwáarara kégaitana nokóráá uráiyé. ¹⁹ miráitana maami-kúrúgóni aménáápáqá títaupake kaayaq-íráqôn-óqtákáq anón-oqtan-awíqa pááqyan-oqtama áwáarara kégai-qtataaqa aráápamakaiye. áqnáabaq-oqta-karaaqa mara-áyán-óqtámmá wáqe-uraiye. mamá mikáq-óqtá-karááq tokôn-oqtama wáqe-uraiye. anaaékaqa awígíloq naráin-oqtakaraq yaaénagaraq ²⁰ abutákáráq kawaan-áígáráq eqábugaraq tubú áyáuraakaraq waayákáráq karogarokáráq kaqma-wáyúkákáráq múma aqtóráqá írêq-oqta-karaaqa ikuron arakáá uráiyé. ²¹ máqtemma títaupake kayaaq-óqtáráqá wayámmá anón-puyakaakake tarôq uréna mi-márúkóni anón-amma áwáarara kégaitana aónama yútínikaa umá

umákaiye. ²² ániibo kemá Yóáane aónaraunama anó-monoq-namma mi-márúkáqá íma wáqe-uraiye. ímiye. Áánûqtuma máqten-akoqnaagaraq tipi-típi-araakoma Ítute yenamáa yenákámá anó-monoq-nakaa umá máqe-uraaye. ²³ Áánûqtuni tágama-yataakoma mi-márúkáqá aakáá kamá tágékaitana tipi-típi-araakoma mi-márúkóní ókáá kéiyé. aati-aatimá tágaikaiq kéipoana aabaúkáráq wíyôkaraqtaba íiye. ²⁴ miráinata waayúkama máqte-marabake mi-tágámá-yátááqá aónéta yetáaimma yabi ínoe. marabíké anómma yabíkáa-kayukama yeráwáqtí kateko-yátááqá akoqnáa-yataakaraq méta mi-márúkáqá uyáberanoe. ²⁵ mi-márúkáqá wágáama oqtamá íma umá áuyaranoe. ániibo aati-aatimá mibáq kumayuqá íma aurániye. ²⁶ miráinata máqte-kamaanima yeráwáqtí tágama-yataaqa yaagumá-yataakaraq ma méta mi-márúkáq uyáberanoe. ²⁷ ániibo máqtemma íma arutáinna-yataakaraq naayó-máníkónôpake-qtataakaraq mi-márúkáq ma méta íma kanaaráq uyáberanoe. waayúkama kaaqaari-áímmá téta Áánûqtun-aama íkêwaraa-kayukama íma kanaaráq uyáberanomanibo mi-káyúkámá tipi-típi-araakoni aúba-wannaabi matúq-matuq í-yíwíkáráq yetíwíqa agamakáina-wayukama kanaaráq mi-márúpáqá uyáberanoe.

22

matúq-matuq umá mái-yagaraq matúq-matuq umá mái-nomma

¹⁻² kemá Yóáane kaqtó-nakoma Áánûqtunopake mórama anó-nomma matúq-matuq umá mái-nomma tiráátiraiye. maami-nókómá yóiqá aónai-yataaqa kaapókáá uráiyé. Áánûqtuyaa tipi-típi-araakoni náápaan-abiqtatarake maami-nókómá kukéna mi-márúkóní anón-akoni aúkáapimma kukáiyé. mi-márúkóní anón-akoni aúkáapimma téba-teba-aukapaqa matúq-matuq umá mái-yama wáena máqte-karitimaatigoni móra-mora-wiyokaqa arammá kéiyaiye. ániibo mi-tágóní ánagoma aarawaamá mamá yeráwáqá íráqôniq uráiyé. ³ mi-márúkáqá mórama Áánûqtuma íma ákáina-yataaqa íma wániye.

mi-márúkón aúkáapimma Áánûqtuyaa tipi-típi-araakoni náápaan-abiqtatama wániye. Áánûqtuni mayái-wáyúkámá wekáq nunamummá tínoe. ⁴ Áánûqtun óipi yeráwáqá aónanoe. ániibo wenáwíqa yeráwáqtí yúwáayakaq agamarániye. ⁵ kumayuqá íma auráinana ókáráq aaqá kaíyábágáráqtábá mibáq íma íyé. ímiye. uyátárai-nakoma Áánûqtuma wení tágama-yataakoma yeqtôpaq tágayikainata yeráwáqá wetê matúq-matuq umá yabi ínoe.

Ítuma yauwéqma kumíniye.

⁶ ániibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma timá tímikaiye: “áre. maan-áímmá waayúkama mayétama umáyikaniye. árain-aine. uyátárai-nakoma Áánûqtu wenaágoma wení amuné-wáyúkámá keyimitata watáama tirááe. móra kaqtó-nakoma wenôpake timá káitana máqte-qtataaqa pááqya-kanaabi abarokáq ínîqtaba wení mayái-wáyúkámá yiráátiraiye.” téna timá tímikaiye.

⁷ ániibo Ítuma téna tiráiyé: “aónaaro. kemá pááqya-kanaabi keráwáqtôpaq yayamá yénué. ániibo yeráwáqá náayuwabi maami-kánnáabi wáin-amuné-aimma mayétama mi-káyúkámá yimuqá kémarae.” téna Ítuma tiráiyé.

⁸ Yóáane kemá marái-qtataaqa itéq aónaraune. ánatatuweqa maami-qtátááqá tiráátirai-kaqto-nakoni aítaupi tipaq atéq nunamummá wekáq

áaimma átáma ténáae túnnamanibo ⁹ wemá timá tímikaiye: “emá íma mirá uwo. kemá etêgaraq amuné-wáyúkágáráq enábâqawaaraa-kayukagaraq maami-kánnáábí wáin-aimma kéwaraa-kayukagaraq paá mayái-náqúne. Áánûqtuma wenamáa wekáq nunamummá tiyo.” téna

¹⁰ ániibo ókaraq timá tímikaiye: “Áánûqtuni amuné-áímmá maami-kánnáábí wáimma íma mamá áyuoqtuwaao. íniibo abarokáq íni-kanaama waaqókáríq kéíye. ¹¹ náayuwabi kumari-yááímmá tarôq kéíya-yuma móragaraq paá tarôq oro. náayuwabi kumari-yááímmá tarôq kéíya-yuma móragaraq paá tarôq oro. ániibo náayuwabi íráqô-qtataariq kéíya-yuma móragaraq paá íráqô-qtataariq oro. náayuwabi aokaq kéíya-yuma móragaraq paá aokaq oro.

¹² Ítuma téna tiráíye: “aónaaro. kemá pááqya-kanaabi kumónúne. kemá máqte-kayukati meyámmá maméq kumónúne. ániibo kemá yauwéqma máqte-kayukama móra-mora umá nôrawabi uráan-awaataqa yiménúne. ¹³ kemá máqte-qtataaqtabama áqnábakaraq írêkaraq kemá máqte-qtataaqtabama áaikaraq aqtógáráq kemá máune.” téna Ítuma tiráíye.

¹⁴ aarawaamá yeráwáqtí kúmiq-yataaqa paábaq matawáíya-kayukama unáákáqtóma tete okáá umá yimuqá kémaraae. yeráwáqá kanaarác matúq-matuq umá máí-yagoni arammá kéneta yeráwáqá kanaarác maami-márúkóní oqtaráqá uyáberanoe. ¹⁵ miráimanibo kebó-yátááríq o-káyúkámá uwaatagáá-káyúkágáráq kumari-yátááríq o-káyúkágáráq waayúkama yíkamma pukáíya-kayukagaraq maníkókáq nunamummá tiráíya-kayukagaraq kaaqaari-áíqtábá yimuqá kémaraa-kayukagaraq kaaqaari-áímmá te-káyúkágáráq máápaq mánoe.

¹⁶ Ítuma mirá téna tiráíye: “kéma Ítuma ketí kaqtó-nakomma timákaunana maamin-áímmá maména keráwáqtópaq kukéna itáíq-itaiq í-wáyúkámá mórabi áikutaawana kétima-timiye. kemá Tébitin-annabiken-anure. Tébitin-annabiken áráakogaraq kemá máune. miráuma nokáápaq-wiyóqa kamá kétagaune.” téna Ítuma tiráíye.

¹⁷ ániibo Áánûqtuni Aokaq-Áágógáráq tipi-típi-araakoma Ítuni waayúkagaraq aaramá mayáanikaa umá yiwíkai-kayukama “yero” téta náayuwabi maamin-áímmá ítaraa-kayukagaraq “yero” téta tero.

owé. móra-nakoma nonáá ákáinana yínaqa matúq-matuq-nomma paá aménúne.

¹⁸ Áánûqtuni amuné-áímmá maami-kánnáábí ítaraa-kayukama kemá Yóáane kékén-áímmá máqtemma kétima-yimune. móra-waigoma maamin-áíkóní ámúraaq óq-aimma ténama mi-tái-meyámmá maami-kánnáábí tirái-meyamma min-nákómá mayániye. ¹⁹ ániibo móra-nakoma maami-kánnáábíké móra-aimma mamá paábaq yuwáinna-nakoma Áánûqtu téna “maami-kánnáábí tirái-maruqa íma mayéna matúq-matuq umá máí-yagoni arammá íma nániye.” téna Áánûqtu tiráíye.

²⁰ maamin-nákómá téna “maamirái-qtataaqa áraíne.” téna wemá tiráíye: “owé. kemá pááqya-kanaabi kumónúne.” téna tiráíye.

Yóáane téna “waíno. uyátaráana-nako, iyo.” téna tiráíye.

²¹ uyátárai-nakoma Ítuni íráqô-qtataaqa máqte-kayukate waíno. áre. miráuma waíno.